

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 8. september 2014

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu esimehe kõne

2. Vabariigi Presidendi kõne

Istungi rakendamine

3. Arupärimine majanduskasvu negatiivsete väljavaadete kohta (nr 411)

4. Arupärimine vaeste olukorra kohta Eestis (nr 412)

5. Arupärimine pankade tegevuse regionaalse mõju kohta (nr 416)

6. Arupärimine peaministri Eesti positsioone kahjustavate seisukohavõttude kohta (nr 426)

7. Arupärimine Eestis leviva küberkiusamise kohta (nr 421)

8. Arupärimine Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse juhtimise kohta (nr 409)

9. Arupärimine ministeeriumi tegevuse eesmärkide täitmise kohta (nr 415)

10. Arupärimine eriarstiabi kättesaadavuse kohta (nr 414)

11. Arupärimine eriarstiabi ravijärjekordade kohta (nr 418)

Istungi rakendamine

Lauldakse Eesti Vabariigi hümn.

Aseesimees Laine Randjärv

Tere päevast, austatud Vabariigi President, Riigikogu, peaminister, ministrid, põhiseaduslikud ametikandjad, ekstsellentsid ja külalised! Soovin teile kõikidele väga kaunist päeva ja avan Riigikogu XII koosseisu VIII istungjärku. Ma palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu esimehe Eiki Nestori!

1. Riigikogu esimehe kõne

Eiki Nestor

Austatud Eesti Vabariigi president, Riigikogu, Vabariigi Valitsus ja diplomaatiline korpus! Riigikogu selle koosseisu viimased kuus töökuud on erilised selle poolest, et me alustame täiskogu istungeid oluliselt muutunud maailmas. Maailmas, kus üks impeerium on häbematult ja relvade toel asunud suurendama oma mõjusfääri. Maailmas, kus pingete üleskrüvimiseks on taaselustatud kunagine Põhja-Korea komme korraldada piiriüleseid inimröövde. Maailmas, kus on mõistetud, et külma sõja lõpp kui selline on ilmselt otsa saanud. Aastakümnetetagused käitumisnormid enam hästi ei toimi ja käib uute lahenduste otsimine.

Ukrainas toimuv tuletab paratamatult meelde nii kaugemat kui ka lähemat ajalugu. Tundub, nagu loeks vana raamatut: Chamberlain on rahu toonud, Danzig on liidetud ja reisilennuk Kaleva alla tulistatud. Täna on Eesti osa vabast maailmast. Täna on ka meie teha, milleks kujuneb selle raamatu lõpp.

Meie jaoks olid valikud viimase 25 aasta jooksul kuidagi iseenesestmõistetavad ehk valikuvõimalust õieti polnudki. Valikud tehti valdava osa valijate toel ja teadmisel. Sellegipoolest usun ja tean, et paljudel teist, kui mitte kõigil, on viimaste kuude jooksul tulnud vastata valija selgetele ja murest kantud küsimustele: mis meist saab, mis Ukrainast saab?

Teisele küsimusele on hoopis keerulisem vastata kui esimesele. Eesti, ja seda ka parlamendi tasemel, on alati toetanud ja toetab ka tulevikus Ukraina vaba ja demokraatlikku arengut. Valik on neil ju sisuliselt sama, mis meilgi oli: itta või läände, Gulagi või ülikooli. Ma olen veendunud, et Riigikogu ratifitseerib suure toetusega Euroopa Liidu idapartnerluse raames sõlmitud lepingud.

Aga esimesele küsimusele saame vastata ühemõtteliselt ja sirge seljaga. Eesti on NATO kollektiivkaitse liige. Kollektiivkaitset käsitlev

artikkel 5 on riikide ühenduse alustala ja kehtib nii kaua, kuni NATO eksisteerib. Eesti sõjavägi koos oma baaside ja oskustega on osa NATO-st. Alaliselt, mitte ajutiselt. Meie eripära seisneb selles, et oleme käesoleva vastasseisu piiril, ja seetõttu on õigustatud suurem mure olukorra pärast. Aga küsimust, mis algaks sõnaga "kas", tegelikult ei eksisteeri. Ja seda juba vähemalt kümme aastat, kui mitte kauem.

1992. aastast saati on Riigikogu teadlikult hoidnud kahte valdkonda eemal enamusevähemuse vägikaikaveost. Need on välis- ja kaitsepoliitika. Soov on, et ka dramaatiliselt ärevas uues olukorras jätkuksid sama liini ja arusaamine. Eelduseks on siin kaks teadmist. Esiteks, tavapärasest ehk avatum suhtlus valitsuse ja Riigikogu vahel. Valitsus ja Riigikogu komisjonid on ka praegusel kriitilisel ajal seda korduvalt tõestanud ja võib kindel olla, et see koostöö on püsiv. Teine eeldus on arvamuste vahetuse konstruktiivsus. Erakondadevaheline võistlus teemal "Kes on õigem eestlane?" on siinkohal kohatu. Kahjuks võib aga mingeid märke sellest juba näha. Ka Eesti riigiametniku vägivaldse Venemaale viimise asjus peaksid ekspertidest arvavad ära tundma, kus nad võivad oma arvamustega teha hoopis kahju nii sellele ametnikule kui ka Eesti Vabariigile. Hoidugem sellest. Tõsiselt!

Meie töölaual on mitu eelnõu, mis räägivad nõrgemate ja vähemuste kaitsest ühiskonnas. Töövõimereformiga seotud eelnõude avatud arutelu komisjonis koos vabakondadega on olnud viljakas ning nüüdseks on ühisosa erinevate arusaamade vahel selgelt suurem. Toeks on ka Vabariigi Valitsuse koostöövalmidus. Idee toetada töövõime kaotanud inimesi tööturul on ju ilus ja õige. Reforme ei saa aga teha ainult paberil. Nii suur muudatus peab olema usutav ja käegakatsutav ning osalistele arusaadav. Loodan, et jätkame selle reformiga samasuguses avatud ja konstruktiivses vaimus. Ka uue lastekaitseaduse arutelu vajab pidevat koostööd huvirühmadega. Seda uut seadust on tõesti kaua oodatud.

Head kolleegid! See maailm, kuhu me arvame ennast kuuluvat, põhineb arvamuste paljususel ja demokraatial, läbirääkimistel ja kokkulepetel ning nendest lepetest kinnipidamisel. Enamuse mõistval suhtumisel vähemusse. See maailm, mis mürgitas meie inimeste teadvust 50 aasta jooksul, karistas mis tahes põhjusel

erinevat inimest surmanuhtluse, vangla, väljasaatmise või avaliku põlgusega. Iga teistsugune oli automaatselt vaenlane. Nüüd me elame juba üle paarikümne aasta vabas ja arvamuste paljususel põhinevas ühiskonnas. Me ei peaks mitte vihkama, vaid suhtuma lugupidavalt ka vähemuste õigustesse. Seejuures ei vaja see vähemus mitte kaitset enamuse eest, vaid samaväärseid õigusi elada oma elu. Mitte midagi enamat.

Eesti ei vaja kooseluseadust selleks, et nina püsti ajada ning öelda: vaadake, ka meie pole enam sovetid. Eesti vajab seda seadust selleks, et igal siin elaval inimesel oleks võimalik oma kooselu mõistlikul moel korraldada, mitte elada teadmises, et vähemusse kuulumise tõttu on ta tõrjutud või kuidagi halvem. Ja mida on siin kellelgi kaotada? Jätkuvalt saab ju käia kirikus või riigiametniku juures, öelda "jah" ja olla õnnelik. Ja saab ka seda mitte teha, seejuures koos elades ja õnnelik olles.

Kooseluseaduse arutelu vallandas Eesti ühiskonnas enneolematu dialoogi valijate ja valitute vahel. Selles arvamuste laviinis sisaldus sõimukirju ja solvanguid, aga oli ka palju argumenteeritud seisukohti. Kuigi ma ei ole kõigi kirjutajatega nõus, on mul siiski väga hea meel, et inimesed otsustasid oma arvamusi põhjendada ja oma nime all arvamuse välja öelda. Mulle meeldib saada inimestelt kirju ja arvamusi ka nende eelnõude puhul, mille vastu võitlemiseks ei ole moodustatud eraldi kodanikuühendust.

Valijatel on lisaks valimispäevale õigus ja võimalus väljendada parlamendiliikmete oma veendumusi iga päev. Teadmine, et mul on võimalus poliitikutega otse suhelda, teeb meid koos tugevamaks ja vähem manipuleeritavaks. Rahvana kokkuhoidmiseks ei olegi meil vaja olla kõiges täiesti ühel meelel, aga meil peab olema vastastikune usaldus rääkida ka rasketel teemadel ja valmidus leida ühisosa.

Teades, et vaidlus kooseluseaduse üle saab olema tuline, on mul teile vaid üks palve: ka eelnõu vastased võiksid tunnistada, et selle seaduse vastuvõtmine ei saa muuta mitte kellegi eelistusi partneri valikul. See on ikka Jumala või looduse poolt ette antud, kuidas keegi parasjagu usub.

Üks valus ühiskonnas üles tõusnud teema kannab pealkirja "Palgavaesus". Sõnad "palk" ja "vaesus" ei sobi kokku mitte ühegi arusa-

dava valemi abil. Tööd tegev ja selle eest tasu saav inimene ei tohi aastal 2014 maailma arenenumate riikide klubisse kuuluvas riigis olla vaene. Riigikogu ei saa asendada tööandjate ja töötajate vastavat dialoogi. Küll saab aga parlament astuda samme, et see dialoog areneks ja muutuks meie tööelu igapäevaseks osaks.

Järgmise aasta märtsis valitakse uus Riigikogu koosseis. Mingi kirjutamata reegli järgi peaksin ma tänasel päeval kutsuma teid siin üles pühenduma vaid seadusloomele ja hoidma valimiskampaania väljaspool seda saali. Tore oleks ju teeselda lihtsameelset, kes seda üleskutset ka usub, aga seda ma ei tee, kui te pahaks ei pane.

Eesti vabakondadel on saanud traditsiooniks kutsuda erakondi üles järgima valimiskampaania ajal head valimistava. Tõesti, mitte just kõik erakonnad pole selle üleskutsega ühinenud. Sellegipoolest kutsun teid üles lähtuma vabakondade pakutud põhimõtetest ka seaduseelnõude menetlemisel ja aruteludel Riigikogu täiskogus ja komisjonides. Näiteks ei ole ju keeruline kiita või laita ideed ennast, mitte inimest või erakonda, kes selle mõtte on üles tõstnud. Tegemist on üleskutse, mitte ettepanekuga. Seetõttu ei saa seda ka hääletada ega võtta enne hääletust kümneminutilist vaheae. Ja olgem julged uute ideede väljakäimisel ka selles osas, mis puudutab valitud kogu võimet ühiskonnas toimuvale paremini reageerida. Riigikogu ei saa avatud ühiskonnas ajale jalgu jääda. Peab olema selge, mida siin tehakse ja miks.

Erakondade soov valmiste-eelsel ajal eristuda on loomulik. Samal ajal sunnib ärev aeg Euroopas meid pigem näitama seda, kus me oleme valmis koostööks ühiste huvide nimel. Siiralt loodan, et meil õnnestub siinkohal tasakaal leida. Edu!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! (Aplaus.)

2. Vabariigi Presidendi kõne

Esimees Eiki Nestor

Sõna on Eesti Vabariigi presidendil Toomas Hendrik Ilvesel. Palun!

Toomas Hendrik Ilves

Austatav Riigikogu XII koosseis, peaminister ja Vabariigi Valitsuse liikmed, mu daamid ja härrad, head sõbrad! Elame praegu rahunud ja keerulist aega. Olen korduvalt kinnitanud, et Eesti julgeolek on paremini tagatud kui kunagi varem. Vähem kui nädala eest saime sellele kinnitust, kui president Barack Obama ütles siinsamas Tallinnas selgelt ja otsekoheselt, et Tallinn, Vilnius ja Riia on sama hästi kaitstud kui Berliin, Pariis ja London. Oleme teinud omal ajal õigeid otsuseid, alates Vene vägede väljasaatmisest 20 aastat tagasi kuni ühistest kokkulepetest kinnipidamiseni juba NATO-s olles. Nüüd näeme, et see ei olnud asjata.

Maailm meie ümber, meie lähim naabrus on muutunud. Tegelikuseks on saanud see, mille kordumist me lootsime enam mitte näha. Ukrainas käib sõda. Seda alustas riik, mille piir jääb Tallinnast mõnesaja kilomeetri kaugusele. Sealpool on maskid langenud. Me näeme, kuidas Venemaa isoleerib end üha enam demokraatlikest riikidest. Ukrainas mahitas ta alguses relvastatud separatiste ja lõpuks tungis naaberriiki oma sõjaväega. Eesti territooriumilt röövis Venemaa julgeolekuteenistus FSB Eesti kodaniku, viis ta Moskva vanglasse ja takistab isegi Eesti konsulil Eesti kodanikuga kohtumast. Venemaa sõjaline tegevus on kaasa toonud demokraatlike riikide sanktsioonid. Eesti teeb kõik võimaliku – ka koos liitlastega –, et siit röövitud Eesti kodanik kiiresti koju naaseks. Aga see, mis meie naabruses toimub, tuletab meelde: julgeolek ja heaolu pole enesestmõistetavad. Mõlema nimel on vaja pingutada. Ja mõtet pingutada on. Meie kunagised õiged otsused – valik demokraatia, õigusriigi, Euroopa Liidu ja NATO kasuks – on praegu me parim kaitse. Nüüd jätkugu meil tarkust ja tugevust ka edaspidi õigeid valikuid teha.

Head Riigikogu liikmed! Neli aastat tagasi teie esimest istungit avades sõnastasin Eesti eesmärgi tulevaks 20 aastaks, nii nagu vähemalt mina seda näen. Leian, et Eesti rahva ja kultuuri kestmiseks ja arenguks on vaid üks tee. Me peame kujundama sellise Eesti, kus omad tahavad olla ja kuhu sõbrad tahavad tulla. See on meie võimuses. Kuna me oleme väike riik, on siin võimalik muudatusi kiiresti ellu viia. Parimate mõtete esilekerkimine ja teostamine on siin lihtsam kui suures riigis. Meie eesmärk saab olla Eestis maailma parima

elukeskonna loomine. Eesti võiks olla riik, kus valitsevad mõistus ja lahkus, kus igäihel on võimalik end teostada, luua vaimset ja ainelist rikkust. Kus me usaldame ja hindame iga inimest. Kus igäüks annab parima enese, perekonna ja ühiskonna heaolu nimel.

Sellisesse riiki ei kuulu rahulolu teiste tallamisest ja alavääristamisest. Eesti peab olema salliv ja liberaalne riik, kus austatakse põhiõigusi ja kõigi inimeste võrdsust seaduse ees. Seepärast on mul hea meel, et samasooliste kooselupaaride õigusi kindlustav seaduseelnõu on lõpuks teie laudadel. Selle debati toonist ja viisist peegeldub vastu Eesti poliitilise kultuuri hetkeseis. Just seda küsimust arutades seisame otsekui ristteel, kust edasi minnes otsustame, milliste riikide ja rahvaste moodi me soovime ja suudame olla, millisesse väärtusmaailma me kuulume, kuhu tahame kuuluda. Eesti peab saama iga aastaga suuremaks – vaimult, mõjult, heaolult. Kas selle sihi suunas aitab liikuda ühiskonna lõhestamine, umbusu ja viha külvamine? Ei aita.

Mu daamid ja härrad! Demokraatlikku õigusriiki ei kuulu Riigikogu liikmetele eristaatuse punumine. Riigikogu liikmetel peavad olema õigused, mis kindlustavad töökohustuste takistamatu täitmise, piisav sõltumatus, et valitsuse tegevust tõhusalt kontrollida. Ja see on kõik. Eestis on kõik inimesed seaduse ees võrdsed. Süüteoaktluse korral peab olema võimalik tõendeid koguda. Sõltumata sellest, kes kahtluse all on. Riigivõimu kuritarvitamine, sh kellegi seadusvastane jälgimine, on keelatud igal juhul. Seepärast peab igale põhiõiguste kitsendamisele vastama tõhus kontrollimehhanism. Leian, et meil on vaja siin tegelda just kontrolli tugevdamisega. Jälitustegevuse ja teabehanke õiguspärasuse kontrollimisse saaks senisest enam kaasata näiteks õiguskantsleri. Loodan, et jõuate enne valimisi selles suunas edasi liikuda.

Austatavad Riigikogu liikmed! Märtsis ees ootavate valimiste künnisel peame vaatama tagasi ja mõtlema, kas Riigikogu on pärast viimaseid valimisi oma otsuste ja tegudega Eestit suuremaks ja paremaks kasvatanud. Loodan, et sama teevad valijad. Täna oleks ennatlik õpetaja kombel koondhindeid välja hõigata. Minu meelest on Riigikogu praegune koosseis teinud palju asju hästi ja õigesti. Olgu näitena toodud rahvakogu ettepanekuist välja

kasvanud kollektiivsete märgukirjade ja rahvaalgatuste esitamise seadustamine, mis on andnud kodanikele vahetu võimaluse osaleda õigusloome protsessis. Loodan väga, et seda õigust hakatakse heas usus ja lootusrikkalt kasutama. Sest Eesti saab paremaks vaid siis, kui me kõik, tõesti kõik, paneme oma jõule vastavalt õla alla, võitlemata kellegi või millegi vastu, vaid parimate otsuste eest – siiralt ja südametunnistusega.

Praegu, mil võitlus mõjusfääride pärast on naasnud Euroopasse, kus vahe demokraatlike ja ebademokraatlike, seadustele vilistades omavolitsevate riikide vahel aina süveneb, on eriti oluline, et me kõik pingutame, seismaks inimõiguste ja meie raskesti kättevõidetud vabaduste eest, et mitte libastuda autoritaarsuse ülistamisse, mida paraku oleme juba näinud ka nii mõnegi Euroopa Liidu liikmesriigi poliitiku väljajätmistes. Panen kõikidele erakondadele südamele: olge kriitikaga konstruktiivsed! Tulge välja selgete ja teostatavate kavadega. Kasutagem valimiste-eelset aega tulevikutsenaariumide võrdlemiseks, nende eeliste ja vigade läbivaidlemiseks.

Enamik kõrgeltarenenud riike seisab silmitsi ühesuguse murega: tulevikku ei saa enam rajada majanduse ja rahvastiku kasvule. Vähest väljaõpet nõudvad tööd kaovad üha kiiremas tempos. Inimeste ootused heaolule aga ei kao. Riigid konkureerivad haritud ja toimekate inimeste pärast. Noored, aga ka vanemad inimesed liiguvad töö, õppimise ja eneseteostuse nimel rohkem kui kunagi varem. Keeled ega piirid enam ei takista. See on tegelikkus, mille eitamine meid edasi ei vii. Seepärast tuleb meil enestelt küsida, mida saab Eesti teha, et oleksime üleilmses konkurentsisis edukad. Kuidas loome siia elukeskkonna, mis hoiab omi ning meelitab nutikaid ajusid ja osavaid käsi ka mujalt siia heaolu looma? Kuidas asuda väärtuste loomise hierarhias võimalikult kõrgele astmele? Kuidas teha nii, et just siin leiutatakse, disainitakse ja saadakse kasumit? Kuidas meelitada siia inimesi, kes meil ühiskonna rikkust suurendada aitavad? Mida teha, et riigihaldus oleks ratsionaalne, paindlik ja erk? Kuidas saada lahti asendustegevustest, mis raiskavad aega ja raha ning segavad otsuste langetamist? Kas me peame jaotama maksumedest ja riigivaralt kogutud raha eluvõimetute üksuste püstitoidmiseks, lootes, et ehk sure-

vad mõned neist ise välja? See küsimus puudutab paljusid eluvaldkondi koolidest kohaliku omavalitsuse üksusteni. Valusate ja paratamatute otsustustega viivitamine teeb Eestile kahju. Ma ei kutsu üles tegema läbimõtlematuid otsuseid lihtsalt selleks, et midagi teha, põhjendustega, et küll asi loksuh ise paika või et äkki läheb paremaks. Paljudel juhtudel pole ebaselge mõjuga otsused mitte ainult kahjulikud, vaid lausa põhiseadusega vastuolus.

Küsimusi, millele valija peagi algavas kampanias vastuseid ootab, on palju. Tahan loota, et kevadises valimiskampanias osalejail jagub südametunnistust hoiduda kahest odavast võttest – katteta rahalubadustest ja Eesti halvustamisest. Keskenduge selle asemel ausale tulevikutee valikule. Rõhutan, et valija mandaadiga saab ja tuleb teha jõulisi otsuseid. Sest nagu tõdesin läinud talvel: see, mis tõi meid siia, enam edasi ei vii. Lühivaates võib otsustajate osaks langeda karm kriitika. Inimesed pahandavad, kui reforme ei tehta, aga vähimagi ümberkorralduse peale kirutakse valitsus maa põhja. Nii on see meil, nii on see mujal. Lihtne on olla üksmeelselt olemasoleva vastu. Keerulisem, aga targem on kokku leppida ja otsustada, kuidas edasi. On aegu, millal saab ja tulebki taset ja stabiilsust hoida. Ja on aegu, mil vanaviisi enam ei saa. Tuleb võtta vastutus, tuleb otsustada, tuleb tegutseda. Leppida tagasilöökidega ja lohutada end sellega, et õiglane hinnang tuleb alles siis, kui reformide tulemused on käes. Praegu on jälle käes suurte riigimeeste ja riiginaiste aeg.

Mu daamid ja härrad! Riigikaitset laiemas tähenduses ma juba puudutasin. Rahvusvaheline koostöö, käe hoidmine Ukraina arengute pulsil, võimalikult suure mõjuvõimu hoidmine Euroopa Liidus ja NATO-s, kaitsekulutuste piisav tase ja tark kaitseplaan on see, mida saab teha riik. Kodanik saab osaleda ja peab osalema riigikaitstes oma võimete ja võimaluste kohaselt. Kuid lisaks sellele saab iga inimene Eestit kaitsta oma peas ja oma südames. Seda on igapäev kergem teha, kui siisamast Toompea lossist, Stenbocki majast ja ministerruumidest paistab kogu riigile, igale inimesele iga päev kätte kõige parem eeskuju. Ma tänan tähelepanu eest! Head uue aasta algust teile! (Aplaus.)

Esimees Eiki Nestor

Täna teid, härra president! (Meeskoor laulab.)

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Täname veel kord Tallinna Tehnikaülikooli Akadeemilise Meeskoori lauljaid ja nende dirigenti Peeter Perensit. Viimati kõlas nende esituses Ester Mägi laul "Soov". Aitäh teile, lauljad! (Aplaus.)

Nüüd on saabunud see hetk, kui saab üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Esimesena on ennast kirja pannud Heili Tõnisson Vabariigi Valitsuse esindajana. Palun!

Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kümme seaduseelnõu ja esitab ühe Riigikogu otsuse eelnõu. Esiteks, ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Gruusia vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. Teiseks, ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Moldova Vabariigi vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. Kolmandaks, ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning nende liikmesriikide ja teiselt poolt Ukraina vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. Eelnimetatud kolme seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust välisminister Urmas Paet. Neljandaks, Maailma Kaubandusorganisatsiooni teenustekaubanduse üldlepingu lisa "Euroopa Ühendused ja nende liikmesriigid – erikohustuste koondloend" ratifitseerimise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja taristuminister Urve Palo. Viien-daks, laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse, kinnistusraamatuseaduse ja abieluvararegistri seaduse muutmise seaduse eelnõu. Kuuendaks, tsiviilkohtumenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnimetatud kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Andres Anvelt. Seitsmendaks, Cartagena bio-

ohutuse protokollid vastutust ja kahju hüvitamist käsitleva Nagoya – Kuala Lumpur lisa-protokollid ratifitseerimise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus. Kaheksandaks, konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Üheksandaks, Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. Kümnendaks esitab Vabariigi Valitsus Riigikogu otsuse "Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu. Nimeetatud kolme eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Üheteistkümnendaks, etendusastuse seaduse ja rahvusoperi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kultuuriminister Urve Tiidus. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Austatud Riigikogu! Annan kultuurikomisjoni nimel Riigikogu menetluse Riigikogu otsuse "Riigikogu liikmest rahvusoperi nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu. Teeme ettepaneku kutsuda rahvusoperi nõukogu liikme kohalt tagasi Ester Tuiksoo, kuna tema volitused Riigikogu liikmena on lõppenud, ja nimetada rahvusoperi nõukogu liikmeks Riigikogu liige Enn Eesmaa.

Esimees Eiki Nestor

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni nimel algatan korrakaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eesmärk on taastada avalikus kohas alkoholi tarbimise keeld. Oleme näinud, mida selle keelu ärakaotamine on alates 1. juulist tänavapilti toonud. Oleme näinud, et ülesande panemine kohalikele omavalitsustele, linnadele ja valdadele ei toimi nii, nagu kodanikud sooviksid. See, et iga linn ja vald peab ise otsustama, kas ja kus tema terri-

tooriumil võib alkoholi tarbida, tekitab väga suuri üleriigilisi erinevusi, nii et pole täpselt aru saada, kus millised reeglid kehtivad. Teisalt paneb see ka linnadele kohustuse ise kontrollida, kuidas tema kehtestatud reegleid täidetakse. Kui näiteks Pärnu linn on määranud, kus tema territooriumil alkoholi tarbida ei tohi, siis politsei selle käsu täitmist ei kontrolli, kuna keeld on kehtestatud linnavalitsuse määrusega. Viies seadusesse tagasi üldise avalikus kohas alkoholi tarbimise keelu, paneme ka politseile ülesande selle seaduse täitmist kontrollida. Olgem ausad, selle seaduse muutmise tähendab, et Tallinna linn ei ole kohustatud hoidma Toompeal ja Kadriorus neid naljakaid silte, mis ütlevad, kus võib alkoholi tarbida. Me kõik tahaksime, et Tallinn saaks kehtestada alkoholi tarbimise reeglid üle linna, ilma et justiitsminister teda kohtuga ähvardaks. Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud 13 eelnõu. Kui need on korrektselt vormistatud, siis võetakse nad menetluse kodu- ja töökorra seaduse kohaselt.

Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohal on 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

Päevakorras on ohtralt täpsustusi. Kõigepealt tänab juhatus neid komisjone, kes pidasid võimalikuks täiskogu selle nädala päevakorda täiendada. Täpsustamise ettepanekud on järgmised. Kaitseminister Sven Mikser on avaldanud soovi esineda neljapäeval, 11. septembril Riigikogu istungil poliitilise avaldusega. Riigikogu juhatus nõustus sellega ning Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 56 lõike 1 punkti 9 ja lõike 2 alusel täiendan 11. septembri päevakorda kaitseminister Sven Mikseri poliitilise avaldusega. Olgu öeldud, et kaitseministri soov meie ees esineda on seotud NATO tippkohtumise tulemustega. Teiseks on põhiseaduskomisjon teinud ettepaneku lisada teisipäevasesse päevakorda Riigikogu otsuse "Riigikohtu liikme Harri Salmanni kohtunikuametist vabastamine" eelnõu 696 esimene lugemine. Sotsiaalkomisjon on teinud ettepaneku arvata teisipäeva, 9. septembri istungi päevakorrast välja sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine ja lisada kolmapäeva, 10. septembri istungi päevakorda tervishoiuteenuste korraldamise sea-

duse ja liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu 667 teine lugemine, samuti ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ning tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 679 teine lugemine.

Austatud Riigikogu, nende täpsustustega panen päevakorra hääletusele. Kes on selle poolt, et nädala päevakord kinnitada? Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt oli 80 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi ja erapooletuid oli 2. Päevakord on kinnitatud.

Hetkel on kohal 89 Riigikogu liiget ja puudub 12. Nendes oludes alustame arupärimistele vastamist.

3. Arupärimine majanduskasvu negatiivsete väljavaadete kohta (nr 411)

Esimees Eiki Nestor

Alustame Riigikogu liikmete Kadri Simsoni, Tarmo Tamme, Valeri Korbi, Urbo Vaarmani, Ester Tuiksoo ja Jüri Ratase esitatud arupärimisega. Arupärijate nimel on sõna Kadri Simsonil. Palun!

Kadri Simson

Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud peaminister! Kõnealune Riigikogu liikmete arupärimine peaministrile on üle antud ligi neli kuud tagasi, maikuu. Aga mis on neli kuud pikka perspektiivi silmas pidades! Kuna arupärimise viimane küsimus puudutab 15-aastast perioodi, mille lõpuks eelmine peaminister Andrus Ansip lubas 7,5 aastat tagasi meid viie rikkaima riigi hulka viia, siis neli kuud selle arupärimise sisu tõepoolest ei muuda. Arupärimine sai üle antud siis, kui avalikustati selle aasta esimese kvartali majandusnäitajad ja oli näha, et need on märksa tagasihoidlikumad, kui oli aasta alguse majanduskasvu prognoos. Nüüd on avalikustatud ka teise kvartali majandusnäitajad ja Rahandusministeerium on oma prognoosi määrganud kärpinud. SKT ei mõju aga kohe maksumuludele ja sellega seoses ongi esitatud meie esimene küsimus peaministrile. Kuna maksumulud on majanduse jähnenemisele vaatamata praegu veel head, kas siis võib eeldada, et praegu käivates eelarve aruteludes ja eraldiste paikapanemisel võetakse arvesse, et järgmine aasta ei pruugi maksulaekumiste poolest nii

leeb tulla? Me küsime ka seda, millisel määral on arvestatud Euroopa Liidu sanktsioonide mõju meie majandusele. Kuna need sanktsioonid on saanud juba mõnda aega toimida, siis ehk peaminister laiendab oma vastust ja räägib ka sellest, mida tehakse nende tootjate toetamiseks, kes on osa oma eksporditurust kaotanud. Lõpuks esitame selle küsimuse, mis oli kevadel kuum. Nimelt olevat meie majandus nii kehvasti kasvanud seetõttu, et Eestis oli soe talv. Ühelt poolt ei mõjunud see hästi SKT-le ja teiselt poolt ei mõjunud liiga hästi ka inimeste säästmiskäitumisele, mis näitab, et kütte arvel kokkuhoitud raha läks näiteks toidukaupade või muu esmavajaliku ostmiseks. Kuidas siis soojal talvel sai olla nii suur mõju Eesti majanduskasvule?

Head hooaja algust ka minu poolt ja peaministrile soovin jõudu järgmise aasta eelarve kokkupanemisel! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele tuleb vastata peaminister Taavi Rõivasel. Palun!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Lugupeetud kuus arupärimise esitajat, aitäh kõigepealt heade soovide eest, need kuluvad kindlasti marjaks ära! Vastan teie küsimustele, mis on tõepoolest, nagu te ütlesite, esitatud juba enne suve. Seetõttu on ka võimalik näha täna vähemalt osa küsimusi hoopis optimistlikumas valguses, kui toona paistis.

Esimene küsimus: "Rahandusministeerium on selleks aastaks prognoosinud 2%-list majanduskasvu, mis tundub I kvartali andmetele tuginedes suhteliselt optimistlik, kuid kuna maksulaekumistele avaldab majanduslangus mõju nihkega, siis see võib mõjutada hoopis tõsisemalt 2015. aasta riigieelarvet. Kuidas on mõjutanud uudis SKT vähenemisest järgmise aasta riigieelarve koostamist?" Statistikaameti andmetel kasvas Eestis majandus käesoleva aasta esimeses kvartalis 0,3% ja teises kvartalis 2,4%, võrreldes eelmise aasta samade kvartalitega. Selleks aastaks kokku ootab Rahandusministeerium 0,5%-list majanduskasvu, mis on tõepoolest vähem, kui varem prognoositud. Samal ajal ületavad maksulaekumised ootusi. Rahandusministeeriumi hinnangul jõudsid valitsussektori tulud ja kulud juuni

lõpuks tasakaalu ning aasta kokkuvõttes võib valitsussektori nominaalne puudujääk tulla varem oodatud 0,7% asemel vaid 0,2% SKT-st.

Järgmise aasta riigieelarve eelnõu koostamine on valitsusel parasjagu käsil ja töö on pingeline nagu ikka. Eelnõu aluseks on võetud Rahandusministeeriumi värske prognoos, mille kohaselt on 2015. aasta riigieelarve maksuläekumised ligilähedaselt samal tasemel, kui me kevadel eeldasime. Seega suuri üllatusi ei ole. Nii Eesti kui ka eurosooni ja kogu Euroopa Liidu majandus on kriisist aeglaselt taastumas, kuid kogutoodang on endiselt allpool potentsiaalset taset. Kui eeldada, et selle aasta tagasilöögid majanduses on ajutised ja mõne aasta jooksul taastub meie potentsiaalne majanduskasv, siis ei nõua ajutine kasvu aeglustumine või ka lühiajaline majanduslangus kohe riigieelarve kulude korrigeerimist. Seetõttu näevad Euroopa Liidu fiskaalreeglid ette seada eesmärgiks eelarve struktuurne tasakaal, mis võimaldab negatiivsemate majandusarengute korral nominaalset eelarve defitsiiti.

Teine küsimus: "Eesti lähiaja majandusväljavaadetele ei jäta oma mõju avaldamata Euroopa Liidu poolt Venemaa suhtes kehtestatud majandussanktsioonid seoses Ukrainas toimuvaga ning Venemaa vastukäigud nendele sanktsioonidele, sest need mõjutavad meie Venemaale eksportivaid ettevõtteid. Kui suur võib olla nende sanktsioonide mõju Eesti majandusele?" Eesti Panga ekspertide hinnangul piirdub Venemaa kehtestatud sanktsioonide mõju 0,2–0,3% Eesti SKT-st. Euroopa Liidu poolt Venemaale kehtestatud sanktsioonide otsene mõju Eestile on veelgi väiksem. Venemaa kehtestatud sanktsioonid mõjutavad enim põllumajandust ja toiduainetööstust ning ka maanteetransporti.

Eesti eksportis 2013. aastal sanktsioonide alla kuuluvaid toiduaineid ja põllumajandussaadusi 75 miljoni euro ulatuses, mis moodustab 5,4% kaupade ekspordist Venemaale ning 6,0% toidu- ja põllumajandussaaduste koguekspordist. Eestis toodetud toidukaupadest eksporditakse Venemaale alla 10%, kuna peamised toidukaupade sihtriigid on Soome, Läti ja Leedu. Tuleb arvestada muidugi ka seda, et Venemaa kehtestas impordipiirangud mitmele ettevõttele juba 2014. aasta jaanuaris, mistõttu piima- ja kalatoodete eksport Venemaale vähenes juba esimesel poolaastal ehk siis enne

Venemaa-poolseid nüüd väga suuresti teemaks olevaid sanktsioone. Piimatoodete puhul oli langus esimesel poolaastal koguni 36%. Juba varem oli piiratud elusloomade ning 2014. aasta jaanuarist ka sealihaga sissevedu, mistõttu lihatoodete ja elusloomade eksport Venemaale oli selle aasta esimeses pooles peaaegu olematu. 2014. aasta esimesel poolaastal vähenes viimaste sanktsioonide alla kuuluvate toidukaupade eksport Venemaale 27%, 28 miljoni euroni. Rahandusministeerium on oma suvises majandusprognoosis arvestanud, et Venemaa sanktsioonid vähendavad Eesti ekspordi Venemaale 50 miljoni euro võrra, mis moodustab 0,4% Eesti kaupade koguekspordist. Eesti Panga hinnangul ulatub Venemaa kehtestatud sanktsioonide mõju, nagu ma ütlesin, 0,2–0,3%-ni Eesti SKT-st. See hinnang põhineb 2013. aasta andmetel. Esimese poolaasta langust arvestades võib see mõju väiksem olla.

Kui tulla selle juurde, mis arupärijad suuliselt juurde küsisid, siis isegi kui makropildis on sanktsioonide mõju suhteliselt väike, on see kindlasti tuntav konkreetsetes valdkondades ja eriti konkreetsetes ettevõtetes. Loomulikult peab ka valitsus vastavalt võimalustele püüdma neid ettevõtteid aidata. Põhiliselt töötame kahe stsenaariumi järgi. Esimene stsenaarium on see, et toetada Eesti põllumajandusettevõtjaid uute turgude otsimisel. Väliskaubandus- ja ettevõtlusminister on ka ise mitme turu esindajatega läbirääkimisi pidanud ja ma loodan, et sealt tuleb konkreetseid tehinguid. Teine asi, mida sektor on meilt palunud, on see, et Euroopa Liidu järgmise rahastamisperioodi vahendid avaneksid põllumajandustootjatele nii ruttu kui võimalik. Eesti saab väga suure tõenäosusega olema üks esimesi Euroopa Liidu riike, kes järgmiste perioodide vahendid kasutusele võtab. Me oleme valitsuses kokku leppinud, et majanduse elavdamiseks püüab Eesti peale põllumajandusvaldkonna ka teistes sektorites Euroopa Liidu vahendid võimalikult kiiresti kasutusele võtta.

Kolmas küsimus: "Üheks majanduslanguse põhjuseks on nimetatud sooja talve, mis vähendas majapidamiste küttearveid. Samas pole säästumäär Eestis tõusnud, mis lubab oletada, et kodumajapidamistes alles jäänud raha läks siiski eratarbimisse, mis kajastub sisemajanduse kogutoodangus. Kas sooja talve niivõrd suur mõju Eesti majanduskasvule ei näita

tegelikult Eesti olematut majandust?" Head arupärijad, Eesti majandus on ka päriselt olemas ja ta ei ole teie irooniat ära teeninud. Näiteks USA-s peeti halba ilma samuti esimese kvartali kehvade majandustulemuste üheks põhjuseks, mis pärssis lisaks ehitustegevusele tootmist, transporti ning kinnisvara ja autode müüki. Nii väikestes kui ka suurtes riikides võib ilmastik majandust mõjutada. Eestis, nagu me mäletame, ei olnud tegu mitte ainult ilmastiku mõjuga, vaid oli muidki tegureid, mis mõjutasid energia tootmist. Ja kui energia tootmine ühes kvartalis eelmise aastaga võrreldes ikkagi 25% väheneb, siis nii suure sektori sedavõrd suur langus mõjutab ka kogupilti.

Arupärimise esitamise ajal paljud kahtlesid, kas esialgne statistika saab ikka olla adekvaatne, olles näinud, et palgad ja maksutulud kasvasid väga kiiresti jne. Nüüd me teamegi, et esialgseid andmeid on väga suures ulatuses korrigeeritud ja majanduse 1,9%-lisest langusest on Statistikaameti andmetel saanud 0,3%-line kasv. Kuidas sedavõrd suured kõikumised statistikas juhtuda saavad, on muidugi eraldi küsimus. Aga nagu te teate, on Statistikaamet oma töös sõltumatu ja võib-olla ei ole ka praktiline meil siin nende aruandeid liiga tõsiselt kritiseerida. Statistika juurde siiski tagasi tulles ütlen veel, et eratarbimise statistika kohaselt vähenesid kodumajapidamise ja eluasemega seotud kulutused elektrile, gaasile ja muule kütusele esimeses kvartalis aastatagustega võrreldes 7% ehk umbes 13 miljoni euro võrra. Mida selle 13 miljoni euroga nüüd täpsemalt tehti, on muidugi keeruline öelda. Näiteks kodumajapidamiste pangahoiused kasvasid esimese kvartali jooksul rohkem kui 120 miljoni euro võrra ehk siis peaaegu kümme korda. Kaupade jaemüük oli 75 miljoni euro võrra suurem kui eelmise aasta esimeses kvartalis. Ja küllap oli kokkuhoitud raha kasutamise võimalusi veelgi.

Neljas küsimus: "Teie eelkäija Andrus Ansip lubas Eesti viia 15 aastaga viie rikkaima Euroopa riigi hulka. Reaalsuses pole meie SKT jõudnud veel isegi tagasi majanduslanguse-eelsele tasemele. Kuidas Teie hindate Reformierakonna antud lubadust ning kui kaugel on Eesti sellest eesmärgist?" Poliitikas ei ole suurte eesmärkide püstitamine iseenesest ju vale tee. Vaatamata sellele, et ka meil oli väga tõsine majanduslangus ja et arvestatavad

majanduslanguse põhjused olid väljaspool Eestit, on Eesti majanduskasv kümne viimase aasta jooksul olnud siiski Euroopa kiiremate hulgas ja küllap meil on potentsiaali paljudele rikkamatele riikidele veel tublisti lähemale, kui mitte neist ette jõuda. Nii et seda eesmärki, mille sisu on ju tegelikult Eesti inimeste elatustaseme tõus, ma kindlasti ei naeruvääristaks. Pigem kutsun teid kaasa mõtlema ja ütlema, millised on teie hinnangul need suured asjad, mida me peame tegema, et palgatase Eestis jätkusuutlikult tõuseks. Me näeme, et viimaste aastate jooksul on nii palgad kui ka pensionid väga kiiresti kasvanud. Me soovime, et see kasv jätkuks. Üks konkreetne asi, mida valitsus saab teha lisaks tööjõumaksude langedamisele, lisaks pensionide tulumaksu langeduse piirmäära tõstmisele, on viia ellu töövõimereform ja aidata aktiivsesse tööellu ka need inimesed, kes praegu peavad elama sotsiaaltoetustest. Ka see aitab meid lähemale sellele suurele eesmärgile. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Riigikogu liikmetel on peaministrile küsimusi. Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud peaminister! Meile meeldib alati võrrelda end naabritega ja eks meie võrdluse aluseks on ka see, kuidas Lätil ja Leedul läheb. Teatavasti oli Lätil ja Leedul eelmisel aastal palju suurem majanduskasv kui meil ning sel aastal on samamoodi. Ka prognoos järgmiseks ja ülejärgmiseks aastaks näitab, et Läti ja Leedu majanduskasv tuleb oluliselt suurem kui Eestil. Leedu inimese ostujõud on teatavasti juba suurem kui Eesti inimesel. Kas valitsus peaks oma prioriteedid ümber sõnastama ja panema prioriteediks selle, et Eesti jääb kahe rikkaima Balti riigi hulka? Kuidas sellest olukorrast välja tulla, sest praegune situatsioon on tegelikult ju kurb?

Taavi Rõivas

Aitäh! Selle küsimusega te demonstreerite küll seda, et te üldse ei tea, millises seisus on Läti, Leedu või Eesti majandus. Hiljuti, mõni kuu tagasi oli Lätis õpetajate miiting, kus nõuti, et õpetajate palgatase jõuaks ligilähedaseltki Eesti tasemele. Selliseid asju on küll ja veel.

Eesti elatustase, nii nominaalis kui ka arvestades ostujõudu, on Baltikumis kõige esimene, mis ei tähenda, et me ei hoiaks pöialt, et ka Lätil ja Leedul hästi läheks. Läti ja Leedu on meie jaoks olulised sihtturud ja tähtsad majanduspartnerid ning loomulikult on meie huvides, et nendel läheks hästi. Aga väide, et Lätis või Leedus elatakse Eestist jõukamalt, näitab, et ei olda päris täpselt kursis ei palgatasemete ega statistikaga.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra peaminister! Teie valitsuse liige, rahandusminister härra Jürgen Ligi ütles Venemaa ja Eesti suhetest rääkides, et põhimõtteliselt võiks selle riigi üldse partnerina ära unustada. Kas see on tema isiklik arvamus ministrina või on see teie valitsuse suund, kuhu me liigume Venemaa ja Eesti suhetes?

Taavi Rõivas

Ma palun vabandust, teie kolleeg seisis sel hetkel, kui te küsisite, täpselt teie ees. Kas oleks võimalik korrata põhiküsimust, mis see oli, mida Jürgen Ligi ütles?

Esimees Eiki Nestor

Palun korrata küsimust!

Valeri Korb

Härra Ligi ütles, et põhimõtteliselt võiks selle riigi üldse partnerina ära unustada. Tahaksin kuulda teie kommentaari selle väljauitlemise kohta.

Taavi Rõivas

Aitäh! Ma pean tunnistama, et ma ei ole sellist sõnavõttu kuulnud, ja seetõttu ei oska öelda, kas see on täpne tsitaat. Aga sellega me peame vaieldamatult arvestama, et kaubavahetus Venemaa Föderatsiooniga ei ole viimase 23 aasta jooksul olnud sama kindel, sama stabiilne kui näiteks kaubavahetus Euroopa Liidu riikidega. Sellega peab arvestama! Ei ole poliitikute öelda, kus ettevõtjad peaksid oma äri ajama ja kus mitte. Samas ei saa poliitikud ka jätta ütlemata, kui nad näevad kuskil riske. Riske kaubavahetuses Venemaaga on juba

mitu aastat rõhutatud. Osa inimesi on pidanud seda hirmutamiseks, aga nüüd tagantjärele tarkusena võib seda pidada ka adekvaatseks hoiatuseks. Sellega lihtsalt tuleb arvestada. Suurte kasumiootustega käivad ettevõtlusmaailmas paraku tihti kaasas ka suuremad riskid – nii ongi. Kõige turvalisem kaubavahetus on meil loomulikult Euroopa Liiduga ja nende riikidega, kellega on sõlmitud vabakaubanduskokkulepped.

Esimees Eiki Nestor

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! Ma jätkan mõnes mõttes Tarmo Tamme esitatud küsimust. Te ütlesite, et Eesti õpetajate palgad on kõrgemad kui Läti õpetajatel. Jah, teil on õigus. Aga mis sellest kasu on, kui Eesti õpetaja maksab enamiku oma palgast ära Sandor Liive kontoris või Baltikumi kõige kallimate toiduainete peale? Miks on ikkagi nii, et Eurostati järgi on praegu Leedu inimese ostujõud suurem kui Eesti inimesel?

Taavi Rõivas

Aitäh! Praeguseks peaks ka see statistika olema juba korrigeeritud. Tegu oli metoodika veaga, mille detaile võib pikemalt seletada, aga väga lihtsustatult öeldes kajastati Leedu rahvaloenduse järgseid ja meil rahvaloenduse eelseid andmeid. Teiseks, Leedus on osa kaupade ja teenuste – ma rõhutan, ka teenuste – hinnad märgatavalt madalamad kui Eestis. Aga see teenuste odavus tulenebki tihti just madalast palgatasemest. Praeguse teadmise järgi on Eesti elatustase, arvestades ostujõudu, Baltikumis kõige kõrgem. Kui Leedus olid statistika korrigeerimise eel reaalsed palgad, reaalsed sissetulekud ja pensionid palju väiksemad kui Eestis, siis vaevalt see võrdlus kedagi lõpuni õnnelikuks teeb.

Teiseks on väga ekslik väita, et eestlased viivad, nii nagu teie ütlesite, Sandor Liive kontoris lätlaste ja leedulastega võrreldes rohkem raha. Vastupidi, Eesti liitus vaba elektrituruga ja viimase poole aasta jooksul on elektrienergia hind olnud Eestis soodsam kui meie lõunanaabrite juures, sõltub kuust, aga ligikaudu veerandi, isegi kolmandiku võrra soodsam. Selle põhjus on ühelt poolt vaba turu

omaksvõtmine, teiselt poolt aga ka ettenägelikud otsused energiaühenduste rajamisel. Me oleme peale EstLink 1 valmis saanud EstLink 2 kaabli, mis on 100% töös. See on garanteerinud meile soodsaima energia Põhjamaades. Selleks, et ka Läti saaks nagu meiegi odavamalt elektrienergiat ja meie elektritootjad võiksid rohkem toota, kavatsame ehitada kolmanda elektriliini Läti suunal. See suurendab meie ülekandevõimsusi Eesti–Läti suunal. Lihtsalt teile teadmiseks, et elektri hind on Eestis soodsam kui Lätis ja Leedus, mitte vastupidi.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud peaminister! Te nimetasite ka palgatõusu, et meie elu on paremaks läinud ja inimeste palgad on tõusnud. Ma tooksin siin samuti võrdluse härra Sandor Liivega. Kui tema 10 000-eurone palk tõuseb 2000 võrra ja miinimumpalk tõuseb õige vähe, siis me saamegi väga kena keskmise palga tõusu. Keskmine palk kasvab, aga tegelikult see ei näita ju, et vaese inimese olukord oleks paremaks läinud, et ta ostujõud ja heaolu oleksid suurenenud. Kas olete sellega nõus?

Taavi Rõivas

Eestis on miinimumpalk viimase kahe aasta jooksul kasvanud üle 10% aastas, mediaanpalk sõltuvalt aastast ca 8% ja keskmine palk üle 6% aastas. Need on suure tõenäosusega Euroopa ühed suuremad kasvud, võimalik, et isegi kõige suuremad kasvud kogu Euroopas. Oluline on teada just seda, et miinimumpalk on kasvanud protsentuaalselt kõige kiiremini, kuid mediaanpalk ja keskmine palk enam kui 6%-lise kasvuga on samuti väga arvestataval tasemel. Samal ajal on kasvanud ka tööhõive, mis omakorda tähendab seda, et sotsiaalmaksu laekub rohkem. Seetõttu võib olla päris kindel, et nii nagu selgi aastal kasvavad ka järgmisel aastal täiesti arvestatavalt meie eakate inimeste sissetulekud ehk pensionid.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Austatud härra peaminister! Oma sõnavõtus te mainisite välisurgusid, millega praegu tegeldakse ja kuhu üritatakse suunata kaupu, mida ei saa enam Venemaale müüa. Kas te võite sellest rohkem rääkida? Konkreetne küsimus: mis turud, mis riigid, mis kaubad need on? Missugustest mahtudest jutt käib?

Taavi Rõivas

Aitäh! See on väga õige ja põhjendatud küsimus. Me oleme vaadanud nii ida poole kui ka Euroopa Liidust lõuna poole. Loomulikult on osa kaupu sellised, mida on kõige lihtsam või üldse võimalik realiseerida ainult vahetus naabruses. Näiteks toorpiima ei ole puhtteoreetiliselt võimalik väga kaugele viia. Seda kahel põhjusel: esiteks see rikneb ja teiseks on ka toorpiima lisandväärtus liiga väike, et seda väga kaugele transportida. Niisiis see ei ole mõeldav. Seepärast me ei otsi mitte ainult uusi turge, vaid otsime ka võimalusi suurendada nende kaupade osakaalu, mille lisandväärtus oleks suurem ja mille säilivusaeg oleks pikem. Tüüpiliselt me räägime siin võist, millel on väga suur lisandväärtus ja pikem säilivusaeg kui piimal, ja räägime ka juustust. Piimapulbril on säilivusaeg küll pikk, aga lisandväärtus jällegi märksa väiksem. Kõikide nende asjadega tegeletakse.

On erisuguseid hinnanguid. Mõned ütlevad, et kogu piim, mis vastu võetakse, on võimalik ümber töötada. Teised ütlevad, et tootmisvõimsust jääb ikkagi vajaka. Nii väliskaubandusminister kui ka põllumajandusminister hoiavad ettevõtjatega väga tihedat sidet ja jälgivad, kas ümbertöötamisega saadakse hakkama või on varakult vaja ka investeringutoetusi, näiteks Euroopa Liidu vahenditest, et laiendada Eestis kas siis või tootmist või piimapulbri tootmist. Konkreetsed läbirääkimised on jõudnud päris kaugele mitmes kohas, aga ma ei tihkaks midagi enne välja öelda, kui konkreetsed lepingud on juba sõlmitud, muidu tekitab see võib-olla liiga ennatlikke ootusi. Ma usun, et te mõistate: see, et ministrid aitavad Eesti ettevõtetel läbirääkimisi pidada, on meie jaoks üsna erakordne. Sellist asja ei ole väga tihti ette tulnud ja ka teistes riikides pole seda väga tihti tehtud. Samas ma tean, et nii meist põhja pool kui ka meist lõuna pool otsitakse samamoodi uusi turge. Me oleme arutanud nii põhja- kui

ka lõunanaabritega, et teatud turgude leidmisel tuleks koostööd teha. Ma tõesti loodan, et Anne Sullingu ja Ivari Padari ühiseid püüdlusi saadab edu.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, peaminister! Avan läbirääkimised. Kas arupärijad soovivad esineda? Kõnesoove ei ole, lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Arupärimine vaeste olukorra kohta Eestis (nr 412)

Esimees Eiki Nestor

Järgmisena on kavas Riigikogu liikmete Marika Tuus-Lauli, Ester Tuiksoo, Yana Toomi, Viktor Vassiljevi, Tarmo Tamme, Eldar Efendijevi, Enn Eesmaa ja Peeter Võsa esitatud arupärimine vaeste olukorra kohta Eestis. Palun, arupärijate nimel Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Austatud härra peaminister! Head kolleegid! Andsime mai algul sisse Keskerakonna fraktsiooni arupärimise, kus küsime, miks taotleti sel aastal ja ka järgmisteks aastateks Euroopast palju vähem vaesusabi kui eelmistel aastatel. Ja kui varasematel aastatel kuulus vaesusabi küsimine Põllumajandusministeeriumi töövaldkonda, siis sellest aastast taotleb vaesusabi Sotsiaalministeerium. Kuna härra Taavi Rõivas oli selle aasta algul veel sotsiaalminister, siis võib öelda, et see kuulus tema töövaldkonda.

Nende andmete järgi, mis Sotsiaalministeerium Euroopa abifondile edastas, on Eestis vaeseid vaid 45 000. Siin on aluseks võetud toimetulekutoetust saavate inimeste arv. Põllumajandusministeerium edastas varasematel aastatel Euroopasse aga Statistikaameti andmetel baseeruva absoluutses vaesuses elavate inimeste arvu ja neid inimesi on meil umbes 120 000. Niisiis esitati sel aastal ligi kolm korda väiksem vaeste arv, millest kahjuks sõltubki meile antav abi. Näiteks Leedu saab puudust kannatavatele inimestele mitu korda rohkem abi, samuti Kreeka. Kurb tõsiasi on see, et midagi ei anna muuta. See kehtib seitse aastat järjest, sest järgmine rahastamisperiood on kinnitatud. Loomulikult me tahame teada, miks nii tehti, kas asjatundmatusest või soovist

tegelikku vaeste arvu maha salata, et paremad ja edukamad näida.

See arupärimine põhines meie kevadistel teadmistel. Nüüd on meil uus teadmine, et sel aastal ei ole üldse võimalik vaesusabi saada. Sotsiaalministeerium pole suutnud seda välja kaubelda, sest ei tehtud koostööd mittetulundusühingutega. Kas see on nii või ei ole, seda me küsimegi. Palun, härra peaminister, vastust, te olite abi taotlemise ajal ju sotsiaalminister! Ühtlasi palun, et te loeksite ka küsimused ette! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele tuleb vastama peaminister Taavi Rõivas. Palun!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Lugupeetud arupärijad, vastan teie küsimustele. Esimene küsimus: "Euroopa abifondile andmeid saates tahtis valitsus näidata Eesti vaesust Euroopale paremas valguses, kui see tegelikult on. Kelle sotsiaalministriks oleku ajal need andmed abifondile saadeti?" Abifondi määruse väljatöötamise ning läbirääkimiste etapis ei esitatud Eestile otseselt küsimust vaeste olukorra ja vaeste arvu kohta, mistõttu ei saa väita, et Eesti oleks vaeste arvuna esitanud 45 000. Abifondi eelnõu koostades ning fondi arvestusi tehes lähtus Euroopa Komisjon ametlikust ning kõigile kättesaadavast Eurostati statistikast.

Teine küsimus: "Mida annaks teha, et viga parandada ja et Euroopa teaks meie tegelikku vaeste arvu?" Vaeste kohta kogutakse andmeid ja saadetakse näitajaid Euroopa Liidu tasemel usaldusväärsetest andmebaasidest, näiteks Eurostatist. Oluline on silmas pidada, et suhtelises vaesuses elavate inimeste arvu vähendamist ja absoluutse vaesuse leevendamist ei ole võimalik saavutada ainult abifondi kaudu. Veelgi enam, kui me vaatame neid summasid, siis suurusjärk oli eelmisel ja on ka sel perioodil umbes üks miljon eurot aastas. Kui me aga vaatame valitsusprogrammis neid tegevusi, mis aitavad tegelikult vaesust vähendada, siis me räägime sadadest miljonitest. Küllap te mõistate, et tegelik, tugev mõju on hoopis mujal. Me räägime praegu ühest miljonist, plussmiinus võib-olla mõnisada tuhat aastas, mis on teie tõstatatud üks kild kogu pildist, tegelik pilt

on sadades miljonites. Nii et seda peab neid küsimusi esitades arvestama.

Kolmas küsimus: "Nagu selgub 13. mai Eesti Päevalehest, ei kaasatud otsuse tegemisse vaesusega tegelevaid organisatsioone. Miks neid ei kaasatud, kui tulemuseks oleks ilmselgelt olnud pädevamad ja Eestile kasulikumad otsused?" Abifondi eelarve läbirääkimised toimusid väga limiteeritud aja jooksul, mis ei võimaldanud avada diskussiooni laiemas huvigrupis. Abifondi rakenduskava ja programmi väljatöötamisel teeb ministeerium aktiivset koostööd vaesusega tegelevate organisatsioonidega ning toiduabi jagamise süsteem ja muud rakendusküsimused otsustatakse koostöös partneritega.

Neljäs küsimus: "Sotsiaalminister Helmen Kütt ütleb samas lehes antud intervjuus, et kord aastas antav toiduabi ei too inimest vaesusest välja. Kas ka teie leiate, et vaesematel peredel ei ole Euroopa abifondi poolt jagatavat toiduabi sisuliselt vajagi?" Sotsiaalkaitseminister Helmen Küti lause on kontekstist välja rebitud. Sotsiaalkaitseminister on seisukohal, et inimesi aitab peale toiduabi vaesusest välja mitmesuguste toetavate teenuste ja tegevuste pakkumine ning ka võimaluste loomine tööleasumiseks. Abifondi vahenditest jagatav toiduabi on kahtlemata oluline, kuid selle kõrval tuleks meeles pidada, et abifondi vahendid ei ole kaugeltki mitte ainus võimalus vaesusprobleemiga tegelemiseks. Muud allikad, nagu ma ütlesin, on kordades suurema mõjuga ja ka rahaliselt mitu korda suurema kaaluga. Valitsus on võtnud eesmärgiks aidata vaesuses olevaid inimesi nii toiduabiga kui ka muude toetuste suurendamisega, pidades seejuures silmas, et toetus oleks õigesti sihitud. Oluline on samal ajal pakkuda inimestele suuremas mahu teenuseid, mis aitaksid neid vaesusringist välja ja võimaldaksid ise toime tulla. Struktuurivahendite kõrval panustab Eesti vaesuse vähendamisse väga suurel määral ka oma eelarvevahendite kaudu. 2015. aastast tõuseb nii universaalne lapsetoetus kui ka vajaduspõhine, just vaesematele peredele suunatud peretoetus. Toimetulekutoetuse määramisel võrdsustatakse laste osakaal perekonna esimese liikme omaga. Tasuta koolilõunat hakatakse lisaks põhikooli lastele pakkuma ka gümnaasiumiõpilastele. See loetelu jätkub.

Viies küsimus: "Riigikohus on oma otsustes korduvalt juhtinud tähelepanu, et toimetulekupiir on ajale jalgu jäänud, kuna see ei ole võrreldav statistilise elatusmiinimumiga. Kas ja millal peate vajalikuks toimetulekutoetus üle vaadata ja seda tõsta?" Toimetulekupiir otsustatakse eelarve menetlemise käigus ning seejuures tuleb arvestada riigieelarve võimalusi. Ühes on aga valitsus kindlalt kokku leppinud: meie eesmärk on pakkuda suuremat kindlustunnet peredele ning luua töötamise ja ühiskonnaelus osalemise võimalusi. Selle aasta jooksul toimetulekupiir mäletatavasti tõusis. Teiseks oleme kokku leppinud, et järgmisel aastal tõuseb see päris kindlasti nendel peredel, kus on lapsi. See on väga põhimõtteline otsus, sest lastega perede toimetulek on meie valitsuse jaoks väga selge prioriteet. Ja nagu ma juba varem ütlesin, suureneb kordades – ma ütlesin, et pretsedenditult – ka lapsetoetus, seda nii kõikidel peredel ühtlase toetuse näol kui ka just nendel peredel, kes riigi tuge kõige enam vajavad. Suur tänu teile!

Esimees Eiki Nestor

Kas peaministrile on küsimusi? Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra peaminister! Ma soovin ikkagi teada, miks sel aastal taotleti vaesusabi vähemale arvule inimestele kui eelmistel aastatel, ning kui palju või kas üldse me saame sel aastal toiduabitoetust Euroopast. Endine põllumajandusminister härra Seeder on siin saalis neid arve väga täpselt nimetanud. Tema ajal olid toetused väga suured.

Taavi Rõivas

Aitäh! Kuna endisel põllumajandusministril on täna juubel, siis võiks temast rääkida nii mõndagi head. Temal oli väga palju asju, vähemalt kui distantsilt vaadata, hirmus hästi. Aga tõsisemalt rääkides ma loodan, et meil on võimalik tempokalt kasutusele võtta lisaks kõnealusele fondile ka teised Euroopa Liidu fondid. Kui vaadata seda aastat, siis reaalne seis on, et mitte üheski Euroopa Liidu riigis ei ole fondid veel avatud. Kuna José Manuel Barroso käis Eestis, siis olime meie ühed esimesed, kes jõudsid Euroopa Komisjoniga põhimõttelisele kokkuleppele, me saime põhilised meetmed ja

eraldised paika. Nüüd on veel vaja rakendus-kava kokku leppida ja me loodame, et teeme sedagi ühena esimestest. Ma usun, et sel aastal on võimalik ka see fond avada, aga millises summas, seda ei tihka ma veel öelda. Ma loo-dan, et see õnnestub.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Täna võimaluse eest küsida! Austatud här-ra peaminister, te rääkisite toimetuleku piir-määra suurendamisest sellel aastal. Ma ütlen teile, kui suur see toimetuleku piirmäär on – see on 90 eurot kuus pere esimese liikme kohta ja 72 eurot iga järgmise pereliikme kohta. Keskmiselt 85 eurot kuus on siis see piir, mil-lest alates on inimesel võimalik toimetuleku-toetust saada. Mis te arvate, kas see 90 eurot on mõistlik piir või tuleb seda tõsta?

Taavi Rõivas

Aitäh! Kuna ma olin toimetulekupiiri tõst-mise ajal sotsiaalminister, siis ma mäletan selle piiri suurust väga täpselt. Aga nagu ma ütlesin, oleme praeguseks juba ära teinud vähemasti selle otsuse, et lastega peredel see piir kindlasti tõuseb. Seda esiteks. Teiseks tuleb arvestada, et toimetulekupiiri lisaks on kulud inimeste eluasemele. Põhimõtteliselt oleme muidugi valmis toimetulekupiiri tõstmist ka tulevikus arutama, aga seda tuleb alati hinnata selles kontekstis, milline on mõju tööturule ja ini-meste käitumisele. Kõige eelistatum toimetule-ku parandamise viis nii inimeste endi kui ka riigi seisukohast on loomulikult see, kui aidata inimestel leida tööd, aidata neil tagada iseenda ja oma lähedaste toimetulek. Üks tõesti suur asi, mis tagab tulevikus väga paljude Eesti inimeste, rõhutan, väga paljude inimeste toi-metuleku, on töövõimereform. Umbes aasta tagasi kohtusin ma sotsiaalministrina sel tee-mal ka teie fraktsiooniga ja kogesin väga mõistvat suhtumist. Seepärast loodan siiralt, et teie fraktsioon menetleb seda eelnõu väga konstruktiivselt, pigem aitab ja toetab, sest see toob reaalselt väga palju inimesi toimetule-kuraskustest ise toime tulijate hulka.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Austatud peami-nister! Head kolleegid! Meid ajendas seda arupärimist esitama eelkõige see, et Sotsiaal-ministeerium ei kaasanud Euroopa toiduabi üle otsustamise protsessi mittetulundusühinguid, kes vaestega iga päev kokku puutuvad. Miks ei kaasatud näiteks Eesti Toidupanka, kes selle küsimusega vahetult tegeleb? Miks ei kaasatud Eesti Punast Risti, kes nende probleemidega tegeleb? Miks ei tehtud koostööd näiteks Eu-roopa vaesusvastase võrgustiku Eesti esindaja-tega? Miks ei tehtud koostööd Eesti Laste-rikaste Perede Liiduga ja paljude teistega? Vaesusega tegelevatele organisatsioonidele ei ole isegi teada antud, et sellest aastast kehtivad uued toetuse andmise reeglid võimaldaksid abistada vaeseid peale toidu ka näiteks töös-tuskaupadega. Me näeme, et teised riigid ei varja oma vaeste arvu – Prantsusmaa, Itaalia ja väga paljud teised rikkad riigid saavad vaesus-abi. Miks siis meie seda varjame?

Kõigile on selge, et vaeseid inimesi on meie ümber kindlasti palju rohkem kui toimetuleku-toetuse saajaid paberite järgi. Aga viimase põhjal, nagu me oleme aru saanud, taotleti seda toetust, mida nüüd võib-olla ei tulegi. Seega küsime, miks me tahame näida pare-matena. Me ei ole ju nii rikkad, me oleme vae-sed. Meil Eestis elab suhtelises vaesuses iga viies inimene, absoluutses vaesuses iga 14. ini-mene. Iga teine töötu elab meil suhtelises ja iga kolmas töötu absoluutses vaesuses. Toi-metulekutoetust meil küll suurendati, kuid 90-eurone toetus ei kata ära isegi toidukorvi maksumust. Meie toimetulekutoetus on üle kahe korra väiksem kui meie 186-eurone ela-tusmiinimum. Meie rahvapension on üliväike, seda on mainitud ka Euroopa sotsiaalharta täitmise aruandes ja me peame selle kohta aru andma.

Kes siis on meil vaesed? Kõige vaesemad on meil kindlasti üksikemad, samuti 60+ inimesed, naised, kes on lasteta – nemad on süvavaesed. Meil on palgavaesus, millest on täna siin saalis juba räägitud – inimene käib hommikust õhtuni tööl, vähemalt 40 tundi nä-dalas, aga saab nii väikest palka, et jõuab vae-

vu oma maksud ära maksta, ning pärast seda on ikka vaene. Euroopa elukvaliteedi viimase uuringu järgi on Eestis madal palgatase ning vilets elukvaliteet, ostujõud ja elatustase. Sellest me rääkisime siin kevadel pikemalt. See avalikustatud uuring ütleb, et meie elukvaliteedi tase skaalal 0–10 on üksnes 4,5 punkti. Palgavaesust näitab seegi, et 6% palgatöötajatest elab suhtelises vaesuses, hoolimata sellest, et nad käivad tööl, ja 1% isegi absoluutses vaesuses. Näiteks Kallastel, Alatskivi ja Peipsiääre vallas elab üle 40% inimestest suhtelises vaesuses. Sügavas materiaalses ilmajäetuses elas kolm aastat tagasi meil 22 200 last ehk 9% kõikidest lastest. Neid arve võib siin lõpmatuseni ette lugeda. Meil on üle 90 000 inimese ravikindlustuseta, pea 80% tööinimestest teenib alla 800 euro ja nendest pooled saavad vähem kui 400 eurot.

Valitsus on rääkinud keskmise palga tõusust ja sellega uhkeldanud. Kuid kui me vaatame riigiettevõtete juhatuse liikmete ja teiste kõrgepalgaliste palkade ja sissetulekute suurt kasvu ning paneme kõrvale miinimumpalga saajate palgatõusused, ehk kui esimeste palk tõusis võib-olla paar tuhat ja teiste oma paarikümmend eurot, siis me saamegi väga kena keskmise tõusu. See ei näita aga tegelikku olukorda. Tõsi, järgmisel aastal tõuseb miinimumpalk 390 euron, aga samas me teame, et 1%-lisest tulumaksu alandamisest ei võida väikesepalgalised peaaegu mitte midagi. See on taas kingitus jõukamatele, mida Reformierakond on aastaid teinud.

Nii et meil jäi täna tõepoolest väga palju küsimusi õhku. Miks me ikkagi taotlesime vaesusabi sel aastal palju vähem kui eelmistel aastatel? Miks me vaeste arvu varjame ja jaanalindu mängime? Miks me moonutame tegelikkust? See maksab meile nüüd seitse järgmist aastat tagantjärele kätte. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Kas Riigikogu liikmetel on sõnavõtusoovi? Ei ole. Küll aga on soovinud esineda peaminister. Palun!

Taavi Rõivas

Lugupeetud arupärijad! Inimeste toimetulek on liiga oluline teema, et seda selliselt pisen-dada, nagu teie oma arupärimises olete teinud. Te toote lauale inimeste toimetuleku teema ja

üritate öelda, et kui Eesti taotleks miljoni euro asemel aastas näiteks 1,5 miljonit, siis sellega oleks võimalik Eesti inimeste toimetulekut oluliselt parandada. Ma loodan, et te mõistate ka ise, et see on küll tähtis detail, aga see on siiski detail ja kindlasti mitte suur pilt. Olgem ausad – see, kas kõnealuses Euroopa Liidu meetmes on üks miljon, poolteist miljonit või kaks miljonit, ei aita Eesti inimesi paremale elujärjele. Mis aitab? Aitab see, kui Eesti peres oleks mõlemal vanemal tööd. Tööpuudus on Eestis vähenenud ja see on oluliselt väiksem kui Euroopa Liidus keskmiselt. Eestis tahetakse töökohti luua, sest meil on soodne majanduskeskkond. Siin saalis peaks arutama seda, kuidas tulevikus veel rohkem töökohti luua. Seda esiteks.

Teiseks aitab Eesti inimestel paremini toime tulla see, kui palgad ja pensionid järjepidevalt kasvavad. Palkasid ja pensione ei kasvata mitte ilukõned ega nõudmised, vaid palgad ja pensionid saavad kasvada üksnes siis, kui Eesti majandusel läheb hästi ja sinne keskkond on selline, kuhu tahetakse tasuvaid töökohti luua. Selle nimel me peame pingutama. Kolmandaks, vaesust aitab oluliselt vähendada ka see, kui kõigil neil inimestel, kes tahavad toime tulla, tahavad tööd teha, oleks see võimalus. Teil on võimalik sellele kaasa aidata, hääletades töövõimereformi eelnõu poolt. Me aitame sellega väga paljude inimeste toimetulekut parandada. Ja mitte ainult rahalises mõttes, vaid siin on jutt inimestest, kes tahavad olla ühiskonnaelus aktiivsed.

Nii et ma palun teid, ärge pisen-dage seda võrd olulist teemat, nagu on inimeste toime-tulek, taandades seda ühele Euroopa Liidu meetmele ja sellele väikesele killule! See ei ole asi, mis meid suures pildis aitab. Proovige kaasa aidata sellele, et Eesti inimeste elu tege-likult paremaks teha. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Arupärimine pankade tegevuse regionaalse mõju kohta (nr 416)

Esimees Eiki Nestor

Järgmisena tuleb arutlusele Riigikogu liik-mete Aivar Riisalu, Marika Tuus-Lauli, Hei-mar Lengi, Valeri Korbi, Vladimir Velmani,

Lauri Laasi, Peeter Võsa, Enn Eesmaa, Eldar Efendijevi, Tarmo Tamme, Kalev Kallo, Urbo Vaarmanni, Viktor Vassiljevi, Yana Toomi, Ester Tuiksoo, Mailis Repsi ja Kadri Simsoni esitatud arupärimine pankade tegevuse regionaalse mõju kohta. Arupärijate nimel esineb sõnavõtuga Marika Tuus-Laul. Palun!

Marika Tuus-Laul

Härra juhataja! Austatud härra peaminister! Head kolleegid! Esitasime 2. juunil arupärimise seoses pankade tegevuse vähenemisega maapiirkondades. Me näeme, et Eesti suuremad pangad on viimastel aastatel vähendanud nii pangakontorite, sularahaautomaatide kui ka pakutavate teenuste arvu. Maapiirkondades on suletud pangakontorid asendatud piiratud arvu teenuseid pakkuvate postipankadega ja suuremaid asulaid üks-kaks korda kuus läbivate pangabussidega. Samal ajal on tõusnud teenuste hinnad. Selle aasta algul tõstsid pangad üksmeelselt näiteks sularaha käitlemise hinda, põhjendades seda sooviga, et kliendid hakkaksid rohkem kasutama elektroonilisi kanaleid. Kui varem külastasid pangabussid ka näiteks suuremaid üritusi, siis aprilli lõpus teatas Swedbank, et nendel osalemisest on loobunud, mis on viinud selleni, et paljudel üritustel on lausa sularahakriis. Swedbank on asunud vähendama nende pangakontorite arvu, kus saab arveldada sularahas ja vahetada valuutat, lühendatud on pangakontorite lahtioleku aegu. Isegi katkist rahatähte ei ole võimalik Swedbanki kontoris ümber vahetada.

Kui me arupärimise esitasime, siis puudutas sularaha arveldamise muudatus põhiliselt Haapsalu kontorit. Haapsalu linnapea ja volikogu esimehe sõnul näitab Swedbanki tegevus, et Haapsalu on Eesti ääremaa ja et sinna polekski nagu midagi vaja. Ääretult ülbe oli Swedbanki Lääne-Eesti regiooni juht, kes küsis retooriliselt, mitu lennukit Haapsalust õhku tõuseb ja mitu kruisilaeva sealt stardib, et seal peaks valuutat vahetama ja sularahateenust osutama. Nii et väga ülbe suhtumine. Meile on selge, et erakapitali ei saa sundida teenust osutama, kui ta seda teha ei taha. Riigi regionaalpoliitika seisukohad aga huvitavad meid ja me palume härra peaministril vastata nendele küsimustele, mis me oleme esitanud, ka sellele, kuidas mõjutab kirjeldatud tendents meie regionaalpoliitikat ja kahjuks põhjustab alade

muutumist ääremaaks. Mida riik saaks selles olukorras ette võtta? Mida peaks riik tegema, et konkurents meie pangaturul suureneks? Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Arupärimisele vastab peaminister Taavi Rõivas. Palun!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Lugupeetud 17 Riigikogu liiget, vastan teie arupärimisele. Esimene küsimus: "Oleme olukorras, kus pangad vähendavad pakutavaid pangateenuseid. Kuidas mõjutab antud tendents Teie hinnangul regionaalpoliitikat ja alade muutumist ääremaaks ning mida saaks riik ette võtta, et olukorda muuta?" Me keegi ei kahtle, et pangad Eestis konkureerivad omavahel ja püüavad kliente võimalikult hästi teenindada. Samuti on ootuspärane, et kulude katmiseks tuleb teenida tulu. Majanduslikult kindlatel alustel püsivad pangad pole mitte ainult omanike, vaid ka hoiustajate ning lõppkokkuvõttes meie kõigi huvides. Tänapäevase panganduse loomisest saadik ei ole Eesti riik pidanud õigeaks sekkuda komertspankade teenuste valikusse ega ka hinnakujundusse. Peamist rolli mängivad siiski konkurents ja tehnoloogia areng. Paremad ühendused, internetipanganduse ja arvutialase kirjaoskuse levik on vähendanud klientide nõudlust sularahateenuste ja pangakontorite järele nii linnades kui ka maapiirkondades. Seetõttu on pangad olnud vähepopulaarsete teenuste säilitamiseks sunnitud otsima paindlikumaid lahendusi, olgu selleks siis pangabussid või koostöö Eesti Postiga. Kindlasti on veel kasutamata võimalusi ja usun, et pangad koos kohalike omavalitsustega suudavad leida mõistlikke lahendusi pangateenuste parema kättesaadavuse tagamiseks üle terve Eesti.

Teine küsimus: "Mitu lennukit tõuseb Haapsalust õhku? Mitu kruisilaeva siit stardib?" küsis Swedbanki Lääne-Eesti regiooni juht vastuseks küsimusele, kuidas peaksid Haapsalu elanikud ja linna külastavad turistid valuutavahetuseta hakkama saama. Taolisi küsimusi võib ehk küsida Rootsi emapankades, kuid lubamatu on neid küsida kohapeal. Haapsalu on regiooni tõmbekeskus. Kui isegi regiooni tõmbekeskustes ei kannata valuutavahetusteenust pakkuda, siis kas Eesti tervi-

kuna ei ole muutunud Euroopa ääremaaks, kus tõmbekeskuste arv on tunduvalt väiksem, kui me ise seni arvanud oleme?" Tavaliselt on nii, et kui teenuse järele on nõudlust, siis leidub ka selle teenuse pakkujaid. Valutavahetusega tegelemiseks ei ole vaja olla pank. Minu andmetel on Haapsalus praegu võimalik valutat vahetada ka pangakontoris. Samuti on kaugemate paikade ehk mitte-euroala turistidel sularahaeurosid võimalik välja võtta Haapsalu ja Uuemõisa 12 pangaautomaadist. Eesti Panga andmetel on Haapsalus pangaautomaate ühe elaniku kohta ligi kaks korda rohkem kui Eestis keskmiselt.

Kolmas küsimus: "Rõõmustasite, kui Swedbank teatas, et hakkab edaspidi 60 protsenti Eestis teenitud kasumist dividendidena välja maksuma. Mida siin rõõmustada, kui dividendilt makstav tulumaks jääb küll Eestisse, aga enamik mitmekümnetesse miljonitesse eurodesse küündivast kasumist läheb riigist välja?" Ilmselt peavad arupärijad nõustuma, et välisinvesteeringud on Eesti majanduse arengule, töökohtade loomisele, aga ka panganduse stabiilsusele palju kaasa aidanud. Eesti pangandus on tugev, sest pangad on hästi kapitaliseeritud ehk teisisõnu on pankade omanikud siia küllalt palju oma raha paigutanud. Oleks igati aus, kui me investeeringute endi kõrval rõõmustaksime samamoodi ka investorite teenitud tulu üle – seda enam, et nii konkreetse panga dividendipoliitika kui ka mitme teise panga kasumilt makstavad dividendid annavad väga tänuväärset lisatulu Eesti riigieelarve kulude katmiseks.

Neljas küsimus: "Pangandusturu peamine probleem on vähene konkurents, mis on muutnud meid pangandusmaastikku silmas pidades Rootsi äärealaks. Mida peaks riik tegema, et konkurents pangandusturul suureneks?" Konkurents meie pangandusturul on päris kindlasti olemas. Eestis tegutseb kaheksa pank Finantsinspeksiooni tegevusloa alusel, samuti on siin välisriigi krediitiasutuste kaheksa filiaali. Peale nende pakuvad nii laenu- kui ka makseteenuseid mitu muud finantsteenuste osutajat, olgu need siis hoiu-laenuühistud, valutavahtusega tegelevad ettevõtted või Eesti Post. Juuni lõpu seisuga oli meil 845 pangaautomaati. Pangakaardiga on võimalik maksta umbes 20 000 müügikohas. Sel suvel arvamusfestivalil käies nägin ma esmakordselt oma

elus, et pangakaardiga on võimalik isegi annetada. Ka see on kindlasti aja märk ja ühtlasi toob heategevuse inimestele lähemale. Pangakontoreid oli eelmise aasta lõpus 140 ja pangabussil on üle 50 peatuskoha. Eesti Posti postipangal on 220 asukohta üle riigi. Tänu eelöeldule on olulisemad panga- ja makseteenused kättesaadavad ka väiksemates asulates. Majandus- ja taristuministri eestvedamisel on kokku kutsutud töörühm, mille eesmärk on leida lahendeid, kuidas veelgi parandada sularaha ja muude makseteenuste kättesaadavust maapiirkondades. Tulemuseni plaanitakse jõuda juba selle aasta sügisel. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused. Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud peaminister! Kas te oskate öelda, kui palju need pangad kokku ja Swedbank eraldi eelmisel aastal kasumit Eestist välja viisid?

Taavi Rõivas

Kindluse mõttes vastaksin sellele küsimusele kirjalikult. Niipalju võib aga öelda, et dividendimakse suurusjärg jääb 20–30 miljoni euro vahele. Ma mõtlen just maksude osa, mis reaalselt riigieelarvesse laekub. Need on päris arvestatavad summad, aga samas tuleb arvestada, et pangad on aastate jooksul väga suures ulatuses Eestisse raha sisse toonud, seda nii laenudena kui ka omakapitalina. Kogu bilansist pildi andmiseks ma saadaksin hea meelega selle vastuse teile kirjalikult. Siis saate ise veenduda, et paljuski tänu sellele, et meil on välisriikide pangad, olid Eestis kogu finantskriisi ajal väga stabiilsed pangateenused ning Eestis tegutsevaid pankasid, eriti suuremaid pankasid, ei ähvardanud ühelgi hetkel suured makseraskused, rääkimata tõsisematest probleemidest kuni sulgemiseni välja. Eestis on väga tugevad pangad ja selle üle võime kõik kodanikena rõõmu tunda.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Austatud härra peaminister! Te rääkisite sellest, et pangaautomaate on vähe, aga meil

on peaaegu kõikides kohtades tore võimalus maksta kaardiga. Siin on aga selline asi, et iga kaardimaksetehing maksab, ja see ei maksa mitte teatud summa, vaid protsendi tehingu summast, 2–2,5% iga kaardimakse pealt. Selle summa maksab ettevõtja pangale, kui tehing sooritatakse. Euroopas on mõnes kohas hinnad kallimad, kui maksad kaardiga. Meil seda praktikat ei ole, aga ma küsiksin, kuhu me liigume. Kas me liigume selles suunas, et pankade kasuks rakendatakse sularahamaksetega võrreldes lisamaks, mida ettevõtjad peavad maksuma?

Taavi Rõivas

Aitäh! Nagu te õigesti ütlesite, Eestis ei ole sellist praktikat, et kaardiga makstes on hinnad kallimad. Pigem vastupidi, pangad soodustavad kaardimakseid, ja mitte ainult pangad, vaid ka kauplused. Seda muuseas põhjusel, et kaardimakse protsendi maksmisest – minu teada on see protsent oluliselt madalam, kui teie nimetasite, aga küllap see on pankade ja ettevõtete vahelise läbirääkimise küsimus ning see võib ettevõtet ka erinev olla – veel kallim nii ettevõtete kui ka pankade seisukohast on sularaha käitlemine. Rääkimata sellest, et maksuametil on kaardimaksete puhul vähem kahtlusi maksupettustes. Kui te küsite, mis suunas teenused arenevad, siis mina usun, et mida aasta edasi, seda vähem kasutatakse nii Eestis kui ka kogu Euroopas sularaha ja liigutakse mitmesuguste elektrooniliste maksekanalite poole. Me teame, et pangakaart ei ole ainus elektrooniline maksevahend. Järjest rohkem otsitakse uusi tehnoloogilisi võimalusi, mis on veel kiiremad ja inimeste jaoks veel mugavamad. Nii et pigem ma arvan, et tulevikus sularaha käitlemine väheneb. Kui rääkida sellest, mis on kodanikule odavam, siis enamasti, see sõltub küll pangast, aga enamasti on nii, et pigem pean ma kas Eestis või välismaal sularaha välja võttes pangale midagi maksuma. Kui ma teen oma arveldused kaardiga, siis sellega seoses ma mingeid kulusid ei kannan. Nii minule kui ka teile kodanikuna on kaardimakse üldjuhul odavam, kindlasti aga mitte kallim kui sularaha käitlemine.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea peaminister! Loomulikult on dividendid ettevõtjate üks osa, ja kui pangad dividende maksavad, siis on see suurepärane, riik saab eelarvetulu ja me kõik saame rikkamaks. Küsimus on aga ju selles, et ettevõtteid ei maksa dividende, vaid laenavad selle raha oma tütarfirmadele. On olnud juba ka kohtuasi, kus Nordea Pank vaidles maksuametiga. Maksuamet kaotas ja pidi maksuma 1,5 miljonit eurot intressikulu. Minu teada laenavad pangad aastas umbes 200 miljonit eurot välja oma tütarfirmadele ja dividende ei maksa. Kas te arvate, et selline maksumüsteem on õige, või te olete seisukohal, et Reformierakond vaatab selle üle ja lisab sinna midagi? Ma arvan, et see ei ole normaalne.

Taavi Rõivas

Aitäh! Nii nagu ma Marika Tuusi esitatud küsimusele vastates, kui ma nüüd õigesti mäletan, ütlesin, maksavad pangad tegelikult küll dividende. Kui Swedbank turu kõige suurema tegijana ütleb, et tulevikus makstakse 60% panga iga-aastasest kasumist dividendidena välja – see on panga ametlik poliitika, millest nad on avalikult teada andnud – ja kogu selle 60% pealt makstakse ka riigile maksud, nii nagu dividendide väljavõtmise korral on ette nähtud, siis ma isiklikult usun ja loodan, et see on ka teistele pankadele eeskujuks. Loomulikult, mida suurem ettevõtte on, seda suuremad on ka tema sotsiaalsed kohustused olla eeskujuks. See Swedbanki otsus on kindlasti tänuväärne ja ma pean mõistlikuks, et kui kasumit välja võetakse, siis võetakse just nimelt dividendina.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra eesistuja! Hea peaminister! Te ütlesite, et on 20 000 pangaautomaati, kust saab raha välja võtta. Mul pole vähimatki põhjust selles kahelda. Riigikogust võeti see automaat küll ära, aga küll me hakkama saame. Aga vaadake, inimeste sularaha ei ole pärit siiski mitte ainult sularahaautomaatidest. Kui maal mõni vanaema tahab tellida näiteks puulõhkumisteenus, siis tema ei saa kaardiga maksta, sellepärast et naabrimehel pole sellist

pilu, kuhu see kaart sisse pista. Nii et sularaha ikkagi käibib. Kui seesama vanaema peab maksma arveid, siis ta läheb postkontorisse ja maksab raha selle eest, et temalt raha vastu võetakse. Nii et sularahaarveldus toimub ja see maksab inimestele raha. Kas te siiski ei taha või ei oska või ei kavatsegi midagi ette võtta, et maal oleks inimestel elu kergem?

Taavi Rõivas

Aitäh! Ma mõtlesin, kuhu see küsimus välja jõuab. Aga kui küsimus on, kas me kavatseme midagi ette võtta, et maal oleks inimeste elu kergem, siis loomulikult, ikka kavatseme. Üks faktitäpsustus ka. Te ütlesite, et sularaha on võimalik välja võtta 20 000 kohas. See on ebatäpne. Minu täpne väide oli, et juuni lõpu seisuga oli meil 845 pangaautomaati ja 20 000 müügikohta, kus on võimalik kaardiga maksta. Lihtsalt teadmiseks.

Esimees Eiki Nestor

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud peaminister! Kuna tänase arupärimise teema on pankade tegevuse regionaalne mõju, siis ma räägin teile ühest Kagu-Eesti pangakontori sulgemisest. Sinna jäi pangapunkt. Üllatav oli, et kui ma läksin sinna punkti teenust saama, siis tundus, et muutus oli küll toimunud, aga teenuse kvaliteediga olid väga täbarad lood. Sõna otseses mõttes jäi mulje, et spetsialistid olid lahkunud ja tööle oli jäänud praktikant. Ma ei süüdistata kaugeltki seda teenusepunkti töötajat, aga kui pangandussektoris muudatusi tehakse, siis kindlasti ei tohi teenuse kvaliteet kehvemaks muutuda. Siinkohal müts maha meie majandusministri Urve Palo ees, kes on väga jõuliselt võtnud selle teema enda kanda. Kas te olete minuga selles osas nõus, et ka maapiirkonnas peab pangateenus olema kvaliteetne?

Taavi Rõivas

Aitäh hea küsimuse eest! Jah, ma olen teiega nõus. Ja ma arvan, et ei ole midagi taunimisväärset, kui te aktiivse kodanikuna annaksite märku ka konkreetse panga vastava valdkonna juhtidele, kui te näete, et teenuse kvaliteet on halvemaks läinud. Mitte sellepärast, et kaevata konkreetsete teenindajate pea-

le, vaid lihtsalt selleks, et juhid teaksid, et inimesed ei ole nendega rahul. Ainult nii on võimalik teenust paremaks saada.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud härra peaminister! Neli-viis aastat tagasi räägiti kõvasti sellest, et Eesti pangamaastikule on kerkimas uus rahvapank, mis rajaneb Eesti kapitalil. Nüüd me näeme, et seda ei ole. Kas te võiksite öelda, miks on selle panga loomine nii keeruline ja kas see üldse tuleb tulevikus Eestisse või ei tule?

Taavi Rõivas

Aitäh! Viimasel ajal on meedias, eriti Tallinna linnale kuuluvas meedias, olnud päris palju kuulda, et Tallinna Linnavalitsus tahab teha veel eraldi panka. Praktikas me muidugi midagi peale loosungite näinud ei ole. Võibolla käib taustatöö, mina ei ole ka täpselt kursis, aga eks elu näitab, kas see asi jõuab loosungist kaugemale. Nagu ma ütlesin, Eestis on kaheksa registreeritud panka ja kaheksa panga filiaalid. Kui me võtame suuremad pangad, siis selliseid, kellel on üleriigiline võrgustik, on vähemalt neli. Tegelikult isegi rohkem, LHV ja BIGBANK ju ka ning veel mitmed, kes on väga aktiivselt turule sisenenud ja soovivad oma teenusteportfelli oluliselt laiendada. Öelda, et meil konkurentsi ei ole või et turutegijaid on liiga vähe, minu meelest ei saa.

Mis minu hinnangul aitaks – aga see on minu hinnang kodanikuna ja ma olen sellest rääkinud ka kunagi parlamendi rahanduskomisjoni liikmena –, on see, kui pangad teeksid omavahel rohkem koostööd sularahaautomaatide võrgu loomisel. Tarbija jaoks oleks kindlasti mugavam, kui mõnes kaubanduskeskuses ei oleks kolm eri panga automaati kõrvuti. Ma arvan, et lõppkokkuvõttes oleks see ka pankadele soodsam. Aga ma saan aru ka pankadest, kes ütlevad, et ei, see ei ole nende huvides, sest nendel on kõige parem võrgustik ja nemad on selle tõttu endale rohkem kliente saanud. Ma mõistan ka nende ärilisi eesmärke ja peaministrina ei kavatse ma kunagi eraettevõtetele käsu korras ette kirjutada, mida nad teha saavad. Ma arvan, et me ei taha sellist riiki, mida juhitakse plaanimajanduslike meetoditega.

Küll aga olen kodanikuna jätkuvalt seda meelt, et koostööd võiks rohkem olla pankade vahel.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbiraäkimised. Läbiraäkimissoovi ei ole. Kas arupärijad soovivad midagi lisada? Peaminister? Ei soovi.

6. Arupärimine peaministri Eesti positsioone kahjustavate seisukohavõtude kohta (nr 426)

Esimees Eiki Nestor

Järgmine on Riigikogu liikmete Heimar Lengi, Enn Eesmaa, Eldar Efendijevi, Tarmo Tamme, Kalev Kallo, Urbo Vaarmanni, Viktor Vassiljevi, Mihhail Korbi, Mailis Repsi ja Marika Tuus-Lauli arupärimine peaministri Eesti positsioone kahjustavate seisukohavõtude kohta. Arupärijate nimel esineb Heimar Lenk. Palun!

Heimar Lenk

Lugupeetud eesistuja! Selle arupärimise pealkiri on tõepoolest omapärane, võib-olla pisut harjumatu. Ma loen selle veel kord ette: peaministri Eesti positsioone kahjustavatest seisukohavõtudest. Selline teema tuleb siin saalis harva päevakorda ja seda enam on huvitav kuulata, kuidas peaminister täna meile vastab. Jutt on ajakirjandusvabadusest või infovabadusest või siis pressivabadusest. Eesti on kahe viimase aastaga pressivabaduse poolest langenud arenenud riikide hulgas kolmandalt kohalt 11. kohale. Eesti Ajalehtede Liidu tegevdirektori Mart Raudsaare hinnangul näitab see indeks muu hulgas ka seda, et Eesti valitsus üritab mõjutada ajakirjanduse toimimist. Nüüd konkreetselt juhtumist – see oli küll juba kevadel, juunikuus –, mida meie poliitikud kindlasti mäletavad ja ajakirjanikud mäletavad seda hästi. 6. juunil jõudis Tallinna Televisiooni valitsuse pressibüroo kiri, milles öeldi, et Tallinna Televisioon ei ole käsitletav sõltumatu meediaväljaandena. Samas kirjas kinnitatakse, et peaminister Taavi Rõivase seisukoht on, et Tallinna Televisioon ei ole Eesti avalikkuse huvides töötav kanal ja ei ole objektiivne televisioonikanal. Nädal aega hiljem teatati, et Tallinna Televisiooni ei akre-

diteerita ega lubatagi valitsuse pressikonverentsidele.

Eesti Rahvusringhäälingu ajakirjanduseetika nõuniku Tarmu Tammerki sõnul on peaministri tol ajal kehtestatud keeld mitte lubada Tallinna Televisiooni ajakirjanikke valitsuse pressikonverentsidele teravas vastuolus demokraatia põhimõtetega.

Vahepeal on palju vett jõgedest merre voolanud, aeg on muutunud ja Tallinna Televisioon käib rahulikult jälle valitsuse pressikonverentsidel. Kogu sellest kevadisest sõjast on jäänud aga mõru maik Eesti ajakirjandusvabaduse maastikule. Sellega seoses tahame esitada peaministrile mõningad küsimused, et ta vastaks meile, miks kevadel niisugune asi juhtus. Miks ta hakkas vaba ajakirjandust ründama? Muide, huvitav on meenutada, et suurem või, ütleme, põhiline osa ajakirjandusest, suured ajalehed ja meediakanalid hakkasid kõik Tallinna Televisiooni toetama ja astusid teravalt välja peaminister Taavi Rõivase seisukohtade vastu. Oleme esitanud mõned küsimused, millest üks on näiteks selline: "Kuidas võivad Teie hinnangul mõjuda sellised peaministri väljaütlemised Eesti pressivabaduse mainele? Kas Te ei leia, et läbi Teie isiku on riigivõim sekkunud vaba meedia tegevusse ja Tallinna TV õigusesse levitada vabalt valitud informatsiooni?" Teiseks, härra Rõivas, küsime selle kohta, et peaministri väljaütlemiste tulemusena on Tallinna Televisiooni ümber kujunenud situatsioon, mis viitab tärkavale poliitilisele tsensuurile Eesti Vabariigis. Mõned küsimused on veel. Me ootame, kuidas Taavi Rõivas nendele vastab. Ma loodan, et ta on oma eksimustest aru saanud ja selgitab, miks ta kevadel valele teele asus. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama peaminister Taavi Rõivase!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastan 30. juunil esitatud arupärimisele. Esimene küsimus: "Kuidas võivad Teie hinnangul mõjuda sellised peaministri väljaütlemised Eesti pressivabaduse mainele? Kas Te ei leia, et läbi Teie isiku on riigivõim sekkunud vaba meedia tegevusse ja Tallinna TV õigusesse levitada vabalt valitud informatsioo-

ni?" Nagu te õigesti märkisite, on Eesti pressivabaduse poolest väga kõrgel kohal. Umbes aasta tagused muutused selles kohas ei olnud kindlasti seotud toonase valitsuse sõnavõttudega. Kui lugeda selle indeksi taustamaterjale, siis takistab Eestil veelgi kõrgemat kohta saavutamast pigem Eesti meediaettevõtete omandistruktuur. Lihtsamalt öeldes, kui Eestis oleks meediaettevõtteid rohkem, siis oleks ka meediavabaduse koht veelgi parem. See, et te nimetate Tallinna Televisiooni vabaks meediaks, ei ole minu hinnangul päris täpne, sest Tallinna Televisiooni rahastatakse avalikust maksumaksja rahast. Ja kui Tallinna Televisiooni programmi jälgida, siis ei ole märgata mingisugustki kriitikameelt Tallinna Linnavalitsuse ega Tallinna juhtiva erakonna suhtes. Minu hinnangul on Tallinna Televisioon ja kogu Tallinna meediaaparaadi tegevus maksumaksja raha väärkasutus. Seda ma olen korduvalt välja öelnud ja selle seisukoha juurde ma jään.

Teine küsimus: "Teie väljaütlemiste tulemusena on Tallinna TV ümber kujunenud situatsioon, mis viitab tärkavale poliitilisele tseensuurile riigis. Kas valitsusjuhina on see Teie konkreetne eesmärk ja soov piirata meediavabadust Eestis?" Ma ei saa ei kodaniku ega riigiteenistujana kiita heaks olukorda, kus kohalik omavalitsus, kellel ei ole vahendeid lasteaiakohtade tagamiseks ega teede remondiks, kulutab igal aastal miljoneid eurosid Tallinna linnas võimul oleva erakonna propaganda peale – ma kasutaksin sellist sõna. Ma arvan, et igäüks, kes on kas või Tallinna Televisiooni uudisteprogrammi või ka teie juhitud saadet näinud – küllap see on juhus, et teie seal, härra Heimar Lenk, saatejuhina osalete –, saab aru, mida ma mõtlen. Minu hinnangul see ei ole vaba ajakirjandus.

Kolmas küsimus: "Valitsuse pressibüroo kirjas öeldakse, et peaministri seisukohast lähtudes ei ole Tallinna TV Eesti avalikkuse huvides töötav ja objektiivne kanal. Millistele faktidele tugineb Teie arvates valitsuse pressibüroo ametlik seisukoht, et Tallinna TV ei ole käsitletav sõltumatu meediaväljaandena?" Ja neljas küsimus: "Miks keelduti Tallinna TV akrediteerimisest valitsuse pressibüroos? Kas tegemist oli Teie suunisega pressibüroo töötajatele?" Juhin tähelepanu, et Tallinna Televisioonil ei olnud selle küsimuse esitamise het-

keks mitte kunagi olnud akrediteeringut valitsuse pressikonverentsile. Tallinna Televisioon ei olnud selle küsimuse esitamise hetkeks võtnud omaks ka sellist usutavasti meile kõigile elementaarset ajakirjanduslikku nähtust nagu ajakirjanduseetika. Ma ütlesin kohtumisel pressinõukoguga välja, et me ei tee mingeid takistusi Tallinna Televisiooni osalemisele pressikonverentsidel, kui Tallinna Televisioon võtab ette selle väikese sammu – allutab enast ajakirjanduseetikale ja liitub pressinõukoguga. See tähendab, et kõigil inimestel, kelle kohta Tallinna Televisioonis tulevikus valeväiteid avaldatakse, on võimalus seda vaidlustada ja pressinõukogul on kohustus neid juhtumeid menetleda. Ma ei ole kindlasti nii naiivne, et arvaksin, et see lahendab kogu probleemi. Kindlasti mitte. Maksumaksja raha kulub jätkuvalt miljoneid eurosid ja selle programmi kvaliteeti see ilmtingimata ei muuda. Aga vähemasti on see väike samm sinnapoole, et neil inimestel, keda intervjuueritakse, ja neil, kellest saadetes räägitakse, on võimalik nii nagu teisteski meediakanalites oma vastulause esitada. Ja kui seda ei võimaldata, siis on olemas erapooletu vaheaste pressinõukogu näol.

Lõppkokkuvõttes on minu ja teie arvamus sellest, kas maksumaksja rahastatud ja seejuures poliitiliselt suunatud sisuga telekanal on vaba ajakirjandus või mitte, erinevad. Minu hinnangul peaksid omavalitsused esimeses järjekorras keskenduma sellele, et kõik omavalitsuslikud ülesanded oleksid kvaliteetselt täidetud. Alles siis, kui see on tehtud – kui lastel on lasteaiakohad, kui lasteaiatöötajatel on väärilised palgad, kui peale haridusteenuste on tagatud ka põhiline infrastruktuur, mis on samuti omavalitsuse ülesanne –, on võimalik hakata tegelema kõige muuga. Muu tulgu teises järjekorras. Tallinnas on läinud kahjuks vastupidi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Austatud peaminister, teile on ka küsimusi. Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Härra peaminister! Ma haaran, nagu öeldakse kaunis ajakirjanduskeeles, teie sõnal sabast ja küsin niimoodi. Eestis, nagu te alles hetk tagasi Marika Tuus-Laulile vastates tunnista-

site, ei ole palgad sellised, nagu nad peaksid olema, meie pensionid ei ole sellised, nagu nad peaksid olema, meie lastekaitse ja vanurite sotsiaalpoliitika pole sel tasemel, mis peaks olema. Ma haaran nüüd sõnasabast ja küsin, kas see tähendab seda, et Eestis ei tohikski teha avalik-õiguslikku ringhäälingut, kuna rahva elatustase ei ole veel nii kõrge, nagu te ütlesite Tallinna kohta, et seda ei tohi teha, kuna ei ole tagatud lasteaiakohad. Kas see tähendab riigi ulatuses seda, et paneme rahvusringhäälingu kinni, kuna rahvale ei ole veel tagatud euroopalik elatustase?

Taavi Rõivas

Kõigepealt olgu öeldud, et te tsiteerisite mind täiesti valesti. Küllap te saate stenogrammist vaadata, mida ma ütlesin ja mida ma ei öelnud. Ma ei keskenduks aga liiga pikalt sellele, et ümber lükata tsitaati, mille te mulle omistasite. Rahvusringhäälingu ja Tallinna Televisiooni võrdlemine on minu hinnangul kohatu. Seda sellepärast, et rahvusringhääling on sõltumata sellest, kes parajasti võimul on, tasakaalustatud ja ka võimu suhtes kriitiline. Mitte keegi ei ole mitte kunagi keelanud neil otsida tõde, mis ongi ajakirjanduse püha ülesanne. Mitte keegi ei ole mitte kunagi keelanud neil valitsust kritiseerida, ja nagu te näete, teevad nad seda väga hea meelega, väga hooliga. Mulle see meeldib. Mulle meeldib, kui ka riigi rahastatav rahvusringhääling on kriitiline ja professionaalne.

Tallinna Televisioon ei ole poliitiliselt kindlasti erapooletu. Igaühele, kes on vaadanud ükskõik millist Tallinna Televisiooni uudistsaadet, igaühele, kes on vaadanud teie juhitavaid – taas kord ütlen, et küllap on juhus, et just teie seal saatejuht olete – "Meedia keskpunkti", kus ühe saatejuhina, kui ma nüüd õigesti mäletan, osaleb ka täiesti juhuslikult Tallinna linna juhtiva erakonna väljaantava Kesknädala toimetaja, on päris selge, et Tallinna Televisioon, vaatamata sellele, et seda rahastatakse avalikest, meie kõigi, ka minu kui maksumaksja vahenditest, on kõike muud kui poliitiliselt tasakaalustatud. Veelgi enam, kuni viimase hetkeni, kuni minu tagasihoidliku palveni ei allutanud Tallinna Televisioon ennast isegi mitte ajakirjanduseetikale. Seetõttu ma leian, et võrdlus rahvusringhäälinguga on kohatu. Selleks, et oleks üldse mingi võimalus Tallinna

Televisiooni rahvusringhäälinguga võrrelda, peaks sellel televisioonil tekkima kriitikameel Tallinna Linnavalitsuse tegude suhtes, sest nagu me kõik teame, põhjust kritiseerimiseks on küllaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra eesistuja! Hea peaminister! Ma arvan küll, et iga televisioonikanalit rahastab keegi ja tervet rahvusringhäälingut rahastab riik. Tähendab, meie kõik oleme maksumaksjad, Tallinnas on jällegi Tallinna maksumaksjad, erakanalitel on oma rahastajad ja igaühel on mingisugused oma poliitilised eelistused. Muuseas, üks maailma vaadatumaid kanaleid on Al Jazeera, keda minu teada pole kordagi kuskilt pressikonverentsilt välja visatud. Kas te tõesti kinnitate seda, mis te ütlesite paar minutit tagasi – et teile ei meeldi, kui mõni kanal esindab mingit oma poliitilist suunda, mitte seda, mis on aktsepteeritav riigi tasandil? Kas me tõesti peame siis kõik käima ühte jalga? Kas kõik kanalid peavad esindama ühte poliitilist suunda, kas te seda tahategi?

Taavi Rõivas

Aitäh! Ei, kindlasti mitte. Kõik need kanalid, mis on erakapitali loodud, on vabad esindama ükskõik millist maailmavaadet. Väga paljudes riikides on üks või teine meediakanal lausa avalikult välja öelnud, kas nad esindavad konservatiivset, liberaalset või sotsiaaldemokraatlikku maailmavaadet. See on täiesti avalik info ja nad esindavad seda täiesti selgelt. Kui aga tegemist on maksumaksja, meie kõigi rahaga rahastatava kanaliga, siis on olukord natuke teine. Seetõttu ma arvan, et ei oleks aktsepteeritav, kui rahvusringhääling esindaks ainult ühte maailmavaadet. Ja mul on hea meel, et nad seda ei tee. Nad on sõltumatud ja valitsuse suhtes, sõltumata valitsuse poliitikast või isikkoosseisust, vägagi kriitilised. Väga-väga kriitilised, ma ütleksin, et valitsuse suhtes võib-olla isegi kõige kriitilisem meediakanal üldse, kui vaadata Eesti meediaturgu. Rääkimata muidugi Tallinna Televisioonist, aga seda ma ei pea selle turu osaliseks, sest selle kanali kallutatus on kõigile selge.

Mis puudutab Al Jazeera, siis ka sellel kanalil ei ole muuseumi valitsuse pressikonverentsil püsiakrediteeringut. Mulle teadaolevalt ei ole nad seda ka taotlenud. Ja lõpetuseks: küllap on taas juhus, et küsimuse esitas Keskerakonna ridadesse kuuluv juhtivoliitik, kes on Tallinna Televisiooni püsisaatejuht.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud peaminister! See pole siin saalis esimene kord, kui te seate kahtluse alla kohaliku omavalitsuse rahakasutuse. Minu arusaamist mööda valib kohaliku omavalitsuse volikogu rahvas ja see volikogu otsustab, mida ta selle rahva mandaadiga teeb. Kas teie arvates peaksid riigivõim ja kohaliku omavalitsuse võim elama lahus?

Taavi Rõivas

Aitäh! Jah, kui oleks kuidagi teistmoodi, küllap siis peaks astuma konkreetseid samme ja sekkuma. Aga seda me ei tee, nagu te teate. Loomulikult on linnavalitsusel seaduse piires võimalik otsustada linna vahendite kasutamise üle, aga see ei tähenda, et me kodanikena, poliitikutena, tallinlastena peaksime seda igal juhul heaks kiitma. Ja kuna teie küsimused olid konkreetse omavalitsuse meediakanali kohta, siis loomulikult ei saa ka mina oma vastustes rääkida ainult üleriigilistest teemadest.

Aseesimees Jüri Ratas

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud peaminister! Kuidas käituda nende vallalehtedega, mis ka ainult konkreetse valla seisukohtasid esitavad, ainult ennast kiidavad ja samas ei anna absoluutselt sõnaõigust opositsioonis olijatele? Siin tekib samasugune olukord. Kas ka need lehed tuleks kõik järjest kinni panna ja keelata neil üldse kirjutada?

Taavi Rõivas

Aitäh! Vaadake, ei ole võib-olla sünnis hakanud ükshaaval kõiki omavalitsuste infokanaleid läbi käima. Aga see, kui keegi veel teeb

midagi valesti, ei ole kunagi õigustus, et ise midagi valesti teha. Ja sellises ulatuses nagu Tallinna linn, isegi ligilähedaselt mitte, isegi samasuguses suurusjärgus mitte, ei tee oma valla- või linnajuhtidele propagandat küll ükski teine omavalitsus. Seetõttu ongi Tallinna Televisiooni ja kõikide teiste Tallinna meediakanalite suhtes Eesti avalikkuse kriitika, ma ütleksin, põhjendatult kõige suurem ning siit ka ilmselt see põhjus, miks teie erakonnakaaslastel on selle küsimuse mulle esitanud. Isegi kui Eestis on, ma ei saa seda välistada, tõesti veel omavalitsusi, kes kasutavad maksumaksja raha selleks, et täiesti kriitikavaba ajakirjandust teha, kriitikavaba just nimelt omavalitsusvõimu suhtes, siis see, mis ulatuses seda Tallinna Televisioonis tehakse, on minu hinnangul pretsedenditu ja ma usun, et see on ületanud paljude linnakodanike taluvuspiiriid.

Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Lugupeetud peaminister! Selleks, et üks üle-eestiline kanal saaks tegutseda ja rahvani jõuda, on tarvis ringhäälinguluba. Teatavasti on ka Tallinna Televisioonile korduvalt antud ringhäälinguluba. Kas teie peaministrina ütlete siis, et see organ, kes suuresti teeb koostööd Kultuuriministeeriumiga ja mingis mõttes allubki talle ning kes on selle loa välja andnud, on valesti käitunud ja peaks oma otsuse uuesti läbi vaatama ehk siis selle televisioonikanali keelustama, luba mitte andma?

Taavi Rõivas

Aitäh! Ringhäälinguluba välja andes, nagu te hästi teate, jälgitakse formaalseid tingimusi ja mul ei ole alust arvata, et nende tingimuste vastu on eksitud. Küll aga tuleb väga hoolega arvestada, et ringhäälinguluba välja andes ei hinnata kanalite sisu, sõltumatust ja kõike muud sellist. Nii et sisu kohta loa väljaandmisel hinnangut ei anta.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra peaminister! Enamik Euroopa pealinnades on oma televisioon olemas – näiteks Brüsselis on lausa neli linna-televisiooni – ja ka neid rahastatakse linna eelarvest. Kuid ma küsin seda, et kui näiteks eraõiguslikes kanalites või ka avalik-õiguslikus televisioonis Tallinna sündmusi ei kajastata, või kui kajastatakse, siis kindlasti ainult negatiivselt, kas see on teie meelest siis erapooletu suhtumine ja tasakaalus ajakirjandus.

Taavi Rõivas

Aitäh! Sedasama teemat puudutas ka kolleeg Urbo Vaarmann, kes küsis natuke teises võtmes, rääkides Eesti väikestest omavalitsustest. Teie räägite suurtest Euroopa omavalitsustest. Selles ei ole midagi taunimisväärset, et omavalitsused kohaliku elu küsimusi lehtede ja muude kanalite kaudu kajastavad, kui nende rahakott seda võimaldab. Kas see Tallinnale on jõukohane või mitte, selles me võime jääda poliitikutena erinevale arvamusele. Põhimõtteliselt ma aga ei arva, et see oleks automaatselt kuidagi taunimisväärne, kui on mingi kanal, mis annab ülevaateid linnaosas, linnas või vallas toimuvast, ja teeb seda ka nii, et kõneisikuks on vallavanem, linnapea või abilinnapea.

Kui te vaatate Tallinna Televisiooni programmi või ajalehte Pealinn ja eriti ajalehte Stolitsa – huvitaval kombel tulevad minu postkasti nii Pealinn kui ka Stolitsa (ma tänan oma postiljoni selle eest!) ning ma saan võrrelda, milliseid sõnumeid edastab Tallinna Linnavalitsus eestikeelsetele ja venekeelsetele tallinlastele –, siis ma ütlesin, et neis kajastatu väljub kaugele ühe omavalitsuse töö kirjeldamise ja edusammudest raporteerimise raamidest. Väga harva on seal praktilist informatsiooni. Pidevalt on seal näha seda, mis pole isegi mitte kriitika valitsuse suhtes – selle suudaksin mina peaministrina kindlasti üle elada, sest kriitika on alati teretunud, eriti kui see on argumenteeritud –, vaid on lauskriitika ja tihti põhjendamatu kriitika Eesti riigi aluste kohta. Väga mitmes sõnastuses öeldakse, miks Eesti riik on elamiseks üks väga halb koht. Tehakse kõike muud ehk väljutakse igal võimalikul moel ühe omavalitsuse häälekandja sisulise loogika raamidest.

Tagantjärele veel vastuseks Urbo Vaarmanni küsimusele, et kui väikeste valdade lehed

raporteerivad vallas toimuvast, räägivad sellest, et valmis sai laste mänguväljak või mida on järgmisel õppeaastal plaanis kooliprogrammis muuta, ja kõneisikuks on vallavanem, siis see ei ole võrreldav probleem sellega, mida teevad Tallinna Televisioon ja Stolitsa Eesti riigi halvustamisel.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud peaminister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Heimar Lengil!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja, sõnaõiguse eest! Täna seda arupärimist siin ette kandes ja tähelepanelikult peaministri vastust kuulama hakates lootsin ma, et meie noor, tõepoolest veel väheste peaministri kogemustega Eesti Vabariigi juht ei lähe selle liimile, millele ta läks kevadel juunikuus. Kahjuks ei ole valitsusjuht nende kuudega midagi õppinud ja räägib täpselt sedasama, mis ta rääkis kevadel. Mis see tähendab? See tähendab seda, et ta kritiseerib ühe televisioonikanali saateid, nende tegijaid, saadete sisu ja tegijate maailmavaadet, mis ühele riigijuhile absoluutselt ei sobi. Kujutage ette, kui meie suur sõber Obama, kes alles siin käis, hakkaks kritiseerima New York Timesi või Ameerika Häält, mida ka maksumaksja rahaga välja antakse. Ta ei tee seda mitte kunagi, sest ühegi juhtpoliitiku asi pole ajakirjanduse sisuga tegelemine. See ei ole see, mida peaks tegema. Seda näitab ka see, et kevadel, kui peaminister eksis oma esinemistes ja keelas ära ühe televisioonikanali – suure televisioonikanali, sest Tallinnas elab üle 400 000 inimese – pääsemise valitsuse pressikonverentsile, tõusis kogu Eesti vaba, ma ütlesin, tõepoolest vaba ajakirjandus tagajalgadele. Ma ei mäleta ühtegi väljaannet, kes oleks olnud Taavi Rõivase poolt. Kõik olid Tallinna Televisiooni poolt ja leidsid, et see televisioon tuleb lubada pressikonverentsile. Valitsusjuhil ei jäänudki muud üle, kui Tallinna Televisiooni reporterid sinna lubada.

Täpselt nii see oli ja ma arvasin, et sügiseks on härra Rõivas saanud aru, et peaminister ei tegele nende küsimustega. Ta peab vaatama, et riigi majandus oleks korras ja inimestel oleks siin hea elada. Ja kui üks omavalitsus teeb oma

televisiooni, siis on see tema asi. Valijad on andnud Tallinnale rekordarvu hääli ja edasi otsustab Tallinna volikogu, mida ta teeb selle rahvalt saadud usaldusega. Taavi Rõivase kodupartei ja teised parteid ei ole saanud Tallinnas võimu. Ma võin olla praegu oraakel ja öelda, et võib-olla kunagi tulevikus, 20–30 aasta pärast nad saavad Tallinnas võimule, aga siis jätkavad nad Tallinna Televisiooni kindlasti alles, sest nad mõistavad selle relva tugevust. Küsimus ongi selles, et tuntakse suurt kadedust, et Tallinna Televisioon nii hästi töötab. Ma olen kuulnud välissaatkondade inimeste arvamust, et küll on hea, et Eestis on alternatiivne televisioonikanal, üks alternatiivne meediaväljaanne, mis väljendab ka teisi vaateid kui need, mida pakub meile välja peavoolumeedia. Kui härra Rõivas võttis vaevaks tegelda rahvusringhäälingu sisuga, rääkida, kui objektiivne ja tasakaalustatud see on, siis ma pean ütlema, et peaminister ei tunne seda kanalit. See ei ole nii objektiivne, kui peaminister praegu kiitis.

Mul on soovitus, lugupeetud valitsusjuht: teil on pikk elu ees, ärge tulevikus selliseid vigu tehke! Ärge kunagi minge ajakirjanduse kallale! Kes selle kallale läheb, see kaotajaks jääb. Las meedia töötab nii, nagu vaja. Kanalil on ringhäälinguluba, see on seaduslik kanal, on linnavõim – kõik on seaduslik. Mis siin ebaseaduslikku on? Kas see, kui Tallinna kanal ütleb, et Toompeal tehakse valesid otsuseid, on Eesti riigi vastu seisimine? Vastupidi, see kanal võitleb selle eest, et Eesti riik oleks parem, et teie seal Stenbocki majas õigemaid otsuseid teeksite. Aga nagu me sellesama näite varal näeme, te eksite oma otsustes. Austagem Tallinna Televisiooni, tulge ja pöörduge selle televisioonikanali kaudu rahva poole ja kõik ongi korras! Ei tohi meediat rünnata, pange see endale kõrva taha! Tallinna Televisioon on väga tugev televisioonikanal, tema saated on tugevad. Ma tänan ka, et te minu saadet, "Meedia keskpunkti" vaatate. Aitäh selle eest! Ma tahan teile öelda, et see on Tallinna Televisiooni kõige populaarsem saade. Nii et ma tein ka teile komplimendi. Ütlen veel kord: ärge kunagi minge meedia kallale, lugupeetud peaminister! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

7. Arupärimine Eestis leviva küberkiusamise kohta (nr 421)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume järgmise arupärimise juurde, mille Riigikogu liikmed Priit Toobal, Urbo Vaarmann, Valeri Korb, Tarmo Tamm, Enn Eesmaa ja Ester Tuiksoo esitasid 12. juunil 2014. Arupärimine on Eestis leviva küberkiusamise kohta, sellele vastab siseminister Hanno Pevkur. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Priit Toobali, et ta arupärimist tutvustaks!

Priit Toobal

Lugupeetud aseesimees! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Mõni aasta tagasi tehti üle Euroopa, sh Eesti laste hulgas, uuring selle kohta, kui palju on internetikasutajaid. Selgus, et Eesti lastest, kes on vanuses 9–16 aastat, kasutab interneti 96%, mis on väga kõrge näitaja. See uuring tehti mõni aasta tagasi ja ma olen üsna kindel, et nüüdseks on olukord muutunud ja kasutajaid on veel rohkem kui 96%. Interneti laiaulatusliku kasutamise üks tagajärg on see, et koolivägivald on n-ö kolinud interneti. Kui klassikaline koolikiusamine tähendas enamikul juhtudel kiusamist koolimaja piires – selle sees või lähiümbruses –, siis küberkiusamine kahjuks enam neid piire ei tunne. Küberkiusamine on spetsialistide hinnangul veelgi kahjulikum kui füüsiline või sõnaline kiusamine, kuna tegemist on agressiivse kiusamisega mitme kanali kaudu, olgu nendes siis foorumid, SMS-id või sotsiaalvõrgustikud. Kiusamise uue vormi tekke tõttu on kiusamise avastamine ja sellega toimetulek läinud keerulisemaks. Kui varem sai laps koolikiusamise eest vähemalt koju peitu pugeda, siis küberkiusamise puhul on see võimatu, sest nutitelefoni ja arvuti võimaldavad kiusamist ka turvaliste koduseinte vahel.

Üleeuroopalise uuringu kohaselt on Eesti lapsed küberkiusamise poolest Euroopas esikohal. Elektroonilised suhtlusvahendid võimaldavad järjepidevalt ja püsivalt kiusata, kasutada selleks fotosid ja nende kohta tehtud kommentaare ning videoklippe, mis kõigepealt

interneti üles laaditakse ja millest hiljem saab väga kaudu väljavõtteid teha ja mida on võimalik ka uuesti üles laadida. Lisaks saab neid üles laadida teistesse keskkondadesse, suhtlusvõrgustikesse ja portaalidesse. See tähendab, et ei ole teada, kui palju inimesi tegelikult seda infot näeb, mis põhjustab kannatanutele lisastressi. Kuna küberkiasamine on mõnevõrra uus kiasamise liik ja parlament vähemalt täiskogus seda käsitlenud pole, siis leidsime, et kui me esitame siseministrile arupärimise viie küsimusega, siis on see hea vorm selle teema siin saalis käsitlemiseks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli sise-minister Hanno Pevkuri, et ta arupärimisele vastaks!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu aseesimees! Head arupärijad! Tõsi, küberteemadel ei ole Riigikogu saalis väga tihti räägitud, veelgi vähem on räägitud kiasamisest.

Teie esimene küsimus on selline: "Õeldakse, et tehnika ja lapsed ei ole küberkiasamises süüdi. Mis on meil jäänud tegemata, et oleme lasknud ühel kiasamise vormil asendada teisega?" Ei ole mingit alust väita, et üks kiasamise vorm on asendunud teisega. Kiasamiskäitumine peegeldab ühiskonnas toimuvat. E-ühiskonnas avaldub see uues vormis ja uusi vahendeid kasutades. Kiasatakse sotsiaalvõrgustikes, elektronposti või SMS-i teel või muul moel. Elustiili muutus on toonud kaasa ka õigusrikkumise uue liigi, mida me teamegi kiasamisena küberruumis.

2014. aastal tehtud uuring laste hälbiva käitumise kohta näitab, et küberkiasamise ohvriks on viimase aasta jooksul langenud 15,6% lastest. Viimasel aastal on sagedamini ohvriks langenud tüdrukud (umbes 19%), poisid vähem (12%). Samas on uuringu andmetel küberkiasamisest enam levinud koolikiasamine, mille ohvriks on kooliaja jooksul langenud 22% õpilastest. Nendegi hulgas on tüdrukuid natukene rohkem: tüdrukutest on seda kogunud ligi 24%, poistest ligi 20%. Samuti selgus uuringust, et kõige sagedamini langevad lapsed kuriteo ohvriks koolis või selle ümbruses. Laste- või õppeasutuses või selle territooriumil registreeritud süütegude arv, mida politsei on

tinglikult lugenud kiasamiskäitumiseks, jäi aastatel 2009–2013 hinnanguliselt umbes samaks.

Politsei- ja Piirivalveameti tellimisel tehtud riskikäitumise teadlikkuse uuringu kohaselt peab enamik Eesti 4., 6., 8. ja 12. klassi õpilastest küberkiasamist kindlasti aktsepteerimatuks, seda peetakse samasuguseks teoks nagu näost näkku mõnitamist ja vägivallaga ähvardamist. Küberkiasamise alla oli selles uuringus loetud internetis kuulujuttude, valede ning piinlike fotode levitamine, postitused ja kirjade saatmine teise nime kasutades, teise konto alt sisenemine jms. Seda vägivallavaldkonda käsitleb riikliku strateegia tasemel teatavasti Justiitsministeerium, kus koostatakse praegu vägivalla vähendamise arengukava uueks perioodiks, aastateks 2015–2020. Kui vaadata ka veel käimasoleva perioodi, aastate 2010–2014 kohta koostatud arengukava, siis näeme, et mõlemas kavas on ühe riskitegurina kirjas laste langemine kuriteo ohvriks küberruumis. Uue kava koostamisse on kaasatud Eesti parimad eksperdid, kes proovivad kindlaks määrata vägivallanähtude põhjuseid ning efektiivseid sekkumismeetodeid, samuti püütakse ettenähtud tegevused aastate peale laiali jagada.

Siseministeeriumi hinnangul on äärmiselt oluline võtta arengukava koostamisel fookusesse küberkiasamise või -vägivalla temaatika ja luua seoseid teiste riiklike strateegiatega, mis käsitlevad IKT-turvalisust ja laste heaolu. Oluline on abiandvate asutuste, vabaiühenduste, lastevanemate, laste- ja õppeasutuste personali, sideteenuste pakkujate ja teiste osapoolte mitmekülgne koostöö. Vaja on kindlasti ka huvi, julgust ja võimekust oma pädevusest lähtudes tegelda kiasamisprobleemiga ja muude sotsiaalsete probleemidega. Leiame, et ennetustöö peab alguse saama lasteaias ja koolis ning kõigis Eesti lasteaedades ja koolides peab tõhus sekkumine olema võimalik. Sageli algatakse tegevusi välisrahastuse toetusel. Tuleb läbi mõelda nende jätkusuutlikkus ka pärast välisraha lõppemist. Riigis tervikuna tuleks kindlasti kavandada vähem üksikuid sekkumisi ja rohkem universaalse ennetuse tasemel teadmiste- või tõendus põhiseid programme. Meie eesmärk võiks olla kogu põlvkonda hõlmav süsteemne ja järjepidev mõjutamine. Tuleb parandada inimeste teadlikkust internetis levi-

vatest ohtudest ja kujundada väärtushoiakuid, milline on sobiv käitumine küberruumis.

Teises küsimuses räägite ühe Briti tüdruku enesetapust küberkiusamise tõttu ja küsite, kui palju on Eestis viimase viie aasta jooksul alaealised enesetappe teinud. Surma põhjuste registri andmetel kaotas aastatel 2009–2013 Eestis vanuserühmas 0–19 aastat enesetapu tõttu elu 38 noort, neist 30 olid meessoost. Keeruline on välja tuua, kui palju enesetappe on otseselt seotud kiusamisega või konkreetselt küberkiusamisega, sest sageli ei ole olemas ühest suitsiidini viinud põhjust. Vaimse tervise eksperdid oskavad aga uuringute põhjal välja tuua noorte internetisõltuvuse seost vaimse tervisega, sh suitsiidse käitumisega.

Kolmas küsimus: "Kas ja kui suurel määral on küberkiusamine levinud ka täiskasvanute seas?" Saame tugineda Justiitsministeeriumis 2013. aastal tehtud ehk viimasele ohvriuuringle. Selle andmetel tunnistas 3% 15–74-aastastest, et keegi tuttav või tundmatu isik on telefoni, kirja, e-posti või SMS-i teel ähvardanud teha talle füüsilist kahju, ning 4%, et talle on saadetud ebameeldivaid sõnumeid või kirju. On võimalik analüüsida ka lähenemiskeelde. Nendest analüüsides on selgunud, et suur osa kriminaalmenetlusliku lähenemiskeelu rikkumistest seisneb suhtlemiskeelu rikkumises, kui kurjategija võttis kannatanuga ühendust telefoni või interneti teel või saatis talle lühisõnumi. Näiteks, kui 2010. aastal olid üle 80% lähene miskeelu rikkumistest sellised, siis 2011. aastal olid sellised ligi pooled juhud. Täiskasvanute pöördumised veebikonstaablite poole on aga olnud seotud eeskätt identiteedivargusega, kui teise inimese nimel all on tehtud libakontosid tutvumisportaalides vms. On olnud ka mõned solvamise ja laimamise juhtumid, mis on leidnud lahenduse tsiviilkohtumenetluse korras.

Neljas küsimus: "Miks ei ole arvutiturvalisusõpe, sh ka küberkiusamise ennetamine viidud üleriigilisse õppeprogrammi?" Head arupärijad! Tahan öelda, et ma olen juba käsitlenud Justiitsministeeriumi valitsemisala ning see küsimus on Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala kohta, aga ma sooviksin siiski jääda Siseministeeriumi valitsemisala juurde, mis on ka väga lai. Kuid olgu. Küsisime Haridus- ja Teadusministeeriumist kommentaare ja ma annan selle info teile edasi, et te ei peaks uut arupärimist esitama.

Haridus- ja Teadusministeeriumist saadud info kohaselt pöörati selle aasta augustis riiklike õppekavasid muutes senisest enam tähelepanu digipädevuse kujundamisele põhikoolis: digiinfo haldamisele, suhtlemisele digikeskkonnas, sisuloomele ja probleemilahendustele, aga ka turvalisusele. Haridusministeeriumis töötavate kolleegide sõnul oli ka seni ajani ainekavades sätestatud vajadus kujundada IKT-oskusi, mh oskust kaitsta oma isikut ja isikuandmeid, ning selgitada, kellele ja kuidas tuleks küberkiusamisest teatada. Samuti toodi välja, et laiemalt on e-kiusamise teema seotud mitme teise pädevusega, mida riiklike õppekavade raames kujundatakse. Teabekeskond ning tehnoloogia ja innovatsioon on läbivad teemad, mille käsitlemisega arendatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid kõikides õppeainetes ning õppekeskkonnas ja -protsessis laiemalt. Meediakriitilise tarbimise temaatika on lõimitud näiteks ühiskonnaõpetuse ja eesti keele ainekavasse ning meediapädevus on seotud digipädevuse ja infotehnoloogilise pädevusega. Kui teile sellest vastusest veel väheks jäi, siis, palun, pöörduge Haridus- ja Teadusministeeriumi poole!

Aga ma hea meelega räägin sellest teemast natuke veel laiemalt. Teatavasti ollakse kogukonnas ohtudest enam teadlikud ja märgatakse ebasobivat käitumist paremini just tänu mitmele projektile ja programmile, milles ka näiteks politsei osaleb. Ühe hea koostöö näitena võib tuua Lastekaitse Liidu veetava projekti "Targalt internetis", mille kodulehe aadress on www.targaltinternetis.ee. Partneritena osalevad nendes tegevustes Politsei- ja Piirivalveamet, Hariduse Infotehnoloogia SA ja MTÜ Eesti Abikeskused. Nende ühine panus edendab turvalist interneti ja digitaalsete kommunikatsioonivahendite kasutamist ning aitab tõkestada laste ärakasutamist esitavate materjalide levikut internetis. Projekti raames on korraldatud teavitustegevusi, sh koolitusi ja seminare lastele, vanematele ja õpetajatele ning sotsiaaltöötajatele. Ka juhendmaterjalid on olemas. Töötab lasteabitelefoni, mis nõustab interneti turvalise kasutamise teemal, ja veebipõhine teavitusliin www.vihjeliin.ee, mis võimaldab internetikasutajal anda teavet laste seksuaalse enesemääramise õigust rikkuvat materjali sisaldavate veebikeskkondade ja muu sellise kohta. Meil on väga suur lootus, et Euroopa

Komisjoni jätkuprojekt toimub ka järgmisel ja ülejäärgmisel aastal.

Veel on valminud Haridus- ja Teadusministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästetameti, Eesti Linnade Liidu, Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja teiste asutuste koostöös Rocca al Mare Kooli juhtimisel "Kriisilukorras tegutsemise plaani juhendmaterjali ja näidisplaani koostamine koolidele ja lasteaedadele". Lisaks on olemas õppefilm, mis on kõikidele Eesti koolidele tasuta saadetud. Peale selle, et omandatakse oskusi interneti ja digitaalsete vahendite kasutamiseks, toetavad küberkiusamise kui väärtusprobleemi lahendamist koolikeskkonnas koolikiusamist ennetavad või üldisi käitumisnorme kujundavad programmid. Turvalisust toetavaid, psühhosotsiaalset õpikeskkonda loovaid ja sotsiaalseid oskusi arendavaid tegevusi on algatanud või toetanud nii Haridus- ja Teadusministeerium kui ka Siseministeerium. Näitena võib tuua kiusamist ennetava meetodika, kiusamisvastase programmi KiVa, tugiõpilasliikumise TORE ning käitumisoskuste mängu, mille ingliskeelne pealkiri on "PAX Good Behavior Game". Lastevanemate sotsiaalsete oskuste parandamiseks on Siseministeerium loonud veebikeskkonna tarkvanem.ee. Selleks, et välja kujuneks üks hästi tuntud ja vastu võetud keskkond, on kavas lehel kajastada internetiturvalisust puudutavat teavet koosmõjus projektiga "Targalt internetis".

Viimane küsimus: "Kuidas on veebikonstaabel aidanud kaasa küberkiusamise vähendamisele?" Annan kiire ülevaate. Teatavasti algatas Politsei- ja Piirivalveamet veebikeskkonnas töötavate politseiametnike projekti 2011. aastal. Praegu on neid ametnikke kolm. Veebikonstaablid on eelmisel ja sel aastal üritustel esinenud ca 200 korral, jõudes oma sõnumiga ca 9000 inimeseni. Sel aastal tehtud riskikäitumise teadlikkuse uuringust selgus, et veebikonstaablist on 4., 6., 8. ja 12. klassi õpilastest teadlikud 61%, 8% on veebikonstaabli poole pöördunud ja sellest 8%-st ligi kaks kolmandikku, täpsemalt 58%, ütlesid, et nad said abi. Politsei hinnangul on veebikonstaablite igapäevane töö internetis, nii vene- kui ka eesti keelses sotsiaalmeedias, aidanud kaasa parema suhtluskeskkonna tekkimisele ning loonud hea võimaluse saada kiireid vastuseid küsimustele. Veebikonstaablid on avatud vahetuks

suhtlemiseks näiteks Facebookis, lehtedel www.lapsemure.ee, www.perekool.ee, www.rate.ee ning Twitteris, ka venekeelsel saidil www.odnoklassniki.ru ning plaanis on minna lehele www.narko.ee. Kokku pöörduti 2012. ja 2013. aastal veebikonstaablite poole üle 5500 korra aastas. Kõik. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud minister! Teile on vähemalt üks küsimus. Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Lugupeetud minister! Hea kuulda, et küberkiusamise vältimiseks on nii palju meetmeid võetud ning erinevad organisatsioonid, nii valitsus kui ka kolmas sektor on selle teemaga tõsiselt tegelema. Ma küsin viienda küsimuse vastusest ajendatult veebikonstaablite kohta. Tavapärase koolikiusamise ärahoidmise n-ö valvuriteks on kõik koolitöötajad: õpetajad, kooli juhtkond ja ka koolitädid. Neid inimesi, kes seda jälgida võiksid, on Eestis üsna palju, kui kõik õpetajad ja muu personal kokku lugeda. Kuid veebikonstaableid on ainult kolm. Kas Politsei- ja Piirivalveametil on plaanis veebikonstaablite arvu suurendada? Küberruumis toimub ju määratult palju asju. Ma arvan, et võiks kaaluda nende konstaablite arvu suurendamist.

Hanno Pevkur

Aitäh mõtte eest! Vaatame seda vajaduspõhiselt. Kui tuleb lisalink www.narko.ee-le ja päringute arv suureneb, siis tuleb tööjaotust ümber sättida. Praegu on selline informatsioon, et kolm inimest suudavad selle töö ära teha, aga loomulikult on meil valmisolek muudatusteks olemas. Me ei peida pead liiva alla. Küberteema on selline, kus me peame olema valmis reageerima. Seda vajaduse korral kindlasti ka tehakse.

Aseesimees Jüri Ratas

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh! Lugupeetud siseminister! Ma tulen tagasi kooli ja haridusministeeriumi töö juurde, mida te küll põgusalt puudutasite. Millal võiks küberkiusamise ennetamine saada õppeprogrammi osaks, nii et sellest räägitaks lastele

ja ka õpetajatele tehtaks järjepidevalt koolitusi? Ma julgen öelda, et laps veedab üle poole oma ajast internetis, see oleneb küll perest. Millal hakatakse sellega süstemaatiliselt tegelema, nii et see on õppeprogrammi osa?

Hanno Pevkur

Aitäh! Te ütlesite oma küsimuse teises pooles ühe väga olulise asja, et lapsed veedavad aega internetis. Ma arvan, et perel on siin vaat et suuremgi roll kui koolil. Koolis tegeldakse ikkagi õppetööga. Kui interneti kasutatakse koolivälisel ajal, siis on perel siin väga suur roll. Perel on võimalus seada reeglid, kas ja kui palju on lapsel arvuti kasutamise õigust, ja kindlasti on võimalik ka kontrollida, mida laps internetis teeb. Sealt hakkab kogu turvalisus pihta. Mis puudutab õppeprogramme, siis selle jätan ma haridusministri kommenteerida. Mina saan tugineda sellele, et selle aasta augustis muudetud õppeprogrammides on küberkiusamise teemale suuremat tähelepanu pööratud. Loomulikult, kui õppeprogrammi on muudetud, siis peavad ka õpetajad olema valmis programmis ettenähtud materjali õpilastele edastama. Nad peavad olema suutelised seda tegema. Kui ei ole, siis tuleb otsida abi väljastpoolt kooli. Ega siin rohkem midagi öelda polegi. Aga ma olen täiesti päri sellega, et tuleb vaadata, mida lapsed internetis teevad. Ma muidugi ei ole päri selle väitega, et noored on internetis poole oma ajast. See võib mõningatel juhtudel nii olla, aga väga paljudel juhtudel see nii ei ole. Kui me vaatame koolipäeva pikkust ja paneme sinna juurde aja, mis kulub mõnes huviringis, siis suure tõenäosusega jääb ikkagi natuke aega ka pere jaoks. Ma aga ei välista, et on peresid, kus noor on pool päeva internetis, mis on kindlasti väga halb.

Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Virtuaalne maailm on üsna suur tükk meie reaalsusest, kas pool sellest või vähem, selle üle ei hakka ma arutlema. Meil on e-riik, e-teenused ja e-registrid, aga kahtlemata on meil ka e-kuritegevus ja igasugused e-pahateod, nagu e-kiusamine ehk küberkiusamine, mille eest on üsna raske karistusi määrata. Kunagi ammu oli

nii, et kui koolilaps kiusas teisi, siis ta pandi kas või nurka. Ma mäletan, et kunagi oli ka täiskasvanud inimeste häbitahvel, kuhu joodikud ja abielurikkujad kirja pandi. Mis te arvate sellisest vahvast mõttest, kui tekitada e-häbitahvel, kuhu saaks need kiusajad kirja panna, riik peaks sel ajal silma peal ja keeraks selle lukku, aga laseks kommenteerida?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ettepanekuid on igasuguseid. Kunagi on tõesti olnud ka häbiposte ja kõikvõimalikke muid häbistamisvõimalusi. Ma julgen siiski arvata, et ühe häbistaja sattumine häbistatava rolli lahendust ei too, see teeb asja pigem hullemaks. Trotsi tekitamine ei ole kindlasti hea lahendus. Mina eelistan professionaalse abi andmist. Kui keegi on kedagi kübermaailmas häbistanud või kiusanud, siis tuleb selle kiusajaga tegelda. See ei ole tegelemine, kui panna ta lihtsalt kuskile häbiposti, isegi kui see asub virtuaalmaailmas.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Arupärimisele on vastatud.

8. Arupärimine Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse juhtimise kohta (nr 409)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume järgmise arupärimise juurde. Riigikogu liikmed Margus Tsahkna, Kaia Iva, Priit Sibul, Helir-Valdor Seeder, Andrus Saare, Aivar Kokk, Juhan Parts, Peeter Laurson ja Liisa-Ly Pakosta esitasid 12. mail 2014 arupärimise Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse juhtimise kohta. Sellele vastab majandus- ja taristuminister Urve Palo. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Andrus Saare, et ta arupärimist tutvustaks!

Andrus Saare

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud majandus- ja taristuminister! Mina ning veel kaheksa Isamaa ja Res Publica Liidu liiget 12. mail selle arupärimise esitasime. Tol hetkel oli väga ...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma palun vabandust! Head inimesed, kes te jälgite istungit ja teete tööd rõdul, ma palun teil olla natuke vaiksemalt, et te ei segaks neid inimesi, kes soovivad arupärimise tutvustust kuulata!

Andrus Saare

... kuum teema EAS-i nõukogusse uute liikmete määramine. Sellest on neli kuud möödas ja ma pean tunnistama, et EAS-i uus nõukogu on väiksem kui endine, poliitikuid on seal vähem ja eksperte rohkem. Nii et tunnustus teile tehtud töö eest! Kuid 12. mail oli meil teistsugune informatsioon. Ärilehes ilmus tol päeval üks ehmatava sisuga artikkel, mille pealkiri oli "EAS-i nõukogu koostati Reformierakonna varjuhoidva ladviku abil". Selles väideti, et mitmest allikast pärineva info järgi praakis Reformierakonna fraktsiooni esimees Kristen Michal juba eos välja enamiku minister Anne Sullingu pakutud kandidaatidest. Teadupärast ei olnudki Anne Sullingul tol hetkel volitusi seda tööd teha. Sellest informatsioonist tulenevalt oli meil viis küsimust selle valitsemisala eest vastutavale ministrile, kelleks oli majandus- ja kommunikatsiooniminister Urve Palo. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli majandus- ja taristuminister Urve Palo, et ta arupärimisele vastaks!

Urve Palo

Lugupeetud aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Kõigepealt soovin teile töökat – nii nagu ennist siin ka laulusalm kõlas – ja edukat uue hooaja algust! Isamaa ja Res Publica Liitu õnnitlen aga uue liikme puhul! See on teile igapidi tähtis päev. Ma tänan ka arupärimise eest! Ma loen ette küsimuse ja siis vastan.

Esimene küsimus: "Kas vastab tõele, et kuigi avalikkusele kommenteeris EAS-i nõukogu uue koosseisu ametisse nimetamist Anne Sulling, tegite otsuse seniste nõukogu liikmete tagasi kutsumise ja uute ametisse nimetamise kohta Teie?" Lühike vastus on, et see ei vasta tõele. Nüüd vastan natuke pikemalt. EAS kuulub koalitsioonileppe järgi väliskaubandus- ja ettevõtlusminister Anne Sullingu valitsemisalasse ning loomulikult on otsuseid EAS-i

nõukogu kohta langetanud tema. Paraku ei olnud kevadeks vist enam ühelgi EAS-i tegevust ka kõrvalt vaadanud inimesel kahtlust, et muudatused sihtasutuses on vältimatud, sest intriigid ja sisepinged hakkasid tõsiselt varjutama EAS-i põhitegevust. On tõsi, et nõukogu liikmete tagasikutsumise ja uute nimetamise hetkeks ei olnud koalitsioonileppe järgi lisanud ministrid veel allkirjaõigust saanud, sest Vabariigi Valitsuse seaduse muudatused ei olnud jõudnud jõustuda. Selle hetkeni, kui uued ministrid ka vormiliselt allkirjaõiguse said, allkirjastas õigusakte sama ministeeriumi teine minister, kuid dokumendi sisu määras siiski minister, kelle kokkulepitud valitsemisala dokument puudutas. Nii toimus see Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis ning nii toimus see minu teada ka Sotsiaalministeeriumis.

Teine küsimus: "Milline oli Teie roll nõukogu uute liikmete leidmisel?" Nagu ma ennist ütlesin, vastutas EAS-i eest juba siis väliskaubandus- ja ettevõtlusminister – ja vastutab ka praegu – ning tema roll oli loomulikult nõukogu uute liikmete leidmine. Mina pakkusin ühe nõukogu liikme kandidaadi, EBS-i juhtimise õppetooli lektori ja ettevõtja Anto Liivati, sest ma arvasin, et EAS vajab värskendust ja uut mõtlemist, mida Anto Liivat kindlasti esindab.

Kolmas küsimus: "Kas Teie või Teiega samas ministeeriumis töötav portfelli minister Anne Sulling olete uute EAS-i nõukogu liikmete määramist arutanud Kristen Michali või teiste Reformierakonna poliitikutega ning kui jah, siis kellega ja mis on olnud nende arutelude sisu?" Lühike vastus on ei, aga ma olen viisakas ja vastan pikemalt. Reformierakonna poliitikutest puutun ma kõige sagedamini kokku teiste ministritega valitsuse istungil. Riigikogus töötavate poliitikutega kohtumiseks on ministriametis kahjuks napilt aega. Küllap aga võib tänagi siin teie ees rääkimist nimetada kohtumiseks Riigikogu liikmetega. Saalis ma küll ühtegi Reformierakonna poliitikut praegu ei näe, aga kindlasti ekraanide taga kabinetides on Riigikogu liikmeid rohkem, nii et tõenäoliselt kohtun ma täna siin sotsiaaldemokraatidega, aga ka IRL-i, Keskerakonna ning Reformierakonna liikmetega. EAS-i nõukogusse liikmete määramist ei ole mõtet arutada ministril, kelle valitsemisalasse see ei

kuulu. Kellega ja mida on arutanud minister Sulling, seda mina kahjuks kommenteerida ei oska, kindlasti oskab ta seda ise öelda. Kui natuke sarkasmi lisada, siis võib nähtavasti öelda, et kui selline küsimus tekkis, küllap siis on IRL-is kombeks, et poliitikud arutavad üksteisega iga päev põhjalikult läbi, kellega kohtuti, mida arutati ja kes mida arvas. Võib-olla kuulub IRL-i organisatsioonikultuuri juurde ka olulisemate teemade läbiarutamine Kristen Michaliga. Sotsiaaldemokraatidel sellist kommet ei ole ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumis lobisemise eest palka ei maksta, nii et kumbki minister tegeleb oma töö, asjade ja ülesannetega.

Neljas küsimus: "Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon esitas selle aasta 19. veebruaril Riigikogu menetlusse eelnõu (603 SE), millega välistatakse Riigikogu liikmete kuulumine riigi osalusega äriühingute ning riigi asutatud sihtasutuste nõukogudesse. Miks olete sellele vaatamata nimetanud EAS-i nõukogu liikmeks taas kord ühe Riigikogu liikme? Kas praegusel valitsuskoltsioonil on kavas see eelnõu vastu võtta?" Sotsiaaldemokraadid tõesti ei toeta seda, et riigi äriühingutesse nimetatakse Riigikogu liikmeid ja ühtegi sotsiaaldemokraati te ühestki riigi äriühingu nõukogust praegu ka ei leia. Nii et meie oleme oma lubadust täitnud ja teeme seda edaspidigi. Kui Riigikogu järgmine koosseis toetab sotsiaaldemokraatide ettepanekut, siis Riigikogu liikmeid me edaspidi üleüldse riigiettevõtete nõukogudes ei näe. Selleks on vaja siinse saali toetust. Nii nagu ka mitmed teised sotsiaaldemokraatide algatused ei pruugi see kohe realiseeruda. Me oleme valmis kannatust varuma, kui teame, et seisame õige asja eest. Kui tuleb õige aeg, küllap see algatus siis realiseerub. Head asjad saavad varem või hiljem teoks. Sobiv näide selle kohta on lapsetoetus, mis kümme aastat kuidagi tõusta ei tahtnud, hoolimata sellest, et me peaaegu igal aastal selle kohta eelnõu menetlusse andsime. Aga nüüdseks on see tehtud, samuti on koolitoit gümnaasiumi lõpuni tasuta. Vahel tuleb varuda aega ja kannatust ning rohkem seletada, et headest asjadest paremini aru saadaks.

Viies küsimus: "Millega seletate asjaolu, et EAS-i nõukogu kutsus juba oma ametisse nimetamisele järgneval päeval tagasi sihtasutuse juhatuse liikme Martin Hirvoja? Kas kin-

nitate, et kõik nõukogu liikmed olid selle otsuse langetamise päevale eelnevalt kohtunud tagasi kutsutud juhatuse liikmega ja kursis tööülesannete ja nende täitmise?" Kui vahe-
tub sihtasutuse nõukogu, siis on täiesti tavapärane, et uus nõukogu võib teha juhtkonnas muudatusi. Ma kordan, et probleemid EAS-i juhtimises paistsid paraku kaugele, need olid näha ka nendele, kes asjasse ei puutunud. Nii et muudatusi oli kindlasti vaja. EAS-i uue nõukogu ja juhatuse tegevusega olen mina kursis eelkõige meedia vahendusel. Nagu ma olen korduvalt öelnud, on see asutus minister Anne Sullingu valitsemisalas. Kes kellega kohtus ja mille põhjal otsuseid langetas, see kuulub minu arvates rohkem memuaaride valdkonda. Ma väga loodan, et mõni EAS-i nõukogu liige need kunagi kirjutab. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on üks küsimus. Andrus Saare, palun!

Andrus Saare

Aitäh! Lugupeetud minister! Lähen sellele juurest edasi. EAS-il on teadupärast väga oluline roll regionaalsete ettevõtete toetamisel. Kui te käisite Haapsalus ja kohtusite suletava PKC tehase esindajatega, siis te tulite välja oma ettepanekutega regionaalsete maksusoodustuste või mille iganes kohta. Igal juhul sattusite selle pärast rahandusministri tule alla. Me aga ei tea, mille pärast te tule alla sattusite, sest ega me ettepaneku sisu ei teagi, kõik jäi nagu pealkirja tasemele. Kas te olete valmis väga lühidalt selgitama, milline see regionaalsete ettevõtete maksusoodustus võiks olla ja kas seda põhimõtet jagab ka teine minister teie majas?

Urve Palo

Aitäh! See küsimus ei puuduta seda arupärimist. Ma vastan sellele täna niikuinii järgmisele arupärimisele vastates. Kui on mahti veel natuke siin olla, siis usun, et te vastuse saate.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Arupärimisele on vastatud.

9. Arupärimine ministeeriumi tegevuse eesmärkide täitmise kohta (nr 415)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume seitsmenda arupärimise juurde. Selle esitasid Riigikogu liikmed Mihhail Stalnuhhin, Lauri Laasi, Viktor Vassiljev ja Kalev Kallo 22. mail 2014. Arupärimine on ministeeriumi tegevuse eesmärkide täitmise kohta ning sellele vastab majandus- ja taristuminister Urve Palo. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Mihhail Stalnuhhini, et ta arupärimist tutvustaks!

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud proua minister! Kõigepealt teen komplimendi, sest lause "Meil lobisemise eest palka ei maksta" kõlab eriti vaimukalt just nimelt selles saalis. Esimest korda kuulsin seda siin ja see oli tore. Aga nüüd arupärimise juurde.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi põhimääruse kohaselt on ministeeriumi tegevuse eesmärk luua tingimused Eesti majanduse konkurentsivõime kasvuks ning tasakaalustatud ja jätkusuutlikuks arenguks riigi majanduspoliitika väljatöötamise, elluviimise ja tulemuste hindamise kaudu. Ministeeriumi tegevuse eesmärgi saavutamiseks ja põhiülesannete täitmiseks teostab ministeerium valitsemisala terviklikku strateegilist juhtimist, mille aluseks on ministeeriumi ja tema valitsemisalasse kuuluvate riigiasutuste strateegia ning sellest tulenevad tööplaanid. Sellest lähtuvadki nelja Riigikogu liikme küsimused. Et proua ministril poleks vaja neid ette lugeda, teen ma seda ise.

Esimene küsimus: "Reformierakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna koalitsioonilepingus on kirjas, et majanduskasvu ergutamiseks eelistatakse maksukoormuse kandumist tööjõu maksustamiselt ressursside kasutuse, saastamise ja eluiga lühendavate ning tervist kahjustavate harjumuste maksustamisele. Mida tuleks veel teha Teie hinnangul, et saavutada majanduskasv?" Teine küsimus: "Koalitsioonilepingus pole kirjas ühtegi meetet ettevõtlikkuse arendamiseks noorte hulgas. Ometigi võib Teie ministeeriumi eelinfost leida, et Te käite väga aktiivselt koolides ettevõtlustunde

andmas. (See väide on veidi vananenud. Suvi on juba möödas ja need koolides käimised toimusid enne valimisi. Sellest on varsti juba pool aastat mööda läinud, aga mis ikka teha. See oli suvest tingitud paus. – M. S.) Mida Te seal noortele räägite ning milline on olnud noorte vastuvõtt?" Kolmas küsimus: "Mõned aastad tagasi kirjutasite oma blogis, et ühe tõsisema Eesti probleemina näete inimeste lahkumist kodumaalt töö puudumise tõttu ning võrdlesite seda eestlaste lahkumisega teise maailmasõja ajal ja hilisema küüditamisega. Mida saab selle probleemi lahendamise osas Teie ministeerium teha?" Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli majandus- ja taristuminister Urve Palo, et ta arupärimisele vastaks!

Urve Palo

Lugupeetud aseesimees! Head riigikogulased! Mul on ette valmistatud väikene presentatsioon, et mind oleks kergem jälgida, aga klahvi "Enter" peale vajutamine ei aita praegu. Mille peale ma pean vajutama, et asi edasi läheks?

Aseesimees Jüri Ratas

Noolte peale tuleb vajutada.

Urve Palo

Ma panin küsimused kirja, et ei peaks neid ette lugema, sest 15 minutit kogu vastuse peale on suhteliselt lühikene aeg, eriti nii oluliste teemade puhul, mida kolleeg Stalnuhhin just tutvustas. Iga teema kohta võiks rääkida palju pikemalt kui 15 minutit. Ma vastan esimesele ja teisele küsimusele lühemalt, et jääks aega kolmandale küsimusele pikemalt vastata, sest see puudutab eelkõige majandusministeeriumi valdkonda. Teen nii seetõttu, et lihtsalt aega on vähe.

Esimesele küsimusele, mida tuleb minu hinnangul veel teha, et saavutada majanduskasv, vastan ma nii. Ma olen seda ka varem öelnud ega väsi kordamast, et majandus ei ole midagi sellist, mis kusagil nurgas omaette areneb. Majandust arendavad inimesed ja ainult inimesed. Selleks on vaja inimesi, selleks on vaja, et inimesi üldse sünniks. Me ei saa riigist rääkida lühiperspektiivi vaates, me peame alati

vaatama seda, et riik eksisteeriks täna, homme ja ka saja aasta pärast. Esiteks on oluline, milline on riigi perepoliitika, st kas lapsi sünnib. Mul on hea sõnum, et vähemalt lapsetoetused oluliselt tõusevad, jõudes järgmisel aastal 45 euroni ühe lapse kohta. Teiseks on oluline, milline on riigi hariduspoliitika, kas iga laps, kes sünnib, saab oma võimete kohase hariduse. Ma kordan, et ta peab saama võimetekohase hariduse, sh huvihariduse. Meid on ju vähe ja kogu potentsiaal peaks olema ära kasutatud. Kolmandaks on oluline, milline on riigi tervisepoliitika, kas inimesed on terved, milline on keskmine tervena elatud eluiga, mis Eestis on paraku suhteliselt lühike. Ma pean silmas just tervena elatud eluaastaid, seda, kas inimesed on valmis vanemas eas töötama, ja pean silmas ka seda, et mehed noorelt ei sureks. Neljas oluline küsimus on, milline on sotsiaalpoliitika, kas inimesed tunnevad ennast riigis turvaliselt. Kui midagi juhtub, näiteks kui ma jään haigeks, minust saab üksikvanem või ma jään töötuks, kas riik siis hoolib minust ja kas ma saan hakkama?

Kõik see kokku tekitab turvatunde, teadmise, kas ma tahan siin riigis olla või mitte, kas ma tahan siin peret luua ja töötada, siia panustada. Kõigi nende poliitikasuundadega tuleb tegelda paralleelselt. Ei ole ühte võluvitsa, see on meetmete kompleks. Kõik see kokku aitabki lõpuks. Kui inimesed siin sünnivad, saavad võimetekohase hariduse, on terved, tunnevad ennast siin turvaliselt ja hästi ning panustavad sellesse riiki, siis tuleb ka majanduskasv. See oli lühike vastus esimesele küsimusele.

Teine küsimus oli selle kohta, et kui ma käin koolides, mida ma siis noortele räägin. Tõsi on see, et ma käin koolides väga hea meelega. Viimase seitsme aasta jooksul olen seda igal aastal teinud mitu korda. Kui kutsutakse, siis mina ära ei ütle, sest mulle meeldib noortega suhelda. See peegeldab päris hästi tagasi seda, mis ühiskonnas ja kodudes toimub, sest ma mitte ainult ei räägi, vaid ka esitan küsimusi ja kuulan. Varem, kui ma olin rahvastikuminister, siis ma rääkisin palju Eesti rahvastikku puudutavatest teemadest. Nüüd, majandusministrina olen rääkinud sellistel teemadel, mis julgustaks ja toetaks noori tegema elus selliseid valikuid, mida nende süda tahab. Ma räägin sellest, kuidas karjääri teadlikult planeerida, mida on selleks tarvis teha, kuhu

peaks panustama. Loomulikult peab panustama näiteks hariduse omandamisse. Ma räägin ka sellest, millised isikuomadused aitavad minu arvates elus edasi jõuda. Kõike seda räägin ma oma isiklikule kogemusele tuginedes. 42 aastat olen ma siin ilmas elanud ja sellest 22 aastat olen tegutsenud n-ö tööpõllul. Siis ma hea meelega kuulan, mida noored küsivad. Nad võivad küsida mida iganes, ma vastan hea meelega, tabaküsimusi ei ole. Ma tahan julgustada noori uskuma endasse ja sellesse, et kõik on võimalik, kui ise väga tahta. Te väitsite, et majandusministeeriumi kodulehel ei ole juttu sellest, et peaks noortega tegelema, seal ei ole selle kohta ühtegi meedet. Minu arvates oleks tore, kui iga Riigikogu liige või ka iga lapsevanem käiks aeg-ajalt koolis noortega oma tööst ja tegemistest rääkimas. See võiks olla iga kodaniku kohus, seda ei peagi kuhugi kirja panema. Seda enam, et igal sügisel on selline tore nädal nagu "Tagasi kooli". Kas või selle raames võiks kooli minna, kui muidu meelde ei tule.

Aga nüüd räägin pikemalt sellest, kuidas saaks majandusministeerium aidata kaasa sellele, et inimesed Eestist ei lahkuku. Jah, ma kirjutasin kunagi, et inimeste Eestist lahkumine on suur probleem, ja ma ütlen seda ka täna. See on suur probleem. Ametlikult elas selle aasta märtsis Soomes 66 814 eestlast või Eesti kodanikku. Pool aastat varem oli seal elavaid Eesti kodanikke 4095 võrra vähem. Need arvud kõnelevad kahjuks enda eest ja näitavad, et probleem on olemas. Kui siit lahkuti pärast teist maailmasõda, siis olid teised põhjused. Tänapäeval on enamasti põhjuseks palgavaesus. Sellest rääkis oma kõnes ka Riigikogu esimees, kes ütles, et see on häbiväärne ja kahetsusväärne, sest sõnad "palk" ja "vaesus" ei peaks kokku käima. Kui inimene käib tööl ja saab palka, siis ei peaks olema nii, et ta ei tule omadega välja. Mida siis teha? Veel kord toonitan, et siin mängivad suurt rolli kõik need tegurid, millest ma rääkisin esimese punkti raames: perepoliitika, sotsiaalpoliitika ja hariduspoliitika. Aga nendesse ma praegu detailselt ei lasku. Räägin sellest, mida saab teha majandusministeerium.

Kõigepealt räägin sellest, mida me teeme, ja siis sellest, mida võiks veel teha. Ettevõtluse arendamiseks panustab majandusministeerium järgmise kuue aasta jooksul 382 miljonit eurot.

See toimub eelkõige EAS-i meetmete kaudu. Transpordi arendamiseks läheb 447 miljonit eurot. See on väga oluline fakt, sest see tähendab taristu arendamist, mis on osa ettevõtluse arendamisest. Kui me tahame, et ettevõtted areneksid ka väljaspool suurlinnu, siis on väga tähtis, et meil oleks korras taristu. Me panustame maanteedesse 240 miljonit eurot, aga ka rongiliiklusesse, väikelaevasadamatesse ja mujale. Turismile on ette nähtud 69 miljonit eurot. Me soovime, et Tallinna lähedale tekiks üks pereatraktsioonikeskus ja Tallinnasse rajataks korralik konverentsisaal. Infotehnoloogia arendamisse panustame 182 miljonit eurot. Kui teil on huvi, siis ma võin pärast nendest projektidest pikemalt rääkida. Energeetikasse läheb 130 miljonit eurot, seal on ka kaks huvitavat projekti. Korterealamute renoveerimiseks ja soojustamiseks läheb 102 miljonit eurot, mida on umbes (ma praegu peast ütlen) kolm korda rohkem kui eelneval perioodil.

Nii et kokku on seda kõike üle 1,3 miljardi euro, mida ei ole sugugi vähe. See raha jõuab Eesti majandusse ja annab inimestele tööd. Ei ole nii, et inimesed saavad ainult korraks tööd, vaid eesmärk on aidata ikkagi kaasa majanduse edaspidisele arengule. Peale selle, nagu ma ennist ütlesin, on väga oluline, et elu oleks elamisväärne kogu Eestis. Kui inimene elab Tallinnast kaugemal ja tal ei ole tasuvat tööd või üldse mingit tööd ning ta peab tegema sundotsuse oma kodukohast lahkumiseks, siis sageli ei ole inimesel suurt vahet, kas tulla Tallinnasse või minna veel 80 kilomeetrit kaugemale. Sellepärast on väga oluline, et Eesti riik panustaks sellesse, et elu oleks elamisväärne üle Eesti ja inimesed saaksid tööd ka väljaspool suurlinnu.

Esiteks, taristu. Nagu ma enne mainisin, ilma korraliku teedevõrguta ei ole võimalik maapiirkondades liikuda ega ettevõtlust arendada. Me panustame lähiaastatel nii lõuna, ida kui ka lääne poole. Näiteks rekonstrueeritakse 2014.–2017. aastal 170 kilomeetrit põhimaanteed. Tahan aga öelda, et me peaksime mõtlema suuremalt ja rajama kiirteid kolmel suunal, alustada võiks Tartu suunast. Minu ettepanek on, et aastaks 2020 võiks vähemalt Paideni olla neljarealine tee.

Teiseks, energeetika. Öeldakse, et väga raske on teha maksusoodustusi regioonipõhiselt. Tõesti, näiteks töötajamaksude puhul on seda

raske teha, sest siis oleks lihtne riiki petta, seda oleks raske jälgida. Aga energeetikas on seda suhteliselt lihtne teha. Näiteks, kui väljapoole suurlinna rajatakse ettevõtte, kus on x arv töökohti, siis on võimalik pakkuda soodustust elektrivõrguga liitumisel või hiljem juba elektriaktsiisisoodustust. Praegu moodustab elektriaktsiis 5% kogu arvest, lisaks on taastuvenergia tasu, mis on 9% arvest. Euroopa Liidu normid lubavad vähendada äritarbivate elektriaktsiisi ligi üheksa korda, 0,5 euroni, ja taastuvenergia tasu võiks olla päris null. See on otsuse tegemise koht, et kui ettevõtte asub väljaspool suurlinna, kas siis on võimalik pakkuda soodustust näiteks energia eest tasumisel. See aitaks vähendada ka transpordikulusid, mis on niikuinii suuremad just nendel ettevõtetel, mis asuvad sadamast või suurlinnast kaugemal.

Kolmandaks, töötajamaksud. Nüüdseks on hästi tööle hakanud töötajate register. On viimane aeg kaotada minimaalse sotsiaalmaksu määr. Kasu saaksid sellest osalise koormusega töötavad inimesed üle Eesti, aga eriti suure efekti annaks see just valdkondades, kus on vaja hooajatöötajõudu, nagu põllumajandus ja turism.

Neljandaks, käes on aeg panna kohalikele omavalitsustele seadusega kohustus tegelda ettevõtlusega, aga anda neile selleks ka õigusi ja vahendeid, kas või maad. Praegu ei ole ettevõtluskeskkonna arendamine omavalitsuse ülesanne. Sageli on siis, kui tahetakse riigi käest maad näiteks mingi ettevõtte arendamiseks, riigi vastus, et see ei ole omavalitsuse ülesanne. Siis on tal väga raske seda maad saada.

Viiendaks, riigihangetel tuleks hakata arvestama regionaalset mõju. See on ühest küljest väike asi, aga see võib olla suure mõjuga. Toon drastilise näite Rõuge vallast, kus riigihanke tegemisel selgus, et elektrienergia on mõnevõrra odavam kui kohalik puuküttele saadav soojusenergia. Seal oldi sunnitud valima elektrienergia, kuigi puuküttele üle minnes oleks selles omavalitsuses tekkinud juurde märkimisväärne arv töökohti. Minu arvates tasuks riigihangete puhul hakata rohkem vaadata, milline on mõju kohaliku ettevõtluse arendamisele ja töökohtade loomisele.

Viimaseks, eluase. Minu arvates avaldab see võib-olla kõige rohkem mõju. Praegu on

väga suur probleem, et inimestel ei ole raha, et eluasemekuludega hakkama saada. Riigil ei ole võimalik üleöö avaliku sektori töötajate palku tõsta ja ta ei saa ka öelda, et erasektor peab oma töötajate palku tõstma. Küll aga on võimalik riigi toetatud üürikorterite abil jätta inimestele rohkem raha kätte.

Aeg on vist läbi. Aga kui te küsite, siis ma hea meelega räägin edasi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Tõesti on küsimusi. Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Mul on äärmiselt hea meel, et teil on hea meel käia koolides ja lastele head meelt valmistada. Minu mälu järgi käisite teie enne Euroopa Parlamendi valimisi Kohtla-Järve, Sillamäe ja Narva koolides. Aa, te käisite Narvas. Hea küll, piirdume Narvaga. Narvas on kaks inimest, volikogu esimees ja linnapea, kes põhiliselt vastutavad ettevõtluse arendamise eest. Te kohtusite mitmekümne lapsega. Mitu korda te olete Sillamäel, Kohtla-Järvel ja Narvas, kus on kokku kuus sellist ametiisikut, neil külas käinud ja nendega ettevõtlusest rääkinud?

Urve Palo

Aitäh! Narvas esinesin ma Delovõje Vedomosti konverentsil, kus käsitleti ettevõtluse arengut selles piirkonnas. Seoses sellega käisin ma ka Narva Pähklikmäe Gümnaasiumis, see ei olnud ekstra käik. Mis puudutab kohtumist kohalike omavalitsustega Ida-Virumaal, siis see on mul plaanis sel sügisel. Ma olen viie kuu jooksul käinud Lääne-Eestis ja Lõuna-Eestis. Kuigi minu esimene ametlik visiit oli Ida-Eestisse, just Narva, kui ma esinesin sellel ettevõtluse konverentsil ja osalesin päeva jooksul mitmel kohtumisel, lähen ma nüüd uuesti sinna ja kohtun ka omavalitsuste juhtidega. See ootab mind ees.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Idanaabriga on meil, ütleme ausalt, päris pahad suhted.

Üks minister, teie kolleeg, ütles, et idanaaber tuleks partnerite hulgast üldse ära unustada. Ma juba peaministrilt seda küsisin, aga ma tean, et põhimääruse järgi on teie ministeeriumi ülesanne majanduspoliitika väljatöötamine. Minu küsimus ongi seotud sellega. Kas riigi majanduspoliitika elluviimises on tulevikus koht ka idanaabri jaoks? Või me unustame, et meie kõrval on tohutu turg, kuhu peaaegu kõik suuremad riigid ja ettevõtted trügivad, et otsida oma kohta selle sees või serval või ei tea, kus?

Urve Palo

Muidugi on Venemaa meie lähinaaber ja jääb selleks alati. Vene turul on Eesti tootjal minu hinnangul teistest mõnevõrra lihtsam oma toodet turustada, sest Eesti kui kaubamärk on Vene tarbijale tavaliselt tuttav ja pigem positiivses võtmes. Läände müümiseks peame rohkem vaeva nägema. See on lihtsalt ajaloolistel põhjustel nii. Aga paraku peame Venemaa turul tegutsedes arvestama poliitilise ebastabiilsusega. Üleöö võivad seal tulla sellised otsused, mis võivad ühe või teise sektori juba korralikult käima läinud ekspordi nullida. Me oleme seda aastate jooksul mitu korda näinud.

Ma mäletan hästi aega, kui ma erasektoris töötasin. Aastal 1998 oli Eestis esimene majanduskriis, turg langes mitukümmend protsenti. Ma ise tegutsesin ehitusettevõttes. Ma mäletan, et sellepärast, et Venemaal oli kriis, oli ka Eestis kriis. Paljud meie ettevõtted olid Venemaaga väga tihedalt seotud ja selle riigi kehv käekäik mõjutas kohe meie väikest riiki. Sellest kriisist ettevõtted õppisid, orienteeruti rohkem lääne turule ja seotus Venemaaga on nüüd palju väiksem, meie eksport Venemaale jääb alla 10% kogu ekspordist. Ühest küljest võib öelda, et seda on liiga vähe, sest see turg on tõesti suur ja lähedal, aga teisest küljest on muidugi mõistlik hoida mune eri korvides, sest turud võivad kukkuda ja kui me oleme ühe turuga väga seotud, siis on ka selle mõju väga suur. Ukraina kriisi valguses me ju näeme, millised probleemid on meie piimasektoril, sest nemad olid võib-olla kõige rohkem Venemaa turuga seotud.

Mis ma oskan muud öelda, kui et loomulikult tuleb hoida normaalseid heanaaberlikke suhteid, aga praeguse Ukraina sõja või Ukraina kriisi ajal on kõik palju keerulisem. Eks

ettevõtjad teevad oma otsused ise. On ju näha, et rubla devalveerub ja nõrgeneb, venelaste ostujõud väheneb, nii et karta on, et meil on Venemaalt ka vähem turiste oodata. Kui ma käisin nädal tagasi visiidil Tallinna Sadamas, siis rääkisin ühe ettevõtjaga, kes ekspordib Venemaale kõike muud kui piima, ta ekspordib neid tooteid, mis ei käi selle klausli alla, et neid ei tohi ekspordida. Ta ekspordib sporditarbeid jms. Ta ütles, et juba tellitakse vähem, sest ostujõud on lihtsalt väiksem. Eks see ole alati ettevõtja hinnata, kui palju mune ta ühte korvi paneb. Riik aga kindlasti ei ütle, et ühe või teise riigiga ei peaks koostööd tegema.

Aseesimees Jüri Ratas

Andrus Saare, palun!

Andrus Saare

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Te oma ettekandes tõite välja regionaalse mõju arvestamise. Sain aru, et maksusoodustusi seal hulgas ei ole, te olete nendest loobunud. Aga kas seda seisukohta, et võiksid olla erandid riigihangete tegemisel, energeetikas ja mujalgi, jagab ka teine minister, väliskaubandus- ja ettevõtlusminister?

Urve Palo

Aitäh! Ma parandan teid, ma ei ole maksusoodustustest loobunud. Kui me räägime elektriaktsiisi vähendamisest, mis on Euroopa Liidus lubatud, või erandite tegemisest maapiirkondades, siis need on samamoodi maksusoodustused. Mina isiklikult ei ole öelnud, et peaks tegema näiteks töjõumaksusoodustusi, sellist lauset pole ma kunagi öelnud. Ma olen öelnud, et peaks kaaluma mitmesuguseid meetmeid, sh maksusoodustusi. Kindlasti on see tulevikus kaalumise koht. Maksuerandeid on võib-olla rohkemgi, ka selliseid, mida ma täna ei oska näha. Ma sooviksin kuulata diskussiooni sellel temal.

Üks mõõdetav ja väga lihtsalt rakendatav soodustus on erandite tegemine elektriaktsiisi puhul. Ma olen käinud maal ja ettevõtjatega kohtunud. Nad on öelnud, et on töjõuprobleem, sest inimestel pole kusagil elada. Seal on tulnud see riiklikult toetatud üüripindade idee. On ka see mure, et logistika läheb kallimaks, kui asutakse suurlinnast või selle lähimbrusest kaugemal. Kui tehas on Sael või

Räpinas, siis on suur vahe selles, kui palju raha kulub kütusele jne. Üks asi on teedevõrk, aga teine asi on see, et riik ei saa transporti ju otseselt kinni maksta. Erinev elektriaktsiis aitaks mingil moel ka seda komponenti tasakaalustada.

Paar sõna veel eluasemefondi kohta. Selles idees ei ole iseenesest mitte midagi uut, lihtsalt Eesti riigis on see uus, sest riiklikult toetatud üüripindu Eestis ei ole. Aga kui me vaatame muud maailma, siis seal on see väga tavaline asi. Vaatame kas või Soomet. Seal on kogu eluasemeturust umbes 17% riiklikult toetatud üüripinnad ja üüripindade turust on peaaegu pooled pinnad sellised. Rootsisis on neil veelgi suurem osakaal. Hollandis (te näete neid andmeid minu taga oleval slaidil) on selliseid elamispiindu kõige enam. Seda ei tehta ilmaajata, sellel on oma mõte. See mõte ongi see, et inimestele jääks rohkem raha kätte. Need on väikesed korterid, uued, tänapäevased, väiksema energiakuluga. Kui inimesel on võimalik leida soodne tänapäevane eluase, siis ta võib-olla mõtleb kolm korda kauem, enne kui ta üle piiri läheb. Eluase on väga-väga oluline.

Te küsisite, kuidas suhtub sellesse ideesse minister Anne Sulling. See ei ole hetkel tema teema. Anne Sullingul on oma valdkond, minul on oma valdkond. Igal juhul ei ole see praeguse valitsuse koalitsioonileppe teema. Koalitsioonileppe on koostatud ja selle järgi töö käib. Aga iga ministri ülesanne on ju mõelda sellest edasi. Mina vähemalt leian küll nii. Ega siis maailm ja elu ei lõpe koalitsioonileppega, elu läheb ju edasi. Tuleb mõelda, mida võiks veel teha, mida selles koalitsioonileppes ei ole, aga mis võiks olla järgmises. Mina valmistun selleks, et järgmises koalitsioonileppes oleksid üüripinnad sees, me jõuaksime muule maailmale järele ja võiksime noortele vähem teenivatele inimestele ja ka eakatele inimestele tänapäevaseid ning soodsa ja stabiilse hinnaga üürikortereid pakkuda.

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu teile! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised ja palun kõnetooli Mihhail Stalnuhhini! Kaheksa minutit.

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Kaheksa minutiga jõuan ma vist kommentee-

rida ainult teie esimest vastust, aga hea seegi. Ma ei kavatsenud ju üldse siia pulti tulla. Te ütlesite, et majandust arendavad inimesed ja peab sündima lapsi. Selgitage mulle palun, kuidas on see võimalik, et kuigi kõik läheb nii hästi ja me areneme, teid, ministreid, kuulates, tundub, et elu lihtsalt särab ja särtsub, sündis 1980. aastatel igal aastal üle 20 000 lapse, aborte oli keskmiselt 10 000 aastas, 1988. ja 1989. aastal sündis enam kui 25 000 last, viimastel aastatel sündinud laste arv on aga veidi üle poole sellest arvust ning aborte on umbes 20 000 aastas.

Kas see sõltub majandusest või hariduspoliitikast? Kas hariduspoliitika on ühe poolega asi? Kuidas te üldse näete hariduspoliitikat? Kas hariduspoliitika peab arvestama kõiki lapsi või võib mõnda osa ühiskonnast mitte märgata? Mina olen pedagoog, ma olen õpetaja. Ma olen töötanud üldhariduskoolis ja kutsekoolis, ma olen töötanud väga erinevate lastega. Ma ütlen teile, et võõrkeelse kvaliteetset haridust omandada ei ole võimalik. Seda tõendab ka see, et haridusministeerium peitis ju ära selle statistika, mille ta oli saanud, kui uuriti vene koole, mis olid läinud üle eestikeelsele õppele. Kui teie praegune kolleeg Ossinovski siin istus, siis ta püüdis Aaviksoo käest seda statistikat kätte saada. Kui ta ministriks sai, siis selgus, et see on hävitatud, seda lihtsalt ei ole. Haridusministeerium kardab meile näidata, mis juhtub vene keelt rääkivate lastega, kui nad õpivad eestikeelses koolis. Kas nemad on selle terve majanduse alus? Ei usu.

Peab olema tervisepoliitika. Viktor, palun ütle mulle, kui palju puudega inimesi meil on! 130 000 vist. Kas keegi oleks suutnud ette kujutada, et meil on 21. sajandil 130 000 töövõimetut inimest? Kus on see tervisepoliitika, kui haiglaid ja nende osakondi üksteise järel suletakse? Kehtestatakse selline süsteem, mis jätab arstiabita peaaegu kõik, välja arvatud Tartu ja Tallinna. Ka see süsteem peaks ju olema toeks majanduse kasvule.

Võtame sotsiaalpoliitika. Kas riik hoolib või ei? Ma räägin teile, millega ma täna tegelesin. Kui need ilusad kõned, mis olid täis paatost ja igasugust valet, ära olid kõlanud – ma pean silmas VIII istungjärgu avamist ning Nestori ja presidendi kõnet –, panin ma jooksupäeva minema, sest mind ootas ukse ees üks mees. Ta käis minu juures viimati umbes aasta

tagasi. Ta on ühe väga haige tüdruku isa. Diagnoos on jube, seda haigust Eestis ei ravita. Edukaid operatsioone tehakse muidugi mujal Euroopas, aga ka Venemaal tehakse edukaid operatsioone ning seal on see odavam. Vanemad olid aasta eest kokku leppinud, et laps sõidab Venemaale, kolm päeva teda seal uuritakse ja siis opereeritakse, tema elu rippus juba niidi otsas. Siis äkki selgus, et last ei lasta Eestist välja, on vaja vormistada dokument, mis võtab KMA andmetel 7–10 päeva aega. Venemaal ei hakka aga keegi ootama ja isa tuli siia abi paluma. Siis näitas ennast inimesena Ene Ergma. Ametnikud seal, kus dokumente vormistati, ei tahtnud seda teha. Väike laps on suremas, aga nemad sülitavad selle peale. Las sureb! Ma läksin Ene Ergma juurde. Ma vist armastan teda nüüd elu lõpuni, sest ta kohtus selle mehega, nad rääkisid ja küsimus lahenes. Selgus, et seda probleemi oli võimalik lahendada paari tunniga.

Nüüd on sellest aasta möödunud ja laps vajab taastusravi. Pealekauba näitasid uuringud, et tal on veel üks raske haigus. Aga see, et ta praegu elus on, on juba kuradi hästi, sest kõik need, keda Eestis selle haiguse pärast on opereeritud, on kahjuks surnud. Selleks, et saada järelravile, tuli jälle teatud dokumente vormistada. Sellest kirjutati nii Eesti kui ka Venemedia. Vadim viis oma tütre Varvara dokumentid – äkki tuleb teile see juhtum meelde, tüdruku nimi on Varvara – vist 1. juunil haigekassasse. Need oli vaja läbi vaadata, kontrollida ja nõusolek anda, et saaks asjaga edasi liikuda. See oli 1. juunil. Mis kuupäev täna on? 8. september. Vadim ei ole neid dokumente tagasi saanud, ta ei saa edasi liikuda. Talle öeldi, et see haigus nõuab mingit – ma ei jaga meditsiinist üldse mitte midagi – K-vitamiini analüüsi. Talle öeldi ka, et Eestis seda ei tehta. Ta hakkas juba otsima võimalust teha seda Rootsis. Talle öeldi aga, et siin on verevõtupunkt, küsige sealt. Ta küsis ja selgus, et seda analüüsi siin siiski tehakse. Esiteks on ametnik, kes sülitab lapse elu peale. Teiseks on arst, kes ei tea, milliseid analüüse meil tehakse ja milliseid mitte. Kolmandaks on see inimene, kes vormistab haigekassas teatud summasid.

See noor perekond on juba kulutanud kaks miljonit rubla, mis on umbes 40 000 eurot. Tõenäoliselt jäävad nad elamisest ja kõigest muust ilma. Kas see on hooliv riik? Ma saatsin

selle isa kirjutama põhjalikku pöördumist. Ma tahaksin ise ka meditsiiniküsimustest aru saada. Ma annan teie kolleegile valitsuses selle pöördumise üle. Ma ei kavatse ametnike juurde minna, sest see on mõttetu. Järgmisel nädalal annan selle pöördumise üle ja siis me kontrollime, kas riik ikka hoolib, kas või kordki, kas või ühest tüdrukust, kelle elu on vaja päästa. Miskipärast ei ole ma eriti optimistlik. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

10. Arupärimine eriarstiabi kättesaadavuse kohta (nr 414)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kaheksanda arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Ester Tuiksoo, Viktor Vassiljev, Urbo Vaarmann, Mailis Reps, Mihhail Stalnuhhin, Valeri Korb ja Tarmo Tamm 20. mail 2014. Arupärimine on eriarstiabi kättesaadavuse kohta ning sellele vastab tervise- ja tööminister Urmas Kruuse. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Viktor Vassiljevi, et ta arupärimist tutvustaks!

Viktor Vassiljev

Härra juhataja! See arupärimine, head kolleegid, esitati 20. mail, nii et terve suvi on vahepeal mööda läinud. Aga ega suurt midagi muutunud ei ole. Jutt on sellest, et Tartu Linna Polikliinik ei saanud konkursil lepinguid väga paljude eriarstiabi erialade jaoks. Tekkis olukord, kus Tartu väga hinnatud raviasutus, mis on aastakümneid omal kohal olnud ja kus on põlvkondade vältel abivajajaid abistatud, ei saa enam osutada günekoloogi-, kirurgi-, neuroloogi-, kardioloogi-, reumatoloogi-, ortopeedi-, uroloogi- ega kõrva-nina-kurguarstiteenust. 1. aprillist jäid sinna järele ainult sisehaiguste arsti ja silmaarstiteenus, sealjuures silmaarstiteenust tõmmati nii kõvasti koomale, et maja seisab pooltühjana. Nende teenuste osutamine killustati paljude teiste teenusepakkujate vahel.

Kuigi Sotsiaalministeerium on võtnud suuna, et meil tuleb nagu mujalgi Põhja-Euroopas arendada tervisekeskusi ja linna polikliinik oligi valmis kujul tervisekeskus, Tartus sedamoodi ei talitunud. Mingil määral on selles

süüdi need kriteeriumid, mis haigekassa on konkursil osalejatele kehtestanud. Seal on loodud üsna täpne punktisüsteem, punktid lüüakse täpipealt kokku. Selline süsteem on välja mõeldud ilmselt selleks, et vähendada haigekassa ametnike või töötajate või teenistujate vastutust, et neil ei oleks mingisugust otsustamisruumi: lüüakse lihtsalt plussid ja miinused kokku ning ongi tulemus käes. Aga samas tuleb vaadata, kuidas elu tegelikult käib, sest elu ei käi alati nende punktide järgi. Näiteks võetakse arvesse seda, kas teenusepakkuja kohta on eelnevalt mingeid pretensioone olnud. Kuid kui tulevad uued pakkujad, kes pole veel midagi teinud, siis nende kohta pole ju ka mingeid pretensioone. Nii et ei ole need kriteeriumid ja punktid sugugi alati nii täpsed ega kõige õigemad. Võib-olla oleks võinud ikkagi vaadata reaalselt olukorda ja otsustada nii, et inimestel, patsientidel, Tartu elanikel kergem oleks.

Oleme esitanud mitmeid küsimusi, mis on tervise- ja tööministri alluvatel kindlasti korralikult läbi loetud ja millele on vastused hästi ette valmistatud. Põhimõtteliselt on üks küsimus selle kohta, kas need kriteeriumid on kõige õigemad ja kas riik, kes on võtnud suuna tervisekeskuste loomisele, poleks siiski pidanud vältima teenuste killustamist. See küsimus on esitatud Tartu Linna Polikliiniku näitel. Küsimus on ka selle kohta, kas ja kuidas kindlustatakse patsiendile kvaliteetne ja õigeaegne eriarstiteenus Tartu linnas. Pole midagi parata, aga arstiabi, just nimelt eriarstiabi järjekordade eest vastutab poliitiliselt lõppkokkuvõttes ikkagi minister ja seekord härra minister, mitte proua minister, kuigi ministeeriumis on kaks ministrit.

Küsimusi võiks ju veel juurde mõelda, aga tähtsad on vastused. Ei ole halbu küsimusi, võivad olla ainult viletsad vastused. Me kõik teame väga hästi, et minister Urmas Kruuse on suurepärase sõnaseadja ja leiab alati toredaid sõnu, kas nende taga alati on ka sisu, see on teine küsimus. Me oleme täiesti valmis nautima härra Kruuse vastuseid meie küsimustele. Kas me nendega rahule jääme, seda ma ei oska garanteerida. Kuid ma olen üsna kindel, et Tartu elanikud teritavad kõrva ja kuulavad kas ülekannet või loevad pärast stenogrammi. Lõpliku hinnangu ministri tööle annab otse loomulikult rahvas. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli terve- ja tööminister Urmas Kruuse!

Urmas Kruuse

Austatud istungi juhataja! Auväärsed Riigikogu liikmed! Kas auväärt küsija palub küsimused ette lugeda või võin kohe vastuste juurde minna?

Te küsisite haigekassa lepingute ja selle kohta, mis puudutab Tartu Linna Polikliiniku- ja sõlmitud lepinguid. Kui me räägime üldse ravikindlustuse ja Eesti Haigekassa toimimise põhimõttest, siis seaduse kohaselt on haigekassa eesmärk tagada solidaarses ravikindlustuses heal tasemel arstiabi kogu Eestis. Lepingute sõlmimiseks ja teenuste ostmiseks sõlmib haigekassa lepingud haiglate ja tervishoiuasutustega, sealjuures kohustab Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud haiglate arengukava sõlmima lepingud arengukavas nimetatud haiglatega ning need sõlmitakse viieaastaste raamlepingutena. Tartu maakonnas on selliseks haiglaks piirkondlik haigla SA Tartu Ülikooli Kliinikum, mis on kõigil eriarstiabi erialadel tiptasemel raviteenuseid pakkuv tervishoiuasutus.

Ravikindlustuse seaduse § 36 lõike 1 kohaselt sõlmib haigekassa ravi rahastamise lepingu tervishoiuteenuse osutaja või tervishoiuteenuse osutajatega, lõike 2 kohaselt ei ole haigekassa kohustatud sõlmima ravi rahastamise lepingut kõigi tervishoiuteenuse osutajatega. Juhul kui haiglavõrgu arengukava haigla ei suuda rahuldada piirkonna elanike raviteenuste vajadust, kuulutab haigekassa välja lisakonkursi partnerite leidmiseks, seda üldjuhul ambulatoorse ravitüübi puhul. Valikul osalevate potentsiaalsete partneritega ravi rahastamise lepingu sõlmimise ning lepingu tähtaja üle otsustamisel hindab haigekassa ravikindlustuse seaduse § 36 lõikes 4 kehtestatud asjaolusid. Partnerite paremaks hindamiseks ja kontrollimiseks kinnitab Eesti Haigekassa nõukogu täpsemad kriteeriumid iga asjaolu jaoks. Kõik eelnimetatud dokumendid on valikul osalejatele kättesaadavad ja ette teada. See protsess on väga selgelt reglementeeritud ja reguleeritud haldusmenetluse seadusega. Haigekassal on seaduse kohaselt kohustus korraldada valik konkurss ühetaoliste ja selgete hindamiskriteeriumide alusel, millega tagatakse kõigi osale-

jate võrdsetel tingimustel kohtlemine. Lähtuvalt sellest saab öelda, et haigekassa lepingu-partnerite valimise protsess on läbipaistev ja igati seadustega kooskõlas.

Võib küsida, et kui riik on tõepoolest võtnud suuna tervisekeskuste arendamisele, siis miks juhtus nii, et Tartu Linna Polikliinikus toimuv justkui killustab eriarstiabi-teenuste osutamist Tartus. Viidates mainitud kriteeriumidele ja haigekassa nõukogu otsustele – selle nõukogu liige on ka auväärt küsija –, tuleb öelda, et OÜ Tartu Linna Polikliinik on eratervishoiuasutus, mis konkureerib eriarstiabi-teenuste osutamisel kõikide teistega, kes Tartu linnas neid teenuseid osutavad. Konkurss oli tõepoolest tihe, aga see toimus ühtsete kriteeriumide alusel. Selleks, et tagada kindlustatule parima kvaliteediga ning õigel ajal kättesaadav tervishoiuteenus, hinnatakse konkursil osalejate mitmeid kvaliteedinäitajaid, sh arstide pädevust, kogemust jms. Praegu on Tartus Eesti Haigekassa leping peale Tartu Ülikooli Kliinikumi veel 18 tervishoiuasutusel, kes pakuvad kindlustatutele eri erialadel ambulatoorset raviteenust. Nende asutuste vahel saab kindlustatu vabalt valida.

Kui rääkida polikliinikust, siis kindlasti aitavad ka Euroopa Regionaalarengu Fondi meetmed, mida lähiajal saab võtma hakata, seda tervisekeskust investeringute abil kodanike veel paremaks teenindamiseks välja arendada. Edaspidi ei pruugi üldse nii olla, et polikliinik peab teenuseid pakkuma niivõrd vähendatud mahus. Esmatasandi tervisekeskuseksena peetakse silmas ju keskust, kuhu on koondunud kolm või rohkem perearsti ning teised tervishoiu- ja esmatasandi spetsialistid, suuremates keskustes antakse ka ambulatoorset eriarstiabi. Kohtusin eelmisel nädalal polikliiniku juhatajaga ja Tartu linnapeaga ning veendus, et Tartu linnal on plaan nende investeringute taotlemise voorudes kindlasti osaleda.

Ühes küsimuses on viidatud sellele, kas Tartus ikka on tagatud kvaliteetne, õigeaegne ja parim tervishoiuteenus, lähtudes uutest valitud partneritest. Vähemalt praeguste hinnangute kohaselt ei ole otseseid märke, et raviteenus oleks vähem kättesaadav. Järjekordade pikkust ja teenuse kättesaadavust eri lepingu-partnerite puhul jälgitakse. Alguses võisid aga puhtiniimlikel põhjustel infosulu tõttu mõnel

inimesel uued teenuseosutajad märkamatuks jääda, hoolimata sellest, et informatsioon uute partnerite kohta oli olemas nii haigekassa koduleheküljel kui ka juba tegutsevates institutsioonides. Kindel on seegi, et kui inimene on harjunud tervishoiuteenust tarbima ühes konkreetses kohas, võib teatud muudatus emotsionaalsel tasandil probleeme tekitada. Kui me vaatame, et selles polikliinikus töötab üle 15 perearsti ja ka kogu tervisekeskuste plaan on seotud esmatasandi väga selge arendamisega, siis on selge, et Tartu linnas, kus 38 ruutkilomeetril elab ligi 100 000 inimest, ei ole eriarstiabi kättesaadavus ka logistiliselt probleemiks, kui kogu linna tervikuna arvesse võtta. Aga kindlasti võis osale inimestele üleminekuperiood teatavaid raskusi tekitada. Nagu ma mainisin, ei saa välistada, et pärast järgmisi konkursse saab see polikliinik rohkem teenuseid pakkuda. Toeks ja abiks peaks olema see, et on võimalik osutada ülelepingulist teenust vähemalt 5%-lises mahus nendel erialadel, mille kohta on haigekassaga leping sõlmitud.

Viimane küsimus oli selle kohta, kas uue süsteemi juurutamise tõttu ei pikene raviteenuste järjekorrad. Ei saa öelda, et tegemist on päris uue süsteemiga, küll aga on valikukriteeriume täpsustatud ja lähtuvalt seadusandja tahtest on püütud teha neid paremini võrreldavaks. Tuletan meelde, et Tartu linnas osutavad ambulatoorseid eriarstiabiteenuseid peale SA Tartu Ülikooli Kliinikum veel 18 eriarstiabiteenuste osutajat. Seega võime eeldada, et raviteenuste järjekorrad nende muudatuste tõttu ei pikene. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on küsimusi. Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh! Härra minister! Ma ootasin muidugi säravamat vastust. Selle, mille te ette lugesite, olid ilmselt teile alluvad ametnikud kirjutanud. Nad on väga tublid inimesed, ma tunnen neid, nad teevad oma tööd professionaalselt, aga see vastus oli igavavõitu – ikka ühetaolised kriteeriumid, võrdne kohtlemine, läbipaistvad protsessid ja kõik muu niisugune sinna juurde. Aga ma siiski noppisin sealt välja ühe äärmiselt positiivse aspekti. Kui ma sain teist õigesti

aru, siis te mainisite, et teie arvates Tartu Linna Polikliiniku osutatavate eriarstiabiteenuste maht lähiajal suureneb. See on äärmiselt positiivne kinnitus. Ma olen lausa õnnelik, et me esitasime arupärimise ja asjad hakkasid selle tõttu liikuma. Millega te garanteerite, et nii tõepoolest juhtub?

Urmas Kruuse

Aitäh! Ma ei ole küll täiesti nõus sellega, kuidas te tõlgendasite minu vastust eriarstiabi perspektiivse mahu suurenemise kohta Tartu Linna Polikliinikus, kuigi üks võimalus avaneb haigekassa hiljutise otsuse tõttu, kus lubatakse 5% täiendavat teenusemahtu üle lepingulise mahu. Ma pidasin silmas seda, et järgmiste lepingute kehtimise aja jooksul on võimalik uuesti konkureerida. Kui ma mäletan õigesti haigekassa nõukogu hiljutist päevakorda ja arutelusid, siis seal tekkis küsimus, kas need kriteeriumid täidavad sada protsenti seda eesmärki, mida seadusandja on silmas pidanud. Me peame nõukogu järgmistel istungitel lähtuvalt sellest kogemusest, mida me esimesel lepinguperioodil ehk ühe aasta jooksul saame, kindlasti arutlema selle üle, kas see, mis uute lepingutega juhtus, on patsiendi huvide kaitsmist parandanud või halvendanud. See tähendab, kas mõningates küsimustes ei võiks haigekassa lähtuda teatud piirkondlikust eripärast, mitte korraldada ühetaolist riulik konkurssi.

Haigekassa peab ennekõike lähtuma seadusest. Seaduse üsna selge suund on see, et kõige olulisemad partnerid on vähemalt praeguse teadmise kohaselt olnud haiglavõrgu arengukava asutused. Aga ma pean perspektiivselt väga oluliseks seda, et ka nn valikpartnerid, kes jäävad väljapoole haiglavõrgu arengukava, saaksid oma rolli Eesti tervishoius selgelt parandada ja suurendada. See võib tähendada, et me peaksime järgmiste arutelude käigus vaatama ka seda, kas need kriteeriumid on olnud õigustatud. Kuid teiegi ei saa praeguste teadmiste kohaselt haigekassa nõukogus öelda, et oleks toimunud mingi väga drastiline tervishoiuteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi muutus.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Juttu on olnud Võru ja Tartu linna investeringutest. Kas teil on nende kuude jooksul, kui te olete minister olnud, tekkinud juba ettekujutus, kuhu te ministrina tahaksite suunata selle raha, mis järgmisel aastal tuleb euroliidust tervishoidu investeerimiseks?

Urmas Kruuse

Aitäh teile, auväärt küsija! Jah, mulle on kindlasti teada, kuhu see raha võiks minna ja peaks minema. See teadmine ei ole mitte ainult ministril, vaid see on tegelikult ka riigil. Nende kavade põhjal, mille me Euroopa Liidule oleme esitanud ja mis olid aluseks raha saamisele, võib täna öelda, et see töö on Eesti riigis toimunud teatud printsiibi alusel. Esimene ring oli seotud sellega, et ministeeriumi esindajad käisid kõigis maakondades, tegid selgeks maakondade soovid ning tutvusid asutuste logistilise paiknemisega. Ka mina olen käinud mitmes maakonnas, eelmisel nädalal käisin Ida-Virumaal, siis olin Jõgevamaal. Mulle teeb natuke muret, et ettevalmistus või soovid on natuke eri tasemel. Kõige olulisem tervisekeskuse investeringu saamiseks on see, kui kohalik kogukond ja perearstid lepivad kokku, et nad tahavad tervisekeskuse printsiibil töötada. Esimeses etapis on riigi strateegiline vaade – ma ei pea siin silmas mitte esimest etappi aastani 2020, vaid sellesama perioodi esimest etappi – seotud minimaalselt sellega, et kõikidesse maakonnakeskustesse ehitatakse välja nn uut tüüpi tervisekeskused, kus pakutakse juba eespool mainitud teenuseid. Võibolla on selleks, et luua esmatasandil terviklik ešelon, vaja võtta tööle ämmaemand, füsioterapeut või uusi pereõdesid.

Maakonnakeskus tähendab meie arvates seda, et tervisekeskused võiksid olla ja peaksid olema integreeritud maakonnakeskuste haiglatega. Kui patsient läheb vajaduse korral perearsti juurest edasi eriarsti juurde, siis me peame vajalikuks, et kui see on vähegi võimalik ja kokkulepped on sõlmitud, siis need tervishoiuasutused võiksid asuda ühes kohas. See ei välista seda, et mõnes piirkonnas lepatakse kokku asutuste teistsugune paiknemine, selleks et sama teenust osutada. Kriteeriumide järgi on väiksemates piirkondades minimaalne nõue kolm perearsti, suuremates piirkondades ka

heksa perearsti. See mudel on ennekõike ette nähtud selleks, et vähendada survet eriarsti juurde minemiseks. Aga kui see osutub vajalikuks ja meil on võimalik samas piirkonnas kasutada ühtset nn meditsiinitaristut, olgu see kas või diagnostika, siis see oleks tervishoiukulutuste ja kiire diagnoosimise mõttes hästi mõistlik ja vajalik.

Aseesimees Jüri Ratas

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma vaatan seda teemat natuke laiemalt. Kas kogu seda reformi tehes mõeldakse ka selle peale, kuidas kaugema kandi inimesed teenust saavad? Väikestes kohtades kaotatakse eriarstikohad ära. Regionaalpoliitika nagu ei näe ette võimalust, et inimesel oleks võimalik minna arsti juurde Tartusse või Jõgevale, kuigi Mustvees pannakse eriarsti vastuvõtt kinni. Kuidas seda probleemi lahendada, et inimesed siiski arsti juurde jõuaksid?

Urmas Kruuse

Aitäh teile, auväärt küsija! Tegelikult ei näe see kava ette investeringutoetusi mitte ainult maakonnakeskustesse, vaid ka väiksematesse kohtadesse. Kui me vaatame perearstide paiknemist üle Eesti, siis saab kindlasti öelda, et osa investeringuid läheb ka väiksematesse kohtadesse. Teine osa teie küsimusest oli seotud eriarstiabi kättesaadavusega maal. Vaadates Eesti rahvastiku struktuuri ja selle paiknemist, on tõsiasi, et eriarstide vastuvõtt võib muutuda ja liikuda ühest piirkonnast teise. Aga kui me vaatame põhiperspektiivi, siis ka haigekassa tegeleb praegu elanikkonnas toimunud muutuste alusel sellega, et määrata teatud erialade kaupa kindlaks eriarstide vastuvõttude füüsilise paiknemise miinimumstandardid. Need on seotud ka sellega, kui sageli ühe või teise eriarsti juures käiakse, millised on elanikkonna ealised ja muud iseärasused jms. Aga kui ma näiteks Jõgevamaal olles käisin Alatskivil, siis seal sooviti selgelt, et sinna tuleks perearstikeskus. Vallad teevad praegu koostööd selleks ettevalmistusi. Kindlasti on võtmesõna ka see, milline on kohalike omavalitsuste soov ja võimekus omavahel kokku leppida. See küsimus, mis puudutas ühistranspordi kasuta-

mist, oleks tulnud kindlasti esitada eelmisele siin puldis esinenud ministrile. Aga näiteks need kohalikud omavalitsused Jõgevamaal, kellega ma kohtusin, on mõelnud ka kauge-male. Osaliselt nad juba pakuvad oma headele vallaelanikele võimalust eriarsti juures käia ja korraldavad selleks lisatransporti.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole. Arupärimisele on vastatud.

11. Arupärimine eriarstiabi ravijärjekordade kohta (nr 418)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume üheksanda arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Marika Tuus-Laul, Heimar Lenk, Valeri Korb, Enn Eesmaa, Eldar Efendijev, Viktor Vassiljev, Urbo Vaarmann ja Kalev Kallo 5. juunil 2014. Arupärimine on eriarstiabi ravijärjekordade kohta. Arupärimisele vastab tervise- ja tööminister Urmas Kruuse. Ma palun kõnetooli arupärijate esindaja Marika Tuus-Lauli, et ta arupärimist tutvustaks!

Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Austatud härra minister! Head kolleegid! Täpselt samasisulise arupärimise eriarstiabi järjekordade kohta esitasin ma täpselt aasta tagasi, esimesel sügisis-tungil, kui tollane sotsiaalminister, praegune peaminister Taavi Rõivas siit Riigikogu puldist sellele ka vastas. Kuid olukord ei ole parane-nud, asjad on isegi hullemaks läinud ja täna päri-me aru teilt, härra Kruuse. Me palume rohkem keskenduda sellele probleemile, miks praktiseeritakse ikkagi nn järjekordade järje-kordi, olgugi et selle probleemiga on mitmed ministrid korduvalt tegelda lubanud. Enamasti leiab patsient end olukorrast, kus haigla re-gistratuuri helistades ei ole võimalik ennast ootejärjekorda panna, vaid öeldakse, et helista-gu ta teatud aja pärast tagasi. Inimesed helis-tavad telefoniklahvide kulumiseni, aga end registreerida ei saa. Kui vastuvõtuajad kunagi ka registratuuri jõuavad, siis jagatakse need n-ö poole tunniga välja. Samas näeb ministri määrus ette, et patsient tuleb järjekorda regist-

reerida esimesel pöördumisel. Taavi Rõivas lubas selle küsimuse lahendada, aga olukord on, nagu juba öeldud, hullemaks läinud.

Me küsimegi, miks peavad inimesed palju kordi tagasi helistama, kusjuures enamasti jää-vad nad ju pika ninaga. Teiseks, kui ravijärje-kord tohib määruse järgi kesta kuni poolteist kuud ehk kuus nädalat, siis miks sellest kinni ei peeta? Näiteks on PERH-is nina-kurgu-kõrvaarstile järjekord 120 päeva (need on hil-jutised andmed), Paide haiglas tuleb kardioloogi vastuvõttu oodata 130 päeva jne. Miks siis ei tehta ikkagi nendes küsimustes järelevalvet? Terviseamet ja haigekassa on kohustatud seda tegema ja teie, härra minister, peaksite haige-kassa nõukogu esimehena oskama sellele küsi-musele vastata. Me küsime, miks ikkagi järje-kordade olemasolu mäsitakse kinni sellega, et inimesi lihtsalt järjekorda ei panda. Kui on antud määrus, et patsient tuleb kohe järjekorda registreerida, aga seda ei tehta, siis tuletan meelde, et on ju ette nähtud leppetrahvid ja võib ka lepingu lõpetada. Toonitan veel, et Taavi Rõivas lubas kõige sellega tegelda, aga ei tegelnud. Kuna asi on pidevalt hullemaks läinud ja inimesed arsti juurde ei pääse, nagu näitab ka uuring, siis ma arvan, et sellest küsi-musest võib isegi kujuneda üks valimiste põhi-küsimusi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli ter-vise- ja tööminister Urmas Kruuse, et ta aru-pärimisele vastaks!

Urmas Kruuse

Väga austatud istungi juhataja! Head Riigi-kogu liikmed! Hea küsija! Tõepoolest, see arupärimine on seotud võimalike ravijärjekor-dadega Eesti tervishoius. Üldarstiabis on keh-testatud teatud reeglid, mille kaudu reguleeri-takse arstiabi kättesaadavust. Võib-olla ei saa päris sada protsenti nõustuda hea küsija väide-tega, mis ta esitas nende näidete varal, mis olid toodud PERH-i ja ka teiste raviasutuste kohta. Need olid äärmuslikud näited sellest analüü-sist, mida haigekassa teeb. Aga on ka näiteks ainult kolme-, viie- või seitsmepäevaseid järje-kordi. Üldarstiabis on ooteaeg perearsti vastu-võtule kehtestatud sotsiaalministri määrusega. Tööjuhendi alusel peab ägeda tervisehäirega patsiendile üldarstiabi osutama vastuvõttu

pöördumise päeval ja teistel juhtudel viie tööpäeva jooksul. Eriarstiabis on järjekorra maksimumpikkus kehtestatud Eesti Haigekassa nõukogu 11. jaanuari 2013. aasta otsusega, mille järgi ooteaeg ei tohi ületada kuut nädalat.

Me analüüsisime, miks ühes või teises ravi-asutuses on mõnel puhul ravijärjekorrad pikemad. Põhjused on täiesti erinevad ja need erinevused tulenevad mitmest asjaolust. Üks osa järjekordadest on tekkinud seetõttu, et inimesed soovivad minna kindlasse ravi-asutusse ja teatud ravi-asutused on seetõttu ülekoormatud. Kasutades mõne teise pädeva ravi-asutuse teenust, saaks inimene ravi kiiremini. Samas teame, et eraldi on sätestatud ka plaanilise ravi eri liikide, näiteks operatsioonide ja hooldusravi ning alla 19-aastaste kindlustatud isikute hambaravi järjekordade maksimumpikkus. Nii et see regulatsioon on olemas.

Asja teine pool on seotud vastuvõtule registreerimisega. Praegune süsteem – ma räägin just praegusest süsteemist, sest selged perspektiivsed otsused on tulemas – on seotud sellega, et 10–15% patsientidest, kes ennast eriarsti vastuvõtule registreerivad, tegelikult kohale ei tule. Ei ole ka väga head tulemata jätmisest teatamise süsteemi, mis annaks lisasäästu. Kui me vaatame üldiselt, kuidas haigekassa eriarstindust rahastab, siis tuleb möönda, et raviteenuste osutamine eriarstiabis on tegelikult kasvanud. See on toimunud lähtuvalt meie eelarve võimalustest ehk sotsiaalmaksu suuremast laekumisest. Kui me võrdleme kas või näiteks eelmise aasta sama perioodiga, siis on konkreetne eriarstindusele läinud summa kasvanud 19 miljoni euro võrra, mis ei ole sugugi väike raha, arvestades ravimahtu. Samas on nendesamade eriarstiabi ravijuhtude arv kasvanud ligi 23 000 võrra. Nii et kui me räägime ravijärjekordadest, siis peaaegu pooltel juhtudel jääb olukord väga selgelt seaduse raamidesse, aga osal juhtudel võib olla kõrvalkaldeid.

Kui rääkida veel patsiendi valikust, siis teatud kohtades on ravijärjekorra pikkus seotud ka sellega, et konkreetset erialal ei ole selles haiglas võimalust suuremal arvul arste tööle rakendada. Ühelt poolt on see seotud haigekassa lepingulise mahuga ehk rahavooga, teiselt poolt sellega, et lihtsalt ei ole võimalik sinna arsti leida. See alati ei tähenda, et need asjaolud on teineteisest üksüheses sõltuvuses, et raha justkui oleks, aga arsti ei ole, või vastu-

pidi. Need on tegelikult kompleksed probleemid.

Kui vaadata 2014. aasta esimest kvartalit ja rääkida haiglavõrgu arengukava haiglate esmastest ambulatoorsetest vastuvõttudest, siis kuni 42 kalendripäeva nõue oli 75%-s nendest asutustest selgelt täidetud. Samas, kui me vaatame väga lühikese ooteajaga – kuni seitse kalendripäeva – vastuvõttude osakaalu, siis selle aasta esimeses kvartalis oli see 36%. Tegelikult ei saa kuidagi öelda, et arstiabi üldine kättesaadavus oleks vähenenud. Aga me vajame lisasamme selleks, et muutust esile kutsuda. Üks osa nendest on meil laua peal ja me arendame neid edasi. Nende mõju on lähiaastate jooksul kindlasti käegakatsutav.

Tõepoolest, kui me räägime tervisekeskuste süsteemi arendamisest, siis see ei ole seotud ainult sellega, et ehitada Eesti eri piirkondadesse ilusaid maju, vaid see on seotud ka ühe väga olulise asjaga – nimelt perearstisüsteemi ja selle võimekusega. Selleks, et vältida põhjendamatuid visiite eriarsti juurde, peab suurendama nii selle süsteemi rahastust kui muutama keskkonda paremaks. Selles asjas ei ole me Eestis unikaalsed, ka muu maailma kogemus näitab, et kui eriarsti juures ilma põhjuseta käimiste arv on väiksem, siis on tegelikult arstiabi kättesaadavus parem. Me avame siis rohkem võimalusi nendele inimestele, kes enam abi vajavad. Kuigi peab möönma, et praeguses süsteemis antakse erakorralisemat abi vajavate juhtumite korral tegelikult kiiremini abi, kui riik on kehtestanud. See aga ei välista seda, et aeg-ajalt võib olla juhtumeid, kus keegi on jäänud süsteemi hammasrataste vahele.

Me jälgime tervishoiuteenuste kättesaadavust ja lepingute täitmist, kuid kindel on see, et me peaksime tulevikus olema paindlikumad just selles osas, mis puudutab ümberstruktureerimist erialade vahel ja ravitüüpide kaupa. Ma enne väitsin ja ka statistika näitab, et ühtedes kohtades on lühikesed järjekorrad, teistes pikemad. Meil on vaja parandada üldist usaldatavust tervikuna. See ei tähenda, et need eriarstiabi pakkuvad asutused, kus on lühem järjekord, oleksid vähem usaldusväärsed sisulises mõttes, aga inimesed on oma käitumises ja harjumustes suhteliselt stabiilsed. Kehtiv süsteem ei võimalda väga selgelt ja kiiresti teada saada, kus saaks kiiremini arsti juurde. Muidugi, kui me võtame lahti kas või haige-

kassa kodulehekülje ja vaatame, millised on järjekorrad eriarstide juurde eri haiglates, siis me võime seda ju teada saada. Digiregistratuur, mis hakkab tööle lähiaastatel, avab just täpselt selle võimaluse: kui patsient soovib ühte või teist eriarstiteenust saada, siis ta, avades süsteemi, näeb väga selgelt ja kiiresti, kus on järjekorrad kõige lühemad, ning tal on parem valikut teha. Aga kaugemas perspektiivis oleks kindlasti mõistlik, kui me suudaksime ressursse objektiivselt ümber jaotada ka ravijärjekordade mõttes.

Kindlasti parandab neid võimalusi e-konsultatsiooni edasiarendamine. Peame mõnna, et e-konsultatsioon ei ole hästi käivitatud, hoolimata sellest, et uusi erialasid on juurde tulnud. Aga üks küsimus, mida me haigekassa nõukogus lähiajal peame arutama, on seotud sellega, kui palju see teenus maksab tervishoiuteenuse osutajale ja kas tal on mõistlik e-konsultatsioone pakkuda, sõltumata sellest, kas patsient seda vajab. Mõned prooviprojektid – näiteks need, mis on tehtud Põhja-Eesti Regionaalhaiglas – on näidanud, et e-konsultatsioonil on tulevikku ja selle järele on vajadust. Nimelt, kui õnnestub patsienti enne esmast visiiti konsulteerida, siis võib tema võimalike nn kordusvisiitide või üldse visiitide arv ühe ravijuhtumi kohta jääda väiksemaks. See ei tähenda, et teenus, mida talle nii pakutakse, oleks vähem kvaliteetne.

Kui rääkida sellest, kas Eesti Haigekassa arvates on ravijärjekordade lühendamise prioriteetne ja kas süsteem on praegu läbipaistev või mitte – siin viidati sellele, et härra Rõivas on lubanud sekkuda, selleks et määrust täidetakse –, siis haigekassa on kõik need juhtumid eraldi läbi vaadanud ja koostöös Terviseametiga seda kontrolli jätkatakse. Me näeme, et tervishoiuteenuse osutajad on valmis tegema koostööd selles osas, mis nendest sõltub. Nendest sõltub näiteks tervishoiuasutuse töökorraldus. Seetõttu olen ma selles küsimuses küll positiivselt meelestatud. See ei tähenda, et teenuste järjekordi saaks objektiivselt võttes keskmiselt nulli viia, aga neid on kindlasti võimalik lühendada ja käsitleda kõike seda optimaalses võtmes. Optimaalne võti tähendab, et kui me suudame süsteemis õigesti ja õiglasmalt käituda ning kasutada kõikide arstide teenust just kõige vajalikumal ja õigemal hetkel, siis avaneb meil veel võimalusi peale

nende, mida pakub lisaraha, mida haigekassa eriarstindusse suunab. Aga üldine trend on meie riigis ja ka mujal Euroopas teada: elanikkonna vananemise tõttu tervishoiuteenuste maht kasvab.

Ühes küsimuses viidati sellele, et perearstid ja eriarstid ei tee justkui omavahel koostööd. Tunti huvi, kas seda olukorda on võimalik parandada. Kindlasti ei saa ma nõustuda sellega, et koostööd ei tehta. Meil on piisavalt palju positiivseid kogemusi selle kohta, kuidas on käsitletud kiireloomulisi ja raskemaid juhtumeid ning kuidas perearstid koos eriarstidega on leidnud lahendusi kiireks diagnoosimiseks ja siis ravi alustamiseks. Kindel on see, et perearstisüsteemi ja eriarstisüsteemi on võimalik edasi arendada. Toon näiteks avatud nimekirjad või saatekirjata ja saatekirjaga nimekirjad. Kindlasti panite tähele juhtumit, kui üks ema kirjeldas, kuidas ta soovis oma koolimineva lapsega silmaarsti vastuvõtule minna. Ooteaeg oli tema arvates üle mõistuse pikk, aga see juhtum oleks saanud lahenduse ka perearsti juures. Kõiki esmaseid vajadusi ei pruugi lahendada eriarst. Olen veendunud, et see koostöö peab muutuma paremaks ja kindlasti annab ka e-konsultatsioon tulevikus selleks võimalusi. Ühtegi muudatust ei saa ega tohi vaadata absoluutselt eraldiseisvana, vaid peab tegutsema koos, selleks et süsteemi paremaks teha.

Digiregistratuuri ma korra juba mainisin. Kui küsida, kas me oleme edasi liikunud – on öeldud, et me ei ole justkui midagi teinud –, siis võib mainida e-saatekirju, mida praegune ülesande püstitus ette näeb. Need on oluline vundament ka digiregistratuuri käivitamisel. Võimalik lahendus juurutatakse 2016. aastaks ja samal ajal arendatakse oma toimeprintsibilt välja ka digiregistratuur. Kui digiregistratuur hakkab toimima, siis ideaalpildis suudab inimene selles logistikas orienteeruda ning leida endale sobiva aja ja koha, selleks et teenust saada. Detailanalüüsi süsteemi käivitamiseks tehakse ning e-tervise sihtasutuse ja haigekassa ühistööna see süsteem ka rakendub. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on vähemalt üks küsimus. Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea minister! Tegelikult on kõik vanamoodi, ikkagi ei registreerita inimesi esimesel pöördumisel, ma olen seda isiklikult proovinud. Mind tõesti huvitab, miks ei täideta iseenda antud määrust. Miks selle täitmist ei kontrollita? Miks ikkagi lubatakse määrust mitte täita ja miks ei seata sisse ootejärjekordi, nii et inimene võetaks järjekorda ja haigla annaks teada, millal on tal võimalik ravile tulla? Sellest on palju räägitud ja Taavi Rõivas pakkus selle välja. Aga see kõik on praegu lahendamata, kõik seisab, on tagasimineku.

Urmas Kruuse

Aitäh! Ma ei tea küll seda teie juhtumit, aga ma viitasin sellele, et nimekirjad peavad olema avatud kolm või neli kuud, sõltuvalt sellest, kas on saatekirjaga või saatekirjata erialad, ja saab öelda, et enamik asutusi seda nõuet täidab. See ei välista seda, et mõningatel puhudel saab see nn teenuse maht konkreetses tervishoiuasutuses lihtsalt kiiresti täis, aga on veel patsiente, kes just selles tervishoiuasutuses seda teenust sooviksid saada. Haigekassa nõukogus arutatakse ja analüüsitakse süsteemi, kuidas inimene saaks kiiremini ja lihtsamini valida teise tervishoiuteenuse osutaja, et saada teenus kätte kohast, kus järjekord on lühem. Tõepoolest võib juhtuda, et kui te tahate saada seda teenust just konkreetses raviasutuses, siis te peate kauem ootama, sest sama eriarstiteenuse järele võib mõnes kohas olla järjekord pikem, kuigi teises kohas on see lühem. Praegu ei ole patsiendil aga väga mugav alternatiivi valida, kuigi haigekassa kodulehel on see informatsioon olemas.

Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh! Härra minister! Ega keegi ei süüdistagi teie alluvaid selles, et nad oleksid vähe tööd teinud. Ma tean küll, kuidas ministriametis töötatakse. Teie alluvad istuvad tundide viisi koosolekutel, näitavad üksteisele värvilisi PowerPointis tehtud slaidid ja prindivad pabeleid. Töö muudkui keeb. Teine asi on see, kas sellest kellelegi ka kasu on. Need järjekorrad on ju nagu ette nähtud. Inimene helistab registratuuri, talle öeldakse, et aegu ei ole, ja ongi

kõik. See kuskile kirja ei lähe, nii et järjekordade pikkus võib täiesti nõuetele vastata. Te üritate süüdistada patsiente, et 10–15% neist panevad ennast kirja, aga jäta kohale tulemata. Venitage järjekord veel pikemaks, siis jäta pooled tulemata, sest nad saavad enne kas terveks või surevad ära. Teate mis, te ei ole praegu mitte ministriametnik, vaid minister. Võtke endale vastutus ja öelge, millal lühenevad järjekorrad eriarstide juurde!

Urmas Kruuse

Aitäh! Ma ei võtaks endale seda au, nagu ma oleksin süüdistanud patsiente selles, et nad ei tule kohale. Ma mõnsin, et see on üks osa probleemist. Seda annab tulevikus vältida, kui me suudame tööle panna nii digiregistratuuri kui ka lisasüsteemid. Ministrina saan öelda, et osa erialade puhul on järjekorrad juba lühenedud, osa puhul aga ka pikenenud. See sõltub väga palju sellest, millises tervishoiuasutuses teenust osutatakse. Kindlasti aitab ravijärjekordi lühendada patsientide vaba liikumine. Kui me viime selle põhimõtte ellu, anname patsientidele rohkem vabadust valida tervishoiuasutust ja kehtestame nn hüvitusüsteemi, millega auväärt küsija haigekassa nõukogu liikmena kursis on, siis olen ma ministrina veendunud, et järjekorrad lühenevad, sest me saame neist rohkem õhku välja ja kaotame ka muid takistavaid tegureid.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ma sain teie kõnest aru, et meil toimib nagu kolmnurkakujuline süsteem: haige inimene, rahavoog ja arstid. Ma olen viimased aastad koos oma pinginaabriga ühest ja samast asjast rääkinud. Minu meelest on selle süsteemi murdmise otsus teie teha, tuleks midagi ette võtta, et ta töötaks teistmoodi. Aga ma lugesin täna artiklit, kus oli kirjutatud ühest selle kolmnurga nurgast – arstidest. Seal oli juttu nendest arstidest, kes on tulnud meile kolmandatest riikidest. Ma tahan teada teie arvamust. Kuidas te hindate nende panust sellesse, et järjekorrad lüheneksid ja meditsiini kvaliteet läheks natukene paremaks?

Urmas Kruise

Aitäh teile! Kui auväärt küsija viitab sellele, et Eesti Arstide Liit on öelnud, et nad ei ole kindlad, kas kolmandatest riikidest tulnud arstide pädevust on kontrollitud, siis ministrina saan öelda, et minu lauale ei ole laekunud informatsiooni, et nende arstide tööst johtuvalt oleks ühegi patsiendiga midagi halba juhtunud. Küll aga tean, et osa arstidest, kes on ravinud inimesi näiteks Ida-Virumaal, jõuab varsti tööle Tallinnasse. Me teeme selguse ja avalikuse huvides auditit, et vaadata, kas see probleem sellisena, nagu ajakirjanduses on välja käidud, vastab tõele.

Kui te küsite minu seisukohta tervishoiusüsteemi kohta laiemalt ja nende arstide kohta, kes tulevad mujalt Eestisse tööle, siis ma olen veendunud, et nii meie patsientide kui ka tervishoiu kvaliteedi huvides on see, et siia tuleb ka väljastpoolt meie tervishoiusüsteemi inimesi, kes ei ole õppinud Tartu Ülikoolis. Minu arust on see täiesti loomulik ja vajalik protsess. Olen nõus, et süsteem peab olema selge ja arusaadav ning nende arstide pädevust peaks saama võrrelda meil juba töötavate arstide omaga. Ma väga hästi ei kujuta ei pragmaatiliselt ega evolutsiooniliselt ette, et me võiksime luua süsteemi, kus meil töötaksid ainult Eestis õppinud arstid, autojuhid või insenerid. Kui me räägime süsteemi kvaliteedist ja arengust tervikuna, siis niisama loomulik protsess on see, kui osa meie tervishoiuinimesi läheb tööle Soome, osa Soome arste läheb tööle Rootsi jne. See on tegelikult oluline kogu süsteemi ja patsiendi huvides. Selle tõttu on minu isiklik seisukoht see, et me peame tagama kvaliteedikontrolli, et arstidel väljastpoolt Eestit oleks võimalik siia tulla. Nad peaksid teadma, et nad on siin oodatud, eriti selliste erialade arstid, keda meil endal kas objektiivsetel või mitteobjektiivsetel põhjustel küllaldaselt arvul ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Marika Tuus-Lauli! Kahaksa minutit.

Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud härra minister! Head kolleegid! Me saime küll

vastuse, aga ei saanud teada probleemi lahenemist. Kuidas saab ikkagi väita, et need probleemid oleksid justkui lahenevad? Ma toon veel kord näiteid. Näiteks on Pärnu Haiglas kardioloogi juurde järjekord 97 päeva, PERH-is 61 päeva, Järvamaa Haiglas koguni 130 päeva, st inimene ootab südamearsti juurde saamist üle nelja kuu. Me teame ju, et Eestis on esimeseks surmapõhjuseks südame- ja veresoonkonnahaigused. Võime küsida, kas see patsient tõepoolest vastuvõtu ajaks veel üldse elavate kirjas on. Neuroloogi vastuvõttu tuleb Põhja-Eesti Regionaalhaiglas oodata 140 päeva ehk ligi viis kuud. Nina-, kõrva- ja kurguarstile on PERH-is järjekord 122 päeva, sisehaiguste arstile Tartus 70 päeva. Mida tähendavad niisugused ootejärjekorrad vähikahtlusega patsiendile? Kujutage seda situatsiooni ette! Nii et nende probleemidega ei ole tegelikult tegeldud.

Kevadel avalikustatud Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Haigekassa tellitud uuringu järgi hindasid üle poole elanikest arstiabi kättesaadavust halvaks. Jah, arstiabi kvaliteediga ollakse rahul, aga inimesed ei pääse arsti juurde. Me oleme juba aastaid kuulnud ministritelt ikka ühtesid ja samu põhjendusi järjekordade kohta. Esiteks, järjekorrad on sellepärast pikad, et inimesed tahavad minna just konkreetse arsti juurde. Aga ei saakski ju teisiti olla! Inimene tahab minna ikka selle arsti juurde, kes on tema haiguslooga kursis, see on täiesti loomulik. Teiseks on läbi aastate toonitatud, et inimesed ei tule vastuvõtule kohale. Seda saaks samuti parandada. Kui järjekord on kolm või neli kuud, siis saaks haigla inimesele meelde tuletada, et tema vastuvõtuaeg on paari päeva pärast. Osaliselt seda ju isegi tehakse. Nii et need pole need põhjused, miks inimesed peavad ikkagi kuude kaupa ootama. Me teame, et kui nii pikalt oodata, siis haigused süvenevad ja ravi läheb lõpuks ju palju kallimaks. Loomulikult on need probleemid suuremad suurhaiglates, väiksemates haiglates on probleemid väiksemad. Ma toon näite, et Jõgeva Haiglas on tõesti nii, et kui helistad, saad kohe arsti juurde minna või vähemalt pannakse sulle aeg kinni.

Meie arvame, et ministeerium ei ole juba aastaid nende küsimuste lahendamiseks toime tulnud, patsiendid peavad mitmeid ja mitmeid kordi helistama ning oma närve kulutama.

Taavi Rõivas ütles aasta alguses, et kuna esineb järjekordadega trikitamist, siis nad võtavad märksa rangema hoiaku, kuna tervishoiuasutused üle Eesti ei täida määrust, mis kohustab neid patsienti järjekorda registreerima esimesel helistamisel. Ma ei näe aga, et praeguseks oleks midagi ette võetud. Ministrid vahetuvad, probleemid pannakse lauasahtlisse ja inimestest sõidetakse lihtsalt traktoriga üle. Seesama teie tellitud uuring kinnitas, et iga kolmas inimene on sattunud olukorda, kus ta ei ole saanud ennast järjekorda panna, seda sai ta teha alles teatud kuupäevast alates. Ka uurin-gufirma Saar Poll on öelnud, et see on lausa alarmeeriv olukord. Te ise teate, et selles uuringus oli nii öeldud. Jah, Eesti Haigekassa juhatuse esimees Tanel Ross on öelnud, et sellest aastast on uus kord: erialadel, kus nõutakse saatekirja, peavad järjekorrad olema avatud neli kuud ja ka ületunnitööd tasustatakse suurema koefitsiendiga. Aga me ei näe ikkagi tulemusi, tegelikult on järjekorrad veelgi pikenenud.

Ma meenutan ühte paari aasta tagust juhtumit, kui patsientide esindusühing pöördus selles küsimuses Vabariigi Presidendi poole. Sel hetkel oli järjekorras 240 000 inimest. Kujutage ette, kui palju need inimesed pidid helistama, et ennast üldse järjekorda panna. Nii et võikski küsida, mis salajane koht see siis on, kust need vastuvõtuajad ühel päeval registratuuri tulevad. Patsiendid ei saa sellest aru. Aga ma ei süüdistaks mitte niivõrd tervishoiuasutusi. Eks probleemide põhjused ole teada. Haigekassa lepingute maht ei kata teenuste mahtu, on arstide puudus jne. Samas on uus haige-

kassa juhatuse esimees tööl olnud juba umbes neli aastat, aga tulemusi näha ei ole. Pidevalt on sama probleem. Ma tuletan meelde, et juba paari viimase Riigikogu koosseisu ajal ehk kaheksa aastat on sotsiaalministrid tulnud Reformierakonnast: Maret Maripuu, Hanno Pevkur, Taavi Rõivas, nüüd härra Kruuse. Nad kõik on lubanud järjekordade ja järjekordade järjekordade suhtes otsustavalt tegutseda. Aga olukord on hullemaks läinud. Ja patsientide esindusühing – ma ei tea, kus nemad on. Tulge ometi appi selles küsimuses! See ei saa ju niimoodi kesta! Ma väga palun, härra Kruuse, et te selle küsimusega tegeleksite! Me esitame selle teema kohta korduvalt küsimusi, me jääme neid esitama infotundides, arupärimisi koostades jne. See olukord peab lahenema, see ei saa enam niimoodi kesta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

Head ametikaaslased! Kõigil, kes soovivad ennast registreerida vabas mikrofonis esinemiseks, palun teha seda peale haamrilööki! Kõnesoove ei ole. Täna istung on lõppenud. Ma soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 19.33.

Istungi kestus 4 tundi ja 33 minutit.

Juhataja

Jüri Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 9. september 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Riigikohtu liikme Harri Salmanni kohtunikuametist vabastamine" eelnõu (696 OE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu esimese töönädala teisipäevast istungit. Me alustame kohe, kui on natukene vaiksem. Aitäh! Nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Minul on üle anda Keskerakonna fraktsiooni arupärimine sotsiaalkaitseminister Helmen Kütile ja selle teema on vanaduspension. Nagu me teame, tekitab Eestis järjest enam probleeme pensionäride kihistumine. Kui praegused pensionid on veel suhteliselt samas suurusjärgus, siis juba lähitulevikus muutub nende vahe mitmekordseks. Nimelt suureneb aasta-aastalt vanaduspension määramisel kindlustusosaku tähtsus. See tähendab, et riiklik vanaduspension sõltub üha enam sellest, kui palju on makstud inimese eest sotsiaalmaksu ehk kui suur on tema palk. Kui sotsiaalmaksu tasutakse näiteks keskmiselt töötasult, on aastakoefitsient 1,0 ja keskmise palga saajale on tagatud inimväärne pension. Juhul kui inimene teenib keskmisest väiksemat palka, on koefitsient alla 1,0 ja väikese palgaga inimene peab töötama mitu aastat, et seda täis saada. Seetõttu peavad väga paljud ühiskonnale pühendunud väikese-palgalised inimesed, nagu lasteaiakasvatavad, meditsiiniõed, õpetajad, kultuuritöötajad ja paljud teised, leppima ka väikese pensioniga. Meie arvates on see ebaõiglane. Meie põhi-

küsimus ministrile on järgmine: miks te peate õiglaseks, et inimese tööpanust näitab sissetuleku suurus, ja kas seda süsteemi on kavas lähitulevikus muuta? Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem ettepanekuid ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe arupärimise. Kui see vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatule, edastab Riigikogu esimees selle adressaadile viivitamatult.

Nüüd, head kolleegid, palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohal on 94 ja puudub 7 Riigikogu liiget.

1. Riigikogu otsuse "Riigikohtu liikme Harri Salmanni kohtunikuametist vabastamine" eelnõu (696 OE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme tänase päevakorrapunkti juurde, milleks on Riigikohtu esimehe esitatud Riigikogu otsuse "Riigikohtu liikme Harri Salmanni kohtunikuametist vabastamine" eelnõu 696 esimene lugemine. Ma tutvustan teile selle punkti menetlemise korda. Kõigepealt on juhtivkomisjoni esindaja ettekanne kuni 20 minutit, seejärel küsimused ettekandjale. Iga Riigikogu liige võib esitada ettekandjale ühe suulise küsimuse. Head kolleegid, kas teid huvitab menetlemise kord? Paistab, et ei huvita. (Saalis on lärm.) No hakkab looma. Pärast küsimustele vastamist avatakse läbirääkimised. Sõna võivad võtta üksnes fraktsioonide esindajad. Järgneb lõpphääletus.

Ma palun ettekandeks kõnepulti põhiseaduskomisjoni liikme Väino Linde!

Väino Linde

Lugupeetud Riigikogu, head kolleegid! Austatud istungi juhataja! Loodan etteantud 20 minuti jooksul avada teile selle otsuse eelnõu

sisu. Kõik sai alguse sellest, et selle aasta 11. juunil esitas Riigikohtu esimees Riigikogule otsuse eelnõu selle kohta, et vabastada Riigikohtu liige Harri Salmann kohtunikuametist. Otsus tuleneb sellest, et kohtute seaduse § 99 lõige 1 loetleb kohtuniku ametist vabastamise alused ja sätestab ühe ametist vabastamise põhjusena ka kohtuniku enda soovi töölt lahkuda. Riigikohtunik Harri Salmann on avaldanud soovi minna auga väljateenitud vanaduspensionile ja sellest ongi ajendatud kõnealuse otsuse eelnõu.

Põhiseaduskomisjon vaatas selle küsimuse läbi oma eilsel istungil ja otsustas üksmeelselt, et täna võiks olla Riigikogus selle otsuse eelnõu lõpphääletus. Arutlesime ka selle üle, mis juhtuks siis, kui Riigikogu ei annaks täna poolthääli sellele otsuse eelnõule. Leidsime, et siis on võimalik selle küsimuse juurde tagasi tulla ja anda eelnõu põhiseaduskomisjoni kaudu uuesti üle Riigikogule menetlemiseks, kuni me saaksime asja tehjulud endale selgeks tehtud. See oli siiski vaid teoreetiline arutluskäik, nii et põhiseaduskomisjoni ettepanek on täna Harri Salmanni ametist vabastamise otsust poolthäältega toetada.

Lõpetuseks ütlen veel, et see oli 25. veebruaril 1993. aastal, kui Riigikogu muude oluliste küsimuste otsustamise seas – samal päeval andis tolelaegne Riigikohtu esimees ja meie praegune hea kolleeg Rait Maruste ka oma ametivande – nimetas Harri Salmanni oma otsusega riigikohtuniks. Täna on siis see päev, kui meil tuleks võtta vastu otsus tema ametist vabastamise kohta. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Teile on laekunud ka üks küsimus. Palun, Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud hea kolleeg Väino! Ehk sa täpsustaksid veidi, mida sa selle all mõtlesid, et juhul kui Riigikogu täna seda

otsust ei toeta. Kuidas see protseduur siis käiks? Kas inimene, kes tahab pensionile minna, ei saakski pensionile või kuidas see välja näeks?

Väino Linde

Aitäh! Kuna Riigikogu liikme staatuse seaduse järgi on Riigikogu liige oma otsustes vaba, siis ta saab kõike toimetada oma hääletuse ja sellele nupule vajutamise kaudu. Aga puhtteoreetiliselt on võimalik see otsuse eelnõu uuesti üle anda ja seda ikkagi edasi menetleda. Ma arvan, et sellist olukorda, kus Riigikogu ei anna oma heakskiitu riigikohtuniku ametist vabastamisele, ei teki.

Aseesimees Laine Randjärv

Imre Sooäär, te saate esitada kahjuks ainult ühe küsimuse. Kas on veel huvilisi? Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, Väino Linde!

Nüüd on võimalik läbirääkimisi pidada, kui on kõnesoove. Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 696 lõpphääletus. Valmistume lõpphääletuseks.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikohtu esimehe esitatud Riigikogu otsuse "Riigikohtu liikme Harri Salmanni kohtunikuametist vabastamine" eelnõu 696. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 73 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on otsusena vastu võetud. (Tabel 1.)

Austatud kolleegid, meie tänane päevakord on ammendatud. Soovin kõikidele tegusat päeva jätku! Kohtumiseni!

Istungi lõpp kell 10.11.

Istungi kestus 11 minutit.

Juhataja

Laine Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 10. september 2014

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Inimeste toimetulek
2. Seakatk Eestis
3. Kultuuritöötajate palga tõus
4. Munitsipaalehitus
5. Põllumajandussektori olukord

Istungi rakendamine

1. Ülevaade Eesti Arengufondi tegevusest aastatel 2013–2014
2. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu (667 SE) teine lugemine
3. Ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (679 SE) teine lugemine

Infotund

Esimees Eiki Nestor

Lugupeetud Riigikogu! Austatud Vabariigi Valitsuse liikmed! Alustame infotundi. Kõigepealt teeme kohaloleku kontrolli.

Hetkel on ennast kohalolijaks registreerinud 42 Riigikogu liiget. Infotunnis osalevad valitsusliikmed on peaminister Taavi Rõivas, kultuuriminister Urve Tiidus ja põllumajandusminister Ivari Padar. Ma arvan, et te ei pane pahaks, kui ma tuletan teile meelde, et küsimuse esitamiseks on aega üks minut ja vastamiseks kaks minutit. Eile avaldas kuus Riigikogu liiget soovi täna infotunnis küsimusi esitada. See tähendab, et ma annan neile, kes ennast küsijana registreerinud ei ole, võimaluse esitada iga teema kohta kaks täpsustavat küsimust.

1. Inimeste toimetulek

Esimees Eiki Nestor

Esimene küsija on Sven Sester. Küsimus on peaminister Taavi Rõivasele. Palun!

Sven Sester

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea peaminister! Minu teema on inimeste toimetulek. Toimetulekus on oluline roll sissetulekul. Ma keskendungi oma küsimuses sellele. Vaatame soovitusi, mida Euroopa Komisjon on andnud. Komisjon on öelnud, et Eesti peaks suurendama madalapalgalistele töötajatele mõeldud meetmeid ja töötama välja stiimuleid. OECD on olnud veelgi täpsem ja öelnud, et me peaksime sõna otseses mõttes Eesti madalapalgaliste inimeste töökoormust vähendama. IRL-i rahvakogu tuli mõni aeg tagasi välja ettepanekuga Eesti madalapalgaliste olukorra parandamise kohta. Peaasjalikult nähti ette jätta alla 500-euroselst töötasult tulumaks ära ning kuni 846 euronit ...

Esimees Eiki Nestor

Aeg! Palun küsimust, Sven Sester!

Sven Sester

Jah. Mul on küsimus teile, hea peaminister. Mis te nendest ettepanekutest arvate? Kas see suund, et tuleks võtta meetmeid, mis on mõeldud madalapalgaliste inimeste olukorra parandamiseks, on õige ja kas me peaksime sellega edasi minema?

Taavi Rõivas

Aitäh! Kui te peate silmas Vabariigi Valitsuse plaani igal aastal tulumaksuvaba miinimumi suurendada, siis jah, see on minu hinnangul õige suund. Kui te küsisite aga Tõnis Paltsi juba mõni kuu tagasi välja käidud ütluste kohta, millest nüüd on ootamatult saanud IRL-i suur valimisloosung, et Eestis tuleks kehtestada mitmesaja astmega astmeline tulumaks – teie nimetate seda suurejooneliselt maksureformiks –, siis seda ma mitmel põhjusel väga heaks mõtteks ei pea. Ma isegi ei hakka rääkima sellest elementaarsest asjast, et sedavõrd suurel muudatusel peaks olema ka selge katteallikas, mida praegu ilmselgelt ole-

mas ei ole. Aga ma räägin, miks see on minu hinnangul ebarealistlik ja mitmes mõttes ka ebaõiglane idee. On täiesti selge, et jätkusuutlik sissetulekute kasvataja igas ühiskonnas saab olla üksnes ja ainult majanduskasv. Teie pakutud muudatusega annaksime aga väga selge signaali, et Eesti majandusse on tulevikus oodatud madalapalgalised töökohad. Minu meelest ei ole see õige signaal, minu arvates on meil vaja anda täpselt vastupidine signaal. Eestisse võiksid investeerida ettevõtted, kes on valmis looma töökohti, kus makstakse Eesti inimeste töö vääriulist palka. Seetõttu on see teie idee juba signaalina vale. Kui juurde luuakse väiksema lisandväärtusega, mitte aga suurema lisandväärtusega töökohti, siis ei saa ka majandus kasvada.

Esimees Eiki Nestor

Sven Sester, palun!

Sven Sester

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea peaminister! Ma olen teiega täiesti nõus, et majanduskasv on meie üks prioriteete. Aga minge käige mõnes kõige tavalisemas toidupoes ja te näete seal inimesi, kellel palk on 500 eurot või isegi alla selle. Meil on tihti olukordi, kus inimesed mitte ainult ei tule palgaga välja, vaid saavad ka riigilt toetusi. Ma tahan teilt teada, milliseid meetmeid valitsus on võtnud. Te ütlesite, et tulumaksuvaba miinimum peaks lähiaegadel suurenema. Paraku on meie rahaline olukord selline, et lähiaastatel kümne euro kaupa seda miinimumi suurendatakse ja realselt kätte saavad inimesed kaks eurot. See kehtib kõigile. Kas te ikkagi ei arva, et me peaksime fookuse selgelt suunama madalapalgalistele inimestele, kes on olukorras, kus ei tulda otsaga kokku?

Taavi Rõivas

Aitäh! Valitsuse kavade ja ka otsuste ning teie loosungi vahel on üks väga suur erinevus: valitsusel on olemas katteallikas ja tema otsuseid on võimalik ellu viia. Ma arvan, et see on väga kaalukas vahe. Printsibiina pean ma loomulikult õigeks toetada eelkõige inimesi, kelle sissetulek on väiksem. Küsimus on selles, kas me peame nagu teie selleks valima teostamatu idee, ilma sellele isegi katteallikat pakkumata. Küsimus on selles, kas me peame selleks

kehtestama Eestis astmelise tulumaksu, mille pooldajate sekka te olete minu arvates üllatavalt asunud, ja tegema seda nii keeruliselt, et sellel on lausa mitusada maksuastet. Isegi Keskerakond, kes on aastakümneid meile püüdnud seletada, et astmeline tulumaks on väga hea plaan, ei ole suutnud välja mõelda midagi nii keerulist, nagu IRL on nüüd avalikkuse ette toonud. Mitusada maksuastet! Minu meelest ei ole see kõige õigem lahendus probleemile, mis väärib väga tõsist tähelepanu ja adekvaatseid lahendusi. Millised on valitsuse sammud? Selle aasta jooksul oleme juba langetanud otsused, mis tulumaksuvaba miinimumi suurendavad. Need suurendavad seda ka järgmistel aastatel. Neil on katteallikas olemas ja nad saavad realsuseks. Me oleme otsustanud langetada tulumaksu ja töötuskindlustusmaksed, samamoodi oleme kinnitanud alampalga tõusu otsuse. Kui te soovite teada, millised võiksid olla plaanid järgmisteks aastateks, siis ma arvan, et töötajate maksude langetamine peab jätkuma, ma pean silmas nii sotsiaalmaksu kui ka tulumaksu, ja kindlasti peab jätkuma tulumaksuvaba miinimumi suurenemine. Aga seda ei tohi teha selliselt, et me esitame loosungi ega mõtle, kas see on elluviidav või mitte. Me peame kõik oma sammud tasakaalukalt läbi mõtlema. Kindlasti ei peaks tulevik tooma meile seda-võrd keerulist astmelist tulumaksu, nagu teie olete pakkunud.

Esimees Eiki Nestor

Sven Sester, viimane täpsustav küsimus, palun!

Sven Sester

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea peaminister! Teie vastusest kumas läbi kaks olulist punkti: astmeline tulumaks ja ettepaneku suhteline kallidus. Kindlasti ei ole mul minuti jooksul võimalik teiega pikalt ja põhjalikult debateerida. Ütlen kiirelt aga ära, et me ei ole näinud ette täiendavat tulumaksuprotsendi tõstmist inimeste puhul, kes teenivad kõrgemat palka. Pigem näeme praegu ette, et nendel inimestel, kellel on väiksem palk, oleks suurem tulumaksuvaba miinimum, et nad saaksid rohkem raha kätte. Nüüd tulen ma rahalise katte juurde. Me oleme pakkunud kattena seda, et lähiaastatel võiks tulumaksuvaba miinimumi suurendamise ära jätta. Sellest saaks ligi poole

katteallika summast. Kas teie arvates ei oleks õige, kui me lähiaastatel ei suurendaks kümne euro kaupa tulumaksuvaba miinimumi kõigil inimestel, vaid suunaksime meetmed just madalapalgaliste heaks? Me saaksime siis tulumaksuvaba miinimumi rohkem suurendada.

Esimees Eiki Nestor

Aeg on juba ammu otsas!

Taavi Rõivas

Aitäh! Tulumaksuvaba miinimumi suurendamine katteallikana, et suurendada tulumaksuvaba miinimumi veelgi rohkem – see kõlab päris nutikalt. Ma arvan, et see on läbinähtavalt ebaadekvaatne. Mul on hea meel, et te olete valmis debateerima Reformierakonnaga astmelise tulumaksu teemadel. Me oleme astmelise tulumaksu teemadel seni debateerinud Keskerakonnaga, ka sotsiaaldemokraatidega. Minule on mõneti ebameeldiv üllatus, et nüüd me peame debateerima olukorras, kus ka IRL on asunud astmelise tulumaksu pooldajate poolele, kuigi te olite seni täpselt vastupidisel seisukohal. See seisukoht oli mulle märksa südamelähedasem. Te ütlesite praegu, et te ei toeta täiendavate kõrgemate astmete loomist või teil vähemasti seda plaani ei ole. Samas, kui vaadata esimesi teie erakonna signaale selle teema kohta, siis ütles vähemalt Juhan Parts, kes oli sel hetkel kõneisikuks, kui ma õigesti mäletan, et tuleks jätta tulumaks langetamata ja kaaluda kas töjõumaksude või tarbimismaksude tõstmist. Mõtleme, mis need töjõumaksud või tarbimismaksud on. Need on kas tulumaks või käibemaks. Tuleb anda endale aru, mis need valikud on. Minule sellised muudatused ei meeldiks. Ma ütlen lihtsalt selleks, et te mõistaksite, millisest suurusjärgust te räägite. Rahandusministeeriumi arvutuste kohaselt oleks selle muudatuse mõju 250 miljonit eurot aastas. Öelda, et see on nii väike asi, et sellele ei pea katteallikat isegi mitte pakkuma, on minu hinnangul vastutustundetud. Mulle väga meeldis, kui te olite väga nõudlikud meie valitsusliidu vastu, et me katteallikaid otsiksime. Me näitasime teile kõike 100 000 euro täpsusega. Kui te nüüd käite välja 250 miljonit eurot kulu, siis olge mehed ja näidake ka katteallikaid, siis on see plaan natukenegi usutavam.

Esimees Eiki Nestor

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra peaminister! Juba see, et me 23. aastal pärast oma riigi taastamist arutame parlamendis riigi viletsat majandusseisu, vaesust, lausvaesust ja palgavaesust, näitab, et teie erakonna viljeldud lausliberaalne parempoliitika ei ole vilja kandnud. Siit tekib mul küsimus, miks te nii valuliselt suhtute astmelisse tulumaksu. Te oleksite nagu mesilase käest nõelata saanud, kui seda sõna kuulsite. Seletage, mille pärast on astmeline tulumaks halb.

Taavi Rõivas

Aitäh! Seda võib järgmiste kuude jooksul veel korduvalt selgitada. Minule ei ole astmeline tulumaks midagi uut ega valulist. Minule mõjus uue ja võib-olla ka natuke valulise asjana see, et IRL on saanud astmelise tulumaksu kõige suuremaks eestkõnelejaks. See on mulle tõesti halb üllatus. Aga mina mäletan kindlasti, et astmelise tulumaksu debatte on peetud vähemalt 15 aastat. Pole midagi hullu ka selles, kui me seda teemat jätkame. Me kõik teame, et astmeline tulumaks pärsib majanduskasvu. Me kõik teame, et astmeline tulumaks vähendab inimeste motivatsiooni rohkem teenida ning pärsib kõrgema palgaga töökohtade teket. See on kindlasti probleem. Teie hinnang, et Eesti majandusel on väga halvasti läinud, solvab minu arvates enamikku eestlastest. Võite vaadata rahvusvahelist võrdlust. Te ei leia väga palju riike, kellel oleks viimase kahe kümnendi jooksul paremini läinud. Kogu Euroopast on väga raske leida riiki, kellel oleks viimase 20 aasta jooksul läinud paremini kui Eestil. Minu juhitava valitsuse teenet on selles väga vähe. Meie valitsus on töötanud kuus kuud, isegi vähem, aga eelmistele valitsustele on põhjust tänu avaldada küll, sest väga head tööd on tehtud. Eesti majanduspoliitika on olnud väga hea, 20 aasta jooksul on suudetud teha õigeid otsuseid. Eesti on arenenud kiiremini ja märksa paremini kui mitmed teised riigid, võiks öelda, et kiiremini kui peaaegu kõik teised Euroopa riigid. Kas see on piisav ja kas me võiksime loorberitele puhkama jääda? Kindlasti mitte. Minu juhitud valitsus kindlasti jätkab sellist poliitikat, mis majanduskasvu soo-

dustab. Nagu ma ütlesin, majanduskasv on ainus jätkusuutlik allikas selleks, et inimeste sissetulekud kasvaksid, olgu selleks siis palk, pension või ka näiteks sotsiaaltoetus.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud peaminister! Minu meelest on küll suhteliselt raske leida riiki, kus ei oleks astmelist tulumaksu. Need on mõned endised sotsialismimaad ja Venemaa. Isegi Ameerikas on ju astmeline tulumaks. Aga ma küsin hoopis teisel teemal, pensionäride kohta, kes on üks kõige vaesem inimeste grupp, eriti üksi elavad pensionärid. Need, kes on elu jooksul väga väikest palka teeninud – meditsiiniõed, kultuuritöötajad, õpetajad ja väga paljud teised –, saavad ka väga madalat pensioni. Nad on tihti pidanud ju mitu aastat töötama, et kirja saada ühte pensioniaastat, pensionikoefitsienti 1,0. Miks te ei poolda süsteemi, mille järgi peaks üks tööaasta vastama ühele pensioniaastale, et need inimesed ei peaks mitu aastat rügama, et seda aastat kirja saada? Palkade ebaõiglus kandub praegu üle ka pensionidesse.

Taavi Rõivas

Aitäh! Teil on õigus, Euroopa Liidus on päris palju riike, kes on kasutanud astmelist tulumaksu. Aga kui te suudate mulle nimetada kas või ühe riigi Euroopa Liidus, kelle majandus on alates 1994. aastast, mil Eestis hakkas kehtima ühetaoline tulumaks, selle astmelise tulumaksu tingimustes kiiremini kasvanud kui meil, siis ma ootan seda näidet huviga. Mina sellist näidet ei tea. Seda esiteks. Teiseks, pensionitõus on igal juhul prioriteet. Me oleme tavaliselt eelarveläbirääkimistel jõudnud otsusele, et pensionid peavad ka järgmistel aastatel olema tulumaksuvabad, kuigi pensionid on kasvanud kiiremini kui tulumaksuvaba miinimum. Seda on alati tulnud teha ühekordse otsusega. Sel aastal on mul hea meel öelda, et me tegime juba suvel otsuse, et ka järgmisel aastal on vähemalt keskmine pension tulumaksuvaba. Mis puudutab põhimõttelisemaid pensionisüsteemi muudatusi, siis loomulikult oleme valmis ka neid arutama, aga ma arvan, et nii teie kui ka mina saame ühtemoodi aru, et praeguseid pensionäre see kuidagi aidata ei

saa. Praegustel pensionäridel on vaja, et riik tagaks jätkusuutliku pensionikasvu. Seda saab tagada ainult sellise poliitikaga, mis soodustab majanduskasvu. Teie pakutud muudatus, et me tulevikus arvestaksime pensionistaaži kuidagi teistmoodi, puudutaks ainult suhteliselt noori inimesi, kes pensionistaaži alles koguvad. Praegusi eakaid see ei aita. Seetõttu keskenduksin mina eeskätt sellele, kuidas tagada praegu pensionipõlve veetvatele inimestele võimalikult väärikas vanaduspõlv.

Esimees Eiki Nestor

Infotunni alguses lubatud võimalus, et kaks Riigikogu liiget saavad kohapeal küsimusi esitada, on ära kasutatud. Palun vabandust Aivar Sõerdilt, kuid ma lõpetan selle küsimuse käsitlemise!

2. Seakatk Eestis

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija on Siret Kotka. Küsimus on põllumajandusminister Ivari Padarile. Palun!

Siret Kotka

Hea põllumajandusminister! Seakatk on ametlikult jõudnud nii Valgamaale kui ka Viljandimaale. On teada, et Aafrika seakatku levitavad suuresti just metssead. Selles valgu- ses on palju räägitud metssigade kütimisest või mitte kütimisest. Kütimine ajab sead suure tõenäosusega liikuma ja see omakorda suurendab katkuohtu. Kohe on aga algamas põdrajahi hooaeg. Milline on seisukoht algava jahihooaja suhtes?

Ivari Padar

Täna küsimast! Praegu on tõesti meil metssigade seas avastatud ka teine katkujuhutum. On näha, et katk liigub Lõuna-Eestist järjest põhja poole, see teine juhtum oli Viljandimaal. Täna tuli kokku riiklik tauditõrje komisjon, kes arutas ka seda, kuidas metssigadega käituda. Võib öelda, et nii nagu üle Euroopa nii on ka meil esitatud vähe ja vastuolulist teavet seakatku kohta. Praegu proovime seda lünka täita nelja riigi koostöös. Need riigid on Poola ja Baltimaad. Ka metssigade käitumise kohta on väga vastandlikke seisukohti kuulda olnud. Praegune riikliku tauditõrje komisjoni seisukoht on see, et vähemalt

nendes tsoonides, kus nakatunud sigu on avastatud, tuleks jahti piirata. Ei tohi tekitada olukorda, kus metsseakarjad sunnitakse liikvele. See oleks praegu hullem oht kui see, mis võib tekkida muid meetmeid võttes. Meile on teada, et kui Valgevenes ja Lätis on hakatud intensiivselt metssigade populatsiooni vähendada, siis selline kunstlik tegevus ainult halvendab olukorda.

Esimees Eiki Nestor

Palun, Siret Kotka!

Siret Kotka

Aitäh! Teatavasti eraldatakse nakatunud farmide piirkondi desomattidega. Kui Aafrika seakatk jõuab mõnda farmi, kes neid desomatte sel juhul hakkab maha panema ja kust tuleb rahastus?

Ivari Padar

Aitäh! Farmides on ennetusmeetmed suvi läbi toimunud ja farmerid on selles olnud väga tublid. Katku ennetavaid meetmeid on võetud ja on tehtud kõikvõimalikke eeltöid, selleks et vältida nakatumist, seda on tehtud oma kulu ja kirjadega. Eeldatavasti on katk metsades olnud juba õige mitu kuud, aga farmidesse pole see jõudnud. Julgen öelda, et tänu tublide farmipidajate ning Veterinaar- ja Toiduameti ametnike koostööle olemegi suutnud taudi tootmisfarmidest eemal hoida. Juhuks, kui taud peaks jõudma kodusigade hulka, on meil olemas eraldi regulatsioonid, kuidas farmerile kompenseerida nii loomade hävitamine kui ka nende meetmete maksumus, mis on bioohutuse täiendavaks tagamiseks võetud.

Esimees Eiki Nestor

Siret Kotka, viimane täpsustav küsimus.

Siret Kotka

Aitäh! Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori Ago Pärteli sõnul maetakse seakatku nakatunud sead võimalikult sigalate lähedale. Lääne-Virumaa on aga tuntud just oma suurte karstialade poolest ja lisaks on seal Pandivere veekaitseala. Kui katk jõuab Lääne-Virumaa sigalatesse, millisesse maakonda maetakse sel juhul Lääne-Virumaal nakatunud sead?

Ivari Padar

Aitäh! Veterinaar- ja Toiduameti inspektorid on läbi käinud kõik Eesti seafarmid. Kõikjal on kokku lepitud need kohad, kus peaks võimaliku nakatumise korral toimuma loomade hävitamine. See võib toimuda väga erineval moel. Väiksemates farmides võib see toimuda põletamise, suuremates farmides matmise teel. Ma olen kindel, et ka Lääne-Virumaa farmides on koos Veterinaar- ja Toiduameti inspektoritega leitud need kohad, kus loomad võimaliku nakkuse puhul hävitatakse. Ma olen kindel, et need kohad on kokku lepitud ja on väga selgelt kaalutud keskkonnamõjusid.

Esimees Eiki Nestor

Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud minister! Ka mind tegi väga murelikuks tänahommikune uudis, et seakatk on jõudnud Valgamaalt edasi Viljandimaale Tarvastusse. See asub üksnes mõnikümmend kilomeetrit eemal Eesti suurimast seafarmist Eksekost, kus minu teada on ligi 70 000 siga kasvamas. Kas teie ministeerium või nimetatud töörühm, kes hommikul koos käis, on Eksekoaga sel teemal ühendust võtnud? Või kas olete seda teinud teie isiklikult? Kas on suheldud sel teemal, mis on need erimeetmed, mida Eksekos kasutatakse? Ma veel kord ütlen, et täna hommikul tuli katkajuhtum ilmsiks üksnes mõnekümne kilomeetri kaugusel Eesti suurimast seafarmist.

Ivari Padar

Olen isiklikult selle eilse juhtumi valguses Ekseko juhtidega suhelnud. Ametlikult avalikustati see katkajuhtum täna, aga põllumajandusministrile anti sellest teada eile. Ekseko juht ning Veterinaar- ja Toiduameti juhtkond räägivad läbi, kuidas oleks võimalik veterinaarpiiranguid rakendada, et ühelt poolt oleks tagatud veterinaarohutus ja teiselt poolt oleks selge, et ettevõtte majandustegevus saaks jätkuda. Otsitakse mõistlikku teed. Väga oluline on see, et 11. ja 12. septembril tuleb Brüsselis kokku asjaomane komisjon, kes täpsustab Eestis võetavaid veterinaarkontrolli lisameetmeid. Ettevõtetele suheldakse kõige kõrgemal tasandil ning otsitakse selles olukorras parimat ja

paindlikemat moodust, et taud ei leviks ja majandustegevus oleks võimalikult vähe piiratud.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud minister! Mul on kaks küsimust, aga ma püüan need mõlemad ühe minuti sisse mahutada. Juba praegu on ettevõtjatel lisakulutused, sest seakatkuuhu tõttu on kehtestatud nii otsesed kui ka kaudsed lisandused. Lisanduvad ka transpordikulutused. Kas Põllumajandusministeeriumil on tehtud arvestus selle kohta, kui suured need ettevõtjate kulutused on? Kas neid kuidagi ka hüvitatakse? Ma räägin ennetavatele meetmetele tehtavatest kulutustest. Teiseks, me teame, et seakat ei kandu edasi inimestele. Aga siiski levib jutt, et need inimesed, kes on väga palju sigatsenud, nakatuvad. Teie ministrina oskate kindlasti vastata. Kas see vastab tõele või mitte?

Ivari Padar

Teisele küsimusele, kas katk nakatab inimesi, kes on sigatsenud, ma ei oska vastata. Aga mis puudutab küsimuse esimest poolt ja riigieelarvet, siis me püüame riigieelarves kõigepealt leida lahendusi sellega, et ka edaspidi suurendame veterinaarkontrolli, Veterinaar- ja Toiduameti ning veterinaarlaboratoriumide võimekust. Selleni välja, et meil on vaja tervet hulka lisaseadmeid, selleks et veterinaarlaboratoriumil oleks jätkuvalt olemas võimekus taudi avastada. Need on need asjad, mida me praegu saame riigieelarve abiga teha. See on riigieelarve läbirääkimiste üks peamisi prioriteete Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti kulutuste kõrval. Mis puudutab ennetusmeetmetele tehtud kulutuste kompenseerimist, siis seda võimekust riigieelarves ei ole. Me peame ette nägema võimekuse selliseks juhuks, kui me oleme avastanud nakatunud sead kodusigalates, et siis käivituks kompenseerimine.

Esimees Eiki Nestor

Palun vabandust Tiit Tammsaarelt ja Viktor Vassiljevilt, aga ma lõpetan selle küsimuse käsitlemise!

3. Kultuuritöötajate palga tõus

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija on Jaak Aaviksoo. Küsimus on kultuuriminister Urve Tiidusele. Palun!

Jaak Aaviksoo

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud proua minister! Peaminister äsja ütles, et Eestis maksatakse töötajatele nende töö vääriulist palka. Paraku ei saa ma sellega nõustuda, vähemasti siis, kui silmas pidada haridus-, kultuuri- ja sotsiaalsfääris töötavaid inimesi. Senine madal palk on põhjus, miks viimasel kahel aastal on haridustöötajate palga tõusuks planeeritud 12%, mis on kaks korda kõrgem kui riigi keskmine. Hea minister, soovingi teilt seoses sellega küsida. Viimastel aastatel on Eesti keskmine palga tõus ületanud 6% ja nii on Rahandusministeerium oma prognoosis kavandanud ka järgmisel aastal. Missuguste ootustega saavad kultuuritöötajad järgmisse aastasse minna? Kas nende palga tõus eelseisval perioodil ületab riigi keskmist palgatõusu, et oleks võimalik palgalõhet ületada, või puuduvad riigieelarves selleks võimalused?

Urve Tiidus

Lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud Jaak Aaviksoo, tänan selle küsimuse eest! Nagu te teate, on riigieelarve läbirääkimised praegu pooleli. Kultuuritöötajate palga tõus on nendel läbirääkimistel kindlalt üks eelisvaldkondi. Sedasama peab muidugi ütlema ka sotsiaalvaldkonna, haridusvaldkonna ja siseturvalisuse töötajate palga tõusu kohta. Praegu lõplike arve öelda oleks ennatlik, sest otsused ei ole veel langetatud ja lõplikud kokkulepped on valitsuskabinetis sõlmimata. On üsna selge, et palgatõus ka nendes eelistatud valdkondades on seotud siiski majandusprognoosiga. See on meile kõigile teada. Prognoos on olemas, aga võib-olla ei ole ta mitte nii hea, kui on inimeste ootused. Rahandusministeeriumil on siiski ettepanek võimaldada suuremat palgatõusu neljas, peamiselt nn pehmes valdkonnas. Me teame, et need on kultuur, haridus, siseturvalisus ja sotsiaalvaldkond. See on väga-väga vajalik ja õnneks ka võimalik. Me seisame igaühe selle eest, et kultuuritöötajate palk tõuseks. Kuidas on see proportsioonis keskmine palga tõusuga, on eraldi teema. Ei saa unustada, et

eelarve läbirääkimiste laual on laste ja noorte sporditreenerite palga tõusu või neile sotsiaalse garantiide tagamise ja parema palga maksimise võimaluste teema. Eelarvesse on praegu selleks kavandatud 3,5 miljonit eurot. Kuna sport on kultuurivaldkond, siis kahtlemata mõjutab see ka kultuurivaldkonna keskmist palka. Nagu te teate, on kultuurivaldkonna üldine palgastrateegia sõnastatud Riigikogus veebruaris vastuvõetud kultuuripoliitika põhialustes aastani 2020. Seal öeldakse, et kõrgharidusega ja täistööajaga kultuuritöötaja miinimumtöötasu peaks aastaks 2020 tõusma Eesti keskmise palga tasemele. Meil on olemas ju ka koalitsioonilepe.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh, proua minister! Aeg on täis. Jaak Aaviksoo, palun!

Jaak Aaviksoo

Aitäh! Hea minister! Nii nagu minul nii ei ole ilmselt teilgi täna kindlustunnet, et kultuuritöötajate palk riigi keskmise suhtes ka aastal 2015 ei lange. Kas te toetate olukorras, kus kunsti ja teiste loomealadega tegelejate keskmine palk on 715 eurot, IRL-i ettepanekut suurendada madalalpalgaliste töötajate tulumaksuvaba miinimumi? See ettepanek jätaks kultuuritöötajatele lisaks kätte kuni 69 eurot kuus ja võimaldaks seega reaalsissetulekutes palgalõhet oluliselt ehk üle 10% vähendada.

Urve Tiidus

Aitäh ka selle küsimuse eest! Nagu te isegi kogenud poliitikuna teate, kõik ideed probleemide lahendamiseks on teretulnud ja debatil nendel teemadel vajalikud. Keeruliseks muutuks asi siis, kui me selle 500-eurose tulumaksuvabastuse teostaksime. Kust siiski tuleksid puudujääva raha katteallikad? Mind teeb murelikuks, et see võib mõjutada kõige enam just neid valdkondi, mida sel aastal eelarve läbirääkimistel eelistatakse. Kultuuritöötajate palga teema tõuseks sellisel juhul päevakorradele, ma arvan, teravamalt kui praegu. Selline on minu hinnang. Loomulikult, meie soov on, et inimesed teeniksid rohkem palka, nende töö võiks olla tulemuslikum, et selle tulemusel saaks rohkem teenida. Siis võib-olla ei peaks nii palju tulumaksuvabastustega tegelema. Aga nagu ma alguses ütlesin, kõik debatil ja vaid-

lused sel teemal on vabas demokraatlikus ühiskonnas teretulnud.

Esimees Eiki Nestor

Jaak Aaviksoo, viimane täpsustav küsimus.

Jaak Aaviksoo

Aitäh! Mis puudutab katteallikate leidmist, siis on lahenduseks ju see, et valitakse erakond, kellel need lahendused olemas on. Seda saan ma ka teile soovitada. Aga kultuuritöötajate palgaprobleemi kohta küsin ma üldisema küsimuse. Teatavasti oli eelmise ja on ka praeguse valitsuse trendiks kultuuriasutusi n-ö lahti riigistada ja muuta need eraõiguslikeks isikuteks, mistõttu ka palgaküsimuste lahendamine langeb tegelikult erasektori õlule. Kas te peate sellist lahendust strateegiliselt õigeks, et kaasata rohkem erasektori vahendeid kultuurisfääri ja saavutada palgatõus mitte riigieelarve, vaid hoopis erasektori lisaraha abil?

Urve Tiidus

Veel kord aitäh küsimuse eest! See, kui kultuurivaldkonda kaasatakse erarahastust, on minu arvates igas riigis väga väärt asi. Te rääkisite erasektorist. Kas ma sain õigesti aru, et te vihjasite sellele, et Eestis on kultuurivaldkonnas mitmed endised n-ö riigiasutused lahti riigistatud ehk nad on muudetud eraõiguslikeks juriidilisteks isikuteks, mis meie valdkonnas enamasti tähendab sihtasutuse vormi? Kui siin arendada edasi seda mõtet, kui palju tekib sündi kaasata eraraha, et toime tulla, siis ma vaatan korraks tagasi sihtasutuste tekkele kultuurivaldkonnas. See ajalugu ulatub tagasi aastatesse 1997 ja 1998 ning 2000. aastate algusesse. Siin on mõned suurepärased näited: Eesti Draamateater, Rakvere Teatri-maja, Integratsiooni- ja Migratsiooni SA Meie Inimesed, mis on tuntud MISA nime all, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA. Jah, sihtasutuse või eraõigusliku juriidilise isiku vorm on neile loonud paremad võimalused majandada, tehes seda n-ö sõltumatult ministri kabinetist ning kaasates kompetentsi, teadmisi ja tarkust oma valdkonnas laiemalt ja kogukonnaga seotult. Ühtlasi on see andnud neile võimaluse kaasata eraraha. See ei ole midagi niisugust, mida ei peaks soovima. Kui see kultuurivaldkonda edendab, siis mina pean seda üsna heaks asjaks.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud kultuuriminister! Peaminister ütles, et me ei tohiks anda ühiskonnale signaali – või tema ei pea seda õigeks –, et madalapalgalisi maksustatakse väiksema maksukoormusega. See tähendab, et me ei tohiks madala palgaga inimeste maksuvabastuse ideega neid täiendavalt toetada. Kultuuritöötajate palk jääb tugevalt alla keskmise ehk nad kuuluvad madalapalgaliste hulka. Kas te olete selles küsimuses peaministriga, oma erakonna kaaslasega, täielikult ühte meelt?

Urve Tiidus

Aitäh, härra Seeder! Alla 500 euro ei saa kultuurivaldkonnas keegi palka, seda pean ma ütleva. Kultuurivaldkonnas on ka palku, mis ulatuvad üle 1000 euro. Lugupeetud peaministri sõnu on mul raske kommenteerida, sest mul ei ole see tsitaat meeles, aga mul on tunne, et ta päris niimoodi ei öelnud. Keskmine palk kasvab ka kultuurivaldkonnas. Kui ma hakkaksin neid arve siin ette lugema, siis see läheks üsna pikale. Ma jällegi rõhutan, et igal aastal on eelarve läbirääkimistel seistud kultuurivaldkonna töötajate palga tõusu eest. Viimastel aastatel – kui ma õigesti mäletan, siis aastatel 2013 ja 2014 – on see olnud kuni 5%. Me loodame, et eelarve läbirääkimistel me siiski jõuame sellise summani, mis praegust majandusprognoosi arvestades näitab selgelt, et kultuurivaldkonda ja teisi pehmeid valdkondi eelistatakse.

Esimees Eiki Nestor

Ma lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Munitsipaalehitus

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija on Mihhail Korb. Küsimus on peaminister Taavi Rõivasele. Palun!

Mihhail Korb

Aitäh! Austatud peaminister! Mul on hea meel, et teie suhtumine Eesti majandusse ja ettevõtetesse on väga optimistlik. Mingil määral ma ka jagan seda seisukohta. Aga on juhtunud niiviisi, et mitu inimest minu tuttavate

hulgas on viimaste aastate jooksul mitte väga hea majandusliku käekäigu pärast jäänud ilma oma kodust, kuna kahjuks on pank neilt kodu ära võtnud. Seoses sellega on mul küsimus, kuidas teie isiklikult ja peaministrina suhtute munitsipaalelamute programmi arendamisse. Kas sellised plaanid on tehtud ja kas valitsuses on neid arutatud? Kui teie suhtumine on positiivne ja te hakkate selle kallal töötama, siis ma soovin teada plaane ja tähtaegu.

Taavi Rõivas

Aitäh! Kõigepealt lähen küsimuse esimese poole juurde. Ma olen rääkinud pankadega, kes on öelnud, et lõviosa kõikidest eluaseme-laenudest, mis inimeste seisukohast võetuna pöördumatult hapuks lähevad või mille puhul ei ole võimalik enam maksegraafikute pikendamise või ajatamisega inimesi aidata, on seotud sellega, et inimesed on ennast mässinud SMS-laenu lõksu. On väga palju neid, kes on võtnud SMS-laenu lausa kümnest, aga võib-olla veelgi enamast kohast. See teema vajab senisest märksa jõulisemat lahendust. Ma mäletan, et Riigikogu liikmena ma 2007. aasta suvel selle teema tõstatasin, aga siis ei leidnud noore Riigikogu liikme ettepanekud piisavalt laialdast mõistmist. Nüüd olen ma peaministri rollis. Me ei näe teist võimalust kui tulla välja põhimõttelise paketiga, mis SMS-laenude levikut piirab ja inimesi nendest riskidest paremini teavitab. Justiitsministeeriumi eelnõu on valmis, ka majandusministeeriumi eelnõu on peaaegu valmis, seal on vaja veel üks legaalfinantsioon paika panna, ja ka Rahandusministeeriumi eelnõu valmib lähiajal. Sellega tuleb tegelda. Mis puudutab munitsipaaleluaseme programme või riiklikke eluasemeprogramme, ükskõik kuidas neid nimetada, siis oleks vale öelda, et meil on valmis mingi programm või plaan, kuidas väga suurejooneliselt seda probleemi lahendada asuda. Küll aga on meil kasutada mõne omavalitsuse kogemused, mis ütlevad, et see on üks väga-väga kulukas lahendus. Küllap on ka efektiivsemaid võimalusi.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Ma ikkagi täpsustaksin, missugusest lahen-
dusest te räägite, mis on konkreetsemad plaanid ja missuguseid kogemusi te plaanite kasutada. Kodu on igale inimesele väga oluline. Esmaspäeval oli meil võimalus diskuteerida toimetuleku teemal. Ma arvan, et te olete minuga nõus, et kodukulud on üks olulisemaid komponente inimeste toimetulekus. Elamuprogrammilt soovivad abi inimesed, kelle toimetulek ei ole kahjuks kõige parem. Tahaksin teada teie plaane ja seda, kui paljudele inimestele see programm on mõeldud.

Taavi Rõivas

Aitäh! Nagu öeldud, mingi uue riikliku programmi plaani meil praegu ei ole. Sellist lahendust on munitsipaalprogrammide abil proovitud, aga see on osutunud erakordselt kalliks meetmeks. Võtame näiteks kõige suurema omavalitsuse Tallinna. Kogemused näitavad, et nii Loopealse kui ka Raadiku asumi rajamise tagajärg oli see, et nende hoonete eest maksab Tallinna maksumaksja üle selle piirkonna turuhinna ja teeb seda 30 aastat. Tõsi, neid lepinguid oleks küllap saanud teha tehniliselt paremini, võib-olla oli seal tehnilisi probleeme, aga siiski on senised kogemused näidanud, et see lahendus, mis maksab keskmiselt enam kui 5000 eurot perekonna kohta, on väga kallis. See ei tähenda, et me ei peaks aitama neid perekondi, kes raskustesse satuvad. Kindlasti peame. Nagu öeldud, kõige parem abi on see, kui me suudame ära hoida nende inimeste raskustesse sattumise. Te viitaste nendele probleemidele, mis on seotud eluasemelaenudega, aga kindlasti on võimalik tegelda ka tagajärgedega. Üks konkreetne tõhus viis tagajärgedega tegelemiseks on loomulikult toimetulekutoetus, mis hõlmab ka eluasemekulusid. Minimaalse toimetuleku piiri tõusust me siin eile rääkisime. Otsus lastega peredel seda piiri tõsta on juba tehtud. Ka toimetulekutoetus aitab kindlasti inimeste probleeme lahendada, see on palju efektiivsem kui uute majade ehitamine.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, viimane täpsustav küsimus.

Mihhail Korb

Aitäh! Ma sain teie vastusest aru, et selliseid programme pole olemas. Aga kuidas te kommenteerite seda, et just eile kirjutas Urve Palo oma artiklis sellest, et tema on käivitanud programmi, mille abil toetatakse hätta sattunud inimesi eluasemekulude katmisel. Sealt võis välja lugeda, et jutt käib just munitsipaal-
ehitusprogrammist. Kuidas te kommenteerite oma koalitsioonipartneri ütlusi?

Taavi Rõivas

Aitäh! Ma usun, et küllap teil on hea võimalus juba lähiajal seda majandus- ja taristu-
ministri enda käest küsida. Võimalik, et tal on ideid, kuidas seda probleemi lahendada, kuid nagu öeldud, valitsuse tasemel seda plaani arutatud ei ole. Küll aga on riik Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eestvedamisel investeerimas väga suuri summasid elamumajandusse, et parandada elamute soojapidavust ja suurendada energiatõhusust. Ka see mõjutab inimeste toimetulekut ja mitte vähe. Näiteks teenitakse Õismäe kortermaja soojustusse ja küttesõlmede vahetamisse investeeritud raha tagasi väga kiiresti ja küttearvete vähenemine aitab märkimisväärselt vähendada inimeste väljaminekuid. Aga nagu öeldud, seda plaani, et me hakkaksime tuhandete kaupa riiklikke kortereid ehitama, meil ei ole. Enne, kui sellist plaani saaks olla, peaks meil olema väga selge ettekujutus, mis rahaga seda katta. On olemas väga hoiatav Tallinna kogemus. Kui ma õigesti mäletan, siis seal võeti lepinguga kohustused 30 aastaks. Nii et ka siis, kui meie lapsed on keskealised, tuleb neil neid arveid maksta. Justkui lahendati osa inimeste probleem, aga seda tehti nii, et hind on palju kõrgem kui turuhind. Hakati probleemi kangelaslikult lahendama, aga see tõi kaasa hoopis väga suure ja pikaajalise kohustuse linna eelarvele. Ei läinud väga hästi.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra peaminister! Ma vaatan, et te olete täiesti võtnud üle Andrus Ansipi eufoorilise kiidulaulu stiili. Te ülistate riiki ja räägite, et, jumala eest, Tallinn on paha, mis siis, et just Tallinnast majanduskasv tulebki. Te

küsisite retooriliselt, kas keegi oskab nimetada riiki, kus oleks olnud nii võimas majanduskasv ja areng kui Eestis. Aga mina küsin teilt vastu. Kas te oskate nimetada mõnda riiki peale Eesti – ma ei pea silmas Leedut, Lätit ega Bulgaariat –, kus oleks 2009. aastal olnud nii suur majanduslangus, aasta keskmine üle 14% ja mingis kvartalis, vist kolmandas, oli see üle 16%? See oli tohutu vabalangemine. Ma tuletan meelde, et alles 2007. aastal kasvas majandus 10%. Kas te oskate neid riike nimetada?

Taavi Rõivas

Aitäh! Te ise nimetasite mitut riiki, mida te minul keelasite nimetada. See on muidugi kaval võte. Aga sellele väga kiirele langusele järgnes Eestis ka väga kiire tõus, teatud ajal isegi Euroopa kõige kiirem tõus. See näitab, et Eesti majandus, olles väike ja välismõjudele väga avatud, on volatiilne, läheb kergesti kaasa nii negatiivse kui ka positiivsega. Aga selleks, et hinnata Eesti majanduse edukust, tuleb vaadata pikemat aega. Ma kutsun teid veel kord üles vaatama neid 20 aastat, alates sellest, kui Eestis hakkas kehtima ühetaoline tulumaks, ja leidma vähemalt üks Euroopa riik, kus on astmeline tulumaks ja mille majandus on Eesti omast kiiremini kasvanud. Mind väga huvitab see tulemus. Seda esiteks. Teiseks, te heitsite mulle ette, et ma ülistan Eesti riiki. Ma kavatsen Eesti riiki ka tulevikus ülistada. Eesti riik on kõige parem riik ja kui meie kõik kas Eesti Vabariigi peaministri või parlamendi liikme või lihtsalt kodanikuna Eesti riiki ei ülistaks, siis kes veel seda teeks! Mina usun Eestisse ja näen Eestis väga palju head. Ma kutsun ka teid üles Eestis rohkem head nägema ja oma riigi üle uhkust tundma.

Esimees Eiki Nestor

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud peaminister! Esiteks, kortereid on ehitatud ju väga palju ka selle pärast, et meil on sundüürnikud. Aga see ei ole see, mille kohta ma küsida tahan. Kas te olete ka üüri seisukohast arutanud ettevõtjate toetamist korterite ehitamisel? Päris palju on arutatud, et ettevõtjad oleksid valmis neid ehitama, aga majanduslikult ei tasu see ära ja sellele peaks olema riigi

tugi. Kas sellist asja on arutatud ja mis on teie seisukoht?

Taavi Rõivas

Aitäh! Esimest küsimust arutades rääkisime ühest võimalusest, mis iseenesest oleks ju ilus, kui sellel oleks katteallikas. Kuna me teame, et mitte mingisugustki katteallikat ei ole, siis mina oma ettepanekutega sellisele libedale teele ei läheks. Mul ei ole kombeks esitada suuri kulusid tekitavaid plaane, mille maksumust ega katteallikaid ma ei tea. Te ütlesite, et ettevõtjal oleks huvi midagi ehitada, aga see ei ole majanduslikult tasuv. Siis tasubki ettevõtjal üheksa korda mõõta, enne kui lõikamist planeerida, et saada selgust, kas ikka on mõistlik seda ehitust ette võtta. Tagantjärele targana võime öelda, et ka Tallinn, asudes lahendama sundüürnike ja teistegi inimeste probleeme, kes nendes majades elasid, oleks võinud täpsemalt vaadata, milline on turuhind ühes või teises piirkonnas. Küllap oleks siis märgatud, et turuhind oli kohati lausa poole madalam kui see hind, mis maksumaksja kaukast kinni maksti. Maksumaksja raha tuleb osata lugeda. Kui me käime välja ilusaid plaane, siis on meil alati vaja ka öelda, mis üks või teine plaan maksab, kust tuleb selleks raha ja mis peab sellepärast tegemata jääma. Ilusaid plaane on meil kõigil palju, aga prooviks ikka nii, et me suudaksime ilusatele plaanidele ka tegeliku sisu anda, vaadates, et katteallikad oleksid olemas. See on juba palju keerulisem ülesanne.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Põllumajandussektori olukord

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija on Tarmo Tamm. Küsimus on põllumajandusminister Ivari Padarile. Palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud põllumajandusminister! Meie valitsus on seni rääkinud, et Venemaa sanktsioonide mõju Eesti majandusele on marginaalne. Eile tuli konjunktuuriinstituut aga välja andmetega, et meie põllumajandustoodangule tuleb 150 miljoni euro ulatuses leida uusi turge.

Kui neid ei leita, siis ilmselt ähvardab paljusid ettevõtteid pankrot või tootmise vähendamine ja töökohtade kaotus. Leedu leidis küllalt kiiresti kaks uut turgu: Serbia ja Liibanoni. Millised on siin Eesti valitsuse edusammud ja kui kaugele on Eesti valitsus jõudnud meie põllumehete aitamisel?

Ivari Padar

Aitäh! Jah, konjunktuuriinstituut tutvustas eile ülevaadet impordipiirangute võimalikust mõjust Eestile võrreldes teiste liikmesriikidega. Mis puudutab raha, siis 75 miljonit eurot on see raha, mille ulatuses toimus varem kaubavahetus Venemaaga otse ja enam-vähem samas ulatuses toimus kaubavahetus teiste Euroopa Liidu liikmesriikide, eelkõige Leedu kaudu. Me peame igal juhul tasa ja targu vaatama, kuidas sellist murdelist olukorda üle elada ning uusi turge leida. See tegevus praegu käib ja on käinud hästi pikalt. Mina käisin esimest korda Hiina põllumajandusministril külas juba 14 aastat tagasi. Mõnel turul toimuvad läbirääkimised väga pikalt, näiteks Hiinas on see seni nii olnud. Nüüdseks oleme Hiinas lahti saanud küll kalaturu, aga ei ole lahti saanud piima-, sealihaga linnulihaturgu. Kõikide nende kaubaartiklite üle läbirääkimised käivad. Samuti peame läbirääkimisi terve hulga teiste Aasia ja Aafrika riikidega. Veterinaar- ja Toiduamet on saatnud sinna kõik alusmaterjalid, veterinaarne usaldusväärsus on meil suur. Paari nädala eest tõsteti üles kalaturu teema, aga praegu avatakse Eesti kalale järjest turge kas või näiteks Aafrikas. Töö käib. Meil ei ole teist varianti, me peame oma toodangule alternatiivseid võimalusi otsima. Toidukaubandusega on niimoodi, et kui kusagil jääb turg väiksemaks, siis teises kohas tuleb seda juurde. See koht tuleb ära tabada.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud põllumajandusminister! Sellest uuringust selgus üks huvitav fakt, mis oli küll ka ette teada, aga üllatas see, et see summa oli niivõrd suur. 71 miljoni euro eest veeti varem Eestist toorpiima Läti ja Leetu. Kas Eesti on siis arengumaa? Miks see toorpiim kingiti Lätile ja Leedule? Miks ei ole

välja arendatud oma tööstust, et lisada piimale lisandväärtust ja luua vähemalt 500 inimesele töökoht? Kas Eestis üldse on olemas mingi põllumajanduspoliitika?

Ivari Padar

Aitäh! Nii on praegu välja kujunenud, et Eesti on põllumajanduse esmatootmise poole peal väga tubli ning toodab stabiilsel tasemel kvaliteetset tooret, aga töötlev võimekus on jäänud ajale jalgu. See on tõsi. See nn ümarpalgi väljavedu ei ole meile toiduainetööstuses ja põllumajanduses lahendus. Ilmselgelt on kogu toidusektoris vaja kvalitatiivselt uut minekut ja hakata toorpiima väljaveo asemel seda rohkem kohapeal töötlemas. Selle ülesandega tuleb tasa ja targu tegelda. On oluline märkida, et me tavaliselt räägime sellest, et meil ei ole raha ühe või teise asja lahendamiseks või mingi leevenduse tegemiseks. Töötleva tööstuse võimekuse parandamiseks on maaelu arengukavas planeeritud päris suures ulatuses vahendeid. Sõltub meie tarkusest, ka Põllumajandusministeeriumi initsiatiivist ja tarkusest, kuidas me hakkame seda järgmisel aastal mõistlikult rakendama. See tegevus ulatub juba minu eelkäija Helir-Valdor Seederi aegadesse, tema ajal hakati maaelu arengukava kokku panema. Võimalused on olemas. Meie ülesanne on mitte teha halbu otsuseid, kui me avaliku rahaga turumajandusse läheme.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, viimane täpsustav küsimus.

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Kuidas teie arvates saab Eesti põllumees Euroopa Liidu avatud põllumajandusturul konkureerida? Euroopa Liitu ju kaupa müüa ei saa. Teatavasti on meie toetused oluliselt väiksemad kui Euroopa Liidu keskmised toetused, samal ajal on riigi toetus *top-up* minu teada üks Euroopa Liidu madalamaid. Kas riigil on mingi plaan põllumeest täiendavalt toetada?

Ivari Padar

Aitäh! Riigil on need plaanid olemas. Mis puudutab Eesti toetusi võrrelduna teiste Euroopa riikide põllumeeste toetustega, siis siin tuleb vaadata erinevaid aspekte. Kindlasti tuleb põllumajanduse otsetoetuste esimese samba

kõrval vaadata seda, milline on meie praegune hektaripõhine toetus, kui me oleme liitnud kokku esimese ja teise samba ning lisanud juurde maaelu arengukava toetuse. Samuti tuleb vaadata kas või sisendite hinda, eelkõige maa hinda. Jah, toetuste tase võrreldes Euroopa Liidu teiste liikmesriikidega on meil küll veel madalam, aga ma julgen ütelda, et see kuristik ei ole väga suur. Hetkesituatsioon on ääretult uus ja unikaalne, sest piirangute palett on väga kirju nii riigiti kui ka valdkonniti. Üks selge asi, mida me väga jõuliselt rõhutame, on Euroopa Liidu ühised meetmed. Ma kohtusin eelmisel nädalal kahel päeval Brüsselis sellel teemal oma kolleegide, põllumajandusministritega ja ka Euroopa Parlamendi presidendi Martin Schulziga. Selleks et Euroopa Liidu ühised meetmed rakenduksid, on vaja mõnevõrra rohkem informatsiooni selle kohta, kuidas neid rakendada. Jah, ühise põllumajanduspoliitikaga ette nähtud meetmed rakenduvad nii või naa. Kokkuostumeetmed käivituvad nii nagu vaja, siin ei ole küsimustki. Me peame püüdma hinge kinni hoida, et hinnad alla ei läheks, et need meetmed rakenduksid. Meile ikkagi meeldib piima 25–26-sendine hind märksa rohkem kui 17-sendine hind. Nii et ühelt poolt on need meetmed ja teiselt poolt on võimalikud eraldi meetmed. Näiteks on Eesti piim ju tegelikult odavam olnud ühe nädala, see puudutab 25 või 26 sendi tasemel olekut. Selleks, et teha lõplikku analüüsi, milliseid meetmeid lisaks võtta, on veel natuke aega vaja. Me tegeleme selle asjaga. Ma olen terve tänase hommikupooliku sellega tegelnud. Siin tuleb olla ühises rivis Balti, Soome ja Poola kolleegidega, sest tagasilöögid on meil kõigil sarnased.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh, härra minister! Aeg on läbi. Nüüd üks hästi lühike küsimus ja väga lühike vastus. Tiit Tammsaar, palun!

Tiit Tammsaar

Aitäh, härra esimees! Kui Euroopa Liit kehtestas Venemaale sanktsioonid – põhjendatult loomulikult –, siis oli terve Eesti ühiskond seda meelt, et, jah, seda tuleb teha kõik koos. Kogu ühiskond oli sisuliselt ühte meelt. Aga kui Venemaa kehtestas vastusanktsioonid, siis hakkas osa kodanikke rääkima, et ei, põllume-

hed on ise oma muredes süüdi, nad on olnud Venemaaga kaubeldes väga riskialtid. Muuseas, eile rahvusringhäälingu saates "Vabariigi kodanikud" avaldas ka panga esindaja sama mõtet. Mis arvamusel sina oled? Kas ainult põllumehed peavad riskima või peab ühiskond olema solidaarne?

Esimees Eiki Nestor

Lühike vastus, palun!

Ivari Padar

Jah, kogu ühiskond peab olema solidaarne. See on lühike vastus. Sellistes erakorralistes olukordades tulevad alati välja meie vead. Meie üks viga on olnud see, et meil on olnud puudujääke tooraine väärindamises. See on fakt.

Esimees Eiki Nestor

Palun vabandust Lembit Kaljuveelt, aga kell sai kaks! Palun vabandust ka Marika Tuus-Laulilt! Järgmisel kolmapäeval on ka infotund. Täna infotund on lõppenud. Aitäh ministritele!

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Algab täiskogu VIII istungjärgu esimese töönädala kolmapäevane istung. Kõigepealt saab üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Lugupeetud kolleegid! 11 Keskerakonna fraktsiooni liikme nimel on mul siseminister Hanno Pevkurile üle anda arupärimine, mis käsitleb riigipiiri kontrolli. 1990. aastate alguses alustati Eesti piirivalve taasloomist. Sealjuures alustas 1992. aastal õppetööd piirivalvekool, mille aastatel 1992–2006 lõpetas 1704 piirivalveametnikku. Väärrib märkimist, et aastal 1994 oli Eesti piirivalve teenistuses 133 ohvitseri, 319 allohvitseri, 588 kutselist piirivalvurit ja 675 ajateenijat. 2007. aastal alustas Reformierakonna, IRL-i ja sotsiaaldemokraatide ühine koalitsioon Politseiameti ja Piirivalveameti ühendamist. Ühendamine leidis aset 2010. aasta alguses. Samal aastal tehti ka uuring, kuidas struktuuris töötavad inimesed on rahul uue ühendameti loomisega. 86%

tollastest töötajatest ei uskunud, et struktuur moodustub efektiivselt, ja 46% juhtidest olid töökorraldusega rahulolematud. 2012. aastal esitas politsei kutseühing siseministrile pöördumise, milles toodi välja mitmeid murekohti Politsei- ja Piirivalveameti juhtimises ja töökorralduses. Nii endised kui ka praegused piirivalvejuhid on rõhutanud, et organisatsioonide ühendamine on viinud struktuuri tasakaalust välja ning piirivalve ei toimi selle tagajärjel enam korrektselt. Seoses sellega ja, mis seal salata, ka nädalataguse juhtumiga piiril esitamise ministrile viis küsimust. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Siret Kotka, palun!

Siret Kotka

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Minul on Keskerakonna fraktsiooni nimel üle anda arupärimine põllumajandusminister Ivari Padarile. Selle teema on riigi toimetulek Aafrika seakatku levikuga. Nagu me teame, on üliohulik sigade haigus ametlikult Eestisse jõudnud. Kui veel esmaspäeval oli teada, et haiguskolle on ainult Valgamaal, siis nüüd on see haigus levinud ka Viljandimaale. Samas, enam kui kuu aega tagasi väitis põllumajandusminister avalikkusele, et ilmselt on seakatku juba Eestis. Sellest hoolimata ei ole riik tunnetanud probleemi tõsidust ega teinud ettevalmistusi, et katkuga realselt toime tulla. Meie üks põhiküsimusi ministrile on järgmine. Kui juba augustis oli teada, et Aafrika seakatku võib olla Eestis, siis miks ei alustatud üle-eestilist teavituskampaaniat, mis oleks inimestele katku kohta teavet jaganud ja andnud juhiseid, kuidas käituda näiteks olukorras, kui seenelised leiavad metsast katku surnud metssea? Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kui need kaks arupärimist vastavad kodukorra nõuetele, saadetakse nad adressaatidele.

Enne kohaloleku kontrolli on mul teile üks teade, eriti Šveitsi sõpradele. Pärast tänase istungi lõppu läheb siinsamas saalis lahti Eesti-Šveitsi parlamendirühma moodustamine.

Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaolijaid on 83, puudujaid 18.

1. Ülevaade Eesti Arengufondi tegevusest aastatel 2013–2014

Esimees Eiki Nestor

Alustame tööd tänase päevakorra punktidega. Kõigepealt on meil kavas arutada Eesti Arengufondi tegevust aastatel 2013 ja 2014. Riigikogu liikmed, palun tähelepanu! Ma arvan, et tuleb kasuks, kui me tuletame meelde Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 155, siis te teate, kuidas see arutelu käib. Kõigepealt on arengufondi juhatuse esimehe Pirko Konsa ettekanne, mis kestab kuni 30 minutit. Seejärel on võimalik ettekandjale küsimusi esitada, iga Riigikogu liige võib esitada ühe suulise küsimuse. Järgnevad läbirääkimised, kus sõna võivad võtta üksnes fraktsioonide esindajad. Alustame tööd esimese päevakorrapunktiga. Palun kõnepulti Pirko Konsa, Eesti Arengufondi juhatuse esimehe!

Pirko Konsa

Austatud Riigikogu esimees! Head rahvasaadikud! Seisan täna teie ees, et anda teile ülevaade Eesti Arengufondi tegemistest. Tulenevalt Eesti Arengufondi seadusest on meie ülesanne stimuleerida ja toetada muutusi Eesti majanduses. Selleks on meil kaks tegevussuunda: investeringud ja arenguseire. Meie meeskond on praegu 20-liikmeline ja me oleme ülesandeid, mis Riigikogu on meile pannud, täitnud nüüdseks juba seitse aastat. Meie organisatsioon on unikaalne. Me oleme ühelt poolt ajutrust, kes väheste hulgas Eestis tegeleb kaugeleulatuvate arengustenaariumidega. Teiselt poolt oleme seadnud eesmärgiks näidata eeskujut. Me oleme nii mõnigi kord haaranud initsiatiivi, et üht või teist meie analüüsis tuvastatud kitsaskohta ise kõrvaldada ning teatpulk seejärel arengufondi käest edasi anda.

Üks käivitavaid mõtteid kogu selle seitsme aasta jooksul on olnud Eestile suurt lisandväärtust andvate töötajate arvu suurendamine ja selliste ettevõtete juurdekasvu tekitamine. Globaliseerivas majanduskeskkonnas on tootmine kõige väiksema lisandväärtusega osa toote loomisest. Apple'i iPhone'i 600-dollarilisest hinnast moodustab tootmine vaid 12 dollarit. Suurima kasu teenivad need, kes tegelevad teadusuuringute, tootarenduse, disaini, müügi ja turundusega. Need on väärtusahela tipud, kus luuakse kõige rohkem väärtust. Meie kõigi

soov on, et Eestis oleks rohkem ettevõtmisi, mis hõlmaksid kogu väärtusahelat. Loomulikult on kogu väärtusahelat hõlmavate toodete loomine riskantsem kui vaid ühele etapile keskendumine, aga ainult uute toodete loomine annab meile võimaluse need väärtusahela otsad enda kätte haarata. Pigem on ebatõenäoline, et rahvusvahelised suurettevõtted strateegilist juhtimist või tootearendust praegu siia tooksid. Me oleme just hiljuti näinud, kuidas suured ettevõtted, nagu Fazer või PKC Group, oma tootmist kiiresti vastavalt vajadusele ümber paigutavad. Selleks et ahela väärtuslikud osad Eestisse jääksid, oleks parem, et need siin ka sünniks.

Meenutan teile muinasjutuna kõlavat lugu neljast eestlasest, kes olid ühe sellise ettevõtte asutajate hulgas, mille müügist teenisid nad ühel hetkel kokku ühe protsendi kogu Eesti SKT-st. Selle ettevõtte nime teavad ilmselt kõik, kuid mitte kõik ei mõista, et see on parim näide selle kohta, et Eesti ühiskonnale ei loo rikkust mitte ainult keskmise palga kasv, vaid just need säravad ettevõtjad, kes võtavad riske, et luua toode, mida vajavad sajad, tuhanded või hoopis miljonid inimesed üle maailma. Selliste tehingutega loodav lisandväärtus ületab kümneid või sadu kordi Eesti või maailma keskmist lisandväärtust töötaja kohta. Skype'i tehinguga võrreldava lisandväärtuse loomiseks oleks keskmine Eesti palgatöötaja pidanud töötama rohkem kui 4700 aastat.

Teine näide. 2006. aastal lõi internetis tegutsev mööblikauplus ON24 oma logistikaosakonna, 2007. aastal alustas see osakond hiljem SmartPosti nime saanud ettevõtena, mis asus arendama toona maailmas tundmatut automaatset pakiautomaadilahendust. Arengufondi ja Eesti kaasinvestorite toel avati 2009. aastal SmartPosti pakiautomaatide võrgustik, mis kahe tegutsemisaastaga näitas nii kiiret kliendibaasi ja turuosa kasvu, et Soome päritolu rahvusvaheline logistikahiid Itella otsustas nii võrgustiku kui ka kaubamärgi omandada. SmartPostist sai Itella osa, aga tootearendus jätkus Cleveroni nime all. Nüüd on SmartPosti automaadivõrgustik Soomes juba mitu korda suurem kui Eestis. Möödunud aastal paigaldati Cleveroni loodud automaate Brasiiliasse, samuti vaatab ettevõtte Norrasse ja Hispaaniasse. 19. augustil avas Cleveron uue

pakiautomaate tootva tehase Viljandis, mis annab tööd 70 inimesele.

Miks ma neist kahest ettevõttest räägin? Sellepärast, et viimaste nädalate debatt *start-up*'ide või eesti keeles idufirmade teemal on lootusetult mööda pannud *start-up*'i ühest peamisest iseloomustajast. Tegu ei ole lihtsalt alustava ettevõttega, isegi mitte ekspordile suunatud ettevõttega. *Start-up* on oma loomuselt tootearendusettevõtte, elav ärilabor, mille eesmärk on reaalses tingimustes võimalikult kiiresti proovida ühe või teise äriidee elujõulisust. See elujõulisus peab väljenduma skaleeritavuses. Tootel tuginev äri peab näitama – mitte paberil, vaid päriselus – kiiret kasvu. *Start-up* on nagu laborikatse: loeb iga tulemus, nii positiivne kui ka negatiivne. Kui bakterid katseklaasis kiratsevad, siis järelikult tuleb proovida midagi muud. Kui kultuur hakkab vohama, siis on õnnestunud õigele soonele sattuda ja tuleb rauda edasi taguda. Selline kõik-või-mitte-midagi-lähenemine on andnud põhjust idufirmasid süüdistada väheses panuses majandusse. See on muidugi risti vastupidine idufirma olemusele proovida ideed kiiresti ja toorelt, teha täiendusi reaajas ja kasutajate tagasisidet arvesse võttes, selle asemel et pikki aastaid suurkorporatsiooni arendusosakonnas eelarvet kurnata. Muuseas võib ebaõnnestunud katse pöörduda ka positiivseks, nagu on näidanud lemmikloomapidajate Facebook ehk United Dogs and Cats. Selle idufirma meeskond pani aluse müügitarkvara arendavale *start-up*'ile Pipedrive, mis annab praegu tööd 35 inimesele peamiselt Tallinnas, ent ka Californias. Lähema aasta jooksul plaanivad nad peaaegu teist niisama palju inimesi juurde palgata.

Meiesuguse väikeriigi jaoks on *start-up*'ikultuur ainuvõimalik, sest see seab meid konkurentsivõimelt ühele pulgale kõigi maailma suurtega. See oli ka põhjus, miks arengufondi loomisel sai üheks peamiseks ülesandeks rajada teed idufirmasse panustava targa raha ehk riskikapitalituru arengule. Miks tark raha? Sest sõnast "riskikapital" jääb enamasti hambusse sõna esimene pool "risk", mitte selle sõna sisu. Riskikapitali riskid on kalkuleeritud ja nendega kaasneb enamasti märkimisväärne teadmiste ja sidemete juurdevool investeringu saanud idufirmasse. Mitte kõik investeringud ei õigusta ennast, aga riskikapitali eripära on

äri-riskide aktsepteerimises suure arenguhüppe nimel. Sellist hüpet ei võimalda ärimudelid, mis on üles ehitatud lokaalselt ja alalhoidlikult, küll aga võimaldavad seda oma globaalset nišši targalt otsivad ambitsioonikad mudelid.

Arengufondi investeringute portfelli kuulub praegu 21 ettevõtet. Nende hulka lisandus sellel aastal kaks uut investeringut: Cloutex ja Lingvist. Meie investeringuportfelli väärtus on aja jooksul kasvanud ning nüüdseks oleme pidanud maha kandma vaid kolm investeringut. Eriti hea meel on selle üle, et viimases kahes investeringus osales suur hulk Eesti äriinglid. Mis või kes on äriinglid? Need on juba endale kapitali kogunud kogemustega ettevõtjad, kes selle asemel, et oma vara lihtsalt tarbimisse suunata, toetavad oma raha ja kogemustega ambitsioonikaid varajase faasi ettevõtjaid.

Eestis on juba peaaegu kaks aastat tegutsenud Eesti Äriinglite Assotsiatsioon, kus on nüüdseks üle 70 liikme.

Siinkohal on õige koht rääkida muutustest Eesti riskikapitaliturul. Arengufond alustas oludes, kui riskikapitali pakkumine Eestis oli olematu ja investeringud tehnoloogiaettevõttesse peaaegu puudusid. Praeguseks oleme selle tõrke likvideerinud, riskikapitaliinvesteringute arv ja maht Eestis on mitu korda kasvanud ja *per capita* on Eesti selle poolest isegi maailmas esirinnas. Eestisse ja siinsetesse idufirmadesse usaldatakse raha üha rohkem. Hea näide on ettevõtte TransferWise ja tema 25 miljoni euro suurune rahasüst investoritelt, kelle hulka kuulus ka ikooniline ärimees Richard Branson.

Praegune pakilisim probleem seisneb pigem selles, kas riskikapitali jaoks investeerimiskõlblike ettevõtete juurdekasv on piisav. Augustis kokku tulnud arengufondi nõukogu algataski uue investeerimisstrateegia väljatöötamise, mis on kavas kinnitada aasta lõpus. See paneb rõhu riskikapitali asemel ettevõtete sünni soodustamisele sellele eelnevas arenguetapis. Meie ühine arusaam koos partneritega on, et parim viis seda teha on investeerida vähemalt kolme professionaalsesse mikroinvesteringuid tegevasse ja *start-up*'e arendavasse ettevõttesse. Siinkohal märgin, et tegu peaks olema eraettevõtetega. Uus strateegia eeldab ka Eesti Arengufondi seaduses muuda-

tuste tegemist. Selle võiks ära teha veel Riigikogu see koosseis. Strateegia loomisesse on kaasatud mitu osapoolt, sh KredEx, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning mitmed partnerid erasektorist.

Eesti peab seadma endale eesmärgiks olla üks maailma parimatest paikadest senist turgu muutvatele toodetele. Meie keskkonnas ja inimestes on olemas ainulaadseid puudusi: eestlaslik jonn, nõukogude ajast pärinev ja tundub, et geneetiliselt edasiantav oskus teha mitte millestki midagi. Kõik need arengutõrked saavad olla meie tugevused, millele tuleb lisada oskus luua inimeste vajadustele kõige paremini vastavaid tooteid. Uus investeerimisstrateegia aitab kaasa vähemalt saja uue idufirma sünnile, kellest parimad suudaksid ehk korrata Eestist päris Skype'i inseneride edulugu. Meie võimuses on ka ettevõtluskeskkonda soodustada, n-ö mulda kobestada. Arengufondi selle aasta ühel kõige rohkem kõlapinda leidnud ettevõtmisel, arenguideede konkursil, millest hiljem põhjalikumalt räägin, tegid iduettevõtjad ise ettepanekuid, kuidas Eesti äriseadustiku oleks võimalik alustavatele ja ambitsioonikatele ettevõtjatele soodsamaks muuta. Kui praegu on TransferWise'i, Pipedrive'i ja mitme teise *start-up*'id Eestis vaid oma arendusüksusega ja nende emafirma isamaa on hoopis Ameerika Ühendriigid või Suurbritannia, siis mul on hea meel tõdeda, et koostöös Justiitsministeeriumiga ja teiega, head seadusandjad, on arengufond uuendamas idufirmasid käsitlevaid seadusi. Muudatused puudutavad osakapitali tingimuslikku suurendamist, vahetusvõlakirjade emiteerimist, osuühingute osadele erinevate õiguste seadmist ja muud just *start-up*'idele olulist. Selle taga on soov, et emafirmade isamaaks saaks edaspidi üha enam Eesti.

Aga majanduses vajalikke muudatusi ei saavuta me ainuüksi idufirmadele pühendudes. Arengufond otsib koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga valdkondi, kus Eestil oleks kõige suurem võimalus luua lisandväärtust. Nimetame seda nutikaks spetsialiseerumiseks. Spetsialiseerumine ei tähenda välisdamist. Pigem tähendab see nende elualade eelisarendamist, kus Eestis on juba nüüd olemas arvestatavaid teadmisi ning kus ettevõtluse ja teaduse kokkuviiemises peitub meie arvates potentsiaal suurimaks lisandväärtuseks.

Neid valdkondi oleme välja toonud kuus. Toon siin kaks näidet.

Esmalt, tervishoiuvaldkond. On selge, et arvestades meie demograafilist olukorda, mille tõttu tekkinud probleeme saab võrrelda ülejäänud arenenud maailma probleemidega, peame otsima uut mudelit. Eesti e-tervise süsteemi ja digiloo käivitamisest on möödas kümme aastat ning tervishoid vajab uut hoogu. Ta võiks olla rohkem ettevõtlusele avatud. Praegu on küsimus selles, kuidas panna inimesi oma tervise vastu rohkem huvi tundma ja sellesse panustama. Selleks soodsate eelduste kujundamisel on meil oma roll täita. Näiteks saab riik kujundada eeldused uute, sh ennetava iseloomuga tervisteenuseid pakkuvate ettevõtete turule tulekuks, ehk haigete ravimise kõrval tuleks terveid inimesi juurde tekitada. Tervishoiu kui majandusvaldkonna areng peaks liikuma selle poole, et tehnoloogiad aitaksid inimestel endil oma tervise eest paremini hoolitseda. Niisama oluline on see, et haiglad, Eesti Haigekassa ja kogu tervishoiusüsteem oleksid valmis uuenduste kasutuselevõtuks ning valmis ka osalema nende loomisel ja toodeteks kujunemisel. Möödunud nädalal käis Eestis Ameerika Ühendriikide president, kelle kõnest jäi ilmselt paljudele meelde humoorikas kommentaar, et USA riikliku tervisekindlustuse veebilehe loomisel, mis valmis suurte äpardustega ja mille eelarve oli kolossaalne, oleks pidanud konsulteerima eestlastega. Selline kommentaar tõendab, et Eesti pole kaugel sellest, et meie e-riigi kõrval saaks maailmas tuntuks ka meie e-tervishoid. Peame kasutama meie unikaalseid eeliseid: tugevat IT-platvormi ja kiiret rakendamisvõimet, et globaalselt e-tervishoiu vedajate seas olla.

Teine näide nutika spetsialiseerumise vallas puudutab ehitust, nimelt teadmispõhist ehitust. Infotehnoloogia tähtsus Eestile on väljaspool kahtlust. Aga kui palju suudame kasutada IT-d selleks, et sellises traditsioonilises valdkonnas nagu ehitus vältida inimlikke vigu, kiirendada planeerimisprotsessi, automatiseerida, luua kvaliteetsemaid ja paremaid hooneid? Olgugi et arhitekt, elektrik ja küttesüsteemi paigaldaja loovad jooniseid nüüd digitaalsel kujul, võrreldakse neid praegugi paberil. See meenutab aga aega enne e-maksuametit, kui suur osa tööst oli osapooltelt andmete kogumine ja käsitsi kokkuviimine, selle asemel et

lasta andmetöötluse ja vigade vältimisega tegelda arvutil. Samuti on meil juba praegu märkimisväärsed saavutused puitmajade tootmisel ning puidu kui taastuva materjali kasutamisel keerukates ehituskonstruksioonides.

Alustasin praktiliste tegevuste loetelu, mis arengufondi tööplaanis on. Jätkan samamoodi. Teist aastat järjest tegi arengufond Eestis Euroopa ettevõtlusmonitooringut, mis annab meile võimaluse võrrelda meie ettevõtlussuhtumist ja ühiskondlikke hoiakuid teiste riikide omadega. Raport lõplikul kujul ilmub selle kuu lõpuks. Etteruttavalt võin aga öelda, et esile tõusid kaks järeldust. Esiteks, ettevõtjatena tegutsevad Eesti inimesed on õnnelikumad. Teiseks, Eestis mõtlevad paljud ettevõtluse alustamisele, aga võrreldes teiste riikidega jõuavad selleni väga vähesed. Ühe probleemina toovad inimesed välja, et neil puuduvad ettevõtluseks vajalikud teadmised ja oskused. Samuti on hirm ebaõnnestumise ees. Küsimus on hoiakutes, eestlased on ebakindlad ja ettevõtluse suhtes pigem ujedalt meelestatud. Selle uuringu tulemused kinnitavad meie kogemusi, mille põhjal oleme muutmas ka oma investeringute strateegiat. Peame rõhku panema ettevõtluse julgustamisele, et riskikapitalile suunatud projektide puhul oleks esimestest samudest kaugemale jõudjaid rohkem. Selleks alustab juba tänavu sügisel tegevust Founder Institute, eestipäraselt öeldes iduettevõtjate instituut, mille sihtgrupiks on just 30-ndates ja 40-ndates eluaastates inimesed, kes töötavad praegu juhtide või spetsialistidena, kellel on ärivaistu, probleemide lahendamise oskust ja eestvedajale vajalikke isikuomadusi, ent kes ühel või teisel põhjusel on seni oma idee teostamisega viivitanud. Tegu on maailma suurima idufirmadele mõeldud programmiga. Arengufond on eelkõige selle Eestisse tooja ja käivitaja, mitte niivõrd koolitaja. Loodame, et mõne aasta jooksul programmi Eesti haru iseseisvub ja hakkab sõitma ilma arengufondi abirataseta, nii nagu varem on läinud Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsiooni ning Eesti Äriinglite Assotsiatsiooniga.

Kutsume julgelt mõtlema ka väga edukaks kujunenud arenguvede konkursil ning peatselt ilmuva arengufondi mõtterraamatu lehekülgedel, mis on järg möödunud aasta mõtterraamatule. Arenguvede konkursi puhul on meie soov toetada neid inimesi, kes tahaksid

mõnda olulist ideed ellu viia. Selleks panime parimatele ideedele välja stipendiumi ja kolm esimest stipendiaati alustasidki juba 1. septembril tööd. Esimene neist on ilmselt kõigile hästi tuttav 10 miljoni e-residendi mõte, mille taga olid Taavi Kotka, Siim Sikkut ja Ruth Annus. Stipendiaadi roll konkursi järel on täita lünk, mis jääb riigi loodava lahenduse ja sellele praktilise väärtuse andmise vahele. Kui riik loob infrastruktuuri, et väljastada rahvusvaheliselt digitaalset ID-d, mis võimaldaks juurdepääsu Eesti e-teenustele, siis stipendiaadi roll on leida üles need kasutusstsenaariumid ja teenused, mis Eestile e-residente juurde peaksid tooma. Teisisõnu, riik annab vaid võimaluse digiidee elluviimiseks ja eestlaste juurdeleidmiseks, aga esmaste partnerite ja teenusepakujate leidmine, kes e-eestlusele sisu hakkavad andma, jääb meie stipendiaadi ülesandeks.

Teine stipendiumi pälvinud idee tuli Heateo Sihtasutuselt, kes pakkus välja innovaatilise lahenduse – ühiskondliku mõju võlakirjad, inglise keeles *social impact bonds*. Selle lahenduse mõte on viia kokku era-, avalik ja kolmas sektor ning anda erasektorile võimalus oma praktiliste kogemustega aidata investorina riigil mõnda oma funktsiooni paremini täita.

Kui riigi seatud eesmärgid täidetakse, siis investorile tagatakse võlakirjade lunastamise kaudu tootlus ning riik saab endale uue ja hea lahenduse. Kui eesmärgid jäävad täitmata, siis kaotab investor oma investeeringu. Usun, et see on kindlasti üks viis, kuidas tuua uenduslikku mõtlemist riigi ees seisvate probleemide lahendamisse, olgu need siis sotsiaalset või muud laadi.

Kolmas idee on Eesti kui *hackerspace*'i loomine, kus kõik eestlased saaksid vabatahtlikult lüüa kaasa mõne elektroonilise toote disainimisel, väljaarendamisel ja katsetamisel. Kaugemas plaanis aitab see idee kasvatada riistvarainseneride hulka Eestis.

Niipalju siis arenguideede konkursi kohta. Nüüd räägin meie suurprojektist – energiamajanduse arengukavast. Eesmärk on aasta lõpuks see arengukava heaks kiita. Arengukava kirjeldab Eesti energiapoliitika võimalikke arengusuundi aastani 2030 koos perspektiiviga aastani 2050. Tegu on tõeliselt suure ettevõtmisega, mis koondab ühtekokku viis eri arengukava – transpordi, soojamajanduse, ehi-

tuse ja teistes valdkondades –, et luua terviklik pilt sellest, milline on meie energiavajadus ja milliseid energialiike on Eestil mõistlik kasutada. Viie energiakava ühendamisel on kaasa löönud kümned kui mitte sajad eksperdid. Tulemuseks on energiamajanduse stsenaariumid, mis võimaldavad valida eri arengusuundade vahel: milline on energia kättesaadavus ja hind meie inimestele, kui roheline mõttelaadi me soovime omaks võtta või kui sõltumatud soovime olla Vene gaasist. Arengukava esitab need stsenaariumid sellisel kujul, et nende põhjal oleks võimalik teha juba poliitilisi valikuid. Üks sõnum rohemajanduse valdkonnast on see, et energiamajanduse lahendused ei peitu vaid riiklikes toetusmehhanismides, mis üht või teist energiaallikat eelistama suunaksid. Tuhanded energiaühistud Saksamaal ja Taanis aitavad kodanikel rahuldada energiavajadust ilma suurte tootmisettevõtete abita, suunates kohalike tootmisüksuste toodetud energiat ühistuliikmete vahelisse võrku. Peale kulude kokkuhoiu ja varustuskindluse tähendab see ka puhtamat ja mõnusamat elukeskkonda ning koostegemise ja isetegemise kogemust ühistuliikmetele.

Maikus alustasime koos Tartu Linnavalitsusega tööd rattaringluse projektiga. Ütlen, neile, kes seda ei tea, et rattaringlus tähendab võimalust haarata hommikul tööle minnes kodulähedasest laenutusest jalgratas ja jätta see tööle jõudes töökoha lähedal asuvasse laenutusse. Maailmas on üle 600 linna, kus rattaringlus toimib, aga meie eesmärk on teha asja uuenduslikult, tehnoloogiat ära kasutades. Meie arvates võiks Eestis lähiaastatel olla vähemalt neli-viis linna, kus jalgrattad sellisel moel käest kätte võiksid käia. Sellega jõuan taas mõtteni reaalsuse võrgutamisest, mida arengufond Eesti ühiskonnas edasi tahab anda. Riik ei pea inimeste eest kõike ära tegema. Piisab keskkonna loomisest ja kodanike iseisvalt tehtavate valikute soosimisest.

Austatud Riigikogu! Need näited arengufondi tegevuste ja plaanide kohta näitavad, et muutuste juhtimise ülesandega organisatsioon peab ka ise pidevalt muutustega kohanema. Kui riskikapitali pakkumise tõrge on kõrvaldatud, on meie ülesanne liikuda sinna, kus ettevõtlus praegu meie abi vajab. Samuti peame tulevikus olema tegusad nii makro- kui ka mikrotasemel majanduskeskkonna kujundaja-

tena. Peame töötama ühelt poolt ainsa sõltumatu ajustrustina Eestis kaugele vaatavate majandusstsenaariumide ja -visioonidega. Teiselt poolt peame olema ideede inkubaatoriks ja elujõuliseks saanud idee korral teatapulga edasi andma, nagu oleme teinud rattaringluse või arenguideede konkursi võitjate puhul.

Arengufondi nõukogu koosneb inimestest, kellel on pikaajaline vaade Eesti ühiskonnale ja majandusele. Nõukogu ees seisab lähiajal ülesanne leida arengufondile uus juhatuse esimees, kes oleks uue olukorraga kohaneva investeerimisstrateegia valguses parim võimalikest ja kellel oleks valmisolek arengufondi spetsialistidest koosnevat ajustrusti juhtima hakata. Arengufondi on vaja selleks, et Eesti poliitika kujundajatel oleks võimalik vaadata kaugemale kui vaid mõne aasta taha ja Eesti ettevõtjatel oleks julgust teha rohkem, kui mugavaks äraelamiseks piisab. Need on meie ülesanded ja me võtame neid väga tõsiselt. Täna teid kuulamast!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused. Valeri Korb.

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud Eesti Arengufondi juhatuse esimees! Kuulasin, kuidas te rääkisite uuest finantseerimisstrateegiast. Minu küsimus ongi sellega seotud. Kas te ei kardate, et uus finantseerimisstrateegia kitsendab Eesti Arengufondi tegevusvaldkondi, mis on aastatega formeeritud?

Pirko Konsa

Aitäh! Ma arvan, et ei kitsenda. Minu arvates on arengufondi ülesanne tegutseda ainult seal, kus ettevõtlus ilma meie abita hakkama ei saa. Nagu ma enne rääkisin, me oleme kõikide turuosalistega ühisel arvamusel, et kui riskikapitalitehingud on suurusjärgus miljon eurot või suuremad ja neid tehakse juba suhteliselt arenenud ettevõtetesse, siis see turg toimib. Pigem on probleem selles, kuidas kasvatada selliseid ettevõtteid, kes oleksid valmis miljoni euro suurust investeringut vastu võtma.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud ettekandja, täna ettekande eest, see oli hästi ülevaatlik! Aga ma tahtsin küsida arenguseirete kohta, mida te olete teinud. Te rääkisite oma ettekandes, et üks neist on pooleli. 2012. aastal tehti üks põhjalikum aruanne ettevõtlusaktiivsuse kohta Eestis, kus toodi välja, et meil on varase staadiumi ettevõtteid teiste riikidega võrreldes rohkem, aga väljakujunenud ettevõtteid jällegi vähem. Ma küsin selle valmiva aruande kohta, mis toob välja meie ettevõtlusmaastiku peamised kitsaskohad. Kas te oskate juba öelda, mis need on? On see teadmisteoskuste puudus või ideede puudus, kapitali puudulik kättesaadavus või vähene julgus? Mis on need tegurid, mis takistavad seda, et ettevõtjaid oleks tööealise elanikkonna hulgas rohkem?

Pirko Konsa

Ma arvan, et probleem on väga paljuski selles, et meie ettevõtluskogemus, mis kujunes välja 1990. aastatel või ka 2000. aastate alguses, on eelkõige seotud allhangete tegemisega teistele ettevõtetele. Mitu korda keerukam on luua oma toodet ja minna seda suurde maailma pakkuma. Selliseid asju lihtsalt ülikoolis või kooliõppingis õppida ei saa, neid tuleb õppida nende inimeste käest, kellel need kogemused on juba olemas. Ma arvan, et Skype'i edulugu andis Eestile kõige rohkem just seda, mida me nüüd ka järjest rohkem näeme: meie hulka tekib neid inimesi, kellel need kogemused on. Küsimus on selles, kuidas me neid praktilisi kogemusi saame jagada võimalikult paljude inimestega, kuidas me saaksime aidata neid inimesi, kellel on mõni hea mõte juba olemas. Me peaksime nad viima kokku kogenud ettevõtjatega, kellega koos nad võiksid uue ettevõtte üles ehitada. See on minu arvates kõige olulisem ülesanne. See, et selliseid kogemustega inimesi väga palju ei ole, võib olla üks põhjus, mis genereerib ebakindlust, mille tõttu inimesed ei taha ideest kaugemale minna ja paljud head ideed jäävadki ainult ideedeks ega kujune ettevõteteks.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Maailmas on muidugi väga palju häid mõtteid ja ideid. Kuid tihtipeale jäävad paljud neist ellu viimata, sest öeldakse, et raha ei ole. Minu kõrv püüdis teie ettekandes kinni ühe mõneti üllatava, kusjuures väga meeldivalt üllatava lõigu. Te kinnitasite, et riskikapitali n-ö kõrvalt kaasamine on tunduvalt paranenud ja võib tekkida hoopis mure, et oleks vaja rohkem ideid, mille elluviimisesse seda kapitali paigutada. Ma mäletan, et aastate eest oli alati see probleem, et riigil ei olnud võimalust nii palju investeerida, kui oleks vaja olnud. Kas terav kapitali puuduse probleem on peaaegu lahendatud ja nüüd ongi nii, et andke ainult ideid?

Pirko Konsa

Aitäh! Kapitali probleem on liikunud ühest kohast teise. Riskikapitali pakkumine on Eestis läinud tõesti paremaks. Vaatame, mida teeb KredEx. Käivitatud on Balti Innovatsioonifond, mis tõi Baltikumi turule 100 miljonit eurot täiendavat investeerimiskapitali. Uue struktuurivahendite perioodi jooksul plaanitakse KredExi alla luua veel üks fondifond, mis paiskab riigi poolt turule lisaks 60 miljonit eurot. Sellest moodustatakse vähemalt üks riskikapitalifond. Ma ütlesin, et kapitali juurdevool turule on päris hea perspektiiviga ja riik tegutseb seal endiselt pisut teiste vahenditega. Kui arengufond tegi seda otseinvesteeringutega, siis KredExi strateegia on olla n-ö fondifond ja valida välja erainvestorid, kes riigi raha koos oma rahaga investeerivad. Probleem on kindlasti selles, et sellised fondid on valmis investeerima teatud valmidusastmega ettevõtetesse. Keegi peab aga need ettevõtted valmis tegema ja tegema ilmselt ka esimese investeeringu. Siin, ma arvan, on väga suur roll just äriinglitel, kellest ma rääkisin. Nendega koostöös tuleks luua investeerimis- ja tootearendusettevõtteid, kuhu meie arvates arengufond peaks investeerima, et aidata tekkida uutel ettevõtetel, kuhu riskikapital saaks hiljem juba ise investeerida.

Esimees Eiki Nestor

Rein Randver, palun!

Rein Randver

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja, ka mina tänan selle ülevaate eest! Kindlasti olete aruteludel tõdenud mõtteid, mida Eestis on välja öeldud, et me oleme väikesed, aga et saada suureks, peab tegutsema suurelt ja koos. Minu märksõna ongi koostöö. Kuidas te seda koostööd praegu eri tegevuste puhul hindate? Ma pean silmas nutikat spetsialiseerumist, riigi tegevust, teadlaste sisen-deid ettevõtluses või ka näiteks ettevõtjate omavahelist koostööd.

Pirko Konsa

Aitäh! Kahjuks ei saa sellele väga kõrget hinnangut anda. Ma arvan, et üks põhjus on selles, et koostöövajadus on muutunud palju aktuaalsemaks, kui see oli võib-olla kümme aastat tagasi. Siis sai ettevõtte kvalifitseeritud tööjõu abil lihtsalt konkureerida, aga nüüd ta tihtilugu üksi enam ei saa tootlikkust suurendada ja uusi tehnoloogiaid kasutusele võtta, tal on vaja head partnerit. Ka ülikoolid ja arendusasutused ei ole harjunud Eesti ettevõtetega koostööd tegema. See harjumus tuleb luua. Arengufondi nõukogu on väga hea koht, kus arutada, kuidas hakata koostööd parandama, sest kõik asjaga seotud inimesed istuvad seal laua taga: kaks rektorit, kaks ministrit, Riigikogu ja ettevõtluse esindajad. Nagu ma välja tõin, me püüame nutika spetsialiseerumise abil üles leida neid kohti, kus koostööd käivitada ja tulemusi saada on võimalik kõige kiiremini. Ei saa öelda, et koostööd üldse ei tehta. Pigem on küsimus selles, kui palju neid ettevõtteid ja ülikoole on ning kui suur on selle töö maht. See asi peab kasvama. Piimatööstusettevõtted ja ehitusettevõtted teevad ka praegu ülikoolidega koostööd, aga küsimus on selles, kui palju see muutub n-ö kasvavaks lisandväärtuseks ja kui palju väärtuslikumaks muutub selle tõttu nende toode. See on väga tähtis. Ma arvan, et koostöö parandamisel on võimalik väga palju ära teha. Arengufond näeb seda nii, et meie üks ülesandeid ongi püüda kokku leppida eesmärkides, kuidas koostöö välja peaks nägema. Ma rääkisin e-tervisest, kus haiglate, patsientide, riigi ja IT-ettevõtjate huvid on väga erinevad. Kui me tahame, et midagi muutuks, siis tuleks need huvid ühendada.

Esimees Eiki Nestor

Arto Aas, palun!

Arto Aas

Aitäh! Arengufondi ellukutsujana on Riigikogul tõenäoliselt ka järelevalvefunktsioon. Seetõttu lugesin ma Eesti Arengufondi 2013. aasta majandusaasta aruannet ja silma jäid paar asja, mida palun võimaluse korral kommenteerida. Esiteks äratas tähelepanu, et arengufondi tegev- ja kõrgema juhtkonnaga seotud ettevõtetest osteti 2013. aasta jooksul teenuseid summas 38 188 eurot. Äkki kommenteerite, milliseid selliseid tehinguid arengufond teinud on? Teine küsimus puudutab aktsiate optsooniprogrammi, millest mina varem teadlik ei olnud. Arengufondile kuuluv AS SmartCap võib tegevjuhtkonnale, nõukogu ja juhatuse liikmetele väljastada ka optsoone. Kas seda on tehtud ja mis mahus?

Pirko Konsa

Aitäh! Kahjuks jään esimesele küsimusele vastuse võlgu, sellele ma praegu vastata ei oska. Aga mis puudutab optsooniprogrammi, siis see on arengufondi loomisest peale olnud üks osa töötajate motiveerimisest. Seda programmi ei ole täies ulatuses rakendatud. Küll on nii juhatusele kui ka töötajatele optsoone väljastatud. Osa neist on töötajate lahkumise korral tagasi ostetud. Kui palgatakse uus töötaja, siis ka tema kohta n-õ kehtib optsooniprogramm. Neid optsoone on võimalik realiseerida progresseeruvalt ajas, sõltuvalt sellest, kui kaua inimene on fondi jaoks töötanud. Selline optsooniprogramm on täiesti levinud praktika riskikapitalitööstuses, sest selles ettevõtluses on investeerimisjuhtide kõige parem motivator see, kui nad ettevõtte väärtust kasvatavad. Optsooniprogramm võimaldab tasustada töötajaid selle eest, kui nad kasvatavad fondi väärtust, ja mitte maksta neile palka.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallemets, palun!

Kalev Kallemets

Lugupeetud eesistuja! Austatud ettekandja! Mul õnnestus üle kahe aasta töötada ettevõttes, mis nutika spetsialiseerumise teemal tegi arengufondiga koostööd. Osalesin ka mitmel töökoosolekul, seetõttu on mul praktilisi koge-

musi. Ma viisin ennast natuke kurssi nutika spetsialiseerumise kolme põhivaldkonnaga: ITK, e-tervis ja ressursside efektiivsem kasutamine ehk puitmajad ja põlevkivi. Nende sektorite ettevõtete juhatuste liikmetega vesteldes küsisin nende käest, kas arengufond on teinud nendega fookustatud koostööd. Üldiselt sain vastuse, et ei ole. Eesti juhtivatest ettevõtetest, nagu Helmes, Nortal, Kodumaja, Eesti Energia, VKG, on inimesi kutsutud lihtsalt osalema, aga see töö ei ole olnud fookustatud. Kas te usute, et ilma fookustatud koostööta Eesti juhtivate ettevõtetega õnnestub nutika spetsialiseerumise 60 miljoni euroga saavutada Eesti reaalmajanduses arenguhüpet, millega kaasneks käibe, ekspordi ja töökohtade arvu kasv?

Pirko Konsa

Aitäh! Esiteks parandan, et nutika spetsialiseerumise eelarve on 142 miljonit eurot, mitte 60 miljonit. Ma olen seisukohal, et nutikas spetsialiseerumine ei ole projekt, kus me toodame mingi dokumendi ja sellega nutikas spetsialiseerumine lõpeb. See on jätkuv protsess, mis kestab kuni selle struktuurivahendite perioodi lõpuni. Me oleme moodustanud üle 20 fookusgrupi, mis on vähemalt kaks korda koos käinud ja nad jätkavad koostööd. Võibolla oleme lihtsalt asjade alguses, aga kindlasti ei ole meil kavas teha midagi ettevõtjate selja taga, vaid ikka nendega rääkides. Kellel on huvi, võib alati arengufondi poole pöörduda ja kaasa lüüa. Me ei ole kedagi siiani ükselt tagasi saatnud.

Esimees Eiki Nestor

Jaak Aaviksoo, palun!

Jaak Aaviksoo

Aitäh! Hea ettekandja! Ma peatun ka nutikal spetsialiseerumisel. Teatavasti ei spetsialiseeru nutikalt mitte EAS ega isegi mitte ettevõtjad või Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, vaid Eesti Vabariik. Seetõttu peab niisugune strateegiline poliitiline otsus, mis on nutika spetsialiseerumise valdkonnad, olema tehtud avalikkuse teadmisel ja toetusel. Ainult siis on võimalik loota, et sellest kujuneb Eesti majandust strateegiliselt edendavate kasvualdkondade kompleks. Teine eeldus on see, et kasvualdkondadel on praegu arvestatav osa ja tõsiselt võetav kasvupotentsiaal.

Mul on konkreetne küsimus. Te mainisite kolme kasvualdkonda ja mõnda nišispetsialiseerumist. Kui suure osa need kasvualdkonnad moodustavad Eesti SKT-st ja kui suureks olete planeerinud nende kasvu eelseisva kümne aasta jooksul?

Pirko Konsa

Aitäh! Mul ei jää üle muud kui teie kommentaariga nõustuda. Minu arvates on arengufondil väga tähtis roll eestvedajana selles, et kui mingid valdkonnad välja valitakse ja milleski kokku lepitakse, siis sellel peab olema palju laiapõhjalisem heakskiit kui ühe või teise ministriumi või ühe või teise ametiasutuse oma. Mis puudutab seda, kui suur on nutika spetsialiseerumise valdkondade mõju majandusele, siis vaatame neid nišse spetsiifilisemalt. Meditsiini või tervishoiu osakaal SKT-s on, kui ma õigesti mäletan, 3–4%. Kui me vaatame, kui suure osakaalu annab töötlev tööstus, ja arvestame, et meie arusaam, et IKT peab aitama tööstusel robotiseeruda, automatiseeruda, et luua Eestisse tootmine, mis oleks pikaajaliselt konkurentsivõimeline, siis see mõju on lai. Kui me vaatame, kui palju ettevõtteid on seotud ühe või teise toote väljatöötamisega, siis see toodete käive ei pruugigi nii suur olla. Aga küsimus on selles, kuidas see efekt avaldub majanduses laiemalt. Räägime näiteks ehitusest. Ehitussektori maht aastast on kolm miljardit eurot. Kui me suudame tegutseda selles sektoris 10% paremini, siis see tähendab, et meil on 300 miljonit eurot täiendavalt tekkinud väärtust. Ma usun, et valitud on punktid, millel on suhteliselt lai mõju.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Aitäh, eesistuja! Lugupeetud esineja! Ma lähen suurematest küsimustest natukene pisema teema juurde ja räägin arengufondi sisenemisest elust. Ma tahan küsida suvel toimunu ehk Tõnis Arro lahkumise kohta Eesti Arengufondi juhatuse esimehe kohalt. Põhjuseks toodi endise juhataja ja nõukogu seisukohtade erinevus põhimõttelises küsimustes. Palun teil kommenteerida, missugused need põhimõttelised küsimused on, kuidas neid nägi endine juhatuse esimees ja kuidas neid näeb praegune

nõukogu. Ma saan aru, et te peate vastama väga delikaatselt, aga palun lihtsalt üldjoontes tutvustada, milles need eriarvamused seisnesid, ma mõtlen just põhimõtteliselt.

Pirko Konsa

Aitäh! Esiteks, see, millest mina täna siin rääkisin, on kokku lepitud nõukogu esimehega, see oli nõukogu soov. Milles seisnesid erimeelsused? Ma arvan, et nagu ka lahkumise ajal pressiteates öeldi, olid põhimõttelised erinevused suhtumises strateegiasse. Tõnis Arro arvates peaks arengufond tegema pisut muud kui seda, millest mina siin täna rääkisin. Teine osa erimeelsustes puudutas põhimõttelisi erinevusi juhtimises. Aga mina ei ole nende nõukogu ja juhataja vestluste juures olnud, nii et kui ma siin neid kommenteeriksin, siis tegeleksin ma spekulatsioonidega.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja, suur tänu teile ettekande eest! Te ütlesite, et globaalses äris targalt oma niši leidmine on rahvusvahelistuvate ettevõtete äriedu üks nurgakivi. Ma saan aru, et maksumaksja raha toel on leidunud ingelinvestoreid ja samuti on tekkinud riskikapitalifondid. Aga rahvusvahelistumine nõuab palju rohkem kapitali. Kas teie arvates Eesti rahaturg funktsioneerib piisavalt ja on küllalt dünaamiline, et tavalised säästjad, nn väikeinvestorid, saaksid paigutada oma sääste ettevõtete rahvusvahelistumisse?

Pirko Konsa

Aitäh! Vastan sellele kahe punktiga. Esiteks, mis puudutab ambitsioonikaid ettevõtteid, siis rahaturg on juba ammu nii globaliseerunud, et need Eesti ettevõtted, kes seda kapitali vajavad, ei otsi seda kindlasti ainult Eestist, vaid nad otsivad endale kõige sobivamaid investoreid. Kui eile lugupeetud peaminister avas TransferWise'i uue kontori, siis olid kohal ka kahe TransferWise'i investorettevõtte esindajad, mis mõlemad asuvad praegu New Yorgis, kuna seal on kõige tugevamad spetsialistid n-ö finantsteenuseid arendavatesse ettevõtetesse investeerivates fondides. Selles mõttes on maailm muutunud üsna väikseks. Teine

punkt puudutab Eesti säästjate või Eesti kodanike raha paremaid paigutusvõimalusi. Üks asi, millest ma täna ei rääkinud, on see, et nii nagu on võimalik inimeselt inimesele järjest rohkem raha laenata, on maailmas tekkinud ka sellised keskkonnad, kus eraisikutel on võimalik ettevõtetesse väikeste summade kaupa otse raha investeerida. Eesti praegune õigusraamistik tegelikult ei võimalda seda, kui näiteks mina tahaksin teha oma väikest pagaritöökoda ja sooviksin sinna mõne internetilahenduse kaudu kaasata väikeinvestoreid. Me oleme teinud analüüsi, mida peaks muutma, ja me läheme sellega edasi. See võtab küll omajagu aega, aga ma usun, et me tuleme mõne aja pärast teie juurde mõningate ettepanekutega, et kasutada uusi tehnoloogivõimalusi selleks, et Eesti inimestel oleks parem uutesse või uuenduslikesse ettevõtetesse Eesti õigusruumis investeerida.

Esimees Eiki Nestor

Jaanus Tamkivi, palun!

Jaanus Tamkivi

Aitäh, esimees! Lugupeetud ettekandja! Paar aastat tagasi, kui Eesti Arengufondi arengutest ja plaanidest tegi meile siin väikese ülevaate arengufondi juhatuse eelmine esimees, siis ta rääkis, et Eesti majanduskeskkonna üks peamisi arenguprobleeme on see, et Eesti ühiskonnas on liiga vähe ettevõtlikke inimesi ja ettevõtjaid. Ta väitis, et arengufond võiks olla see, mille eestvedamisel hakatakse Eesti ühiskonnas n-ö mastaapselt ette valmistama tuhandete kaupa uusi ettevõtjaid. Kas see plaan ka arengufondis kuidagi veel lendab või on sellest saanud ajalugu?

Pirko Konsa

Aitäh! Ma arvan, et Tõnis Arro rääkis väga õigetest asjadest. Küsimus on selles, kes ja kuidas peaks seda tegema. Minu isiklik seisukoht on, et Eestis võiks olla nii – me oleme ka EAS-i ja KredExiga oma tööjaotuse nõnda kokku leppinud –, et need nutikad, globaalset ettevõtlust muutvad *start-up*id on see, milles arengufond on spetsialist, enamiku ettevõtete aitamisega peaksid aga tegelema EAS ja KredEx. Selles mõttes lendab see mõte edasi. Nagu ma ka ettekandes rääkisin, on meie inimestel endiselt probleem sellega, et nad küll tahaksid olla ettevõtjad, aga nad kas ei oska

või ei julge. Aga ma arvan, et arengufond ei peaks kõike ise ära tegema, vaid pigem koostöös EAS-iga mõtlema välja parimad lahendused, kasutama ära kõike seda, mis Eesti riik on juba maksumaksja raha eest loonud, on need siis maakondlikud arenduskeskused, EAS-i programmid või see, mida arengufond teeb. Oluline on lihtsalt tööjaotus paika panna.

Esimees Eiki Nestor

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Aitäh ettekandjale! Milline on regionaalsete kompetentsikeskuste positsioon arengufondi koostöövõrgustikus? Millisena te seda positsiooni näete?

Pirko Konsa

Aitäh! See on jälle üks väga ilmekas näide selle kohta, et Eesti teadus- ja arendustegevust planeeritakse väga erinevates kohtades. Teatavasti rahastatakse kompetentsikeskuste programmi Siseministeeriumi vahenditest. Praegu nutika spetsialiseerumise eesmärke, ka seda, milline võiks olla Eesti laiem pilt, justkui ei arvestata. Aga meie arusaam kaugemas perspektiivis on see, et ka Siseministeeriumi planeeritud tegevused ja programmid peaksid olema sinna kaasatud, samamoodi Põllumajandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi tegevused.

Esimees Eiki Nestor

Olga Sõtnik, palun!

Olga Sõtnik

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja, suur tänu ka minu poolt ettekande eest! Te rääkisite ettevõtlikkuse kasvust ja sellest, et on startinud uus programm 30–40-aastastele. Suvel toimus ka üks lastele mõeldud üritus, kus te koostöös Eesti äriinglite organisatsiooniga müüsite limonaadi või vähemalt korraldasite lastele sellise tore ürituse. Kas teil on plaanis jätkata noorte, laste ja koolilaste kaasamist või neile mingisuguste programmide väljatöötamist või on selleks teised organisatsioonid, kes sellega peavad tegelema?

Pirko Konsa

Aitäh! Me oleme ettevõtluskeskkonda analüüsinud ja püüdnud aru saada, mis on probleemid. Ettevõtliku hoiaku kasvatamine peab toimuma juba lasteaias ja koolis. Inimene peab nägema karjäärivõimalusena mitte ainult seda, et ta läheb kellegi juurde üheksast viieni tööle, vaid ta võib näha oma karjäärivõimalusena seda, et ta ise võtab liidrirolli ja lahendab mingi olulise probleemi ära. Me tahtsime limonaadipäevaga näidata, et suhteliselt väikeste vahenditega, lihtsalt koostööd tehes on võimalik väga kiirelt muutust tekitada. Nagu ma oma kõnes rääkisin, arengufondi ülesanne on ka väga praktilisel tasemel oma tegevusega eeskju näidata. Me ei kavatse limonaadipäeva korraldajaks jääda, kuid ma loodan, et koostöös selle alaga seotud organisatsioonidega saab see päev traditsiooniks. Äärmiselt tore on, et me võime ka asumipäevadel näha, et noored tegelevad ettevõtlusega. Minu arust on see väga positiivne tendents. Jah, see on ühekordne projekt, aga me loodame, et keegi korjab selle idee üles.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Arengufond jäi mõni aeg tagasi ilma oma selgest kapitalist, kui riik otsustas Eesti Telekomit võõrandada. Peale seda on arengufond olnud sellises kummalises staatuses: talt justkui oodatakse palju, aga ega tal väga palju majanduslikke võimalusi ei ole. Te räägite palju koostööst EAS-iga. Kas te olete omakeskis arutanud, järsku tasuks see teie arengumootor lülitada EAS-i koosseisu? Siis te pääseksite kapitalile ligemale. Võib-olla sünniks sellest liitumisest tekkivast sünergiast tõeline kasu Eesti majanduse arengule ja teid ei saaks keegi enam süüdistada? Kas sellist mõtet ei ole läbi käinud?

Pirko Konsa

Aitäh! Loomulikult on ka minu teada seda küsimust arutatud ja me oleme seda isekeskiski arutanud. Kuid ma arvan, et EAS-i ja Eesti Arengufondi vahel on üks väga suur erinevus. Meie oleme eraldiseisev organisatsioon Riigikogu alluvuses ning saame seetõttu tegelda pikaajaliste probleemidega ja kaasata eri osa-

pooli. EAS on selgelt riigi poliitikat ellu rakendav asutus. Ka EAS ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium on öelnud, et neil on arengufondist iseseisvana palju rohkem kasu, mitte nii, et me oleksime üks osa sellest suurest masinavärgist, kuna me saame neile anda nõu, nähes laiemat pilti.

Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel hetkel rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, juhatuses! Üllataval ja kahetsusväärsel kombel jäi vastamata Riigikogu liikme Arto Aasa ühele küsimusele. Palun seda teha! Aitäh! Avan läbirääkimised. Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Ma seisan täna teie ees kui Reformierakonna fraktsiooni esindaja ja ühtlasi Eesti Arengufondi nõukogu suhteliselt uus liige, et mitte öelda väga värske liige. Olen ette valmistanud ka väikese kõne.

Eesti Arengufond alustas oma tegevust 2007. aasta aprillis. Arengufondi on Riigikogu ellu kutsunud selleks, et algatada ja toetada Eesti majanduses ning ühiskonnas muutusi, mis kiirendaksid majandusstruktuuri ajakohastamist, viiksid ekspordi kasvule ja aitaksid luua uusi, kõrget kvalifikatsiooni nõudvaid töökohti. Nende eesmärkide saavutamiseks korraldab Eesti Arengufond arenguseiret ning teostab koos erainvestoritega riskikapitaliinvesteeringuid Eesti uuenduslikesse, kasvavatesse ja rahvusvahelise potentsiaaliga ettevõtetesse.

Arengufondi investeerimiskapitali taastamise ja investeerimistegevuse jätkamise kava kohaselt asutas arengufond 1. märtsil 2011. aastal 100%-lise tütarettevõtte AS SmartCap, millele taotleti riskikapitalifondi fondivalitseja tegevusluba Finantsinspeksioonilt. Inspeksioon väljastaski AS-ile SmartCap tegevusloa, mille kohaselt võib SmartCap tegutseda riskikapitalifondide fondivalitsejana investeerimisfondide seaduse järgi. SmartCap allub Finantsinspeksiooni riiklikule finantsjärelevalvele ja alates 1. aprillist 2012 teostab arengufond oma investeerimistegevuse eesmärged SmartCapi kaudu.

Praeguseks juhib arengufond oma investeerimistegevõtte kaudu enam kui 33 miljoni euro

suurust varase faasi investeerimisfondi, millest üle 10 miljoni on investeeritud. Peale selle investeerimiskapitali on kaasatud üle 30 miljoni euro lisakapitali erainvestoritel. Seire- ja kasvuprogrammide kaudu toetab arengufond investeerimistegevust ja loob eeldusi selleks, et Eestis tekiks rohkem uusi innovaatilisi maailmavallutuspotentsiaaliga ettevõtteid, suurt lisandväärtust loovaid töökohti, teadmuspõhiseid kapitaliste.

Arengufondi seirevaldkonnad on ettevõtetus, rohemajandus ja -energeetika ning nutikas spetsialiseerumine. Seire- ja kasvuprogrammide tellijad-partnerid on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ning Keskkonnaministeerium. Koostööd tehakse ka Riigikogu komisjonidega, eelkõige majanduskomisjoni ja keskkonnakomisjoniga.

Kui hinnata arengufondi senist tegevust, siis investeringute pool SmartCap on oma rolli väga hästi täitnud. Varase faasi investeringute keskkond Eestis on väga aktiivne ja seda suuresti tänu just SmartCapile. Põhimõtteliselt on see sektor jõudnud faasi, kus otseinvesteringuid enam SmartCapi kaudu pole vaja teha. Seirepool on aga möödunud aastatel ilmnenud mõningaid probleeme. Seda eelkõige kolmes plaanis: koostöö partneritega, ebaselged eesmärgid eri seirevaldkondades ja seiretulemuste elluviimine praktikas. Need probleemid said minu meelest ka üsna hästi esile toodud siin küsimuste-vastuste vóorus. Aga teistpidi öeldes võiks seda väljendada nii, et mis kasu on meil teadmistest, kui neid ei kasutata.

Edasipidises tegevuses peakski arengufond parandama koostööd ministeeriumidega – eelkõige Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium peaks olema Eesti Arengufondi igapäevane koostööpartner –, ülikoolide ja muidugi ka Riigikoguga. Arengufondile ja Eestile tuleb kasuks, kui arengufond tegeleb väiksema hulga asjadega põhjalikult, mitte kõigega pealiskaudselt ja ainult ideid sünnitades. Ideed tuleb ka ellu viia ning selle elluviimise eestvedaja roll peab muutuma loomulikuks osaks arengufondi tööst.

Lõpetuseks. Arengufond saab temale pandud ülesandeid edukalt täita üksnes siis, kui tema töötulemused tekitavad ka siin saalis huvi muutuste vastu. Mina arengufondi nõukogu noore liikmena luban – usutavasti võin ma

seada teha ka kolleeg Indrek Saare nimel –, et me teeme edaspidi kõik meist oleneva, et arengufondi nutikad järeldused leiaksid seadusandliku kõlapinna Riigikogus. Siin enne räägiti ettevõtlikkusest ja ettevõtlikkuse kasvatamisest Eestis ja eestlaste hulgas. Jällegi isiklik väide on see, et minu kodutöö on selles suhtes tehtud. Pidasin hiljuti oma 15-aastase pojaga kodus arenguestluse ja küsimusele, kelleks ta tahab saada, vastas ta, et investoriks. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Jaak Aaviksoo Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana, palun!

Jaak Aaviksoo

Hea eesistuja! Head kolleegid! Kuivõrd minul on olnud au olla arengufondi idee sünni juures – see oli juba rohkem kui 20 aastat tagasi – ja jälgida selle organisatsiooni sünni seitsme aasta eest ning tema tegemisi viiel viimasel aastal, siis lubatagu mul vaadata sellele natukene üldisemas kontekstis kui konkreetne tegevusaasta ja konkreetset projektid.

Pole vist saladus, et arengufond, nagu me teda täna tunneme, on loodud Soome Sitra fondi eeskujul ja oli kavandatud täitma neid samu eesmäärke, mida Sitra on täitnud aastakümnete kestel, tõsi, erineva edukusega. Ilmselt on Sitra nüüdseks minetanud oma omaaegse rolli või vähemasti oma mõjujõu Soome ühiskonnas. Seepärast ei saa kindlasti arengufondi vaadata nii, nagu me vaataksime otsa Sitra väiksemale vennale Eesti väljaandes. Küll aga, ma arvan, on asjakohane küsida – seda ka tulenevalt eelnevast ettekandest –, kas tegemist on tõepoolest Eesti sotsiaal-majandusliku arengu strateegilise instrumendiga, mis õigustaks sellise avalik-õigusliku institutsiooni eksistentsi oma seaduse alusel parlamendi otsealluvuses, või on tegemist taktikalise organisatsiooniga, kes lahendab olulisi, aga siiski valdavalt taktikalisele tasemele jäävaid küsimusi, olgu nendeks siis ettevõtluse propageerimine koolides, rattaringluse korraldamine alla 100 000 elanikuga linnades või mõned muud ettevõtmised, mille strateegilisuses on mul õigustatult põhjust kahelda. Seepärast arvan, et need küsimused, millega arengufond tegeleb, peaksid olema laiema ehk, nagu öeldud, strateegilise mõjuga Eesti sotsiaal-majanduslikule arengule. Praeguse seisuga ei ole

seda minu arvates ei investeringutegevus ega ka arenguseire, mis on teiseks oluliseks tegevusvaldkonnaks. See ei ole etteheide tegevjuhtkonnale või arengufondile kui niisugusele, küll aga juhin arengufondi asutanud Riigikogu tähelepanu sellele, et meil tasuks tõsiselt vaadata, kas selline institutsioon nendes objektiivsetes tegutsemisraamides, nagu Riigikogu on rahastamisotsuste ja ka seadustega paika pannud, vastab parimal võimalikul moel sellele rollile ja seaduses sõnastatud arengufondi eesmärgile. Investeerimistegevus ja portfell on tõenäoliselt professionaalselt ja hästi hallatud, ilmselt võime oodata sealt ka edulugusid, nende võimaluste piirides, mis fondil on olnud. Tõsi, juhtkonnale pakutud optiooniprogramm avaliku sektori raha arvel on minu arvates midagi, mis vajaks vähemasti põhjalikku avalikku selgitust, enne kui sellele saaks ühemõtteliselt alla kirjutada.

Viimases osas peatun niisugusel olulisel tegevusel nagu nutikas spetsialiseerumine, mis teatavasti on kogu Euroopas ettevõtetud lähenemine. See võimaldab riikidel natukene muuta oma majanduslikku tegevust ja kaotada, kui soovite, tarbetu dubleerimise erinevate riiklike ambitsioonide vahel. Seepärast on oluline, missuguseid strateegilisi valikuid nutika spetsialiseerumise raames tehakse. Mulle tundub, et nutika spetsialiseerumise valdkonnad ei ole piisavalt tõsiselt läbi töötatud, rääkimata partneritega kokkuleppimisest, avalikustamisest ja muutmisest riigi sotsiaal-majandusliku arengu keskselks valikuteks, nii nagu oli algselt kavandatud. Usun, et siin on piisavalt arenguruumi mitte ainult arengufondil – pean silmas tema juhatust ja nõukogu –, vaid ka valitsusel, Riigikogul ja asjaosalistel ministeeriumidel.

Palun aega pikendada!

Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaega.

Jaak Aaviksoo

Loodan, et asjaosalised otsustuskogud tulevad selle küsimuse juurde tagasi ja lähimal võimalikul ajal saavutatakse suurem konsensus, kuidas Eesti majandust eelkõige struktuurivahendite toel tõepoolest strateegilises võtmes arendada, kasvatades tema rahvusvahelist konkurentsivõimet. Arengufondi koduleheküljel olev 13. augusti kuupäevaga dokument, mis

kannab pealkirja "Nutika spetsialiseerumise nišside loetelu" tõenäoliselt ei ole samm selles suunas, mis võimaldaks kujundada Eesti sotsiaal-majanduslikku olukorda niisugusel moel, et kasvataks oluliselt ja mõjusalt määral Eesti rahvusvahelist konkurentsivõimet.

Räägin veel ühest teemast, mis väärrib tähelepanu mitte ainult arengufondi, vaid ka mitmeid teisi Eesti olulisi avalik-õiguslikke asutusi silmas pidades. See puudutab tuleviku-seiret, strateegilisi valikuid nii majanduses kui ka poliitikas. See on strateegiline koostöö, konkurents ja sünergia otsimine asutuste vahel. Kui Eestis millestki puudu on, siis see ei ole raha, isegi häid ideid aeg-ajalt liigub. Meil on puudus inimestest, kes oleksid võimelised professionaalsel, tänapäevasel ja rahvusvaheliselt nähtaval moel arendama nendest ideedest välja midagi, millel oleks ellujäämistõenäosus nii ajalises, rahalises kui ka poliitilises perspektiivis. Need organisatsioonid, kellel on inimpotentsiaali teemadega tegelemiseks, on lisaks arengufondile kindlasti EAS koos Kred-Exiga, aga ka teaduste akadeemia ja ülikoolid ning võib-olla kõige tõsiseltvõetavama organisatsioonina erasektorist mõttekoda või arenduskeskus Praxis. Ma arvan, et arengufondi initsiatiivil peaks otsima võimalusi sisulise-maks strateegiliseks koostööks, et lahendada üksikuid olulisi küsimusi, aga lahendada neid niisugusel moel, et kaasatud oleks kogu olemasolev inimpotentsiaal. See on, tõsi, tagasihoidlik, aga vajaduse korral suudame lünkasid täita ka oskusliku valiku abil teistest riikidest spetsialistide otsides, et me suudaksime nendest strateegilistest valikutest küpsetada otsuseid, mis leiaksid tõsiselt võetaval tasemel siinsamas Riigikogus heakskiitmist ja mida valitsus läbi aastate toetaks, olgu siis Euroopa struktuurivahendite toel või ilma nendeta.

Seepärast lubage mul Eesti Arengufondile soovida eelseisval perioodil julgust, õnne ja ka mõistlikku poliitilist toetust, et nad suudaksid neid ülesandeid väarikalt täita ja tulla minu poolest juba aasta möödudes siia Riigikogu saali oma ettekande raamides ettepanekutega, mis pärast seda ettekannet realiseeruksid seaduseelnõudena ja poliitiliste initsiatiividena Riigikogu tasemel. Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Tiit Tammsaar, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja!

Tiit Tammsaar

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Lubage sotsiaaldemokraatide nimel ka paar sõna öelda. Seitse aastat ühe institutsiooni elus ei ole teab mis pikk aeg. Nagu öeldakse, tegijal ikka juhtub, kes ei tee, sel ei juhtu ka. Need märkused ja küsimused, mis siin Riigikogu saalis tehti ja esitati, on põhjendatud ja nendega ühineme ka meie. Ma usun, et arengufondi juhtkond – ma pean silmas tugevdatud nõukogu ja uut valitavat juhatuse esimeest – võtab need märkused ja ettepanekud arvesse. Kokku võttes arvame, et sellise staatusega arengufond, nagu eespool räägitud, mis on Soome Sitra eeskujul loodud, on kahtlemata Eesti riigile vajalik. Me arvame, et õige on just selline staatus. See *circa* miljon eurot, mis seni on riigieelarvest igal aastal eraldatud, on vajalik Eesti riigi majanduslik-poliitiliste ja majanduslike suundumuste ja suundade toetamiseks. Nii et jõudu tööle teile ja jõudu koostööks selle majaga!

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallo, palun, Keskerakonna fraktsiooni esindaja!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Teatavasti on Riigikogu kutsunud Eesti Arengufondi ellu selleks, et algatada ja toetada Eesti majanduses ning ühiskonnas muutusi, mis kiirendaksid majandusstruktuuri ajakohastamist, viiksid ekspordi kasvule ja aitaksid luua uusi, kõrget kvalifikatsiooni nõudvaid töökohti. Tuleb meelde, et ühel eelmisel arengufondi aastaaruande arutelul siin saalis kutsus arengufondi tollane juhatuse esimees Riigikogu kui arengufondi loojat tihedamale koostööle ja ütles, et Riigikogu komisjonid võiksid oma tegevuses rohkem ära kasutada arengufondi potentsiaali. Vaadates arengufondi töövaldkondi, on selge, et Riigikogu majanduskomisjon ei ole kindlasti mitte ainuke, kellel võiks olla selle fondiga tihedam koostöö. Minu arvates oli see igati adekvaatne ja mõistlik ettepanek. Kahjuks tuleb nentida, et Riigikogu on ettepanekust aru saanud hoopis miinus-

märgiga. Pean silmas seda, et arutluse all oleva 2013. majandusaasta aruande eelnevaks aruteluks ei leidnud aega ega võimalust isegi mitte Riigikogu majanduskomisjon. Varem on see arutelu ikka toimunud. Täna on see aruanne jõudnud siia saali arutlusele, ilma et majanduskomisjon oleks seda eelnevalt arutanud, ehkki sellest aruandest võime üllatusega lugeda, et senisest suuremat sisulist koostööd tehakse ka Riigikogu komisjonidega, eelkõige majanduskomisjoni ja keskkonnakomisjoniga. Eelöeldu põhjal ei oska küll seda suuremat ja sisulist koostööd kommenteerida, aga kindlasti on tore, kui see nii on.

Ma ei hakka peatuma raamatupidamisaruandel, vaid vaatan mõningaid tegevusi, mis on kajastatud tegevusaruandes. Sellest jäi mulle positiivse näitena silma, et arengufond alustas Eesti ettevõtlusmaastiku täpsemat kvalitatiivset analüüsi koostöös globaalse ettevõtluse arendamise instituudiga. Selle analüüsi tulemusena peaksid selguma Eesti ettevõtlusmaastiku peamised kitsaskohad. Nii väikese ja ressursivaese majanduse tingimustes on majandust pärssivate kitsaskohtade täpne teadmine kindlasti väga tähtis. Veel tähtsam on minu arvates see, et analüüsi tulemusi võtaksid oma tegevuse planeerimisel arvesse asjaomased riigiasutused ja loomulikult ka erasektor, et saadud informatsioon ei jääks lihtsalt riivilile. Kindlasti oleks hea, kui nende tulemustega töötaksid ka Riigikogu komisjonid ja leiaksid sealt kasulikku oma tegevuse planeerimisel.

Rõõmustav oli ettekandes kuulda, et algaastate tõsine riskikapitali probleem on mõningal määral lahenevas, kuigi lisaküsimuse vastusest sain aru, et ega riskikapital päris algstaadiumis ligi ei tule, vaid siis, kui paistab, et midagi hakkab juba looma. Aga ikkagi, rõõmustav on see, et kapitali on võimalik ka kõrvalt kaasata. Oleks vaid rohkem häid ideid ja neid häid idusid, mida kasvama panna! Minu arvates on see üks arengufondi pika ja visa töö tulemusi. Tahan soovida arengufondile edukat tööd, heade strateegiate väljatöötamist ja nende väljapakumist nii, et poliitikud neid usuksid ning asuksid aktiivselt toetama ja ellu viima. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Täna arengufondi juhatuse

esimeest ettekande eest ja kõiki ametikaaslasti selles arutelus kaasalöömise eest! Päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu (667 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume järgmise päevakorrapunkti juurde. Teine punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu 667 teine lugemine. Mul on suur au paluda Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni liige Rein Aidma.

Rein Aidma

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Vabariigi Valitsuse algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu 667 sätestab elektroonilise tervisetõendi, mille inimene esitab liiklusvahendi juhtimise loa saamiseks. Selle taotlemiseks saab kasutada tervise infosüsteemi. See ongi selle eelnõu sisuline olemus. Riigikogu arutas seda seaduseelnõu esimesel lugemisel, mis ka lõpetati, 4. juunil. Muudatusettepanekute esitamise tähtjaks ei fraktsioonid, komisjonid ega Riigikogu liikmed ühtegi muudatusettepanekut ei esitanud. Komisjon arutas seda seaduseelnõu enne teisele lugemisele saatmist 8. septembril. Arutelul oli kõne all, et mitte kõik, kellel oleks võimalik tervisetõendit tervise infosüsteemi kaudu ID-kaarti kasutades vormistada, seda ei tee, sest teatud osa inimesi lihtsalt ei kasuta kahjuks ID-kaarti. Seetõttu on ka edaspidi olemas võimalus täita tervisedeklaratsiooni tervishoiuteenuse osutaja juures paberil. Sotsiaalkomisjon otsustas saata Vabariigi Valitsuse algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu 667 teisele lugemisele 10. septembriks ettepanekuga teine lugemine lõpetada. Samuti otsustas komisjon, et kui eelnõu teine lugemine lõpetatakse, siis tuleks eelnõu saata kolmandale lugemisele 17. septembril ja panna lõpphääletusele. Kõik otsused võeti vastu konsensusega. Ma tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõne-soove ei ole. Eelnõu 667 kohta muudatusettepanekuid laekunud ei ole ja juhtivkomisjoni seisukoht on, et teine lugemine tuleks lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud ja teise päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

3. Ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (679 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kolmanda päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse 679 teine lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Rein Aidma!

Rein Aidma

Lugupeetud istungi juhataja! Vabariigi Valitsuse algatatud ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 679 sätestab ravikindlustuse seaduses ja teistes seadustes töövõimetuslehe väljakirjutamise ning selle tööandjale ja haigekassale esitamise elektroonilisel kujul. Esimene lugemine lõpetati 20. juunil. Muudatusettepanekute esitamise tähtjaks ei esitatud seaduseelnõu kohta ühtegi muudatusettepanekut. Sotsiaalkomisjon arutas ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu enne teisele lugemisele saatmist oma 8. septembri istungil ja otsustas saata ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 679 teisele lugemisele 10. septembriks ettepanekuga teine lugemine lõpetada. Samuti langetas sotsiaalkomisjon otsuse, mille kohaselt juhul, kui teine lugemine lõpetatakse, tuleks eelnõu saata kolmandale lugemisele 17. septembriks ning panna lõpphääletusele. Kõik otsused võeti vastu konsensusega. Ma tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Eelnõu 679 kohta

muudatusettepanekuid laekunud ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et teine lugemine tuleks lõpetada. Seega on teine lugemine lõpetatud ja kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti. Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 15.27.

Istungi kestus 2 tundi ja 27 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 11. september 2014
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Kaitseministri poliitiline avaldus "Ülevaade NATO tippkohtumisest Walesis"

2. Ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (656 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Tere hommikust, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu esimese töönädala neljapäevast istungit. Nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Eelnõusid ja arupärimisi üle anda ei soovita. Läheme kohaloleku kontrolli juurde. Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks on registreerunud 76 Riigikogu liiget, puudub 25.

1. Kaitseministri poliitiline avaldus "Ülevaade NATO tippkohtumisest Walesis"

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt on kaitseministri poliitiline avaldus "Ülevaade NATO tippkohtumisest Walesis". Ettekandja on kaitseminister Sven Mikser. Tutvustan teile poliitilise avalduse menetlust. Kõigepealt on täna kaitseministri ettekanne kuni 20 minutit. Sellele järgnevad küsimused ja vastused, kokku kuni 60 minutit. Iga Riigikogu liige võib esitada ettekandjale kaks suulist küsimust. Seejärel avatakse läbirääkimised, mille käigus võivad sõna võtta fraktsioonide esindajad.

Palun nüüd kõnetooli kaitseminister Sven Mikser!

Sven Mikser

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Lubage mul alustuseks soovida teile tõsist ja

töökat sügisistungjärku ning ühtlasi tänada teid võimaluse eest tutvustada teile eelmisel nädalal Walesis toimunud NATO tippkohtumise tulemusi, eelkõige neid, mis puudutavad NATO kohalolekut ja heidutushoiakut meie regioonis. Tahan kõigepealt meelde tuletada, et alates Eesti liitumisest NATO-ga kümme aastat tagasi on toimunud tervelt kaheksa alliansi tippkohtumist: 2004. aastal Istanbulis, aasta hiljem Brüsselis, 2006. aastal Riias, 2008. aastal Bukarestis, juubelitippkohtumine Strasbourgis ja Kehlis, millega tähistati alliansi loomise 60. aastapäeva, seejärel 2010. aastal Lissabonis tippkohtumine, millel võeti vastu praegu kehtiv NATO strateegiline kontseptsioon. Tunamullu peeti kohtumine Chicagos ja nüüd Newportis Walesis.

Võib öelda, et kuigi maailm on vahepeal näinud palju dramaatilisi sündmusi, ei ole julgeolekuolukord Euroopas ja selle lähiümbruses olnud nende aastate jooksul veel kordagi nii keeruline ja ohtlik kui nüüd. Väga harva on ka NATO tippkohtumise kulgu ja seal vastu võetavate otsuste sõnastusi jälgitud Eestis sellise tähelepanu ja kõrgendatud ootustega nagu sel korral. Seda kõike arvestades on eriti hea tõdeda, et ühegi varasema tippkohtumise otsused ja järeldused ei ole olnud sedavõrd Eesti nägu kui seekordsed. Me ütlesime juba enne Walesi suundumist, et sellest tippkohtumisest peab saama *summit*, mis kinnitab alliansi naasmist oma algse tuumikfunktsiooni juurde, milleks on kõigi liitlaste iseseisvuse, suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse ühine kaitsmine. Ning me saime Walesist kindla kinnituse, et NATO kollektiivse julgeoleku põhimõtteid võtavad kõik liitlased tõsiselt ja et kõik liitlased on pühendunud oma kohustuste täitmisele.

Hea Riigikogu! On tõsiasi, et esmakordselt pärast külma sõja lõppu ja alliansi seejärgseid laienemisi on Euroopa silmitsi väga tõsiste kriisidega nii oma ida- kui ka lõunanaabruses. Venemaa agressioon Ukraina vastu ja Krimmi

annekteerimine ei ohusta mitte üksnes Euroopa julgeoleku senise arhitektuuri püsimist, vaid see on ka otsene väljakutse Venemaaga vahetult piirnevatele alliansi liikmesriikidele, sest mõjutab nende julgeolekut ja turvatunnet. On paraku enam kui tõenäoline, et kui Putini režiimi agressiivne ja ekspansionistlik poliitika ei saa selget ja üheselt mõistetavat vastust, siis võib see julgustada Kremli astuma järgmisi provokatiivseid ja agressiivseid samme oma naabrite vastu.

Julgeolekuolukord NATO lõunatiival on sama dramaatiline. Ennast Islamiriigiks nimetava terroriorganisatsiooni barbaarsed kuriteod Iraagis ja Süürias ei saa maailma ükskõikseks jätta. Peale ähvardava kaose Vahemere ida- ja lõunakaldal peame tõsiselt arvestama asjaoluga, et päris arvestatav osa Islamiriigi võitlejatest kannab taskus mõne Euroopa riigi passi ja ühel päeval Euroopasse naasnuna muutuvad nad paratamatult tõsiseks ohuks nende riikide sisejulgeolekule.

Nii Venemaa agressioon Ukraina vastu kui ka Iraagis ja Süürias toimuv tõestavad ilmekalt, et tänapäeval on hoiatusaeg kriiside ja konfliktide puhkemise eel sisuliselt olematuks muutunud. Selle ohuga toimetulemiseks on vaja tõsiselt panustada luurevõimekusse ja situatsiooniteadlikkuse tõstmisse. Konfliktide ennetamise ja puhkenud konfliktide lahendamise seisukohalt on aga võtmetähtsusega liitlaste kohaolek ja usutav heidutushoiak, kõrge valmisoleku tase ja kiire reageerimise võime.

Head Riigikogu liikmed! Eesti on läbi aastate pidevalt rõhutanud, et kollektiivkaitse peab olema kogu NATO tegevuse põhifookus. See on põhjus, miks allianss 1949. aastal loodi, ja see on peamine põhjus, miks Eesti tegi alates iseseisvuse taastamisest lisatööd alliansiga liitumise nimel. Just kollektiivkaitse põhimõte on teinud NATO-st ajaloo kõige võimsama ja edukama julgeolekuorganisatsiooni. Panus, mille meie oleme kümne aasta jooksul NATO liikmena andnud koosmõjus praegu Ukrainas ja selle ümber toimuvaga, andis Eestile Walesi eel võimaluse kõnelda hääl, mis on palju valjem ja palju kuuldavam, kui meie suurus või meie väiksus eeldaks. Koos teiste NATO idapoolsete riikidega nõudsimine rohkem tähelepanu meie piirkonna julgeolekule, ja seda mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes. Selle tähelepanu tulemusi oleme saa-

nud ja saame ka lähemas tulevikus realselt näha ja kogeda.

Eesti delegatsioon läks tippkohtumisele viie keskse sooviga, mille me oma NATO liitlastele seoses Ukraina kriisi ja pingestunud julgeolekuolukorraga esitasime. Esiteks soovisime näha NATO nähtavat kohalolu meie regioonis – nii õhus, maal kui ka merel. Teiseks soovisime NATO varustuse eelpaigutamist meie territooriumile. Kolmandaks soovisime NATO kaitseplaanide kohendamist selliselt, et need vastaksid muutunud julgeolekuolukorrale. Neljas soov oli, et saaksime näha alliansi kiirreageerimisüksuste valmiduse tõstmist. Viiendaks soovisime, et liitlased annaksid kinnituse, et kaitsekulutuste vähenemine peatub ja kõik liitlased võtavad suuna kaitsekulutuste suurendamisele vähemalt 2%-ni SKT-st. Täna võime öelda, et suutsime suurema osa soovitud ka saavutada. Mõistagi on eesmärke, mille saavutamiseks tuleb veel pingutada. Kuid meil ei ole ka kunagi olnud illusiooni, et ajalugu pidanuks Walesi tippkohtumisega justkui jõudma oma õnneliku lõpuni.

Tavapäraselt tippkohtumistel heakskiidetava lõppdeklaratsiooni kõrval oli teine seekordsel *summit*'il vastu võetud tähtis dokument alliansi valmisoleku tegevuskava ingliskeelse pealkirjaga "Readiness Action Plan". Mee-nutan, et kevadel, vahetult pärast Venemaa Ukraina-vastase agressiooni algust ja Krimmi annekteerimist koostasid NATO sõjalised juhid paketi otsekohe ellu rakendatavatest julgeoleku tugevdamise meetmetest. See pakett sai ka poliitilise heakskiidu ja seda asuti kohe ellu rakendama. Eesti valitsuse seisukoht oli toona, et kuna muutus meie julgeolekukeskkonnas on pikaajaline, siis ei tohi tugevdatud heidutushoiak Läänemere ja Musta mere regioonis olla ühekordne või ajutine. Me nõudsim, et tugevdatud kohalolekust meie regioonis peab saama alliansi uus tavaolek, uus normaalsus. Walesis heaks kiidetud valmisoleku tegevuskavaga sai see uus tavaolek NATO riigi- ja valitsusjuhtide kinnituse. See uus normaalsus annab raamistiku Eesti ja kogu NATO idatiiva julgeoleku tugevdamiseks, et olla valmis adekvaatselt reageerima Venemaa agressiivse käitumise tõttu halvenenud julgeolekukeskkonnale Euroopas. Sisuliselt on tegu täiesti uue lähtekohaga kogu NATO tegevusele.

NATO idatiiva julgeoleku tugevdamise meetmed, mis valmisoleku tegevuskava kohaselt jätku saavad, hõlmavad olulisemate koostisosadena järgmisi komponente: esiteks, NATO kohalolu suurendamist NATO idatiival nii õhus, maal kui ka merel; teiseks, varustuse ja logistika eelpaigutamist; kolmandaks, ühe juhtimisstaabi toomist ühe NATO idapoolse riigi territooriumile; neljandaks, Ämari lennubaasi regulaarset kasutamist õhutorbe teostamiseks; viiendaks, Eestis ja mujal Läänemere regioonis pidevalt paiknevaid ning regulaarselt roteeruvaid liitlaste üksusi; ja kuuendaks, kollektiivkaitse stsenaariumil põhinevate õppuste mahu ja hulga suurendamist. On ütlematagi selge, et meid puudutavate heidutusmeetmete puhul on Eesti kohustatud ja ka valmis pakuma liitlastele omalt poolt vastuvõtva riigi toetust. Valmisoleku tegevuskava kui raamistik on heaks kiidetud ja nüüd tuleb see vastavalt tippkohtumisel kokkulepitule täita konkreetse sisuga. See eeldab intensiivset ja kiiret tööd ennekõike Brüsselis, aga kindlasti ka kõigis liitlaste pealinnades. Esimesi ülevaateid selle töö tulemustest ootame me juba järgmistelt välis- ja kaitseministrite kohtumistelt.

Peale loetletud heidutusmeetmete võeti Walesis vastu otsus asuda väga kiire reageerimise võimega üksuse loomisele NATO reageerimisväe, inglise keeles NATO Response Force'i koosseisus. See üksus, ingliskeelse nimega Very High Readiness Joint Task Force suudab reageerida paari päeva jooksul ja selle käsuahelat on lühendatud selliselt, et tema kasutamine saab toimuda sujuvalt ja tõrgeteta.

Oodatud edasiminekuks toimus Walesis ka küberkaitse valdkonnas. Koos NATO arendusväejuhatuse ülemaga allkirjastasin tippkohtumisel lepingu, millega Eesti küberlabor (*cyber range*) sai täiendavaid funktsioone, aitamaks välja arendada kõigi alliansi liikmete ja ka lähimate partnerite küberkaitsevõimekust. Arvestades seda, et peaaegu kõik tulevased relvastatud konfliktid sisaldavad ühe olulise osana ka küberkomponenti, on tegemist otsusega, mis aitab oluliselt parandada liitlaste valmisolekut.

Austatud Riigikogu! Ei ole ilmselt mingi saladus, et pärast külma sõja lõppu, eriti aga pärast eelmise kümnendi lõpu majanduskriisi langesid enamiku NATO liikmesriikide kaitsekulutused sügavale alla kokkuleppelise raja-

joone, milleks on 2% iga liikmesriigi sisemaanduse kogutoodangust. Eesti seisukoht on olnud, et olukorras, kus näiteks Venemaa kaitsekulutused on ainuüksi alates 2008. aasta Gruusia sõjast kasvanud pea 50%, tuleb ka NATO kaitsekulutuste kahanemine peatada ja pöörata need taas kasvule. Vaid siis saame olla kindlad, et suudame hoida ja arendada seda sõjalist võimekust, mida me vajame reaalse maailma ohtudega toimetulemiseks ega pea hakkama tegelema soovmõtlemisega või ohuhinnangute ümberkirjutamisega vastavalt sellele võimekusele, mida me endale piiratud ressursi tingimustes lubada saame. 2% tasemeni jõudmine ei saa küll realistlikult toimuda üleöö, aga on positiivne, et Walesi tippkohtumine tõi kaasa konkreetseid lubadusi ka selles osas. Liitlased, kelle kaitsekulutused juba on 2% SKT-st või rohkem, sh Eesti, lubasid seda taset hoida. Need liitlased, kes praegu panustavad alla 2%, võtsid endale kohustuse kaitsekulutusi suhtena SKT-sse rohkem mitte vähendada ning jõuda 2% tasemele eeloleva kümne aasta jooksul. Samuti lepiti kokku, et sama perioodi vältel jõuavad kõik liitlased tasemeni, kus 20% kaitsekulutustest suunatakse suurinvesteeringuteks ning teadus- ja arendustegevuseks. Lisaks said liitlased kohustuse esitada igal aastal aruanne oma kaitsekulutuste seisuga kohta. Oluline on siinkohal märkida, et see on esimene kord, kus 2% lubadus anti riigi- ja valitsusjuhtide tasemel.

Head kuulajad! Kõik need meetmed aitavad tõsta sõjalise kaitstuse kõrgemale tasemele, kui see kunagi on olnud. Meie ja liitlaste ühiselt otsustatud sammud tagavad selle, et liitlaste üksused jäävad Eesti territooriumile ning et NATO suudab reageerida igasugusele ohule senisest märksa kiiremini. Jah, ma olen viimastel nädalatel mõnikord kuulnud ka väiteid, et Eesti valitsus oleks pidanud tippkohtumisel nõudma ja koju tooma veelgi rohkem. Võib ju olla, et süües kasvab isu, aga kindlasti tasub silmas pidada, et NATO ei ole mingi idamaine turg, basaar, kus alustuseks küsitakse kümnekordset hinda, et jõuda vaieldes ja intensiivselt žestikuleerides mingi mõõdukama kokkuleppeni. Kujutelm, et kui küsime diviisi, siis saame pataljoni, pärineb ajast, kui Moskvast plaanikomitees käies tundus mõistlik alustada fondi ja limiidi väljanuiamist mitmeid kordi

suurematest arvudest, kui tegelikult mõeldavaks või mõistlikuks peeti.

Mõned kodu- ja välismaised kriitikud on püüdnud kahtluse alla seada sedagi, kas NATO üldse suudab oma liikmeid kaitsta. Vastus sellele on väga selge ja ühene: jah, loomulikult suudab. Vaatamata eelmärgitud väljakutsetele hoida kaitsekulutused vajalikul tasemel on üldteada fakt, et NATO kollektiivsed kaitsekulutused ületavad näiteks Venemaa kaitsekulutusi enam kui kümnekordselt ning NATO liitlaste konventsionaalsed relvajõud on kaugelt võimsamad mis tahes riigi või riikide bloki omadest. See on kindlasti piisav, et heidutada Eesti agressiivset naabrit ka Läänemere regioonis, kus Putin usub endal olevat konventsionaalse ülekaalu. Mul ei ole vähimatki kahtlust, et vajaduse korral on NATO ja kõik selle liikmesriigid oma ülesannete kõrgusel. Ent kuigi ma olen veendunud alliansi sõjalises suutlikkuses, liitlaste solidaarsuses ja artikli 5 tugevuses, ei pruugi sellest kõigest piisata. Selles, et liitlastel on otsustavust ja jõudu meid kaitsma, peab olema veendunud ka potentsiaalne agressor. Usun, et Walesis langetatud otsused andsid selle kohta väga selge ja ühemõttelise signaali.

Lisan veel, et ehkki alliansi otsustavus kõiki liitlasi vajaduse korral kaitsta on raudkindel, tahab Eesti omalt poolt teha kõik mis võimalik, et sellist sündmust, mis artikli 5 vallandaks, kunagi ei juhtuks. Ja seda võimaldab kõige kindlamal moel garanteerida just nähtav ja usutav heidutushoiak. Ka selles osas andsid tippkohtumisel langetatud otsused meile tublisti kindlust. Kõik, mis õnnestus Walesis saavutada, sai suurel määral teoks tänu Eesti erakordselt heale mainele liitlaste hulgas. Peale selle, et hoiame riigikaitsekulutusi tasemel 2% SKT-st, sisaldub selles maines ka meie proportsionaalselt väga märkimisväärne panus Afganistani operatsiooni ja teistesse alliansi kriisireageerimissioonidesse, aga ka küberkaitse, küberjulgeolekutöö ning arvamuslimidri positsioon. See, et meie arvamusel on NATO liitlaste seas kaalu, ei rajane mitte meie sõnad, vaid palju rohkem meie senistel tegudel.

Kindlasti ei ole NATO vihmavari vabandus ega ettekääne oma julgeolekusse panustamises tulevikus järele anda. Me peame edaspidigi pingutama, et Walesis saavutatud edu hoida. Eesti sõjalise kaitse arendamine toimub pika-

ajaliste plaanide kohaselt, mille aluseks on erakondadevaheline konsensus põhilistes riigikaitsealastes küsimustes ning stabiilne riigikaitse rahastamine tasemel 2% SKT-st. Seda üksmeelt tuleb hoida nii rahulikel kui ka keerulistel aegadel, nii valimiste vahel kui ka valimiste eel.

Lõpetuseks. Julgeolek vajab peale sõjalise jõu ka kindlat tahet ja kainet meelt – usku sellesse, et me ise suudame ja tahame ennast kaitsta ning usaldust liitlaste vastu, kes on kinnitanud oma pühendumust meie kaitsmisele ja toetamisele. Praegu vajab Eesti rohkem kui kunagi varem tasakaalukat, vastutustundlikku ja argumenteeritud riigikaitsealast debatti, mitte ülepaistatud emotsioone ja ebakonstruktiivset paanika õhutamist. Üks kohalik analüütik kirjutas mõni aeg enne tippkohtumist ühes Eesti meediaväljaandes sellised read: "Kõige olulisem on mõista, et NATO-s ei ole praegu riike, USA kaasa arvatud, kes oleksid nõus Balti riikidele andma vekslilubadusega nende eest sõtta minna. Mingit automatismi ei ole ja need arutelud on Washingtonis, Londonis ja Berliinis veel pidamata." Selgeim vastus sellistele arvamustele on aga Ameerika Ühendriikide presidendi Barack Obama vahetult enne tippkohtumist Tallinnas peetud kõne, milles ta ütles: "Selles alliansis ei ole vanu liikmeid ja uusi liikmeid, vanempartnereid ja noorpartnereid, on vaid liitlased. Nii lihtne see kõik ongi. Me kaitseme absoluutselt iga NATO liikme territoriaalset puutumatus." Veel rõhutas ta, et NATO-ga koos ei kaota Eesti eales oma iseseisvust. Tallinna, Riia ja Vilniuse kaitsmine on sama oluline kui Berliini, Pariisi ja Londoni kaitsmine.

Hea Riigikogu! Arvamuste paljusus ja arvamusevabadus on demokraatlikus ühiskonnas suured ja kaitsmist väärt väärtused. Keda uskuda, on igapäevane vaba valik, aga ma võin kinnitada, et NATO liikmesriikide, sh sõjaliselt ja poliitiliselt kõige võimsamate liikmesriikide juhtide sõnad ei väljenda mitte üht võimalikku arvamust või uitmõtet, vaid seisukohta, mis tugineb ülimalle informeeritusele, ja nende antud kinnituste taga on täielik valmisolek oma lubadusi tegudega kaitsta.

Päris lõpuks tahan tänada kõiki Välisministeeriumi diplomaate, Kaitseministeeriumi ametnikke ja Kaitseväge ohvitseri, kelle kuudepikkune pingutus samuti tippkohtumise doku-

mentidest vastu vaatab. Nende töö jääb enamasti küll kaamerate eest varju, aga on tihti-peale pingelisemgi kui poliitikute vaidlused tippkohtumise koosolekulaua taga.

Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Asume küsimuste juurde. Palun, Karel Rütli!

Karel Rütli

Aitäh! Austatud minister! Kahtlemata, USA presidendi visiit eelmisel nädalal oli väga suur tunnustus nii Eesti riigile kui ka Eesti rahvale. Mis te arvate, mis põhjusel USA president just NATO tippkohtumise eel külastas Eestit?

Sven Mikser

Kindlasti lähtub Valge Maja riigipea reisi-graafiku koostamisel päris paljudest kaalutlustest. On selge, et Ameerika Ühendriikide president on valdavas enamikus maailma pealinnades erakordselt oodatud külaline ja ta oma ametiaja jooksul kindlasti ei jõua vastu võtta kõigi riikide küllakutseid. Eesti puhul, ma usun, olid peamised kaalutlused need, mida ma rõhutasin. Meil oli alust loota NATO tippkohtumise laua taga oma seisukohtadele toetust leida. Me oleme NATO-s nähtav ja väga tugev liitlane, meie panus NATO-s on kindlasti nii kaitsekulutuste osas kui ka operatsioonides osalemisel proportsionaalselt päris suur. Loomulikult, väike riik on väike riik, aga Eesti on olnud hea liitlane oma suurematele partneritele ja see leiab tunnustust kindlasti ka sel moel, et meid toetatakse. Ameerika Ühendriikide presidendi visiit vahetult tippkohtumise eel on kindlasti väga kõrge tunnustus. Loomulikult ma usun sedagi, et Ameerika Ühendriikide presidendil oli soov anda mitte üksnes Eestile, aga ka teistele idapoolsetele NATO liikmesriikidele selge signaal, et keerulises julgeolekuolukorras ollakse meiega koos, ja lisaks sama selge signaal kõigile neile, kes võiksid tahta meie julgeolekut ohustada, et seda ei maksa teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Peaminister rääkis, et Eesti panus NATO tegevusse 2% SKT-st on liiga väike, on vaja raha juurde panna. Minu küsimus ongi seoses sellega. Kui suur see juurdepanek teie hinnangul võib olla ja milliselt riigieelarve reall saab need summad võtta?

Sven Mikser

Peaminister on öelnud ja ka mina olen varem rõhutanud, et Eesti kindlasti peab hoidma kaitsekulutusi tasemel 2% SKT-st. See ei ole tegelikult n-ö NATO sissemaks, need on kulutused, mida me teeme ise oma kaitsevõime hoidmiseks ja arendamiseks. Loomulikult osa rahast läheb ka selleks, et olla valmis vajaduse korral NATO liitlastega koos tegutsema, ja osa sellest kulub osalemisele NATO operatsioonides. See 2% on suunatud reaalseteks tegevusteks, reaalseteks investeringuteks ja muudeks kulutusteks, olgu selleks siis kaitsetarbelise infrastruktuuri arendamine, üksuste väljajõe ja varustamine või suurhanked. Eelmise aasta lõpul tänavust riigieelarvet arutades ei osanud siin Riigikogus vist keegi ette näha, et 2014. aastal tekib vajadus võõrustada liitlaste õhuväelasi Ämari õhuväebaasis või ka liitlaste maaväelasi Eesti pinnal. Neid kulutusi ei osatud riigieelarvesse sisse programmeerida, aga kuna need on vältimatud ja hädavajalikud kulutused, siis ei ole mõistlik neid teha pikaajaliste plaanide ärajätmise või edasilükkamise hinnaga, mõistlik on need kulutused teha plaanitule lisaks. Protsendina SKT-st ei ole tegemist eriti märkimisväärse summaga. Koos peaministri ja rahandusministriga oleme sellele katet otsinud ja selle ka leidnud.

Samas ma arvan, et vaatamata sellele, et me räägime siin 3–4 miljonist eurost, on tegemist väga põhimõttelise ja olulise küsimusega. Me ei rahasta vastuvõtva riigi toetuskohustust nii, et selle arvel kannatab mõni Kaitseväe hankeprioriteet, näiteks varustuse hange. On selge, et kõik see, mis ei hõlma varustuse hankeid ja investeringuid, on suhteliselt n-ö lukus raha ja seda ei ole põhimõtteliselt võimalik muuks otstarbeks paindlikult kasutada. Nii et ma arvan, et 2% taseme hoidmine on oluline ja vastuvõtva riigi kulutused nii tänavu kui ka järgmisel aastal tuleks teha sellele lisaks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tiit Tammsaar!

Tiit Tammsaar

Täna, proua juhataja! Hea kaitseminister! Kahtlemata annavad Obama visiit ja lõppenud NATO tippkohtumine nii tervele Euroopale kui ka Eestile julgust ja innustust oma riigi ja terve Euroopa kaitsega aktiivselt tegeleda. Kuid tuleme tagasi aega, kui me alles astusime NATO-sse. Lisaks sellele, et me leppisime kokku eraldada riigikaitse eelarveks 2% SKT-st, leppisime ka kokku, et poliitikasse kaitsevälasi ei tõmmata. Nüüd aga on meie koalitsioonipartner kasutusele võtnud uue paradigma: nii siseminister kui ka noorpoliitik Kalle Palling, eriti viimane, on Kaitseväe meililisti kaudu kutsunud kaitseväelasi üles arutama näiteks Rapla kaitse- ja julgeolekupoliitikat. Kas see on mingisugune uus paradigma? Mida arvavad asjast Kaitseministeerium ja minister?

Sven Mikser

Tõepoolest, Eestis kehtib tegevteenistuses olevatele kaitsevälastele erakondade tegevuses ja üldse poliitikas osalemise keeld. Samas on Eestis Kaitseväge kindlasti avatud institutsioon ning on n-ö korrektsed ja vähem korrektsed viisid, kuidas kaitsevälaste professionaalset nõuannet kasutada, muu hulgas näiteks valimisprogrammide koostamisel. Ma olen täiesti veendunud, et ei Kaitseväge juhataja ega Kaitseväe ülem ei keeldu esinemast ühegi erakonna, ühegi otsustava kogu või foorumi ees. Samal ajal ma arvan, et pole korrektne üritada tegevvälasi kaasata masspostituse abil. Seda ma isiklikult taunin. Aga selle üle, mida tähendab kaitsevälastele kehtiv piirang osaleda erakondade tegevuses, võiks mõtteid vahetada omaette teemana, see ei ole NATO tippkohtumisega seonduv teema.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Meediakajastuste ja ka isiklike kokkupuudete põhjal on jäänud mulje, et küllaltki suur osa Eesti mitte-eestlastest elanikke suhtub Walesi kokkulepetesse negatiivselt. Neis nähakse ohtu Eesti julgeolekule, seda nii idanaabri provotseerimise

mõttes kui ka pidades silmas seda, et võõrvägede üksuste paigutamine Eestisse võib sõjalise konflikti korral teha Eestist esmalöögi objekti. Kas valitsus on seda probleemi teadvustanud ja mingeid meetmeid kavandanud, et selliseid hirme ja hoiakuid leevendada?

Sven Mikser

See, et meedia tarbimise mõttes on vene emakeelega inimesed mõnevõrra teistsuguses infoväljas kui eesti emakeelega inimesed, on probleem, mida on ikka teadvustatud. Ja toimivaid lahendusi on siiani paraku otsitud rohkem kui leitud. Nii Vabariigi Valitsus kui usutavasti ka Riigikogu jätkavad arutelusid, kuidas anda ka mitte-eesti emakeelega inimestele Eestis teavet, mis tooks nad meie inforumile lähemale. See on kindlasti suur väljakutse, mille puhul ei ole kiireid lahendusi. Küllap olete pingsalt jälginud arutelusid, mida on peetud venekeelse kas siis ainult Eestit või kõiki Balti riike või tervet Ida-Euroopat katva meediakanali loomise üle. Arvan aga, et ressursi või poliitilise kokkuleppe puudumise korral võivad need ülemäära ambitsioonikad projektid jääda üksnes unistusteks. Kindlasti tuleb alustada natuke madalamalt, rohujuure tasandilt.

Aga mis puutub sellesse, et liitlasväe üksuste kohalolek Eesti pinnal võiks Eesti julgeolekuolukorda halvendada, siis selle väitega ei saa kindlasti mitte kuidagi nõus olla. Ma olen täiesti veendunud, et selliste raskesti prognoositava käitumisega, aga viimaste kogemuste põhjal agressiivselt tegutsevate režiimide puhul, nagu on praegune Putini administratsioon Venemaal, on nõrkus kindlasti provokatiivsem kui tugevus. Kui liitlasi tajutakse kahtlevate, kõhklevate ja lõhestatutena, tekitab see pigemini kiusatust õnne katsuda ja agressiivseid samme astuda. Kui liitlasi tunnetatakse tugevate, ühtsete ja resoluutsetena, siis vahest mitte. Ma arvan, et kui Eesti pinnal viibivad liitlasriikide sõjaväelased, kes viivad siin läbi oma väljaõpet ja harjutavad koos Eesti kaitsevälastega eri stsenaariumide käivitumist, sh Eesti territooriumi kaitsmist – mitte ükski neist õppustest ei ole NATO-l ju ründesuunitlusega –, siis ei tohiks see kindlasti halvendada meie julgeolekuolukorda ega teegi seda. Pigem on ikkagi tegemist tegevusega, mis parandab

Eesti julgeolekuolukorda ja usutavasti tugevdab ka kõigi Eesti inimeste julgeolekutunnet.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Küsin NATO lepingu artikli 5 kohta. Ja küsin selliselt: miks peab lepingu ühte artiklit kogu aeg rõhutama ja üle korrutama, et see ikka kehtib? Kas ei peaks olema enesestmõistetav, et lepingut ei seata kahtluse alla?

Sven Mikser

Kindlasti on NATO aluslepe, 1949. aastal sõlmitud Washingtoni lepe kehtiv nii kaua, kuni keegi ei ole seda tühistanud või muutnud. Sealhulgas kehtib loomulikult ka artikkel 5. Mis teeb artiklist 5 erilise artikli? NATO aluslepe puhul on tegemist väga lühikese, väga hästi loetava tekstiga. Viies artikkel ütleb, et vastavalt ka ÜRO harta põhimõtetele käsitlevad kõik lepinguga liitunud riigid rünnakut ühe liitlasriigi vastu rünnakuna kõigi vastu ja kaitsevad seda rünnaku alla sattunud liikmesriiki ühiselt. See ongi, nagu ma ütlesin ka oma ettekandes, põhjus, miks NATO loodi. Ülejäänud artiklid käsitlevad poliitiliste konsultatsioonide mehhanisme, seda, kuidas toimub uute liikmete vastuvõtt, jne. NATO loodi just teise maailmasõja järel, kui demokraatlikud riigid viisid oma majanduse, kogu oma toimimise sõjaaegselt režiimilt üle rahuaegsele, üks võitjariikidest, Nõukogude Liit, seda toona aga ei teinud. Tunnetati, et Euroopas on tekkimas julgeolekuvaakum. Nõukogude impeerium asus oma mõjuala Ida-Euroopas laiendama ja nii lepitigi kokku ühises kaitstes, nagu lubas ka üsna värskest vastu võetud ÜRO harta. Pärast seda on see ühise kaitse punkt leidnud üle kordamist kõigi alliansi tippkohtumiste lõppdeklaratsioonides.

Loomulikult on aeg-ajalt ikka küsitud, kas nii iseenesestmõistetavat asja peaks kordama igas lõppdeklaratsioonis. Tegemist on mõnes mõttes tõesti sellise rituaalse kordusega, aga selle puudumine ühes lõppdeklaratsioonis, kus ta alati on olnud, torakaks imelikul viisil silma ja paneks küsima, kas midagi on muutunud. Nii et loomulikult on terve NATO aluslepe jõus ja kehtib ka artikkel 5, mida on lõppdek-

laratsioonides üle rõhutatud kui väga tugevat heidutussõnumit.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Maimu Berg!

Maimu Berg

Aitäh, proua eesistuja! Härra minister! Kuidas te hindate Eesti kodanike kaitsetahet? Kas ei tundu, et kui me väga palju räägime NATO jõulisest liitlusest, siis see nagu uinutab meie inimeste kaitsetahet? Kui see nii on, kuidas on võimalik seda teie arvates tugevdada? Ja ma panen siia kõrvale veel ühe küsimuse: kuidas te suhtute riigikaitse süvendatud õpetamisse koolides?

Sven Mikser

Aitäh! Kõigi küsitluste järgi on eestlaste ja teiste Eesti kodanike kaitsetahe tugev. Samal ajal loomulikult on kõlanud ka alternatiivseid küsimusi, näiteks selliseid, kas inimesed oleksid valmis sõjalise konflikti korral Eestist lahkuma. Nendest vastustest on selgunud ka hoiatavaid arve. Kaitsetahe on loomulikult asi, mida tuleb pidevalt hoida ja turgutada. Võib öelda, et lähiregioonide, meie lähinaabruse kriiside puhul reeglina kaitsetahe saab kinnitust. Inimesed tõttavad oma kaitsetahet väljendada näiteks sellega, et liituvad Kaitseväe suuremal hulgal kui rahulikumatel aegadel. NATO-liitlaste kohalolek meie pinnal peaks Eesti inimeste kaitsetahtele mõjuma pigem positiivselt, mitte uinutavalt. See, et liitlaste üksused on siin, treenivad ja harjutavad koos meie kaitseväelastega, et nad õpivad koos tegutsema, võiks muuta ka tegevväelase ameti ihaldusväärsemaks ja prestiižsemaks. Kindlasti julgustab see neid, kes tahavad vabatahtlikult riigikaitstes osaleda, oma panuse anda.

Mis puutub riigikaitse õpetamisse, siis minu ja kogu Kaitseministeeriumi seisukoht on, et riigikaitseõpe peaks olema kõikides koolides kättesaadav, kõigil õpilastel peaks olema võimalus seda õppida. Samal ajal ei asenda riigikaitseõpetus koolis mingil juhul ajateenistust Eesti Kaitseväes, kuigi loob kindlasti head eeldused selleks, et ajateenistus edukalt läbida. Olles viimaste kuude jooksul vestelnud paljude riigikaitseõpetajatega ja esinenud ka riigikaitseõpetajate, olen ma veendunud, et see, kui õpilane on õppinud koolis riigikaitseõpetust,

tekitab temas realistlikud ootused kaitseväeteenistuse suhtes, võttes maha ka mõned põhjendamatud sellega seotud hirmud. Meie uuringud näitavad, et riigikaitseõpetust õppinud noored läbivad kaitseväeteenistuse sujuvamalt ja edukamalt, nende väljalangemine on väiksem kui nendel, kes seda ei ole teinud. Kas see peaks kohustusliku õppeainena saama õppekavadesse, selles osas ma usaldaksin Haridus- ja Teadusministeeriumi informeeritud arvamust. On selge, et surve õppekavadele tervikuna on päris suur. Neid õppeaineid, mida kohustuslikuna õppekavadesse soovitakse lisada, on peale riigikaitseõpetuse teisigi. Aga kindlasti peaks olema nii, et ühelgi lapsel, kes koolis seda ainet soovib õppida, ei jääks see tegemata põhjusel, et seda tema koolis ei pakuta.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Barbi Pilvre!

Barbi Pilvre

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Kuidas te iseloomustaksite läinud kohtumise valguses Soome ja Rootsi suhet NATO-ga? Teatavasti allkirjastasid nad tippkohtumisel nn Host Nation Support Arrangement'i ehk vastuvõtva riigi toetuse lepingu. Kas seda saab interpreteerida kui sammu NATO suunas või kuidas?

Sven Mikser

Soome ja Rootsi on olnud pikkade aastate jooksul NATO-le väga lähedased partnerid. Nad on eri aegadel märkimisväärselt NATO operatsioonidesse panustanud. Need enam kui kümme aastat, mil NATO oli Afganistanis kohal, on nad olnud *per capita* ehk ühe elaniku kohta isegi suurimate panustajate hulgas. Nii et nende alliansiga koos tegutsemise võime ja koos tegutsemise kogemus on väga suur. Nüüd, mil ISAF-i operatsioon Afganistanis on kohe-kohe lõppemas, on NATO-l tekkinud päris paljude partneritega väga tihe koostöö. Tippkohtumisel arutati päris mitmes formaadis, kuidas seda kogemust kõige paremal viisil hoida ja edasi arendada. Näiteks lisaks tava-pärasele peaministrite ja presidentide ISAF-formaadi kohtumisele toimus ka kaitseministrite kohtumine 24 lähedase partneriga, kes on ISAF-isse panustanud. Samuti toimus eraldi kohtumine viie eriti lähedase n-ö interopera-

biilsuse partneriga, kelle hulgas olid ka Soome ja Rootsi.

Seega on selge, et NATO-liitlased on selle sideme hoidmisest huvitatud. Samamoodi on ka Soome ja Rootsi huvitatud, et see side püsiks ka pärast seda, kui ühendavat lüli ISAF-i operatsiooni näol enam pole. Praegu on ju hästi teada olevatel põhjustel otsad mõneti veel lahtised ja pole teada, kas ISAF-i jätkuoperatsioon käivitub või ei käivitu. Aga isegi kui see käivitub – ja ma eeldan, et siiski käivitub – ning kui ka Soome ja Rootsi sinna panustavad, siis mastaabid on kindlasti võrratult väiksemad kui senisel ISAF-i missioonil.

Mis vastuvõtva riigi toetuse leppesse puutub, siis tegemist on raamleppega, mis iseeneest ei kohusta millekski ega seo kuidagi leppeosaliste käsi, aga kindlasti on see märgilise tähenduse poolest oluline. Soome ja Rootsi sõjaline liitumine või liitumatus on kindlasti nende enda suveräänne otsus. Me teame, et seda otsust mõjutavad paljud tegurid, kaasa arvatud avalik aramus. Aga Eesti on neile kindlasti tänulik selle toetuse eest, mis nad on Eestile andnud – ajal, kui meie rääkisime läbi oma NATO-liikmesust ja pürgisime NATO-sse, olid nad meie suhtes väga toetavad. Meil on mõlemaga olnud väga tihe kahepoolne koostöö ja kindlasti oleks meil hea meel neid tervitada ühel päeval ka alliansi liikmetena, mitte üksnes partneritena. Aga see on otsus, mille nad peavad ise langetama.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rein Randver!

Rein Randver

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Täna selle ülevaate eest ja informatsiooni eest! Minu küsimus puudutab koostööd. Teatavasti NATO põhilepingu artikkel 4 ütleb, et ohu korral alustatakse liikmesriikides konsultatsioone, ja ma arvan, et viimasel NATO tippkohtumisel sai kinnitust, et see artikkel ka toimib. Aga mul on küsimus: kui me nimetame seda aastat kriisiaastaks, siis kuidas NATO on suhelnud, konsulteerinud ja olukordi arutanud koostöös Euroopa Liidu ja OSCE-ga?

Sven Mikser

On selge, et igal organisatsioonil on oma spetsiifika. NATO on sõjalise kaitse organisat-

sioon, aga samal ajal on tal liikmeskonna mõttes Euroopa Liiduga väga suur ühisosa, väga suur kattuvus. Eesti seisukohast peaks NATO olema igasuguses sõjalises kriisis n-ö esimese valiku organisatsioon. Samal ajal on selge, et võib ette tulla ja reaalses elus tulebki ette operatsioone, kus NATO organisatsioonina ei saa või ei taha kriisi reguleerimises osaleda. See tõttu on Euroopa Liit loonud aastate jooksul oma mehhanismid, kuidas kriise reguleerida. Muu hulgas on Euroopa Liit loonud oma kiirreageerimisvõimekuse, milleks on Euroopa lahingugrupid. Samas me teame, et vaatamata päris pikale olemasolu ajale pole lahingugruppe nende algsel otstarbel tegelikult kasutatud. Neid on pigem kasutatud sellise transformatsiooni või koos tegutsemise harjutamise tööriistadena kui reaalset kriisi reguleerijatena. Reaalsete kriiside puhul on Euroopa Liit pigem kasutanud sellist *ad hoc* väeloomet, kui Euroopa Liit on otsustanud siseorganisatsioonina mõne kriisi reguleerimisel osaleda, näiteks Aafrikas kas Kesk-Aafrika Vabariigis või Malis.

Mis puutub konsultatsioonidesse ja koostöösse Euroopa Liidu ning NATO vahel, siis ühest küljest on see päris tihe. NATO kohtumistel osalevad Euroopa Liidu kõrged esindajad, Euroopa Liidu kaitseministrite kohtumisel, kust ma eile naasin, osalesid aga ka NATO esindajad. Selles mõttes on infovahetus väga tihe ja tõhus. Samal ajal me teame, et selle koostöö formaliseerimist on takistanud see väike eriosa, mis nendel organisatsioonidel liikmeskonna mõttes on. Euroopa Liitu kuulub Küprose Vabariik, NATO-sse aga Türgi ning see on olnud üks takistus. Võib-olla pole viisakas seda välja öelda, aga me kõik tegelikult teame, et see on üks kivi, mille taga koostöö formaalne edasiarendamine on natuke topanud. Aga praktilises elus on takistusi päris vähe.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Eksperdi hinnangu järgi piisab juba kõigest 7%-st maakeral olemasolevast tuumarelvastusest, et hävitada kogu elu planeedil. Ellu jäävad viie, kuue või seitsme valitsuse

liikmed oma punkrites, aga vaevalt nad sellest suurt rõõmu tunnevad. Suhelda jääb siis vaid prussakate ja rottidega. Me oleme juba pikemat aega kuulnud sellest *summit*'ist ja ettevalmistusest sõjaks. Tänapäeva maailmas, kus on vist unustatud eelmise sajandi õppetunnid, käib ettevalmistus globaalseks sõjaks. Kas sellel *summit*'il tõesti ei kuulnud midagi rahumeelset? Kas ei ole programmi, mis annaks meile lootuse, et me saame rahu elada ka järgmised 10–20 aastat ja veelgi kaugemas perspektiivis?

Sven Mikser

Ma jagan teie muret tuumarelvadega seotud ohtude pärast. Mõni päev tagasi lugesin ma ka uudist, et Higgsi bosoni avastamine võimaldaks inimestel hävitada kogu universumi, mitte üksnes maakera. Kindlasti on need ohud täiesti tõsiselt võetavad ja NATO tuumapoliitika on omaette pikem teema.

Aga kui rääkida sellest tippkohtumisest ja valmistumisest või mittevalmistumisest sõjaks, siis nagu ma oma ettekandes ütlesin, meie soov on ära hoida olukorda, kus NATO peaks rakendama artiklit 5. Samal ajal me kindlasti peame olema valmis nii moraalselt kui ka materiaalselt selleks, et ühiskaitse artiklit tuleb kasutada. Ja tegelikult see tajutav valmisolek artikli 5 raames liitlasi tõepoolest ka reaalset kaitsta on ka kõige parem viis selle kasutamist ära hoida. See on kogu heidutuse kontseptsiooni mõte. NATO on, nagu ma ühele küsimusele vastates juba ütlesin, ellu kutsutud ju selleks, et pidada vajaduse korral kaitseõda – selleks, et rünnaku alla sattunud liitlasriike kaitsta. NATO ei planeeri, ei harjuta operatsioone, mille eesmärk on NATO naabrite sõjaline ründamine. Ma arvan, et see on võtmetähtsusega. Loomulikult kõik, mida tippkohtumisel räägiti, kõik, mida räägitakse NATO läbirääkimislauadade taga, on suunatud sellele, et hoida rahu ja stabiilsust euro-atlantilises regioonis, laiemalt aga kogu maailmas. Paraku maailmas, kus me näeme tugevnemas riike, režiime ja ka mitteriiklike tegutsejaid, kes ei jaga meie demokraatlike väärtushinnanguid ning kelle püüdlused ei ole suunatud rahu ja stabiilsuse hoidmisele, suudab demokraatlik maailm rahu ja stabiilsust kõige paremal viisil hoida, omades ka sõjalist võimekust, mis mis tahes väljakutsujaid heidutab.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Neeme Suur!

Neeme Suur

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud kaitseminister! Eesti liigub laiapõhjalise riigikaitse suunas ja kui me vaatame Euroopa riike, siis teinekord tundub, et kõige suurem julgeolekuoht võib olla hoopis Euroopa riikide majanduslik, näiteks energeetiline sõltuvus Venemaast. Kas laiapõhjalise riigikaitse valguses käsitlevad neid küsimusi ka NATO oma tegevuses? Kas sedagi arutati nüüd *summit*'il või keskenduti ainult kitsalt sõjalisele tegevusele?

Sven Mikser

NATO on sõjalise kaitse organisatsioon, aga loomulikult on NATO-l olemas ka märkimisväärne poliitiline dimensioon. On üldiselt ja üheselt arusaadav, et NATO heidutushoiak baseerub suurel määral ka sellel, et väljakutsujad, potentsiaalsed agressorid tunnetavad NATO-t poliitiliselt ühtsena. Samal ajal on selge, et üks taktikaline võtte, mida NATO-t nõrgendada soovivad riigid ja ka mitteriiklikud tegutsejad kasutavad, on püüd NATO-t siseselt lõhestada ning selleks sobivad sõjaliste provokatsioonide kõrval ka poliitilised ja majanduslikud, sh energiakandjatega sooritatavad manipulatsioonid ja operatsioonid. See on asi, mida NATO läbirääkimislaudade taga arutatakse. Vastus sellele saab olla ühtne tugevam ja efektiivsem Euroopa Liidu energeetikapoliitika, kus astutakse samme selleks, et tagada piisavad energiaühendused liikmesriikide vahel, et mitmekesistada energiakandjate tarnijaid, et tagada olukord, kus ühtegi liitlast ei ole võimalik üksikuna tarneahelast välja lülitada ning külma ja pimedasse jätta. Ma arvan, et need reaalsed vastusammud, mis tagavad liitlaste kaitstuse mittesõjaliste survemeetmete eest, on kindlasti paremini tehtavad teiste organisatsioonide, näiteks Euroopa Liidu kaudu. Aga jah, NATO läbirääkimislaudade taga neid küsimusi ja nende võimalikke indikatsioone sõjalisele julgeolekule käsitletakse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalev Kallemets!

Kalev Kallemets

Austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Suur tänu teile adekvaatse teemapüstituse eest peale NATO tippkohtumist ja arutelu eest! Tooksin esile NATO abi Ukrainale. Walesi tippkohtumisel lubati, et see saab olema põhjalik ning arvestab Ukraina vajadusi neljas alavaldkonnas, kokku eraldavad eri liikmed selleks 15 miljonit eurot. President Porošenko abi nimetas mõned liikmesriigid, kes osutavad Ukrainale erinevat laadi abi. Kas Ukraina abistamine ka kaitsevaldkonnas on midagi, mis on Eestile oluline, ja mida me peaksime seejuures silmas pidama?

Sven Mikser

Kindlasti on see Eestile oluline. Kaitseministerium soovib pakkuda sellist väga humaanset abi. Juba sel aastal loodame tuua Seli Tervisekeskusesse ravile esimesed vigastatud Ukraina relvajõudude võitlejad ja see abi peab kindlasti jätkuma ka järgmisel aastal. Mis puutub muusse, materiaalsesse abisse, siis koostame praegu ülevaadet sellest, millised võimalused meil olemas on, mida sellist me saame reaalselt pakkuda, millest Ukrainale võiks kasu olla. Seni on eelistatud nn mitteletaalist abi. Ukrainal endal on märkimisväärne kaitsetööstus. Lihtsalt meenutuseks nii palju, et Eesti on omal ajal minu mäletamist mööda osalenud ühes usaldusrahastus, mille eesmärk oli aidata Ukrainal vabaneda üleliigsest laskemoonast ja lõhkeainest. On terve hulk artikleid kõike seda, millest Ukraina relvajõududel praegu mingil juhul puudust ei ole, ent samal ajal on riigi majandus üsna habrastel jalgadel. Aga sügis ja talv koputavad uksele. Nii et Ukraina abi, seejuures suuremahulist abi selleks, et toime tulla, hakkama saada, kindlasti vajab.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marianne Mikko!

Marianne Mikko

Lugupeetud eesistuja! Austatud kaitseminister! Nagu kõik NATO tippkohtumised, nõnda lõppes ka Walesi tippkohtumine põhjaliku lõppdeklaratsiooni vastuvõtmisega. Tavapärase 50–60 peatüki asemel oli selles lausa 104 peatükki. Põhjalikku käsitlemist leidis ka Venemaa. NATO-Vene suhted on uutel alustel, Venemaad on nimetatud vastaseks. Mida see

teie meelest, kaitseminister, konkreetsemalt tähendab?

Sven Mikser

Eks mingis mõttes tähendab see tõele näkku vaatamist. NATO tegi pärast külma sõja lõppu märkimisväärseid jõupingutusi selleks, et aidata ka külmas sõjas alla jäänud poolel demokraatiseeruda. Muu hulgas püüti luua võimalusi selleks, et kehtestataks relvajõudude demokraatliku kontrolli põhimõtted. Poliitilisel tasemel jõudis see protsess teatud kulminatsiooni 1997. aastal, kui sõlmiti NATO-Vene aluslepe, mis pani aluse sellisele koostööformaadile nagu NATO-Venemaa nõukogu.

Ütleme niimoodi, et pärast Vladimir Putini presidendiks saamist on Venemaa poliitilised liidrid oma retoorikas üha enam käsitanud NATO-t kui vastast, mitte kui partnerit. NATO liikmesriigid, seejuures päris mitmed päris pikka aega, vaatasid sellele mõnevõrra läbi sõrmede ja lootsid, et hea sõna võidab võõra väe. Samas Ukraina-vastane agressioon, eriti kui seda vaadata 2008. aasta Gruusia-vastase sõja taustal, näitab, et mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes vastandub praegune Venemaa režiim üha enam NATO-le ja nende rahvusvahelise õiguse printsiipidele, millest demokraatlik maailm lähtub. Nüüd on see leidnud kajastamist tippkohtumise lõppdeklaratsioonis, muu hulgas ka tõdemuses, et Venemaa on rikkunud lisaks muudele rahvusvahelise õiguse põhimõtetele ja sõlmitud lepetele ka 1997. aastal sõlmitud NATO-Venemaa aluslepet.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Ma tänan! Hea minister! Oma ettekandes sa mainisid NATO kiirreageerimisjõude. Siamaani ei ole me aga midagi kuulnud ajaramistiku kohta. Kas sul on selle kohta midagi lisada? Ja teiseks, Rasmussen ütles Walesis nende üksuste saabumise kohta, et see võiks olla loetud päevade küsimus. Kui me vaatame Krimmi sündmusi, siis tegu oli loetud tundide, mitte päevadega. Minu küsimus on järgmine. Mis sa arvad, kas NATO suudab kokkuleppele jõuda, milline on lühim piltlikult öeldes NATO tuletõrjeauto saabumise aeg? Kui kuskil puh-

keb tulekahju, millal võidakse seda kustutama jõuda?

Sven Mikser

See on väga hea küsimus, aga ega sellele praegusel ajahetkel detailset vastust ei ole. Tõesti, selline *circa* 4000-meheline väga kiire reageerimise valmisolekus üksus, kuidas öelda, selline valmisolekujõudude jäämäe tipp peaks lähiajal loodama. Eri liikmesriigid on juba deklareerinud oma valmisolekut sellesse panustada, teiste hulgas oma peaministri suu läbi ka tippkohtumise võõrustajariik Suurbritannia. Ma loodan, et see üksus saab kiiresti loodud. Loomulikult üks küsimus on poliitilise otsuse langetamise formaat. On selge, et teatud operatiivne kontroll selle üksuse üle peab minema NATO väejuhtidele. Vastasel juhul, kui rakendub selline tavaline poliitiline otsustusprotsess, pärsib see mõnevõrra tolle üksuse kiiret kasutamist. See oli vist kindral Jones, kes NRF-i, NATO kiirreageerimisväge luues ütles, et mida kiiremini see üksus valmis reageerima on, seda parem. Iga täiendav päev maksab midagi. Näiteks viiepäevases valmisolekus üksust tasub luua ja ülal pidada ainult juhul, kui on olemas ka reaalne poliitilise otsustamise mehhanism, mis tagab, et otsus selle väe kasutamise kohta on võimalik langetada nii kiiresti.

Loomulikult, eelhoiatusaeg on sisuliselt kahanenud nullini. See ei tähenda mitte ainult seda, et meil peab olema valmidus selle ümberpaigutatava kiirreageerimisüksusega reageerida väga kiiresti, vaid ka seda, et me peame nii liitlaste üksustega kui ka nende varustusega ennetavalt kohal olema. See tähendab ka seda, et meie eelhoiatus peab olema tunduvalt tugevam. On selge, et külma sõja aastate jooksul, eriti ajal, kui NATO oli väga suurte väeüksustega Afganistanis kohal, oli nende n-ö tsensorite luurevõimekus fokuseeritud hoopis teistele maailma regioonidele. Muidugi, päriselt tähelepanu Lähis-Idalt praegu ära pöörata ei saa, aga situatsiooniteadlikkus sellest, mis toimub Venemaal, peab olema palju parem. Me teame, et Venemaa on viinud läbi kiire mobilisatsiooni harjutusi, on õppuste sildi all paigutanud oma üksusi väga kiiresti ühest regioonist teise. See kindlasti eeldab seda, et meie pilt situatsioonist, meie pilt vägede liikumisest peab olema oluliselt parem, kui

see oli näiteks aasta või kaks tagasi. Ja teadlikkus sellest on kohale jõudnud. Töö selle lünga täitmiseks käib väga kiiresti ja tõhusalt.

See "null" loomulikult ei tähenda seda, et kõik juhtuks hetkega, aga kõik juhtub siiski väga kiiresti. Ja seetõttu on kindlasti oluline, et selle Very High Readiness Joint Task Force'i reageerimisaeg oleks mõõdetav tundides. On see 48 või 72 tundi, on juba detailiküsimus, aga me kindlasti ei räägi nädalatest ja kuudest, millest räägiti vahetult pärast külma sõja lõppu. Praegu käib jutt tundidest, halvemal juhul päevadest.

Teine asi, millele ma ka oma ettekandes keskendusin, on staabi loomine. Me teame, et mida kõrgemas valmisolekus on NATO üksused, kas või näiteks seesama kirdekorpus, mis on ka n-ö meie korpus ning mille raamriigid on Saksamaa, Taani ja Poola, seda parem. Nende valmisolek kiiresti reageerida sõltub aga sellest, kui hästi mehitatud on ka tavaolukorras, rahuajal nende staabid. Ja kõik need riigid ongi võtnud endale kohustuse palju paremini seda staapi mehitada. See oli tegelikult üks nendest valmisoleku tegevuskava punktidest, et sel viisil olulisel määral parandada mitte üksnes ainult sellise üksuse – inglise keeles on see *spearhead force* ehk siis n-ö nooleteravik –, vaid ka alliansi teiste üksuste valmisolekut.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Stalnuhhin, teine küsimus!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Mul on täpsustav küsimus, millele sul on võimalik vastata kõigest kahe sõnaga. Nimelt, minu esimesele küsimusele vastates ütlesid sa umbes kolm korda, et NATO on loodud liitlaste kaitseks. Väga õilis. Aga ütle, palun, näiteks Jugoslaavia puhul, keda NATO kaitses, kui pommitas Belgradi jt linna? Nimeta üks liitlane, keda kaitsti! Ja näiteks Iraak – keda kaitses NATO Iraagis, kui alustas sõda, milles hukkus pool miljonit tsiviilkodanikku?

Sven Mikser

Ma ei näe, kuidas sellele küsimusele saaks vastata kahe sõnaga. Õnneks Riigikogu koduja töökorra seadus annab võimaluse vastata

natuke pikemalt. Mis puutub Iraaki, siis Iraak ei olnud NATO operatsioon, nii et ma NATO tippkohtumise tulemuste arutelu kontekstis Iraagi operatsiooni pikemalt käsitlema ei hakkaks. Mis puutub Kosovosse, siis pärast külma sõja lõppu NATO deklareeris oma kolm põhifunktsiooni, mille hulka lisaks liitlaste kollektiivsele kaitsele kuulus ka kriisireguleerimine. Kosovo puhul käivitati humanitaarsetel ajenditel sekkumine olukorda. Tegemist oli tõsise humanitaarkriisiga, võib öelda, et koguni etnilise puhastusega. Nii et Kosovos NATO otsustas sekkuda Kosovo elanike kaitseks. Jah, tõsi, tegemist ei olnud NATO liikmesriigiga, toona ei olnud tegemist üldse veel iseseisva riigiga. Aga suuremate tsiviilohvrite vältimiseks oli see sekkumine vajalik. Nii nagu Euroopa Liit on pidanud vajalikuks sekkuda Kesk-Aafrika Vabariigis, et ära hoida genotsiidi.

On tõsi, et selline humaansel ajendil etnilisse või religioossesse vägivalda sekkumine on rahvusvahelises õiguses ehk puudulikult reguleeritud, aga see on jällegi NATO tippkohtumisest eraldi seisev küsimus. Kui me räägime Eesti kaitsmisest sõjaliste ohtude eest, siis me räägime ühe NATO liikmesriigi kaitsmisest, nii nagu seda näeb ette NATO alusleppe artikkel 5 ning nagu seda täiesti selgelt ja ühemõtteliselt lubab ÜRO harta. Kas rahvusvaheline õigus mõnes aspektis vajaks täiustamist ja täiendamist? Küllap ta vajaks, sest väga suurel määral peegeldab kehtiv rahvusvaheline õigus 1945. aasta reaalsust ja maailmakorda. Aga seekordse NATO tippkohtumise eesmärk see polnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Härra minister! On teada, et selle aasta lõpuks koostab Venemaa uue omapoolse doktriini ja on arusaadav, et NATO peab sellele kuidagi reageerima. Võib öelda, et suhetes valitsev pinge ainult kasvab. Siit on mul selline küsimus. Eesti on Venemaa naaberriik ja see pinge nii või naa mõjutab ka Eestit. Kas te olete selle mõju, need ohud ja probleemid kuidagi kirja pannud? Kas on nii või naa kirja pandud, millised võimalused on Eestil sellise pinge all edasi elada?

Sven Mikser

Kindlasti on poliitikas tark üritada väärata neid negatiivseid protsesse, mida meie võimuses on väärata, ja kohandada nendega, mida meie võimuses üksinda väärata ei ole. Muidugi oleks Eesti eelistus olnud see, et Venemaa ei oleks läbi viinud Krimmi annekteerimist, ei oleks läbi viinud agressiooni kogu Ukraina vastu ja pinged meie regioonis ei oleks kasvanud. Paraku meie võimuses seda kõike ära hoida ei olnud ja eks me nüüd peame elama sellises maailmas, nagu ta on pärast Krimmi annekteerimist ja Ukraina-vastast agressiooni.

Kui rääkida konkreetselt Kaitseväest ja Kaitseministeeriumi valitsemisalast, siis loomulikult igasugune riigikaitseliste plaanide tegemine algab ohuhinnangust. See, millist sõjalist võimekust me loome, arendame ja ülal peame, sõltub sellest, millisena me näeme meid varitsevaid ohte. Nii on see olnud ja nii on see kindlasti ka tulevikus. Võib öelda, et NATO liikmesriigina on meil dramaatilisi muudatusi vaja teha mõnevõrra vähem kui mõnel suuremal liikmesriigil, seda põhjusel, et suutsime oma ohuhinnangutes mõnevõrra paremini – mitte täielikult, aga mõnevõrra paremini – ette näha neid pikaajalisi poliitilisi või doktrinaalseid muutusi, mis Kremliis on toimunud.

Ütleme nii, et me eelistaksime elada paremas ja rahulikumas maailmas. Kindlasti oli Euroopas ja NATO liikmesriikides illusioone, et selline fukuyamalik ajaloo lõpp on käes, liberaalsed väärtused on saavutanud lõpliku võidu ja demokraatia sammub ühelt võidult teisele. Neid oli tunda 1990. aastatel ja mingil määral 2000-ndate alguses. Praegu on selge, et selle eest tuleb ühel või teisel viisil seista. Sellesse tuleb panustada nii raha, aega kui jõudu. Ja mis seal salata, mõnikord ka elusid.

Küsimuse juurde tagasi tulles aga kordan, et kogu sõjaline planeerimine algab ohuhinnangutest, ohuhinnangud aga ei ole arusaadavatel põhjustel täiel määral avalikud dokumendid. Ent need on lähtealused, millest kogu planeerimine algab.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik, teine küsimus!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Kas te suudate tavamõistusega inimesele ära seletada, miks Eesti piiri kaitsmisele, st Euroopa Liidu välispiiri kaitsmisele tehtud kulutused ei kuulu Eesti kaitsekulude alla? Ja kas praegust arengut arvestades ei tuleks siiski rääkida pigem sõjaväestatud piirikaitsest, mitte politseilisest, ja kriitiliselt suhtuda vahepeal tehtud otsustesse?

Sven Mikser

Kui küsimus on suunatud riigikaitse kulutustele 2% tasemel SKT-st, siis selleks, et liikmesriikide panust oleks võimalik võrrelda ja öelda, kas üks või teine liikmesriik tõesti 2% SKT-st panustab riigikaitsele, on NATO-l olemas väga täpne klassifikaator. See ei tähenda, et muid kulutusi ei võiks Kaitseministeeriumi eelarvest rahastada. Kindlasti võib ka spordiklubisid ja pasunakoore rahastada Kaitseministeeriumi eelarvest, aga me kindlasti ei müü oma NATO liitlastele maha väidet, et tegemist on selgi juhul kaitsekuludega.

See, kas piirivalve on üles ehitatud sõjaväelisel või mittesõjaväelisel printsiibil, kas see on tsiviilstruktuur või mitte, on omaette küsimus. Piiri kaitsmise ja valvamise küsimus tõusis muidugi eriti teravalt üles selle sündmuse kontekstis, mis puudutab Eesti kaitsepolitsei töötaja vägivaldset viimist Eesti territooriumilt Venemaale ja seal kinnipidamist. Aga nagu te kindlasti olete saanud avalikest allikatest lugeda, tegemist oli kaitsepolitseinikuga, kes oma töö käigus tegeles piiriülese tollikorrupsiooni ja salakaubanduse juhtumiga ning selleks, et ta saaks oma kontaktiga piiri lähistel kohtuda, oli tekitatud aken. Tegemist ei ole mingi süsteemse veaga Eesti piiri valvamisel, vaid pigem kõigi kirjutatud ja kirjutamata normide ning reeglite väga rämeda eiramisega teise poole eriteenistuse poolt.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Arvestades kõike viimasel ajal toimunut, ma mõtlen eeskätt Ukrainas, räägiti Walesis kindlasti väga palju sellest, mida on Euroopas tehtud viimase 20 aasta jooksul, mis on läinud õigesti, mis on läinud valesti. Seoses sellega teeb mulle muret, kas anti mingisugune hin-

nang, kas või nüüd tagantjärele, 1994. aasta Budapesti memorandumile, mille tulemusena võeti Ukrainalt ära tuumarelvad? Kui Ukraina oleks praegu tuumariik ja kui Valgevene oleks praegu tuumariik, siis Euroopa näeks välja palju rahulikum, palju ilusam, palju turvalisem. Kas see järeldus vähemalt kõlas seal? Ukraina täielik demilitariseerimine ja lubaduste andmine tegelikult tekitas sellise situatsiooni. Praegu ei julge mitte ükski riik ka väljaspool Euroopat enam üldse mitte mingisuguseid lubadusi uskuda, sellest memorandumist on nii külmalt üle sõidetud.

Sven Mikser

Konkreetselt NATO tippkohtumisel mulle teadaolevalt Budapesti memorandumist ei räägitud, aga mujal on sellest Ukraina kriisi puhkemisest saadik väga palju juttu olnud. Ma ei usu, et keegi ütleks, et õppetund on see, et Ukrainale oleks tulnud tuumarelv alles jätta. Küll aga on tõsi, et see on üks neid rahvusvahelisi leppeid, mida Venemaa on erakordselt räägelt rikkunud. Sest tõepoolest nii Venemaa kui ka teised leppele alla kirjutanud riigid – Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia – võtsid kohustuse austada Ukraina territoriaalset terviklikkust, võtsid kohustuse austada Ukraina suveräänsust ja iseseisvust, võtsid kohustuse mitte avaldada poliitilist ja majanduslikku survet Ukrainale. Ma usun, et seda viimast põhimõtet rikkus Venemaa juba märksa varem, ammu enne praeguse konflikti puhkemist. Ma jagan teie muret selle pärast, millised on laiemad rahvusvahelised tulemid. See kõik kindlasti mõjutab ka tulevasi ja käimasolevaid läbirääkimisi, mida peetakse maailma eri riikidega selleks, et nad ei omandaks või ei omaks tuumarelvu. Kinnitused, mida neile tuumaambitsioonist loobumise puhul antakse, mõjuvad palju õõnsamalt pärast seda, kui Venemaa on oma lubadusi Ukraina puhul rikkunud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalev Kall mets, teine küsimus!

Kalev Kall mets

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud kaitseminister! Ma ei tea, milline on NATO ja Euroopa Liidu vahel täpne tööjaotus, aga ma loodan, et Walesi tippkohtumisel arutati ka

NATO liikmesriikide relvatarneid ja relvasusalast koostööd Venemaa Föderatsiooniga. Loodetavasti praegu ette valmistatud Euroopa Liidu sanktsioonid rakenduvad ja relvastusalane koostöö saab olema piiratud. Kas Walesis arutati seda teemat, pidades silmas konkreetset Mistrali laevu ja nendega seotud tehnoloogia tarneid? See on samamoodi muret tekitav. On ikka väga imelik, kui NATO liikmesriik relvastab vahetatud agressorit.

Sven Mikser

Olen kahtlemata nõus, et on erakordselt kohatu, kui NATO liikmesriigid tarnivad relvasüsteeme ja eriti selliseid keerulisi ja kalleid relvasüsteeme riigile, kes teostab agressiooni oma naaberriigi vastu. Mis puutub Mistralide tarnesse, siis see küsimus võeti päevakorrast maha mõnevõrra tänu Prantsusmaa otsusele lükata esimese laeva tarnimine edasi. Tõenäoliselt see teema tõuseb lähiajal taas lauale. Me teame, et mõned NATO liikmesriigid on sõjalise otstarbega tehnoloogiate tarnimisest Venemaale Ukraina konflikti puhkemise järel loobunud. Prantsusmaa on Mistralide puhul selle üksnes edasi lükanud. Eesti seisukohast on kindlasti tegemist pikaajalise muutusega julgeolekukeskkonnas. Isegi kui praegune relvarahu Ida-Ukrainas peaks püsima, siis kas või fakt, et Krimm on endiselt annekteeritud, et Ukraina territoriaalne terviklikkus ei ole taastatud, peaks olema piisav, et NATO liikmesriik keeldub sõjaotstarbelisi süsteeme Venemaale tarnimast. Olen sellega täiesti nõus.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Marianne Mikko, teine küsimus!

Marianne Mikko

Suur tänu! Kuidas kaitseminister kommenteerib kriitikat, mis mõnes meediaväljaandes on kõlanud, et Walesi tippkohtumise lõppdeklaratsioonis on meid ehk NATO Ida-Euroopa riike puudutavalt sees kohaloleku mõte, on sees eelpositsioneerimise mõte ja planeerimise mõte, aga sõjaväebaaside mõtet ei ole? Miks Eesti ei suutnud sõjaväebaase sinna sisse suruda?

Sven Mikser

Kui me vaatame kas või Ämari lennuväebaasi, mis ehitati välja, kasutades küllalt suu-

res osas NATO julgeolekuinvesteeringute programmi vahendeid ja kus äsja teostasid Balti õhutorvet liitlasriigi Taani õhujõud – praegu teevad seda Saksamaa õhujõud ja järgmise aasta algusest hispaanlased –, siis tegemist on igas mõttes NATO baasiga. Mis puutub pidevalt roteeruvasse kohalolekusse, siis mida rohkem on liitlaste üksusi, kes Eesti pinnal viibivad, siin oma väljaõpet läbi viivad, saades kogemusi koostegutsemisest Eesti kaitseväelastega, Eesti Kaitseväega, tutvudes vahetult ka Eesti oludega, sellega, kuidas siin kriisi puhul liitlasväelased vastu võetakse, kuidas neid võõrustatakse ja logistikat korraldatakse, seda paremini kaitstuna me ennast tundma peaksime. Kindlasti ei ole meil põhjust ihata tagasipöördumist külma sõja aegse hoiaku juurde, kus NATO kohalolek tähendas raskepäraseid, staatilisi, väga suuri üksusi. Ma usun, et tänapäeva julgeolekukeskkond nõuab märksa paindlikumat kohalolekut, kergemaid, aga kindlasti mitte vähem valusasti hammustavaid jõude.

Asesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaan Õunapuu!

Jaan Õunapuu

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Riikide julgeoleku küsimused on täiesti ilmselt väga läbi põimunud riikide majanduslike huvidega. Eile õhtul hilja tuli uudis, et Euroopa Liit lükkas otsuse järjekordsete Venemaa-vastaste sanktsioonide ajastuse kohta edasi. Täna vist püütakse arutelu jätkata. Siin on täna jutuks olnud relvatehingud, ka oleme kuulnud mõne riigi kartusest, et Venemaa sulgeb oma õhuruumi, või mis iganes. Kas sõjalisel ja NATO tasandil on tunnetada erimeelsust? Riikide majanduslikud huvid praegu tegelikult põrkuvad.

Sven Mikser

Loomulikult ei ole rahvusvaheline diplomaatia isegi liitlaste ja Euroopa Liidu partnerite vahel kunagi lihtne. See ei ole ka selline töö, mille teed ühe korra ära ja siis võid saavutatud kokkuleppe peal igavesti peesitada. On selge, et julgeoleku tagamise, sh liitlastevahelise solidaarsuse loomise, hoidmise ja süvendamisega tuleb igal hommikul ärgates jälle tegelema hakata. Me oleme kasutanud, ma arvan, kõige paremal viisil seda ajaakent, mis

meile avanes pärast ehmatust ja äratundmist, mis liitlasi tabas pärast Venemaa agressiooni Ukraina vastu. Me oleme sellest kõigest järeldanud päris palju sellist, millega tagada pikaajaliselt omaenda julgeolekut.

Paraku on selge, et praegune Venemaa režiim üritab liitlasi lõhestada, kasutades selleks erinevaid poliitilisi ja majanduslikke, sh energiakandjatega seotud võtteid ja vahendeid. Loomulikult on meie asi kollektiivselt selliste käikude vastu astuda, püüdes oma haavatavust vähendada. Teatud valdkondades on see lihtsam, teatud valdkondades keerulisem. Samuti tuleb väga selgelt kõnelda sellest, mida tähendab see ühtsuse kadu, millega tegelikult NATO ja kogu rahvusvaheline kogukond riskib, kui me laseme tänapäevase Euroopa julgeolekustruktuuri ära lõhkuda. On loomulik, et kui konflikti kuum faas jääb seljataha, siis see tunnetus ja ühishingamine võib kahaneda. Meie asi on seda ohutunnet hoida ja aidata liitlasriikide pealinnades teadvustada, et tegemist on pikaajalise muutusega.

Asesimees Laine Randjärv

Suur tänu, härra minister! Meie küsimustevastuste aeg on ammendunud. Asume läbi rääkimiste juurde. Palun, Marianne Mikko Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Marianne Mikko

Lugupeetud eesistuja! Austatud kolleegid! On tõsi, et Eesti julgeolek pole kunagi varem olnud nii hästi kaitstud kui pärast Ameerika Ühendriikide presidendi Barack Obama visiiti Tallinnasse ja eriti pärast Walesis toimunud Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni ehk NATO tippkohtumist. Aega 3.–5. septembrini, kolme päeva aastal 2014, võiks pidada ajaloolisteks päevadeks, mida meie järeltulijad võiksid mäletama jääda.

22 aastat tagasi tegi Prantsusmaa president François Mitterrand, pöeldes IV staadiumi vähihaigust, riigivisiidi taasiseseisvunud Eesti Vabariiki. See polnud juhus, et 1992. aasta kevadel just Prantsusmaa liider väisas Eestit. Tollase riigivisiidi tähendus oli sümbolne. Prantsusmaa oli ju üks Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse asutajamaid ning üks kahest Euroopa Liidu juhtivast riigist. Prantsuse president austas oma tulekuga Eestit sellepärast, et anda

ühemõtteline signaal: meie riik on oodatud Euroopa vaba turumajandusega demokraatlike õigusriikide hulka.

Me oleme Euroopa Liidu liikmesmaa olnud juba kümme aastat. Kümme aastat oleme olnud ka NATO liige. Kui Euroopa Liitu oli Eesti vägagi oodatud, siis NATO puhul oli kahtlusi mitmelgi riigil. Ikka seesama igale eestlasele tuttav vana kõhklus, et ei tea, mida Venemaa küll võiks arvata. Kas ikka tasub Kremli ärritada? Kas Balti riigid on tõepoolest kaitstavad? Esimese hooga, NATO Madridi tippkohtumisel 1997. aastal Eestit nagu Vise-grádi kolme riiki – Tšehhit, Ungarit ja Poolat – alliansi ridadesse ei kutsutud. Kaugel sellest. Madridi tippkohtumise lõppdeklaratsioonist saab meid üleüldse väga kaude leida. Balti regiooni riikide tahe seada Venemaaga sisse kui mitte sõbrasuhted, siis vähemalt strateegiline partnerlus, mille tulemuseks, nagu kaitseminister ütles, oli NATO-Venemaa nõukogu, oli nii suur, et nimetada Eestit, Lätit ja Leedut NATO tippkohtumise lõppdokumendis õigete nimedega oli just nagu kohatu. Kui poleks olnud Põhjala riike, eriti Islandi meelekindlust, siis oleks ehk juhtunud, et isegi "Balti regiooni riikide" konstruktsioon oleks Madridi tippkohtumise lõppdeklaratsioonist välja jäänud.

Agaga küllalt ajaloolisest tõest! NATO Walesi tippkohtumise eel 2014. aasta kevadel oli allianss jõudnud sellesse kibedasse punkti, et partnerlus Venemaaga oli muutunud mälestuseks. Pärast Krimmi annekteerimist ja agressiooni Ukrainasse nimetavad nii NATO tsiviil- kui ka militaartiiva juhid Venemaad vastaseks. Kanguselt järgmine termin võiks olla "vaenlane", mis tähendaks juba ühtlasi sõda. NATO, nagu teada, on kaitse-, mitte ründeorganisatsioon, sellele viitas ka meie kaitseminister Sven Mikser. NATO peakorteris on korduvalt rõhutatud ja maailmale öeldud, et me oleme Venemaa suhtes sõbralikud, aga samas ka seda, et kui vaja, siis ründaja saab NATO-lt õppetunni, mille kordumist ta eales ei soovi. Artikkel 5 tähendab endiselt, seda tuletatakse ikka ja jälle meelde, et rünnanud ühte alliansi liikmesriiki, saab ründaja vastulöögi NATO-lt tervikuna. Kollektiivkaitse artiklit nimetas USA president Barack Obama siinsamas Tallinnas murdumatuks ja igaveseks. Just sellel rajaneb NATO olemise loogika. Artikkel 5 on vankumatu põhimõte, selles ei maksa kellelgi

kahelda. Walesi tippkohtumise eelõhtul Tallinna külastanud Ameerika Ühendriikide presidendi visiiti ei tohi ei ala- ega ülehinnata. Reaalsus on see, et maailma sõjaliselt võimsaima riigi presidendi kingitus Ämari väljaõppekeskuse kujul annab meile selge teadmise ja sügava kindlustunde, et liitlasjõud on jätkuvalt kohal. Nendele, kelle põhimure on NATO baaside olemasolu, ütlen, et jätkuv kohalolek tähendab just sedasama, mida tavakodanik mõistab baaside all.

Palun kolm minutit juurde!

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, kolm minutit juurde!

Marianne Mikko

Nii et me saime NATO Walesi tippkohtumiselt kinnituse, et liitlased aktsepteerivad meie nn kolme P nõuet. Walesi tippkohtumise lõppdokumendiga on tagatud nii *presence* – kohalolek, *pre-operating* – eelpositsioneerimine kui ka *planning* – planeerimine. Ja seda mitte kusagil teksti lõpus, vaid 104 artiklist koosneva tähtsa dokumendi esimestes peatükides. Wales sätestas tugeva heidutuse ja see on, sõbrad, väga kõva sõna.

Nii nagu kaitseminister oma ettekandes rääkis, Eestile nii oluline ja valus küberrünnaku teema oli Walesi tippkohtumisel samuti arutluse all. Küberrünnakule vastamine on osa NATO kollektiivkaitsest, aga artikli 5 rakendamise otsustab NATO iga küberrünnaku juhtumise korral eraldi. Eesti jaoks nagu ka Läti, Leedu ja Poola jaoks on ülioluline, et Walesis kinnitasid 28 liitlasriigi liidrid valmidust luua VHRJTF – Very High Readiness Joint Task Force. See NATO väga kõrges valmisolekus reageerimisüksus suudab end koguda kuni 48 tunni vältel. Nimetatud üksus maandub ja maabub NATO idapiiri riiki, kus teda ootab eelpaigutatud varustus ja toetab infrastruktuur, ning teeb seda, mida nimetatakse maailma parimaks kaitseks.

Daamid ja härrad! Sellisele üksusele on seitse päeva tagasi alus pandud. Nagu ma sotsiaaldemokraatide nimel oma kõnet alustasin, nii ka lõpetan: Eesti julgeolek on tagatud paremini kui kunagi varem. Eesti iseseisvus on vankumatu. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urmas Reinsalu Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel!

Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu! NATO tippkohtumise tulemused olid, kui silmas pidada NATO kollektiivkaitset, head. Seda ka Eesti seisukohast. Teema, millega eelkõneleja lõpetas – pika nimega superkiirreageerimiselementi loomine NRF-i raames, on väga tähtis. See on konkreetne samm, et NATO saaks hakata kiirelt tegutsema ka muul moel kui NRF-i formaadi senisel tasemel. Ma usun, et meie eluline huvi on see, et superkiirreageerimiselement saavutaks vajaliku võimekuse viivitusteta, ja kindlasti peaks Eesti kaaluma, kuidas ka omapoolset sellesse panustada.

Teine teema on NATO plaanide ümberhindamine lähtuvalt bloki võimest kollektiivkaitse rakendamisel kiiremini reageerida. Pärast NATO-ga liitumist on see reageerimine Eestile väga oluline olnud ja Walesi tippkohtumisel anti ka poliitiline kinnitus, et need plaanid tõesti vaadatakse üle.

Kolmandaks, täiendavad kollektiivkaitse õppused. Meie huvi on, et täiendavate kollektiivkaitse õppuste kavas oleks eraldi käsitletud nn hübriidohtude stsenaarium, samuti peaksid need õppused lähtuma väga lühikese eelhoiatuasajaga käivitunud stsenaariumist. Ämari baasi väljaarendamine õhuväe koolituskeskuseks on väga positiivne uudis. Meie huvi on, et see rakendataks viivitusteta ja täidetaks ka otsus paigutada Eesti Vabariigi territooriumile liitlaste eelpositsioneeritud varustust. Need poliitilised otsused tuleb *as soon as possible* sisustada ja ma loodan, et see rakendub juba lähimate kuude jooksul.

Mis puutub Ukraina kriisi, siis NATO on võtnud selge ühemõttelise poliitilise hoiaku, kuid reaalsus on selline, et mitme kuu jooksul pole läänemaailma reageering agressorit korrale kutsunud. Agressor on saanud julgustust edasisteks sammudeks. Relvarahu on Venemaa poolt vaadatuna kindlasti taktikaline lahendus ja meie ees seisab kaks võimalikku stsenaariumi. Esiteks, nagu me näeme pidevatest relvarahu rikkumise intsidentidest, valitseb ühelt poolt oht, et Venemaa pole relvarahust ka lühikeses ajaperspektiivis huvitatud, vaid soovib provotseerida Ukrainat tugevamatele vastu-

meetmetele. Just nii juhtus Gruusia sõja alguses. Teiseks, kui relvarahu areneb välja külmutatud konfliktiks, ei saa see mingil juhul olla lahendus Ukraina kriisile. Kujuneks välja n-ö Transnistria stsenaarium. Ukraina kriisi puutuvalt jäi Walesi tippkohtumisel õhku teema, mida on pikalt arutatud ja mis on rahvusvahelise kogukonna ees valikuna seisnud – see on küsimus relvaabist Ukrainale. Kui senaator McCain külastas selle aasta kevadel Eestit, tegi ta sellekohase üleskutse. Siis oli üldine rahvusvaheline vastus tema üleskutsele seisukoht, et relvaabi andmine Ukrainale on ohtlik. See toob kaasa täiendava ohu, et Venemaa teostab invasiooni Ukrainasse. Me näeme, et möödunud on mõni kuu ja relvaabi mitteandmine ei ole seda invasiooniohtu mitte vähenanud, vaid see invasioon on tegelikkuses aset leidnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas kolm minutit juurde?

Urmas Reinsalu

Jah, võtaks küll.

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit juurde.

Urmas Reinsalu

Seega relvaabi on vajalik. Ning relvaabi tuleb käsitada mitte üksnes sõjalise toetusena, sellel on ka määratult suur poliitilise heidutuse mõju Venemaale.

Nüüd veidi NATO liikmesriikide panusest, sellest 2%-st. Vastu võeti poliitiline deklaratsioon. Ma olen mures, kas riigid suudavad seda poliitilist deklaratsiooni sisustada. Eesti peab siin olema riikide seas, kes oma partnereid positiivselt mõjutavad. Mul on hea meel, et kaitseminister rõhutas seda, et see 2% lävi peab kõigi Eesti erakondade jaoks nii halbadel kui headel aegadel olema konsensuslik miinimumeesmärk riigikaitse panustamisel.

NATO tippkohtumine peab eelkõige silmas kollektiivset kaitset ja meie saime sealt positiivse sõnumi, et edasi liikuda. Kuid meil on teha ka kodutöö, milleks on meie iseseisva kaitsevõime arendamine. Ma arvan, et lähtekoht on selles, et me ei tohiks taandada seda arutelu üksnes arutelule protsentide üle. Küsimus on selles, milline on piisav sõjaline või-

mekus, et me suudaksime vastasele koos liitlastega vastu astuda. Meie arutelu riigikaitse tuleviku üle peab põhinema eelkõige sõjalisel nõuandel. Vajaduse korral peame kiiremini suutma rakendada riigikaitse arengukava sõjalise osa. Ma kutsun kõiki poliitilisi jõude üles kaaluma, kas mitte enne Riigikogu valimisi sõlmida riigikaitse kokkulepe, mis puudutab sõjalise võimekuse väljaarendamist, mis lähtub sõjalisest nõuandest ja mille lähtekoht on selline, et tuleb panustada nii palju, kui on vajalik selleks, et meil oleksid tõhus täiendav sõjaline võimekus.

Mis puutub liitlaste püsivasse kohalolekuse, siis meie kaugeleulatuv visioon peab olema selge ja ühemõtteline. Need sammud, mis on tehtud, on head. Meie tugevaim heidutuskilp on kindlasti liitlaste püsiv kohalolek oma üksuste näol Balti riikides, sh Eestis. See töö ja selle suuna hoidmine ei tohi nüüd, pärast Walesi lõppeda. Wales oli üks peatükk NATO ajaloos, aga mitte lõpp-peatükk. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Meie tänase päevakorra esimese punkti arutelu on ammendunud. Suur tänu kõikidele!

2. Ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (656 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Meie teine päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 656 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Viktor Vassiljevi!

Viktor Vassiljev

Lugupeetud proua juhataja! Austatud kolleegid! Mul on au ja ülesanne esitleda teile eelnõu nr 656 "Ravikindlustuse seaduse muutmise seadus", mille tekst on teil ees. Aga pole ka mingi vaev see siin ette lugeda.

Ravikindlustuse seaduses soovitakse teha järgmised muudatused. Esiteks, § 63 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: "Haigekassa hüvitab isikule, kellele on riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel määratud töövõimetuspension või vanaduspension, ja üle

63-aastasele kindlustatud isikule üks kord kolme aasta jooksul hambaproteeside ja hambaraviteenuse eest tasutud summa sotsiaalministri määrusega kehtestatud määras, tingimustel ja korras." Ja teiseks: § 2 seaduse jõustumise kohta: "Käesolev seadus jõustub 1. jaanuaril 2015." Keskerakond on selle eelnõu esitaja.

Seletan selle natuke lahti. Praegu kehtiva korra kohaselt hüvitatakse hambaraviteenuseid noortele inimestele kuni 19. eluaastani 19,18 eurot aastas. Siis on inimestel ees palju aastaid oma raha eest hambaravi ning pensionäridele makstakse kord kolme aasta jooksul kinni proteesid summas 255,65 eurot. Kui hambaravi kontseptsioon paika pandi – see oli umbes 12 aastat tagasi –, siis pandi see kokku tubli ametniku mõistusega ja väga lihtsalt, et see mahuks ilusti PowerPointi, kus paistavad kõik asjad väga lihtsad. Kontseptsioon oli siis väga loogiline: lastel kuni 19. eluaastani tehakse riigi kulul hambad korda ja see tähendab seda, et täiskasvanuks saamisel on nende kikud kõik ilusti terved ja korras. Nii nad siis elavadki korras hammastega nii kaua, kuni lähevad pensionile. Lähevad pensionile ja saavad proteesid suhu riigi kulul. Väga hea!

Aga millegipärast on jäetud täiesti tähelepanuta, ma ütleksin isegi mitte üks põlvkond, vaid kaks põlvkonda. Nii ongi, et keskealistel inimestel on meie ühiskonnas kõige suuremad hambaprobleemid. Nendel on kõige kallim ravi: tuleb ravida hukkaläinud hambaid, tuleb teha juureravi, juurepuhastust, tuleb lappida hambakroone. Ega see odav ei ole. Ja kui anatoomiliselt peaks inimesel olema 32 hammast, siis ma arvan, et kui keegi loeks ära, kui palju keskmisel eestlasel omaenda hambaid suus on, siis usutavasti on see arv keskel läbi 16. Kui vaadata tänaval ringi, siis näeme, et eestlase rahvusnaeratus on naeratus kinnise suuga, sest ega sealt lahtisest suust midagi väga kena näidata ei oleks. Aga kõik sõltub muidugi inimese sissetulekust. Huvitav, et keegi ei ole teinud väga lihtsat uuringut näiteks sissetuleku detiilide kaupa, kui palju kellelgi hambaid suus on. Kuna vaeseid inimesi on Eestis ikka tunduvalt rohkem kui rikkaid inimesi, siis ma arvan, et riigi keskmine hammaste hulk on küllaltki väike.

Ma ei hakka teile seletama, et hambad on organismi osa ja tervisele väga tähtsad. Te kõik teate seda. Ilmselt ei ole olemas inimest, kes ei

oleks oma elu jooksul tundnud hambavalu. Hammastest võivad lähtuda väga mitmesugused haigused – mitte ainult maohaavandid, vaid ka süsteemsed haigused, ainevahetuse häired ja mis tahes. Aga hammastel on ka teatud sotsiaalne dimensioon. Inimesel, kellel ei ole hambaid suus, on väga raske tööjõuturul konkureerida. Kui inimesel on kaks hammast kolmes reas, siis ta võib tööturu toitumishelas konkureerida ainult kõige alumise tasandi kohtadele. Kui hambaid suus ei ole, siis kuidas sa toitumishelas teisi sööd.

Ja süüdistatakse neid vahel ka veel: et need inimesed, kes on praegu 50–60-aastased, on ravinud oma hambaid nõukaajal ja siis oli ju tegu nõukaaja kvaliteediga. Kuulge, ei olnud see kvaliteet üldse nii halb! Aga tuleb arvestada, et kõik muutub, ka tehnoloogia muutub. 55–65-aastane inimene on elu jooksul oma hambaid ravides kogu selle tehnoloogia arengu läbi teinud. Tekivad uued materjalid, uued riistad, uued tehnoloogiad. Täpselt samamoodi võiks võrrelda, kui palju nõukogude aja lõpus oli Eestis 100 inimese kohta tahvelarvuteid. Neid lihtsalt ei olnud!

Selle eelnõuga on siia maani läinud nii, et kevadel me andsime ta sisse ja loomulikult Sotsiaalministeerium pidi selle kohta oma arvamuse kirjutama. Sotsiaalministeeriumi tublid ametnikud vaatasid, et opositsioonilt tulnud eelnõu, ilmselt tuleb midagi liigutama hakata, ja kirjutasid kähku vastuse. See vastus on ka kevadel kirjutatud. Selles vastuses – ma ei hakka seda ette lugema – on põhimõtteliselt neli punkti. Sotsiaalministeerium väidab esimeses punktis, et haigekassal on tänavu plaanis teha hambaravivüvitise maksmise põhimõtete analüüs, mille alusel saab otsustada, kas muudatusi planeerida.

On läinud aega, eks ole. See vastus on kirjutatud maikuus, praegu on meil september ja muuseas, need analüüsid on tehtud. Mina olen juba kaks korda kuulnud, kuidas need ette kanti. Nii et väga põhjalikud analüüsid on tehtud, välja on pakutud kolm maksmise varianti. Nii et see töö on ära tehtud ja praegu on asi niikaugel, et kui haigekassa, mille nõukogu juhib tervise- ja tööminister, otsustab ära, milline variant on sobiv, siis lähebki see Sotsiaalministeeriumi, mida juhib seesama tervise- ja tööminister, kes juhib ka haigekassat. Kui haigekassas võetakse variant vastu, küllap see

läheb edasi Sotsiaalministeeriumisse ja tehaksegi ministri määrus – seesama sotsiaalministri määrus, mida mainitakse meie seaduseelnõus ja mille kohaselt pannakse paika asjaomased tingimused ja kord. Nii et see töö on suures ulatuses juba ära tehtud. Väga hea!

Sotsiaalministeerium märgib oma vastuses ka seda, et meie eelnõu seletuskirjas on prognoositud mõju riigieelarvele 10,8 miljonit eurot aastas, ministeeriumi arvates peaks see olema 13,6 miljonit eurot aastas. Pean väga tunnistama. Jah, tõepoolest, fraktsioonis on nelja fraktsiooni liikme kohta üks nõunik ning me arvutasime, kuidas oskasime, ja kõiki andmeid meil käes ei olnud. Aga kas see on 10,8 miljonit või 13,6 miljonit – ministeerium tegi täpsemad arvutused –, ega me palju puusse ei pannud. Enam-vähem õige summa ju. Nii et aitäh ministeeriumile, nad on ka selle töö juba ära teinud! Aga ma ei tea, mille vastu nad siis vaidlevad.

Kolmas punkt vastuses on küll imelikuvõitu. Nad kirjutavad, et kui me jätame selle hambaravivüvitise ja hakkame senise proteesiraha eest pensionäridel ka hambaid ravima, siis inimesed hakkavadki hambaid ravima. Niisugune süüdistus. Ma ei saa sellest loogikast nüüd hästi aru. Eesmärk ongi see, et inimesed oma hambaid raviks, mitte ei ootaks, kuni kõik suust välja kukuvad, et saaks odavad plastmasstükid suhu. Ega selle 250 euro eest midagi korralikku küll ei saa. Aga midagi sellist nagu televisioonireklaamis, kus neid koerte naljakaid proteese näidatakse, saab küll. Sellest loogikast on natuke raske aru saada. Samas ministeerium ju tunnistab, et kui raha antakse, hakkavad inimesed hambaid ravima. No suurepärane! Minu meelest Sotsiaalministeeriumi, vähemalt selle tervishoiuosakonna eesmärk ongi see, et inimesed raviksid ennast, oleksid tervemad ja rõõmsamad ning oskaksid ka naeratada tsiviliseeritud inimese kombel, mitte kinnise suuga.

Oma vastuse viimases punktis väidab Sotsiaalministeerium, et eelnõus ei ole hinnatud selle mõju ravikindlustuse eelarvele. Tõepoolest, aga ega fraktsioonil ei olegi võimu teha täpset finantsanalüüsi. Sellepärast me kirjutasimegi oma seaduseelnõusse, et üle 63-aastastele kindlustatud isikutele, töövõimetuspensionäridele ja vanaduspensionäridele hüvitatakse tasutud hambaravisumma sotsiaalministri mää-

rusega kehtestatud määras, tingimustel ja korras. Nii et ma ütlen veel kord, ministriumil ja haigekassal on suur osa vajalikust tööst ära tehtud.

Mul on küll selline tunne, et seaduseelnõu on just sellisel kujul, nagu me välja pakume, väga mõistlik variant. Miks te pakute pensionäridele kroonuhambaid riigi kulul, kui tal on olemas veel omad hambad, mis küll vajaksid ravi. Sama raha eest võiks oma hambaid ravida. See oleks inimeste seisukohast mõistlikum ja tegelikult ka kulusäästlik, arvestades haigekassa eelarvet. Mida rohkem on inimesel oma hambaid, mida tervemad need on, seda vähem põeb ta teatud haigusi, seda vähem kulutab ta haigekassa raha.

Meie eelnõus on kirjas, et täpsemad regulatsioonid kehtestatakse ministri määrusega. See ministri määrus on praktiliselt juba olemas, andmed on lihtsalt natukene laiali mööda haigekassat ja ministriumi osakondi. Tuleks ainult need kokku panna, ja ongi olemas. Vaadake, tavaliselt nende seaduste puhul, kus on olemas mingi volitusnorm, on asi nii, et seadus võetakse Riigikogus vastu ja pärast seda hakatakse ministriumis töötama ministri määruse kallal. Praegusel juhul on juba üle poole teed käidud, ministri määrus on peaaegu et valmis, aga meie siin alles arutame seadust. Mina ütleks niimoodi, et on mõistlik see seadus kõige kiiremas korras vastu võtta, küll siis tehakse ka ministri määrus ja inimeste elu muutub kergemaks. Sest jah, elu ilma hammasteta, see pole elu ega midagi. Hobuse vanust hinnatakse hammaste järgi, aga inimene pole hobune. Inimesi on väga mitmesuguseid.

Kui me muudame hambaravihüvitise otsustamise praegu poliitiliseks – näe, Keskerakond hoolitseb oma valijate eest, tahab Keskerakonna toetajatele enne valimisi hambad suhu panna! –, siis on väga kurb. Kulla inimesed! Hambad valutavad ju kõigil. Kui me kõik neli fraktsiooni üksmeeles hääletaksime selle eelnõu poolt, siis me toetaksime mitte ainult Keskerakonna, vaid ka IRL-i ja Reformierakonna valijaid. Ja isegi Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valijad saaksid korralikud hambad suhu. Las olgu pidu ka nendel, las ka nemad naeratavad!

Nii et minu arvates oleks väga mõistlik, kui me üksmeeles toetaksime seda eelnõu ja võtaksime selle kõige kiiremas korras vastu. Seejärel tublid ministriumiametnikud valmistak-

sid ministrile ette määruse teksti, mis võetaks vastu ja muudaks tunduvalt kergemaks kõigi Eesti inimeste elu. Ma tänan teid ja loodan sellele eelnõule toetust!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Heljo Pikhofi küsimus!

Heljo Pikhof

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma väga tänan põhjaliku ettekande ja kirgliku esinemise eest! Aga mul on üks küsimus. Üks kord kolme aasta jooksul hambaproteeside raha – selline võimalus kehtib praegu vanaduspensionäridele ja töövõimetuspensionäridele. Te olete ette pannud ka üks kord kolme aasta jooksul hambaravi. Kas te olete mõelnud seda nii, et inimene saab seda 255 eurot kasutada kolme aastat jooksul, mitte üks kord kolme aasta jooksul? See sunnib ju inimest ootama, kui ta saab selle 255 eurot korraga ära kulutada, muidu jääb osa raha kasutamata.

Viktor Vassiljev

Tänan küsimuse eest! See on täpselt samamoodi nagu praegu, kui inimene ei pea proteesiraha kasutades ootama, kui talle valmistatakse protees täpselt 255 euro eest. Ta võib seda raha kasutada kolme aasta vältel osade kaupa ja samamoodi võiks seda summat kasutada osade kaupa hammaste ravimiseks.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Heljo Pikhofil on ka teine küsimus.

Heljo Pikhof

Aitäh! Ma loen selle lõigu ette: "... üks kord kolme aasta jooksul hambaproteeside ja hambaraviteenuste eest tasutud summa sotsiaalministri määrusega kehtestatud määras, tingimustel ja korras." Üks kord kolme aasta jooksul saab kasutada hambaravisummat, selles on küsimus.

Viktor Vassiljev

Üks kord kolme aasta jooksul tähendabki, et kogu summa on ette nähtud üks kord kolme aasta jooksul, aga kuidas täpselt seda kasutatakse, selle kohta ma loen teile veel kord ette: sotsiaalministri määrusega kehtestatud määras, tingimustel ja korras. Sotsiaalministri määrus

sätetab täpsemini, kuidas seda raha makstakse ja kuidas need summad liiguvad, kas need kantakse üle hambatohtritele või patsientidele. Aga loogiline on ju, et seda 255 eurot kasutatakse samamoodi nagu praegust proteesiraha. Tegemist on ju sama toetusega ja nii nagu proteesiraha võib kolme aasta jooksul kasutada osade kaupa, täpselt samamoodi oleks ka hambaravihüvitisega. Ka proteeside puhul lasevad paljud inimesed olemasolevaid proteese natuke parandada. Kui veel üks hammas on otsustanud suust lahkuda, siis tuleb proteesi täiendada. Ega praegusegi korra kohaselt ei pea inimene ootama kolm aastat, kuni täpselt 255 euro eest hambaid suust on välja kukkunud. Usutavasti ka teie ei kahtle, et meie tervise- ja tööminister on mõistlik inimene – ega muidu poleks teda ametisse pandud – ja ka proua sotsiaalkaitseminister on mõistlik inimene. Mina julgen teile kinnitada ja te ise ka ju teate, olete töötanud Sotsiaalministeeriumis, et seal on ametis mõistlikud inimesed. Küll nad selle korra arukalt paika panevad.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem küsimusi teile ei ole. Kaasettekandeks palun kõnetooli sotsiaalkomisjoni esimehe Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Räägin natukene sotsiaalkomisjonis toimunud aruteludest. Sotsiaalkomisjon arutas Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 656 oma istungitel 17. juunil ja 8. septembril. 8. septembri istungil tutvustas eelnõu selle algataja esindaja, sotsiaalkomisjoni liige Viktor Vassiljev. Valitsuse seisukohta tutvustas Sotsiaalministeeriumi tervishoiuosakonna peaspetsialist Ülle Jordan. Valitsus otsustas 21. mai istungil nimetatud eelnõu mitte toetada ja seda järgmistel põhjustel. Eesti Haigekassal on tänavu plaanis teha hambaravihüvitise maksmise põhimõtete analüüs, mille põhjal saab otsustada, kuidas muudatusi planeerida. Enne analüüsi tulemuste selgumist ja haigekassa ettepanekuid ei ole otstarbekas kehtivat korda muuta. Hambaravihüvitiste laiendamise võimalused sõltuvad ravikindlustuse tulubaasist ja haigekassa analüüsib Eesti elanikele ravikindlustuse eelarvest võimaldatavaid ham-

baravi ja ennetustöö rahastamise põhimõteteid ning koostab muudatusettepanekud. Nagu eelkõneleja juba ütles, on eelnõu seletuskirjas prognoositud mõju järgmise aasta riigieelarvele 10,8 miljonit eurot, Eesti Haigekassa hinnangul on mõju suurem, 13,8 miljonit eurot. Kui võimaldada hambaraviteenuseid hambaraviteeside hüvitise määras – see on 255,65 eurot –, kaob selle summa ulatuses patsiendi omaosaluse vajadus. Seetõttu tuleks kulude planeerimisel arvestada hüvitise määra täieliku kasutamise võimalusega kolmeaastase limiidi-perioodi jooksul. Tuginedes varasemate aastate statistikale, prognoosib haigekassa, et hambaraviteeside hüvitist kasutaks *circa* 23% sihtgrupist, s.o siis vanadus- ja töövõimetuspensionäridest. Üle 63-aastaste kindlustatute sihtgrupis on neid 364 700 inimest, mis teeb hüvitise vajaduseks 2014. aastal 21 444 178 eurot. Tänavuses ravikindlustuse eelarves on hambaraviteeside hüvitiseks planeeritud 7 795 000 eurot. Hambaraviteeside hüvitise kasutamine kõikide hambaraviteenuste eest tasumiseks motiveerib inimesi kindlasti hambaraviteenuseid senisest rohkem kasutama, mistõttu võib tegelik mõju ravikindlustuse eelarvele osutada hoopiski suuremaks.

Sotsiaalkomisjon arutas hambaravi kättesaadavust oma avalikul istungil 9. septembril. Istungile olid kutsutud hambaarstide, suuhügienistide, Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Haigekassa esindajad. Istungil tegi põhjaliku ettekanne Eesti Haigekassa tervishoiuosakonna juhataja Triin Habicht. Ta tegi kokkuvõtte Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse tehtud teiste riikide hambaravi rahastamise uuringust. Ta tutvustas laste hambaravi ja hambahaiguste ennetuse tõhustamise võimalusi, samuti täiskasvanute hambaravi rahastamise arendamise võimalusi.

Eelkõneleja juba rääkis erinevatest variantidest, aga ma kordan üle, mida haigekassa esindaja välja tõi.

Ettekanja tutvustas võimalusi täiskasvanute hambaravi enamaks hüvitamiseks. Stsenarium 1: kõigile täiskasvanutele hambaravihüvitis 30 eurot aastas, hambaraviteeside hüvitise maksmise raamistik jääks samaks. Sel juhul oleks eeldatav mõju eelarvele 14 miljonit eurot aastas. Teine võimalus on maksta kõigile täiskasvanutele hambaravihüvitist 30 eurot aastas võimalusega kasutada seda paindlikult kahe

aasta jooksul, hambaproteeside hüvitise raamistik jääks samaks. Eeldatav mõju eelarvele oleks 14 miljonit eurot esimesel aastal ja teisel see summa tõenäoliselt kahekordistuks. Kolmas võimalus on maksta kõigile täiskasvanutele hambaravihüvitist 30 eurot aastas ning anda pensionäridele võimalus kasutada hambaproteesihüvitise limiiti kõigi hambaraviteenuste eest tasumisel. Selle eeldatav mõju eelarvele oleks 21 miljonit eurot aastas. On ka veel neljas võimalus: hüvitamine samadel põhimõtetel kui laste hambaravi puhul, aga kehtiks kindel omaosaluse protsent. Mõju eelarvele sõltuks siis rakendamise põhimõtetest.

Eesti Hambaarstide Liidu juhatuse liige Taavo Seedre avaldas arvamust, et täiskasvanute hambaravi võiks kompenseerida valitsuse kehtestatud hinnakirja alusel ja too hinnakiri peaks olema teenuste kulu põhine. Eesti Suuhügienistide Liidu president Marju Luht avaldas arvamust, et suuhügienistide töö kvaliteet mõjutab otseselt hambaravi lõppresultaati, kuid suuhügienistide eriala on seni veel reguleerimata. Suuhügienisti tehtavad protseduurid tuleks liigitada tervishoiuteenuste hulka ja suuhügienisti eriala lisada tervishoiutöötajate registrisse. Hambaarstide liidu volikogu liige Silvia Russak rääkis laste hambahaiguste ennetamise ja ravi probleemidest. Tema jutu kokkuvõte oli, et lastele on hambaravi kättesaadavus Eestis üldiselt hea, aga aastatega on vähenenud hambaarstide arv, kes nõustuvad laste hambaid ravima, sest raviteenuste hinnad ei ole kulupõhised.

Sotsiaalkomisjon tegi oma viimasel istungil eelnõu kohta konsensusega järgmised otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 11. septembriks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva ja määrata komisjoni ettekandjaks sotsiaalkomisjoni esimees Heljo Pikhof. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Läheme küsimuste juurde. Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea ettekandja! Teie keskendusite oma sõnavõtus küll ühele teisele istungile. Meie eelnõu arutati hoopis teisel istungil. Te kulutasite põhilise osa ajast tolle istungi üm-

berjutustamisele, aga selle teema ei ole täna päevakorras. Oleksite pidanud rääkima meie eelnõust, mis sellel arutelul täpselt toimus. Üldiselt on selge, et tegemist on hea eelnõuga. Eesti Hambaarstide Liit ja kõik teised ju toetasid ideed, et proteeside raha läheks ka hammaste ravimiseks. Ainult ministeerium oli selle vastu, öeldi, et seda mingil juhul teha ei saa. Teie ise aga jätsite eelnõu menetlusse. Haigekassa ütles ka avalikel istungitel välja, et mitte mingisugust raha ei ole selleks ega järgmiseks aastaks, et üleüldse midagi muuta. Seda kõike saaks teha edaspidi. Mitte midagi ei saa, isegi need ettepanekud, mis avalikul istungil tehti – ei saa! Mis te selle eelnõuga siis edasi teete, kui raha ei ole, aga eelnõu on menetluses?

Heljo Pikhof

Austatud küsija, sina pöördusid ka avaliku istungi juurde ja tegelikult see teema ongi väga tihedalt teie eelnõuga seotud. Ma tahtsin öelda, et haigekassa on lubanud teha täiendava uuringu, mis saab valmis selle aasta lõpus. Kuulame selle tulemused ära ja järgmisel aastal läheb otsuste tegemiseks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urbo Vaarmann!

Urbo Vaarmann

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Mulle jäi üks asi arusaamatuks. Ma saan aru, et on tehtud kaks uuringut ja oleks vaja valida, milline pakutud variantidest kasutusse võtta, ja see on kõik. Aga teie jutust jäi säärane mulje, et tuleb jälle uuringud teha. Kuidas sellega siiski on?

Heljo Pikhof

Tegelikult on tehtud üks uuring. Tartu Ülikool on teinud oma uuringu, mis oli tellitud, ja teine uuring tuleb haigekassalt. Ilmselt on tähelepanu all täpsustavad küsimused, millele nad otsivad veel vastuseid. Aga kindlasti hambaravihüvitiste osas muudatus tuleb.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Hea sotsiaalkomisjoni esinaine! Haigekassa tegi oma analüüsi, kus on variandid välja pakutud. Triin Habicht

tegi samuti väga toreda ettekande ja Eesti Hambaarstide Liit avaldas oma arvamuse. Kas mul on õigus, kui ma väidan, et mitte keegi neist ei olnud sellele plaanile vastu ning küsimus on selles, et tuleb lihtsalt leida kõige ratsionaalsem tee, kuidas idee rakendada? Minu küsimus on: aga kes on siis üldse vastu?

Heljo Pikhof

Ei olegi keegi vastu. Sotsiaalkomisjoni istungil inimesed olid eelnõu esimese lugemise lõpetamise poolt.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Urbo Vaarmann, teine küsimus!

Urbo Vaarmann

Aitäh! Mida võib valijatele lubada? Millal võiksid esimesed toetused tulla?

Heljo Pikhof

Ma juba ütlesin, et järgmise aasta alguses hakatakse tegelema sellega, milline variant läheb töösse. Võib-olla on veel mingi neljas või viies võimalus. Kes olid sotsiaalkomisjoni avalikul istungil, need teavad, et seal pakuti välja eri võimalusi, aga võib tulla veel variante. Näiteks mina tõstataksin küsimuse, miks ei võiks olla ka täiskasvanutel võimalus kasutada kolme aasta jooksul mingit suuremat summat nii hammaste raviks kui ka kontrolliks. On muidki variante, mis tulevad kaalumisele.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marika Tuus-Laul, teine küsimus!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea esineja! Te olete koalitsioonilepingus, mis kehtib 1. märtsini, nimetanud, et hambaravi korraldatakse ümber. Seda, mis toimub edaspidistel aastatel, see ei puuduta. Haigekassa juhataja ütles korduvalt väga selgelt, et mitte mingit raha ei ole, kohe midagi ümber korraldada ei saa. Kui, siis saab raha ainult süsteemisiseselt ümber tõsta. Ma küsin veel kord: mis te teete meie eelnõuga, mis jäi menetlusse, teades, et raha ei ole ega tule? Ja miks te olete ka intervjuudes välja öelnud, et midagi kohe muuta ei saa, aga praegu ütlete, et me veel vaatame, me veel mõtleme? Koalit-

sioonileping nõuab, et korraldataks ümber, aga tegelikult midagi ei tehta, sest raha ei ole.

Heljo Pikhof

Aitäh küsimuse eest! Koalitsioonileping ütleb midagi muud: tehakse uuringuid ja analüüse, et asuda hambaravi küsimusega tegelema.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Viktor Vassiljev, teine küsimus!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Hea sotsiaalkomisjoni esinaine! Kuna te olete Riigikogu liige, siis te olete poliitik, kuna te olete sotsiaalkomisjoni esinaine, siis te olete tegus ja mõjuvõimas poliitik. Mul on teile küsimus kui sotsiaalkomisjoni esinaisele just nimelt poliitikuks. Tegemist on opositsioonierakonna eelnõuga. Kas te näete ohtu, et hakatakse eelnõu maha tampima selle pärast, et ta on opositsioonierakonna esitatud, ja kasutatakse seda poliitilises võitluses koalitsiooni ja opositsiooni vahel?

Heljo Pikhof

Aitäh küsimuse eest! Ei näe.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud komisjoni esinaine! Te ütlesite praegu, et ei näe sellist ohtu. Aga miks siis neli kuud selle eelnõuga ei tegeldud? Täna jääb ta meile menetlusse, te ütlesite, et järgmisel aastal hakatakse kaaluma eri variante. Meil on ees september, oktoober, november, detsember – hammasteta inimesed ootavad! Miks me seda kohe järgmisel nädalal ei hakka arutama?

Heljo Pikhof

Aitäh küsimuse eest! Hammasteta inimesed, vanaduspensionärid ja töövõimetuspensionärid, saavad proteesid, aga mure on nende pärast, kellel on veel oma hambad suus ja kes sooviksid neid ravida. Nagu sa väga hästi tead, sotsiaalkomisjon töötas suvi läbi ja meil on väga tihedad päevad olnud. Me võtsime eelnõu

päevakorda õigeaegselt, midagi ei ole siin rikutud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Heimar Lenk, teine küsimus, palun!

Heimar Lenk

Kas ma sain õigesti aru, et te ei saa sellepärast eelnõuga edasi tegelda, et käisite suvel väga palju tööl?

Heljo Pikhof

Me tegeleme eelnõuga edasi. Ma ei ole öelnud, et ei tegele.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, Heljo Pikhof! Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Palun, Heljo Pikhof!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head kolleegid! Enam kui kümne aasta tagused andmed ütlevad, et 9%-l üle 55-aastastel naistel ja 11%-l sama vanadest meestest pole üldse hambaid suus. Täiesti hambutu inimene ei saa ju inimese moodi süüa. Ja nii nagu ütles Viktor Vassiljev, ta ei saa isegi mitte naerda, vähemalt mitte teiste inimeste nähes. Nii vanaduspensionär kui ka inimene, kes haiguse tõttu tööl käia ei saa, peab millegagi sööma. Kui ta üksinda elab, napib tal pensioniraha toidugi ostmiseks, hammaste jaoks ei anna ka parima tahtmise korral kusagilt raha kokku kraapida. Raha puudumise tõttu võib tema puhul hambaravi kõige levinum võte olla lihtsalt hamba suust välja tõmbamine.

Praegune 19-eurone hambaravihüvitis pensionäridele on samamoodi ajale jalgu jäänud. Hambakivi saab selle raha eest ehk maha kraapida, aga korralikku plommi küll suhu ei saa. Kui hammas aga plommidest koosnebki, läheb selle katmiseks vaja krooni ning üksainus plastmassist hambakroon, mis muuseas on ajutine, maksab kõige odavamate hindade järgi 70–80 eurot. Ja kui mõni purihammas nõuab metallkrooni, siis see maksab enam kui kaks korda rohkem. Seega, neile töövõimetus- ja vanaduspensionäridele, kes proteese ei vaja, tuleks hüvitada 255,65 euro ulatuses hambaravikuludid kolme aasta jooksul. On hull, kui pensionärist inimene on sunnitud niisama

ootama, millal tal viimasedki hambad suus ära lagunevad. Viletsavõitu hammastega on see hull lugu, et tekib doominoefekt: kui kukub üks rivist välja, siis kukuvad ka teised kõrvalt. Igatpidi mõistlikum ja ka tükki maad odavam on ravi vajav hammas kohe ära parandada.

Liiga paljud meist ei taha endale aru anda, et tervis on pigem inimese enda kätes kui tohtrite kätes, väga palju sõltub eluviisist. Uuringud näitavad, et hambaarsti juures käimine sõltub tihti ka prioriteetidest, mitte üksnes rahast. Aga kui me vaatame inimesi, kellel on korrast ära hambad, siis on kohe näha, et nende eneseväärikus on riivatud. Lisaks sellele ja küllap ka kõige tähtsam on see, et korrast ära suust saavad alguse n-ö päris haigused ja see teeb olukorra kõige raskemaks. Need haigused kurnavad nii inimest ennast kui ka haigekassat.

Sotsiaaldemokraadid on seda meelt, et täiskasvanute hambaravihüvitis tuleb taastada. Seda peaks saama kasutada 2–3 aasta jooksul ja see peaks olema kokku suurem summa, et inimene saaks peale hammaste kontrollimise neid ka ravida. Pensionäridel peaks olema võimalik proteesihüvitiste limiiti, mis on 255,65 eurot, kasutada kõigi hambaraviteenuste eest tasumisel. Sotsiaaldemokraadid toetavad Keskerakonna eelnõu põhimõtet, et pensionäride hambaproteesi raha, seda 255 eurot, saaks kasutada hambaravis laiemalt, aga meie peame oluliseks, et hambaraha saaks kasutada kolme aasta jooksul, mitte üks kord kolme aasta jooksul, nagu seisab Keskerakonna ettepanekus. Selline on meie vaatepunktide erinevus. Võib-olla lisan veel, et proteesiraha enamasti osade kaupa ei kasutata. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Viktor Vassiljev Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

Viktor Vassiljev

Lugupeetud proua juhataja! Austatud kolleegid! Ma tahan tänada kõiki inimesi, kes tegelesid selle seaduseelnõuga, eriti aga sotsiaalkomisjoni esinaist proua Pikhofi. Me oleme küll n-ö saali eri pooltel – meie oleme opositsioon, teie olete koalitsioon –, aga praegu paistab, et me oleme põhimõtteliselt ühte meelt. Küll töötatakse ka vajalik määrus välja, igatahes tundub, et kõik osapooled tahaksid, et

see seadus rakenduks. Ei ole haigekassa selle vastu – nad töötavad välja eri variante, aga keegi seal vastu ei ole. Ei ole Triin Habicht vastu, ka Eesti Hambaarstide Liit on muudatuse poolt ja loomulikult sihtgrupp tervitaks seda kahel käel. Opositsioon ja ma loodan, et ka koalitsioon, kogu Riigikogu saal hääletab täies koosmeeles selle seaduse poolt.

Tulebki välja, et vastu on ainult Vabariigi Valitsus Sotsiaalministeeriumi isikus. Küllap tuleb ka neil aru pähe, aru ehk mõistust on seal olemas küll ja küll. Praegu aga näeb Vabariigi Valitsuse seisukoht välja umbes selline nagu Jüri Mõisa oma, kui ta kuulus Tallinna volikogusse. Ta ütles seal, et pole meil mingit ühistransporti vaja, mis te sõidate nende haisvate trammidega, ostke endale korralik auto, ühistransporti kasutavad ainult need, kes on purjus või kellelt on load ära võetud. Paraku jah, inimestel on teinekord raske üksteist mõista. Need, kellel on raha endale kas või 42 hammast suhu panna, ei mõista alati inimesi, kellel hambaid on alla kümne.

Aga ma usun, et seekord me viime üksmeelses koostöös selle asja lõpuni ja kas vähemal või suuremal määral, aga mingit abi saab

inimestele anda hammastiku korras hoidmiseks. Lõppude lõpuks hästi naeratab see, kes naeratab viimasena, eks ole. Ja ma loodan, et neid, kes naeratavad viimastena, on ka esteetiliselt ilus vaadata – see on naeratus, kust paistavad ikka hambad ka. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek oli eelnõu 656 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määratudasettepanekute esitamise tähtpäevaks s.a 25. septembri kell 17.15. Tänapäevakorral arutelu on ammendunud. Suur tänu kõikidele osalejatele! Soovin kaunist päeva jätku! Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 12.17.

Istungi kestus 2 tundi ja 17 minutit.

Juhataja

Laine Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 15. september 2014
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine
1. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! (Sumin saalis.) Kas ma tohin teie tähelepanu paluda? Me alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu teise töönädala esmaspäevast istungit veidi tavapäratul moel. Nimelt on nüüd ja kohe teil kõigil võimalus tervitada Riigikogu korvpallivõistkonda, kes kaheksandat korda järjest võitis Balti Assamblee korvpallivõistluse. *Yes!* (Aplaus.)

Nüüd muud küsimused. Kellel on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Vabariigi Valitsuse nimel Heili Tõnisson, palun!

Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Andres Anvelt. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! (Sumin saalis.) Kas tohib teid segada? Aitäh! Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Soovin Eesti Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel üle anda arupärimise peaministrile. Selle teema on väljaränne. Täpsemalt, noorte inimeste, eriti talentide lahkumine Eestist. Viimasel ajal on noorte inimeste seas muutunud väga populaarseks oma tuleviku sidumine välismaaga, pärast kooli lõpetamist siirdutakse sinna parematele jahimaadele. Seda kinnitavad statistilised andmed. Näiteks

rändas 2013. aastal Eestist välja 10 746 noort inimest. Maailma Majandusfoorumi andmete järgi on Eesti võime meelitada siia talente ning võime neid siin ka hoida väga kesine. Selles kategoorias asub Eesti 144 riigi hulgas 97. kohal. Uuringud näitavad, et enamik noori inimesi, kes on Eestist lahkunud, eelistaks elada ja töötada Eestis, kui nad saaks kõrget elatus-taset võimaldavat töötasu ja sobiliku töökeskkonna. Eesti Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel esitan peaministrile neli küsimust. Soovin teada saada, mida valitsus teeb selleks, et peatada noorte talentide väljarännet Eestist ja meelitada neid siia tagasi. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem soove ei ole. Olen vastu võtnud ühe eelnõu ja ühe arupärimise, mõlemaga käitatakse kodu- ja töökorra seaduses ettenähtud korras.

Nüüd teeme palun kohaloleku kontrolli!

Kohal on 90 Riigikogu liiget, puudub 11.

Nädala päevakord. Selle kohta keegi sõna võtta ei soovi.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikogu täiskogu XIII istungjärgu teise töönädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt oli 85 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuks jäi 3. Päevakord on kinnitatud.

1. Vaba mikrofon

Esimees Eiki Nestor

Tänases päevakorras arupärimisi ei ole, järelikult algab vaba mikrofon. Registreeruda palun peale haamrilööki! Kellel ei ole erilist huvi vaba mikrofoniga jälgida, need võivad seda mitte teha. Aga need, kes soovivad jälgida, eelistaksid, kui saalis oleks vaikus. Maimu Berg, palun!

Maimu Berg

Austatud Riigikogu esimees! Daamid ja härrad! Kolleegid ja sõbrad! Austatud Riigikogu! Lubasin sellest kõnepuldist kevadel, et alustan igat oma sõnavõttu meeldetuletusega: aidakem Tallinna, Tallinn vajab pealinnaseadust. Selles veendusin ma hiljaaegu jälle, kui keskerakondlik linnavalitsus pidas vajalikuks tähistada Tallinna strateegilisemaid kohti joomist lubavate siltidega. Aga tegelikult on probleem tõsisem kui üks ebaõnnestunud seadus või maitsetud sildid. Pole mingi uudis, et eestlased on alkoholiga aastasadu liialdanud. Et joodi keskajal, sellest jutustasid siin tollal reisunud inimesed. Joodi loomulikult tsaariajal, joodi nõukaajal ja juuakse ka praegu. Julgen öelda, et ainuke periood, kui joodi tunduvalt vähem, oli Eesti aeg. Juba 1920. aastatel algas Eestis märgatav ja tõhus karskusliikumine ning joomine tõesti vähenes. Ka ühiskond mõistis joomist palju teravamalt hukka kui praegu. Ma ei tea, kas need, kes tulid välja selle seadusega, et avalikus kohas võib juua, mõtlesidki selle aja peale, esimese vabariigi peale, et ka nüüd on ju pikka aega olnud Eesti Vabariik, ning nad lootsid, et rahvas on teadlik ja ühiskond mõistab joomise hukka, või oli neil selle muudatuse tegemiseks mingi muu põhjus. Igal juhul niisugune seadus vastu võeti. Võib-olla ka sellepärast, et alkoholi tarbimises Eestis on statistiliselt märgata väikest langustendentsi. Aga tegelikult on tegemist ühe kõige suurema probleemiga, mis meie riigi ees seisab. Kui palju ka ei ole püütud, õiget lahendust ei ole leitud.

Nüüd tulen ma nende vastukajade ja kommentaaride juurde, mis ma sain oma Eesti Päevalehes ilmunud artiklile, mis Delfis oli peal kirjastatud nii mürgiselt kui võimalik. Kui keegi soovits selle artikli läbi lugeda – ma arvan, et ma olen ise vist ainuke, kes seda üldse lugenud on, ma tegin seda ju siis, kui ma seda artiklit kirjutasin –, siis ta teab, et mul ei olnud seal kuskil öeldud, nagu ma pooldaksin seadust, mis lubab avalikus kohas alkoholi tarbida. Ma ütlesin seal, et ebariigimehelikult käitus linnavõim, kui ta minu meelest labased sildid välja pani, arvates vist, et ta teeb lihtsalt pulli. Selle raha oleks võinud kasutada alkoholismivastaseks propagandaks. Aga ma ütlesin seal artiklis ka seda, et riigimehelikult käitus

Keskerakonna fraktsioon, kes esitas eelnõu, et avalikus kohas joomine uuesti keelustada.

Ma arvan, et kuigi kuskil pole tõestatud, et see n-ö avaliku joomise lubamine oleks väga palju joodikuid juurde toonud, võib-olla mingi tendentsi ta siiski välja pakub ja selline tendents on ka kurb ja paha. Ma ütlen siinkohal kõigile avalikult välja, et kui see eelnõu siia saali jõuab, siis ma toetan seda. Ka mina ei pea õigeks, kui avalikus kohas alkoholi juuakse. Kuigi ma uskusin, et inimeste teadlikkus on parem, et me saame sellest üle ja niisuguse asja ühiskondlik hukkamõist on teravam. Aga see selleks.

Samas on mul alati kahju, kui ma näen, kuidas riigi ja pealinna vahel käib Pearu ja Andrese moodi vägikaikavedamine või teineteisele ärapanemine. Paraku on nii, et Tallinna võim ei anna endale alati aru, et tegemist on riigi pealinnaga ja siin vägikaigast vedada on riigile kahjulik, siin tuleks ikkagi mõistlikke ja õigeid kompromisse leida. Sellepärast kavatsen ma ikka ja jälle öelda – stiilis, et Kartaago tuleb hävitada –, et Tallinna tuleb aidata ja pealinnaseadusega tuleb hakata kiiresti tegelema. Tänan!

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Härra esimees! Lugupeetud kolleegid! Üle kümne aasta tagasi oli mul Narvas üks hea tuttav. See proua oli lapsinvaliidide seltsi esimees Ljudmila Tjurina. Ta on juba pikka aega kuskil välismaal ja vaevalt et eriti paljud mäletavad seda tööd, mida ta tegi. Aga ta tegi palju tööd. Ükskord küsisin ma tema käest, kuidas tal see õnnestub, et teised käivad kogu aeg raha küsimas, aga temal on kogu aeg mingid fondid olemas. Miks ettevõtjad temale annavad raha, aga teistele ei anna? Ta rääkis mulle, kuidas ta seda teeb. Ta ütles, et kui tal on kelleltki midagi selle seltsi jaoks vaja, siis ta selgitab seda sellele inimesele nii: "Jah, täna oled sa terve ja rõõmus, sõidad valge mersuga ja sul on kõik korras, aga poole tunni pärast võib sulle juhuslikult telliskivi pähe kukkuda ja sa oled siis täpselt samasuguses olukorras nagu need lapsed, kelle nimel ma olen sinu juurde tulnud ja kelle jaoks ma raha küsin." Ta

oskas seda niiviisi selgitada, et kõik ettevõtjad alati raha andsid.

See oli sissejuhatus sellele teemale, millest ma praegu rääkima hakkan. Ka see ei ole mingi ühe pere küsimus, see on tegelikult meie kõigi küsimus. Küsimus on hoolivast riigist ja solidaarsusest. Eelmisel esmaspäeval ma juba rääkisin seda lugu. Umbes aasta tagasi tuli siia Riigikogusse abi paluma ühe väga väikese Varvara-nimelise tüdruku isa. Tüdrukul on kaasasündinud haigus, ma isegi ei suuda selle haiguse nimetust välja öelda. Fakt on see, et mõned sellised juhtumid Eestis on olnud ja lapsi on opereeritud, aga Varvara vanemate sõnul oli see alati andnud ainult negatiivse tulemuse, kõik need operatsioonid lõppesid surmaga. Samas ravitakse seda haigust mõnes kohas maailmas edukamalt. Kõige kergem oli sel perekonnal muidugi löögile saada Moskva kliinikus. Nad tulid abi paluma, sest, tuletan meelde, selgus, et tüdrukut ei lasta ilma mingi kindla dokumendita Eestist välja. Aga kliinikus oli juba järgmiseks päevaks kõik kokku lepitud, piletid ostetud. Keegi ei olnud arvanud, et veel mingit dokumenti võiks vaja minna. Tollane Riigikogu esimees Ene Ergma aitas ja paari tunniga sai probleem lahendatud. Alati leidub inimesi, kes aitavad. Operatsioon läks hästi ja lapse elu päästeti. Nüüd, peale pool aastat kestnud ravi, tuli see perekond tagasi Eestisse. Selgus, et kuigi vanemad on haigekassale pikki aastaid maksnud, ei soovi mitte keegi neile kulutusi korvata. Dokumentidega, mis olid üle antud, tegeldi 30 päeva asemel üle kolme kuu. Arst, kes pidi järelevalvet tegema, ei teadnud, et analüüsi, mida see haigus nõuab, tehakse ka Eestis. Tema soovitas neil inimestel selle jaoks kuskile välismaale minna. Avastamata jäi veel üks haigus, mis sellel tüdrukul on. Võitlus Varvara elu eest jätkub.

Ma räägin seda sellepärast, et mul ei ole muud võimalust tutvustada teile seda kirjaliku küsimust, mille ma täna andsin üle Urmas Kruusele, tervise- ja tööministrile. Varvara ema küsib, miks ta peab maksma haigekassale, aga kui tema lapsel on vaja abi, siis on ta sunnitud pöörduma teise riigi poole, sest Eestis puuduvad pädevad spetsialistid, ning miks keeldub haigekassa selle ravi kompenseerimisest. Teine küsimus on minu poolt. Mõni aeg tagasi käis meie president Soomes lõikusel. Kas haigekassa kompenseeris talle selle ja

kui jah, siis mis vahet on Ilvesel ja Varval? Nii et järgmine kord, ma loodan, me aplodeerime siin mitte korvpallivõidu puhul, vaid selle puhul, et väikest last aidatakse päästa. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Head kolleegid! Mina tahan jälle ja taas rääkida töövõimereformist, mis endiselt kirgi kütab ja, nagu me teame, on suurelt jaolt välisriikidest imporditud. Väga paljud riigid on selle süsteemi juba kriitiliselt üle vaadanud. Kui meie eelnõu vaadata, siis esialgsel lugemisel tundub see nagu muinasjutt: aastaid töökohta otsinud inimesed pannakse tööle, rakendatakse individuaalset lähenemist ja nad ei ole enam oma murega üksinda. Aga kui lähemalt vaadata, milline eelnõu kevadel siia jõudis, siis tuleb öelda, et ma ei olegi siin Riigikogus vist näinud nii toorest, eluvõõrast ja läbimõtlemata seaduseelnõu kui see. Jah, me oleme siin seda natuke paremaks teinud, aga küsimusi on kindlasti palju-palju rohkem kui vastuseid. Tegelikult oli ju endistel sotsiaalministritel – Hanno Pevkuril ja Taavi Rõivasel, praegusel peaministril – mitu aastat aega seda seadust ette valmistada. Päril alguses oli plaanis teha hoopis üks teine seadus, palju põhjalikum. Nimelt, 2012. aastal andis Andrus Ansip valitsusele ülesande teha valmis mahukas töövõimekindlustuse reformi kava. Sellega ei tulnud toime ja siis otsustati teha töövõimetoetuse seadus, mis on vaid üks osakene sellest suurest reformist. Võib öelda, et see oli Reformierakonnale hädavaljapääs, mis kiirkorras uuele valitsusele ette lükata. Nüüd on see aga meie kõikide probleem.

Esiialgu oli plaanis teha seadus, mille eesmärk oleks olnud eelkõige ikkagi ennetada töövõime vähenemist ja kasvatada puudega inimeste töövõimet. Üks lähtekoht oli, et pidi olema loodud tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustus, millega praegu ei ole ju alustatudki, kuigi see on selle probleemi lahendamise n-ö alustala. Kindlasti on vaja luua abiteenuste süsteem, mis on praegu menetluses, aga võib kindlalt öelda, et see on vägagi poolik, sest siiani pole pandud paika sotsiaalteenuste standardeid. Näiteks vajavad puudega inimesed töökohale pääsemiseks transporti, ilma selleta

ei tule töölkäimine kõne allagi. See on kirja pandud, aga selleks raha ei ole. Väga paljud tööandjad on öelnud, et nad võtakski võib-olla puudega inimese tööle, aga need inimesed ei pääse lihtsalt töökohale. Kõik me teame, et on vaja isiklikke abistajaid, vaimupuudega inimeste tugisikuid ja viipekeele tõlke. Need on kõik väga-väga kallid teenused ja selleks loomulikult raha ei ole. Aga me võtame vastu seadust, justkui need asjad oleksid kõik olemas.

Rahaga on üldse väga palju arusaamatusi. Täna öeldi meile, et tööle pannakse 3000 inimest aastas ja niimoodi viis aastat järjest ehk kokku 15 000 inimest ning raha tulebki siis makstud maksudest. Ei saa isegi sellest aru, kust on võetud see 3000, niisugune ettekirjutatud arv. Sellele ei osatud täna vastata. Loomulikult peab selle kõigega kaasas käima ka taastusravi- ja rehabilitatsiooniteenus ning erihooletamise mahu suurendamine. Praegu räägitakse vaid tööalasest rehabilitatsioonist. Aga nende jaoks, kes tööl käivad, 40 000 inimese jaoks, on antud rehabilitatsiooniks ainult sümbolne summa, pool protsenti tööealiste rehabilitatsiooniteenuste mahust. Nii et nemad on päris vaeslapse osas. Omastehoolduse probleemi pole puudutatud, tööandjate motivatsioonipaketti pole sisuliselt puudatud. Öeldakse, et meie töökohti ei tee, aga ma küsin siis, kuidas need 15 000 inimest tööle saavad, kui me üldse ei püüa mingisuguseid soodustusi ja eelistusi luua. Loomulikult on täiesti lahendamata ka ajutise töövõimetuse probleem, mis jälle pidi olema selle reformiga lahendatud.

Nii et need haakuvad probleemid on kõik lahendamata. Selle asemel, et neid lahendada, tahetakse sõlmida hoopiski hea tahte koostöölepe, põhimõttel, et küll tulevikus sellega tegeldakse. Ma olen saanud aru, et see tahetakse allkirjastada veel enne protestimiitingut, mida puudega inimesed kavatsesid jälle Toompeal korraldada. Kummaline oli täna vaadata, kui sotsiaalkaitseminister läks meie komisjoni istungilt ära, selleks et minna puudega inimeste pressikonverentsile, kuhu teda ei olnud kutsutudki. Meie küsimused jäid paljuski vastusetu. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh kõneõiguse eest! Proua Maimu Berg on nüüd saalist ära läinud, aga võib-olla ta siiski kuuleb mu sõnavõttu. Ma tahtsin talle öelda, et mina olen üks neist vähestest, kes luges tema artiklit Tallinna kohta. Me arutasime seda artiklit n-ö kultuuriinimeste seltskonnas. Ma ei taha sellest puldist välja öelda, mida inimesed tuntud kirjaniku artikli kohta ütlesid. Kellel on huvi, vaadaku lugejate kommentaare, need ütlevad kõik ära. Artikli mõte oli selles, et Maimu Berg kritiseeris Tallinna, kes on julgenud panna üles mõned osutavad märgid, mis lubavad selles kohas viina võtta. Tänapäevaks on mitmed tuntud reklaamigurud andnud kiitvaid hinnanguid selle kampaania kohta, nad on nimetanud seda säravaks, teravmeelseks ja asjalikuks. Mida siis Tallinn oleks pidanud tegema? Maimu Berg ütles, et see oli labane ja kole ning oleks võinud teha hoopis alkoholivastast propagandat. Ma ei tea, kas oleks õigem olnud panna Tallinnasse 5000 plakatit kirjadega "Ärge jooge!", "Ärge suitsetage!", "Üks sigaret tapab hobuse". Kas midagi sellist või? Nüüd tuldi välja väga värske ja huvitava kampaaniaga ning märgid pandi üles just sinna, kuhu nad täpselt sobivad. Seesama Toompea võttis ju selle vildaka, isegi piinlikust tekitava seaduse vastu, las siis Toompea rahvas siin joob, kui ta endale selleks loa andis. President, kogu rahva president, nagu ta ennast nimetab, härra Ilves kuulutas Kadriorus selle seaduse kiiresti välja. Las nad siis Evelin Ilvesega proovivad seal šampanjat või joovad veini, kui neile meeldib. Seal on lubatud. Võib-olla tulevad siis ka need, kes pargis õlut joovad, presidendilossi juurde ja saavad näha, kuidas riigipea elab. Võib-olla löövad kokku ka, see on lubatud.

Tallinna on siin saalis kirjutud. Aastaid, aastaid ja aastaid. Olen ise siin üle kümne aasta olnud ja meenutan praegu seda lihtsalt linnulennult. Kas te mäletate, kui kritiseeriti Tallinna, kes hakkas vanainimestele maksma hambaravitoetust ja prillitoetust? Paar päeva tagasi arutasime siinsamas saalis, et oleks vaja anda hambutule Eesti rahvale hambaravitoetust. Tallinn tegi selle ära, nüüd võtab ka riik selle kasutusse. Lisapension eakaile – Tallinn tegi selle juba palju aastaid tagasi ära ja inimesed on väga rõõmsad, et nad saavad vähemalt kas või jõuludeks või uueks aastaks väikese toetus-

raha. Nüüd me arutame, kust leida vahendeid, et pensione tõsta. Tuletame meelde, kuidas kritiseeriti tasuta transporti Tallinnas: bussid ega bussirajad ei sobi ja Bussi Riotid ja kuidas neid veel nimetati. Nüüd tuleb välja, et kogu maailm vaatab väga teraselt Tallinna poole. Me kuuleme uudistest päevast päeva, kuidas üks või teine linn katsetab sedasama skeemi. Või tuletame meelde, kui omandireform tõi meile umbes 20 000 sundüürnikku, kellel polnud kuskil elada, sest nad tõsteti endiste omanike majadest välja otse tänavale ja kuuse alla, kuidas siis Edgar Savisaar, Tallinna linnapea, hakkas ehitama neile kortereid ja võttis vastu Tallinna elamuehitusprogrammi "5000 eluaset Tallinnasse". Nüüd on need 5000 korterit ammu valmis, inimesed on saanud elamispinna, tunnevad ennast seal hästi ja on raske perioodi elus üle elanud. Nüüd avastas riik minister Urve Palo isikus, et ka riigis oleks vaja hakata ehitama riigikortereid. Aga ma tuletan meelde, milline sõim ja rünnak oli linnapea vastu, kui see elamuehitusprogramm käima läks: Savisaar rikub elamuturgu, viib alla korterite hinnad, Lasnamäe korterid ei hakka enam midagi maksma. See oli kinnisvarahaide kohutav rünnak tema vastu. Ma olin sel ajal Tallinna Linnavolikogu liige ja mäletan, millised vaidlused saalis olid. Nüüd on kõik sellega leppinud ja me oleme asunud Euroopa teele. Euroopa linnades on 20–40% linna elamufondist munitsipaalpaalehitised.

Nii et näete, Tallinn on käinud teistest ees. Ta on nagu majakas paistnud meile kaugelt ja kutsunud meid õigeid tegusid tegema või läinud lipuga ees. Las Maimu Berg meenutab seda ajalugu ja kirjutab uue artikli. Ei ole vaja Riigikogu puldist tuletada meelde, et Tallinna on vaja kaitsta. Seda pole vaja. Tallinn kaitseb ennast ise. Tallinna kaitsevad tema valijad, kes on andnud rekordarvu häält linnapeale ja erakonnale, kes Tallinnas võimul on. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Viimasel ajal on hakatud sotsiaaldemokraate justkui süüdistama selles, et nad on asunud reetma oma riiki. Probleem seisneb

selles, et sotsiaaldemokraadid on hakanud arutama eelnõu toetamist, millega lubatakse paljudele Eestis elavatele inimestele müüa piiri ääres 0,2 hektarit maad. Minu arust ei ole paljud sellest teemast aru saanud. Ma tahan seda natukene selgitada.

Probleem on tegelikult palju lihtsam ega seisne kaugeltki selles, et sotsiaaldemokraadid justkui toetaksid Vene kodanikele 0,2-hektariliste maatükkide müümist. Juba praegu elab Eesti pinnal palju halli passiga inimesi, kes on 0,2 hektarit aiamaad erastanud. Nad on selle erastanud, see maa on kinnistatud ja see on nende kinnisvara. Kui nad nüüd soovivad seda edasi müüa samasugustele inimestele, siis see tehing on keelatud. Lihtsustatult öeldes on nii, et kui tädi Katjal on Narva lähedal üks 0,2-hektariline maatükk ja kui tädi Galina soovib seda temalt osta, siis tädi Katja ei saa seda maatükki müüa. Küll aga saab tädi Katja müüa tädi Galinale maad siis, kui tädi Galina vormistab enda nimele osahüügu. See on praeguste seaduste järgi täiesti seaduspärane tehing. Praegu näeb seadus ette, et kui Venemaalt tulevad Vene kodanikud ja moodustavad samuti mingi osahüügu, siis on ka neil õigus tädi Katjalt seda maad osta.

Minu arust on Reformierakonna liige siseminister Hanno Pevkur natukene ülekohtuselt hinnanud sotsiaaldemokraatide rolli selle teemaga tegelemisel. Sotsiaaldemokraadid annavad endale aru, et on olemas piiritsoon, kus tuleb kehtestada piirangud ja eriolukord. Aga nendes valdades, mis on piirist kaugemal ja kus pikaajalise elamislooga inimesed soovivad oma maatükki müüa samasugustele isikutele kui nad ise, peaks see olema lubatud. Sotsiaaldemokraadid on nõus selle teemaga edasi minema ja seda arutama. Nad on sellepärast palunud oma fraktsiooni selle teema kohta arvamust avaldama siseministri ja ka teised selle teemaga seotud isikud.

Aga kui siseminister ütleb, et see teemakäsitlus on praegusel ajal täiesti vale, siis tuletan reformierakondlastele meelde, et reformierakondlasest välisminister Urmas Paet jooksis ju esimesena Moskvasse allkirjastama Eesti-Vene piirilepet. Ma ei tea, millega siis oli tegu, miks siis minister ei küsinud Eesti kodanikelt, kas tal on üldse lubatud sellist tehingut teha. Probleemi olemus seisneb võib-olla selles, et juba praegu tulevad Vene kodanikud Eestisse

ja seaduse kohaselt on neil õigus osta siin maju ja kortereid. See on probleem ja sellega tuleb tegelda. Sotsiaaldemokraadid on seda meelt, et seda probleemi ei tohiks arutada meedia tasandil, see probleem tuleb endale selgeks teha ja sellega tuleb väga tõsiselt tegelda. Me kindlasti arvame, et pikaajalise elamisloaga inimestel peaks demokraatlikus riigis olema õigus samasugustele inimestele maatükki müüa. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Mina väljendan oma muret meie majanduse olukorra pärast ja võib-olla veel rohkem selle pärast, et valitsevat koalitsiooni ei paista see eriti muretsema panevat. Kuna majanduse väljavaadetega on kehvasti, üritab valitsev Reformierakond hakata poliitilist profiiti lõikama julgeolekuteemadega. Põhjust selleks on, sest nagu on öelnud majandusteadlane Rainer Kattel, pole Eesti juba neli-viis aastat olnud enam eriline, vaid tavaline riik, kus erilist majanduskasvu ei ole. Meile ei ole enam põhjust õlale patsutada, sest peale mõne nišiettevõtte väikese edusööstu pole meil midagi ette näidata. Enam ei aita ka juttu kasinuspoliitikast ja selle edukast rakendamisest, sest nagu majandusteadlased tagantjärele on öelnud, ei olnud sellel majanduse taastumisega suurt pistmist. Väide, et kriisist aitasid üle kokkuhoiumeetmed, on üks suur mull, mida eriti eelmine peaminister Andrus Ansip väga edukalt müüs nii Eestis kui ka läänes. "Tule jumal appi!" võib vaid selle peale öelda. Tuletagem meelde kas või seda, et kui Ansip oleks buumile õigel ajal osanud pidureid tõmmata, ei oleks majandus nii musta stsenaariumi järgi käituma hakanudki.

Eesti oli üks väheseid Euroopa riike, kes kasinuspoliitikat rakendas, teised riigid ei võtnud nii suurt riski, kuna kardeti valijate negatiivset reaktsiooni valimistel. Eestis oli aga fenomenaalne olukord: hoolimata sellest, et Reformierakond jutustas räigetest kokkuhoiumeetmetest, sh palkade vähendamisest, ei olnud sel mõju nende valimistulemustele 2011. aasta Riigikogu valimistel. Kaitsevää Ühendatud Õppeasutuste dotsent Viljar Veebel

on selle kohta öelnud, et need, kes polnud riigis toimuvaga rahul, lihtsalt lahkusid, hääletasid jalgadega, nagu öeldakse. Ülejäänutele võis komistuskiiviks saada vähene demokraatiakogemus, valijatel puudus oskus valimistel karistavalt käituda. 2011. aasta lõpuks kuulus OECD andmetel 60% Eesti elanikest 20% Euroopa Liidu vaesemate hulka. Eesti üldine jõukustase moodustas 17% euroala keskmisest, olles eespool vaid Slovakkia. Kasinusemeetmete tõttu suurenes tööpuudus, halvenes arstiabi kättesaadavus ja pikenesid ravijärjekorrad. Kui 2008. aastal keeldus haigekassa 54 patsiendi operatsioonist raha vähesuse tõttu, siis 2011. aastal ulatus keeldumiste arv juba 2000-ni. Sama aja jooksul kasvas ravi ootavate patsientide arv kahekordselt. Sellises olukorras suurendas toonane koalitsioon riigivõlga, et laenata miljoneid eurosid Kreekale ja teistele kriisimehhanismide kaudu abi saanud riikidele. Eesti elanikele ei olnud sellest mingit kasu ja oma majandust kasvava riigivõlga ei elavdatud.

Mille mõjul majandus tegelikult taastus? Rainer Kattel on välja toonud kolm tegurit, mis aitasid Eesti majanduse kriisist välja. Tuleb tähele panna, et ükski neist ei sõltunud Eestist. Esiteks, ekspordi kiire taastumine, mille taga oli Skandinaavia ettevõtete väga tugev konkurentsivõime. Eriti suur osatähtsus oli aga Aasia turgudel, kus majanduslangust peaaegu üldse ei olnud. Ettevõtete võimele kriisiga toime tulla aitasid kaasa ka Rootsi riigi investeringud. Teiseks tuli ettevõtetele kasuks Rootsi valuuta ujuv kurss, mis langes kriisi tipus kuni 20% ja parandas sellega eksportivate ettevõtete konkurentsivõimet. Kolmandaks olid Eesti riigil aidanud viimastel aastatel toime tulla Euroopa Liidu struktuurivahendite abiraha ja CO₂-kvoodi müügist saadud tulud. Alates 2000. aastast kuni käesoleva aasta alguseni sai Eesti tõukefondidest abi 6 miljardit eurot, millest välja on makstud 5,134 miljardit. Välisvahendite kaasamine moodustab nüüdseks umbes viiendiku kogu riigieelarvest. Nagu on märkinud Tartu Ülikooli rahvusvahelise ettevõtluse professor Urmas Varblane, on Eesti sattunud toetussõltuvuse küüsi. Riik saab senist majanduspoliitikat jätkata vaid tänu välis-toetusele. See ei ole jätkusuutlik ja pärast toetuse lõppemist võib selline poliitika teha riigile karuteene. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Härra juhataja! Head kolleegid! Mina tahan rääkida sellest olukorrast, kuhu on Venemaa sanktsioonide mõjul sattunud meie tubli põllumees. Valitsus on kogu aeg mõista andnud, et Venemaa kehtestatud sanktsioonide mõju on marginaalne ja nad ei näe suurt probleemi. Sanktsioonide mõju meie majandusele on Eesti Panga hinnangul umbes 0,3% SKT-st ja see ei tekita valitsuse arvates muret. Kui vaadata riigi kogupilti, siis pole olukord tõesti kõige hullem, aga kui vaadata sektorite kaupa, siis näeme, et kõige suurema hoobi on saanud põllumajandussektor. Selles sektoris said kõige suurema hoobi aga piima-, kala- ja lihatootjad.

Konjunktuuriinstituudi hinnangul tuleb Venemaa sanktsioonide tõttu Eesti põllumajandustoodangule leida uusi turge tervelt 150 miljoni euro ulatuses. Lisaks sellele, et 50 miljoni euro eest eksporditi varem Venemaale piimatooteid, tõi instituudi uuring välja selle, et mullu eksporditi Leetu ja Läti 71 miljoni euro eest toorpiima, mida seal töödeldi valdavalt Vene turu tarbeks. Minul oli jahmatav lugeda, et tervelt 71 miljoni euro eest viidi toorpiima riigist välja ja otse öeldes riisusid sellelt piimalt koore Läti ja Leedu ettevõtjad ning ka nende riikide eelarve. Meie valitsus, kes kogu aeg rõhutab, et me saame rikkaks ainult siis, kui suudame toodetele lisandväärtust lisada ja saame toodangut kallimalt müüa, laseb sellisel asjal rahulikult toimuda! Toorpiima väljavedu näitab, et põllumajanduse arendamisel on tehtud väga suuri möödalaskmisi, sest tööstus on jäetud välja arendamata. Miks peaks Eesti kinkima Lätile ja Leedule 71 miljoni euro eest toorpiima, kui mõistliku põllumajanduspoliitikaga oleks saanud sellele toodangule lisandväärtuse anda Eestis? Lisandväärtuse abil oleksime võinud lõpptootte hinda tõsta 3–4 korda. See oleks tähendanud vähemalt 500 uut töökohta, täiendavat maksutulu riigieelarvele ja kogu põllumajandussektori läbilöögivõime paranemist. See on aktuaalne eriti nüüd, sest isegi kui me leiame eksporditurge, siis kindlasti mitte toorpiimale. Nii et toodangut saame müüa ainult pärast piima tööstuses töötlemist. Minu arvates pole vahet, kas vedada riigist välja toorpiima või ümar-

palki, mõlemal juhul on tegemist riigi seisu-kohalt saamata jäänud lisatuluga. Kas näiteks Taani või Hollandi riigis oleks võimalik, et toorpiima veetakse riigist välja? Kas see minister oleks seal siis veel ametis?

Toorpiima hind kukub. Sanktsioonide esmane tagasilöökk piimatööstusele on konjunktuuriinstituudi hinnangul see, et piimaliitri hind on kukkunud 40 sendilt 22 sendile. Selge on see, et alla omahinna kaua toota ei ole võimalik ja vähemalt poole aasta jooksul peab saama selgeks, mis saab edasi. Kui uusi turge ei leita, siis ei ole välistatud, et nii mõnigi ettevõtte peab oma tegevust kokku tõmbama või selle lõpetama. Alahinnata ei tasu samuti Venemaa mõju tolliliidule ja sinna suunduvatele kaubavoogudele, sest Venemaa on vägagi huvitatud, et teised tolliliidu riigid sanktsioone kehtestaksid.

Toiduainete hinnad maailmaturul on lan-guses olnud juba viimased viis kuud. Hinnad langevad, lähiturgudel käib sanktsioonide tõttu toidukaupade ületootmine. Põllumehed on teada andnud, et sanktsioonide mõjul on välispartnerid ette teatamata loobunud tarnelepingtonest või sundinud toodete hindu langetama. Lisaks jääb Eesti põllumeestele makstav otsetoetus alla Euroopa Liidu keskmise, mis seab eelisseisu nende riikide põllumehed, kellele makstakse otsetoetusi kõrgemas määras. Pole ju saladus, et meie riik ei kasutanud võimalust, et maksta täiendavaid toetusi. Seda oli lubatud teha 30 miljoni euro ulatuses, aga kahjuks meie riik seda ei teinud. Mõni päev tagasi võisime lugeda, et peale selle, et Läti maksis lisatoetust täies ulatuses, on seal otsustatud põllumehe toetada veel 65 miljoni euro ulatuses, et põllumajandustootjad ellu jääksid. Ma loodan, et ka meie valitsus ärkab enne, kui on hilja, ning asub põllumeeste probleeme arutama ja adekvaatseid lahendusi leidma. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud kolleegid! Täna lugesin Delfist, et aastavahetuseks hotellis koha broneerimiseks on Vene turistid päris hästi avaldusi esitanud. Tallinn on üks linnadest, kuhu Vene inimesed tahavad tulla uut aastat vastu võtma. Tallinnasse tulevad Vene turistid keskmiselt

kolmeks päevaks, nagu Delfis kirjutati, ja üks päev hotellis läheb maksma keskmiselt 73 eurot. Näiteks läheb Soomes üks päev hotellis Vene turistile maksma 121 eurot.

Miks ma sellest räägin? Nädalvahetusel vaatasin Kohtla-Järve sõpruslinna Veliki Novgorodi lehekülge internetis ja sain teada, et 29. septembril avab Soome peakonsulaat seal ühe neljast viisakeskusest, kus läheb lahti töö selleks, et Venemaa inimesed, kes soovivad Soome sõita, saaksid viisa kiiremini kätte. Aga kõige huvitavam on see, et soomlased tahavad 26. septembril niisuguse viisakeskuse avada Viiburis, 29. septembril Veliki Novgorodis, nagu ma juba ütlesin, 9. oktoobril Vologdas ja 17. oktoobril Pihkvas. Sisuliselt töötavad need keskused samamoodi nagu Peterburi konsulaat, aga inimestel on muidugi mugavam oma linnas viisa hankimisega tegelda. Nii et kui Vene inimene, kes tahab sõita Soome, tahab saada kiirviisat, siis ta peab sõitma Peterburisse, ülejäänud kohtades, mida ma nimetasin, saab ta viisa kümne päeva jooksul.

Nii et, head kolleegid, selleks et mitte kaotada päris head arengutempot turismis, selleks et turistide arv ei väheneks, peame ka meie otsima teisi võimalusi. See toob kindlasti riigieelarvesse raha. Me oleme siis kõik hästi õnnelikud, sest meil on võimalus viia ellu need programmid, mis meil on siin saalis ja valitsuses koostatud. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Siit vaadates tundub, et rohkem ei ole võimalik kellelegi sõna anda. Esmaspäevane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 15.46.

Istungi kestus 46 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 16. september 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel valimisea langetamiseks eelnõu (703 SE) esimene lugemine

2. Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (693 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, alustame täiskogu VIII istungjärgu teise tööädala teisipäevast istungit. Kas on soovi üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Annan üle arupärimise põllumajandusminister Ivari Padarile. Selle arupärimise sisu puudutab Eesti piimasektorit. Meie küsimus seisneb selles, kuidas Eesti piimandussektor suudab konkureerida Euroopa Liidu turul, kui meie piimatootjate toetused on kõige väiksemad Euroopa Liidus. Teine oluline küsimus on see, et kui meie valitsuskoalitsioon räägib kogu aeg toote lisandväärtusest, siis nüüd on konjunktuuriinstitiudi andmetest selgunud, et Eestist veetakse 71 miljoni euro eest välja toorpiima. Kui me oleks selle piima Eestis väärindanud, siis oleks lõpptoote hind olnud kolm-neli korda kõrgem. See oleks andnud olulist tuge riigieelarvele ja loodud oleks vähemalt 500 uut töökohta. Kuidas selline asi on juhtunud? Kas me olemegi siis nüüd kujunenud riigiks, kes toodab toorainet Lätile ja Leedule? Oleme esitanud härra ministrile neli küsimust, millele me loodame adekvaatsed vastused saada. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud kolleegid! Vastavalt riigikaitsekomisjoni s.a 15. septembri konsensuslikule otsusele algatab riigikaitsekomisjon erakorralise seisukorra seaduse, hädaolukorra seaduse ja Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu eesmärk on kõrvaldada 2014. aasta 1. juulil jõustunud korrakaitse seaduse muutmise ja rakendamise seaduse tekitatud lüngad, mis on seotud hädaolukorra ja erakorralise seisukorra ajal Kaitseväe ja Kaitseliidu kasutamise ning viimaste poolt vahetu sunni rakendamisega. Vastavalt täpsustatakse ka Kaitseväe korralduse seadust. Tänan!

Esimees Eiki Nestor

Vladimir Velman, palun!

Vladimir Velman

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Väliskomisjon algatab oma 15. septembri istungi otsuse kohaselt Riigikogu otsuse "Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevahelise Assamblee (Balti Assamblee) Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise eelnõu. Väliskomisjon toetas Eesti Reformierakonna fraktsiooni ettepanekut nimetada delegatsiooni liikmeks Jaanus Tamkivi asemel Andre Sepp. Väliskomisjoni ettepanek Riigikogu juhatusel on määrata eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks reede, 19. september kell 16.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Olen vastu võtnud kaks eelnõu ja ühe arupärimise. Edasi toimitakse nendega kodu- ja töökorra seaduse kohaselt.

Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohal on 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

1. Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel valimisea langetamiseks eelnõu (703 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Esimene päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Aivar Rosenbergi, Aivar Sõerdi, Andre Sepa, Arto Aasa, Etti Kagarovi, Heljo Pikhofi, Igor Gräzini, Imre Sooääre, Indrek Saare, Jaak Alliku, Jaanus Tamkivi, Jüri Jaanson, Jüri Morozovi, Kalev Kallemetsa, Kalev Kotkase, Kalev Lillo, Kalle Jentsi, Kalle Pallingu, Kalvi Kõva, Karel Rüütli, Kristen Michali, Laine Randjärve, Lauri Luige, Maimu Bergi, Margus Hansoni, Marianne Mikko, Mart Meri, Mati Raidma, Meelis Mälbergi, Paul-Eerik Rummo, Peep Aru, Rait Maruste, Rein Langi, Rein Randveri, Tarmo Leinatamme, Tarmo Männi, Terje Trei, Tiina Lokk-Trambergi, Tõnis Kõivu, Tõnu Juuli ja Valdo Randpere algatatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel valimisea langetamiseks eelnõu 703 esimene lugemine. Algatajatepoolne ettekandja on Riigikogu liige Kalvi Kõva. Palun!

Kalvi Kõva

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Mul on siiralt hea meel võimaluse eest tutvustada teile 41 kolleegi algatatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadust kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel valimisea langetamiseks ehk seaduseelnõu 703. Eelnõu algatamise õiguslikuks aluseks on Eesti Vabariigi põhiseaduse § 161 lõige 1, mille kohaselt on õigus algatada põhiseaduse muutmist vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust. Põhiseaduse § 163 punkt 2 võimaldab seaduse vastu võtta, kui selle poolt on Riigikogu kaks järjestikust koosseisu. Tuletame meelde, et põhiseaduse kohaselt on kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste seaduses ettenähtud tingimustel hääleõiguslikud selle omavalitsuse maa-alal püsivalt elavad isikud, kes on vähemalt 18 aastat vanad. Eelnõu eesmärk on aga langetada aktiivse valimisõiguse iga kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel 18. eluaastalt 16. eluaastale.

Head sõbrad! Ajast, mil koostati kehtiv põhiseaduse tekst ja fikseeriti selles valimisiga, on möödunud 22 aastat ning Eesti ühiskond on läbi teinud märgatava arengu. Ühiskond on stabiliseerunud, edasi arenenud ja küpsenud. Oluliselt küpsemaks on muutunud ka meie noored, kes on haritumad, teadlikumad ja ühiskonna asjadest paremini informeeritud. Samas on nende võimalused kaasa rääkida oma elukeskkonna kujundamisel piiratud. Objektiivse demograafilise protsessi mõjul aga meie ühiskond vananeb. Tuletagem meelde, et nende aastate jooksul oleme noortele andnud palju õigusi ja kohustusi. Nii näiteks saab 14. eluaastast võtta vastutusele vääri- või kuriteo eest. Perekonnaseaduse järgi võib kohus alaealise töövõime laiendamise sätete kohaselt laiendada vähemalt 15-aastaseks saanud isiku teovõimet nende toimingute tegemiseks, mis on vajalikud abielu sõlmimiseks ning abieluga seotud õiguste teostamiseks ja kohustuste täitmiseks. Kuueteistaastaselt võib taotleda B-kategooria piiratud juhilube. Vähemalt 16-aastasele isikule on antud ka petitsiooniõigus.

Head sõbrad! Valimisea alandamise mõtet on arutatud aastaid, selle teema eestvedaja on olnud Eesti Noorteühenduste Liit. Ka meie praegune kolleeg, endine justiitsminister Kristen Michal on jõuliselt seda vankrit vedanud. Kinnitust, et teema on aktuaalne, andis eelnõu algatajatele Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituudi tehtud aktiivse valimisea langetamise mõjude analüüs. Uuringust selgub, et nii nagu teisteski riikides on 16-aastased noored ka Eestis küpsed kohalikel valimistel hääletama. Analüüs tuvastas, et alandades hääleõiguslikku iga 18. eluaastalt 16. eluaastale, suureneb valijaskond ca 24 000 potentsiaalse hääletaja võrra, mis moodustab 2–2,3% kogu hääleõiguslikust valijaskonnast. Samuti tõi uuring välja vajaduse tasakaalustada järjest vananevas ühiskonnas vanema- ja nooremaealiste valijate hulka. Nimelt ületab 2020. aastaks pensioniealise rahvastiku osakaal juba 7,7% võrra noorte osakaalu. Peale selle tõi analüüs välja veel mitmeid argumente valimisea langetamise kasuks. Noorte huvitatus poliitikast ja üldine ühiskondlik aktiivsus on võrreldavad täiskasvanute omaga. 18-aastaseks saanud noortest plaanib 73–80% minna hääletama. Noored ta juvad erakondade rolli valimisprotsessis adekvaatselt, 50%-l 14-aastastest on olemas partei-

line eelistus. Varivalimiste kogemuse näitel jaotuvad hääled üsna samamoodi nagu kogu elanikkonnas, seega pole alust hirmul, et noortele valimisõiguse andmisega kaasneb mingi konkreetse erakonna soosing. Eesti noored on võrreldes teiste riikide eakaaslastega kodanikuühiskonna küsimustega keskmisest rohkem kursis. Kõik see selgus mainitud uuringust, millega saab tutvuda Tallinna Ülikooli ja Justiitsministeeriumi kodulehel.

Head kolleegid! Me kõik ju soovime, et senisest enam noori räägiks kaasa kohaliku elu puudutavate teemade arutamisel ja osaleks otsustamisel. Kuna Eesti rahvastik on vanemas, siis on poliitiline kaasatus ja otsustusõigus enam ja enam kaldu eakate valijate poole, mistõttu noorte elu puudutavates küsimustes langetab otsuseid üha vanem valijaskond. Olen veendunud, et valimisea langetamine toob noorte teemad senisest rohkem ühiskondlikku fookusesse ja aitab saavutada valijaskonna demograafilist tasakaalu. Teatavasti saavad kohaliku omavalitsuse valimistel osaleda ka mittekodanikud. Valimisea alandamine annaks mittekodanikest noortele suurema võimaluse ühiskonna asjades kaasa rääkida ning oleks seeläbi oluline lisategur ühiskonna edasisel lõimumisel. Paljud noorte teemad on just kohaliku omavalitsuse pädevuses, mistõttu noored saavad oma esmase poliitkogemuse otseselt enda elu puudutavate küsimuste üle otsustades, olgu need siis seotud koolivõrgu, spordirajatiste, vaba aja veetmise kohtade, noorsootöö või teiste aktuaalsete teemadega.

Muudatus võib tuua kaasa selle, et kasvab noorte huvi poliitika, riigi ja kohaliku omavalitsuse arengu vastu üldiselt. See on hea sissejuhatuse, et saada heaks kodanikuks ning mõelda kaasa ka üleriigilistes ja -euroopalistes küsimustes. See näitab neile, kuidas demokraatia tegelikkuses toimib.

16–18-aastastel noortel on oma huvid ja vajadused. Neil on õigus olla ära kuulatud ja õigus osaleda valimiste kaudu otsuste vastuvõtmisel. Head sõbrad! Eelnõu algatajad on kindlad, et 16-aastased noored on küpsed ja valmis omavalitsuse tasandi otsustes kaasa rääkima. Ma palun siiralt, et seda eelnõu toetaksid nii selle kui ka tulevase Riigikogu liikmed. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Siim Kiisler, palun!

Siim Kiisler

Aitäh! Hea ettekandja! Sa tõid siin hulga olulisi argumente ja tõestasid, et noored on küpsed otsustes kaasa rääkima. Jääb üle vaid selle kõigega nõustuda. Tekib aga ainult üks küsimus: miks te ei toeta siis seda, et noored võiksid osaleda ka Riigikogu ja Euroopa Parlamendi valimistel? Ükski nendest argumentidest, mis sa siin tõid, ei ole ju spetsiifiliselt omavalitsuspõhine. Samamoodi otsustatakse ju noorte elu puudutavaid küsimusi siin saalis. Miks nad ei võiks siia oma esindajaid valida?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Kindlasti on paljud noored valmis osalema kõikidel valimistel, aga algatajad on arvamusel, et liigume sellel suunal edasi samm-sammult. Nagu ma tõin välja, on just kohaliku tasandi otsused ehk noortele kõige olulisemad, sellised, milles nad tahaksid juba praegu mitmesuguste komisjonide kaudu kaasa rääkida, milles nad oskavad kaasa rääkida. Läheme samm-sammult edasi ja kindlasti tuleb ükskord ka aeg, kui me arutame siin saalis seda teemat, kuidas anda selle eagrupi noortele õigus valida ka teistel valimistel.

Esimees Eiki Nestor

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud ettekandja! Seletuskirjas on öeldud, et eelnõu eesmärk on langetada aktiivse valimisõiguse (õigus valida) iga 18. eluaastalt 16. eluaastale. Kohaliku omavalitsuse valimise seaduse alusel on kohalikel valimistel n-õ passiivne õigus ehk õigus kandideerida kõigil hääleõiguslikel kodanikel, erinevalt Riigikogu valimistest, kus teatavasti hääletamisõiguse saab 18-aastaselt ja kandideerimisõiguse 21-aastaselt. Kas selle üle on ka mõeldud, et kui see põhiseaduse muudatus peaks läbi minema, mis siis teha kohaliku omavalitsuse valimise seaduse mainitud punktiga? Kas viia sinna samuti sisse passiivse ja aktiivse valimisõiguse ealine erinevus, nagu on Riigikogu valimistel, või tähendaks see, et 16- ja 17-aastased võiksid olla ka volikogude liikmed?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Nii nagu me seaduse seletuskirjast loeme, on põhiseaduse selle punkti muutmisel tarvis muuta ka kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadust. Loodan, et meie head eksperdid põhiseaduskomisjonis veel arutavad neid teemasid ja annavad täpse vastuse, kuidas me kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadust peaksime muutama, aga muuta on vaja.

Esimees Eiki Nestor

Andrus Saare, palun!

Andrus Saare

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Igati nõus teiega, see oleks tervitatav, kui noored senisest aktiivsemalt poliitikas kaasa lööksid. Meedia on selle kajastamisel esile toonud neid noori, kes sellest muudatusest igati vaimustuses on. Kui ma aga küsitlesin neid noori, kellega ma suvel kohtusin, siis see tagasiside nii vaimustav ei olnud. Mõned noored on ükskõiksed ja on ka neid, kes ei arva sellest asjast midagi, ütlevad, et muudatus võiks ka olemata olla. Aga kui teemaga veel edasi liikuda, siis nii noortel kui ka koolijuhtidel on see hirm, et poliitikalobi võib kooli kanduda. Seda küll ei soovita. Mis sõnum teil neile noortele ja koolijuhtidele on? Kuidas on garanteeritud see, et poliitiline lobitöö ülemäära kooli ei kandu?

Kalvi Kõva

Aitäh! Paljudel koolijuhtidel ja noortel on tõesti see hirm, et poliitikud hakkavad uksest ja aknast koolimajadesse tulema, eriti aktiivsel valimisperioodil. Toon ühe paralleeli. Kui koolis räägitakse siseturvalisusest, julgeolekust, kes siis rääkimas käib? Tavaliselt kohalik konstaabel. Kui räägitakse tuleohutusest, siis on kohalik päästja kohal. Meie poliitikutena, kui me kooliuksest sisse astume, et kasvatada noori poliitiliselt, peame andma neile ülevaate erinevatest maailmavaadetest, me ei tohi teha seal propagandat. Aga ma pean õigeks, et kui kodanikuõpetuse tunnis räägitakse poliitikast, siis võiks iga ühiskonnaõpetuse õpetaja korraldada ka poliitikuid sisse lasta, et nad räägiksid konkreetselt poliitikast. Kui see seaduseelnõu aga seaduseks saab, siis on vaieldamatult tarvis reglementeerida ka selliseid situatsioone. Aktiivsel valimisperioodil või siis ka mingil

muul ajal ei tohiks poliitikud tõesti koole külastada ega seal n-ö poliitilist selgitustööd teha. See oht on olemas.

Esimees Eiki Nestor

Sven Sester, palun!

Sven Sester

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Ma tulen tagasi selle küsimuse juurde, mille tõstatas Siim Kiisler – nimelt muudatuse laiendamise kohaliku omavalitsuse volikogu valimistelt ka europarlamenti ja Riigikogu valimistele. Mulle jäi teie vastus natuke arusaamatuks ja sellepärast tahaksin täpsustada. Kas seaduseelnõu algatajad näevad võimalust, et me teeme selle menetluse käigus need muudatused ära, arvestades, et põhiseadus ei ole mängimiseks ja muudatused nõuavad kahe Riigikogu koosseisu otsust? Praegu on see võimalus, kuna teema on üleval vahetult enne meie koosseisu töö lõppu. Kui te näete sellist võimalust, siis andke selle kohta ka vastus. Praegu lauale toodud eelnõus te seda ette ei näinud. Põhjendage oma seisukohta, miks te ei taha vaadata seda teemat komplekselt.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Nagu ma ütlesin, on selle seaduseelnõu algatanud 41 Riigikogu liiget. Enne selle algatamist me arutasime ja kaalusime erinevaid võimalusi tõsiselt. Kaalusime ka seda, kas laiendada muudatust Riigikogu ja europarlamenti valimistele, kuid ühine seisukoht kujunes selliseks, et läheme edasi samm-sammult ja anname 16–18-aastastele noortele kõigepealt õiguse osaleda just kohaliku omavalitsuse valimistel.

Esimees Eiki Nestor

Ken-Marti Vaher, palun!

Ken-Marti Vaher

Suur tänu, austatud juhataja! Austatud ettekandja, suur tänu selle ettekande eest! Minu küsimus puudutab eelkõige sellist Riigikogusisest kaasamist. Ma vaatan, et need 41 algatajat, keda sa mainisid, kuuluvad peamiselt koalitsioonierakondadesse, isegi mitte peamiselt, vaid ainult. Kui see eelnõu üle anti, siis olid päris mitmed inimesed siin saalis üllatunud, et selline eelnõu on valminud ja et sellele

on küsitud allkirja sedavõrd suurelt hulgal, aga siiski vähemusel Riigikogu liikmetelt. Pean möönma, et mina isiklikult ei olnud teadlik, et selline eelnõu on valminud, ning mulle ei antud ka võimalust eelnõuga tutvuda ja võib-olla samamoodi allkiri anda. Ma saan aru, et eelnõu pole algatanud mitte fraktsioonid, vaid eraldi Riigikogu liikmed. Kas te mõtlesite selle peale, et küsida allkirju ka teistelt, ka opositsiooni kuuluvatelt rahvasaadikutelt, või oli see selgelt ikkagi ainult nende Riigikogu liikmete algatus, kes kuuluvad koalitsioonierakondadesse?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Tõesti, selle eelnõu algatasid 41 Riigikogu liiget, aga ka teie saate seda seaduseelnõu toetada, hääletades selle poolt. Ma loodan, et nii selles kui ka järgmises Riigikogus.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kalvi, kuule, selline naljakas lugu. Mul oli eelmisel nädalal üks koosviibimine. Ma olin peres, kus on 15-aastane poiss, Lembitu-nimeline, igal juhul mitte venelane, nagu sa aru saad. Läks jutuks ja kuidagi tuli juttu ka sellest seaduseelnõust. Ma selgitasin talle, mis ja kuidas. Poiss jäi mõttesse, pärast küsis veel fakte juurde ja hakkas siis mõtisklema. Ta saab varsti 16-aastaseks, talle antakse õigus valida, aga valida kohalikul tasemel. Õigust valituks saada tal ei ole ja ta ei saa valida ei europarlamenti ega Riigikogu. Ta küsis, kas teda võrdustatakse siis mingi Vene kodanikuga, kellel on Eestis alaline elamisluba, miks tema, sünnijärgne Eesti kodanik, peab saama niisuguseid lõigatud õigusi. Mulle meeldis see küsimus, igatahes lustakas. Mis sa arvad? Kommenteeri, palun!

Kalvi Kõva

Aitäh, Mihhail! Ma loodan, et sa vastasid sellele küsimusele. Ka nüüd jääb lõigatud õigus. Võiks ju küsida, miks me alla 16-aastasele ei anna valimisõigust, miks me teiste seaduste puhul seame ühe või teise õiguse puhul vanusepiirangu. See on valiku koht. Mul

oli nii nagu sinulgi vestlus ühes pereringis. Seal ei olnud Lembitut, oli tüdruk Katre, kes on 14-aastane ja ootab pikisilmi seda aega, kus ka tema saaks kaasa rääkida just oma kodukohta puudutavates küsimustes, sest selles kohas käib ta koolis, käib noorteringis, muusikakoolis ja veel teistes kohtades. Miks me seda õigust talle ei anna?

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Suur tänu selle huvitava ettekande eest! Ma kindlasti toetan seda ettepanekut ja arvan, et tänapäeva noored on ühiskondlikest probleemidest juba väga huvitatud. Külalisõpetajana koolis tunde andmas käies veendusin, et nad on täiesti võimelised tegema arukaid valikuid. Miks te olete aga ikkagi otsustanud, et riigi tasemel ei või veel 16-aastaselt hakata kaasa rääkima? Väga palju noori puudutavat poliitikat tehakse ju riigi tasemel – hariduspoliitika, noorsoopoliitika – ja noortel võiks olla huvitav seal kaasa rääkida.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Nagu ma olen juba kolleegidele vastanud, algatasid selle eelnõu 41 rahvasaadikut. Kindlasti on nende 41 hulgas neid, kes arvavad, et see õigus võiks olla laiem. Kindlasti on ka neid, kes arvavad, et täpselt 16-aastastele aktiivse valimisõiguse andmine kohalikul tasandil on just õige. See on praegu nende 41 rahvasaadiku kokkulepe ja ma loodan, et samm-sammult edasi minnes saame lõpuks parema otsuse. Ma ei välista, nagu ma ütlesin, et mingil hetkel arutatakse siinsamas saalis seda, et 16-aastastele võiks anda valimisõiguse ka teistel valimistel, mida te just nimetasite.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Hea kolleeg, te ütlesite, et noored peavad paljudes asjades kaasa rääkima. Ma mõtlen, et nad ei pea mitte ainult rääkima, vaid peavad ka midagi tegema. Ütleme, praegusel ajal räägitakse palju riigi turvalisusest. Kas sa

oled nõus andma koos poliitilise kaasarääkimise võimalusega noorele inimesele, kelle vanus on 16 aastat pluss 1 päev, ka relva?

Kalvi Kõva

See ei puuduta küll otseselt seda seaduseelnõu, aga kindlasti on meie noored sama tublid, sama sitked, sama palju kodumaa eest väljas nagu vabadussõtta kõndinud koolipoisid. Ma arvan, et kui peaks tulema selline aeg – mida, ma loodan, ei tule –, siis mina kindlasti usaldaksin neid.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma küsin sinult, kust on tekkinud selline arvamus, et noored ei saa kohalikus elus kaasa rääkida. Tänapäeval on noortel otsene väljund noortevolikogude kaudu, mis on loodud kohalike omavalitsuste volikogude juurde. Miks siis seda võimalust ei kasutata ja minnakse põhiseaduse muutmise teed?

Kalvi Kõva

Aitäh! Hea kolleeg Tarmo! Võib ütelda, et ma olen väga suur noortevolikogude fänn. See kohalik omavalitsus, kus kunagi sai oma leiba teenitud, oli üks esimesi, kus noortevolikogu loodi. Ja tänase päevani seal valitakse noortevolikogu, mitte ei määrata. Aga nii nagu ma oma ettekandes toonitasin, meie kodanikkond vananeb ja eakamate hulk suureneb tunduvalt kiiremini kui noorte hulk. Kuna meie noored on aastate jooksul, nagu ma juba ütlesin, peale põhiseaduse vastuvõtmist saanud tõesti palju teadlikumaks ja informeeritumaks, siis miks me ei kasuta seda potentsiaali, võimalust anda neile valimisõigus ja tuua neid rohkem aktiivse poliitika juurde?

Esimees Eiki Nestor

Siim Kiisler, palun!

Siim Kiisler

Aitäh! Hea ettekandja! Sa ütlesid, et noored tahavad eelkõige kaasa rääkida kohaliku omavalitsuse teemadel. Minu isiklik kogemus on küll pigem vastupidine, et noori huvitavad rohkem üleriigilised teemad, sugugi mitte nii

väga need kohalikud mured. Loomulikult on inimestel erinevad kogemused, aga kas algatajatel on ka mingi uuring selle kinnituseks, et huvi tuntakse just kohalike teemade vastu? Millest selline lähtumine tuleb? Kui on kindel soov liikuda samm-sammult, siis oleks minu arust pigem loogiline, et kõigepealt võimaldame noortel osaleda Riigikogu valimistel ja siis, kui tahate samm-sammult edasi minna, ka kohalikel ja teistel valimistel. Kindlasti on noortel inimestel Riigikogu valimiste vastu suurem huvi kui kohalike valimiste vastu. Nüüd aga mu küsimus. Kuna sa oled siin algatajate esindajana, siis ma küsin nii: kui selle eelnõu menetlemise käigus tehakse muudatusettepanek lisada siia ka Riigikogu ja europarlamendi valimised, kas siis algatajad toetaksid sellist ettepanekut?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Kui need ettepanekud tulevad, siis algatajad kindlasti arutavad neid. Ja kuna selle eelnõu menetlejaks on meil põhiseaduskomisjon, siis muudatusettepanekute saatus sõltub põhiseaduskomisjoni tahtest.

Esimees Eiki Nestor

Sven Sester, palun!

Sven Sester

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea kolleeg! Ma olen vaadanud Justiitsministeeriumi koostatud analüüsides tehtud järeldusi, mis te olete eelnõu seletuskirjas välja toonud. Mitmed järeldused on täiesti õiged. Tõesti, kui me valimisiga langetame, siis laieneb selgelt see inimeste grupp, kes võtab ühiskonnas vastu otsuseid jne. Järeldustes oli aga üks punkt, mille puhul ma mõtlesin, et küsiks teilt üle, kuidas sellest aru saada. Te olete öelnud, et valimisea langetamine mõjub vastumeetmena demograafilisele vananemisele. Mida te selle all silmas peate? Ma saan aru, et ühiskond demograafiliselt vananeb. Kui me hääletame valimisea langetamise poolt ja selle muudatuse vastu võtame, kas siis demograafiline vananemine väheneb või peatub? Äkki selgitaksite seda, see jäi mulle natuke segaseks.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Seletuskirjas on mõeldud seda, et kuna ühiskond vananeb ja vali-

misiga on piiratud praegu 18. eluaastaga, siis on tendents, et nende inimeste osatähtsus, kes on eakamad, suureneb. Ei ole mõeldud nii, et selle seaduseelnõuga hakkaks rahvas meil kohe noorenema ja sünde tuleks oluliselt juurde, mida sa võib-olla silmas pidasid. Siin on taotletud seda, et ühiskondlikus protsessis ja valimistel otsuste vastuvõtmisel, praegu siis kohaliku omavalitsuse tasandil, oleksid eagrupid rohkem balansis.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja! Praeguse valitsuskoalitsiooni üks loosungeid on avatus ja suurem kaasamine. Meil on tegemist eelnõuga, mida ei ole esitanud valitsus, vaid mille algatavad Riigikogu liikmed siin saalis. Selleks, et see eelnõu saaks heakskiidu, on vaja Riigikogu enamuse toetust. Mina ei suuda kuidagi aru saada, miks eelnõu algatajad on läinud seda teed, et on enne eelnõu esitamist arutanud seda parlamendi vähemusega ja enamuse kõrvale jättnud, nendelt ei ole isegi arvamust küsitud ega pakutud võimalust allkiri anda. Kuidas see aitab kaasa eelnõu menetlemisele ja koostööle parlamendis? Oma vastustes olete öelnud, et te kaalusite ja arutasite väga põhjalikult erinevaid aspekte. Mis olid need kaalutlused, miks te otsustasite parlamendi enamuse eelnõu algatamisest kõrvale jätta?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Kui te juhtisite oma küsimusega tähelepanu koalitsioonileppesse kirjutatud kaasamisele, siis praegune valitsuskoalitsioon teeb kindlasti kõiki oma otsuseid vastu võttes ja eelnõusid siia saali saates väga suurt kaasamist. Selle seaduseelnõu puhul andis lõpliku tõuke Eesti Noorteühenduste Liidu pöördumine, mis saadeti kõigile fraktsioonidele – ma loodan, et ka teile. Nad pöördusid Riigikogu poole palvega algatada see seaduseelnõu nüüd, sest vastuvõtmiseks on vaja kahe järjestikuse Riigikogu koosseisu otsust. Need 41 Riigikogu liiget võtsid Eesti Noorteühenduste Liidu palvet kuulda ja algatasid selle seaduseelnõu. Kindlasti ei ole see mitte ainult nende inimeste avantüür siin Riigikogus. Ma loodan,

et ka teie toetate seda seaduseelnõu, avaldades niimoodi ühtlasi toetust sellele põhimõttele.

Esimees Eiki Nestor

Vladimir Velman, palun, protseduuriline küsimus!

Vladimir Velman

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Äkki ma olen midagi maha maganud, ma ei mäleta, et meie kodukorda oleks muudetud, aga iga teine küsimus võtab raudselt üle minuti aega: minut kümme, minut viisteist sekundit. Kas meil võib esitada küsimusi pikemalt kui ühe minuti jooksul?

Esimees Eiki Nestor

Täna selle märkuse eest! Ken-Marti Vaher, palun!

Ken-Marti Vaher

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma pöördun veel tagasi kaasamise juurde. Sa kuulud fraktsiooni, kes opositsioonis olles rääkis päris mitu aastat kaasamisest. Eelkõige oli juttu vajadusest kaasata opositsiooni selliste eelnõude puhul, mis ei ole justkui parteipoliitilised, vaid puudutavad põhiseaduse muutmist, et anda võimalus kaasa rääkida ka nendel, kes otseselt koalitsiooni ei kuulu. Nagu me oleme aru saanud, Riigikogu enamuse poole selle eelnõu väljatöötamisel ja algatamisel ei pöördutud. Kuidas sulle tundub, kas ei oleks olnud ilus anda võimalus eelnõu algatamisega liituda ja anda oma allkiri ka nendel, kes koalitsiooni ei kuulu? Võib-olla sa selgitad, mis oli teie kaalutlus, et te võtsite ainult 41 allkirja, kui te andsite sisse põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis ei ole tavapärase seaduseelnõu.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Need 41 Riigikogu liiget ei kaalunud ega arutanud seda, kui paljusid Riigikogu liikmeid ja kuidas me kaasame. Me arutasime selle muudatuse sisu üle, et kas piirduda ainult kohalike omavalitsuste valimistel aktiivse valimisõiguse ea langetamisega või laiendada seda ka teistele valimistele. Kui ma praegu sulle siin ausalt vastan, siis oleks olnud küll ilus. Jah, oleks olnud ilus.

Esimees Eiki Nestor

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Hea ettekandja! Ma hindan väga sinu soovi kool valimispropagandast kõrvale jätta, aga ma julgen arvata, et kui sinna sihtgrupp tekib, küllap siis sinna ka propaganda tuleb. Me ei saa ju vastu võtta seadust, et vanadekodus on valimispropaganda lubatud ja koolis keelatud. Kas see ei ole ikka nagu sekski? Kui mina kasvasin, siis oli koolis seksist rääkimine keelatud, nüüd on seksuaalkasvatus juba alates 6. klassist. Mina julgen küll arvata, et just see, kui koolis poliitikast ei räägita, kasvatab meile ebateadliku ja manipuleeritava valija. Võib-olla võiks julgelt öelda, et koolis ongi vaja poliitikast rääkida. Ma usun, et ka 16- ja 17-aastased on nii arukad, et teevad ruttu selgeks, kes räägib lolli juttu ja valetab ja kes mitte. Kuidas sa kommenteerid sellist võib-olla veidi ebarahulikku lähenemist?

Kalvi Kõva

Nagu ma enne osutasin, on tõesti nii, et kui koolis räägitakse sisejulgeolekust ja turvalisusest, siis kutsutakse sinna politseinik või Päästeametist päästja. Tihti kaheldakse aga, kas poliitikut on ikka sünnis kutsuda, kui räägitakse poliitikast. Ma usun, et meil kõigil on ära teha suur töö, selgitamaks meie koolides, mis sugune on poliitiline süsteem, poliitika ajalugu. Ma arvan, see on väga paljuski ka meie töö siin, et suurendada noorte poliitilist teadlikkust. Eesti Noorteühenduste Liit on ridamisi pakkunud välja asju, mida enne seda, kui see seaduseelnõu teist korda siia saali tuleb, võiks ära teha. Üks on tõesti see, et noori tuleb poliitilisel tasandil rohkem harida.

Esimees Eiki Nestor

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh, austatud ettekandja! Ma laiendan seda teemat pisut veel ja küsin nii: mida sa arvad sellest, kui anda valimisõigus igale kodanikule ja sätestada ära, kes seda õigust reaalselt teostab, mis eluaastast alates teeb seda laps ise ja millal teeb seda tema ema või isa? See tähendab, anda tõesti igale Eesti kodanikule valimisõigus tema sünnihetkest alates ja sätestada

siis näiteks nii, et 16. eluaastast alates teostab ta seda ise, enne seda aga tema vanem. See tasakaalustaks ju valimissituatsiooni veelgi enam. Ja nagu sa ütlesid, meie seadusi pole väga kaua muudetud, ehk oleks juba aeg muuta.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Sellel teemal saime tõsiselt debateerida teie hea fraktsioonikaaslase Siim Kiisleriga konverentsil "Vote@16" ja ma tean, et teie fraktsiooni idee, soov, kuidas me seda iganes nimetame, on laiendada valimisõigust ka lastevanematele. Peab ütlema, et kõnealuse elnõu kontekstis ei pidanud algatajad seda praegu otstarbekaks ja me piirdusime valimisõiguse andmisega kohalikel valimistel 16-aastastele elanikele. Aga ma arvan, et arutada seda kas või põhiseaduskomisjonis – sellel on mõtet.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun küsimus ühe minuti jooksul!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Hea, et keegi eriti ei kuula, millest me siin räägime. Sinu vastus oli, et koolis ei tohi propagandat teha, aga poliitikut on vaja kutsuda. Peale seda vaatasin ma siin vasakule ja paremale, vaatasin surmani armastatud kolleegide nägusid ja püüdsin kujutada ette, kes meist, mina kaasa arvatud, on võimeline minema kooli esinema, ilma et teeks propagandat? Selliseid inimesi meie hulgas igatahes ei ole. Küsimus on aga hoopis teine. Ma olen eelmise küsijaga solidaarne selles, et seda õigust võiks ju laiendada. Tähendab, 16-aastaste puhul on see arusaadav, selleks ajaks on nad juba kaks aastat tegelnud seksiga, ja kui juba see on olemas, siis valida võib igal juhul. Aga kus on see uuring, mis ütleks, et inimene saab nii küpseks, et võib valida, kui ta on 11 aastat, 7 kuud ja 30 päeva vana?

Aseesimees Jüri Ratas

Teie aeg!

Kalvi Kõva

Hea kolleeg! Väga palju vastuseid selles küsimuses on Tallinna Ülikooli Riigiteaduste

Instituudi tehtud mõjude analüüsis. Nad on teinud noorte seas küsitlusi ja on analüüsinud ka nende riikide praktikat, kes on valimisiga alandanud – Austria, paljud Saksamaa liidumaad. Nemad on jõudnud sellistele järeldustele. Mina tuginen oma otsust tehes nende uuringule.

Aseesimees Jüri Ratas

Andrus Saare, palun!

Andrus Saare

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Seletuskirjas on välja toodud nii mõnegi eksperdi arvamus, et juhul kui eelnõu vastu võetakse, tuleks üle vaadata praegune ühiskonnaõpetuse ainekava ning vajaduse korral seda täiendada ja muuta. Kas te olete seda ka haridusministeeriumi inimestega arutanud, milliseid muudatusi on sel juhul ühiskonnaõpetuse ainekavas oodata?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Aus vastus on, et ei ole arutanud. Aga protsessi käigus seda kindlasti arutatakse, ja nagu ma ütlesin, peale nende lugupeetud ühiskonnategelaste on Eesti Noorteühenduste Liit teinud ridamisi ettepanekuid, mida selle aja jooksul tuleb tõsiselt analüüsida, arvesse võtta, ja siis tuleb ka meie täitevvõimul muudatusi teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Internet võimaldab meil väga kergesti vaadata maailma riikide kaarte ja võrrelda riike ka maailmajagude kaupa, mitte ainult Euroopa piires. Tõepoolest, valimisiga on erinev – 16, 17, 18, 19, 20, 21. Võib leida ka riike, kus üldse valimisea piirangut ei ole, see iga on null, laste eest valivad seal niikaua, kuni nad täisealiseks saavad, täiskasvanud. Kui vaadata riigiti ka muid näitajaid, näiteks miinimumvanust, et abielluda – muide, meestel ja naistel on see mõnes riigis erinev –, tegelda legaalselt prostitutsiooniga, alkoholi tarbida, siis on näha, et mida rohkem antakse noortele varases eas õigusi, seda rohkem tuleb ka kohustusi. Tegelikult riigiti ongi nii, et kui õigus abielluda an-

takse noorena, siis antakse ka valimisõigus noorena. Mis sa arvad, kas see on põhjendatud?

Kalvi Kõva

Kindlasti on see põhjendatud. Nagu ma oma ettekandes ütlesin, oleme andnud noortele ridamisi kohustusi ja õigusi juba 16-aastaselt. Anname neile siis võimaluse, õiguse kas või mõningal määral ka kohalike omavalitsuste valimiste kaudu oma elu kujundada. Sa töid siin välja valimisea eri riikides. Austria on võib-olla tõesti see riik, kelle kogemustest seaduseelnõu algatajad on kõige rohkem informatsiooni ammutanud, ja ma olen ka ise kuulnud Austria vastava ala spetsialisti loengut. Nii et kindlasti neid riike on, kus valimisiga on langetatud, ja ma olen sinuga täiesti nõus, et kui me oleme andnud noortele kohustused, siis me anname neile ka võimaluse.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Hea ettekandja! Kas on ka uuritud, kuidas valimisea langetamine mõjutab koolielu, millised on selle tagajärjed koolis? Kui õpetajad ja direktorid kandideerivad ning koolis tehakse aktiivset valimisagitatsiooni, kuidas siis koolielu ja poliitikat lahus hoida? Kas pärast valimisi on siis üldse võimalik normaalset koolielu taastada?

Kalvi Kõva

Hea kolleeg Tarmo! Kindlasti koolid erinevad üksteisest, kindlasti on väga erinevaid koole. Mõnes koolis on peale selle eelnõu vormumist seaduseks küsimusi rohkem, mõnes vähem. Me teame, kui aktiivselt meie kodukandis, Parksepa koolis noored küsivad, kui teadlikud nad on. Sellesse koolimajja on kutsutud kõikide poliitiliste jõudude esindajaid, minu arust olen ma kunagi seal isegi koos sinuga olnud. Samas on tõesti ka koole, kuhu poliitikuid sisse ei lasta, seal on põhimõte, et meie kooli uksest poliitikud sisse ei astu. Nüüd on küsimus, kas me peame siis sellepärast ülla eesmärgi seaduseks vormimata jätma. Mina seda ei usu. Kindlasti on aga haridusministril ja koolijuhtidel enne seda, kui eelnõu seadu-

seks saab, tükk tööd, et mõelda, kuidas vähendada noortega manipuleerimise võimalust.

Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh! Hea ettekandja! Aastate jooksul on valimisaktiivsus olnud just noorte seas ülimadal. Miks te arvate siis, et just noortele tuleks valimisvõimalust juurde anda? Võib-olla oleks pidanud käsitlema seda, kuidas suurendada valimisaktiivsust nende noorte seas, kes praegu saavad valida. Kas sellised mõtted ei käinud läbi, kuidas valimisaktiivsust suurendada?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg, küsimuse eest! Sellest samast Anu Tootsi juhitud uuringust, mille tegi Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituut – ma ei oska seda valimit praegu täpselt kirjeldada, uuring on mahukas, 60 lehekülge ja sellega saab tutvuda –, tuli välja, et just need 16–18-aastased väitsid, et nad tahavad minna valima ja neil on olemas kindel poliitiline veendumus, kelle poolt valida. Muidugi ei ole probleem ainult nooremaealistes, vaid me peame kõiki motiveerima rohkem valimistel osalema, tegema kõik selleks, et inimesed tuleksid rohkem valima, kaasa arvatud ka need 18+, kes praegu saavad esimest korda sellel demokraatia pidupäeval valimisjaoskonna uksest sisse kõndida.

Aseesimees Jüri Ratas

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kool ja poliitika on kujunenud täna väga elavaks arutelu teemaks. Sinu erakonna kaaslane kolleeg Jaak Allik muretses, et seksuaalõpe hakkab peale juba 6. klassist, aga poliitiliselt koolis ei harita. Tegelikult haritakse ju ka poliitiliselt, sest kodaniku- ja ühiskonnaõpetus on koolides sees ja selle raames avatakse noortele loomulikult ka poliitilist maailma. Minu küsimus tuleneb aga ühest sinu vastusest, kus sa ütlesid, et aktiivse valimiskampaania ajal ei peaks poliitikud koolis olema. Kuidas eelnõu algatajad on seda mõelnud ja mida sina selle all mõtlesid? Me räägime praegu ettepanekust, mis puudutab kohalikel vali-

mistel osalemist, ja me teame, et kooliõpetajad, rääkimata koolidirektoritest, on just aktiivsed kohalikel valimistel kandideerijad. Kas nad ei peaks sel ajal kooli külastama?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Seda kindlasti mitte. Ühele esimestest küsimustest vastates ma mõõnsin, et jah, see on problemaatiline teema. Oluline on just see, kuidas me välistame, et koolis ei hakata propagandat tegema. Nii nagu ma ütlesin, on haridusministril, Eesti Noorteühenduste Liidul, meil kõigil enne seda, kui see eelnõu seaduseks saab, piisavalt tööd teha. Peame analüüsima kõiki variante, kuidas see oht minimaalseks muuta.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Olen täiesti nõus eelnõu seletuskirjas tooduga, et noored inimesed on oluliselt küpsamad, nad on haritumad, teadlikumad ja ühiskonna asjadest paremini informeeritud. Jätkan küsimusega sealt samast, kus Imre Sooäär lõpetas. Mulle jäi teie vastus pisut arusaamatuks. Noorel inimesel ei ole praegu seetõttu, et ühiskond ei ole teda usaldanud, lubatud osta ühtainsatki Tallinna Vee aktsiat, kuigi selle nominalväärtus on 60 eurosent. Samal ajal me ütleme, et ta on täiesti pädev olema kaasotsustaja selles, kas kogu Tallinna Vee aktsiakapital peaks näiteks olema ühe omavalitsuse omanduses või mitte. Kas küsimus ei ole tegelikult mitte selles, et täiskasvanuea piir tulekski tuua 16. eluaastani, sest muidu me jääme neid täiesti absurdseid vastuolusid lahendama? Kas see on eelnõu ette valmistades või komisjonis olnud arutuse all?

Kalvi Kõva

Aitäh! Seaduseelnõu 41 algataja diskussioonides see teema arutelu all ei olnud. Aga kui küsida minu arvamust, siis mina arvan küll, et seda võiks teha ja analüüsida.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Tõniste, palun!

Toomas Tõniste

Aitäh! Ma iseenesest suhtun sellesse teemasse positiivselt. Ka enne eelmisi Riigikogu valimisi olid selleteemalised debadid, kus osalesid eri piirkondade aktiivsemad noored, ja ma julgen küll öelda, et maksimaalselt 10% nendest tundis siirast huvi selle teema vastu. Nad ütlesid, et läheksid valima ja valiksid selle järgi, kes teeb kihvtimat reklaami. Aus vastus. Peaaegu olematu protsent oli neid, kes tõeliselt asjast midagi jagasid. Põhisõnum oli, et see teema neid eriti ei huvita ega hakkagi huvitama. Kas selle eelnõu eesmärk on lapsi koolitama hakata, teha seda valimiste kaudu või on seal mingi varjatud tagamõte, et üritada endale hääli saada?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Minule ei ole teada, et kellelgi oleks varjatud tagamõte endale sellega hääli saada. Nagu ma ütlesin, varivalimised näitavad, et noorte hulgas jaotub toetus erakondadele üsna sarnaselt üldiste valimistulemustega. Nii et ma ei julge väita, et see oleks olnud algatamise põhjus. Võin julgelt öelda, et eelmistest valimistest möödunud peaaegu nelja aasta jooksul on Eesti Noorteühenduste Liit teinud väga tublit tööd ja motiveerinud hästi paljusid omavalitsusi formeerima või valima, kuidas kuskil, noortevolikogusid. Võib-olla on ka selle tegevuse kaudu hästi paljusid noori, ütleme siis, teavitatud ja kasvatatud. Ehk siis see on olnud see protsess, mis annab julgust arvata, et järjest rohkem noori soovib sellel demokraatia pidupäeval tulla valimiskasti juurde oma otsust tegema. Aga nii nagu igas eagrupid on neid, kes ütlevad, et nad ei lähe kunagi valima, on neid ka noorte hulgas.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Hea kolleeg Liisa Pakosta küsis väga hea küsimuse ja võttis mult sõnad suust. Mina tahtsin oma küsimusega jõuda täpselt sinnasamasse kohta, aga aeg sai enne otsa. See on nimelt täiskasvanuks saamise laiem mõiste ja õigustekohustuste vahekord. Kui ma tõin siin enne näiteid maailma riikidest, siis tegelikult mitte ainult õigus valida, vaid ka õigus valitud olla

antakse riigiti väga erinevas vanuses. Näiteks europarlamendi valimistel on see vanus Euroopa Liidu riikides kas 18, 21, 23 või 25 eluaastat. Nii et võib-olla tuleks selleks, et õigused ja kohustused oleksid balansis, seaduseelnõu menetluse käigus läbi arutada ka see, mida me üldse mõistame täiskasvanuks saamise ja selle all, millal on õigus teatud otsuseid teha.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea Imre! Ma loodan, et meie põhi-seaduskomisjoni esimees Rait Maruste kuulis ka sinu küsimust. Ma usun siiralt, et põhiseaduskomisjon seda seaduseelnõu veel arutades kindlasti tõstatab küsimuse, kas me peaksime liikuma selles suunas, et anname kõik täisealise õigused 16. eluaastast. Ma arvan, et see teema on debatti väärt, ja ma osaleksin ka ise mõnel sellisel debatil.

Aseesimees Jüri Ratas

Ene Ergma, palun!

Ene Ergma

Suur tänu! Hea ettekandja! Kindlasti on valimisea langetamine üks väga huvitav ja tõsine küsimus, mis tuleb tõeliselt läbi debateerida, sest nii nagu kolleegid on siin öelnud, on sellel väga palju tahke. Me räägime, et 16-aastaselt on inimene juba täiskasvanu, aga vahetevahel tahavad ju 25- ja 26-aastased ikka veel olla isa-ema ülalpidamisel ja kaugeltki mitte täiskasvanud. Kuid kuna noorte valimisaktiivsus on väga väike, siis tekib mul ikkagi küsimus, kas see muudatus annab meile juurde suurt massi inimesi, noori inimesi, kes tuleksid valimiskastide juurde. Ma arvan, et põhiprobleem on selles, et see demokraatia pidupäev on muutunud väga paljudele inimestele mittepidupäevaks. Võib-olla me peaksime selles suunas palju tõsisemalt mõtlema?

Kalvi Kõva

Aitäh! Kindlasti peaksime mõtlema. Kindlasti! Aga see ei välista seda, et me anname 16–18-aastastele noortele ka õiguse tulla valima. Ja nii nagu ma olen korduvalt ütelnud, viidates sellelesamale Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituudi uuringule, on noored motiveeritud tulema valima. Mul jääb üle ainult nende uuringu järeldusi uskuda. Kindlasti me ei saa loota, et valimisaktiivsus nende noorte

seas oleks oluliselt suurem kui teistes eagrupid. Valimisaktiivsus peegeldab ikkagi kogu meie ühiskonna hoiakut valimistesse.

Aseesimees Jüri Ratas

Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh, austatud juhataja! Kolleeg Kalvi! Ühiskonnas on viimasel ajal olnud tihti juttu sellest, et me nagu püüame oma laste lapseõlve pikendada kuni gümnaasiumi lõpuni ja ülikoolini välja. Sellest on tekkinud tunne, et noored ei taha vastutada, et nad tahaksid lihtsalt n-ö mõnusalt ära olla. Mis sa arvad, kas see eelnõu ja ettepanek tuua valimisiga kohalikul tasandil allapoole võiks noortele panna suurema vastutuskooorma ning muuta sellega nende ellusuhtumist tõsisemaks ja vastutus-tundlikumaks?

Kalvi Kõva

Ma olen siiralt veendunud, et meie 16-aastased noored on küpsed osalema valimistel. Ma usun, et väga paljud neist noortest, kes koolis osalevad aktiivselt mitmes noorteorganisatsioonis, soovivad kohaliku elu küsimuste otsustamisel kaasa rääkida ja tahavad teha seda ka valimiste kaudu. Ma arvan, et andes neile valimisõiguse, kutsume neid rohkem ka kohalikul tasandil kaasa rääkima. Võib-olla nad mõtleavad mõne minuti kauem oma koduvalla, oma kodukoha teemade peale, enne kui nad lähevad ülikooli või võib-olla kuhugi leiba teenima. Kui nad saavad sellise hea kogemuse, hea võimaluse kaasa rääkida, siis nad tulevad võib-olla kunagi sellesse kohta ka rohkem tagasi. Ma arvan, et igal juhul see suurendab kodanikuaktiivsust, ma olen selles enam kui veendunud.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Tõniste, palun!

Toomas Tõniste

Aitäh! Kindlasti see suurendab kodanikuaktiivsust. Kuulates siin seda debatti, tekib mul küsimus, kuidaspidi see ikkagi on, kas noored tahavad seda seadust või on selline tubli aktiiv noortest, kes seda veab, ja meie tahame siit ülevalt poolt panna neile sellise kohustuse, et hakake nüüd kaasa rääkima, me anname teile

selle võimaluse, lootes, et noori hakkab see teema rohkem huvitama. Kas selle kohta on tehtud ainult üks uuring? Ma olen ka rääkinud hästi paljude noortega ja aru saanud, et tegelikult neil selline otsene huvi puudub. Nad väidavad, et ei ole veel küpsed ega valmis seda otsust tegema, nad teevad seda lihtsalt viimasel hetkel kõhutunde järgi.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Kas seda seaduseelnõu soovib mingi väike grupp noori? Ma ei usu seda, sest eelnõu eestvedaja ühiskonnas on Eesti Noorteühenduste Liit. Eesti Noorteühenduste Liit koondab suurema jao Eesti noorteühendustest. Ma arvan, et nad on neid asju oma foorumitel ja muudel üritustel arutanud. Noorteühendustesse kuulub üle Eesti hästi palju aktiivseid noori. Eesti Noorteühenduste Liidu taga, kes tegigi kõigile fraktsioonidele ettepaneku see seaduseelnõu algatada, ei ole mitte väikene seltskond, vaid see koondab endas väga paljusid Eesti aktiivseid tublisid noori. Mul jääb üle niimoodi uskuda.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Täna eelmise vastuse eest ja jätkan sama koha pealt, kuna siin tekkis juba sellist head vastastikust üksteisemõistmist. Ma olen seda ideed toetades ka paljude noortega vestelnud ja olen alati jäänud hätta ühele küsimusele vastamisega. Äkki sa aitad seda vastust välja mõelda. Kui alaealine soovib minna tööle, siis on tal selleks vaja vanema kirjalikku nõusolekut ja koolivaheajal ei tohi ta töötada kauem kui pool koolivaheaja kestusest. Kuidas ma seletan 17-aastasele, et selleks, et ta võiks koolivaheajal morssi müüa, on tal vaja vanema nõusolekut, ta ei tohi seda teha rohkem kui kaks ja pool päeva ning siis ka lühendatud tööpäevaga, aga samal ajal me usaldame talle täieliku valimisõiguse. Kus see loogika on, küsib noor inimene. Ole nüüd kena, seleta noorele inimesele ära, kus see loogika on.

Kalvi Kõva

Hea Liisa! Tundub, et ega seda loogikat ei olegi, ja ma loodan väga, et selle seaduseelnõu menetlemine siin Riigikogus avab ukсед ka

paljude teiste teemade aruteluks. Kas või näiteks need teemad, millele juhtis tähelepanu Imre Sooäär ja millele teie tähelepanu juhite. Ehk me jõuame kunagi sinnamaani, et anname nendele noortele, kellest me täna siin räägime, ridamisi ka teisi õigusi kuni kõigi täisealise õigusteni välja. Ma loodan, et põhiseaduskomisjon seaduseelnõu menetledes ka nendele punktidele mõnevõrra tähelepanu juhib. Eks me saame seda järgmise ettekandja Rait Maruste käest kuulda. Ma loodan siiralt, et selle seaduseelnõu üle algab ühiskonnas ja ka siin aktiivne debatt.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Ma jätkan oma eelmist küsimust. Ma usun, et sa oled nõus, et põhiseaduse muutmine on väga oluline ja kaalukas samm. See tähendab, et seda tuleb teha kaalutult ning kõik kaasnevad nüansid põhjalikult läbi mõelda. Seepärast ma küsin veel kord perevalimise võimalikkuse ja vastavalt sellele põhiseaduse muutmise kohta. Sa ütlesid, et te ei arutanud eelnõu ette valmistades varianti anda kõigile kodanikele hääl ja teatud vanuseni, näiteks 16. aastani teostada seda õigust vanemate kaudu. Mida sa isiklikult arvad? Kas siin on plusse ja miinuseid? Kuhupoole sa selle mõtte juures kaldud, millised on sinu enda kaalutlused?

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg! Nagu ma enne ütlesin, olen selle teema üle mõnevõrra debateerinud kolleeg Siim Kiisleriga konverentsil "Vote@16" ja mul on selle idee kohta veel hulk küsimusi. Kui ma saan temaga veel paar korda debateerida, eks ma siis kujundan ka oma seisukoha.

Aseesimees Jüri Ratas

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Noortega on selline asi, et nad on paraku väga liikuvad. Peale põhikooli läheb suur osa ja riigi poliitika seisukohalt loodetavasti suurem osa õpilastest kas kutsekooli, mis enamasti on hoopis teises omavalitsuses, või siis riigigümnaasiumisse, mis on samuti teises

omavalitsuses. See eelnõu baseerub sellel, et noored elavad oma kohalikus omavalitsuses, käivad seal koolis ja seetõttu saavad osaleda sealsete otsuste kujundamisel. Aga kui nad elavad hoopis teises kohas, võib-olla vanematega välismaal?

Kalvi Kõva

Aitäh! Minu elukogemus selles küsimuses on näidanud, et sinu nimetatud kahte kooli, kutsehariduskeskuse ja riigigümnaasiumi minikul jäävad õpilased valdavalt ikkagi oma elukohajärgsesse kohalikku omavalitsusse. Kuna nende küsimuste otsustamine on riiklik, siis kohalikud omavalitsused kutsehariduskeskuse ja riigigümnaasiumi teemadel enamasti kaasa ei räägi. Kindlasti küsimusi on, kui noored liiguvad, lähevad näiteks teistesse omavalitsustesse munitsipaalkooli ehk gümnaasiumi. Sel juhul käib otsustamine tõesti teise omavalitsuse volikogus, mitte seal, kus nemad võib-olla oma õigusi kannavad. Aga päris kõiki selliseid nüansse ei saanud seaduseelnõu algatamisel ka silmas pidada, sest täiskasvanud inimesed elavad ju vahel samuti ühes omavalitsuses ning käivad tööl ja teenuseid tarbimas hoopis teistes omavalitsustes. Eks siin selliseid lahkkelisid ja kõrvalekaldeid mõnevõrra on.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma küsin midagi väga elementaarset. Ma kuulan teie vastuseid ja imestan, miks te räägite kogu aeg 16-aastaste valimisõigusest, aga ei räägi samal ajal nende õigusest osaleda volikogude töös ehk nende õigusest olla valitud.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg Kadri! Need 41 Riigikogu liiget, kes selle seaduseelnõu algatasid, pidasid tõesti silmas seda, et kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel langetataks aktiivse valimisõiguse iga 18 aastalt 16 aastale. Aktiivne valimisõigus on õigus valida. See ongi niimoodi, et ei ole õigust kandideerida, aga on õigus valida. Seaduseelnõu algatajate arvates on see mõistlik samm.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Aaviksoo, palun!

Jaak Aaviksoo

Aitäh! Viimaste sajandite jooksul on valimistel pidevalt kaotatud igasuguseid tsensusi ja ilmselt läheb valimisea langetamine sellesse loogilisse ritta. Mis me iganes siin täna või järgmise Riigikogu koosseisuga otsustame, tulevikus langeb valimisiga, nii aktiivne kui ka passiivne, kindlasti edasi. Võib-olla tasuks mõelda sellele, et võtta põhiseadusest see konkreetne regulatsioon üldse välja, jättes reservatsiooni vanusetsensuse kehtestamiseks seadustesse. Siis saaks juba hoopis dünaamilisemalt ja ilma põhiseaduse kallale minemata võtta vastu otsuseid valimisea langetamise või ka passiivset ja aktiivset hääleõigust puudutava kohta. Mida te sellest arvate?

Kalvi Kõva

Olen tutvunud põhiseaduskomisjoni protokollidega – selle mõttekäigu te tõite välja ka põhiseaduskomisjoni istungil. Seaduseelnõu algatajate arvates peaks valimisiga olema siiski sätestatud põhiseaduses. Kuna valimisiga on suhteliselt tähtis ja me ei rutta seda kogu aeg muutma ning sellega piltlikult öeldes mängima, nagu ma olen siin korduvalt öelnud, siis võiks see seaduseelnõu algatajate arvates ikka jätkuvalt, hea kolleeg Jaak, olla põhiseaduses.

Aseesimees Jüri Ratas

Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Täna on siin saalis mitu korda kerkinud üles küsimus, kas selle seaduseelnõu rakendumise korral võiks koolis juhtuda väga suuri äpardusi ja kooli tuleb poliitiline propaganda. Teiselt poolt on räägitud sellest, et noorte valimisaktiivsus on väga väike. Sama võib öelda ju ka teiste valimiserühmade kohta. Kas inimesed elavad maal, linnas või kus iganes või on nad üliõpilased – numbrid ja näitajad ongi erinevad. Kas sa arvad, et see eelnõu võiks aidata kaasa, et valimisaktiivsus Eestis üldse suureneks ja ka ühe sihtrühma poliitiline teadlikkus kasvaks?

Kalvi Kõva

Hea kolleeg, jah, ma arvan, et valimisaktiivsus kasvaks sellega. Me kaasame oma kodanikud juba varem otsustusprotsessi ja see kindlasti suurendab valimisaktiivsust. Mina olen selles kindel.

Aseesimees Jüri Ratas

Ene Ergma, palun!

Ene Ergma

Suur tänu! Üldiselt mina ei ole nii optimistlik selles suhtes, et valimisaktiivsus võiks tänu sellele eelnõule kasvada. Ma olin optimist mõeldes, et kui me viime sisse internetipõhise hääletuse, siis see toob meile juurde palju noori, kes hakkavad valima. Kahjuks seda ei juhtunud. Mind teeb ikkagi sügavalt murelikuks see, et me hakkame rääkima ühest hoopis uuest valijate grupist, kuid ei püüa mõtestada lahti, miks teatud hulk noori alates 18-aastastest ei ole aktiivsed. Ja nad ei ole tõesti aktiivsed. Näiteks, kui me võtame meie kõige erksamad noored, üliõpilased, siis üliõpilasesindustes valimistel osaleb ainult väga väike protsent üliõpilasi. See juba näitab, et midagi on lahti. Kui me tahame, et nad oleksid poliitiliselt aktiivsed, siis me peame selles suunas väga tõsiselt töötama.

Kalvi Kõva

Aitäh! Olen päri. Sellest on siin juba juttu olnud, et andes noortele alates 16. eluaastast valimisõiguse, peame neid poliitiliselt natuke rohkem harima. Seda on toonud välja ka Eesti Noorteühenduste Liit oma kirjas, mille ta saatis põhiseaduskomisjonile. Ma loodan, et just see, kui nad tunnevad, et saavad kohalikul tasandil, oma koolis kaasa rääkida nendel teemadel, innustab ja motiveerib neid tulevikus nii ülikoolis kui ka mujal aktiivsemalt osalema ühiskonna, kogukonna valitavates kogudes. Jääb loota seda.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teie eelmisest vastusest sain ma aru, et 41 algataja seisukoht on see, et noortele võiks anda valimisõiguse, aga mitte kandideerimisõiguse, see pole

veel eesmärk. Samas jälle põhiseadus ju ei sätesta, kes saab kohalikes omavalitsustes kandideerida. See selgub kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusest, mis ütleb väga lihtsalt, et kui sa oled Eesti kodanik ja sul on valimisõigus, siis on sul automaatselt ka kandideerimisõigus. Seega te justkui peaksite järgmise sammuna hakkama muutma seda seadust ja neilt noortelt kandideerimisõigust ära võtma. Kas see on ka plaanis?

Kalvi Kõva

Hea kolleeg Kadri! Kui sa võtad eelnõu seletuskirja, siis selle punkti 2 "Kehtiv õigus" viimane lõik ütleb, et muudatuse jõustumise korral tuleb muuta ka kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadust. Nii see on.

Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh! Hea ettekandja! Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et praegused noored on oluliselt küpsemad kui noored 22 aastat tagasi. Mille järgi te seda küpsust olete hinnanud? Kaks-kümmend kaks aastat tagasi käisid väga paljud noored tööl ja teenisid raha. Nad pidid ise oma igapäevase majandamisega hakkama saama. Kui võtta võrdluseks tänapäev, siis on see suhe hoopis vastupidine, väga paljudel noortel pole isegi töökohta.

Kalvi Kõva

Aitäh, hea kolleeg Peeter! Kuna sa oled praegu viimane küsija, siis luba anda poolhmoorikas vastus: kui vaadata mu oma pere pealt, siis minu tütar on aktiivsem kui mina omal ajal.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Rait Maruste!

Rait Maruste

Austatud juhataja! Head kolleegid! Eelnõu 703 algatati selleks ette nähtud korras 1. juulil s.a ja põhiseaduskomisjonis oli see eelnõu arutelul 8. septembril s.a. Eelnõu arutelul põhiseaduskomisjonis olid peale komisjoni liikme-

te kohal Justiitsministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunik Paloma Krõõt Tupay, justiitsminister Andres Anvelt ja justiitsministri nõunik Kristen Kanarik. Algatajaid esindas siinkõneleja. Vabariigi Valitsus oma 7. augusti kirjas toetas eelnõu.

Valimisea langetamist 16. eluaastale kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel on Riigikogu põhiseaduskomisjon teemana arutanud viimastel aastatel kahel korral. Esimest korda arutati seda 23. aprillil 2012. aastal, kui toimus põhiseaduskomisjoni sellekohane avalik istung, kus esinesid tollane justiitsminister Kristen Michal, Eesti Noorteühenduste Liidu noortepoliitika juht Edgar Rootalu ning Tallinna Ülikooli võrdleva halduspoliitika juht Anu Toots. Teist korda arutati sama teemat põhiseaduskomisjoni s.a 3. juuni avalikul istungil, kus tutvustati Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituudi ja Justiitsministeeriumi koostöös valminud analüüsi aktiivse valimisea langetamise mõjudest.

Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 122 lõike 3 kohaselt märgivad põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu algatajad seletuskirjas, millisel viisil nad põhiseaduse muutmise seadust vastu võtta soovivad. Põhiseaduse § 163 lõike 1 järgi saab põhiseadust muuta seadusega, mis on vastu võetud, esiteks, rahvahääletusel, teiseks, kahe Riigikogu järjestikuse koosseisu poolt, ja kolmandaks, Riigikogu poolt kiireloomulisena. Eelnõu algatajad eelistavad muuta põhiseadust Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu poolt, st Riigikogu XII koosseisu ja järgmise, XIII koosseisu poolt 2015. aasta jooksul. See ettepanek leidis komisjonis vaikiva heakskiidu.

Nüüd lähemalt põhiseaduskomisjoni arutelust. Põhiseaduskomisjonis toimus küllaltki aktiivne arutelu ja esitati palju küsimusi, mistõttu siinkohal peab piirduma ülevaatega. Kõigepealt küsis Urmas Reinsalu, kas algatajad ei soovinud valimisiga langetada ka Riigikogu valimistel. Siinkõneleja vastas, et soov on liikuda samm-sammult edasi ja ei ole välistatud, et kunagi jõutakse valimisea langetamiseni ka Riigikogu valimistel. Edasi küsis Urmas Reinsalu, kas noored on küpsed riigi tulevikku puudutavates küsimustes otsuseid langetama. Siinkõneleja vastas jällegi, et riigi tasandil otsustamisel ja kohalikul tasandil otsustamisel on vahe. Riigi tasandil otsuste langetamine

eeldab suuremat ühiskondlikku teadlikkust, mõtestatumaid valikuid ning nõuab seega kõrgemat kvalifikatsiooni ja suuremaid teadmisi. Seejärel küsis Urmas Reinsalu, millist kvalifikatsiooni aktiivse valimisõiguse teostamine eeldab. Siinkõneleja selgitas, et noored tunnevad oma igapäevast keskkonda, kus nad elavad, paremini. Nad tunnevad seda oma vanemate, sõprade ja kohalike inimeste kaudu. Riigi tasand on nende jaoks abstraktsem ja sellepärast oleks praegu ehk mõistlikum piirduda valimisea langetamisega just kohaliku omavalitsuse tasandil. Jaak Aaviksoo tõi esile, et eelnõu eesmärgiks ei saa olla valimisea langetamine iseenesest, nagu eelnõu seletuskirjas on märgitud, vaid see on üksnes vahend. Eelnõu eesmärk peaks olema ühiskonna laiem kaasamine, sõltumata vanusest, avalikku ellu ja strateegiliste otsuste langetamisse peaks kaasama kõiki elanikkonna kihte. Sellega oldi ka nõus.

Edasi oli juttu sellest, kas põhiseaduses peaks olema fikseeritud konkreetne valimisiga. Selle kohta vahetasime arvamusi ja leiti, et iseenesest põhiseadus ei peaks fikseerima konkreetset valimisiga, sest kui järgmisel korral tekib vajadus midagi muuta, siis peaksime jälle algatama valimisea langetamiseks selle keeruka menetluse. Selles mõttes olen mina isiklikult päri Jaak Aaviksoo väljendatud seisukohaga.

Priit Toobal küsis, kas eelnõu algatajad ei kaalunud kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel peale valimisea langetamise ka kandideerimisea langetamist. Siinkõneleja vastas, et seal on üks praktiline probleem. Nimelt võivad volikogu istungid sattuda ajale, kus 16-aastane peab olema koolitööl. Peale selle ei pruugi oma eakaaslaste hulgas populaarne 16-aastane noor tingimata olla hea asjatundja kohaliku omavalitsuse volikogus, et langetada seal sisulisi ja mõtestatud otsuseid.

Tarmo Tamm küsis, miks peaks selle küsimuse lahendamiseks muutma põhiseadust ja kas ei oleks õigem viia kohaliku omavalitsuse korralduse seadusesse (KOKS-i) sisse säte, et noortevolikogude esindajaid peaks kaasama kohalike omavalitsuste volikogude komisjonidesse. Siinkõneleja vastus oli, et valimisiga on paraku meil põhiseaduses sätestatud ja seda saab reguleerida ainult põhiseaduse muutmise kaudu. Järgmisena tuleks korrigeerida kohaliku omavalitsuse valimise seadust. Tarmo

Tamm tõi veel esile, et rahvakogu tegi mitu ettepanekut, mis eeldasid põhiseaduse muutmist, ja küsis, miks ei tulnud põhiseaduse muutmise ettepanekuga välja rahvakogu ettepanekutele reageerimisel. Valimisea langetamise muudatust pidas ta läbimõtlematuks ja rumalaks sammuks. Siinkõneleja sellega ei nõustunud, sest rahvakogu arutelude teemaks oli ka näiteks presidendi otsevalimine, mille kohta Keskerakond on ettepaneku esitanud, aga see eeldaks kogu põhiseaduse arhitektuuri ümberkujundamist ja oleks tunduvalt suurem ettevõtmine. See eeldaks uut poliitilist konsensust, mida tänasel päeval ei paista.

Andres Anvelt, justiitsminister tõi esile Vabariigi Valitsuse arvamuse ja osutas sellele, et valimisea langetamine toob kaasa ka teatud korralduskulusid, mis on küll väikesed, kuid on õige tähelepanu juhtida, et päris kuludeta see ei ole. Selle märkuse tunnistasid algatajad sisuliselt õigeaks. Aga see kõik on võimalik alles siis, kui me oleme eelnõu menetlemisega jõudnud järgmisse etappi.

Tarmo Tamm päris edasi, kas on mõistlik hakata muutma põhiseadust või siiski jätkata väljakujunenud praktikat, kus noored saavad osaleda noortevolikogudes, või anda neile võimalus osaleda ka volikogu komisjonides. Andres Anvelt vastas selle peale, et nende riikide kogemus, kes on seda teed läinud ehk valimisiga langetanud – Austria, Sloveenia, Ungari, Malta, Saksamaa Liitvabariigi mõned liidumaad, Šveits –, on näidanud, et me peaksime andma sellele eagrupile suuremaid võimalusi osaleda avalikus arutelus, ühiskondlikus elus. Sel juhul ei oleks otsused kaldu ja noorte kaasatus oleks suurem kui siis, kui neil on võimalus esineda ainult noortevolikogude kaudu. Lisaks tuleks arvestada näiteks sedagi, et Šotimaa referendumil, kus on hääletusel Šotimaa tuleviku küsimus, saavad osaleda ka 16-aastased valijad.

Tarmo Tamm juhtis tähelepanu veel sellele, et valimisõiguse ea alandamine mõjutab väga otseselt noorte sihtrühma, ja seetõttu peaks ilmselt edaspidi ette nägema ka muude noori reguleerivate õigusaktide revisjoni. Sellest on täna siingi juttu olnud. Andres Anvelt oli sellega nõus. Aga esimene samm on jõuda valimisea langetamise juurde ja siis võtta ette need asjad, mis sellest langetamise otsusest tulene-

vad, ehk siis korrigeerida noorte õigusi ja vabadusi vastavalt tehtud otsusele.

Rein Lang tõi lõpuks esile seda, et põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu esimese ja teise lugemise vahel peab olema vähemalt kolm kuud ning teise ja kolmanda lugemise vahel vähemalt üks kuu, st me oleme selle protsessiga suhteliselt piiratud skaalas.

Arutelu lõpuks otsustati teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 16. septembril s.a (see oli konsensuslik otsus). Teiseks tehti ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt oli 6, vastu 1, erapooletuid 1), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks üks kuu, 16. oktoober s.a (see oli konsensuslik otsus) ja määrata ettekandjaks siinkõneleja. Sellega olen teile tutvustanud, mida põhiseaduskomisjonis arutati. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Teile on ka küsimusi. Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Kuidas te hindate, kas see on õige suund? On näha, et see tekitab küsimusi, kui tuua Eesti poliitika kooli gümnaasiumiastmesse. Võib öelda niiviisi, et kool ei ole peale seda enam poliitikast sõltumatu instituut, vaid on poliitika poolt haaratud instituut.

Rait Maruste

Aitäh! Seda teemat me arutasime nii omavahel kui ka komisjonis. Teie küsimus eeldab seda, et poliitika iseenesest on kuidagi halb või kallutatud või propagandistlik. Kui me ise seda arusaamist toetame või sellest niimoodi räägime, siis see äkki näibki niimoodi. Tegelikult on ju poliitika sisuks avaliku elu asjade üle arutlemine ja nendes otsuste tegemine. Ma isiklikult ei näe selles mitte mingisugust kahju, kui meie ühiskond võtab ka koolis avaliku elu asjade arutamisest osa. Noor generatsioon saab selle kaudu paremini ära kuulatud ja on edaspidi paremini informeeritud sellest, kuidas ühiskond toimib. See on demokraatialle ainult kasuks.

Aseesimees Jüri Ratas

Meelis Mälberg, palun!

Meelis Mälberg

Aitäh! Hea ettekandja! Jätsin oma küsimuse spetsiaalselt teile, kuna olete selline elukogunud inimene ja oma valdkonna vaieldamatu autoriteet. 16. eluaasta täitumine on oluline rajajoon, saamaks täieõiguslikuks kodanikuks. Kuidas teile tundub, kas 16-aastase inimese õigused ja kohustused on praeguses õigusruumis tasakaalus?

Rait Maruste

Aitäh! Täna on meil siin juba küsimuste kaudu olnud juttu sellest, et mõned asjad näevad natukene naljakad välja. Kas või selle eagrupi inimeste töötamise piirangud ja mitmesugused muud regulatsioonid. Need tuleks läbi vaadata. Kuid peame siiski silmas pidama, et ei ole sellist murdepunkti, et kuni 16 aastani on laps, siis käib plöks ja järgmisel päeval on ta küps täiskasvanu kõigi oma arusaamiste ja pädevustega. On olemas teatud üleminekuperiood, see on loomuliku mõistusega hoomatav ja arusaadav. On teatud asjad, mida me peaksime võib-olla piirama või reguleerima, et pädevus oleks adekvaatne. Me peaksime arvestama üleminekuperioodi. Me oleme ise kõik tasapisi küpsenud targemaks ja taiplikumaks. Nii et seda elementi peab arvestama, ei ole nii, et küpsus käib lihtsalt passi järgi. Samm nr 1 oleks kindlasti jõuda sellele ea langetamiseni. Kui me sellega hakkama saame, siis sealt hargnevad ka teised otsustused, mis puudutavad noorte õigusi ja vabadusi ühiskonnas, kodanikuna toimimist ja ka poliitilises elus kaasalöömist. Aga see on täiesti asjakohane küsimus ja märkus.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud ettekandja! Seletuskirjast võib välja lugeda, et on olemas analüüs aktiivse valimisõiguse ea langetamise mõjude kohta. Professor Anu Toots on välja toonud järeldused, et valimisea langetamisega ei kaasne ebasoovitavaid riske ning positiivse efekti olemasolu ja tugevus olenevad jõupingutustest. Samuti ütleb professor Toots, et valimisea langetamise sisukas ja eesmärgipärane toimimine eeldaks ühiskonnaõpetuse ainekava senisest tõhusamat realiseerimist. Kui minu käest

küsi, kuidas ma suhtun valimisea langetamis- se, siis ma millegipärast mõtlesin samuti koo- lile ja ühiskonnaõpetuse ainekavale. Minu kü- simus ongi, kas on konsulteeritud ka haridus- töötajate ja spetsialistidega. Kas ühiskonna- õpetuse ainekava on sellisel tasemel, et noor inimene, kes saab 16-aastaseks, on valimiste osas piisavalt teadlik?

Rait Maruste

Aitäh! Teil on hea tähelepanek ja õige küsimus. Ka mina näen kõige suurema probleemina seda, kuidas noori n-õ ette valmistada. Me peaksime ilmselt meie ühiskonnaõpetuse kriitiliselt üle vaatama, et see ei oleks ainult kuiv õpikutarkus, vaid sisaldaks endas ka palju praktilist, vahetut kontakti ja diskussiooni. Ühest küljest on siin ühiskonna- ja kodaniku- õpetuse programmid ja teiseks on ka see, et õpetajad hakkaksid asjasse avatumalt, mõist- vamatult suhtuma, mitte nii allergiliselt, nagu nad seda tihtilugu praegu teevad. Õnneks on meil selleks kõigeks aega. See kõik, mida me siin praegu plaanime ja taotleme, ei juhtu homme. Me peame silmas olukorda, mis tuleb järgmistel kohalike omavalitsuste valimistel, ja sinna on veel üksjagu aega. Ma usun siiralt, et haridusjuhid võtavad ette ja arendavad seda valdkonda. Oluline on ka see, et meie poliiti- line keskkond ehk erakonnad ja poliitikud pöörduvad rohkem selle kontingendi poole ja pööravad sellele rohkem tähelepanu. Siiamaa- ni nendest ei hoolitud, nad ei olnud ju valijad. Tähelepanu poliitilises keskkonnas aktiveerib kindlasti muutma ka koolikeskkonda, kooli suhtumist ja hoiakuid. Selles ei ole mitte midagi halba, kui noored arutavad, missugune on sotsiaaldemokraatlik maailmavaade, missugu- ne on konservatiivne maailmavaade, mida see eeldab, mida see tähendab, kes midagi esin- dab. Need valikud on ju meie loomulikud vali- kud, loomulik elu ümberringi. Ma usun, et me saame seda arengut näha, ja seda tuleb toetada.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Ma natuke täpsustan. Mina ei mõtle poliitikast halvasti, aga ma püüan teda võtta sellisena, nagu ta on, sest tean, et ta on osa meie elust.

Aga ma püüan ikkagi teha ka riskide loetelu. Toon veel ühe, võib-olla spekulatiivse, aga siiski näite. Meie teame, et eriti kohalikest valimistest võtavad osa väga paljud gümnaa- siumidirektorid. Siit minu küsimus. Mida teie arvate, kuidas hääletavad gümnaasistid, teades, et nad peavad gümnaasiumi lõpetama?

Rait Maruste

Ma ei kahtlustanud teid pahas suhtumises poliitikasse, ma lihtsalt juhtisin tähelepanu sel- lele, et me ise ei kultiveeriks seda mõtteviisi, et poliitika on iseenesest midagi musta, millest tuleb eemale hoida. Mis puudutab gümnaasiumiõpetajate või -direktorite kandideerimist, siis ka nendel on õigus valimistel osaleda, vali- da ja olla valitud. See on nende põhiseaduslik õigus. Ka see on arengu ja kasvamise küsimus, kuivõrd nad kasutavad või ei kasuta oma po- sitsiooni ära selleks, et oma kooli keskkonda mõjutada. Eks meie kasuta ka oma positsiooni ära, kui me käime kuskil ja selgitame mingeid vaateid. See on normaalne poliitiline protsess ja iseenesest ei ole see halb. Aga meetodid, kuidas seda tehakse, võivad olla halvad. Arva- ta, et koolilapsed on väga mõjutatavad – mina isiklikult nii ei arva. Kui te hakkate neile mi- dagi vägisi peale suruma, ajavad nad sõrad vastu ja teevad risti vastupidi. Vähemalt minu lapsed tegid niimoodi. Ja ma olen näinud ka teisi noori, kes siis, kui neile hakatakse midagi intensiivselt peale suruma, ei allu sellele sur- vele või otsustavad vastupidi teha. Pigem näen ma ohtu selles, et vanem eagrupp, minust na- tuke vanemad, on rohkem valimisagitatsioo- nist jms mõjutatavad. Mina siin suurt problee- mi ei näe. Kõik see eeldab teatud küpsemist ja arengut, aga see on loomulik.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Aitäh! Ma jätkan selle koha pealt, kus härra Efendijev lõpetas, ja seda teemat ei puuduta- nud mitte ainult härra Efendijev, vaid ka mit- med teised siit saalist. Päris paljudel debattidel on samuti räägitud sellest ohust, just nagu võiks poliitika või valimiskampania jõuda kooliseinte vahele. Fakt on ju tegelikult see, et gümnaasiumis õpivad praegu paljud 18–19-aastased, kellel on valimisõigus. Milli-

ne see olukord teie hinnangul praegu koolides on? Kas samamoodi on oht, et kampaania kipub vägisi koolidesse, või on see pigem kooli kodukorra ja regulatsiooni küsimus ning tegelikult on olukord kontrolli all?

Rait Maruste

Jah, hea tähelepanu juhtimine! Pean küll ütleva, et ma isiklikult ei ole väga hästi tänase koolieluga kursis. Ma olen vanemas eagrupid ja tähelepanu on koondunud mujale. Aga tähelepanu juhtimine on õige, võib-olla me näeme tont seal, kus seda ei ole. Nagu näitavad Austria kogemused valimise langetamisel, on nad on väga rahul selle tulemusega, et koolis toimub sisuline riigi- ja poliitikaelu küsimuste arutelu. Tõelisel tasemel, mitte ei õpita õpikute, missugune on Bundesrat, mis on valitsus ja mida keegi teeb. Käib tegelik mõttevahetus erinevate maailmavaadete vahel, see on diskussioon, debatt, mille abil inimesed saavad teadlikumaks ja oskavad teha teadlikke valikuid.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud ettekandja! Selle teemaga tegeldes, nagu te siin juba rääkisite, olete kindlasti kohtunud paljude spetsialistide ja arvamustliidritega ning analüüsinud mõjusid paljudes liikmesriikides, kus valimisiga ongi juba natuke madalam kui meie riigis. Kas analüüsides või kõnelustest on välja tulnud, kuidas noored käituvad? Kas näiteks maanoored ja linnanoores käituvad erinevalt? Maanoortel on väga ahtad võimalused osaleda huviringis, spordiringis jms. Linnanoores on võimalused palju suuremad, kaubanduskeskused on poole ööni lahti, on võimalik seal hängimas käia. Kas maanoored ja linnanoores käituvad kuidagi erinevalt ja kas nende mõtted on erinevad?

Rait Maruste

Ma mõistan teie küsimust, aga ma pean ausalt vastama, et eraldi seda nüanssi ma uurinud ei ole. Küll aga ilmselt uuriti seda või pandi tähele uurimistöös, mida korraldas Anu Toots. Ma ei mäleta, et ta oleks toonud esile linnanoores ja maanoores erinevusi, küll aga ütles ta selgelt välja, et noorte poliitiline käitu-

mine on väga sarnane valijaskonna põhigrupi käitumisega ehk nad jaotuvad enam-vähem võrdselt ära vasakpoolse ja parempoolse maailmavaate vahel. Selles mõttes muudatus minisuguseid olulisi erinevusi poliitikas kaasa ei too, et keegi võidab või keegi kaotab. On päevselge, et noortel on omad vaated ja et need vaated aja jooksul muutuvad. Vahel on küll tsiteeritud Winston Churchilli, kes ütles, et kes noorena ei ole olnud vasakpoolne, sellel ei ole südant, ja kes vanana on vasakpoolne, sellel ei ole mõistust. Aga kõik see on loomulik generatsioonide areng ja vaadete areng. Eks me näe, kuidas asjad meil kujunevad.

Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Selle idee ja eelnõu eesmärk on kaasata rohkem noort mõtet Eesti poliitikasse ja kohaliku omavalitsuse tegemistesse. Komisjonis oli sellesamas kontekstis arutuse all üks idee, mida ka mõnes riigis, õnneks küll üsna vähestes, on rakendatud. See puudutab valimiseale vanusepiiri seadmist, st kui kodanik jõuab teatud ikka, siis temal enam valimisõigust ei ole. Komisjonis te leidsite, et see idee väärib kaalumist ja sellel on jumet. Mina olen risti vastupidisel arvamusel. Kas te olete jätkuvalt seda meelt, et valimiseale peaks mingisuguse piiri seadma, ma pean silmas n-ö lage?

Rait Maruste

Hea kolleeg! Aja kokkuhoiu huvides ma ei lugenud kogu protokollit ette. Tõepoolest te tõstasite selle küsimuse komisjoni istungil, aga ma ei märkinud seda siin. Mõttemänguna võib sellest muidugi rääkida, aga ma arvan, et inimeste võrdse kohtlemise koha pealt see võib-olla päris põhjendatud ei ole. Ütleme, oma maise elu lõpu poole mõni meist kaotab adekvaatse kontakti ühiskonnaga, arusaamise ühiskonnast, olles samal ajal formaalselt ikkagi endiselt valija. Probleem on olemas, aga ma usun, et see ei ole nii suur, et me peaksime hakkama sellega eraldi tegelema.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Selline küsimus: kas komisjonis on arutatud ea langetamise puhul ka mingit teist iga? Miks on valitud selline vanus nagu 16, miks mitte 17, kui me tahame asja teha samm-sammult? Või miks mitte 14, mis on ka suhteliselt küps iga, kuna noored arenevad praegu väga kiiresti. Miks just 16 ja kas selle kohta on tehtud mingid uuringud?

Rait Maruste

Täna! Tõepoolest, selles mõttes on teil õigus, et see 16 on ju tegelikult kokkuleppeline. Võiks olla ka 16,5 või 15,5 või 14 või 17. See on kokkuleppe asi. Meie ühiskond on praegu kokku leppinud selles, et 16 on üks täiskasvanuks saamise piirjoon, kus saab passi ning antakse mitmesuguseid tsiviilõigusi ja -kohustusi. Kuigi neid tsiviilõigusi ja -kohustusi saab osaliselt juba ka enne seda, 14- ja 15-aastaselt. See on kokkuleppeline piir, aga algatajad on leidnud ja mina komisjoni esimehena leian samuti, et see 16 on välja kujunenud, sellisena kõigile arusaadav, omaksvõetud piir, kuhu võiks ka valimisea, aktiivse valimisõiguse ea tuua. Põhimõtteliselt on teil õigus, aga nagu ma ütlesin, on ühiskonnas juba olemas teatud kokkulepe, et see iga on üks õigusliku pädevuse verstaapost.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Aitäh! Kõigepealt täna eelmise vastuse eest! Küsin nüüd natukene ka teisest valdkonnast. Eestis elab umbes 100 000 inimest, kellel ei ole õigust osaleda Riigikogu valimistel – ma räägin halli passi omanikest. Milline on teie isiklik seisukoht selles küsimuses? Äkki tuleks ka see küsimus päevakorda võtta ja üle vaadata? Mulle tundub, et nende inimeste kaasamine meie ühiskonna protsessidesse on samuti äärmiselt oluline.

Rait Maruste

Jaa, see on oluline, mis te esile tõite. Juhin tähelepanu sellele, et kohalike omavalitsuste valimistel saavad osaleda ka mittekodanikud. Kui me toome selle aktiivse valimise ea alla-poolle, 16 aastale, siis mittekodanikest noorte

inimeste kaasamine avalikku ellu suureneb. See on kindlasti samm vajalikus ja õiges suunas.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma täna teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Tarmo Tamme!

Tarmo Tamm

Härra juhataja! Head kolleegid! Valimisea alandamine 16. eluaastale on taas kord samm, mille on otsustanud valitsevad erakonnad. Rahvas on pandud fakti ette, et nii see saab olema. Keskerakond on nõus, et noortele tuleb luua rohkem reaalseid võimalusi kohalikul tasandil kaasaraäkimiseks, kuid selleks on ka mitmeid selliseid võimalusi, mis ei nõua põhiseaduse muutmist. Noori aitab kohalikku ellu kaasata see, kui nende esindajad kaasata volikogude komisjonidesse. Erinevalt valimisea alandamisest ei ole selleks vaja muuta põhiseadust, vaid piisab sellest, kui kohustus noori kaasata kirjutatakse kohaliku omavalitsuse korralduse seadusesse. Aktiivsed noored võivad juba praegu osa võtta noorteorganisatsioonide, õpilasesinduste või linna- või vallavolikogude juurde kuuluvate noortevolikogude tööst. Kuna kõik omavalitsused ei ole noortevolikogusid loonud, võiks muu hulgas arutleda selle üle, milliseid võimalusi on noortevolikogude tööd veelgi enam soodustada.

Seaduse silmis on 16-aastane piiratud teo-võimega täisealine isik, mis tähendab, et noor ei ole kõigi oma otsuste tegemisel vaba ega iseseisev. Selles vanuses noor võib abielluda, aga ainult vanema loal, võib autot juhtida, aga ainult siis, kui tema kõrval on kaheaastase juhikogemusega täiskasvanu. Alkoholi ega suitsu ta osta ei saa, kasiinosse ei lasta teda ammugi mitte sisse. Kuidas seaduseelnõu algatajad selgitavad vastuolu, et 16-aastane noor ei või autot juhtida, aga samal ajal kohaliku omavalitsuse eelarvet valimistel osalemise kaudu juhtida saaks?

Pealegi näitavad küsitlused, et noored ise ei ole valimistest huvitatud. Nad on toonud põhjuseks, et neil ei ole piisavalt elukogemust ja nad on liialt mõjutatavad. Muu hulgas on nad märkinud, et praegune süsteem on täiesti toimiv ja selle muutmisel ei ole mõtet.

Valimisea alandamiseks tuleb muuta põhi-seadust, mis tähendab, et muudatuse peab heaks kiitma kaks Riigikogu koosseisu. Kui Keskerakond on korduvalt avaldanud soovi, et rahvas saaks presidenti otse valida, on vastu-argumendiks toodud põhiseaduse muutmise keerukus. Praegu, kui valimisea langetamine nõuab niisama keerulist protseduuri, ei ole see koalitsioonile ühtäkki enam probleem.

Valimisea langetamine 16. eluaastale on Euroopas väga suur erand. Kui teised riigid alles katsetavad, siis Eesti hüppab selle otsu-sega, pea ees, tundmatusse vette. Peale Austria ei ole ükski teine riik pidanud vajalikuks nii kohalikel kui ka parlamendivalimistel ealist latti nii madalale lasta.

Võttes arvesse, et me püüame praegu koha-likes omavalitsustes luua häid võimalusi, kui-das kaasata noori neid mõjutavate otsuste väl-jatootamisse, tuleb noortele luua reaalsed või-malused kohalikul tasandil kaasaráákimiseks. Kui me aga räägime hääletamisest, siis peame rääkima ka kandideerimisõigusest, mille see seadusmuudatus kaasa toob.

Keskerakonna fraktsioon leiab, et noorte täiendavaks kaasamiseks ei ole vaja põhisea-dust muuta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Lauri Luige!

Lauri Luik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Head noored! Mul on tõeliselt hea tunne, et aastaid-aastaid arutatud ja debateeritud valimisea lan-getamise teema on jõudnud lõpuks siia Riigi-kogu saali. Suur tänu kõikidele algatajatele, eelkõige noortele endile, kes on selle teema eest läbi aastate aktiivselt seisnud! Ma olen isegi alates keskkoolieast osalenud kümnetel debattidel, kus valimisea langetamine on foo-kuses olnud. Ma julgen väita, et see on viimas-tel aastatel olnud ilmselt kõige enam debateer-itud noortevaldkonna teema üldse.

Kõikidel nendel debattidel on jõutud laias laastus järeldusele, et noori tuleb senisest enam ühiskonna protsessidesse kaasata ja üheks võimalikuks lahenduseks võiks olla ko-halikel valimistel noortele alates 16. eluaastast valimisõiguse andmine. Sellega kaasneb minu

hinnangul ja nende hinnangul, kes on teinud küsitlusi ja korraldanud debatte, üsna mitmeid positiivseid tegureid. Näiteks tekib 24 000-l noorel inimesel võimalus valimistel kaasa rää-kida selles, kuidas kohalik elu tulevikus nende hinnangul välja võiks näha. Kindlasti mängib siin rolli noorte harimise pool ja huvi tekita-mine demokraatlike protsesside vastu, vastutu-se võtmine ja selle olulisus ning juhtimisalane lisateave noortele. Loomulikult on oluline har-jumuse tekitamine. On ju teada tõde, et kui sa oled ühe korra midagi teinud, siis teist korda on seda teha juba märksa lihtsam, sest tekib harjumus. Kui seda aga õigel ajal ei ole tek-kinud ja noor läheb oma kodukohast näiteks mõnda suuremasse linna ülikooli, siis ei pruugi seda harjumust üldsegi tekkida.

Väga oluline märksõna on lõimumine. Teatavasti on kohalikel valimistel õigus hää-letada ka mittekodanikel. Selle muudatusega laieneks 16-aastastele mittekodanikele õigus kohaliku elu küsimustes kaasa rääkida. Minu arvates on see ääretult positiivne.

Kurb fakt on see, et meie ühiskond vananeb ja paratamatult on sellega seoses fookuses tee-mad, mis puudutavad vanemat generatsiooni. Need on loomulikult väga olulised, aga ma pean tähtsaks ka seda, et nooremad inimesed ja neid puudutavad teemad oleksid senisest enam tähelepanu all. Usun, et andes võimaluse 16-aastastele noortele valimas käia, tõstame noortevaldkonna teemad rohkem fookusesse. Näiteks on Eurobaromeetri järgi Eesti noorte valimisaktiivsus praegu *circa* kaks korda ma-dalam kui üle 55-aastastel inimestel. Loodeta-vasti suudame pakutud muudatusega seda trendi positiivses suunas liikuma panna.

Fakt on ka see, et noored oskavad ja tegeli-kult tahavad kaasa rääkida oma kodukoha elu parandamisel. Ma mäletan ise aega, kui ma olin Haapsalus keskkooliõpilane ja me taht-sime hirmsasti saada rulaparki. Haapsalu oli tol ajal justkui vanemate inimeste puhkuselinn. Meie tahtsime seda muuta ja teha Haapsalust ka noorte aktiivsete inimeste linna. Koostöös kohaliku võimuga suutsime läbi suruda mõtte, et linna tuleks rulapark, mis on senini väga populaarne. See näitab, et meie tol ajal soovi-sime kaasa rääkida kohaliku elu arendamisel. Küllap soovivad seda ka praegused noored, miks mitte.

Palun lisaiega!

Aseesimees Jüri Ratas

Muidugi! Kolm minutit juurde.

Lauri Luik

Natukene räägin siin juba mainitud ohust. Nendel debattidel, kus ma olen aastate jooksul osalenud, on välja toodud, et tõepoolest võib poliitika ja kampaania tegemine selle muudatuse tõttu praegusest enam koolidesse kanduda. Nagu ma oma küsimuses härra Marustele vihjasin, tegelikult on ju ka praegu koolides 18–19-aastaseid õpilasi, kes on samuti valimisõiguslikud ja oleksid just nagu potentsiaalne sihtrühm kampaania tegemiseks. Minu hinnangul on see, kuidas suudetakse koolis korda tagada, ikkagi väga paljuski kooli kodukorra ja koolijuhtide reeglilik küsimus. See, et tehakse teavitus- ja üldist harimistööd noorte hulgas, on igati positiivne. Loomulikult, propaganda kui selline ei ole tervitatav, aga ma usun, et see ei ole nii suur probleem, kui mõned oponentid üritavad maalida.

Siit on juba mitmel korral läbi jooksnud, et Eesti ei ole selles küsimuses sugugi mitte pioneer. On mitmeid positiivseid näiteid Austriast, Saksamaalt, Šveitsist ja ka Norrast. Kõik mainitud riigid üritavad tegelda sellega, et noori enam kaasata. Mina usun küll, et Eesti ühiskond on küps, et anda noortele võimalus kohalikel valimistel aktiivsemalt kaasa rääkida.

Valimisea langetamisega seondub loomulikult teemasid, millega tuleb paralleelselt edasi tegelda. Ka siin on juba läbi jooksnud õppekava täiendamise teema, mis on niikuinii pidevalt päevakorral, kuna elu muutub ja areneb. Loomulikult tuleb nii ühiskonnaõpetuse kui ka kodanikuõpetuse ainekava vaadata ja teha seal täiendusi, et saaks noortele veelgi paremini selgitada, miks on oluline valimas käia, mida tähendab vastutus, juhtimine ja ühiskonnas kaasärääkimine. Kindlasti on meil koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga võimalik siin ka tulevikus täiendusi teha.

Ma tänan kõiki parlamendiliikmeid, kes on selle teemaga tegelnud, eelkõige Kristen Michalit ja Rait Marustet! Ma tänan noori, kes on täna ka siia tulnud ja läbi aastate selle teema aruteludel osalenud! Paljud nendest, kes on minuvaned ja kelle seas on mitmeid mu endagi sõpru ja tuttavaid, on teinud seda kesk-kooliajast alates. Nii et tänu kõigile neile! Me

oleme debattides osaledes ja analüüse tehes päris suure asja aastatega ära teinud. Nüüd on minu hinnangul Eesti kindlasti küps selleks, et see seadusmuudatus ära teha ja anda ka 16-aastastele võimalus kohalikel valimistel hääletada. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Hea eesistuja! Head kolleegid! Head eelnõu algatajad! Ma arvan, et kõikides vananeva rahvastikuga riikides on probleem, kuidas kavandada riigi poliitikat nii, et sellel oleks kaugem perspektiiv, nii et pealetulevate põlvkondade huvid ja seeläbi rahva kestmise pärast muretsutaks rohkem, kui vananeva valijaskonnaga riigid seda keskeltläbi teevad. Seetõttu tuleb niisugust ettepanekut kõige üldisemas plaanis toetada. Kui püüda kriitiline olla, siis pigem selles mõttes, miks ettepanek ei lähe kaugemale, miks me ei julge noori veelgi rohkem usaldada, üheaegselt laiendades nooremate inimeste nii aktiivset kui ka passiivset valimisõigust, pakkudes neile võimalust osaleda, miks mitte ka Riigikogu ja europarlamenti valimistel. Lõpuks, ma arvan, jõuame ka Eestis sinna maale, et valimisõigus kuulutatakse inimõiguseks ehk kaotatakse igasugused tsensused ja arutatakse pigem selle üle, kuidas seda õigust saab tehniliselt või korralduslikult teostada sellistel juhtudel, kui hääleõiguslik ilmakodanik ise seda otseses mõttes teha ei saa. See pärast meeldiks mulle, et see arutelu läheks kaugemale ja oleks laiapõhjalisem. Aga ma saan muidugi aru, et aeg surub peale ja valimised on tulekul. Puhtalt korralduslikud küsimused jätavad sellest arutelust kesise mulje. Tähtajad on paigas ja kell teatud hetkel kukub. Kui soovitakse, et see koosseis saaks seda eelnõu toetada, ei jää meil seetõttu sisulise arutelu jaoks nii palju aega, kui võib-olla vaja oleks ja me tahaksime.

Ometigi ei jätaks ma kohe kõrvale võimalust põhiseadusest konkreetne vanusetsensus üldse välja võtta. Sinna võiks jääda võimalus kehtestada vanusetsensuse konkreetne määr seadusega. Nii saaks teha ühe avatud sammu selles suunas, et edaspidi saaks konkreetseid

valimisseadusi arutades nihutada valimisea piiri sedamööda, kuidas ühiskond selleks valmis on ja kuidas see ühel või teisel hetkel mõistlik tundub. Praegu peame selleks iga kord ette võtma põhiseaduse muutmise üsna keeruka tee. Võib-olla ei ole see kõige mõistlikum. Seepärast oleks mul hea meel, kui algatajad ja põhiseaduskomisjon, aga ka kõik erakonnad oleksid valmis astuma selle veidi julgema ja kaugemale tulevikku vaatava sammu.

Paraku ei saa ma läbi ilma kriitikata. Ega see päris head muljet ei jätnud, kui äsja ametisse asunud koalitsioon pidas koos oma Riigikogu liikmetega mõistlikuks esitada see eelnõu üksnes Reformierakonna ja sotside nimel. Nagu Kalvi Kõva möönis, ega see ilus ei ole. See jätab sellele initsiatiivile niisuguse odava maitse külge. Tahtes muuta niivõrd olulist asja nagu põhiseadus võiks tunnustada kõiki jõupingutusi selle initsiatiivi laiapõhjalisuse tagamiseks. Niisugune päevakajaline punktivõtmine võib rahuliku ja tulevikku vaatava menetlemise teha pigem keerulisemaks.

Igal juhul ütlen IRL-i fraktsiooni nimel, et ma usun, et me saame seda eelnõu konstruktiivselt toetada. Vahest leiavad eri tasemed – olgu siis algatajad, põhiseaduskomisjon või ka suur saal – võimaluse kaaluda minu ettepanud varianti põhiseadusest selline tsensus üldse välja võtta. Tänan teid!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Kalev Kotkase!

Kalev Kotkas

Austet istungi juhataja! Head kolleegid! Sotsiaaldemokraadid suhtuvad käesolevasse põhiseaduse muutmise seaduse eelnõusse pingele ja hirmudevabalt. Meie oleme 16-aastastele aktiivse valimisõiguse andmise plussid ja miinused ning ka võimalikud riskid juba ammu läbi arutanud ning kirjutasime sellise uuenduse oma valimisprogrammi sisse neli aastat tagasi. Mõõname, et võimalik valimispropaganda kandumine kooli on meie ühiskonna küpsuse üks selge proovikivi. Samas, ükski seadus, sh põhiseadus, ei reguleeri elu ega maanda hirme saajaprotsendiliselt, alati peab jääma ruumi ka tervele mõistusele. Vananev rahvastik on tõsi-asi, mida ei saa eirata. Seetõttu on sotsiaalde-

mokraatide arvates oluline, et valijaskond oleks ealises plaanis tasakaalustatum ja valimistel oleksid esindatud võimalikult paljude vanuserühmade huvid. Praeguses olukorras vajab valijaskond tasakaalustamist just selle noorimas segmendis. Sotsiaaldemokraadid toetavad noortele valimisõiguse andmist alates 16. eluaastast, millega võiks alustada, andes neile aktiivse valimisõiguse kohalike omavalitsuste valimistel. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrän eelnõu 703 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 16. oktoobri kell 17.15. Esimene lugemine on lõpetatud ja esimese päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

2. Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (693 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume teise päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 693 esimene lugemine. Mul on suur au paluda ettekandeks Riigikogu kõnetooli sotsiaalminister Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Austatud Riigikogu juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tutvustan teile tänasel esimesel lugemisel eelnõu 693, mis on sotsiaalhoolekande seaduse, tööturu...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma palun vabandust! Mulle tehti saalist märkus. Tegelikult palusin ma Riigikogu kõnetooli sotsiaalkaitseminister Helmen Küti. Minu viga! Ma tänan, head ametikaaslased, tähelepanu juhtimise eest! Austatud minister, ma palun vabandust!

Helmen Kütt

Aitäh! Hoolimata sellest räägin ma edasi sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõust. Nimetatud eelnõu lähetekohaks on probleemid rehabilitatsiooniteenuste ja abivahenditega. Kui juunis arutati töövõimereformi, siis samal ajal edastati Riigikogu sotsiaalkomisjoni eelnõu, mis oleks pidanud arutelu all olema täpselt samal ajal töövõimereformiga ja mida oleks tulnud ka samal ajal saalis menetleda. Sellest tulenevalt, head Riigikogu liikmed, eelnõus olevad kuupäevad, nagu 2015. aasta 30. juuni või 2016. aasta, muutuvad poole aasta võrra. Ministerium teeb selle kohta kindlasti ka parandusettepanekuid.

Riigikogu sotsiaalkomisjon tegi töövõime-toetuse seaduse eelnõuga väga head tööd. Reform oli kavandatud jõustuma 1. juulil 2015, see lükkus edasi 1. jaanuarile 2016. Kuna need kaks eelnõu on omavahel väga tihedas seoses, üks ilma teiseta kuidagi ei saa ja nad täiendavad teineteist ning ka nende seadusena vastuvõtmine peab toimuma samal ajal, siis on selge, et kui teiseks lugemiseks on töövõimetootuse seaduse eelnõu jõustumise aega muudetud, siis kindlasti muutuvad tähtajad ka selles eelnõus. Täna on eelnõu teie ees sellisena, nagu me ta esitasime, muudatused tehakse parandusettepanekute abil.

Aga läheme eelnõu sisu juurde. Nagu ma alguses ütlesin, eelkõige toimuvad muudatused tööturuteenuste ja -toetuste seaduses. Eelnõuga lisatakse uus tööturuteenus – tööalane rehabilitatsioon. Selle eesmärk on pakkuda vähenenud töövõimega tööealistele inimestele töö säilitamiseks ja tööle asumiseks vajalikku teenust. Vähenenud töövõimega inimene on inimene, kellel on puue, püsiv töövõimetuse või osaline töövõime. Tööalase rehabilitatsiooni teenust osutatakse inimestele vanuses 16 eluaastat kuni vanaduspensioniga, kui nad on kas töötuna või töötajana arvele võetud, töötavad või juhivad äriühingut, tegutsevad FIE-na või siis, kui on tegemist FIE ettevõtte tegevuses osaleva abikaasaga. See tähendab, et vähenenud töövõimega inimesed, kes töötavad, võivad saada tööalase rehabilitatsiooni teenust. Kui on oht, et töökoht võib kaduda, või kui neil on soov ümber õppida, siis on neil võimalik taotleda ja saada seda teenust. Kui inimesel töövõime puudub, siis osutatakse talle sotsiaal-

se rehabilitatsiooni teenust sotsiaalhoolekande seaduse alusel.

Kui vaadata üldse rehabilitatsiooniteenuseid, siis võib öelda, et on olemas kahte sorti teenuseid. Tööalane rehabilitatsioon tähendab aktiivset tööturumeedet. Sotsiaalse rehabilitatsiooni eesmärk on sotsiaalteenuse põhiülesanne: selle abil aidatakse inimesel igapäevaeluga toime tulla. Eelnõu mõistes uus teenus – tööalane rehabilitatsioon – kindlasti aitab nendel inimestel, kes seda soovivad, tööturul konkurentsivõimeline olla.

Tööalase rehabilitatsiooni teenuse osutamise korraldus on järgmine. Seda teenust hakkab osutama Eesti Töötukassa. Tööalase rehabilitatsiooni teenust osutatakse seega vähenenud töövõimega isikule individuaalse töötusimiskava alusel. Inimene valib ise endale teenuse osutaja. See annab juurde vabadust ja võimalust ise otsustada. Inimesele on koostatud teenuseprogramm ja töötukassa tasub tööalase rehabilitatsiooni teenuse osutamise eest rehabilitatsiooniteenus osutajale. Nendele inimestele, kes ei ole töötuna arvele võetud, koostatakse individuaalne töötusimiskava väiksemas mahus.

Millised on selle teenuse kulud? Tööalase rehabilitatsiooni teenuse osutamise kulud aastateks 2015–2020 on hinnanguliselt 17 miljonit eurot ja need kaetakse ESF-i vahenditest. Tõsi, on ka kaasfinantseering, mis tuleb töötukassa vahenditest.

Mis veel on vaja välja tuua? Töötukassal on tööturuteenuste vajaduse hindamisel, tööturuteenuste osutamisel ning tööturuteenuste osutamise korraldamisel õigus kaasata eksperte. Eksperte võib töötukassa valida ühe või teise inimese eripära arvestades.

Räägin veel ühest muudatusest, mille eelnõu juurde toob. Kui seni oli rehabilitatsioonimeeskonna koosseis kinnitatud viieliikmelisena, siis nüüd on see meeskond vähemalt kolmeliikmeline. Varasem praktika on näidanud, et viieliikmelise meeskonna kõik liikmed ei pruugi anda lisandväärtust, näiteks ei ole logopeed liikumispuudega inimesele vajalik. Kindlasti üks rehabilitatsioonimeeskonna liige oli, on ja jääb – see on sotsiaaltöötaja. Sõltuvalt erivajadusest varieeruvad teine ja kolmas liige. See liige võib olla füsioterapeut või tegevusterapeut, kui hinnatakse liikumishäire või -kahjustusega isiku tegevusvõimet, aga see

võib olla ka eripedagoog, logopeed või tegevusterapeut, kui hinnatakse nägemis-, kuulmis- või kõnefunktsiooni häiret või vaimse arengu puudega isiku tegevusvõimet. Lisaks on uuendusena sisse toodud ka loovterapeudi ja kogemusnõustaja roll. Nad peavad olema läbi teinud 117-tunnise koolituse. Kogemusnõustajate rolli sissetoomine annab ka teatud erivajadusega inimestele võimaluse sel alal tööd leida. Kogemusnõustamise alal on need inimesed kindlasti kompetentsemad ja oskavad inimese erivajadusest tulenevalt talle kõige paremini läheneda.

Sotsiaalse rehabilitatsiooni vajaduse eelhindamine toimub Sotsiaalkindlustusametis. Tegelikult leitakse ja sõelutakse välja need, kellele on vajalik just kompleksteenuse. Praegu on rehabilitatsiooniteenuse järjekorrad väga pikad: 1. jaanuaril 2014 oli järjekorras 7000 inimest. Võib kindlalt öelda, et rehabilitatsiooniteenuse pika ootejärjekorraga ei ole rahul ei erivajadusega inimesed ise ega organisatsioonid. Ma loodan, et see muudatus, see lisateenus annab inimestele väga olulist abi.

Nüüd räägin abivahenditest. Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga muudetakse ka abivahendite jagamise korraldust. Abivahendeid jagavad praegu maavalitsuste juures töötavad inimesed, kes pakuvad neid lepingu alusel, mis on sõlmitud teenuseosutajatega. Inimesed on seotud oma maakonnaga. Uue korra alusel on inimene selles mõttes vaba, et abivahendeid hakkavad jagama Sotsiaalkindlustusameti bürood ja see ei ole seotud maakonna piiridega. Ma olen ka ise Riigikogu liikmena tundnud muret, kui abivahenditeks mõeldud raha on lõppenud, ja olen küsinud, mis saab edasi. Ühes maakonnas seda raha võib olla, teises on see otsa lõppenud, samas peab inimene, kes teatud teenust vajab, lähtuma selle taotlemisel oma maakonna piiridest. Kui abivahendite jaotus läheb inimesepõhiseks, võib inimene otsida ise sobiva abivahendi, muidugi piirhinna alusel. See kindlasti parandab olukorda. Lisaks sellele saab ka Euroopa Liidu vahendite abil just nimelt tööealistele inimestele kõige paremaid abivahendeid muretseda, mis võimaldab neil tööle asuda. Seegi kindlasti parandab olukorda.

See, et abivahendite jagamine läheb maavalitsuste pädevusest Sotsiaalkindlustusameti pädevusse, tähendab kümne töökoha loomist Sotsiaalkindlustusametisse. Tõsi, eelnõu esitamise ajal juunis oli juttu kümnest, praegu, pärast arvude täpsustamist, võib õige arv olla kaheksa ametikohta, sest kõik ei pea olema täiskohad. Aga jutt on siis uutest töötajatest Sotsiaalkindlustusametis. Maavalitsuses selle teemaga seni tegelnud inimesed saavad hakata muude asjadega tegelema. Omavalitsusele see lisakohustus ei kaasa ei too, pigem vastupidi. Praegu on osa maavalitsusi andnud näiteks puudega inimeste sõidukaartide väljastamise üle kohalikele omavalitsustele. Alates uue seaduse jõustumisest on see Sotsiaalkindlustusameti teenus. Nii et pigem see muudatus isegi vähendab omavalitsuste kohustusi ja tööd.

Mis veel? Kindlasti aitab inimesi ka see, et on võimalik abivahendit taotleda digitaalselt, ilma kohale minemata. Valik kindlasti suureneb, sest abivahendivajadust hakatakse kindlaks määrama inimese hindamise alusel töötukassas. Juhul kui talle on määratud hinnang ja hakatakse otsima töökoha, siis hakatakse vaatama, millist abivahendit tal just vaja on, et ta saaks tööle minna. Täpselt samuti toimub töökohtade kohandamine töötukassa abil. Aga need on teenused, mida töötukassa hakkab pakkuma lisaks sellele, et tööalane rehabilitatsioon hõlmab tööpraktikat ja -harjutusi.

Need on olulisemad muudatused, mis selle seaduseelnõuga on esitatud. Kindlasti ei saa öelda, et kõik mured ja probleemid on lahendatud ning seaduste vastuvõtmine tagab täiesti tõrgeteta ülemineku uuele süsteemile. Ma kindlasti valetaksin teile, kui ma seda ütleksin. Sellepärast oleme mina ja Urmas Kruise, minu hea kolleeg, kutsunud 25. septembriks kokku sotsiaalpartnerid, aga ka teised osapooled, samuti erakondade esindajad, sest tegemist on siiski sotsiaalreformiga. See ei tohiks olla erakondlik teema ja ma väga loodan, et sellega tegeldakse kui sotsiaalpoliitikaga. Tuleb kirja panna kõik kitsaskohad ja kokku leppida ajakava. Selleks, et töövõimereform ka tegelikult toimiks, on vaja teha teatud haridust puudutavaid kokkuleppeid ja tuleb üle vaadata teenused. On vaja saavutada kokkulepe elukohast tuleneva võimaluse kohta teenuseid saada. Sellest on palju räägitud, sest omavalitsuste haldussuutlikkus on väga erinev. Juba

täna võime öelda, et kuna Riigikogu saalis ei ole haldusreformiga kaugele jõutud, siis omavalitsused üritavad anda endast parima, aga väga tihti sellest ei piisa. Näiteks vaatame Misso valda, kus on ainult 73 erivajadusega inimest, ning Tallinna ja Tartut – need võimalused, aga ka võimekus on nii erinevad.

Oleme olukorras, kus väike töövõimetuspension ja vähesed teenused ning see, et sotsiaalne rehabilitatsioon on vähe kättesaadav, tööalane rehabilitatsioon on aga täiesti puudunud, ei ole inimestel võimaldanud tegelikult tööle asuda. Praegu on erivajadusega inimesel võimalik minna töötukassasse, aga need teenused, mida töötukassa pakkuda saab, ei ole piisavad. Euroopa Liidu vahendid, mis siiski võimaldavad tunduvalt rohkem teenuseid pakkuda, tagavad, et selle inimesega rohkem tegeldakse. Vaesusest toob välja töö. Paraku ei ole olukord, mis valitseb sotsiaalteenuste, aga ka aktiivsete tööturumeetmete vallas, kiita. On ainult positiivne ja eeskuju vääriv, kui puuetega inimeste kodadele on avanenud uued võimalused tänu teenusepakkujale, näiteks transporditeenuse või lapsehoiuteenuse pakkujale. Ma tean seda Jõhvi näitel, seal on väga tugev puuetega inimeste koda.

Austatud Riigikogu! Kuna tegemist on eelnõu esimese lugemisega, siis ma väga ootan muudatusettepanekuid, aga kindlasti ka küsimusi. Ma tahan väga tänada organisatsioone, sotsiaalpartnereid ja eraisikuid, kes on töövõimereformi käigus avaldanud arvamust, ka kriitikat, sest see on väga vajalik. See asi saab ainult paremaks muutuda. Kui eelnõu on esitatud ja vajab muutmist, siis kindlasti tuleb neid ettepanekuid kuulata. Hea näide, nagu ma alguses ütlesin, on töövõimetoetuse seadus, millega tegid tõesti kõik sotsiaalkomisjoni liikmed, erakonnast sõltumata, väga head tööd. See eelnõu tuleb saali hoopis erinevana ja paremana sellest, mis oli siin juunis esimesel lugemisel.

Ma olen täiesti veendunud, et see eelnõu, mis täna on siin menetluses, lisaks sellele, et ta lükkab pool aastat edasi varasemalt kirja pandud tähtajad, muutub veel paremaks. Teatud hulk inimesi ütlevad, et neid on vähe kaasatud või nad on saanud vähe kaasa rääkida. Siin tuleb vaadata peeglisse ka Sotsiaalministeeriumil, kaasa arvatud ministritel. Ju me oleme siis vähe või ebaselgelt rääkinud. Aga kindlasti

tuleb tänada neid organisatsioone, kes otsivad konstruktiivseid lahendusi, et oma inimesi toetada ja aidata. Loodan, et eelnõu, mis täna on esimesel lugemisel, muutub paremaks ja vastuvõtmiseks sobivaks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud sotsiaalkaitseminister, tänan teid! Teile on küsimusi. Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud proua minister! Päris niimoodi ei saa, et ministeeriumist tuleb ainult mingi toorik ja me alles siin hakkame seadust kujundama, nagu on nende seadustega praegu ju olnud. Aga mida hakkab pakkuma see seadus hoolekandesüsteemile? Näiteks näeme, et rehabilitatsiooni all on ikkagi mõeldud põhiliselt tööalast rehabilitatsiooni. Mida pakub see süsteem neile, kes praegu tööl käivad, puuetega inimestele, keda on 40 000, ja mida hakkab ta pakkuma töövõimetele, kes rehabilitatsiooniteenuseid ei saa? Kust nemad hakkavad abi saama? Kuidas ikkagi need sotsiaalteenuste standardid kujunevad? Need on ju praegu olematud. Kuidas üldse liigitada neid asju, mida on vaja teha? Seda ootavad inimesed ju praegu kõige rohkem.

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Ma olen siiski teisel arvamusel. Kui mingi eelnõu ei ole täpne või ei vasta huvigruppide ootustele, siis tuleb meeles pidada, et Eesti on demokraatlik riik ja on võimalik esitada parandusettepanekuid. Ei valitsus, koalitsioon ega keegi teine ei peaks olema seda meelt, et neid ettepanekuid ei võeta arvesse, sest need on tulnud mujalt. Nagu ma veel kord tunnustavalt ütlen, tõesti, sotsiaalkomisjon tegi suvel, ma arvan, paljudest teistest komisjonidest tunduvalt rohkem tööd. Selles, et eelnõud on paremaks saanud, on sellel kindlasti suur ja oluline osa. Nüüd sellest, millised on rehabilitatsiooniteenuste saamise võimalused. Nagu ma alguses ütlesin, uue teenusena tuleb juurde tööalane rehabilitatsioon, praegu on olemas ainult sotsiaalalane rehabilitatsioon. Kui need inimesed, kes on erivajadusega, aga tööealised, kas töötavad või otsivad tööd, siis on neil võimalus saada täiendavalt tööalase rehabilitatsiooni teenuseid. Neil, kes on töövõimetus või kes on vanaduspensionil olevad

puudega inimesed, on ka edaspidi võimalik saada nii taastusravi, mis on meditsiiniteenus, kui ka rehabilitatsiooniteenuseid. Tõsi, olen sama meelt, et vahendeid selleks piisavalt ei ole, tegelikult oleks kiiresti vaja ka taastusravisse rohkem vahendeid. Mis puudutab seda, milliseid teenuseid ja kuidas veel reguleeritakse või nagu jagatakse, siis praegu on omavalitsuste võime teenuseid pakkuda väga erinev. Kindlasti peab olema töötukassa see, kelle kaudu tagatakse üle Eesti ühtne teenus. Näiteks, kui inimene läheb töövestlusele, peab olema selleks transport. Ka kaitstud töö mõistet sotsiaalhoolekande seaduses ei ole, seal on öeldud ainult seda, et erihoolekandes osutatakse töötamise toetamise teenust. Uue meetmena tulebki nüüd sisse kaitstud töö teenus. See kindlasti kergendab nende inimeste olukorda. Mis puudutab standardeid, siis on nii, et omavalitsuste liidud, linnade liit ja maaomavalitsuste liit, on selgelt öelnud, et kui kehtestada miinimumid või normid, siis teatud omavalitsused ületavad neid mitmekordselt, näiteks Tallinn või Tartu – ma arvan, et minu kodulinnas Viljandis on see samuti nii –, aga teatud omavalitsused võib-olla ei suuda neid isegi sellel tasemel pakkuda. Tihti ei ole küsimus mitte ainult rahapuuduses, mõnikord on asi ka prioriteetides või näiteks erivajadusega inimeste arvus selles omavalitsuses. Jälle tuleb tunnistada, et kui ka haldusreformi ei ole toimunud, siis omavalitsused teevad sotsiaalvaldkonnas vähemalt koostööd. Selline omavalitsustevaheline ühisteenus pakkumine oleks kindlasti lahendus. Ma ei tea, kas ma vastasin teie kõigile küsimustele, aga ma vähemalt püüdsin.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud ettekandja! Me kõik teame, et töövõimereformi ja selle eelnõu eesmärk on üks: tuua tööhõivesse rohkem neid inimesi, kellel on vähenenud töövõime. Kogu ühiskond oleks justkui valmis seda muudatust aktsepteerima ja avalik sektor on välja öelnud, et nad kindlasti kaaluvad uute töötajate valimisel seda, kas võtta tööle vähenenud töövõimega inimesi. Töötukassa pakub ettevõtjatele mitmesuguseid maksusoodustusi. Kas ettevõtjad on

nendeks muudatusteks valmis ja milline on just ettevõtjate teadlikkus sellest, milliseid maksusoodustusi pakutakse? Kas te, palun, räägiksite sellest natuke?

Helmen Kütt

Aitäh! See on hästi oluline küsimus, sest, tõepoolest, nii mõnigi ettevõtja ei tea kõiki meetmeid, mida töötukassa tööandjatele pakub. Siin on jälle oluline teavitamine. Ka mitmed ettevõtjatele korraldatud ümarlauad on näidanud, et seda infot jagada on äärmiselt oluline, sest seni on see puudulikult toimunud. Meetmed, mida pakutakse tööandjatele, on järgmised: abistatakse töointervjuul, kohandatakse tööruume ja -vahendeid, tasuta saab kasutada tehnilist abivahendit ja toetatakse tugiisikuga töötamist. Mis puudutab maksusoodustusi, siis riik maksab töövõimetuspenzioni saava töötaja eest sotsiaalmaksu ja seda tehakse riigieelarve seaduses kehtestatud kuumäära ulatuses. Töötaja puhul, kes saab töövõimetuspenzioni, ei ole tööandjal kohustust maksta sotsiaalmaksu alampalgalt, vaid tegelikult makstud tasult. Töövõimetuspenzioni saajal on õigus seitsmepäevasele lisapuhkusele ja see hüvitatakse tööandjale riigieelarvest. Lisaks on olemas maksuvaba hüvitis sõiduauto kasutamise eest kodu ja töökoha vahet sõitmisel. Kui tööandja soovib ise anda erivajadusega töötajale abivahendi, siis saab ta seda teha maksuvabalt, juhul kui töötajal on tuvasutatud töövõime kaotus vähemalt 40% ja talle on määratud puude raskusaste. Nii et reformiga lisanduvad mitmed motivatsioonimeetmed tööandjatele ja seda paketti me tuleme kindlasti Riigikogu ette tutvustama.

Milline on plaan palgatoetusega? Praegu makstakse seda pikaajalise töötöövõimetus korral kuus kuud, aga edaspidi hakkaks riik vähenenud töövõimega töötöövõimetus korral seda toetust maksta 12 kuud. Sõidutoetust makstakse vähenenud töövõimega isikule tööalasel rehabilitatsioonil osalemise korral ja töötule tööpraktikal osalemise korral või tööharjutus- ja nõustamisteenuse saamise puhul, aga ka vabatahtliku töö korral. Sõidutoetust makstakse ühikuhinna alusel, see on 10 senti kilomeetri pealt ja seda makstakse kõige rohkem 26 eurot päevas. Töölesõidutoetust on kavandatud maksta vähenenud töövõimega inimesele. Sellele kehtestatakse ülempiir ja selle

toetuse maksmise täpsemad tingimused on väljatöötamisel. Kõik erivajadusega inimesed ei ole võimelised töökohale minema, aga on palju neid, kes oleksid võimelised algatama väikese ettevõtluse või pakkuma raamatupidamisteenust oma kodus. Väga paljudel on selleks olemas oskused, haridus ja võimalused. Selle tõttu on võimalik kohandada koju tööruume, kui see on vajalik. Toetatakse ka tulevaste töötajate juhendamist, ettevõtetes korraldatakse koolitusi ja nõustamisi, ka puudespetsiifilisi. Avatud tööturul toimetulek on keeruline ülesanne. Need inimesed võib-olla tõesti vajavad kaitstud töötamist, millest ma ka alustasin. Nii et selle reformi käigus on väga-väga palju teha, see ei ole üldse lihtne, seda ei saa jõuga teha. Seda tuleb teha koos ja ühiselt arutada. Tahan veel kord tunnustada sotsiaalkomisjonis tehtud ettepanekut, et kuni aastani 2020 leiaks tuhat vähenenud töövõimega inimest töökoha avalikus teenistuses. Sellelega peab tegelema aktiivselt ja järjepidevalt, mitte ainult lootma, et eraettevõtjad neid töökohti loovad või inimesed ise endale töökoha leiavad. Need on need ettepanekud, mis tegelikult sotsiaalkomisjoni kaudu tulid.

Aseesimees Jüri Ratas

Margus Tsahkna, palun!

Margus Tsahkna

Aitäh! Lugupeetud minister! Te rääkisite tuhandest töökohast. Töövõimereformi eesmärk on luua 15 000 töökohta. See eeldab ikkagi palju konkreetsemaid meetmeid. Tegelikult, nagu te ka ise teate, on aastaid räägitud sotsiaalhoolekandeteenuste standarditest. Ka ministeeriumis on ju olemas uuringud selle kohta, et teenused, mida omavalitsused osutavad erivajadusega inimestele, et need saaksid üldse liikuma, ühiskonnas ja tööturul osaleda, on väga ebahütlased ega ole rahuldavad. See on põhiteema, mille on ka erivajadusega inimeste organisatsioonid sotsiaalkomisjonile edasi öelnud. Selle seaduse põhituum peaks ju olema just nimelt teenuste standardite kehtestamine. Kas me oleme võimelised seda tege-ma? Sotsiaalkomisjonis sellele mingit vastu-seisu ei ole, ma arvan.

Helmen Kütt

Aitäh küsimuse eest! See on tõepoolest nii, nagu ma ka ütlesin, et omavalitsuste erineva võimekuse tõttu saavad inimesed praegu teenuseid väga erinevalt, see sõltub inimese elukohast. Selle tõttu saab töötukassa nüüd väga suure rolli. Töölemineku korral transpordikorraldus, võimalik tugiisik, viipekeele tõlk – need on töötukassa teenused ja need tagatakse ühtlaselt üle Eesti. See ongi eesmärk. See, et omavalitsused saavad taotleda juurde lisavahendeid programmide ja projektide alusel ESF-i vahenditest, kindlasti parandab teenuste pakkumist omavalitsustes. Aga töölepääsemist korraldab töötukassa üle Eesti ühtsetel alustel. Iga juhtum on unikaalne ja personaalne. Me oleme jõudnud ju olukorda, kus töötajaid on Eestis puudu. Samas on suur hulk inimesi, kellel ei ole tööd, aga kes uuringute kohaselt sooviksid tööle minna. Nüüd ongi vaja, et need kaks, töötajate otsijad ja tööotsijad, kokku saaksid. See on võimalik ainult toetavate teenuste ning tööandjate ettevalmistamise ja nende motivatsioonipaketi abil. Kui mitte midagi teha, siis midagi ka ei muutu. Aga isiklikult olen ma seda meelt – ma tean, et ka Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon on seda öelnud –, et peaks olema vähemalt kolm-neli sellist teenust, mis igal pool tagatakse, sest maksu makstakse üle Eesti kõikjal ühtemoodi, aga teenustega kaetus on väga erinev. Selle tõttu võiksid kättesaadavad olla vähemalt elementaarsed ja kõige vajalikumad teenused. Kui panustavad riik ja omavalitsused ning oma roll on inimese omaosalusel ja Euroopa Liidu vahenditel, siis see peaks siiski tagama praegusest tunduvalt parema situatsiooni.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Viipekeele tõlke ei jätku isegi väga suurtele üritustele, rääkimata sellest, et nad oleksid kuskil ääremaal inimeste abiliseks. Aga puudega inimesed on praegu ikkagi täiesti tagajalgadel, planeeritakse üle-eestilisi pikette. Me teame, et üks selline oli Toompeal kevadel, kui karkude ja ratastooliga inimesed olid sunnitud välja tulema. Nüüd nad ütlevad, et nende seadustega rikutakse lausa inimõigusi. Eile oli puudega inimeste pressikonverents, mis oli

mõeldud ajakirjanikele, aga ka teie läksite sinna. Mis olid need põhiküsimused, mis seal välja toodi, millega nad rahul ei ole ja miks nad tagajalgadel on? Kas see ühiskondlik kokkulepe püütakse enne ära teha, kui need streigid võiksid alata? Mis manöövrid siin varuks on?

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Tõepoolest, mul on komme osaleda sellistel üritustel, kus räägitakse probleemidest. Kuna see oli avalik üritus, siis ma osalesin, et olla seal kõnelduga kursis, soovisin seda teada lisaks sellele, mida ma juba eelnõu menetlemise käigus ja ka teie mainitud piketi ajal teada sain. Pärast seda me ju pikalt vestlesime, ka teie osalesite sellel vestlusel. Jah, on palju probleeme, mis tuleb lahendada. Inimesed tegelikult tahavad tööle minna, aga nad kardavad, et need kaks seadust võetakse vastu ja sellele midagi muud ei järgne. Uues Riigikogus võib teatud muutusi tulla. Selle tõttu kutsusime 25. septembriks kokku huvigrupid, sotsiaalpartnerid, ka erakondade esindajad, ning paneme kirja kõik probleemid, mis vajavad lahendamist isegi kaugemas perspektiivis. Hea näide sellise töö kohta on tervishoiu ümarlaud, mis käib koos, kus vaieldakse, tõstatatakse teravaid probleeme ja arutatakse eelarveliste vahendite jaotamist kuni selleni välja, et arutelu all on palgad ja kõik muud probleemid. Minu meelest toimib see väga hästi. Seda on väitnud vähemalt need, kes sellel ümarlaul osalevad. Ma arvan, et selline pikaajaline ettevaatamine on hea, sest muudatused ei toimu ühe hetkega, need on pikaajalised. Ma arvan, et siin saalis ei ole kedagi, kes ütleks, et sotsiaalvaldkond on hästi rahastatud. Pigem on ta olnud alarahastatud. Nagu ma alguses ütlesin, ma ei usu, et ükski organisatsioon oleks praeguse olukorraga rahul. Aga see, et teenuseid tuleb juurde luua ja neid pakkuda, peaks olema meie kõigi eesmärk siin saalis. Kahtlemata on see ka minu ja Urmas Kruuse ühine eesmärk.

Aseesimees Jüri Ratas

Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud minister! See on vajalik seadus ja selle juures

olev teenusepakett avaldab muljet. Aga alati on see probleem, kuidas meetmed tegelikult abivajajani jõuavad. Puude ja töölt eemalolekuga kaasneb ju tõrjutus, mis aastatega süveneb. Paraku on nii, et need inimesed lihtsalt ei ole valmis tööturule tagasi tulema. Kas on läbi mõeldud, kuidas toimub koostöö töötukassa, teiste organisatsioonide ning kohalike omavalitsuste vahel, et need inimesed leiaksid need teenused üles, saaksid abi ja jõuaksid tööturule?

Helmen Kütt

See on hästi oluline küsimus. Aitäh selle eest! Me räägime täna ka nendest noortest, kes peale keskkooli või kutsehariduse saamist jäävad koduseinte vahele, kuigi oleksid võimelised tööle asumiseks. Kuna nad töötukassasse ei pöördu, leides, et see on tülikas, siis puuduvad kõik võimalused, mida Euroopa Liidu vahendite toel saaks neile pakkuda. Need inimesed jäävadki koju ja nende sotsiaalne võimekus väheneb. Hoopis raskem on nendega, kes on juba pikalt kodus olnud. Oluline on kohaliku omavalitsuse, töötukassa, aga täpselt samuti rehabilitatsioonimeeskondade koostöö. Kaasatakse kogemusnõustajaid. Töötukassa hakkab tegelema ka õppeasutustega. Haridus- ja Teadusministeeriumiga räägitakse läbi seda, et juba enne seda, kui need noored kooli lõpetavad, nendega suheldakse ja pakutakse võimalusi, et ei tekiks sellist võrgust väljakukkumist. Sellele on mõeldud. Samas, kui me vaatame olukorda, kus oli 7000 vaba töökohta, aga töötukassa tegeles 45 000 inimese töövahendusega, siis võib aktiivsusnõue tunduda arusaamatuna. See nõue on mõeldud lihtsalt ka selleks, et need inimesed ei jääks ei töötukassa ega tööandjate vaateväljast välja. Kui nad on töötukassas arvel, siis nendega tegeldakse, pakutakse nii tööalast rehabilitatsiooni kui ka kõiki muid teenuseid ja otsitakse sobivat töökohta, kusjuures neid ei sunnita ükskõik millisele tööle minema. See on selle nõude eesmärk.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Alguses üks väike märkus. Meil on

praegu tegemist eelnõuga, mitte seadusega. Vaadake seletuskirja. Ma saan aru, et see eelnõu võetakse nagunii seadusena vastu ja kõik saavad sellest aru, eks ju. Kui valitsus selle esitas, siis see saab vastu võetud. Aga viisakas siiski oleks, kui seletuskirjas oleks kasutatud sõna "eelnõu", mitte "seaduse mõjud", vaid "eelnõu mõjud", nagu tavaliselt on olnud. Nendest mõjudest rääkides tuleb öelda, et väga pikk tekst räägib mõjudest riigi, ministeeriumi tasemel. Maakonnast räägitakse mingi pool lehekülge ja kohalikust omavalitsusest on neli rida. Seal on viisakalt mainitud, et mõned inimesed jäävad tööst ilma ja neid saab rakendada kuskil teises kohas. Kellest te räägite, kes on need inimesed, mis spetsialistid, ja kus te soovitate neid rakendada? Kui nad vallandatakse, kes maksab neile toetust, mida peaks maksma? Kas kohalik omavalitsus?

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Ma tõepoolest palun vabandust, kui ma ei kasutanud sõna "eelnõu"! Ma alguses ütlesin küll kindlasti, et see on seaduseelnõu. Täna väga tähelepanu juhtimise eest! Mis puudutab seda, et mõned inimesed jäävad tööst kõrvale, siis ma ei tea, millisele lõigule te viitate. See, et maavalitsustes tõenäoliselt funktsioonid muutuvad, ei tähenda, et seal inimesed töötuks jäävad. Mõnes kohas on selle töö peal üks inimene, aga mõnes on selle töö jaoks 0,3 või 0,5 ametikohta. Samas on just nimelt regionaalpoliitiliselt väga oluline, et Sotsiaalkindlustusamet täieneb kümne spetsialistiga, nagu eelnõu seletuskirjas on märgitud, peale selle lisandub 25 nõustajat ja eksperti. Tegelikult toimub see üle Eesti, ei koonduta mitte Tallinnasse, Tartusse ja teistesse suurtesse linnadesse, aga ametikohad tekivad üle Eesti, sinna, kus on Sotsiaalkindlustusameti ja töötukassa kontorid, sest ka töötukassas tekib suur hulk uusi ametikohti. Pigem peaks töökohtade situatsioon paranema. Ma olen veendunud, et just nimelt kogemuse nõustajatena (ja ka mitmel muul ametikohal) saavad tööd erivajadusega inimesed, kellel on vähenenud töövõime. Aga veel kord aitäh tähelepanu juhtimise eest! Järgmine kord olen tähelepanelikum.

Aseesimees Jüri Ratas

Margus Tsahkna, palun!

Margus Tsahkna

Aitäh! Hea minister! Omastehooldajad on väga suur grupp inimesi, kes on terved ja haritud, aga nad on tööturul eemal seetõttu, et nad on sunnitud kodus oma lähedaste eest hoolt kandma. Ainuke lahendus on see, et riik looks need teenused, mis aitaksid kas või osaliselt omastehooldajatel aktiivselt tööturul osaleda. See sihtrühm on tegelikult töövõime-reformist täiesti kõrvale jäänud, kuigi neid inimesi võiks olla võimalik palju kergemalt tööturule tagasi tuua, kui neid, kellel on eri põhjustel erivajadused. Kas sa pead võimalikuks, et me sotsiaalhoolekande seaduses ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduses teeme ka selliseid muudatusi, mis aitaksid omastehooldajatel tööturule naasta?

Helmen Kütt

Aitäh küsimuse eest! Ma olen selles mõttes sama meelt, et just omastehooldajad saaksid kõige kiiremini tööturule tagasi tulla. Statistikast niipalju, et 2013. aasta seisuga oli Eestis 11 308 omastehooldajat, kes hooldasid täiskasvanud inimest. Nad hooldasid üle 12 000 hooldatava ehk mõnel inimesel oli kaks hooldatavat. Laste hooldajaid oli 1113. Ma räägin ametlikult vormistatud juhtudest. Kindlasti on terve hulk näiteks eakaid inimesi, kes hooldavad oma abikaasat. Mõni neist ei ole lihtsalt ennast hooldajaks vormistanud ja nad ei ole ka selle seaduse ega selle reformi sihtgrupp. Lapsi, kes olid hooldusel, oli 1229. Selles ma päris sama meelt ei ole, et me midagi ei tee. Tegelikult on eakate või puudega inimeste päevahoiule Euroopa Liidu vahenditest eraldatud 2,4 miljonit eurot. Kui on päevahoid, siis hooldaja saab minna tööle. Juba päris mitmes linnas on hoiukodud erivajadusega lastele, mis ka kergendab emadel kas või osajaga töötamist. Näiteks on koduhoolduse arendamiseks eraldatud 7 miljonit eurot ja see on mõeldud just omastehooldajate toetamiseks. Nii et vahendeid on, aga omastehooldajad tõepoolest ei ole selle reformi sihtrühm. Kuid kui me loome hooldatavatele teenuseid ja hooldusvõimalusi, suurendame siiski omastehooldajate võimalusi töölesaamisel. Olen igal juhul seda meelt, et omastehooldajatega tuleb tunduvalt rohkem tegelda. Olles Riigikogu liige, algatasin omastehooldajate teema kui riiklikult tähtsa küsimuse arutelu. Ma pean seda väga oluliseks

teemaks, sest täies elujõus, väga tublid ja targad inimesed on kodus ning nende tervis selle hoolduskoormuse all lihtsalt ühel hetkel halveneb sel määral, et nad vajavad juba ise hoolust.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Mul on täpsustav küsimus. Seletuskirja 76. lehekülje keskel on väike lõik: "Kohalikud omavalitsused: kohalikele omavalitsustele ülesandeid ei lisandu, vaid neile praegu maavalitsuste poolt delegeeritud ülesanded langevad ära. Seoses sellega täiendavaid kulusid kohalikele omavalitsustele ei kaasne, vaid seoses ülesannete vähenemisega vabaneb tööjõuressurssi, mida on võimalik kasutada muude ülesannete täitmiseks." Minu linnas on sotsiaalabiamet koosseisu poolest üks suurimaid. Mind näiteks paneb ikka mõtlema, millised koondamised seal tulevad ja kuidas see kajastub meie eelarves. Üks asi on kokkuhoid, aga teine asi on vallandamise korral makstav summa, mingi poole aasta palk, see sõltub staažist. Äkki me saame seaduses ette näha, et nad saavad tööd maavalitsuses või riigistruktuurides, mitte niiviisi, et need inimesed jäetakse nagu õhku rippuma?

Helmen Kütt

Ma tänan täpsustuse eest! Nagu ma ka alguses rääkisin, see puudutab abivajaja kaardi väljaandmist, mille maavalitsused on tihti delegeerinud kohalikele omavalitsustele, selleks ei ole mitte üheski linnas loodud eraldi töökohta. Abivajaja kaarte annab sotsiaaltöötaja välja muu töö raames. Ma kinnitan, et ei Narvas, Viljandis ega Tallinnas kedagi ei koondata selle pärast, mis siin seaduseelnõus kirjas on. See puudutab abivajaja kaardi väljaandmist, millega väga paljudes kohtades tegeleb maavalitsus ise.

Aseesimees Jüri Ratas

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Proua minister! Ma tunnen üsna hästi puudega inimesi Kagu-

Eestis Võru, Põlva ja Valga maakonnas. Ma olen tuttav nende organisatsioonide, juhtide ja rahvaga. Tuletan praegu meelde koosolekuid, kus olid koos tõesti puruhaiged inimesed. Olen nendega suhelnud ka selle seaduse ettevalmistamise ajal, sellest teemast on ju palju ka lehtedes kirjutatud, aga ma pole kohanud mitte ühtki puudega inimest – võib-olla neid muidugi on –, kes oleks öelnud, et see seadus neile sobib. Miks on tekkinud selline olukord, et juba süüdistatakse teid kui ministrit ja seaduse tegijaid inimõiguste rikkumises jne? Miks seda paksu seadust on nii ebaõnnestunult inimestele selgitatud? Rääkige natuke, kuidas rahvale selgeks teha, et temal, kellel on jalad ja käed nii haiged, et ta vaevalt saab kahe karguga liikuda, läheb paremaks. (Juhataja helistab kella.) Mis asi tal paremaks läheb?

Helmen Kütt

Aitäh, austatud küsija! Tõepoolest, ettepanekuid ja arvamusi nii selle kui ka eelmise eelnõu kohta, mida sotsiaalkomisjon menetles, on esitanud puudega inimeste esindusorganisatsioonid, puuetega inimeste koda ja paljud teised organisatsioonid, kes oma liikmetega neid ettepanekuid on arutanud. Olen seda meelt, et kui inimesed aktiivselt räägivad ja arutavad, siis juba see on tulemus. Nii nagu teie nii ka mina ei tea ühtegi inimest ega organisatsiooni, kes ütleks, et praegune olukord on sobiv ja hea ning nad on pakutavaga rahul. Mis hakkab paremaks minema töövõimelisel inimesel, aga võib-olla ka vanaduspensionäri? Kui töötukassa jagab abivahendeid ja kasutatakse Euroopa Liidu raha ning inimene saab kas või osajaga tööle, siis tema elu läheb paremaks. Transpordi tööleminekuks korraldab töötukassa. Abivahend peab vastama vajadusele. Kodus toimetulemiseks on vaja üht abivahendit, aga tööleminekuks sellest võib-olla ei piisa. Abivahendite jagamine on praegu siiski ebaõnnestunud, oleme ausad. Me oleme mõlemad küsinud sotsiaalministrilt, miks on abivahendite saamiseks järjekord. Me peame midagi tegema. Kõik ettepanekud, mis tulevad, on ainult teretulnud, selleks et seadust paremaks muuta. Mina kindlasti ei ole seda meelt, et saaks jõuga seaduse läbi suruda, kuigi inimesed on vastu. Ju siis on vähe selgitatud. Nagu ma alguses ütlesin, tuleb vaadata ka

peeglis, sest oleme ise vähe tööd teinud. Tuleb rohkem teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Minu arvates on reformi õnnestumise võti töökoh-tade olemasolu ja ettevõtjate motivatsioon. Ma küsingi, milline on ettevõtjate motivatsioon ja mis ettevõtjat motiveerib.

Helmen Kütt

Aitäh! Tõepoolest, selleks et reform toimi, on vaja töökohti, et inimestel oleks, kuhu tööle asuda. Eelnevalt ma Inara Luigase küsimusele vastates tutvustasin juba kehtivaid maksusoodustusi, aga ka lisanduvaid soodustusi. Ma võin need üle korrata. Juba kehtib see, et riik maksab töövõimetuspensioniga saava töötaja eest sotsiaalmaksu riigieelarve seaduses kehtestatud kuumäära ulatuses. Töötaja puhul, kes saab töövõimetuspensioniga, ei ole tööandjal kohustust maksta sotsiaalmaksu alampalgalt, vaid tegelikult teenitud tasult. Töövõimetuspensioniga saajal on õigus seitsmepäevasele lisapuhkusele ja see hüvitatakse tööandjale riigieelarvest. On ette nähtud maksuvaba hüvitis isikliku sõiduauto kasutamise eest kodu ja töökoha vaheliste sõitude korral. Kui tööandja soovib ise anda erivajadusega töötajale abivahendeid, saab ta seda teha tulumaksuvabalt, juhul kui töötajal on tuvastatud töövõimekaotus vähemalt 40% ja talle on määratud puude raskusaste. Millised on planeeritud motivatsioonimeetmed tööandjatele, mida me kindlasti tuleme tutvustama? Kui palgatoetust maksti tööandjale seni kuus kuud, siis nüüd pikeneb see aeg 12 kuuni. Sõidutoetust makstakse vähenenud töövõimega isikule tööalasel rehabilitatsioonil osalemise korral, samuti töötule, kes osaleb tööpraktikal või tööharjutusel, saab nõustamisteenust, keda individuaalselt tööle rakendatakse või kes teeb vabatahtlikku tööd. Sõidutoetust makstakse ühikuhinna alusel, 10 senti kilomeetri pealt, kõige rohkem 26 eurot päevas. Täpselt samuti on võimalik tööandja juures kohandada tööruume, aga kui inimene hakkab kodus tööd tegema, siis saab ka tema kodus kohandada ühe ruumi tööruumiks või muretseda vajalikke abivahendeid. Juba praeg-

gu on tööandjal võimalik saada näiteks arvuti ja kaldtee ehk kõike seda, mis kergendab nendel inimestel tööle pääsemist ja töötamist. Korraldatakse ka koolitusi. Ma juba rääkisin kaitstud töötamisest, mis on uus teenus. Ka see parandab inimeste võimalust tööle asuda. On päris palju neid meetmeid, mis on mõeldud selleks, et teha reformi tööandjale selliseks, et hakataks rohkem mõtlema, millised oskused on erivajadusega inimestel. Need oskused on tegelikult väga paljudel erivajadusega inimestel väga head.

Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra juhataja! Hea proua minister! Te nii ilusasti ütlesite, et peaks nagu peeglis vaatama, sest te olete eelnõu võib-olla vähe seletanud. Millegipärast sihtgrupp, kellele see seaduseelnõu mõeldud on, hakkab ikkagi vastu ja tõuseb tagajalgadele. See näeb välja umbes nii, nagu ema tahaks sööta lapsele putru, mida laps millegipärast mitte süüa ei taha. Aga kui te vaatate peeglis, siis sealt, nagu lehed kirjutavad, vaatab vastu hoopis mingisugune suhtekorraldaja, kellele väidetavalt makstakse 2000 eurot palka. Kas leht valetab või on see õige jutt? Mis asi selle suhtekorraldajaga on ja kas ta teeb ministeeriumi tööd või mingit lisatööd? Milleks on suhtekorraldajat üldse vaja, kui ministeeriumis peaksid olema väga head ja kogenud ametnikud, kes oskavad rääkida, PowerPointis slaide näidata, intervjuusid jagada ja teha mida iganes?

Helmen Kütt

Aitäh! Kõigepealt, kui ma peeglis vaatamisest rääkisin, siis ma pidasin silmas seda, et olles töötanud kuus kuud selles ametis, arvan ma, et ma ei ole tegutsenud piisavalt aktiivselt. Samas, kuna eelmist seadust väga palju muudeti, jälle tänu sotsiaalkomisjonis tehtud tööle, mida ma olen korduvalt siin nimetanud, siis sai ka nende ettepanekutega tegeldud. Aga ma arvan, et asjadest tuleb rääkida rahulikult, tuleb selgitada, ära kuulata ja kuulda võtta ettepanekud, mida esitavad sihtrühmad. Need ettepanekud, mida sihtrühmad esitasid, leidsid ju töövõimereformis väga suure osas kajastamist. Ma tahan eriti tunnustada ja tänada Kes-

erakonda, kes esitas parandusettepanekuid. Minu meelest võeti need peaaegu kõik kas osaliselt või täielikult arvesse, nii et seadus sai seeläbi kindlasti paremaks. Mis puudutab suhtekorraldust, siis leht kindlasti ei valeta. Mina austan meediat ja ütlen, et saladust ei ole siin midagi. Tõepoolest on meil palgatud suhtekorraldusfirma, aga ta ei tegele mitte tavalises mõttes suhtekorralduse ega, kuidas ma ütlen, seaduseelnõuga. Informatsiooni jagamisel on olnud puudujääke ja ta tegeleb sellega. Ma arvan, et need vahendid, mis on selleks kasutatud, ei ole kindlasti kasutatud asjata, seda enam, et on tehtud riigihange. Kui on vähe informatsiooni ja on vähe sellest teemast räägitud, siis tuleb rohkem rääkida. Enesekriitiline olen ma olnud igas ametis, ma vaatan eelkõige seda, mida ma ise olen tegemata jätnud. See oli põhjus, miks ma rääkisin peeglisse vaatamisest. Kindlasti ei ole plaanis vägisi kellelegi putru suhu toppida.

Aseesimees Jüri Ratas

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud minister! Kena on teid kuulata. Mulle tundub, et te valutate selle reformi pärast südant. Te räägite nii hingeliselt ja daamilikult isegi peeglisse vaatamisest. Kui teie peate peeglisse vaatama, kuigi olete suve läbi rüganud tööd teha, kuidas te siis hindate eelmiste ministrite tööd? Taavi Rõivas ja Hanno Pevkur tegelesid selle reformiga aastaid. Minu mälu järgi hakati juba viis aastat tagasi sellest rääkima. Kas nemad ei ole peeglisse vaadanud või kas nad peaksid seda tegema? Kas neil jäi palju tegemata? Kuidas te nende tööd hindate? Mulle jääb arusaamatuks, kui üks õrn naisterahvas rabab ja rabab, aga kaks

suurt meest istuvad ja vaatavad, et küll on tore seadus üle antud. Kas see seaduseelnõu tuli teie kätte toorena? Võib-olla ei olnud ta vajalikul tasemel ette valmistatud, sest poisid tegid lihtsalt lohakat tööd.

Helmen Kütt

Aitäh küsimuse eest! Nii nagu ma igas ametis olen olnud enesekriitiline, olen ma alati olnud ka seda meelt, et ma ei anna hinnanguid oma eelkäijate tööle, ma parem vaatan, mida on võimalik paremaks muuta. Kindlasti ei ole ma see inimene, kes ütleb, et enne mind oli tükk tühja maad ja pärast mind ei tule kedagi. Igaüks on teinud tööd oma ajas, oma tarkuse ja teadmiste järgi. Eks järgmised, kes tulevad, kindlasti parandavad nii mõndagi, mida mina olen teinud. Ei saa ju väita, et aja muutudes ei muutu ka teatud eelnõud ja vajadused. Aga ma mõnan, et kui mul oleks olnud võimalik alustada selle reformi ettevalmistamist ja mul oleks olnud rohkem aega, siis ma oleksin võib-olla natuke teisest otsast alustanud. Kuid see ei ole minu kui ministri, vaid minu kui sotsiaaltöötaja hinnang.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Teile on küll veel küsimusi, aga kell on saanud üks. Tänane istung on lõppenud ja selle punkti arutelu jätkame homsel istungil.

Istungi lõpp kell 13.00.

Istungi kestus 3 tundi.

Juhataja

Jüri Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 17. september 2014

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Elektriturg
2. Eesti julgeolek
3. Valitsuse poliitika
4. Rahvatervis ja alkoholi tarbimine
5. Maksupoliitika

Istungi rakendamine

1. Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (693 SE) esimese lugemise jätkamine

2. Õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu (663 SE) esimene lugemine

3. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu (702 OE) esimene lugemine

4. Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (666 SE) esimene lugemine

5. Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu (684 SE) esimene lugemine

6. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu (667 SE) kolmas lugemine

7. Ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (679 SE) kolmas lugemine

8. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" muutmine" eelnõu (690 OE) teine lugemine

9. Toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu (642 SE) teine lugemine

10. Ülikooliseaduse ja veterinaarkorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) teine lugemine

11. Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu (657 SE) esimene lugemine

12. Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (697 SE) esimene lugemine

13. Isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (699 SE) esimene lugemine

14. Riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu (701 SE) esimene lugemine

15. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (700 SE) esimene lugemine

Infotund

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu! Väga austatud peaminister ja ministrid! Me alustame infotundi. Palun teeme kõigepealt kohaloleku kontrolli!

Hetkel on kohal 41 ja puudub 60 Riigikogu liiget. Täna infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: peaminister Taavi Rõivas, justiitsminister Andres Anvelt ja välisminister Urmas Paet.

1. Elektriturg

Aseesimees Laine Randjärv

Asume küsimuste juurde. Esimese küsimuse on peaminister Taavi Rõivasele elektri-turu teemal esitanud Kadri Simson. Palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud Taavi Rõivas! Alates 10. septembrist langesid korraga rivist välja mõlemad Eesti ja Soome vahelised ühendused, EstLink 1 ja EstLink 2. See omakorda tõi kaasa selle, et Nord Pool Spoti Eesti hinnapiirkonna keskmine elektri börsihind tõusis 37,27 eurolt 55,68 eurole megavatt-tunni eest. Tõsi küll, EstLink 2 on nüüdseks tagasi töös, aga rikkurisk tuleb siiski kiiresti kõrvaldada. Mis asjaoludel langesid mõlemad kaablid korraga rivist välja, kuigi alles suvel tehti neile hool-dustöid?

Taavi Rõivas

Aitäh! Tõepoolest kahetsusväärne juhtum, et mõlemad merekaablid ühekorruga rivist väljast olid. Aga positiivne on see, et EstLink 2 rike suudeti likvideerida väga kiiresti, umbes viie päeva jooksul. Ma vaatasin täna hommikul kella üheksa paiku järele, praeguseks on taastunud ka elektri liikumine Soome poolt Eesti poole kogu EstLink 2 mahus, st *ca* 650 megavatti toimib. Mõlemal juhul oli tegemist lihtsalt öeldes tehnilise rikkega. EstLink 2 puhul on samasugust riket esinenud ka varem ja kuna kehtis garantiiaeg, siis läks rikke likvideerimine garantii alla. Elering on praeguseks veendunud, et see võib olla süstemaatiline viga. Seetõttu tehakse kõik, et tulevikus selliseid rikkeid välistada, ja see võib tähendada veel mitme vahelüli väljavahetust esimesel võimalusel. Aga kui vaadata suurt pilti, siis see, et meil üldse on EstLink 1 ja EstLink 2, on Eestis elektri hindade tugevasti langetanud. Nüüd, kui meil mõlemad kaablid korraga rivist väljas olid, jõudis meie elektri hind Läti ja Leedu tasemele, mis, nagu te õigesti märkisite, on *circa* kolmandiku võrra kõrgem kui Eestis. Juba ainuüksi sellepärast on meil EstLink 1 ja EstLink 2 väga vaja, et meie elektri hind oleks jätkuvalt kolmandiku võrra odavam kui Lätis ja Leedus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kadri Simson, esimene täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud Taavi Rõivas! Väga paljud energiamahukad tootmisettevõtted ostavad Eestis elektrit börsihinnaga, näiteks Estonian Cell, kes on Eesti suurim tarbija. Nende ühe kuu elektriarve on keskmiselt 1,2 miljonit eurot. Usun, et nende jaoks on päris suur vahe, kas arve on 1,2 miljonit eurot või Eleringist tulenevate apsude tõttu 1,8 miljonit eurot. Kuidas peaksid Eestis tegutsevad ettevõtted sellisele olukorrale reageerima ja kas nemad peavad Eleringi apsakad kinni maksma? Kui jah, siis kuidas te hoiate ära ohu, et viimasedki energiamahukad tootmisettevõtted Eestist lahkuvad?

Taavi Rõivas

Aitäh! Eleringi esmane vastutus on tagada elektrivarustuse kindlus. See oli tagatud kogu selle aja vältel, kui olid merekaablite rikked. Teatavasti äsja avati Kiisa avarielektrijaam, mis asub tööle kohe, kui juhtub mingi EstLink 2 rike. Seega ei olnud varustuskindlus mitte hetkekski ohus. Mis puudutab elektriarvet ja rikete mõju sellele, siis ma ei oska konkreetse elektritarbija kohta täie kindlusega midagi väita – ma ei tea, milline on nende lepe –, aga ma julgen arvata, et neil on elektri hind pikema aja peale kokku lepitud. Võimalik, et see üks kõikumine nende elektriarvet ei mõjuta. Aga ütlen veel kord, et ma ei tea konkreetse tarbija elektrilepingu sisu, seetõttu ei ole põhjust seda siin väga pikalt arutada.

Oletame, et meil ei oleks kahte merekaablit. Sel juhul oleks meil ilmselt kogu aeg sama hind mis Lätis ja Leedus ehk n-ö reguleeritud turuhind. Turuhinnale üleminekut Keskerakond omal ajal väga teravalt kritiseeris. Kuid meil on EstLink 1 ja EstLink 2 olemas ja tänu sellele on meie hind umbes 97–98% ajast Soome omaga võrdne ja umbes kolmandiku võrra odavam kui Lätis. See on väga oluline, sest ainuüksi poole aasta jooksul – selle aasta esimesel poolaastal – jättis see Eesti inimestele 26 miljonit eurot rohkem kätte.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Kadri Simson, teine täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud Taavi Rõivas! Te räägite nii, nagu tänavusele aastale poleks eelmist aastat eelnenud. Me tõepoolest kritiseerisime avatud turule üleminekut, aga enne seda, kui oli loodud keskkond nendesamade EstLinkide näol. Te peate siiski tunnistama, et need EstLinki rikked toovad tarbijatele kaasa märgatavaid hinnatõuse. Kas teie meelest on see normaalne? Kui ei ole, siis kes selliste rikete eest vastutab?

Taavi Rõivas

Aitäh! Rikked on kahtlemata kahetsusväärsed. Kui te küsite, kas neid rikkeid oleks võimalik täielikult välistada, siis ma arvan, et mitte. Kas nendest riketest on võimalik õppida? Jah, on küll. Konkreetse detaili väljajahe-

tamine annab meile tulevikuks selge kindlustunde, et vähemasti samalaadseid rikkeid ei saa ette tulla. Kas see välistab igasugused elektrisüsteemide rikked tulevikus? Küllap mitte. Aga selleks puhuks ongi meil ehitatud avariijaamad. Meil on kindlustunne, et varustus säilib ka siis, kui juhtub midagi konkreetsete ülekandevõrkude osadega, olgu need siis merekaablid või miks mitte ka maismaakaablid näiteks Läti suunal. Kindlustunne peab olema tagatud ja see on tagatud.

Tulles tagasi elektri hinna juurde, siis nagu ma ütlesin, ca 97–98% ajast on meie elektri hind võrdne Soome omaga ja väga suure osa ajast on meil elektri hind tunduvalt odavam kui Lätis ja Leedus. Lõviosa ajast need kaablid ju töötavad, sealjuures väga hästi. Tõsi, iga rike, kui see jätab need kas või üheks tunniks võrgust välja, tuletab meile meelde, milline oleks elu ilma nende kaablita. Seda enam ma ütlen, et nendesse kaablitesse investeerimine oli kaugele vaadates mõistlik otsus. Nagu te hästi teate, neid kaableid ei oleks olnud võimalik rajada ilma Eesti energiaturgu avamata. Aga veelgi enam, tulevikus me peame jätkama investeerimist ülekandevõrkudesse ja peame looma ka kolmanda ühenduse Lätiga, suurendamaks veelgi kindlustunnet, et elektrivarustus on tagatud, ja mitte ainult meie enda, vaid kogu meie regiooni jaoks.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Kalle Palling, palun!

Kalle Palling

Aitäh! Austatud peaminister! Ma arvan, et see otsus, et Eesti müüjad müüvad kogu oma toodetud elektri börsile ja Eesti on oma elektrituru täielikult avanud, samuti need kaks ühendust põhjamaadega on toonud meile palju madalama elektri hinna. Ma arvestasin, et praegu on aasta 38. nädal. Selle nädala keskmine turuhind võib nende kahe kaabli rivist väljalangemise tõttu tulla küll mõnevõrra kõrgem, aga kokku on sellel aastal vähemalt seitsmel nädalal elektri keskmine turuhind olnud madalam kui elektri hind suletud turul, enne turu avamist. See on iseenesest väga tähtis näitaja ja loomulikult ei mõjuta mõne päeva keskmisest kõrgem turuhind kuu elektriarvet nii palju, et see probleeme tekitab. Aga mida te

plaanite öelda oma Läti ja Leedu kolleegidele, et ka nemad müüksid kõik oma elektrikogused turule?

Aseesimees Laine Randjärv

Kalle Palling, aeg on otsas!

Taavi Rõivas

Aitäh! Jah, vastab tõele, et elektri hind on praegu soodsam, kui see oleks suletud turul. Seda enam, et kui omal ajal oli olukord, kus me saime CO₂ kvooti kasutada ilma rahata, näiliselt justkui tasuta, siis suletud turu korral oleks meil kohustus lisada fikseeritud hinnale ka kvoodi hind. Seda arvesse võttes võib küll päris suure kindlusega öelda, et vabale turule üleminek on Eestis elektri hinda tuntuvalt langetanud. Kui me võrdleme kuu keskmisi hindu, mis võtavad arvesse ka üksikuid ettetulevaid rikkeid, nagu oli augustis lühikese aja jooksul, siis Eestis oli augustis ühe megavatt-tunni hind keskmiselt 39,1 eurot, Lätis ja Leedus aga 55,31 eurot. See tähendab, et Läti energia oli kolmandiku võrra kallim. Kui võtame mõne teise kuu, näiteks juunikuu, siis on täpselt samamoodi – Eestis oli keskmine hind 35,81 eurot, Lätis ja Leedus 54,9 eurot. Vahe on enam kui kolmandik.

Mis ma ütlen oma Läti ja Leedu kolleegidele? Parim, mis ma saan öelda, on see, et vaadaku elektri hinda Eestis. Vabale turule üleminek on väga otseselt ka Läti ja Leedu huvides. Tõsi, selleks et Läti saaks täiel rinnal nautida põhjamaadest, sh Eestist tulevat odavat energiat, on meil vaja rajada kolmas elektriliin Eesti ja Läti vahele ning see on meil plaanis. Teeme selle ära, siis pole tagatud mitte ainult kogu piirkonna energiajulgeolek, vaid Läti ja Leedu hinnad muutuvad ka Eesti omade sarnaseks ehk odavamaks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Igaks juhuks ütlen Kalle Pallingule, et siinkohal on võimalik esitada üks kohapeal registreeritud küsimus. Palun, Aivar Sõerd!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud peaminister! Eelmisel aastal valmis Balti riikide süsteemihaldurite tellimisel raport Balti riikide elektrisüsteemide Venemaast lahutamise kohta ja põhiline järeldus oli, et see on tehni-

liselt teostatav. Seda raportit tutvustati ka valitsusele. See kõik oli aga eelmisel aastal ja lõplik lahutamine Venemaa süsteemist oleks võimalik 2025. aastal. Arvestades aga muutunud julgeolekuolukorda ja halvenenud majandusolukorda, mida me peaksime nüüd tegema? Kas on võimalik seda protsessi natuke kiirendada ja tähtaega lühendada, kuna olukord on muutunud?

Taavi Rõivas

Eesti ja kogu meie regiooni lahutamine Loode-Venemaa sünkroonala ja sünkroniseerimine Euroopa sagedusalaga on kindlasti meie valitsuse jaoks oluline eesmärk. Selle üks konkreetne väljund, millega me soovime väga ruttu edasi minna ja nii kiiresti kui vähegi võimalik ka välisrahastust saada, on kolmas elektriliin Eesti ja Läti vahel. See annab võimaluse, et Läti ja sedakaudu ka Leedu on märksa paremini, suuremate ülekandevõimsustega ühendatud põhjamaadega. Peale selle on vaja rajada ülekandeliini Leedu ja Poola vahele, samuti Leedu ja Rootsi vahele. Mõlemad liinid on plaanis rajada märksa varem kui aastal 2025, mida te tähtajana nimetasite. Võttes arvesse ka kolleegide väljaütlemisi viimasel ajal – mitte ainult Eestis, vaid ka Lätis, Leedus ja Poolas –, sh Poola praeguseks juba endise peaministri Donald Tuski pakutud kuuesamulist plaani, ning vaadates Euroopa Komisjoni prioriteete, kus energiaühendused on väga kõrgel kohal, julgen küll öelda, et tähtaeg võiks olla varasem. Meie oleme valmis tegema oma investeringuid märksa kiiremas tempos, aga ainult meie investeringust loomulikult ei piisa.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Lõpetan selle küsimuse käsitluse, sest meil on täna veel viis teemat.

2. Eesti julgeolek

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine teema on Eesti julgeolek. Priit Toobalil on küsimus välisminister Urmas Paetile.

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud välisminister! Hetkeolukorda arvestades on

väga teravalt päevakorrade tõusnud Eesti julgeoleku, sh Eesti riigipiiri temaatika. Ekspertid väidavad – ma pean silmas tõesti eksperte, kes on sellel alal pädevad, kas PPA endised või praegused juhid ja seal töötavad inimesed –, et Eesti-Vene riigipiiril on suur probleem, sest piiri õieti ei ole või siis pole see korralikult märgistatud ega kindlustatud. Annan endale aru, et piirilepingu puudumise tõttu on osa piirist selline, mis on täpselt kokku leppimata, aga suur osa piirist on ka kokku lepitud. Mis te arvate ideest paigutada Eesti ja Vene piirile lausa füüsilised tõkked või suurendada seal mehitatust PPA töötajatega?

Urmas Paet

Ma arvan, et praegune piir, mis õiguslikus mõttes on Eesti ja Venemaa vaheline kontrolljoon, vajab kindlasti lisainvesteringuid inimestesse, tehnikasse ja kogu sealsesse keskkonda. Siseministeriumiga ja valitsusega tervikuna on meil olnud sellest väga selgelt juttu. Ma olen päris kindel, et Siseministerium astub juba lähitulevikus väga konkreetseid samme, et panustada senisest veelgi enam meie ja Venemaa vahelise kontrolljoone valve tagamisse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal, esimene täpsustav küsimus!

Priit Toobal

Aitäh! Lugupeetud minister! Teatavasti on Eesti-Vene piir ka Euroopa Liidu piir, samuti NATO piir. Kas te olete viimase aja kohtumistel Euroopa Liidu ja NATO juhtidega kuulnud nende organisatsioonide nõudmisi, et Eesti tegeleks tõsisemalt just Eesti-Vene riigipiiri kaitsmisega? Ütlen veel kord, et see ei ole mitte ainult Eesti-Vene piir, vaid on ka Euroopa Liidu ja Venemaa ning NATO ja Venemaa piir.

Urmas Paet

Ei, selliseid märkusi või nõudmisi ei ole. Nagu te ilmselt teate, on üks tähtis aspekt see, et Eesti on Schengeni viisaruumi liige ja meie piir nende riikidega, mis ei ole Euroopa Liidus ega Schengeni viisaruumis, ongi tõepoolest Schengeni välispiir. Selle piiri nõuetele vastavust hinnatakse regulaarselt. Aga mingit näpu-

ganäitamist kuskilt väljastpoolt praegu küll ei ole olnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Urbo Vaarmanni kohapeal registree-ritud küsimus.

Urbo Vaarmann

Aitäh! Lugupeetud välisminister! Kas te oskate öelda – kuigi see ei lähe päris teie valdkonda –, kui palju on viimase aasta jook-sul fikseeritud teise poole pealt üle piiri tuli-jaid, kes on kätte saadud? Kui suur võiks olla nende protsent, keda ei ole suudetud tabada? Minu teada on sealt leitud nii laipasid kui ka elus inimesi, kes on pärast kätte saadud. Kui hästi me ikkagi suudame oma piiri kaitsta?

Urmas Paet

Selge see, et illegaalne piiriületus on probleem kõikidele riikidele, kelle piiri taga on teistsugune õiguslik ja poliitiline keskkond. Ükski Euroopa Liidu piiririik – olgu idas, põh-jas või lõunas – ei saa kindlasti väita, et selles mõttes mitte midagi ei juhtu, st riiki ühtegi illegaalset piiriületajat ei tule. Paraku on see suur probleem Euroopa Liidu lõunapiiril, sest nagu te isegi teate, tuleb iga päev teateid ille-gaalsetest immigrantidest, kes sealtkaudu Euroopa Liitu jõuavad. Samamoodi, kuigi mitte sellises mahus, on see probleem ka Euroopa Liidu idapiiril. Mul ei ole praegu statistikat käepärast, aga kindlasti te saate need andmed Politsei- ja Piirivalveametilt, kus kõik sellised juhtumid on fikseeritud. Selliseid juhtumeid tuleb ette. Ka sellel aastal on olnud illegaalseid piiriületusi, peamiselt kasutavad seda moodust kolmandate riikide kodanikud, kes püüavad jõuda Venemaa territooriumi kaudu Euroopa Liitu. Tihti on need inimesed pärit konfliktipiirkondadest, näiteks Afganistanist, üha rohkem ka Süüriast. Aga on ka majanduspõge-nikke, näiteks Vietnamist, selle kohta on tea-teid olnud. Nii et jah, selliseid juhtumeid on. Arve ma ei oska praegu öelda, aga need saate kindlasti esimese pärimise peale Politsei- ja Piirivalveametist. Euroopa Liidu riigid ühes-koos peaksid aga muidugi järjest rohkem tähe-lepanu pöörama Frontexile, Euroopa Liidu piirivalveagentuurile, ja seda tugevdama, sest maailm meie ümber on keeruline ja ärev ning

see toob paratamatult kaasa ka põgenike arvu kasvu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal, teine täpsustav küsimus!

Priit Toobal

Aitäh! Lugupeetud minister! Mu viimane küsimus puudutab piirilepingut Venemaaga või õigemini selle puudumist. Mina leian, et prae-gu on meil piirilepingut rohkem vaja kui ku-nagi varem. Kas viimastel nädalatel on olnud Venemaa poolega juttu ka piirilepingute ratifit-seerimisest? Meie oleme juba esimese käigu teinud. Millal Venemaa plaanib teha oma esi-mese käigu või esimese sammu? Kui tulla Eston Kohvri juhtumi juurde, kas siis piirile-pingu olemasolu aitaks midagi või üldse muu-daks praegu Venemaaga peetavate läbirääki-miste kulgu?

Urmas Paet

Mis puudutab piirileppeid, siis viimased n-ö konkreetse sõnumiga kontaktid Vene poolega on pärit suvest. Siis tegi Venemaa oma sees-misi kooskõlastusprotseduure, et saata eelnõud Vene parlamenti ratifitseerimisele. Ka Vene parlament oli suvepuhkusel ja minu teada alustas ta alles eile uuesti tööd. Seetõttu ei ole Vene valitsusel olnudki veel võimalik midagi parlamendile menetlemiseks anda. Nii et Venemaalt ei ole tulnud ühtegi sõnumit selle kohta, et nad seda protsessi kuidagi pidurdak-sid. Meie oleme andnud neile selge sõnumi, millest me oleme ka siin mitu korda rääkinud, et Eesti parlament on teinud ratifitseerimis-menetluses ära esimese lugemise. Teine luge-mine ja lõpphääletus tuleb pärast seda, kui Vene pool on vähemasti alustanud menetlust oma parlamendis. Mingit muud signaali peale selle suvise info, et nad kooskõlastavad, et eelnõu parlamenti saata, pole me saanud. Par-lament kogunes eile, nii et loodetavasti saab lähiajal näha, kuidas Vene pool selle ratifitsee-rimisega edasi liigub.

Mis puudutab Eston Kohvriga seonduvat, siis ma ei näe, et Eesti-Vene piirilepingu jõus-olek võiks midagi muuta, sest ega ka praegu ju kumbki pool ei vaidlusta seda, kus on meie poolt vaadates kontrolljoon ja Vene poolt vaadates riigipiir, kus on Eesti pool ja kus on

Vene pool. Siin ei ole mingit lahkarvamust ega vaidlust. Nii et ma arvan, õigemini olen päris kindel, et piirileppe jõusolek ei oleks selle juhtumi puhul midagi muutnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Teine kohapeal registreeritud küsimus. Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Mul on ka küsimus Eesti julgeoleku teemal. Viimasel ajal on palju arutatud, kas lubada müüa 0,2-hektarilisi maatükke Vene kodanikele. Tegelikult on meedias seda teemat käsitletud natuke vildakalt. Asi on ju selles, et need 0,2-hektarilised maatükid Eesti riigis on pikaajalise elamisloaga inimestel, kes on maatüki juba enda omandisse saanud, st see on nende kinnisasi. Probleem on nimelt selles, et tädi Katja, kellel on 0,2 hektarit maad, soovib selle edasi müüa täpselt samaväärsele inimesele, tädi Olgale. Palun öelge teie kui minister, kuidas see kulunud kalossides tädi Katja seal Narva lähedal Eesti riiki ohustab!

Urmas Paet

Ma olen täiesti kindel, et see tädi Katja, kellest teie rääkisite, on üdini aus ja kena inimene ega ohusta mitte kedagi. Aga ega selliseid piiranguid ei ole ju ei Eesti ega ka teiste riikide seadustesse tehtud päris ilmaasjata. Diskussioonis selle üle, kas on põhjust midagi õiguskorras muuta, tuleb muidugi teha analüüs ja mõelda veidi kaugemale kui tädi Katja oma – mis asjadega? – kalossidega. Selleteemaline arutelu käib Eesti riigis minu meelest praegu kõige kõrgemal poliitilisel tasandil ja küll kollektiivne tarkus siis lõpuks ütleb, kas seda piirangut on otstarbekas mingil määral lõdvendada või mitte. Kindlasti ei saa see arutelu aga piirduda selle tasemega, et tädi Katja müüb oma maatüki homme mingile teisele tädile. Teoreetiliselt võib siiski olla ka võimalikke muid huvilisi, kes ei pruugi olla nii rahu-meelsed ja lebed.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur aitäh! Lõpetan ka selle küsimuse arutelu, kuna meil on, nagu ma juba ütlesin, mitu registreeritud teemat, mis kõik peavad saama käsitletud.

3. Valitsuse poliitika

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine teema on valitsuse poliitika. Küsimus on peaminister Taavi Rõivasele ja küsija on Siim Kiisler. Palun!

Siim Kiisler

Aitäh! Auväärt peaminister! Minu küsimus on valitsuse poliitika kohta seoses Saaremaa ja Hiiumaa ning mandri vahelise parvlaevaliiklusega. Umbes aasta tagasi septembris, kui te olite valitsusliige, tookord sotsiaalminister, esitas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium eelnõu, mille kohaselt peaks laevad soetama riigi äriühing. Ministeerium esitas ka tasuvusanalüüsi ning tõdes, et selle tulemusel oleks eeldatav kokkuhoid üle kuue miljoni euro aastas. See on tuntav sääst. Tookord sotsiaalministrina te seda ei vaidlustanud ega seadnud kahtluse alla. Ometi otsustasite selle aasta juunikuus, et ei võimalda riigile sellist säästu. Mis või kes veenis teid sellest loobuma?

Taavi Rõivas

Aitäh! Kõigepealt minu kompliment teile, et suutsite oma küsimuse teema sõnastada väga professionaalselt. "Valitsuse poliitika" – veel ebatäpsemalt oleks raske öelda. Õnneks on ka minul nii palju kogemust, et oskasin ette aimata, mis laadi poliitika või valdkonna kohta te täpselt küsida soovite. Nii et olen valmis teile nendel teemadel vastama.

Kui nüüd kristalselt aus olla, siis täpselt 26. septembril – mis muuseas on mul hästi meeles, sest see oli minu sünnipäev –, kui see otsus valitsuses tehti, olin ma ise ÜRO Peasamblesel lähetuses ega osalenud sellel arutelul. See ei tähenda aga, et ma oleks kuidagi olnud toonase otsuse vastu, kindlasti mitte. Lihtsalt teile teadmiseks, et sellel konkreetsel valitsuse istungil ma ei osalenud.

Mis puudutab säästuarvutusi, siis väidetavaid säästuarvutusi ei ole ju sisuliselt avalikkusele puust ja punaseks tehtuna näidatud. Kui ma õigesti mäletan, siis ei näidatud neid kunagi ka eelmisele valitsusele. Üks võimalus, kust justkui näiliselt oleks kokkuhoid tekkinud, oli see, et kui osta laevad riigile, siis saaks amortisatsioonikulusid jaotada pikema aja peale ja võtta riigile pikemaajalise kohustuse. Kui teil

endal on praegu näiteks autoliising viie aasta peale ja ma teen teile ettepaneku pikendada seda kümne aasta peale, et kuumakse väheneks, aga summa, mis te maksate kümne aasta jooksul, on mitu korda suurem, kas see on siis tegelikult sääst või on see lihtsalt samade kulude hajutamine pikema aja peale? See on juba filosoofiline küsimus. Fakt on see, et selleks ajaks, kui minu juhitud valitsus 26. märtsil ametisse astus, ei olnud selle valitsuse korralduse täitmiseks majandusministeeriumis kahjuks mingeid tegelikke samme astunud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Igaks juhuks küsin, kas Siim Kiisleril on täpsustavaid küsimusi. Palun, Siim Kiisler, esimene täpsustav küsimus!

Siim Kiisler

Aitäh! Ma ei saanud ikkagi vastust oma küsimusele, mis sundis seisukohta muutma või kes teid ümber veenis. Ma ei saa siiski nõustuda väitega, et kalkulatsioone üldse ei olnud. See mainitud tasuvusanalüüs, mis möödunud aasta septembris valitsusliikmetele esitati ja mis oli kirjalikult kättesaadav ka neile, kes parajasti kohal ei viibinud, on üsna põhjalik ja sisaldab konkreetseid arve. Tõsi küll, laiemalt ei ole kättesaadavad põhjendused selle kohta, miks te selle aasta juunikuus teise, eeldatavasti kallima tee valisite. Küsin veel teie kommentaari selle kohta, et uue otsuse valguses on nüüd üks valitsuse otsuse punkt – laevade soetamine Tallinna Sadamale – läbi kukkunud. Majandusminister on nimetanud seda pettumuseks. Kuidas see teile paistab?

Taavi Rõivas

Aitäh! Kõigepealt ütlen veel kord, et kui jaotada kümne aasta kulutused 30 aasta peale ja püüda näha selles aastate kaupa säästu, siis ainus aus viis on vaadata ikkagi kogu 30-aastase perioodi kulu, nagu oli selles n-ö säästuettepanekus. Ja kui vaadata selle perioodi kulusid kokku, siis näete isegi, et tegelikult säästu ei olnud. Ärme isegi hakkame süvenema detailidesse, mis tegelikult on ka olulised, sest praegusel juhul seadus isegi ei võimalda sõlmida lepingut pikemaks ajaks kui kümneks aastaks. Seega juba see ettepanek ise ei olnud vähemasti kehtiva seadusega kooskõlas.

Tuleb tunnistada, et minu juhitud valitsus oli ametisse astudes väga raskes olukorras ning Urve Palo majandus- ja taristuministrina oli väga keerulises olukorras. Kuigi juba aastaid oli teada, et 2016. aasta sügisel kehtiv leping lõpeb, ei olnud 26. märtsiks, kui Juhan Parts andis Urve Palole kabineti võtmed pidulikult üle, astunud ühtegi tegelikku sammu valitsuse 26. septembri otsuse täitmiseks – mitte ühtegi sammu. Ei olnud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kehtivat korraldust, ei olnud tehtud ühtegi toimingut laevade ostmiseks. Tegelikult pidi Urve Palo majandusministeeriumisse tööle asudes alustama nullist ja otsima sellest hetkest alates kõige soodsamaid lahendusi. Miks see läks nii, et Juhan Parts küll rääkis aastaid – väga häälekalt seejuures –, et tuleb lahendus leida, aga tulemuseks polnud poolt kärbspesagi? Kuidas see nii läks, seda on teil ilmselt võimalik küsida Juhan Partsi käest. Mina ütlen, et te olete Urve Palo suhtes ülekohtused, kui te teda praegu selle teema puhul kritiseerite.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Siim Kiisler, teine täpsustav küsimus!

Siim Kiisler

Aitäh! Seda on tore kuulda, et te Urve Palot ja tema ettepanekuid kaitsete. Aga kuidas paistab selles valguses asjaolu, et Urve Palo ettepanekul vastu võetud üks valitsuse otsuse punkt, mis vähemalt pressiteates pandi kirja niiviisi, et konkurentsi tagamise eesmärgil osaleb riigihankel AS Tallinna Sadam, on läbi kukkunud? Kas te ka selles osas leiate endiselt, et Urve Palo on käitunud õigesti, ja kas me nüüd oleme siis edasi liikunud? Kui te leidsite, et enne liiguti liiga aeglaselt, kas siis nüüd on liigutud kiiremini või on pigem mindud hoopis tagasi?

Taavi Rõivas

Jah, tuleb öelda, et reaalseid asju on Urve Palo selles valdkonnas suutnud vähem kui poole aasta jooksul teha rohkem kui Juhan Parts seitsme aasta jooksul. Tuleb tõesti nii öelda. Me mäletame neid vist umbes poolteist aastat kestnud läbirääkimisi selle üle, et riik saaks laevu omandada. Mis nendest läbirääkimistest sai? Läbi kukkusid, Juhan Partsil ei

tulnud välja. Mis edasi sai? Juhan Parts tuli valitsusse ja küsis 26. septembril mandaadi laevade ostmiseks Tallinna Sadamale, kes hakkaks teenust osutama. Ta sai selle mandaadi. Valitsus ütles jah, ole hea, tee ära. Mina olin ka selle valitsuse liige. Kuna ma olin eelmises ja olen ka praeguses valitsuses, siis saan öelda, et eelmine minister ei teinud tõesti midagi selleks, et probleemi lahendada, aga praegune minister üritab keerulisest olukorrast auga välja tulla. See, et te teda selle eest kritiseerite, ei ole minu meelest kohane.

Vaadake, mis praegu vähem kui poole aasta jooksul on toimunud! Hange on välja kuulutatud. Kahjuks on hankele esitatud küll ainult üks pakkumine, mul oleks tõesti palju parem meel, kui pakkumisi oleks mitu. Seda, kas see pakkumine kvalifitseerub või mitte, ma veel ei tea. Sõltub sellest, kas tehing on riigile soodne ja kas me saame tulevikus selle pakkujaga edasi minna. Kui see mingil põhjusel ei sobi, siis võib Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium asuda otseläbirääkimistesse võimalike pakkujatega, sh nii Tallinna Sadama kui ka praeguse vedajaga, et leida riigile parim võimalik lahendus. Aga asi, mille pärast ma olen tõesti nõrдинud, on see, et 26. märtsil, kui Urve Palo kabineti võtmed üle võttis, oli tegelikult juba liiga hilja uuendustega alustada. Selleks ajaks oleks eelmine minister pidanud juba üht-teist ära tegema, aga ta ei teinud midagi. Sellest on kahju.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Nüüd kohapeal registreeritud küsimus. Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud peaminister! Saime teada, et eile leppis valitsuskabinet kokku järgmise aasta riigieelarve. See tähendab, et kokku on pandud valitsuse kontseptsioon selle kohta, mida järgmisel aastal kõigis valdkondades plaanitakse. Minu küsimus puudutab ühte osa Kultuuriministeeriumi eelarvest, nimelt venekeelse telekanali loomist. Kas valitsus jõudis kokkuleppele, mis siis ees ootab? Kas tuleb eraldi venekeelne telekanal või on plaanis laiendada rahvusringhäälingu olemasolevate kanalite venekeelset võõndit? Või on mõni kolmas variant?

Taavi Rõivas

Aitäh! Me leppisime tõepoolest valitsuses kokku eelarve põhiküsimustes. Nii eelarve eelnõu tekst kui ka seletuskiri on Rahandusministeeriumis ettevalmistamisel ja Vabariigi Valitsuse teisipäevasel istungil loodame eelarve lõplikult heaks kiita. Mis puudutab konkreetse telekanali loomist – ma ütleksin isegi laiemalt, sõltumatu venekeelse meedia arendamist Eesti Vabariigis –, siis see teema oli meil valitsuses arutelul, kui ma õigesti mäletan, eelmisel neljapäeval. Me jätkame seda arutelu homme valitsuskabineti nõupidamisel. Ma näen, et valitsus soovib nende küsimustega väga tõsiselt tegelda. Me kõik mõistame, et see ei ole hea, kui arvestatav osa Eesti ühiskonnast on sellise meedia mõjusfääris, mida ei saa kuidagi nimetada vabaks meediaks ja mille sõnumid tulevad vertikaalselt ühest kohast. Usun, et ka nendel eestimaalastel, kelle emakeel on vene keel, on õigus vabale ajakirjandusele ja sõltumatule meediapildile. Kuidas seda on võimalik saavutada ja kuidas riik saaks kaasa aidata, selle üle on meil valitsuses arutelu pooleli. Nagu ma ütlesin, me jätkame homsel valitsuskabineti nõupidamisel kell neli.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kohapealt saab esitada ainult ühe küsimuse. Priit Toobal, kahjuks teist küsimust esitada ei saa. Lõpetan selle teema käsitluse.

4. Rahvatervis ja alkoholi tarbimine

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine küsimus on justiitsminister Andres Anveltile rahvatervise ja alkoholi tarbimise kohta. Küsija on Peeter Võsa.

Peeter Võsa

Aitäh! Lugupeetud minister! Esmaspäeval, 15. septembril tegi Eesti Arstide Liit valitsusele ja Riigikogule ettepaneku muuta korra-kaitseseadust ja keelata taas kogu riigis alkoholi tarvitamine avalikes kohtades. Alkoholist tingitud vigastused, haigused ja surmad hävitavad meie rahvast ja põhjustavad riigile suuri kulutusi. Euroopas on alkohol teine suurimast teguritest, mis põhjustab otseselt rohkem kui 60 kroonilist haigust. 2010. aastal ulatusid alkoholi tekitatud kahjud Euroopas umbes

155,8 miljardi euron. Kas siis, kui te selle seadusmuudatusega lagedale tulite, tehti ka mingisugune analüüs? Kas te teate, kui palju suurenevad selle tõttu Eesti tervishoiukulutused?

Andres Anvelt

Aitäh, hea rahvasaadik! Kõigepealt räägin natukene ajaloost. Korrakaitseadus ja kõnealune säte ei ole tulnud meie õigusruumi ei selle ega ka mitte eelmise valitsuskalitsiooni tegevuse ajal. See seadus, korrakaitseadus, võeti vastu 2011. aasta varakevadel. Lihtsalt mälu värskenduseks tuletan meelde ka seda, et erakond, mida teie praegu esindate, hääletas siin saalis nagu üks mees ja naine nii selle seaduse kui ka selle sätte poolt. Mul kahjuks puuduvad andmed selle kohta, kui palju arutati tookord Riigikogu õiguskomisjonis selle seaduse sätteid. Küll võin öelda seda, et tolaeagsete kooskõlastuspaberite järgi ei olnud väga paljud kohalikud omavalitsused ega ka ministriumid – näiteks Sotsiaalministeerium ja Põllumajandusministeerium, kes tegeleb samuti alkoholipoliitikaga – selle sätte rakendamisega nõus. Kuid Riigikogu võttis otsuse vastu. Nüüd, nagu te olete võib-olla ka meediast kuulnud, on Justiitsministeerium koos sotsiaalkaitseministriiga kutsunud kokku kõik osapooled, sh kohalikud omavalitsused ja teised huvigrupid. Me räägime läbi, kuidas teha see seadussäte taas selliseks, et selle rakendamine ei häiriks kaaskodanikke. Samas rõhutan, et teie mainitud kahjusid ei ole kindlasti võimalik vähendada üksnes keeldudega, vaid see nõuab palju põhjalikumalt alkoholi tarbimise vastast poliitikat.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kas Peeter Võsa soovib täpsustada? Palun, Peeter Võsa, küsimus!

Peeter Võsa

Aitäh! Küllap te olete kursis, et rangete alkoholipiirangute pooldajaid on Eestis 82% elanikkonnast, see käis läbi ka eilsel ümarlual. Te olete kritiseerinud kohalikke omavalitsusi, näiteks Tallinna selle eest, et nad on asunud aktiivselt võitlema joomarluse vastu. Kas sellest võib järeldada, et need 82% Eesti inimestest, kes joomarlust ei poolda, pälvivad samuti teie teravat kriitikat?

Andres Anvelt

Aitäh! Tallinna Linnavalitsuse tegevust vaadates tundub mulle, et teatud märkide ülespanemisega mitte ei võidelda joomarlusega, vaid kutsutakse üles joomisele, mis ei ole kindlasti korrakaitseaduse eesmärk. Siinkohal tahangi ära märkida, et minu kui justiitsministri kohus on jälgida Riigikogu ehk teie kõigi kehtestatud seaduste täitmist. 2011. aastal vastu võetud korrakaitseadus ja selle aasta kevadel lisandunud rakendussätted andsid kohalikele omavalitsustele väga selge piiritlese, kus, mis asjaoludel võib kohalik omavalitsus kasutada seaduses sätestatudest laiemaid, määrusega kohaldatavaid keeldusid. Mulle tundub pigem – õigemini mitte ei tundu, vaid nii ongi –, et just Tallinna Linnavalitsus ületas selgelt seadusega lubatud piire ja asus väga silmakirjalikult tegutsema. Ma rõhutan veel kord, et seesama erakond, kes praegu juhib Tallinna ja kes alles mõni aasta tagasi siinsamas Riigikogus hääletas nagu üks mees ja naine selle sätte poolt, asub nüüd oma erakonnana tookordset poliitikat teistpidi keerama ja, ütleme, kasutab linnaelanike suhtes silmakirjalikkust tooni. Ma tahan veel kord öelda, et mina kutsun kohalikke omavalitsusi üles täitma seadusi. Kui seadus on mingil määral konfliktis kohaliku omavalitsuse ja selle elanike tahetega, siis mina kui justiitsminister pean oma kohuseks seda konflikti leevendada ja tulla välja niisuguste sätetega, mis rahuldaksid kõiki osapooli.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Asume kohapeal registreeritud küsimuste juurde. Palun, Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Teie väide, et Tallinna Linnavalitsus lubab Kadriorus ja Toompeal alkoholi tarbida, no see ajab tõesti jooma. Aga nüüd minu küsimus. Vaadake, see korrakaitseaduse muutmise säte, mis lubab igal pool avalikult alkoholi tarbida, on ju seotud ka sellega, et nüüd hakkab alkoholiaktsiis igal aastal tõusma. Kunagi, kui Riigikogus arutati alkoholireklaami keelustamist, ütles minister Ligi, et me ei saa sellist asja lubada, sest see ahistab Eesti tootjat ja annab löögi riigi majandusele. Kas te väidate,

et selles alkoholi avaliku tarbimise lubamises, mis te korraldasite, on ka midagi positiivset?

Andres Anvelt

Aitäh! Ma rõhutan taas, härra rahvasaadik, et alkoholi tarvitamise lubamise sätet ei ole vastu võtnud isegi mitte praegune Riigikogu koosseis ja selle ettepanekuga ei tulnud välja ka mitte nüüdne valitsuse koosseis, vaid see on 2011. aastal vastu võetud seadus, mille teie fraktsioon on igapidi heaks kiitnud. Kui me räägime sellest, mis Tallinn nende ülespandud märkidega on saavutanud, siis juba ainuüksi sellega on määrust rikutud, et linnavõim ei näita ära mitte neid kohti, kus alkoholi tarvitamine on keelatud, vaid hoopis neid kohti, kus alkoholi tarvitamine on lubatud. Mis see siis on, kui see pole üleskutse? Teine asi on see – ma ei nimetaks seda positiivseks, vaid pigem kurvamaiguliseks –, et seesama seadus toob veel enam esile selle raske tõve, mida üks osa Eesti elanikest põeb, ehk alkoholismi ja selle laialdase leviku meie riigis. Teisisõnu, kuna nüüd kahjuks tuldi poe tagant välja poe ette, siis me näeme seda probleemi eriti teravalt. See näitab taas, et ühegi keeluga alkoholi tarvitamist ei vähenda. Keeld saab mõjutada nii palju, et noored inimesed ei näe seda pealt, kui tõesti juuakse kuskil poe juures kanget või ka lahjemat alkoholi, sellele ei tehta reklaami. Nii et ma arvan, et need sätted tuleb uuesti läbi vaadata ja luua uus olukord, mitte selline, mille poolt ka teie fraktsioon 2011. aastal hääletas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Kõigepealt, kui te leiate, et Tallinna linn on oma määrust kehtestades rikkunud seadust, siis on mõistlik ja otstarbekas pöörduda kohtu poole, kuna üks linn ei täida riigi seadusi. Teiseks, ma ei ole kindlasti nõus teie öelduga, et ükski keeld ei vähenda alkoholi tarbimist. Väga selgelt on näha ja võimalik tõestada, et õise alkoholimüügi keeluga on alkoholi tarbimine tunduvalt vähenenud. On olemas väga mitmed WHO tehtud uuringud, mis näitavad, et kui on kehtestatud reklaamipiirang, eriti kangele alkoholile, siis on alkoholi tarbimine

oluliselt vähenenud. Nii et kindlasti ei vasta tõele teie väide, et mingisuguste keeldudega pole võimalik alkoholi tarbimist vähendada. Minu küsimus puudutab alkoholipoliitika rohelist raamatut, mille valitsus on vastu võtnud. Kas praegu kehtiv korrakaitse seadus läheb kokku nende mõtetega, miks on koostatud alkoholipoliitika roheline raamat?

Andres Anvelt

Aitäh! Rohelise raamatu üks tähtis punkt on see, et alkoholi kättesaadavust tuleb vähendada. Siin on tõsine konflikt sellesama korrakaitse seadusega, mis tegelikult lubab avalikus kohas – kuigi väga suurte piirangutega, aga ikkagi – alkoholi tarvitada. Ma lisan siiski oma eelmisele vastusele, et minu hinnangul alkoholismi vastu keeldudega ei võitle. Kui ma väljendasin ennast valesti, siis palun vabandust. Ma tahan öelda seda, et keeldudega haigust ei ravi, see on minu vastuse tegelik mõte.

Mis puudutab Tallinna linnapilti ja kõnealuse määruse kohaldamist ning seda, mispärast ei lähe justiitsminister sellega kohtusse, siis see ei ole justiitsministri pädevuses. Konflikti määruse ja seaduse vahel saaks välja tuua juhul, kui mõni linnakodanik või külaline näiteks kaebab edasi tema suhtes alustatud väärteomenetluse. Nagu me oleme meediast lugenud ja nn meediaeksperimentidest on selgunud, on ka Tallinna munitsipaalpolitsei õlgu kehitanud just selle tõttu, et ei teata, kuidas seda linnavalitsuse määrust täita. Määrus ei tundu päris õiguspärane juba üksnes seetõttu, et sellega keelatakse alkoholi tarbimine kogu Tallinna haldusterritooriumil ning see piirab sisuliselt ka meist paljude õigusi isegi oma Tallinna korterites, rääkimata baaridest ja tänavatest. Nii et juba üksnes selle määruse juriidiline sõnastus tekitab väga palju küsimusi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kuna põhiküsija esitas ainult kaks küsimust, siis ma annan Annely Akkermannile võimaluse esitada kohapeal registreeritud küsimus. Palun!

Annely Akkermann

Suur tänu! Lugupeetud minister! Ma olen teiega täiesti ühel nõul, et keeldudega kahjuks alkoholismi vastu ei võitle. Need inimesed, kes jõid turuväras ja lastepargis siis, kui see oli

keelatud, need joovad praegu ja joovad ka pärast seda, kui see on jälle keelatud. Aga ma ei ole nõus ühe asjaga. Te ütlesite, et need inimesed, kes kaupluse ees võtavad kanget ja lahjemat alkoholi, justkui reklaamivad seda noortele. Minu arvates mõjub pilt keset päeva poe ees joojatest pigem antireklaamina. Kas te ei arva nii?

Andres Anvelt

Aitäh! See on selline – kuidas ma ütlen, paha on öelda nii alkoholi puhul – maitseküsimus. Nagu te teate, ka telereklaamid mõjuvad inimestele erinevalt. Näiteks mind isiklikult ajavad kõikvõimalikud SMS-raha reklaamid sõna otseses mõttes närvi ja harilikult ma vahetan kanalit. Aga paljusid inimesi mõjutavad need reklaamid just SMS-laenu võtma. Kujutan ette, et täpselt sama tunne võib olla ka noortel inimestel, kellest ühed näevad tõesti avalikult alkoholi tarvitavas inimeses kriitilist märki oma võimaliku tuleviku suhtes, teised aga väga head võimalust hängida lõbusas olekus. Seetõttu ma arvan, et igal juhul, kui on võimalik selline vastutustundetu käitumine tänavapildist ära koristada – sest see on tegelikult nende vastutustundetu käitumine, kes teistest ei hooli ja kelle pärast me peame enamiku korralikult käituvate inimeste õigusi piirama –, siis tuleb see meil mingite meetmetega seal minema saada. Tegelikult peaks muidugi mõtlema selle peale, et alkoholitartitajaid lihtsalt minema ajada, kuhugi poe taha silmist ära, ei ole ka väga õige poliitika. Pigem tuleks saata nad ravile ja saada nad sellisele teele, et nad ei magaks kuskil trepikodades ega toimetaks muid oma asju seal, kus nad pärast, tihtipeale Õhtulehe kaudu, meile silma torkavad.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Lõpetame siiski selle teema käsitlemise, ehkki sellest võiks rääkida tundide kaupa.

5. Maksupoliitika

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme järgmise teema juurde. Küsimus on peaminister Taavi Rõivasele maksupoliitika kohta. Palun, Annely Akkermann!

Annely Akkermann

Suur tänu! Lugupeetud peaminister! 1992. aasta valimisprogrammis sõnastas erakond Isamaa oma poliitilised eesmärgid. Need olid järgmised: erakond peatab maksude tõusu; kehtestab proportsionaalse tulumaksu, mis on üks madalamaid Euroopas; uuendab kogu maksusüsteemi, maksustades põhiliselt tarbimist, mitte sissetulekuid. Erakond Isamaa ja Res Publica Liit on neid põhimõtteid seni ellu viinud ja teeb seda ka tulevikus. Üleeile avaldas USA mõttekoda OECD riikide maksude konkurentsivõime indeksi, milles Eesti hoiab esikohta. Tõsi, selles uuringus ei pööratud tähelepanu tööjõumaksudele ega keskkonnatasudele. Me võiksime olla justkui uhked ja rahul, kui me ei teaks, et Eesti töötajad lähevad tööle teistesse riikidesse, sest meie kodumaine tööturg ei võimalda teenida piisavat palka väarikaks toimetulekuks. Kas teie arvates on Eesti maksusüsteem valmis või peaks otsima uudseid lahendusi?

Taavi Rõivas

Aitäh! 1992. aastal oli erakond Isamaal veel päris palju häid ideid. Mulle isiklikult meeldivad paljud toona Isamaa programmis olnud eesmärgid väga. Muidugi meeldiks mulle ka see, kui nüüdne Res Publica hoiaks samuti nendest põhimõtetest kinni. Näiteks ühetaoline tulumaks, mille pooldajad me oleme ühiselt olnud, on minu meelest hoidmist väärt. Aga see oli siis tagasipõige ajalukku.

See konkreetne uuring, mille tegi Ameerika Ühendriikide küllalt mainekas mõttekoda, mis on muuseas väga pika ajaloo – loodud juba enne teist maailmasõda, kui ma õigesti mäletan –, keskendub peamiselt ettevõtete maksukoormusele, sh ettevõtte tulumaksu süsteemile. See on taas üks asi, mida me oleme ühiselt ellu viinud ning mille hoidmine ja arendamine on kindlasti suur väärtus. Aga ei vasta tõele, et uuringus ei ole üldse arvestatud tööjõumakse. On küll arvestatud. On arvestatud ka seda, et Eestis on proportsionaalne tulumaksusüsteem ja küllaltki mõistlik tulumaksumäär. Igal juhul on see suur tunnustus. Ma arvan, et nii Reformierakonnal kui ka omaaegsel Isamaal on põhjust nende otsuste üle uhke olla. Mis puudutab seda, kas maksusüsteem on valmis, siis kindlasti mitte. Alati peab otsima võimalusi teha asju veel paremini.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Tarmo Tamm esitab tänase infotunni viimase küsimuse. Palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud peaminister! Eestis peaks küll olema hea keskkond, kus ettevõtlust arendada. Ma küsin, miks siis ei arendata. Eelmisel aastal veeti Eestist piima Läti ja Leetu 71 miljoni euro eest. Järelikult olid töökohad ja ettevõtlus tekkinud Lätis ja Leedus, aga mitte Eestis. Kuidas te seda kommenteerite, miks on selline olukord tekkinud? Miks lätlased saavad endale töökohad ja riik saab maksud, aga Eesti ei saa?

Taavi Rõivas

Aitäh! Sellest küsimusest on üsna keeruline aru saada, mida te siis täpselt ette heidate. Kas seda, et Eesti toodab 1,7 korda rohkem piima, kui me ise tarbime? Kas te heidate ette seda, et Eesti ettevõtted piima ekspordivad? Natuke raske oli aru saada. Kui vaadata töökohtade loomist, siis võib öelda, et ükskõik millise naabriga võrreldes ei ole Eestil mitte midagi häbenenud. Eestis on tööpuudus väga kiiresti vähenenud ja hea meel on öelda, et loodud töökohad on kõrgemate palkadega. Meie palgatõus oli nii eelmisel aastal kui ka selle aasta esimeses pooles siiski väga kõrge – märksa kõrgem kui ükskõik millisel Eestis naabril. Ja see ei tule iseenesest. See tuleb ikkagi sellest, et luuakse töökohti, tegeldakse ettevõtlusega ja luuakse soodsat keskkonda.

Aga tulen tagasi algse küsimuse juurde, kuna ma ei jõudnud enne lõpuni vastata. Kui küsimus oli ka selle kohta, mis suunas peaks maksusüsteemi edasi arendama, siis minu hinnangul me peaksime edasi liikuma sellise poliitikaga, mida ka praegune valitsus ellu viib, st tööjõumaksude langetamisega. Kui ükskõik milliselt Eesti ettevõtjalt küsida, siis tööjõumaksud on kõige tõsisem probleem ja nii tulumaksu määra langetamise kui ka sotsiaalmaksukoormuse leevendamise võimaluste otsimine on igal juhul vajalik. Selles suunas tulekski edasi minna.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Lõpetan tänase infotunni. Kõikvõimalikud aja sisse mahtunud küsimused on

ammendatud. Suur tänu ministritele! Infotund on läbi.

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu teise töönädala kolmapäevast istungit. Nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Eelnõusid ega arupärimisi üle anda ei soovita. Teeme siis kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks on registreerunud 80 Riigikogu liiget, puudub 21.

Austatud Riigikogu, ma palun teie tähelepanu, kuna me täpsustame päevakorda. Tänase 15. päevakorrapunkti, Vabariigi Valitsuse algatatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 700 esimese lugemise arutelul teeb komisjonipoolse ettekande põhiseaduskomisjoni aseesimees Tarmo Tamm.

1. Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (693 SE) esimese lugemise jätkamine

Aseesimees Laine Randjärv

Eile jäi meil pooleli Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 693 esimese lugemise arutelu. Jäi pooleli algatava esindajale sotsiaalminister Helmen Kütile küsimuste esitamine. Ma palun ministri kõnetooli! Sõnajärjekord on Tarmo Tammel, kes saab esitada oma teise küsimuse. Palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Kõigepealt palun vabandust, et pidite minu küsimuse pärast täna oma päevaplaani muutama. Aga küsimus ...

Aseesimees Laine Randjärv

Vabandust! Austatud Riigikogu! (Helistab kella, saalis on lärm.) Jätkame!

Tarmo Tamm

... on selline, et kui ettevõtjatele makstakse kõnealust palgatoetust ühe aasta jooksul, kas siis aasta pärast ei või tekkida olukord, et need töötajad, kelle nad on tööle võtnud, lastakse lahti, sest too palgatoetus oligi see motivatsioon, mis sundis neid inimesi tööle võtma.

Helmen Kütt

Suur aitäh, austatud proua juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed, vabandust paluda pole üldse põhjust, mul on alati rõõm siia saali tulla. Eks kolm aastat ole siin istunud ja suur aitäh, et sain võimaluse ka täna uuesti siia tulla! Aga ma ei usu, et eksisteerib selline hirm ja oht, et aasta töötanud inimesed, kes on oma tööga toime tulnud ja kellele riik on maksnud palgatoetust, töölt vabastatakse. Ja palgatoetus ei ole ainuke meede, on väga palju meetmeid, mis tööandjat motiveerima peavad. Aga eelkõige ma usun, et need aasta töötanud inimesed on selle ajaga tõestanud, et nad on väärt töötajad.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Helir-Valdor Seeder!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud minister! Ma juhtusin üleeile õhtul vaatama "Aktuaalset kaamerat". Te olite otsestuudios ja teilt päriti aru kujunenud olukorra kohta. Muu hulgas väideti, et sihtrühmad, kellele eelnõu on mõeldud, on väga rahulolematud ja nõuavad, et algataja eelnõu menetlusest tagasi võtaks. Te ütlesite, et te püüate ikkagi anda oma parimat ja esimese lugemise järel on võimalik eelnõu parandada ning et te tegelete sellega nii aktiivselt just selle tõttu, et asjad on kõik praegu väga halvasti. Stardipositsioon oli kehv. Kas te tuleksite meile meelde, kes oli enne teid sotsiaalminister? Kes selle eelnõu koostas?

Helmen Kütt

Hea küsija! Eile ma juba mitmel korral sellele küsimusele sotsiaalkaitseministrina vastasin, aga ma kordan täna hea meelega. Ka eile ma nentisin siin saalis, et ma ei ole seda tüüpi inimene, kes ütleb, et enne mind ei olnud midagi ja pärast mind ei tule kedagi. Seda tööd on tehtud väga kaua, tõeliselt kaua. Kindlasti ka pärast minu lahkumist on ametis uus sot-

siaalkaitseminister, kes ütleb, et need ja need vead tuleb parandada. Ajaga ju olukord muutub. Töövõimereformi seadus tuli Riigikokku teistsugusena, sotsiaalkomisjon tõi juba eile ka selle kohta näiteid. Palju tänu sotsiaalkomisjonile ja sotsiaalpartneritele ühise töö eest! Aga jah, olukorrad muutuvad kardinaalselt. Olen veendunud, et parlament ei ole kogu, kes valitsusest või ministeeriumidest tulnud eelnõud ilma sõnagi ütlemata, ilma midagi muutmata vastu võtab. Teate, kui kurb oli mul kolm aastat siin saalis istuda, kahjuks opositsioonis. Väga paljud head mõtted ja ettepanekud komisjonist kaugemale ei jõudnud. Komisjonis aga oli tore rääkida ja tahan väga tunnustada Margus Tsahkna, kes kõik ära kuulas. Minu meelest Eesti on parlamentaarne riik ja kui midagi on halvasti ja valesti, siis tuleb seda muuta. Mina annan igal juhul endast kõik, et seda joont jätkata. Rohkem seaduseelnõusid parlamenti, kus saab otsustada, lähtudes mitte niivõrd erakonnapoliitikast, kuivõrd sotsiaalpoliitikast!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Austatud sotsiaalkaitseminister! Mul on teile selline küsimus. Palun mõelge tagasi arutelule, mis siin saalis oli eile eelnõu 693 üle! Täna te olete jälle siin, et vastata küsimustele. Üldiselt kehtib arusaam, et homme oleme alati natukene targemad kui eile. Kas teil on midagi täna südamel, mida te tahaksite öelda lisaks oma eilsetele vastustele ja kommentaaridele? Vahest on ilmnenud mingi uus nüanss, mida tahaksite täpsustada? Küsin teie käest just sellest vaatevinklist.

Helmen Kütt

Suur aitäh! Eks hommik ole ikka alati targem kui õhtu. Aga uued nüansid ilmnevad 25. septembril. Oleme koos Urmas Kruusega kutsunud selleks päevaks kõik sotsiaalpartnerid – tööandjad, ametiühingud – ühise laua taha, et need küsimused, mis jäävad üles ka peale 1. märtsi 2015, ei jääks tähelepanuta. Ei ole ju teada, kes moodustavad järgmise valitsuse. Ma kutsun kõiki erakondi üles hea tahte kokkuleppele alla kirjutama ja võtma endale

juba täna, olles kas koalitsioonis või opositsioonis, sotsiaalpoliitikat puudutavad kohustused!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Sibul!

Priit Sibul

Aitäh, austatud koosoleku juhataja! Hea sotsiaalkaitseminister! Kui lugeda sihtrühmade arvamust, siis mulle tundub, et selle arutelu jooksul ei ole kahjuks suurt midagi muutunud. Ma tahtsingi uurida, kuidas teile tundub. Kui sihtrühmasid vaadata, siis nende jaoks on mured ja probleemid endised ning nad ei toeta seda eelnõu. Mis andis teile kindluse või arusaamise, et peaksite just nüüd selle eelnõuga parlamenti tulema? Ja miks te arvate, et vahepeal on menetluse käigus midagi muutunud? Miks te Helir-Valdor Seederi küsimusele vastates väitsite, et olukord on teistsugune kui siis, kui teie siin olite? Kust teil see arusaam, et siin majas on miski vahepeal muutunud?

Helmen Kütt

Suur aitäh küsimuse eest! Esiteks, ma ei ole kindlasti seda meelt, et midagi ei ole muutunud ja sotsiaalpartnerite ettepanekuid pole arvesse võetud. Kui töövõimereformi eelnõu saali jõuab, siis te näete, kui palju muudatusettepanekuid seal on. Teiseks, need kaks seaduseelnõu peavad käima käsikäes ja oli tegelikult viga – lihtsalt see aeg on olnud väga lühike –, et nad tulid siia eri aegadel. Nad oleksid pidanud ühel päeval Riigikogu sotsiaalkomisjoni laekuma. Sellepärast ongi vaja täna esimene lugemine lõpetada, et neid kahte seaduseelnõu ühiselt menetleda. Neid tuleb käsitleda, eeldades, et nad toimivad kui tervik. Paraku ei ole võimalik kahe seadusega Eesti riigis kõiki erivajadustega inimeste sotsiaalprobleeme lahendada. Küll aga on võimalik hea tahte kokkuleppe korral punktide kaupa kirja panna, mida me sotsiaalhoolekandes ja üldse sotsiaalvaldkonnas muuta tahame. Ja mina usun, et see kokkulepe on võimalik sõlmida.

Mis on muutunud siin saalis? Mina räägin isiklikest kogemustest. Kui ma Riigikogu liikmena esitasin ettepanekuid või küsimusi – ja vahel oli mul võimalik teha oma meelet väga häid ettepanekuid –, siis neid suhteliselt harva

kuulati. Tõsi, tuleb tunnistada, et see punane piir, mis oli koalitsiooni ja opositsiooni vahel, ühe eelnõu puhul tõesti kadus. See oli opositsiooni esitatud eelnõu, mis puudutas sügava puudega – raske puue kahjuks hääletati välja – laste vanemate õppelaenu kustutamist. Siis kadus see piir ja kõik nagu said probleemist aru. Tahan veel kord tunnustada sotsiaalkomisjoni, mida juhtis siis Margus Tsahkna, ja kultuurikomisjoni Urmas Klaasi juhtimisel, kes vaatamata sellele, et Vabariigi Valitsuse seisukoht oli eitav – ma ei tea, kas selle tõttu, et eelnõu esitas opositsioon, või selle tõttu, et raha lihtsalt ei leitud –, eelnõu menetlesid. Ning eelnõu tuli siia saali ja võeti seadusena vastu. 1. jaanuarist 2014 on sügava puudega laste vanematel võimalus võtta õppelaenu, mille riik kustutab.

Nii et mina räägin oma isiklikest kogemustest. Riigikogu liikmena siin saalis istudes ma tundsin, et saan vaid valida kahe nupu vahel. See oli peaaegu kõik. Praegu ma tunnen, et parlamentaarne riik toimib. Parlament teeb ettepanekuid ja eluõigus ei ole vaid ministerriumidest või valitsusest tulnud mõtetel.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Jaak Allik!

Jaak Allik

Lugupeetud proua minister! Te äsja avaldasite väga optimistlikult lootust, et kunagi tuleb teie asemele uus sotsiaalkaitseminister. Aga äkki peaks tulema uus sotsiaalminister? Minu küsimus lähtub sellest, et praegu on see eelnõu nagu kahe ministri vahel ning teatavasti on kahe erakonna ja nende fraktsioonide seisukohad eelnõu suhtes küllaltki erinevad. Vahel kommenteerite, kas selline olukord, kus eelnõu on kahe erinevate seisukohtadega ministri menetluses, on eelnõu edasisele käekäigule kasuks. Võib-olla on selline diskussioon just viljakas? Ühesõnaga, sellist olukorda ei ole parlamendis tükk aega olnud ja palun teie kommentaari sellele.

Helmen Kütt

Aitäh küsimuse eest, Jaak! Mis ma selle peale vastan? Vastan niimoodi, et nii nagu kodus, küllap saame ka ministerriumis asjad selgeks räägitud ja lahendatud. Mul ei ole praegu seda probleemi, et me ei saa tervise- ja

tööminister Urmas Kruusega omavahel koostööd teha või et meil on mingid teravad lahkeliid, mis peaksid kas Riigikogu saalis või kuskil mujal lahenduse leidma. Meil on erinevad arvamused – jah, nii on. Aga nii on teinekord ka kodus, kus siis räägitakse asjad selgeks ja otsitakse lahendusi. Mõnikord jäädakse eriarvamusele ja siis otsustatakse, kuidas edasi käituda.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi sotsiaalkaitseministrile ei ole. Suur tänu, Helmen Kütt! Me jätkame. Kaasettekandeks tuleb kõnetooli sotsiaalkomisjoni liige Jüri Jaanson. Palun!

Jüri Jaanson

Austatud istungi juhataja! Austatud sotsiaalkaitseminister! Head kolleegid! Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 693 arutas sotsiaalkomisjon kokku neljal istungil. Esimesel istungil, mis oli 17. juunil s.a, kuulasime ära Sotsiaalministeeriumi põhjaliku ülevaate seaduseelnõust. Selle esitas hoolekande osakonna peaspetsialist Bärbel Vapper. Eelnõuga jätkatakse töövõimereformi elluviimist rehabilitatsiooni korralduse ja abivahendite eraldamise ümberkujundamisega. Sotsiaalministeeriumi peamine sõnum eelnõu tutvustamise ajal oli, et suurim muudatus seisab ees rehabilitatsiooni korralduses. Praegu tehakse inimesele küll rehabilitatsiooniplaan, aga abivajajad ei pruugi seda teenust saada. Teenus ei ole sugugi mitte vajaduspõhine ja tihtipeale saavad inimesed abi liiga hilja. Puudub terviklik lähenemine, selle asemel on pigem üksikteenused. Samuti on kvaliteet ebaühtlane. Terviklik lähenemine tähendaks, et töövõimetoetuse seadusega loodava töövõime hindamise süsteemi alusel toetatakse inimesele sobiva rehabilitatsiooni pakkumist, kas siis töölesaamist, töötamise jätkamist või igapäevaelu toetava sotsiaalteenusena. Tööalane rehabilitatsioon hakkab edaspidi käima töötukassa kaudu, igapäevaelu toetav sotsiaalne rehabilitatsioon aga Sotsiaalkindlustusameti kaudu.

Sotsiaalkomisjoni liikmete küsimused keskendusid peamiselt töövõime ja puude hindamise temaatikale, põhimõttele, kas abivajajal tuleb läbi teha üks hindamine või kaks. Kahe hindamise all mõeldakse seda, et puude ole-

masolu hinnatakse Sotsiaalkindlustusametis ja töövõime määratakse avalduse alusel töötukassas. Edaspidi küll üritatakse neid kokku viia, aga praegu ei ole see reaalne, sest töövõime hindamise osa peab järgnema puude hindamisele, siis saab seda tegutsemist ühtlustada.

Abivahendite eraldamise süsteemi kohta saime teada, et praeguste maavalitsuste komisjonide hallata oleva abivahendite jaotamise süsteemi haldamine läheb Sotsiaalkindlustusameti kätte. Praegu on abivahendite kättesaadavus regiooniti ebaühtlane, edaspidi peaks see mure kaduma. Abivahendeid puudutavad küsimused keskendusid samuti sotsiaalse ja tööalase vajaduse erisustele. Põhimõtteliselt on nii, et kui inimene vajab igapäevaeluks mingit abivahendit, siis töö tegemiseks peab see abivahend teinekord olema veidi suurema funktsionaalsusega. Seetõttu määratakse töötukassa ja Sotsiaalkindlustusameti koostöös abivahend vastavalt töökoha vajadustele. Ühesõnaga, esimesel istungil võeti ülevaate käigus kuuldu teadmiseks ja otsustati töövõimereformi elluviimise arutelu jätkata septembris.

Teisel istungil, mis toimus 26. augustil, palaval suvepäeval, võeti vastu otsus teha ettepanek võtta seaduseelnõu 693 täiskogu päevakorda 11. septembriks.

Kolmanda istungi pidasime täiskogu uue istungjärgu alguses 8. septembril. Seal arutati seaduseelnõu veel kord lühidalt ja võeti vastu otsused. Kõigepealt arvati seaduseelnõu välja 11. septembri täiskogu istungi päevakorrast, seda just ministri palvel ja pärast läbirääkimisi Riigikogu juhatusel. Otsustasime teha ettepaneku võtta see täiskogu päevakorda 17. septembriks, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtjaks 3. oktoober kell 15. Kõik need otsused võeti sotsiaalkomisjonis vastu konsensusega.

Lisaks arutati seaduseelnõu 693 ka neljandal istungil 15. septembril ehk esmaspäeval. Seal me vaatasime läbi kogu töövõimereformi rahastamise kava. Töövõimereformi puudutavad seaduseelnõud 678 ja 693 ehk töövõimetoetuse seaduse eelnõu ning sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Rahastamise kava esitas Rahandusministeeriumi fiskaalpoliitika osakonna juhataja. Saime ülevaate, kuidas summad jaotuvad ning kui palju saame rahastamise katteks vahendeid

Euroopa Sotsiaalfondist, riigieelarvest ja töötukassast. Lisaks arutasime 15. septembril uuemaid arenguid, mis seda seaduseelnõu puudutavad. Meie küsimustele vastas Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna juhataja. Nende ettekannete sisu võeti teadmiseks. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Jüri Jaanson! Avan läbirääkimised. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana soovib sõna Margus Tsahkna. Palun!

Margus Tsahkna

Lugupeetud juhataja! Hea Riigikogu! Sotsiaalhoolekande seadust ning tööturuteenuste ja -toetuste seadust muutev eelnõu on ühtpidi väga keeruline eelnõu. Samas on see võib-olla selle poliithooaja olulisimaid eelnõusid, kui silmas pidada selle mõju eelarvele. Oma sisult hõlmab see ju suurt reformi, mida valitsus on ette valmistanud – mõtlen muidugi töövõimereformi. Sotsiaalkomisjon on töövõimereformi arutades väga palju tööd teinud ja tuleb tunnustada sotsiaalkomisjoni esimeest Heljo Pikhofi. Sel ajal, kui paljud Riigikogu liikmed lihtsalt kohtusid suvel valijatega, istus sotsiaalkomisjon päevade kaupa koos ning kuulas puuetega inimeste, erivajadustega inimeste ja ka partnerorganisatsioonide arvamusi ja ettepanekuid töövõimereformi kohta. Põhimõtteliselt võib öelda, et enamik nende murekohti pole seotud mitte töövõimetoetuse seaduse eelnõuga, vaid just sotsiaalhoolekande seaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmisega.

Mis siis probleemid on? Mitte ükski puuetega inimeste organisatsioon ega muu partnerorganisatsioon, samuti IRL ei ole vaidlustanud töövõimereformi eesmärki. Eesmärk on tuua erivajadustega inimesed tööturule, nende suurem aktiivsus ühiskonnas. Me oleme absoluutselt samal seisukohal valitsusega, et praegune töövõime või õigemini töövõimetuse süsteem ei ole jätkusuutlik. Paraku oleme jõudnud olukorda, kus peaaegu kõik erivajadustega inimeste ja puuetega inimeste organisatsioonid on väga selgelt selle reformi vastu. Nad on esitanud terve hulga oma ettepanekuid, mida seni ei ole arvesse võetud.

Ma palun lisaiega!

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, kolm minutit lisaks!

Margus Tsahkna

Enamik ettepanekuid on seotud sotsiaalhoolekande seadusega, mis on meil täna siin arutusel. Eelnõu on valitsusest tulnud natukene kiirustades ja nii nagu kogu töövõimereformiga tuleb Riigikogul ka selle eelnõuga väga kõvasti tööd teha.

Mis on põhiprobleemid? Eelkõige on probleem see, et kui me soovime ellu viia töövõimereformi, siis selle eelduseks on head sotsiaalhoolekandeteenused. Vaid sel juhul saavad erivajadustega inimesed aktiivselt tööturule tulla ja ühiskonnaellu sekkuda, seal kaasa rääkida. Aastaid on püsinud probleem, et meil on omavalitsusi väga palju, nende tulubaas on väga erinev ja sotsiaalhoolekandeteenused Eestis on väga erineva tasemega. Sotsiaalministeeriumil on olemas päris värske asjaomane analüüs, aga seda teemat on analüüsitud aastate jooksul väga palju.

Täna meie ees oleva sotsiaalhoolekande seaduse muutmisega on see häda, et kohalikele omavalitsustele ei ole täpselt teenuseid ette kirjutatud. Sotsiaalhoolekandeteenuste standardite kehtestamisest on aastaid räägitud, kuid omavalitsuste ja riigi vahelise kokkuleppe puudumise tõttu ei ole neid kehtestatud. Meil on võimalus – ma nimetan seda ajalooliseks võimaluseks siin Riigikogus – koos töövõimereformiga need standardid kehtestada. Ilma hädavajalike teenusteta ei ole töövõimereformil sisulist mõtet ehk siis eesmärki tekitada 15 000 töökohta nendele inimestele, kes praegu on tööturult eemal – valdavalt on need erivajadustega inimesed –, me ei täida.

Teine suur eesmärk puudutab tööandjaid ehk siis neid, kes loovad töökohti. Võrreldes praeguste meetmetega ei ole nende motiveerimises tegelikult edasiminekut, pole motiive, et tööandjad hakkaksid töökohti looma. Sellel samal sotsiaalhoolekande seaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmisel peaksime väga tõsiselt arutama, millised on need motivatsioonibinõud, et tööandjad hakkaksid erivajadustega inimesi rohkem tööle võtma. Need võivad puudutada ka mingeid teisi seadusi, kas või näiteks riigihangete seadust või siis mingit maksuseadust – pean silmas just sotsiaalmaksu. Näiteks võiksid need

ettevõtjad, kellel on tööl teatud protsent erivajadustega inimesi, saada riigihankel mingisugused lisapunktid või eelisseisundi või siis saaksid nad erivajadustega inimeste pealt vähem sotsiaalmaksu maksta. Praegu teatud määral see sotsiaalmaksu vähem maksmine kehtib, aga see ei motiveeri tööandjat.

Üks eraldi suur teema, mis kõrvale on jäänud, on omastehooldajad. Ka minister ütles, et meil on 11 308 inimest, kes oma lähedasi kodu hooldavad. Need on terved ja haritud inimesed, kes tegelikult peaksid käima tööl, aga sotsiaalhoolekandeteenuste puudumise tõttu täidavad oma kohust lähedase inimese ees ja hooldavad teda 24/7 väga väikese hooldajatoetuse eest. Need inimesed on kõige lihtsamini tööturule tagasi toodavad. Nad vajavad konkreetseid teenuseid, et kas või osalise ajaga tööl käia. Selles seaduseelnõus neid ei ole ja omastehooldajad on üldse kogu töövõimereformi sihtrühmast kõrvale jäetud. See on aga väga tõsine teema. Samas, kui silmas pidada arutelu, mis meil sotsiaalkomisjonis olnud on, siis arusaamine, et me peame neid teenuseid rakendama, peame omastehooldajatega rohkem tegelema ja rakendama nn ühe ukse poliitikat, et puudega või erivajadusega inimene ei peaks mööda eri hindamisi käima, on minu arvates üldine. Selles osas mingit erakonnapoliitikat mängus ei ole. Paraku ei ole valitsus sellesisuliste ettepanekutega välja tulnud. Loodan, et Riigikogu teeb selle töö ära.

IRL toetab ettepanekut esimene lugemine täna lõpetada. Sotsiaalkomisjoni üldine seisukoht on, et seome töövõimereformi selle eelnõuga ja menetleme neid koos – eraldi ei olegi võimalik neid võtta.

Kõige lõpuks tahan öelda, et valdav osa puuetega inimeste organisatsioonidest on käivitanud petitsioon.ee lehel kampaania, et koguda toetusallkirju töövõimereformi ettepanekute poolt. Meie ühine seisukoht võiks olla tõdemus, et me ei tohi teha reformi lihtsalt reformi pärast, kui peaaegu kogu see sektor, kõik need inimesed, kes iga päev raskes olukorras on – erivajadustega, puudega inimesed –, on sellele vastu, kui me ei võta nende ettepanekuid kuulda.

Palun tutvuge esimese ja teise lugemise vahepeal nende organisatsioonide ettepanekutega, lugege ka seda petitsiooni ja pange sinna oma allkiri samuti alla, kui soovite! Teeme

selle eelnõu korda, sest ilma korraliku seaduseta ei ole mõtet väga kulukat ja mahukat töövõimereformi hakata ellu viima. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Keskerakonna fraktsiooni nimel palun kõnelema Marika Tuus-Lauli! Kaheksa minutit.

Marika Tuus-Laul

Head kolleegid! Selle töövõimereformi puudutava seaduseelnõu kallal on tõepoolest väga-väga palju tööd tehtud, aga mul on küll kahjuks tunne, et säärasel kujul see toimima ei hakka. Ma arvan, et seadusi ei saa siiski nii teha, et ministriumist tulevad täiesti läbi mõtlemata toorikud, mis lükatakse esimesele lugemisele, ja pärast seda hakatakse korduvalt avalikel ja tavalistel istungitel ning ka suvi läbi tühikuid täitma. See kõik on puuetega inimestesse külvanud hästi palju paanikat ja tohutult hirmu.

Ma ei taha süüdistada niivõrd praegust valitsust, sotsiaalkomisjoni esimeest ega kedagi komisjoni liikmetest, kuivõrd just eelmisi sotsiaalministreid Hanno Pevkurit ja Taavi Rõivast, kellel oli mitu aastat aega seda reformi teha. Praegu näeme, et sellega pole absoluutselt hakkama saanud. Praegune valitsus tormab paaniliselt, et osagi töövõimereformi eelnõude paketest seadusena vastu võtta. Kogu see töö on siiski olnud poolik, liiga palju on lünki, kus me pole vastuseid saanud. Selles mõttes käib ettevõtmine valitsusele üle jõu. Aeg aga nõuab takka.

Jah, reformi jõustumisega on nüüd aega, seda sai edasi lükatud. Aga me muudame ju põhjalikult seadust, mis puudutab 100 000 puudega inimest, puudutab nende elu ning nende lähedaste inimeste elu ja saatust. See oli varem ka teada, et Euroopa raha on vaja ära kasutada. Põhiline küsimus ongi, miks ikkagi Ansipi valitsus ei toonud seda eelnõu varem välja, mis takistas seda eelmises koalitsioonis tegemast. Praegu oleme tõesti lõhkise küna ees. Nii palju on küsimusi ja täitmata lünki. Ning ministriumide ametnikud ei oska vastata. Ministrid käivad komisjonis põhiliselt kuulamas ja kokku võttes võib öelda, et praegu tahetakse vastu võtta seadused, kuhu tuleb tulevikus sisu alles sisse kirjutada.

Väga täpselt on seda seaduseelnõu iseloomustanud Eesti Nägemispuuetega Inimeste Keskliidu juhatuse esimees Sülvi Sarapuu. Ta on öelnud, et töövõimereform on nagu maja, mida riik ehitab juba mitmendat aastat, sundides puuetega inimesed käsu korras sellesse sisse kolima, kuid ise alles plaanib hakata treppe ehitama ja seejärel neid jälle lammutama, sest trepid jäid teistele töödele ootamatult ette. Siis tuleb suur komisjon maja vastu võtma, aga selgub, et seinad, mis katust kannavad, kõiguvad tuules. Täpselt niiviisi selle asjaga praegu on.

Töövõimetoetuse seadusega kaasneb mitu seadust ning me teame, et valitsus ei jõua neid vastu võtta. Nüüd minnakse kergema vastupanu teed, sõlmitakse ühiskondlik lepe. Tekib küsimus, mille kohta see ikkagi sõlmitakse. Kas selle kohta, et lükkame probleemid edasi? Proua minister ütles siin eile, et sellesse leppesse pannakse kõik probleemid kirja. Ma arvan, et niisugune kaardistamine oleks tulnud ära teha enne selle eelnõu koostamist.

Kui me vaatame, mida meie laual olev tulevane hoolekandeseadustik pakkuma hakkab, siis näeme, et rehabilitatsiooni saajate ringi piiratakse ja see muutub põhiliselt tööalaseks. Kui sellel on mingi seos tööle saamisega, siis seda võimaldatakse. Neile aga, kes juba praegu tööl käivad – neid on ka 40 000 töövõimetus pensionäri –, on töövõimereformi eelarves planeeritud vaid sümboolne summa. See on pool protsenti tööalase rehabilitatsiooniteenuse mahust, nii et olematu summa. Nende kohta aga, kes on töövõimetud ja rehabilitatsiooni saama ei kvalifitseeru, on seletuskirjas öeldud, et nemad hakkavad edaspidi abi saama meditsiinisüsteemist n-ö taastusravi näol, ka on nende jaoks teenused omavalitsuselt. Ühtki uut mehhanismi, mida kasutades tervishoid hakkaks nendele inimestele rohkem teenust ostma, me praegu ei näe. Ei ole olemas sotsiaalteenuste standardeid, millest me oleme palju rääkinud ja mis ühtlustaks omavalitsuste pakutava abi. Me teame, et mõni suur omavalitsus, näiteks Tallinn suudab neid palju pakuda, väikesed omavalitsused üldsegi mitte. Tuleks paika panna osutatavate teenuste liigid ja maht, et tugi oleks ühtlasem.

Vajalikud abivahendid – kargud, proteesid, kuuldeaparaadid ja kõik muu selline – on töövõimereformi kava järgi vaid tööalaseks kasu-

tamiseks. Kodus üks abivahend, tööl teine. Kuskiltmaalt jõuab see absurdini välja ja päris täpselt ei osatagi selgitada, milline see regulatsioon siis ikkagi on. Et inimene saaks tööle minna, on loomulikult vaja tugiteenuseid. Oleme siin nendest palju rääkinud: isiklik abistaja, tugiisik vaimupuudega inimestele, viipekeele tõlketeenus. Minister eile ütles, et viipekeele tõlkimine hakkab olema üle Eesti igal pool ja ühtlaselt. Samas teame, et isegi kõige suurematel üritustel pole teinekord viipekeele tõlki.

Rahandusministeeriumi prognoosid on ülioptimistlikud: paneme igal aastal tööle 3000 inimest, viie aastaga 15 000 ja aastast 2020, kui Euroopa Liidu summad ära langevad, tuleb vajalik raha tööle läinud inimeste maksudest. Ei puuetega inimesed ega ka komisjoni liikmed pole saanud vastust, kust tulevad need töökohad. Öeldakse loomulikult, et riik ei loo töökohti, aga me viitame, et nn poole võimsusega töökohad on ju tööandjale palju kallimad. Minister on loetlenud stiimuleid, mida riik justkui pakub, aga me ei ole neid seadustest välja lugenud.

Täna kohtusime tööandjate keskliidu tegevjuhi Toomas Tamsariga ja tema ütles, et see on ülikallis reform ja tema arust ka väga toores. Kusagilt tuleb küll pihta hakata, aga praegusel kujul see hästi toimima ei hakka. Ta ütles ka seda, et paljud inimesed on majanduskriisi ajal töötuks jäänud ja hakanud saama töövõimetus pensioni. On halb karistada neid päris puudega inimesi, ütleme siis, neid päris sante sellega, et nad peavad tohutu kadalipu läbi käima. See on nende suhtes ülekohtune.

Loomulikult, nagu siin juba räägiti, ka omastehooldajate probleem on täiesti lahendamata. Hulk inimesi on sunnitud kodus olema, ja need on inimesed, keda oleks lihtne tööturule tagasi tuua. Haridusega seonduvate küsimustega ei ole tegeldud, sest nendele inimestele tuleb hariduse andmist kohandada. Aga ei ole vaja, et need inimesed jääksid ilma hariduseta ja teeksid seda kõige-kõige lihtsamat tööd.

Need on üksikud näited, aga süsteemis on puudusi väga palju ning puuetega inimeste organisatsioonid on öelnud, et kui nendele küsimustele vastuseid ei saa, tulevad nad üle-eestilisele piketile maavalitsuste ette. See oleks küll piinlik. Võime öelda, et praegune valitsus on kahjuks juba silma jäänud sellega, et puue-

tega inimesed tulid esimest korda Eesti ajaloos ratastoolide ja karkudega siia Toompeale. Tahaks kuidagi paremal moel need probleemid ära lahendada. Puuetega inimesed nõuavad väga selgelt aja maha võtmist, reformikava uut, väga süsteemset läbitöötamist ja õigetele alustele panemist. Ma arvan küll, et me saime ühe eelnõu päris palju paremaks, aga kõige ülejäänud kohta on küsimusi ja mõnedki asjad on täiesti tegemata. Me peaks kõike seda väga rahulikult ja süsteemselt ellu viima. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Heljo Pikhof Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Kõigepealt tänan sotsiaalkomisjoni liikmeid, kes on olenemata oma erakonnast usinalt suvel tööd teinud ja kaasa mõelnud! Tõesti, nagu Marikagi ütles, see paketi esimene eelnõu on läinud juba palju-palju paremaks, kuigi vajab ka veel tööd. Ma loodan, et tänagi käsitletav eelnõu saab meil sotsiaalkomisjonis palju paremaks. See kõik aga annab lootust, et eri fraktsioonid, olenemata sellest, kas kuulutakse koalitsiooni või opositsiooni, on kõik ühte meelt.

Räägiks natuke ka eelnõu positiivsetest külgedest. Eelnõu kuulub töövõimereformiga kaasnevasse paketti ja suur osa sellest puudutab sotsiaalhoolekandeteenuseid. Senine rehabilitatsiooniteenus jagatakse eelnõuga kaheks: tööalaseks rehabilitatsiooniks ja sotsiaalseks rehabilitatsiooniks. Eelnõu sätestab sotsiaalse rehabilitatsiooni eelhindamise, seega teenus muutub sihipäraseks ja vajaduspõhiseks. Tehniliste abivahendite eraldamise korralduses tuuakse seni maavalitsustel põhinenud regulatsioon Sotsiaalkindlustusameti alla. Seda eelkõige sihiga toetada töövõimereformi eesmärkide saavutamist ning tagada tehniliste abivahendite kättesaadavus võrdselt kõigile Eesti elanikele, sõltumata sellest, mis maakonnas nad elavad. Abivahendivajadus selgitatakse osalise töövõimega inimesel välja töötukassas ja kui tal see vajadus on, siis saab ta abivahendi ka muretseda. Praegu on inimesed ebavõrdses olukorras, eri maakondades võivad inimestel olla erinevad võimalused abivahendeid saada. Nii rehabilitatsiooni kui tehniliste abi-

vahendite eraldamise regulatsioonis hakkab praegusega võrreldes erinev olema see, et inimene saab ise valida, kust ta abivahendi ostab. Teisisõnu, enam ei ole teenusemahu lepinguid, inimene läheb ettevõttesse ja temaga koos liigub raha.

Eelnõu väljatöötamisel on lähtutud printsii- bist, et võimalikult vähe oleks dubleerimist, et inimene, kes pöördub Sotsiaalkindlustusametisse, saaks kohe talle ette nähtud teenuse kätte. Senine süsteem on aastaid puudega inimesi pahandanud. Inimesele tehakse küll hirmkallis rehabilitatsiooniplaan, mille koostamine maksab 200 eurot ja enamgi, aga sageli pole sellega muud teha kui lausahtlisse panna. On pahandatud sellegi pärast, et kui sobivat teenust pole võimalik saada või järjekorrad on pikad, siis suunatakse inimene saama teenust, mida ta ei vajagi. Uue süsteemi korral on nii, et taotleja saab mõlemad koos ehk saab plaani ja kohe suunamise teenuse saamiseks. Kui on järjekord, siis natuke peab ikka ootama ka. Praegu kahjuks järjekorrad on, eriti kui me räägime sotsiaalsest rehabilitatsioonist.

Eelnõu kohaselt hakkab rehabilitatsiooniteenus osutamine toimuma programmipõhiselt ehk juba hindamise käigus tuvastatakse, milline on inimese näidustus. Toon siin niisuguse näite. Oletame, et inimesel on ajukahjustus või midagi muud säärast. Sel juhul on teenuseosutaja sobiva programmi juba varem välja töötanud ja see võimaldabki eelhindajal suunata abivajaja juba konkreetselt selle programmiga ette nähtud abi saama. Rehabilitatsiooniplaani pole enam vaja koostada. See plaan koostatakse üksnes väga keerukate juhtumite puhul. Ning meeskond ei ole enam viieliikmeline nagu varem, vaid kolmeliikmeline. Eelhindamist hakkab korraldama Sotsiaalkindlustusamet ja sinna võetakse tööle spetsialistid, kes seda tööd hakkavad tegema.

Palun kolm minutit juurde!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit juurde.

Heljo Pikhof

Tööalane rehabilitatsioon saab olema tööturuteenus ja seda osutatakse individuaalse tegevuskava alusel, mitte rehabilitatsiooniplaani alusel. Väga oluline on, et kasvab aasta kohta ette nähtud teenuste maht. Kui me võta-

me tööalase rehabilitatsiooni teenuste mahu, siis see kasvab väga palju, 1500 euronit aastas ühe inimese kohta. Sotsiaalse rehabilitatsiooni kohta ütles ministeeriumi ametnik sotsiaalkomisjonis, et ilmselt saab see summa olema 1200 eurot inimese kohta aastas. See kõik näitab, et inimesed hakkavad rohkem teenu-seid saama. Seega peaksid ka nende vajadused kaetud saama. Kindlasti on ka erijuhtumeid, mil rahasumma peab olema palju suurem, et inimene saaks vajaliku abi kätte.

Mille üle on hea meel? Hea meel on selle üle, et jääb ära riigi raha tuulutamine ehk mõttetute REHA plaanide koostamine, mis on aastaid puuetega inimesi nõrritanud. Sotsiaaldemokraadid toetavad eelnõu menetlemist Riigikogus nii nagu meie koalitsioonipartnerid ja opositsioonipartnerid. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, süngen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 693 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrán eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 3. oktoobri kell 15.

2. Õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu (663 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde. See on põhiseaduskomisjoni algatatud õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu 663 esimene lugemine. Palun ettekan-deks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Peep Aru!

Peep Aru

Lugupeetud aseesimees ja head kolleegid! Teatavasti algatas eelnõu 663 õiguskantsleri seaduse täiendamise kohta põhiseaduskomis-jon. Konkreetne ajend oli õiguskantsleri pöör-dumine põhiseaduskomisjoni ja mitme teise Riigikogu komisjoni poole, et täpsustada tema õigusi ja ka kohustusi kõnealusel valdkonnas. Põhiseaduskomisjon arutas õiguskantsleri bü-roos välja töötatud seaduseelnõu ja selle sele-tuskirja mitmel korral, tegime üheskoos õigus-kantsleriga ka teatud muudatusi. Täna on eelnõu jõudnud esimesele lugemisele.

Mis on eelnõu eesmärk? Eelnõuga täiendatakse õiguskantsleri seadust ning nähakse selles ette õiguskantsleri selgesõnaline ülesanne teostada järelevalvet isikute põhiõiguste ja -vabaduste järgimise üle täidesaatva riigivõimu asutuste poolt varjatult isikuandmete ja sellega seonduva teabe kogumise, töötlemise, kasutamise ja järelevalve korralduses. Eelnõu eesmärk on sätestada senisest selgemalt õiguskantsleri pädevus isikuandmeid puudutava jälitus- ja julgeolekuteabe varjatud töötlemise kontrollimisel, soovides sellega rõhutada õiguskantsleri kui õigusnormide põhiseaduspärasust analüüsiva ja põhiõiguste järgimist kontrolliva sõltumatu ametiisiku järelevalve olulisust selles intensiivseid põhiõiguste riiveid võimaldavas ning ühiskonna kui terviku jaoks sensitiivses riigi tegevuse valdkonnas. Ka soovitakse rõhutada, et õiguskantsleri järelevalve eelnimetatud valdkonnas on regulaarne ja proaktiivne, see ei põhine üksnes konkreetsete üksikjuhtumite kohta esitatud kaebuste lahendamisel. Ühtlasi tahetakse selle seadusmuudatusega anda selle valdkonna eraldi väljatootmisega selge signaal nii ühiskonnale kui ka asjaga tegelevatele ametkondadele, et õiguskantsleril on pädevus andmete varjatud töötlemise valdkonnas järelevalvet teostada.

Tuleb öelda, et efektiivne kontroll jälitus- ja julgeolekuvaldkonna üle on demokraatia ja õigusriigi toimimise eeldus. Vaieldamatult kuulub see jälitustegevuse õiguspärasusega seotud menetlusgarantiide hulka. Seejuures ei saa õigusriigis järelevalve jälitustegevuse üle olla vaid ühe institutsiooni teostatav, see töö on jagatud mitme järelevalveasutuse ja järelevalveliiigi vahel, nii et on moodustunud jälitustegevuse järelevalve süsteem. Jälitustegevuse järelevalves võib eristada kohtulikku, haldusesisest, parlamentaarset, eksperdi- ja sõltumatu ametiisiku kontrolli, samuti kaebuste süsteemist lähtuvat kontrolli. Praegusel juhul käsitleme sõltumatule ametiisikule antud õigusi ja kohustusi selles kontrollisüsteemis.

Mõni aeg tagasi, nimelt 2009. aasta mais toimus Tallinnas Euroopa Liidu liikmesriikide, Šveitsi ning Norra luure- ja julgeolekuteenistuste järelevalvega tegelevate parlamendikomisjonide konverents. Seal vastu võetud deklaratsiooni punktis 3 on rõhutatud, et kõik riigid, kes konverentsil osalesid, peaksid pöörama tähelepanu sõltumatu välise kontrolli

kehtestamisele. Oleme siin Eestis jõudnud selle lävele.

Seletuskirjas on kõik asjad põhjalikumalt lahti kirjutatud. Usun, et kõik Riigikogu liikmed on sellega tutvunud. Meie algatatud eelnõu kohta saabus ka Vabariigi Valitsuse seisukoht, mille üldine tonaalsus on niisugune, et valitsus otsustas oma 12. juuni istungil eelnõu toetada. Ühtlasi edastati meile Siseministeeriumi ja Kaitseministeeriumi seisukohad, kus olid mõned ettepanekud, kuidas võiks seaduseelnõu veel paremaks teha.

Riigikogu põhiseaduskomisjon arutas eelnõu esimesele lugemisele saatmist 8. septembril. Sellele põhiseaduskomisjoni koosolekule olid kutsutud ka õiguskantsler Indrek Teder, õiguskantsleri vanemnõunik Mait Laaring, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna avaliku õiguse talituse nõunik Sander Põllumäe, Siseministeeriumi sisejulgeolekupoliitika osakonna nõunik Jaarek Konsa, Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna nõunik Maris Riisenberg, Kaitsepolitsei ameti peadirektori asetäitja Martin Arpo ja Teabeameti õigusosakonna juhataja Maili Mark. Nii et kõik, keda see seaduseelnõu puudutab kas asutuste või kõrgemalseisvate institutsioonide näol, olid sellel koosolekul esindatud.

Refereerin selle koosoleku tonaalsuse iseloomustamiseks kõigepealt Rait Marustet, kes sõnas, et õiguskantsleri seadust saaks õiguskantsleri järelevalve pädevuse osas täiendada ja täpsustada. Tuleks kaaluda võimalust teha õiguskantslerile ülesandeks töötada välja Õiguskantsleri Kantselei sisemine töökord, kuidas õiguskantsler asjaomase järelevalve pädevust realiseerib. Kui õiguskantsler kontrollib, kuidas ametkondades peetakse kinni reeglitest ja protseduuridest, siis peab ta ka ise saama juhendada teatud korrast ja reeglitest. Ka on vajalik, et eri ametkondadel oleks endal toimiv sisekontrolli süsteem. Õiguskantsleri külastused eri asutustesse peaksid olema võrreldavad ja toimuma korra kohaselt, metoodiliselt ja regulaarselt.

Kindlasti peaks täpsustama eelnõu regulatsiooni nii, et ei jääks muljet, nagu õiguskantsler saaks hakata asendama või kontrollima kohtute tegevust. Kohus lahendab üksikjuhtumeid, hindab konkreetsete toimingute põhjendatust ning kooskõla seadusega. Õiguskantsler analüüsib süsteemi toimimist tervikuna, kas on

olemas õiguspärased regulatsioonid, protseduurid ja järelevalve. Kui need küsimused on paigas, siis üksikjuhtumite sisusse ei peaks õiguskantsler sekkuma. Regulatsioonis peaksid kajastuma ka riigisaladusele ja salastatud välisteabele juurdepääsu välistavad asjaolud, kaitsmaks ametkondade spetsiifilist tööd. Näiteks Riigikogu liikme staatuse seaduse § 19 lõikes 2 on selgelt kirjas neli erandit, millal võib piirata Riigikogu liikme juurdepääsu riigisaladusele ja salastatud välisteabele. Need seonduvad eelkõige vajadusega kaitsta julgeolekuteabe allikat ning mitte seada ohtu julgeolekuasutuse tegevuse meetodeid ja pooleliolevaid operatsioone, samuti sellesse kaasatud isikuid ja koostöö salajasust. Kaitsepolitsei esindaja tõi esile kolmanda osapoole reegli, mis ilmselt tuleb samuti mingil moel regulatsioonis fikseerida. Kui see on seadusega tagatud, siis on teisel osapoolel kindlam ja julgem koostööd teha.

Kõik sellel koosolekul osalejad avaldasid seisukohta, et väikeste muudatuste tegemisega esimese lugemise järel, teiseks lugemiseks ettevalmistamisel on võimalik täpsustuste abil eelnõu heaks teha ja õiguskantsleri seadust tõesti muuta. Ma ei hakka neid täpsustusi eraldi ette lugema, aga kõigi jutt oli enam-vähem ühesugune, igapähele natuke omast aspektist.

Komisjon võttis vastu järgmised menetluslikud otsused. Kõigepealt selle, et saata eelnõu Riigikogu täiskogu eilsesse päevakorda, aga eilest sai täna. Teeme ka ettepaneku esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute tähtajaks määrata kümme tööpäeva, s.o 1. oktoober 2014 kell 17.15. Kõik otsused võeti vastu konsensusena, kaasa arvatud see, et mina siin puldis olen. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Asume küsimuste juurde. Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud kolleeg! Loen seletuskirja, kus on must valgel kirjas fraas "isikuandmete varjatud kogumine ja edasine töötlemine, mida Eestis teostavad eelkõige jälitus- ja julgeolekuasutused". Kui me võtame selle eelnõu, siis ma ei tea, kas natuke aega hiljem tuleb välja, et Õiguskantsleri Kantselei on lisatud siia ritta, kus on räägitud sellest, et vaid

jälitus- ja julgeolekuasutused töötavad selles sfääris. Kas sa ei leia, et tänasel päeval on juba teistelgi võimalus seda tööd teha? Miks me paneme selle ülesande õiguskantslerile ja tema kantsleile?

Peep Aru

Varjatud jälitustegevusega tõepoolest tegelevad nii jälitusasutused kui ka julgeolekuasutused. Nii et julgeolekuasutus on siin kahe rollis. Aga õiguskantslerile me ei pane ju kohustust kedagi varjatult jälgida. Õiguskantslerile me anname selge sõltumatu ametiisiku kontrollifunktsiooni. See on täiesti erinev. Nagu ma ütlesin, kontroll selliste asjade üle on süsteemne. Ma lugesin siin ka ette, et järelevalves eristatakse kõigepealt haldusesisest kontrolli, samuti parlamentaarset, eksperdi- ja sõltumatu ametiisiku ning kaebuste süsteemist lähtuvat kontrolli. Õiguskantsler täidab seni Eestis olnud tühiku, hakates tegema sõltumatu ametiisiku kontrolli. See peaks andma kõigile Eesti ühiskonnas kindlustunde, et kõik, mida julgeoleku- ja jälitusasutused teevad, on seaduslik ning inimeste põhiõigusi riivatakse võimalikult vähe ja ainult seaduste alusel.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tunnen huvi, kas komisjonis oli ka jutuks, et kui sellest eelnõust seadus saab, kas õiguskantsleri meeskonda on ka täiendavat jõudu juurde vaja.

Peep Aru

Õiguskantsleri meeskonda täiendavat personali juurde vaja ei ole. Eelarve selle funktsiooni täitmiseks on piisav ja kui tekib personaalseid probleeme, siis on võimalik neid lahendada olemasoleva koosseisuga.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb, teine küsimus!

Valeri Korb

Aitäh! Ma ikka nurisen selle lauseosa üle, mida ma esimeses küsimuses puudutasin. Minu meelest kontrollimine tähendabki seda, et töötame selle informatsiooniga. Kõige suu-

rem mure aga on selle pärast, et nende inimeste ring, kes infot sinu ja minu ja teiste inimeste kohta kätte saavad, laieneb.

Peep Aru

No kuidas? Kontrollides need inimesed, kes seda teostavad, kahtlemata teatud informatsiooni saavad, aga eesmärk ei ole mitte seda informatsiooni saada. Eesmärk on kontrollida, kas läbiviidud varjatud jälitustegevus on toimunud seaduspäraselt ja võimalikult vähe inimeste põhiõigusi riivates. Ning kindlasti on nendel inimestel ka kohustus mitte lobiseda.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 663 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrán eelnõu 663 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 1. oktoobri kell 17.15.

3. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (702 OE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Järgmine päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu 702 esimene lugemine. Ettekandja on Meelis Mälberg. Palun!

Meelis Mälberg

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Eesti Reformierakonna fraktsioon algatas selle otsuse eelnõu tingituna asjaolust, et kaks meie fraktsiooni liiget valiti europarlamenti ja fraktsiooniga on liitunud nende asendusliikmed. Fraktsiooni uuenenud koosseis tingib ka selle, et me vaatame oma fraktsionisisest ülesanded üle ja uuendame esindust riigieelarve kontrolli erikomisjonis. Teeme ettepaneku nimetada riigieelarve kontrolli erikomisjoni asendusliikme Aivar Sõerdi asemel erikomisjoni asendusliikmeks Andre Sepp. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Põhiseaduskomisjoni ettekandja on Peep Aru. Palun! Jõudsite õigel ajal, rahvasaadik!

Peep Aru

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Nii hea eelnõu arutelu põhiseaduskomisjonis oli väga lühike ja konkreetne. Ühtegi küsimust ei olnud, me läksime kohe otsustamise juurde. Seda me tegime konsensusega. Eilse päeva päevakorrast siin Riigikogus kandus see eelnõu üle tänasesse, see juhtus sõltumata komisjoni tahtest. Otsustasime teha ettepaneku esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 18. september kell 17.15. Samuti on meil ettepanek, et kui esimene lugemine täna lõpetatakse, siis viia teine lugemine läbi 25. septembril, mil teha ka lõpphääletus. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas komisjoni ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kõne-soove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 702 esimene lugemine lõpetada, teisi ettepanekuid ei ole. Eelnõu 702 muudatusettepanekute tähtaeg on 18. september kell 17.15.

4. Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (666 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 666 esimene lugemine. Palun ettekandjaks Ken-Marti Vaheri!

Ken-Marti Vaher

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud eelnõu 666, mis on Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, on algatatud eesmärgiga takistada ja ka ennetada avalike vahendite varjatud kasutamist valimisreklaamiks. Kõige tõsisem probleem on ilmnunud omavalitsuste tasandil, eelkõige Tallinna linnas, kus see probleem on kahjuks aktuaalne olnud päris mitmete valimiste eel. Kahetsusväärset juhtus

see ka mõni kuu tagasi Euroopa Parlamendi valimise eel.

Meie selge soov on pakkuda välja mõned meetmed, et sellist praktikat Eestis muuta. Riigikogu valimise kampaania on sisuliselt alanud, meil on järgmiste valimisteni aega vähem kui pool aastat. See eelnõu tahab muuta sellist praktikat ja ka hoiakuid, mille korral kasutatakse omavalitsuse rahastatud trükimeediat ja audiovisuaalset meediat selleks, et lõigata ilmselget poliitilist kasu. Avalikke vahendeid kasutatakse korruptiivselt isikliku kasu huvides.

2013. aasta sügisel arutasid seda praktikat mitmed Riigikogu organid, kaasa arvatud korruptsioonivastane erikomisjon. On tehtud otsuseid ja antud hinnanguid konkreetsete juhtumite kohta. Nagu on teada, ka õiguskaitsorganid tegelevad selle temaga aktiivselt, aga natuke teise rakursi alt ja kasutades karistus-seadustikus ja kriminaalmenetluse seadustikus olevaid võimalusi. Probleem ei piirdu aga kohalike omavalitsuste valimisega, see laieneb ka teistele valimistele. Eelnõus on välja pakutud muudatused kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusse, Riigikogu valimise seaduse täiendamine ja ka Euroopa Parlamendi valimise seaduse täiendamine.

Konkreetselt eelnõu sisust väga lühidalt. Me soovime panna piiri maksumaksja raha väärkasutamisele ja valimistulemuste ebaausale mõjutamisele. Soovime keelata kohaliku omavalitsusüksuse vahendite kasutamise valimisagitatsiooniks. Kohalikul omavalitsusüksusel on eelnõu kohaselt keelatud avaldada aktiivse valimisagitatsiooni ajal, mis on teatavasti 40 päeva, mis tahes vormis reklaami, välja anda asjaomaseid trükiseid ja kasutada muid meediateenuseid. See keeld hõlmaks meediaväljaannetes, kaasa arvatud internetis avaldatavat reklaami, omavalitsusüksuse väljaantavaid või tellitavaid trükiseid, sh ajalehti, samuti audiovisuaalset meediat ja teisi meediateenuseid, mis on seadustes sätestatud.

Samasuguse eesmärgiga on Riigikogu menetluse esitatud ka üks teine eelnõu – 497 SE –, mis on menetluse käigus saanud märkimisväärsete muudatuste objektiks. Loodetavasti menetletakse seda sügisel edasi. Meie oleme valinud pisut teistsuguse regulatsioonimeetodi kui eelnõus 497. Diskussioonides ja ka tegelikus elus on ilmnunud vägagi selge

praktika, kus on kasutatud piiripealseid, ka raskesti tõendatavaid võtteid. Nii et kõige selle reguleerimine, täpne sätestamine seadustes ei ole lihtne, aga me oleme välja pakkunud lahenduse, mis võiks sellist praktikat päriselus muuta.

Lühidalt kokku võttes on probleem selles, et kuigi poliitiline välireklaam on aktiivse valimisagitatsiooni ajal seadusega keelatud ja sellel keelul on olnud reaalne mõju erakondade käitumisele, pole see siiski sisuliselt takistanud mitmel omavalitsusel ka lubamatuid võtteid kasutada. Meie välja pakutud keeld on ulatuslik, ette on nähtud mitmed piirangud. Eelkõige on sätestatud väga selge ajaline piirang. Proportsionaalsuse tagamiseks on välja pakutud ajaline piirang 40 päeva ulatuses, mis kehtiks aktiivse valimisagitatsiooni ajal täpselt samamoodi, nagu see kehtib poliitilise välireklaami puhul.

Samuti on ette nähtud väga selge säte, mis puudutab nende teadete edastamist, mis tulenevad hädaolukorrast teavitamise regulatsioonist, ja samuti neid teateid, mille avaldamise kohustus tuleneb seadusest. Neid on päris mitut laadi. Ma tean, et põhiseaduskomisjonis oli selle sätte üle põgus arutelu. Heideti ette asjaolu, et eelnõus pakutud keeld on liiga ulatuslik. Ma arvan, et see ei ole kaugeltki mitte selle eelnõu siht, et keeld oleks ulatuslik, pigem võiks ta olla piiratud. Loomulikult on võimalik eelnõusse lisada konkreetseid sätteid, pidades silmas võimalusi, mille puhul ei saa tekkida kahtlust, et mingeid teadaandeid või reklaamikampaaniaid kasutatakse poliitagitatsiooni eesmärgil, vaid on selge, et need on vajalikud mõne organisatsiooni, asutuse või kohaliku omavalitsuse asutatud juriidilise isiku tavapäraseks tegevuseks. Paragrahvi 1 punktis 2, § 2 punktis 2 ja § 3 punktis 2 nähakse ette ka vääртеokoosseisud. Seega need sätted on tagatud sanktsioonidega, nagu need kehtivad ka poliitilisele välireklaamile kehtestatud piirangute rikkumisel.

Ma loodan, et me liigume selle eelnõu menetlemisel edasi sarnaselt eelnõuga 497. Arvan, et on mõistlik vaadata neid eelnõusid mingil kujul tervikuna. Eelnõu ettekandjana pean ma väga oluliseks, et sügise jooksul Riigikogu langetab otsuse, mis võiks teatud hoiakuid ja poliitilist kultuuri juba enne Riigikogu valimise aktiivse kampaania algust muuta.

Loodan väga, et põhiseaduskomisjon langetab oma otsused selles konkreetses küsimuses võrdlemisi kiiresti. Täna väga!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Kalev Kotkas, palun!

Kalev Kotkas

Täna, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Eelnõus on kõigi kolme valimise puhul vastavas paragrahvis kirjas lõige 1, mis on sõnastatud nii: "Kohalikul omavalitsusüksusel on aktiivse valimisagitatsiooni ajal keelatud avaldada ja levitada mistahes vormis reklaami, trükiseid ning meediateenuseid." Kuidas algatajate meelest suhestub väljend "on keelatud avaldada mistahes vormis meediateenuseid" valdade kodulehekülgedega internetis? Kas on oht, et nii jõulise sõnastuse korral tuleb 40 päeva enne valimisi kodulehed kinni panna?

Ken-Marti Vaher

Täna küsimuse eest! Valdade kodulehekülgede näol on tegemist teabekandjatega, mille kaudu käib regulaarne teavitamine kohalike omavalitsuste tegevusest ja selle eelnõu siht ei ole küll kuidagipidi halvata tavapärase kohaliku omavalitsusüksuse tegevust. Eelnõu siht on muuta senist praktikad, mida kahjuks mõned omavalitsused on rakendanud. Kehtivates seadustes olevatest keeldudest on kõrvale hiilitud ja kasutatud avalikke vahendeid isiklikes huvides. Ma tuletan meelde, et samasugune säte on alates 1. aprillist 2013 korruptsioonivastases seaduses: § 5 räägib põhjalikult avaliku vahendi korruptiivsest kasutamisest. Analoogne säte on ka karistusseadustikus, mille § 201 räägib omastamisest. Hoolimata sellest ja ka ettenähtud sanktsioonidest ei ole suudetud praktikad muuta ja sellel on kahjuks olnud märkimisväärne mõju valimistulemustele. Teatud isikud ja teatud poliitilised jõud on sisuliselt osanud endale eeliseid luua. Minu arvates ei ole see mõistlik ja Riigikogu ei tohiks seda tolereerida. Teie kahtlus, ega see tulevane seadus ei halva kuidagi kohaliku omavalitsuse tavapärase elu, on küll õigustatud, aga minu vastus sellele küsimusele on kindel ei. Muidugi, kui õigusanalüütikud soovivad menetluse käigus eelnõu sõnastust parandada, et see oleks kellegi jaoks kohasem

ja välistaks mitmeti tõlgendatavuse, siis seda me saame teha. Selleks ongi parlamendis menetlusetaapid ette nähtud.

Esimees Eiki Nestor

Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea ettekandja! Ma arvan, et ei ole juhuslik, et selle eelnõu number on 666. Me ju teame, mis numbriga tegemist on – see on saatanlik number ehk kannab too eelnõugi seda mõtet. Kõigepealt ma leian, et eelnõu on põhiseadusvastane. Pean silmas põhiseaduse § 154, mis räägib kohaliku omavalitsuse autonoomiast. Mis puutub eelnõu ulatusse, siis eelnõu § 1 lõige 3 ütleb: "Käesolev paragrahv kehtib ka kohaliku omavalitsuse osalusega äriühingu ning sihtasutuse või mittetulundusühingu suhtes, kelle asutajaks on kohalik omavalitsusüksus." See tähendab seda, et eelnõu puudutab nii haiglaid, muuseume, teatreid kui ka transpordiettevõteteid. Näiteks tulevikus 40 päeva enne valimisi transpordiettevõtted ei tohi ennast reklaamida. Ei tohi teada anda, mis ajal buss ühest või teisest peatusest väljub ja mis kell teise peatusesse jõuab. Aga ma küsin hoopis nii: miks ei hõlma eelnõu riigiettevõtteid, riigi sihtasutusi, ministereid, riigi asutatud MTÜ-sid jne?

Ken-Marti Vaher

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et selle eelnõu number on vahest tõesti mingisuguse suurema tähendusega, püüab see eelnõu ju vähendada teatud deemonlikku käitumist, eriti Eesti suurimas omavalitsuses. Eks see pisike kuradike poe ju ikka igasse taskusse, pressib sisse igast väikseimastki august, mis on jäetud selleks, et oma tegevust õigustada. Me püüame rakendada ühe meetme – see pole küll kaugeltki täiuslik meede –, et sellist praktikast ja suhtumist vähendada.

Mis puutub teie küsimusse, siis just nimelt sellepärast ma mainisin oma kõnes ka eelnõu § 1 punktis 1 toodud uue paragrahvi sõnastust. Selle uue § 5² lõige 2 sätestab, et see piirang ei kehti nende teadaannete avaldamisele, mille avaldamise kohustus tuleneb seadusest. Ja nagu ma eelmisele küsimusele vastates toonitasin, ei tohi see tulevane seadus mingil juhul halvata tavapäraselt kohaliku omavalitsuse tege-

vust, mis on kõigile mõistetav ja mida maksu- maksja ootab. See halvamine ei ole kaugeltki olnud meie siht, kuigi mõni pahatahtlik tõlgitseja tahab seda nii väänata.

Küsimus riigi äriühingute kohta on minu arvates õigustatud. Ma arvan, et asjaomane praktika peab ka riigi äriühingute ja riigi osalusega ettevõtete puhul samasugune olema. Usun, et sellise muudatuse võiks eelnõusse teha. Küsimus on selles, et probleem, mida me eelkõige lahendada püüame, on puudutanud kampaaniaid, mida on rahastatud otse kohaliku omavalitsuse eelarvest. Kohaliku omavalitsuse asutatud juriidilised isikud on eelnõus ära toodud selleks, et välistada ümber nurga minekut, kui kellelgi on tahtmine seda teha.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Tüli sellest eelnõust on üsna palju. Kuidas suhtuda sellisesse innovaatilises mõttesse, kui teeksime niimoodi, et avaldame kõik kandideerijate nimekirjad üleriigilistes lehtedes ja valimiste päeval valimisjaoskonnas ning rohkem mitte mingisugust propagandat teha ei tohi? Siis saaksid valituks need, kes on terve elu suhteliselt truult oma tööd teinud, on ühiskonnas tuntud ja lugupeetud. Järsku saaksime nii kõige ausama tulemuse. Kuidas sellesse suhtuda?

Ken-Marti Vaher

Aitäh, Aivar, selle mingil kujul õigustatud provokatiivse küsimuse eest, mis tuli tõenäoliselt eelmisest küsimusest ajendatuna. Riigikogu on seadusandjana see organ, kes hindab proportsionaalsust, millises mahus ja millises ulatuses on valimisagitatsioon lubatud. Nagu me teame, on poliitiline välireklaam aktiivse valimisagitatsiooni ajal ehk 40 päeva enne valimisi Eestis juba aastaid keelatud olnud. Selle tõttu ei ole sisuliselt mitte kui midagi juhtunud. On Euroopa riike, kus poliitiline välireklaam on reguleeritud teistmoodi, kus see on lubatud, ja on riike, kus on ülitäpselt määratud, mis piirides võib aktiivse valimisagitatsiooni ajal reklaami teha. See on täiesti meie endi, seadusandjate määrata, millises ulatuses teavitamine on mõistlik.

Ma arvan, et sinu äärmuslik ettepanek on tehtud läbi huumoriprisma. Oluline on, et inimestel on võimalus oma ideid, ideoloogiat, oma maailmavaadet tutvustada. Küsimus on, milline on piir, kust alates minnakse liiga kaugele, toppides valimispropagandat igast aknast ja uksest sisse. Me mäletame, et poliitilise välireklaami keelu ajend oli eelkõige see, et see hakkas väga suures mahus risustama avalikku ruumi. Seadusandja otsustas selle ära keelata ja valimisaktiivsus on küll mitte kaugeltki sellest tulenevalt, aga pärast seda hämmastaval kombel jäänud samaks või isegi kasvanud. Valimistel tehtav agitatsioon on minu arvates muutunud efektiivsemaks, pigem on inimestega suhtlemiseks kasutatud otsesemaid kanaleid kui postriid kuskil majaseina peal.

See kõik on täiesti seadusandja valida. Meie valik selle eelnõu ja ka eelnõu 497 puhul on eelkõige see, et põhiseaduskomisjonil lasub kohustus mõelda, kuidas me suudaksime asjaomase praktika riigis sellisena kehtestada, et kõigil on ühed ja samad reeglid. Ei tohi kehtida reeglid, mis lasevad tekkida olukorral, kus mõned kasutavad privileege ja saavutavad nõnda ühemõttelise konkurentsieelise. See on ilmselge avalike vahendite korruptiivne kasutamine.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma küsingi sellesama konkurentsieelise kohta. Teatavasti on meil kõik maavanemate kohad politiseeritud. Nad kasutavad avalikke vahendeid väga palju ka oma erakonna esiletõuiseks. Kas 40 päeva enne valimisi peaks maavanemate tegevuse seisma panema ja keelama nende avalikud esinemised?

Ken-Marti Vaher

Kui teie hinnangul on see, et isikud kuuluvad kuhugi erakonda ja on seejuures kuhugi ametisse nimetatud, taunitav, siis see on täiesti teie valik. Kui te nimetate maavanemate kohti politiseerituks, siis on seegi teie enda põhimõtteline valik. Minu hinnangul see, et üks või teine inimene kuulub erakonda, ei ole kaugeltki mitte taunitav. See ei saakski seda olla. Me oleme ju kogu aeg rääkinud, et inimesed võik-

sid olla erakondade liikmed, võiksid oma ilma vaadet selgemalt väljendada. Selle nimel on demokraatiat siin Eestis üle 20 aasta ehitatud. Aga ma arvan, et mitte see ei ole tänase arutelu kese, kas inimesed on erakonnas või ei ole, miks nad ühte erakonda kuuluvad jne.

Kui te viitate sundparteistamisele, mis on viimasel aastakümnel mitmel pool Eestis ja mitmes omavalitsuses tõsine probleem olnud – et kedagi on sunnitud parteisse astuma –, siis see on hoopis teine teema. Tegemist on kriminaalkuriteoga ja sellisel juhul saavad juba õiguskaitseorganid oma menetlusi läbi viia. Siinkohal tuletan meelde, et sundparteistamise säte kirjutati karistusseadustikku sooviga hoida ära sellist nähtust nagu kellegi surveamine, ähvardades ametikoha või mõne muu privileegi kaotamisega. Umbes nii, et kui sa ühte või teist sammu ei tee, kui sa erakonnaga ei liitu, siis sa kahjuks enam omavalitsuse lasteaia juhataja, kooli direktori või mõne muu ametikoha peal jätkata ei saa. See oli rohkem kantud sellest eesmärgist, mitte kaugeltki karistamissoovist. Pigem pidasime silmas vajadust muuta poliitilist kultuuri, teatud hoiakuid ja ka teatud nähtusi.

Selle eelnõu mõte on, kordan veel kord, püüda pakkuda kõikidele samasuguseid võimalusi nii omavalitsuste valimise, europarlamenti valimise kui ka Riigikogu valimise ajal. Me mäletame, et kuigi korruptsioonivastane erikomisjon ja ka Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjon on üsna põhjalikult 2013. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimise eelseid rikkumisi menetlenud ja ka hinnanguid andnud, jätkus selline praktika ka enne Euroopa Parlamendi valimisi. Ühes omavalitsuses tehti massiivne reklaamikampaania, mida kanti üle kõikides Eesti audiovisuaalsetes kanalites 5.–15. maini. See toimus valimisagitatsiooni tippajal ühe omavalitsuse huvides, kusjuures astus üles ka ühe nimekirja esinumber. Kahjuks me näeme, et see praktika jätkub. Ükskõik, milliseid samme on teinud parlamendi erinevad organid või mittetulundusühingud, kes teatavasti on kõikide valimiste eel välja pakkunud kokkulepet erakondade vahel, et siin on konkreetseid reeglid, siin on põhimõtted, ärme neid riku, ikkagi rikutakse. Minu arvates peaks seadusandja selle lõpetamiseks astuma resoluutseid samme.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Eelnõus pakutakse, et kohaliku omavalitsuse üksusel on aktiivse valimisagitatsiooni ajal see ja teine asi keelatud. Me teame, et kohalikus omavalitsuses ametnikud tulevad ja lähevad. Vahest võiks seda eelnõu täpsustada, et keeld on näiteks 40 päeva või kaks või kolm nädalat enne valimispäeva. Mis te arvate sellest?

Ken-Marti Vaher

Minu arvates see 40 päeva on täiesti proportsionaalne ajaline piirang. Minu arvates on oluline, et seadusse on seatud väga konkreetne piirang. Nagu ma ütlesin, see ei ole kaugeltki esmakordne praktika. Poliitilise välireklaami puhul on samasugune ajaline piirang ehk aktiivse valimisagitatsiooni aeg. Näiteks europarlamenti valimise ajal kehtis see keeld 16. aprillist kuni 25. maini ehk sisuliselt 40 päeva. Ma arvan, et see on nüüdki eelistatuim tähtaeg.

Esimees Eiki Nestor

Küsimusi rohkem ei ole. Aitäh! Põhiseaduskomisjoni ettekandja on Rein Lang. Palun!

Rein Lang

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Minu ülesanne on teile anda ülevaade, mis toimus eelnõu 666 arutelul põhiseaduskomisjonis. Arutelu toimus 8. septembril ja üritan anda lühidalt edasi sealsed seisukohad.

Algatajate nimel tutvustas seda eelnõu Urmas Reinsalu, kes rääkis enam-vähem sama juttu, mida Ken-Marti Vaher täna. Aga ta ütles ka, et algataja ei ole kinni just selles lahendus- käigus, mis paberile on pandud. Seda väidet me siin täna nagu ei kuulnud. Urmas Reinsalu põhiline mure oli selles, et Riigikogu menetluses on küll analoogne eelnõu, mida rahvasuu tunneb Valdo Randpere eelnõuna ja mis kannab numbrit 497, aga see eelnõu ei lähe piisavalt kaugele ja teiseks pole seda ka küllalt kiiresti menetletud. Selle peale küsis komisjoni esimees Rait Maruste, kas ta on õigesti aru saanud, et algatajate jaoks ei ole mitte kõige tähtsam eelnõu ise, vaid et selles sisalduv idee kanduks edasi. Selle peale algataja esindaja vastas, et algataja kindlasti toetab seda, et eel-

nõu läheks Riigikogu täiskokku seitsmenädalase tsükli jooksul. Igaüks, kes kohal viibis, sai sellest aru nii, et tagasi eelnõu algatajad eelnõu ei võta.

Seejärel sai sõna valitsuse esindaja Paloma Krõõt Tupay, kes andis teada, et Vabariigi Valitsus küll toetab eelnõu sihti takistada kohalikel omavalitsustel avalike vahendite varjatud kasutamist, aga kuna selle eelnõu eesmärk kattub Riigikogu menetluses oleva erakonnaseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõuga 497, siis Vabariigi Valitsuse arvates oleks otstarbekas menetleda ühte eelnõu, mitte kahte eelnõu. Võiks olemasolevat eelnõu täiendada, mitte teha uut. Kokku võttes andis valitsuse esindaja teada, et Vabariigi Valitsus otsustas oma istungil mitte toetada eelnõu 666 sellisel kujul eraldi menetlemist.

Peale seda küsis Väino Linde, kas Vabariigi Valitsus arutas ka eelnõu sisu. Valitsuse esindaja vastas, et eelnõu sisu ei arutatud. Siinkõneleja küsis, kas eelnõu sõnastusest võib aru saada, et IRL-i fraktsioon soovib Tallinna Linna teatril kolme kuu jooksul keelata oma etenduste reklaamimise ja bussikoondisel sõiduplaani avaldamise, mille peale algataja esindaja ütles, et see kindlasti ei ole eelnõu eesmärk. Mille peale ma siis küsisin, kas algataja mõnab, et eelnõu on ebakvaliteetne, mille peale vastati, et eelnõu ei ole ebakvaliteetne. Andres Herkel ütles, et tema arvates oli ka Valdo Randpere algatatud eelnõu ebakvaliteetne, aga sellega on ometigi edasi liigutud. Jaak Aaviksoo sõnas, et senine arutelu on näidanud, et sisuliste küsimusteni minna ei soovita, ja tegi ettepaneku edasisest arutelust loobuda, lõpetada arutelu selle koha peal ära. Siinkõneleja toetas seda Jaak Aaviksoo ettepanekut igati. Nii et koalitsioon ja opositsioon leidsid selles küsimuses ühise keele. Indrek Saare seisukoht oli selline, et administratiivse ressursi väärkasutamise teema väärrib kindlasti sisulist arutelu, kuid sisulist arutelu on väga raske pidada sellise eelnõu pinnalt, millel sisu ei ole. Ja kuna eelnõu on deklaratsioon, mis soovib kõik ära keelata, pakkumata välja realselt toimivaid lahendusi, siis Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ei toeta selle edasist menetlemist.

Siis oligi käes õige aeg langetada konkreet- sed menetluslikud otsused. Aga enne seda puhkes huvitav mõttevahetus Jaak Aaviksoo ja

Rait Maruste vahel. Jaak Aaviksoo ütles, et tema arvates ei õnnestuks positivistlikult piiritleda, mis on üldse vastuvõetamatu reklaam ja mis ei ole. Seadusloomes, eelkõige keeruliste küsimuste puhul, tuleks tema arvates luua õiguslik raamistik, millest lähtudes kohtunikud saaksid pretsedendipõhiselt edasi liikuda. Komisjoni esimees Rait Maruste toetas sellist filosoofilist lähenemist igati ja ma omalt poolt ütlen, et ka mina väga toetan sellist lähenemist.

Seejärel jõutigi menetluslike otsuste lange tamiseni. Otsustati kolm asja: esiteks, teha Riigikogu juhatusel ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 16. septembril (seda otsust kahjuks täita ei õnnestunud, täna on 17. september), teiseks, määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Rein Lang (see oli konsensuslik otsus) ja kolmandaks, teha ettepanek eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Selle ettepaneku poolt oli 8 põhiseaduskomisjoni liiget, vastu 2 ja erapooletuid 1. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas põhiseaduskomisjoni ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Kalev Kotkas, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Kalev Kotkas

Austet esimees! Head kolleegid! Sotsiaaldemokraadid mõistavad ja jagavad eelnõu algatajate muret avalike vahendite varjatud kasutamise pärast valimisreklaamiks. Kahetsusväärset on aga arutatavas eelnõus selle probleemi lahendamise meetodid läinud üle igasuguste piiride. Kui ülereageeritud ja ülepingutatud lahenduse või tegevuse puhul kasutatakse väljendit, et viskas koos pesuveega ka lapse välja, siis selle eelnõu puhul on lisaks veele ja lapsele ka kauss takkapihta välja visatud. Algataja esindaja ettekande sisu oli märksa leebem kui see, mis eelnõus tegelikult kirjas on. Aktiivne valimisagitatsiooni periood on 40 päeva enne valimisi. Ajavahemikul 1. september 2013 kuni 1. märts 2015 on meil kolmed valimised, seega jääb poolteise aasta sisse selle eelnõu kohaselt 120 päeva totaalset infosulgu. Memmed-taadid elavad üle, kui neid vallalehes sel ajal juubeli puhul ei õnnitleta. Vastsündinud vallakodanike vanemad neelavad alla, kui nende rõõmu jagatakse ko-

gukonnaga alles kaks kuud hiljem. Aga kui sel perioodil jäävad avaldamata ülevaated valla valitsuses ja vallavolikogus räägitust ning otsustatust, siis me rikume läbipaistva valitsemise põhimõtet. Sotsiaaldemokraatide arvates pole mõtet seda eelnõu parandama hakata – sellest jääks alles ainult pealkiri, aga sellise pealkirjaga eelnõusid meil juba töös on ja vist isegi rohkem kui üks. Sotsiaaldemokraadid seda eelnõu ei toeta. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem sõnavõtusoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Põhiseaduskomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 666 esimesel lugemisel tagasi lükata. Seda ettepanekut on meil vaja hääletada.

Austatud Riigikogu, palun tähelepanu! Põhiseaduskomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 666 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 65 Riigikogu liiget, vastu 17, erapooletuid ei ole. Eelnõu 666 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 2.)

5. Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu (684 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu 684 esimene lugemine. Algatajapoolne ettekandja Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Head kolleegid! Isamaa ja Res Publica Liit on algatanud Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärgiga parandada sularaha kui endiselt tarviliku maksevahendi kättesaadavust, seejuures ühtlustada selle kättesaadavust Eesti linnades ja maapiirkondades. Selleks on ettepanek lisada Eesti Panga ülesannete hulka sularaha kättesaadavuse tagamine ning anda Eesti Pangale õigus kehtestada krediidiasutustele sellekohaseid eeskirju.

Eelnõu § 1 punkt 1 näeb ette sõnastada Eesti Panga seaduse § 2 "Eesti Panga eesmärk ja ülesanded" lõike 2 punkt 5 ümber selliselt,

et peale raharingluse korraldamise, europanga-tähtede emiteerimisele kaasaitamise ja euro-müntide emiteerimise kuuluks edaspidi Eesti Panga ülesannete hulka ka sularaha kättesaadavuse tagamine. Eelnõuga ei ole silmas peetud seda, et Eesti Pank peaks ise vahetult tagama kogu riigis sularaha kättesaadavuse – see poleks keskpanga funktsioonide ja meie pangandusturu korralduse juures mõistlik. Sisuliselt taotleb eelnõu seda, et Eesti Pank kehtestaks pädeva asutusena kommertsbankadele reeglid, mis tagavad sularaha piisava kättesaadavuse kogu Eesti territooriumil. Selliste eeskirjade kehtestamise õiguse andmises Eesti Pangale ei ole midagi senisest regulatsioonist olemuslikult eristuvat. Riik on andnud krediidiasutustele ainuõiguse raha hoiustamiseks vastu võtta ning seetõttu on nende asutuste tegevus muude tegevusaladega võrreldes ulatuslikumalt reguleeritud krediidiasutuste seaduse ja teiste õigusaktidega, sh Eesti Panga kehtestatud eeskirjadega.

Esimees Eiki Nestor

Austatud ettekandja, üks hetk! Head Riigikogu liikmed, kaasa arvatud rahvasaadikud Kokk, Gräzin ja Akkermann, õhkkond seadusandlikuks tööks täiskogu istungisaalis ei ole praegu sobilik. Palun jätkake!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Eelnõu koostamisel kaalusime alternatiivina ka krediidiasutuste seaduse täiendamist, mille üle toimus rahanduskomisjonis tõsine arutelu. Hiljem saime teada, et Vabariigi Valitsus toetaks pigem krediidiasutuste seaduse muutmist kui Eesti Panga seaduse muutmist. Algatajad kaalusid krediidiasutuste seaduse sellisel moel täiendamist, et see sisaldaks sularaha kättesaadavuse tagamist puudutavaid reegleid pankadele, ent Eesti Pangale eeskirjade kehtestamise õiguse andmine tundus meile otstarbekam. Esiteks selle tõttu, et Eesti Pangal on regulaatorina võimalik eeskirju kehtestada ja neid tarvitusele võtta paindlikumalt kui seaduse rakendamisel. Samuti saab Eesti Pank krediidiasutusi paremini motiveerida kasutusele võtma ühtset sularahaautomaatide võrgustikku, mis ilmselt vähendaks tulevikus üldse vajadust täiendavate regulatsioonide järele. Teiseks, Eesti pangandusturg on üsna kontsentreerunud ning ilmselt ei oleks mõistlik

kehtestada sularaha kättesaadavuse reegleid pankade suurust ja turuosa arvesse võtmata. See võiks tingida ka regulatsiooni mahukuse ja detailsuse, mis ilmselt ei oleks seaduse tasemel kõige mõistlikum.

Eelnõus pakutud regulatsiooni vajadus on tegelikult välja kasvanud elust enesest. Kaardimaksete ja muude elektrooniliste makseviisidega pole veel võimalik paljudes kohtades Eestis hakkama saada – laadad, turud, kauplused ja toitlustusasutused väiksemates maakondades ja ka linnades. Näiteks käisin mõni päev tagasi Viljandi kesklinnas asuvas Viljandi kohvikus, kus kaardiga maksta ei saanud. Paljudes paikades puuduvad automaadid, mis tagaksid sularaha kättesaadavuse. Olukord on ebamõistlik, sest samal ajal võime näha, et suuremates linnades asuvate kaupluste seintel on paari-meetrise vahega kahe-kolme panga rahaautomaadid. Seega mitmel pool eri pankade sularahaautomaadid dubleerivad üksteist, samas paljudes piirkondades puudub võimalus sularaha kätte saada täielikult. Selline olukord võib rahuldada üksikuid, tõenäoliselt suuremaid pankasid, kelle rahaautomaatide võrgustik on suurem ja üleriigiliselt enam välja arendatud, kindlasti aga ei rahulda see teatud piirkondade elanikke, kes peavad sageli kasutama sularaha.

Vabariigi Valitsuse seisukoht on eelnõu mitte toetada, tutvustan seda lühidalt. Nimelt, Rahandusministeeriumi koostatud seisukoht on, et Eesti Pank ei saa selliseid norme määrusega kehtestada, need tuleks seaduses sätestada. Sellel ma enne peatusin, et seadusega selliste reeglite kehtestamine välistaks paindliku lähenemise krediidiasutustele. Nende suurus ja nende võrgustik on väga erinev ning seadusandja ei ole kindlasti see organ, kes asuks läbirääkimistesse krediidiasutustega, et ühtset sularahaautomaatide võrgustikku luua. Küll on see võimalus Eesti Pangal, kes saaks seda teha ja selle kaudu motiveerida ühtse pangaautomaatide võrgustiku loomist sarnaselt näiteks Soome riigiga. Lõppkokkuvõttes oleks see odavam nii pankadele kui ka ühiskonnale tervikuna. Rahandusministeerium on ka seisukohal, et eelnõu seletuskirja koostamisel ei ole lähtutud Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskirja §-dest 46 ja 47. Seletuskirjas ei ole selgitatud, kas seaduse rakendamisel eeldatavasti tulenev mõju majandu-

sele ja regionaalarengule on olulise suurusega või mitte.

Kujutate ette, Vabariigi Valitsus lükkab eelnõu tagasi, sest leiab, et kui näiteks Lihulasse ja Mõisakülla paigutada sularahaautomaat, siis selle mõju Eesti majandusele ja regionaalpoliitikale ei ole arusaadav! See ei ole mõistetav ja seetõttu ei toetata eelnõu! Seletuskirjast ei nähtu valitsuse arvates, millised on seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused. Võin kinnitada, et ei riigile ega kohalikele omavalitsusele ei tähendaks see märkimisväärset lisategevust. Jutt käib krediidiastutuste kohustusest tagada sularaha kättesaadavus ja mingisuguseid lisäülesandeid ega rahalisi kohustusi ei riigile ega kohalikele omavalitsusele sellega ei panda. Ja ma usun, et nii Rahandusministeerium kui ka Vabariigi Valitsus saavad sellest väga hästi aru. Heidetakse ette, et puuduvad arvutused, kas ühtne sularahaautomaatide võrgustik on majanduslikult kasulik. Selliseid arvutusi on Riigikogu liikmetel ja fraktsioonil väga keeruline teha ja vaevalt ka Rahandusministeerium niisugusteks rehendumiseks võimeline on. Sellise kalkulatsiooni suudaksid teha pangad ise, kuid ka ilma arvutamata on arusaadav, et see oleks regionaalpoliitiliselt mõistlik samm. Mulle tundub, et see on lausa põhiseaduslik õigus, et Eesti Vabariigis on võimalik igal pool ka sularahas oma toiminguid teha. See on täiesti legaalne viis, selles ei ole mitte midagi illegaalset. Tõstatada küsimus, kas selline võrgustik peaks olema ja kas see on majanduslikult kasulik või mitte, on minu arvates nonsens. Säärane Vabariigi Valitsuse seisukoht on täiesti mõistetamatu.

Eelnõu algataja esindajana loodan väga, et Riigikogu liikmed möönavad ka suures saalis probleemi olemasolu. Rahanduskomisjonis tunnistasid nii koalitsiooni kui ka opositsiooni kuuluvad rahvasaadikud, et probleem iseenesest on olemas. Jäi aga kõlama, et võiks pigem teha muudatusi krediidiastutuste seaduses, mitte Eesti Panga seaduses. Meie oleme algatajana valmis väga paindlikult eelnõu menetlema. Kui soovitakse teha muudatusi, siis oleme selleks igati avatud. Kui leitakse, et parem alternatiiv on krediidiastutuste seaduse muutmise, siis oleme loomulikult valmis ka selleks. Jääb ainult üle küsida, et miks seda eelnenud aastate jooksul ei ole tehtud. Mina, olles valit-

suse liige, tõstatasin selle küsimuse rahandusministri ees juba aastaid tagasi. Meil oli päris tihe kirjavahetus Põllumajandusministeeriumi ja Rahandusministeeriumi vahel. Kes soovib, võib sellega tutvuda, see algas aastal 2012. Nii et probleem on üleval olnud aastaid, aga mingit initsiatiivi Rahandusministeeriumist kahjuks seni tulnud ei ole. Seetõttu olemegi täna siin suures saalis Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõuga. Ma väga loodan, et Riigikogu liikmed seda algatust toetavad. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Palun, Aivar Sõerd!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud ettekandja! Vastavalt euroalal kehtivale korrale käib Eesti Panga seaduse muutmise selliselt, et kui Eesti Pangale seatakse täiendavaid kohustusi, siis tuleb see kooskõlastada Euroopa Keskpangaga. Et ma nüüd teaksin, kuidas täna otsustada, kas poolt või vastu olla, palun teilt, et te lühidalt räägiksite meile, mida Euroopa Keskpang sellest asjast arvab.

Helir-Valdor Seeder

Mul on väga raske ennustada, mida Euroopa Keskpang arvab. Küllap ta kiidab selle heaks, kui me oleme siin oma riigis jõudnud otsusele, et sularahaautomaatide võrgustik võiks olla üleriigiline ja Eesti Pangal võiks olla pädevus seda suunata. Ma ei näe küll ühtegi takistust, miks Euroopa Keskpang peaks sellele vastu olema. Soomes ühtne võrgustik toimib. Ka ei näe ma, et see seadusmuudatus läheks vastuollu Euroopa Liidu õigusega või muude õigusaktidega. Mis puutub vajadusse saada asjaomane seisukoht või kooskõlastus, siis usun, et see ei takista meil praegu esimest lugemist lõpetada ja seejärel asja keskpangaga kooskõlastada. Tuletan meelde, et me oleme siin saalis võtnud vastu seadusi, st eelnõud on läbinud kolm lugemist, ilma et me oleks saanud Euroopa Komisjonilt vajalikku riigiabi luba. Oleme eeldanud, et Rahandusministeerium saab riigiabi loa pärast seaduse vastuvõtmist. Nii et ma ei näe, et see oleks probleem või et me looksime siin mingit pretsedenti.

Esimees Eiki Nestor

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh! Hea ettekandja! Paljud sularahaskeptikud ütlevad, et sularaha tarbimine aasta-aastalt väheneb. Palun öelge, kui palju on sularaha tarbimine alates 2008. aastast tegelikult kasvanud! On teil need andmed?

Helir-Valdor Seeder

Mul ei ole neid andmeid praegu kaasas, jään täpse arvu võlgu, aga üldine tendents on säärane, et tehingute arv on vähenenud, aga käideldav summa on suurenenud. Niisugune on olnud trend. Nii et kui praegu kinnitatakse, et me oleme valdavalt üle läinud elektroonilisele arveldamisele ja sularaha on minevikuline igand, siis see ei vasta tegelikkusele. Sularaha-automaatidest välja võetava raha hulk on suurenenud, aga tehingute arv vähenenud.

Esimees Eiki Nestor

Rait Maruste, palun!

Rait Maruste

Täna! Hea ettekandja! Oma ettekandes te väitsite ja see on ka kirjalikus tekstis, et üksnes seadus saab kehtestada sanktsioone. Päris täpne see väide ei ole. Sanktsioonid on oma olemuselt väga mitmesugused: võib olla haldussanktsioon, võib olla distsiplinaarsanktsioon ja võib olla ka kriminaalsanktsioon. Kas te peate vajalikuks täpsustada, missugust laadi sanktsioone saaks Eesti Pank kehtestada? Öelda lihtsalt "sanktsioone" oleks ebatäpne.

Helir-Valdor Seeder

Ka rahanduskomisjonis tõusetus probleem, et esitatud eelnõus ei ole sanktsioone sätestatud, ei ole viidatud sanktsioonidele, mida võiks rakendada, juhul kui seaduseelnõu muutuks seaduseks ja üks või teine krediidasutus ei hakkaks Eesti Panga eeskirju täitma. Nagu ma ütlesin, me oleme eelnõu menetlemisel avatud ja kui on häid ettepanekuid ning on veendumus, et seadust tuleks muuta ja sätestada täpsemalt, kes millisel kujul peaks sanktsioone rakendama, siis neid ettepanekuid saab eelnõu menetlemise käigus teha ja algataja kindlasti sellega ka nõustuks.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Aitäh! Austatud ettekandja! Meil on Eesti riigis selline praktika olnud, et pole olnud vajadust sekkuda kommertsbankade hinnakujundusse. Eestis pole ka nõutud konkreetsete teenuste kohustuslikku osutamist. Te tahate seda praktikat muuta. Eile andis Priit Perens, Swedbank Eesti juht, intervjuu Eesti Päevalehele. Ta ütles, et riik võib seda teha, kui ta tahab, võib nõuda seadusega, aga riik peab aru saama, mis on tagajärg ja kes selle kinni maksab. Seda ei tohiks ühiskonna eest varjata. Igal asjal on hind ja lõpuks maksab selle mingil moel kinni klient. Kas olete sellega nõus, et lõpuks ikkagi klient maksab selle muudatuse kinni? Kui te ei ole nõus, siis öelge, kes selle kinni maksab!

Helir-Valdor Seeder

Peab tunnistama, et me tõepoolest tahaks muuta senist praktikat, et paljudes kohtades on sularaha kättesaadavus vähenenud. See kindlasti ei ole positiivne praktika ja me tahaksime seda muuta. Nii et selles osas on teil õigus. Mis puutub küsimusse, kes selle kinni maksab, siis päris nii lihtne see ei ole, et alati maksab kõik kinni klient, kui riik kehtestab midagi ja riik sunnib. Juba see küsimuse püstitus ei ole selles mõttes päris korrektne, et riik on andnud krediidasutustele praktiliselt monopoolse õiguse hoiustajate rahaga ringi käia. Seda võimalust ei saa suvaliselt kasutada, see on väga reglementeeritud. Ka ütlesin, et õigus klientide rahaga ringi käia on suur privileeg. Ma ei ole nõus, et riik nüüd kehtestab pankadele ühepoolset mingi nõude. Riik on andnud neile väga suured volitused ja võimalused hoiustajate raha kasutada, seejuures selle raha pealt ka teenida. Julgen öelda, et vaadates Eestis tegutsevate kommertsbankade sadadesse miljonitesse eurodesse ulatunud kasumit eelmisel aastal, tunduvad mulle sularahaautomaatide võrgustiku kulud nii tühised, et seda raha kindlasti ei pea võtma kliendi taskust. Selle saab vabalt võtta kasumist.

Esimees Eiki Nestor

Jaanus Tamkivi, palun!

Jaanus Tamkivi

Aitäh, esimees! Lugupeetud ettekandja! Meile meeldib ennast igas olukorras ja igas küsimuses võrrelda teiste riikide ja rahvastega. Kas eelnõu algatajatel on informatsiooni, milline on see praktika teistes riikides, nii Euroopas kui ka laiemas maailmas? Kas on kuskil veel mõni keskpang, kes sellise ülesande on enda kanda saanud?

Helir-Valdor Seeder

Ma ei oska teile Euroopa riikide keskpankade ülesannetest praegu ülevaadet teha. See on eri riikides väga erinev. Me oleme uurinud, kuidas on meie lähinaabrite juures sularaha kättesaadavus tagatud. Soomes on olukord märksa parem kui Eestis. Seal on saavutatud, et pangad on ühises võrgustikus, Eestis ei ole seda suudetud luua. Küllap te olete minuga nõus, et see ei ole päris mõistlik, kui me läheme Tallinnas või Tartus või teistes suuremates linnades mõne kaupluse seina sisse paigaldatud pangaautomaadi juurde ja näeme seal kolme panga automaate meetrise vahega. Samas on Eestis väikelinnasid, kus ei ole ühtegi sularahaautomaati. See pole mõistlik ei elanike seisukohalt vaadatuna ega ka majanduslikult mõistlik pankade seisukohalt. Eestis vajab see süsteem korrastamist, seda sõltumata sellest, kuidas on olukord Šveitsis või Norras. Ma ei oska teie küsimusele ammendavalt vastata, aga Eestis endas on kindlasti võimalik asju paremini korraldada.

Esimees Eiki Nestor

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh! Hea ettekandja! Ütlesite just, et meie põhjanaabritel on see kõik teistmoodi korraldatud. Sellest võib aru saada niimoodi, et Soomes ei ole eri piirkondades eri pankade rahaautomaate üles pandud. Kuidas nimetatakse Soomes seda ühtset sularahaautomaatide võrgustikku?

Helir-Valdor Seeder

See ühtne võrgustik on riskasutuses ja selle nimi on Otto. Usun, et Riigikogu liikmed, kes on seaduseelnõu läbi lugenud ja asja vastu huvi tundnud, seda ka teavad. See võrgustik võiks meile eeskujuks olla.

Esimees Eiki Nestor

Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea ettekandja! Praegune Eesti Panga Nõukogu esimees Mart Laar on teatavasti IRL-iga päris heades sidemetes. Kas lugupeetud panga nõukogu esimees on eelnõuga tutvunud ja kui on, kas tal on mingi seisukoht selle suhtes?

Helir-Valdor Seeder

Ma olen veendunud, et Eesti Panga Nõukogu esimees jälgib ka seda, mis toimub Eesti parlamendis. Mina isiklikult ei ole selle eelnõu teemal panga nõukogu esimehega suhelnud, aga ma tean, et Eesti Panga esindajad on teadlikud selle eelnõu menetlemisest, ja Eesti Panga presidendile on siin saalis eelnõu kohta küsimusi esitatud. Kui te stenogrammi uurite, siis te näete ja ka mina võin kinnitada, et Eesti Pank on selle eelnõu menetlemisest teadlik. Aga kuna Eesti Pank püüab hoida neutraalset joont ning mitte sekkuda seadusloomesse ja päevapoliitikasse, siis loomulikult ta oma ametlikku arvamust kusagil väljendanud ei ole. Vähemalt mina ei ole selle kohta lugenud.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Tänan! Nüüd palun kõnetooli rahanduskomisjoni ettekandja Aivar Sõerdi!

Aivar Sõerd

Head kolleegid! Riigikogu rahanduskomisjon arutas eelnõu 684 esimeseks lugemiseks ettevalmistamisel oma 8. septembri istungil. Istungil osalesid ka Rahandusministeeriumi finantsturgude poliitika osakonna juhataja Thomas Auväärt ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi siseturuosakonna juhataja Tea Danilov. Eelnõu algataja tutvustas eelnõu. Rahandusministeerium selgitas oma seisukohta, viidates esiteks sellele, et õigustehniliselt peaks see normistik olema hoopis krediitiasutuste seaduses, mitte Eesti Panga seaduses. Teiseks ei ole selge, kas selliseid kohustusi ikka on pankadele tarvis seadusega panna.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindaja tutvustas ühe töögrupi tegemisi, mis on moodustatud pangateenuste küsimuses lahenduste leidmiseks. Komisjon tegeleb es-

mavajalike pangateenuste kättesaadavuse küsimusega laiemalt, pöörates tähelepanu ka sularaha kättesaadavusele. Tea Danilov lisas ka, et majandusministeeriumi juures loodud töögrupp ei tegele ainult sularaha kättesaadavusega, vaid püütakse ära kaardistada kogu n-ö teenuste miinimumkomplekt. On ka teisi teenuseid, mida on vaja kättesaadavamaks teha, kas või arvelduskonto avamine, deebetkaardi lepingu sõlmimine, internetipanga kasutuse lepingute sõlmimine, telefonipanka puutuv, maksete tegemine. On veel palju probleeme peale sularaha. Tea Danilov ütles, et on välja selgitatud regionaalsed toimepiirkonnad. Selliseid keskusi on umbes 60, enamik on linna- ja vallakeskused. See töögrupp on uurinud, kas need punktid on teenustega kaetud. Selgus, et SEB postiteenustega on kaetud kõik keskused, välja arvatud Viru-Jaagupi, kuna seal ei ole postkontorit. Toiminguid saab teha ca 250 postkontori kaudu üle terve Eesti. Linnasid ja vallakeskusi katab ka Swedbank, kellel on olemas pangabuss. Seda selgitas majandusministeeriumi esindaja. Probleem on see, et SEB postipanga puhul, kui riskasutus toimib, võetakse teiste pankade klientidelt teenustasu, mis on küllalt suur – 1 euro ja 2,5% summast. See on suurim probleem, mis peaks lahenduse saama. Üks võimalik väljapääs oleks see, et ka Swedbank hakkaks pakkuma postipanga teenust. Eesti Post olevat huvitatud sellest koostööst Swedbankiga.

Pärast seda oli meil komisjonis pikem arutelu. Oli arvamusi, et probleem on olemas, ja arutati, kuidas Eesti Pank saaks paremini motiveerida ühtset pangaautomaatide ehk ATM-ide võrgustikku kasutama. Algataja selgitas, et motiveerida saab erineval moel: piirangute abil, teatud teenuste hinna kujundamise poliitika abil, võib kehtestada ka reegleid sularaha kättesaadavuse kohta. See ehk motiveeriks panku ühtset ATM-ide võrgustikku looma. Küsiti veel seda, et seletuskirjas on väide, et see asi on kasulik pankadele endile, kas pangad ei oska raha lugeda. Sellest väitest ei saadud aru. Veel oli küsimus selle kohta, ega ei ole tegemist sooviga pankade vahel turgu ümber jagada. Tunti huvi, kas eelnõu sisu on ka Eesti Pangaga läbi räägitud, kuna see puudutab Eesti Panga tegevusvaldkonda. Algataja selgitas, et konkreetselt enne selle eelnõu esitamist pole

nendega läbi räägitud, aga ideed on korduvalt Eesti Panga inimestega arutatud.

Komisjoni liikmetel oli ka küsimus, kas sellel eelnõul on mõju riigieelarvele. Vastus oli, et ei tundu olevat. Kui mõju on, siis pigem positiivne ja see puudutab just regionaalpoliitilist aspekti. Ka Rahandusministeerium möönis, et mõjuanalüüsi pole tehtud, pole hinnatud mõju ei eelarvele ega muule. Rahandusministeeriumi seisukoht oli, et riigieelarvele selle eelnõuga ilmselt kulu ei kaasne. Kulu on seotud pankade endiga ja seda peaks eraldi hindama. Rahandusministeeriumi esindaja avaldas veel seisukohta, et eesmärk pole muidugi see, et sularahaga üldse ei peaks arveldama, aga uuringud näitavad, et sularaha kasutamine on kulukas, elektroonsed makseviisid on muutunud odavamaks ja internetipank ei eelda teenusepakkuja füüsilist kohalolekut.

Oli küsimus selle kohta, millised on Eesti Panga võimalused krediitiasutusi sanktsioneerida, kui ei täideta nõudeid, mis Eesti Pank sätestaks. See küsimus kõlas siingi saalis, kui eelnõu algataja esines. Vastus oli, et Eesti Panga on võimalus kehtestada sellega kaasnevad protseduurid. Rahandusministeeriumi esindaja ütles selle peale, et niisuguse avalik-õigusliku kohustuse panemine pankadele on õiguslikult küsitav, kui seda tehakse Eesti Panga määrusega. Sellised asjad peavad olema seaduses sätestatud. Ja sanktsioneeriv institutsioon on hoopis Finantsinspeksioon, kelle õigused on kirjas Finantsinspeksiooni seaduses ja krediitiasutuste seaduses. Eesti Pank saab praegu kehtestada sanktsioone siis – ta tõi sellise näite –, kui pangad ei esita Eesti Pangale statistikat. Oli küsimus ka selle kohta, miks Eesti Pank on pädevam sellist regionaalpoliitilist küsimust lahendada kui Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kes pealegi selle probleemiga praegu tegeleb. Selle peale vastas algataja, et üks ei välista teist ja kui eri ministeeriumid asjaga tegelevad, on väga hea. Komisjoni liikmed tundsid huvi, kas seda küsimust on ka varem rahanduskomisjonis arutatud, aga see komisjoni liikmetele ei meenunud.

Üldiselt avaldati arvamust, et see, et küsimusega tegeldakse, on muidugi tunnustust väärt. Ja tunnustust vääriv on ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi aktiivne tegevus selles valdkonnas. Kokku võttes aga on krediitiasutuste seadus ikkagi õigem koht,

kus see regulatsioon peaks olema. Samuti tuleks ära oodata Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi arutelu tulemused. Eelnõu algataja ütles, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei ole neid sellesse arutellu kaasanud. Selle peale vastas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindaja, et kõiki ettepanekuid võetakse kuulda ja kõiki, kes soovivad, kaasatakse. Kui aga IRL leiab, et neid ei ole kaasatud, siis see ei ole õige. Majandusministeeriumi esindaja ütles, et IRL-i liige Madis Kübar on linnade liidu esindajana sellesse töögruppis kaasatud.

Komisjoni esimees võttis asja kokku, et kui regulatsiooni on vaja, siis pigem peaks see olema krediitiasutuste seaduses. Ta kordas ka, et küsimus pole ainult sularahas, peaks vaatama pangateenuseid ja nende kättesaadavust laiemalt. Mitte ainult sularaha kättesaadavus, vaid ka muude teenuste kättesaadavus võiks olla arutelu teema ja kas Eesti Pank on üldse see institutsioon, kes peab seda probleemi lahendama. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi töögrupp tegeleb selle asjaga ning tuleb vajaduse korral välja õigusaktide muutmise ettepanekuga.

Komisjon otsustas kolm asja: esiteks, määrata ettekandjaks siinkõneleja (see oli konsensuslik otsus), teiseks, teha ettepaneku võtta eelnõu täiskogu päevakorda 16. septembril (see ei õnnestunud, aga täna see toimus) ja kolmandaks, teha ettepaneku eelnõu tagasi lükata. Selle poolt oli 6 komisjoni liiget, vastu 3, erapooletuid 0. Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Nüüd küsimused. Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Hea komisjoni ettekandja! Sa nimetasid väga palju häid põhjusi, miks seda eelnõu ei saa seadusena vastu võtta. Aga kas keegi teie komisjonis tuli asja arutades selle peale, et sularaha kättesaadavus teatud piirkondades aastast aastasse halveneb? Ning kas keegi komisjonis turtsatas nende väidete peale, et ülekannete tasud on läinud järjest väiksemaks? Kui võrrelda krooniajaga, siis toona oli see tasu kolm krooni, nüüd on 0,32–0,36 eurot. See 0,36 on tõesti väiksem number, aga sisuliselt on ikkagi oluliselt suurem summa.

Aivar Sõerd

Nagu ma rääkisin, komisjon leidis, et on palju asju, millega meie riigis tegelda tuleb. Sularaha kättesaadavus on ka tähtis, nii nagu elektri kättesaadavus ja ka kvaliteetse vee kättesaadavus. Aga komisjon arutas asja natuke laiemalt, meil oli selline seisukoht, et peaks analüüsima ka muid teenuseid. Küsimus pole ainult sularaha kättesaadavuses, on palju muid toiminguid, mida on inimestele ka vaja. Ning mida lähemal need teenused kliendile asuvad, seda parem, kas või arvelduskonto avamine või deebetkaardi lepingu sõlmimine. Mis puutub turtsatamisse, siis mina olen seisukohal ja ma arvan, et sellele ei vaidle ka rahanduskomisjon vastu, et Eestis konkurents pangandusturul toimib. Ei saa öelda, et seda pole. Inimesel on võimalik hakata sellise panga kliendiks, kus on soodsamad tingimused, sh ülekandetasud. Pankadel on erinevaid pakette, mida nad klientidele pakuvad ja mida nad arendavad kogu aeg. Pankade vahel on täiesti reaalne konkurents olemas.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja! Kui Mõisaküla linnas ei ole ühtegi pangaautomaati, siis ma huviga kuulan teie ettepanekut, millise otsuse klient peaks tegema pankade vahel valides. Teie kinnitusel on valikuvõimalus väga lai. Aga mu küsimus on siiski hoopis teist laadi. Me teame, et valitsuses tegeleb teede rahastamisega Rahandusministeerium, mitte majandusministeerium, sularaha kättesaadavusega aga majandusministeerium, mitte Rahandusministeerium. Majandusministeeriumi juurde on moodustatud asjaomane töörühm. Me rahanduskomisjonis saime teada, et selle töörühma tegevuse lõpptähtaega ei ole määratud, vähemalt siis seda ei olnud. Kas teile on teada, millal see töörühm oma tegevuse lõpetab? Rahanduskomisjonis jäi üles mõte, et kui töörühma ettepanekud on teada, võiks selle küsimusega edasi tegelda. Teiseks, kas ma sain rahanduskomisjonis õigesti aru, et postipanga idee tähendab seda, et ainult tööpäevadel ja tööajal oleks võimalik sularaha kätte saada? Kõik õhtud, nädalavahetused ja riiklikud pühad jääksid kõrvale. See ei oleks lahendus.

Aivar Sõerd

Siin oli rohkem kui kaks küsimust. Ma hakan otsast vastama. Me võime arutleda selle üle, kas sularaha peab olema ööpäev läbi kättesaadav nagu elekter. Võib-olla peab. Mis puutub Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi töögrupi tegevusse, siis ma ei tea, millal selle lõpptähtaeg on. Mina saan tugineda ühele uudisele selle kohta, et majandus- ja kommunikatsiooniminister on öelnud, et septembri lõpuks pakutakse välja konkreetsed ettepanekud. See uudis oli siis, kui too töögrupp moodustati. Rohkem ma praegu ei tea.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud rahanduskomisjoni ettekandja! Kas selle teemaga ei ole nagu hiljaks jäädud, sest pank talitab risti vastupidi? Swedbanki juht Perens soovib inimestel kolida sinna, kus on töökohad. Sisuliselt soovib ta kõikidel inimestel kolida Tallinna. Kas te jagate seda seisukohta?

Aivar Sõerd

See soovitus on teil natuke kontekstist välja rebitud. Üldiselt oli see eilses Eestis Päevalehes ilmunud intervjuu väga hea, ma soovitan seda lugeda. Aga mis puutub küsimusse, kas seda teemat oleks pidanud juba ammu arutama, siis vaadake, rahanduskomisjoni esimees oli Sven Sester, IRL-i liige. Kolm aastat ta juhtis rahanduskomisjoni. Väitku keegi vastupidist, aga mina ei mäleta, et rahanduskomisjon oleks kordagi seda suurt ja tähtsat küsimust selle kolme aasta jooksul arutanud, kui Sven Sester komisjoni juhtis.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud kolleeg! Te ütlesite, et see on suur ja tähtis küsimus. Rahanduskomisjoni arutelust mulle ei jäänud selline mulje, et see teie arvates suur ja tähtis küsimus on. Kas te olete vahepeal oma seisukohti muutnud?

Aivar Sõerd

Mul ei ole kombeks oma seisukohti muuta. Ma arvan, et kõik asjad, mida rahanduskomisjon arutab, on tähtsad. Öelge mulle mingi teema, mis on vähetähtis ja mille peale rahanduskomisjon ikkagi aega raiskab! Kas suuremal või väiksemal määral, aga olulised on kõik küsimused. Need ju puudutavad meie majandust, sh ka rahandust ja raharinglust. Miks te arvate, et kõnealune teema ei tundu mulle tähtis? Oma ettekandes te viitasite, et olete selle küsimusega tegelnud juba aastast 2012 ja veelgi varem. Aga rahanduskomisjon, vähemalt ajal, kui Sven Sester seda juhtis, ei pidanud vajalikuks seda millegipärast arutada.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Inara Luigas, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Inara Luigas

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kõigepealt tahan tunnustada IRL-i liikmeid, et nad sellise tõsise teema on tõstatanud. Sularaharinglus ja sularaha kättesaadavus on maapiirkondades tõesti suur ja elutähtis probleem. Täpselt nii nagu linnalistes piirkondades peab see teenus olema tagatud ka maal. Oleme sellega täiesti nõus. Kahjuks on meie regionaalpoliitika viimastel aastatel läinud seda teed, et väikseid koole ja postkontoreid on kinni pandud ning ühistranspordi korraldus on väga puudulikuks muutunud. Ning veel üks probleem on maale hiilinud – see ongi sularaha kehv kättesaadavus ja muude pangateenuste vähesus. Nii on hea meel, et IRL on selle teema tõsiselt püstitanud. Lõpuks on ärgatud ja avastatud, et maal on olukord halb.

Sotsiaaldemokraadid on selle teemaga ka väga tõsiselt tegelnud. Juba juunikuus tegime Eesti Panga presidendi poole pöördumise ja soovisime teada saada, kuidas siis on lõppude lõpuks Eesti riigis sularaha kättesaadavus tagatud. On väga hea meel tõdeda, et majandus- ja taristuminister Urve Palo on väga jõuliselt alustanud kõnelusi, et probleemid lahendada ja tagada sularaha piisav kättesaadavus maal. Nagu kolleeg Aivar Sõerd juba ütles, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi juurde on moodustatud töögrupp. See teeb koostööd mitme organisatsiooniga ja soovitakse sõlmida

kokkuleppeid ka pankadega, et tekkinud probleemidele lahendus leida.

Nagu ka eelkõnelejad rääkisid, ei ole maapiirkondades probleem ainult sularaha kättesaadavus, vaid kogu pangateenuste kvaliteet on väga kehvaks muutunud. See probleem ei ole tekkinud üleöö, vaid aastaid tagasi. Kui küsida inimestelt, mida nad soovivad lisaks sularaha kättesaadavusele, milliseid teenuseid peaks lähim pangakontor veel pakkuma, siis öeldakse, et soovitakse arvelduskontot avada, sõlmida deebetkaardi lepinguid, teha pangaulekandeid. Me teame, et paljud vanemad inimesed ei saa pangaautomaatides ülekandeid teha, sest nad lihtsalt ei oska seda. Samuti soovitakse sõlmida e-arvete lepinguid ja sularaha sisse maksta. Maal soovitakse sularaha panka sisse maksta ka müntides ja see peaks olema võimalik. Loomulikult soovib inimene saada kogu informatsiooni oma pangakonto kohta. Mitte ükski masin ei anna talle sellist ülevaadet kui vahetu suhtlemine pangakontori töötajaga. Lõppude lõpuks me peame kokku leppima ka selle, kui lähedal peab panga miinimumteenuseid pakkuv kontor inimestele olema.

Swedbank, kes on kinni pannud hulga pangakontoreid, ütleb, et pangapunktid jäävad alles. Aga uskuge, need pangapunktid, mis on maapiirkondadesse jäänud, ei taga kaugeltki vajalikku kvaliteeti.

Kas ma saan lisaagea ka?

Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaagea.

Inara Luigas

Mina olen õnneks või kahjuks sellise pangapunktiga kokku puutunud. Uskuge, see oli väga ebameeldiv emotsioon. Tahtsin natuke suuremat sularaha ülekannet teha, aga mul ei olnud sellist limiiti, et interneti teel seda teha. Üldiselt teen kõik ülekanded internetis. Pangapunkti oli jäänud töötaja, kes ei osanud mu küsimustele vastata ja helistas mitu korda pangakontoris, kus olid mingid telefonitõrked. Minu aeg jooksis, tekkis järjekord, inimesed olid pahased. Teatud asjadega saime ühele poole, lõpuks aga jäi üks probleem ikkagi lahendamata. Kõik pangad, kes muudavad oma kontoreid pangapunktideks või muudavad oma teenuseid, peaksid kindlasti oma klienti-

desse aupaklikumalt suhtuma ja neile kõikvõimalikku informatsiooni andma.

Võib-olla see ongi kõige tähtsam sõnum, et me peame regionaalpoliitiliselt tagama, et pangateenuste kvaliteet ei halvene. Ei ole ju mõeldav, et näiteks Lasnamäel on avatud ainult pangapunktid ja inimesed peavad sõitma Mustamäele pangakontoris, et oma konto kohta informatsiooni saada. Maapiirkondades ei ole kaugeltki kõikidel kodus internetti ja paljud vanemad inimesed ei oskagi tehinguid interneti kaudu teha, kas või limiiti suurendada. Ka osa inimesi, kes on väga nobedad tegema igasuguseid pangatehinguid, ei oska ise näiteks limiiti suurendada. Eakatele on see eriti raske, kuna nad ei oska arvutit kuigi hästi kasutada.

Siin saalis kõlas ka mõte, et kindlasti peaks kasutusele võtma pangaautomaatide ristkasutuse. Jah, see on üks võimalus. Soome Otto on väga efektiivne, aga Soomegi statistika näitab, et kui enne oli seal pangaautomaate 2500, siis nüüd on neid alles 1700.

Lõpetuseks tahan öelda, et on väga hea, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi juurde on selline töögrupp moodustatud. Seal soovitakse leida kompleksset lahendust, milline on miinimumpakett, mis rahuldaks maapiirkondade inimesi. Samuti uuritakse riskasutuse võimalusi ja asjaga seotud õiguslikku raamistikku. Nagu siin üks kolleeg ütles, kõikide nende ettepanekutega soovitakse valmis saada septembri lõpuks, kõige hiljem oktoobri alguseks.

Sularaha kättesaadavusest veel nii palju, et ajas muutub muidugi kogu teenus ja võib-olla pangaautomaati ei ole igasse vallakeskusesse vaja. Kui vaadata Soome ja Saksamaa eeskujul, siis näiteks üks uusimaid alternatiive on säärane, et inimene teeb poest ostu 20 euro eest, maksab kaardiga ja tal on õigus sealtsamast poest saada sularaha 200 euro ulatuses, mis läheb tema arvelt maha. Regulatsioon peab olema hästi paindlik. Soovime Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile palju jõudu! Loodame, et nad saavad oma tööga õigeks ajaks valmis. Sotsiaaldemokraadid seda seaduseelnõu ei toeta. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Keskerakonna fraktsiooni esindaja Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Austatud härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mõtlesin, et teen hästi lühikese kõne, ja algselt oligi mul kokku pandud umbes kümnest sõnast koosnev tekst. Aga natuke piinlik oleks nii lühidalt rääkida peale seda, kui komisjonipoolne kaasettekandja veerand tundi meile kõike põhjalikult ümber jutustas. Pealekauba tuli mulle meelde üks lugu, mida tahaksin teiega jagada.

Jutt on Otto von Bismarckist, veel sellest ajast, kui ta üsna noor oli ja Preisimaa Landtagi ehk parlamenti kuulus. Neil käisid seal kogu aeg kuumad vaidlused ja mõnikord läks isegi nii ägedaks, et üks mees kutsus teise duellile. Bismarckiga juhtus see lugu, et tal tekkis soov üks oma poliitiline vastane duellile kutsuda. Määrati duellipäev, Bismarck läks kohale. Komme oli selline, et see, kes välja kutsutakse, valib relva. Ja mida nägi Bismarck duellipaigas? Ta nägi kahte vorsti. Tema vastane ulatas talle kaks vorsti ja ütles, et üks on puhas, normaalne vorst – söö, kui palju tahad –, aga teises on koolerapisikud sees. Vastane oli nimelt mingi arst, kes ütles Bismarckile: "Üks meist sööb ühe vorsti ja teine sööb teise, üks jääb ellu ja teine sureb kindlapeale ära." Bismarck reageeris otsekohe, ta palus andestust, võttis oma sõnad tagasi ja lahkus duellipaigast, sest ta sai ühest asjast aru. Poliitik võib olla ükskõik kes, ta võib olla viimane tõbras või ingel, aga ühte ta ei saa endale lubada: ta ei tohi olla naeruväärne. Ja kui sa oled saanud hakkama sellega, et oled kooleravorsti söönud või on seda söönud sinu vastane, siis selle teoga sa jäädki ajalukku. Ükskõik, mida muud sa ka poleks teinud, ainult see jääbki ajalukku.

Ei tohi olla naeruväärne. Minu arvates praegu – kuigi mulle tundub, et ainult mina näen seda huumorit – on tegemist nii tõsise kui ka naljaka seaduseelnõuga. Probleem on selles, et väikestes Eesti kohtades on vaja taastada sularaha saamise võimalus. Me räägime praegu sularahaautomaatide võrgustikust. Ütelge palun, kas nendessamades kohtades on koolidega kõik korras! Kui palju nendes kohtades on kinni pandud koole viimase seitsme aastaga, mil eelnõu algatajad olid edukalt valitsuses? Kas nendessamades kohtades, igas kohas on kordnik, vabandust, politseinik olemas? Kas on võimalik iga kell saada tema abi? Kui palju

on neid kohti, kust viimase seitsme aastaga kadusid kõikvõimalikud Päästeameti töötajad? Kui palju on neid kohti, kus viimased poed on suletud? Korra nädalas või paar korda käib autolavka.

Kuidagi nagu muutub see vaatevinkel. Nagu üks tark mees on öelnud: minuti pikkus sõltub sellest, kuspool tualettiust sa seisad. Siin on täpselt sama lugu. Ja oodata, et varsti IRL-i fraktsioon tuleb välja seaduseelnõudega, mis toovad tagasi päästekomandod, politseinikud, poed, koolid, arstiabi – me ei kavatse seda tsirkust toetada, see on naljakas. Me saame probleemist aru. On häbiväärne, et näiteks Mõisakülas ei ole võimalik sularaha automaadist välja võtta. Seepärast me ei hääleta selle eelnõu vastu, aga toetada seda tsirkust me ka ei kavatse. Eesti Keskerakonna fraktsioon jätab eelnõu toetamata sellisel viisil, et ta ei võta praegu hääletades seisukohta. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Reformierakonna fraktsiooni esindaja Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Austatud esimees! Head kolleegid! Eelnõuga 684 soovitakse Eesti Panga ülesannetele lisada täiendav kohustus: sularaha kättesaadavuse tagamine. Kohustust tagada sularaha kättesaadavus eelnõus toodud sõnastuses on võimalik tõlgendada keskpanga, mitte krediitiasutuse kohustusena. Seletuskiri ütleb küll, et ei ole silmas peetud seda, et Eesti Pank ise üleriigilise sularaha kättesaadavuse tagab. Kui aga soovitakse, et sularaha kättesaadavuse garanteerivad krediitiasutused, siis tuleb see kohustus sätestada krediitiasutuste seadusega. Samas pole eelnõus kirjas, millised on sanktsioonid, kui krediitiasutused sularaha kättesaadavust ei taga. Eesti Panga määrusega ei saa sanktsioone kehtestada, need peavad olema seaduses. Pealegi kuulub see eelnõu nende hulka, mille seadusena vastuvõtmine tuleb eelnevalt kooskõlastada Euroopa Keskpangaga.

Algataja ütles, et ei ole teada ühtegi avalikku dokumenti ega kirja, kus Eesti Pank oma seisukohta selle eelnõu kohta väljendaks. Ma uurisin seda asja omal käel ja leidsin küll nende seisukoha. See on Eesti Panga presidendi vastuses Läänemaa omavalitsusjuhtidele, mis on avalikult kättesaadav. Seal on öeldud, et

Eesti Panga roll sularaharingluse korraldamisel on tagada Eesti elanikele ja ettevõtetele piisav sularahavaru. "Selle saavutamiseks peame olema võimelised täitma kommertsbankade sularahatellimusi ning tegema koostööd ka sularaha transporti korraldavate ettevõtetega. Kommertsbankade ülesanne on omakorda katta oma klientide sularahanõudlus." Samuti on Eesti Panga presidendi vastuses kirjas, et Eesti riik ei ole pidanud vajalikuks sekkuda kommertsbankade teenuste hinna kujundamisega ega nõudnud neilt ka konkreetsete teenuste kohustuslikku osutamist. Sellist pädevust ei ole ka Eesti Pangal. Selles kirjas ütleb Eesti Panga president ka panga seisukoha ühtse pangaautomaatide võrgustiku suhtes. Eelnõu algataja kirjutab seletuskirjas, et Eesti Pank peaks paremini motiveerima krediidiandjate kasutusele võtma ühtse sularahaautomaatide võrgustiku. Eesti Panga seisukoht on, et kui eesmärk on parandada sularahateenuse kättesaadavust hajaasustusega piirkondades, siis ei ole üle-eestiline kõiki panku teenindav, ühtne pangaautomaatide võrk selle saavutamiseks parim lahendus. Eesti Pank ei toeta seda lahendust. Nad ütlevad, et ühtse pangaautomaatide võrgu korral kaob kommertsbankadel võimalus teistest pankadest kvaliteetse teenusega eristuda. Lisaks sellele hajub ühtse võrgu puhul ka iga panga vastutus, mistõttu väheneb klientide ja üldse avalikkuse võimalus pankade otsuseid mõjutada. Ma saan aru, et Eesti Pank ei toeta sisuliselt seda eelnõu. Sellise eelnõu käikuandmisel oleks igal juhul esimese asjana tulnud ettepanek Eesti Pangaga läbi arutada.

Kokku võttes võib öelda, et see eelnõu kindlasti ei aita saavutada eesmärki, mille algatajad on kirja pannud. Sellepärast Reformierakonna fraktsioon ei saa seda eelnõu toetada. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem ei ole esinemissoovi, lõpetan läbirääkimised. Eelnõu 684 on saanud komisjonilt sellise hinnangu, et peetakse õigeks see esimesel lugemisel tagasi lükata. Seda on vaja hääletada.

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 684 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada! Palun vaikust!

Komisjoni ettepaneku poolt on 48 Riigikogu liiget, vastu 18, erapooletuid ei ole. Eelnõu 684 on esimesel lugemisel tagasi lükatud. (Tabel 3.)

6. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liikluseaduse muutmise seaduse eelnõu (667 SE) kolmas lugemine

Esimees Eiki Nestor

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liikluseaduse muutmise seaduse eelnõu 667 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Komisjon on teinud ettepaneku panna eelnõu 667 lõpphääletusele.

Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liikluseaduse muutmise seaduse eelnõu 667. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt oli 66 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja liikluseaduse muutmise seadus on vastu võetud. (Tabel 4.)

Head Riigikogu liikmed, palun säilitada hääletuse ajal vaikus!

7. Ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (679 SE) kolmas lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 679 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Komisjon on teinud ettepaneku panna eelnõu 679 lõpphääletusele.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud ravikindlustuse seaduse ning töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 679. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Seaduse vastuvõtmise poolt oli 63 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Ravikindlustuse seaduse ning töötervis-

hoiu ja tööhutuse seaduse muutmise seadus on vastu võetud. (Tabel 5.)

8. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" muutmise" eelnõu (690 OE) teine lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" muutmise" eelnõu 690 teine lugemine. Riigikaitsekomisjoni ettekandja on Tõnu Juul. Palun!

Tõnu Juul

Austatud esimees! Lugupeetud kolleegid! Arutlusel oleva eelnõu esitas Vabariigi Valitsus s.a 9. juunil. Eelnõu esimene lugemine lõpetati 18. juunil. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 4. juulil kell 16. Selleks ajaks ühtegi muudatusettepanekut ei esitatud. Seetõttu on teise lugemine tekst identne esimese lugemise tekstiga. Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu enne selle teisele lugemisele esitamist oma 8. septembri istungil ja kiitis eelnõu konsensusel alusel heaks. Eelnõu menetlemisega on seotud ka riigikaitsekomisjoni 9. septembri väljasõiduistung Kaitseväge peastaapi, kus komisjon sai Kaitseväge esindajatelt ülevaate Eesti Kaitseväge osalusega rahvusvaheliste missioonide piirkonnas toimuvast, sh UNTSO missiooni olukorrast.

Eelnõu sisu kohta märgin, et sellega muudetakse Riigikogu 11. detsembri 2013. aasta otsust, suurendades missioonil osalevate Eesti kaitseväelaste arvu kolmest kuueni, seejuures jääb Kaitseväge missioonil kasutamise tähtaeg endiseks ja missioonil osaletakse s.a 31. detsembrini. Eelnõu otsusena vastuvõtmine võimaldab Eesti Kaitseväel alates käesoleva aasta oktoobrist täita UNTSO vaatlusgrupi ülema ametikohta. Arutluse all oleva sõjalise vaatlus-

missiooni aluseks on ÜRO Julgeolekunõukogu 1948. aasta resolutsioon nr 50 ning Eesti kaitseväelased osalevad sellel missioonil aastast 1997. Tegemist on kõige pikema ajalooga ÜRO missiooniga. See on puhtakujuline ÜRO nn sinikiivrite vaatlusmissioon. Tuginedes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 109, otsustas riigikaitsekomisjon 8. septembril 2014 konsensusel alusel teha Riigikogule ettepaneku otsuse eelnõu teine lugemine lõpetada, panna eelnõu lõpphääletusele ning Riigikogu otsusena vastu võtta. Tänan!

Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Komisjoni ettepanek on panna eelnõu 690 lõpphääletusele.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" muutmise" eelnõu 690. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Eelnõu otsusena vastuvõtmise poolt oli 56 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu 690 on otsusena vastu võetud. (Tabel 6.)

9. Toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu (642 SE) teine lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu 642 teine lugemine. Palun, komisjoni ettekandja Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Maaelukomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu 642 enne teisele lugemisele saatmist kahel istungil: esmaspäeval, 8. septembril ja esmaspäeval, 15. septembril. Peab ütleva, et muudatusettepanekute esitamise tähtjaks, mis oli 28. mail, Riigikogu liikmed, fraktsioonid ega teised komisjonid muudatusettepanekuid ei esitanud. Küll aga valmistas maaelukomisjon koostöös Põllumajandusministeeriumiga ette

ja esitab kaheksa muudatusettepanekut. Olgu öeldud, et kaks neist on sisulised ning kuus on normitehnilised ja täpsustavat laadi. Tutvustangi neid kahte ettepanekut, mis ei ole normitehnilised ega eelnõu täpsustavat laadi.

Muudatusettepaneku nr 1 kohaselt asendatakse eelnõus sõna "põllumajandusminister" sõnadega "valdkonna eest vastutav minister". See muudatusettepanek on seotud Vabariigi Valitsuse seaduse muutmisega. Kuna täna arutatav eelnõu oli esitatud enne Vabariigi Valitsuse seaduse muutmist, siis oli tarvis selline muudatus teha. Muudatusettepanekuga nr 8 lisame seaduseelnõusse uue paragrahvi "Eritoidu märgistamise ja muul viisil teabe edastamise erinõuete kehtivus". Kuna kõnealune seaduseelnõu on tingitud Euroopa Liidu kahest otsekohalduvast määrusest, millest üks hakkab kehtima alles 2016. aastal ja käib eritoidu kohta, siis niikaua, kuni see Euroopa Liidu otsekohalduv määrus ei ole jõustunud, on tarvis eritoidu märgistamise ja muul viisil teabe edastamise kord kehtestada seaduses.

Komisjon tegi ka menetluslikud otsused. Eelnõu ettekandjaks otsustati määrata maaelukomisjoni esimees Kalvi Kõva (esimesel lugemisel tutvustas seda eelnõu komisjoni liige Ester Tuiksoo). Otsustati teha ettepanek võtta eelnõu 642 täiskogu päevakorda 17. septembril, teha ettepanek teine lugemine lõpetada ja kui eelnõu teine lugemine lõpetatakse, siis on meil ettepanek suunata see eelnõu kolmandale lugemisele. Kõik otsused võeti vastu konsensusel. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Palun, Helir-Valdor Seeder!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja! Minu küsimus on esimese muudatusettepaneku kohta, mis näeb ette, et sõna "põllumajandusminister" asendatakse sõnaühendiga "valdkonna eest vastutav minister". Kas te oleksite nii lahke ja selgitaksite natuke laiemalt ja pikemalt selle muudatuse tähendust? Kas meie seadusloome praktikas hakkabki nüüd nii olema, et valdkonnaministrid, on see siis põllumajandusminister, välisminister või siseminister, kaovad ära ja me hakkame kõiki hellitavalt nimetama valdkonna eest vastutavaks ministriks? Kuidas

see mõjutab üldist õigusselgust ja seadustest arusaamist ning kas lisaks seadusele peab kodanik läbi lugema ka mingi portsu alamakte, et üldse teada saada, kes on valdkonna eest vastutav minister? Kas te ei lahkaks seda temaatikat laiemalt?

Kalvi Kõva

Aitäh! Komisjoni istungil me seda temaatikat laialt ei lahanud, kuigi möönsime, et tõenäoliselt on maaelukomisjon esimene komisjon, kes tulenevalt Vabariigi Valitsuse seadusest selle muudatuse teeb. Valitsemiskorralduse paindlikumaks muutmise huvides on nüüd ministri ametinimetuse asendatud sõnadega "valdkonna eest vastutav minister". Nii on Vabariigi Valitsuse seaduses ette nähtud, nii see on. Eelnõu sisu see muudatusettepanek väga palju ei muuda, kuigi teeb teksti täpsemaks ja viib kooskõlla Vabariigi Valitsuse seadusega.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ma saan aru, et komisjon seda ei arutanud. Teie komisjoni pädevusse valitsuse seaduse muutmine omal ajal muidugi ei kuulunud. Aga ma küsin siis teistmoodi. Kas teie arvates ei ole selline praktika lihtsalt totter ja väga halb?

Kalvi Kõva

Aitäh! Saan vastata ainult niimoodi, et meie komisjon lähtus oma töös vastuvõetud seadusest ehk Vabariigi Valitsuse seadusest. Me ei pidanud otstarbekaks hakata lahkama, kas see on totter või mitte.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kõned on peetud, läbi rääkida ei soovita. Eelnõu kohta on teiseks lugemiseks esitatud kaheksa muudatusettepanekut, need kõik on maaelukomisjonilt ja täielikult arvestatud. Vaatame selle tabeli läbi: esimene, teine, kolmas, neljas, viies, kuues, seitsmes ja kaheksas muudatusettepanek. Muudatusettepanekud on läbi vaadatud ja eelnõu teine lugemine lõpetatud.

10. Ülikooliseaduse ja veterinaar-korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) teine lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud ülikooliseaduse ja veterinaar-korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 627 teine lugemine. Maaelukomisjoni ettekandja on Kalev Lillo. Palun!

Kalev Lillo

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Ülikooliseaduse ja veterinaar-korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu oli esimesel lugemisel 21. mail. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 4. juunil ja selleks ajaks Riigikogu liikmed, fraktsioonid ega teised komisjonid muudatusettepanekuid ei esitanud. Komisjon arutas eelnõu 9. septembril. Me vaatasime läbi kolm Põllumajandusministeeriumi ja maaelukomisjoni koostöös ettevalmistatud muudatusettepanekut. Kaks esimest neist on keelelised: sõna "finantseerimine" asendati fraasiga "tegevuskulude katmiseks vajalik lisafinantseerimine". Kolmas parandusettepanek on normitehniline. Selgus, et veterinaar-korralduse seaduse teksti lisataval paragrahvil puudus pealkiri, mis nüüd lisati. Ühtlasi tehti otsus saata eelnõu 627 päevakorda 17. septembriks. Meil on ka ettepanek eelnõu teine lugemine lõpetada ja kui teine lugemine lõpetatakse, siis saata eelnõu kolmandale lugemisele. Kõik need otsused olid konsensuslikud. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Eelnõu 627 kohta on teiseks lugemiseks esitatud kolm muudatusettepanekut, need kõik on maaelukomisjonilt ja täielikult arvestatud. Vaatame selle tabeli läbi: esimene, teine ja kolmas muudatusettepanek. Eelnõu 627 teine lugemine on lõpetatud.

11. Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu (657 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmisena on päevakorras Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu 657 esimene lugemine. Eelnõu algatajate nimel esineb ettekandega Riigikogu liige Liisa-Ly Pakosta. Juhataja võtab vaheaja kolm ... Juhataja loobub vaheaja võtmisest. Palun!

Liisa-Ly Pakosta

Minu väike hilinemine oli tingitud raskustest printeriga, aga me saime hakkama. Ma pühendan mulle antud aja sellele, et tutvustan üldist tausta perekonnaõiguslikes küsimustes, nii nagu näeb ette Riigikogu töökord.

Üldisel perekonnaõigusel on alati olnud ainult üks eesmärk: kaitsta inimkonda, oma liigikaaslast, kaitsta nõrgemat poolt, olgu selleks siis lapsed või teised abi vajavad inimesed perekonnas, ja kaitsta neid kõiki ebaõigluse eest. Kui me mõtleme perekonnaõiguse aruteludele, mida peetakse praegu Eesti ühiskonnas, siis tuleb alustuseks nentida üht suhteliselt kurba asjaolu. Ajaloolasena pean tunnustama, et niisugust sõnavabaduse puudumist, nagu on perekonnaõiguslikes küsimustes praegu Eesti avalikus ruumis, ei mäleta ma viimase 20 aasta jooksul ühegi teise teema puhul. Kui Eesti Naisjuristide Liidu esinaine oli kutsutud hommikutelevisiooni, soovis ta hakata rääkima kooseluseaduse murepunktidest, kuid saatejuht ütles talle konkreetselt: "Sellest me ei räägi." See meenutab üks ühele nõukogude ajast pärit paradigmat, kui olid mingid teemad, millest tohtisid rääkida ainult teatud inimesed ja ainult teatud asju, kasutades ainult teatud sõnu ja väljendeid. Kõik muud väljendid kas elimineeriti või tembeldati sobimatuks. Ma loodan, et arutelu, mis toimub IRL-i esitatud eelnõu üle järgmistel minutitel Riigikogu saalis, aitab seda teemat natuke laiemaks muuta ja me saame rääkida sisulistest asjadest, milleks me ju siia Riigikokku kogunenud oleme.

Ma jätkan ajaloolasena. Rääkides perekonnaõigusest Eestis, tuleb öelda, et kõige pikemat aega kehtis meil Lübecki õigus. Täpset aastate arvu ei ole võimalik välja tuua, sest me ei tea, millal täpselt see kehtima hakkas, aga

vähemalt 600 aastat kestis see aeg küll. Lübecki õiguse perekonnaõiguslikul osal on ainult üks eesmärk: kõige nõrgema poole ehk lapse kaitse. Kui te lubate, siis ma loen teile siit ette mõne punkti, et te saaksite aru, kui dramaatiliselt erinevasse olukorda, võrreldes sellega, mida meie maalapp nägi rohkem kui 600 aastat, oleme sattunud nüüdisajal.

Näiteks ütleb Lübecki õiguse § 4, et kui mees ja naine ühendavad endid abielus ja kummalgi on enne seaduslikke lapsi, ei või mees ega naine oma varandust teisega liita ilma laste nõusolekuta, nii et see oleks seaduslik. Sisuliselt tähendab see tänapäeva mõistes seda, et kui üks abielu- või kooselupartner sureb ja bioloogiline vanem soovib uut suhet registreerida, peaks ta oma vara liitmiseks uue elukaaslase varaga saama oma laste nõusoleku. Muidu võib tekkida olukord, et lapsed jäävad oma pärandiosast ilma. Või § 5: kui mehel sureb naine ja mees peab varandust oma lastega jagama, võtku ta esmalt oma relvad ja rōivad, mis aga sellest üle jääb, see kõik tuleb lastega võrdselt jagada. Kui me mõtleme praegusaegsele perekonnaseadusele, siis seal on eelisjärjekorras pärijaks abikaasa ja alles see, mis temast üle jääb, läheb laste vahel jagamisele.

Sageli on juttu olnud sellest, et pimedal keskajal olid moraalnormid kuidagi teistsugused. Aga vaatame näiteks § 25, millega ma ekskursi ajalukku ka lõpetan. See ütleb, et kes on sündinud liignaisest, ei saa mingit pärandust, kuid tema päranduse saab lähim sugulane, kes tema juurde kuulub. Sisuliselt tähendas see seda, et isegi abieluväliselt sündinud lapsed pärisid igal juhul oma osa, ainult et selle osa sai tõenäoliselt lapse ema või mõni teine lähisugulane. Aga mis tahes oludes oli kogu perekonnaõiguse mõte ja sisu tagada täiskasvanute ükskõik millise otsuse puhul see, et laps oma pärandiosa kätte saaks ja järgmine põlvkond turvaliselt üles kasvaks.

Kui me vaatame praegust perekonnaseaduse ruumi, siis näeme, et oleme liikunud risti vastupidises suunas. Kui me aga vaatame praegu Eesti ühiskonnas toimuvat arutelu, siis selgub, et kahjuks läheb see suund veelgi enam vastupidiseks. Tuleme faktilise kooselu juurde. See on tänapäevane mõiste, mida Lübecki õigus tunnistas sedavõrd, et mis tahes kooseluvormi puhul peavad pärijad olema esmajoones lapsed

ja ilma nende nõusolekuta ei tohi ühtegi uut kooseluvormi varalises mõttes avada.

Meile sageli eeskujuks toodud Rootsi kooseluseaduses on tegelikult järgitud sedasama, meile kirjalike allikate põhjal juba ammu teadaolevat printsiipi. Rootsi kooseluseadus on mõeldud nõrgema poole kaitseks ja reguleerib vara jagamist olukorras, kus kaks koos elavat partnerit ei ole oma kooselu registreerinud. Rootsi kooseluseadus kehtib nende paaride kohta, kes vastavad kolmele tingimusele: nad peavad püsivalt koos elama, nad peavad püsivalt koos elama sellises paarisuhtes, mille juurde käib normaalsel juhul ka seksuaalelu, ja neil peab olema ühine majapidamine. Jah, mingit rolli ei ole sellel, kas need kooselupartnerid on vastassoost või samast soost. Rootsi riik on kenasti hakkama saanud tuvastamisega, kas need inimesed ka tegelikult koos elavad või mitte. Peamine eesmärk – kaitsta kooselu nõrgemat poolt – on selle kooseluseadusega kenasti saavutatud. Ei ole kuulda olnud, et Rootsi ühiskonnas oleks olnud suuremat diskussiooni selle seaduse kitsaskohtade või muutmise vajaduse üle. Ütlen neile, kes täpsemalt teada soovivad, et lapsi see kooseluseadus ei puuduta. Ta tegeleb ainult ühise eluase ja selle juurde kuuluva vara jagamisega lahkuminekukorral, eeldades, et see vanem, kes jääb lapsi kasvatama, saab igal juhul endale õiguse selles elukohas elada. Muuseas, sellist printsiipi ei ole isegi mitte Eesti perekonnaseaduses.

Siit jõuamegi Isamaa ja Res Publica Liidu esitatud eelnõuni, mis paneb ette tuua sisuliselt sarnane regulatsioon Eesti perekonnaseadusesse. Me võtame aluseks selle, et suur hulk inimesi Eestis elavad ilma, et nad oleksid oma kooselu registreerinud (muide, kuulun isegi nende hulka). Meie eelnõu pakub kindlustunnet kooselu nõrgemale poolele, et lahkuminekukorral ei leiaks inimene ennast väga ootamatutes raskustes ning varalised suhted oleksid õiglaselt ja hästi korraldatud. Rõhutada tuleb veel sedagi, et Justiitsministeeriumi parandusettepanekud kooseluseaduse eelnõu kohta toetavad täiel määral seda printsiipi, mida Isamaa ja Res Publica Liit on pakkunud. Nimelt on nad selgelt öelnud, et perekond on selline üksus, kes peab üksteist vastastikku ülal pidama, mis on tegelikult kaunis ränk kohustus, kui keegi pereliikmetest vajab püsivat ülal-

pidamist või hooldust. Perekonna määratlus on siin samalaadne Isamaa ja Res Publica Liidu arusaamaga, et need on koos elavad inimesed.

Miks on siis IRL-i esitatud eelnõu parem ja tähtsam kui need parandusettepanekud, mis tulid Justiitsministeeriumist? Ma tulen korraks tagasi oma sõnavõtu alguse juurde ja rõhutan üle, et avalik diskussioon Eesti ühiskonnas on täiesti eproportsionaalselt kaldunud vihakõnedesse või vana testamendi tõlgendustesse, millel ei ole reaalselt sidet nende perekonnaõiguslike küsimustega, mida me täna siin arutame, ja millel ei ole isegi puutumust näiteks Lübecki õiguse perekonnaõiguse osaga. Vastupidi, Lübecki õiguse perekonnaõiguse osa tegeles ainult nõrgema poole kaitsega perekonnelus. Niisamuti peaksid Riigikogu otsused ja seadused, mida me siit Eesti rahvale pakume, tegelema ainult nõrgema poole kaitsega kooselulistest küsimustest. Me oleme täiesti kindlad, et Isamaa ja Res Publica Liidu eelnõu pakub maailmapraktika kohaselt, aga ka lähiriikide praktika põhjal otsustades ja Eesti tegelikku olukorda arvestades parema ning õiguslikult selgema ja kindlama lahenduse kui see variant, et on kohustus kooselu registreerida ja alles seejärel võib saada kaitset.

Üks oluline aspekt on siin veel, mida ma lastekaitseteemadesse süvenenuna julgen esile tuua. Ma olen väga tähelepanelikult jälginud neid debatte, mis on olnud kooseluseaduse üle. Mind teeb murelikuks asjaolu, et soovitakse väga olulisel määral diferentseerida ka laste õigusi või lapsi kasvatavate isikute õigusi, sõltuvalt sellest, kas need isikud on teinud selle registreerimisakti või mitte. Uskuge mind, selline põhimõtegi on vastuolus lapse õiguste konventsiooniga, samuti on see vastuolus sellega, milline on Eesti ühiskonna tegelikkus või mida Eesti ühiskond tegelikult ootab või vajab.

Eesti Naistearstide Seltsi kiri Riigikogule, mis laekus mõni päev tagasi ja mis väga ühemõtteliselt toetas registreerimata kooselus sündinud laste paremat kaitset, oli selles mõttes tähelepanuväärne, et naistearstid puutuvad ju kogu aeg kokku nende emade ja isadega, kes peavad muu hulgas lahendama raskeid sotsiaalseid või eetilisi küsimusi. See, et nii tihealt perekonnaõiguslike küsimustega seotud kõrgharitud arstid on saanud kogu sellest avalikust diskussioonist aru, et me just nimelt

registreerimata kooselusid tahamegi siin Riigikogu saalis kaitsta ja anda neile paremat õigusturvalisust – selleks see Isamaa ja Res Publica Liidu eelnõu ka ette valmistati –, on kõige kõnekam näide selle kohta, et see on see tee, millel meil tõesti tuleks astuma hakata.

Me oleme igati valmis tegema koostööd selleks, et kõige nõrgem pool ehk lapsed või lapsi kasvatavad inimesed saaksid parema õigusliku kaitse. Meie arvates tekib probleem, kui sellist otsust vastu ei võeta. Ma näitlikustan seda veidi. Kui augusti lõpus oli Riigikogu konverentsisaalis avalik arutelu kooseluseaduse üle, siis töid samasooliste ringkondade esindajad näiteid, kus lapse bioloogiline vanem oli välisriigis teadmata kadunud, temaga ühendust ei saada, aga last tegelikult kasvatav isik peaks lapse heaolu huvides vastu võtma olulisi otsuseid. Nad rõhutasid, et sellel inimesel peaks tingimata olema registreeritud seos selle lapsega, sest muidu võib tekkida olukord, kus lapse kohta võivad otsuseid langetada isikud, kes ei soovi talle parimat. Tõsi, see, et näiteks toodi lapse vanavanemad, ei olnud kindlasti kõige õnnestunum, sest vanavanematel on lapselaste ülalpidamiskohustus, kui vanemaid pole või kui vanemad ei suuda ülalpidamist tagada. Aga kui me liigume sellise Eesti suunas, kus ilma registreerimiseta sa justkui ei saagi last aidata, siis see oleks küll väga ebanormaalne.

Ka praegu ei ole selline olukord, et sul oleks mingisugustki registreeringut vaja. Ma ei pea küll õigeks ja eetiliseks isiklike näidete toomist, kuid teen siin ühe väikese erandi, kuna tõenäoliselt on neid näiteid veelgi, aga nendest avalikult väga palju ei räägita. Kui sündis minu neljas laps, siis kehtis vanemahüvitise seaduses selline punkt, et kui ühele vanematest makstakse vanemahüvitist, siis võetakse ära lapsehooldushüvitis, mis on iseenesest üsna loogiline. Minu neljanda lapse sünni ajal ei makstud kummalegi lapse vanematest vanemahüvitist, ent ometi võttis Sotsiaalkindlustusamet lapselt ära hooldushüvitise. Pöördusin selgituse saamiseks Sotsiaalministeeriumi poole ja sain must valgel vastuse, et minu peresse on ju elama kolinud üks isik – tema sugu, muuseas, ei olnud absoluutselt oluline –, kes elab minu lastega koos ja tema peabki minu lapsi üleval pidama. Mis siis, et tegemist ei ole tema bioloogiliste lastega ja mis siis, et mitte

ühtegi registreeringut mitte üheski registris ei ole tehtud. Ausalt öeldes tundus see seletus suhteliselt loogiline. Mõelge korra, kui me liigume sellisest elukorraldusest olukorda, kus inimesed saavad kaitset ainult siis, kui nad on läbinud bürokraatliku kadalipu – mis, muuseas, nagu me näeme praegusest praktikast, ei ole Eesti inimestele võib-olla kõige meelepärased –, siis me tegelikult ei kaitse ei nõrgema poole ega ka mitte laste õigusi.

Veel kord ütlen, et naaberriikides, mujal Euroopas ja ka Eesti enda ajaloos on hästi läbi katsetatud need viisid, kuidas kaitsta kõige nõrgemat poolt ka ilma kooselu registreerimiseta või ilma vajaduseta seda ilmtingimata teha. Olgem siis tolerantsemad nende inimeste suhtes, kes ei soovi oma kooselu registreerida, ent kes tegelikult väärksid samasugust ühiskondlikku kaitset, nagu me üldiselt nõrgemale poolele ette näeme.

Kui on mingeid ettepanekuid, kuidas seda eelnõu saaks paremaks teha – ja seda kindlasti saab paremaks teha, see on kõikide perekonnaõiguslike regulatsioonidega niimoodi, sest neil on kokkupuude väga paljude teiste seaduste ja määrustega –, siis seda saab teha esimese ja teise lugemise vahepeal. Seetõttu kutsun tungivalt üles lõpetama täna esimest lugemist, et saaks rahulikult ja konstruktiivselt minna edasi nende inimeste huvides, kelle kaitsmise vajadust ühehäälselt rõhutas muu hulgas Eesti Naistearstide Seltsi juhatus oma koosolekul.

Kui teil on mingeid küsimusi, siis ma palun, et keegi minu fraktsioonikaaslastest tooks mulle selle eelnõu, et ma saaksin küsimustele paremini vastata. Aga vastan ma neile suurima heameelega.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Aitüma! Sain juba. Suur tänu kuulamast! Ma palun vabandust selle pika ajaloolise ekskursi eest, aga sel on tegelikult tänases päevas palju rohkem tähendust, kui me seda võib-olla suudame ette kujutada. Oi, see on autoriõiguse seaduse eelnõu! Aitäh, Jüri! (Naer saalis.)

Aseesimees Jüri Ratas

Vabandust! Aga ma saan aru, Liisa, et sa siiski said oma eelnõu. Läheme siis küsimuste

juurde. Need ei puuduta mitte autoriõiguse seadust, vaid perekonnaseadust. Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Esiteks tahan sinuga vaielda naistearstide teemal. Nemad toetavad väga ka seda eelnõu, mille meie oleme esitanud ja mis käsitleb kooselu registreerimist. Nad on väga selle poolt. Nii et ära palun jäta muljet, nagu nad toetaksid väga üksmeelselt just teie eelnõu! Nad leiavad lihtsalt, et vabast kooselust sündivate laste õigusi peaks kaitsma, ja registreeritud kooselu vorm neile väga sobib. Aga mul on sulle mitu küsimust. Esiteks, te eeldate seltsingulepingu olemasolu. Kas sa oskad öelda, kui mitu seltsingulepingut on Eestis viimastel aegadel sõlmitud? Mina leidsin ühe notari, kes oli näinud ühte seltsingulepingut. See oli väike vihje. Teiseks, te tahate, et oleks eelduslik kooselu ...

Aseesimees Jüri Ratas

Üks küsimus korraga!

Valdo Randpere

Seda on Justiitsministeerium uurinud ja leidnud, et see on eestlaste silmis kõige vähem populaarne. Nii et põhimõtteliselt võiks ju teie erakonna populaarsuse sellega täiesti põhja lasta, kui seda eelnõu suurelt propageerima hakata. (Juhataja helistab kella.)

Aseesimees Jüri Ratas

Hea küsija, teie aeg!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Võtame selle naistearstide seltsi kirja ette. Seltsi juhatus on üksmeelselt öelnud, et jah, nad toetavad kooseluseadust, mis annab lisaõigused vabas kooselus elavatele paaridele. Nad näitlikustavad seda abieluväliselt sündinud laste suure osakaaluga – 2013. aastal 53% kõikidest sündinud lastest. Nii et tõsi on, et naistearstide seltsi juhatus on üksmeelselt toetanud registreerimata ehk vabas kooselus sündinud lastele lisaõiguste andmist. Mina suhtuksin sellesse kirja täie tähelepanuga. Ma saatsin naistearstide seltsi juhatusesele kohe, kui see kiri tuli, päringu, soovides täpsustada, mida nad täpsemalt silmas pidasid. Neil võib tõesti olla

sellist infot, mida meil kellelgi siin Riigikogu saalis ei ole. Vist keegi Riigikogu praegustest liikmetest ei ole eelnevalt naistearstina praktiseerinud. Kui ma eksin, siis palun vabandust. Nad ei ole sellele kirjale veel vastanud.

Mis puudutab seltsingulepingut ja notarite seisukohta, siis iseenesest tuleks tõsiselt suhtuda Notarite Koja kirjalikult saadetud arvamuse ja suuliselt esitatud täiendustesse, mille üle ma olen ka päris pikalt mõelnud ning mida nad tutvustasid selleksaamul augusti lõpus toimunud avalikul arutelul. Ma veel kord toonitan, et ma olen väga palju aastaid tegelnud laste õiguste ja loodan lähapäevil saata Riigikogu liikmetele ka konkreetsed ettepanekud perekonnaseaduse kohta, mis võiksid laste olukorda parandada. Ma olen juba mõnel korral varem osa neist õiguskomisjonile esitanud. Aga kujutage ette olukorda notarite seisukohast vaadatuna. Notari juurde tuleb kaks noort inimest. Jällegi ei ole see absoluutselt seotud sooküsimusega. Notar räägib neile kahele inimesele, et neil on võimalik registreerida kooselu või sõlmida abielu. Ühel juhul peavad nad oma kaaslast üleval pidama ka pärast seda, kui see on invaliidistunud või raskelt haigeks jäänud, teisel juhul võtab selle kohustuse enda peale riik. Kujutage nüüd ette, mida tunneb üks partner, kui teine vaatab talle pika pilguga otsa ja ütleb, et valiks äkki siiski selle variandi, et riik peab selle kohustuse enda peale võtma. Tegelikult on peamine mure, mida notarid on jaganud, et see ei ole nali, kui inimesed seatakse sellise valiku ette.

Seltsinguleping ei ole kindlasti kõige toreدام viis oma peresuhteid reguleerida, selles olen ma sinuga nõus. Neid on küll sõlmitud, Notarite Koda nimetas sellel augusti lõpus toimunud arutelul selle arvu, aga ma ei mäleta seda enam. Neid oli kindlasti rohkem kui üks. Seda tüüpi varanduslikud lepingud on küll niisama vanad kui õigusruum ise, ent kui me vaatame jällegi Rootsi kooseluseadust, siis annab seegi vabalt koos elavatele paaridele üldised õiguslikud regulatsioonid, kuid lubab neil loomulikult sõlmida täiendavalt kõige erinevamaid lepinguid ja kokkuleppeid, näiteks suvila või aktsiate jagamiseks kas pärast lahkuminekut või elukaaslase surma. Mulle tundub üha enam, et Rootsi lähenemine, kus riik tagab kõige nõrgemale poolele kaitse ilma registreeringut nõudmata, ent loomulikult lu-

bab inimestel vaba tahte alusel sõlmida kõikvõimalikke muid varalisi suhteid reguleerivaid lepinguid, kindlustades sealjuures, et lapsele ja last kasvatavale vanemale või hooldajale on tagatud parem olukord kui last mittekasvatavale inimesele, on mõistlik tee, mis suunas ka Eesti peaks liikuma. Kas see vastus oli enam-vähem ammendav?

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kotkas, palun!

Kalev Kotkas

Täna, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Mul on probleeme eelnõu § 79³ lõikest 2 arusaamisega. Kas sa mõtestaksid selle lahti või tõlgiksids eesti keelde?

Liisa-Ly Pakosta

See põhimõte on olemas ka praeguses perekonnaseaduses. Mulle tundub, et ülalpidamiskohustus tuleks üleüldse Riigikogus läbi mõelda. Kui ma tohin, siis ma pöördun õiguskomisjoni esimehe Neeme Suure poole ettepanekuga, et ülalpidamiskohustuse üle võiks pidada eraldi seminari. Kui me vaatame neid kõige teravamaid nurki, mis praegu kipuvad perekonnaõiguse aruteludes esile, siis need puudutavad just nimelt ülalpidamiskohustusega seonduvat. Ma usun, et ma ei ole ainukene Riigikogu liige, kes on inimestega, eriti vanemate inimestega kohtudes kuulnud, et nende arvates on see printsiip ebaõiglane, et lapsed peavad maksma oma vanemate hooldekodu arved, kui vanem on tõesti nii haige, et ei suuda enam ise kodus hakkama saada, aga vaat naabrinaisel, kellel lapsi pole, maksab kõik need kulud kohalik omavalitsus. Kui me räägime alaealiste või kuni 21-aastaste laste ülalpidamisest või mittetöötava elukaaslase, abikaasa ülalpidamisest, siis need on väga suured kohustused, mis inimestel on.

Ka tänases Õhtulehes – lubage mul viidata sellele ajakirjandusväljaandele – on pikk artikkel selle kohta, kui problemaatiline on ülalpidamiskohustust silmas pidades tegelikult perekonnasuhete võrk elatisraha mõttes. Perekonnaseadus ütleb kolme asja. Esiteks, mees peab naist üleval pidama kaks kuud enne ja kaks kuud peale sünnitust, sõltumata sellest, kas naine seda vajab või ei. Kui ma õigesti mäletan, siis see oli kirjas vist §-s 111. Teiseks

peab mees pidama naist üleval kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni, kui naine ei ole võimeline ise elatist teenima. Kolmandaks, kui ühel abikaasast ilmneb terviserike ja paar läheb pärast seda lahku – ma juba rääkisin sellest notarite murest –, näiteks, mees jääb raskelt haigeks ja naine ei jõua teda hooldada, võib-olla on muid põhjuseid ka, võib-olla ei ole, aga paar läheb lahku, siis sõltumata sellest, et nad on lahku läinud, peab naine seda meest üleval pidama, tal on ülalpidamiskohustus. See kohustus ei lähe riigile üle, vaid on ka lahku läinud abikaasade puhul sellel abikaasal, kellega abi vajav partner enne koos elas. See on väga vana põhimõte.

Kui me läheme jällegi õigusajaloos tagasi, siis selline vastastikuse ülalpidamise põhimõte kehtib kogu perekonnaõiguse ajaloos. Siin on see antud üldistatud kujul. Mõtleme aga nende peredele, kus on sündinud väga raske puudega laps, kes vajab ööpäev läbi hooldust. Väga sageli need perekonnad lagunevad ehk üks vanem jääb seda last hooldama, ta on ööpäev läbi rakkes, teine vanem aga lahkub perekonna juurest. Kehtiva perekonnaseaduse järgi on perekonna juurest lahkunud vanem kohustatud teist vanemat ülal pidama ainult kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Tegelikult saame ju aru, et kuna meil on üha rohkem ja rohkem väga raske puudega lapsi, kes vajavad ööpäevaringset hooldust, oleks vaja seda ülalpidamiskohustust pikendada vähemalt kuni lapse täisealiseks saamiseni. Põhimõte oleks lihtsalt kokku võetuna see, et kui sul on perekond, siis sa pead oma pereliikmeid ülal nii headel kui ka halbadel aegadel.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea istungi juhataja! Mul tekkis vahepeal protseduuriline küsimus, kuna sa, hea ettekandja, mainisid oma ettekandes kümneid kordi kooseluseaduse eelnõu, mitte meie ees laudadel olevat seaduseelnõu. Mis seaduseelnõu me siin praegu menetleme? Aga sinu vastus Valdole oli kõige tugevam kaitsekõne kooseluseaduse toetuseks. Täna selle eest! Selgusetuks jäi ainult üks asi. Kõik need põhimõtted, mis sa Rootsi mudelist rääkides esile tõid, on väga üllad. Miks on siis vaja, et part-

ner muutuks faktiliseks abikaasaks seltsingulepingu abil? Kahe inimese püsiva kooselu ajal sõlmitud leping ei saa olla mingi lauluseltsingu leping, kõik saavad aru, et see ongi koosuleping, mille nad sõlmivad. Milleks seda tingimuslikult ette panna? Meil võiks tõesti olla Rootsi mudel, nagu sa rääkisid oma ettekandes. Eelnõu räägib aga praegu teist keelt. Võiks olla nii, et kui inimesed on faktiliselt koos, siis tekibki see kohustus.

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Ma olen korduvalt rõhutanud, et seda eelnõu saab kindlasti paremaks teha. Kõiki perekonnaõiguslikke eelnõusid peaks arutama väga mitu inimest, et saaks parima võimaliku tulemuse. Ma olen absoluutselt kindel, et ei ühel inimesel, grupil ega fraktsioonil ei ole võimalik luua sellist perekonnaõiguslikku regulatsiooni, mis jääks menetluse jooksul muutumatuks. Kõik need küsimused vajavad väga laialdast läbikaalumist. Hea kolleeg Kotkas esitas küsimuse ühe eelnõu lõigu kohta ja ka Vabariigi Valitsus on juhtinud tähelepanu, et see punkt tuleks paremini sõnastada. Seda saab esimese ja teise lugemise vahepeal kindlasti teha.

Kui me räägime Rootsi kooseluseadusest, siis võib-olla jäi minu ettekandest see osa veidi arusaamatuks. Ma kordan selle igaks juhuks veel üle. Rootsis kehtis registreeritud kooselu kuni 2009. aastani, seejärel lõpetas Rootsi riik kooselude registreerimise. *Sambolagen* ehk kooseluseadus pakub Rootsi Kuningriigis õiguslikku kaitset nendele paaridele, kes ei ole mitte üheski registris mitte midagi registreerinud, ehk see seadus ei eelda mitte mingit registreerimist ei notari juures, ei maksuametis ega mitte kuskil. Tagatud peavad olema ainult kolm tingimust ja Rootsi riik saab nende jälgimisega suurepäraselt hakkama. Need on, esiteks, püsiv kooselu, teiseks, selline paarisuhe, kus normaaljuhul eeldatakse seksuaalsuhet, ehk sinna alla ei käi see, kui koos elavad vanaema ja lapselaps või õde ja vend või lihtsalt kaks sõbrannat, kolmandaks, ühine majapidamine. Ühist majapidamist on Eesti Vabariigis võimalik lihtsalt kontrollida kas või rahvastikuregistri järgi ja isegi ilma selleta.

Ma tõin oma isiklikust elust näite, et lapsehooldushüvitise äravõtmine ei tuginenud ka mitte ühelegi registrikandele, vaid lihtsalt tead-

misele, et minu majapidamises on veel keegi, kes lastega tegeleb, olemata nende bioloogiline vanem. Sellest Eesti Vabariigile täiesti piisas, et võtta ära üks peretoetus. Eelnõu esitamisest on möödunud päris mitu päeva. Mis puudutab seda seltsingulepingut, siis fraktsioon on pakunud selle sellises sõnastuses. Ent ma kriipsutan alla, et seda eelnõu saab esimese ja teise lugemise vahepeal kindlasti paremaks teha. Ma täiesti usun, et seda saab paremaks teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Heljo Pikhof, palun!

Heljo Pikhof

Aitäh! Ma võiksin öelda, et IRL toetab mitmemehe- või mitmenaisepidamist. Eelnõu esimeses lõikes on öeldud, et eeldatakse, et faktilised abikaasad on püsiva kooselu ajaks sõlminud seltsingulepingu. Kujuta nüüd ette olukorda, kus mees on ametlikus abielus, läheb siis teise naise juurde ja äkki avastab tema seaduslik abikaasa, et mehel on kellegi teise naisega seltsinguleping. Siia on kirjutatud, et eeldatakse seltsingulepingu sõlmimist. Võib-olla seesama naine läheb elama mõne teise mehe juurde, kes ei ole abielus, ja ühel heal päeval selgub, et ka tema on kellegagi veel lepingu sõlminud. Nii et topeltabielu. Kuidas sa seda ideed kaitsesid? Siin peaks kindlasti olema kirjas: "Eeldatakse, et faktilised abikaasad, kes pole ametlikus abielus..." Muidu tuleb tõesti naljakas seadus välja.

Liisa-Ly Pakosta

Missugune see mitteametlik abielu on? Aga põhimõtteliselt saan ma sellest küsimusest aru. Võtame jälle näiteks Rootsi, mida mitmete küsitluste järgi peetakse maailma kõige tolerantsemaks riigiks või mis on vähemalt esikolmikus. Kui ma vaatan selles kontekstis Eesti perekonnaseadust, millele tugineb see eelnõu, mille Isamaa ja Res Publica Liit on esitanud, siis näen, et meie õigusruumis on perekonda puudutavalt üleüldse väga palju igasugust registreerimist. Tegelikult võiks koos perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõuga 657 vaadata üle suulise lepingu põhimõtte ja kirjaliku lepingu vajaduse. Eelnõus on eeldatud, et leping võib olla ka suuline, seda ei pea kuskil registreerima. Oluline on see, et kaks inimest elavad faktiliselt koos.

Muuseas, Eesti perekonnaõigus näebki ette võimaluse, et sa oled abielus, aga elad kellegi teise juures, ja kui sa soovid abielu lahutada, siis võetakse arvesse seda, kui sa oled faktiliselt elanud teise inimese juures. Lahuselu reguleeriv osa Eesti perekonnaseaduses on kaunikesti mahukas ja reguleerib nii ülalpidamiskohustust kui ka kõiki muid lahuselust tulenevaid asju. Samuti reguleerib Eesti kehtiv perekonnaseadus juhtumit, kui abielust sünnib laps, kelle isa ei ole selle naise abikaasa, jne. Seni kehtivate punktide puhul ei ole hüüatavad, et ohhoo, see soodustab mitmemehepidamist või mitmenaisepidamist. Mõlemat, nii kehtiva perekonnaseaduse lahuselu regulatsioone kui ka abielust sündinud lapse isaduse tuvastamist, kui isaks ei ole naise abikaasa, arutasime ka siin Riigikogu saalis 2009. aastal. Keegi ei arvanud siis, nagu need punktid oleksid mõeldud selleks, et soodustada mitmemehepidamist või mitmenaisepidamist. Selles mõttes ei ole ma nõus selle määratlusega, mis sa pakkusid.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Sa rääkisid, et kogu see eelnõu on eelkõige mõeldud kõige nõrgema osapoole ehk lapse kaitseks. Kui ma eelnõu kätte võtan, siis näen siin sisuliselt kolme teemat. Esiteks, eeldatakse, et on sõlmitud seltsinguleping ühise majapidamise korraldamiseks, teiseks räägitakse kinnistusraamatusse kande tegemisest, kolmandaks räägitakse last hooldava faktilise abikaasa ülalpidamisest ja ka juhust, kui faktiline abikaasa ei suuda ise enda ülalpidamise eest hoolitseda. Kui me nüüd selle kolmanda teema välja võtame, siis ülejäänud lõikudest ei leia ma isegi sõna "laps". Kuidas see eelnõu siis ikkagi last kaitseb?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Põhimõtteline vahe on keskmises paragrahvis. Olukord on ju selline, et kärgpered ei ole mitte ainult Eestis, vaid kogu maailmas kõige kiiremini kasvav peretüüp. Need küsimused, mida me oleme Eestis avalikkuse ees või ka avalikkuse eest varjatult viimastel aegadel arutanud, kui me lastest oleme rääkinud, koonduvad suuresti selle ümber, mis on

õiguslik suhe ja õiguslik raamistik juhul, kui laps ei ela koos oma mõlema bioloogilise vanemaga, vaid perekonnas, kus üks täiskasvanu või kumbki neist ei ole tema bioloogiline vanem.

Võtame kõige lihtsama näite. Täiskasvanu A, täiskasvanu B ja laps C. Täiskasvanu A on lapse C bioloogiline vanem ja täiskasvanu B ei ole selle lapse bioloogiline vanem. Kui eelnõu 657 jõustuks seadusena ja perekonnaseadus saaks täienduse, siis oleks ka pärast lahkuminekut täiskasvanul A, kellel on laps C, õigus nõuda ülalpidamist täiskasvanult B, kes ei ole selle lapse bioloogiline vanem, ent osales täies ulatuses lapse kasvatamisel. See on oluline vahe, sest lapsele tekib sellisel juhul lisagarantii. Kui ma vaatan Justiitsministeeriumi parandusettepanekuid kooseluseaduse eelnõu 650 kohta, siis näen, et tegelikult pakub Justiitsministeerium sarnast regulatsiooni, ent seab eelduseks, et täiskasvanu A ja B on omavahelise kooselu eelnevalt notariaalselt registreerinud. Sellisel juhul tekiks meil kahte tüüpi lapsi. Kui eelnõu 650 võetaks vastu Justiitsministeeriumi poolt täiendatud kujul, siis tekiksid ühed lapsed, kes saaksid täiendavat ülalpidamist oma vanema vahepealselt elukaaslaselt, ja teised lapsed, kes seda ei saaks. Erinevus sõltuks sellest, kas lapse bioloogiline vanem on käinud notari juures või ei. Sellist olukorda, kus lapse õiguslik või majanduslik olukord sõltuks sellest, kas temaga koos elavad täiskasvanud on teinud mingi registreerimisprotseduuri või mitte, peetakse täiesti ebanormaalseks.

Ühe asja paneksin ma nüüd küll südamele. Inimõiguste keskus avaldas paar päeva tagasi pressiteate, kus Marianne Meiorg ütles, et kooselulepingu sõlmimise järel saab last faktiliselt kasvatav täiskasvanu lapsega suhtlemise õiguse. Selle peale ütlesin küll selges eesti keeles, et magage kaineks! No tõesti! Kui last kasvatav täiskasvanu, kes on selle perekonna liige, siis, andke andeks, ta ju suhtleb selle lapsega, kui ta teda kasvatav. Mina küll ei suuda ette kujutada – võib-olla muidugi on mu fantaasia piiratud –, kuidas on võimalik kasvatada last, ilma et sa temaga üldse suhtleksid, või mismoodi see lapsega suhtlemise õigus siis pärsitud on. Ärme nüüd päris mingisse müstikasse kaldume, eks ole!

Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Aitäh! Mul on ka teine küsimus. Esiteks, mina ei paluks sinul küll midagi nii värviküllast teha, nagu sina siin palusid teha inimõiguste keskusel, aga sellegipoolest pean ma ühe vea parandama. Sa tsiteerisid Rootsi *sambolagen*'it ning rääkisid sellest ja meie kooseluseadusest. Ma olen ise natuke kaasa aidanud sellele, et sa selle jälje peale saaksid.

Liisa-Ly Pakosta

Tack så mycket!

Valdo Randpere

Aga sa oled ühe asja maha maganud. Rootsis kehtis *sambolagen* alates 1987. aastast. 2003. aastal tehti see ümber, tuli uus seadus ja siis tekkis ka see registreerimise võimalus, mis oligi eelkõige ette nähtud samasoolistele. Aga see selleks. Mul on sulle küsimus. Riigikohus on öelnud, et kui mingi tehingu teostamise vormiks on notariaalne tõestus, siis peab ka seltsinguleping olema notariaalselt tõestatud. Teie oma eelnõus lähete sellega täiesti vastuollu ja ütlete, et sõltumata sellest, mis vormis seltsinguleping on sõlmitud. Miks te ...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea küsija, aeg!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Ma ei saa Riigikohtule soovitusi anda, kuigi ma olen Riigikogu liige ja võib-olla isegi võiksin seda teha. Aga kui me vaatame suuliste ja kirjalike lepingute vahet, siis üldiselt hindavad vähegi küpsemad demokraatlikud riigid suulisi lepinguid täiesti samaväärselt kirjalikega. Kas mäletate aega, kui meie laudadele tuli see võimalus, et tööleping võib olla sõlmitud suuliselt? Siis oli Riigikogus tohutu arutelu, et kuidas ikka nii võib. Siis aga selgus, et enamikus riikides, enamikus n-ö vanades demokraatiates see täiesti kenasti toimib, ja see toimib ka Eestis tänapäeval päris hästi. On veel terve hulk muid väga tähtsaid ja põhimõttelisi lepinguid, mida saab suuliselt sõlmida. Pärimisõiguses ei ole ma kahtlemata mitte mingisugunegi asjatundja. Kindlasti oskavad notarid tuua väga värvi-

kaid näited erisuguste tõlgenduste kohta testamentide puhul. Aga kõikides muudes eluvaldkondades, kui inimene veel elus on, suulised lepingud ju ikka üldiselt Eesti ühiskonnas toimivad. Peale töölepingu tuleb mulle näiteks pähe see, et ka suuline laenuleping võib olla täiesti kehtiv. Lapsevanema suuline nõusolek anda alaealisele luba tööleasumiseks loetakse täiesti kehtivaks nõusolekuks, kuigi see võib olla esitatud ka digiallkirjaga varustatult ja kirjalikult. Ma mõtlen, et me võiksime küll liikuda e-Eesti ja üksteist usaldava Eesti suunas.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kotkas, palun!

Kalev Kotkas

Täna, härra juhataja! Austet ettekandja! Eelnõus kohaldatakse faktilistele abikaasadele seltsingulepingu sätteid. Kas kuskil on reguleeritud, mitu liiget sellises seltsingus tohib olla ja mis soost nad peavad olema või tohivad olla?

Liisa-Ly Pakosta

Ei ole. Ma veel kord ütlen, et see debatt, mis on toimunud Riigikogu õiguskomisjonis, aga ka laiemalt Eesti ühiskonnas eelnõu esitamises saati, viitab sellele, et me võime kaaluda seltsingulepingu põhimõttest loobumist ja tugineda ainult faktilisele kooselule. Seda pean ma isiklikult täiesti mõistlikuks. Juristidel on siin kindlasti arutelukohti. Aga kui see toimib teistes riikides, siis miks ei võiks see toimida ka Eestis? Perekonnaseaduse mõttes on küll üldiselt piirang peal ehk silmas ongi peetud ainult kaht täiskasvanud isikut. Kui me vaatame Rootsi kooseluseadust, siis seal on täpselt samamoodi välja toodud, et tegemist peab olema paariga. Paari kuulub teatavasti vähemalt kaks inimest ja samal ajal kuni kaks inimest. Lisaks rõhutatakse, et nende kahe inimese puhul võib eeldada, et neil on omavaheline seksuaalsuhe. Mulle tundub üha rohkem, et see oleks meilgi õige lahendus.

Nüüd ma täiendan vastuseid headele kolleegidele Valdo Randperele ja Imre Sooäärele. Erinevus on selles, et sa ei pea minema notari juurde midagi registreerima, sa ei pea notari juures valima varasuhte liiki ega panema paika kõiki detaile lahutuse puhuks. Guy de Maupas-

santil on üks novell, mille pealkiri mulle kahjuks praegu meelde ei tule. Novelli sisu on see, kuidas mees ja naine lähevad lahku ning avastavad pärast lahkuminekut, et tegelikult on mõlemad kogu aeg teinud vaikselt märkmeid selle kohta, mida kumbki ostis, ja kirjutanud hariliku pliiaatsiga raamatu taha, kas see oli tema või teise ostetud. Me saame inimestena kõik aru, kui me tuleme kogu sellest poliitkorrektsuse retoorikast maa peale, et kui me ehitame perekonnaõiguse üles sellele, et inimesed peavad koosellu astudes notariaalselt registreerima oma lahutuse üksikasjad, siis see häälestabki inimesi lahkuminekule. See ei ole tegelikult see Eesti ühiskond, mida me tahame ehitada või millisenä me tahame ühiskonda näha.

Kui ma tohin veel lisada – tore, et mul on siin praegu areen –, siis ma ütlen, et võiks korra läbi mõelda, kas see, kui abielu registreeritakse koos täieliku varalahususega ja laps sünnib niimoodi, et tema vanemad ei kuulu ühte abielupaari, kas siis sellise abieluinstitsiooni hoidmine on see, mida me üldiselt perekonnaõiguses õigeks peame, või võiks see rahulikult olla registreerimata kooselu ehk see, mida me ka muu hulgas võimaldame. Kui me teeme selle registreerimise tohutu keeruliseks, siis me küll nõrgemat poolt ei kaitse. Me ei kaitse neid inimesi, kes tahaksid kooselu registreerida, aga kelle partner seda ei taha. Naised ei ole sel teemal väga sõna võtnud, Eesti ühiskonnas ei ole sellest ka väga popp rääkida, aga neid naisi on küll. Ma julgen isegi öelda, et ka mõne abielus mitteoleva Riigikogu liikme naine on tunnistanud, et tema hea meelega abielluks, aga mees ei ole siiani huvitatud olnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Loodame, et see muutub. Heljo Pikhof.

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud ettekandja! Kui ametlikus abielus olev naine elab faktiliselt koos teise mehega ja otsustab ühel heal päeval, et ta läheb tagasi oma seadusliku abikaasa juurde, kas siis sellel seltsingupartneril – nii tuleb välja sellest eelnõust – on õigus asuda seaduslikult sõlmitud abielu vältel soetatud vara kallale? Elatud on n-ö paralleel. Praegu tuleb see eelnõust selgelt nii välja. Palun selgita!

Liisa-Ly Pakosta

See ei tule välja mitte sellest eelnõust, vaid see tuleb välja kehtivast perekonnaseadusest ja selle lahuseluregulatsioonist. See vara, mis sa oled soetanud lahuselule ajal, kuulub jagamisele vastavalt lahuselule, mitte vastavalt sellele, et sa oled registreeritud abielus kellegi kolmandaga, kes alguses oli keegi esimene. Ehk juba kehtiv perekonnaseadus annab sinu toodud näite puhul regulatsiooni, kuidas sellisel juhul vara jagada. Mida pakub juurde IRL-i eelnõu? Nimelt seda, et kui sul on lahuselule jooksul sündinud uue elukaaslasega laps, siis sa pead hoolt kandma ka perekonna selle osa eest. Ka siin ei ole midagi uut. Kui me vaatame kogu hooldusõiguse temaatikat kehtivas perekonnaseaduses, siis see pärineb ju teise maailmasõja järgsest loogikast, kui mehi oli vähe, naisi palju ja lapsi oli hädasti tarvis. Siis võeti ametlikult kasutusele selline regulatsioon, mis võimaldab inimesel saada abieluväline laps, kelle suhtes tal ei ole hooldusõigust, aga on ülalpidamiskohustus. See on meil perekonnaseaduses kenasti reguleeritud. Selle hooldusõiguse regulatsiooniga peaks muidugi edasi minema, sest võib-olla on see pisut vananenud. Aga see on jällegi minu isiklik arvamus.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma lugesin veel kord kokku eelnõus sisalduvad positsioonid ja sain kokku kuus. Neist üks räägib millestki, mis on seotud lastega, täpsemalt räägib see faktilise abikaasa ülalpidamise kohustusest. Sinu sissejuhatavas ettekandes oli kõige suurem rõhk laste kaitsel, aga tundub, et siin eelnõus on lastest natuke vähe juttu. Kuid küsimus on selles, et praeguses perekonnaõiguses tugineb lapse kaitse eelkõige põlvnemisele, see tuleneb lapse ja tema vanema vahelisest suhtest. Kui on juttu abikaasade või kooselukaaslaste omavahelistest suhetest, siis räägitakse perekonna ülalpidamisest, aga õigused ja kohustused tulenevad eelkõige põlvnemisest. Kas sa arvad, et see peaks muutuma?

Liisa-Ly Pakosta

Hea õiguskomisjoni esimees Neeme! Kahjuks ei ole mul siin perekonnaseadust ees, aga ma arvan, et need on kehtiva seaduse §-d 15, 16 ja 17, kus on selgelt öeldud, et perekonnaliikmed peavad üksteist ülal pidama ja eeskätt tuleb ülal pidada perekonnas kasvavaid lapsi. Lisaks on selles seaduses tõepoolest olemas põlvnemisest tulenev ülalpidamiskohustus ehk Eesti inimesed on kohustatud üksteist ülal pidama kaks põlve ettepoole ja kaks põlve tahapoole. Jällegi, mul ei ole kehtivat perekonnaseadust ees, aga ma arvan, et need olid §-d 96 ja 97.

Kirjeldan kõige tavapärasemat olukorda, kui inimestel tekib konflikt ja laps jääb õigusliku kaitseta. Mees ja naine – okei, jätame igaks juhuks sood kõrvale – või täiskasvanu A ja täiskasvanu B elavad pikemat aega koos, aga nad ei ole oma kooselu mitte kuskil registreerinud. Neil sünnib neli last ja nüüd otsustavad täiskasvanud A ja B lahku minna. Maja, kus täiskasvanud A ja B ning nende lapsed C, D, E ja F elasid, on aga näiteks täiskasvanu A nimel. Laste realseks kasvatajaks jääb täiskasvanu B. Kui nad ei ole seda maja koos ostnud, siis kolibki see täiskasvanu B koos lastega sõna otseses mõttes kuuse alla. Kehtivas õigusnormistikus ei ole sellisele faktiliselt koos elanud perekonnale tagatud isegi mitte eluasemeõigust.

Perekonnaseadus, jah, näeb ette elatise maksmise lastele. Teatud tõlgenduses on kohutult õigus laiendada seda elatise maksmise kohustust ka selliselt, et lastel säiliks mingigi eluase, aga praktikas me näeme, et ka Soomes töötavate isade või ükskõik kelle puhul, kellel on suur sissetulek ja korralik vara, arvestatakse elatise ainult laste igapäevaste kulude katteks, ei arvestata seda, milline on tegelik eluaseme kasutamise kord. Me tegelikult eeldame, et üks täiskasvanu on rohkem pühendunud laste kasvatamisele, teine võib-olla majalaenu maksmisele, aga koos on nad igatahes elanud. Ka see tagasiside, mis on ühiskonnast tulnud, on ju toetanud seda arusaama, et meil on väga suur hulk vabaabielus elavaid paare. Siit puldist on korduvalt rõhutatud, et me läheme vale teed pidi, kui eeldame, et need inimesed peaksid nüüd ennast kuskile registreerima tormama. Kaitseme nende õigusi parem nii, nagu teeb seda Rootsi riik, et nõrgemal poolel oleks

õigus saada kaitset lihtsalt selle fakti toel, et inimesed on püsivalt koos elanud. Selle vastu vaielda on suhteliselt lühinägelik, eriti kui arvestada teiste riikide praktikat.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Mul tekib küsimus, kas teie erakonnakaaslased on ikka selle eelnõu läbi lugenud. Teie fraktsioon on korduvalt öelnud, et te olete kooseluseaduse vastu peamiselt selle tõttu, et see laieneb ka samasoolistele. Kui ma loen aga teie eelnõu ja Riigikohtu seltsingulepingu kohtupraktika analüüsi, mis on avaldatud, pluss võlaõigusseadust, siis pean ütlema, et seltsinguleping ongi olemuselt sooneutraalne. Selle võivad sõlmida kaks või enam ühiselt tegutseda soovivat isikut, sõltumata nende erakondlikust kuuluvusest, lauluoskusest, soost või kõikvõimalikest eelistustest. Kuna te faktilisi abikaasasid eelnõus ei defineeri ja eeldate, et kooselu aluseks on seltsinguleping, siis te tegelikult avate selle võimaluse kõigile. Millest selline liberaalne lähenemine, kui te teiste eelnõude puhul nii konservatiivsed olete? See on muidugi väga tervitatav. Sina isiklikult oled algusest peale oma vastustes kooseluseadust toetanud. Äkki sa selgitad seda?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh selle küsimuse eest! Kõigepealt, püsime faktide juures. Isamaa ja Res Publica Liit on oma kõikides kirjalikes väljütlemistes kooselu registreerimise kohta eri ajahetkedel väga selgelt öelnud, et me peame esmavajalikuks laste õiguste paremat kaitset. See väljend on olnud kõikides pöördumistes, mis me oleme perekonnaõiguslikes küsimustes kirjalikult teinud, ja ma loodan, et see on olnud ka suuliselt tehtud pöördumistes. Ka see eelnõu kaitseb lapsi, sõltumata sellest, kas nendega koos elavad täiskasvanud on käinud midagi notari juures registreerimas või mitte. See on see kõige olulisem asi. Laste õigused ei tohi sõltuda sellest, kui sageli on nende vanemad notari juures käinud.

Seltsingulepingut oleme siin korduvalt arutanud. Justiitsministeerium on võtnud oma kodulehelt maha pika analüüsi kooselu regist-

reerimise alternatiivide kohta, mille oli koostanud Andra Holm. Väheste guugeldamisega leiab selle siiski üles. Aga ka sellest analüüsist, mis nüüd on Justiitsministeeriumi kodulehelt maha võetud, tuleb välja, et tollel hetkel pakutud variant registreerimata kooselu registreerimiseks oli vähem või rohkem seotud seltsingulepingu mõttega. Tol hetkel oli see popp. Me oleme seda eelnõu koostades suuresti lähtunud sellest analüüsist, aga ma kordan, et vahepealsed arutelud on olnud selles mõttes tänuväärised, et edasi liikuda võib seda eelnõu parandades. Ent tingimata ei tohiks ainuüksi kas või laste huvisid arvestades praegust esimest lugemist lõpetada, sest sellisel juhul me seaksime laste õigused sõltuvusse sellest, kui tihedalt nende vanemad notari juures käivad, ja see ei ole õige.

Aseesimees Jüri Ratas

Protseduuriline küsimus, Imre Sooäär.

Imre Sooäär

Palun täpsustada, kas te ikka mõtlesite, et ei tohiks lõpetada! Te ütlesite nii.

Liisa-Ly Pakosta

Vabandust! Tuleks lõpetada. Aitäh selle täpsustuse eest! Seaduseelnõu 657 esimesele lugemisele peaks tingimata järgnema ka teine lugemine, kus oleks arutelul parandatud eelnõu tekst, ja loomulikult veel enne 1. märtsi ka kolmas lugemine, kus saaks vastu võtta ühisel nõul ja jõul parandatud teksti.

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu kõigile, kes kaasa aitasid! Lähe-me edasi. Palun, Tiina Lokk-Tramberg!

Tiina Lokk-Tramberg

Aitäh! Kuulan ja kuulan teid ning mulle tundub, et tegelikult on selles jutus üks pundar, mida üritatakse vältida nagu kuuma kartulit. See on seotud sõnaga "samasoolisus". Rääkides laste kaitsest, nende turvalisusest ja millest kõigest tahes, ei saa me üle ega ümber sellest, et väga paljud lapsed elavad just nimelt samasoolistes perekondades, samasooliste paaride juures. Paarisuhtest rääkides kordasite pidevalt, et selle aluseks on eeldatav seksuaalsus. Ma palun vabandust, aga kui kaks meest või kaks naist elavad koos, siis ka nemad on sek-

suaalsed ja neil võivad olla lapsed. Te kordagi ei rääkinud nende laste õigusest. Teisisõnu, me jõuame ikkagi sellesama kooseluseaduse probleemi juurde, mis saab samasooliste paaride kasvatatud ja kasvatatavatest lastest ja nende õigustest.

Aseesimees Jüri Ratas

Teie aeg on läbi.

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh selle küsimuse eest! Mul kahjuks ei ole rahvaloenduse tulemusi siin kaasas, aga vist 42 last elasid viimase rahvaloenduse andmetel samasooliste paaride juures. Eranditult kõik need lapsed elasid kahest naisest koosneva paari juures, kusjuures üks nendest täiskasvanutest oli lapse bioloogiline vanem. See printsiip tuleneb lapse õiguste konventsiooni mõttest, kehtiva lastekaitseaduse mõttest ja ka arutluse all oleva uue lastekaitseaduse eelnõu mõttest, et laste heaolu ei tohiks tõepoolest sõltuda sellest, milliste täiskasvanutega nad parasjagu koos elavad. See on absoluutne vundament. Iga pere, kus kasvab kas või üks laps, on õnnelik pere.

Ma alustasin oma ettekannet Lübecki õiguse tutvustusega. Seal oli kogu perekonnaõigus keskendunud ainult ühele asjale – lapse õiguste kaitsmisele. Ma toon Lübecki õigusest veel näiteid. Täisealiseks saades oli lapsel õigus ka oma lihaste vanemate eest ära võtta oma pärandiosak ja sellega minema jalutada. Mitte miski ei tohtinud seda takistada. Meeldetuletuseks ütlen, et tütarlaps sai tollal täisealiseks 12-aastaselt ja noormees 18-aastaselt. See printsiip on olnud läbi kogu inimkonna ajaloo, et lapse õigused peavad olema eelisjärjekorras kaitstud, sõltumata sellest, kas ta elab koos bioloogiliste või mittebioloogiliste vanematega, kas ta elab koos vanaemaga või oma õdede-vendadega ja tema vanemad on hoopis kuskil teises riigis. See peab olema kogu seadusandluse alus.

Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu 657 näeb ette, et sa pead ülal pidama oma peret ja peres kasvanud lapse vanemat või seda last edasi kasvatavat isikut ka pärast lahkuminekut, sõltumata sellest, kas te olete notari juures käinud või mitte. Printsiip on täiesti selge: laps vajab igal juhul kaitset. Eesti üks levinumaid peretüüpe on küll vanaema ja lap-

selaps, aga see ei puutu kummagi eelnõu temaatikasse.

Aseesimees Jüri Ratas

Barbi Pilvre, palun!

Barbi Pilvre

Aitäh! Hea ettekandja! Tegemist on kindlasti hästi elulise valdkonnaga ja oluliste probleemidega. Mis on aga püsiv kooselu selle eelnõu kontekstis? Kust see algab? Kas see tähendab kuuajalist kooselu või pooleaastast kooselu? Kust algavad varalised kohustused ja võimalus hakata näiteks kinnisvaraga mängima?

Liisa-Ly Pakosta

Ka Rootsi kooseluseadus defineerib lihtsalt ja lakooniliselt, et kooselu peab olema piisavalt pikaajaline ja püsiv. Rootsi kohtus on seda kooselamise aega erinevalt tõlgendatud, iga juhtum ongi individuaalne. Ma arvan siiski, et paarinädalane kooselu ei ole püsiv kooselu, aga aasta ja kauem kestnud kooselu võiks juba püsiv olla. See sõltub väga paljudest asjaoludest, ka sellest, mida need inimesed ühiselt teevad. Võib olla ka selline perekonnaelu, kus elatakse kümme aastat küll rahvastikuregistri andmetel koos ühel aadressil, aga kõik need kümme aastat on üks partner hoopis teises riigis töötanud. See on jällegi tõlgendamise küsimus. Ei ole mõistlik anda selget ajalist määratlust, et see ei tohi olla kestnud vähem kui ... või peab olema ilmtingimata kestnud nii kaua kui ... Endise faktilise abikaasa ülalpidamise kohustuse juures on kirjas, et kooselu peaks olema kestnud vähemalt kümme aastat. Kas see aeg võiks olla kümme aastat või lühem või pikem, see on arutelu küsimus. Aga nagu ma ka varem ütlesin, selline elukaaslase ülalpidamise printsiip on juba kehtivas perekonnaõiguses olemas.

Kehtiv perekonnaseadus ei määratle ka abielu pikkust. Tegelikult võib kehtiva perekonnaseaduse järgi tekkida olukord, kus kaks inimest abielluvad, järgmisel päeval teeb aga üks abikaasast autoavarii ja invaliidistub, kolme nädala pärast minnakse lahku, sest teisele abikaasale käib see ülalpidamine üle jõu või abielu ei ole enam selline, nagu ta seda ette kujutas, aga tal on hoolimata sellest, et koos elati võib-olla üks ööpäev, ülalpidamiskohus-

tus elu lõpuni. Kõik sõltub väga paljudest asjaoludest. Ma usun, et see tuleb siin täna veel jutuks, aga Justiitsministeeriumi pakutud parandused kooseluseaduse kohta defineerivad ju ka tegelikult perekonnaliikmetevahelise ülalpidamise. Tõsi, siis peavad mõned nendest olema notari juures käinud, selles on erinevus. Justiitsministeerium ei ole näinud mingeid probleeme selles, et määrata pereringis kindlaks ülalpidamiskohustus.

Paar aastat tagasi panin ma oma ajaveebi üles perekonna tõlgendused Eesti seadustes. Tuleb tõdeda, et igas seaduses on Riigikogu defineerinud perekonda üsna erinevalt. Nii et me ei ole ka siin saalis jõudnud kordagi kokkuleppele üheses perekonna definitsioonis. Kui tohib reeta saladust, siis ma arvan, et see ongi võimatu. Me ei saa öelda, et vanaema ja lapselaps ei ole perekond, me ei saa öelda, et kaks noort inimest, kes elavad ilma registreerimiseta koos, pole perekond. Selle diskussiooni käigus, mis on kooseluseaduse ümber olnud, on mulle mitu korda üritatud öelda, et minu viie lapsega perekond ei ole tegelikult perekond, sest mina ja minu partner ei ole kooselu notariaalselt registreerinud. Ma olen jäänud eriarvamusele. Aga katsume teha sellise seaduse, et meil ei tekiks olukordi, kus hakatakse ütlema, et teil on viis last, aga te ei ole perekond, sest te ei ole notari juures käinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Lang, palun!

Rein Lang

Aitäh! Hea Liisa! Ma kohe ei saa küsimata jätta. Kui te IRL-is hilisel õhtutunnil rootsi-eesi sõnaraamatu abil seda eelnõu kirjutasite, kas siis oli ka jutuks, et võiks tulla tagasi selle printsiibi juurde, mis kehtis Eestis 50 aastat, et lapse isadust on võimalik tuvastada tunnistaja ütluse abil?

Liisa-Ly Pakosta

Tollel ajal, kui see üsna vana seadussäte kehtis, ei olnud veel sellist imelist asja nagu DNA-test. Nüüd on võimalik juuksekarva abil see väike asi ära teha. Kas DNA-test on teinud inimkonda õnnelikumaks või mitte, ei oska mina öelda ja see ei olnud kindlasti ka sinu küsimuse mõte. Aga olukorras, kus isadust või vajaduse korral ka emadust saab niivõrd

lihtsalt tuvastada, ei ole põhjust, ma arvan, kehtivaid tuvastamisprotseduure üle vaadata. Kui nende küsimustega edasi minna, siis ka ilma sõnaraamatuta meeldib mulle näiteks sellesama Rootsi seadusandluse printsiip, et kui isa avastab, et ta on maksnud elatisraha lapsele, kes ei ole tegelikult tema laps, siis on tal õigus taotleda, et riik talle selle elatisraha tagasi maksaks. Eestis sellist võimalust ei ole, on aga võimalik alustada hagimenetlust lapse bioloogilise ema vastu. Ma ei ole päris kindel, et laps oleks Eestis selle võrra kuidagi paremini kaitstud kui Rootsis. Mulle isiklikult tundub, et Rootsi mudel on parem. Kui me aga hakkaksime seda siin saalis arutama, siis käivituks tohutu arutelu, mida kõike see võiks soodustada. See ei ole tänase arutelu teema.

Tänase arutelu teema on see, et inimesel ei pea olema notari juures käimise tunnistust, selleks et kõige minimaalsemad püsivast kooselust tulenevad õigused, eriti lapsi silmas pidades, oleksid kaitstud. Veel kord rõhutan igaks juhuks üle, et kui me vaatame tänapäeva peremudelit, siis ega see ei ole ühestki otsast teistsugune kui peremudel 200 või 600 aastat tagasi. Vahe on ainult selles, et vanasti tekkisid küllalt sageli kärgpered mitte asjaolu tõttu, et keegi läks pere juurest ära, vaid selle tõttu, et üks bioloogilistest vanematest suri. Kuigi Lübecki õigus reguleeris ka neid juhtumeid, kui üks bioloogiline vanem perekonna juurest ära läks.

Aseesimees Jüri Ratas

Tiina Lokk-Tramberg, palun!

Tiina Lokk-Tramberg

Aitäh! Mina soovin saada ei/jah-vastust. Ma täiesti tervitan, et üritatakse vältida seda, et kooselu peab baseeruma notari juures sõlmitud lepingul ja laste õigused oleksid kaitstud ainult selle lepingu olemasolu korral. Aga kas see eelnõu ühtlasi kaitseb ka nende laste õigusi ja kas te tunnistate, et paarisuhe võib olla ka samasooliste inimeste vahel, kes kasvatavad ühiselt lapsi, olgu neid lapsi siis 42, 420 või 4200? Ei või jah?

Liisa-Ly Pakosta

Isamaa ja Res Publica Liit ei ole kunagi arvanud, nagu lapsed kasvaksid ainult sellistes perekondades, kuhu kuuluvad nende kaks

bioloogilist vanemat, kes on omavahel abielus. Eesti peremudelite palett on nii kirju, nagu ta parasjagu on. Ma olen täiesti nõus Eesti Demograafia Instituudi direktori Luule Sakkeuse kokkuvõttega, et üks normaalne riik peaks oma õiguskorras lähtuma laste õiguste kaitsest, sõltumata sellest, milline on see täiskasvanute kooslus, kes lastega koos elab, või kas need täiskasvanud on ennast kuskil registreerinud või ei ole. Seda viimast rõhutati ka Eesti Nais-tearstide Seltsi juhatause üksmeelses otsuses. Ma ei ole märganud, et ükski erakond oleks vastustanud seda peremudelite loetelu, mida kasutas rahvaloendusel Statistikaamet. Kui ma õigesti mäletan, siis oli seal üle 30 perekonnatüübi, ma täpset arvu ei oska peast öelda. Äkki oli neid peretüüpe isegi 40. Inimesel oli võimalik valida, millisesse neist ta kuulub.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli õiguskomisjoni aseesimehe Marko Pomerantsi!

Marko Pomerants

Liisa on olnud algataja esindajana väga tubli. Ta nimelt ei osalenud selle eelnõu aruteludel õiguskomisjonis, küll aga eelnõu ettevalmistamisel IRL-i fraktsioonis. Nii et minu meelest on ta väga hästi hakkama saanud. Algatuseks, enne kui ma lähen komisjoni ettekande juurde, viin teid ikka ilusasti sellesse konteksti tagasi, kust kõik need menetlused ja arutelud on alguse saanud. Tuleme õiguskomisjoni teisipäevase istungi juurde. Vahepeal oli ka kooseluseaduse algatajatele natukene ebaselge, kellele, kui suurele seltskonnale see seadus mõeldud on ja mida ta siis reguleerima peaks. Aga mina leidsin täna sellisest tänuväärsest allikast nagu Google Postimehe artikli, mis on avaldatud 21. oktoobril 2012 ja kus toonane minister Michal ütleb, et plaanitava regulatsiooni mõte on kaitsta kooselusuhetes lapsi ja nõrgemat poolt ning anda lisakindlust elukaaslasele, kes on lapsega koju jäänud ja pühendunud perekonna eest hoolitsemisele. Varaküsimused tekivad tema sõnul ju alles siis, kui minnakse tülli või juhtub midagi ootamatut, näiteks halveneb järsult ühe elukaaslase tervis. Michal ütles, et tegemist on tavaliste Matide ja Katide probleemiga, mida me selle-

ga lahendame, mitte Matildede ja Katide probleemiga.

Kuhu me täna jõudnud oleme, on iseasi, ja seetõttu ongi tänuväärne, et on olemas IRL, kes tuli selle eelnõuga lagedale. Siin küsiti pikaajalise suhte definitsiooni. Mina lugesin, pean tunnistama, ühest Kroonikast umbes sellist lugu, et peale viiekuulist pikaajalist suhet läks noor lauljatar oma suhet värskendama mingi sooja vee äärde. Viis kuud võiks seega olla üks näide.

Aga ma olen siin komisjoni ettekandjana, vabandust! Läheme asja juurde. Riigikogu õiguskomisjon arutas eelnõuga 657 seonduvat kahel korral. Pikem sisuline arutelu toimus 17. juunil. Lisaks kohal olnud komisjoni liikmetele osales arutelus ka Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Susann Mikli. Mina olin tookord algataja esindaja rollis ja selgitsin eelnõu põhieesmärke, milleks on mitteabielulise kooselu õiguslik reguleerimine, et anda abielus mitteolevatele, ent püsivalt koos elavatele inimestele, faktilistele abikaasadele, mõistlik võimalus kaitsta oma õigusi kooselu käigus soetatud varaga seoses ning põhjendatud juhtudel saada ülalpidamist ka pärast kooselu lõppemist. Eelnõu aitab luua selgust faktiliste abikaasade varalistes suhetes ning näeb ette ka kooseluga seonduvad ülalpidamiskohustused. Ma tookord toonitasin, et uusi termineid me kasutusele ei võta, ja juhtisin tähelepanu, et meie eelnõu eesmärk pole seadustada samasooliste kooselu õiguslik registreerimine. Kui kellelgi tekib küsimus, mida me siis reguleerime, siis ütlen, et tegemist on perekonnaseaduse muudatustega ja seetõttu me keskendume ennekõike nendele inimestele, keda eri andmetel on 200 000 või 170 000 või mida iganes ja kes võivad sattuda sellisesse hätta, nagu toonane minister Michal kirjeldas. Need on tavalised Katid ja Matid.

Algataja esindajana avaldasin imestust, miks Vabariigi Valitsuse arvamust ei tulnud meile edastama justiitsminister Andres Anvelt isiklikult, kuigi ta tegi seda kooseluseaduse puhul. Millest selline vahetegemine? Aga ette-ruttavalt võin öelda, et algataja saavutas selle, et justiitsminister osales eelnõu teisel arutelul 8. septembril. Juunis esitas Vabariigi Valitsuse arvamuse komisjonile Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Susann Mikli, kes andis teada, et Vabariigi Valitsus ei toeta Isa-

maa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. Ta ütles, et Justiitsministeerium leiab, et temaatika on asjakohane ja õige, aga lahendamata on põhiküsimus, milliste eelduste kohaselt on tegemist faktilise kooseluga. Ka ei arvesta eelnõu isikutega, kes teadlikult ei soovi, et nende kooselule laieneksid õiguslikud tagajärjed. Isikute enda tahteavalduseta on nende privaatautonomiasse sekkumine õigustatud üksnes õiguspärase eesmärgi ning põhjendatud ja selgete kriteeriumide alusel. Kui neid kriteeriume pole, siis võib see tuua kaasa õigusvaidluste arvu suure kasvu. Samuti on probleemiks see, et ei reguleerita samasooliste isikute temaatikat. Nagu ma juba ütlesin, siis selle eelnõuga seda polnudki kavas. Kolleeg Gräzin avaldas arvamust, et need kriteeriumid on võimalik sõnastada, aga tema erakonna kaaslased arvasid, et nemad sellega küll tegelema ei hakka.

8. septembri kohtumisel oli kohal justiitsminister Andres Anvelt, kes teatas, et teema on väga keerukas ja praegune valitsus pole valmis selle eelnõuga tegelema. Nad on küll võtnud kohustuse panustada kooseluseaduse parandamisse, mis sest, et muudatusi rakendussätetes on sadakond, eelnõu sisust rääkimata. Ministri arusaama kohaselt oleks tegu suure paradigma muutusega ning eriti raske oleks tuvastada faktilise kooselu algust. Kas üheöösuhe võiks olla piisav selleks, et tekiks kooselu? Kolleeg Gräzin arvas, et kui miski paradigmat muudab, siis on see kooseluseadus. Kolleeg Morozov küsis, kuidas eelnõu mõjub abiellumiste arvule, ja kolleeg Laanet küsis, kuidas eelnõu aitab üksikvanemaid. Morozovi küsimuse vastus oli selline, et me eeldame, et see ei vähenda abiellumiste arvu. Ka kooseluseaduse eelnõu algatajad on ju toonitanud, et kõige kindlaks kooselu viisiks, kui rääkida õigusselgusest, kohustustest ja õigustest, jääb siiski abielu. Soovitan kõigile! Kalle Laaneti küsimusele, kuidas eelnõu aitab üksikvanemaid, oli vastus, et need konkreetsete lisasätted ei muuda üksikvanemate jaoks midagi. Kolleeg Randpere arvas, et Eesti rahvas pole selliseks hüppeks valmis, õige aeg oleks 20 aasta pärast.

Ka siin saalis esitati algataja esindajale küsimusi. Tõepoolest, kõik küsimused, mis puudutavad seda, millised võiksid olla faktilise kooselu kriteeriumid, olid ka meil kõne all.

Lisaks toimus meil see debatt, mida siingi püüti pidada ja mis puudutab seltsingulepingu temaatikat, et kas peab olema notariaalne leping või mitte. Need küsimused olid üleval ja seetõttu küsis algataja esindaja, kas poleks õige ka perekonnaseadusega seonduvaid probleeme arutada nii, nagu tehti kooseluseaduse seminaridel. Kolleeg Randpere arvas, et sellega tegelgu IRL. Seetõttu ma mitte komisjoni esindajana, vaid IRL-i esindajana ütlen, et eks me võtame selle ohtlike ideede festivali kavva.

Komisjon tegi ka menetlusotsused. Kõigepealt otsustati teha esimene lugemine saalis täna. Lisaks otsustas komisjon – sellel otsusel oli ka vastuhääli, aga mitte piisavalt –, et eelnõu tuleb tagasi lükata.

Lõpetuseks tsiteerin väikest lõiku rahvusringhäälingu 21. aprilli uudisest, kus minister Anvelt arvas, et läbi ja lõhki demokraadina näeks ta heal meelel, et seadus läheks kaugeemale, ning kooselu vajab reguleerimist, faktilist kooselu saab tuvastada aga mitmete tundemärkide järgi, näiteks ühine leibkond ja aadress, ühised lapsed jne. Võta sa nüüd kinni! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on küsimusi. Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh istungi juhatajale ja komisjoni ettekandjale! Kuigi siin tõmmatakse paralleele kooseluseaduse ja perekonnaseaduse vahel, siis need on ikkagi erinevad: üks lahendaks neid probleeme, teine aga ei kavatsegi lahendada. Kas te komisjonis arutasite, et samasugust käsitlust on olnud mitmes Euroopa riigis? Inglismaal on keskendunud erisugustele vaidlusmomentidele, mis tavaliselt ongi seotud laste hoolduse, pärimise või kooselu ajal soetatud varaga. Kas komisjonis toodi näiteid selle kohta, kuidas teistes riikides see probleem on lahendatud?

Marko Pomerants

Aitüma! Vastan õige põgusalt. Kui võtta see analüüs, mis enam selles kohas ei ripu, kus ta rippus, ja mida tuleb kuskilt mujalt guugeldada, siis tegelikult ka praegu on Euroopas maid – me küll ei arutanud lähemalt n-ö üksikute maade juhtumeid –, kus faktilist kooselu aktsepteeritakse tõepoolest ilma mingisuguse

regulatsioonita. See puudutab näiteks ka isikute liikumist jne. Aga me ei süvenenud konkreetsemalt paljude maade näidetesse, tänu sellele, et meie hulgas on Valdo Randpere, kes on meile eri eelnõude puhul tutvustanud Rootsi elu ideaale. Ka nüüd oli meil kõne all seesama Rootsi näide, mida Liisa siin juba tutvustas.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea kolleeg! Kas seaduseelnõu käsitleb ka sellist olukorda, kus mees ja naine elavad koos, nad on abielu registreerinud ning kasvatavad ühiseid lapsi?

Marko Pomerants

Perekonnaseadus sellist olukorda tõepoolest reguleerib. Meie lihtsalt tõime perekonnaseadusesse juurde mõningad aspektid, mis tahaksid lisamist. IRL toetab seda, et inimestevahelised suhted, mis vajavad reguleerimist, oleksid ennekõike reguleeritud perekonnaseaduses, mis räägib abielust, mehest ja naisest ning kõigest sellest tulenevast.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Soovivad. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Neeme Suure!

Neeme Suur

Härra juhataja, palun kolm minutit juurde!

Aseesimees Jüri Ratas

Kaheksa minutit.

Neeme Suur

Head kolleegid! Perekond ja perekonna turvalisus on teemad, millega meil tuleb pidevalt tegelda. Oma eesmärgi poolest on eelnõu tervitatav ning debatti perekonnana elavate inimeste õiguste kaitse üle tuleb kindlasti jätkata. Tänan ka Liisa-Lyd Lübecki õiguse tutvustamise eest! Mulle jäi kõrva, et seal oli küll rõhutatud laste õigusi pärimise puhul, aga ei olnud näha naiste õigusi. Naine kui abikaasa ja

hiljem ema pidi tõenäoliselt saama ülalpidamise oma lastelt, kes olid pärijad.

Aga praegu peaksime küsima, kas me ikkagi oleme valmis laialdaseks faktiliseks abielust tulenevate õigussuhete täpseks reguleerimiseks. Nagu kõik eelkõnelejad, toon minagi paralleelseks näiteks kooseluseaduse eelnõu. On väga suur erinevus kooseluseaduse eelnõu ja käesoleva eelnõu vahel. Kooselu registreerimine kooseluseaduse eelnõu mõistes nõuab kahe isiku tahteavaldust ning puudutab otseselt vaid neid, kes on sellise tahteavalduse esitanud, ülejäänutele pakub vaid teoreetilist võimalust. Seevastu kõnealune eelnõu loeb faktilises abielus olevaks kõik inimesed, kes on kellegagi püsivalt koos elanud. Kõigepealt tuleb mainida asjaolu, et eelnõu kohaselt ei küsita kellegi nõusolekut suhte mingil moel vormistamiseks. Kes seda ise ei soovi teha, need saavad faktilise abikaasa seisuse automaatselt, see n-õ kukub neile pähe. Siin on ikkagi tegemist sellega, et riik väga tugevalt sekkub inimeste privaatautonomiasse ehk inimeste eraellu. Eelnõus sisalduvat mõistet "püsivas kooselus" ei ole määratletud ei kooselu algustähtaja, lõpptähtaja ega püsivuse enda kaudu. Sealjuures on kooselu algus- ja lõpptähtaega üldse väga keeruline arvestada. Seda saaks teha võib-olla põhjalike kohtumenetluste kaudu. Eelnõu kohaselt loetakse faktilisteks abikaasadeks kõik, kes on püsivas kooselus, ning eeldatakse, et nad on sõlminud seltsingulepingu. Võlaõigusseaduse kohaselt ei või aga seltsinglane käsutada seltsingu varasse kuuluvaid esemeid ega nõuda seltsingu vara jagamist.

Kas kõik need inimesed, kes on lühema või pikema aja jooksul kellegagi koos elanud, tajuvad, et selle seadusmuudatuse kohaselt loetakse näiteks ühe isiku soetatud auto seltsingu vara hulka kuuluvaks ja auto soetanud isik ei saa seda enam iseseisvalt müüa? Siis peaks toimuma vaidlus, kas sellise õiguse võõrandamiseks oleks vaja, et koos on elatud üks nädal, kaks nädalat, kuu aega, kaks kuud või kolm kuud. Juhul, kui kooselu ajal on üks faktiline abikaasa soetanud kinnisvara, siis on eelnõu kohaselt teisel faktilisel abikaasal õigus nõuda enda kui kaasomaniku sissekandmist kinnistusraamatusse. Siin ei ole tegemist sellise asjaga nagu vanglakülastuse lubamine vangistusseaduse kohaselt, kui kasutatakse tõesti faktilise abikaasa mõistet. See on teistsugune asi.

Kui vangistusseadus arvestab faktilise abikaasa õigust kinnipeetavat vanglas külastada, siis käesoleva seaduse rakendamine puudutaks kohe automaatselt väga suurt hulka inimesi ja nende omavahelisi suhteid.

Räägin korraks perekonnaseaduse § 79 muutmisest ja ülalpidamiskohustusest. Sarnane kaitsemehhanism on praegu olemas perekonnaseaduse §-s 111. Kohustus, mis sellest tuleb, ei sõltu sellest, kas lapse isa ja ema on oma suhte mingil moel registreerinud või ei, vaid see kohustus on automaatne ja tuleneb bioloogilisest põlvnevusest. Kinnisvara omandamise osas aga ei täida eelnõu kahjuks oma eesmärgi, automaatne kaitse faktilistele abikaasadele tegelikult ei rakendu, sest kinnisvarasse puutuvad seltsingulepingud tuleks niikuinii notariaalselt sõlmida.

On analüüsitud kooselusuhete reguleerimise kolme võimalust: registreeringupõhine, lepinguline ja eelduslik. Kõnealune eelnõu valib kõige radikaalsema ehk eeldusliku registreerimise tee. Tegelikult, adudes registreerimata kooselus elavate inimeste problemaatikat, peab ka Sotsiaaldemokraatlik Erakond vajalikuks jätkata debatti peresisese turvalisuse suurendamiseks. Käesolevat eelnõu me siiski toetada ei saa, see oleks ilmselgelt liiga varajane ja liiga radikaalne samm. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Liisa-Ly Pakosta!

Liisa-Ly Pakosta

Mul ei olnud kavas siia pulti tulla, aga see paradigmade erinevus, millest Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Neeme Suur siin rääkis, tekitab piisavalt muret, et siiski kõnelema tulla.

Räägime nüüd lihtsad asjad uuesti läbi. Kumba Eestit me siis tahame? Kas me tahame sellist Eestit, kus nõrgem pool, lapsed, kes peres kasvavad, saavad kaitset ainult sellisel juhul, kui "lapsega koos elavad täiskasvanud on käinud ja ennast viiel eri moel ära registreerinud" või me kaitsemegi tegelikult nõrgemat poolt selles reaalses sotsiaalses olukorras, kus Eesti Vabariik on täna, aastal 2014, tõenäoliselt ka järgmised 20 aastat ja kus me oleme olnud ka viimased 20 aastat? Kui me

võtame aluseks Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni tõlgenduse, siis selle kohaselt peaks Rootsi ühiskond olema juba ammu täiesti kokku kukkunud, sest sealne kooseluseadus tuginebki faktilisele kooselule ilma mingisuguse registreerimiseta. Tuleb välja, et see tähendab täielikku katastroofi, millest kõige hirmsama näitena tõi Sotsiaaldemokraatlik Erakond välja selle, et äkki jääb keegi oma autost ilma. Kujutage ette, kui jube, elasin kellegagi koos ja võib-olla jään pärast kooselu lõppu oma autost ilma. Tõesti kohutav! Aga mis siis lastest saab? Mis sellest tegelikult nõrgemast pooltest saab, see pole nagu suures pildis üldse sees. Ma lihtsalt tuletan meelde, et Rootsi ühiskonnas on uuringute järgi juhtumisi Euroopa kõige õnnelikumad lastevanemad ja ka iive on seal palju suurem kui Eestis. Ehk selliselt faktilist kooselu tunnustades ning kaitstes lapsi ja nende õigust, et neil oleks kodu, on saadud väga häid tulemusi.

Te küsisite Lübecki õiguse kohta, võib-olla isegi pisut ironiliselt. Tänapäeva keskaja või selle perioodi uurijad on üsna põhjalikult välja toonud, et meeste ja naiste õiguste regulatsioon tollel ajal erines küll praegu kehtivast, nii nagu erinesid ka perekonnasisene tööjaotus ja veel paljud muud asjad, ent see ei tähendanud, et naiste olukord oleks olnud oluliselt kehvem kui praegu. Muuseas, Lübecki õiguse järgi ei saanud linnakodanikust naisel mitte ühelgi viisil tekkida olukorda, nagu võib tekkida igal Eesti Vabariigi kodanikust naisel *anno Domini* 2014, et ta oleks jäetud üldse taevala alla või nelja tuule kätte, vaid tollane õigusruum tagas naisele igal juhul majandusliku kaitse. Loomulikult, me ei peaks naiste ja meeste suhete regulatsiooni Lübecki õigusest tänapäeva üle võtma, aga seda, mis puudutab lapsi ja nende hoidmist, oleks meil põhjust sealt üle lugeda, selle üle järele mõelda ning ka praegu kasutada.

Ma kordan veel. Me hääletame täna siin selle üle, kas me tegelikult ka tahame kaitsta nõrgemat poolt ja lapsi, mis tahes perekonnas need lapsed siis kasvavad, või läheme selle peale välja, et nõrgema poole kaitse oleks justkui liigne sekkumine – see ajas mind eriti närvi – inimeste eraellu. Tõesti, palun, läheme selle eelnõu menetlemisega edasi, leiame parema sõnastuse, aga ärme seame laste õiguste kaitset sõltuvusse sellest, et kellegi arvates

jätab mittenotariaalne kooselu lapsi kasvatades ta äkki autost ilma. Vaat see ajas mind väga närvi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 657 tuleks esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame hääletuse ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 657 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt oli 47 Riigikogu liiget ja vastu 10, 1 jäi erapooletuks. Eelnõu 657 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 7.)

11. päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

12. Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (697 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume 12. päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu 697 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli justiitsminister Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Härra Riigikogu juhataja! Head Riigikogu liikmed! Minu ülesanne on täna teile tutvustada autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu ehk rääkida nn orbeoste direktiivi ülevõtmisest. Ette rutates ütlen, et orbeosed on teosed, mille autor ei ole tuvastatud. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ning käesoleva seaduseelnõu laiem eesmärk on parandada liikmesriikide kultuuripärandi säilitamist ning kättesaadavust. Kitsam eesmärk on kindlaks määrata orbeoste õiguslik staatus, lubatud kasutusviisid ja tingimused ning sellisest kasutusest tulenevad tagajärjed.

Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste regulatsiooni põhimõtete kohaselt ei ole õiguste objekti kasutamine võimalik ilma õiguste omaja nõusolekuta. Orbeoste puhul ei saa aga kellelki luba küsida. Seega ei ole kehtiva õiguse alusel suure hulga teoste ning autoriõigusega kaasnevate õiguste objektide

(nt fonogrammide) kasutamine digiteerimise kaudu ja üldsusele kättesaadavaks tegemine võimalik. Ülevõetava direktiivi eesmärk ongi lahendada see probleem, et neid n-õ lukus olevaid teoseid saaks teatud piires kasutada. Regulatsioon ei kohaldu kõigile teoseliikidele, vaid peamiselt kirjutasena avaldatud teostele, nagu raamatud, ajakirjad, ajalehed, samuti arhiivis või kogudes olevatele audiovisuaalsetele teostele, näiteks kinofilmid, videofilmid vms. Regulatsiooni kohaldatakse ka fonogrammide suhtes. Sätteid kohaldatakse neile teostele ja fonogrammidele, mis on 29. oktoobril 2014 või pärast seda Euroopa Liidu liikmesriigis kaitstud. See tähendab, et Eestis on hõlmatud näiteks ka kogu 1991. aasta eelne periood. Direktiivi kohaldamisalast on jäänud küll välja fotod, kuid direktiivi edasise läbivaatamise käigus on võimalik pakkuda täpsustusi selle teksti. Selleks annavad võimaluse sama direktiivi sätteid, mille kohaselt jälgib komisjon pidevalt direktiivi kohaldamist ning esitab hiljemalt 29. oktoobriks 2015 ja seejärel igal aastal aruande võimaluse kohta lisada direktiivi reguleerimisalasse erinevate õiguste objekte. Eraldiseisvalt on nimetatud just üksikuid fotosid.

Selleks, et teost või fonogrammi saaks orbeosteiks nimetada ning sellisena ka kasutada, peab mäluasutus, kelle kogusse kõnealune teos või fonogramm kuulub, tegema hoolika otsingu ning selle dokumenteerima. Mäluasutused on avalikud raamatukogud, haridus- ja teadusasutused, muuseumid, arhiivid, filmi- või audiopärandi säilitamisega tegelevad asutused ning rahvusringhääling. Hoolikaks otsinguks peab kasutama kohaseid allikaid, mille määrab liikmesriik, hõlmates seejuures vähemalt direktiivi lisas kirjas olevad allikad. Loetelu järgida on kohustuslik. Konkreetse riigi vajadusest tulenevalt võib seda nimekirja täiendada. Kui õiguste omajaid hoolika otsinguga ei leita, edastab mäluasutus selle info liikmesriigi pädevale asutusele, kes omakorda saadab teabe viivitamata Siseturu Ühtlustamise Ametile, kuhu on loodud Euroopa Liidu orbeoste andmebaas. Eestis on pädevaks asutuseks määratud Justiitsministeerium. Teost või fonogrammi, mida ühes liikmesriigis käsitatakse orbeosena, käsitatakse orbeosena kõikides liikmesriikides. Kuna tegemist on riikidevaheliselt kohalduva kohustusliku vaba kasutamise

juhuga, siis on niisugune lähenemine praktiline ning välistab samale õiguste objektile erineva staatuse määramise eri liikmesriikides.

Orbteoseks tunnistatud teost võivad mäluasutused kasutada direktiivis ja eelnõus nimetatud viisidel ja tingimustel. Esiteks, orbteoseid võib üldsusele kultuurilistel ja hariduslikel eesmärkidel kättesaadavaks teha, mis muu seas tähendab sisuliselt võrgukasutuse võimaluse loomist. Teiseks, orbteoseid võib digiteerimise, üldsusele kättesaadavaks tegemise, indekseerimise, kataloogimise, säilitamise või taastamise eesmärgil kopeerida. Kolmandaks, nende kasutamine võib toimuda vaid avalikke huvisid teenivate ülesannete täitmisega seotud eesmärkidel ning tingimusel, et iga kasutuse puhul näidatakse ära kõigi õiguste omajate nimed, kes on tuvastatud.

Regulatsiooni abil saavad meie kodanikud võimaluse tutvuda orbteoste andmebaasi kaudu kogu Euroopa Liidu kultuuripärandiga. Samuti jääb võimalus kasutada orbteoseid, lähtudes autoriõiguse seaduses juba sisalduvatest nn vabakasutuse juhtudest. See tähendab, et näiteks ärilisel eesmärgil ei ole orbteoseid võimalik kasutada, kuid vabakasutus on võimaldatud. Erinevus seisneb selles, et näiteks tsiteerida ja illustreeriva materjalina kasutada on lubatud, aga orbteosena käsitatavatest luuletustest kogumikke koostada ja turustada lubatud ei ole.

Kui mõni teos on nimetatud orbteoseks, siis ei pruugi see alatiseks nii jääda. Orbteose staatust on võimalik muuta, kui ilmub välja õiguste omaja. Samuti on õiguste omajal õigus saada hüvitist selle aja eest, mil teost või fonogrammi orbteosena kasutati. Selle tasu maksmiseks on eelnõus ette nähtud süsteem, mille kohaselt moodustatakse konkreetsele õiguste omajale tasu suuruse määramiseks justiitsministri käskkirjaga komisjon, kuhu kuuluvad valdkonna eksperdid. Komisjon peab määrama makstava tasu suuruse, võttes arvesse nii õiguste omajale tekkinud kahju kui ka orbteose senise kasutamise eesmärke. Tänan teid tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud minister! Teile on üks küsimus. Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Autoriõigusi arutades on juba aastaid olnud üks teema üleval. Autorikaitseorganisatsioonid ja fonogrammitootjate esindajad on pöördunud nii Vabariigi Valitsuse kui ka ministeeriumide poole, et uuendada määruses olevat andmekandjate nimekirja. See nimekiri on vananenud, seal on VHS-kassetid ja muud sellised andmekandjad, mis tuleks asendada digitaalsete, tänapäevaste andmekandjatega. Nüüd me avame autoriõiguse seaduse. Kas ka sel teemal oleks võimalik mingi ühiskondlik kokkulepe saavutada, et saaks sõjakirve maha matta ja tõepoolest tänapäevastada selle andmekandjate nimekirja, et autorid, esitajad ja fonogrammitootjad saaksid õiglast tasu?

Andres Anvelt

Aitäh! Praegu käib Justiitsministeeriumis väga laialdane protsess – kogu Eesti autoriõiguse kodifitseerimine. Muidugi on võimalik vaadata ka seda, millisel määral või kuidas see töögrupp selle konkreetse küsimusega on tegelnud. Kindlasti ta on tegelnud, aga kui palju, siin jään ma praegu vastuse võlgu. Aga selle informatsiooni saab teile edastada, et õigel ajal oleks võimalik, nagu öeldakse, ree peale tulla.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Tiina Lokk-Trambergi!

Tiina Lokk-Tramberg

Hea juhataja! Head kolleegid! Kõigepealt tänan ministrit väga põhjaliku ja hea ülevaate eest! 8. septembril toimus kultuurikomisjonis autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu menetlus. Arutelu all olevad muudatused käsitlevad orbteoseid. Kohal olid komisjoni liikmed Mailis Reps, Tiina Lokk-Tramberg, Mart Meri, Jaak Allik, Andrus Saare, Paul-Eerik Rummo, Eldar Efendijev, Liisa-Ly Pakosta ja Lauri Luik, lisaks justiitsminister Andres Anvelt ja ministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Kärt Nemvalts. Refereerin lühidalt meil kõne all olnud probleeme.

Esimene probleem oli seotud orbteose definitsiooniga. Nimelt pole vähemasti üks orb-

teose õiguste omaja teada ning tema leidmiseks tuleb teha hoolikas otsing ja see ka dokumenteerida. See tekitab küsimuse, kas selle eelnõu rakendamine tähendaks mäluasutuste koosseisude suurendamist. Toon näite, et asi oleks selge. Kui mõnel teosel, näiteks filmil, on 200 autorit ja nendest kaks on teadmata, siis tuleb ikkagi kõik autorid korralikult fikseerida ja teha hoolikad otsingud nende kahe tundmatu või kadunud autori leidmiseks. Kui kõik on kirjeldatud ja dokumenteeritud ning kõik autorid üles leitud või fikseeritud, et neid ei leita, edastab mäluasutus orbeose andmed Justiitsministeeriumi, kes omakorda saadab andmed üleeuroopalisse orbeoste andmebaasi. Kui info orbeose kohta on seal avaldatud, võib mäluasutus teose legaalselt internetis kättesaadavaks teha. Varem oli probleem selles, et kõik orbeosteks loetud materjalid olid avalikkuse eest varjatult arhiivides, kus nad suletud uste taga riulitel tolmu kogusid. Nüüd on aga probleem selles, et orbeoste kasutamise ainus viis on kättesaadavaks tegemine, mis tähendab vaid internetis edastamist. Televisioonis ega kinos ei või neid näidata ega muul viisil neid kasutada. Seega on orbeoste direktiivi lahendus vaid osaline. Tõsi, nagu me komisjoni arutelul tuvastasime, on siiski võimalik teaduslikel ja hariduslikel eesmärkidel nendest teostest katkendeid tsiteerida, neid refereerida, kasutada illustreeriva materjalina või isiklikuks tarbeks. Probleem on ka see, et orbeoseks saab tunnistada trükise, filmi või fonogrammi, aga see ei kehti näiteks fotode kohta, mis on kurb. Kuna tegu on aga direktiivi ülevõtmisega, siis vähemalt esialgu liikmesriigile väga palju tõlgendamisruumi ei jäetud ja seda vist ka ei tule.

Komisjon otsustas saata eelnõu 697 esimeseks lugemiseks saali 17. septembriks ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks viis tööpäeva, st tähtaeg on 24. september. Eelnõu ettekandjaks otsustati määrata Tiina Lokk-Tramberg.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrati eelnõu 697 muudatusettepanekute esitamise

se tähtajaks 24. septembri kell 17.15. Esimene lugemine on lõpetatud ja 12. päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

13. Isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (699 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume 13. päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 699 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli siseminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Mul on küll väga hea meel, et see eelnõu on lõpuks suurde saali jõudnud. Seda on lausa lust teile tutvustada. See eelnõu, nagu te juba kuulsite, on isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Kui mõelda selle peale, mis selle eelnõu eesmärk võiks olla, siis me tahame ju soodustada Eesti majanduse, hariduse ja teaduse rahvusvahelistumist ning arengut. Eelnõu eesmärk ongi sellesse võimalikult suurel määral kaasata välisriikides elavaid välismaalasi, seadmata nende panustamise võimalust sõltuvusse Eesti territooriumile elama asumisest või Eestis viibimisest.

Arvestades tänapäevaste kommunikatsioonivõimaluste laialdast kättesaadavust, ei sea isiku tegevusele olulisi piiranguid asjaolu, milles riigis ta alaliselt või peamiselt elab. Sellest tulenevalt teeme teile ettepaneku sätestada e-residentsuse institutsioon ning regulatsioon e-residendile digitaalse isikutunnistuse ehk digi-ID väljaandmiseks, sh tingimused dokumendi kehtivuse peatamiseks, selle kehtetuks tunnistamiseks ning järelevalve tegemiseks.

Eelnõus eristatakse e-residendile väljaantav dokument selgelt Eesti kodaniku või residentide digitaalsest isikutunnistusest. Samuti on oluline luua seaduse tasemel eesmärginorm, mis kirjeldab ootusi, mis e-residentide digi-ID kui uue instituudi loomisega kaasnevad. Kui Eesti elanike peaaegu kogu avalik-õiguslik ja eraõiguslik asjaajamine, sh dokumentide allkirjastamine, on digitaalne, siis püsivalt välisriikides

elavatel välismaalastel see nii ei ole. E-residendi digi-ID võimaldab välismaalasel aga osaleda Eesti avalik-õiguslikus ja eraõiguslikus asjaajamises, olenemata sellest, kus ta füüsiliselt viibib, muutes seeläbi rahvusvahelise osalusega majandus-, teadus- ja haridusalased tegevused paindlikumaks ja efektiivsemaks. Sealjuures langeb ära ka vajadus paberipõhiste kulukate ja aeganõudvate paralleelprotsesside järele mitteresidentidest välismaalastega asjaajamisel.

Seaduseelnõuga sätestatakse e-residendile digi-ID väljaandmise, väljaandmisest keeldumise, selle kehtivuse peatamise ja kehtetuks tunnistamise tingimused analoogiliselt välismaalaste seaduses sätestatuga. Selleks, et tagada e-residendi digi-ID heauskne kasutamine ja õiguspäraste toimingute tegemine ning anda dokumendi väljaandjale alus selle hindamiseks, lisatakse seadusesse kaks alternatiivset eeldust e-residendi digi-ID väljaandmiseks. Dokumendi väljaandmiseks peab isikul olema seos Eesti riigiga või põhjendatud huvi kasutada Eesti riigi e-teenuseid.

Eelnõuga nähakse ette, et e-residendile digi-ID väljaandmise, väljaandmisest keeldumise ja selle kasutamise asjaolude üle järelevalve tegemise, digi-ID kehtivuse peatamise ja kehtetuks tunnistamise aluseks olevaid faktilisi asjaolusid ei avaldata. Arvestades, et e-residendi digi-ID väljaandmisel kogutakse ja analüüsitakse andmeid, mille teatavaks saamine välisriigi isikutele võib ohustada avalikku korda ja riigi julgeolekut, ning et tegemist on uue instituudiga, mille rakendamise kohta puudub varasem kogemus ja praktika, on dokumentidele täieliku juurdepääsupiirangu sätestamine õigustatud.

Kahtlemata ei tähenda asjaolu, et menetluses tehtud otsuseid põhjendatakse minimaalselt ning nende tegemisega seonduvat teavet ei avaldata, seda, et tegemist oleks haldusorgani suvaotsusega. Haldusakti õiguspärasust on võimalik kontrollida vaidemenetluse ja halduskohtumenetluse käigus. Samuti sätestatakse eelnõuga üldisest haldusmenetluse loogikast erinev tõendamiskoormis, mille kohaselt e-residendi digi-ID väljaandmist taotleb isik või e-resident on kohustatud tõendama või põhistama e-residendi digi-ID väljaandmise aluseks olevaid asjaolusid. Arvestades, et e-residendi digi-ID saamisest on isik ise huvi-

tatud ning temal on kõige paremad teadmised enda seosest Eestiga, sellest, miks tal on huvi kasutada Eesti e-teenuseid või anda digitaalalkirja, on tõendamiskohustus pandud eelkõige taotlejale endale.

Üks aluspõhimõte, millest lähtutakse digi-ID väljaandmisel, põhineb eeldusel, et dokumendid antakse taotlejale välja heauskseks kasutamiseks ja õiguspäraste toimingute tegemiseks. Seega on otstarbekas anda Politsei- ja Piirivalveametile, Kaitsepolitseiametile ning Maksu- ja Tolliametile ka järelevalve tegemise õigus ja kohustus, kui on kahtlus, et e-residendi digi-ID-d on kasutatud või võidakse kasutada õigusrikkumise toimepanemiseks. Kui meetmeid e-residendi digi-ID väärkasutuse ennetamiseks ja tõkestamiseks ei võeta, võib Eesti muutuda senisest palju atraktiivsemaks ka kurjategijatele, seetõttu ongi eelnõusse need sätted pandud.

E-residendi isiku tuvastamine ja isikusamasuse kontrollimine toimub analoogiliselt välismaalaste seaduses sätestatuga. Isikut tõendava dokumendi väljaandmise eelduseks on dokumendi taotleja isiku tuvastamine. Lisaks tavapärasele isikutuvastusele kodakondsusjärgse riigi reisidokumendi andmete abil kogub ja töötleb Politsei- ja Piirivalveamet isiku biomeetrilisi andmeid ning kontrollib isikusamasust muude haldusorganile teadaolevate andmete põhjal, sh andmekogudes töödeldavate andmete põhjal.

Eelnõuga sätestatakse, et pädevus piirata teenuse osutamist või otsustada sellest keeldumine on avalik-õigusliku või eraõigusliku teenuse osutajal. Samuti võib teenuseosutaja kehtestada teenusele juurdepääsuks lisanõudeid, sh nõuda andmete ja dokumentide esitamist või isiklikku ilmumist teenuseosutaja asukohta. Avalik-õigusliku teenuse osutaja võib eelnimetatud piiranguid seada e-residendi digi-ID eesmärgipärase kasutamise tagamiseks, sh õigusrikkumiste ärahoidmiseks ning teenuse toimimise või turvalise kasutamise tagamiseks. Selline oli eelnõu sisu tutvustus.

Lõpetuseks võtan kõik selle kokku, pannes selle lihtsatesse sõnadesse: teeme Eesti suuremaks ning anname välismaalastele, kes on huvitatud Eestis toimetamisest, võimaluse seda teha ning arendada seeläbi Eesti majandus-, teadus- ja haridusmaastikku. Me kindlasti toe-

tame põhiseaduskomisjoni ettepanekut esimehe lugemine lõpetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Minu ID-kaart ja selle inimese kaart, kellel on olemas elamisluba, aga kellel on Venemaa pass, erinevad. Millega see seotud on? Teine pool küsimusest ongi see, kas see inimene võib taotleda e-residendi digitaalset isikutunnistust.

Hanno Pevkur

Aitäh! Kui isikul on pikaajaline elamisluba, siis võib ta taotleda ID-kaarti. Kui tal on ID-kaart olemas, siis saab ta kasutada kõiki neid teenuseid, mida on ID-kaardi omanikul võimalik kasutada. Sellepärast ei pea küll hakama digi-ID-d taotlema.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh! Hea ettekandja! Mul on ka kahepoolne küsimus. Esiteks, nagu ma aru sain, see on alles esimene samm ja kogemusi selles vallas eriti ei ole. See on Eesti initsiatiiv ja risk. Siit tulenebki minu küsimuse teine pool. Kui see on nii, siis kas on arvestatud, millised võivad olla riskid? Me küll kuulsime, millised võivad olla karistused, aga kui riskantne on see meie süsteemile?

Hanno Pevkur

Aitäh! See on täpselt niisama riskantne nagu meie enda ID-kaardi kasutamine. Riske ei ole rohkem kui need, mida põhjustab isikute enda käitumine. Loomulikult, kui anda kellelegi oma ID-kaart koos PIN-1 ja PIN-2-ga, siis isik riskib ka praegu Eestis sellega, et keegi võib tema pangakonto tühjaks teha. Need turvanõuded, mis on digi-ID jaoks planeeritud, on samaväärsed Eesti ID-kaardi turvanõuetega. Nagu ma ütlesin, niipalju on see lahendus muudetud turvalisemaks, et kui ID-kaarti ei saa väga lihtsalt ära võtta, sest isikule on väljastatud Eesti isikutunnistus, siis digi-ID puhul oleme ette näinud võimaluse lähtuda välis-

maalaste seadusest. See tähendab, et me lähtume eelkõige sellisest regulatsioonist, nagu on viisade andmisel. Kui tekib kahtlus, on võimalik digi-ID kehtetuks tunnistada ja seda otsust Eesti riik tegelikult põhjendama ei pea.

Esimees Eiki Nestor

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh! Hea minister! Kas on mõeldud, et digitaalset isikutunnistust võiks kasutada materiaalse tehingute tegemisel, ilma et oleks vaja notari juurde minna, või ei ole see selleks ette nähtud?

Hanno Pevkur

Aitäh! See ei ole selleks ette nähtud.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Komisjoni ettekandja on põhiseaduskomisjoni liige Rein Lang. Palun!

Rein Lang

Auväärt juhataja! Head Riigikogu liikmed! Annan ülevaate, mismoodi põhiseaduskomisjon seda eelnõu menetles. Tegi ta seda teisipäeval, 9. septembril ja ega väga palju juttu ei olnud. Hanno Pevkur arvas, et tegemist on väga hea eelnõuga, ja valdav osa komisjoni liikmetest oli sellega täiesti ühte meelt. Lugupeetud minister rääkis komisjonis sama juttu, mis ta täna siin rääkis. Järelikult pole mõtet seda kordama hakata.

Kalev Kotkas tundis huvi, kas e-residentsus võib tuua Eestile kaasa mingisuguseid muid riske lisaks võimalikele maksupettustele. Minister ütles, et turvariskid on täpselt samasugused nagu Eesti kodanike puhul. Siis oli minu ja ministri vahel väike debatt normitehnilise poole üle, aga ma sain ammendava selgituse. Jaak Aaviksoo küsis, kas siin võiks kehtida see printsiip, et e-residendi isikutunnistuse väljastamisest keeldumine peab olema põhjendatav ja seega ka vaidlustatav. Minister kinnitas, et kuna tegemist on väga sarnase menetlusega nagu viisarežiimi puhul, siis keeldumise põhjuseid ei pea Eesti riik taotlejale ütleva. Tahaks loota, et see nii ka on. Teine küsimus, mis Jaak Aaviksool oli, puudutas seda, kas informatsioon e-residentide kohta, st tegelikult

nende register, hakkab olema avalik või konfidentsiaalne. Sellele minister vastas, et seda küsimust eelnõu ei käsitle, aga kuna siin on jällegi analoogia isikutunnistustega, siis sellist registrit avalikuks ei tehta. Jaak Aaviksoo arvas, et tasuks mõelda, kas Eesti riigile ei oleks kasulik, kui see register oleks avalik. Minister ja siinkõneleja arvasid, et pigem vastupidi. Nii et see küsimus jäi komisjonis natukene lahtiseks ja selle juurde tullakse teist lugemist ette valmistades väga suure tõenäosusega tagasi.

Aga mis siis otsustati? Kõigepealt otsustati teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 17. septembriks. Teiseks otsustati teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Kolmandaks otsustati teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva, see tähtaeg on 1. oktoober kell 17.15. Neljandaks otsustati määrata komisjoni ettekandjaks Rein Lang. Kõik need otsused tehti konsensuslikult. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas on küsimusi? Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kalev Kallemets Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

Kalev Kallemets

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! See eelnõu on Reformierakonna arvates tõepoolest väga oluline, seetõttu pean väikese kõne. Mittekodanike e-residentsus on idee, mille Justiitsministeerium käis välja juba 2008. aastal. Sellest ajast on Eesti e-teenuste ja küberkaitse arendamisel veelgi edasi liikunud ning Eesti mõju e-teemal on laienenud kogu Euroopas. Andrus Ansipi valimine Euroopa Komisjoni digitaalse ühisturu asepresidendiks on nii suur tunnustus tehtud tööle kui ka võimalus laiendada veelgi Eesti mõju, rakendades Eesti suurepäraseid e-teenuseid kogu Euroopas. Praegu on Eesti e-teenused lepingute alusel avatud Portugali, Soome ja Belgia ID-kaardi omanikele ning Leedu mobiil-ID omanikele. Aga neid unikaalseid võimalusi ajada asju sõltumata oma asukohast võiksid nautida ka ameeriklased, jaapanlased, sakslased jpt.

Ma töötasin neli aastat Eestis Islandi ettevõtte juhatuses liikmena ning tean, et välisomanikud soovivad kindlust, et tegevjuhtkond

tegelikult ka teeb seda, mida ta ütleb. Eesti ajakirjanduses on avaldatud kümneid juhtumeid, kui välisomanikele kuuluva ettevõtte tegevjuhtkond on heauskseid välisinvestoreid tüsanud, näiteks nagu Gildi mehed tüsandsid Bakuus Eesti investoreid. E-residentsusega loodavad võimalused iga tegevust registrist lihtsalt kontrollida muudavad petturite elu väga keeruliseks ning võimaldavad omanikel registris juhatuses ära vahetada või e-teenuseid kasutades edukalt juhatuses liikmena toimida. Välisosalusega ettevõtetel on Eesti majanduses võtmeroll, nende kanda on 60% kogu ekspordist ja 36% tööhõivest. Need ettevõtted moodustavad ligi 10% kõigist Eesti 112 000 ettevõttest. Rohkem kui 20 töötajaga ettevõtete seas on nende osakaal juba veerand. E-residentsus soodustab seega Eestile oluliste ettevõtete tegutsemist siin ja nende lisandumist siinsesse majanduskeskkonda.

E-residentsuse ühe olulise sihtrühma moodustavad Eestist välja rännanud eesti rahvusest inimesed ja nende järeltulijad, kes ei ole Eesti kodanikud. Neid on hinnanguliselt 130 000. Seaduseelnõu seletuskiri seab aastaks 2020 eesmärgiks vähemalt 5000 e-residenti. Teadupärast pakkus Taavi Kotka suurejooneliselt eesmärgiks 10 miljonit e-residenti. Tõsi, lattu tuleb seada kõrgele, kuid lisaks heale ideele ja ajastusele peab ka idee teostuse kvaliteet olema eeskujulik. Nii et kui seada eesmärgiks 10 miljonit e-residenti 2020. aastaks, siis on see väga tõsine eesmärk, mille nimel tuleb teha head tööd.

Rakenduslikus plaanis kutsun Siseministeeriumi üles koostöös Välisministeeriumiga mitte ainult kaaluma, vaid ka järgmise aasta jooksul uue Politsei- ja Piirivalveameti infosüsteemi abil kindlasti ellu viima võimalust taotleda e-residentidele digi-ID-d ka välisesindustes. Oleks vist liiast loota, et president Barack Obama tuleb Eestisse ka teine ja kolmas kord, et oma digi-ID-d taotleda ja see kätte saada. Palju parem oleks, kui ta saaks seda teha Washingtonis meie saatkonnas. Paluks lahkelt meie suursaadikut Ameerika Ühendriikides ja kõiki teisi suursaadikuid teha tööd selle nimel, et meie sõbrad välismaal saaksid Eesti e-residentideks ja e-Eesti edulugu kõikjal maailmas tähelepanu võidaks! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimissoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 699 esimene lugemine tuleks lõpetada. Teisi ettepanekuid ei ole. Määrán eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 1. oktoobri kell 17.15.

14. Riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu (701 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu 701 esimene lugemine. Algataja ettekandja on siseminister Hanno Pevkur. Palun!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Hääd Riigikogu liikmed! Nimetatud eelnõul on mitu eesmärki. Kõik ikka sellepärast, et Eesti elu turvalisemaks muuta. Aga läheme nüüd nende muudatuste juurde konkreetsemalt ja täpsemalt.

Esiteks on põhimõtteline muudatus see, et korrastatakse vedajate kohustust edastada reisijate andmeid ning raudteel rahvusvahelise reisijateveoga tegelevatele ettevõtetele luuakse võimalus reisijate andmete elektrooniliseks edastamiseks Politsei- ja Piirivalveametile. Praegu on rongireisijate nimekirjade esitamine reguleeritud piirirežiimi eeskirjas ning nimekirjad tuleb esitada paberil. Rongiettevõttel, kellel puudub võimalus nimekirja elektrooniliselt edastada, lubatakse pärast seaduse jõustumist seda ka edaspidi teha muul asjakohasel viisil. Reisijate andmeid võivad töödelda selle ülesande täitmiseks pädevad asutused avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamise, ebaseadusliku sisserände vastu võitlemise ja piirikontrolli tõhustamise eesmärgil. Täpsemalt öeldes on selle ettepaneku teinud raudtee-ettevõtjad ise, kes soovivad käsitsi paberite täitmise asemel kasutada olemasolevaid tehnilisi lahendusi. Samuti võimaldaks nimekirjade elektrooniline edastamine teha reisijate eelkontrolli, mis kiirendaks piiril tehtavat kontrolli. Kindlasti on tegemist efektiivse meetmega nii illegaalse immigratsiooni vastases võitluses kui

ka laiemalt avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamisel.

Teine muudatus või põhimõtteline eelnõu osa on ettepanek, mille kohaselt edastavad lennuettevõtjad tulevikus lennureisijate broneerimisinfo (inglisekeelne vaste: *passenger name record*) piiriületuse andmekogusse, luues õiguskaitseasutusele võimaluse elektroonilise andmetöötlusega juba eelnevalt välja selgitada isikud, keda on alust kahtlustada väga raskes kuriteos või terrorismis. See teema on praegu arutelul ka Euroopa Liidus. Täpsemalt, juba 2. veebruaril 2011 saatis Euroopa Komisjon Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruteluks PNR-direktiivi ja need arutelud on Euroopas jõudnud päris kaugemale. Kui vaadata Euroopa Liidu riike, siis reisiandmete infosüsteemi kasutab Ühendkuningriik ja teatud komponente kasutavad Belgia, Rootsi, Prantsusmaa ja Hispaania. Maailmas laiemalt kasutavad reisiandmete infosüsteemi USA, Austraalia, Kanada ja Uus-Meremaa. Selle on meile teadaolevalt plaaninud kasutusele võtta Venemaa, Lõuna-Korea, Araabia Ühendemiraadid, Lõuna-Aafrika Vabariik, Mehhiko, Brasiilia ja Jaapan. Kui vaadata Euroopa Komisjoni tegevust, siis PNR-süsteemi rakendamiseks on Euroopa Komisjon eraldanud vahendeid 14 liikmesriigile, sh Eestile.

Kolmandaks laiendatakse tolliametnike õigusi, andes neile samad õigused teostada isikute riigipiiri ületamisel kontrolli, nagu on politseil, ehk tollile antakse õigus hakata kontrollima reisijate dokumente. Muudatus võimaldab piiripunktides olevaid ressursse paremini kasutada. Kui väikese intensiivsusega või madala riskiastmega kohtades tegeleb kontrolliga ainult üks ametkond, toll, siis see kiirendab piirikontrolli. Näitena võib tuua Narva maanteepiiripunkti, kus pärast renoveerimist on planeeritud kogu kontroll veoautode terminalis üle anda tollile. See muudatus võimaldab politseil rakendada rohkem ressursse sõiduautode ja jalakäijate piiriületuse kontrollimiseks.

Neljandaks muudetakse piirirežiimi tingimusi ning antakse Politsei- ja Piirivalveametile lisaõigus piirata isikute minemist sisemerele või selle jääle navigatsiooniks või muuks liikluseks ohtlike ilma- või jääolude korral. Praegu on politseil teatavasti õigus piirata liikumist ainult piiriveekogudel. See muudatus on vajalik eelkõige inimeste säästmiseks ning pii-

rang on mõeldud kehtestada eelkõige kevadisel jäälagunemise ajal. Veel kord: nimetatud muudatus on oluline, säästmaks veekogudel inimesi. Seda on kinnitanud politsei aastatepikkune praktika.

Ka selle eelnõu puhul on meil hea meel toetada põhiseaduskomisjoni ettepanekut eelnõu esimene lugemine täna lõpetada. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas eelnõu algatajale on küsimusi? Palun, Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Ma lugesin ka seaduseelnõu seletuskirja ja sain aru, et tolliametnikele antakse paralleelselt politseiga õigus teha tollikontrolli ja teisi samalaadseid kontrole. Mõni aeg tagasi tolliametnikud tegelikult juba olid justkui politsei seisuses ning kontrollisid autosid ja inimesi. Suur pahameel tekkis sellepärast, et tolliametnikud ei osanud selles olukorras käituda. Seletuskirjast võib lugeda, et nende ülesannete täitmise eelduseks on tolliametnike koolitamine. Kas tol ajahetkel oli selline tegevus seadusega vastuolus?

Hanno Pevkur

Aitäh! Peaksin täpsemalt üle kontrollima need asjaolud, millele te oma küsimuses viitaste. Põhimõtteliselt on riigiametite vahel võimalik sõlmida ka kokkuleppeid ja halduslepinguid, aga ma peaksin tõesti need asjaolud üle vaatama. See muudatus ütleb selgelt, et eriti väiksema intensiivsusega piiripunktides või piiripunktides, kus piirikontroll või isikutuvastus moodustab väga väikese osa kõikidest piiritoimingutest – me räägime eelkõige veoautodest ja sellest Narva näitest – ja kus põhitgevuse piiril moodustab tolli tegevus, ei ole väga mõistlik, kui riik hoiab seal tööl kahte ametnikku, nii piirivalvurit kui ka tolliametnikku. Selle töö saaks ära teha tolliametnik, kes saaks kontrollida isikusamasust ja seejärel minna juba tolliprotseduuride juurde, kontrollida autot ja tollieeskirja täitmist. Mulle tundub, vähemalt tagantjärele vaadates, küsitav, miks seda muudatust küll varem ära ei ole tehtud. See on igati loogiline, et me kasutame Eesti-suguses väikeses riigis ressursse nii ratsionaalselt kui vähegi võimalik. Aga jah, loomulikult, kui see õigus hakkab nüüd kehtima

ka tolliametnikele, siis tuleb nende koolitus Sisekaitseakadeemias üle vaadata ning tollierialale lisada teatud tunnid seda osa, mis käsitleb isikusamasuse tuvastamist ja piiril täidetavaid politsei ülesandeid.

Esimees Eiki Nestor

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Minu teine küsimus on samast kategooriast. Kui tolliametnikud saavad samad õigused, nagu on politseinikel, kas siis piiril peab tolliametnikul olema nimesilt rinnas, et piiriületaja saaks teada, kes tema poole pöördub? Praegu on nii viisi, et kui pöörduetakse piiriületaja poole, siis tal puudub võimalus teada saada, kes tema poole pöördus.

Hanno Pevkur

Aitäh! Hea haldustava näeb igal juhul ette, et kui isik küsib, kellega tal riigivõimu esindaja puhul tegemist on, siis riigivõimu esindaja seda alati ütleb. Teatud erandid on eriuksuste puhul, aga mis puudutab tolliprotseduure, siis siin ei näe ma küll mingit põhjust, miks inimene ei peaks oma nime ütleva. Politseinikel on nimesilt rinnas, nad ei häbene oma nime. Ma usun, et kui see on ka kuidagi teistmoodi reguleeritud, siis me võime teha tolliga koostööd. Ma küll ei näe mingit takistust, miks tolliametnik ei võiks ennast identifitseerida. Selleks ei ole mingit põhjust, eriti piiri peal töötades.

Esimees Eiki Nestor

Suur tänu eelnõu algatajale! Komisjoni ettekandja on Riigikogu liige Rein Lang. Palun!

Rein Lang

Hea juhataja! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu oma korralisel istungil 9. septembril. Leiti, et see on hea eelnõu. Peale Hanno Pevkuri, kes rääkis sama juttu mis täna siin, oli kohal Siseministeeriumi osakonnajuhataja Uku Särekanno, kes on ataseena Brüsselis sellisama PNR-temaatikaga pikalt tegelnud. See andis talle võimaluse selgitada, millised on Eesti võimalused komisjonilt välja löödud raha kasutada, kui see eelnõu seadusena vastu võetakse. Selle üle oli komisjoni liikmetel väga hea meel. Edasise arutelu käigus selgus, et

loodav IT-süsteem võimaldab põhimõtteliselt analoogset süsteemi nagu PNR kasutada ka rongis ja autobussis sõitjate puhul, mis on ju igati positiivne, sest tolliformaalsused meie piiridel võtaksid vähem aega. Sellega olid kõik põhiseaduskomisjoni liikmed päri.

Esiteks otsustati teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 17. septembriks, teiseks otsustati eelnõu esimene lugemine täna lõpetada ja kolmandaks määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva, mis tähendab, et tähtpäev on 1. oktoober kell 17.15. Ettekandjaks otsustati määrata põhiseaduskomisjoni liige Rein Lang. Kõik need otsused tehti üksmeelselt. Tänan väga!

Esimees Eiki Nestor

Küsimusi komisjoni esindajale ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Komisjoni ettepanek on, et eelnõu 701 esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrان eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 1. oktoobri kell 17.15.

15. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (700 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 700 esimene lugemine. Algataja ettekandja on siseminister Hanno Pevkur. Palun!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Head aktiivsed Riigikogu liikmed! Selle eelnõu tutvustamisel ma teie lahkelt loal hea meelega peatuksin kõigepealt probleemil, miks see eelnõu üldse teie ees on. Nimelt, kehtivas kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses puudub selge õiguslik alus, mis võimaldaks omavalitsustel või valdkonna eest vastutaval ministril vajalikke andmekogusid luua. Nii on kohalikud omavalitsused andmekogude asutamiseks viidanud mõnes valdkonna eriseaduses sätestatud avalikule ülesandele või kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõikele 1, mis teatavasti on väga üldsõnaline. Mulle tundub, et selline asjaajamine ei ole korrektne ja igati mõistlik oleks meie infoühiskonna arengut

arvestades luua kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses selge õiguslik alus andmekogude loomiseks.

Siit jõuame eelnõu eesmärgi juurde, mille võiks sõnastada niimoodi, et eelnõu eesmärk on luua kohalikele omavalitsustele õiguslik alus oma andmekogude loomiseks, mis aitaks neil efektiivsemalt täita seaduses sätestatud ülesandeid. Samuti antakse õiguslik alus andmekogusid asutada ka valdkonna eest vastutavale ministrile, kes praegu kehtiva korra järgi on siseminister. Tegemist oleks eelkõige riigi toega kohalikele omavalitsustele neile seadusest tulenevate avalike ülesannete täitmisel. Nõnda on võimalik aidata omavalitsusi, kellel endal puudub finantsiline võimekus oma andmekogu asutamiseks. Andmekogu loob sellisel juhul riik ja vajaduse korral mitmele omavalitsusele korraga. Toon siin näiteks kohalike omavalitsuste teenusportaali, mis on Siseministeriumis loodud, või Sotsiaalministeeriumis mõni aeg tagasi loodud sotsiaalteenuste andmeregistri, millega kõik omavalitsused said liidestuda ega pidanud ise sotsiaalteenuste jaoks eraldi registrit looma.

Eelnõuga ei tekitata kohalikele omavalitsustele lisäülesandeid, sest selle sätte alusel asutatavad andmekogud on mõeldud kohalikele omavalitsustele vabatahtlikuks kasutamiseks ning valdkonna eest vastutavale ministrile ja kohalikele omavalitsustele antakse õigus asutada andmekogusid üksnes seadusest tulenevate avalike ülesannete täitmiseks. Toetavate andmekogude asutamine aitab kaasa kohalike omavalitsuste avalike e-teenuste loomisele, mis omakorda loob soodsa keskkonna paberivabade teenuste tekkeks. Loomulikult on see kooskõlas ka "Eesti infoühiskonna arengukavas 2020" sätestatud põhimõttega ning parandab kohalike elanike võimalust olla veebilehe vahendusel kaasatud kohalike omavalitsuste otsustusprotsessidesse.

Eelnõu seadusena jõustumisega kaasneb kiirem, efektiivsem ja läbipaistvam haldusmenetlus. Elektrooniliste andmekogude asutamine vähendab eeldatavalt ka elanike koormust, sest nad ei pea enam korduvalt samu andmeid esitama. Riigile teadaolevad andmed saadakse liidestuste kaudu teistest olemasolevatest andmekogudest.

Ma usun, et selle lühikese eelnõu tutvustamiseks pikemat juttu polegi vaja. Me toetame

põhiseaduskomisjoni ettepanekut ka selle eelnõu esimene lugemine täna lõpetada ning hiljem tulla teise ja kolmanda lugemise juurde. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimus algatajale. Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Ma küsin huvi pärast ja stenogrammi jaoks. Paragrahvis 64 on kirjas, et regionaalminister võib jne. Vaatasin Siseministeeriumi kodulehekülge ja seal on kirjas, et Siseministeeriumi regionaalvaldkonda juhib siseminister. Kuidagi täpsemalt võiks seda järgmisel korral öelda.

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Jah, ma hea meelega täpsustan selle üle. Eelnõu sai valmis enne 1. juulit ja siis regionaalvaldkonna juhtimine muutus. See on väga hea tähelepanek. Loomulikult, seda sai ka põhiseaduskomisjonis räägitud. Esimese ja teise lugemise vahel tuleb teha muudatusettepanek ja asendada "regionaalminister" sõnaühendiga "valdkonna eest vastutav minister".

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi algatajale ei ole. Komisjoni ettekandja on põhiseaduskomisjoni aseesimees Tarmo Tamm. Palun!

Tarmo Tamm

Härra juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! See eelnõu oli Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungil arutelul teisipäeval, 9. septembril. Toimus sisukas arutelu, siseminister tutvustas seda eelnõu, nagu ta ka täna siin saalis seda tegi, ja esitati küsimusi.

Näiteks küsis Rein Lang, mida tähendab andmekogu asutamine seadusest tuleneva avaliku ülesande täitmiseks. Kas omavalitsus võib hoolimata sellest, et eksisteerib juba riigi andmekogu, veel oma andmekogu juurde teha? Minister vastas, et see ei ole nii. Eelnõus on antud volitusnorm ministrile, kes ütleb, kas omavalitsus võib luua andmekogu või mitte. Ettekandja küsis, kas eelnõu toob kohalikule omavalitsusele kaasa rahalisi lisakohustusi. Minister vastas, et eelnõust tulenev andmekogude asutamise regulatsioon ei kehtesta

omavalitsusüksustele lisakohustusi. Andmekogude asutamine on vabatahtlik. Kui omavalitsusüksus tahab luua andmekogu, siis on tal nüüd seadusest tulenev volitusnorm, et ta võib selle asutada. Priit Toobal küsis, kas see eelnõu puudutab mingil viisil ka andmekogu, mida Tallinn peab ühissõidukites sõitjate valideerimise kohta. Minister vastas, et ta ei kommenteeri seda küsimust, sest ta ei tea, kas Andmekaitse Inspeksioon on nimetatud andmekogu kooskõlastanud. Jaak Aaviksoo küsis, kas kontseptuaalne lahendus võiks olla selline, et eeldatakse avalike registrite – pidagu neid siis riik või kohalik omavalitsus – ristkasutatavust. Minister leidis, et omavalitsused otsustavad, milliseid registreid pidada, ja eelnõuga ei panda omavalitsusüksustele mingi kindla registri pidamise kohustust. Siinkõneleja märkis, et ideaalis võiks olla nii, et kõik registrid on ristkasutatavad. Peep Aru küsis, kas eelnõuga tehtavad muudatused on omavalitsusliitudega kooskõlastatud. Jaanus Põldmaa ministeeriumist vastas, et omavalitsusliitudega on läbi räägitud ja nende soov oligi see, et andmekogude loomine oleks omavalitsustele vabatahtlik ning nad saaksid volikogu tasandil andmekogusid asutada.

See oli lühike kokkuvõtte põhiseaduskomisjoni istungist.

Esimees Eiki Nestor

Kas komisjoni esindajale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Eelnõu 700 asjus on komisjoni otsus, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Teisi ettepanekuid ei ole. Määrän eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 1. oktoobri kell 17.15. Sellises heas töömeeolus tuleb kurvastusega nentida, et järgmisi päevakorrapunkte me arutada ei saa. Seda saame teha alles homme. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 19.30.

Istungi kestus 6 tundi ja 30 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 18. september 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu liikmest rahvusoperi nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu (716 OE) esimene lugemine

2. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (664 OE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Tere hommikust, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu teise töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Mailis Repts!

Mailis Repts

Tere hommikust, lugupeetud juhataja! Head kolleegid Riigikogu liikmed! Käesolevaga tutvustan teile lühidalt arupärimist, mille me esitame haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovskile. Nimelt on mõne viimase nädala jooksul üsna palju emotsioone üleval olnud seoses sellega, et Põltsamaa Ametikool n-ö liidetakse Järvamaa Kutsehariduskeskusega. Kui täpsemalt öelda, siis tegelikult Põltsamaa Ametikool paari aasta jooksul suletakse. Küsimus on selles, et kui me vaatame kutsehariduse arengukava ja viimaste aastate arengusuundi nii Põltsamaal kui ka Järvamaal, siis me ei leia ühtegi konkreetset põhjust, miks peaks Põltsamaa Ametikooli sulgema. Tegemist on 19. sajandi lõpul asutatud Eesti Aleksandrikooli järjepidevuse edasikandjaga ning seal on viimastel aastatel suuri investeeringuid tehtud. Koolis on üle 300 õpilase. See on olnud ka väga keerulistel aegadel rohkem kui 300 õpilasega kool. Koolil on oma eripära, ta tegeleb põhjalikult põhihariduseta noortega.

Sellest tulenevalt on meil neli küsimust ministri-le. Me soovime selgitust, millest tulenevalt on otsustatud kool sulgeda. Üsna palju vastuolulisi ministeeriumi ametnike väiteid on meediast läbi käinud, me ootame ka nende kohta ministri selgitusi. Ning kindlasti tahame teada, millised on ministri plaanid laiemalt kutsehariduse arengukavast tulenevalt. Kas selliseid ootamatuid koolide sulgemisi on veel kavas?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Tundub, et rohkem soove arupärimisi ja eelnõusid üle anda ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe arupärimise. Kui see vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatule, edastab Riigikogu esimees selle adressaadile viivitamatult.

Nüüd, head kolleegid, palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohal on 86 Riigikogu liiget, puudub 15.

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu liikmest rahvusoperi nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu (716 OE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me läheme tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt on kultuurikomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu liikmest rahvusoperi nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu 716 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli kultuurikomisjoni esimehe Lauri Luige!

Lauri Luik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Teie ees on Riigikogu otsuse "Riigikogu liikmest rahvusoperi nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu. Tulenevalt rahvusoperi seadusest nimetab Riigikogu

kultuurikomisjoni ettepanekul rahvusooperi nõukogusse kolm Riigikogu liiget. Kuna Ester Tuiksoo volitused Riigikogu liikmena on lõppenud, teeme ettepaneku nimetada tema asemel rahvusooperi nõukogu liikmeks Riigikogu liige Enn Eesmaa. Kultuurikomisjon arutas eelnõu oma 8. septembri istungil, kus me võtsime konsensusega vastu järgmised otsused: saata eelnõu täiskogu päevakorda 18. septembriks ehk tänaseks, määrata ettekandjaks siinkõneleja ja teha täiskogule ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Teile on ka küsimus. Palun, Arto Aas!

Arto Aas

Aitäh! Enn Eesmaa on kindlasti väga hea kandidaat, aga küsimus puudutab protseduuri. Kas teie arvates võiks edaspidi ehk järgmise Riigikogu koosseisu ajal selle nõukogu liikmeid nimetada kultuurikomisjon või on see väga vajalik, et me arutame seda täiskogu ees?

Lauri Luik

Aitäh! Ma nõustun sellega, mis te ütlesite härra Enn Eesmaa kohta. Mis puutub protseduuri muutmisse, siis me tegutseme lähtudes seadusest. Kui rahvasaadikud arvavad, et on vaja seda korda muuta, siis meil on võimalik seaduses vastav täpsustus teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, Lauri Luik! Nüüd on võimalik avada läbirääkimised. Kas on kõnesoove? Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek oli viia läbi eelnõu 716 lõpphääletus. Valmistume hääletamiseks.

Austatud Riigikogu, panen lõpphääletusele kultuurikomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu liikmest rahvusooperi nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu 716. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 80 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Eelnõu on otsusena vastu võetud. (Tabel 8.)

2. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (664 OE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 664 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli Riigikogu liikme Siim Kiisleri!

Siim Kiisler

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Meie esitatud eelnõus pakutud ...

Aseesimees Laine Randjärv

Üks hetk, palun vabandust, ettekandja! Hea Riigikogu, palun kuulame kolleegi! Palun, Siim Kiisler, jätkake!

Siim Kiisler

... otsusega tehtaks Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 154 alusel Vabariigi Valitsusele ettepanek määrata Sisekaitseakadeemia asukohaks Ida-Virumaa ning rajada sinna käimasoleva Euroopa Liidu eelarveperioodi jooksul uus Sisekaitseakadeemia õppehoone. IRL-i fraktsioon eelnõu esitajana leiab, et Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale viimine on ühtaegu nii regionaal- kui ka julgeolekupoliitiliselt põhjendatud samm. Julgeolekupoliitiliste aspektide tunduvat aktualiseerumist viimasel ajal tajume ilmselt kõik, seda eriti Ukraina sündmuste valguses. Ida-Virumaa puhul võib Venemaa kaasmaalaste-poliitika jätkumisega seotud julgeolekuriskide kõrval esile tuua ka mitmeid muid tegureid, mille tõttu see maakond vajab riigi senisest suuremat tähelepanu. Ida-Virumaal ja Harjumaal pannakse toime enim kuritegusid. Keskmise sissetulek elaniku kohta on Ida-Virumaal Eesti keskmisest veerandi võrra väiksem ning seal elab ligi 20% Eesti töötutest. Ida-Virumaa elanikkonnast moodustavad suure osa Venemaa ja muude riikide kodanikud ning määratlemata kodakondsusega isikud. Eestlaste osakaal on umbes 20% ja muust rahvusest elanike usaldus Eesti riigi institutsioonide vastu on väiksem kui eestlastel.

Olukorra muutmiseks on otsitud ja pakutud erinevaid lahendusi. Suur töö on tehtud Ida-Virumaa tegevuskava väljatöötamise, vastu-

võtmise ja elluviimise käigus. Selle tegevuskava kinnitas Vabariigi Valitsus teatavasti juba 2010. aastal ja seda on hiljem korduvalt täiendatud. Üks kava keskseid sõnumeid on olnud see: "Riigi keskasutusi või struktuuriüksusi tuleks tulevikus planeerida ja võimalusel füüsiliselt ümber paigutada Ida-Virumaale, muutes sellega riigi tähelepanu ja kohalolu piirkonnas selgemini tajutavaks."

Kuna olen selle tegevuskava koostamise ja rakendamise otseselt seotud olnud, siis võin kinnitada, et kõige säravam Ida-Virumaa tegevuskava rakendamiseks pakutud idee üldse on ilmselgelt olnud Sisekaitseakadeemia viimine Ida-Virumaale. Esitatud otsuse rakendamisega seoses tuleb märkida, et Sisekaitseakadeemia on rakenduslik kõrgkool, mis oma õiguslikult vormilt on Siseministeeriumi hallatav riigiasutus. Sisekaitseakadeemia asukoht on praegu kehtiva põhimääruse kohaselt Tallinn. Eelnõu kohaselt peaks Vabariigi Valitsus muutma Sisekaitseakadeemia põhikirja, ent endastmõistetavalt on otsuse sisuliseks rakendamiseks eeskätt tarvilik rajada Ida-Virumaal uus õppehoone ning seal õppetegevus käivitada. Sellega tuleks edasi liikuda viivitamata. Eelnõu näeb uue õppehoone rajamise ette käimasoleva Euroopa Liidu eelarveperioodi jooksul ehk aastatel 2014–2020, arvestades võimalusega, et selle ehitamiseks kasutatakse olemasolevaid Euroopa Liidu struktuurivahendeid.

Head Riigikogu liikmed! Selle eelnõu esitajatena me mõistame, et ühe riigiasutuse üleviimine teise maakonda tähendab kindlasti teatud ebamugavusi töötajate ja nende pere liikmete elukorralduses. Inimlikult on mõistetav, et selliseid muutusi kartes on mitmed Sisekaitseakadeemia lektorid ja muud töötajad väljendanud vastuseisu kolimisele. Ent kui me ei suuda seda otsust langetada Sisekaitseakadeemia suhtes, siis millist riigiasutust me üldse Ida-Virumaale viia suudaksime? Kas kellelgi on parem lahendus? Me ei ole seda kahjuks näinud. Öeldakse, et raha ei ole, samas plaanitakse selle perioodi Euroopa Liidu tõukefondi raha kasutada Sisekaitseakadeemia Tallinnas paiknevate hoonete kordategemiseks. Nii et kui Tallinnas ehitada, siis on raha olemas.

Praegu tuleb langetada valik, kas me investime Tallinnasse ja selle lõpptulemusena toome ka Pärnumaalt Paikusele töökohad kauges perspektiivis pealinna või suuname selle

raha raskes seisus olevasse Eesti maakonda sealse olukorra parandamiseks. Väidetakse, et Ida-Virus automaatselt õppetöö kvaliteet langeb. Mul on väga raske mõista, millest lähtub eeldus, et 164 kilomeetri kaugusel Tallinnast on võimatu anda sama head haridust kui näiteks 137 kilomeetri kaugusel Paikusele. Mis selle 27 kilomeetriga siis nii kõvasti muutub, et haridustase hakkab drastiliselt langema? See ei ole loogiline. Me mõistame, et tegemist on ettekäänete, mitte siiralt esitatud reaalsete põhjustega.

Kuigi ühe riigiasutuse viimine Ida-Virumaale ei lahenda loomulikult kõiki selle maakonna arengu- ja turvalisusprobleeme, oleks Sisekaitseakadeemia sinna üleviimisel arvestatav positiivne mõju piirkonna siseturvalisusele ja ka kogu riigi julgeolekule. See aitaks luua Ida-Virumaale uusi töökohti ning oleks selgelt nähtav ja tegeliku mõjuga samm, mis kaugemas perspektiivis aitaks positiivses suunas mõjutada ka sealse elanikkonna suhtumist Eesti riigi institutsioonidesse.

Maakonna kohalike omavalitsuste esindajad on selle plaani väga soojalt vastu võtnud ja loodavad selle elluviimist. Näitena Ida-Virumaal edukalt käivitatud ja sinna üle viidud riigiasutustest võib seni tuua 2008. aastal valminud Viru vangla ning 2013. aasta algusest alates Jõhvis tegutseva Justiitsministeeriumi vanglate osakonna. Minister Hanno Pevkuri arvates võiks vanglate osakonna Ida-Virumaale kolimine olla eeskujuks ka teistele riigiametitele. Ma tsiteerin minister Pevkurit: "Vanglate osakond on nüüdseks olnud Jõhvis üks aasta ja võin julgelt ka teistele ministeeriumitele selliste otsuste tegemist soovitada. Juba ainuüksi seetõttu, et valitsuse Ida-Viru tegevuskava näeb riigi kohaloleku tugevdamiseks ühe sammuna ette just riigiasutuste viimist Ida-Virumaale."

Palume Riigikogul seda eelnõu toetada. Aitäh!

Asesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Enne kui me asume küsimuste juurde, annan teada, et iga Riigikogu liige võib kummalegi ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Teil on siin seletuskirjas lause: "Ukraina sündmuste valguses on Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale nihutamise julgeolekumõõde kahtluseta muutunud veelgi aktuaalsemaks." Kas te tõesti näete mingit paralleeli, näete võimalust, et see, mis on olnud Ukrainas, hakkab toimuma Eestis? Kas te tõesti usute, et Eestis võib olla valitsus, kes hakkab suurtükkidest tulistama oma elanikkonda, et kordub see, mis on olnud Ukrainas, kus on tapetud üle 2500 tsiviilisiku? Selgitage, miks siin sõna "Ukraina" üldse sees on, kui asi puudutab ainult Eestit ja meie sisejulgeolekut!

Siim Kiisler

Härra Stalnuhhin! Meil on ilmselt väga erinevad arusaamad sellest, mis Ukrainas on toimunud, Ukraina valitsuse rollist selles ja Venemaa rollist selles. Võib-olla see siin ei ole õige koht, kus püüda selles asjas kokkuleppele jõuda. Küll aga on selge, et kui me räägime julgeolekuolukorrast Eestis, julgeolekupoliitikat tervikuna, siis peame paratamatult mõtlema sellele, mis on Ukrainas toimunud ja miks see seal võimalikuks on osutunud. Üldse, kui me räägime tänapäeva julgeolekuolukorrast tervikuna, siis peame ju teiste riikide arenguid jälgima ja mõtlema, mis on meil väga erinev nendest, mis on sarnane, kas on mingit analoogiat, kas on mingeid nõrku kohti. Kui me nõrkade kohtade peale mõtleme, siis see ei ole mingi saladus, et julgeolekueksperdid peavad Ida-Virumaad Eestis keeruliseks maakonnaks, kus julgeolekuprobleemid on tõsisemad.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik!

Jaak Allik

Lugupeetud ettekandja! Kolm aastat olid siseministri, haridusministri ja regionaalministri portfelli IRL-i käes. Need on võtmeportfellid selle küsimuse lahendamiseks. Öelge palun, miks te kolm aastat selle lahenduse saavutamiseks midagi ei teinud! Ning kas teid rahuldab Sisekaitseakadeemia sisuline staatus, mis annab korraga nii kutseõpet kui ka magistriõpet peale rakenduskõrghariduse?

Siim Kiisler

Küsimuse teisele poolele vastates ma hoiuksin oma hinnangust. Kultuurikomisjon võiks võtta seisukoha, milline see staatus olema peab. Nüüd sellest, mis varem tehtud on. Kui 2010. aastal Ida-Virumaa tegevuskava vastu võeti, oli ju selge, et kohe väga suurteks investeringuteks raha võtta ei ole. Arusaam on kõigil olnud ühene, et võimalused investeerida Sisekaitseakadeemiasse tekivad, kui Euroopa Liidu uue eelarveperioodi struktuurifondid avanevad. See toimub praegu. Selleks on plaanitud ettevõtmisi nii haridusvaldkonna meetme, Ida-Viru linnaliste piirkondade arendamise meetme kui ka piirkonna konkurentsivõime tugevdamise meetme raames. Kõik need võimalused on. Nüüd need fondid avanevad ja nüüd on otsustamise koht. Nagu ma rõhutasin, meil on tegelikult kaks võimalust. Ega seda raha investeerimata ei jäeta, see investeeritakse kas Tallinnasse või investeeritakse Ida-Virumaale. Varem neid summasid ei olnud. On selge, et Euroopa Liidu vahendite planeerimine võtab pikalt aega, nüüd aga on käes hetk, kus saaks euroliidu raha kasutada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Barbi Pilvre!

Barbi Pilvre

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Võrdlesite oma ettekandes vangla kolimist ja kõrgkooli kolimist. Kas see on teie arvates korrektne? Lisaks palun teil kommenteerida Riigikontrolli hinnangut kolimisele. See hinnang oli eitav.

Siim Kiisler

Ma rääkisin sellest, mis on seni võimalikuks osutunud. Tõin näitena ka, et ühe ministri ühe osakonna kolimine on osutunud võimalikuks, kui tahtmist on olnud. Ma saan muidugi aru, et mida iseseisvam asutus või institutsioon on, seda keerulisem on seda laadi otsust langetada, ja mida tugevam on käsuliin, seda kergemalt otsus sünnib. Üldse aga on ulatusliku mõjuga otsustused demokraatlikus ühiskonnas väga keerulised. Praegusel vastuseisul, nagu ma ütlesin, on inimlikud põhjused. On vägagi mõistetav, miks ollakse vastu, miks tehakse tugevat vastulobi. Kui jutt on haridusastusest, siis selline asutus on loomulikult

teatud mõttes iseseisvam. Samas ei ole Sisekaitseakadeemia samasuguses staatuses nagu enamik ülikoole. Selles mõttes on otsust kergem teha, et see valdkond on piiritletum ja peab aru saama, et selles ei saa paratamatult lõpuni vaba olla. Kui teil on pakkuda parem idee, millise riigiasutuse võiks Ida-Virumaale üle viia, siis ma kordan, et kõik ettepanekud on teretulnud. Aga aastaid on seda arutatud, paremat mõtet ei ole tekkinud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kaia Iva!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud ettekandja! Täna hommikul kuulasin raadiointervjuud, kus üks hea kolleeg avaldas kõhklust ja kahtlust ning arvas, et kõigepealt oleks vaja selgeks vaielda, milliste üksustena ja kui suures mahus üldse Sisekaitseakadeemia edaspidi hakkab töötama. Alles seejärel saaks otsustada, kas võtta suund viia asutus üle Ida-Virumaale. Kuidas sulle tundub, kas siiski poleks õige enne teha põhimõtteline otsus, et jah, me tahame akadeemia sinna viia, ja siis edasise töö käigus panna paika kogu see täpsem sisu?

Siim Kiisler

Õppetöö on ju kogu aeg muutumises. Sisekaitseakadeemia on oma kalkulasioonides rääkinud tunduvalt suuremast tudengite arvust, kui eksperdid reaalseks peavad. Tudengite arv väheneb meil päris drastiliselt. Seda eelkõige selle tõttu, et lihtsalt niisuguses vanuses inimeste arv väheneb. Nii et õppetöö on pidevas muutumises. Kui vaadata neid lähteandmeid, mille alusel on kolimise otstarbekust hinnatud, siis kõigepealt Sisekaitseakadeemia prognoosis, et neil on 1000 õppurit. Hiljem nad rääkisid 760 õppurist. Ma arvan, et see valik, kui suur peab olema õppehoone, kui suur ühiselamu ja kõik muu säärane, on üks valik. Teine valik on, kus õppehoone asub. Üldiselt ma arvan, et me peaks põhimõtteliselt ära otsustama, et kolime Sisekaitseakadeemia vähehaaval Ida-Virumaale, mõistlikult ja rahulikult aastaks 2020. Aega ju on. Fondid aga avanevad praegu ja seetõttu tuleb kohe otsustada, kas seda raha kasutatakse Tallinnas või Ida-Virumaal. See otsus tuleb praegu ära teha.

Aga vabandust, ma jätsin enne proua Pilvre küsimuse teisele poolele vastamata. See oli küsimus Riigikontrolli arvamuse kohta. Riigikontroll võttis seisukoha, et Sisekaitseakadeemia viimine Ida-Virumaale ei ole otstarbekas. Seda väites lähtub ta kahest eeldusest. Selline samm on otstarbekas kahel juhul. Esiteks, kui paraneb hariduse kvaliteet, ja teiseks, kui sinna ehitamine on odavam kui Tallinnas renoveerimine. Me anname endale aru, et kui asutus Ida-Virumaale viia, siis suure tõenäosusega ei ole näha drastilist odavnemist ega ka õppekvaliteedi märgatavat paranemist. Riigikontrolör jõuab järeldusele, et kui odavamaks ei lähe ja koolituse kvaliteet ei parane, siis ei ole mõtet seda sammu teha. Samas jätab ta täiesti kõrvale regionaalpoliitilised kaalutlused. Muide, ka õigusloome hea tava ning ka valitsuse kinnitatud eelnõude mõjude hindamise tava – või kuidas seda nimetadagi – näeb ette regionaalpoliitiliste mõjude arvestamise. Ühesõnaga, kui antava hariduse kvaliteet jääb samaks ning ka hind enam-vähem samaks, siis tuleb kaaluda, kas on muid positiivseid mõjusid. Selle vaatenurga jättis riigikontrolör täiesti välja. Seda on sellest kirjast selgelt näha – igaüks saab seda lugeda. Ma ka vastasin riigikontrolörile, seegi kiri on avalik. Mul on väga kahju, et riigikontrolör on selles küsimuses eksiteel.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Mulle kui Ida-Virumaa saadikule oli teie ettepanek viia Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale tõsiselt meelepärane. Sellel ettepanekul on tõesti sügav tagapõhi, ma pean silmas eriti julgeolekuküsimust. Aga nagu aruteludest välja on tulnud, on tõsiseid takistusi ja probleeme. Ma tegin siin vahepeal ettepaneku, et võib-olla viia üle kolledžiosa. Kas on sellist mõtet arutatud, et jätta magistriõpe Tallinnasse ja viia kolledž Ida-Virumaale?

Siim Kiisler

Meie kui algatajate jaoks on võimalikud erinevad variandid. Juhin tähelepanu, et ka praegu paikneb Sisekaitseakadeemia väga mitmes kohas. Juriidiline asupaik ja asupaik põhimääruse järgi on Tallinn, ometi ei ole see

takistanud tegutsemast ka Väike-Maarjas, Paikusel ja Murastes. Me räägime praegu peahoonelise asukoha määramisest ja õppehoone rajamisest Ida-Virumaale. Millised lahendused on kokkuvõttes otstarbekamad? Me ei taha kindlasti asuda igapäevase õppetöö korraldajate rolli ja nende eest neid valikuid teha, aga põhimõtteline otsus selles küsimuses on poliitiline otsus ja see on meie langetada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Maimu Berg!

Maimu Berg

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud härra Kiisler! See on niisugune muna ja kana jutt, et kumb oli enne, kas muna või kana. Kui te päris kindlat sihti ei näe, missugune see struktuur hakkab olema, kas siis nende n-ö karpide liigutamise ruumis on ikka suurt kasu? Aga küsin midagi, millele ilmselt keegi praegu vastata ei oska, ent äkki teie oskate. Mis see kõik aastaks 2020 meile maksma läheb?

Siim Kiisler

Struktuuri ja sisemise töökorralduse kohta võin öelda vaid seda, et need on praegu muutumas. Nagu ma juba viitasin, tudengite arv kahaneb. Muudatused on vajalikud igal juhul. Räägitakse järjest tõsisemalt ka sellest, et Paikusel toimuv õppetöö viia üle Tallinnas renoveeritavasse kompleksi, mis on minu arust jällegi regionaalpoliitiliselt ilmselgelt negatiivse mõjuga otsus. Seega, struktuur muutub niikuinii, see ei jää lõplikult fikseerituks kunagi. Ma rõhutan veel kord, et praegu tuleb otsustada, kuhu investeeritakse. See on meie valik.

Vabandust, mis küsimuse teine pool oli? Mis üleviimine maksma läheb? See on väga hea küsimus. Siseministeriumi poolt Vabariigi Valitsusele esitatud viimaste andmete kohaselt kulub selleks 40 miljonit eurot. Ma juhin tähelepanu, et vähemalt 15 miljonit eurot on tänu kõrghariduse meetmele olemas ja reserveeritud. Euroopa Liidu meetmete raames on ette nähtud piirkonna konkurentsivõime suurendamise meede Ida-Virumaal, mille raha saab kasutada ka selleks otstarbeks. Samuti on olemas Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutliku arengu meede. Need fondid ei ole praegu veel avatud, neid valikuid alles tehakse

ja kirjutatakse meetmetega seotud määrusi. Sellepärast pole saanud otsuseid varem teha. Loodetavasti avatakse fondid kas selle aasta lõpus või järgmise aasta alguses. Meetmete käivitades peab olema võimalik neid summasid kasutada. Ida-Virumaale ettenähtud raha kasutatakse niikuinii Ida-Virumaa jaoks, kõrgharidusele eraldatud rahast saab aga Sisekaitseakadeemia – ma saan aru, et selles küsimuses on konsensus enam-vähem olemas – talle ettenähtu nii või naa. Küsimus on vaid asupaigas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Reglemendi järgi on igal küsijal võimalik esitada üks küsimus. Siin on juba korduvalt olnud nii, et vastajal läheb meelest mitmele küsimusele vastata. Palun küsides piirduda ühe küsimusega! Järgmine küsija on Liisa-Ly Pakosta. Palun!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Kool ei investeerima oma raha, jutt käib ikka maksumaksja rahast ja nagu sa just kinnitasid, see raha on olemas. Vahendan raadio- saates "Olukorrast riigis" kõlanud küsimust, miks peaks üldse poliitikud arutama, kuhu läheb investering, kui purk värvi maksab Virumaal ja Tallinnas ühepalju. Seleta lahti, millised on need regionaalpoliitilised kaalutlused ja miks me üleüldse arutame, kuhu maksumaksja raha minema peaks, kui purk värvi maksab ühepalju.

Siim Kiisler

Tõepoolest, purk värvi maksab Ida-Virumaal ja Tallinnas ühepalju. Ma julgen siin täie tõsidusega avaldada arvamust, et need väited, justkui läheks Ida-Virumaal kõik kole palju kallimaks, lähtuvad kindla sihiga lobitööst. Inimesed lihtsalt ei ole huvitatud, et nende töökoht hakkaks olema Ida-Virumaal. Veel kord: see on inimlik ja arusaadav. Inimestel on pered, lapsed käivad Tallinnas koolis, nad ei ole lihtsalt huvitatud, et tuleb hakata Ida-Virumaal tööle käima. Aga poliitikud peavad arvestama ka muid kriteeriume. Poliitikud ei tohiks minu arust teha selliseid otsuseid, nagu oli Riigimetsa Majandamise Keskuse kolimine Toompea nõlva alla. Riigimetsasid majandatakse Eestis praegu n-ö Snelli metsast, kui nii võib öelda.

Ma arvan, et kõikide fraktsioonide esindajad on oma kohtumistel valijatega kinnitanud, et riik hoolib ka teistest maakondadest, riik ei ole huvitatud sellest, et kõik koonduks Tallinnasse kokku. Riik peabki astuma samme selle liikumise vastassuunas. See ei ole kerge. Samas tõdetakse üldiselt, et erasektorit mõjutada on meil tunduvalt keerulisem. Riigiasutuste paiknemine on üks asi, mida poliitiliste otsustega realselt mõjutada saab. Kui me aga vaatame regionaalpoliitilisi otsuseid, siis näeme ametnike soovi pigem liikuda suurema keskuse poole. Näiteks kui Maanteeamet ühendab oma struktuuriüksusi Võrus ja Tartus, siis ametnike instinktiivne soov on, et see ühendatud asutus hakkaks paiknema Tartus, mitte Võrus. Nii see paraku on. Poliitikud peavad selle tendentsi pidurdamiseks võimaluse korral tegema just vastassuunalisi otsuseid, et saavutada suuremat regionaalset tasakaalu, millest nii palju räägitakse, aga mille teostamiseks on reaalseid ettevõtmisi keeruline leida. Sellepärast ma pakun ka siin saalis: kui kellelgi on parem mõte, öelge välja! Aga ei ole.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Annely Akkermann!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Endise regionaalministrina te loomulikult nõustute, et kõik Eesti regioonid peaksid olema tugevamad. Me oleme usaldanud Ida-Virumaale Eesti energiatootmise, vähemalt lõviosa sellest. Tegu on väga olulise, strateegilise valdkonnaga. Miks ikkagi on nii, et energiat koos kõigi kaasnevate keskkonnaprobleemidega võib toota Ida-Virumaal, aga julgeolekut tagav Sisekaitseakadeemia ei või seal paikneda? Küll on liiga kallis, küll on liiga kauge, küll ei ole personali ja küll on mitmesugused ohud.

Siim Kiisler

Ma arvan, et küsimus ei ole valdkonnas. Küsimus on selles, et kui mingi asutus on juba korra Tallinnas või mõnes muus suuremas linnas olemas, siis seda väiksemasse kohta üle viia on ülimalt keeruline. Sellega ollakse hea meelega nõus, et mõni asutus Jõhvist Tallinna tuua. Plaanile midagi Tallinnast Narva või Jõhvi üle viia aga tekib kohe tugev vastuseis.

Kasutatakse väga räigeid väljendeid, kuni selleni välja, et valitsusliikmest rahandusminister on Sisekaitseakadeemia viimist Ida-Virumaale nimetanud küüditamiseks. Minu meelest on häbiväärne endale seda laadi väljendust lubada. Inimestele pakutakse ühes teises maakonnas tööd, kuidas seda ikka sellise sõnaga nimetada! Eks alati on lihtsam, kui toimub mingi suur muudatus, luuakse uus asutus ja seejuures otsustatakse ka selle asukoht. Olemasolevaid, paigas olevaid asutusi liigutada on ülimalt keeruline nii ühele kui teisele poolele. Seetõttu on mul hea meel, et Reformierakond oli nii julge ja kirjutas oma programmi lubaduse valijatele, et Sisekaitseakadeemia õppehoone rajatakse Ida-Virumaale. See sai kirja konkreetset, mitte kaalumisel oleva mõttena – see on Reformierakonna programmis väljendatud vormis, et võid selles kindel olla. Seda kindlustunnet me siin nüüd otsimegi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andre Sepp!

Andre Sepp

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ükski asukoht ei tohiks tegelikult üles kaaluda hariduse kvaliteeti, aga oma ettekandes te nimetasite ka julgeolekupoliitilist aspekti ja seda me poliitikutena ju kõik soovime tugevdada. Aga kindlasti on selles plaanis rohkem emotsiooni kui ratsionaalsust. Arvan ka täna, et ühe praktikabaasi rajamine sinna oleks kindlasti arukas. Kui te seda ettepanekut välja töötasite, kas te kaalusite julgeolekupoliitilist aspekti lahates ka seda, et kui kogu kompleks asuks Ida-Virumaal, kas sinna astuks rohkem noori nii akadeemilist kui ka rakenduslikku haridust saama just nimelt sealt piirkonnast? Kas seegi on seotud julgeolekuküsimusega?

Siim Kiisler

Kui tudengitest või üldse õpilastest rääkida, siis minu arust statistika ei näita, et Paikusel õpivad ainult Pärnumaalt pärit noored, Väike-Maarjas ainult Lääne-Virumaa poisid ja tüdrukud ning Tallinnas need, kes elavad Tallinnas või mujal Harjumaal. Üle Eesti on õppureid kõikjalt. Väga palju on tõesti vihjatud, et eesti rahvusest tudengite osakaal võib väheneda, kui

see asutus paikneb Ida-Virumaal. Elab seal ju vähem eestlasi. Aga reaalsus on see, et kohe vahetult Sisekaitseakadeemia kõrval Lasnamäel elab tunduvalt rohkem venekeelseid inimesi kui Narvas. Ning Tallinnas elab rohkem venekeelseid inimesi kui tervel Ida-Virumaal kokku. Ka praegu on see oht justkui olemas, kui keegi tahab seda ohtu näha. Praegu igitahes kuskilt otsast sellist tendentsi näha pole olnud, kuigi ainuüksi Tallinnas on vähemalt 200 000 vene keelt emakeelena kõnelevat inimest. Keegi pole sellest suurt probleemi teinud.

Nüüd otsuste ratsionaalsusest. Jah, võib-olla esitlen seda eelnõu siin liiga emotsionaalselt, aga ratsionaalne regionaalpoliitiline argument on ka ratsionaalne argument. Julgeolekupoliitika on kindlasti ratsionaalne asi. Veel kord, kui on ettepanek viia Sisekaitseakadeemia asemel Narva näiteks Riigikogu, siis kaalume seda – äkki on ratsionaalsem idee. Aga midagi tuleb ette võtta. Eestlaste arv Ida-Virumaal kahaneb, ja mitte ainult arv, vaid ka osakaal kahaneb. See on ainuke maakond Eestis, kus eestlaste osakaal kahaneb pidevalt. Kas me tahame seda protsessi muuta? Oleme üle 20 aasta olnud taas iseseisvad, oleme rääkinud, kuidas me pöörame tähelepanu Ida-Virumaale, aga paranemise märke ei ole. Kas tahame midagi muuta või ei taha midagi muuta? Vahest ütleme, et ratsionaalne asjakorraldus, las ta nii olla? Räägime järgmised 20 aastat, et las see probleem seal olla. See on valiku küsimus ja praegu on see eriti teravalt esil. Meil on Euroopa raha olemas ja tuleb langetada ratsionaalne otsus, kuhu me investeerime, kas Tallinnasse või Ida-Virusse. Väga raske valik.

Mis puutub praktikabaasi, siis praktikabaas on ilus sõna, kõlab väga hästi. Olen komisjonis valitsuse esindajatest aru saanud nii, et sisuliselt tähendab see seda, et võib-olla mõnikümend, valitsuse esindajate jutu järgi paremal juhul 90 voodikohta tehakse mingis ühiselamus korda, renoveeritakse ühiselamu võib-olla kahasse linnavalitsusega, võib-olla veel kellegagi. Ja siis väga lühikest aega, näiteks kaks nädalat muidu Tallinnas paiknevad tudengid ööbivad Ida-Virumaal selles remonditud ühiselamus. See on see, mida nimetatakse praktikabaasiks. Selline on reaalsus, see ei ole lahendus, mis probleemid kõrvaldaks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Hea kolleeg, sa oled ministrina Ida-Virumaal palju käinud. Meie räägime siin juba pool tundi ainult Ida-Virumaast, aga ma usun, et arutatud on ka täpsemaid variante, kuhu see peahoone üles pannakse. Sul on võib-olla oma arvamus. Missugune variant sulle kõige parem tundub: kas see võiks olla Narvas, Sillamäel, Iisakus või Aseris?

Siim Kiisler

Hea küsimus. Ma olen väga ettevaatlik konkreetse koha nimetamisega, sest väga alatul kombel on siin püütud siduda seda mingite kinnisvarahuvidega. Ma kinnitan, et ei ole mingeid kinnisvarahuviseid, peaasi, et valitaks Ida-Virumaa. Koht on valitsuse, konkreetsemalt RKAS-i ja Siseministeeriumi otsustada. Väga inetu on rääkida juttu, et eelnõu algatajatele paistavad kuskilt otsast mingid omad huvid. Ka juhul kui Pirita kinnisvara peaks müüdama, siis sedagi otsustab valitsus, kellele ja kuidas. Kui see kunagi peaks tõesti nii minema, siis loodan, et asjaomane konkurss on väga avatud ja väga läbipaistev, kõik saavad osaleda. Need on olnud väga inetud vihjed.

Just julgeolekupoliitilistel ja regionaalpoliitilistel kaalutlustel on minu seisukoht, et Sisekaitseakadeemia peaks paiknema Narvas, kui võimalik, siis Narva kesklinnas, võimalikult nähtaval kohal. Loomulikult mängivad oma rolli ka piirangud, kas sellist kinnistut on saada, kas keegi pakub seda ja kui pakub, siis kas hind on mõistlik. Loomulikult tuleb niisugustest kaalutlustest lähtuda ja sellepärast ei saa väga konkreetseks minna. Suur samm edasi on, kui asutus paikneb Ida-Virumaal. Aga jah, veelgi parem oleks, kui see oleks Narvas hästi nähtaval kohal, mitte kuskil metsa sees peidus. Kõiki selliseid ratsionaalseid argumente tuleb kaaluda. Eelmistes küsimustes on viidatud ka hariduse kvaliteedile. Narvas on ju Tartu Ülikooli Narva kolledž. Ei ole kuulda väga palju süüdistusi, et seal on tohtu halb õppekvaliteet selle tõttu, et kolledž paikneb Narvas. Ma ei ole neid süüdistusi kuulnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Helir-Valdor Seeder!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Hea ettekandja! Ma täpsustaksin seda rahastamise küsimust, millele siin saalis on mitmel korral tähelepanu juhitud. Kõigepealt, on vist nii, et struktuurifondide raha on plaanis niikuinii kasutada ja küsimus on, kas me investearingu teeme jällegi Tallinnas või teeme seda väljaspool Tallinna. Nii et rahakulutuse numbreid see otseselt suuremaks ei muuda. Me teame, et oleks mõistlik ära hoida selliseid investearinguid, nagu oli Riigimetsa Majandamise Keskuse – juhin tähelepanu sõnale "metsa" – toomine ühe tänava otsast teisele tänavale, Toompea nõlva alla. Riigimetsi saaks kõige paremini majandada justkui Toompea nõlva alt, selleks kulutati miljoneid. Praegu on plaanis rajada Rahandusministeeriumi kõrvale ministeeriumide superhoone. Võib-olla võiks sellised investearingud ära jätta, suunata need summad regionaalsete investearingute tegemiseks ja meil jääks raha ülegi. Mis te arvate?

Siim Kiisler

Ma arvan, et selliseid valikuid on meil võimalik teha. See on üks asi, mida poliitikud saavad otsustada. Ilmselt ei ole meil võimalik ja ka mitte arukas hakata otsustama, kuidas täpselt metsa majandada, sh riigile kuuluvat metsa, või mis aineid tudengitele õpetada. Ent kõnealust laadi valikuid me saame teha. Seda aga peab tõesti tunnistama, et Riigimetsa Majandamise Keskus on tõesti kahetsusväärne näide selle kohta, et investearingu oleks võinud teha mujale.

Riik on ise kaasa aidanud sellele, et liikumine on suures osas ühesuunaline. Pärts ühesuunaline see siiski pole, osa inimesi liigub Tallinnasse, osa aga Tallinnast välja. Kokkuvõttes aga on nii, et Eestis on 15 maakonda, millest 13-s elanike arv kahaneb. Ja vastavalt prognoosile, mille Statistikaamet hiljaaegu tegi, kahaneb see paarikümne aasta jooksul drastiliselt, 30% ja enamgi. Harjumaa elanike arv kasvab. Tänapäev seis on see, et Harjumaa elanike arv kasvab ja Tartumaa elanike arvu kasv püsib nulli ümber. Prognoos on selline, et Harjumaa elanike arvu kasv peatub ja jääb väikeseks, Tartumaa elanike arv mõnevõrra kasvab. Toimub väga tugev koondumine paari kohta ja on selge, et sellised suured investearingud mõjutavad seda. Mõjutavad sellised

otsused, kuhu rajada Eesti Rahva Muuseum, kuhu rajada üks või teine suur riigiasutus või ka mõni muu asutus. Niiugused otsused mõjutavad. Ei maksa arvata, et see ei mõjuta mitte midagi, et täiesti ükskõik, kuhu Eesti Rahva Muuseum rajada. Ei ole ükskõik! See mõjutab küll. Ma arvan, et kui Eesti Rahva Muuseumist rääkida, siis kõik saavad aru, et see mõjub positiivselt, et ta on Tartus. Ei kosta väga kõvasid hääli, et oluks ratsionaalsem ja odavam see hoone Tallinnasse ehitada. Ei ole olnud kuulda selliseid seisukohti. Aga Sisekaitseakadeemia puhul miskipärast on. Kordan: raha investearitakse Sisekaitseakadeemiasse niikuinii, raha liigub selles valdkonnas küll. Küsimus on, kuhu see kompleks rajada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud kolleeg! Loomulikult on see regionaalpoliitiline otsus ja teie kui endine regionaalminister kindlasti peaksite seda toetama. Aga miks need otsused ei tulnud siis, kui teie olite regionaalminister? Mõned piirkonnad on tänaseks päevaks Eestis peaaegu tühjaks jäänud. Ent IRL-il on juba üks niisugune kogemus olemas, nimelt haridusministeeriumi viimine Tartusse. Tagajärg on selline, et haridusministeeriumi juhitakse Tartust ja Tallinnast. Kas te tagantjärele oskate öelda, oli see õige samm? Ma arvan, et eelkõige võitis sellest kinnistuomanik, kes haridusministeeriumi hoonet välja rendib. Kas on teisigi positiivseid tulemusi?

Siim Kiisler

Ma arvan, et on vahe, kas tegemist on ministeeriumi või allasutusega. Näiteks on olukord ilmselt erinev olenevalt sellest, kas jutt on Riigimetsa Majandamise Keskusest või Keskkonnaministeeriumist. Paraku on ministeeriumide töö üldiselt efektiivsem, kui nad töötavad lähemal valitsusele ja Riigikogule. Aga see ei käi sugugi näiteks Riigimetsa Majandamise Keskuse kohta. Ma ei näe vajadust, et Sisekaitseakadeemia peaks paiknema Riigikogu hoone lähedal. Nii et eri asutuste puhul on erinevad kaalutlused, midagi ei ole teha. Mida lõdvemalt on konkreetne asutus seotud

keskvalitsusega, seda lihtsam on põhjapanevat otsust teha.

Mis puutub varasemasse aega, siis nagu ma ütlesin, kogu finantseerimise planeerimine on aega võtnud. Nüüd on kavas Sisekaitseakadeemiat rahastada ka Euroopa Liidu meetmete kaudu. Kahju on, kui kokkuvõttes kasutatakse see Ida-Virumaa jaoks planeeritud raha ära Tallinnas. See oleks kahetsusväärne. Võin oma tegevusest tuua näite, et kui me koondasime 15 maavalitsuse raamatupidamise ja personaliinvestuse, siis korraldasime konkursi, kus see üksus paiknema hakkab. Seejuures välistasime Tallinna ja Tartu, ütlesime, et olgu ükskõik milline muu koht. Konkursi võitis Viljandi ja see üksus töötabki nüüd seal. Algul väideti, et seal ei ole võimalik leida raamatupidajaid – lihtsalt ei saa, liiga väike koht, ei ole piisavalt spetsialiste. Ent oli küll, kohad on täidetud, töö toimub ja kogemus on väga positiivne. Rõhutan veel kord, et niisuguseid otsuseid on lihtsam teha siis, kui käimas on mingi asutuse üldine reorganiseerimine, kui muutus seisab ees niikuinii. Kui kolida tuleb nii või teisiti, siis on seda lihtsam otsust langetada. Aga kui ollakse kindlalt ühes kohas paigas, siis on inimlikel põhjustel muudatusi ellu viia keerulisem.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Reet Roos!

Reet Roos

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kui emotsionaalseks või ratsionaalseks sa pead eelkõlannud väidet, et Ida-Virumaale kolimise korral õppetöö kvaliteet saab tohutult kannatada ja langeb märkimisväärselt?

Siim Kiisler

Ma tõin oma ettekandes esile, et Sisekaitseakadeemia õppetöö toimub ka Paikusel. Kui võtta aluseks kaugus Tallinnast, siis Ida-Virumaa ja Paikuse puhul on vahe paarkümmend kilomeetrit. Ometi keegi ei väida, et Paikusel ei ole võimalik õppetööd korraldada, et kõik on vussis ja nässus selle pärast, et asukoht on Paikuse. Kahjuks, nagu ma ütlesin, on inimestel Ida-Virumaa suhtes emotsioonidel põhinev negatiivne hoiak, mõnes osas on see täiesti teenimatult halvustav. Ida-Virumaal on väga palju head. Minu arvates on Tartu Ülikooli

Narva kolledž hea näide, et kõik on võimalik, kui tahta. Kolledž töötab, saab hakkama, miks ei peaks Sisekaitseakadeemia saama?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Erki Nool!

Erki Nool

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Ütleksin kolleegidele seda, et Narva on pea-aegu niisama kaugel kui Tartu ja Narvast Tallinnasse on täpselt sama palju maad kui Tallinnast Narva. Narva maantee on kindlasti kõige parem autotee üldse, mis Eestis olemas on. Aga küsin ettekandja käest niisuguse küsimuse. Sa oled selle teemaga juba aastaid tegele- nud. Siin räägitakse erinevatest rahasumma- dest ja teatud rahastamisest. Millisel moel saaks selle õppeasutuse sinna kõige kiiremini tekitada? On ju Narvas omad huvigrupid, kes akadeemiat sinna soovivad. Kas nad on teinud ettepanekuid, kuidas see sinna kiirendatud korras rajada? Kas sa oskad seda täpsustada?

Siim Kiisler

Ma rõhutasin, et otsus teha valitsusele ettepanek määrata Sisekaitseakadeemia asuko- haks Ida-Virumaa on väga poliitiline. Senine määratud asukoht on Tallinn. Ma ei tahaks siin hakata arutama ühe või teise koha või ühes või teises seisus oleva kompleksi või objekti olukorda ning võimalust seal edasi liikuda. See on teise tasandi küsimus, mille peab otsustama valitsus. Praegu tuleks põhimõtteline otsus langetada Riigikogul, võimalikult kiire teostu- se peaks leidma valitsus. Nagu ma ütlesin, raha on olemas. See on kõige tähtsam, et ei saa öelda, et raha ei ole. Küsimus on tahtmises, otsuses, kuidas seda euroraha kasutada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Etti Kagarov!

Etti Kagarov

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma toetan teie mõtet. Sisekaitseakadeemia viimine Ida-Virumaale on väga hea idee ja me ootame seda otsust ammu. Te olete olnud minister ja väidate, et nüüd on raha struktuurifondides olemas. Ka sel ajal, kui te olite regionaalmini- ster, olid olemas struktuurifondid, oli raha. Miks sel ajal ei saanud see otsus tehtud? Miks

juba siis ei alustatud läbirääkimisi? Ning mul on ka teine küsimus. Te räägite uutest meetmetest, et on linnapiirkondade arendamise meede ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meede. Praegu omavalitsused istuvad koos ja arutavad, kuidas neid meetmeid kasutada. Kas te olete nendega koostööd teinud ja kas nad arutavad ka Sisekaitseakadeemia ületoomist?

Siim Kiisler

Kõigepealt vastan esimesele küsimusele. Euroraha kasutamise planeerimine on väga pika vinnaga. Sisuliselt langetati otsused, mis puudutasid eelmise perioodi meetmeid ja millega seotud suuremad summad kulutati 2007–2013, valitsuskabinetis 2006. aasta lõpus, mil oli ametis 2007. aasta Riigikogu valimiste eelne valitsus. Nii uskumatu, kui see ka ei tundu, kuid niisugused asjad on väga pika vinnaga. Seal pandi tegelikult rööpad maha, kavandati suurusjärgud, kui palju kuhu – näiteks kui palju linnalistele piirkondadele, kui palju maapiirkondadele jne. Need otsused langetati juba 2006. aasta lõpus ja pärast neid oleks suuremate summade ümberliigutamine üsna keeruline. See valitsus, kuhu ka mina kuulusin, otsustas läbirääkimistele Euroopa Komisjoniga minna seisukohaga, et kõrghariduse arendamise summade hulgas on teatud vahendid ka Sisekaitseakadeemia jaoks. Praegu ametis oleval valitsusel on väga keeruline seda muuta, rööpad on maha pandud. Küll aga saab valitsus, nagu ma ütlesin, mõjutada otsust, kus täpsemalt seda raha kasutatakse, millise kompleksi peale millises piirkonnas.

Vabandust, ma ei kirjutanud teist küsimust üles. Koostöö omavalitsustega? Valitsuses olles me tõepoolest olime Ida-Virumaa tegevuskava välja töötades tihedas kontaktis omavalitsustega. Omavalitsused olid sellesse tegevusse kaasatud. Nagu ma ütlesin, oli tookord minu arust ilmselgelt kõige säravam, kõige mõjusam idee Sisekaitseakadeemia kolimine. Teisi sellise mõjuga mõtteid välja ei käidud. Keelekursused ja kõik muud sääraseid ettevõtmised on toredad asjad, seda me teame, aga kui Sisekaitseakadeemia õppehoone rajatakse Ida-Virumaale, siis see on mõnes mõttes võtmetähtsusega samm. Siis on võimalik Ida-Virumaale ettenähtud euroraha kasutada ka muude tegevuste toetamiseks, mida iganes seal

parajasti vaja peaks olema. Näiteks juurdepääsuteed uuele õppehoonele saaks ehitada selle meetme raames. Aga kõik hakkab sellest pihta, et meetme määrus tuleb kooskõlastusele. Kõigepealt esitab selle kooskõlastusele Sise-ministeerium. Mida siseminister sinna kirjutab, sõltub kindlasti palju sellest, mida meie siin otsustame. Loomulikult, kui valitsuse seisukoht on, et kulutame Sisekaitseakadeemia raha Tallinnas, siis ei ole Ida-Virumaa meetmete jaoks raha planeerides mõtet eraldada seda akadeemia juurdepääsutee rajamiseks. Kokku võttes on see valitsuse taseme otsus, milleks Riigikogu saab põhiseadust järgides kabinetile ettepaneku teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Head kolleegid, ilmselgelt kaks küsimust ühes ei ole siiski aktsepteeritav. Palun, Deniss Boroditš!

Deniss Boroditš

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Kõigepealt Sisekaitseakadeemiast ja Ida-Virumaast. Mina väljendan oma seisukohta: ka mina olen selle poolt. Aga ma olen ratsionaalne inimene ja pooldan ratsionaalseid lahendusi, mille korral raha arukalt kasutatakse. Ida-Virumaale Sisekaitseakadeemia praktikabaasi loomine praeguse valitsuse plaani järgi tundub mulle otstarbekam, väiksema summa eest saadakse parem tulemus. Aga mul on ka küsimus. Kõigepealt, te rääkisite julgeolekuaspektist. Ma ei saanud päris hästi aru, mis on see julgeolekurisk Ida-Virumaal – kas inimesed, kes seal elavad, või suur naaber. Sellest ma ei saanud aru. Teine asi, kas te ei arva, et idavirumaalaste huvides on reaalsed investeeringud märksa vajalikumad kui kunstlikud investeeringud betooni? Ma olen idavirumaalastega suhelnud ja aru saanud, et pigem ootavad nad investeeringuid infrastruktuuri, töökohtade loomisse, keskkonda, spordirajatistesse ja muid selliseid reaalseid asju, mitte kunstlikke moodustisi, mis tulevikus ei hakka töötama.

Siim Kiisler

Aitäh! Kokku oli neli küsimust, ma panin seekord kirja.

Aseesimees Laine Randjärv

Valige üks välja ja vastake sellele!

Siim Kiisler

Kõigepealt sellest praktikabaasist. Mida see tähendab? Nagu ma rääkisin, on Ida-Viru meetme raames planeeritud, et selle rahaga rajatakse praktikabaas. Kõlav sõna, aga sisuliselt tähendab see ühe ühiselamu remonti ja muud mitte midagi. See on see praktikabaas, mille puhul loodaks tunduvalt vähem töökohti kui siis, kui kõrghariduse meetme raames eraldatav raha kasutatakse ära Ida-Virumaal. Praktikabaasi rajamine tähendaks seda, et kõrghariduse raha läheb Tallinnasse, niikuinii Ida-Virule ettenähtud rahaga aga tehakse üks ühiselamu korda. Õppehoone ehitamise korral kõrgharidusele määratud raha liiguks Tallinna asemel Ida-Virusse. See on märkimisväärne erinevus, tunduvalt suuremad investeeringud läheksid Ida-Virumaale. Kui sinna tuleks Sisekaitseakadeemia kompleks, oleks kasu uute töökohtade loomisest tunduvalt suurem ja riigi kohalolek oleks silmaga nähtav. Seda me mõistame ju kõik.

Nüüd julgeolekuriskidest. Me saame aru, et mida lähemale idapiirile, seda suuremad julgeolekuriskid on. Selles mõttes peab olukorda loomulikult tervikuna vaatama. Hiljaaegu nägime, et ka Kagu-Eestis on oma riskid. Minu isiklik arvamus on, et kui valida Ida-Virumaa, siis võiks valida selleks kohaks just Narva.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marko Pomerants!

Marko Pomerants

Aitüma! Eks see praktikabaas ole igal pool Eestis, kus on päästeteenistuse asutused, kus on politsei, kus tegutseb Maksu- ja Tolliamet ning kus on vanglad. Minu meelest kõnealuse praktikabaasi rajamine Ida-Virumaale tähendaks vähemasti kahte töökohta: keegi peab ühiselamus pesu jagama ja praktikantidel musta pesu ära korjama. Aga kas sa oskad öelda, Siim, mida peaks tegema olukorras, kus tegelikult selle Ida-Virumaa asja ajamisel mingit entusiasmi ei ole? Kui me nüüd järsku kahetsusväärset moel jõuame järelduseni, et Sisekaitseakadeemia üleviimine Ida-Virumaale on täiesti võimatu, kas vahest peaks selle rähklemise Ida-Virumaa nimel üldse lõpetama? Las ta tiksud ja on nagu ta on seal.

Siim Kiisler

Ei tahaks jätta seda rähklemist. Võib-olla see ei ole ratsionaalne, võib-olla on emotsionaalne, aga me näeme, et seal taga on ratsionaalsed kaalutlused. Regionaalpoliitika üldine põhimõte on, et igast piirkonnast tuleb võtta maksimum. Iga piirkond peab Eesti arenemiseks ja kasvuks oma võimalusi kasutades maksimumi andma. Ida-Virumaa saaks anda märksa rohkem, et Eestil tervikuna hästi läheks. Vaatame ka niipidi!

Sisekaitseakadeemia ei ole ikkagi päris võrreldav näiteks Tartu Ülikooliga. Mõelgem kas või sellele, kus see praktika siis reaalne on. Need töökohad on ju seal piiri ääres. Kui me räägime konkreetset piirivalvest, siis piirivalvel Tartus väga palju töökohti ei ole. Tunduvalt rohkem on neid Narvas. Iga riigiasutuse viimine Virumaale on raske, aga praeguses kontekstis Sisekaitseakadeemia kolimine sinna on üks lihtsaimaid. Kui valitsus mingil põhjusel seda otsust ei toeta – kuigi, nagu ma rõhutasin, see on Reformierakonna konkreetne ja kindla sõnaga antud valimislubadus –, siis tuleb väga tõsiselt järele mõelda, mis ikkagi järgmine ja parem pakkumine on. Paraku pole ühtegi head pakkumist kuulda olnud. See teeb hästi murelikuks. See, kuidas Riigikogu selles küsimuses praegu hääletab, on minu arvates väga tugev indikaator. Väga tugev indikaator, mis annab väga selge sõnumi Ida-Virumaale.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Minu kandis juba on või õigemini oli selline kogemus. Sa vist mäletad, et Narva-Jõesuus oli üks riigi rajatud õppebaas. Ütle palun, mispärast see baas mõni aasta tagasi kinni pandi ning kuidas mõjub see kinnipanemine julgeolekule ja regionaalpoliitikale.

Siim Kiisler

Selle otsuse tegemise ajal ma ei olnud veel regionaalminister, aga värske regionaalministrina sain kohe väga palju riielda, et see otsus langetatud oli. Ma ei tea tõesti kõiki neid tagamaid, aga küllap leiti, et ratsionaalsem on see tegevus kuskile mujale üle viia. Aga Ida-Virumaa inimesed on seda küll keskvalitsusele

väga ette heitnud ja mina valitsusliikmena sain ka isiklikult selle pärast väga palju riielda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Sibul!

Priit Sibul

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Sa oled siin nüüd tund aega eelnõu sisu teemadel arutanud, aga minu meelest on tegemist selgelt poliitilise küsimusega, kas meil on poliitiline tahe viia Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale või mitte. Kas sa oled minuga nõus? Me võime siin sisulistest nüanssidest tundide viisi rääkida ja arutada, kas üks või teine otsus on parem. Äkki sa meenutad, mida erakonnad selles osas viimastel parlamendivalimistel lubasid?

Siim Kiisler

Loomulikult on see poliitilise tahte küsimus, nagu siin korduvalt on kõlanud. See on märgiline sõnum, mille Toompea ja Stenbock oma otsusega Ida-Virumaale saadavad. Ida-Virumaa tegevuskava koostades seati eesmärgiks riigiasutusi Ida-Virumaale üle viia, selles osas on minu arust üksmeel valitsenud. Seda kava on fraktsioonides tutvustatud ja kellelgi ei ole selle vastu põhimõtteliselt midagi olnud. Mis puutub erakondadesse konkreetsemalt, siis palun sotsiaaldemokraatide ees vabandust, kui ma eksin, aga nende programmist ma sellist lubadust ei leidnud. Küll on see väga otseselt, nagu ma ütlesin, "võid kindel olla" sõnastuses, konkreetse lubadusena kirjas Reformierakonna programmis. IRL-i programmis seda toodud ei ole, Keskerakonna kohta, palun vabandust, ei oska hetkel öelda. Seda aga tean küll, et Keskerakonna nimekirjas Ida-Virust valitud tugev esindus on seda mõtet selgelt toetanud. Muret teebki see, mida mainis ka Marko Pomerants, et üldine hoiak on selline, et võiks kolida küll riigiasutusi Ida-Virumaale, tore mõte. Aga konkreetset Sisekaitseakadeemiaga on nii ja naa. Tekibki küsimus, mis muu asutuse võiks siis sinna üle viia, aga seda muud ei ole ka välja pakutud. Seega inimesed, kes ütlevad täna ei Sisekaitseakadeemia kolimisele Ida-Virumaale, ütlevad sisuliselt, et ärme kolime sinna mitte midagi. Ees seisab väga selge poliitiline valik, kas me tahame midagi Ida-Virumaal muuta või ei taha.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu, Siim Kiisler! Ma kutsun kaasettekandeks kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Andrus Saare.

Andrus Saare

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelnõu 664 on olnud kultuurikomisjoni istungi päevakorras kahel korral. Esimene kord arutasime seda kevadistungjärgu ajal 9. juunil. Peale komisjoni liikmete olid kohal haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski, Siseministeeriumi esindajana personalipoliitika osakonna nõunik Reelika Ein, Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusprorektor Ramon Loik, Ida-Viru maavanem Andres Noormägi ja eelnõu algataja esindajana Siim Kiisler.

Härra Kiisler tutvustas komisjonis eelnõu sisu ja põhjendas, miks on algatajate arvates mõistlik ja perspektiivikas rajada Sisekaitseakadeemia uus kompleks just Ida-Virumaale. Kuna komisjonis räägitud kattus suures osas sellega, mida Siim Kiisler siin tänagi väga pikalt ja põhjalikult selgitas, siis aja kokkuhoiu huvides ma seda kordama ei hakka. Toon aga välja, millest rääkisid komisjonis teised külalised ja mida küsisid komisjoni liikmed.

Haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski selgitas, et tema lähtub valitsuse tegevusprogrammist, kus on kirjas, et riigi kohaloleku suurendamiseks tuleb kaaluda Sisekaitseakadeemia viimist Ida-Virumaale. Selle eest vastutab Siseministeerium ja tähtjaks on määratud neljas kvartal 2014. Ministri arvates on ettepanek kaalumist ja sisulist analüüsi väärt. Haridus- ja Teadusministeeriumil on selleks investeeringuks planeeritud 15 miljonit eurot Euroopa Liidu vahendeid. Puuduolev raha – juhul, kui jääb puudu – tuleks ministri arvates leida teiste ministeeriumide meetmete summadest. Hea tahtmise korral ei ole see sugugi võimatu. Ministri hinnangul on kindlasti tegemist regionaalpoliitiliselt positiivse otsusega, samas on oluline, et õppekvaliteet asutuse ümberkolimise tõttu ei halveneks. Härra Ossinovski sõnul tuleks teha sisuline analüüs ja kui kerkivad esile riskikohad, siis tuleb leida lahendused, kuidas riskid saaks maandatud.

Siseministeriumi esindaja rääkis, et nad arutavad ka alternatiivi, mis ei tähenda kogu õppeasutuse ümberasumist Ida-Virumaale. Riigi kohaloleku suurendamiseks kaaluvad nad ettepanekut rajada Ida-Virumaale Sisekaitseakadeemia praktikabaas. Millised on ühe või teise variandi plussid ja miinused või riskikohad, selle analüüs oli juunikuus pooleli.

Sisekaitseakadeemia esindaja selgitas komisjoni liikmetele, et akadeemia on Ida-Virumaal kohal juba praegu. Nimelt, 150 Narva ja Kohtla-Järve gümnasisti omandavad eelkutsuõpet. Seda tehakse koostöös Haridus- ja Teadusministeriumiga. Need on need noored, keda akadeemia peab potentsiaalseteks kadettideks. Sisekaitseakadeemia juhtkonna kõige suurem mure tolle plaani puhul on eeldatav õppekvaliteedi langus. Koolis läbiviidud küsitluses vastasid umbes pooled õppejõududest, et kompensatsiooni või muu stiimuli korral on nad valmis jätkama oma tööd ka Ida-Virumaal, teine pool õppejõududest ei ole ka kompensatsiooni korral nõus seda tegema. Sisekaitseakadeemia esindaja toetas Siseministeriumi ettepanekut rajada Narva praktikabaas, mis tähendaks, et iga kadett läbib umbes kahekuulise praktika Narvas. Ramon Loigu sõnul tähendaks see, et ligikaudu sada kadetti oleks umbes aasta praktikal Ida-Virumaal.

Maavanem Andres Noormägi tõi meile näite naaberriigist Soomest, kus niisugused õppeasutused asuvad piki Soome piiri. Narvas on piiril täitmata vähemalt 20% ametikohtadest. Maavanema arvates oleks akadeemia üleviimine Ida-Virumaale loomulik ja riigimehelik otsus.

Komisjoni liikmed tundsid huvi, mis tegevusi ja üksusi praktikabaasi puhul silmas peetakse. Kas tegemist oleks lihtsalt ühe ühiselamuga? Meile vastati, et praktikabaasina käsitatakse pea kõiki Siseministeriumi hallatavaid asutusi, mis Ida-Virumaal asuvad, näiteks seitset päästekomandot, politseijaoskondi, piirivalvet ning ka Jõhvis asuvat Viru vanglat. Praegu toimub praktika üle Eesti kõigis regioonides.

Üks komisjoni liige tundis huvi, miks eelnõu esitaja esindaja valitsuses olles ise seda otsust vastu ei võtnud. Seda küsis ta täna ka siin saalis. Vastus oli, et Isamaa ja Res Publica Liit viis selle ettepaneku mitmel korral valitsusse, kuid kuna eelmine peaminister seda

mõtet ei toetanud – põhjuseks toodi väide, et puuduvad ressursid –, siis valitsuses see heakskiitu ei leidnud. Samas jõuti kokkuleppele, et ideega tuleb edasi liikuda, ja kaalutakse ettepanekut lisada see valitsuse tegevusprogrammi.

Komisjoni mõne liikme arvates ei ole eelnõu sõnastus kõige parem, härra Kiisler oli nõus kaaluma sõnastuse muutmist, kui selleks ettepanekud tulevad. Kokku võttes olid komisjoni liikmed ühisel arvamusel, et oodatakse ära suvel valmiv analüüs ja sügisistungjärgu alguses tulla teema juurde tagasi.

9. septembril toimuski kultuurikomisjoni istung, kus seda eelnõu arutati. Sellel istungil viibisid külalistena siseminister Hanno Pevkur, Sisekaitseakadeemia rektor Lauri Tabur ja eelnõu esitaja esindajana jälle Siim Kiisler.

Minister kinnitas, et vaatamata Sisekaitseakadeemia asumisele neljas eri õppekeskuses on õppetöö kvaliteet hea. Õppehoonete tehnilisele seisukorrale andis minister järgmise hinnangu: Murastes hea, Väike-Maarjas pigem hea, Paikusel keskmine, Tallinna Kase tänava korpus ei ole heas seisukorras ja vajab renoveerimist. Ministri arvates võiks Haridus- ja Teadusministeriumis planeeritud 15 miljonit eurot kulutada Kase tänava õppekorpuse renoveerimisele. Selle korpuse müümist ja üksuse Ida-Virumaale kolimist minister ei toetanud. Hanno Pevkur tegi komisjoni liikmetele ettepaneku kaaluda ja toetada ettepanekut, et Ida-Virumaale rajatakse praktikabaas. Investeermise seisukohalt tähendaks see eelkõige ühiselamu renoveerimist. Seda ühiselamut on plaanis tulevikus kasutada koos Tartu Ülikooliga.

Eelnõu kaitsnud Siim Kiisler tõi välja, et eelmise valitsuse plaanitud 15 miljonit eurot oli mõeldud just sihtsuunitlusega Ida-Virumaale, mitte Tallinna õppekorpuse renoveerimiseks.

Komisjoni liikmed jätkasid küsimusi sealt, kus arutelu kevadel pooleli jäi. Tunti huvi, kas nüüd on täpsemalt teada, mida see praktikabaas endast kujutab, kui palju seal on õppureid ja tehnilist personali. Rektor selgitas, et praktikantide arv sõltub väga palju sellest, kui palju õppekohti riik tellib. Plaanimat praktikandikohade arv on kuni 100 ja praktika kestus üks kuni kolm kuud. Lisaks tuleb kohapeal kindlasti koolitada praktikajuhendajaid, keda praegu napib. Ministri täpsustuse kohaselt vaja-

takse tippajal 95 ühiselamukohta, kõige vähem pingelisel perioodil 20–30 voodikohta. Praktikantide ühiselamu majandamine on seni käinud Sisekaitseakadeemia kulul ja nii peaks see jääma ka tulevikus. Praegu otsitakse sobivat ühiselamuhoonet nii Narvas kui ka Jõhvis. Küsiti, kas neljale eraldi asetsevale õppekeskusele lisandub siis viies ehk praktikakeskus Ida-Virumaal Narvas. Ministri sõnul jääb pigem neli keskust, tulevikus Paikuse õppekeskusest loobutakse. Samuti küsiti ministrilt, kas on kaalutud ka teisi õppekorpuse rajamise võimalusi, näiteks mõne Narvas asuva hoonekompleksi renoveerimist, mille kulud oleksid samas suurusjärgus Kase tänava õppekorpuse renoveerimise kuludega. Ministri vastus oli eitav. Põhiline argument, miks Pevkur Sisekaitseakadeemia viimist Ida-Virumaale valitsuse esindajana ei toeta, on ikkagi eeldatav õppekvaliteedi langus, mille põhjustab kvalifitseeritud õppejõudude puudus Ida-Virumaal.

Arutelu lõpus otsustas komisjon määrata komisjoni ettekandjaks siinkõneleja, saata eelnõu suurde saali 18. septembriks ja panna otsuse eelnõu lõpphääletusele. Eelnõu esitatud kujul vastuvõtmise poolt oli 5 ja vastu 3 komisjoni liiget. Ma tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Asume küsimuste juurde. Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Aitäh väga põhjaliku ülevaate eest! Aga ma igaks juhuks siiski täpsustan: kas arutati ka mingeid konkreetseid summasid? Konkreetselt huvitab mind kolm asja. Esiteks, kui palju võiks maksta Sisekaitseakadeemia kompleksi väljahitamine Ida-Virumaal, näiteks Narvas? Teiseks, väidetavasti läheks Ida-Virumaale kolimiseks vaja umbes 130 korterit suuruses 60 m². Kui palju raha see nõuaks? Ja kolmandaks, kui kolimine toimub, siis vabaneb Tallinnas Pirital väga kõrgelt hinnatud maa, mille müügiga tõenäoliselt probleemi ei teki. Mis võiks sealt eelarve plusspoolele kanduda? Kas arutati seda ja kui jah, siis millistest summadest on jutt?

Andrus Saare

Arutati küll, kuid mitte nii, et ma suudaks teile täpselt vastata. Kui me ministri käest küsisime, kui palju maksimaalselt kogu kompleksi üleviimine Narva maksma läheb, siis ta vastas, et tema hinnangul see summa võib olla 60 miljonit eurot. Eelkõneleja sõnul eelmine valitsus leidis, et piisab 40 miljonist. Seda hinnangut, kui palju saaks praeguste komplekside müügist, ei ole aga antud ega küsitud ka.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Margus Tsahkna!

Margus Tsahkna

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma küsin sellise poliitilise küsimuse. Me võime siin detailidest, maksumustest ja paljust muust väga palju rääkida, aga me saame kõik aru, et tegu on poliitilise otsusega, kas Eesti Vabariik peab Ida-Virumaal rohkem kohal olema või mitte. Ma küsingi komisjonis toimunu kohta, selle kohta, kuidas eri poliitilised jõud hääletasid. Peale komisjoni istungit oli ajakirjanduses tunda väikest karistusaktsiooni sotside vastu. Kuidas sa ennustad, milline hääletustulemus lõpuks tuleb? Kas sotsid jäävad oma programmilisele seisukohale kindlaks või mitte?

Andrus Saare

Mul ei ole küll põhjust arvata, et keegi ei jää oma varasematele otsustele kindlaks. Komisjonis asetleidnud arutelu oli väga sisuline ja sõltumata poliitilistest jõujoontest jäi mulle üldiselt mulje, et ollakse ikkagi seda meelt, et Sisekaitseakadeemia üleviimine Ida-Virumaale on mõistlik ja arutada tuleb pigem detaile. Ma loodan küll kõige paremat.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Barbi Pilvre!

Barbi Pilvre

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kas komisjonis oli jutuks mõni variant, kuidas kasutada avalikes huvides toda Piritä Kosel asuvat krunti? See on suur ja kallid maad, samal ajal on Piritä linnaosas puudu avalikes huvides tegutsevatest asutustest, mõtlen just kooli ja lasteaeda. Kas komisjonis oli jutuks ainult selle müümine kinnisvaraarendusse?

Andrus Saare

Kahjuks jään ma teile vastuse võlgu. Komisjon seda teemat ei arutanud, isegi selle kinnisvara müügist juttu ei olnud. Seda müüki ei ole analüüsitud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Ma sain sinust nii aru, et minister Ossinovski oli selle otsuse vastu. Ida-Virumaale akadeemiat kolida ei saa, kuna ei suudeta tagada kvaliteeti. Sain ma õigesti aru, et minister Ossinovski oli vastu?

Andrus Saare

Aitäh! Järelikult jäi minu väljendusoskus kesiseks. Haridusminister ei olnud vastu. Ta ütles, et see on igati kaalumist väärt mõte ja sisuliselt ta toetab seda, aga juunikuus ei olnud olemas korralikku analüüsi. Ta soovis näha analüüsi, millest selguks kindlus, et õppekvaliteet ei lange. Ka leidis minister, et kui on mingisugused riskid või muud probleemid, siis need tuleb lahendada ja leida selline lahendus, et õppekvaliteet ei langeks. Nii et minister ei olnud vastu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andre Sepp!

Andre Sepp

Aitäh! Austatud ettekandja! 2012. aasta lõpus sai valmis Sisekaitseakadeemia õppekompleksi paiknemise sotsiaal-majandusliku mõju analüüs, mis on väga põhjalik. Ma loodan, et komisjoni liikmed tutvusid sellega, kui nad eelnõu arutasid. Te olete mitu korda nimeetanud seda juunikuuks veel mitte valminud Siseministeeriumi analüüsi. On see nüüd olemas ja kui on, siis kas on võimalik sellega tutvuda? Ja kui see on valmis, kas sellega ka arvestati?

Andrus Saare

Jah, see analüüs on valminud ja ma loodan, et see on meie materjalide hulgas saadaval. Aga see on väga mahukas, ma ei jõua seda siin ette lugeda. Selles on erinevaid variante kaalutud, seal on plusse ja miinuseid kirjas. Ko-

misjon seda eraldi ei lahanud, aga ma loodan, et kõik komisjoni liikmed lugesid selle läbi. Ütleksin, et see materjal pakub argumente nii ühele kui ka teisele poolele. Lõppkokkuvõttes on otsus ikkagi poliitikute langetada.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Me avame läbirääkimised. Palun, Lauri Luik Reformierakonna fraktsiooni nimel!

Lauri Luik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Riigiasutuste senisest laiem regionaalne paiknemine on minu hinnangul oluline. Haapsalus tegutsev maksekäsu keskus on üks hea näide riigiasutuse regionaalsest ümberpaigutamisest. Tagatud on asutuse tõrgeteta toimimine ning mitmed kohalikud spetsialistid on saanud oma kodukohas tööd. Kindlasti on oluline, et ka Ida-Virumaal oleks senisest enam tunda riigi kohalolekut. Selles eelnõus on välja pakutud idee struktureerida ümber kogu Sisekaitseakadeemia, ehitades nelja praeguse õppehoone asemele uus keskus, mis paikneks Ida-Virumaal. Riigile läheks see maksma 60–80 miljonit eurot. Lisaks tähendab see suure osa personali, sh kompetentsete õppejõudude asendamist kellegi teisega ning täiendavalt tuleks tegelda väljakutsetega, mis puudutavad õppureid. Võttes arvesse praegust nii hariduslikku, regionaalset, julgeolekualast kui ka majanduslikku seisut, tundub igati ratsionaalne rajada Ida-Virumaale Sisekaitseakadeemia praktikabaas, mis tagaks *ca* saja kadeti järjepideva kohaloleku selles piirkonnas. Praktikabaasi rajamine aitaks saavutada ka selle eelnõuga seatud eesmärgid. Lisaks on praktikabaasi rajamise idee kindlasti kiiremini teostatav, Sisekaitseakadeemia hästi sujuv töö neljas senises õppehoones aga jätkuks ka edaspidi. Seega, meie hinnangul on praktikabaasi rajamine kiiremini teostatav ja praegustes oludes ka ratsionaalsem.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Urmas Reinsalu Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel!

Urmas Reinsalu

Lugupeetud Riigikogu! IRL-i sõnum on üks ja selge: teeme täna selle otsuse ära! Jah, see

otsus eeldab Eesti Vabariigilt ja kõigilt ametkondadelt suuremat pingutust kui selle otsuse mittetegemine, aga praegu on see hetk käes, kus me peame julgema seda otsust teha. Me tervitame seda, et meie liitlased on valmis panustama Eesti Vabariigi julgeolekusse. Näitame, et me oleme valmis astuma samme, mis on küll töömahukamad ja julgemad, aga vajalikud selleks, et tugevdada oma riigi julgeolekut, et suurendada Eesti Vabariigi kohalolekut Ida-Virumaal ja tagada, et Eesti riik areneb ühtlaselt!

Argumendid selle otsuse vastu ei pea vett. Esiteks, raha on olemas. Eelmine valitsus IRL-i ettepanekul nägi selle raha ette, Euroopa Liidu vahendite abil on seda võimalik teha. Küsimus on, kuhu Sisekaitseakadeemia uus hoone rajada ja kuidas. Teiseks, hariduse kvaliteet. Hariduse kvaliteet on võimalik tagada. Nagu tehtud analüüs näitas, see eeldab küll täiendavat panustamist, täiendavat tööd, aga seda on võimalik saavutada. Kolmandaks on toodud argument, et Sisekaitseakadeemia viimine Ida-Virumaale on sellele õppeasutusele füüsiliselt ohtlik. Ida-Virumaa ei ole nagu piisavalt turvaline koht, kus võiks õppida tuhat noort inimest, kes saavad muu hulgas ka politseilist ja julgeolekualast väljaõpet. Õppeasutuse kaitset ei saavat seal tagada. See on allaandmise meeolu. Kui me lähtume Eesti riigielu korraldamisel ja Ida-Virumaa tuleviku planeerimisel sellisest filosoofiast, siis see on allaandmine. Siis Eesti Vabariik annab alla. Seda ei tohi teha.

Meie sõnum on selge: toetagem täna seda otsust! Nüüd on käes hetk, kus ei ole mitte ühtegi reaalselt takistust, et see otsus langetada. Ma kutsun kõiki Riigikogu liikmeid üles oma seisukohta võtma. Seda eelnõu osa Riigikogu liikmeid toetab, osa aga on minu hinnangul mitte põhjendatud, aga nende jaoks kaalukatel seisukohtadel selle vastu. Ma arvan, et kõige kehvem lahendus on jätta niisuguses põhimõttelises küsimuses hääletamata, seisukoht võtmata. Praegu on käes hetk, kus ei tohi kõrvale hoida. See ei ole erakonnapoliitiline küsimus, see on riigipoliitiline küsimus ja ma loodan, et parlamendis on piisav tahe täna see otsus langetada. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Stalnuhhin Keskerakonna fraktsiooni nimel! Kaheksa minutit.

Mihhail Stalnuhhin

Austatud proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kui George Bush juunior valiti presidendiks, siis järgmine päev ilmus üks populaarsemaid Ameerika ajakirju, kaanel tema pilt. Kusjuures ta kortsutas seal nägu, tegi sellist grimassi, mida ta ikka oskas teha. Te kõik olete seda tõenäoliselt näinud. Esikaanele oli kirjutatud, et ärge ehmuge, meie uus president ei ole nii rumal, nagu ta välja näeb.

Siit selle eelnõu juurde. Selle eelnõu seletuskirjale ma joonistaksin peale suure ja rasvase risti. Miks ma seda teeksin, sellest räägin veidi hiljem. Mul on selline *pro* ja *contra* kõne ja praegu kõlab *pro*. Ma kahe käega toetaksin seda eelnõu, seda on seda kergem teha, et seletuskiri pärast kuskile ei lähe, see peaaegu kaob.

Niisiis, Sisekaitseakadeemia ja Ida-Virumaa. Sellel oleks tohutult suur regionaalpoliitiline tähendus. Kui me räägime sellest, mis moodi võib riik eri regioonides oma kohalolekut näidata, siis see oleks üks parimaid mooduseid, kuidas seda teha. Ma tuletan teile meelde, et poolteist aastat või veidi rohkem aega tagasi ma esitasin siseministrile küsimusi Sisekaitseakadeemia ümberpaigutamise kohta Ida-Virumaale. Me kõnelesime muu seas – sedagi tahan praegu teile meelde tuletada – ka sellise firma nagu Narva Gate projektist. Narvas on üks territoorium, mis on ajalooliselt väga tähtis, millel on märgiline mentaalne tähtsus. Seda nimetatakse Kreenholmi saareks, kus on mitu territooriumi koos. See on ala, mis omal ajal, 1990. aastate alguses sai tollase valitsuse nõusolekul maha müüdnud ettevõttele, kus õitsengu ajal töötas 13 000 inimest. Mitte keegi ei pööranud asjade arengule tähelepanu ja aastate jooksul see ettevõtte jooksis lihtsalt tühjaks. Praegu see territoorium seisab, kuigi isegi praegusel kujul, kui uusehitised on maha võetud ja jäänud on ainult ajaloolised hooned, on see väga ilus. Selle territooriumi omanik Narva Gate pöördus Siseministeriumi või valitsuse poole – ma praegu täpselt ei mäleta – ja tegi ettepaneku võtta kasutusele üks saar sellest suurest territooriumist ning ehitada nendes väga ilusates, väga korralikes ajaloo-

listes hoonetes välja Sisekaitseakadeemia kompleks. Seal oleks kohta kõigele – seal oleks kohta õpperuumidele, elu- ja treeninguruumidele, igasugustele spordisaalidele jne. Meie jaoks on see ennekõike tähtis mitte sellepärast, et Sisekaitseakadeemia annaks Narvale juurde mingid 30 või 40 töökohta – mõtlen teenindust, hooldust, toitlustamist jne –, vaid see annaks tõe kogu Kreenholmi territooriumi arengule.

Tegelikult on see häbiväärne lugu. Üks asi on see, kui sa sõidad kuskil metsateel ja äkki näed mingit lagunenud hoonet, mida keegi ei hoolda. Teine asi on see, kui midagi säärest seisab piiri lähedal. Nii et see on tähtis mitmes mõttes.

Kui rahast rääkida, siis ma tuletan teile meelde, et Narva Gate'i omanikud tegid ettepaneku, et nad ehitavad selle kompleksi välja oma raha eest. Riigile ei lähe see midagi maksuma, riik ainult ütleb, mida ta tahab sinna saada, kui suures ulatuses ja millised on tingimused. Edasine asjade käik on läbirääkimiste otsustada. Miks ei ole võimalik, et Sisekaitseakadeemia eksisteerib renditud pindadel? Meie ministriumid ju asuvad renditud pindadel ja mingit probleemi sellega ei ole.

Ida-Virumaalt valitud rahvasaadikuna ma toetan seda eelnõu, kuigi selle seletuskirja ma küll näha ei tahaks. Ma igaks juhaks selgitan, miks ma seda räägin. Siin kõlas üks huvitav lause, kuidas see oligi ...? "Kui me nõrkadele kohtadele mõtleme," ütles kolleeg Kiisler ja edasi rääkis nõrkadest kohtadest. See nõrk koht on eelnõu seletuskiri, mis viitab sellele, et nõrk koht on ka nende inimeste pead, kes selle seletuskirja kokku panid. Miks te kutsute esile mingit subjektiivset, mingit abstraktset vaenu? Miks te püüate näidata Ida-Virumaad mingi vaese ja täiesti unustatud regioonina? Teile on see poliitiliselt praegu kasulik. Aga mida te teete, kui jääbki inimestele selline mõte pähe? Kuidas te arendate tervet Eestit ilma Ida-Virumaata?

Te kirjutate oma seletuskirjas kuritegevusest. Vabandust, aga kuritegevus on statistiliselt tõestatav asi. Meil Ida-Virumaal on õnneks politseiprefektuur olemas ja meil kantakse statistikasse absoluutne enamik kuritegudest, mis sooritatakse. Kui sa aga mujal Eestis käid mingis külas, kuskil tühjaks jooksnud vallas, siis sulle räägitakse, nagu räägiti mulle mullu

suvel Saaremaal, et vaat sellesse talusse murti sisse, varastati autost bensiini, sellest talust viidi ära kõik piimanõud, tõenäoliselt metallkokkuostu. Ma küsisin, kuidas politsei tegutses, kas tabas vargad. Ah, keegi ei pöördunud politsei poole, on ju selge, et nangunii kätte ei saada. See on statistika. Ida-Viru statistikale annavad juurde ka need piiril sooritatud kuriteod, mis on enamasti ...

Kas on juba kaheksa minutit läbi? Jumal küll! Aga seesama jutt käib ka sissetulekute ja tööpuuduse kohta. Eestis on regioone, kus olukord on palju hullem. Nüüd viimastel sekunditel tahan ma kinnitada, et me toetame seda eelnõu ja soovime, et Sisekaitseakadeemia tuleks Narva. Aga hääletamine selles küsimuses on meie fraktsioonis jäetud vabaks. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel! Kaheksa minutit.

Jaak Allik

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kõigepealt tahan avaldada tunnustust Reformierakonnale, sest 2011. aasta Riigikogu valimiste eel pani just Reformierakond esimesena oma valimisprogrammi kirja järgmise lause: "Parandame korrakaitse väljaõpet ja alustame uue Sisekaitseakadeemia rajamist Ida-Virumaale." Koalitsioonilepingus IRL-iga sai sõnadest "alustame rajamist" hoopis "kaalume rajamist".

2011. aasta valitsuskoalitsioonis sai siseministriks, kelle alluvuses akadeemia tegutseb, IRL-i esindaja. Paraku hakkas too kaalumine venima ning opositsionisaadikute korduvatele arupärimistele Riigikogus vastas siseminister Vaher alati ebamääraselt. Samal ajal avaldasid temale alluva akadeemia töötajad ajakirjanduses artikleid, kus sellist ideed teravalt kritiseeriti. Argumente oli kõikvõimalikke – alates sellest, et ei leidu noori, kes Ida-Virumaale õppima sooviksid minna, kuni selleni, et Narvas asuva akadeemia võtab Moskva mõne aastaga üle. Selgelt paistis aga kogu argumentatsioonist läbi fakt, et osa praegusi õppejõude, kellest mitmedki on Siseministeriumi ametnikud, ei pea võimalikuks Ida-Virumaal asuvas kõrgkoolis oma tööd jätkata.

Selle kaalumise raames muide tegi Riigi Kinnisvara AS 2012. aasta detsembris avaliku päringu, et leida akadeemiale alternatiivseid asukohti. Valminud analüüs on Siseministeeriumile ammu üle antud, kuid valitsus salastas analüüsi viieks aastaks. Seega ei saa avalikkus veel mitme aasta jooksul teada, milliseid asukohti akadeemiale pakuti ja kui palju oleks ehitamine maksma läinud. Nii ongi kõikvõimalikud avaldused ehituse võimaliku maksimume kohta vähemalt avalikkuse silmis suvalised otsustused. Täna kõlasidki siin saalis arvud 40 miljonist kuni 80 miljonini.

Nüüd on valitsuskalitsioon muutunud ning sotsiaaldemokraatide ettepanekul sai küsimus akadeemia asukohast taas koalitsioonileppesse kirjutatud. IRL on jäänud opositsiooni, valimised lähenevad ning see ongi ilmselt põhjus, miks IRL esitas Riigikogu menetluse täna arutatava otsuse eelnõu. Sotsiaaldemokraatide seisukoht on selles küsimuses olnud alati selge, seda on korduvalt väljendanud nii justiitsminister Anvelt kui ka haridusminister Ossinovski. Lähtudes nii regionaalpoliitilistest kui ka julgeolekupoliitilistest kaalutlustest oleks vajalik, et Sisekaitseakadeemia paikneks Ida-Virumaal. Julgeolekupoliitiliselt on asi vist niigi selge ja jutud sellega tekkivast ohust on pigem omakasupüüdlik demagoogia. Regionaalpoliitilise aspekti konkretiseeris kultuurikomisjonile esitatud väljavõtte tollest salastatud analüüsist, kus on selge sõnaga öeldud, et akadeemia paiknemine Ida-Virus looks piirkonnas kuni 200 uut töökohta, tänu millele töötajatele tekkiv netotulu ca 1,3 miljonit eurot aastas oleks suures osas suunatud kohalike teenuste tarbimisele. See tähendaks ka umbes 300 000 eurot tulumaksulisa kohalikele omavalitsustele ja ca 90 000 eurot piirkonna hotellidele. Kadettide tarbitavate kaupade ja teenuste hinnaks on pakutud 560 000 eurot aastas.

Siseminister pakub alternatiivina nn praktikaasi loomist Narva. Sõltuvalt kuust tähendaks see 20–90 majutuskoha pidamist Tartu Ülikooli Narva kolledži ja Narva Kutseõppekeskusega ühises ühiselamus. Sellel ettevõtmisel muidugi võrreldavat efekti ei oleks, kuid see oleks kindlasti esimeseks sammuks õigel teel ja me ootame selle plaani konkretiseerimist, õigusaktides sõnastamist ning asjaomast kokkulepet Siseministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vahel.

Sisekaitseakadeemia tuleviku tegelikuks määramiseks pole primaarne mitte see koht, kus hakata betooni valama, kas Tallinnas või Narvas. Praegu on kool teatavasti neljas kohas Eestis laiali ning vaid selle kooli asukoha määramine Tallinna asemel Ida-Virumaale, nagu soovib oma eelnõuga IRL, sisulisi probleeme ei lahendaks. Akadeemia on selles mõttes unikaalne õppeasutus, et seal antakse korraga kutseõpet, rakenduskõrgharidust ja magistriõpet. Sisuliselt püütakse Sisekaitseakadeemiast välja arendada veel üht avalikõiguslikku kõrgkooli, mis aga pole ülejäänud haridussüsteemiga seotud ka tema lõpetajate edasiõppimise võimaluste mõttes.

Paraku kõik need kolm aastat, kui nii siseministri kui ka haridusministri portfell oli IRL-i käes, vähimaidki samme kooli tuleviku seotud sisuliste probleemide lahendamisel ei astunud. Võimalik oleks akadeemia välja arendada Ida-Virumaal etapiviisiliselt ning kahjustamata Väike-Maarja ja Paikuse valla regionaalpoliitilisi huve. Seal paiknevad päästekool ja politseikool, mis annavad üheaastast kutseõpet, võiksid nähtavas tulevikus rahulikult oma kohtadele jääda. Sisejulgeolekualase magistriõppe saaks ehk ühendada mõne Tallinna kõrgkooliga. Otsusega viia akadeemia Pirita Kosel asuv osa üle Ida-Virumaale peab kaasnema selge seisukoht, et akadeemia kasutuses olev maa-ala Kosel jääks teenima avalike huve. Näiteks võiks seal töötada nii vajalik riigigümnaasium, mis teeniks selle piirkonna elanike elulisi huve.

Mis puutub õppejõududesse, siis arvan, et suurem osa patriootiliselt meelestatud õppejõude jätkab oma tööd ka Ida-Virumaal, juhul kui õpet saab korraldada tsükliõppena ning neile on loodud rahuldavad elamistingimused. Olen kindel, et teatud osas saab rakendada ka juba praegu Ida-Virumaal töötavaid praktikuid, võimalus õppetöoga lisa teenida motiveeriks aga tulevikus heade spetsialistide tööleasumist Ida-Virumaa struktuuriüksustesse.

Konkreetse valiku, kas toetada IRL-i valimiseelse populismi maiguga eelnõu või oodata probleemi tegelikku sisulist lahendust, jättis meie fraktsioon oma liikmetele vabaks. Iga vähegi asja tundev inimene saab muidugi aru, et sellisest Riigikogu pöördumisest – ükskõik kui palju see täna saalis hääli ka ei kogu – Sisekaitseakadeemia reaalne ehitamine sinna

või tänna ei sõltu. Kui peaministri erakond, kuhu kuuluvad ka rahandusminister ja sise-
minister, on akadeemia Ida-Virumaale viimise
vastu, siis seda sinna ka ei viida. Sisuliselt
tuleb aga lõpuks ikkagi langetada suurt vastu-
tustunnet nõudev poliitiline otsus. Lahenduse
sellele olukorrale, kus kolm erakonda, nagu
me täna nägime, toetavad kõnealust ideed ja
üks on vastu, peavad andma lähenevad Riigi-
kogu valimised. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Sulgen läbirääkimised, kõik
fraktsioonid on kõnelnud. Kuna eelnõu kohta
muudatusettepanekuid ei ole, siis ei ole võima-
lik neid ka läbi vaadata. Juhtivkomisjoni ette-
panek on viia läbi eelnõu 664 lõpphääletus.
Enne lõpphääletust tuleb teha kohaloleku kont-
roll, kuna eelnõu vastuvõtmiseks on vaja Riig-
ikogu koosseisu häälteenamust. Valmistume
hääletuseks!

Head kolleegid! Kõigepealt viime läbi
kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks on registreerunud 41 Riigiko-
gu liiget, puudub 60.

Tuleb öelda, et kohaloleku kontroll annab
meile informatiivse hetkeolukorra ja hääletus
toimub siiski.

Head kolleegid, panen hääletusele Isamaa ja
Res Publica Liidu fraktsiooni esitatud Riigi-
kogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi
Valitsusele" eelnõu 664. Palun võtta seisukoht
ja hääletada!

Poolt hääletas 29 Riigikogu liiget, 1 oli vas-
tu, erapooletuid ei ole. Eelnõu ei saanud Riigi-
kogu koosseisu häälteenamust, seega ei ole see
otsusena vastu võetud ja langeb menetlustest
välja. (Tabel 9.)

Tänane päevakord on ammendunud. Soovin
kõikidele kena päeva jätku! Kohtumiseni uuel
nädalal!

Istungi lõpp kell 11.55.

Istungi kestus 1 tund ja 55 minutit.

Juhataja

Laine Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 22. september 2014

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine sularaharingluse ja makseteenuste korraldamise kohta (nr 423)
2. Arupärimine riikliku arengukava "Eesti merenduspoliitika" rakendusplaani elluviimise kohta (nr 417)
3. Arupärimine bussiliikluse kohta (nr 420)
4. Arupärimine probleemide kohta hooldekodudes (nr 419)
5. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu kolmanda tööpäeva esmaspäevast istungit. Kõigepealt on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna neli seaduseelnõu. Esiteks, kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kaitseminister Sven Mikser. Teiseks, spordiseaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kultuuriminister Urve Tiidus. Kolmandaks, alkoholiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust põllumajandusminister Ivari Padar. Neljandaks, abipolitseiniku seaduse ja liikluseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust siseminister Hanno Pevkur. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Olen vastu võtnud neli seaduseelnõu. Kui need vastavad kodu- ja töökorra seaduse nõuetele, siis käitub Riigikogu juhatus nendega selle seaduse järgi. Nüüd teeme palun kohaloleku kontrolli!

Kohal on 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

Austatud Riigikogu, teen ettepaneku kinnitada Riigikogu täiskogu selle nädala päevakord. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt on 78 Riigikogu liiget, vastu ei ole keegi, erapooletuks jäi 2. Päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine sularaharingluse ja makseteenuste korraldamise kohta (nr 423)

Esimees Eiki Nestor

Meie päevakorra esimene punkt on Riigikogu liikmete Neeme Suure, Jüri Morozovi, Barbi Pilvre, Rannar Vassiljevi, Karel Rüütli, Etti Kagarovi, Tiit Tammsaare, Rainer Vakra, Heljo Pikhofi, Inara Luigase, Lembit Kaljuvee, Jaan Õunapuu ja Kalev Kotkase arupärimine, mis esitati 16. juunil Eesti Panga presidendile Ardo Hanssonile. Arupärijate nimel esineb Riigikogu liige Neeme Suur. Palun!

Neeme Suur

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Lugupeetud Eesti Panga president! Mul on hea meel selle üle, et möödunud kolmapäeval Riigikogus alanud debatt saab täna siin saalis jätkuda. Täna läheneme temale aga pisut teise nurga alt, hädaolukorra seaduse vaatepunktist. (Sumin saalis.)

Esimees Eiki Nestor

Neeme Suur, üks hetk, palun! Aitäh! Palun jätkake!

Neeme Suur

Hädaolukorra seaduse § 34 lõike 8 järgi on sularaharinglus ja makseteenused elutähtsad teenused, mille toimepidevuse tagaja ja korraldaja on Eesti Pank. Hädaolukorra seaduse § 35 näeb ette, et elutähtsa teenuse toimepidevust korraldava asutus koordineerib elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamist ning nõustab elutähtsate teenuste osutajaid; teostab ise või määrab oma allasutuse teostama järelevalvet elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamise üle.

Arupärimise esitanud Riigikogu liikmed on teadlikud, et "teenuse toimepidevus" ja "teenuse kättesaadavus" on kaks eri mõistet. Probleemiks on asjaolu, et hädaolukorra seaduse mõistes muutub toimepidevus sisutihjaks, kui ei ole tagatud nendesamade elutähtsate teenuste elementaarne kättesaadavus. Sularahaautomaatide arv on viimaste aastatega vähenenud 12%, pangakontorite arv 35%. Samal ajal ei ole Statistikaameti andmetel Eestis 20% 15–65-aastastest inimestest kunagi internetti kasutanud.

Lähtudes eeltoodust on meil Eesti Panga presidendile kaks küsimust. Kõigepealt, hädaolukorra seaduse järgi on sularaharinglus ja makseteenused elutähtsad teenused, mille toimepidevuse korraldaja on Eesti Pank. Eesti Pank on oma määrustega kehtestanud nende teenuste toimepidevuse miinimumnõuded, mis käsitlevad neljale suuremale pangale esitatud nõudeid kesksete infosüsteemide ja seadmete toimepidevuse tagamiseks. Millistel põhjustel ei ole tehniliste nõuete kõrval reguleeritud sularaharingluse ja makseteenuste osutamiseks minimaalse teenuse esitamise nõudeid? Lihtsalt vihjeks ütlen, et vastus, et seda seadusega otsesõnu ei nõuta, oleks ilmselgelt liiga lihtne. Teiseks, pangateenuse vähenemise trend maa- ja piirkondades jätkub ja on jõudnud juba piirkonnakeskustesse. Märkimisväärselt on vähenenud nii pangakontorite kui ka makseautomaatide arvu. Majandusministeeriumi andmetel asus eelmise aasta lõpu seisuga 96% pangakontoritest linnades. Milliseid lahendusi on Eesti Pank arutanud ühtlase sularaha- ja makseteenuste kättesaadavuse üle-eestiliseks tagamiseks? Loodame sisukat debatti. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele tuleb vastata Eesti Panga presidendil Ardo Hanssonil. Palun!

Ardo Hansson

Lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Suur tänu esitatud küsimuste eest! Katsun neile vastused anda.

Alustuseks ütlen, et ma mõistan, miks inimesed on mures pangateenuste üle-eestilise kättesaadavuse pärast. Eesti Pank ei eelista ühte makseviisi teisele. Sularaha on ametlik makseviis ja seetõttu peaks see Eesti Panga hinnangul olema paindlike lahenduste abil kättesaadav igal pool Eestis. Eesti ettevõtete ja inimeste sularahaga varustamise nimel teeb Eesti Pank iga päev tööd. Pakume kommertspankadele sularahateenust paindlikult, anname sularaha välja ja võtame vastu kõikidel tööpäeval, aga erakorraliste olukordade puhul oleme veelgi paindlikumad. Eesmärk on kindlustada häireteta ja sujuv sularaharinglus. Lisaks haldame riigi sularahavarusid ja kontrollime iga päev Eesti sularaha kvaliteeti. Homme laseb Eesti Pank ringlusesse euro teise seeriasse kuuluvad kümneeurosed rahatähed, mis on esimese seeria rahatähtedega võrreldes tugevamad, vastupidavamad ning tõhusamate turvaelementidega. Eesti Panga presidendina soovin kinnitada, et sularaha ei kao kuskile. Mulle isiklikult meeldib sularaha kasutada ja ma olen uhke Eesti eurosularaha kvaliteedi üle.

Sularaha kättesaadavus on oluline, aga samal ajal on see keeruline mure, millel puuduvad kiired ja lihtsad lahendused. Just seetõttu tuleb seda arutada ning Eesti Pangal on hea meel, et me saame osaleda majandusminister Urve Palo kokkukutsutud töörühmas, mis peaks lahendusi pakkuma. Eesti Panga hinnangul ei ole pangateenuste üle-eestiline kättesaadavus probleem, mida tuleks lahendada hädaolukorra seaduse kaudu, kuid see ei tähenda, et sellele murele ei peaks tähelepanu pöörama. Järgmiseks vastan hädaolukorra seadust puudutavale küsimusele ja seejärel käsitsen pangateenuste kättesaadavust.

Tulles arupärimise esimese küsimuse juurde, ütlen, et Eesti Panga presidendina olen kehtestanud minimaalsed nõuded sularaha- ja makseteenuste osutamiseks hädaolukorras. Määrus nõuab, et neli suuremat panka Eestis

taastaksid sularaha- ja makseteenused hädaolukorras 12 tunniga 70% ulatuses tavapärasest teenusemahust. Kuidas pangad teenused taastavad, on nende otsustada, aga nad peavad teenuste taastamise kava kirjeldama Eesti Pangale, kes omakorda edastab selle informatsiooni Siseministeriumile. See etapp on juba läbitud. Paari aasta pärast, kui olukord on muutunud, vaadatakse need plaanid üle.

Minu arusaamise järgi on hädaolukorra seaduse mõte tagada elutähtsate teenuste taastamine hädaolukorras. Hädaolukorra seadus pole mõeldud lahendada seda probleemi, kui inimestel pole pidevalt ligipääsu mõnele olulisele teenusele. Samuti pole hädaolukorra seadus loodud eesmärgiga mõjutada linnastumise või ääremaastumise trende. Tegemist on regionaalpoliitikaküsimusega, mida ei tuleks lahendada hädaolukorra seadusega. Regionaalpoliitika aga on Riigikogu, valitsuse ja kohalike omavalitsuste pärusmaa. Teisalt on sularaharingluse küsimused Eesti Pangale olulised ja me soovime sularaharingluse poliitika kujundamises osaleda.

See toob mind arupärimise teise küsimuse juurde, millele vastates selgitan Eesti Panga seisukohti sularaha- ja makseteenuste üleeestilise kättesaadavuse teemal. Nagu ma juba mainisin, on Eesti Panga eesmärk sularaharingluse vallas varustada kommertspanku piisavas koguses sularahaga ja tagada sularaha kvaliteet. Kommertspangad varustavad sularahaga Eestis inimesi ja ettevõtteid. Selline lahendus töötab igal pool maailmas. Üheski riigis pole Eesti Panga teada keskpanga ülesanne pidada sularahavõrgustikku, mis teenidaks inimesi ja ettevõtteid. See tähendaks Eesti Pangale väga suuri investeeringuid ja püsikulusid ning tulemus oleks tõenäoliselt kohmakas ja ebamõistlik avaliku raha kasutus. Kommertspangad peaksid saama selle ülesandega paremini ja efektiivsemalt hakkama. Samas on Eesti Panga ülesanne korraldada sularaharinglust ning me peame oluliseks osaleda lahenduste leidmisel, kuidas tagada teenuse kättesaadavus.

Pangateenuse kättesaadavus on globaalne probleem. Tegu pole Eestile ainuomase probleemiga. Näiteks uuris Austraalias parlamendikomisjon seda küsimust juba kümme aastat tagasi. Sarnased küsimused on olnud arutelu all ka näiteks Kanadas, Rootsis, Ameerika

Ühendriikides, Suurbritannias. Ma arvan, et neid on arutatud peaaegu kõikjal Euroopas. Pangakontorivõrgu ja pangaautomaatide arvu kahanemine on trend, mis toimub terves maailmas ning on seotud tehnoloogia arengu, demograafiliste tegurite ning tarbijate endi eelistuste muutumisega. Osaliselt on siin tegu loomuliku arenguga, millele pole mõtet vastu seista. Samas toob see kaasa probleeme pangateenustele ligipääsetavuses ja need vajavad leevendamist. Probleemid võivad tekkida vanemaealistel ja liikumispuudega inimestel, aga ka väikeettevõtjatel või neil, kes elavad maal või ei kasuta internetti.

Teenuste pakkumisel ei tohiks ainsaks sihtgrupiks olla Tallinnas või Tartus elavad aktiivsed internetikasutajad. Eelmainitud tehnoloogiline areng tähendab elektroonsete maksete ja internetipanganduse levikut, mis vähendab vajadust nii sularaha kui ka pangakontoris käimise järele. See areng sõltub nii pakkumisest kui ka nõudlusest. Ka Eestis näitavad küsitlused, et inimesed eelistavad maksevahendina üha enam pangakaarti ning pangatoiminguid teevad üha enam internetipangas. See tendents jätkub. Seega on ka tarbijate endi eelistused muutumas ning vajadus pangakontoris käia ja sularaha kasutada väheneb. See on osa paratamatust tehnoloogilisest progressist ning seda tuleb kogu siinse debati juures arvestada.

Demograafiline areng tähendab selles kontekstis sõna otseses mõttes linnastumist. Linnastumine toimub ka Eestis. See võimendab veelgi tehnoloogilise arengu mõju. Koos klientide vähenemisega väheneb nõudlus ning koos nõudluse vähenemisega väheneb pakkumine. See on nii kõikide teenusliikide, mitte üksnes pangateenuste puhul. Swedbank on näiteks avaldanud detailsed andmed, põhjendamaks, miks nad kontoreid sulgevad. Muu hulgas tõid nad välja, et suletavaid kontoreid kasutas enne sulgemist vaid 13% nende kontorite klientidest ning sularahatehingute arv on viie aastaga poole võrra kahanenud. Suuremad kommertspangad Eestis ja ka mujal maailmas on muutnud oma teenusepakkumist efektiivsemaks, mis on tähendanud muu hulgas maapiirkondades kontorite ja sularahaautomaatide sulgemist. Siinkohal on kasulik teha võrdlus Rootsi, kus paiknevad meie suuremate pankade emapan-gad. 2013. aasta lõpu seisuga olid Rootsi pangakontoritest veidi üle poole sularahavabad,

Eestis on see näitaja värsketel andmetel umbes 23% ehk kaks korda väiksem.

Ma ei leia, et kommerts pangad peaksid pidama ebamõistlikult suurt kontorite ja sularahaautomaatide võrgustikku. Siinkohal pole eristatavat, kas seda peaksid üleval panga kliendid või maksumaksjad, tegemist on ikka ebamõistlikult kuluka lahendusega. Samas aga peaksid kommerts pangad senisest selgemini sõnastama oma arusaama pangateenuste kättesaadavusest ja tulema ise välja ühiskondlikult aktsepteeritud lahendustega. Kokkuvõttes võiks Eesti Panga hinnangul sularaha- ja makseteenuste üle-eestiline pakkumine olla üldpõhimõttena majanduslikult tõhus. Samas peab ligipääs pangateenustele olema kättesaadav inimestele kõikjal Eestis, seega peame leidma paindlikke alternatiivseid lahendusi.

Järgmine küsimus on see, millisel moel neid paindlikke lahendusi pakkuda. Kuigi seda teemat arutab minister Palo töögrupp, pakun ka teiste riikide kogemustel põhinevaid võimalusi, mida pangad ja riik võiksid pangateenuste kättesaadavuse arutelus kaaluda.

Esimene on nn sularaha-tagasi-süsteem poodides, mis tähendab, et inimesed, makstes poes pangakaardiga toidu eest, saaksid lasta oma arvelt võtta rohkem raha ning saada see sealtsamast poest sularahana kätte. Selleks peaksid aga kommerts pangad pakkuma võimalust, et kaupmees ei peaks maksma pangale protsenti väljavõetava sularaha eest. Kommerts pankade võit oleks efektiivsem sularahavõrgustik, kaupmehed saaksid poodidesse suurema hulga kliente ning inimesed saaksid turvalise ja mugava võimaluse sularaha välja võtta. Põhimõtteliselt oleksid kõik võitjad.

Teiseks, nn riigipunktid ehk laia otstarbega kontorid, kuhu riik, pangad ja muud ettevõtted koondaksid mitmeid teenuseid. Näiteks saaksid maainimesed teatud regulaarsusega teha makseid ning saaksid kätte sularaha, ravimeid, kirju, lehti vms. Tõenäoliselt tuleks inimestel raha ja ravimeid ette tellida, kuid see tooks teenuse inimesele lähemale. Riigile ja ettevõtetele oleks see mõistlikum kui pidada üleval ühe ülesandega kontoreid.

Kolmandaks, riigihange teenuse pakkumiseks. Riik tellib kas keskvalitsuse, riigiettevõtte või kohalike omavalitsuste ühishanke kaudu teenust maapiirkondades pangateenuse pakkumiseks. Sellist lahendust on kasutanud

näiteks Rootsi posti- ja telekomiaagentuur PTS, kes valitsuse tellimusel tegi 2008. aastal riigihanke, et teenindada 15 omavalitsust ja 73 piirkonda sularahaga.

Neljandaks, võiksid olla nõuded või veenvad head tavad pangakontori sulgemise kohta eelkõige maapiirkondades. Kanadas on näiteks olemas seadusega kehtestatud pangakontori sulgemise nõuded ja Austraalias on sealne pangaliit pangakontori sulgemise puhuks kehtestanud nn head tavad. Tulemus on sama, tuleb lihtsalt kirja panna, mis tingimustel võib sulgeda, kui pikalt ette teatada, kuidas sellest teavitada jne.

Viiendaks, omavalitsuste ja pankade koostöö inimeste koolitamisel. Pangad võiksid regulaarselt pakkuda koolitust näiteks internetipanga kasutamiseks. Omavalitsus aitaks selgeks teha, kes vajab koolitust, ja koondaks huvilised kokku, pangad aga aitaksid koolituse korraldamisel inimeste, arvutite ja oskustebega.

Viimaseks, kuuendaks, omavalitsuste ja pankade koostöö sularaha pakkumisel. Omavalitsus vahendaks kommerts pankade abiga sularaha- ja makseteenuseid inimestele, kellel on raskusi liikumise või arvuti kasutamisega. Eelkõige võiks see sobida vanemate inimeste abistamiseks või nendele, kellel on liikumis- või nägemisraskusi. Omavalitsus saaks kindlaks teha, kellel piirkonna inimestest on neid raskusi, ning sellest lähtudes pakuks abi sularaha kojuviimisel või näiteks elektriarve maksmisel.

Need teiste riikide kogemustel põhinevad võimalused pole kindlasti valmis kohe rakendamiseks, kuid nende üle tasub arutada, et saaksime pakkuda Eesti inimestele igal pool riigis sularaha- ja makseteenuseid. Olen veendunud, et eelkõige kommerts pangad, aga ka riik suudavad pakkuda senisest paremaid lahendusi.

Kutsun kommerts panku, riigiasutusi ja kohalikke omavalitsusi üles aktiivselt osalema pangateenuste kättesaadavuse arutelus. Eesti Pank on kindlasti nõus aruteludes osalema. Ühtegi varianti ei tasu minu arust ette välis- tada. Aitäh tähelepanu eest! Olen valmis vastama teie küsimustele.

Esimees Eiki Nestor

Küsimused Eesti Panga presidendile. Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh, austatud juhataja! Austatud Eesti Panga president! Nagu kiuste oli sellel nädalavahetusel selline juhtum, et Mustvees sularahaautomaat ei töötanud ja tagatipuks ei töötanud Konsumis, kus see automaat asus, ka makseterminal. Nii et inimesed korjasid küll oma korvi toidukraami täis, aga pidid selle jätma lihtsalt kauplusesse ja minema kõndima. Tagatipuks oli veel selline juhtum, et üks vanamemm, kellele tuli nädalavahetusel hopsti korstnapühkija, et korstnat pühkida, sai naabri-mehe auto peale, sõitis 30 kilomeetrit pangautomaadini, aga pidi tühjade kätega tagasi minema. Üldised lahendused võivad olla sellised ja teistsugused, aga kas te oskate öelda, mida sellel konkreetsel juhul tegema oleks pidanud? Milline on paindlik lahendus sellistel juhtudel?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Ma loodan, et sellised olukorrad on pigem erandlikud. Me eeldame, et need süsteemid toimivad, aga igal pool võib rikkeid ette tulla. Ma mäletan, et kui ma suvel laulupeol käisin, siis seal ei olnud küll päris riket, aga kaardimakse ei toimunud ja pidi sularahas maksma, kuna sideliinid olid üle koormatud. See viitab sellele, et me ei saa loobuda sularahast ja tegelda ainult arveldusrahaga, sest me ei ole selleks päris valmis. Aga need on sellised spetsiifilised juhtumid, mis, ma arvan, võivad igal pool ette tulla. Kui palju neid süsteeme saab dubleerida? Võib-olla tihedamalt asustatud piirkondades on nii, et kui üks variant ei tööta, siis on võimalik kasutada teist. Aga kui tõesti on selline piirkond, kus on ainult üks võimalus, ja kui see viimane pangautomaat ka rikki läheb, siis see teeb elu loomulikult raskeks.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud Eesti Panga president! Ma ei saa kuidagi nõustuda teie seisukohaga, et sularaharinglus on regionaalpoliitika, mitte

rahapoliitika osa. Mina arvan küll, et see on pigem vastupidi või äärmisel juhul on ta mõlemat, aga kindlasti mitte nii, et see on eelkõige regionaalpoliitika. Te kirjeldasite protsessi päris pikalt. Ma olen nõus, et see on globaalne probleem. Te tõdesite ka, et saate probleemist aru. Lahendusena pakkusite, et riik võiks üht-teist teha, kommerts pangad võiksid üht-teist teha, kohalikud omavalitsused võiksid üht-teist teha ning lisaks võiksid olla veel head tavad. Aga te ei maininud kordagi, et ka Eesti Pank võiks teha midagi teistmoodi või midagi rohkem kui praegu. Kas te olete lõplikult veendunud, et Eesti Pangal ei ole siin mitte mingisugust rolli ega mitte mingisuguseid võimalusi, et seda tendentsi, mis Eestis praegu on, vähemalt pidurdadagi?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Kui tulla regionaalpoliitika juurde, siis siin on kaks teemat. Esiteks, geograafiline dimensioon, mis on, ma arvan, regionaalpoliitika küsimus. Pangad võivad kommertslikel kaalutlustel otsustada, et ühes kohas tasub teenust pakkuda ja teises kohas ei tasu enam pakkuda, aga riigil võib olla mingi teine arusaam, mille kohaselt võiks seda teenust natuke rohkem olla. Ma arvan, et teatud piirkondade varustamine, keda pangad ise väga ei taha varustada, võiks olla samasugune regionaalpoliitiline teema nagu maabussiliinid, ühendus saartega või muud sellised asjad. Teine teema, mis on seotud sularaha laiema kättesaadavusega, on keskpangale lähedasem. Kuigi, nagu ma mainisin, ma ei tea ühtegi keskpanka, kelle ülesanne oleks täpselt kindlaks määrata, kui palju raha peaks teatud piirkonnas ringlema. Aga nagu ma oma kõne lõpus ütlesin, ma ei välista ühtegi lahendust. Kui me koos arutame ja selgub, et on mingisugune mõistlik viis, kuidas keskpank saab panustada, siis miks mitte. Praegu aga, vaadates neid lahendusi, mida ka teised hõredalt asustatud riigid, meie naaberriigid on kasutanud, siis seda maastikku kaardistades ei ole me kusagil näinud, et keskpangale oleks antud mikrotasandi roll. Kuid loomulikult võib seda asja uurida.

Esimees Eiki Nestor

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Aitäh! Küsin eelmise küsimuse jätkuks, püüdes mõista Eesti Panga seisukohta, milline on tema roll selles valdkonnas. Kas ma sain õigesti aru, et teie sularaharingluse mõõde on Eesti Panga ja Eestis teenust pakkuvate pankade vahel, selle eest te tunnete vastutust, aga see, mis on sealt edasi, sularaha liikumine inimeste kätte ja tagasi, on justkui sellest mõistest väljas?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Riigisiselt on eri institutsioonide vahel tööjaotus. Tavaliselt on keskpanga roll – olgu Eestis, Soomes või kus iganes – see, et kui keskpank tunnetab nõudlust, mis on ühel või teisel moel tekkinud, eelkõige kommertsbankade kaudu, siis keskpank kindlustab, et see nõudlus oleks kaetud ega tekiks häireid, vähemalt mitte defitsiiti või puudujääki. See, kuidas raha liigub nendest keskustest või kommertsbankadest edasi, on tavapäraselt lahendatud kommertsbankade ja kodanike omavahelistes suhetes. See on tavaline keskpanganduslik mudel. Ma ei tea selliseid juhtumeid, kus oleks toimunud detailsem nõudluse kasvatamine keskpanga poolt või mis iganes.

Esimees Eiki Nestor

Tiit Tammsaar, palun!

Tiit Tammsaar

Täna, härra Riigikogu esimees! Lugupeetud president! Hea meel on kuulda, et te olete nõus diskussioonidest osa võtma, et ikkagi sularaharinglust kuidagimoodigi siin Eestimaa peal edendada. Loomulikult, ühest küljest on häda vanemate inimestega, pensionäridega, teisest küljest põhjustab probleeme makseterminalide väga kallis haldamine. Tihtipeale ütlevad väikepoodnikud, eriti oma inimesele, et see oleks hea ja maksaks sulas, siis on mõlemale odavam. Kas siin ei saaks mingisuguseid uusi ideid rakendada?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et võib-olla tekivad mingisugused uuendused, mis seda asja odavamaks muudavad. Praegu mõnikord öeldakse, et arveldusraha on odavam kui sularaha. Kui vaadata seda näidet, mille te tõite,

siis on selge, et mõnes olukorras on see teenus kallis. Kaupmees, kellel võib-olla nii suurt käivet ei ole, ei peaks hakkama arvuteid, igasuguseid programme ja terminale soetama. Suvel käisin ma Türi lillelaadal. Seal küll kõik arveldasid sularahas ja ma arvan, et oleks absurdne, kui iga kaupleja seal peaks hakkama endale terminali hankima. Ma arvan, et ei ole mõtet ühte või teist makseliiki fetišeerida. Kui nad on olemas ja neid saab paindlikult kasutada, siis nad täiendavad üksteist. Ma arvan, et võtab veel palju aega, enne kui me võime väga selgelt ühes või teises suunas liikuma hakata. Sularaha kasutamine suhtarvuna väheneb, aga ma arvan, et see ei ole praegu veel kuhugi kadunud, pigem on nõudlus sularaha järele vaikselt kasvama hakanud.

Esimees Eiki Nestor

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra esimees! Hea Eesti Panga president! Me teame, et Swedbankil on Eestis kõige suurem turuosa. Samas teame, et Swedbankis on väga suured teenustasud, need on palju suuremad kui selle panga emamaal Rootsis. Miks see nii on? Eestis on ju tööjõud odavam, kinnisvara odavam, teenused odavamad. Miks võetakse siis meie inimestelt suuremat tasu? Kas Eesti Pank ei saa midagi ette võtta, et sellist diskrimineerimist piirata?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Me oleme natuke seda teemat uurinud ja ma arvan, et see materjal on võib-olla ka võrgus väljas. Eri riikide teenustasusid ei ole niisama lihtne võrrelda, kuna ühes riigis on üks teenus natuke kallim, teises riigis on teine teenus natuke kallim. Tihti tehakse klientidele pakette, kus näiteks maksatakse mingit kuutasu, aga siis on nii või nii mitu arveldust kuus tasuta jne. Väga lihtsat võrdlust ei ole võimalik teha. Aga meie lõplik hinnang oli, et kui vaadata tervikpakette, mitte ainult individuaalseid makseid, siis ei ole siin eriti suuri erinevusi, võrreldes Rootsi, Soome või isegi Läti või Leeduga. Aga üksikud maksed on meil siin kallimad. Loomulikult võib öelda, nagu te ütlesite, et meil on tööjõukulud väiksemad ja seetõttu võiks kogu pakett olla odavam. Selle teemaga saaks edasi toimetada,

aga ma arvan, et tavaliselt vaatavad teenuste hindu konkurentsiametid. See on eelkõige tarbijakaitseküsimus.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud Eesti Panga president! Kaks ja pool aastat tagasi, 9. veebruaril 2012. aastal, vastas teie eelkäija Andres Lipstok Keskerakonna fraktsiooni liikmete arupärimisele sularaha kättesaadavuse kohta. Nii palju aega on mööda läinud, aga tegelikult pole midagi muutunud, kui välja arvata see, et sularahaautomaate on veel vähemaks jäänud. Kuid kas te oskate öelda, kuidas Soomes see asi on korraldatud? Minu teada on Soomes kommertspangad kokku leppinud, et nad koos haldavad sularahaautomaate ja hoia- vad neid korras. Selle süsteemi nimi peaks olema OTTO. Kuidas Soome riik on sellega hakkama saanud?

Ardo Hansson

Aitäh! Soomes on, jah, selline süsteem ole- mas. Minu teada ei ole see kuidagi seadusega paika pandud, et nad peaksid seda tegema, nad lihtsalt leppisid omavahel kokku, et nad sellist süsteemi rakendavad. Eestis on seda läbi aega- de arutatud, aga senini ei ole kommertspangad omavahel kokkuleppele jõudnud. Küsimus on selles, kas see lahendaks probleemi. Kindlasti tasub Soome näidet vaadata. Ma ei tea kõiki detaile, aga minu meelest on seal nagu mujalgi maailmas ikka jätkunud see tendents, et pigem on pangaautomaatide arv vähenenud. Võib- olla on see vähenenud nüüd küll natuke aegla- semalt, kui ta oleks vähenenud ilma selle kok- kuleppeta. Sellist varianti on lahendusena pak- kutud, aga siin on teatud probleemid. Üks on see, et kui on ühtne võrk, siis iga pank eraldi sisuliselt kaotab vastutuse, side panga ja kliendi vahel katkeb, vastutus langeb sularahaauto- maatidega tegelevale firmale ja kodanikel on raskem pankade tegevust mõjutada. Teine tee- ma on see, et kui see on sõltumatu ettevõtte, kes peab oma kulusid katma, siis tema kulu- efektiivsuse kriteerium võib osutada isegi pakilisemaks. See tähendab, et ei ole kindel, et tal on varusid, et ta saaks mitte nii väga tulu- sates piirkondades kõiki neid asju pakkuda.

See on tõesti üks variant, mida võiks kaaluda. Aga ma arvan, et pangaautomaatide osa on võib-olla ka üle rõhutatud. Need on päris kal- lid masinad. Kindlasti on nad hästi sobilikud mõnes piirkonnas, kus on turvalisus tagatud ja piisav käive olemas. Aga mõnes teises piirkon- nas, kus käivet on palju vähem, oleks võib-olla õigem mingi muu lahendus. Ma rääkisin siin sularaha saamisest kauplustest ja millest iga- nes. Ka Põhjamaades on selliseid näiteid, et kodanik võib kauplusest saada põhilisi panga- teenuseid.

Esimees Eiki Nestor

Maimu Berg, palun!

Maimu Berg

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud panga president! Te mingil määral olete juba sellele küsimusele vastanud, aga ma tulen ikka tagasi selle juurde, et kui on suured rahvakogune- mised, näiteks laadad ja laulupeod, siis tekib probleeme. Ka möödunud nädala lõpus oli probleem, et inimesed ei saanud Palamusel sularaha kätte. Kas siin ei peaks ikkagi olema mingi konkreetne lahendus? Pangabusse pole ka seal enam viimasel ajal nähtud. Mida te sel puhul lahenduseks pakute?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et see oleks panga seisukohast reklaami mõttes isegi hea, kui kliendid saaksid sellisel üritusel teeninda- tud. Seda, et teatud sündmuste puhul on vaja ilmtingimata kohale ilmuda pangabussiga, on võib-olla seaduses raske ette näha, aga see peaks olema lihtsalt pankade maine seisuko- hast nende normaalne tegevus.

Esimees Eiki Nestor

Enn Eesmaa, palun!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Austatud härra Hansson! Esitan küsimuse teile kui visiooniinimesele. Me ole- me uhked oma digiallkirjasüsteemi üle. Me kõik oleme või enamik meist on ka elektrooni- lise pankade kliendid. Kas teile tundub, et ühel päeval võib toimida selline süsteem – sellel võib olla ka mingisugune tasu, nagu näiteks on kaabeltelevisioonil –, et me saame kodus endale ise välja trükkida n-ö sularaha

või sularaha ekvivalenti, kasutades kõiki eespool mainitud elemente? Elektroonika ja see osa inimkonna oskustest arenevad nii kiiresti, et seda, mis on võimalik mõne aasta pärast, on raske isegi ette kujutada.

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Ei, ma ei ole mõelnud, et selline lahendus võiks olla, aga mõnekümne aasta pärast, kui asjad arenevad, siis miks mitte. Maailm ju muutub. Ma ei oska sellisele asjale hinnangut anda. Aga ma arvan, et teadmine, et kunagi tulevikus võib selline asi käivituda, ilmselt ei aita lahendada neid probleeme, millele arupärimise esitajad viitasid.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud esimees! Austatud president! Meil räägitakse tihti, et pankade teenustasud on liiga suured. See aga oleneb sellest, kustpoolt vaadata. Klient arvab, et need on liiga suured, aga pangad ütlevad, et neil on vaja teenuse osutamise kulud katta. Kuidas meie panganduskonkurents toimib? Kas konkurentsiolukord on niisugune, nagu see peab olema? Mitmed pangad pakuvad turul teenuseid ja võitlevad selle eest, et kliente saada, samas domineerivad meil Skandinaavia päritolu pangad. Kuidas Eesti Pank hindab Eesti pangandusturu konkurentsiolukorda?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et sellisele küsimusele on paarilausest vastust anda küllaltki keeruline. Loomulikult, suuremas riigis, kus on rohkem panku, on konkurentsi natuke kergem tekitada. Meil on panku üsna vähe. Seetõttu ongi mitmes piirkonnas, aga ka mõne ärilõigu puhul valikuvõimalusi mõnes valdkonnas vähem, kui võiks olla. Nii et kui kuidagi on mingisuguste muudatuste abil võimalik mõnes valdkonnas konkurentsi suurendada, siis see oleks kindlasti tervitatav. Teisest küljest mäletame buumiperioodi, kui konkurents läks natuke käest ära, kõik hakkasid, ütleme, isegi liiga odavalt raha edasi laenama ja tekki- sid laenukahjumid. Me ei taha panganduses niisugust üliagressiivset konkurentsi, mis viib lausa dumpinguni ja seetõttu kahjumini. Üks

asi, mis on kindlasti hullem kui ülirentaabel pank, on ülikahjumis pank, mis lõpuks tähendab ka maksumaksjatele suuremaid kulusid.

Esimees Eiki Nestor

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud Eesti Panga president! Soomes, aga eriti Saksamaal ongi levinud need nn raha-tagasi-süsteemid. Need on pankade alternatiivsed, aga väga innovatiivsed meetmed. Kui seal läheb maal memmekene poodi ja peab maksma kauba eest 10 eurot, siis ta maksab näiteks 50 eurot ja saab 40 eurot sularahas tagasi. Miks Eestis sellist innovatiivset meedet veel ei ole, kuigi sularaha kättesaadavus on ju maal juba pikka aega probleem olnud? Kui pankade ja maapoodide vahel on sellised lepingud, siis pole ju tähtis, kas sularahautomaadid säilivad, sest lahendus on olemas. Miks need asjad nii aeglaselt liiguvad?

Ardo Hansson

Aitäh! Vastuse küsimusele, miks see täpselt niiviisi on, jään ma võlgu. Aga ma tõin selle esimese võimaliku lahendusena. See ei lahenda muidugi kõiki probleeme, aga teistes riikides, kus ma ise olen elanud, on selline võimalus olemas olnud. See muidugi ei tähenda, et sa võid kauplusesse minna ja suures koguses raha välja võtta. Kui kaupmehel juhtub sularaha üle olema, siis ta võib sulle seda anda, ja kui täna ei saa, siis äkki homme saab. Võib-olla on seadusandluses mingisugused tõrked, võib-olla on küsimus teenustasudes, aga minu meelest on seda võimalik rakendada, kui teha see teenusepakujatele piisavalt atraktiivseks. Aga me kollektiivselt ei pruugi väga nõus olla sellega, kui raha kättesaamiseks on vaja maksta ülikõrgeid teenustasusid. Nii et küsimus tuleks võib-olla läbi rääkida sellisel moel, et see teenus oleks lõpuks kas tasuta, kuna ta aitab pankasid sularahamajandusega tegelemisel, või siis mõõduka teenustasuga.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud president! Enne kui esitan küsimuse, ütlen

oma arvamuse. Te rääkisite süsteemist, mis on siin piirkonnas ja lähiriikides. Mulle tundub, et Eestis on küll haruldane olukord, sest inimesi teenindavad siin sisuliselt ainult kaks pank ja konkurents on suhteliselt väike. Need pangad ei ole ausalt öeldes eriti huvitatud sellest, et oma kliente hästi teenindada, ma mõtlen eelkõige väikseid kliente. Selge, ainus võimalus on lahendada see küsimus regulatsiooniga. Mis tasemel teie arvates see regulatsioon peab olema kehtestatud, kas ministriumini, keskpanga või Riigikogu tasemel? Kes peaks selle regulatsiooni täitmist kontrollima?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Mitte olles jurist, ei tea ma täpselt, mis tasandil need asjad peavad olema reguleeritud. Ideaalne variant oleks see, kui saaks kokku leppida ja kui pangad ise pakuksid, nagu ma ütlesin, mingi arusaama, kuidas need asjad hakkavad arenema ja mis tingimustel hakatakse teenuseid pakkuma. Kui see arusaam on aktsepteeritav, siis võib lahenduse saavutada mitte väga bürookraatlikult ja turumajanduslikult. Kui aga seda võimalust ei ole ja ühiskond tervikuna mõtleb, et oleks vaja siiski midagi enam, siis võib eri võimalusi läbi vaadata. Igal võimalusel on kindlasti oma viis, kuidas neid asju rakendada. Võib-olla vajab mõni võimalus seadusmuudatust, mõni aga mingit hanget või mingisugust institutsionaalset arengut. Ma mainin jälle neid riigipunkte, mis võiksid ühel ja samal ajal rahuldada inimeste sularahavajadust ja vajadust ravimite järele, kõik see toimuks ühes kohas. Ma ei tea, kui palju sellist asja maailmas on kasutatud, aga esialgu tundub see perspektiivika lahendusena. Iga variandi puhul peaks kindlasti vaatama tulude ja kulude analüüsi. Me peame olema veendunud, et kui tuleb juurde maksta, siis resultaati, mille me saame, on selline, mida me ootame, ja lõppkokkuvõttes on see meie arvates hea viis maksumaksja raha kasutada.

Esimees Eiki Nestor

Auväärsed! Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 140, mis käsitleb arupärimisi, annab siinkohal Riigikogu liikmele võimaluse esitada ainult üks küsimus. Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea Eesti Panga president! Minu teadmist mööda on SEB ja vana nimega Eesti Post kirjutanud ju alla mingisugusele koostööleppetele ja osaliselt toimibki Eestimaal postkontorites nn postipank. Kas Eesti Panka on jõudnud kuuldusi, et ka mõni teine pank, eelkõige Swedbank, Eesti Postiga läbi räägib? Kui neid läbirääkimisi ei toimu, siis järsku Eesti Pank võtab endale vahendaja rolli, et kaks osapoolt kokku viia?

Ardo Hansson

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et sellest on juttu olnud. Ma ei ole seda teemat täpselt jälginud, aga vist suve jooksul pakuti võimalust seda uurida. Ma ei tea, kas see on juba tulemustele viinud, mis see seis täpselt on ja mis need tõrked võiksid olla. See on tõesti üks lahendus, mis on juba olemas, sest vähemalt postkontorite võrk on olemas. Seda kasutab üks pank. Kui teine pank tuleb sinna lisaks, kas siis saaks sellist asja teha? Võib-olla on võimalik kolmel või neljal pangal sellega ühineda, aga siis võivad ilmselt tekkida pankadel tõrked, sest nad ei taha kõik ühes kohas olla. Aga kindlasti tasuks uurida, kas on võimalik ühes teeninduspunktis luua võrgus ligipääs mitmele pangale, olgu need punktid siis postkontorid või kauplused.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Eesti Panga president! Avan läbirääkimised. Neeme Suur, palun! Lisaega kolm minutit.

Neeme Suur

Härra juhataja! Kõigepealt kordan oma ühte varem väljaõeldud mõtet, et kui mõni riik otsustab loobuda sularahast, siis tõenäoliselt mõtlevad selle riigi kodanikud sularaha uuesti välja ja võtavad ise kasutusele. Selle kinnituseks tsiteerin Eesti Panga kodulehekülge, kus on kirjas nii: "Maksevahendina on sularaha ainulaadne. Jaemaksete tegemisel on sularaha kõige laialdasemalt kasutatav ja kiireim maksevahend ning ühtlasi kindlaim maksevahend erakorralistes olukordades. Sularaha on soodsaim maksevahend väikese väärtusega jaemaksete tegemisel – sularahaga makstes on keskmine tehingukulu väiksem kui võrreldavate elektrooniliste maksevõimaluste kasutamisel.

Sularaha on universaalne – seda saavad maksete tegemiseks kasutada ka inimesed, kellel ei ole pangakontot, puudub sellele ligipääs või kellel ei ole võimalik kasutada elektroonilisi maksevahendeid. Sularaha kasutamine võimaldab tarbijatel oma kulutusi tähelepanelikumalt jälgida. Sularaha on nii maksevahend kui ka väärtuse säilitaja. Sularaha on raske võltsida ja kasutada pettusteks." Selline hea jutt on Eesti Panga koduleheküljel.

Tulen nüüd korraks tagasi hädaolukorra seaduse juurde. Jah, tõsi see on, hädaolukorra seadus on ette nähtud hädaolukordade lahendamiseks, aga ka nendeks valmistumiseks. See on ka sellepärast oluline ja hea seadus, et ta loetleb elutähtsad teenused. Neid käsitlevad meie seadusruumis vaid kaks seadust: püüasustusega väikesaarte seadus ja hädaolukorra seadus. Tõsi on seegi, et hädaolukorra seadus ei käsitle otsesõnu elutähtsate teenuste kättesaadavust, vaid nende toimepidevust. Ka elutähtsa teenuse mõistet ei ole hädaolukorra seaduses otseselt avatud, aga seadusandja mõtet võime tajuda elutähtsate teenuste loetelust. Kui teatud teenused (kiirabi, elektrivarustus, telefonivõrk, postivõrk, avaliku korra tagamine, päästetöö, makseteenused, sularaharinglus jt) on määratletud elutähtsatena, siis see tähendab, et riik peab nende jätkupidevat toimimist igasugustes olukordades ühiskonna normaalse toimimise tagamiseks vajalikuks ning see on eluliselt oluline.

Ühiskonna toimimise mõttes on toimepidevus ja kättesaadavus lahutamatud mõisted. Tekib küsimus, mis mõte oleks panna kirja nõudeid, kuidas tagada elektrivarustuse taastamine pärast elektrikatkestust, kui igas maakonnakeskuses oleks üks pistik, millest on võimalik voolu võtta. Või mis võrk oleks postivõrk, mis toimetab posti maakonnakeskusesse ja jätab sinna ootele, kuni adressaat saadetisele ise järele tuleb? Samavõrra arusaamatu oleks sularaha toimepidevuse tagamine sel teel, et sularaha oleks kättesaadav ehk teenused, mis võimaldavad sissemakseid maksekontole, ja teenused, mis võimaldavad maksekontolt sularaha välja võtta, oleksid kättesaadavad vaid suuremates keskustes. Selline käsitlus muudaks nii hädaolukorra seaduse kui ka elutähtsa teenuse mõiste sisutühjaks.

Eelmisel kolmapäeval menetleti Riigikogu saalis Eesti Panga seaduse muutmise seaduse

eelnõu, millega algatajad tegid ettepaneku lisada Eesti Pangale kohustus tagada sularaha kättesaadavus. Eelnõu ei leidnud toetust, kuna õigustechniliselt on sobilikum lisada sularaha kättesaadavuse tagamise nõuded krediitiasutuste seadusesse. Tsiteerin Vabariigi Valitsuse seisukohta: "Õiguskindluse tagaks skeem, kus krediitiasutustel on kohustus tagada sularaha kättesaadavus ja Eesti Pangal oleks volitusnormi alusel õigus täpsustada sularaha kättesaadavuse tingimused." Sanktsioonide rakendaja nõuete mittetäitmise korral peaks olema hoopiski Finantsinspektsioon. Avalikes huvides kohustuse panemine ja äriühingutele sanktsioonide määramine Eesti Panga määrusega ei oleks hea lahendus, see tuleb lahendada seaduse tasemel. See asjaolu aga ei vabasta Eesti Panka talle juba praegu seadusega pandud ülesannetest. Eesti Pank ei saa siinkohal lihtsalt tõdeda, nagu ta tegi Läänemaa omavalitsustele saadetud kirjas, et Eesti Panga roll sularaharingluse korraldamisel on tagada Eesti elanikele ja ettevõtetele piisav sularahavaru. Küsimus ei ole tegelikult vaid piisavas sularahavarus ja kommertspankadevahelises sularaharingluses, vaid probleem on täpselt selline, nagu tõstatati saalis esitatud küsimuses. Küsimus on ka sularaha liikumises panga ja inimese vahel.

Eesti Panga ülesanne on raharingluse üldine korraldamine. Tema ülesanne on anda ka Vabariigi Valitsusele nõu majanduspoliitilistes küsimustes. Elutähtsate teenuste toimepidevuse ja kättesaadavuse tagamine ning seda koos, mitte üksikshaaval, on kindlasti majanduspoliitiline küsimus. Seda nõu on meile praegu kõigile hästi ja hädasti vaja. Mul on väga hea meel panga presidendi ettekande üle, mul on hea meel, et Eesti Pank on praeguses lahendusete otsimise ja leidmise faasis asunud aktiivselt pakkuma konkreetseid lahendusi ning koostöös majandusministeeriumiga aitab kaasa ühise probleemi lahendamisele. Suur tänu!

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Härra juhataja! Lugupeetud Eesti Panga president! Head kolleegid! Ma tänan sotsiaaldemokraate, et nad selle küsimusega uuesti siia Riigikogu suurde saali tulid! 9. veebruaril

2012 esitas Keskerakonna fraktsioon samasisulise arupärimise Eesti Panga presidendile Andres Lipstokile ja siis oli küsimuse all Virtu su probleem, kust piirkonna viimane sularahaautomaat ära kaotati. Nagu te kuulsite, Eesti Pangal ei ole otsest kohustust selle teemaga tegelda, aga kommertspangad on orienteeritud kasumile ja nende huvides see ei ole. Me lugesime eelmisel nädalal Swedbanki juhi Perensi soovitus, et inimestel tasuks kolida sinna, kus on töökohad. Seda võiks ju laiendada nii, et tuleks kolida sinna, kus on sularahaautomaadid, ehk Tallinna. Kui see ongi kogu Eesti riigi regionaalpoliitika, siis on midagi väga valesti. Mul on soovitus sotsiaaldemokraatidele. Te kuulute Eesti Vabariigi valitsusse ja olete koalitsioonipartner. Kui valitsus ei haara siin ohje ega hakka nende asjade eestvedajaks, siis kes veel peaks seda tegema? Teistel on ju teistsugused huvid. Kutsuge kokku osapooled: omavalitsuste, sideasutuste ja kaupluste esindajad. Kuidagi tuleb see küsimus ära lahendada, et Eesti ei jookseks lõplikult inimestest tühjaks. Või arutage Soome näidet, kus on suudetud ühiselt tööle panna sularahaautomaatide süsteem. Seda nimetatakse OTTO-ks ja see töötab. Kuidas Eesti sellega hakkama ei saa? Head sõbrad sotsiaaldemokraadid, hakake sellega tegelema, teile on see võimalus antud. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Austatud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Austatud Tarmo Tamm, aitäh sulle sellise toreda ettepaneku eest! Aga sa ei pea seda enam esitama, sest sotsiaaldemokraadid on juba asunud seda probleemi lahendama ja väga jõuliselt. Nimelt on sotsiaaldemokraadist majandus- ja taristuminister Urve Palo kokku hõiganud töörühma, kus osalevad väga mitme organisatsiooni esindajad. See töörühm on väga usinasti hakanud seda probleemi lahendama. Nimelt ei ole maapiirkondades enam probleemiks ainult sularaha kättesaadavus, vaid kogu teenuse kättesaadavus. Kui mõni kommertspank paneb kontori kinni, siis tekib küsimus, millist teenust pakub edaspidi teenusepunkt, mis sinna jääb, kas ta vastab nendele nõudmistele, mis siiski ka maainimestel on.

Kui me viimasel ajal oleme rääkinud üldse regionaalpoliitikast – IRL-i liikmed on rääkinud ka haldusreformist –, siis tegelikult peaksime ju aru saama, et see väga laialt soovitatud nn tõmbekeskus ei tohi olla selline koht, kuhu jääb ainult pangapunkt, vaid sinna peab kindlasti jääma ka pangakontor, kus on võimalik suuremal määral sularaha kätte saada. Maal pole kaugeltki enam oluline ainult see, kus ja kui tihedalt sularahaautomaadid asuvad. Elu läheb edasi ja me peaksime ka siin otsima alternatiive. Nii nagu Eesti Panga president juba rääkis, ka töörühmas otsitakse uusi, alternatiivseid lahendusi ja üheks selliseks ongi nn raha-tagasi-süsteem. See tähendab, et kommertspangad sõlmivad lepingud maapoodidega. Kui siis näiteks maainimene läheb poodi ja peab tegema 20 euro suuruse makse, siis ei maksa ta mitte 20 eurot, vaid maksab kaardiga näiteks 40 eurot ja saab 20 eurot sularahas tagasi. Väikesi summasid on täiesti mõeldav poest saada. Seda teed peaksid ka meie kommertspangad minema. Miks seda ei ole tehtud? Eesti Panga president ütles, et ta ei tea seda. Aga kindlasti teeb majandusministeeriumi töörühm selles suunas tööd.

Nii et, austatud Tarmo Tamm, sotsiaaldemokraadid on selle küsimuse väga tõsiselt käsile võtnud ja me loodame, et kui majandusministeerium lahendused juba oktoobris Riigikogu saali toob, siis me kuuleme ainult rõõmusõnumeid. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel rohkem kõnesoove ei ole. Kas Ardo Hansson soovib sõna võtta? Ei soovi. Lõpetan selle päevakorrapunkti käsitlemise.

2. Arupärimine riikliku arengukava "Eesti merenduspoliitika" rakendusplaani elluviimise kohta (nr 417)

Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Kalev Kallo, Priit Toobal, Viktor Vasiljev, Ester Tuiksoo, Mailis Reps, Aivar Riisalu, Valeri Korb, Peeter Võsa, Enn Eesmaa, Eldar Efendijev ja Tarmo Tamm majandus- ja taristuminister Urve Palole. Arupärijate nimel saab sõna Kalev Kallo. Palun!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud minister! Enamik taasiseseisvunud Eesti Vabariigi valitsusi, eriti kaks viimast, on teinud kõik selleks, et Eestist ei saaks mereriiki ja ta jääks ainult mereäärseks riigiks. Ühe mereriigi lahutamatu osa on kaubalaevastik. Just sellesse, et Eestil ei ole enam ühtegi kaubalaeva, on viimased valitsused oma tegevuse või tegevusetusega panuse andnud. Vahetult enne selle aasta Euroopa merepäeva 20. mail saime teada, et pingutused on vilja kandnud ja Eesti lipu alt on lahkunud viimane arvestatav kaubalaev, st kaubalaev kaaluga 500 tonni või rohkem. See tähelepanuväärne sündmus toimus 16. aprillil. Kui Euroopa Liit on hakanud tähistama merepäeva, et juhtida kodanike tähelepanu meresektori kasvavale osale meie igapäevaelus ning sellele, et me oleme merede ja ookeanide kaudu ühendatud kogu maailmaga, siis Eesti valitsused ei ole pidanud merenduse ja meritsi kaubaveo tähtsust millekski. Sellest annavad tunnistust kõik faktid senise tegevuse kohta. Riiklik arengukava "Eesti merenduspoliitika" suudeti välja töötada ja valitsuses kinnitada alles 2. augustil 2012 ehk taasiseseisvunud Eesti 21. aastal. Sama arengukava nägi ette, et rakendusplaan aastateks 2013–2016 töötatakse välja ja kinnitatakse kolme kuu jooksul pärast arengukava kinnitamist. Rakendusplaan aga kinnitati valitsuses 12. detsembril 2013 ehk üks aasta ja neli kuud peale arengukava kinnitamist. Selleks läks enam kui viis korda kauem aega sellest, mis valitsus ise endale oli ette näinud. Selle tegevuse valguses kõlab rakendusplaani eesmärgis 1 toodud tulemusnäitaja, et Eesti lipu all sõitvate üle 500 GT kaubalaevade arv on 2030. aastaks vähemalt 50 ja vahenäitaja 2020. aastal on 35 laeva, küllaltki naljakalt. Seoses rakendusplaani elluviimisega, mille hulk väga tähtsaid tähtaegu oli 30. juunil, on meil ministrile hulk küsimusi. Enamikus puudutavad need toiminguid, mis tõenäoliselt peaksid olema nüüdseks tehtud. Peagi kuuleme, kui edukalt see tegevus on toimunud. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab majandus- ja taristu-minister Urve Palo. Palun!

Urve Palo

Tere päevast, lugupeetud esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed, head kolleegid! "Eesti merenduspoliitika 2012–2020" on keh-tiv arengukava, mille rakendamiseks kinnitas Vabariigi Valitsus 12. detsembril 2013 konkreetsete tegevuste ja tulemusnäitajatega rakendusplaani aastateks 2014–2016. Kuna merenduspoliitika on valdkondadevaheline arengukava, siis hõlmab rakendusplaani tegevuste täitmine mitme ametkonna koordineeritud tööd ja ressursside planeerimist. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on oma tööprotsesse alustanud ning rakendusplaani elluviimine käib. Alates 28. märtsist s.a käis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi juhtimisel koos töögrupp Eesti laevandussektori konkurentsivõime parandamise võimaluste analüüsimiseks, sh analüüsiiti Eesti laevaregistrit puudutavaid muudatusi ja ümberkorraldusi. Töögrupi liikmeteks olid mitmed osapooled – see oli väga-väga suure kaasatusega töögrupp –, sh Rahandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Justiitsministeeriumi ja ka Riigikogu merenduse toetusrühma esindajad. See oli sissejuhatuseks.

Nüüd vastan Riigikogu liikmete küsimustele. Esimene küsimus: "Rakendusplaan näeb ette laevandusettevõtete toetamise süsteemi väljatöötamise ja rakendamise tähtajaga 30. juuni 2014. Kas süsteem on juba välja töötatud ja rakendub peale 30. juunit või on selle punkti täitmisel jälle mingeid probleeme? Kui on, siis milliseid?" Eesti laevandussektori konkurentsivõime tugevdamise analüüs pidi tõesti valmima juuni lõpuks, kuid tulenevalt käsitletavate temade mahukusest ja ka suurest kaasatusest, mistõttu kogunes palju arvamusi, pikendati töögrupi mandaati 15. septembrini s.a. Täna on töögrupp oma töö teinud ja selle üheks osaks on koostöös arengufondiga välja töötatud merelaevanduse mudel, mis võimaldab, muutes sisendeid, sh maksu- ja maksemäärasid, simuleerida riigi tulu ja kulu muutumist eri maksustsenaariumide puhul. Kuna tõesti lahkus sel kevadel Eesti laevaregistrist viimane kaubalaev nende seast, mille kogumahutavus on 500 tonni või enam, siis on meie põhiline ettepanek taastada eelkõige just see laevanduse segment. Kuna laevanduse selles osas saab Eesti riik praegu tulu 0 eurot, siis on riigil siin ainult võita. Tulenevalt asjaolust, et

osapoolte ühistöö valmis alles nädala eest, ei ole seda jõutud veel rakendada. Kuna töögrupp on pannud ette väga põhimõttelisi maksupoliitilisi muudatusi, siis sõltub nende elluviimine suurel määral poliitilisest tahtest Eesti laevanduse olukorda muuta, samuti eri ametkondade, eelkõige Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Siseministeeriumi koostöövõimetest lahenduste väljatöötamisel.

Teine küsimus: "Rakendusplaan näeb ette nn teise laevaregistri loomise vajaduse analüüsimise ja vajadusel rakendamise, samuti tähtajaga 30. juuni 2014. Millises seisus on analüüs ja millal võib oodata teise registri asutamise otsust?" Eesti laevaregistrite ümberkorraldamise vajalikkuse analüüs valmis samuti 15. septembril ehk nädal tagasi. Peamised muudatused Eesti laevaregistrite korralduses on eri ametkondade peetavate registrite ümberkujundamine ja koondamine Veeteede Ametisse, kus on Eesti laevanduse suurim administratiivne kompetentsus. Sealjuures peame laevaregistrite pidamisel üha enam silmas, et oleks kiire ja sujuv teenindus, ehk me peame silmas kliendi huve. Praegu on meil juba kolm laevaregistrat: laevaregister, laevapereta prahitud laevade register ja ehitatavate laevade register. Need kolm peaksid kõik säilima ja asuma ka edaspidi Veeteede Ameti juures. Uueks registriks oleks üle 500-tonnise kogumahutavusega kaubalaevade register. Need laevad osalevad rahvusvahelises kaubaveos reederi asukoha alusel ehk selle alusel, kas reeder asub Eestis või väljaspool Eestit. Laevaregistreid on mõttekas ümber korraldada siis, kui on saavutatud poliitiline kokkulepe Eesti laevandussektori maksukeskkonna ja tööjõu liikuvuse regulatsiooni muutmises. Nimetatud küsimustest eraldiseisvana ei ole laevaregistrite ümberkorraldamisel laevandussektorile olulist mõju.

Kolmas küsimus: "Rakendusplaan näeb ette kaubalaevadel võõrtööjõu kasutamise põhimõtete ülevaatamise, samuti tähtajaga 30. juuni 2014. Kas on olemas mingisuguseid vaheseisukohti või on juba selgunud seisukohad põhimõtete osas?" Võõrtööjõu kasutamise reeglid on tõesti üks teema, millest tuleb kahe laevaregistri kasutamise puhul rääkida. Üldiselt tuleks Eesti lipu all seilavatel laevadel lihtsustada kolmandatest riikidest pärineva tööjõu

kasutamist. Sageli on see hädavajalik, sest kui laev asub mõnes kauges sadamas, tuleb ka seal tagada laevapere komplekteeritus. Koostöös Siseministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumiga tuleb leida lahendus, et laevaomanikel oleks võimalik palgata tööjõudu, keda Eestis napib või keda on vaja kiiresti palgata siis, kui laev on võõras sadamas. Samas peab kindlasti säilima võimalus, et kohalik tööjõud saab sektoris rakendust leida. Töögrupi soovitus on sätestada kolmanda riigi kodanikust laevapere liikme Eesti lipu all sõitvale laevale tööleasumise nõuded riigisiseses õiguses. Kuna Eesti õiguses on kõnealuse küsimusega seotud kaks õigusakti, siis tuleb muuta kas meretöö seadust või välismaalaste seadust. Praegu on meretöö seaduse kohta Sotsiaalministeerium ja välismaalaste seaduse kohta Siseministeerium arvamusel, et olukorda ei saa lahendada nende valdkonda kuuluva seaduse muutmisega, vaid lahenduse peaks leidma väljaspool neid seadusi. Kuna kaubalaevade võõrtööjõudu puudutav küsimus peab kindlasti leidma lahenduse, siis kutsub majandusministeerium ise mõlemat ministeeriumi uuesti läbirääkimiste laua taha, et kehtivat olukorda muuta. See ei ole kindlasti hea lahendus, kui üks ministeerium leiab, et probleem ei kuulu tema kompetentsi, ja teine leiab, et ei kuulu tema kompetentsi. Proovime läbirääkimiste käigus leida siiski kõiki pooli rahuldava lahenduse.

Neljas küsimus: "Kas Teie kui valdkonna vastutav minister üldse usute, et on võimalik täita vahenäitajat vähemalt 35 kaubalaeva üle 500 GT Eesti lipu all aastal 2020? Mida olete Teie ja praegune valitsus valmis selleks tegema, et see nii oleks?" Jah, majandusministeeriumi hinnangul on 2020. aastaks seatud eesmärgid, sh 35 kaubalaeva kogumahutavusega üle 500 tonni Eesti lipu all, realistlikud ja teostatavad. Seda kinnitavad ka väljatöötatud merelaevanduse mudeli abil tehtud arvutused. Me teame, et praegu kuulub Eesti kapitalile võõra lipu all 70–80 kaubalaeva. Soodsa maksukeskkonna toel oleks osa neist, aga miks mitte ka kõik, võimalik tuua koju ehk Eesti lipu alla. Positiivsete muudatuste toimumiseks laevandussektoris on vaja laevaregistrite ümberkorralduse, maksumuudatuste, meremeeste sotsiaalsete garantiide ja tööjõu liikumisega seonduvaid küsimusi käsitleda paketina, kuna üksikute muudatustel Eesti laevanduse ette-

võtluskeskkonnas ei ole loodetud atraktiivset mõju laevandussektorile globaalsel ja regionaalsel tasandil. Veelgi enam, kui leitakse poliitiline konsensus muudatuste tegemiseks laevandussektori ettevõtluskeskkonnas, siis on varem merenduse arengukavas seatud eesmärk – 35 üle 500-tonnise kogumahutavusega laeva aastaks 2020 Eesti lipu all – isegi tagasihoidlik ning laevade arv Eesti laevaregistris võiks olla mitu korda suurem. Laevandussektori positiivne mõju Eesti majandusele on märkimisväärne. Nii et lühike vastus on selline: jah, ma usun seda, kui on olemas poliitiline kokkulepe ja tahe. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Palun, Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Jah, vastused olid küll lühikesed ja selged, aga peaaegu igas vastuses kõlas väljend "kui on poliitiline tahe". Seda "kui on" me oleme siin aastaid oodanud. Aga rakenduskava tehti aasta ja neli kuud ehk teema töötati põhjalikult läbi, kindlasti mõeldi ka tähtaegade peale. Mulle jäi kõrvu üks selline ütlus, et tähtaeg otsustati 30. juunilt lükata 15. septembrile. Teada on, et rakenduskava kinnitati valitsuses 12. detsembril 2013. Kas sõna "otsustati" taga on valitsus? Kas valitsus lükkas selle kolme punkti arutelu kaks ja pool kuud edasi või kes seda otsustas? See on valitsuse kinnitatud dokument.

Urve Palo

Aitäh! Selline palve tuli töögrupilt mulle juunis just selsamal põhjusel, et nad ei olnud veel valmis põhjalikku analüüsi esitama. Nad palusid isegi pikemat tähtaega, aga me leppisime kokku, et nad saavad ajapikendust 15. septembrini. Ma arvasin ja arvan ka praegu, et tähtis on, et see töö oleks tehtud korralikult, analüüsivalt ja tõsiselt võetavalt. Pigem anda natuke aega juurde, kui me teame, et siis on töö tõesti usaldusväärne ja hästi läbi mõeldud.

Esimees Eiki Nestor

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh, härra juhataja! Proua minister! Mul on hea meel tõdeda, et teil on vähemalt visioon, kuidas olukorda parandada. Aga kui ajas natuke tagasi minna, siis kuidas me oleme sattunud sellisesse olukorda, et Eesti lipu alt on lahkunud viimane arvestatav kaubalaev? Ei taha küll provotseerida teid kellegi suunas näpuga näitama, aga võiksite ikkagi näidata ka.

Urve Palo

Aitäh! Alati on keeruline anda hinnanguid teiste tegemistele ja töödele. Jah, fakt on see, et ükski suur kaubalaev ei ole enam Eesti lipu all. Laevaomanikud hoiatasid ju kaua aega, et kui midagi ette ei võeta, siis nii juhtub. Võib-olla ei võetud neid hoiatusi väga tõsiselt. Ma ei oska tõesti öelda, mis see põhjus oli, aga tulemusi me nüüd näeme. Ma arvan, et neid hoiatusi oleks pidanud tõsiselt võtma. Alati on nii, et keerulisem on endist olukorda tagasi saada kui halba olukorda ära hoida. Samamoodi on sellega, kui me räägime Eesti inimeste lahkumisest ja tahame talente koju tagasi kutsuda. Neid on tagasi tuua raskem, kergem oleks teha kõik selleks, et inimesed ei lahkuks. Samamoodi on ka kaubalaevadega. Lihtsam oleks olnud meetmeid võtta varem, võib-olla oleks see ka odavamalt läinud kui see, et neid hakatakse tagasi kutsuma nüüd, kus kõik on lahkunud. Selge on, et see tegevus on praegu suurema küsimärgiga, palju raskem ja võib-olla ka kulukam.

Esimees Eiki Nestor

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Äkki selgitate siiski, mis on need põhjused, miks mujal on parem kui meil. Selgitage niimoodi, et see oleks täiesti arusaadav.

Urve Palo

Aitäh! Ma toon näiteid teistest riikidest. Põhiliselt on siiski tegu maksueranditega, mida mujal riikides merendussektoris kasutatakse, aga Eestis ei kasutata. Võib lausa niiviisi öelda, et neid kasutatakse kõikjal Euroopas, Eesti on ainuke riik, kus neid ei kasutata. Huumoriga öeldes on Eesti justkui ise erand, sest me

oleme ainuke, kes erandeid ei kasuta. Ma toon mõne näite. Enne aga ütlen, et ei ole korrektne väita, et Eestis ei ole üldse midagi kasutatud. EAS-i kaudu on kasutatud sellist meedet, et reederitele tagastati 70–80% tasutud sotsiaalmaksust. Aga see ei andnud tulemusi ja just sellel põhjusel, et see on ainult üks maks ja seda ei saa ka käsitleda kui pikaajalist meedet. Sa ei või selles kindel olla, sest üks aasta tagastatakse, teine aasta äkki ei tagastata. Nagu ma ennist ütlesin, igal juhul peaks neid erandeid ja meetmeid vaatama kompleksis. Ühe väljavõtmine võib tähendada ainult kulu, aga tulu ei too mitte mingit. Näiteks kehtib Soomes n-ö netopalgasüsteem, mille järgi tööandja on vabastatud meremeeste maksudest, sh sotsiaalmaksust, Lätis arvestatakse meremeestel tulumaksu 2,5-kordselt miinimumpalgalt, Leedus rakendub meremeestele 0%-line tulumaksuäär. Igas riigis on need meetmed erinevad, aga neid näiteid võib iga riigi kohta tuua. Tõsi, väga paljud meie kaubalaevad on registreeritud hoopis Panamal või teistes sellistes eksootilistes kohtades, kus makse kui selliseid peaaegu polegi. See toob meid teise probleemi juurde. Meie inimesed, kes nendel laevadel töötavad, on tõenäoliselt suures osas üldse sotsiaalselt kindlustamata, neil puudub nii ravikindlustus kui ka sotsiaalkindlustus. Tuleb arvestada, et tulevikus peame neile inimestele maksma rahvapensioni, kuigi nad pole Eesti maksusüsteemi oma panust andnud. Need küsimused on keerulised. Mina sotsiaaldemokraadina võin öelda, et ei ole aktsepteeritav, et inimestel puudub sotsiaalne kindlus. Me räägime hinnanguliselt 6000 inimesest, kes võib-olla ei ole sotsiaalselt kindlustatud. Igal juhul peaks siin lahenduse leidma. See on probleemi üks pool.

Aga teine on puhas rahaline pool. Töögrupp tegi ettepaneku, et tulumaks võiks olla 0%, sotsiaalmaks 10% ja töötuskindlustuse määr 0%. Rehkendame, et kui Eesti lipu alla tuleks näiteks 42 laeva, siis saaks riigieelarve registrasusest otseselt tulu 14,5 miljonit eurot, kaudne tulu kaldasektoris pakutavatest teenustest oleks veel üle 200 miljoni euro. Selge on see, et tasuta lõunaid ei ole. Ma tegin kiire rehkenduse. Kui need meremehed töötavad Eesti lipu all – 42 laeval on kokku umbes 500 meremeest, sest keskmiselt on laevas 13 inimest –, siis peaks keegi nende eest maksud ära maks-

ma. Me ei saa teha sellist erandit, et üldse ei maksa. Tuleks ära maksta sotsiaalmaksu puuduv osa, kui nemad ise maksavad ainult 10%, ka tulumaks ja töötuskindlustusmaks, sest need inimesed võivad ju töötuks jääda ja vajavad siis sotsiaalset kaitset. Kõik see teeb kuluks umbes 8 miljonit eurot ja otsene tulu oleks 14 miljonit eurot. Nii et isegi kui riik selle vahe kataks, nagu teeb Soome riik, ka siis peaks lõppkokkuvõttes riigi tulu olema suurem kui kulu, pluss see, et inimesed on sotsiaalselt kindlustatud.

Ma arvan, et siin on tõsiselt mõtlemise kohti. Ma loodan, et kuna järgmisel aastal on valimised tulemas, siis on ka see üks teema, mille üle võiks diskuteerida. Ma vaatasin 17. septembril "Foorumit", kus esines rahandusminister Jürgen Ligi. Tema ütles nii: "Maksusüsteem iseenesest peaks tagama võimalikult majandus- ja kasvusõbraliku raha kogumise eelarvesse. See ei ole kingitus, kui maksumäärad hoitakse madalal, see on maksusüsteemi kasvusõbralikkuse küsimus." See on ka osa sellest, et me ei kingi nendele inimestele midagi, riik maksab selle osa kinni, aga lõppkokkuvõttes teenib riik rohkem tulu sellest, et need laevad on meie registris.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra Riigikogu esimees! Proua minister! Teie jutus tundus küll olevat oma loogika, aga minu meelest on selle asjaga seotud üks täielik mõistatus. Eestis on ettevõtete tulumaks 0%, aga millegipärast ei torma ettevõtjad üle kogu maailma oma ettevõtteid siin registreerima. Samas on aga laevafirmad, mille laevad sõidavad Bahama või Krokodillisaarte lipu all, suured, maailmas tuntud ja tunnustatud laevakompaniid. Vaevalt et nad tallavad jalge alla oma töötajate mingisuguseid õigusi, sest nad on tõepoolest igati respektieritud kompaniid. Kui Eesti ei ole siinamaani suutnud tuua oma lipu alla teiste maade laevu, siis kas teile ei tundu, et Eesti nagu kramplikult hoiaks kinni oma neitsilikkusest, kuigi keegi teda mehele panna ei taha? Kui kaua see asi siis kestab ja kas on oodata, et midagi muutub?

Urve Palo

Aitäh! Ma arvan, et me ei peakski lootma selle peale, et siia hakkab tulema väga palju teiste riikide laevu. Aga kui osa nendest laevadest, mis on potentsiaalselt Eesti lipu all, mis võiksid Eesti lipu all olla ja on ka olnud, nüüd meie lipu alla tuleks, siis oleks juba päris hästi. Mul on raske öelda, kas töögrupi väide, et 6000 inimest on sotsiaalse kaitseta, on õige, aga mul on raske panna seda arvu küsimärgi alla. Mul on eeldust arvata, et töögrupp on oma tööd hästi teinud. Siiski väga väike osa meremeestest on praegu sotsiaalselt kaitstud. Kui kaubalaev on registreeritud näiteks Soomes või mõnes teises lähiriigis, kus riik maksab korralikult seda vahet kinni, siis on inimesed sotsiaalselt kaitstud ja saavad hiljem pensioni sellest riigist, mille lipu all see laev praegu sõidab. Aga paraku, jah, enamik laevu on registreeritud kuskil kaugetel saartel, kus väidetavalt makse üldse ei maksta. Nii et mure on ikkagi ka selle pärast, et inimesed, meie omad kodanikud, on sotsiaalse kaitseta. See on ka üks suur osa sellest murest, lisaks sellele, et riik ei saa tulu. Ma arvan, et me peaksime igal juhul pingutama, aga ma olen nõus, et ei ole üldse lihtne tagasi saada neid laevu, mis kord juba läinud on.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud proua minister! Väga tore ja hea oli kuulda seda juttu, mida te rääkisite maksueranditest. Võin kinnitada, et see on ka Keskerakonna arusaam asjast. Aga me kõik teame väga hästi, mida arvab sellest teie koalitsioonipartner. Tundub, et see jääbki heaks ja toredaks jutuks, vähemalt mõneks ajaks, kuni märtsini. Kuid minu küsimus on natuke teistsugune. Kas peale maksusoodustuste arutati ka sellist asja, et riik tuleks investorina ettevõtjatele appi, kui need laevu ostavad, et riik panustaks omalt poolt sellesse, et Eesti laevastik areneks?

Urve Palo

Aitäh! Sellist konkreetset ettepanekut, et laevandussektorisse võiks otseselt panustada, töögrupilt ei tulnud. Ma tean, et Soome riik on laevaehitusse panustanud sellisel moel, et on

andnud garantiikirju, mille abil laevaehitaja on saanud soodsamalt investeerida. Konkreetselt selliseid ettepanekuid ei olnud. Meil ei ole suurte laevade ehitamine ka nii suur sektor nagu Soomes.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Suur tänu ettekannde eest, lugupeetud minister! Ka minul on laevandussektori konkurentsivõime tugevdamise töö läbi vaadatud. Seal on väga selgelt ja mitmekülgelt arvude abil põhjendatud, et Eesti ettevõtlussektori konkurentsivõime, Eesti konkurentsivõime laevade lipumaana ning 6000 Eesti meremehe ausalt ja väärivate maksumaksjatena kohtlemine nõuab maksuerandeid. Kuna ühtegi laeva enam Eesti lipu all ei ole, siis maksuerand ei võta ühtegi senti riigieelarvest ära, küll aga saab riigieelarvesse juurde tuua kümneid miljoneid eurosid. Kas see dokument võiks ümber lükata seni kehtinud maksude ühetaolisuse doktriini?

Urve Palo

Aitäh! Ei tea, kas ta just nii võimas on, et kõigis valdkondades suudaks selle ümber lükata. Tore muidugi oleks, sest ka mina isiklikult leian, et elu ei ole lihtne ning samamoodi ei pea maksusüsteem lihtne olema, st eesmärk ei pea olema see, et maksusüsteem oleks lihtne. Eesmärk peab olema see, et ettevõtlus areneks, oleks töökohti ja inimesed saaksid head palka. See analüüs on minu arust tõesti väga korralikult tehtud. Ma arvan, et aja juurdeandmine tasus ennast ära, sest töö tulemus näitab seda. Siin on lausa tabel, kus on näidatud, kui palju siis, kui neid erandeid tehtaks, iga lisanduva laevaga tuleks riigile lisaressursse. Ma olen tõstatanud ettevõtluse arendamise teema maa- piirkondades ja vajaduse ka seal teha maksuerandeid, näiteks elektriaktsiisi või liitumistasude puhul. Mina isiklikult olen seda meelt, et kui on mõistlik maksuerand teha, sest see teenib eesmärki, et töökohti tekiks juurde ja riik saaks lisatulu, siis tuleb seda kaaluda. Tõe huvides peab ütleva ka seda, et päris nii see ei ole, et ühtegi kaubalaeva ei ole ja seetõttu on nii, et kui me kehtestame need erandid, siis kulu ei teki üldse, on ainult tulu. Ma leian, et

riik peaks selle erandist tuleneva vahe ise kinni maksma, sest inimesel peab ju sotsiaalne kaitse olema. Kui laev sõidab Eesti lipu all, siis peab meremees saama osa kõigist Eesti seadustes ettenähtud hüvitistest, kaasa arvatud sellest, et kui ta jääb töötuks, siis ta peab saama töötukassast hüvitist, ja ta peab saama kasutada kogu muud sotsiaalkaitset, alates sellest, mis puudutab tema lapsi. Riik peaks puuduoleva raha ära maksma, aga lihtsalt saab näidata, et kui riik seda teeb, siis tuleb juba otse registrituludest rohkem tagasi, rääkimata kaudsetest tuludest, mis tekivad seetõttu, et see sektor annab teistele tööd.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh, proua minister! Avan läbirääkimised. Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Kõik need merenduse mured olid arutlusel möödunud reedel suurel rahvusvahelisel merenduskonverentsil, mis oli järjekorras juba kümnes, seega juubelikonverents. Nii mõneski ettekandes tõdeti kurvastusega, et 16. aprillil lahkus viimane kaubalaev Eesti lipu alt. Sellel on kolm peamist põhjust. Esiteks, võõrtööjõu kasutamine on Eesti seadustest tulenevalt äärmiselt keerukas. Tõesti, kui meeskonna võtmeisik haigestub kusagil võõras sadamas ja sealt sadamast oleks võimalik asendada laevale võtta, siis tulenevalt meie seadustest on see peaaegu võimatu. Teiseks toodi välja meie laeva-registrite äärmine bürokraatlikkus ja keerukus, keegi nagu ei tahagi selles registris registreerimisega tegelda. Kolmandaks, kindlasti üks kaalukamaid põhjusi on see, et Eesti laevadel on tulenevalt just nimelt seadustest ja maksudest mehitamiskulud suured, lausa 60% suuremad kui lähiriikides. Kui laevade tehtavatest kulutustest moodustavad mehitamiskulud umbes 50%, siis on selge, et konkurentsivõime võrreldes lähiriikide laevadega on olematu.

Ma küsisin ministri käest, kas valitsus andis sellele töörühmale ajapikendust. Mulle jäi mulje, ehkki minister seda otse ei öelnud, et minister andis loa, et 30. juuni asemel võib see töörühm tööd teha 15. septembrini. Tähtis on muidugi tulemus ja ma olen ka sellega tutvunud. Aga kahjuks jäi kõigis vastustes kõlama väljend "kui saavutatakse poliitiline kokku-

lepe". Mul on väga suur mure selle pärast, et kõik need ilusad asjad võivad jääda ainult paberile. Ei piisa sellest, kui ainult registritoiminguid lihtsustada, siin tulevad käiku võõrtööjõu palkamise küsimused ja ka mehitamiskulud ehk maksusüsteem. Kõik see tuleb lahendada tervikuna.

Ka konverentsil öeldi välja, et kui me tekitame enam-vähem sellised tingimused, nagu on meie lähiriikides, siis võib-olla Eesti reederid toovad patriotismi ajendil oma laevad Eesti registrisse tagasi. Aga seda, et meie registrisse hakkab tulema rohkem laevu, saab loota alles siis, kui me loome tingimused, mis on veidi paremad kui lähiriikides. Seetõttu on tarvis ikka üsna kardinaalselt muuta maksutingimusi, registritoiminguid ja ka võõrtööjõu palkamise korda. Me teame, et reederid teevad otsuseid võrdlemisi konservatiivselt. Nad peavad olema veendunud, et kui mingit seadust on muudetud või midagi kehtestatud, et see siis jääb kehtima. Seetõttu ka see, kui kaubalaevadele maksti osa maksust tagasi, väga kedagi ei veennud, sest seda otsustati igal aastal eelarvet tehes, see ei olnud seadusega otseselt tagatud. Seetõttu on küll tõsine kahtlus, kas juba aastaks 2020 tuleb ikka vähemalt 35 laeva Eesti lipu alla. Enne seda peavad ju olema muudetud kõik need seadused ja maksusoodustused kehtestatud. Reederid kindlasti pärast veel tükk aega jälgivad, kuidas see süsteem tööle hakkab, ja alles siis võib-olla hakkavad oma laevu Eesti registrisse liigutama. Seetõttu, teades selle protsessi keerukust ja aeganõudvust, ei julge mina kuidagi jagada ministri optimismi, et aastal 2020 on Eesti registris vähemalt 35 kaubalaeva. Kui jätkub senine tempo, siis suure tõenäosusega mitte. Selleks peaks tempo mitu korda kiirenema. Seda seni märgata ei ole, vaatame kas või seda töörühma, mille tööaega pikendati. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem kõnesoove ei ole. Kas proua minister soovib sõna? Ei soovi. Lõpetan selle arupärimise käsitlemise.

3. Arupärimine bussiliikluse kohta (nr 420)

Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Urbo Vaarmann, Lauri Laasi, Tarmo Tamm, Priit Toobal, Viktor Vassiljev, Valeri Korb, Ester Tuiksoo, Peeter Võsa, Kalev Kallo, Marika Tuus-Laul, Vladimir Velman ja Aivar Riisalu. Ka see arupärimine on esitatud majandus- ja taristuminister Urve Palole. Palun arupärijate nimel kõnepulti Urbo Vaarmanni!

Urbo Vaarmann

Lugupeetud minister! Me esitasime 11. juunil arupärimise bussiliikluse kohta. Mai alguses teatas Saare Maavalitsus, et alates s.a 1. septembrist hakkab Saaremaal kehtima uus kord – nüüd peaks see siis juba kehtima –, et väiksemas kohas elavatel inimestel tuleks selleks, et nad bussi peale saaksid, eelnevalt helistada dispetšerile. Uue korra kohaselt hakkab bussiliin koosnema põhiosast ja tellimusliinist ehk nõudeosast. Ühesõnaga, piletid tuleb ette tellida dispetšeri kaudu. Me tahame teada, milline see olukord praegu on ja kas siin on oodata mingeid muutusi. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab majandus- ja taristuminister Urve Palo. Palun!

Urve Palo

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Räägime nõudeliinidest. Enne kui ma hakkam küsimustele vastama, seletan lühidalt, mida see nõudeliin endast kujutab. See on siiski suhteliselt uus asi ja sageli jääb selgusetuks selle täpne sisu. Nõudeliini puhul koosneb bussiliin kahest osast: liini põhiosast ja nõudeosast. Liini põhiosas sõidab buss liinigraafiku järgi igasse peatusesse ning igast peatusest on võimalik bussi peale minna ja sealt maha tulla. Liini nõudeosasse sõidab buss üksnes siis, kui sinna on ostetud pilet või antud dispetšerile eelnevalt teada soovist liini nõudeosas bussi peale tulla. Nõudeosa kasutatakse olemasolevate liinide raames esialgu nendel lõikudel, kus liini põhiosas toimub edasi-tagasi sõitmine.

Nüüd siis arupärimise juurde. Esimene küsimus: "Milline on ministeeriumi seisukoht sellise tegevuse suhtes? Kas Te ei leia, et sellise muudatusega halvenevad väiksemates asulates elavate inimeste transpordivõimalused veelgi?" Ühistranspordiseadus näeb ette, et ühistranspordi kavandamisel ja korraldamisel tuleb tagada ühistransporditeenuse pakkumise vastavus nõudlusele, seejuures tuleb arvesse võtta ressursside kasutamise sotsiaalset ja majanduslikku otstarbekust. Seega, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium toetab ühistranspordi korraldamisel kõiki seadusega kooskõlas olevaid mõistlikke lahendusi, mida pakuvad pädevad asutused ja mis piiratud avalike ressursside kasutamisel on mõeldud just tegeliku sõidunõudluse rahuldamiseks. Leiame, et eelviidatud ühistranspordiseaduse põhimõtete-ga on vastavuses nii maavalitsuste rakendatavad nõudeliinid kui ka näiteks omavalitsusüksuste korraldatav sotsiaaltransport kohalike elanike erivajaduste rahuldamiseks. Tulenevalt muutustest inimeste liikumisvajaduses tekivad paratamatult liinid, mille säilitamine ei oleks avaliku sektori eelarvevahendite mõistliku kasutamise huvides otstarbekas. Ma toonitan, et just mõistliku kasutamise huvides. Avaliku sektori kulutusi ehk dotatsiooni suurust riik ka järgmisel aastal kindlasti ei vähenda. Muidu ei suuda ühistransporti korraldav pädev asutus tagada veoteenust ka olulisema nõudlusega liinidel. Seega tähendab väga väikese sõitjate arvuga liinide või liiniosade nõudmise alusel teenindamine pigem seda, et ka väiksemate asulate elanikele jääb avalik transpordiühendus kättesaadavaks. Meile teadaolevalt muutis Saare Maavalitsus osa liine nõudmisel-printsiibil tegutsevateks just reisijate vähesuse tõttu. Näiteks oli maakonnas liinilõike, kus kuu aja jooksul 20 korda toimunud reisil oli kokku vaid 11 reisijat. Võis olla ka nii, et kõik need 11 reisijat olid sellesama ühe bussi peal, muidugi võisid nad olla ka hajutatud. Aga fakt on see, et buss sõitis 20 korda, aga sai selle aja jooksul kokku 11 reisijat. On ilmne, et kui buss on pooltel päevadel täiesti tühi, siis ei ole see avalike ressursside mõistlik kasutamine. Vastupidi, see kahjustab otseselt teistele elanikele transpordiühenduse pakkumise võimalusi ja transpordi kvaliteeti. Tühjalt sõitvate bussidega liinide käigushoidmiseks kuluvate vahendite tõttu ei ole võimalik pakkuda lisabussi-

transporti piirkondades, kus selle järele on iga päev reaalne vajadus.

Teine küsimus: "Kas lisaks Saare Maavalitsusele kavatakse sellist bussiliini jaotamist põhiosaks ning nõudeosaks veel mõni maavalitsus?" Sarnast lahendust kasutatakse praegu Hiiumaal, Põlvamaal, Jõgevamaal ja Pärnumaal. Samuti kaalutakse uute riigihangete ettevalmistamisel muudes maakondades nõudmise alusel tegutsevate liinilõikude loomist. Seda ennekõike piirkondades, kus nõudluse andmed näitavad, et vaid osal liini käigusoleku päevadel on olnud ka sõitjaid, ülejäänud päevadel on buss kas tervel liinil või teatud liiniosal sõitnud tühjalt.

Kolmas küsimus: "Mismoodi on sellise süsteemi puhul võimalik koostada liinigraafikuid, kui ei ole kindlalt teada, kas buss peab täiendava nõudeveo tegema või mitte? Kuidas teab inimene, mis kell peab ta olema oma peatuses, et bussi peale saada?" Liinigraafikud on koostatud sellest lähtudes, millises liiniosas nõudeliin paikneb. Kui nõudmise alusel teenindatav osa on liini alguses või lõpus, siis ei mõjuta see väljumist teistest peatustest. Väljumisajad nõudmise alusel teenindatavatest peatustest on fikseeritud sõiduplaanis koos lisamärkusega, et nendes peatustes saab sõitja väljuda ainult nõudmisel ja siseneda juhul, kui ta on oma sõidusoovist eelnevalt teada andnud. Kui buss võib sõidunõudluse olemasolu korral teha liini põhiosalt kõrvalpeoike, on sõiduplaanis toodud väljumisajad arvestusega, et buss nõudeosa ei teeninda, kuid sõiduplaani on lisatud märkus, et nõudepeatuse teenindamise korral võib buss põhiliinil olevatesse peatustesse mõne minuti hilineda. Nii on tagatud, et buss ei välju enne sõiduplaanis märgitud väljumisaega. Samas võib buss nõudepeatusesse sisseõidu korral järgmisesse peatusesse mõnevõrra hilineda, kuid avalikustatud sõiduplaanides on lisainfo olemas ja sõitjad saavad oma toimetuste plaanimisel sellega arvestada. Fakt on see, et kui buss mõne minuti hilineb, kuna ta tegi ühe kõrvalpeoike, siis see ei ole inimesele nii hull kui see, kui buss varem väljuks. Igal juhul jõuab inimene siis õigel ajal bussi peale.

Neljas küsimus: "Kuidas mõjutab sellise süsteemi rakendamine turismisektorit? Kust saab turist info, et nõudeosasse kuuluvast peatusest bussi peale saamiseks peab ta selleks eelnevalt dispetšerile helistama?" Nõudmise

alusel teenindamist kaalutakse iga liini puhul väga hoolikalt ning rakendatakse üksnes nendel liinidel või liiniosadel, kus elanike arv ja sõidunõudlus on olnud väga väike. Piirkondi, kus käib palju turiste, see ei puuduta. Seega ei ole alust eeldada, et nendesse piirkondadesse ühissõidukitega sõitvate turistide arv oleks niivõrd arvestatav, et saaks rääkida mõjust turismisektorile. Tavaliselt kasutavad suuremad turismigrupid juhuveo korras tellitud reisibusse. Teisalt ei avalda nõudeliinide loomine negatiivset mõju ka nendele üksikutele turistidele, kes tööpoolest ühissõidukitega väikese elanike arvuga asulatesse sõidavad. On loogiline, et turist, kes ühistranspordiga hajaasustuspiirkonnas ringi sõidab, tutvub eelnevalt bussiliinide sõiduplaanidega. Kogu vajalik info koos juhustega, kuidas tellida bussi nõudepeatusesse, on koondatud Maanteeameti hallatavasse reisiplaneerijasse www.peatus.ee. Samuti on vajalik info üleval Saare Maavalitsuse kodulehel. Seega saab turist juhiste järgi käituda bussiga probleemideta reisida.

Viies küsimus: "Esialgul plaanitakse tellimusliinide süsteemi kasutada vaid nendel lõikudel, kus toimub edasi-tagasi sõitmine, kuid tühje peatusi esineb ka otse sõitvate busside liinidel. Millal jõutakse riigi õhukeseks lihvimisega nii kaugele, et ka sellistest liinidest hakatakse liinijuppe välja lõikama?" Kui kogu liini käigushoidmiseks on olemas sõidunõudlus, kuid teatud vahepeatustes on nõudlus tagasihoidlik, ei ole vahepeatuse väljalõikamine majanduslikult põhjendatud ega ausalt öeldes ka praktiliselt teostatav. Buss möödub kõikidest liinil olevatest peatustest ju niikuinii, seega ei ole sellesuunalist riigi õhukeseks lihvimist põhjust karta. Küll aga on teatud vähese nõudlusega vahepeatustes mõistlik rakendada põhimõtet, et reisija peab bussi sisenemiseks või sealt väljumiseks märku andma. Sellega välditakse bussi põhjuseta peatumisi, hoitakse kokku nii sõiduaega kui ka raha ning vähendatakse pidevate pidurdamiste ja kiirendamisega kaasnevat negatiivset keskkonnamõju. Tänan!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministriale. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Te mainisite, et on olemas liinid, kus on nii vähe sõitjaid, et riiklik dotatsioon ei ole mõistlik, ja tõite näiteks ühe liini, kus 20 reisi jooksul oli 11 sõitjat. Ma usun, et see on üks drastilisemaid näiteid. Mis on teie hinnang, kui palju inimesi peab peatust kasutama, et sellest peatusest ei saaks nõudepeatust, vaid ta jääks kirja alalise peatusena?

Urve Palo

Aitäh! Seda otsustab maavalitsus. See informatsioon on neil olemas ja nemad ka selle otsuse teevad. Seda otsust ei tee majandusministeerium. Ka kõne all oleva otsuse on teinud Saare Maavalitsus. Et ei jääks valearusaama, tahan ma öelda, et riik ei ole oma dotatsioone maakonnaliinidele vähendanud. Dotatsioonid on olnud – ma lasin välja võtta tabeli alates aastast 2009 – enam-vähem ühes suurusjärgus. Tõsi, need on isegi tõusnud ja järgmisel aastal need natuke üle miljoni euro vähenevad, aga see tuleneb sellest, et riik ostis vahepeal juurde sada bussi ja uute busside amortisatsioonikulud on väiksemad. Lihtsalt selle tõttu on dotatsioon natuke vähenenud. Aga see ei ole seotud teenuse kui sellisega. Nii et nõudepeatuste tekkimise taga ei olegi niivõrd see mõte, et riik saaks kokku hoida, vaid maavalitsused ise otsustavad suunata rohkem ressursse teistele liinidele. Kui on olnud olukord, kus buss sõitis 20 korda ja sai selle aja peale kokku 11 sõitjat, siis see näib tõesti väikese arvuna. Nii et seda riik ei otsusta, see jääb maakonna tasemel otsustamiseks.

Ma palusin ka uurida, kuidas mujal on selle asjaga läinud. Esimest korda võeti nõudeliinid kasutusele kolm-neli aastat tagasi Põlvamaal, seejärel Hiiumaal, Jõgevamaal ja Pärnumaal. Tagasiside on väga positiivne, lausa nii on öeldud, ning see lahendus on leidnud aktiivset kasutust. Loodame, et see nii on, et see on pigem positiivne. Muidu on siis, kui näiteks keegi tahab sõita kuus korra, kui sedagi, oht, et see liin pannakse üldse kinni, seal ei tule ka nõudepeatust ja see on palju hullem. Sellisel juhul inimesel ei olegi muud võimalust kui võtta omavalitsusega ühendust ja paluda omavalitsuselt transporti lähimasse bussipeatusesse, milleks sageli kasutatakse sotsiaaltöötaja elektriautot. Inimene võib siis kasutada ka oma

vahendeid. Aga nüüd jääb ikkagi selline võimalus, piltlikult öeldes, et kui kusagil hajasustusega piirkonnas on Puraviku talu, kus elav inimene kasutab ühissõidukit kvartalis korra või kuus korra või kaks korda, siis on tal see võimalus, et ta helistab dispetšerile ja ütleb, et ta tahab sellel päeval bussi peale minna, ja sõidugraafiku kohaselt see võimalus talle tagatakse. Mina näen selles pigem positiivset: neid peatusi ei kaotata, nad jäävad siiski nõudeõiguse alusel teenindatavate peatusena alles.

Esimees Eiki Nestor

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh! Lugupeetud minister! Vaadates maa-elu väljasuremist ja riigi tegemisi selle vältimiseks, tekib küsimus, kas te ei ole arutanud, et maakondades võiks üldse ühistransport tasuta olla, eriti sellistes kohtades, kus on vähe liikumist. Dotatsioon on päris suur ja seda on viimastel aastatel veel suurendatud, inimeste makstav osa on suhteliselt väike. Ma kujutan ette, et tasuta ühistransport võiks anda maa-elule päris hea tõuke, inimesed tuleksid tagasi ja tunneksid ennast maal natukenegi turvalisemalt, sest riik on õla alla pannud.

Urve Palo

Aitäh! Ühissõidukite piletihinna otsustab omavalitsus. Me teame omavalitsusi, kes tasuta ühistransporti on rakendanud. Aga kui me räägime maakonnaliinidest, siis bussipiletite hinnad ei ole märkimisväärselt suured. Nii et vaevalt see oluliselt mõjutaks teenuse kasutamist. Vaevalt oleks nii, et kui ühistransport oleks tasuta, siis oleks sel tohutul hulgal kasutajaid. Aga me ei ole arutanud seda, et maakonnaliinidel võiks tasuta sõita saada.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh! Proua minister! Ma olen sõitnud ühissõidukitega Pariisis, Londonis, Madridis. Huvitav on see, et seal on inimesed ühissõidukis üldiselt rõõmsa näoga, kes loeb raamatut, kes kuulab muusikat, ja kui sa mõnele inimesele naeratad, siis ta naeratab vastu. Eesti

inimesel on bussiga sõites millegipärast selline nagu peas, nagu sõidaks buss koonduslaagrisse. (Naer saalis.) Miks meie inimestele ei meeldi ühistransport?

Urve Palo

Te tahate mind suunata hoopis teistele radadele, filosoferimisele. Me võime teinekord Riigikogu kohvikus filosoferida selle üle, miks Eesti inimeste näod on nukrad, aga ma arvan, et see ei ole seotud ühistranspordiga.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Bussisõidu kulud kaetakse piletitulust ja dotatsioonist. Kas te oskate öelda, kui suur osa üldsummast on praegu piletitulu, mitu protsenti kogusummast?

Urve Palo

Aitäh! Ma ei oska öelda. Ma tean, kui suured on dotatsioonisummad. Näiteks maksti 2013. aastal dotatsiooni 22,33 miljonit eurot, järgmisel aastal on seda aga miljoni võrra vähem, seda tänu sajale uuele bussile. Aga ma tean, et rongiliikluses on see suhe selline, et 75% maksab riik ja 25% inimene ise, mis on teiste riikidega võrreldes hästi väike osakaal. Bussiliikluses võib see osakaal samasse suurusjärku jääda, aga tunnistan ausalt, et ma täpselt ei tea. Kui te soovite, siis ma saan seda täpsustada.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh, austatud proua minister! Ka mina küsin tasuta transpordi kohta. Tallinnas on see äärmiselt populaarne ja see on väga suur rahaline abi inimestele. Olen ka maakondades käinud ja küsinud, mis inimesed arvavad sellest, kui maakonnaliinidel saaks tasuta sõita. Seda on Keskerakonnal kavas teha, kui me võimule saame. Aga miks te arvate, et inimestel ei ole sellest palju kasu, nagu te siin just ütlesite? Mina arvan vastupidi.

Urve Palo

Aitäh! Minu vastus oli pigem see, et ma ei arva, et selle tulemusena märkimisväärselt rohkem inimesi ühissõidukitega sõitma hakkaks. Maal on ju hajaasustus. Kui kuskil on üks Puraviku talu ja kümne kilomeetri pärast teine talu, siis vaevalt et ainult tasuta ühistranspordi tõttu neid talusid juurde tekiks. Põhjus on hoopis muus. Maale on vaja luua hästi tasustatud töökohti, siis leidub ka peresid, kes seal elada tahavad. Tegelikult ei ole raske osta bussipiletit, mida riik praegu nii kõvasti doteerib. See oli pigem minu mõte. Muidugi, iga sent on abiks, selles ma ei kahtlegi. Iga sent, mida saab kokku hoida, on abiks, aga tasuta ühistranspordil ei ole selline mõju. Kuid jah, iga omavalitsus on saanud seda ise otsustada. Tallinn on teinud sellise otsuse. Kui sotsiaaldemokraadid olid Viimsis võimul, siis nad võtsid vastu otsuse, et selle aasta sügisest on ühistransport Viimsis koolilastele ja lasteaialastele tasuta. See on hästi vastu võetud. Jah, tasuta ühistransport Eestis vaikselt levib.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Ma arvan, et ka minister ei soovi enam midagi öelda. Tuli välja, et mul oli õigus. Selle arupärimise käsitlemine on lõppenud.

4. Arupärimine probleemide kohta hooldekodudes (nr 419)

Esimees Eiki Nestor

Nüüd tuleb vastamisele arupärimine, mille on esitanud Marika Tuus-Laul, Viktor Vassiljev, Mailis Reps, Eldar Efendijev, Mihhail Stalnuhhin, Vladimir Velman, Enn Eesmaa, Kalev Kallo, Priit Toobal, Ester Tuiksoo ja Aivar Riisalu. Arupärijate nimel esineb Marika Tuus-Laul. Palun!

Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud proua minister! Head kolleegid! See arupärimine, mille me juuni alguses Keskerakonna fraktsiooni nimel üle andsime, puudutab tuhandeid inimesi, kõiki neid, kes elavad üldhooldekodus. Me lähtusime arupärimist esitades ka Riigikontrolli auditist. Nimelt tegi Riigikontroll ülevaate väga paljudest hooldekodu-

dest ja jõudis järeldusele, et küsimusi on palju. Probleme tekitavad hooldekodus elamise maksumus, arstiabi kättesaadavus seal, inimese omaosaluse suurus jms.

Põhiline küsimus on see, et kui määratakse kindlaks summa, protsent, mille inimene peab ära maksma oma pensionist, siis on omavalitsusi, kus mõni inimene maksab pensionist ära 100%, mõni 95%, mõni koguni 80%. Siin võiks vist olla üks ühtne reegel, et tuleks maksta üks summa või vähemalt mingi kindel protsent. Teine küsimus on seotud sellega, et kui inimene maksab ära 100% või ka 95%, siis talle sisuliselt raha kätte ei jäägi. Ka Riigikontroll leidis, et minimaalne taskuraha peaks inimesel ju ometi olema, see on niivõrd elementaarne. Riigikontroll nimetas seda rahaks, mis läheb nende vajaduste katteks, mida hoolde-teenus ei kata. Kui inimesel seda raha ei ole, siis ta näiteks telefoni kasutada ega sugulastega lävida ei saa. Loomulikult on veel kolmaski probleem – tervishoiuküsimused. Valdvalt on hooldekodudes ju ikkagi haiged inimesed, aga arsti ega õdegi seal ei ole. Need on teravad küsimused, sest seal on inimestel kogu aeg arstiabi vaja, aga see on üldiselt halvasti kättesaadav.

Me leiame ka seda, et kui omavalitsus saadab inimese hooldekodusse, siis peaks talle kaasa antama n-ö tervisesituatsiooni kirjeldus, kus tuleks ära näidata, milliseid ravimeid ta tarbib. Praegu seda ette nähtud ei ole. Aga minu meelest oleks see elementaarne, siis teaksid ka hooldekodutöötajad, kes väga suurt tööd teevad, kuidas inimest aidata.

Meie arvates tuleks palju rohkem aidata neid inimesi, kes hooldekodus elavad. Ma arvan, et aeg selleks on juba rohkem kui küps, me oleksime pidanud seda ammu tegema. Palun, proua minister, vastake nendele küsimustele! Vastake ka sellele, kuidas te hindate tervishoiuteenuse kättesaadavust.

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt. Palun!

Helmen Kütt

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma kõigepealt väga-väga tänan ja tunnustan selle arupärimise esitajaid, aga ka Riigikontrolli, kes tegi 2012.–2013. aastal aru-

ande, mida tutvustati Riigikogule 16. aprillil 2014!

Enne kui küsimuste ja vastuste juurde minna, ütlen meeldetuletuseks neile, kes auditi ülevaadet ei ole lugenud, et Riigikontroll hindas eakate ööpäevaringse üldhooldekoduteenuse korraldust 15 omavalitsuses ja kümnes omavalitsuse hooldekodus. Vaadeldi seda, kuidas 2012. aastal menetleti üldhooldekoduteenuse saamiseks esitatud taotlusi. Hinnati abivajadust ja seda, kuidas võeti tasu teenuse eest. Samuti hinnati olmetingimusi ja hooldekodu töökorraldust. Informatsiooniks ütlen, et sel hetkel oli 227 kohalikku omavalitsust, neist vastas küsimustele 193, hooldekodusid oli 102 ja nendest saatis vastuseid 74. Nii et audit oli väga põhjalik, aga keskenduti just nimelt kümne omavalitsuse otsesele kontrollimisele ja nende hooldekodudes tehtavale tööle. Täpsustuseks ütlen, et kokku on praegu eakaid 238 000 ja hooldust võiks neist vajada peaaegu viiendik. Tegemist on omavalitsuse pakutava teenusega, sest me ei räägi erihoolekandest, vaid just üldhooldekodudest. Omavalitsuste kulu sellele teenusele on aasta-aastalt suurenenud juba selle tõttu, et kohamaks on tõusnud.

Nüüd küsimuste juurde. Kui te lubate, siis kuna kaks esimest küsimust puudutavad ühte teemat ehk eaka inimese omaosalust, mis ta maksab hooldekodule, ja omavalitsuse keeldumist hooldekoduteenuse eest maksmisest, siis ma vastan neile koos. Esimene küsimus: "Kui põhjendatud on Teie hinnangul olukord, kui pensionär maksab 100 protsenti oma pensionist hooldekodule ja kas talle ei peaks igal juhul jääma igakuiselt raha, mida ta saab kulu- tada enda äranägemise järgi? Kui suur see peaks olema?" Teine küsimus: "Kui jõukas peab olema eakas ja/või tema pere, et omavalitsus võiks keelduda hooldekodu eest maks- mast?" Sotsiaalhoolekande seaduse § 45 lõi- ke 1 järgi võib isikult võtta temale või tema perekonnale osutatava sotsiaalteenuse eest tasu. Võetav tasu oleneb teenuse mahust, mak- sumusest ning teenust saava isiku ja tema perekonna majanduslikust olukorrast. Isikult sotsiaalteenuse eest tasu võtmise otsustab tee- nust osutav või teenuse eest vastutav asutus. Praegu on kohalikul omavalitsusel otsuse lan- getamisel vaja hinnata teenust vajava isiku ja tema ülalpidamise kohustuslaste majandusliku olukorda, selgitamaks välja nende maksu-

võime. Sotsiaaltöötajal on võimalus hinnata lähedaste varalist seisut ja kaasata otsuse tegemisse juriidilise pädevusega inimesi. Kohalikel omavalitsustel on võimalik lähtuda ka erihooldekande regulatsioonist: riik on kindlaks määranud soovitusliku protsendi, mis isikule peaks igas kuus kätte jääma, s.o 15% tema sissetulekust. See protsent tuleneb arusaamast, et inimene saaks vajaduse korral katta neid kulusid, mida hooldekoduteenus ei sisalda. See võib tähendada toidu ostmist poest või ravimite ostmist, kui need ei ole retseptiravimid. See 15% annaks lisavõimaluse. Omavalitsustele on see protsent soovituslik, mitte kohustuslik. Teadaoleva praktika kohaselt kasutatakse teenust vajava isiku sissetulekut 100% ulatuses teenusekoha kulude katteks juhul, kui isik ei saa või oma tervisliku seisundi tõttu ei ole pädev ega võimeline seda temale määratud protsenti kasutama või on eestkostja määranud, et ta ei saa seda kasutada. Veel kord, et kuna tegemist on kohaliku omavalitsuse teenuse osutamise korraldusega ning kohalikud omavalitsused, olles inimestele kõige lähemal, reguleerivad üldhooldekoduteenus pakkumist, siis see pädevus on neile delegeeritud. Me aga ei välista, et vaja oleks lisaanalüüsi ning uusi regulatsioone ja soovitusi, sest kohaliku omavalitsuse tööd ja üldhooldekoduteenus pakkumist, aga ka riigi finantspoliitikat vaadates on selge, et oleks vaja ikkagi kaitsta nende inimeste heaolu ja toimetulekut ka hooldekodus selliselt, et nad saaksid otsustada oma väikesegi taskuraha üle.

Kolmas küsimus: "Millise hinnangu annate olukorrale, kus hooldekodusse suunatud eaka tervist ja vajadusi ei kaardistata, ja mida peaks olukorra parandamiseks tegema?" Kuna ka järgmine küsimus tegeleb arstiabi kättesaadavusega, siis ma loen sellegi ette ja vastan neile kahele küsimusele koos. Neljas küsimus: "Milliseks hindate perearsti ja arstiteenuste kättesaadavust hooldekodudes?" Kõik üldhooldust vajavad ning üldhooldusteenust saavad isikud kuuluvad perearsti nimistusse. Kuna hooldekandeamet ei ole tervishoiuasutus, ei ole teenuse saamiseks tingimata vaja perearsti suunamiskirja, kuhu oleks märgitud tehtud uuringud, ettenähtud ravi ja pandud diagnoos. Kuid arvestades asjaolu, et hooldekandeametuse klientuuri moodustavad eakad inimesed, kellele on sageli määratud ravimeid, on tervishoiutee-

nuste korraldamise seaduses tehtud muudatus, mille kohaselt saab hooldekandeamet võtta tegevusloa koduõendusteenuse osutamiseks. Varem sai tervishoiuteenus osutamiseks tegevusloa võtta vaid erihooldekandeamet, nüüd on hooldekandeametule antud õigus osutada tervishoiuteenust. Arupärimine esitati juunis ja vahepeal oli pikk suvi, mil ma suhtlesin paljude omavalitsuste ja hooldekodude juhtidega. Võin öelda selle ja ka oma kogemuste põhjal, et enamik omavalitsusi on reguleerinud korra selliselt, et hooldekodusse minekul soovitakse siiski perearsti tõendit nakkushaiguste põdemise kohta ning ravimiskeemi, samuti teatud materjale ja pabereid eriarstilt, sest see tagab eaka inimese parema toimetuleku ja õigema hoolitsuse tema tervise eest ka hooldekodus. Ma küsitlesin täiesti suvaliselt 25 hooldekodu ja nendest 23-s oli see soovituslik. Nakkushaiguste põdemise tõend tagab ju ka selle, et teised, juba hooldekodus elavad inimesed ei nakatuks.

Tervishoiutöötajatel, kes töötavad tervishoiuteenus osutamise tegevusloaga üldhooldekodudes, on olemas juurdepääs tervise infosüsteemile. Samuti on juurdepääs tervise infosüsteemile üldhooldekodudes koduõendusteenust osutavatel tervishoiutöötajatel. Kui hooldekodul või koduõendusteenuse osutajal puudub oma infosüsteem, saavad tervishoiutöötajad tervise infosüsteemi kasutada arstiportaali kaudu. Selles suures aruandes, mis on peaaegu sajaleheküljeline, on leheküljel 34 toodud välja ka see hea otsus, mille meie siin saalis oleme teinud. See käsitleb võimalust õendusabi iseseisvalt osutada: "Õendusabi iseseisvaks osutamiseks kehtib üldreeglina tegevusvormipiirang ehk teenust saavad osutada äriühing, sihtasutus või füüsilisest isikust ettevõtja. 2013. a suvest on tegevusvormipiirangu erand ööpäevaringset hooldust pakkuvatele asutustele koduõendusteenuse osutamise korral. Koduõendusteenuse raames tehtavate võimalike toimingute loetelu on kehtestatud eraldi sotsiaalministri määrusega." Nii et põhimõtteliselt on see võimalik.

Mis puudutab seda, et hooldekodud on üle Eesti väga erineva kvaliteediga, nendes pakutavad teenused ja nende hind erinevad tugevalt, siis kvaliteedi hindamise korrale oli viidatud ka selles analüüsis. See teema kattub esitatud küsimustega, kes hindaks seda kvali-

teeti, mida hooldekodud pakuvad. Mitmed hooldekodud on kasutanud seda võimalust, et on lasknud hinnata oma töö kvaliteeti. Nad on kas ise töötanud välja selleks mehhanismi, mille volikogu on kinnitanud ja mille kaudu on saadud tagasisidet. Nii on hooldekodu asukatel, seal elavatel inimestel, aga ka töötajatel võimalik anda tagasisidet, millest seni on paljudes kohtades puudust tuntud.

Ma olen väga nõus esitatud küsimuste teravusega. Soovituslikud nõuded ja kriteeriumid on toodud Sotsiaalministeeriumi kodulehel, aga kindlasti ei ole need omavalitsustele kohustuslikud. Sellest tulenevad siin teatud probleemid. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Me läheme küsimuste juurde. Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud proua minister! Tegelikult on Riigikontroll teinud ju ikkagi väga konkreetseid ettepanekud. Üks nendest on see, et sotsiaalhoolekande seaduses peaks kindlaks määrama kas summa või protsendi, mis jääks peale kohamaksu tasumist inimesele taskurahaks. See on elementaarne raha. Teine pool küsimusest puudutab arstiabi. Me teame, et hooldekodudes on vanad haiged inimesed. Kas riik ei peaks midagi välja mõtlema? Iga hooldekodu ei saa võib-olla arsti palgata, aga ühe päeva nädalas võiks siiski sellist teenust pakuda, sest nendel inimestel on väga raske arsti juurde pääseda. Ega perearstki sinna hea meelega lähe, rääkimata kiirabist.

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Tõepoolest, soovituslik on 15%. Omavalitsusi kohustada, et see protsent peaks selline olema, on keeruline, sest riik üldhooldekoduteenust ei rahasta ja omavalitsused kannavad seda kulu oma eelarvest. Mis puudutab arstiabi, siis igal hooldekodus elaval inimesel on perearst. Ma tean, et mitmed hooldekodud tegelevad selle jälgimisega, kas pearaha, mis laekub hooldekodus elava inimese eest perearstile, kasutatakse otsarbekalt, kas inimene seda teenust saab. Sellel reedel käisin Helme ja Hellenurme hooldekodus. Seal valitakse inimestele, kes on sinna elama asunud, pärast nende omastega läbirää-

kimist perearst sellest samast kohast, kus teenust saadakse, et tagada kiirem ravi ja teenuse kättesaadavus.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu!

Helmen Kütt

Aitäh ka küsijatele!

Aseesimees Laine Randjärv

Avan läbirääkimised. Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Lugupeetud proua minister! Head kolleegid! Fakt on see, et see küsimus on väga oluline ja terav. Püüame ette kujutada seda, kui inimene lahkub oma kodust, ta on sunnitud minema hooldekodusse, sest ta ei saa ise enam hakkama või on mingisugused muud põhjused. Tal tuleb seal ümber harjuda, meeleolu langeb jne. Siis korruga selgub, et tal ei ole enam taskuraha ka, mitte natukestki. Kui omavalitsus võib 100% pensionist ära võtta, ta võib ka 80% ära võtta, aga põhiliselt on see äravõetav osa pensionist 95%, ja inimesele jääb alla kümne euro kätte, siis see ei ole ju raha. Igasuguseid elementaarseid asju on ju igapäevaeluks vaja. Inimene tahab vahel kas või tassi kohvi või kommi osta. Ta tahab telefoniga rääkida, mis on elementaarne, aga mitte keegi ei maksa tal seda kinni ja tal endal ei ole selleks raha. Kui ei ole ka omakseid või lähedasi, siis on see ikka väga kohutav situatsioon. Paljud inimesed on helistanud ja sellest probleemist rääkinud. Ma olen küll ja küll hooldekodudes käinud. Inimesel on vaja mingit kreemi, kamm, šampooni või ükskõik mida, aga selleks tal raha ju sisuliselt ei ole. Ta on vaene, tõesti kõige ehtsam vallavaene. Ma ei räägi sellest, et ta saaks vahel mõne raamatu või ajakirja osta. Või kui oleks prille vaja! See ei tule kõne allagi, kui sa juba hooldekodus oled. Situatsioon on päris raske. Peavalutableti kohta on tihti öeldud, et ta ei saa seda osta, tal ei ole selleks raha. Seda olukorda tuleb muuta. Ei ole vaja öelda, et see on omavalitsuste otsustada. See on riigi otsustada. Riigikontrolli ettepanek on, et sotsiaalhoolekande seaduses võiks kindlaks määrata selle protsendi või summakese,

mis jääks sellele inimesele kätte. Tegelikult oleneb see meie tahtest, seda ei ole sugugi võimatu teha. See on ainult praegu nii, et omavalitsus otsustab. Meie võime siin aidata. Erihoolekandes on olukord ju teistsugune.

Teiseks räägin veel kord tervishoiupoolest. Ega hooldekodusse ei lähe terved inimesed, ikkagi vanad ja haiged. Tihti lähevad nad sinna peale aktiivravi lõppemist, kui neil on olnud insult või infarkt. Paljud on seal ka voodihaiged, me teame seda. Aga ikkagi päris jõhker on, kui ei ole enam arsti, kes nõustaks. On ju teada, milline olukord on pereõdede ja õdedega: neid ei jätku suurtesse keskustesse. Nii et hooldustöötajad peavad ise hakkama saama, midagi oma peaga välja mõtlema. Tean situatsioone, kus kiirabi ei ole tulnud hooldekodusse, ei ole tahtnud tulla.

Me oleme ju iseseisev riik. Kuidas me saame oma vanuritesse niimoodi suhtuda, et me ei mõtle selle peale? Me peame ikkagi mingisuguse heaolu ometigi tagama. Kena, et proua minister ütles, et on õige neid probleeme arutada. Kuna ka Riigikontroll tegi hulga ettepanekuid, siis ma arvan, et me peame kohe tegutsema asuma. Riigikontroll tegi selle auditi kaks aastat tagasi, see avalikustati kevadel, aga tegutseda oleks aeg juba ammu. Ma kutsun proua ministrit selleks üles, me tuleme appi ja muudame midagi! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun kõnetooli Viktor Vassiljevi!

Viktor Vassiljev

Proua juhataja! Ega ma, head sõbrad, ilmaasjata ei esitanud eelmise päevakorrapunkti kohta minister Urve Palole küsimust, miks on inimestel bussis nii mornid näod peas. Ta andis mulle täiesti õige vastuse, mida mina ootasin ja mida teie ootasite. Jah, nad on morni näoga, sest ega neil sellist kohta ei ole, kuhu oleks hea sõita. Elu on raske. Nad sõidavad tööle, kus palk on väike. Nad sõidavad koju, kus on omad probleemid: elektriarve ootab, võlad on kaelas. Selline see meie elu on. Lõppude lõpuks jõuab inimene sellesse eluetappi, kus ta tõesti ei saa enam oma asjadega hakkama. Lapsed tahaksid aidata, aga neil ei ole selleks võimalust. Kuidas sa aitad eakaid vanemaid, kui enda palk on 500 eurot, mees on joodik,

lastele on vaja kooliraha maksta, aga ühtegi huviringi ei saa neid panna, sest raha ei ole? Vanainimene lähebki ära hooldekodusse.

Mina olen hooldekodus 35 aastat ringi käinud, sest minu töö on sellega seotud olnud. Ega seal kellelgi suurt rõõmu ei ole, inimesed on seal niisama kurvad ja mornid. Memmeke istub ja ootab, millal lapsed külla tulevad, aga need ei tule, neil on omad mured ja probleemid. Ja eks selle rahaga on ka, nagu on, sest hooldekoduteenus tuleb kinni maksta ja sellepärast võetaksegi inimesel pension käest. Saksa pensionär maksab pensionist uhkelt oma hooldekodukoha kinni, tal jääb raha suitsu ja konjaki jaoks ning vahel viskab veidi jootraha ka õekesetele. Tema elab uhkelt, mis temal viga. Ta on oma elu planeerinud ja eluaeg seda raha korjanud, tal on igasugused pensionifondid, aktsiaportfellid ja kinnisvara. Kui tal on käes see eluperiood, et ta lihtsalt ei viitsi enam korteri eest maksta ega ise süüa teha, siis ta otsib endale sobiva pansioni, mis sobib tema varanduslikule seisule, ja maksab selle eest uhkelt ning elab, muuseas, rõõmsalt.

Ma olen käinud välismaal eri tasandi hooldekodus. Munitsipaalhooldekodud on nagu viletsamad, aga ka seal on koridoris kapp, kus on õllepudelid reas. See on linna või valla kulul. Hooldekodu elanik läheb oma sussides koridori, võtab õllekese, joob selle ära, võtab teise ka ja rohkem keegi ei võtagi, sest ega see õlu sealt otsa ei saa.

Jah, vaadake, Reformierakond, kes on mitu aega meie valitsust juhtinud, on teinud väga head tööd, on kirjutanud reformikavu, et läheme ikka edasi. Suurepärane siht on pääseda viie rikkaima riigi hulka. See on ju tõepoolest väga tore, väga hea. Aga me peame mõtlema sellele, et helgesse tulevikku jõuavad need, kes on praegu noored, rikkad, edukad, aga neid, kes on 80-aastased, 70-aastased või 60-aastased, sinna kaasa ei võeta ja ka tänapäeva ühiskonnas ei ole neil eluväärset kohta. Sellele tuleb mõelda. Tuleb tasuda memme vaev, tuleb ikkagi kompenseerida nende inimeste kulutused, kes ei jõua neid praegu kinni maksta. Me oleme raskeid aegu üle elanud: olid sõjad, revolutsioonid, rahareformid. Nendel inimestel ei olnud võimalik koguda sellist varandust, et nad oleksid saanud kindlustada endale sellise elu, nagu Reformierakond oma programmilistes dokumentides kirjeldab. See ei olnud või-

malik. Peaks ikkagi võtma ree peale ka need, kes kipuvad maha jääma. Riik võiks mõelda sellele, et need inimesed tegid eluaeg tööd, ehitasid üles kõik selle, mis ärastamise ja erastamise käigus maha müüdi. Me oleme neile tänu võlgu ja see tänu võiks väljenduda ka rahanumbrites, nende inimeste puhul, kes elavad hooldekodus, sest nad väärivad inimliku kohtlemist. Nad on inimesed, nad on meie vanemad, meie emad, meie vanaemad, meie isad, meie vanaisad. Seda tänu tuleb neile avaldada nüüd, kui nad on elus, mitte siis, kui nad on surnud. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Aga minister soovib esineda vasturepliigiga. Palun!

Helmen Kütt

Proua juhataja! Austatud kolleegid, Riigikogu liikmed! Ma tahan ikka öelda, et te olete kolleegid, nii mõnus on teiega siin olla. Ma usun, et arupärijad kindlasti ei mõelnud nii, nagu võis kõlama jääda, et omavalitsused ei hooli oma inimestest, aga ma pean siiski oluliseks täpsustada, et enamik kohalikke omavalitsusi hoolib oma eakatest, ka siis, kui lapsed ei ole võimelised maksma. Nende inimeste eest maksavad omavalitsused teenuse kinni ja enamikul juhtudel on eakatel olemas siiski ka taskuraha. On loodud võimalused ka vaba aja veetmiseks. Tõsi, ei ole baarikappi, millest rääkis Viktor Vassiljev, aga kindlasti annavad omavalitsused endast parima. Olen väga tänulik, nagu ma juba eelnevalt ütlesin, nii küsijaile kui ka Riigikontrolli tähelepanekutele. Linnade ja valdade omavalitsusliitudega me seda kindlasti arutame. Kui öelda, et tuleks kehtestada kõikidel see 15% kohustusliku protsendina, siis see oleks omavalitsuse töökorraldusse sekkumine. Mida peaks arutama, on see, kuidas meditsiiniteenust paremini tagada. Näited selle kohta, kui kiirabi ei ole hooldekodusse tulnud, võiks väga konkreetselt välja tuua, et saaks selle olukorraga tegelda. Aga veel kord julgen öelda omavalitsuste nimel, et enamik omavalitsusi oma eakatest hoolib, neid armastab ja hoiab.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Nüüd on läbirääkimiste voor küll lõppenud ja see teema on ammendatud.

5. Vaba mikrofon

Aseesimees Laine Randjärv

Nüüd, head kolleegid, on teil peale haamrilööki võimalik registreeruda esinemiseks vabas mikrofonis. Palun, Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! "Järjekordne eelarveaigu ohver – Eesti raudteetransport" – nii võiks pealkirjastada minu ettekande. Oleme olnud juba viimased seitse aastat tunnistajaks sellele, et võimuerakonnad eesotsas Reformierakonnaga jutlustavad igal võimalikul ja võimatul juhul, kui hea pidavat olema meie maksusüsteem ja kuidas see aitavat majandust elavdada. Seda tehakse sõltumata partnerist, kes parajasti refrääni lauljaks on võetud. Samas oleme needsamad seitse aastat olnud tunnistajaks, et tegelikult mingit toimivat ja veel vähem majandust mingilgi määral toetavat maksusüsteemi pole olemaski. Oleme korduvalt olnud olukorras, kus eelarve kulude pool on enam-vähem kokku saadud, aga siis selgub, et katteraha ei jätku. Ei mingit probleemi! Rahandusministri innukal juhtimisel tehakse kiiresti, ilma igasuguse tagajärgede analüüsita valmis nii mitu kaudsete maksude tõstmise või lisamaksude kehtestamise eelnõu, kui aukude katmiseks just parajasti vaja on. Koalitsioonipartnerite kiiduavalduste saatel pannakse tempel alla ja tehtud see ongi.

Võime julgelt nimetada meie maksusüsteemi eelarveaukude lappimise maksusüsteemiks. Kui varem tehti seda kord aastas koos aastaeelarve tegemisega, siis nüüd seoses uue ja ju siis ahnema partneriga tehti seda ka esimesel poolaastal. Tõsteti ju siin saalis s.a 1. juuli erakorralisel istungil lugematul arvul aktsiise, näiteks toasooja saamiseks kasutatava kütteõli aktsiisi. Raudteevedudel erimärgistusega diislikütuse kasutamine lõpetati. Sellel viimasel sündmusel peatun pikemalt. Kui selle aasta lõpuni on raudteevedudel kasutusel erimärgistusega kütus, mille aktsiisimäär on 110,95 eurot 1000 liitri pealt ehk 129 eurot tonni pealt, siis alates 1. jaanuarist 2015 on see 392,92 eurot 1000 liitri pealt ehk 457 eurot

tonni pealt. Kallinemine on veidi suurem kui neli korda. Võiks öelda, et läks veel hästi, sest navigatsioonitasusid tõsteti kuus korda. Meie kaks suurimat vedajat EVR Cargo ja E.R.S. AS on sunnitud selle kallinemise kandma klientide arvetele. EVR Cargo hinnangul väheneb veomaht seoses hinnatõusuga 15%. Vähenev veomaht avaldab mõju ka teistele ketis osalejatele, mistõttu negatiivne mõju riigile on veelgi suurem. Et Eesti Raudtee suudaks hoida infrastruktuuri praegusel tasemel, peaks ta igal aastal investeerima 30 miljonit eurot. Nüüdseks on vedude maht vähenenud 17 miljoni tonnini, millest tuleneb, et investeerimisvõime on ainult 5–6 miljonit eurot aastas. Kui vedude maht Eesti Raudteel väheneb 15 miljoni tonnini aastas, on investeerimisvõime null. See tähendab, et alates 2015.–2016. aastast ei ole võimalik hoida reisirongide kiirust tasemel 120 kilomeetrit tunnis. Hüvasti heale võimalusele saada kahe tunniga rongiga Tartusse! Bussifirmadel on jäänud vähe oodata: peagi tulevad reisijad tagasi, sest rongiga sõites läheb väga kaua aega.

Komisjonis esitati Rahandusministeeriumi esindajale küsimus, miks ei analüüsitud kütuse hinna järsu tõusu mõju. Vastuseks kõlas arglik ja veidi hädine vastus, et aega oli vähe ja mõjude hinnang jäi suhteliselt pealiskaudseks. Nii on see alati: on eelarveauk, kohe teeme eelnõu, tõstame maksu, aga mis juhtuma hakkab, ei tea. PricewaterhouseCoopersi uuring näitab, et selle käigu abil loodeti riigieelarvesse saada üheksa miljonit eurot lisatulu, aga veomahu kahanemise tõttu vähenevad riigi tulud 80–90 miljonit eurot. Pealegi, veomahu vähenemise tõttu on ka loodetud tulud üheksa miljoni asemel vaevalt seitse miljonit. See ongi äri Ligi moodi: teenin 7 miljonit, et kaotada 90 miljonit.

Kuna selliseid "äriprojekte" on viimased seitse aastat võimul olnud valitsusel nii palju, siis ongi suudetud majanduskasv seisata ja peagi võib oodata üha kiirenevat langust. Nooremad inimesed ei hakka seda suurt kukkumist ära ootama, vaid pühivad Eestimaa tolmu jalgadelt. Need, kellel puudub võimalus lahkuda, peavad valmistuma selleks, et tuleb tublisti püksirihma pingutada ja kas või külma tuba kannatada. Aga valimistel hääletagem ikka Reformierakonna poolt, siis saame oma ellujäämisvõimete piire kompida! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Tuletan meelde, et neli päeva tagasi arutasime siin saalis otsuse eelnõu, mille algajatel oli soov teha Vabariigi Valitsusele ülesandeks viia Sisekaitseakadeemia üle Ida-Virumaale. Üsna tihti räägiti ka täpsemast aadressist, st jutt oli Narvast. Mina isiklikult toetan seda üleviimist, sest kui selline asutus hakkab asuma näiteks Kreenholmi saarel, siis see annab tohutu tõuke linna arengule. Selline projekt oleks regionaalpoliitiliselt väga-väga tähtis.

Aga nüüd asja juurde. Täna hommikul saatsin ma igale Riigikogu liikmele kaks kirja. Ühele kirjale oli lisatud fail, mis sisaldab firma Narva Gate ettepanekut aastast 2011. Teine kiri sisaldas sama firma ettepanekut valitsusele aastast 2013. Millest on seal juttu? Tsiteerides lähteülesannet ja rääkides õppehoonest, laske- tiirust, spordihallist, kursantide ühiselamust ja personali ühiselamust, teatab Narva Gate, et esitatud lähteülesande maht on garanteeritud ning projekti on võimalik kergesti laiendada, kui tekib vajadus. Sisekaitseakadeemia moodustaks omaette tervikliku linnaku, kus oleks võimalik täita kõiki põhifunktsioone, läheduses on olemas spetsiifilisemaks tegevuseks sobilikud alad, kooli peahoone oleks esinduslikus ajaloolises hoones, mis on ehitatud aastal 1899, nagu Sisekaitseakadeemia-sugusele asutusele kohane. Õpilaste ja õppejõudude korterid (ühiselamud) ning spordirajatised oleksid uutes hoonetes ja maksimaalselt funktsionaalsed. Nendes failides on ka mõned pildid, mis annavad hea ettekujutuse sellest, kuidas see kõik võiks välja näha.

Neli päeva tagasi, eelmisel neljapäeval, jäi siin alguses kõlama, et sellise kompleksi ehitamine võib maksta 40 miljonit eurot, siis kõneldi 60 miljonist ja siis 80 miljonist eurost, pluss käibemaks. Narva Gate teatab, et kui riik katseb akadeemia oma raha eest välja ehitada, siis maa hind on 9 miljonit pluss käibemaks ehk alla 11 miljoni euro ja ehitusmaksumus koos käibemaksuga on 34 700 000 eurot. Kokku on maksumus koos sisustusega umbes 45 miljonit eurot. Aga on võimalik teha ka nii, et firma, kes teeb pakkumise, ehitab ise selle kompleksi välja ja annab üürile. On ka teata-

tud, kui suur üür on. Koos käibemaksuga on see 13,2 eurot ruutmeetri pealt kuus. Täna olid rahanduskomisjonis Rahandusministeeriumi esindajad. Esitasin küsimuse, milline on üür, mis makstakse RKAS-ile Tallinnas mõne ministeeriumihoone eest, mis asub kesklinnas. Sain vastuse, et ühe ruutmeetri üür on umbes 50 eurot pluss käibemaks ehk kokku 60 eurot. Kui hakatakse pakkuma palju kallimat varianti kui see, mis on selles pakkumises, mille ma teile laiali saatsin, siis, ma loodan, suudame seda meelde tuletada ja tunda huvi, miks riik valib ikka ja jälle kallimad variandid, selle asemel, et rahva raha kokku hoida.

Aga ma lõpetan lootuses, et Sisekaitseakadeemia tuleb siiski Narva. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Tänapäevane istung on lõppenud. Suur tänu kõikidele osalejatele! Head õhtut!

Istungi lõpp kell 17.29.

Istungi kestus 2 tundi ja 29 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 23. september 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu (642 SE) kolmas lugemine

2. Ülikooliseaduse ja veterinaarhalduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) kolmas lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu kolmanda töönädala teisipäevast istungit. Nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Mihhail Korb!

Mihhail Korb

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel annan üle arupärimise siseminister Hanno Pevkurile. Arupärimine puudutab Politsei- ja Piirivalveameti reformi, millega kaotatakse mitmeid töökohti kokkuhoiu ettekäändel. Reformi eesmärk on õige – tõsta politseinike töötasu –, kuigi algusest peale on selge, et ilma lisaresursita ei ole võimalik tõsta palku nii, et kvaliteet ei kannataks. Tahtsime parimat, aga välja kukkus nagu alati. Juba praeguseks on selge, et politseist lahkub hulgaliselt inimesi, kes ei olnud nõus oma ametipositsiooni madaldamisega. Koos nendega lahkub väärtuslik kogemus. Reformi käigus suureneb jaoskondade teenindatav piirkond, mille tõttu väheneb patrullide reageerimiskiirus. Konstaablite vähendamisega halveneb side politsei ja elanike vahel. See kõik kahandab siseturvalisust ja vähendab kodanike usaldust politsei vastu. Niisuguses olukorras jääb arusaamatuks Siseministeriumi tegevus, mis kutsub üles noori otsustama karjäärivalikul sisejulgeolekuametniku eriala kasuks, samal ajal kui koondatakse parimaid töötajad, kelle kogemuste pagas on

muljet avaldav. Küsime siseministrilt neli küsimust, millega soovime teada reformi tegelikku mõju Eesti Vabariigi turvalisusele. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel esitan arupärimise proua Anne Sullingule, väliskaubandus- ja ettevõtlusministrile. Arupärimine puudutab arengufondi nõukogu vastutust. Eesti Arengufondi asutamine sätestati Riigikogus 2006. aasta 15. novembril vastu võetud seadusega. Arengufond loodi põhimõtteliselt kahe ülesande täitmiseks: riigi aitamiseks pikaajaliste strateegiliste valikute tegemisel ja uuenduslike, suure riskiga ideede rahastamise toetamiseks. Siiani on arengufondi üheks edukamaks projektiks osutunud fondi esimene investering, mis tehti iseteenenduslike postkontorite tehnoloogiavõrguga tegelevasse Smartpost OÜ-sse. Hea uudis arengufondi investeerimistegevuse kohta tuli ka eelmisel nädalal, kui maailma suurim 3D-printerite ja printimislahenduste tootja ostis ära Eesti idufirma GrabCAD. Paraku on Eesti Arengufond pälvinud viimasel ajal rohkem tähelepanu ebapädeva ja laristava juhtimisstiili tõttu. Endine arengufondi juht Tõnis Arro lahkus oma kohalt poolte kokkuleppel juba s.a 24. juulil, kuid lahkumise põhjused jõudsid avalikkuse ette alles eelmisel nädalal. Enne Arro vallandamist valminud auditi kohaselt kulutas arengufondi juht limiiti arvestamata fondi raha ja premeeris end aktsiaoptsioonidega. Näiteks lasi ta arengufondi tütarettevõttel kinni maksta 54 000-eurose koolituse, kui selleks oli ette nähtud ühe kuupalga suurune summa aastas. Samuti sai Arro arengufondi tütarettevõtte nõukogu liikme tasu, mis on üldiselt ennekuulmatu. Seetõttu on meil ministrile hulk küsimusi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks arupärimist. Kui need vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatule, edastab Riigikogu esimees need adressaatidele viivitamatult. Nüüd, head kolleegid, teeme palun kohaloleku kontrolli!

Kohal on 84 ja puudub 17 Riigikogu liiget.

1. Toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu (642 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu 642 kolmas lugemine. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek oli viia läbi eelnõu 642 lõpphääletus. Valmistume hääletamiseks.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud toiduseaduse muutmise seaduse eelnõu 642. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 82 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud, seega on eelnõu seadusena vastu võetud. (Tabel 10.)

2. Ülikooliseaduse ja veterinaar-korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Meie tänane teine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud ülikooliseaduse ja veterinaar-korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 627 kolmas lugemine. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Palun, Jaan Õunapuu! (Juhataja helistab kella.)

Jaan Õunapuu

Väga austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Juba pikka aega on Tartus asuv Eesti Maaülikooli loomaarstiteaduskond mures oma tuleviku pärast. Ei jätku raha, et käia aja nõuetega kaasas ja tänapäevastada õppetööd sel määral, et see garanteeriks 2015. aastal akrediteeringu. Ülikoolil endal paraku raha ei jätku. Loomaarstiõppe on väga kulukas ja selle valdkonna kvaliteedi väljaarendamine üsna suur investeering. Tuletan meelde, et veterinaarmeditsiini eriala on arvatud Euroopa Liidu seitsme reguleeritud eriala hulka, mis nõuavad erilist riiklikku tähelepanu.

Nagu juba öeldud, veterinaarmeditsiini eriala õpetamine on kulukas, sest eeldab – nagu ka humaanmeditsiini eriala – piisava kliinilise kogemuse omandamist. Loomaarstiõppe rahvusvaheliseks akrediteerimiseks on nõutav, et tudengid omandaksid vilumuse eri loomaliikide haiguste ja patoloogia käsitamisel ning saaksid seejuures piisava käelise kogemuse. Ühe näitena võib tuua suurloomade õppe, kus valdav osa õppe- ja ravitööst toimub farmides. Väljasõidud koos tudengitega nõuavad tavaliselt rohkem aega ja töövahendeid. Peale selle, produktiivloomade puhul lähtub farmer sageli majanduslikust vaatevinklist – ta ei soovi teha kulutusi diagnostikale ja ravile ning eelistab seetõttu pigem looma prakeerimist. Seepärast on maaülikooli loomakliiniku kui õpetava kliiniku kulud palju suuremad kui raviteenustest teenitud tulu. Haridus- ja Teadusministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi ning Eesti Maaülikooli esindajate koostöös 2012. aastal tehtud analüüs loomaarstiõppe olukorrast ja jätkusuutlikkusest Eestis näitas, et praegune loomaarstiõppe riiklik rahastamine ei kata üliõpilaste kliinilise õppe kulusid, seepärast on kvaliteetse õppe tagamiseks äärmiselt vajalik leida lisatoetus.

Veterinaarmeditsiini kliinilise õppe lisarahastus on levinud ka teistes maades. Näiteks Soomes on Helsingi ülikooli loomakliiniku lisatoetus üle kahe miljoni euro aastas, kuid isegi seda peetakse ebapiisavaks. Rahvusvaheliselt akrediteeritud veterinaarmeditsiini õppekava säilimine Eestis tagab lõpetanute rahvusvaheliselt aktsepteeritud pädevuse, tõstab Tartu atraktiivsust välisüliõpilaste seas ning tagab teaduspõhiste uuringute võimaluse veterinaar- ja humaanmeditsiinis. Sotsiaaldemokraatidel on hea meel, et selle eelnõu seadusena vastuvõtmine lahendab ühe väga suure mure kogu Eesti loomaarstiõppe tänases ja homses. Suur tänu!

Veterinaarmeditsiini kliinilise õppe lisarahastus on levinud ka teistes maades. Näiteks Soomes on Helsingi ülikooli loomakliiniku lisatoetus üle kahe miljoni euro aastas, kuid isegi seda peetakse ebapiisavaks. Rahvusvaheliselt akrediteeritud veterinaarmeditsiini õppekava säilimine Eestis tagab lõpetanute rahvusvaheliselt aktsepteeritud pädevuse, tõstab Tartu atraktiivsust välisüliõpilaste seas ning tagab teaduspõhiste uuringute võimaluse veterinaar- ja humaanmeditsiinis. Sotsiaaldemokraatidel on hea meel, et selle eelnõu seadusena vastuvõtmine lahendab ühe väga suure mure kogu Eesti loomaarstiõppe tänases ja homses. Suur tänu!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas on veel kõnesoove? Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek oli eelnõu 627 lõpphääletusele panna. Valmistume lõpphääletuseks.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud ülikooliseaduse ja veterinaarkorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 627. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 82 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 11.)

Meie tänane päevakord on ammendunud ja istung on lõppenud. Soovin kõikidele kena päeva jätku! Kohtumiseni homme!

Istungi lõpp kell 10.13.
Istungi kestus 13 minutit.

Juhataja

Laine Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 24. september 2014

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Riigipiir
2. Toimetulek
3. Sisekaitseakadeemia üleviimisest Ida-Virumaale
4. Arstiabi kättesaadavus
5. Õpetajate palk

Istungi rakendamine

1. Peaminister Taavi Rõivase poliitiline avaldus

Istungi rakendamine

2. Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (710 SE) esimene lugemine

3. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu (689 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Infotund algab kohaloleku kontrolliga. Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Hetkel on kohal 45 Riigikogu liiget, puudub 56.

Infotunnis osalevad täna peaminister Taavi Rõivas, kaitseminister Sven Mikser ning terve- ja tööminister Urmas Kruuse. Eile avaldas soovi infotunnis küsimusi esitada seitse Riigikogu liiget ja juhataja annab võimaluse esitada saalist veel kaks täpsustavat küsimust.

1. Riigipiir

Esimees Eiki Nestor

Esimene küsija on Tarmo Tamm ja küsimus on peaminister Taavi Rõivasele. Palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, härra juhataja! Hea peaminister! Pärast Eston Kohvri röövimist väitsite teie ja siseminister Pevkur, et meie piir Venemaaga peab ja muretsemiseks pole põhjust. Eile käisite isiklikult piiri üle vaatamas. Kas väidate endiselt, et Euroopa Liidu, NATO ja Schengeni riikide idapiiriga on kõik korras ja me ei pea häbenema?

Taavi Rõivas

Aitäh! Selles, et Eesti piir on hästi valvatud, ei ole põhjust kahelda. Küll aga on palju asju, mida me saame teha paremini. Investeerides idapiiri korralikku mahamärkimisse, piiri korralikku väljaehitamisse ja tippasemel tehnoloogiaga varustamisse, saame muuta nende enam kui 600 inimese töö, kes iga päev Eesti idapiiri valvavad, lihtsamaks, aga samas tulemuslikumaks. Me ei pea muretsema selle pärast, nagu ei oleks Eesti piir hästi kaitstud. On küll. Aga me saame kaitsta seda veel paremini ja me teeme seda juba sel aastal. Ka järgmise aasta riigieelarves, mida mul on õige pea hea võimalus teile tutvustada, on meil ette nähtud märkimisväärsed investeeringud selleks, et Eesti piiri veelgi tugevdada.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea peaminister! Eesti on saanud välisriikidelt piirihalduseks kokku 89 miljonit eurot ja nüüd on selgunud selline kurb asi, et 130 kilomeetri pikkusest piirijoonest on välja ehitatud ainult 11 kilomeetrit ja piirivalvur peab oma isikliku traktoriga piirijoont puhastama. Kuhu see raha on kulunud ning miks on Eesti ja Venemaa vaheline kontrollijoon korralikult välja ehitamata?

Taavi Rõivas

Aitäh! Mina saan teile öelda seda, et me ehitame kontrolljoone korralikult välja. Saan öelda ka seda, et peale kontrolljoone on Eesti piiril tehtud varem ja tehakse järgmisel aastal väga olulisi investeeringuid. Kui vaadata, mis on kõige kulukamad, siis need on kindlasti piirijaamad. Ainuüksi praegu ehitatav Narva piiripunkt tähendab ca 9 miljoni euro suurust investeeringut. Väga suured investeeringud on tehtud ka kordonitesse. Järgmisel aastal näiteks kavatsime täiesti kapitaalselt ümber ehitada, täiesti nüüdisaegseks ehitada Piusa kordoni, milleks kulub 5,3 miljonit eurot. Piiriinvesteeringute alla võib tegelikult arvata palju enam kui see teie mainitud summa, sellepärast et piiriinvesteering on näiteks ka Koidula raudtee piirijaama rajamine, mis juba ise maksis umbes sama palju, kui teie nimetasite kogu investeeringuna. Päris palju on investeeritud loomulikult tehnikasse. Järgmisel aastal, rääkides rohkem tulevikust kui minevikust, on meil plaanis sisuliselt kõik patrullsoidukid välja vahetada. Selle investeeringu suurusjärg on 15 miljonit eurot. Nii et vaadates tulevikku me saame öelda, et Eesti piir on märksa paremini kaitstud kui praegu, ja me tegutseme selle nimel väga intensiivselt.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, teine täpsustav küsimus, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea peaminister! Küsimus on prioriteetides. Me ei ole 23 aastaga suutnud välja ehitada riigipiiri, mis on küll ajutine kontrolljoon, kui otseselt juriidiliselt sõnastada. Järgmise aasta riigieelarves on piiri väljaehitamiseks eraldatud ainult 990 000 eurot ja sellise tempoga läheks piiri väljaehitamiseks umbes 20 aastat. Meie riiki on pikalt valitse nud ja õhukeseks lihvinud kaks erakonda, Reformierakond ja IRL. Kumba erakonna nägu seal piirilt vastu vaatab?

Taavi Rõivas

Aitäh! Kõigepealt sellest, mis järgmisel aastal investeeringutena kavas on. Te nimetasite 900 000, mis on üks väike osa nendest summadest, mis järgmisel aastal piirile investeeritakse.

Kokku on piiriga seotud investeeringuid järgmisel aastal kordades rohkem.

900 000 on ette nähtud konkreetset tehnika uuendamiseks, see on üks rida. Ainuüksi sel aastal tehtud otsustega oleme juba pannud enam kui miljoni nii isikukaitsevahenditeks ja relvastuse väljavahetamiseks kui ka piirijoone markeerimiseks kõige olulisemates kohtades, ja ma kinnitan, et raha taha nende otsuste täitmine järgmisel aastal ei jää. Kõige suurema panuse piiri väljaehitamisse annab või kõige mahukama töö, mis on vaja teha enne, kui me saame hakata aeda ehitama ja valvekaameraid juurde paigutama, teeb Riigimetsa Majandamise Keskus. Meil on plaanis anda homme valitsuse istungil korraldus, et Riigimetsa Majandamise Keskus looks vähemalt kümne meetri laiuse puhastatud ala. Selle hinnaks on eri tabelites toodud 5–6 miljonit eurot. Ma usun, et selle tööga on võimalik juba sel aastal pihta hakata ja järgmise aasta alguses – ma ei ole 100% kindel, kas täies ulatuses, aga ma loodan, et täies ulatuses – lõpetada, et saaks edasi minna järgmiste investeeringutega. Nagu ma ütlesin, lähevad suured summad ka mitmesuguste olmetingimuste parandamiseks ja tehnika soetamiseks. Nii et kokku me räägime kümnetest miljonitest, mis järgmisel aastal lähevad idapiiri tugevdamisse.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh, austatud härra peaminister! Teie suhtumine on küll väga-väga optimistlik. Eks me oleme viimastel päevadel ju lugenud ja kuulnud, et seda piiri ei kaitsta kuidagipidi. Endine raudteejuht Andres Kraas on kirjutanud, et ta viibis sõpradega terve päeva piiril, aga ei kohanud ühtegi piirivalvurit. Ma saan aru, et tehnika teeb palju asju, aga sisuliselt on piir ju kaitsmata. Samas me teame, et näiteks Läti ja Leedu piirid on korralikud, Soome piir on valdavas osas küllalt hästi välja ehitatud. Meil on tegemist ju Euroopa Liidu piiriga. Miks me oleme selle asja tegemata jätnud? Me oleme kõrgetelt ametiisikutelt kuulnud, et lood on tõesti väga halvad.

Taavi Rõivas

Ma ei tea, kust te minu meelsust välja loete. Ma ei ütleks, et ma olen selles küsimuses optimistlik, vastupidi, olen väga realist ja näen, et Eesti idapiir vajab lisainvesteeringuid. Ma ei tea, miks varasemad siseministrid ei ole seda teemat nii tõsiselt ette võtnud. Ma näen, et praegune siseminister on selle väga prioriteetseks lauale pannud, ja me ei otsi mitte süüdlasi, me ei otsi võimalust tegemata asju kellegi kaela veeretada, vaid otsime reaalseid lahendusi, kuidas võimalikult kiiresti võimekust suurendada. Teie hinnang, et Eesti piiri mitte keegi ei valva, on minu hinnangul kohatu. Eesti idapiiri valvab üle 600 inimese, väga suur hulk kaameraid ja väga palju selliseid tehnilisi lahendusi, millest paljud ei tea midagi. Ja parem on, kui ei tea, sest kui seda teaks kogu avalikkus, siis teaksid seda ka need, kes tahavad üle piiri tulla. Eesti piiri on panustatud eri aegadel väga palju, aga see, et kontrolljoon on korralikult maha märkimata, on paraku tõsiasi. Võtame asja kätte, teeme selle ära ja tagame, et Eesti idapiir oleks selline, nagu üks korralik Eesti riigi välispiir, Euroopa Liidu välispiir olema peab.

Esimees Eiki Nestor

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Ma natuke parandan teid. Teie retoorika Riigikogu saalis ei ole mitte optimistlik, vaid kunstlikult optimistlik. Te tahate alati näidata olukorda paremini, kui see tegelikult on. Ja kui me räägime praegu piirist, siis meil ei ole mingeid kogemusi. Mina pole piiri peal käinud, eriti seal Narva pool, küll aga olen käinud Kagu-Eestis. Vene piirivalvureid näen ma seal kogu aeg üle piiri Saatse saapas. Isegi teie peavoolumeedia on ju piiri hindamisel olnud erakordselt negatiivne. Mulle meenuvad ajakirjandusest näited, kuidas venelased olid tulnud üle piiri Eesti poole taluhoovi peale suitsu küsima, vietnamlased olid koputanud hommikul uksele ja ajanud perenaise üles, et kuule, anna tulist vett. Need on näited viimaste päevade ajalehtedest. Ma ei tahagi, et te hakkaksite kedagi süüdistama, aga ma arvan, et te peaksite siiski vaatama ajalukku tagasi ja küsima, kes vastutab selle olukorra eest. Isegi kapo operatsioon pii-

ril kukkus läbi, ja kukkus jõhkralt läbi. Siin peaks keegi nüüd vastutama ...

Esimees Eiki Nestor

Nüüd on küsimus esitatud, aeg on läbi.

Heimar Lenk

Ma küsingi, et kes vastutab.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh, aeg on läbi! Küsimuse esitamiseks on aega üks minut. Nüüd peaminister vastab.

Taavi Rõivas

Aitäh! Nagu öeldud, mina ei tegele süüdlaste otsimisega. Ma tegelen sellega, kuidas investeerida piiri selliselt, et Eesti idapiir oleks korrektselt maha märgitud ja varustatud kõige ajakohasema tehnoloogiaga ning et nende enam kui 600 inimese töö oleks lihtsam ja samas ka tõhusam. Juba mitmendat korda nimetatakse piiri valvamise kontekstis Eston Kohvri nime. Ma usun, et te saate ju ikkagi aru, et need on kaks eri asja. Ma usun, et te saate aru, et antud juhul konkreetset seda löiku teadlikult, ma ei saa öelda, et ei valvatud, sest see ei oleks täpne, aga me teame, et kõik see toimus piirivalve teadmisel. Öelda, et sellel on mingi seos Eesti piiri pidamise või mittepidamisega, on täiesti kohatu.

Nüüd need teised näited. Salakaubavedajate poolt on väga suur surve ja mõnevõrra väiksem, aga ka täiesti arvestatav surve on illegaalsete immigrantide poolt. Ma julgen öelda, et väga palju nendest juhtumitest avastatakse väga kiiresti ja asjaosalised saadakse kiiresti kätte. Aga selleks, et see piiri pidamine oleks saajaprotsendiline või sajale protsendile väga lähedal, tulebki teha investeeringuid. Kui te ütlete, et mina olen kunstlikult optimistlik, siis ma arvan, et teie hinnangute kompass näitab vales suunas. Ma olen selles küsimuses realist, ma näen investeeringute vajadust ja töötan selle nimel, et need investeeringud teha.

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Kui me alustasime, siis korraldusliku poole pealt oli juttu, et saalist on võimalik esitada kaks täiendavat küsimust. Need on nüüd esitatud. Nii et palun Marko Mihkelsonilt vabandust!

2. Toimetulek

Esimees Eiki Nestor

Järgmise küsimuse esitab Kaia Iva tervise- ja tööminister Urmas Kruusele. Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud minister! Eestis on ligi 200 000 inimest, kelle palk on alla 500 euro, kuid kes ikkagi maksavad riigile tulumaksu. Usutavasti te nõustute, et sellise töötasuga on võrdlemisi keeruline hakkama saada, eriti kui peres on lapsed. IRL on välja töötanud maksureformi, millega kõik alla 500-eurose palga teenijad vabastataks tulumaksust ja sealt edasi hakkaks tulumaksu osa vaikselt vähenema, kuni 846 euroni. See tähendab, et kõik, kelle palk on alla selle, võidaksid tulumaksus. Mida teie tööministrina arvate? Ma usun, et te peate seda reformi väga vajalikuks. Kuid mis te arvate, millises suunas tuleks seda reformi edasi täiustada või milliseid meetmeid peaks veel kasutusele võtma?

Urmas Kruuse

Aitäh, austatud küsija! Tervise- ja tööministrina ma pean vajalikuks tegelda tööturul nende meetmetega, mis aitavad luua töökohti ja suurendavad inimeste sissetulekuid. Debatt selle teema üle, mida konkreetne erakond on välja toonud, jääb kindlasti järgmiste Riigikogu valimiste aega. Kui me vaatame praegu ametisoleva valitsuse tegevusi, siis on ju väga selgelt kaks suunda. Üks suund on seotud sellega, mismoodi vähendada tööjõumakse, ja teine pool on see, kuidas suurendada sotsiaalset kaitset ja kindlustunnet lisaks eelkõeldud riigikaitsele. Seetõttu olen ma veendunud, et teatud riskigruppidele kriisihetkedel soodustuste tegemine on kindlasti hästi mõistlik, aga kui küsimusele üldfilosoofiliselt läheneda, siis tuleb leida lahendeid, kuidas eestlaste ja teiste eestimaalaste sissetulekud suureneksid. See tähendab täiesti uusi väljakutseid ka tööturul. See tähendab piltlikult öeldes seda, kuidas viia kokku tööandjate vajadused meie tööjõu oskustega.

Esimees Eiki Nestor

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Ma usun, te olete minuga nõus, et need meetmed, mida me oleme selles reformis välja pakkunud, parandavad ühelt poolt perede toimetulekut ja teiselt poolt hoiavad ära selle, et väikese sissetulekuga inimestel on hädavajadus otsida tööd väljastpoolt Eestit. Kolmandaks on väga oluline, et need inimesed, kes käivad palgatööl, on teinud ka selle otsuse, et nad ei taha elada mitte toetustest, vaid pigem tööga perele elatist teenida. Selline maksusoodustus annab ju väga selge signaali, et ei ole vaja loota niivõrd toetustele, kuivõrd riik lahendab seda küsimust maksupoliitikaga. Mida te tööministrina arvate, millised võiksid veel olla need meetmed, mis hoiaksid inimesi pigem töö juures, mitte ei paneks eelistama toetusi?

Urmas Kruuse

Aitäh! Tervise- ja tööministrina tööturust rääkides näen selgelt neid meetmeid, mis on seotud suurema aktiivsusega töö otsimisel ja vajaduse korral ka paindlikuma ametivahetuse või oma kutseoskuste täiendamisega. Kui me vaatame töötukassa rolli ja võrdleme seda tema rolliga kriisiajal, siis näeme, et inimeste usaldus töötukassa tegevuse vastu on selgelt kasvanud. Kui arvestada, et me suuname töötukassasse mitmesuguste teenuste jaoks ka Euroopa Liidu vahenditest ligi 180 miljonit eurot, siis kõik see on aluseks, et me suudaksime oma sissetulekuid suurendada. Ja kui me vaatame veel seda, kuidas sissetulek sõltub haridustasemest, siis me näeme jätkuvalt, et sissetulekute suurenemisel on väga suur roll kutseoskuste õpetamisel ja haridusel. Võimalik hetkeline maksusoodustus ei pruugi siin üldse aidata. Aga oma idee õigsuse tõestamiseks te saate ju alati luua mitmesuguseid tööühmi, kus seda arutada ja leida lahendusi, kuidas ühiskonnale näidata, et konkreetselt see idee on kõige õigem.

Esimees Eiki Nestor

Teine täpsustav küsimus, Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! IRL-i väljapakutud maksureform, mis väikese palgaga inimestele enam raha kätte jätab, toetab ju selgelt rohkem Harjumaast kaugemal elavaid inimesi. Me teame, et palgad

on väljaspool Tallinna, väljaspool Harjumaad väiksemad. Ja kuna võib eeldada, et need inimesed suunavad oma kätte jäävad lisaeurod võrdlemisi kiiresti tarbimisse, siis toetab see reform otseselt ettevõtlust regioonides ja võib-olla tänu sellele ka uute töökohtade loomist, elavdab sealset majandust. Kas teie näete mingeid muid meetmeid, mis võiksid maksunduse või teie töövaldkonna kaudu edendada just nimelt neid regioone, mis jäävad Harjumaast kaugemale?

Urmas Kruuse

Aitäh, hea küsija! Tegelikult on nii minu kui ka kogu praeguse valitsuse kavad selgelt suunatud üldiste töjõumaksude vähendamisele ja mitte investeringute maksustamisele. See tähendab seda, et kui me vaatame kapitali võimet luua töökohti, siis mida vähem on see uute töökohtade loomisel maksustatud, seda selgem on, et uued töökohad tekivad. Kui me räägime töjõumaksudest laiemalt, siis töandjad ja teised sotsiaalsed osapooled on ühiselt kokku leppinud, et töötuskindlustusmaks määr langeb, ja see langeb ka seetõttu, et see on üks väga oluline töjõumaksude komponent.

Nii et need võimalikud väga kirjud maksumuudatused kindlasti ei hoiu riiki strateegiliselt õigemal ja adekvaatsemal kursil. Aga selge on see, et töjõuturg peab muutuma paindlikumaks. Üldjuhul, vaadates ka trende ja tendentse mujal Euroopas, saame öelda seda, et töjõud liigub rohkem sinnapoole, kus asuvad töökohad. See tähendab, et riik peab palju hoolitsema ka selle eest, et liikuma saamiseks oleksid inimestele tagatud logistilised ja taristulised võimalused. Kui me räägime veel Riigikogus arutuse all olevast töövõimereformist ning tööturuteenuste ja -toetuse seaduse muutmise seaduse eelnõust, siis tervikpaketina saavad need tegelikult inimeste sissetulekuid suurendada.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Lugupeetud teravise- ja tööminister! On kaks valdkonda, milles Eesti on negatiivses mõttes Euroopa esimeste hulgas: üks on Eesti meeste tervis ja

teine on Eesti naiste palk. Nende mõlemaga on Eesti Euroopas punase laterna rollis. Praegu saab 32% Eesti naistest madalaimat palka ehk teenib alla kolme euro tunnis. Ja reaalne olukord on selline, kus naise madalam palk toob kaasa kehvema majandusliku kindlustatuse ning seeläbi suurema sõltuvuse oma partnerist, kelle tervena elatud elu on aga lühem kui teiste Euroopa Liidu riikide meestel.

Esimees Eiki Nestor

Küsimus!

Annely Akkermann

Kas teie arvates toetab väljapakutud madalalgaliste maksuvabastuse reform Eesti naiste palga paranemist ja Eesti perede paremat toimetulekut?

Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt küsija! Kui me vaatame Eesti arenguid periooditi, st vaatame ka möödunud perioodi, siis me peame olema positiivsed ja tunnistama, et teatud hoiakud ühiskonnas on muutunud ja olukord ei ole kindlasti nii hull, kui see oli aastaid tagasi. Kui me võtame arvesse kõiki töjõuturu komponente ja valdkondi, mida üle-euroopaliste uuringute kõikide statistikad tegelikult ei kajasta, siis me näeme, et olukord ei ole nii hull. Aga ma mõõnan, et vaadates ka praeguse valitsuse tegevusprogrammi ja neid eesmärke, mida me tahame selles valdkonnas saavutada, on selge, et teatud rolle ja hoiakuid on ühiskonnas vaja muuta. Vahel tundub see meile justkui üsna lihtne ja tavapärane. Kui me vaatame aga seda, kuidas mõnikord on tööturul otsuseid tehtud, siis kivinenud või stereotüüpsed arusaamad, et see on meeste töö ja see on naiste töö, on ikka veel mõnes sektoris juurdunud. Seepärast ma väga loodan, et kõrvuti muude sotsiaalsete arengutega see palgalõhe kindlasti olemuslikult väheneb. Ja kui me vaatame palgalõhet tervikuna, siis palgalõhe jääb tegelikult 13% ja 30% vahele ja sõltub just nendest nüanssidest, mida ma enne märkisin.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea minister! Selge see, et toimetulek ja hakkama saamine on üsna olulised küsimused, paraku võib meil rääkida ikkagi mahajäämusest selles osas. Kahel kolmandikul inimestest on toimetulekuraskused, 90-eurone toimetulekutoetus, mida küll tõsteti, on ikka nii madal, et see ei kata ära isegi ostukorvi. Rahvapension on meil piinlikult väike, ma vaatasin just eile, 76%-l inimestest on pensioonikoefitsient alla 1. Euroopa Liit pakub välja, et lähiajal peaks kõikides liikmesriikides olema sissetulek üle 400 euro. Meie Keskerakonna fraktsiooniga oleme pakkunud välja, et miinimumpalk peaks olema 500 eurot või rohkemgi. Kuidas te näete, mida meil oleks võimalik teha?

Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt küsija! Loomulikult oleksin ministrina väga õnnelik, kui inimeste sissetulekud oleksid juba homsest mitukümmend protsenti suuremad. Samas saame tõdeda positiivset tendentsi ja võime öelda ka seda, et inimeste keskmised sissetulekud on kasvanud. Kui me vaatame ka seda, kui palju näiteks 2013. aastal saadi toimetulekutoetust, siis seda toetust saavate perekondade arv oli natukene üle 19 000. Ja üks oluline asi, mida me märkame toimetulekutoetuse saajate puhul, on see, et vähemalt üks pereliige on samal ajal ka töötu. See tähendab tegelikult seda, et kõige parem sotsiaalpoliitika, mis aitaks inimese sissetulekuid suurendada, on seotud reaalse tööturu muutustega ja sellega, et me hakkame tegelema suuremat lisandväärtust andva tootmisega. Igasugune kunstlik, lihtsalt emotsionaalne rahanumbrite suurendamine ei ole kindlasti jätkusuutlik. See võib küll pakkuda lühiajalist leevendust, aga ei suuda riiki, ühiskonda tervikuna aidata järgmisele kvalitatiivsele tasemele.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Sisekaitseakadeemia üleviimisest Ida-Virumaale

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija on Lembit Kaljuvee ja küsimus on peaminister Taavi Rõivasele. Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Härra esimees! Hea peaminister! Vaatamata Riigikogu eelmisel nädalal tehtud otsusele olen veendunud, et Sisekaitseakadeemia parim koht oleks Ida-Virumaal. Veel enamgi, olen veendunud, et järgmine valitsus ka sellesisulise otsuse teeb. Tol arutelul jäi mul ebaselgeks, miks Reformierakond eelnõu ei toetanud. Tahaks kuulda seda teie kui peaministri ja Reformierakonna esimehe suust.

Taavi Rõivas

Aitäh! Kui me hakkaks Sisekaitseakadeemiat nullist üles ehitama, siis oleks tõepoolest väga tõsiseid argumente, miks see just Ida-Virumaale ehitada. Samas me teame, et me ei ehitaks Sisekaitseakadeemiat nullist. Akadeemia on juba väga korralikud hooned ja rajatised näiteks Murastes, mille lammutamine oleks minu hinnangul vastutustundetu, seda enam, et nende ehitamiseks on kasutatud ka Euroopa Liidu raha. Nende kasutamisest loobumine tähendaks tõenäoliselt, et me peaksime selle raha tagasi maksma. Me teame, et on olemas hooned ka Tallinnas Kase tänaval. Tõsi, need ei ole nii heas korras, kui võiksid olla, aga ka seal toimub õppetegevus. Ja me teame, et meil on ka soov sisekaitseharidust rohkem Ida-Virumaale viia. Millised on võimalused? On joonistatud välja variant alustada nullist, kõik praegused hooned piltlikult öeldes lammutada või Sisekaitseakadeemia poolt tühjaks jätta ja täiesti uus maja ehitada. Olles olnud kuus ja pool aastat Riigi Kinnisvara AS-i nõukogu esimees, olen ma tutvunud enam-vähem kõikide nende projektidega, mis on lauale pandud. Nende maksumused on ulatunud kuni 66,5 miljoni euroni, mis on väga, väga, väga suur summa. Ma ei mäleta, et isegi samas suurusjärgus summat oleks viimasel ajal või üldse Eesti ajalooos kooli rajamiseks investeeritud. Samas oleks meile jõukohane ja annaks väga kiire lahenduse see, kui viiksime Ida-Virumaale Sisekaitseakadeemia praktikabaasi, sel-

lekohane eelarve oleks umbes 4,2 miljonit. Selle me võiks minu hinnangul ära teha.

Esimees Eiki Nestor

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Meil on olnud pikka aega juttu sellest, et Eesti peaks viima rohkem riiki Ida-Virumaale, ja ühe olulise abinõuna oleme siin tõepoolest välja pakkunud Sisekaitseakadeemia viimise Ida-Virumaale. Valitsus on eitava seisukohtade esitamisel nii praegu kui ka varem lähtunud Riigikontrolli analüüsist, mis tugines kahele lähtepunktile. Üks on see, kas õpetamine võiks seal olla majanduslikult kuidagi tulusam kui mujal või kas selle tulemusena paraneb kvaliteet. Ma usun, et praeguses olukorras on meile kõigile selgeks saanud, et palju tähtsam on selle analüüsi juures see, kas üleviimine võiks olla riigile julgeoleku seisukohalt vajalik. Kas sellest vaatepunktist lähtudes ei oleks mõistlik teemat veel kord analüüsida?

Taavi Rõivas

Aitäh! Reaalse julgeolekut suurendava sammuna olekski võimalik viia Ida-Virumaale praktikabaas. See tähendaks, et kohapeal oleks pidevalt sadu kadette. Praktikabaas tähendab seda, et tegemist ei ole mitte tubase õppetööga, mis otseselt kellegi turvatunnet ei suurenda, vaid tegemist on reaalse kohaga, kus on võimalik näiteks politseinikuks õppida, ja tänavatel on ka rohkem mündris isikuid näha. Ma ei ole kindlasti risti vastu sellele, et kogu Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale viia. Aga kui me vaatame analüüsi, mis on tehtud ajal, mil nii haridus- ja teadusminister kui ka siseminister kuulusid hea küsija erakonda, vaatame neid eelarveeraldise, mida need ministrid omalt poolt olid planeerimas – ja ma kinnitan, et eelmine siseminister ajas väga jõuliselt valitsuses seda, et Sisekaitseakadeemiale 15 miljonit eurot eraldada –, siis see 15 miljonit eurot, mis lõpuks ka eraldati ja mis on jätkuvalt Sisekaitseakadeemia jaoks valitsusel broneeritud, ei ole kahjuks piisav, et kogu õppetegevus Ida-Virumaale viia. Küll aga on see 15 miljonit, kui sinna veel lisada 4,2 miljonit, piisav selleks, et teha olemasolevad õpperuumid korda ja viia praktikabaas, sh realselt sadu inimesi

Ida-Virumaale praktiseerima. Nii et ma usun, et kompromissina on see üksjagu jätkusuutlik.

Esimees Eiki Nestor

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra esimees! Hea peaminister! Saalis on väga palju juttu olnud akadeemia õppekvaliteedi võimalikust langusest, sest ohvitserid ja muud õppejõud ei lähe Ida-Virumaale tööle. Minule kui Eesti kodanikule ja kunagisele Nõukogude Liidu reservohvitserile on täiesti mõistmatu, kuidas saab olla nii, et ohvitser lihtsalt ei lähe. Kas meie ohvitserid on valmis oma kohust täitma ainult Tallinnas?

Taavi Rõivas

Aitäh! See on küll päris hea huumoriga küsimus. Ma usun, et te möönate isegi, et Sisekaitseakadeemia õppejõude ei ole võimalik käsu korras kuhugi saata. Tänapäeval on tegemist ikkagi töösuhtega, kus mõlemal poolel on vaba valik, ja teie paralleel, mis on pärit ühest teisest riigikorraldusest, ei olnud võibolla kõige täpsem. Aga mõtleks ühiselt, millised on meie tegelikud võimalused. Me võime joonistada siin ju plaane ja rääkida imelugusid sellest, et 66,5 miljonit eurot maksev koolimaja on meile jõukohane. Kui selliseid eelnõusid algatab sama erakond, kellel oli selles küsimuses, võib öelda, võimutäius – nii siseminister kui ka haridus- ja teadusminister oli sellest erakonnast –, siis ma usun, et kui nad oleksid väga tahtnud, küllap oleksid nad siis jõudnud selle aja jooksul Sisekaitseakadeemia hoone ehitamisega pihta hakata. Mingil põhjusel seda siis, kui oli ka vastutus kanda, ei tehtud. Küllap saadi aru, et tol hetkel, praeguses ajarusmis ei ole 66,5 miljonit meile jõukohane.

Mõtleme koos, mida me saame teha. Minu meelest võiks praktikabaasi, milleks kulub 4,2 miljonit, kohe ära teha. See oleks esimene samm, mis realselt tooks inimesi ka kohale. Mida veel? Me oleme tegelikult mitmel korral, ka praeguse valitsuse ajal, arutanud, milliseid riigiasutusi võiks viia teistesse piirkondadesse, sh Ida-Virumaale. Kõne all on olnud registreerimiskeskus. Seal on see probleem, et võtab pikalt aega, et leida sellest piirkonnast kvalifitseeritud tööjõudu, aga see ei ole ilmvõimatu. Me oleme arutanud ka seda, et Ida-Virumaal, kus

on küllalt korralik, ma ütlesin, isegi väga hea reaalinete õpetamise tase, võiks olla märksa rohkem võimalusi IT-kõrghariduse omandamiseks. Praegu seda võimalust ei ole. See on konkreetne teema, mida me Katri Raigiga viimati Narvas arutasime. Seda võiks teha, miks mitte. Nii et ruumi Ida-Virumaal olukorra parandamiseks kindlasti on, aga püsime ikka reaalsuse piirides, siis on arutelu palju konstruktivsem.

Esimees Eiki Nestor

Lembit Kaljuvee, palun teine täpsustav küsimus!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra esimees! Hea peaminister! Neid vastuseid kuulates süveneb minus tunne, et Reformierakond ei toetanud akadeemia üleviimist sellepärast, et eelnõu tõi lauale praeguse valitsuse jaoks vale erakond, IRL. See on küll kiuslik küsimus, aga kas see on nii?

Taavi Rõivas

Ei ole. Nagu te teate, on IRL olnud pikalt valitsuses, IRL-il on olnud pikalt siseministri ning haridus- ja teadusministri koht. Ei oleks pruukinud oodata opositsiooni jäämist, et siis eelnõu teha. Oleks saanud juba varem tegutseda hakata, kui oleks olnud kindel veendumus. Valitsuses olles on meil lisaks headele ideedele ka vastutuskoorem kanda. Ja see vastutuskoorem ütleb, et oleks vastutustundetu jätta Muraste väga korralikud hooned sinnapaika ja otsida kuskilt, ma ei tea, perede, pensionäride või tervisesektori arvel, see 66 miljonit eurot. Õelge siis teie, mille arvel see tuleks. Mina praegu seda 66 miljonit eurot ei näe ja ma mäletan, et ka ei eelmine siseminister ega haridus- ja teadusminister oma haldusalades tol hetkel seda summat ei näinud. Selleks, et asjaga tegelikult edasi minna, oleks vaja leida need konkreetset asjad, mis on tehtavad, ja siis me toetame Ida-Virumaad märksa enam. Me võime siin veel kümme aastat pikalt arutada, et äkki oleks tore, kui viiks kogu Sisekaitseakadeemia sinna, pidada debatti, aga debatt iseenesest Ida-Virumaa olukorda ei paranda. Küll aga parandaks Ida-Virumaa seisust see, kui me suudaksime realselt midagi ära teha, ja üks konkreetne asi, millesse ma usun, on seesama praktikabaasi Ida-Virumaale viimi-

ne. Miski ei välista seda, et praktikabaas võib hiljem laieneda, et seal võiks hakata järjest enam konkreetseid erialasid õpetama. Nii et suund tuleb võtta ja reaalseid samme astuda. Aga eelnõude tegemine ja käskotsuste väljakuulutamine, ilma et nendel oleks katteallikat – saate isegi aru, et seda on vastutustundlikul poliitikul väga raske tõsiselt võtta.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Lugupeetud peaminister! Pärnumaa saadikuna esindan ma ühte regiooni, ja kui ma toetasin Sisekaitseakadeemia viimist Ida-Virumaale, siis selle otsusega ma võib-olla kahjustasin Pärnu maakonna Paikuse politseikooli, väga teenekat haridusasutust. Aga ma arvan, et Eesti riik on täpselt nii tugev, kui tugevad on tema regioonid. Kõikides regioonides on häid koole, on häid inimesi ja väga häiriv on kuulda, et ühte või teist riigiasutust ei saa viia mõne regiooni keskusesse, kuna seal ilmselt ei ole kvalifitseeritud kaadrit. Mis puutub Pärnusse, siis Pärnu koolide lõpetajad on Eesti parimate hulgas. Täpselt samamoodi on Ida-Virumaal – seal on väga palju tööstust, kuhu on energeetikuid ja insenere leitud. Aga Sisekaitseakadeemiasse õppejõude ei leita. Kas teie eelmises valimisplatvormis oli kindel lubadus viia Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale?

Taavi Rõivas

Aitäh! Mina ei ole seda argumenti kasutanud, et Ida-Virumaal ei ole võimalik Sisekaitseakadeemiale töötajaid leida. Küllap on, aga anneme aru, et see võtab kindlasti ka aega. Kui me viime ükskõik millisesse Eesti maakonda suure õppeasutuse, kus vajatakse spetsiifilist teadmist, spetsiifilist oskusteavet, siis loomulikult üleöö õppejõude sinna ei leita. See on enesestmõistetav, sest tegemist on ikkagi sedavõrd suure asutusega. Mulle ka väga meeldiks, kui Sisekaitseakadeemia oleks võimalik Ida-Virumaale viia, kas või osaliselt. Ja tegelikult me teemegi kõik selleks, et arvestatav osa Sisekaitseakadeemiast Ida-Virumaale viia. See on reaalne samm, mitte mingi loosungiga vehkimine, mitte mingi eelnõuga vehkimine, see on reaalne asi, mis on võimalik ära teha.

Kui te ütlete, et Eesti riigile on jõukohane ka 66,5 miljonit eurot välja käia, siis öelge ka katteallikas. Kui te ütlete, et Eesti riigi seisukohast on vastutustundlik Muraste kool täiesti tühjaks jätta, teades, et sinna on investeeritud miljoneid eurosid nii Eesti maksumaksja kui ka Euroopa Liidu raha, siis sellega ma lõpuni nõustuda ei saa. Veel kord: Ida-Virumaale on võimalik viia arvestatav osa Sisekaitseakadeemiast. Ida-Virumaal tuleks minu hinnangul pakkuda ka senisest märksa rohkem IT-kõrghariduse omandamise võimalusi, sest vastupidiselt teie väljaöeldule mina just tunnustasin Ida-Virumaal antava hariduse, just keskhariduse, reaalinete õpetamise kvaliteeti. Päris palju on seal ka struktuurset tööpuudust, mis võiks olemata olla, kui seal antaks korralikku IT-haridust. Me teame, et infotehnoloogia valdkonnas on Eestis tööjõupuudus. See võiks olla üks väga selge samm, mida astuda.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Arstiabi kättesaadavus

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija on Marika Tuus-Laul ja küsimus on tervise- ja tööminister Urmas Kruusele. Palun!

Marika Tuus-Laul

Suur tänu! Austatud härra minister! Terviseküsimused on inimestele loomulikult väga tähtsad ja praegu teeb rahvale kindlasti muret hammaste lagunemine. Valitsus vaatab neid protsesse, võiks öelda, suhteliselt külmalt pealt, sest kui me vaatame ka tänast riigieelarvet, siis seda 19-eurost toetust, mis 2009. aastal ära võeti, sinna tagasi pandud ei ole. Keskerakonna fraktsioon andis kevadel sisse ühe seaduseelnõu, mille sisu oli, et eakatele hambaproteesideks mõeldud rahast, mida inimene kolme aasta jooksul ära ei kasuta, saaks ka hambaid ravida. Põhimõte on see, et hoida neid hambaid, mis veel alles on, terveks. Valitsus vastas sellele ettepanekule eitavalt ja nüüd ma küsingi, miks te seda eelnõu ei toetanud. Ma vaatan küll, et peaminister kirjutas vastuse ette, aga palun vastake!

Urmas Kruuse

Auväärt küsija! Ma ei ole päris nõus sellega, et see teema valitsust üldse ei huvita. Haigekassa nõukogu esimehena pean väitma vastupidist, sest haigekassa nõukogu on andnud juhatusele korralduse sellega tegelda ja analüüsida alternatiivseid võimalusi, mis puudutavad inimeste hammaste tervist. Suuhügieen koos hambatervishoiuga mõjutab kindlasti rahva tervist väga oluliselt. Seepärast olen ma veendunud, et seda valdkonda tuleb analüüsida ja võtta ette jätkusuutlikke asju. Aga nii nagu me haigekassa nõukogus kokku leppisime, kohtub haigekassa juhatus veel erialaspetsialistide esindajatega, et tuua siis haigekassa nõukogu ette lõplikud otsustusvariandid, mida võiks käsitleda ettepanekutena.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Härra minister! Probleemi kirjeldus on meil endal, aga vaja on lahendusi. Meil oli tõesti ka arutelu hambaravi tuleviku üle, aga haigekassa juht härra Ross ütles väga selgelt välja, et mitte mingisugust raha – ta ütles seda korduvalt – järgmiseks aastaks ei ole. Ta arvas, et isegi ülejäärmiseks aastaks ei ole raha. Ma saan aru, et me justkui räägime sellest ja justkui otsitakse lahendusi. Ega hambaid ei ravita ilu pärast, hambad mõjutavad kogu organismi. Mina küsin teilt, miks me ei taha siis toetada vähemalt neid vähekindlustatud inimesi – töötuid, üksikemasid, vaeseid. Võiks ju neile anda kas või hammaste profülaktilise läbivaatuse raha, raviks sellest rahast ei jätkugi. Miks me ei võiks pisutki selle teemaga edasi minna? Aga kui me vaatame uut eelarvet, siis seal ei ole selleks midagi.

Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt küsija! Kui me meenutame seda aega, mil see hüvitis kehtis, siis me nägime, et mingil põhjusel kõik inimesed seda ei kasutanud. Me eeldame, et kui me loome midagi, mis on rahva tervisele nii oluline, siis võiks sellest osa saada terve elanikkond. Kui me vaatame probleeme, mis puudutavad laste tasuta hambaravi, siis me näeme samuti seda, et mitte kõik lapsed, sõltumata sellest, et see on haigekassa poolt tagatud, ei kasuta seda

võimalust. Seepärast ma ei mõelnud analüüsi all päris seda, et tuleme kokku ja otsustame lihtsalt ära, vaid analüüsimiseks tuleks laua peale panna kõik need olulised aspektid. Teiseks juhin tähelepanu, et kui me vaatame haigekassa eelarvet tervikuna, vaatame järgmise aasta juurdekasvu, mis jääb natuke alla 50 miljoni euro, siis peame arvestama, et iga-aastaste uute hüvitiste sissetoomine eeldab jätkusuutlikku rahastamist. Ka seda tuleb arvestada. See tähendab, et me peame leidma kõige mõistlikumad vahendid. Aga me peame tunnistama, et praegune profülaktika ei toimi päris nii, nagu me oleme ideaalpildis ette kujutanud.

Esimees Eiki Nestor

Teine täpsustav küsimus, Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Selge see, et vastust me praegu ei saanud, ja me teame, et mingit raha järgmiseks ega ülejäämiseks aastaks ei ole. Kahju küll, oleks võinud selle vana rahagi n-ö tagasi panna. Minu järgmine küsimus on tervishoiuteenuste kättesaadavuse kohta üldhooldekodus. Me teame, et seal on vanad ja haiged inimesed, kes on tihti voodihaiged, nad on toodud sinna võib-olla peale infarkti või insulti ja probleemid on väga tõsised. Aga öde ega arsti nendel haigetel inimestel seal ju ei ole. Muide, me teame, et ega kiirabi ei taha ka sinna minna ja perearst ei lähe juba kauguse tõttu. See on väga keeruline küsimus. Miks ei võiks ikkagi teha nii, et korragi nädalas käiks hooldekodust läbi arst või vähemalt öde? Miks me ei võiks neid inimesi nende eluõhtul natuke rohkem aidata ja veidi paremini kohelda? See on äärmiselt terav küsimus.

Urmas Kruise

Aitäh, auväärt küsija! Kindlasti on väärikas vananemine ja teenused, mida me vanas eas vajame, meie jaoks ääretult olulised. Kui me vaatame kehtivat perearstisüsteemi, siis iga inimene on võimaluse korral valinud endale kõige sobivama perearsti, kes peaks esimeses etapis tema tervisega tegelema. Kui me vaatame eri institutsioone, siis seal on oma lahendused, mismoodi võimalik arstiabi on tagatud. Kui me räägime erakorralisest abist, siis see

abi on tagatud igale Eesti Vabariigi kodanikule lähtuvalt tervislikust seisundist või konkreetsest juhtumist. Kindel on see, et järgmiste aastate jooksul me tahame esmatasandi tervishoidu investeerida rohkem nii personali kui ka teenuste kaudu.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Ei ole saladus, seda teavad kõik inimesed, et eriarstide järjekorrad on väga-väga pikad. Teie olete lahendanud selle olukorra muidugi väga briljantselt: on määratud, milline järjekord võib ühe või teise eriala arsti juurde olla, järjekordadest peetakse kinni, kõik on normi piires, kõik on kuki-muki korras. Tegelikult ei ole inimesed selle olukorraga ikkagi rahul. Ja kui tuleb välja, et mõni inimene polegi arsti juurde läinud ja järjekorras on koht vabaks jäänud, siis ega ta ei tee seda mitte huligaansetel ajenditel, vaid selle paari kuu jooksul on inimene lihtsalt kas terveks saanud või ära surnud. Igal juhul on nii, et need järjekorranormatiivid küll on ja neid täidetakse, aga inimesed ei ole ikkagi rahul, sest vajadused on hoopis teised. Mida te kavatsete ette võtta selleks, et eriarstide järjekordi siiski lühendada?

Urmas Kruise

Aitäh, auväärt küsijad! Kui me vaatame puhtalt statistikat ja eriarstiabi raviteenuste mahtu 2014. aasta esimeses kvartalis, siis see oli 135,4 miljonit, mis on 19 miljoni euro võrra suurem kui eelmisel aastal. See tähendab, et üldine kättesaadavus kindlustatu kohta on paranenud. Kui te viitate järjekordadele, siis peab tõdema, et on nii ettenähtust lühemaid kui ka pikemaid järjekordi ja see on piirkonniti erinev. Kui te küsite, mida me saame ette võtta, siis neid tulevikumeetmeid on mitmeid. Te märkisite oma küsimuses ka seda, et osa inimesi jääb arsti juurde tulemata – ma arvan, et mitte küll päris sellistel põhjustel, nagu teie välja käisite, et nad on kas surnud või on juba terveks saanud. Selliseid inimesi võib olla umbes 10%. Üks asi, mis seda olukorda tulevikus kindlasti leevendada aitab, on üleriigiline eelregistratuur, digiregistratuur. See hõlbustab ühelt poolt registreerimist ja aitab patsiendil

valida endale kõige sobivam vastuvõtuaeg, teiselt poolt annab see aga võimaluse anda paindlikumalt edasi informatsiooni sellisel hetkel, kui üks patsient oma arstiajast loobub. Teine osa ravijärjekordade lühenemisest on kindlasti seotud esmatasandi tervishoiu tõhusamisega.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh! Minu teine küsimus, härra minister, on selline. Praegu on meil niisugune kiirabi korraldus, et kui kiirabipiirkondadele tehakse konkursse, siis magusamate piirkondade pärast on rebimine, aga nende peale, mis millegipärast teenuse pakkujatele ei meeldi, ei tee pakkumist mitte keegi. Pärast on pikka aega kohtuasjad. Alles äsja tuli teade, et nüüd hakkas kiirabi ühes piirkonnas siiski tööle. Kas kiirabi ei peaks kuidagi teistmoodi korraldama, sest kiirabi on ikkagi strateegiliselt tähtis teenistus? Kas ta peab olema erafirmade käes, kes konkureerivad üksteisega? Kas ei võiks olla siiski riiklikult juhitud struktuur, mis oleks selge ja ratsionaalne? Kas ei oleks parem sellest eraõiguslikust asjast loobuda?

Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt küsija! Kindlasti on kiirabi-teenus Eesti riigis strateegiliselt tähtis tervishoiuteenus. Ministrina on mul ääretult hea meel, et järgmise aasta eelarves on ka ligi 2,2 miljonit eurot selleks, et viia lõpuni kiirabi reform, millega Eesti eri piirkondadesse lisandub seitse uut õebrigadi, näiteks Tartusse ja Häädemeestele. Mis puutub praegustesse konkurssitingimustesse, siis kõik konkursil osalejad peavad vastama tingimustele ja nõuetele, mis lähtuvad ennekõike inimese tervisest ja terviseohutusest. See tähendab, et ei ole vahet, milline institutsioon teenust osutab, oluline on, et teenust osutataks kvaliteetselt. Kui te viitate hiljutisele juhtumile Ida-Virumaal, siis konkursi võitja peab tagama 24 tundi ööpäevas kvaliteetse teenuse. Käisin ise seal kohapeal vaatamas ja saan öelda, et kõik tingimused selleks, et tagada kvaliteetne teenus, on loodud ja need kiirabitöötajad, kes enne töötasid teises sihtasutuses, on enamjaolt konkursi võitja

juurde tööle asunud. Nii et selles suhtes ma tervishoiutöötajate kvaliteedis ei kahtle.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Õpetajate palk

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija on Jaak Aaviksoo ja küsimus on peaminister Taavi Rõivasele. Palun!

Jaak Aaviksoo

Austatud peaminister! Teatavasti on valitsus vastu võtnud haridusstrateegia, mis seab eesmärgiks viia õpetajate palk kõrgharidusega töötajate palga keskmisele tasemele ehk 120%-ni riigi keskmisest palgatasemest. Missuguses tempos ja missuguste otsuste najal praegune valitsus soovib selle eesmärgini jõuda? 2015. aasta eelarvest ega riigi eelarvestraategiast 2019. aastani ma niisuguseid kavasid ei leia.

Taavi Rõivas

Aitäh! See eesmärk on meile jätkuvalt vägagi aktuaalne ja loomulikult on me soov, et õpetajate palk kasvaks kiiremini kui vabariigi keskmine. Ainult nii on võimalik jõuda selle eesmärgini. Täpsemalt on õpetajate palga tõusu kohta võimalik lugeda tänasest lehest, kus haridus- ja teadusminister kirjeldab, mismoodi on plaanitud tõsta miinimumpalka. Sellelesama haridus- ja teadusministri väljütlemisele tuginedes saab öelda, et kasv 800 eurolt 880 eurole on märkimisväärne. Kõigi eelduste kohaselt on see märgatavalt suurem kui keskmine palgatõus. Samuti on ka õpetajate palgafondi kasv keskmiselt minu informatsiooni kohaselt kiirem. Kuidas selle värskelt kokkupandud eelarve sees on võimalik jaotusi teha ja milliseid struktuurilisi korrigeerimisi igalt omavalitsuselt eeldatakse, seda saab haridus- ja teadusminister teile täpselt öelda. Ma võin öelda eelarve kohta niipalju, et omavalitsustele antav haridustoetus kasvab 205,8 miljonilt 223,6 miljonile. Sellest lõviosa, nagu te teate, on munitsipaalkoolidele antav õpetajate palgatoetus ja kogu selle summa kasv on 9,2%. Lisades siia teadmise, et valitsuse jaoks on õpetajate palga kasv prioriteet, võib olla kindel, et ka

need sisemised jaotused tulevad just sellised, et see raha reaalselt õpetajateni jõuaks.

Esimees Eiki Nestor

Jaak Aaviksoo, palun!

Jaak Aaviksoo

Küsin seda natuke ka sellepärast, et varasematel aastatel oli õpetajate palga kasv selge prioriteet ja peaaegu kõik haridussektori vahendid said sinna suunatud. Seetõttu õnnestus kahe aasta jooksul tagada ka 25%-line kasv ja selle aasta lõpuks ulatub õpetajate keskmine palk üle 1000 euro. Aga nüüd on aina rohkem kuulda, et valitsus valmistab ette otsuseid, mis võimaldavad kasutada õpetajate palgaraha ka teistel eesmärkidel kui õpetajatele palga maksmiseks, mis kindlasti palgatõusule kaasa ei aita. Kas niisugused kavad on olemas ja kas te isiklikult toetate õpetajate palgaraha kasutamist teistel eesmärkidel?

Taavi Rõivas

Aitäh! Detsibellid ja sisu peavad alati olema kooskõlas. Eks sellega on nii, et kui mõnest teemast väga palju ei räägita, siis ei saa veel väita, nagu ei oleks see teema prioriteetne. Ma olen täiesti kindel, et nii nagu tänastest lehtedest on võimalik lugeda, et õpetajate palga tõus on järgmisel aastal valitsuse jaoks jätkuvalt prioriteet, on seda võimalik veel ja veel ka avalikult kuulda. Ma pean väga kohaseks haridus- ja teadusministri sellist käitumist, et ta ütles selle protsendi ja summa välja siis, kui tal oli kindlus, et eelarves on selleks ka raha ette nähtud. Eri aegadel on eelarveläbirääkimisi peetud väga erinevalt ja on tehtud ka nii – ma ei viita kellelegi konkreetset ega taha kellelegi midagi ette heita –, et kõigepealt on mindud summaga avalikkuse ette ja alles pärast seda läbirääkimislaua taha. Praegu on haridus- ja teadusminister minu hinnangul käitunud väga korrektselt, ta on saanud kõigepealt kindluse, et eelarves on selline summa ette nähtud. Ja nagu te tänases lehes öeldu põhjal võite veenduda, ei ole kellelgi põhjust ka häbeneda neid summasid otse välja öelda.

Ma kinnitan teile, et teie mure oma endise valdkonna pärast, mis on iseenesest ju igati mõistetav, on selles mõttes asjata, et ka praegu hoolitsetakse selle eest, et õpetajatel palgad kasvaksid.

Esimees Eiki Nestor

Jaak Aaviksoo, palun teine täpsustav küsimus!

Jaak Aaviksoo

Mul on natuke ebamugav, aga ma siiski kordan oma küsimust, sest vastus oli küll huvitav, aga paraku ei puudutanud see mu küsimust. Ma küsin siis veel kord. Palgaraha on jagatud viimastel aastatel sihtotstarbeliselt kohalikele omavalitsustele õpetajate palkadeks, sh põhikoolidele ja gümnaasiumidele eraldi. Minule teadaolevalt on valitsuse jaoks ette valmistatud materjalid, mis edaspidi võimaldaksid selle rahaga vabamalt ringi käia ja kasutada seda ka teisteks kuludeks, mitte ainult õpetajate palkadeks vastavas kooliastmes. Minu küsimus on järgmine: kas niisugused jutud vastavad tõe ja kas te isiklikult toetate õpetajate palgafondi kasutamist teistel eesmärkidel?

Taavi Rõivas

Aitäh! Üksjagu keeruline on ju kuulujutte kommenteerida. Ma arvan, et teil tekib õige pea võimalus küsida haridus- ja teadusministri käest siitsamast puldist, kas tema majas on mingid plaanid mingis küsimuses või ei ole, ja siis saab nendele kuulujuttudele ühemõtteliselt ka joone alla tõmmata. Aga see on küll selge, et raha, mis on ette nähtud õpetajate palkadeks, tuleb ka kulutada õpetajate palkadeks. Siin ei saa minu hinnangul mingit kahtlust või kaheti mõistmist olla.

Esimees Eiki Nestor

Riigikogu infotund on lõppenud. Riigikogu tänab valitsuse liikmeid küsimustele vastamast.

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Algab täiskogu VIII istungjärgu kolmanda tööpäeva kolmapäevane istung. Nüüd on suurepärase võimalus anda üle eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Head kolleegid! Lugupeetud juhataja! Tunnud vandeadvokaat Indrek Sirk on väga taba-

valt öelnud, et tanklates alkoholi müüa on sama kui müüa pangakontorites tulirelvi. Leiame, et bensiinjaamad ei peaks tegelema mitte alkoholsete jookide, vaid kütuse müümisega. Kindlasti ei ole alkoholimüük bensiinjaamades kooskõlas valitsuse vastu võetud alkoholipoliitika rohelise raamatuga. Igati mõistlik oli mõni aasta tagasi kehtestada Tallinna eskujul üle Eesti öise alkoholimüügi piirang. See on kindlasti meile kasu toonud. Aga valitsuse viimase aja sammud alkoholipoliitikas on tehtud kõik tagasi, mitte edasi. Sellest tulenevalt esitan koos kolleegidega Keskerakonna fraktsioonist justiitsminister Andres Anveltile arupärimise kokku nelja küsimusega ja me palume ministril neile lähiajal vastata.

Esimees Eiki Nestor

Heljo Pikhof, palun!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Annan Riigikogu sotsiaalkomisjoni palvel üle ühe eelnõu. Riigikogu sotsiaalkomisjon algatab tulenevalt õiguskantsleri ettepanekust nr 27 raseduse katkestamise ja steriliseerimise seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega tühistatakse alaealise isiku raseduse katkestamise piirangud, mis on vastuolus põhiseadusega. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

Heili Tõnisson

Austatud härra juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kuus seaduseelnõu. Esiteks, riigilõivuseaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Teiseks, riikliku matusetoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Kolmandaks, riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu. Nende kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt. Neljandaks, õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Viiendaks, sotsiaalmaksuseaduse ja ravikindlustuse seaduse

muutmise seaduse eelnõu. Nende seaduseelnõude menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski. Kuuendaks, 2015. aasta riigieelarve seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kokku on vastu võetud seitse eelnõu ja üks arupärimine. Juhatus toimetab nendega kodu- ja töökorra seaduse kohaselt.

1. Peaminister Taavi Rõivase poliitiline avaldus

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Peaminister Taavi Rõivas on avaldanud soovi esineda poliitilise avaldusega. Kokkuleppel Riigikogu juhatusel on selleks avalduseks aega kuni 20 minutit. Oleme ka kokku leppinud, et pärast seda avaldust peaministrile küsimusi ei esitata, aga fraktsioonide esindajatel on õigus osaleda läbi- rääkimistel. Palun, peaminister Taavi Rõivas!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Äsja andis valitsus teile üle 2015. aasta riigieelarve seaduse eelnõu. Eelarvet koostades lähtusime sellest, et meie siht on kasvatada Eesti inimeste kindlustunnet. See tähendab eestimaalaste suuremat heaolu. See tähendab teadmist, et rahaasjad on korras. See tähendab garanteeritud julgeolekut. Hea Riigikogu! Valitsus andis teile üle kindlustunde-eelarve.

Käesolevat aastat on saatnud tumeda varjuna Ukrainas toimuv. Ukrainal on naaber, kes ei austa piire ja viib läbi agressiooni sõltumatu Euroopa riigi vastu. See naaber on meil Ukrainaga teadagi ühine. Et see mõjutab ka meie kindlustunnet, on paratamatu, aga idanaabri agressiivsus ei ole meile uudis. Me oleme te gutsunud targalt ning osanud end hästi kaitsta. Eesti on maailma suurima ja tugevaima sõjalis- poliitilise alliansi liige ja kollektiivkaitse toimimises ei ole kahtlust. Oleme teinud kõik selleks, et me ei oleks enam kunagi üksi. Septembri alguses toimunud NATO tippkohtumine andis meile selle kohta veel kord kinnituse. NATO käsitleb rünnakut ühe oma liikme vastu rünnakuna kõigi vastu. Kolm nädalat tagasi

Eestit külastanud Ameerika Ühendriikide president Barack Obama ütles meile otse: "NATO abiga ei kaota Eesti kunagi oma iseseisvust."

"Kuid just eestlaste truudus oma väärtushinnangutele ja meie sõprade poolehoid eesti jonnile lubavad meil täna ja homme arvestada nende abi sarnaselt, aga tõhusamalt kui minevikus," ütles president Lennart Meri siitsamast kõnepuldist 2001. aastal. Nõustun temaga nüüd, 13 aastat hiljem, täiel määral. Ent eelkõige on meie julgeolek kindlalt kaitstud seetõttu, kuna me oleme ise valmis tegutsema oma riigi kestmiseks, et me saaksime ise teha neid valikuid, mida meie vajalikuks peame. Seetõttu kulutame ka tuleval aastal riigikaitsele summa, mis vastab 2%-le SKT-st, ja lisaks katame liitlaste vastuvõtmisega seotud kulud. See on kokku 412 miljonit eurot. Me maksame oma riigi kaitse eest vajalikku hinda, sest meie vabadus on hindamatu. Peaministrina kinnitan: Eesti on kindlalt kaitstud.

Niisama oluline kui sõjaline kaitse on riigisisene turvalisus. Riigikaitse ei ole üksnes kaitseväe ülesanne, sellega tegelevad kõik riigiasutused, tegelikult kogu ühiskond. 2015. aasta eelarvesse oleme kavandanud investeringud pääste-, piirivalve- ja politseihoonetesse ning -varustusse. Need investeringud parandavad töötingimusi ja muudavad meie inimeste turvalisuse kaitsmise veel efektiivsemaks ja tulemuslikumaks. Põhimõttelise tähtsusega investeringud teeme järgmisel aastal Eesti idapiiril. Alustame piirihoone puhastamisest, rajame korraliku aia ning investeerime senisest veelgi enam nüüdisaegsesse valvetechnikasse. Eksivad need, kes ütlevad, et Eesti piir on praegu halvasti valvatud. Aga saab veel palju paremini ning investeringutega teeme idapiiril töötavate sadade meeste ja naiste töö märksa tõhusamaks.

Kindlustunne on meile oluline ka majanduses. Kevadel ja suvel peeti päris võimalikuks, et Eesti majandus on jõudnud järjekordsesse langusesse. Nüüd me teame, et nii see ei olnud. Kuid me teame ka, et majandusprobleemid Euroopas ja meie naaberriikides teevad meilgi kasvamise keerulisemaks. Prognoosi kohaselt kasvab majandus järgmisel aastal 2,5%, kuid riskid on suured ja asjad võivad minna ka teisiti. See tähendab, et meie plaanid peavad olema tehtud varuga. Riigieelarve on koostatud loomulikult konservatiivselt. Meie

eesmärk on valitsussektori struktuurne eelarve ülejääk 0,8% SKT-st, see on märgatavalt enam kui kevadel kavandatud 0,2%. Me oleme valmis ka puhuks, kui tegelik elu ei hooli prognoosidest.

2015. aasta eelarve tulud on 8,4 miljardit eurot ja kulud 8,5 miljardit eurot, mis on ligikaudu pool miljardit eurot enam kui 2014. aastal. Selline kasv on võimalik osalt ka parema maksukogumise tõttu, mis on saanud võimalikuks tänu töötamise registri loomisele ja muudatustele käibemaksu kogumisel. Pingutused maksude õiglasemaks kogumiseks jätkuvad ka tuleval aastal. Samas rõhutan, et maksukoormus ei kasva, ja see on valitsuse teadlik otsus. Laenuvõtmisel on riik tasakaalukas ja mõtleb järeltulevatele põlvetele. Kui laenata pole vaja, siis seda ka ei tehta.

2015. aasta eelarve on koostatud arvestades, et riigilt palka saavate töötajate osakaal ei tohi paisuda, riik peab toimima tõhusalt ja tulemuslikult. Plaanitud reformid teeme just selle nimel, et tulevikus oleksid kulud väiksemad, kuid tulemused praegusest paremad. Ma nimetan vaid mõnda kavandatavatest reformidest: töövõimereform, koolivõrgureform, kiirabireform, politsei menetlustöö tõhustamine, kohtumenetluse kiirendamine. Tuleval aastal kasvab riigieelarvest palka saavate töötajate palgafond vähemalt 3%, kusjuures õpetajate ning sotsiaal-, kultuuri- ja sisejulgeolekutöötajate palgad kasvavad sellest märksa enam. Sisemised ümberkorraldused annavad võimaluse palku kasvatada palgafondi kasvust veelgi enam.

Järgmisel aastal saavad reaalselt kättesaadavaks paljud Euroopa struktuurifondide vahendid, mille esimesed taotlusvoorud avatakse juba lähima kuu-kahe jooksul. Me kasutame Euroopa raha selleks, et teha muudatusi, mis annavad pikaajalise positiivse efekti, olgu selleks kas tootlikkuse ja lisandväärtuse kasv, uued teadmised ja oskused, Eesti elanike kasvav heaolu või reformide tegemine.

Riik tohib majandusse otseselt sekkuda nii harva kui võimalik ja üksnes seal, kus see on vajalik. Üheks riigi olulisemaks panuseks majanduse edendamisel on taristuprojektide finantseerimine. Nii jätkuvad mitmed suured tee-ehitustööd ja raudteevõrgu arendamine. Uue arengukiirenduse saab e-riik.

2015. aasta eelarve sisaldab tööjõumaksude alandamist, väheneb tulumaksuäär ja töötus-

kindlustusmaks, samuti kasvab maksuvaba tulu. Tööjõumaksude vähendamine toetab tööhõivet ja suurendab perede sissetulekut. Siinkohal on õige meelde tuletada paari nädala eest avaldatud OECD riikide maksusüsteemi konkurentsivõime indeksit. Kõige konkurentsivõimelisem maksusüsteem on Eestis. See näitab, et me oleme olnud õigel teel. Aga et tipus püsida, tuleb edasi minna, alandada tööjõu maksukoormust ning hoida maksusüsteemi liigse keerukuse ja bürokraatia eest. Edu ei tohi meid uinutada, me peame väsimatult otsima innovatiivseid lahendusi, et tipus püsida.

Üks kõige keerulisemaid ülesandeid, millega Eesti riigil tuleb tegelda veel aastaid ja aastakümneid, on rahvastiku vähenemine ja vananemine. Siin ei ole lihtsaid ja kiireid lahendusi, aga me ei ole kaugeltki veel ära kasutanud kõiki võimalusi selle ülesande lahendamiseks. Meie seas on hulgaliselt neid, kes soovivad tööelus osaleda, kuid on seni olnud kõrvale jäetud. See ei ole olnud ebaõiglane mitte ainult nende inimeste, vaid kogu ühiskonna suhtes. Osalise töövõimega inimeste tööleaitamine teeb Eesti mitmes mõttes tervemaks. Keegi ei tohi Eestis olla kõrvale jäetud ning selleks on oluline jätkata töövõimereformi ettevalmistamist. Järjest vähenev tööpuudus ning suurenev tööjõupuudus ainult kinnitavad, et aeg reformiks on küps.

Heas õppekeskkonnas, kui puuduvad majanduslikud mured, läheb ka teadmiste omandamine ladusamaks. Valitsus jätkab koolivõrgu korrastamist, kasvavad õpetajate palgad ning mitmed õppuritele, sh doktorantidele, mõeldud toetused.

On oluline, et Eesti pered suudaksid võimalikult hästi toime tulla. Kõige kindlam toimetuleku tagatis on loomulikult tasuv töö. Kuigi tööpuudus Eestis väheneb ning palgad kasvavad, on ka neid, kes vajavad riigilt tuge. Teile üleantav eelarve näeb ette katte mitmetele kaalukatele otsustele, mis parandavad perede toimetulekut ja annavad kindlustunde homse päeva ees. 2015. aastast suurenevad oluliselt lapsetoetused ning tõuseb lastega perede toimetulekupiir. Kõige enam, kokku 90 euronit, kasvavad lapsetoetused nendel peredel, kes riigi tuge kõige enam vajavad. Perede sissetulekut suurendavad ka eespool nimetatud tulumaksulangus ja maksuvabastuse tõus.

Kindlustunnet vajavad ka ühiskonna vääriskaimad liikmed. Soovin rõhutada, et pensionid kasvavad kevadel keskmiselt 5,9%, ning me hoolitseme ka selle eest, et keskmine vanaduspension, mis tõuseb 374 eurole kuus, oleks tulumaksuvaba.

Osa kindlustunnet toetub teadmisele, et meie elukeskkond säilib elamisväärseks tulevikuski. Lisaks harulduste kaitsmisele ja Eesti looduse eripära säilitamisele teeme investeringuid saastunud alade ja veekogude korrastamiseks ning puhta joogivee tagamiseks.

Tuleva aasta eelarves teeme olulisi investeringuid ka eesti kultuuri heaks. Nimetan vaid kahte: me alustame Arvo Pärdi Keskuse rajamist ning viimasena suurtest teatritest saab kapitaalselt uuendatud Ugala.

Head kuulajad! Kui valitsus kevadel ametisse asus, kritiseeriti valitsuskoalitsiooni liigse ambitsioonikuse pärast. Mul on hea meel tõdeda, et oleme endale seatud eesmärged täitmas. 2015. aasta eelarve lähtub kevadel kokkulepitud eesmärkidest ja põhimõtetest ning arvestab ka väliskeskkonnaga, mis pole meie ette seadnud mitte just meeldivaid probleeme. Järgmise aasta eelarve pakub kindlustunnet kõigile Eestis elavatele inimestele. Ta annab kindluse, et Eestis on turvalisem elada. Ta annab kindluse, et perede elu läheb paremaks ja tulevase põlvkondi ei koormata võlgadega. Ta annab kindluse, et me suudame toime tulla ka siis, kui maailmas lähevad asjad loodetust kehvemini. Kõige lõpuks loodan, et ta kasvatab meie kindlust enesekindluse tähenduses. Kasutan kümnevõistleja Mikk Pahapilli sõnu: "Sa pead teadma, mida teed. Ikka enesekindlalt, mitte uisapäisa. Enesekindlus on alus."

Austatud Riigikogu! Teile üle antud 2015. aasta riigieelarve seaduse eelnõu on koostatud vastutustundlikult, see pakub kindlustunnet Eesti elanikele nii lühemaks kui ka pikemaks ajaks, nii otsesemas kui ka kaudsemas tähenduses. See on parim eelarve, mida praegustes oludes saab teha. Seda pole sugugi mitte vähe. Seetõttu kutsun teid üles toetama valitsuse esitatud eelarvet ning soovin teile konstruktiivset arutelu. Tänan! Jõudu tööle!

Esimees Eiki Nestor

Avan läbirääkimised. Keskerakonna fraktsiooni nimel Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud valitsusliikmed! Head kolleegid! Hetk tagasi anti meile üle tuleva aasta riigieelarve eelnõu. Me oleme sellest viimastel nädalatel palju head kuulnud. Kui tsiteerida peaministrit, siis uue enesekindla kantseliidi käibeletulek on jätnud peaaegu mulje, et selles eelarves ei olegi tulusid vähem kui kulusid. Aga me oleme samas olukorras nagu matustel, kus lahkunust räägitakse ainult head. Ma olen kindel, et siin Riigikogus ees ootavad kolm sisukat töökuud toovad välja ka eelarve teise külje.

Järgmise aasta riigieelarve prioriteedid on peaministri hinnangul Eesti inimeste kindlustunne, julgeolek, heaolu kasv ja perede toimetulek. Ma usun, et sellele kirjutavad alla küll kõik Riigikogu fraktsioonid. Me tahame, et tänavatel oleks pimedatel sügisõhtutel julge jalutada. Me tahame, et siis, kui punane kukk tegutseb, jõuaksid tuletõrjujad igasse Eesti paika õigel ajal. Me tahame, et Eesti inimestel oleks siin järjest parem elada ning riik soosiks suurperesid ja laste kasvatamist. Paraku ei tohi see jääda vaid loosungiks ja Keskerakond ei lasegi sel loosungiks jääda. Miks ma viitan loosungile? Sest kus on kindlustunne, kui sisejulgeoleku või Siseministeeriumi haldusala eelarve on selles eelarves peaaegu külmutatud?

Järgmise aasta riigieelarves on sees vähemalt kolm asja, mille eest Keskerakond on juba aastaid seisnud: tasuta koolitoidu jõudmine gümnaasiumiastmesse, universaalse lapse-toetuse tõus ning pensionide väljamaksmine indeksi täies väärtuses. Kui tulumaksuvaba miinimumi üle tekib alati vaidlus, kas peale rahandusministri on veel keegi seisnud selle suurendamise eest, siis koolitoidutoetuse puhul seda küsimust kindlasti tekkida ei tohiks. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatuste kohaselt kehtestati tasuta koolilõuna 1.–4. klassini aastal 2002 ja seejärel, aastal 2006, laiendati seda tervele põhikoolile ja ka kutsekoolile. Mõlemal korral oli haridusministriks meie kolleeg Mailis Reps. Keskerakond on sellest ajast peale üritanud kehtestada tasuta koolilõunat ka gümnaasiumiõpilastele. Selles Riigikogus oleme selleteemalise eelnõu algatanud kahel korral: 5. aprillil 2011 ja 10. aprillil 2014. Lugesdes nüüd laual olevat valitsuse eelnõu, on näha, et seal on lähtunud ka Keskerakonna eelnõu

seletuskirjast. Meile ei olegi oluline, kelle allkirjaga eelnõu kindlustab gümnaasiumiõpilastele tasuta toidukorra, kuid paraku on valitsus siingi teinud Tootsi kombel ainult pool rehken-dust. Toiduainete hinna kiire tõus on teinud koolitoitlustajatele väga raskeks pakkuda 78 sendi eest tervislikku sooja koolilõunat. Võrreldes 2010. aastaga on toiduainete hinnad kasvanud 23,1%, aga samal ajal on koolilõunatoetus suurenenud vaid 4%. Meie eesmärk on endiselt suurendada koolilõunatoetust vähemalt ühe euroniga, mis on reaalne kulu.

Järgmise aasta riigieelarve likvideerib lõpuks ka ühe suure häbiplaki, selle, et lapsetoetust pole kümme aastat suurendatud. Selle kümne aasta jooksul on toiduainete hinnad tõusnud 61,6% ja eluasemekulud enam kui kaks korda. Me arvame, et see ei tohiks olla ühekordne tõus, lapsetoetus ei tohiks jääda taas kümneks aastaks külmutatuks. Minimaalne, mida saab pakkuda lastega peredele, on see, et universaalset lapsetoetust indekseeritakse samamoodi nagu pensione ning see liigub kaasa elukalliduse tõusuga.

Järgmise aasta suuremad probleemid on peale sisejulgeoleku kindlasti ka kohalike teede rahastamine ning põllumajandustoetused. Kui siiani sätestas teeseadus, et 75% kütuseaktsiisist suunatakse teehoidu, siis kevadel uue koalitsiooni hääletega vastuvõetud seadusmuudatus seda enam ei taga. Loomulikult ei tähenda see automaatselt kohaliku teehoiuraha ära-kadumist, aga kogemus näitab, et nii on juhtunud, kui seadusega pandud kohustus ära on kadunud. Eesti põllumees, nagu me teame, näeb vähem päikest kui tema lõunamaa kolleegid, aga samas on tema toetused väiksemad kui Lõuna-Euroopas. Siin on Euroopa Liit appi tulnud ja võimaldab Eesti riigil maksta suuremaid toetusi, mida Eesti eelarves praegu näha ei ole. Põllumeestele mõeldud eelarveosa hoopis kahaneb.

Keskerakond lubab järgmisel kolmel kuul väga konstruktiivset arutelu. Me teeme kindlasti oma muudatusettepanekuid.

Esimees Eiki Nestor

Kas Kadri Simson soovib lisaagea?

Kadri Simson

Jah. Ma kasutan lisaagea eelarve esimesel, teisel ja kolmandal lugemisel. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Sõnavõtusoove on veel. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel Urmas Reinsalu, palun! Kolm minutit lisaaega Urmas Reinsalule.

Urmas Reinsalu

Härra peaminister! Austatud Riigikogu liikmed! See eelarve on vahe-eelarve enne järgmisi, 2015. aasta valimisi. Avaldan valitsusele tunnustust, et valitsus sai eelarve tegemisega hakkama ja suutis selle õigel ajal Riigikogule esitada. Kindlasti on selles eelarves hulk asju, mis tuli ära teha, mida parlament on otsustanud ära teha, ja nende tegemine on igati mõistlik.

Kui kõnelda kesketest, suurema kaalu ja mõjuga asjadest selles eelarves, siis pean oluliseks rõhutada, et selles eelarves ületavad kulud tulusid. Kui varem oli Eesti rahanduspoliitiline eesmärk viia eelarve 2015. aastaks nominaalselt tasakaalu, siis praeguse eelarveprojekti puhul on selge, et seda eesmärki ei suudeta täita. Me jõuame olukorda, kus meie võlad on 320 miljoni euro võrra suuremad kui reservid.

Peaminister ütles oma kõnes, et me peame olema konservatiivsed, sest meie majanduse väljavaadete tulevik võib olla määramatu. Sellele on IRL tähelepanu juhtinud ja juhib edaspidigi. Eriti oluline on jälgida, mis toimub tegeliku rahaga ehk laenude ja reservidega. On fakt, et selle eelarvega riigi varad kokkuvõttes vähenevad ja me elame kogutud reservide arvel. Küsimus on, kas meil on kriis, mida tuleks leevendada, või kasvuaeg, kui tuleks reserve koguda. Seega, Eesti riigi netovarad vähenevad, keskvalitsus kulutab 2015. aastal ligi 150 miljoni euro eest reserve, mis on oluliselt enam kui pensionisamba lubatud taastamiseks kuluvad 51 miljonit eurot, mida on toodud eelarve tasakaalu eiramise peamise põhjusena. Seega, reservid ei kulu ka võlgade tasumiseks või olulisteks investeeringuteks, vaid pigem jooksvateks kuludeks. Õhku jäävad küsimused, miks kasutatakse reserve jooksvate kulude katmiseks. Mida me teeme siis, kui majandus riskistsenaariumi kohaselt reaalselt kahaneks, ning kui pika ja sügava kriisi üleelamiseks meie aina väiksematest reservidest sellisel juhul piisab? Need küsimused on kesksed eel-

arve vastutustundliku ehk rahanduspoliitilise poole mõttes.

Teiseks, peaminister kõneles siin sellest, et tuleb anda peredele kindlustunnet. Üks kõige kessem asi, kuidas riik saab oma demograafiliste meetmetega anda kindlustunnet, on see, et me ei anna ebakindlust, kindlusetust sisendavat signaali, et riik murrab oma sõna. Mul on kahju, et selle aasta suvel koalitsiooni häältega läbisurutud seadusmuudatus, et emapension kaotatakse 2015. aasta algusest, mis sisaldub ka selles eelarves, tähendab, et me oleme andnud signaali, et neile vanematele, kes on oma lapsed üles kasvatanud, ei paku riik kindlustunnet, vaid loob ebakindlust.

Kolmandaks, inimeste majanduslik toimetulek. Tulumaksuvaba miinimumi kümneeurone tõus, mis jätab inimestele, kõigile inimestele, kes saavad tulu, kaks eurot täiendavat palgaraha kätte, on samm õiges suunas, aga ei lahenda tegelikult seda probleemi, et inimestel on raske majanduslikult toime tulla. Isamaa ja Res Publica Liit saatis eile kooskõlastusele madalapalgaliste maksureformi seaduse eelnõu koos seletuskirjaga. Meie mõtteviis on lihtne: riiklike maksude kaudu tuleb soosida eeskätt seda, et inimesed ise hakkama saaksid, ei ole otstarbekas maksustada ühelt poolt tulumaksuga ja teiselt poolt anda sotsiaaltoetusi inimestele, keda võiks aidata just maksusoodustuse abil. Meie ettepanek on lihtne ja selge: kehtestada Eestis madalapalgalistele maksuvabastus. See on tegelik meede, mis loob juurde töökohti, elavdab majandust ja lahendab väga suure ühiskonnarühma toimetulekuprobleeme. Esiteks aitab see vähendada vaesust. Teiseks aitab see kaasa sellele, et palgatööd tegev inimene elaks oma palgast ära ilma sotsiaaltoetusi vajamata. Kolmandaks parandab see inimeste motivatsiooni töötada ning aitab kaasa töötuse vähenemisele. Ka see on tegelik küsimus, mis kuulub 2015. aasta valimiste eel lahendamisele kõigi erakondade debatis.

See eelarve on vahe-eelarve, see on valituskoalitsiooni valimisteks valmistumise eelarve. 2015. aasta valimiste eel otsivad erakonnad vastuseid tegelikele küsimustele ja Eesti ees seisvatele pikaajalise mõjuga valikutele. Kesksed küsimused on järgmised. Esiteks, inimeste toimetulek. Teiseks, majanduse väljavaated ja see, kuidas on riigil võimalik oma poliitiliste sammudega ja majanduspoliitika

abil Eesti majandust tõusule viia. Kolmandaks, see eelarve on koostatud rutiinist lähtudes. Ka sellest rutiinist lähtudes, mis puudutab Eesti riigi organisatsiooni ja ülalpidamiskulusid. Peaminister tõi eelarve vorusena välja, et see on täpselt samasugune nagu varem. Aga minu küsimus on selles, kas seda riiki või riigiaparaati, mis meil praegu on, on meil pikemas vaates jõukohane ülal pidada. Ka see on tegelik küsimus, millele Eesti erakonnad peavad ühel või teisel moel vastust pakkuma ja mis tuleb kindlasti arutlusele nii parlamendis eelarve menetluse ajal kui ka Riigikogu valimiste eel.

Peaminister puudutas oma kõnes riigikaitset. See on erakondadeülene küsimus. Isamaa ja Res Publica Liit on teinud ettepaneku sõlmida erakondade vahel meie iseseisva kaitsevõime tugevdamiseks riigikaitse kokkulepe, et riigikaitseküsimused ei oleks päevapoliitiline mängukann või turundustegevus selles stiilis, et käin ühe idee välja, kui ühiskonnas tekib arutelu, siis võtan selle tagasi ja käin välja järgmise idee. See peab olema pikaajaline ja püsiv töö ning see peab olema kõigi poliitiliste jõudude ühistöö. Aitäh teile!

Esimees Eiki Nestor

Reformierakonna fraktsiooni nimel Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Austatud esimees! Austatud peaminister! Head kolleegid! Riigieelarve koostamine on igale valitsusliidule keeruline ülesanne. Pildid, mida opositsioonipoliitikud kevadel maalisisid riigieelarve süngetest väljavaadetest, ei ole teoks saanud. Tulude laekumine on olnud isegi parem kui planeeritud ja majanduse väljavaated püsivad mõõdukalt optimistlikud. Riigieelarve kava valmis valitsuses tavapäraselt pingeliselt ja emotsionaalselt, aga kõrvaltvaatajana võin öelda, et minu mulje põhjal toimus see varasemate aastatega võrreldes isegi konstruktiivsemalt ja ladusamalt.

Tulude laekumine on ka tänavu olnud oodatust parem ja järgmisel aastal on oodata üle 6% suuremat maksutulude laekumist kui sel aastal. Rahandusministeeriumi koostatud suvine majandusprognos, mis on eelarve alus, lubab järgmiseks aastaks 2,5% majanduskasvu. See langeb kokku eile avaldatud Eesti Panga uuen-

datud majanduskasvuprognosiga. Tõsiasi, et maksutulud laekuvad kiiremini, kui majandus kasvab reaalnäitajates, on tingitud sellest, et peale majanduse reaalkasvu mõjutab maksutulude laekumist ka SKT nominaalkasv ja muutused majanduse struktuuris. Jooksvates hindades kasvab majandus 6% ja maksutulude laekumist mõjutab eelkõige majanduse nominaalkasvu näitaja. Maksutulude head laekumist mõjutavad ka eratarbimise ja palkade kiirem kasv, samuti riigi meetmed maksude paremaks kokkukogumiseks. Kiire palgakasv ja tööhõivenäitajate püsimine kergitavad sotsiaalmaksulaekumist. Sellepärast ei kannata kriitikat väide, et eelarvetulude kasvuallikad pole teada. On küll teada. Järgmisel aastal avanevad ka Euroopa Liidu uue finantsperioodi vahendid. Neid on võimalik suunata tee-ehitusse, koolivõrgu arendamisse, kultuurivaldkonda, keskkonnaprojektidesse ja mujale ning edendada tootlikkust ja e-riiki. Tänu uue perioodi vahenditele kasvavad ka mittemaksulised tulud.

Opositsioon on millegipärast rõhutanud, et tegemist on valimisaasta eelarvega. Ka valimisaastal tehakse riigieelarvet ja kui julgeolekulukord nõuab panustamist välis- ja sisejulgeolekusse, siis tuleb kaitsevõimet ja sisejulgeolekut tugevdada ka valimisaasta eelarves. Ka inimeste toimetulek ja kindlustunde parandamine on valdkonnad, millesse tuleb panustada nii palju kui võimalik. Riigieelarve seis võimaldab suurendada nii lastega perede sissetulekut kui ka pensione ja avaliku teenistuse töötajate palka. Selleks, et riik oleks valmis toimetulemiseks sisemiste ja välimiste ohtudega, parandab järgmise aasta riigieelarve riigi kaitsevõimet ja panustab sisejulgeolekusse. Kaitsekulude eelarve kasvab tänavuse aastaga võrreldes 28 miljoni euro, sisejulgeoleku eelarve aga 21 miljoni euro võrra. Piiri turvalisuse parandamiseks eraldatakse lisaraha juba tänavu ja järgmise aasta eelarves nähakse ette lisavahendid. Peale investeringute tehnikasse kasvavad piirivalvurite palgad enam kui riigieelarvesse planeeritud üldine palgatõus. Tuntava kasvuga on eelarves ka sotsiaalkaitsekulud: pensionideks kulub üle 100 miljoni euro rohkem kui tänavu, peretoetuste eelarve kasvab 78 miljoni euro võrra. Lastega perede ja eakate kindlustunde parandamine on eelarvekava selge prioriteet.

Selleks, et majanduskeskkond kasvu soodustaks, on tähtis hoida maksusüsteem riikide võrdluses konkurentsivõimelisena ja liikuda edasi tööjõumaksude alandamise poole. Tulumaksumäär ja töötuskindlustusmaks langeamine ning tulumaksuvaba miinimumi suurendamine ...

Palun kolm minutit juurde!

Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaega.

Aivar Sõerd

... on reaalsed sammud tööjõumaksude vähendamiseks. Üldine maksukoormus jääb tänavusele tasemele. Eelarvekava järgib nii Euroopa Liidus kui ka meil riigisiselt kokku lepitud fiskaalraamistikku ja on koostatud majanduskasvu toetavalt. Tulenevalt Eesti Panga juures tegutseva eelarvenõukogu ettepanekust on kevadise eelarvestrateegiaga võrreldes struktuurne tasakaal kavandatud 0,2 protsendipunkti võrra kõrgemaks.

Konservatiivset hoiakut on vaja sellepärast, et majandusolukord on edaspidigi mõjutatud Venemaa ja Ukraina konfliktist ning sellest on suuresti mõjutatud ka meie põhilised eksporditurud. Euroala majanduskasv on ootamatult pidurdunud ja euroala riikide majanduse senine taastumine on oma hoogu kaotamas. Sellepärast on eelarvekava konservatiivne hoiak igati põhjendatud. 2015. aasta eelarvekava järgib seda hoiakut ja kindlustab raamistiku, mis tagab parema välis- ja sisejulgeoleku, parandab kõigi inimeste toimetulekut ja toetab majanduskasvu.

Soovin tulemuslikku ja konservatiivset lähenemist eelarve menetlemisele! Tuletan meelde, et nüüd on meil võimalik eelarvet menetleda meie enda vastuvõetud ja kinnitatud uue eelarveseaduse alusel. Edukat eelarve menetlemist! Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Rannar Vassiljev, palun!

Rannar Vassiljev

Aitäh! Kõigepealt, hea istungi juhataja, palun ma kolm minutit lisaega!

Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaega.

Rannar Vassiljev

Head kolleegid! Head külalised! Peaminister, tehes ettekannet, mis kõneles eelarvest, nimetas seda kindlustunde-eelarveks. Iseenesest võib sellega ju nii mõneski aspektis nõustuda. Tõesti, julgeolekusse ja ennekõike välisjulgeolekusse panustab see eelarve rohkem, kui on kunagi varem panustatud. Arvestades praegust julgeolekuolukorda, arvestades meie geopoliitilist asukohta, mistõttu me oleme ohtudele kindlasti vastuvõtlikumad kui nii mõnigi teine riik, on see igati mõistlik, võiks isegi öelda, et ainuvõimalik.

Samamoodi on teisi nüansse, mis selles eelarves kõnelevad suuremast kindlustundest. Näiteks, eelarve kui selline laiemalt või selle tasakaal, tegelikult tasakaalupunkti asetsemine positiivsel poolel struktuurses mõttes ehk see, et eelarve on 0,8%-ga struktuurses tasakaalus. Arvestades majanduse suhteliselt ebakindlaid väljavaateid, on see kindlasti mõistlik lähene mine. See tagab, et kui mõni maksulaekumine jääb väiksemaks, kui on prognoositud, siis jääb eelarve ikka vastavusse sellega, mis on Euroopa Liidus kokku lepitud, ehk on struktuurselt kas tasakaalus või plusspoolel. Selles mõttes võib nõustuda, et see eelarve kannab endas kindlustunde nüanssi.

Samas ei kipuks ma nimetama seda kindlustunde-eelarveks, sest minu arvates viitab kindlustunne oma olemuselt pigem konservatiivsusele, mis tahab asju pigem säilitada, mitte muuta. Koalitsioonilepe sai allkirjad kevade hakul ja mulle tundub, et sellist kevadist hõngu, värskust ja uudsust kannab väga tuntavalt ka see eelarve. Täpselt nii nagu koalitsiooni, nagu on siin ka mainitud, süüdistati algul kõige rohkem selles, et tegu on liiga ambitsioonika koalitsiooniga. Ma olen nõus, see on ambitsioonikas koalitsioon. Olukord, kus me kevadel olime, oli neid ambitsioone arvestades keeruline, aga ma usun, et selle eelarvega on suudetud päris hästi neid ambitsioone täitma hakata. Seetõttu arvan pigem, et see eelarve kannab endas rohkem värskust ja uudsust kui konservatiivsust. Miks ma seda väidan? Nimelt, sotsiaaldemokraadid on aastaid kritiseerinud eelarveid just sellepärast, et mitmed olulised muudatused on ühiskonnas jäänud tegemata.

Tegelikult on päris mitmeid asju, mis sel sügisel on teisiti.

Alustan meile kõige olulisemast teemast ehk lapsetoetuse tõusust. Kui me tähistasime eelmisel aastal seda, et kümme aastat polnud lapsetoetus, täpsemalt öeldes, esimese ja teise lapse toetus tõusnud, siis nüüd saab tõesti üksteist aastat mööda sellest ajast, kui esimese ja teise lapse toetus viimati tõusis. Aga see üheteistkümnnes aasta jääb selles aegreas viimaseks, sest järgmise aasta 1. jaanuarist tõuseb lapsetoetus 45 eurole, teist samapalju tuleb juurde nendele, kes vajavad seda raha veelgi rohkem kui laiem osa ühiskonnast, ehk väikese sissetulekuga perede lastele, ning kolmanda lapse toetus tõuseb 100 eurole.

Selliseid teemasid on aga teisigi. Kui jääda veel endiselt laste juurde, siis räägin koolitoidust. Aastaid on sotsiaaldemokraadid teinud ettepanekut, et koolitoid, mis praegu on põhikooliõpilastele tasuta, võiks samade põhimõtete järgi olla tasuta ka gümnasistidele. Aastaid on aga leitud põhjusi, miks seda mitte teha: seda ei ole peetud mõistlikuks, on väidetud, et siin ei ole seost koolikohustuse ajaga, või ei ole lihtsalt raha leitud. Järgmisest aastast on gümnaasiumides koolitoid tasuta. Aga ka näiteks täiendav toimetulekutoetus lastega peredele on samamoodi uus põhimõte järgmise aasta eelarves, mida senini eelarves olnud ei ole. See kergendab kindlasti toimetulekutoetust saavate lastega perede olukorda.

Tegelikult ei piirdu uudsed momendid ainult lastega, kuigi võib tõepoolest öelda, et lapsed on selle eelarve põhifookuses. Kui me võtame näiteks maksupoliitika, siis tulumaksuvaba määra tõusust on aastaid räägitud, aga sõnadeks on see senini jäänudki. Järgmisel aastal tulumaksuvaba määr tõuseb. Iseenesest ei ole see kümneeurone tõus kindlasti see, millega võiks piirduda, aga algus on tehtud. Ma usun, et järgmised eelarved tõstavad tulumaksuvaba määra veelgi. Sama kehtib ka töötuskindlustusmakse kohta. Oleme kritiseerinud, et sellega tasakaalustatakse eelarvet, aga järgmisest aastast oleme ette näinud vahendeid selleks, et töötuskindlustusmakse võiks langeda.

Kui Keskerakonna esindaja siit puldist viitas matusemeeleolule, siis sellega ei saa küll kuidagi nõustuda. Aga selle teema puhul tasub kindlasti mainida, et järgmisest aastast taastub matusetootus, seda siis neile, kelle sissetulek

on väike, et leevendada kadunukese matmisega seotud kulutustest tekkinud probleeme.

Aga ma ei soovi lõpetada morbiidses toonis. Vastsündinule näkku vaadates kipuvad eri inimestel pähe tulema erinevad nimed. Samamoodi on ka seekord. Ma arvan, et iseenesest ei ole eelarvele antud nimi kõige olulisem, aga mulle tundub, et pigem kõnetab see eelarve mind rohkem uudsuse- või progressieelarvena, mitte niivõrd kindlustunde-eelarvena. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Läbirääkimised on lõppenud ja teema käsitletud. Aitäh!

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohal on 82 Riigikogu liiget, puudub 19.

2. Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (710 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmisena on päevakorras Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 710 esimene lugemine. Algataja ettekandja on rahandusminister Jürgen Ligi. Palun!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Topeltmaksustamise vältimise lepingute eesmärk on soodustada lepingupartnerite vahelisi investeringuid, hoida ära diskrimineeriv maksustamine ja tõkestada maksudest kõrvalhoidmist. Eesti maksulepingud põhinevad OECD tüüplepingul. Eesti ja Maroko leping allkirjastati 25. septembril 2013 New Yorgis.

Eesti ja Maroko lepingu erinevused OECD tüüplepingust on järgmised. Kui dividendi saajal on äriühingus vähemalt 25%-line osalus,

on dividendi maksustamisel kõrgeimaks lubatud kinnipeetavaks määraks 6% brutosummast ning muudel juhtudel 10%. Tüüplepingus on kinnipeetava maksu määr 5% vähemalt 25%-lise osaluse puhul ja muudel juhtudel 15%. Litsentsitasult võib tuluallika riik kinni pidada 10% brutosummast, tüüpleping annab maksustamise õiguse ainult litsentsitasu saaja residendiriiigile. Ettevõtjal tekib teises riigis pidev tegevuskoht siis, kui ta on seal üle kolme kuu teenuseid osutanud. Eesti ja Maroko lepingusse on lisatud, et teise riigi haridus- asutustes õpetamise või uurimistöö tulu ei või kahe esimese aasta jooksul maksustada. Leping ei anna riikidele maksustamiseks lisavõimalusi, kuid piirab juba olemasolevas riigisisises õiguses kehtestatud maksustamisõigusi. Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Kas on olemas mingi aimdus või ülevaade, kui suures mahus on Maroko Kuningriigi residendid või ettevõtted siamaani Eestisse investeerinud?

Jürgen Ligi

Aitäh! On.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem algataja ettekandjale küsimusi ei ole. Komisjoni ettekandja on rahanduskomisjoni liige Peeter Laurson. Palun!

Peeter Laurson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seaduseelnõu 710 oma 15. septembri istungil. Algataja esindajana tutvustas eelnõu Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna peaspetsialist Tiina Hansson. Topeltnmaksustamise vältimise lepingu eesmärk on soodustada investeringuid lepinguosaliste riikide vahel ning kapitali, tehnoloogia ja inimeste vaba liikumist. Lepingus sätestatud vastastikuse teabevahetuse kohustus loob lisavõimalusi maksupettuste tõkestamiseks. Komisjonis arutatud teemad olid järgmised. Küsiti, milliste riikidega on leping

juba sõlmitud. Tuleb välja, et siiani on selline leping sõlmitud 56 riigiga, nende riikide nimekiri on ära toodud Rahandusministeeriumi kodulehel. Küsiti veel, miks ei ole lepinguid Jaapani, Austria ega Tšiiliga. Tuleb välja, et lepingu teine pool ei ole siiani olnud sellest huvitatud, kuna majandussuhted ei ole praegu nii tihedad.

Komisjon langetas järgmised konsensuslikud otsused: saata eelnõu päevakorda täna-seks, kolmapäevaks, 24. septembriks, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtpäevaks 3. oktoober kell 16. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Aitäh, Peeter Laurson! Komisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada, teisi ettepanekuid ei ole. Määrati eelnõu 710 ... Vabandust, kas on soovi läbirääkimistel osaleda? Näete, ma ennustasin õigesti, soovi ei olegi. Komisjon on teinud ettepaneku eelnõu 710 esimene lugemine lõpetada. Määrati eelnõu 710 muudatusettepanekute esitamise tähtpäevaks 3. oktoobri kell 16. Suur tänu!

3. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu (689 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu 689 esimene lugemine. Algataja ettekandja on haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski. Palun!

Jevgeni Ossinovski

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tutvustan teile Vabariigi Valitsuse algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu, mis on väga lühike ja selge. Sellega nähakse ette, et järgmise aasta 1. jaanuarist hakkavad riigi toetatud koolilõunat saama ka gümnaasiumiõpilased. Selleks, et natukene üle 22 000 gümnaasiumiõpilase võiksid koostöös kohalike omavalitsustega järgmisest aastast tasuta koolilõunat saada, eraldab riik üle kolme miljoni euro. Valdav osa gümnaasiumiõpilastest, ligi 20 000, õpib

munitsipaalkoolides ja suurim osa sellest lisarahastusest haridustoetuse raames ka kohalikele omavalitsustele eraldatakse. Samuti saavad toetust erakoolipidajad, erakoolides õpib natuke üle 1000 gümnaasiumiõpilase. Tasuta koolilõunat hakkavad saama ka riigigümnaasiumide pisut rohkem kui 1500 gümnaasisti. Kokku võttes tähendab see seda, et kui siiani on põhikooliastmes eraldatud 136,5 eurot aastas õpilase kohta, siis edaspidi eraldatakse see summa ka gümnaasiumiõpilaste toitlustamise tarbeks. Tegemist on olulise muudatusega, mis kindlasti mõjutab positiivselt perede toimetulekut ja parandab gümnaasiumiõpilaste heaolu koolis õppimise ajal. Praktika on praegu selline, et üle poole gümnaasiumiõpilastest koolilõunat eri põhjustel ei söö. Mõned ei soovi seda süüa, aga kindlasti on siin märkimisväärne mõju ka vanemate materiaalsel olukorral. Loomulikult, mida kaugemale suurtest linnadest me läheme, seda suurem on selle muudatuse positiivne mõju perede sotsiaalsele toimetulekule. Kindlasti on see üks oluline meede selleks, et tagada Eestis ühtsuskooli põhimõtte toimimine, et haridus oleks tasuta ja võrdselt hea kõikides Eesti nurkades. Vastan hea meelega teie küsimustele. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Asume küsimuste juurde. Palun, Liisa-Ly Pakosta!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea ettekandja! Kõigepealt tunnustan teid, see on väga hea algatus ja väga hea eel nõu. Täna ka avameelse diskussiooni eest Riigikogu kultuurikomisjonis, kus tuli välja, et see nn tasuta gümnaasiumilõuna võib tähendada ka seda, et küllaltki suur osa lõuna maksumusest tuleb tasuta omavalitsusel või jääb edaspidi lõuna eest tasuma muu hulgas lapsevanem. Kas te olete nii kena ja selgitate, millised need variandid on, et koolilõuna kataks 30–35% kasvava gümnaasisti ööpäevasest toiduvajadusest?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Nii nagu ka kultuurikomisjonis sai märgitud, on riikliku koolilõunatoetuse põhimõtte algusest peale olnud, et see ei kata mitte kõiki koolilõuna pakkumisega seotud kulusid, vaid ainult toiduainetega seotud kulusid. On

selge, et toiduainete hinna tõustes on kindlasti asjakohane arutleda, kas riigi toetus ei peaks olema suurem. Samas on selge ja algusest peale nii ka olnud, et tasuta koolilõunad on tagatud kõikides omavalitsustes riigi ja kohalike omavalitsuste koostöös. Eks koolilõunatoetuse saajate ringi laienemine tähenda ka seda, et me eeldame jätkuvat solidaarsust kohalikele omavalitsustelt. Me oleme omavalitsusliitudega seda küsimust arutanud. Samas võib esile tuua, et mitmes Eesti omavalitsuses on juba praegu kohalik omavalitsus taganud tasuta koolilõuna gümnaasiumiastmes. Nendes omavalitsustes aitab riik tulevikus sellele rahastamisele kaasa ehk nende eelarvele mõjub see isegi positiivselt.

Siit tuleneb kindlasti üks eraldi teema, millele ma viitasin ka kultuurikomisjonis. See on seotud sellega, kuidas kohalikud omavalitsused ja koolid on tasuta koolilõuna tagamist korraldanud. See praktika on üsna erinev ja lõpphind on olnud märkimisväärselt erinev ka omavalitsustes, mis on omajagu loogiline, sest mõnes väiksemas omavalitsuses on kulud väiksemad kui mõnes suures linnas. Aga omavalitsused on rakendanud väga erinevaid mudeleid ja sellest tulenevalt on lõpphind kujunenud erinevaks. Kahjuks ei ole meil praeguse seisuga ülevaatlikku pilti, kuidas seda eri kohtades on tehtud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Riigi toetus koolilõunale on 78 senti ja paljud omavalitsused maksavad sellele peale. Aga milline hakkab olema olukord riigigümnaasiumides? Kas haridusministeerium loodab, et kohalikud omavalitsused maksavad ka riigigümnaasiumides dotatsiooni? Kui te seda loodate, mis on siis selle lootuse aluseks? Kas arvatakse, et gümnaasium leiab selle raha mingitest muudest vahenditest, või kutsutakse otse üles, et puuduva osa peavad maksma lastevanemad? Millist lahendust haridusministeerium siin näeb?

Jevgeni Ossinovski

See on väga asjakohane küsimus. Seda teemat me praegu ministeeriumis ka arutame.

Riigigümnaasiumide puhul ei räägi me koolilõunatoetusest, kuna need on otseselt haridusministeeriumi hallatavad asutused ja see loogika on kindlasti natukene teistsugune. Aga siin on seesama eripära – ma ei nimetaks seda probleemiks –, et eri riigigümnaasiumides on ka koolilõunakulud erinevad. Me ei ole veel lõplikult kokku leppinud, mismoodi see kord jaanuarist alates riigigümnaasiumides olema hakkab. Ma loodan, et mõne nädala jooksul, võib-olla juba siis, kui see eelnõu jõuab teisele lugemisele, on võimalik edastada haridusministeeriumi visioon kultuurikomisjonile ja sealtnaudu Riigikogule.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Lugupeetud minister! Kas teie arvates ei oleks nii loogilisem kui ka praktilisem koolitoidutemaatika hariduspoliitikast lahti siduda ja seostada see Sotsiaalministeeriumi tegevusega? Sellisel juhul oleks pilt selgem. See oleks siis nagu sotsiaaltoetuste liik ja tähelepanu ei hajuks spetsiifiliselt hariduslike küsimuste pealt sellistele kõrvalistele, tugistruktuurilistele küsimustele.

Jevgeni Ossinovski

See juba on Eesti riigis nii, et põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, kus need koolitoitu puudutavad punktid on sätestatud, on Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusallas ja meie vastutame selle seaduse täitmise eest. Ma arvan, et me sellest eriti kuskile ei pääse. Haridusministeerium peab tegelema ka paljude teiste tugistruktuuriküsimustega, mis oma sisult tihti on tõesti kuskil Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevuse pii- rimail. Üldiselt üritame seda koostööd võimalikult heana hoida. Ma ei ole kindlasti nõus sellega – mitte et küsija seda väitnud oleks –, et selle seaduseelnõu ettevalmistamine ja menetlemine oleks kuidagi märkimisväärselt meie energiat hariduse sisu teemadest kõrvale viinud. Sellel, missuguse ministeeriumi real see konkreetne raha on, ei ole minu arvates põhi- mõttelist tähtsust.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud haridusminister! Otse loomulikult on see hea eelnõu, aga kahjuks on sellega nii kaua viivitatud. Kuid tegelikult riigi täiendav kulu ei ole ju 2,7 miljonit, sest põhikooliõpilaste arv on palju vähenenud ja seetõttu jääb riigil raha järele. Kas teil ei tulnud kordagi mõttesse suurendada seda toetussummat ühe euroniga, mis oleks soliidsem?

Jevgeni Ossinovski

Ma loodan, et ma väga ei eksi, kui ma peast ütlen, et järgmisel aastal on Eesti üldhariduses 2000 last rohkem, kui oli eelmisel aastal. Kasv tuleb just nimelt põhikoolist. Nooremaid õpilasi tuleb juurde, kuid gümnaasiumis jääb lapsi ka edaspidi vähemaks. Kindlasti on riigi toetuse suurus üks teema, mida on ka siin saalis korduvalt arutatud. Haridusministeeriumil ei oleks midagi selle vastu, kui see toetus oleks suurem, aga see on seotud riigi rahaliste võimalustega. Praegu oleme esimese sammuna ette näinud, et koolilõunatoetust hakatakse maksma ka gümnaasiumiõpilastele. Järgmise sammuna võib arutada, kas see toetus ei peaks suurem olema. Minul isiklikult selle vastu kindlasti midagi ei ole.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Mul on hea meel, et õhkkond selles saalis on muutunud positiivsemaks, sest kui ma ei eksi, siis arutatakse seda teemat siin praegu neljandat korda. Eelmised initsiatiivid, mille algataja oli Keskerakond, ei leidnud kahjuks toetust. Aga ma küsin nende 0,78 euro kohta. Kas te oskate ütelda, kas on arvatud, kui palju võiks koolilõuna maksma minna? Kas 1 euro, 1 euro ja 20 senti, 2 eurot? Ma praegu ei vaidle selle 0,78 üle. Ma lihtsalt küsin, kas on välja arvatud koolilõuna hind.

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Esiteks vastan ma nüüd ka eelmise küsija märkusele, et selle eelnõuga on nii palju venitatud. Mina sellega kindlasti venitanud ei ole. See eelnõu jõudis valitsusse umbes kuu aega pärast seda, kui mina ametisse sain, ja on

ka Riigikogu menetluses olnud juba juunist saati. Mis puudutab varasemaid selleteemalisi ettepanekuid, siis kindlasti on ka sotsiaaldemokraadid nende eest mitmel korral seisnud. Kui rääkida koolilõuna maksumusest, siis nagu ma juba varem viitasin, meil paraku ei ole praegu täit ülevaadet kõikide koolipidajate kaupa, kui suured tegelikud koolilõunakulud on. Need on märkimisväärselt erinevad. Tallinnas ulatuvad hinnad 1,3–1,4 euronit, mõnes kohas väljaspool Tallinna on need palju madalamad. Kutsekoolides on süsteem üldiselt üles ehitatud sellisel viisil, et 0,78 euroga peab hakkama saama ja saadakse ka. Seal on küll natukene oma spetsiifika, kuidas koolilõunat pakutakse. Aga kindlasti on see hind erinev. See sõltub sellest, kuidas kohalik omavalitsus, koolipidaja või konkreetne kool on otsustanud koolilõunat tagada: kas kohapeal on köök teenusepakkujaga või on kohapeal köök ilma teenusepakkujata või ostetakse kogu toit väljast sisse. Võimalused on mitmekesised. Kahjuks ei ole meil praegu täit ülevaadet, kui suur see maksumus keskmiselt on.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urbo Vaarmann!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Kas te olete arutanud, et see probleem hakkab peale tegelikult tunduvalt varem ehk juba lasteaias? Kas me võiksime jõuda lähiajal selleni, et lasteaias oleks vähemalt üks toidukord tasuta? Millal võiks selles suunas liikumist oodata?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh küsimuse eest! See nõuab natuke põhimõttelisemat muutust. Koolieelsete lasteasutuste finantseerimise mudeli alusel on koolieelne lasteasutus praegu teatavasti täielikult kohaliku omavalitsuse finantseerida. See puudutab õpetajate palku, õppetegevust, haridustaristut ja ka kõiki muid kulusid. Kui kunagi otsustatakse, et riik peaks rohkem vastutama koolieelsete lasteasutuste toimimise eest, siis on see kindlasti üks teema, mida arutada. Lasteaedade puhul peame silmas pidama, et seal on toidukordi enamasti rohkem kui koolis ja see tähendab lisakulusid. Praegu on koolieelse lasteasutuse temaatika laiemalt aktiivse arutelu

all nii Riigikogus kui ka ministriumis. Kui kunagi peaks sündima selline poliitiline otsus, et riik hakkab osaliselt või terviklikult koolieelseid lasteasutusi finantseerima, siis on see kindlasti üks küsimus, mida arutada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lauri Laasi! Lauri Laasit saalis ei ole. Siis on järgmine küsija Erki Nool. Palun!

Erki Nool

Aitäh! Austatud minister! Selle seaduseelnõuga toetab riik 78 eurosendiga gümnasistide koolilõunat. Aga kui kohalik omavalitsus ei taha gümnasistidele koolilõunat garanteerida – korrektsem oleks öelda, et ei suuda, sest ilmselgelt on 78 senti liiga väike summa koolilõuna jaoks –, mis siis saab? Kas need kohalikud omavalitsused ei täida seadust, kui nad ei suuda gümnasistidele lõunat pakkuda?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Nii nagu teiste üldhariduse rahastamise aspektide puhul, nii ka siin lähtutakse Eestis kehtivast süsteemist. Muidugi võib arutada, kas see on kõige mõistlikum süsteem. Riik eraldab kohalikule omavalitsusele toetust ja omavalitsus korraldab teenuse pakkumist sellisel viisil, nagu ta õigeks peab. Enamikus kohtades maksab kohalik omavalitsus juurde ja õpilased saavad tasuta lõunat, aga on ka kohti, kus ei maksta piisavalt juurde või ei maksta üldse mitte. Paraku on praegugi kohalike omavalitsusi, kus ka põhikooliõpilaste lõuna ei ole lastevanematele tasuta. See on kohaliku kogukonna otsustada, missuguseid poliitilisi otsuseid tehakse ja kuhu kohalikku maksutulu kulutatakse, kas koolilõuna on üks prioriteetidest või on prioriteetid teistsugused. Riik tagab toetuse ja kohalik omavalitsus otsustab teenuse pakkumise detailide üle.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Mihhail Korb!

Mihhail Korb

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud härra minister! Ma sain teie vastustest aru, et teie arvates on 78 eurosent väga väike summa. Millal siis plaanib ministrium seda summat suurendada? Kas see toimub lähiajal?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Nagu ma ütlesin, see sõltub täiesti ühemõtteliselt riigi rahalistest võimalustest. Sellel aastal oleme pidanud võimalikuks täiendavalt toetada koolilaste lõunat kolme miljoni euroga, mille eest on võimalik pakkuda koolilõunatoetust ka gümnaasiumiõpilastele. Võib-olla leiab Riigikogu lisaraha koolilõunatoetuse suurendamiseks või suudetakse seda teha järgmisel aastal. Kindlasti on see teema olnud arutlusel juba pikka aega. Loodetavasti lähiaastatel korrigeeritakse seda summat ülespoole.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Paul-Eerik Rummo, teine küsimus!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Härra minister! Te nimetasite oma ettekandes, et umbes pooled gümnaasistid ei söö koolis lõunat ja nendest osal ei ole see majanduslikel põhjustel võimalik, aga osa ei söö lõunat sellepärast, et nad seda ei soovi. Mille alusel on välja arvatud summaarne riigi toetus? Kas on arvestatud gümnaasistide koguarvu? Kui arvestatud on kõiki gümnaasiste, kaasa arvatud neid, kes ei soovi koolis lõunat süüa, kes otsustab siis selle raha kasutamise, mis üle jääb?

Jevgeni Ossinovski

Esiteks, ma poleks võib-olla pidanud selliseid empiirilisele kogemusele toetuvaid väiteid siin saalis esitama. Ma väitsin seda lihtsalt oma kogemusele tuginedes, sest koolidega suheldes olen ma kuulnud, et umbes pooled gümnaasiumiõpilased koolis ei söö. Kindlasti on see aga kooliti ja piirkonniti väga erinev. Nii et ma võtan oma väite tagasi. Aga mis puudutab konkreetset teie küsimust, siis taas kord tuleb lähtuda sellest samast toetuse jagamise loogikast. Riik maksab kõikide gümnaasistide jaoks kohalikele omavalitsustele koolilõunatoetust ning kohalikud omavalitsused ja koolid otsustavad, kuidas seda teenust korraldada. Kui finantsvahendeid üle jääb, kui seda teenust tarbitakse mingitel põhjustel vähem, kui arvati, siis on koolil võimalik pakkuda tasuta lõunat palju suuremale hulgale või pakkuda ka midagi enam. See on juba kooli ja kohaliku omavalitsuse otsus. Küll aga on

tõenäoline, et kui koolilõunat gümnaasiumis riiklikult toetatakse, siis ka nõudlus selle järele suureneb. Kui rääkida nendest, kellel on majanduslik vajadus seda tüüpi toetuse järele, siis vaesuses elavaid gümnaasiumiõpilasi on meil umbes viiendik. See on kindlasti üks täiesti selge sihtrühm. Ega ka need, kes vaesuspiirist mõnikümme protsenti üle on, ole ülemäära heas majanduslikus olukorras.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Laurson!

Peeter Laurson

Aitäh! Lugupeetud minister! Kui te koolitoidutoetust välja arvutasite, siis kindlasti oli teil ees ka koolitoidu praegune tegelik maksumus. Kui palju, st mitu protsenti moodustab see 0,78 eurot koolitoidu praegusest maksumusest?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Ma ei tea, kas te ei kuulnud minu varasemaid vastuseid. Sellele küsimusele ma sisuliselt juba vastasin, et ma ei saa seda öelda, kuna eri omavalitsustes ja koolides on koolilõuna pakkumine korraldatud väga erinevalt viisil ja sellest tulenevalt ta ka maksab erinevalt. Kindlasti on 78 senti eest koolilõunat pakkuda üsna keeruline ülesanne, nii et suures osas tuleb kas kohalikul omavalitsusel või mõnel juhul endiselt ka lastevanematel sellele juurde maksta. Aga seda, mitu protsenti on see koolilõuna maksumusest, ei ole võimalik öelda, kuna tegelik maksumus on kooliti väga erinev.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Siret Kotka!

Siret Kotka

Hea juhataja! Lugupeetud minister! Te väitsite, et teil puudub täielik ülevaade, kui suured on koolitoidu tegelikud kulud. Täna andis valitsus üle riigieelarve. Miks te seda varem välja ei selgitanud, et oleks saanud selle riigieelarvesse sisse kirjutada? Oleks ju õige, et riik tagaks oma kohustuse täitmise ja koolitoidu oleks tasuta, mitte et see kohustus jääks kohaliku omavalitsuse või lapsevanema kanda.

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Pean ennast taas kordama. Riik maksab koolilõunatoetust nii, nagu ta maksab ka õpetaja palgatoetust. See, kuidas kohalik koolipidaja seda toetust kasutab või kuidas kool konkreetselt korraldab koolilõuna pakkumist, on kohaliku omavalitsuse ja kooli otsus. Mis puudutab koolilõuna maksumust, siis ma ei oskagi öelda, kuidas oleks võimalik seda välja selgitada, kui ühtset summat ei ole, sest koolides ja omavalitsustes on see korraldus erinev ja sellest tulenevalt on ka koolilõuna tegelik maksumus erinev.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ma tulen tagasi eelmise küsimuse juurde. Oma arvamuse ütlen ma ka: see on päris hea eelnõu, siin ei ole rääkida midagi. Aga riik annab kohalikele omavalitsustele suure raha. Mul ongi teile küsimus, kas riik kuidagi ka kontrollib selle raha kasutamist. Ma saan aru, et kuskile mujale ei saa seda paigutada, aga kas ministriumis on, ütleme, isikud, kes käivad ja kontrollivad, missugune see lõuna on, mis kvaliteediga see on, või on see kõik kohaliku omavalitsuse pädevuses?

Jevgeni Ossinovski

Üldjuhul vastutab selle eest, mis konkreetses koolis toimub, koolipidaja. Samas, kuna hariduse andmine, sh koolitoiduga seotud tervisekaitse ja muud nõuded, on riikliku tähtsusega küsimus, on riigi tasemel nii põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses kui ka mitmes määrukses kehtestatud selged riikliku järelevalve võimalused. Kui kuskilt omavalitsusest, mõnelt lapsevanemalt on laekunud kaebusi mingisuguse teenuse kvaliteedi kohta, siis haridusministriumis järelevalvega tegelevad inimesed on nendele alati reageerinud, käinud olukorraga tutvumas ja teinud kas ettekirjutusi või muul moel pingutusi selleks, et haridusteenus oleks, ütleme, riiklikele standarditele ja kõikidele nõuetele vastav.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu juhataja! Lugupeetud minister! Kindlasti on jäänud täna väga paljudele meie küsimuste-vastuste vooru jälgides mulje, et riigil ei olegi tõepoolest aimu, kui palju koolitoit võiks maksta, ja 78 senti ongi, ütleme, selline kõva keskmine. Tegelikult on nii linnade liit kui ka maaomavalitsuste liit umbes kümme aastat läbirääkimistel alati välja toonud oma arvamuse, tuginedes oma liikmete arvutustele, ja teinud selle põhjal ka ettepaneku. See maksumus oli umbes euro, nüüd on see tõusnud juba peaaegu 1,5 euroni. Nad on toonud välja, et nendes ja nendes piirkondades maksab see nii ja nii palju. Miks ministrium vähemalt oma väidetes ei ole toetunud kohalike omavalitsuste arvutustele?

Jevgeni Ossinovski

Vastab tõele, et see küsimus on igal aastal kohalike omavalitsuste toetusfondi tingimuste ja summade läbirääkimiste käigus laual olnud ja nii on ka sellel aastal. Paraku peab tõdema, et täna teile üle antud riigieelarve lisas toodud nende läbirääkimiste protokoll ütleb selle konkreetse küsimuse kohta, et selles küsimuses kohalike omavalitsustega kokkuleppele ei jõutud. Mina viitasin sellele, et ma ei sea kuidagi kahtluse alla kohalike omavalitsuste pädevust öelda, kui palju konkreetses omavalitsuses koolilõuna maksab, aga koolilõuna tagamise kord on eri paikades erinev, mõned neist on, ütleme, kuluefektiivsemad, teised on kvaliteetsemad. Ma arvan, et valiku tegemine eri võimaluste vahel, kuidas koolilõuna pakkumist konkreetses koolis tagada, peaks olema kohaliku omavalitsuse pädevuses. See ongi see koht, kus kohalik kogukond saab otsustada, millisel viisil ja millises ulatuses maksab kas kohalik omavalitsus või keegi teine sellele peale ning kuidas see konkreetselt on korraldatud. Ma ei ole kindlasti vaidlustanud seda, et tulevikus peaks koolilõunatoetus suurenema, ent pean tõdema, et hoolimata pingutustest käib märkimisväärne koolilõunatoetuse suurenemine järgmisest aastast valitsuse arvates meile üle jõu. See ei tähenda, et selle teema juurde ei või järgmisel aastal tagasi tulla. Loodetavasti suudame siis ka mingi lahenduse leida.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Reps, teine küsimus!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Veel üks asi jäi küsimuste-vastuste voorus nii mõnelegi veidikene selgusetuks. Te rõhutasite mitmel korral, et hoolimata teie usust ühtluskooli on kõik asjad kohaliku omavalitsuse otsustada. Tegelikult on see ikkagi sihtotstarbeline eraldis ja rahandusloogika järgi saab seda raha kasutada ainult koolitoiduks. Olgu see lihtsalt märkusena öeldud. Me võiksime korraks ajalukku vaadata. Mõne aasta eest, kui tasuta koolitoit kui selline Soome eeskujul Eestis lõpuks rakendus, eelnesid sellele pikad vaidlused, kas tegemist peaks olema tasuta toiduga, mis on mõeldud kõigile, või tuleks siin lähtuda vajaduspõhisusest. Koolisööklates muutus korralduslikus mõttes pärast tasuta toidu kehtestamist üsna palju. Kas haridusministeeriumil on aimu, mida võiks tähendada gümnaasiumis tasuta toidu pakkumine ja kui palju on vaja teha koolisööklates ümberkorraldusi?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Esiteks olen teie esimese märkusega täiesti nõus ja palun vabandust, kui minu jutust jäi kuidagi mulje, et koolilõunatoetust võib kulutada ükskõik millele muule. Ei tohi. Te esitasite väga hea küsimuse. Olen rääkinud mitme kooliga ja tean, et ei koolide juhtkonnad ega ka kohalikud omavalitsused pole seda küsimust probleemsetena näinud, eeskätt seetõttu, et gümnaasistid, kelle koolipäevad suures osas kestavad kella kolme või neljani pärastlõunal, võivad lõunat süüa ka natuke hilisemal ajal kui ülejäänud õpilased, kes hakkavad lõunat sööma juba kella kümnest hommikul. Seega, suure tõenäosusega see enamikus koolides suurt probleemi ei tekita. Praegu on meil vaja veel natukene korralduslikku tööd teha riigigümnaasiumides, sest siis, kui neid rajati, ei olnud seda toetust sellisel viisil planeeritud. Riigigümnaasiumides on üldjuhul kohviku põhimõttel töötavad toitlustusasutused, kus suurt söögisaali ei ole. Aga ma usun, et me suudame ka selle probleemi juba lähiajal ära lahendada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eldar Efendijev, teine küsimus!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister, milline on teie positsioon? Möödub pool aastat ja juba on vaja koostada eelarve eelnõu aastaks 2016. Nii või naa tuleb siis ka see rida arutlusele. Üks variant on lähtuda sellest summast, mille teile annab ette Rahandusministeerium, ja see summa ära jagada, rohkem pole midagi parata. Või võiks selle poole aastaga välja arvutada, mis on lõuna hind, ja siis juba sellest lähtudes tulla välja uue summaga? Milline on teie positsioon?

Jevgeni Ossinovski

Juhin teie tähelepanu, et 1. märtsil 2015 toimuvad Riigikogu valimised. Kui alustab tööd Riigikogu uus koosseis, pannakse paika ka riigi eelarvestrateegia järgmisteks aastateks, kus sedavõrd suur summa kui koolilõunatoetuse määra märkimisväärne tõus peaks olema kajastatud. Kui näiteks teie olete järgmise valitsuse liige, siis kindlasti oleks teil asjakohane juba kevadel püüelda selle poole, et see summa oleks riigi eelarvestrateegiasse sisse kirjutatud. Kui ükskõik kes teine valitsuses on, siis võiks ta mõelda samamoodi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peep Aru!

Peep Aru

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Kas ministeeriumis on tehtud ka selliseid kalkulatsioone, kui palju tuleb riigigümnaasiumides maksta juurde selle eelnõuga kehtestatavatele päevamääradele ja kui palju tuleb lisaraha kasutada sööklate võimaluste parandamiseks, et kõik saaksid koolilõunat süüa? Kas sellised arvud on teada?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Vastates kolleeg Jaak Alliku küsimusele ma sellele vastasin, ennetades teie küsimust. Aga ma hea meelega vastan veel kord. Me ei ole ministeeriumis täpset skeemi kokku leppinud, kuna riigigümnaasiumid, kus praegu on umbes 1500 gümnaasisti, on otseselt haridusministeeriumi alluvuses, nii et nendele

ei eralda me mitte koolilõunatoetust, vaid katame nende koolilõunakulud. Kuidas seda täpselt korraldada, seda analüüsib ministrium aktiivselt ja loodetavasti mõne nädala jooksul on meil see pilt selge. Siis kindlasti esitan ma selle informatsiooni kultuurikomisjonile, kustkaudu, ma loodan, saab selle teada ka kolleeg Peep Aru.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu, minister Jevgeni Ossinovski! Ma palun kaasettekandeks kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Head kolleegid, Riigikogu liikmed! Lugupeetud minister! Juhtivkomisjon kultuurikomisjon arutas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu 689 oma istungil 15. septembril. Haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski andis eelnõu eesmärkidest üsna samasuguse ülevaate nagu tänagi. Komisjonis oli nagu ka siin täna kõige rohkem küsimusi koolilõuna hinna kohta. Kõik toetasid eelnõu sisu ja eesmärki lausa konsensuslikult. Muretseti aga selle pärast, kuidas kohalikud omavalitsused, riik ja erastruktuurid peaksid koolilapsed 78 sendiga toitlustatud saama. Kultuurikomisjoni liikmetel oli ka mure, et eelnõu, mis eraldab toetuseks 78 senti, ei ole kooskõlas sotsiaalministri määrusega, mis üsna rangelt kirjutab ette, milline koolitoit peaks olema ja kui suurt protsenti toitainete päevanormist see peaks sisaldama.

Peale poolteisetunnist arutelu otsustas kultuurikomisjon konsensuslikult, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Me otsustasime teha ettepaneku määrata muudatusettepanekute esitamise tähtpäevaks 8. oktoober. Ka see oli konsensuslik otsus.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Kõik on selge, ühtegi küsimust ei ole. Suur tänu, Mailis Reps! Avan läbirääkimised. Palun, Lauri Luik, Reformierakonna fraktsiooni nimel!

Lauri Luik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Gümnaasiumiõpilaste koolilõunakulude kompen-

seerimisel on kindlasti positiivne mõju meie noorte tervisele. Õige toitumine on aktiivse füüsilise tegevuse ja puhkuse kõrval üks osa tervislikest eluviisidest. Vähemalt kord päevas tuleb süüa sooja toitu, et püsida terve. Kahjuks on meil peresid, kus koolilõuna võibki olla noore ainus soe toit päevas. Koolitoit on ehk abiks ja suunanäitajaks nendele noortele, kelle menüü peaasjalikult energiajookidest ja kartulikerõpsudest koosneb. Lisaks on see loomulikult ka täiendav finantstugi abivajajatele, olles positiivne sõnum eelkõige majanduslikult tundlikumatele perekondadele.

Tõsi, igasuguste lisatoetuste puhul võiks kaugemas perspektiivis lähtuda siiski vajaduspõhisusest. See tähendab, et aidata tuleks eelkõige neid, kes tuge tegelikult vajavad. Nii suudaksime hädasolijaid senisest veelgi enam aidata. Oleme koolilõunatoetust samm-sammult laiendanud. 2002. aastal kehtestasime koolilõunatoetuse 1.–4. klassini, 2006. aastal kuni 9. klassini ja ka kutsekeskhariduses. Järgmisest aastast makstakse seda kuni gümnaasiumi lõpuni. Kõnealune eelnõu puudutab ca 22 500 noort inimest umbes 20 000 leibkonnast ja 94 omavalitsusest.

Koolilõunatoetuse maksmise laiendamine tähendab kolme miljonit lisaeurot riigi tuge. Lisaks on see positiivne sõnum neile kohalikele omavalitsustele, kes seni on gümnaasiumis koolilõunat 100% ise toetanud. Nende omavalitsuste kulud loodetavasti vähenevad.

Kokkuvõtet tehes ütlen, et gümnaasiumiõpilaste koolilõunakulude kompenseerimine on kindlasti positiivse mõjuga noorte tervisele, nende toitumisharjumustele, samuti on see toeks majanduslikult tundlikumatele perekondadele ja ka kohalikele omavalitsustele. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Inara Luigas, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Inara Luigas

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eesti Vabariigi president kutsus eelmisel aastal iseseisvuspäeva kõnes Eesti rahvast üles tegema Eesti riiki sajandaks aastapäevaks korda. Paljud olid sellest üleskutsest vaimustunud ja loomulikult sellega nõus. Enne aga, kui me riiki korda tegema hakkame, peame teadma ja märkama, kust riik siis tegelikult logi-

seb. Viimaste sündmuste valguses näeme, et Eesti riigil puudub korralik riigipiir, seepärast tuleb palju ära teha riigipiiri korrastamiseks. Riigipiiri – sellist, nagu see on – me näeme, aga paljusid asju, mida tuleb korda teha, ei näe. Laste tühja kõhtu me ei näe, sest see ei paista lihtsalt välja.

Sotsiaaldemokraadid on siin Riigikogu saalis algatanud palju häid seaduseelnõusid ning koos koalitsioonipartneritega ja tihti ka koos opositsiooniga võtnud vastu väga tähtsaid seadusi. Need parandavad oluliselt just laste elamistingimusi ja olukorda. Näiteks tõusevad sotsiaaldemokraatide eestvedamisel lapsetoetused juba järgmisel aastal 45 eurole. Kui ka täna arutatav eelnõu seadusena vastu võetakse, siis paraneb oluliselt kõikide gümnaasiumiastmes õppivate laste olukord. Me kõik teame, et gümnaasiumiaeg on ilus noorusaeg, nii tüdrukud kui ka poisid on siis just välja kasvanud põhikooli põngerjast. Nii üks kui teine tahab olla teistest moekam, proovitakse oma stiili leida ja määrav pole mitte ainult soeng, vaid ka tossude sobivus pusaga, soovitakse ilusat mobiiltelefoni jne. Soovitakse lihtsalt ilus olla. Kui võimalused on aga kasinad ja raha selleks puudub, võetakse seda sageli just toidu arvel. Kui ilus soeng paistab välja, siis tühi kõht ei paista. Paljudes peredes pole raha ei soengutele ega toidule.

On täiesti loomulik, et riiki korrastades peab riik aitama ka neid, kes on toimetulekuraskustesse sattunud. Riik peab kindlustama sooja toidu neile, kes seda ise osta ei jaks. Noor ja arenev organism vajab sooja toitu ning riigi toetatud koolilõuna on paljudel lastel ainuke soe toit päevas.

Nii Eestis kui ka paljudes teistes Euroopa riikides on tehtud mitmeid koolitoidu tähtsuse ja vajalikkuse uuringuid. Eesmärgid sõltuvad riigi elatustasemest. Madala elatustasemega riikides on koolitoidu peamine eesmärk leevendada halva toitumusega õpilaste nälga ja alatoitumust, kõrgema elatustasemega riikides on aga koolilõuna kasvatusliku eesmärgiga, sest koolilõuna on tervisliku toitumise näiteks.

Ma palun lisaiega!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit lisaks.

Inara Luigas

Koolitoit mitte ainult ei täida kõhtu, vaid on esimesest klassist kuni gümnaasiumini oluline laste sotsiaalsete ja hariduslike tõekspidamiste kujundamisel. Me kõik teame, et inimeste toitumisharjumustele pannakse alus juba lapsepõlves. Seega, ebapiisav või väär toitumine lapsepõlves avaldab kogu ülejäänud elu mõju tervisele. Koolitoit tagab laste õppimisvõime, aga veelgi olulisem on see, et hea ja tervislik toit tagab võime tulla toime stressifaktoritega. Hea toit tagab hea mälu ning on tihedalt seotud käitumise ja enesekontrolliga. Hea toit tagab vastupanu haigustele ja annab hea välimuse.

Kõikides Euroopa riikides tunnustatakse koolitoidu olulist rolli laste tervises, arengus ja õpitulemustes. Euroopa Komisjoni Teadusuringute Ühiskeskuse uuring tegi 2014. aastal kindlaks liikmesriikide toidustrateegiad. Uuringus toodi välja, et kõikides liikmesriikides on kehtestatud koolitoitu käsitlevad suunised, kuigi need on riigiti erinevad. Ühised eesmärgid on aga järgmised: parandada laste toitumist, õpetada tervislikku toitumist ja tekitada harjumust tervislikult toituda, vähendada ja vältida laste ülekaalulisust.

Tore on, et koolitoit on muutunud üheks oluliseks osaks koolielust. Paljudes koolides, kus koolikokad on pingutanud menüü kallal, on koolitoit muutunud väga popiks. Toiduvalmistamisest räägitakse palju ja nii mõnigi kord teeb laps sellest lähtudes ka oma ametivaliku. Loodame, et ühiselt koolilõunat süües ja selle tähtsust tunnetades ei kasva noortest lodevusega mugavuskodanikke.

Loomulikult on palju küsimusi tekitanud see, et koolitoidule minev summa on väike. Kuid me teame kõik, et kerkiv tarbijahinna indeks kõnnib alati sammukese meist eespool ja kahandab seda toidu hulka, mis kokkadel õnnestub selle summa eest saada. Kui me oleme otsustanud, et gümnaasiumiõpilased saavad tasuta koolitoitu, siis on järgmine samm vaidlus selle üle, kui suur on see summa, mis peaks minema õpilaste koolitoidu maksumuse kompenseerimiseks.

Lõpetuseks soovin, et sisaldagu gümnaasiumiaeg lisaks toredatele tundidele ka toredaid söögivahetunde, kui söökla seinalt saab lugeda hõrke menüüsid, ja jätkugu ikka koolisööklatesse sisenejaid, kes rõõmsalt hõiskavad: "Jätku!". Meil aga jätkugu siin parlamendis

tahet ja arukust teha küll väikesi, aga väga tähtsaid otsuseid ja samme, sest selliseid otsuseid tehes saab ka Eesti riik tasapisi korda. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Reps Keskerakonna fraktsiooni nimel! Kaheksa minutit.

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma tuln siia tagasi fraktsiooni esindajana ja saan nüüd välja öelda ka oma natuke kriitilisemad mõtted selle väga toreda eelnõu kohta.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 oleme nii selle Riigikogu tööaja jooksul kui ka Riigikogu eelmiste koosseisude ajal korduvalt menetlenud. Huvitav sümbol on see, et praegune Riigikogu alustas oma tööd seaduseelnõuga nr 1, mille alusel kultuurikomisjoni eestvedamisel arutati just koolitoidu ja lasteaiatoidustusvõimaluste küsimusi. Tookord leidis Riigikogu, et eelnõu on igati väärt edasimenetlemist, kuid jääb ootama neid aegu, kui riigieelarve võimalused seda lubavad. Kui me nüüd vaatame seda eelnõu, siis näeme, et tegemist on kolme miljoni euroga, mis on riigieelarve teisi summasid arvestades siiski vägagi väike summa, kuigi sisuliselt on muudatus suur.

Gümnaasiumis nn tasuta koolitoidu pakku- mise juures on mitu põhimõttelist sammu. Peaaegu kümme aastat tagasi andis riik kõikidele kooliastmetele selle kohta lubaduse. Seda tegi küll veidi teine koalitsioon, aga see ei ole ju kooliõpilastele oluline, oluline oli see, et me lubasime võimalikult ruttu hakata tegelema gümnaasiumiõpilaste toitlustamisega. Miks me otsustasime siis hoopis kutsekooli kasuks? See oli vaheetapp selleks, et sotsiaalselt nõrgemas olukorras olevaid perekondi tugevamalt toetada. Nimelt oli haridusministeerium tol- lel hetkel nagu ka nüüd üsna teadlik arvudest. Kindlasti oli ministri tänane üsna libisev jutt, et tal ei ole informatsiooni, tegelikult vaid viisakas vabandus selle pärast, et koalitsioonis ei lepitud teisiti kokku. Nimelt, tolle aja andmed näitasid väga selgelt, et kutsekoolides on neid õpilasi, kes hädasti vajavad tasuta sooja toitu, rohkem. Gümnaasiumiõpilaste koolilõunatoetuse aastane edasilükkamine oli tol korral vaid vormistamise küsimus. Tulid teised koalitsioo-

nid, kellel olid teised prioriteedid. Ma olen südamest tänulik kõikidele ministritele, et krokodillidest ja kääridest hoolimata on tasuta koolitoit siiski säilinud. Põhjus on kindlasti peamiselt selles, et see on ennast õigustanud.

Kümmekond aastat tagasi vaidlesime selle üle, kas tasuta koolitoit kõigile on kasulik. Ka täna tõi härra Luik välja küsimuse, kas see peaks olema kättesaadav vaid nendele, kes seda kõige rohkem vajavad, või kõigile. Luba- ge veel kord üle kinnitada, et tasuta koolitoit kõigile on hädavajalik. Sellisel juhul on seda võimalik pakkuda kindlasti väiksema summa eest, koolitoidlustajatel on võimalik siis, kui laste hulk on suurem, pakkuda suuremaid portsjoneid nendele õpilastele, kes seda rohkem vajavad. Ei ole ju saladus, et koolitoidu raames pakutakse väga paljudes koolides paljudele lastele veel lisatoidlustust, näiteks tehakse seda hommikupoolikul või antakse leivapäts kaasa. Eelkõneleja viitas muutusele koolikultuuris, kui söökla on avatud kõigile, mitte ainult nendele, kes seda vajavad. See on võib-olla kõige suurem muutus. Juba viimased viis aastat on õpilasomavalitsused igal aastal pöördunud Riigikogu poole palvega kehtestada tasuta koolitoit ka gümnaasiumiastmes. Lapsed on saanud põhikoolis tasuta koolitoitu, aga kui nad jõuavad gümnaasiumiastmesse, siis on tõesti arusaamatu, miks nad järsku seda enam ei saa. Nii et kokkuvõtet tehes võib öelda, et selle eelnõu eesmärk – viia tasuta koolitoit gümnaasiumiastmesse – on murdeline ja väga oluline muutus ning kindlasti väga suur võit meile kõigile.

Tulen nüüd selle toetuse sisu juurde. 78 senti on summa, mis tugineb kümne aasta tagustele arvutustele. Võtame välja koolilõuna maksumuse sisulise allika ehk toidukulud. Omaaegne täiendav kulu 8,5 miljonit eurot, mis laste arvust tulenevalt veidikene tõusis, oli arvatud kohaliku omavalitsuse täpsusega, kaasatud olid Sotsiaalministeerium ja tervishoiuekspertid ning see tõepoolest kattis tol- lel hetkel kulutused toiduainetele. Nüüdseks on ainuüksi 2010. aastast toiduainete hinnad 23% tõusnud. Ainuüksi 2010. aastast! Kümne aasta taguse ajaga võrreldes on see tõus olnud enam kui kolmandik. On selge, et kohalikud oma- valitsused või lastevanemad peavad selle vahe kinni maksma. Olemasolev summa ei kata

kahjuks enam isegi toiduainetele tehtavaid kulutusi.

Miks on see oluline? Vaatame kutsekoolide kogemust, kus on samuti noored mehed ja kenad tütarlapsed ning naised õppimas. See kalorihulk või toitainete hulk, mida need õpilased vajavad, on võrreldav gümnaasiumiõpilase vanuses vajatavaga, sest nad on samas vanuserühmas. Kutsekoolides on päris mitme aasta kogemuse põhjal selgeks saanud, et palju alla euro ei või see summa olla, siis ole võimalik toitlustust korraldada. Kutsekoolides on see võimalik tänu sellele, et neil on pikad praktikaperioodid, mida me ise seadustes ette näinud oleme. Ainult tänu sellele on võimalik täita sotsiaalministri 2008. aasta määrust nr 8 "Tervisekaitseõuded tootlustamisele koolieelses lasteasutuses ja koolis". Kutsekoolides on tavaliselt selline korraldus, et elektroonilisele kaardile on võimalik koguda punkte, nii et mõnikord saab veidi rohkem kui euro eest süüa.

Meil on täna vaja kokku leppida selles, mis sarnaneb nende kümne aasta taguste lubadustega. Nagu minister Ossinovski ütles, kes homme või ülehommene, peale valimisi on minister, seda näitab aeg, aga oluline on Riigikogus

kokku leppida, et, jah, me laiendame seda võimalust ja nüüd saavad tasuta koolitoitu kõik õpilased. Küsimusi ja vaidlusi on veel lasteasutadega. Kuid 78 senti on liiga väike summa, seda tuleb suurendada. On see uus summa siis euro või EMOVL-i ja linnade liidu taotlusel 1,5 eurot, seda näitavad kõnelused järgmise riigieelarve üle.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 689 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrän eelnõu 689 muudatusettepanekute esitamise tähtpäevaks 8. oktoobri kell 17.15. Tänapäevakord on ammendatud. Soovin kõikidele kena päeva jätku! Kohtume homme!

Istungi lõpp kell 15.54.

Istungi kestus 2 tundi ja 54 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 25. september 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (702 OE) teine lugemine

2. Jäätmeseaduse täiendamise seaduse eelnõu (688 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Tere hommikust, head ametikaaslased! Austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärku kolmanda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Head kolleegid! Anname üle metsaseaduse muutmise seaduse eelnõu. Metsaseaduse muutmise seaduse eelnõu on ette valmistatud metsakasutuslike erisuste tõttu haja- ja tiheasustusosal. Metsaseaduse muutmise eesmärk on senisest laiapõhjalisemalt ja jätkusuutlikumalt arvestada tiheasustusosal kasvava metsa omaniku ning samas ka avalikkuse õigusi ja huve. Kahjuks ei ole kohalikul omavalitsusel õigusnormi seisukoha esitamiseks metsateatisele tiheasustusosal kasvava metsa kohta. (Juhataja helistab kella.) Samas on just need polüfunktsionaalsed metsad avalikkuses eriti kõrgelt hinnatud. Kohalikule omavalitsusele kui kohaliku elu peamisele korraldajale peaks kuuluma sellekohane seaduslik õigus. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni nimel annan üle tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Tegemist on seadusega, mida on sellel sajandil ilmselt kõige rohkem muudetud. Meie ettepanek on seda uuesti muuta, sest ühest 2001. aasta juhuideest, kui Reformierakonna toonane esimees rääkis tulumaksu alandamisest, on saanud valitsuse kinnisidee. Paraku on ühiskond vahepealse aja jooksul muutunud ning väga paljud inimesed eelistavad 1% tulumaksu kättejäämisele hoopis seda, et riik suudaks pakkuda paremaid avalikke teenuseid ja täita oma kohustusi. Seega on meie ettepanek muuta tulumaksuseaduse § 4 lõiget 1 ja sätestada, et järgmisel aastal on Eestis tulumaksu määr 21%. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks eelnõu ning meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatuse nende edasise menetlemise. Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 87 Riigikogu liiget, puudub 14.

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (702 OE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu 702 teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Peep Aru!

Peep Aru

Täna usalduse eest, lugupeetud eesistuja!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu tulemast!

Peep Aru

Head kolleegid! 22. septembril arutas põhi-seaduskomisjon selle eelnõu teisele lugemisele saatmist. Ühtegi muudatusettepanekut eelnõu kohta ei laekunud. Põhiseaduskomisjon ise ka ei leidnud ühtegi head põhjust, miks peaks seda eelnõu teksti muutma, seega teeme täna lõpphääletuse. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, teile on vähemalt üks küsimus. Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Hea kolleeg, kas te ise olete kujunenud olukorraga väga rahul?

Peep Aru

Jah, mind rahuldab, et ei ole eriarvamusi ja parlament on nii monoliitne selles küsimuses.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei näi olevat. Eelnõu 702 kohta ei ole muudatusettepanekuid laekunud. Juhtivkomisjon on taotlenud eelnõu 702 lõpphääletust, keegi protestinud ei ole, nii et alus-tame lõpphääletuse ettevalmistamist.

Panen lõpphääletusele eelnõu 702. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt on 84 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu 702 on otsusena vastu võetud. (Tabel 12.)

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Jäätmeseaduse täiendamise seaduse eelnõu (688 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume teise päevakorrapunkti juurde. See on Riigikogu liikmete Aivar Koka, Andrus Saare, Erki Noole, Peeter Laursoni ja Toomas Tõniste algatatud jäätmeseaduse täiendamise seaduse eelnõu 688 esimene lugemine. Mul on hea meel paluda Riigikogu kõnetooli Riigikogu liige Erki Nool!

Erki Nool

Austatud kolleegid! Riigikogu liikmed Erki Nool, Aivar Kokk, Peeter Laurson, Toomas Tõniste ja Andrus Saare on algatanud jäätmeseaduse täiendamise seaduse eelnõu. Jäätmeseaduse § 119 täiendamine on tingitud vajadusest seaduses selgesti sõnastada, et korraldatud jäätmeveoteenuse osutamisel võivad tarbijad pöörduda oma õiguste kaitseks Tarbijakaitseametisse.

Teada on väga palju juhtumeid, kus jäätmevedajad on tarbijate õigusi kahjustanud. Nii näiteks on nad kehtestanud lisateenuste eest ebaseaduslikud ja tarbija õigusi kahjustavad tasumäärad. Samuti on esinenud juhtumeid, kus jäätmevedaja on jäätmeveoteenuse lepingu alusel paberarve väljastamise eest tellijalt seadusvastaselt tasu küsinud. Ei jäätmeseadus ega ka tarbijakaitse seadus ei anna ühest vastust küsimusele, kas Tarbijakaitseameti pädevuses on selliste kaebuste lahendamine, mis on seotud jäätmeveoteenuse osutamisega. Jäätmevedajad, -valdajad ja kohalik omavalitsus on Tarbijakaitseameti pädevusest erinevalt aru saanud. Seaduse jõustumise korral on paremini tagatud õigusselgus ja tarbijatel on võimalik Tarbijakaitseameti abil paremini teostada oma õigusi kvaliteetsele ja kättesaadavale jäätmeveoteenusele.

Seadusmuudatus on väga lihtne. Jäätmeseaduse § 119 täiendatakse lõikega 12 järgmises sõnastuses: "Käesoleva seaduse § 66 lg 1 nimetatud teenuse osutamise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet." Seadus jõustub üldises korras. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Läheme küsimuste juurde. Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Teatavasti oli jäätmeseadus Riigikogus arutusel juba eelmisel aastal ja peaaegu terve aasta oli see sinu juhitud komisjoni sahtlis. Miks te ei pannud juba kevadel neid häid ja tarku ettepanekuid juunikuus vastuvõetud seadusesse sisse?

Erki Nool

Kui te räägite seaduseelnõust 455 ning vaatate ka hääletamistulemust ja stenogrammi, siis näete, et väga paljudel Riigikogu liikmetel oli oma arvamus selle kohta, kui hea või halb see seaduseelnõu on. Kogu selle arutluse käigus tuli välja, et eelnõu 455 autorid soovisid jäätmeseaduse § 66 lõike 1¹ kehtetuks tunnistamisega kaitsta tarbijat, nii oli nende seletuskirjas. Eelnõu autorid ja eelnõu toetav Eesti Jäätmeäitajate Liit olid seisukohal, et jäätmevaldkonnas tarbijakaitse ei toimi. Me esitasime oma ettepaneku enne, kui seaduseelnõu 455 jõudis teisele lugemisele Riigikogu saali.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Randver, palun!

Rein Randver

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea Erki, ma tunnustan sind selle eelnõu tulise kaitsmise eest nii komisjonis kui ka siin saalis. Aga küsin, miks ei võiks üks pool olla Tarbijakaitseamet ja teine pool Konkurentsiamet.

Erki Nool

Algatajad ei pea põhjendatuks Konkurentsiametile lisapädevuse andmist, sest kehtiva konkurentsiseaduse § 57 alusel on ametil õigus nõuda kõigilt füüsilistelt ja juriidilistelt isikutelt ning nende esindajatelt, samuti riigiasutustelt ja kohalikelt omavalitsusüksustelt ning nende ametiisikutelt teavet konkurentsialukorra analüüsimiseks. Konkurentsi tagamiseks korraldatud jäätmevedu on võimalik ja algataja ei näe vajadust Konkurentsiameti pädevust täiendada. Peale selle tagavad kohalike omavalitsuste õigusaktide ja konkurentsi üle järelevalvet ka maavanem ja õiguskantsler. Selleks, et tarbijale oleks kord selgem, näeb algataja ainuõigena just Tarbijakaitseameti järelevalve täpsustamist.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Ettekandeks palun Riigikogu kõnetooli keskkonnakomisjoni liikme Tõnis Kõivu!

Tõnis Kõiv

Head kolleegid! Riigikogu keskkonnakomisjon arutas 15. septembril eelnõu 688 oma koosoleku teise päevakorrapunktina. Koosolekul osales selle päevakorrapunkti juures ka Keskkonnaministeeriumi jäätmeosakonna nõunik Kaili Kuusk. Komisjoni istungil tutvustas ettekandja, komisjoni liige Erki Nool meile eelnõu ja seda me kuulsime hetk tagasi ka siin saalis. Keskkonnaministeeriumi esindaja edastas meile Vabariigi Valitsuse seisukoha. Vabariigi Valitsus ei toeta jäätmeseaduse täiendamise seaduse eelnõu esitatud kujul, sest nii üldsõnaline viide Tarbijakaitseameti teostatavale järelevalvele ei muuda olukorda selgemaks ega suurenda õigusselgust tarbijate huvide eest seismisel.

Tegelikult on Tarbijakaitseametil ka praegu õigus jäätmeveoteenuse lepingu üle järelevalvet teha, kui see puudutab konkreetset tarbijat. Kui laiendada sedavõrd ulatuslikult ja piiritlemata Tarbijakaitseameti volitusi, nagu eelnõu ette näeb, siis tähendaks see tegelikult juba tarbija mõiste muutmist tarbijakaitseaduses ja kogu seaduse ülevaatamist. Nii jõuaksime sinna, et tarbijaks tuleks arvata ka korteriühistu, ettevõtte ehk siis juriidiline isik. See aga oleks ilmselt juba liiga suur ja ebavajalik muudatus, eriti arvestades asjaolu – mis on keskkonnakomisjoni liikmetele väga hästi teada –, et kõik need küsimused, mis konkreetset seda eelnõu puudutavad, on juba varem, eelnõu 455 menetlemise käigus põhjalikult läbi arutatud. Tookord kaaluti eri variante ning eelnõu 455 saadeti siia saali ja võeti seadusena vastu.

Seetõttu kulus eelnõu 688 aruteluks komisjonis mõni minut, mille järel jõuti otsuseni saata eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda 25. septembriks ehk tänaseks. Ühtlasi tehti ettepanek lükata eelnõu tagasi (hääletega 5 poolt, 2 vastu ja erapooletuid samuti 2) ning määrata siinkõneleja komisjonipoolseks ettekandjaks. See ongi kõik. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, aitäh teile! Küsimusi ei näi olevat. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Praegu on see võimalus. Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 688 tuleks esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 688 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt on 55 Riigikogu liiget, vastu 12 ja erapooletuid ei ole. Riigikogu liikmete Aivar Koka, Andrus Saare, Erki Noole, Peeter Laursoni ja Toomas Tõniste algatatud jäätmesea-

duse täiendamise seaduse eelnõu 688 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 13.)

Head ametikaaslased, meie teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud. Tänapäevane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 10.18.

Istungi kestus 18 minutit.

Juhataja

Jüri Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 6. oktoober 2014
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine riigi toimetuleku kohta sigade Aafrika katku levikuga (nr 429)
2. Arupärimine Eesti piimandussektori kohta (nr 431)
3. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame täiskogu VIII istungjärgu neljanda töönädala esmaspäevast istungit. Kõigepealt on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Esimesena palun Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnisson!

Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus esitab täna ühe Riigikogu otsuse eelnõu ja kuus seaduseelnõu. Esiteks, Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi pankade otserekapitaliseerimise vahendi loomiseks volituste andmine" eelnõu. Nimetatud eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Teiseks, kunstiteoste tellimise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Nimetatud seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kultuuriminister Urve Tiidus. Kolmandaks, relvaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Neljandaks, kodakondsuse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnimetatud kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust siseminister Hanno Pevkur. Viiendaks, meresõiduohutuse seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Kuuendaks, 1981. aasta protokolliga muudetud EUROCONTROL-i lennuliikluse ohutuse alast koostööd käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ning marsruudi

navigatsioonitasusid käsitleva mitmepoolse kokkuleppega ühinemise seaduse eelnõu. Seitsmendaks, lennundusseaduse ja riigilõivu-seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnimetatud kolme seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja taristuminister Urve Palo. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Härra juhataja! Head kolleegid! Viimasel ajal on Riigikogu saalis tõusnud teravalt üles küsimus, kuidas noori paremini avalikku ellu kaasata ja kuidas nende häáli arvestada. Meie seas on neid, kes arvavad, et selle jaoks oleks vaja põhiseadust muuta. Meie, Keskerakonna fraktsiooni liikmed, oleme selles suhtes eri meelt. Praegu võivad noored noortevolikogu kaudu nii kandideerida volikogusse kui ka valida volikogusse. Puudu on vist üks punkt, mille kohaselt need noored saaksid ka praktiliselt oma valikut esindada. Selle jaoks me teeme ettepaneku muuta kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 47 lõiget 1 nii, et igal volikogu ja noortevolikogu liikmel oleks õigus kuuluda vähemalt ühte komisjoni. Kui me selle seadusmuudatuse sisse viime, siis saab iga noortevolikogu liige ka realselt iga päev kohalikus elus kaasa lüüa.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem sooviavaldusi ei ole. Seitse seaduseelnõu ja üks otsuse eelnõu võetakse juhatuse otsusega menetlusse, kui need vastavad kodu- ja töökorra seadusele.

Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohal on 85 Riigikogu liiget ja puudub 16.

Järgnevalt tuleb meil kinnitada nädala päevakord. Austatud Riigikogu, panen hääletusele nädala päevakorra kinnitamise. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt on 72 Riigikogu liiget, vastu 5, erapooletuid 3. Päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine riigi toimetuleku kohta sigade Aafrika katku levikuga (nr 429)

Esimees Eiki Nestor

Asume vast kinnitatud päevakorra juurde. Esimesena on päevakorras Riigikogu liikmete Siret Kotka, Heimar Lengi, Lauri Laasi, Enn Eesmaa, Eldar Efendijevi, Priit Toobali, Urbo Vaarmanni, Mihhail Korbi ja Viktor Vassiljevi esitatud arupärimine sigade Aafrika katku leviku kohta. Arupärijate nimel esineb Heimar Lenk. Heimar Lenk, palun arupärimist tutvustada!

Heimar Lenk

Aitäh sõnaõiguse eest! Meie arupärimise teema on sigade Aafrika katk, mis praegu muret teeb. Aeg läheb muidugi kiiresti, iga päevaga tuleb siin muutusi, nii et mõned asjad on võib-olla vahepeal selgunud või teise seisu jõudnud. Alustan kerge ülevaatega ajaloost. Tuletan meelde, et see oli 8. september, kui Veterinaar- ja Toiduamet teatas, et Valgamaal Hummuli vallas leitud surnud metsseal diagnoositi sigade Aafrika katk, mis tähendas, et see üliohtlik loomahaigus on ametlikult ka Eestisse jõudnud. Varem oli sigade Aafrika katku juhtumeid mitmel korral registreeritud Lätis, Leedus ja Poolas. On räägitud ka Valgevenest ja seal kavandatud strateegiast. Niimoodi on see läinud. Juuli keskel registreeriti Lätis taud kümnekonna kilomeetri kaugusel Eesti piirist, Valka piirkonnas Ergeme vallas. Seetõttu oli vaid aja küsimus, millal taud Eestisse jõuab. See oli juuli keskel. Arupärijad küsivadki, et kui see taud oli juba juuli keskel jõudnud Eestile üsna lähedale ja 5. augustil jõudis siia, siis võib-olla oleks pidanud varem hakkama eeltõrjetööd või eelkaitsetööd tegema. Kas me ei jäänud mitte hiljaks? Milline on praegune seis ja millele võivad loota põllumehed, kui see katk äkki Eesti seafarmides lahvatab? Oleme esitanud neli küsimust. Minister on selle arupärimise kindlasti läbi lugenud ja vastab nendele. Ma loodan, et ta lisab siia juurde värsket informatsiooni, milline on praegu olukord selle haiguse levikul Eestis. Nagu me

teame, väga suurt levikut veel pole, aga me ei tea, mis saab homme või ülehomm. Nii et oleks tore, kui minister meile nüüd ilusasti vastaks ja räägiks, kuidas lood on, mis meid ootab ja kas me võime olla rahulikud, et Eesti Põllumajandusministeerium ja veterinaaramet suudavad asjaga hakkama saada. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele tuleb vastata põllumajandusminister Ivari Padaril. Palun!

Ivari Padar

Austatud Riigikogu! Kui alustada lugupeetud Heimar Lengi viimasest küsimusest, kas seoses taudiga võib olla rahulik, siis on loomulik, et kui levimas on ohtlikud taudid, siis ei saa kunagi rahulik olla, siis peab olema väga ettevaatlik. Nii see on. Ega ei ole läinud mööda ühtki aastat, kus meil Eestis parasjagu mingit ohtlikku haigust poleks liikvel olnud. Hullulehmatõbi, Newcastle'i tõbi, suu- ja sõrataud – kõigega oleme pidanud siin aegade jooksul tegelema.

Nüüd arupärimise esimene küsimus: "Kui juba augustis oli teada, et sigade Aafrika katk võib olla jõudnud Eestisse, siis miks ei alustatud üle-eestilist teavituskampaaniat, mis oleks inimestele katku kohta teavet jaganud ja andnud juhiseid, kuidas käituda näiteks olukorras, kus seenelised leiavad metsast katku surnud metssea?" Seoses sigade Aafrika katku levikuga naaberriikides on juba alates 2011. aastast Veterinaar- ja Toiduameti käskkirjadega kehtestatud ennetavad meetmed nakuse leviku piiramiseks, näiteks kuumtöötlemata sööda impordi keeld, kõigi kolmandatest riikidest tulevate reisijate pagasi kontroll piiril, et hoida ära keelatud liha ja lihasaaduste sissetoomist jne. Neid nõudeid on ajakohastatud, lisandunud on näiteks kodusigade ja farmis peetavate metssigade väljaspidamise keeld. Nõuetest on teavitatud ka avalikkust. Inimeste teavitamine eri meediakanalite kaudu on alates 2004. aasta kevadest olnud pea igapäevane. Põllumajandusministeerium avas augustis koostöös Veterinaar- ja Toiduametiga jooksvalt täiendatava spetsiaalse veebilehe seakatk.ee – mis on muide tõlgitud ka vene keelde –, kuhu on koondatud mitmekülgne sigade Aafrika katku puudutav teave sihtrühmade kaupa. Pidevalt edastatakse pressiteateid olukorra

kohta. Lisaks saab küsimusi ja infot taudikahtlusega loomadest jätta Veterinaar- ja Toiduameti vihjetelefonile 605 4750. Põllumajandusministeerium, Veterinaar- ja Toiduamet ning riiklik ja kohalik loomatauditõrje komisjon korraldavad informatiivseid kohtumisi seakasvatajate, lihakäitlejate, loomavedajate ja jahimeeste esindajatega, et anda lisateavet sigade Aafrika katkuga seonduva kohta, arutada lahendamist vajavaid küsimusi ja saada tagasisidet edasiseks tegevuseks. Eraldi on asjakohast teavet jagatud ka Eesti Põllu- ja Maamajanduse Nõuandeteenistuse konsulentidele. Maakondlikud veterinaarikeskused teavitavad täiendavalt kohalikke loomapidajaid ja söödatootjaid sigade Aafrika katku ennetus- ja tõrjemeetmetest, et vältida nakkuse ülekandumist kodusigadele. Loomapidajatele jagatakse katku käsitlevaid infovoldikuid nii eesti kui ka vene keeles.

Teine küsimus: "Kui suurel määral kavatses valitsus farmeritele kompenseerida otsesed ja kaudset katkust tingitud kahjud? Kaudse kahju all võib mõista näiteks olukorda EL-i poolt kehtestatud II tsoonis, kus seakasvataja ei tohi elusloomi ega liha eksportida teistesse EL-i riikidesse ka siis, kui talle kuulvas farmis haigust ei esine." Eestis on olemas sigade Aafrika katku tõttu tekkida võivate kahjude toimiv kompensatsioonimehhanism. Loomapidaja tehtud kulutusi ja taudiolukorra tõttu saadud kahju on võimalik hüvitada kolmest allikast, mida kasutatakse kooskõlastatult. Esiteks hüvitatakse loomapidajale kodusigade Aafrika katku nakatumisel tõrjemeetmetega seotud otsesed kulud loomatauditõrje seaduses ja Euroopa Liidu asjakohases õigusaktis sätestatud juhul, korras ja määras. Näiteks hüvitatakse ettekirjutuse alusel tapetud, sh kontrolltapetud, hukatud ning loomataudi tõttu hukkunud looma väärtus ning ettekirjutuse alusel hävitatud seadme ja sööda väärtus. Seda kahju, mis on tekkinud sigade Aafrika katku kui eriti ohtliku loomataudi tõrjumisel, hüvitatakse Vabariigi Valitsuse reservist selleks eraldatavatest riigieelarve vahenditest. Loomatauditõrjega seoses tekkinud kahju hüvitatakse kuni 100% ulatuses. See sõltub riigi võimalustest. Kui rahuldatud taotlustel põhinev taudikahjutoetuse summa ületab taudikahjutoetuse maksmiseks eraldatud vahendeid, vähendab Veterinaar- ja Toiduamet taudikahjutoetuse määra, arvesta-

des taudikahjutoetuse maksmiseks ettenähtud vahendeid ja järgides taotlejate võrdse kohtlemise põhimõtet. Kõik taudikahtlusega seotud analüüsid on jahimeestele ja loomapidajatele kehtestatud tsoonides tasuta. Praegu püsib sigade Aafrika katk ainult metssigade populatsioonis.

Teine allikas on turukorralduse erakorralised meetmed. Eestil on võimalik taotleda Euroopa Komisjonilt erakorralist toetust seoses kaubanduspiirangutega, mis võivad tuleneda loomahaiguste leviku tõkestamise meetmete kohaldamisest või turuhäiretest, mis on otseselt tingitud tarbija usalduse kaotusest. Nimeetatud meetmetega kompenseeritakse tootjale tõsised turuhäired, näiteks tarbimise või hindade oluline vähenemine. Rakendamise eelduseks on Euroopa Komisjoni rakendusotsus, kus määratakse ära, millistele tingimustele peab toetuse taotleja vastama, ning Euroopa Liidu kaasrahastamise määr. Lisaks kavandab Põllumajandusministeerium perioodi 2014–2020 maaelu arengukavasse uut kompensatsioonimeedet: loodusõnnetustes ja katastroofides kahjustunud põllumajandustootmise potentsiaali taastamine ning asjakohaste ennetusmeetmete kasutuselevõtmine. Meetme hinnanguline eelarvemaht on 1 miljon eurot, mis on kavas leida samale sihtgrupile mõeldud maaelu arengukava meetmete arvel. Meede võimaldab toetada investeeringuid, mille eesmärk on teha korda loodusõnnetuste, ebasoodsate ilmastikutingimuste ja katastroofide tagajärjel kahjustunud põllumajandusmaa ning taastada tootmispotentsiaal, sh osta loomi. Toetuse tingimuseks on, et ametlikult kinnitatud taudi tõttu on põllumajanduslikust potentsiaalst hävinenud vähemalt 30%. Sihtgrupp on põllumajandustootjad, kelle kahjustunud põllumajandustootmise potentsiaali taastamise alaseid investeeringuid toetatakse kuni 100% ulatuses.

Kolmandast allikast on vähese tähtsusega riigiabina võimalik esmatootjatele maksta kolme majandusaasta jooksul kuni 15 000 eurot toetust. See kulu kaetakse 100% riigieelarvest, kui selleks on eraldatud riigieelarve vahendeid.

Kolmas küsimus: "Ühed potentsiaalsemad katku levitajad võivad olla seapidajad, kes kasvatavad ühte-kahte siga ja kes ei ole oma sigu ametlikult registreerinud. Kui need talunikud juhtuvad veterinaaride poolt kontrollimatult ja katku nakatunud sigade liha althõlma

müüma, aitavad nad kaasa katku levikule ning riigil puudub kontroll nende tegevuse üle. Kuidas plaanib riik sellist tegevust kontrollida ja ohjata?" Täna on Eestis metssigade taudi nakatumise juhtumid tuvastatud Valga- ja Viljandimaal ning Ida-Virumaal. Kodusigadel ja kodus peetavatel metssigadel Aafrika katku tuvastatud ei ole. Veterinaar- ja Toiduameti veterinaarjärelevalveametnikud on volitatud veterinaararstide abiga külastanud kõiki teadaolevaid seakasvatusega tegelevaid loomapidajaid, kontrollinud bioohutusnõuete täitmist, nõustanud ja jaganud asjakohaseid trükiseid nii eesti kui ka vene keeles.

Veterinaar- ja Toiduamet on selleks, et jälgida ja hinnata seakasvatavate, loomade vedajate ja töötajate bioohutusmeetmetest kinnipidamist, hüppeliselt suurendanud visiitide arvu nimetatud ettevõtetesse ja eramajapidamistesse. Võimalikku kompensatsiooni võivad saada vaid nõuetekohaselt käituvad loomapidajad. Tauditõrjemeetmete eiramine toob kaasa vastutuse loomatauditõrje seadusest lähtuvalt. Kuna praegu ringleb viirus metssigade seas, siis on olulisim riskikoht metssealiha. Koostöös jahimeestega on jõutud võimaliku lahenduseni, kus Veterinaar- ja Toiduamet teeb kõigi lastud metssigade kohta jahiloale märke, et loom on uuritud ja seega tohib teda kasutada. See tagab, et kõiki kütitud metssigu uuritakse sigade Aafrika katku suhtes.

Neljas küsimus: "Veterinaar- ja Toiduamet on täna võimeline külastama talunikke ja farme ning neid teavitama. Loomadelt täiendavate proovide võtmiseks ja laboratoorseks analüüsiks rahalised vahendid puuduvad. Kas ja millises mahus on valitsus plaaninud eraldada rahalisi vahendeid sigade Aafrika katku proovide võtmiseks ja nende analüüsise teostamiseks?" Seireproove sigade Aafrika katku tuvastamiseks võetakse kodusigadelt kogu Eestis, piirangutega tsoonis sagedamini. Lisaks uuritakse kõiki leitud ja lastud metssigu, kuna teadaolevalt püsib taud metssea populatsioonis. Sigade Aafrika katku ennetus- ja tõrjeprogrammi tegevuskulude, sh proovide analüüsimise kaasrahastamiseks, on Euroopa Komisjon eraldanud Eestile lisaraha juba sellel kevadel. Eelnevalt kavandatud uurimismaht on 2223 proovi määratud meetodil ja 1400 proovi PCR meetodil. Ühte proovi võib olla vaja uurida mõlema meetodiga. 9. septembri seisuga on

veterinaarlaboratooriumis uuritud ELISA meetodil 1068 proovi kavandatud 2223-st, neist 308 on võetud metssigadelt ja 760 kodusigadelt. PCR meetodil on uuritud 667 proovi kavandatud 1400-st. Uurimismahtu veel jätkub. Seda mahtu on vastavalt taudiolukorra muutumisele suurendatud ning analüüsikulude katmise kaasrahastamiseks on Veterinaar- ja Toiduamet esitanud Euroopa Komisjonile taotluse 220 000 euro peale. Suurema Euroopa Liidu rahalise toetuse saamiseks tehakse koostööd ka Läti, Leedu ja Poolaga ning Euroopa Komisjonile on esitatud koordineeritud tauditõrje ühiskava. Põllumajandusministeerium on esitanud veel Rahandusministeeriumile taotluse eraldada valitsuse reservist 590 000 eurot. See on seotud Veterinaar- ja Toiduameti volitatud veterinaride lisatöödega sel aastal ning aktsia-seltsile Vireen eriseadmete – külmutuskonteineri ja mobiilse põletusahju – soetamisega, samuti Veterinaar- ja Toidulaboratooriumile kontrolli tegemiseks vajalike aparatuuride soetamisega.

Täna teid tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Ministrile on küsimusi. Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, hea Riigikogu esimees! Härra minister! Sigade Aafrika katku viirus ei ole minu jaoks mitte midagi uut. Mina kuulsin sellest peaaegu 40 aastat tagasi, nimelt sõjameditsiini loengutes. Siis peeti seda ka üheks võimalikuks bioloogiliseks relvaks ja n-ö suurel kodusmaal olid tollal olemas vastavad kriisikavad. Ütelge, palun, kas praegu on Veterinaar- ja Toiduametil ka olemas kriisikavad loomataudide võimaliku ilmnemise puhuks? Suu- ja sõrataudi on aeg-ajalt ikka, mõni aasta tagasi oli siin paanika seoses Siberi katkuga ja nüüd on siis sigade Aafrika katk. Kas selliste asjade vastu võitlemiseks on olemas kinnitatud ja ajakohastatud kriisikavad?

Ivari Padar

On küll. Veterinaar- ja Toiduametil on olemas täispakett meetmetest ja kriisikavad käitumiseks eri juhtudel, kui me räägime ohtlikest loomade nakkushaigustest. Kuna eri aegadel on olnud mitmesuguseid ohtlikke nakkusi, siis

on veterinaarametil ka kogemused, kuidas kriisikavasid rakendada. Seega on olukord vägagi kontrolli all.

Esimees Eiki Nestor

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Ma ei kuulnud teie suust õieti vastust selle kohta, milline on hetkeseis. Aga ma saan aru, et see ei ole eriti muret tekitav. Aga võib-olla üks konkreetne küsimus siia juurde. Kui äkki juhtub niimoodi, et mõni farm on nakatatud sellest viirusest ja sead tuleb kahjuks ära tappa, kas siis riik maksab maksumaksja rahast farmi peremehele täielikult kinni viimase kui põsakese?

Ivari Padar

Jah, absoluutselt. Meil on olemas ka üks mõne aasta tagune kogemus Talleggi kanalaga, kus riik maksis kõik hävitamisele läinud linnud 100%-liselt kinni. Pärast seda, kui riik on kahju kinni maksnud, kompenseerib Euroopa Komisjon tekkinud kahju vastavalt kokkuleppele 50% ulatuses. Meil on töös ka nelja riigi – Eesti, Läti, Leedu ja Poola – ühissetpanek. Oleme teinud Euroopa Komisjonile ettepaneku kompenseerida nendes neljas riigis taudikahjud kuni 100% ulatuses. Sel nädalal toimub ka nelja riigi peaveterinaaride ühis koosolek, kus see ettepanek on uuesti arutusel. Võimalik, et järgmisel esmaspäeval põllumajandusministrite kohtumisel Luksemburgis on see teema laual, ja siis peaks selguma, kas Euroopa Komisjon on nõus seda kahju kuni 100% kompenseerima. Nii see asi ongi.

Esimees Eiki Nestor

Tiit Tammsaar, palun!

Tiit Tammsaar

Täna, härra juhataja! Hea minister! Minu arvates on Põllumajandusministeerium ja veterinaaramet teinud siiski tänuväärset tööd organisatsioonilises plaanis, ka raha on eraldatud. Aga teatavasti puutuvad praegu sigadega, ka katku nakatunud sigadega kokku praktiliselt ainult kaks kontingenti: veterinaarameti töötajad ja jahimehed.

Ivari Padar

Jah, nii see on.

Tiit Tammsaar

Ma olen nõus ka ministeeriumi seisukohaga, et loomi tuleb võimalikult vähe häirida, et nad liiguksid võimalikult vähe. Lähtuvalt sellest on jahimehed pakkunud välja, et kui saaks küttida vastavate lisaseadmetega, siis oleks see vähene häirimine tagatud. Täna anti Riigikogule üle relvaseadus. Milline on teie ministeeriumi positsioon näiteks summutite ja prožektorite kasutamise osas?

Ivari Padar

Põllumajandusministeeriumil on väga keeruline võtta summutite ja prožektorite osas seisukohta. Aga selge on see, et need ettepanekud peavad tulema eelkõige Keskkonnaministeeriumist. Keskkonnaministeeriumi juures on jahindusnõukogu, kes peab otsustama, mis siin on ja mis ei ole mõistlik. Võin öelda kogu selle teema käsitlemise kohta, et kui need probleemid selle aasta alguses üles tulid, siis mul ei olnud mõtteski, et tuleb olla põllumajandusminister. Juba tol ajal oli servast serva arvamusi, kuidas metssigadega käituda, alates nende massimõrvamisest metsas kuni selleni, et neid ei tohi üldse puudutada. Selle tõttu ootan ka mina väga, et mõistliku otsuse, kuidas populatsiooniga käituda, teeksid jahimehed ise. Keskkonnaministeeriumi ja jahimeeste seisukohad mitmesuguste aparatuuride suhtes, nii prožektorite kui ka summutite suhtes, on olnud väga erinevad. Siin on see koht, kus ma usaldan jahimehi. Igal juhul saan ma öelda seda, et praegune praktika, kus loomad on massiliselt liikvele aetud, on väga halb praktika. See, et nad ühel hetkel jõudsid Läti ja Leedu piirialadele, oligi arvatavasti tingitud sellest, et Valgevene kolleegid olid väga radikaalsed ja radikaalsete lahendustega tekitati metsas paanika. See ei ole ennast õigustanud. Praegusel juhul usun ka mina mittejahindusspetsialistina, et tasakaalu säilitamine metsades on kõige mõistlikum.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Rohkem ministrile küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimissoovi ei ole. Ministril ei ole ka lõppsõnasoovi. Lõpetan selle päevakorrapunkti käsitlemise.

2. Arupärimine Eesti piimandus- sektori kohta (nr 431)

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Tarmo Tamme, Mihhail Korbi, Valeri Korbi, Urbo Vaarmanni, Siret Kotka, Viktor Vassiljevi, Kadri Simsoni ja Enn Eesmaa arupärimine piimandussektori kohta. Arupärijate nimel Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Hea juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! See arupärimine on Eesti piimandussektori kohta. Samamoodi võiks arupärimise teha ka Eesti kalandussektori või lihandussektori kohta. Kuna aeg on edasi läinud, siis on mõned arupärimises esitatud andmed vahepeal muutunud, näiteks Läti on toetanud oma põllumehi juba üle 10 miljoni euroga, küsimuses oli nimetatud 6,5 miljonit eurot. Aga see selleks.

Konjunktuuriinstituudi viimases analüüsis leiti, et Venemaa impordikeelu tõttu on Eestil vaja leida uued turud toodangule, mille rahaline maht on kuni 150 miljonit eurot. Kuigi otsene keelu alla läinud kauba eksport Venemaale moodustab aastas 75 miljonit eurot, lisanduvad sellele sama summa ulatuses tooraine ja tooted, mis viidi küll Euroopa Liidu riikidesse, kuid sealt omakorda eksporditi edasi Venemaale. Näiteks ekspordib Eesti piimasektor suures mahus toorpiima Leetu, kust see suuresti juustuks töödelduna liikus seni edasi Venemaale. Kui aprillis maksid Leedu kokkuostjad Eesti põllumeestele tonni piima eest ligi 400 eurot, siis augusti teises pooles on hind langenud 270 eurole, septembris aga juba 220 eurole. Kuigi aastaid on räägitud Eesti toodangule suurema lisandväärtuse andmisest, siis piimandussektoris on toorpiima eksport endiselt kahetsusväärset suur. 2013. aastal eksporditi toorpiima Läti ja Leetu 79 miljoni euro väärtuses, mis on ligi kolmandik kogu Eestis toodetud piimast. Samuti puuduvad Eestis erinevalt paljudest teistest Euroopa riikidest teemaksud. Seetõttu kasutavad Läti ja Leedu kokkuostjad küll Eesti taristut, kuid ei panusta selle korrashoidu, mis loob neile konkurentsielise. Seoses sellega on meil härra ministrile neli küsimust. Võib-olla on parem, kui minister loeb ise küsimused ette ja siis vastab neile. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab põllumajandusminister Ivari Padar. Palun!

Ivari Padar

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Järgnevalt vastan teie esitatud küsimustele.

Esimene küsimus: "Teie kolleeg, väliskaubandus- ja ettevõtlusminister Anne Sulling kinnitas, et riik aitab ettevõtjaid uute sihtturude leidmiseks vajalike otsekontaktide loomisel, kasutades Eesti välisesinduste võrgustikku ja aukonsuleid. Mida on valitsus lisaks sellele ära teinud Eesti piimandussektori abistamiseks pärast Venemaa impordikeelu kehtestamist?" Oleme nii riigisiselt kui ka Euroopa tasandi kohtumistel rõhutanud, et kõige tõhusamad impordikeelu vastumeetmed on sellised, mis on Euroopa Liidu tasandil ühtselt välja töötatud ja rakendatud. Seetõttu olen seisnud selle eest, et Euroopa Liidu tasandi meetmed võimalikult kiiresti ja meile sobilikult rakendaksid.

Septembri teisest nädalast käivitati Euroopa Liidus halveneva turuolukorra tõttu erakorraliselt või, lõssipulbri ja juustu eraladustamise meede ning pikendati muidu septembri lõpuni avatud või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu kuni 2014. aasta lõpuni. Eraladustamise meede suleti juustude osas juba 23. septembril, kuna ebaproportsionaalselt suur hulk taotlusi saabus liikmesriikidest, kellel ei olnud suuremahulist kaubandust Venemaaga. Eestist juustude eraladustamise kohta taotlusi ei esitatud. 2014. aasta septembri seisuga ei olnud Eestist esitatud ka sekkumiskokkuostus osalemise taotlusi.

22. septembril edastati Euroopa Liidu põllumajandusvolinikule Baltimaade, Poola ja Soome põllumajandusministrite ühiskiri, milles räägitakse vajadusest Euroopa tasandil tugevamalt toetada sanktsioonidest mõjutatud riikide piimandussektorit. Kirjas tehakse ettepanek maksta selliste riikide piimatootjatele lisaks olemasolevale toetusele erakorralist toodangupõhist otsetoetust. Turukorralduse erakorraliste meetmete raames toetati spetsiaalselt puu- ja köögiviljasektorit.

Oleme tegelnud potentsiaalsete uute turude avamisega. Veterinaar- ja Toiduamet on saatnud sellekohased kirjad niisugustesse riikidesse nagu Indoneesia, Taiwan, Keenia ja Tan-

saania, et need saadaksid Eesti piimatootjatele impordinõuded.

Komisjon eraldas täiendavalt 30 miljonit eurot Euroopa Liidu teavitamis- ja müügiedendusmeetmetele. Oleme selle meetme võimalusi sektorile aktiivselt tutvustanud ning hetkeseisuga on Eestist laekumas ka üks potentsiaalne programm, mis puudutab veiseliha. Riigisiselt vaatame üle maaelu arengukava meetmete rakendamisega seotud asjaolusid, et võimaluse korral muuta teatud rõhuasetusi, mis aitaks sektoril pakutud võimalusi rakendada. Näiteks MAK-i investeeringumeetmed ei ole oma olemuselt kriisimeetmed, kuid nende edukas rakendamine ja suunamine aitab vähendada järgmiste kriiside ning turutõrgete mõjusid.

Juba aastaid rakendame turuarenduse toetust, mille raames on Eesti toidusektori organisatsioonid teavitustegevuseks – messidel osalemiseks, turu-uuringuteks jms – saanud 2014. aastal toetust 111 projektile kogusummas enam kui 1 miljon eurot. Need kohalikud toidukampaaniad olid septembris väga nähtavad.

Oleme kaalunud võimalust küsida varasemat põllumajanduslike otsetoetuste valiku läbivaatamise luba. Kehtiva Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse kohaselt on selline võimalus alles 2016. aastal. Samuti oleme kohtunud pankadega ning Maaelu Edendamise Sihtasutusega ja arutanud võimalikke maksepuhkusi ning MES-i pakutavaid meetmeid. Mõlemad osapooled olid nõus, et vaja on leida paindlikke lahendusi. Oleme aktiivselt kohtunud ka sektori enda esindajatega, et olukorda operatiivselt hinnata, infot vahetada ning lahendusi otsida.

Teine küsimus: "Läti kavatseb Venemaa kehtestatud sanktsioonide tõttu maksta oma põllumeestele veel sel aastal 6,5 miljonit eurot täiendavaid toetusi. Kas Eesti valitsusel on ka plaanis leida piimandussektorile täiendavaid rahalisi vahendeid?" Ütlen nii, et käesoleval hetkel ma ei näe võimalust leida riigieelarvest lisaraha – me räägime aastast 2014.

Kolmas küsimus: "Riigikogus 10. septembril toimunud infotunnis nõustusite, et kuigi Eesti toodab väga stabiilset ja kõrgekvaliteedilist toorpiima, siis selle ümbertöötlev võimekus on jäänud ajale jalgu. Toorpiima ekspordi asemel kõrgema lisandväärtusega piimatoodete valmistamine Eestis looks uusi töökohti ning

täiendavat lisandväärtust. Millised on valitsuse sammud piima ümbertöötlemise võimekuse suurendamiseks Eestis?" Siin on meil rakendamisel terve rida maaelu arengukava 2014–2020 meetmeid. Meetme "Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks" kaudu toetatakse põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmist, sh piimale ja piimatoodetele. Meetme kogumaht on eelmise perioodiga võrreldes kasvanud 22 miljoni euro võrra ja ulatub uuel perioodil 67 miljoni euroni, mis teeb sellest ühe kõige enam eelarvehendideid kasvatanud meetme. Meetme eesmärk on tõsta põllumajandustoodete töötlejate konkurentsivõimet, parandada tarneahela toimimist, tõsta töötlemise efektiivsust, samuti toetada tootjaid ja nende ühistuid tootmisahela järgmisele astmele ehk töötlemise etappi liikumisel. Toetust antakse seadmete ostmiseks ja ehitistesse tehtavateks investeeringuteks. Samuti on kavas toetada suurprojekti, mille eesmärk on täiesti uue töötlemisüksuse rajamine. Kuigi ka suurprojekti sihtgruppi kuuluvad kõik sektorid, on piimandussektoris vajadus ja valmisolek projekti teostamiseks kõige tõenäolisem. Meetme sihtgruppi kuuluvad kõigi suurusgruppide ettevõtjad – mikro-, väike-, keskmised ja suurettevõtjad. Suurusgruppide järgi on jaotatud ka eelarve ning ettevõtja suuruselt sõltuvad toetusmäär ja maksimaalne toetussumma.

Koostöömeetmega toetatakse toidusektorile suunatud teadus- ja arendustegevuse projekte, mille eesmärk on leida lahendusi, mis aitaksid toiduainetööstuse ettevõtjatel luua oma tegevusega suuremat lisandväärtust. Koostöömeetme eelarve on 6,3 miljonit eurot. Lisandväärtusega ja eriliste toidutoodete turuletoomise soodustamiseks on olemas ka toidukvaliteedi kavade arendamisele suunatud meetmed. Toodete erilised omadused tulenevad tavatoodetega võrreldes rangematest tootmisnõuetest või erilisest tootmisviisidest, mida kavaga liitunud tootjad on otsustanud rakendada. Kuna toidukvaliteedi kavaga liitunud tootjatel tekivad lisakulud, siis maaelu arengukava kaudu kompenseeritakse kvaliteedikavades osalemisest tingitud püsikulud 3000 euro ulatuses ettevõtja kohta aastas. Lisaks on tootjarühmadel võimalik taotleda kvaliteedikava rakendamisel toetust teavitus- ja müügiedendustöö tegemiseks, et enda toodangut aktiivsemalt tutvus-

tada. Eestis on praegu kaks tunnustatud riigisest toidukvaliteedikava: Peipsi sibul ja rohumaa veise liha tootmine.

Neljas küsimus: "Euroopa Liidu piimakvoodid kaovad järgmise aasta aprillis. Eelmisel, 2013/2014. kvoodiaastal oli Eestis piima korrigeeritud tarnekvoodi täituvus 99,41 protsenti, mis lubab oletada, et käesoleval perioodil ületavad tootjad kvooti. Milline on antud hetkel kvoodi täitumuse prognoos ja kas valitsusel on plaanis ka trahvi saamise korral piimatootjatele tuge pakkuda?" 1. aprillist 2014 alanud viimase kvoodiaasta viie esimese kuu, ajavahemiku aprill–august esialgsete andmete põhjal võib öelda, et kui piimatarne kasv jätkub samal tasemel, st on 7,9%, siis ületatakse Eesti tarnekvoot umbes 7,3%. Tõsi, kuna viimasel ajal halvenenud turuolukord ning piima kokkuostjate vähenemine on mõjunud tarnele pärssivalt, mistõttu augustis langes kokkuostetava piimakoguse kasv eelmise aastaga võrreldes 5,5%-le, samas kui eelmistel kuudel ulatus see 8–9%-ni, siis jääb tarnekvoodi tegelik ületamine eeltoodust märgatavalt väiksemaks.

Piimatootmiskvoodi süsteem on Euroopa ühise põllumajanduspoliitika raames piima pakkumise piiramiseks rakendatav meede, mille detailsed ja ranged reeglid on kõikidele liikmesriikidele otsekohalduvad ja ühtmoodi täidetavad. Liikmesriikidele on otsustusõigus jätetud vaid piiratud hulgas küsimustes ning sellistel juhtudel on Euroopa Liidu õigusaktides ka vastav volitus selgelt sätestatud. Näiteks individuaalse kvoodi ületamise väljaselgitamisel on liikmesriigil õigus otsustada, kas individuaalseid ületamisi vähendatakse proportsionaalselt, kvooti mitte ületanud tootjate täitmata kvoodikoguse ja riigi kvoodireservis olevate kvoodikoguste ulatuses, või seda ei tehta. Väljaarvestatud kvoodiületamistasu maksmisel aga Euroopa Liidu õigusaktid riikidele mingit manööverdamisvõimalust ei anna ning igasugust kvooti ületanud tootjate riigipoolset toetamist käsitatakse riigiabi reeglite rikkumisena.

Lisaks ütlen, et mis puudutab Eesti kvooti, kvoodi ületamist ja võimalikku kvoodiületamistasu, siis 6. novembriks on planeeritud Põllumajandusministeeriumis piimatöötajate ja -tootjate suur ümarlaud, kus me anname informatsiooni, millist kvoodi ületamise riski me praegu näeme ja millised võivad tulla

tingimused, kuidas kvoodiületamistasu maksta. Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, hea Riigikogu esimees! Lugupeetud minister! Väga värskendav oli kuulda teie ettekannet, et kõik läheb kõige paremas suunas, et me suurendame toetusi, panustame lisaseadmetesse ja toodame lisaväärtust. Putin räägib Venemaal täpselt sama juttu, et nüüd luuakse uusi töökohti ja majandus muudkui kasvab. Nii et tuleb välja, et need Euroopa sanktsioonid on lausa jumala kingitus nii ühele kui ka teisele poolele. Aga see õnnetu Eesti tootja ei suuda oma piima kuskile müüa, peab läbirääkimisi lausa Costa Ricaga, kus muuseas piima tarbitakse väga vähe, seal on umbes 50%-l elanikkonnast laktoositalumatus. Pealegi üritab kogu Euroopa praegu kuskile sinna oma piima müüa. Piimatootjad räägivad, et lapsed tuleks panna koolis rohkem piima tarbima, suurendada laste piimanormi. Kas selles küsimuses on ka teie poole pöördutud?

Ivari Padar

Mis puudutab seda, kas koolid on otseselt meie poole pöördunud, et suurendada laste piimatarbimist, siis ütlen ausalt, et ei ole. Meil on toimiv koolipiimaprogramm ja selle ulatuses on piim kõikidele lastele kättesaadav. Igal juhul on selge, et kõikvõimalikku sisetarbimist tuleb igati soodustada. Kuna sellest on ka palju juttu olnud, siis ei hakka seda siin üle rääkima.

Mis puudutab neid suuri summasid, millest ma siin rääkisin, kas või näiteks töötleva tööstuse 67 miljonit, siis siin on see asi, et muude rahadega võrreldes on see raha olemas ning meil tuleb seda mõistlikult ja hästi kasutada. Ma arvan, et Põllumajandusministeeriumile on kas või selle töötleva tööstuse meetme mõistlik rakendamine kindlasti kohe üks lähema kahe aasta keerulisemaid ülesandeid – kuidas rakendada seda meedet niimoodi, et sellest tuleks võimalikult palju kasu esmatasandi tootjale ehk põllumehele, samuti kalamehele. Ütlen ka oma praegusest praktikast, et aktiivne töö käib väga paljude turgudega, aga selge on see, et tulemused ei pruugi üldse nii kiiresti tulla.

Võtame kas või sellesama Hiina turu. Ma käisin juba 13 aastat tagasi seal Hiina turul asju arutamas ja sellel nädalal on mul Hiina kolleegidega uus kokkusaamine, kus seda teemat arutatakse. Kui rääkida suurtest Aasia turgudest, siis oleme teadlikud, et nendes maades on laktoositalumatust ja ei ole piima tarbimise harjumust. Kuid tegemist on ikkagi väga suurte turgudega ning seal võib olla ka nii, nagu praktikud kohapeal räägivad, et kas või pitsajuustu kaudu on teatud piimatoodete tarbimine kasvanud. Selles suhtes on ka niimoodi, et Eesti toodete kogused, millest me räägime, ei ole väga suured, kuid me peame igal juhul nende suurte turgudega tõsiselt tööd tegema ja küll me siis üht-teist ikkagi saavutame. Probleemid ongi selleks, et neid lahendada.

Esimees Eiki Nestor

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra minister! Kas te ei arva, et riik ja valitsus peaksid ikkagi praegu sanktsioonide pärast kannatavaid põllumehi toetama? Tegemist oli ju poliitilise otsusega ja valitsus peaks selle eest vastutama. Käies Eestis palju ringi, võin küll öelda, et põllumehed ei ole praeguse valitsuse põllumajanduspoliitikaga rahul ja ütlevad, et minister justkui ei võitle oma vastutusala, põllumeeste eest.

Ivari Padar

Lugupeetud Marika Tuus-Laul! Te olete siin väga staažikas inimene. Kas te teate mõnda aastat või aastaaega, kui põllumehed on rahul olnud? Aga selge on see, et praegusel juhul on teatud sektorites mitmesugused ohud. Üks asi on see, et maailmaturul on üleüldine toiduhindade langus. See puudutab nii piima-, liha- kui ka teraviljasektorit, eriti teraviljasektorit. Sellele on nüüd lisandunud impordipiirangute teema. Siis on meil seakatku teema. Meil on veel riigisiseseid teemasid, mis puudutavad näiteks eelarvet, kus on selge, et põhirõhk on läinud nendele asjadele, mida te ka siin arutama hakkate, kas või näiteks riiklikule julgeolekule.

Nii et mis on tähtis? Tähtis on see, et järgmise aasta eelarves on mõned asjad, mida seni on rahastatud täiesti miinimumtasemel. Näiteks Põllumajanduse Registrate ja Informat-

siooni Ameti töö garanteerimine selleks, et nad oleksid järgmise aasta esimesest poolaastast võimelised uusi toetusmehhanisme rakendama. Me oleme selleks lisaraha juurde saanud. Teine asi puudutab Veterinaar- ja Toiduametit. Näiteks volitatud veterinaararstide tasude suurendamine, need on aastaid ühel tasemel olnud. Me oleme selle saavutanud. Tõepoolest, me suudame maksta rohkem nendele tublidele inimestele, volitatud veterinaararstidele, keda ei ole Eestis palju. Neid on alla saja inimese, kes teevad praegu iga päev rasket tööd, liikudes laudast lauta ja püüdes hoida ära kodusigade taudi nakatumist. Mida me ei ole tõesti saavutanud, on see, et me ei ole saanud Euroopa Liidu ja Eesti ühistoetusele juurde lisaraha ehk sedasama asja, mille nimi on *top-up*, see on 23 miljonit eurot. Aga tuleb arvestada ikkagi seda, et järgmise aasta eelarves on maaelu- ja põllumajandustoetusteks arvestatud ligikaudu 300 miljonit eurot. Ligi 300 miljonit eurot! Me võime küll nende rahade kohta küsida, kas need on otseselt põllumajandusega seotud, kas või Natura metsatoetus või muud sellised toetused – me räägime umbes 30 miljonist eurost. Aga üldiselt on ikkagi niimoodi, et kui me võtame selle 300-miljonilise toetuspaketi lahti, siis absoluutses enamuses on seal asjad, mis toetavad tegelikult põllumajandust ja maaelu. See, et on 300 miljonit ja ei ole 323 miljonit eurot, on nüüd see pahandamise koht. On ilmselge, et põllumajanduses võib näha tõsisid alarahastamise kohti, kus 2015. aastaks ei ole teatud põhjustel kaasrahastamist saavutatud, aga ma tegutsen selle nimel, et 2016. aastal saaksid need alarahastatud asjad riigieelarves kaetud. Loomulikult peab iga põllumajandusminister oma valdkonna eelarve eest väga selgelt seisma, aga 2014. aastal on niimoodi, et tuleb vaadata ka teist poolt, seda, mis on seotud riigiüleste probleemidega.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud minister! Kuulasin teie vastust ja ei saa mitte vaiki olla, sest tahaks, et asi veidi objektiivsem välja paistaks. Kõigepealt te ütlesite, et vaatate läbi või olete juba vaadanud MAK-i asjaolud ja muudate rõhuasetusi. Tõite siin näiteks töötleva tööstuse

meetme, mis on 67 miljonit. Kas ma mäletan õigesti, et seda on küll eelmise perioodiga võrreldes oluliselt rohkem, aga vähem, kui eelmine valitsus oli kavandanud – see oli tunduvalt üle 70 miljoni – ja MAK-i juhtkomisjon ka heaks kiitnud? Tegelikult on uus valitsus töötleva tööstuse meedet vähendanud, seda esiteks. Teiseks, eelarves planeeritud turuarenduse meede, millele te ka viitasite, on järgmisel aastal minu andmetel samuti mõnevõrra väiksem kui sel aastal. Kas see on nii või mitte, kas te oskate kinnitada? Viitasite veel Maaelu Edendamise Sihtasutusele antavatele võimalustele. Ka finantsinstrument, mis on MES-i üks põhilisi instrumente, on oluliselt väiksem.

Esimees Eiki Nestor

Küsimus, palun! Sõnavõttud tulevad hiljem. Küsi!

Helir-Valdor Seeder

Lisaks *top-up*'id. Kas minu informatsioon, mida ma praegu siin jagasin, on õige? Mida te kavatsete tegelikult ette võtta, et sektorile tõepoolest abi anda?

Ivari Padar

Mina arvan, et teie informatsioon on absoluutselt vale. (Vahele hüüa saalist.) Need arvud, millest teie rääkisite, olid selles maaelu arengukavas, mida Vabariigi Valitsus ei olnud kinnitanud. Selles suhtes on niimoodi, et mina räägin praegu ikkagi nendest arvudest, mis on valitsuses kinnitust leidnud ja mis on maaelu arengukavas. Mis on selge, siin ei ole midagi varjata, on see, et kõik maaelu arengukava meetmed läbisid ju kevadel kärpekuuri. Täpselt samamoodi läbisid kärpekuuri kõik need meetmed, millest eksminister rääkis, ka toiduainetööstuse meede. Selline oli kompromiss, mis valitsuses saavutati. Eelmise perioodiga võrreldes on 22 miljonit eurot rohkem. Tõepoolest, esialgne plaan oli üle 70 miljoni euro, seda ma ei eita. Aga need summad, millest ma täna rääkisin, on läbinud valitsuse arutelu ja praeguseks leidnud kinnituse ka Rahandusministeeriumi viieaastasest eelarvekavas.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Tegelikult on olukord ikka päris kurb. Mitu sellist riiki, kellel on lubatud täiendavaid toetusi maksta, aga kes neid ei maksa, peale Eesti veel Euroopa Liidus on? Kas on olemas mõni selline riik?

Ivari Padar

Eks *top-up*'ide teema või täiendavate lisatoetuste teema sellel kujul, nagu me Eestis seda mõistame, on eelkõige uute liikmesriikide teema. Ja ma ütlen teile päris ausalt, et isegi lähimad naabrid – ma olen küsinud nii Leedu kui ka Läti kolleegidelt – ei ole julgenud mulle veel tänase päeva seisuga ütelda, mis neil järgmise aasta eelarves on ja mida neil seal ei ole. Seda ma olen neilt päris isiklikult küsinud. Ma võin öelda seda, et Läti riigil on selle aasta riigieelarves *top-up*'ideks 45 miljonit eurot. Mis puudutab aga järgmise aasta eelarvet, siis vähemalt nende kahe lähima riigi ministrid ei ole mulle veel ütelnud, missugune nende järgmise aasta eelarve välja näeb. Mõlemal riigil on väga suured probleemid riigikaitsekuludega.

Esimees Eiki Nestor

Priit Sibul, palun!

Priit Sibul

Aitäh! Austatud minister! Tahan täpsustada, sest võib-olla te valitsusliikmena ei ole täpselt kursis või on teid valesti informeeritud sellest, millega parlament tegeleb. Kui te arvate, et me tegeleme siin riigikaitse ja julgeolekuga, siis tegelikkuses menetleb Riigikogu sel nädalal kooseluseadust, mis on Eestis kõige olulisem. Ma tahtsin uurida, mida te olete teinud selleks, et saada *top-up*'i, uues olukorras, mis nüüd seoses kriisiga on kätte jõudnud? Me teame, et varem pole seda arvestatud. Kas ja millisel kujul te läbirääkimisi pidasite ja mida te selleks tegite? Või lähtusite te koalitsioonilepingu kirjapandud arusaamisest, et lastetoetuste kasv on siiski olulisem kui kõik muu?

Ivari Padar

Ma võin teile saata kuupäevaliselt graafiku selle kohta, millal põllumajandusminister või ka Põllumajandusministeeriumi kantsler või eelarveosakonna juhataja on külastanud Ra-

handusministeeriumi ja mis on olnud nende arutelude teemad. Ma võin teile selle info saata. On selge, et eelarve kokkupanemisel, ükskõik mis valdkonnas, on tooni andvaks aluseks see, mis kevadistel koalitsiooniläbirääkimistel kokku lepiti, selles ei ole kahtlustki, selles on teil õigus.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Leedu kokkuostjad ostavad peaaegu 1/3 piimast, mille toodavad meie põllumehed. Ja kui kevadel ostis Leedu kokkuostja ühe tonni piima 400 euro eest, siis septembris kukkus see hind 220 eurole. Sellega seoses on mul küsimus. See langus ei saa ju olla lõpmatu, kus on see alumine piir, kus põllumeestel on üldse veel kasulik leedukatele piima müüa?

Ivari Padar

Mis põllumeeste kasumlikkust puudutab, siis eri analüüside põhjal on see 25–30 senti kilogrammi kohta, see on Eestis enam-vähem piima omahind. See, mis läheb alla 25 senti, on kahjumiga toodetud. Mis puudutab piima müüki Leedule, siis Leedule müüa on olnud väga ahvatlev ja väga kena. Te oskate ju ette kujutada, et kui on toodetud 25 sendiga ja vahel ka 22 sendiga ning mõnel hetkel saadud isegi 40 senti kilost, siis see pole ju paha. Praegusel juhul on madalam hind olnud siiski vaid ühes kuus, septembris. Mida see üks kuu näitab? See näitab seda, et kaubanduse planeerimisel Eestis tuleb ka põllumeestel olla väga ettevaatlik ja vaadata, millistele kombinatsioonidele ja kuidas müüa.

Kõige stabiilsem piima hind on kindlasti nende töötlemisettevõtete juures, kellel on siseturg. Sest kui me poodi lähme, siis me näeme mitmesuguseid hinnaalandusi, aga näiteks joogipiima allahindlust me ei näe. Siseturul on piima hind alati kõige stabiilsem, ma ei hakka konkreetseid hindu ütleva, aga see on praegu kindlasti märksa kõrgem kui 25 senti. Selle puhul, mis läheb ekspordile, olgu siis tegu kas või Leedu tootjatega, on jah riskid. Teisalt, kui valmistatakse ainult selliseid tooteid nagu pulbertooted või ka juustutooted, mille ekspordil võimalused on samuti vähenenud, siis ka

seal on omad riskid. Selleks, et Eesti piimanduse tulevik oleks turvaline, tuleb tasakaalukalt vaadata, kus on siseturg, kus on ekspordivõimekus ning kuidas kombineerida ja saada seda hinda, mis oleks stabiilselt 35 senti nii rasketel kui ka kergetel aegadel.

Esimees Eiki Nestor

Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud minister! Ma küsin uute turgude kohta, mida teie ja minister Anne Sulling olete pärast Venemaa kehtestatud sanktsioone lubanud Eesti põllumeestele, sh piimatootjatele. Ma annan aru, et nii kiiresti asjad ei käi ja selle paari kuuga veel uusi suuri turge ei ava. Aga kuna minister Sullingut on väga harva siin meie ees näha olnud, siis võib-olla ta teebki seda tööd, sõidab mööda maailma ringi ja otsib väga tõsiselt uusi turge. Missuguste riikide poole on pöördunud, missuguste koostööpartneritega olete asja arutanud ja mis on kõige tõenäolisemalt esimene koht, kuhu Eesti põllumees, Eesti piimatootja saab hakata oma piima müüma?

Ivari Padar

Esimesel kohal on loomulikult need, kes on ise käinud väga aktiivselt meiega suhtlemas. Need on n-ö tolliliidu partnerriigid, kes on tegutsenud aktiivselt, et sõlmida kaubandussuhteid Eestiga. Nii see on. Aga on ka selge, et see palett on väga mitmekesine. Läbirääkimisi on peetud näiteks kas või mitme Aasia riigiga. Minul on juba selleks nädalaks planeeritud mitu kokkusaamist näiteks Hiina saadikuga. Nii et asjad liiguvad, aga need ei käi n-ö paugupealt, need nõuavad aega, stabiilsust ja rahu. Me vaatame ka ette, tulevikule üldse, kus võib olla otstarbekas luua Balti ühine piimaturg, et saada kokku mõistlikud kogused tooteid, millega kaupa teha. Kui rääkida piimandusest, siis väga oluline on nelja riigi, Soome, Eesti, Läti ja Leedu vaheline koostöö, kus me ühiselt arutame Euroopa Komisjoniga läbi võimalikud kriisimeetmed piiririikides. Ka see koostöö on tänaseks edasi arenenud ja selle raames viibisin mina eelmisel nädalal näiteks kolm päeva Saksamaal. Saksamaal, Saksa ministri ja kantsleri tasandil suhtutakse meie riikidesse väga heatahtlikult, mis on väljendunud ka

Saksa ministri sõnavõtte. Piimandusolukorra lahendamisel oli kindlasti väga tervitatav peaminister Stubbi eelmise nädala visiit proua Merkeli juurde.

Esimees Eiki Nestor

Täna, minister! Avan läbirääkimised. Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Kogenud poliitikuna rääkis minister loomulikult sellest rahast, mis Euroopa Liidust tuleb ja mida siis Eesti riik laiali jagab. Kas õiglaselt või mitteõiglaselt, see on selle sektori otsustada. Meie küsimuse teravik oli aga suunatud sellele, kui palju Eesti riik meie põllumehi toetab. Kurb on tõdeda, et ega Eesti riik ei toetagi meie põllumehi. Me oleme Euroopa Liidus vist ainuke riik, kellel on lubatud põllumehi täiendavalt toetada, aga kes ei kasuta seda võimalust. See on kahetsusväärne, sest minu arvates on põllumajandussektor üks kõige perspektiivikam tootmisharu Eestis üldse. Aga praegustes oludes meie põllumees sellele ebaausale konkurentsile vastu panna ei suuda.

Euroopa Liit on põllumajanduspoliitikat reformides Eestile ja teistele Euroopa Liidu liikmesriikidele ette näinud võimaluse põllumehi kuni 2020. aastani riigieelarvest täiendavalt toetada, et kompenseerida meie põllumeeste madalamat Euroopa Liidu otsetoetuste taset, võrreldes vanade liikmesriikide toetustega, ning hoida ära toetuste ootamatu ja märkimisväärne vähenemine. Näiteks järgmisel aastal on Eesti riigil võimalik toetada põllumehi 23 miljoni euroga. Nagu te teate, riigieelarve eelnõus ei ole selleks üldse raha eraldatud. Mina julgen kinnitada, et Keskerakonna fraktsioon teeb kindlasti ettepaneku põllumeestele lisaraha leida. Me leiame ka kattelikad. Ma loodan, et Sotsiaaldemokraatlik Erakond toetab meie ettepanekut, sest praegu paistab, et fraktsioonikaaslased siit Riigikogust on jätnud põllumajandusministri omapäi. Kui näiteks Läti riik eraldas sellel aastal oma põllumeestele otsetoetusteks 40 miljonit eurot, siis Eestil oli selle koha peal null. Ja kui me räägime Vene sanktsioonidest, siis tulenevalt neist on Läti riik toetanud oma põllumehi sellel aastal juba rohkem kui 10 miljoni euroga.

Eesti pole jälle üldse toetanud. Kuidas see sektor suudab siis avatud turul konkureerida ja vastu pidada? Ma ei saa sellest aru, see jääb täiesti mõistmatuks. Meil on olemas tugevad põllumehed, sektor on välja arenenud. Järgmisel aastal kaovad Euroopa Liidus ka piimakvoodid ära, põllumees on selleks valmistunud, aga tal on täiesti ebavõrdsed tingimused. Kujutage ette, kuidas Eesti suudaks näiteks mängida jalgpalli üheksa üheteistkümnega vastu, kui vastaspoolel on üksteist mängijat ja Eestil on ainult üheksa mängijat platsi peal. No ei ole võimalik kaua mängida.

Kurvaks teeb ka see, et lubatud uusi turge pole seni avatud, olgugi et sellest on pikalt juttu olnud ja esimesed sõnumid olid väga positiivsed. Küll me pidime minema Aiasse ja Marokosse ja ma ei tea, kuhu veel, aga tänaseks päevaks pole peale telefoninumbrite tegelikult ühtegi asja kokku lepitud.

Üks kurb fakt, mis nüüd on välja tulnud, on see, et Eesti veab 79 miljoni euro eest toorpiima välja Läti ja Leetu. Me oleme muutunud nagu arengumaaks. Tooraine läheb riigist välja, samal ajal kui selle tooraine baasil oleks Eestisse võimalik luua 500–600 uut töökohta. Peale selle, kui toodangut väärindada, siis jääksid siia kõik maksud ja riik saaks täiendavalt vähemalt paarsada miljonit eurot, sest on teada, et lõpptoodangu hind on umbes üks euro.

Täna sel päeval ma kahjuks ei näe, et valitsus ühelegi neist probleemidest lahendust pakuks. Paistab, et valitsuses keegi sellega tõsiselt ei tegele. Ma ei tea, kas põhjus on selles, et põllumeeste osakaal meie valijaskonnas on nii väike, umbes 2%, või milles on küsimus. Sõbrad, kui me ei toeta seda ettevõtlusvaldkonda, mis on perspektiivikas ja milles me võiksime Euroopas olla täiesti liiderrükk, siis on tagajärjed kurvad, midagi ei ole teha. Meie sellega igal juhul rahul ei ole ja püüame teha omalt poolt kõik, et olukorda parandada. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Ministril ei ole soovi enam sõna võtta. Lõpetan selle päevakorrapunkti arutelu.

3. Vaba mikrofon

Esimees Eiki Nestor

Vaba mikrofon. Palun, Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Head kuulajad, kes te siin saalis olete! Ma pöördun ka kõigi nende Riigikogu liikmete poole, kes praegu võib-olla oma tubades istuvad. Me teame kõik, kui tähtsat osa mängib meie elus meedia, ajakirjandus. Riigikogu liikmetele vahest kõige tähtsamatel momentidel on meedia nende sõber või vaenlane, just enne valimisi ja valimiskampaania ajal, aga muidugi ka pika tööperioodi ajal nelja aasta jooksul, mil iga sõna võidakse sinu vastu ära kasutada või siis sinu kiituseks ja esiletõstmiseks eetrisse panna.

Eile oli siinsamas meie selja taga Toompeal Lossi platsil suur meeleavaldus, kus olid koos pered, lapsevanemad, lapsed, vanaemad, vanaisad jne. See oli viimaste aastate kõige rahvarikkam meeleavaldus. Rahvusringhäälingu vaidlussaates ütles Kalle Muuli, et kui see plats on rahvast täis, siis see tähendab, et rahvast on väga palju. Mis sellel eilsel meeleavaldusel silma torkas? Kõigepealt see, et me pole kunagi veel korraldanud Eestis meeleavaldust, millele annab oma õnnistuse kirik. Selle miitingu või massidemonstratsiooni algusminutitel pöördus metropoliit Kornelius rahva poole ja õnnistas nende ettevõtmist, et säilitada rahvast siin selles Balti riigis. Teine huvitav moment oli see, et esindatud olid kõik neli suurt kirikut. Mõlemad õigeusu kirikud – nii Moskva patriarhaadi alluvuses olev kirik kui ka Konstantinoopoli oma – olid rahvaga ühel meelel. Nii metropoliit Kornelius kui ka metropoliit Stefanus – mõlemad tundsid kaasa ja olid nende poolt, kes olid siia väljakule kogunenud. Sama meelt olid luteri kirik ja katoliku kirik. Nii et see oli nagu õnnistatud suur üritus, mis ka ülimalt hästi õnnestus, mis oli ilus, mis oli südamlilik, mis oli peresõbralik, nagu korraldajad ütlesid.

Nüüd ma tulen selle põhiküsimuse juurde, miks ma siia pulti tulin. Kuidas kajastab seda üritust meedia? Ma pean silmas peavoolumeediat. Tõepoolest, üldplaanid olid väga ilusad. Kuid kui hakata vaatama, kellega tehti intervjuusid, kes sattusid suurde plaani ja kes on ka täna ajalehtedes välja toodud, siis need olid

vanad inimesed. Mõni võib-olla ei andnudki täpselt aru, mida ta ütles ja kellele ta intervjuud andis. Need pildid olid võetud sellise rakursi alt, et inimesed ei saanudki väga head välja näha. Samal ajal oli meeleavaldusel erakordselt palju noori. Siin oli palju peresid, lapsi ja vanemaid. Mina imestasin, kui ma vaatasin seda seltskonda, et kuidas nii palju noori inimesi on välja tulnud. Meediast me saame aga vastupidise pildi. Kui me vaatame tänaseid ajalehti, siis me näeme, et n-ö prevaleerivad just vanainimesed. See pole muidugi objektiivne meediakäsitlus. Me anname meedias edasi sellise pildi, mida pole tegelikkuses olnud, ja sellest on väga kahju. Mul on meeles, et sama retsepti järgi toimiti siis, kui siin olid koos tuhanded meeleavaldajad, kes protestisid Narva Elektri jaamade ja Eesti Raudtee müügi vastu. Ma mäletan, kuidas "Aktuaalse kaamera" reporterid kommenteerisid, et välja on tulnud alamkiht, kodutud jne. Mart Laar nimetas seda massi, kes oli välja tulnud, lumpeniks. Mõni nädal pärast demonstratsiooni võttis see lumpen Mart Laari peaministri kohalt maha. Nii et ettevaatust, tuleviku meedia, kuidasmoodi rahvaüritusi kajastada! Näitame seda, mis siin väljakul tõepoolest toimub, aga ärme loome uut kunstlikku kujundit. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Viimasel ajal on palju räägitud sellest, et Eestis elavatele venelastele on vaja teha riigi raha eest veel üks kanal, et lõppude lõpuks oleks võimalik saada objektiivset ja adekvaatset infot. Kui me lähtume sellest seisukohast ja ei taha diskrimineerida eestlasi, siis minu arvates on õige aeg luua ka üks eestikeelne kanal, mis annaks objektiivset ja adekvaatset infot.

Millest on jutt? Möödunud nädalal toimus üks üsna kesine, aga Euroopa jaoks siiski üsna tähtis sündmus. USA asepresident Joseph Biden võttis sõna Harvardi ülikooli John Kennedy nimelises instituudis, kus ta esines tudengite ja õppejõudude ees. Oma kõnes rääkis ta sellest, et Euroopa riigid ei tahtnud neid sanktsioone Venemaa vastu, mis mõni aeg tagasi vastu võeti, kehtestada, aga USA presidendi Barack Obama pingutused – edasi ma tsitsee-

rin – "panid Euroopa ette vajaduse tõusta ehk selg sirgeks ajada ja võtta vastu majanduslik löök". Ehk siis kõige kõrgemal tasemel, asepresidendi tasemel teatatakse meile, et Euroopa ei tahtnud neid sanktsioone. See on tõesti nii, see on üsna rumal, kasu saab USA. Euroopa kaotab järgmisel aastal arvestuslikult ligi 40 miljardit dollarit, Venemaa 50 miljardit, võitja on ainult üks ja see ei asu Euroopas. Ei tahtnud vastu võtta, aga nagu ütles kunagi 1920. aastatel üks teine kuulus ameeriklane, Al Capone, saab helde sõna ja püstoliga saavutada palju rohkem kui ainult helde sõnaga.

Uudis on väga tähtis meie kõigi jaoks. Väga tähtis! Selgub, et meie poliitikud ei ole nii ... Jah, sõnavalikuga tekib üks probleem, aga te tõenäoliselt saate aru, milliseid epiteete ma praegu oma peas kaalun. Nad ei ole nii nõdra-meelsed, nagu tundub. Tõesti, kord üks, kord teine on rääkinud, et seda olukorda on vaja lahendada kuidagi teisiti. Aga on olemas mingi surveinstrument ja see on huvitav, see on kogu Euroopale huvitav, Euroopa vaatab seda. Ma nägin seda Bideni esinemist Saksa kanalis CDF YouTube'ist, ma kuulasin seda teistes keeltes koos tõlkega, tema esinemise stenogramm on Valge Maja kodulehel. Meil seda uudist ei ole. Ma tulin täna tööle, püüdsin rääkida kord ühe inimesega, kes meil siin rahvusvaheliste probleemidega tegeleb, kord teisega, ja selgub, et seda uudist ei ole üldse olnud. Seda ei tohi rääkida rahvale, sellest on kuidagi piinlik rääkida, et keegi onu tuleb üle ookeani ning paneb siin 28 riiki mõtlema ja tegutsema nii, nagu tema soovib.

On vaja sellist eestikeelset kanalit, et inimesed saaksid lõppude lõpuks teada, et seal Ida-Ukrainas pole tapetud mitte ainult üks Šveitsist pärit Punase Risti arst. ÜRO teatab – minu arvates on need väga tagasihoidlikud ja tagasitõmmatud arvud –, et 30. septembri seisuga on hukkunuid 3627 ja haavatuid 8446. Mida on teile rääkinud sellest Eesti meedia? 1. oktoobril pommitati Donetskis kooli, Ukraina armee pommitas kooli, tapeti üks õpetaja, ühe tüdruku isa, üks valvur. Kõrvaltänaval kukkus miin otse bussi ja surma sai seitse inimest. Kui te seda ei tea, siis on teie meedia valelik ja arglik ning meil on vaja uut eestikeelset meediakanalit. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Väga suure tõenäosusega surutakse käesoleval nädalal selles saalis enamuse jõu ja raudse teerulliga läbi üks seaduseelnõu, mis on leidnud rahva, meie valijate hulgas väga laialdast vastuseisu. Viimane appikarje või -hüüd oli eile siin Riigikogu-esisel väljakul. Inimesed olid tulnud lähedalt ja kaugelt, et veel kord pöörduda oma valitud rahvaesindajate poole palvega mitte minna vastu rahva enamuse tahte. Kõik me oleme saanud oma meilile sadu ja sadu, kui mitte tuhandeid pöördumisi, milles on püütud koputada meie südametunnistusele mitte võtta vastu seda seadust, mida selle läbisurujad nimetavad hellitavalt kooseluseaduseks, aga mis muudab alatiseks põhimõtted, mida meie ühiskond on seni pühaks pidanud. Pöördumisi on olnud selgitavaid, paluvaid, kohati anuvaidki, mõnikord veidi hoiatavaid. Eriti läks mulle südamesse aasta emade ja isade pöördumine Eesti Vabariigi Riigikogu ja Vabariigi Presidendi poole. Pöördumises tuletati meelde ka professor Rein Taagepera sõnu: "See on selline rahvas, keda järgmisel sajandil enam pole, kui ta kiiremas korras aru pähe ei võta. Musta katku elas üle. Punase kah. Aga vabadus ja heaolu kipuvad käima üle jõu. Pole sellega harjunud. Meil on väga vähe aega järel, et meelt parandada."

Selle hoiatuse tõsidust on võimatu üle hinnata. Minu arvates just selle eelnõu seaduseks saamine paneb tugeva aluspõhja ja nurgakivi sellele, et professor Taagepera ennustus kindlasti ja võimalikult kiiresti täituks. Edasi tsiitaadid emade ja isade pöördumisest. "Meie arvates perekonna tähenduse seesugune õigulik ümberkirjutamine pole õige, selleks ei ole ükski partei küsinud rahvalt mandaati ja uurinud näitavad, et sellist sammu ei toeta enamik eesti rahvast ega ka mitte ühegi partei valijaskonna enamuse. Tuleks lisada, et veel vähem toetab sellist kooseluseadust venekeelne elanikkond." Või järgmine tsitaat: "Leiame, et meil on küllaga valusamaid küsimusi, mis vajavad lahendamist ja millest ei saa kõrvale hiilida ..."

Mitte keegi siin saalis, kes kavatses selle eelnõu seaduseks suruda, ei ole veidi vähem

kui kolm ja pool aastat tagasi kampaaniat tehes valijale öelnud, et ta kavatseb valija tahte vastaselt sellise seaduse teha. Veel võib ju küsida, et valijale ei öeldud ka seda, et kaotades erimärgistatud kütuse kasutamise toasooja saamiseks tõstetakse toasooja hinda neli korda. Samuti ei öeldud seda, et alates järgmisest aastast tõstetakse gaasiaktsiisi 20% ja nii kolm aastat järjest, et kui külmal talvel ära ei taha külmuda, siis pead söögi arvel kokku hoidma. Valijale hõigati hoopis loosung: "Kodukulud alla!". Need olid seadused inimese füüsiliseks piinamiseks. Selle võib inimene ju ka välja kannatada, aga arutuse all oleva eelnõuga teatakse anda hoop vaimsetele väärtustele, hävitada hingeliselt, moraalselt, mis on midagi palju rängemat.

Siinjuures ei oskagi muud soovitada, kui et valijad, jälgige oma saadikut, kellele te hääle andsite, vaadake, kuidas ta toimib. Teada ju on, et enamik neist tuleb vähem kui poole aasta pärast jälle teie häält küsima, siis on teie kord mõelda ja otsustada, millist nuppu vajutada. Sest kui ta nüüd tõi teile sellise seaduse, siis saades uue mandaadi, võtab ta ehk vastu seaduse, mis kohustab kõiki heiskama vikerkaarelippu ja selle järgi elama. Veidi utreeritud, aga kes teab. Ka praegust varianti ei osanud kolm aastat tagasi keegi oodata. Igal juhul on siin mõttekoht. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Lugupeetud Riigikogu esimees ja tubli saalitäis rahvast! Mitte teile ei taha ma seda kõnet pidada, vaid rohkem on see mõeldud headele inimestele, kes vaatavad teleülekannet ja jälgivad meid internetis. Kõigile neile tahan ma kinnitada, et ausõna, ma olen viisakas inimene ja olen harjunud kirjadele vastama. Neid kirju tuleb meile päris palju, ma loen alati need läbi ja vastan kas või lühidalt: "Aitäh! Viktor." Aga praegu, kus iga jumala päev tuleb mulle sada kirja kooseluseaduse pooldajatelt ja vastastelt, keda on enam-vähem sama palju, need on pikad kirjad, seal on palju vahvaid mõtteid – ausõna, ma ei jõua neid kõiki lugeda ja palun vabandust, et jätan neile vastamata.

Mul tekib aga küsimus, et millest üldse selline kära. Küsimus kui selline – omasooliste kooselu – peaks huvitama 3% populatsioonist, kuid hulluks on aetud kogu Eestimaa rahvas. Minu meelest, okei, registreerige oma kooselu või ärge registreerige, mis seal vahet, miks see peaks kogu Eesti rahvast huvitama. Tegelikult on inimestel hoopis teised mured. Meil on kümned tuhanded lapsed, kes elavad alla vaesuspiiri, haigekassal on rahad läbi, ta on omadega miinustes, varsti jõuab kätte aeg, kus ei suudeta inimestele pensioni maksta, meil on pisikesed palgad ja väiksed pensionid. Ei ole mingisugustki valgust seal tunneli lõpus. Ja nüüd pannakse meile ette selline üldrahvalik probleem, mis peaks kõiki, kõiki huvitama.

Tundub, jah, et Riigikogus võetakse see asi vastu, hoolimata sellest, et suurem osa Eesti rahvast ei poolda seda. Aga see pole esimene ega viimane seadus, mis võetakse vastu just niimoodi Louis XIV stiilis, et tark valitseja teab paremini, mis rumalal rahval vaja on. Aga meile, Riigikogu liikmetele ei ole tõesti mõtet nendes küsimustes kirjutada, sest meid on kõigest 101 inimest, kes loevad seda, mis te kirjutate. Kirjutage kuskile mujale, Delfisse või kuhugi mujale, kust seda loevad tuhanded inimesed. Riigikogu liikmetel on kõigil oma seisukoht olemas, juba ammu kujundatud ja olemas. Te ei veena mitte ühtegi meest ega naist siin saalis ümber. Kellel on oma isiklik seisukoht, kellele on erakond seisukoha andnud, ja kui lähtuda statistikast, 3%, siis kolmeneljal inimesel siin saalis võib tõesti olla mingi sügav isiklik huvi asja vastu. Aga mina küsin: kes hullutab Eesti rahvast? Tegelikult, kui see küsimus oleks peidetud ära mingi suure kobar-seaduse alla, oleks see sauhti läbi läinud, täpselt samamoodi, nagu läks kunagi see avalikus kohas joomise lubamine. Keegi ei pannud tähele, litsuti pooltnuppu ja läsksi. See kooselu-asi oleks võinud täpselt samamoodi minna. Praegu on aga tekitatud rahva seas tõsine paanika, tõsine vastuseis. Rahvamassid on liikvel, ühed lehvitavad vikerkaarevärvides lippu, teisel poolel millegipärast lippu ei ole, ma ei tea, mis sellel peaks siis olema, kas pealuu ja kaks kanakonti või. Kes selle kõik on tekitanud? Ausalt öeldes mul vastust ei ole. Võib-olla Brüsseli kapsas, võib-olla rahvusvaheline imperialism, võib-olla illuminaadid. Mitte selles ei ole asi, kes tekitas sellise värgi, vaid asi on

selles, et 3% populatsioonist poleks suutnud tekitada sellist kära. Järelikult kellelgi on vaja, et me ei räägiks mitte asjast, vaid millestki muust. Järelikult kellelgi on vaja, et rahvas vaidleks selle küsimuse üle. Järelikult meie inimestele, kes vajavad leiba, pakutakse tsirkust. Mõelge, palun, selle üle! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu liikmed! Austatud televaatajad! Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 16.27.
Istungi kestus 1 tund ja 27 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 7. oktoober 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevahelise Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu (720 OE) esimene lugemine

2. Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Riigikogu liikmete poolt algatatud kooseluseaduse eelnõu (650 SE) vastuvõtmise küsimuses" eelnõu (704 OE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame teisipäevast istungit. Kõigepealt on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Härra juhataja! Head kolleegid! Annan üle arupärimise välisminister Urmas Paetile. Tänavu veebruaris kirjutas Urmas Paet koos Venemaa välisministri Sergei Lavroviga Moskvas alla saatkondade paiknemise kokkuleppele. Sõlmitud kokkuleppe kohaselt saab Venemaa 99 aastaks enda käsutusse seitsmel aadressil paikneva hoonekompleksi Tallinna vanalinnas ning 17 000 ruutmeetri suuruse kinnistu Tallinna Pirita linnaosas. Eesti saab endale vaid saatkonnahoone Moskvas ning võimaluse rentida 99 aastaks sümboolse hinnaga majaalust maad. Seoses sellega on meil tekkinud hulk küsimusi, millele ootame välisministrilt vastuseid. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud ühe arupärimise. Kui see vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis edastame selle adressaadile.

Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Hetkel on kohal 76 ja puudub 25 Riigikogu liiget.

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevahelise Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu (720 OE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Tänane esimene päevakorrapunkt on väliskomisjoni algatatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevahelise Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu 720 esimene lugemine. Ettekandja on väliskomisjoni liige Vladimir Velman. Palun!

Vladimir Velman

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! (Sumin saalis.)

Esimees Eiki Nestor

Tähelepanu!

Vladimir Velman

Muudatusettepanekute esitamise tähtjaks, 19. septembril kella 16-ks, muudatusettepanekuid ei esitatud. Väliskomisjoni 23. septembri istungil otsustati konsensusega teha Riigikogu juhatasele ettepanek võtta eelnõu 720 Riigikogu täiskogu teisipäeva, 7. oktoobri istungi päevakorda. Väliskomisjoni ettepanek on panna eelnõu lõpphääletusele ja otsusena vastu võtta. Väliskomisjoni ettekandja eelnõu esimesel lugemisel on siinkõneleja. Tänan teid!

Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Muudatus-

ettepanekuid ei esitatud ja komisjon on teinud ettepaneku panna eelnõu lõpphääletusele.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi Parlamentidevahelise Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Otsuse vastuvõtmise poolt oli 77 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Otsus on vastu võetud. (Tabel 14.)

2. Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Riigikogu liikmete poolt algatatud kooseluseaduse eelnõu (650 SE) vastuvõtmise küsimuses" eelnõu (704 OE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Päevakorrapunkt nr 2 on Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Riigikogu liikmete poolt algatatud kooseluseaduse eelnõu (650 SE) vastuvõtmise küsimuses" eelnõu 704 esimene lugemine. Algatajate ettekandja on Riigikogu liige Urmas Reinsalu. Oota, Urmas, üks hetk! (Juhataja helistab kella.) Või on ikka sumin liiga suur? Austatud Riigikogu, austame ettekandjat!

Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu liikmed! Isamaa ja Res Publica Liit on algatanud Riigikogu otsuse eelnõu, mis näeb ette panna Riigikogu menetluses olev kooseluseaduse eelnõu rahvahääletusele.

Ma olen olnud üsna pikka aega Riigikogu liige. See Riigikogu on langetanud otsuseid, mis on ühiskonnas esile kutsunud vastakaid tundeid. Euroopa Liiduga liitumine, Euroopa stabiilsusmehhanismiga liitumine, teemad, mis on olnud seotud inimeste põhiõigustega – nende tõttu on Riigikogu liikmete poole pöördunud inimesed ja organisatsioonid, kusjuures seisukohti on olnud nii poolt kui ka vastu. Kuid tuleb tunnistada, et see avalik diskussioon ja vastasseis, mis on ühiskonnas praegu tekkinud kooseluseaduse eelnõu menetlemise tõttu, on meie senisele poliitikaelule keskmises vaates pilku heites pretsedenditu.

Me kõik oleme saanud inimeste kirju seisukohtadega. Algul oli neid kirju kümneid, kümnetest said sajad ja sadadest on saanud tuhanded. Ma olen lugenud neist paljusid tähelepanelikult. Need on kantud inimeste siirastest tunnetest: seaduse pooldajad peavad seda oluliseks inimeste õiguste tagamisel ühiskonnas ning sallivuse ja avatud väärtuste kujundamisel, seaduse vastaste arvates sätestab see norme, mis ei ole kooskõlas nende arusaamaga Eesti ühiskonna traditsioonilistest väärtustest ja perekonnast.

See vastasseis, mis on tekkinud ja süvenenud, ei ole hea vastasseis. Muret tekitab, et seadus, mille keskne eesmärk peaks olema kasvatada ühiskonnas sallivust ja tolerantsust, on tegelikult tekitanud tõsise vaenu, ta on tekitanud kaks leeri Eesti rahva seas. Seda näitavad uuringud, mille tulemuste põhjal võib öelda, et sallimatus samasooliste suhete vastu on ühiskonnas paraku kasvanud ning ühiskonna valmisolek samasooliste suhteid reguleerida on kahanenud. Järelikult ei aita selle seaduse praegusel kujul menetlemise ja probleemi püstitamise viis kaasa sellele, et saavutada ühiskonnas sallivust. Tagajärg on see, et on tekkinud hoopis vastasseis, mis on tõsine probleem.

Ma usun, et kõik siin saalis ühinevad arvamusega, et eriti praegusel julgeoleku mõttes keerukal ajal on väga tähtis otsida Eesti rahva seas ühisosa, ei ole vaja keskenduda lõhe tekitamisele Eesti ühiskonnas. See lõhe on objektiivselt olemas, see küsimus on taandatud väga ühemõttelisele plaanile. Meie siin saalis, Riigikogu liikmed, vastutame selle eest, et otsida ja leida lahendusi, kuidas seda lõhet ja vastandumist vähendada, me ei tohi seda kasvatada.

Kui me arutasime selle otsuse eelnõu Riigikogu menetlusse andmist, siis meie mõttekäik oli väga selge. Pean tunnistama, et järgnenud kuude jooksul toimunud arutelu – me andsime selle eelnõu menetlusse suvel – on näidanud, et meie valitud võimalus, mida me Riigikogule praegu pakume, võiks aidata kaasa sellele, et ühiskond väljuks sellest debatist tugevamana ja ühiskonnas oleks võimalik leida sisemist rahu.

Praegu on tekkinud olukord, et kui kooseluseadus sellisel kujul, nagu see sellel nädalal parlamendi menetlusse tuleb, võetakse kiirkorras vastu, siis üks suur osa inimesi ühiskonnas tunneb, et Riigikogu enamus on käitunud nen-

de arusaamade vastaselt, selle vastaselt, kuidas nemad kujutavad ette ühiskonnakorraldust. See on nende tunne. Samamoodi tekib siis, kui Riigikogu seda seadust vastu ei võta, olukord, kus paljud inimesed, kelle jaoks see seadus tähendab nende õiguste tunnustamist ühiskonnas teatud poliitilisel tasemel, tunnevad, otsekui neid oleks alavääristatud ja nende pürgimused oleksid tagasi lükatud. Järelikult oleme vastasseisu olukorras, parlament ühe või teise enamussotsusega kiire korras taastoodab seda vastasseisu ja see vastasseis on objektiivne. Ma usun, et siin saalis ei ole ühtegi Riigikogu liiget, kes oleks seisukohal, et meil on olnud arutlusel teemasid, mis on ühiskonnas rohkem tundeid tekitanud kui kõnealune küsimus.

Meie ettepanek on selge ja ühemõtteline. Kuna see küsimus puudutab väga suurt osa inimesi väga suurel määral, tuleks anda otsustamisvõimalus inimeste endi kätte, nii et Eesti kodanikud ise ütleksid, kas nad on poolt või vastu. On võimalik ka teine lahendustee, mis on kompromissi tee. Ma teen selgelt ja avameelselt ka selle ettepaneku siit kõnetoolist teatavaks. Kui kooseluseaduse algatajad asuvad seisukohale, et selle seaduse menetlemisega ei minda enne parlamendivalimisi sellises kiirtempo edasi, et kaks lugemist on ühel nädalal, vaid võetakse aeg maha, et pidada ühiskonnas kahekõnet ja otsida lahendusi, mis liidavad, mitte ei lahuta, siis kindlasti on see mõistlik suund ühiskonnas konsensus otsimiseks. Sellisel juhul, kui ollakse valmis sellele kompromissile minema, oleme ka meie valmis enne lõpphääletust selle Riigikogu otsuse eelnõu menetlusest tagasi võtma.

Kooseluseaduse menetlemisel on esile toodud tegelikke probleeme, mis puutuvad perekonnaõigusesse. Neid on võimalik põhjalikult menetleda sisuliste küsimuste pinnalt. Üks väga tõsine teema, mille ka kooseluseaduse algatajad ise esile tõid, seostub faktilises kooselus elavate inimeste varaliste õigustega. Näiteks, kui mees ja naine elavad koos majas, mis on mehe nimel, naine on andnud sellesse ühisesse varasse väga suure panuse ka rahalises mõttes, aga kui need inimesed lähevad lahku, siis jääb maja sellele kooselupoolele, kelle nimel see on. Küsimused, mis ennekõike puudutavad nõrgema osapoole kaitset peresuhetes, on üsna mitmesugused.

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon esitab praktiliste lahenduste otsimise vaimus Riigikogu menetluse perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis lahendaks just nimelt mitte registreeritud, vaid faktilises kooselus elavate inimeste probleeme kehtiva perekonnaõiguse raames. Mul on südamest kahju, et sisulist debatti meie ettepanekute üle ei toimunud, vaid see eelnõu lükati enamuse jõudu kasutades tagasi.

Otsus, kas panna mingi küsimus rahvahääletusele, ei ole kerge otsus. Ka meie arutasime seda väga tõsiselt, kaaludes poolt- ja vastuargumente. Me mõtlesime, millised probleemid võiksid ilmned selle küsimuse võimalikul panemisel rahvahääletusele. On aus rääkida Riigikogu kõnetoolist nendestki probleemidest, mida on väljendatud ka põhiseaduskomisjonis ja avalikus dispuudis.

Esiteks, kas see on inimestele oluline küsimus, kas selle probleemi tähtsus on sellisel tasandil, et see võiks väärida võimalust, et Eesti kodanikud langetavad selle kohta otsuse rahvahääletusel? See on poliitilise valiku küsimus, kas me seda nõnda tunnetame või mitte. Õigus ja võimalus otsus teha on põhiseaduse järgi parlamendil. Vaadates ühiskondlikku resonantsi ja neid tundeid, mida on äratanud selle küsimuse kiire menetlemine, võime öelda, et see on oluline küsimus.

Teiseks, kas õiguslikus mõttes saab seda küsimust rahvahääletusele panna, kui selles reguleeritakse õigussuhteid, mis otsekui ei peaks olema rahvahääletuse esemeks? Vastus sellele on ühemõtteline ja selge. Esiteks, kehtiv põhiseadus võimaldab sellist eelnõu rahvahääletusele panna. Teiseks, nende õigussuhete üle, mida selles seaduses reguleeritakse, on samuti täiesti võimalik otsustada rahvahääletusel. Selle seaduse sisu ja mõju on laiemad kui pelgalt üks tsiviilõiguslik leping. See puudutab perekonna määratlust, laste õigusi ja kogu ühiskonnas tugevalt juurdunud arusaamu perekonnast.

Kolmandaks, kas Eesti inimesed on võimelised rahvahääletusel selles küsimuses valikuid langetama? Ka põhiseaduskomisjonis väljendasid mitmed rahvahääletuse vastu olevad poliitikud hoiakut, et see küsimus on liiga keeruline, Eesti kodanikud ei ole võimelised tege-ma siin kaalutletud ja arukat valikut. Väidetavalt tekib kompetentsikonflikt kodanike valiku

ja seadusandja suutlikkuse vahel selle keerulise probleemi inimeste ette toomisel. Minu selge seisukoht on, et Eesti kodanikud olid võimelised tegema oma valiku Euroopa Liiduga liitumisel, väga keeruka liitumislepingu puhul, nad olid suutelised tegema valiku ka Eesti põhiseaduse kohta, mis puudutas kümneid ja kümneid küsimusi, ja nad on kindlasti suutelised selleski asjas seisukoha võtma.

Kas see oleks pretsedent? Kas teistes Euroopa riikides on seda tehtud? Jah, on küll. Detsembris 2013 oli Horvaatias rahvahääletusel eelnõu, milles toetati abielu määratlemist mehe ja naise vahelise liiduna. 2012. aastal oli Sloveenias rahvahääletusel sarnast teema-deringi puudutav eelnõu. Iirimaa planeerib järgmise aasta kevadel referendumit selle teema-deringi kohta.

Me peame tõsiselt mõtlema sellele, et koosluseaduse arutelu tulemus ei oleks selline, et eri rahvusest, eri taustaga, eri arusaamadega inimesed hakkavad ühiskonnast võõranduma ja tekib väga sügav lõhe, mis hakkab toitma sallimatust, arusaama, et riik, kes neid otsuseid teeb, ei ole päris oma ja õige.

Eesti riigi ees on rasked ajad, nagu ma ütlesin, väga mitmel moel. Meie ülesanne on otsida siin ühiselt lahendust, mis Eesti rahvast liidaks, mitte ei vastandaks. Nende arutelude eeldus on see – kui ma andsin seda eelnõu üle, siis ma kutsusin sellele üles –, et me peame nii selle seaduse kui ka kogu küsimusteringi puhul pidama lugupidavat, kõigi inimeste põhiõigusi austavat, mitte sildistavat debatti. Debatti, kus ei näidata kurjalt näpuga inimese peale tema eraelu ja perekondlike valikute pärast ega sildistata inimest tema usuliste vaadete eest ega arusaamade tõttu Eesti ühiskonnast. Otsime lahendust, mis ühiskonda liidab, mitte lahendust, mis ühiskonda kaheks rebib.

Rahvahääletus on tõsine samm ja me tunnetame oma täit vastutust seda ettepanekut tehes. Mis puudutab rahvahääletuse nii varalisi kui ka tehnilisi küsimusi, siis meie ettepanek on, et rahvahääletus toimuks Riigikogu valimiste päeval. Siis oleksid kõik kulutused ja tehniline logistika sisuliselt omavahel ühendatavad, järelikult ei oleks rahvahääletusele minev raha eraldivõetuna märkimisväärne.

Kuid ma tulen tagasi alguse juurde. Rahvahääletus on meie lahendus probleemile, kuidas vältida väga halba olukorda, mis võib tekkida.

Olemas on ka kompromissivõimalus, millele ma kutsun selle seaduse algatajaid üles. Kui seaduse menetlemisel võetakse rahulikult aeg maha, et püüda leida ühiskonnas konsensust, kui seda soovi väljendatakse ühemõtteliselt ja me saavutame selle kokkuleppe, siis, nagu ma ütlesin, on Isamaa ja Res Publica Liit valmis selle otsuse eelnõu tagasi võtma. Võtame aja maha.

Nendes küsimustes, nende teemade üle, mida me praegu arutame ja mis lähevad korda väga suurele osale Eesti inimestest, ei ole ühiskond pidanud valimiste eel debatti. Enne valimisi arutatakse küsimusi, mis on olulised poliitikutele ja mis on olulised inimestele. Kui me selle kahekõne või sideme katkestame – ükskõik kui õilsatel või ratsionaalsetel eesmärkidel –, siis, uskuge mind, see ei tee meie riiki sidusamaks. Need valikud on meie endi kättes. Need ei ole kerged valikud kellelegi, ükskõik, milline on vaade sellele küsimusele. Kuid ma rõhutan, et see on teema, mis läheb inimestele korda. See on teema, mille kohta inimesed soovivad oma seisukohta väljendada. See on aga teema, kus kaasamine ja inimeste seisukoha ärakuulamine on tegelikult puudunud.

Seda küsimust ei tohi määratleda mustvalgelt, et kas sa oled salliv inimene või ei ole. Siin on väga palju eri toone, poliitilisi ja ideelisi, arusaamu sellest, kuidas kõige paremini tagada laste õigusi, kuidas kõige paremini kaitsta inimeste põhiõigusi. Lahenduse otsimine ei tohi rebida ühiskonda kaheks. Jõudu ja küpsust meile otsustamisel! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Keskerakonnale on rahva käest arvamuse küsimine alati tähtis olnud, olgu selle näiteks Narva Elektriijaamade mahaparseldamise vastu allkirjade kogumine, presidenti otsevalimiste seadustamise püüd või euro kasutuselevõtul rahvahääletuse palumine. Neid kordi on veelgi olnud. Te ütlesite, et olete kaua parlamendis olnud ning tähtsaid küsimusi, mille kohta rahva arvamust küsida, on selle aja jooksul olnud arutlusel mitmeid. Mitme teema puhul oleme saanud valijatelt palju kirju,

näiteks Euroopa stabiilsusmehhanismiga liitumise kohta. Ka selle teema kohta palus Keskerakond teha rahvahääletuse. Tol ajal IRL selle mõttega kaasa ei tulnud. Kas teie poliitika ongi kahepalgeline, et opositsioonis olles läheb teile rahva arvamus korda ja nõuate rahvahääletusi, aga kui olete võimul, siis teile rahva arvamus korda ei lähe, nii nagu juhtus Narva Elektriijaamade müümise ja ka euro kasutuselevõtu puhul?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Mis puudutab kooseluseadust, siis on õige, et see initsiatiiv on saanud seaduseks sellises poliitilises olukorras, kus Isamaa ja Res Publica Liit on opositsioonis. Ma osutasin muudele teemadele, mis on ühiskonnas tekitanud vastakaid arvamusi, kindlasti ka Riigikogu otsustele, mille kohta on avalikku kriitikat olnud. Tuleb avameelselt öelda, nagu ma oma sõnavõtu algul ütlesingi, et praegu arutatava teema avalik resonants on suurusjärgu, kui mitte kahe suurusjärgu võrra suurem. Seda ei ole võimalik eitada. Rääkides rahvahääletusest kui universaalsest moodusest riigi juhtimisel, ütlen veel kord, et see oli meil tõsise arutelu koht. Rahvahääletus esindusdemokraatias ei ole mitte tavapärane instrument, selleks et jooksva poliitika küsimusi lahendada. Meie esindusdemokraatia mudel on üles ehitatud selliselt, et rahvahääletuse kuritarvitamine võib anda ühiskonna kui terviku arengu mõttes mitte positiivseid, vaid negatiivseid tagajärgi. Kuid see rahvahääletuse võimalus on olemas. Küsimus on tegelikult selles, kas on tegemist nii olulise riigiõigusliku probleemiga, mis tähendab muutusi Eesti riigikorralduses, mille jaoks on vaja kogu kodanikkonna mandaati. Sellist tüüpi küsimusi on Eestis rahvahääletusele pandud. On olemas teine rahvahääletusele pandavate küsimuste ring, minu arusaama järgi kuulub sinna ka täna arutatav küsimus. Sel puhul, kui on tegemist väga tugeva vastasseisuga, ei tohi selleks, et ühiskond saaks leida lahenduse ja oleks võimalik tugevamana edasi minna, ühiskonna ühele osale jääda arvamust, et nende seisukohast on esindusdemokraatiat kasutades üle sõidetud. See on see tee, mida rahvahääletus meile võimaldab. Minu arvates on see mõnes mõttes kehv paralleel, aga põhiseaduskomisjonis tõid rahvahääletuse oponendid näiteks Šotimaa referendumit. Ma arvan, et

samasugune küsimus on ka siin. Kui inimesed ise on debati ära pidanud ja oma seisukoha kujundanud, siis, uskuge mind, hirm selle ees, et kodanikkond langetab kaalutlemata või halbu otsuseid ja ühiskond seetõttu lõheneb, on aluseta. Selle eeldus oli ka meie lähtekoht, et ühiskond on suuteline seda debatti pidama ja poliitikud peavad võtma endale vastutuse – ükskõik, kas nad seda seadust pooldavad või on selle vastu – seda küsimust inimestele seletada. Põhiseaduskomisjonis esitati kriitikat, et rahvahääletust ei saaks korraldada seetõttu, et on liiga vähe aega, on aga vaja aega, et seda teemat inimestele seletada, kuid aega ei ole meile antud. Minu vastus sellele on järgmine. Ka eelnõu algatajad on viidanud teatud normidele perekonnaõiguses, mis puudutavad 170 000 inimest, kes hakkaksid nende normide järgi elama või peaksid vähemalt neid aktsepteerima. Ma arvan, et üks kõige paremaid viise, kuidas ühiskond saaks neid väärtusi integreerida ja võtta nad pooldava seisukoha korral omaks või eitava seisukoha korral mõelda uuesti läbi, kuidas neid probleeme lahendada, on see, kui inimesed on ise saanud seda küsimust mõtestada ja oma valiku teha. Kui küsimus oli selles, kas rahvahääletus on minu hinnangul erakorralise kaaluga samm, siis jah, see on erakorralise kaaluga samm. Me ei astunud seda kergekäeliselt ja nagu ma rõhutasin, me pakume enne lõpphääletust kompromissi, kuidas me saaksime ühiselt edasi minna.

Esimees Eiki Nestor

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud ettekandja, ma tänan sind tasakaaluka ja väga lugupidava kõne eest! Mul on hea meel, et sa viitasid tegelikule probleemile, mis praegu on, ehk nõrgema poole õiguste kaitsele faktilise kooselu lõppemise korral. Mul on kahju, et meie riik ei olnud nii küps, et oleks sisuliselt edasi arutanud meie ettepanekut, kuidas pakkuda nõrgemale poolele seaduse kaitset faktilise kooselu lõppemise korral. Kui inimesed ei ole seni lepingulisi suhteid sõlminud, siis on ju alust arvata, et ka kooseluseadust ei hakata võib-olla nii tormiliselt kasutama, et kõik oma kooselu seadustaksid. Kas sa oled optimistlik, et näiteks järgmine Riigi-

kogu koosseis võiks hakata selle tegeliku probleemiga ka sisuliselt tegelema?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma tahan seda loota. Aga selle lootuse lähtekoht peaks olema, et see ei ole mitte mustvalge poliitilise vastandumise teema, vaid selle teema kohta on inimestel oma arusaamad, nad võivad olla nii selle seaduse poolt kui ka vastu. Senikaua, kuni need arusaamad ei lähe vastuollu meie põhiseaduse alusväärtustega, ei ole mitte kellelgi õigust inimesi alandada või solvata ning sildistada nende arvamusi valedeks või õigeteks. Senikaua, kuni me kõik ei ole valmis astuma ühte sammu tagasi, et otsida ühisosa, kardan ma, et tegelikud probleemid kipuvadki fookusest välja jääma. Sest vaadake, elu ja ühiskond muutuvad. Mis puudutab faktilist peresuhet, siis me peame lähtuma tege- likkusest ja astuma reguleerivaid samme enne- kõike laste ja kooselu nõrgema poole kaitseks. Me pakkusime oma lahenduse välja ja mul on kahju, et ei julgetud alustada sisulist debatti, vaid piirduti poliitiliselt sildistavate argumen- tidega. Ei julgetud sellepärast, et nii oli muga- vam. Vastasseisu ülesehitamine võib olla kelle- legi poliititehnoloogiliselt kasulikum või muga- vam, aga uskuge mind, sõbrad, me mängime praegu ühiskonna väga oluliste ühisväärtus- tega. Ärme mängime tulega, vaid otsime lahendusi, mis ühiskonda seovad, mis peavad lugu kõigist selle ühiskonna liikmetest, nii et ühiskond saab öelda, et ta on liikunud sammu oma sisemise tugevnemise, mitte hapramaks muutumise suunas.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Millise demokraatia vormiga on praegu tegemist? Tea- tavasti ei olnud ühegi erakonna valimisloba- duste seas kooseluseadust. Teiseks, küsitluste järgi on kaks kolmandikku rahvast selle seadu- se vastu. Kolmandaks, selle seaduse võib vastu võtta Riigikogu vähemus, sest siin pole 51 hääle nõuet.

Urmas Reinsalu

Tegemist on esindusdemokraatia vormiga. Küsimus on selles, et kui on olemas poliitiline

enamusjõud, suhteline enamusjõud, kellel on olemas hääled mingi otsuse läbisurumiseks, siis tuleb alati täiendavalt küsida, milline on legitiimsus. Pühapäeval vist raadiosaates "Olu- korrast riigis" tõmbas Kalle Muuli paralleeli ACTA juhtumiga. Tollal need inimesed tajusid, et mingitpidi ei võeta nende arvamust kuulda või neist sõidetakse üle. Ma ei tea, kui palju mängisid seal rolli internetiõiguse nüansid, pigem oli oluline see tunne, mis inimestes tek- kis, et nende seisukoht ei ole oluline või nende hoiakuga minnakse tugevalt vastuollu. Parla- ment ei ole lihtsalt seaduste mehaanilise tege- mise masin, parlament on ka koht, kus me püüame ühiskonnas eksisteerivaid eri arvamusi ja seisukohti kokku siduda, mitte kokkusõl- mitut lahti tõmmata. Mis puudutab Riigikogu õigusloomekultuuri, siis pean tunnistama, et on tõesti üsna pretsedenditu, et selle seadus- eelnõu kaks lugemist toimuvad ühel nädalal. Me oleme parlamendis ise öelnud, et see ei ole hea õigusloomekultuur, aga nüüd me teeme just niimoodi. Me oleme öelnud ka seda, et hea õigusloomekultuur ei ole see, kui seaduseel- nõus tehakse sisulisi muudatusi, aga teist luge- mist ei katkestata. Me teeme nüüd aga ka nii- moodi, selle eelnõu lugemist ei katkestata. Me oleme öelnud ka seda, et hea õigusloome pu- hul on täiesti pretsedenditu, kui seaduse raken- dusosa ei ole olemas. Nüüd me aga võtame vastu raamseaduse ja ütleme, et see, kuidas see õigus teostub, jääb n-ö poliitilises mõttes juba tulevaste põlvete lahendada. Kui parlament ükskõik millist tehnilist küsimust nii regulee- riks, siis me saaksime ka formaalselt õigusta- tud kriitikat, et see on kehv õigusloomeprak- tika. Kahekordselt tekitab muret, et see kõik toimub nii suurt avalikku resonantsi tekitanud teema puhul.

Esimees Eiki Nestor

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud ettekandja! Te rääkisite kordu- valt sellest, et kõnesolev seaduseelnõu lõhes- tab ühiskonda. Teie ettepanek, mida me praegu arutame, võimendaks seda lõhet iga päev kuni 1. märtsini. Te ütlesite, et pärast rahvahääletust läheks ühiskond tugevamalt edasi. Kuidas te seda ette kujutate? Rahvahääletuse tulemusena tekib ju samuti enamus ja vähemus, üks pool

on enamuses, teine pool jääb vähemusse. Mind huvitab, milline oleks teie sõnum rahvahääletusel vähemusse jäänud ühiskonnapoolele, et see lõhe, millest te rääkisite, ületatud saaks.

Urmas Reinsalu

Aitäh! See on täpselt sama probleem. Selles vastasseisus, millesse ühiskond on väga lühikese ajaga asetatud, ei ole olemas n-ö kuldseid lahendusi. Pool aastat tagasi poleks ma mingil juhul suutnud ette kujutada seda tüüpi vastasseisu, vastandlikku sildistamist. Kas keegi siin oleks seda ette kujutanud? Ei oleks. Mul on inimlikult kahju, et praegu, kui me kõneleme sellest, et meie eesmärk on sallivus ja avatud väärtuste kehtestamine, näen ma, et ühiskonna hoiakuid kujundatakse polariseerivas suunas, hoopis vastandlikuks. See ei ole naljaasi. Lugupeetud küsija tahtis teada minu sõnumit vähemusele. Täpselt samasugune vähemuse ja enamuse probleem on tegelikult selle seaduseelnõu menetlemisel. Meie pakume selle Riigikogu otsuse eelnõuga lahendusteed. Kui kodanikud saavad oma arvamuse välja öelda ja poliitikud suudavad vastutustundlikult täita oma teavitavat rolli, millega nad on seni minu hinnangul kehvalt hakkama saanud, siis kodanikud seda tulemust ühiskonnas ka aktsepteerivad. Kui seda eelnõu ei menetletaks nii kiiresti, kas siis IRL-i fraktsioon oleks algatanud selle rahvahääletusele panemise otsuse eelnõu, otsekui meil oleks kinnisidee, et rahvahääletusele peab see küsimus minema ja muutuma sellisel moel üheks ikkagi kandvaks teemaks ka Riigikogu valimiste eelses paratamatult avalikus dispuudiruumis? Loomulikult mitte. Seetõttu ma kordangi veel kord seda kompromissi: võtame aja maha. Samamoodi on meie sõnum rahvahääletuse küsimuses see, et me oleme sellisel juhul täiesti valmis selle otsuse eelnõu tagasi võtma.

Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Sa kurtsid, et kaks lugemist toimuvad samal nädalal. Selline ülesõitmine pole siin mingisugune uudis. Teatavasti sõitis ESM-i puhul euroentusiastlik enamused, vähemusest, üle 50 minutiga, mis jäi teise ja kolmanda lugemise vahele. Nii et sellega, et sedaviisi võib

peksa saada, olen ma enam-vähem harjunud. Nüüd teine asi. Kusagil istub ametnik, kes on selle seaduse kokku kirjutanud. Iseendale aru andmata kannab see inimene Eesti rahva ees vastutust selle eest, et ta tekitas paberi, mis lõi Eesti rahva potentsiaalselt lõhki. Ka parlament on selgelt lõhki. Minu küsimus õieti kordab Jaagu oma. Kas sulle ei tundu, et mida kauem me selle asjaga venitame, seda rohkem jaguneb rahvas ka väljas tänavatel kahte leeri, seda suuremaks läheb sallimatus, sest paratamatult tekib ju kampaania jne? Kas seda ohtu ei ole? Minu idee on see, et saaks selle – no ma ei saa siin ju ropendada! – kaelast ära nii ruttu kui võimalik.

Urmas Reinsalu

Ma arvan, et see on ühepäevaperemehe mentaliteet. Anna andeks, Igor!

Esimees Eiki Nestor

Marianne Mikko, palun!

Marianne Mikko

Suur tänu! Lugupeetud Urmas Reinsalu! Hoolimata kogu lugupidamisest teie poliitika vastu, olen ma siiski sunnitud ütlema, et see rahvahääletuse n-ö kompromiss pole mitte kompromiss, vaid variserlikkus. Te rääkisite palju rahva tunnetest. Aga minu tunne on, et oma poliitikukarjääris ei lähtu te mitte tunnetest, vaid siiski mõistusest. Ma küsin teilt otse. Mida ütleb 21. sajandil, 2000 aastat pärast Kristust, kooseluseaduse vastuvõtmise asjus teile kui Euroopa Liidu liikmesriigi ühe partei juhile teie mõistus?

Urmas Reinsalu

Minu sõnum on üks ja selge. Eesti riigis peavad inimeste põhiõigused olema kaitstud, Eesti riigis peab perekonnaküsimusi määratlema nõnda, et see ei oleks vastuolus ühiskonna üldise õigustajuga nende õigussuhete puhul. Kõiki konkreetseid õigussuhteid on võimalik täiesti selgelt reguleerida kehtiva perekonnaõiguse raames. Ma olen kurb, et praeguses poliitilises debatis on see küsimus taandatud lihtsalt selliseks, et sa oled kas poolt või vastu ja kõik. Öeldakse, et teistes riikides on ju ka nii tehtud. Erisooliste – meil on juba tekkinud see eufemism – ehk mehe ja naise kooselu regulatsioon, nagu meie seda praegu partner-

lussuhtena soovime kiirkorras sätestada, mis peaks hõlmama suurt osa rahvastikust, nagu on eelnõu autorid öelnud, kehtib veel neljas Euroopa Liidu liikmesriigis 28-st. See on reaalsus. Küsimused, mis puudutavad ühiskonda, perekonda, üksikisiku õigusi, ka moraali, ei ole kerged mitte üheski ühiskonnas Euroopas. Riikides, kus neid asju menetletakse, püüavad poliitikud, ma arvan, õigusega otsida ühisosa ja ühiskonda nendesse valikutesse kaasa tõmmata. Sammud, mida me näeme Euroopa riikides, kus on põhiseaduses hakatud sätestama abielugarantiisid ja abieluklausleid, on teatud vastujõud ka Euroopa Liidu riikides tekkinud mõningatele hoiakutele. Kujutada ette, et me võiksime neid küsimusi menetleda kiiresti, nagu härra Gräzini lahendus oli, et ükskõik kuidas, peaasi, et teeme ära, ei ole minu arvates mõistlik ega küps lahendustee ühiskonna elu korraldamiseks. Perekonnaõigus, nagu ka karistusõigus ja riigiõigus on õigusvaldkonna tüübid, mis eeldavad laiemat ühiskondliku arusaama omaksvõttu ühiskonnas. Seda õpetasid mulle Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas minu head õpetajad.

Esimees Eiki Nestor

Rait Maruste, palun!

Rait Maruste

Hea rääkija! Oma vormilt veenvas, kuid sisult demagoogilises esinemises panid sa põhiseaduskomisjonile suhu sõnu, mida seal ei räägitud. See oli kommentaariks. Sa väitsid, et ühiskond on sügavalt lõhenenud. Kuidas rahvahääletus seda lõhet ületaks, kuidas ta muudaks selle väiksemaks või lausa olematuks? Kas rahvahääletus on see viis, mis aitaks tagada inimeste võrdse kohtlemise, igäühe õiguse seaduse kaitsele ja selle, et kedagi lähtuvalt tema soost ei diskrimineeritaks jne? Need on meie põhiseaduslikud printsiibid. Kas rahvahääletus tagaks selle, et neid põhimõtteid järgitaks ja ellu viidaks?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Esiteks pean ütleva, et mis puudutab inimeste põhiõiguste kaitset, siis sellel teemal arutledes hakkab ma muutuma otsekui kooseluseaduse kaasettekandjaks. Aga need õigusühendused, mis kooseluseaduse teksti on praegu kirjutatud, ei ole subjektiivsed põhiõigused,

mida antakse üldise võrdsusõiguse põhimõttel. See on väga selge juriidiline arusaam. Tegemist on ühiskonna ees oleva poliitilise valikuga, mida me sisustame oma õigusnormi raames. Subjektiivsed põhiõigused peavad olema inimestele tagatud. Õigusriigis, põhiseadusriigis, on see enesestmõistetav. Vastutus valida tee, kuidas me neid õigusi arendame ja sisustame, on Riigikogul. Praegu kõneleme sellest, kas panna see küsimus rahvahääletusele. Ühiskonna ette on seatud valik, kuid tegelikult debatti, sisendit, aruteluruumi, ma näen, ei ole piisavalt. Kas sellisel juhul, kui see küsimus on juba sellise valikuna, et kas jah või ei, ka parlamendi ette toodud, on neid küsimusi võimalik lahendada mõistlikul moel? Ma arvan, jah, kui see küsimus on juba selliseks jah/eivalikuks tehtud, siis see ongi kehv valik, mis praegu meie ees on. Täiesti selgelt ühinen ma sinu hoiakuga. Seaduse, mis käsitles, nagu ma ütlesin, faktilise kooselu nõrgema poole ja laste kaitset, lükkasime mõne nädala eest enamuse jõuga tagasi. Ka see küsimus ei ole kitsalt – ma ütlen ka, et ma ei poe põhiõiguste sildi taha – määratletud subjektiivsetest põhiõigustest. See on küsimus sellest, kuidas perekonna kaitse paragrahvi järgi kaitseb perekonda põhiseadus. Aga ärme kasutame juriidilisi ja põhiseaduslikke argumente seal, kus ühiskonna ees seisab poliitiline valik.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Indrek Saar!

Indrek Saar

Aitäh! Mul on kaks küsimust. Esiteks, kas ma saan õigesti aru, et õiguskantsleri arvamus, et praegune olukord on põhiseadusega vastuolus, on sinu arvates vale ehk õiguskantsler eksib ja sul on selle kohta teistsugune tõlgendus, mis erineb oluliselt õiguskantsleri tõlgendusest? Teine küsimus, kas sinu arvates on praegu liiga vara kooseluseadust sellisel kujul Eesti ühiskonnas seadustada?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Õiguskantsler on asunud seisukohale, et partnerlussuhete määratlemine on poliitilise otsustuse küsimus, millesse õiguskantsler sekkuda ei saa. Ta on ühemõtteliselt öelnud, et see on poliitiline teema. Indrek Saar naerab selle peale, sest ma rääkisin õiguskantsler

Allar Jõksi seisukohast. Üks õiguskaitsler on nimelt öelnud, et see on poliitiline küsimus ja n-ö erinev kohtlemine on tulenevalt põhiseadusest täiesti legitiimne, teine õiguskaitsler on aga asunud oma õiguslikus kontseptsioonis teistsugusele seisukohale. Nii et menüüs on praegu kaks valikut. Kui küsimus on selles, kas ühe õiguskaitsleri seisukoht on vale ja teise õiguskaitsleri seisukoht õige, siis tuleb öelda, et õigusfilosoofilistes ja juriidilistes küsimustes eksisteerivadki erinevad vaated. Muidu ei oleks ka ju õiguslikul tõlgendamisel või õigusemõistmisel mõtet, seda võiks teha kompuuter. Sa tulid kooseluseadusest rääkides jällegi tagasi selle juurde, et kas jah või ei. Sa kasutasid täpselt rahvahääletuse vormi. Ma arvan, et praegusel kujul ei täida kooseluseadus neid eesmärke, mida selle algatajad arvavad end olevat sellele seadusele seadnud või mille kohta nad on ühiskonnale väitnud, et need on selle seaduse eesmärgid.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tiina Lokk-Tramberg!

Tiina Lokk-Tramberg

Aitäh! Kõigepealt tänan ettekandjat väga pika ja põhjaliku kõne eest! Aga ma tahan alustada sellest, et eile, kui ma rääkisin PÖFF-i noortemeeskonnaga ja oma lastega, siis olukorda kommenteerides ütlesin, et ma olen uhke, et Eesti esimese endise sotsialistliku vabariigina üleüldse diskuteerib nendel teemadel, teised ei julge isegi seda teha. Ka see on ühiskondlikus mõttes suur samm edasi. Teisalt aga, kuulates teie kõnet, tekkis mul kange tahtmine tsiteerida, õigemini parafraseerida Senecat, vana stoikut: kuula minu sõnu, aga ära vaata minu tegusid. IRL, lüües käed Varro Vooglaiu liikumisega, on ju tegelikult järjekindlalt ise õhutanud kogu seda liikumist ja praeguse olukorra tekkimist. Ta on olnud selle taga ja selle apoteosiks oli ...

Aseesimees Laine Randjärv

Küsimus!

Tiina Lokk-Tramberg

Kohe! ... pühapäevane suur miiting siin, kuhu tegelikult toodi bussidega üle Eesti venelasi kohale.

Aseesimees Laine Randjärv

Tiina, küsimus!

Tiina Lokk-Tramberg

Kohe! Miks ei ole Varro Vooglaid siamaani ümber lükanud väidet selle liikumise rahastamise allikate kohta? Teatavasti süüdistati selles venelasi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh!

Urmas Reinsalu

Just. Ma arvan, et see ongi see debatt, austatud küsija, mis lõhestab ühiskonda. Kui me ei räägi sellest, mis meid ühendab, ei räägi probleemist või väärtustest, millest ühiskonnaliikmed erinevalt aru saavad, vaid ütleme, et need inimesed, kes avaldavad meelt ühe vaate kaitseks, on otsekui alaväärtuslikumad, ja mingi teine hoiak on õigem, siis on see ohtlik mõtteviis, see ei ole avatud mõtteviis. Ühiskonnas on erinevad vaated sellele küsimusele ja minu sõnum on see, et seda tuleks aktsepteerida. Me püüame praegu seda eitada ning sildistada ühte või teist vaadet, nagu üks vaade oleks õige ning teine vaade alaväärtuslik ja vale. Me arvame, et sellisel teel on võimalik see probleem, nagu soovis härra Gräzin, kiiresti ära lahendada ja edasi minna. See ei ole lahendus. Küllap need inimesed, kes meelt avaldavad, annavad oma seletused ja vastused, kuidas nad oma seisukohti kujundavad ja kas nad on poolt või vastu. Neilt tuleb seda aga küsida.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Barbi Pilvre!

Barbi Pilvre

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Te väitsite, et kooseluseadus lõhestab ühiskonda. Kooseluseadus annaks teistega võrdsed õigused muu hulgas ühele vähemusgrupile, kelle liikmeid on ühiskonnas eri andmetel 4–10%, ja samas ei võta teistelt midagi ära. Kas pole tegemist mitte ühiskonda integreeriva seadusega? Need on ju meie Eesti inimesed. Miks te väidate vastupidist?

Urmas Reinsalu

See on poliitiline väide ja ma vastan sellele täpselt samamoodi poliitiliselt. Kui te tahate

anda võrdseid õigusi kõigile inimestele, miks ei ole meil siis laua peal seadust, mis väga selgelt ja ühemõtteliselt legaliseeriks Eestis samasooliste abielud? Põhjendused, miks seda ei ole tehtud, on väga lihtsad. See läheks vastuollu avaliku arvamusega ja ühiskonna üldise arusaamaga, milline peaks olema abielu. Järelikult, selle eelnõu esitajad ja algatajad lähtuvad sellest, et samasoolistel paaridel on Eestis teistest erinevad õigused. Kui te soovite taandada seda asja mustaks ja valgeks, siis ise te päris valgel positsioonil oma vaate järgi siiski ei asetse, te olete teinud mingeid poliitilisi kompromisse. Ma väidan, et see ongi poliitilise valiku koht.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Sibul!

Priit Sibul

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Ma olen veidi üllatunud, et mingitel kolleegidel on tekkinud mure, mis saab edasi. Jääb justkui mulje, et me äkki sellel nädalal suudame asja kotti pista. Aga kas ma saan õigesti aru, et tegelikult me menetleme siin raamseadust ja rakendussätetega, mis on vajalikud selleks, et see seadus saaks 1. jaanuaril 2016 kehtima hakata, tuleb nii käesoleval kui ka järgmisel Riigikogu koosseisul veel kõvasti tööd teha? Äkki te kummutate selle mure, et sel nädalal võiks justkui midagi lõppeda.

Urmas Reinsalu

Aitäh! Tõepoolest, selleks, et selle seaduse vastuvõtmiseks ei oleks vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust, on suur osa kohtumenetlust käsitlevaid sätteid ja rakendussätteid eelnõust eraldatud, et oleks võimalik seadus enamushäältega vastu võtta. Koosseisu häälteenamuse nõue kehtiks selle eelnõu puhul nimelt siis, kui siin oleksid teatud kohtumenetlust ja registrimenetlust puudutavad sätted. See tähendab, et kuidas see asi praktikas välja nägema hakkab, seda hakatakse alles edaspidi arutama ja kindlaks määrama. Me määrame täna mõneti kindlaks poliitilist eesmärki. Kuidas need konkreetsete õigussuhted tegelikult sisustuvad, see jääb juba jällegi tulevikus otsustamiseks. Nii et on lootus, et kui need küsimused kiirelt päevakorralt maha võtta, küllap siis ühiskond kas rahuneb või keskendub muudele

küsimustele. Fakt on, et ühiskonda teeb tugevamaks see, kui me vaatame avameelselt neid valikuid ja otsime ühisosa, mitte ei otsi vastandavat osa ega ütle, et on ainult jah või ei, õige arvamus ja vale arvamus. See on enamusmudel, mis ei toimi tänapäeva ühiskonnas, kus on väga erinevaid arvamusi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Maimu Berg!

Maimu Berg

Aitäh, proua eesistuja! Härra Reinsalu! Te olete analüüsinud seda teemat mure ja südamevaluga, juriidiliste konksudega, demagogiaga ja ilma selleta. Minu küsimus on lihtne, seda on puudutanud paljud, kes selle seaduse kohta seisukohta on avaldanud. Kas ka teie arvates see seadus, kui ta rakendub, kahjustab kuidagi eesti perekonda? Kui te arvate, et see on nii, siis öelge, palun, miks see nii on!

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ühiskond põhineb väärtustel. Neid väärtusi sisustab see ühiskond ise, sisustavad kõik ühiskonna liikmed, kes selles ühiskonnas osalevad. Kui suur osa ühiskonnast – on see siis enamus või vähemus – tunnetab, et kahjustatakse neid väärtusi, mille pinnalt ühiskond on üles ehitatud, siis on olemas selge probleem. Seda probleemi võib ignoreerida ja öelda, et need on valed arvamused, aga siis on ka ühiskonna suure osa arusaam nendest väärtustest vale. Siis on meil tekkinud teine probleem. Uskuge mind, kui neid küsimusi, mis on väga tõsised ning peaksid olema vabad tugevatest päeva- ja parteipoliitilistest tundmustest, laetakse sellise vastandava emotsiooniga, siis on see väga ohtlik mäng. Me näeme, et nende kuude jooksul, kui seda teemat on ühiskonnas arutatud, ei ole sallivus ja tolerants mitte kasvanud, vaid vastasseisu tõttu on tegelikult objektiivseid tunnuseid, et me võime Eestis tekitada hoopis mingeid muid, täiesti vastuvõetamatuid pingekohti. Meil on head kavatsused ja kindlasti on mitmel eelnõu algatajal olnud positiivsed motiivid, aga me peame mõtlema, kuidas me tulevikus edasi liigume.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik, teine küsimus!

Jaak Allik

Lugupeetud ettekandja! Te olete korduvalt rääkinud vajadusest leida selle seaduse menetluses ühisosa. Mina olen kogu oma poliitilise tegevuse vältel olnud suur ühisosade otsija ja olen ilmselt nagu teiegi arvamusel, et kompromiss on alati kõige parem tulemus. Aga öelge, palun, otse, kas selles ühisosas, mida me koos võiksime hakata otsima, võiks sisalduda seadusnorm, mis võimaldaks sõlmida partnerluslepet või koosulepet ka samasooliste isikute vahel?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Isamaa ja Res Publica Liit pakkus oma lahendustee, tehes seda kehtiva perekonnaõiguse raames. Ma arvan, et lähtekoht on just nimelt kehtiva perekonnaõiguse sisustamine ka isikute põhiõigusi tagavate sätetega. Mul on kahju, et mõne nädala eest teie – vabandust, ma ei tea, kas te tegite seda isiklikust põhimõttest lähtudes või, ütleme, poliitilises grupis – hääletasite selle lahenduse maha. Minu arvates on küsimus selles, kas me tahame neid asju tegelikult lahendada. Kui meil on erinevad arusaamad, ka erinevad väärtushinnangud, millest lähtutakse, siis seda küsimust ei saa lahendada, uskuge mind, niisuguse enamusotsuse jõul. See ei ole mõistlik tee, nagu me näeme praegu ka ühiskonna reaktsioonist.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Võsa!

Peeter Võsa

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Tulen tagasi selle ühiskonnas tekkinud lõhe juurde. Tahan küsida, mis siis suurendab seda lõhet ühiskonnas. Kas see, kui õiguskomisjonist, siitsamast Riigikogu majast, varastatakse materjalid, toimetatakse need ajakirjandusse ning asjasse mittepuutuvad isikud, näiteks Imre Sooäär, tungivad õiguskomisjoni istungile ilma selleks mingisugust alust omamata? Kui õiguskomisjoni liikmeid vahetatakse välja või kui nad puuduvad võtmeistungitelt või kui ähvardatakse Riigikogu liikmeid, nagu Igor Gräzinit, siis kas see suurendab lõhet ühiskonnas või suurendab lõhet ühiskonnas pigem see, kui toimub üks korralikult ja normaalselt tehtud referendum?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Nagu ma ütlesin, otsus kooseluseaduse eelnõu referendumile panna ei ole kindlasti tavapärase samm. See on väga põhjalikult kaalutletud samm. Me algatasime oma eelnõu juulis ning järgnevate kuude arutelu on näidanud, et vastasseis on võimendunud, n-ö kaasavas menetluses ei ole õnnestunud pingeid ühiskonnas leevendada. Rahvahääletus on tõsine samm, aga see on võimalus, kuidas väljuda sellest olukorrast nõnda, et vastasseis ühiskonnas ei jääks parlamendi otsuse tõttu kestma. Kui selle otsuse langetab rahvas, siis ma usun, et kõik poliitilised jõud lähtuvad sellest, et rahvas on oma sõna öelnud, me läheme edasi ja otsime jällegi seda osa, mis meid liidab, mitte ei lahuta. Aga seesama kiring, mida kõneleja kirjeldas, on tõepoolest siia parlamenti jõudnud, see teema on emotsioonidest laetud. Me näeme seda inimeste arvamustes, me näeme seda ka poliitikute seisukohtades, nendesamades vähem või rohkem sobivates sammudes. See emotsioon on siin täpselt samamoodi olemas. Oleks äärmiselt pentsik, kui seda siin parlamendis ei oleks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Tiina Lokk-Tramberg, palun, teine küsimus! 60 sekundit!

Tiina Lokk-Tramberg

Aitäh! Loomulikult, referendum lõhestab rahvast, jah/ei-küsimused teevad seda alati. Ma ei kujuta ette, kuidas need, kes vähemusse jäävad, edasi lähevad. Otsustades vähemasti selle järgi, mis toimub minu meiliboksis, on see liikumine, mis on viinud selle situatsiooni, et täna me hääletame, kas referendumit teha või mitte, olnud väga sihiteadlik ja organiseeritud. Küsin üheselt: kes seda rahastab? Igasugune liikumine nõuab rahastamist. Kes seda rahastab?

Urmas Reinsalu

Küsimus oli kooseluseadusevastase liikumise vahendite kohta. Ma ei oska sellistele küsimustele vastata, kuna ma ei ole kuidagi pidi seda liikumist ise korraldanud. Aga küllap nii poolt- kui ka vastuaktsioonide tegijad avalikkust teavitavad. Kindlasti on sellistes küsimustes oluline, et oleks selgus. Selgus, aga mitte sildistamine. Küsimuse teine pool puu-

dutas otsustamist, kas jah või ei. Kui meie otsustame jah või ei, siis on see igati kehv, sest inimesed tunnevad, et nemad on kõrvale jäetud. Aga neljapäeval me hakkamegi ju praeguse kontseptsiooni järgi otsustama, kas jah või ei. Õige, on ka kollane nupp, mis tähendab erapooletuks jäämist, ja neljas võimalus, et inimene ei osale hääletusel, mis on ka üks valik, kui on inimesi, kes erinevatel motiividel ei soovi otsustada. Aga praegu paneme ühiskonna valiku ette, kas jah või ei. Minu sõnum on see, et katsume olla üle vastasseisu loogikast. Katsume mõelda sellele, kuidas sellest väljuda nõnda, et ühiskond oleks tugevam. Ma kordan, et meie arvates oleks kompromiss see, kui me võtaksime praegu aja maha, arutaksime ja otsiksime ühisosa. Sellisel juhul ma täiesti aktsepteerin seda, et me võtame oma eelnõu tagasi. Rahvahääletus ei ole meie jaoks asi iseeneses, vaid võimalus, kuidas edasi minna nõnda, et suur osa ühiskonnast ühel või teisel moel ei tunneks, et nendest on üle sõidetud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urbo Vaarmann!

Urbo Vaarmann

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Üks advokaadibüroo on teinud kooseluseaduse kohta õigusanalüüsi ja jõudnud järeldusele, et see tuleks panna rahvahääletusele ehk referendumile. Milline on teie seisukoht selle õigusanalüüsi kohta?

Urmas Reinsalu

Selle õigusanalüüsi põhikonstruktsioon on üles ehitatud sellele, et Põhiseaduse Assamblees ja siis, kui Eesti rahvas rahvahääletusel võttis vastu põhiseaduse, sisustati perekonna mõistet kitsamas mõistes, kui seda püütakse teha kooseluseaduse eelnõu tekstis. Sellisel juhul on see põhiseaduses sisalduva normi niivõrd ulatuslik laiendamine, et parlamendile ei saaks seda mandaati olla antud tavaseadusega. See mandaat tuleks saada kas rahvahääletusel või muul moodusel põhiseaduse normi muutes. Ma arvan, et see on üks tõlgendusviis. Kahtlemata on objektiivne öelda, et üks põhiseaduse norme või põhiõigusi aja jooksul sisustatakse erinevalt ja just nõnda, kuidas ühiskond on muutunud. See on objektiivne reaalsus. Kuid kindlasti on see õigusanalüüs juriidilises mõt-

tes argument rahvahääletuse vajadust kaaludes. Mina arvan ennekõike, et rahvahääletus ei ole praegu selline küsimus, mida me peaksime lahendama juriidilises mõttes, vaid me peame nägema selles sisulist võimalust, kuidas ühiskonnal on võimalik edasi minna. Mis puudutab perekonna mõiste sisustamist, siis perekonna riigi kaitse all olemine on objektiivne põhiõigus, mida kaitsta on riigi kohus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Sibul, teine küsimus!

Priit Sibul

Aitäh! Ma tahtsin uurida, kas põhiseaduskomisjonis siis, kui menetleti seda rahvahääletusele paneku eelnõu, toimus ka arutelu põhiseaduse § 27 lõike 1 sisu üle. See on see, mida minu hinnangul kooseluseadus püüab muuta. Kui praegune põhiseadus kaitseb mehe ja naise vahelist perekonda, siis kooseluseaduses püütakse seda paragrahvi erinevate kooslustega ilmselgelt laiendada. Kas põhiseaduskomisjonis toimus selline sisuline arutelu?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Tunnistan, et kooseluseaduse sisu ja nüansse põhiseaduskomisjoni arutelul laiemalt ei avatud. Põhiseaduskomisjoni ettekandja saab seda lähemalt tutvustada, aga diskussioon keskendus üldiselt sellele, kas küsimus oma olemuselt on selline, millele saaks vastata jah või ei, ning kas see küsimus oma tähenduselt või kaalult võiks võimaldada rahvahääletuse vormi. Kolmandaks arutati n-ö juriidilisi järeldusi. Härra Tamm tuletas meelde põhiseaduse üldnormi, et kui seaduseelnõu, mille Riigikogu ise on rahvahääletusele pannud, ei saa rahvahääletusel toetust, siis peaksid tulema erakorralised Riigikogu valimised. Meie nägime ette, et rahvahääletus toimuks Riigikogu valimiste päeval. Tarmo Tamme küsimus oli, et kui tuleb eitav vastus, kas siis toimuvad kahe kuu pärast uued valimised. Ei, nii groteskset olukorda me loomulikult ei planeeri. Aga rahvahääletuse seadus ütleb selgelt, et hääletuste puhul, mis toimuvad valimispäeval, seda normi ei kohaldata. Nii on ka igati ratsionaalne seda tõlgendada. Omaette küsimus on see, et kui parlament otsustab täna rahvahääletuse poolt, siis milline eelnõu tekst läheb rahvahääletusele, kas see, mille algatajad esitasid, või muudetud

tekst. Ilmselt selle eelnõu mingeid sätteid muudetakse. Üldine tõlgendus oli, et sellisel juhul läheks hääletusele ikkagi see tekst, mis eeldatavalt lõppseadusena vastu võetakse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm, teine küsimus!

Tarmo Tamm

Aitäh! Hea ettekandja! Minu arvates on küsimus mandaadis, mida me siis ikkagi täna sel päeval oleme volitatud arutama. Parlamendivalimised toimuvad vähem kui viie kuu pärast. Kas ei oleks aus, kui parlamendierakonnad, kes toetavad seda eelnõu, on selle seaduse algatajad ja suured toetajad, kirjutaksid oma valimisprogrammi selle põhimõtte sisse? Kui nad saavad selle jaoks rahva käest mandaadi, siis minul erilist probleemi ei olegi. Kas see rahustaks meie ühiskonda?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et poliitiline loogika on üldiselt tõepoolest selline, et olulisi või suure kaaluga küsimusi, mis tekitavad ühiskondlikku debatti – selline on praegu arutatav teemading, aga Eestis on olnud ka teisi selliseid teemasid –, püütakse vahetult enne valimisi mitte otsustada, vaid need jäävad valimisejärgsesse aega. Enne valimisi on aeg pidada ühiskonnaga kahekõnet ja saada tagasisidet, et siis neid valikuid langetada. Kindlasti on probleem ka see, millele mitmed küsijad on osutanud, et kahjuks see tagasiside eelmistel valimistel puudus. Võimalik, et mõne erakonna programmis mingeid sellekohaseid sätteid oli – Eiki Nestor noogutab peaga, et oli, küllap siis oli, ma usun alati Eikit –, aga tegelikult ei olnud see teema selline, mida ühiskond oleks mõtestanud või mille kohta tagasisidet andnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Aitäh, hea juhataja! Hea kolleeg! Kas sinu arust on taunimist väärt, kui väga paljud pensionärid, pereemad, pereisad ja üksikvanemad on annetanud selle jaoks, et neilt ei võetaks ära suurt tükki sellest Eestist, kus nad tahavad elada ja mis vastab nende arusaamadele? Kas see on sinu arvates probleem?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Küsimus on ilmselt ajendatud Tiina Loki probleemipüstitusest, kust on pärit kooseluseadusevastase kampaania vahendid. Küsimus oli selle kohta, et inimesed on ise seda kampaaniat toetanud, aga kas nad on õigustatud seda tegema ja oma seisukohta avaldama. Ma arvan, et demokraatia lähtekoht peab olema see, et me peame lugu teistest arvamustest ja tunnustame ühisväärtusi, mis põhiseadus sätestab Eesti ühiskonna raamväärtustena: õigusriik, demokraatia, rahvusriik, sotsiaalriik. Nii kaua, kuni see debatt lähtub sellest, siis demokraatlikus riigis ei ole valesid ja õigeid arusaamu, vaid inimestel on erinevad arusaamad, täpselt nii, nagu nad tunnevad. Neid arvamusi võib sildistada ja poliitilises võitluses või üksikõik millises debatis seda pahatihti tehaksegi, aga kui on niisugune tõsine vastasseis, siis kehtib kahekordselt põhimõte, et me peame otsima ühisosa, mitte seda, mis vastasseisu süvendab.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Siim Kiisler!

Siim Kiisler

Aitäh! Hea ettekandja! Sa tegid oma ettekande ajal ühe päris tõsise ettepaneku. Sa pakusid teistele fraktsioonidele, et kui kooseluseadust ei võeta sel nädalal vastu, vaid katkestatakse teine lugemine, siis meie võtame rahvahääletuse eelnõu menetlemisel aja maha. Mis sa arvad, kuidas seda teoks teha? Kas oleks mõistlik võtta enne hääletust vaheaeg, et fraktsioonide esimeeste vahel saaks selle läbi arutada, nii et see kompromiss tõesti teoks saaks?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Arvan, et see on mõistlik mõte. Ma teeksingi istungi juhatajale ettepaneku võtta pärast sõnavõttude vooru vaheaeg, et Riigikogu fraktsioonide esindajad saaksid enne lõpphääletust meie kompromissettepanekut arutada. Minu ettepanek on, et istungi juhataja võtaks juhataja vaheaja ja fraktsioonide esindajad saaksid seda küsimust arutada. Ma arvan, et me peame ühisosa otsima. Kõigi fraktsioonide esindajad võiksid selleks aega võtta.

Aseesimees Laine Randjärv

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Tulen tagasi põhiseaduskomisjoni töö juurde. Kui seal arutati kooseluseaduse eelnõu rahvahääletusele panekut, siis milline see põhifookus oli? Kui me teame, et ainult neljas Euroopa riigis on olemas analoogne kooseluseadus, mille alusel erisoolistel paaridel on võimalik kooselu registreerida, siis mis see põhifookus oli? Kas rahvahääletusele peaks panema selle, et ka erisoolised paarid saavad kooseluseaduse kaudu sellise võimaluse, või ainult selle, et see võimalus avaneb samasoolistele paaridele?

Urmas Reinsalu

Kui see debatt Eesti ühiskonnale midagi muud juurde ei ole andnud, siis vähemalt on meil nüüd uusi sõnu, mille me oleme võtnud tavakasutusse. Me leppisime põhiseaduskomisjonis kokku, et me ei hakka arutama kooseluseaduse sisulisi nüansse, sest õiguskomisjon on neid sisuliselt juba arutanud. Meie keskendumise hoiakule rahvahääletuse küsimuses, kas seda küsimust on vaja rahvahääletusele panna ja kas see on üldse küsimus, mida on võimalik rahvahääletusele panna. On kõlanud ka arvamusi, et kehtiv põhiseadus või arusaam põhiõigustest otsekui seda ei võimaldaks. Ei, meie ühine arusaam oli, et seda on võimalik rahvahääletusele panna, see on poliitilise tahte küsimus, mida väljendab parlament oma enamusotsustusega. Need tahud, mis puudutavad kooseluseadust, olid arutelu all selles mõttes, et selles eelnõus reguleeritakse mitmesuguseid õigussuhteid, aga me näeme praegu, et see debatt on tegelikult selline, kas sa oled poolt või vastu. Niisugusele jah/ei-tasemele on see arutelu läinud ka siin parlamendis. Tavaliselt me ei küsi ju näiteks, kas sa oled võlaõigusseaduse poolt või vastu. Tõsiasi on see, et kui meie kompromissettepanekut vastu ei võeta ja rahvahääletus peaks tulema, siis tuletan meelde, et poliitikutel peaksid olema ka teatud head tavad, milles me ühiselt kokku lepiksime: hoidume personaalsetest rünnakutest, sildistamisest, eriarvamuste alavääristamisest ja austame inimeste põhiõigusi. Need väärtused võiksid olla ühiselt kokku lepitud. Riigikogu liikmetel ja kõigil poliitilistel

jõududel lasub ka ühiskonna informeerimise kohustus. Praegu ei ole seda kohustust piisavalt hästi täidetud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Olga Sõtnik!

Olga Sõtnik

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Te oma ettekandes ja seletuskirjas mainisite Horvaatiat, kus tõepoolest on pandud rahvahääletusele küsimus, kas abielu võib olla ainult mehe ja naise vahel. Aga te jätsite mainimata, et selle aasta juulis võttis Horvaatia parlament suure häälteenamusega vastu sarnase kooseluseaduse, nagu meie siin Eestis praegu menetleme. Kuid te rääkisite, et see seaduseelnõu räägib paljuski perekonna mõiste sisustamisest. Võib-olla paneme siis rahvahääletusele hoopis selle küsimuse, mis asi on perekond. Pakume mõned valikuvariandid, näiteks, et perekond on ema, isa ja kaks last või ema, isa ja üks laps või üksikema ja laps. Pärast siis vaatame, mida rahvas ütleb, mis on rahva arvates perekond.

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et vanaema, kes kasvatab lapselast, on ka perekond. Te esitasite väga õige küsimuse, kuigi ma sain aru selle küsimuse suunatusest, sellest, mida te oma väitega silmas pidasite. Aga te hakkasite kõnelema väärtustest. See vastasseis on tekkinud tegelikult paljuski dialoogi puudumise tõttu nende väärtuste üle. Inimestel on vastanduvad hoiakud. Seda probleemi ei ole võimalik lahendada enamusotsusega. Sellisel juhul oleme silmitsi legitiimsuse defitsiidiga. See võib ühiskonnas ilmnedagi väga erineval moel. Kaks aastat tagasi koostati "Harta 12", mis kõneles teistmoodi legitiimsuse defitsiidist. Seal oli kõne all hoopis teine teema ja hoopis teised inimesed võtsid seisukoha. Nüüd me näeme, et see probleem on arutlusele tulnud täiesti teisest aspektist. Aga uskuge mind, on lühinägelik neid signaale ignoreerida. Küsimus oli selle kohta, kas sarnast tüüpi probleeme on ka teised riigid rahvahääletusel lahendanud ja seda ühisosa otsinud. Minu vastus on jah, seda on tehtud nii Euroopas kui ka Ameerika Ühendriikides. USA-s on muidugi hoopis teine referendumi-kultuur, osariikide tasemel toimub seal igal

aastal vist 20–30 rahvahääletust, igal osariigi valimisel küsitakse gaasitrasside, tehniliste probleemide ja kõige muu kohta ühiskonnas. Seal on teistsugune demokraatia mudel.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Barbi Pilvre, teine küsimus!

Barbi Pilvre

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Selle seadusega liiguks Eesti Euroopa väärtusruumi. Teie arvates see lõhestab ühiskonda. Kas Eesti teie arvates ei kuulu Euroopa väärtusruumi ja missugusesse väärtusruumi Eesti siis teie arvates kuulub?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Eesti kuulub Euroopa väärtusruumi. Euroopa väärtusruumi lahutamatud tingimused on üksikisiku põhiõiguste kaitse, õigusriigi printsiipide rakendamine ja demokraatia, mis tähendab inimeste kaasamist, mis tähendab selle otsimist, mis ühiskonda liidab, mitte ei lahuta, toimuigu see siis kas või mitmesuguste menetluste või valimisprotseduuride kaudu. Kas nendest väärtustest oli kantud meie pakutud perekonnaseaduse muudatus, mis oleks pidanud andma faktilise kooselu nõrgemale osapoolle lisakaitse? Oli küll kantud. Ka meie arvasime, et need inimesed, ennekõike naised ja lapsed, väärivad kaitset. Aga kui teie sellele vastu hääletasite, siis mina ei julge väita, et teie soovite, et Eesti ei oleks Euroopa väärtusruumi osa. Ma arvan, et teil olid oma motiivid. Ma austan neid motiive poliitilises mõttes kui teie õigust omada oma seisukohta, aga jätke ka mulle selles debatis õigus omada oma seisukohta.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Ken-Marti Vaher!

Ken-Marti Vaher

Suur aitäh! Lugupeetud ettekandja! Mind teeb murelikuks eelkõige see, et eelnõu autorid mängivad paljude ühiskonnagruppide tunnetega. Nad on mänginud kindlasti paljude tuntud inimeste tunnetega, suutes neid veenda, et see eelnõu justkui seisaks mingite põhimõtete eest, mida praegu olemas ei ole. Toon näiteks, et kevadel esitasid mõned eelnõu autorid eriti häbitult väite, et see eelnõu justkui kaitseks

200 000 inimest, kes abieluvälistes suhetes kasvatavad lapsi. Lisaks on mängitud ka samasooliste paaride tunnetega, väites, et nüüdses Eestis samasoolisi paare justkui ahistatakse ja neile ei ole loodud seadusega võimalusi näiteks oma varalisi kohustusi registreerida. Aga minu küsimus puudutab eelkõige seda, mida sa juristina arvad, kui me hääletaksime rahvahääletusel selle eelnõu üle, siis mille üle me tegelikult hääletaksime.

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma austan kõigi inimeste seisukohti, mida nad väljendavad, niikaua kui need seisukohad lähtuvad inimeste põhiõigustest, sellest, et inimestel on oma tunded ja arusaamad ühiskonnast. Selle loogika järgi ei ole olemas valesid ja õigeid seisukohti. Mul on hea meel, et me ka Riigikogus seda mõistsime. Kui meili teel hakkasid meile tulema inimeste seisukohad, siis esmane hoiak oli, et see on spämm jne. Varsti saadi aga aru, et on vale tee reageerida nõnda inimeste arvamusele. Inimestel, kes meile kirjutasid, olles kooseluseaduse vastu, on oma tunded, mida nad jagasid. Neil on väga erinevaid vaateid. Ka inimestel, kes kirjutasid meile väga liigutavalt kooseluseaduse poolt, on oma tunded. Ma täiesti austan nende inimeste tundeid ja soovi, et nende õigused oleksid ühiskonnas kaitstud. Aga küsimus oli selle kohta, et me hääletame kooseluseadust parlamendis nii, et meil on valida, kas jah või ei, ning ka rahvahääletusele tuleb see täpselt samasugusel kujul. Me hääletame aga seadust, mis reguleerib peresuhteid teatud uuel moel, võrreldes kehtiva perekonnaõiguse regulatsiooniga. See on muudetud väga põhimõttelise valiku küsimuseks. Ma ei arva, et niisugust tüüpi konflikt aitab kaasa sisuliste lahenduste leidmisele ja sallivuse kasvule ühiskonnas. Ma arvan, et see ei ole mõistlik suund, aga paraku on niisuguse sundvaliku ette asetatud nii Riigikogu kui ka Eesti rahvas. Seetõttu on kõigil fraktsioonidel mõistlik tõsiselt mõelda sellele kompromissettepanekule, mille IRL tegi, et fraktsioonide esindajad pärast seda aruteluvõru koguneksid ja arutaksid ühisosa. Sellisel juhul jääks rahvahääletuse küsimus päevakorrast välja.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Minu küsimus on ajendatud kolleeg Peeter Võsa küsimusest. Et stenogrammi ei kinnistuks vale, selgitan, et mina sain kutse tulla õiguskomisjoni asendusliikmena, sest mind oli fraktsioon selleks volitanud. Ma sellel hetkel isegi ei teadnud, keda ma asendama lähen. See on Riigikogus tavapraktika, et minnakse mõne komisjoni istungile asendusliikmeks. Pärast selgus, nagu ka komisjoni esimees tunnistas, et tegu oli ametnike tööõnnetusega, komisjoni istung tunnistati kehtetuks ja tehti uus istung. Sina tunned kodukorda väga hästi. Kas on üldse võimalik, et Riigikogu liige saab tungida mõne komisjoni istungile ja hakata seal hääletama? Minu teada ei ole see võimalik.

Urmas Reinsalu

Mind ei ole siin Riigikogus miski takistanud. Ma olen tunginud sinna, kus ma olen heaks arvanud olla, et kaitsta oma arusaamu ja väärtusi. Aga ma arvan, et sinu selgitus on teadmiseks võetud. Ma palun selle protokollile kanda! (Naer saalis.)

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Rannar Vassiljev!

Rannar Vassiljev

Aitäh! Ma arvan ka, et see on selline teema, mille puhul me kindlasti ei saa kuidagi üle vaadata väärtustest, seega ka väärtusruumist, nagu Barbi Pilvre oma küsimuses viitas. See tõttu on mul küsimus. Kas sa oskad nimetada mõne riigi, kus samasooliste kooselu ei ole reguleeritud, aga mille ühiskonnakorraldus või ühiskond laiemalt võiks Eestile eeskujuks olla?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Me ei saa väita, et kõik samasooliste kooselu küsimused, tsiviilõigussuhted ja perekonnaõigussuhted, oleksid praegu õigusruumivälised. Neid on reguleeritud. Küsimus on selles, nagu ma olen aru saanud, et eelnõu algatajate arvates on neid reguleeritud sellisel moel, mis ei ole piisav või täielik. Ma tulen tagasi selle juurde, et on neid, kes soovivad seda debatti näidata mustvalgena. On palju Euroopa riike, kus samasooliste õiguste küsimusi on reguleeritud palju avaramalt. Minu

küsimus on, et kui selle eelnõu suhtes skeptilise hoiakuga inimesi püütakse sildistada, kas mina võin siis öelda, et need inimesed, kes selle eelnõu on esitanud, on ebatolerantsed, sest nad ei ole pidanud mõistlikuks anda samasoolistele inimestele täies mahus neid õigusi, mida väga mitmed Euroopa riigid on andnud. Riigid, kodanikud ja rahvaesindused otsustavad neid küsimusi sellisel moel, nagu need ühiskonnad õigeks peavad. See ongi rahva suveräänsuse idee. *Copy* ja *paste* ei ole siin keskne lahendus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Helir-Valdor Seeder!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on ajendatud Igor Gräzini varasemast küsimusest ja puudutab rahvahääletust. Ma palun vabandust, et ma ei too juriidiliselt korrektset analoogi, aga ma usun, et sisuliselt on see küll korrektne. Milline on teie arvamus, kas šotlased oleksid pidanud hiljuti oma referendumit ära jätma, kuna ühiskond oli lõhestunud ja olid väga teravad eriarvamused? Probleemi oleks võinud lahendada kiiresti ja pingeid maha võttes niimoodi, et parlament oleks lihtsahääletusega otsuse vastu võtnud. Kas see oleks ka sisuliselt mõne šotlaste probleemi lahendanud?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Šoti küsimus on hoopis teistsugune. Ma ise ei toonud seda ka põhiseaduskomisjoni debatis näiteks. Aga mul on meeles, et keegi osutas sellele, ma ei mäleta täpselt, kes. Väino Linde saab hiljem täpsustada. Šoti küsimusele on loogiline vastata jah või ei. See küsimus siin on hoopis teistsugune. Ma arvan, et kõigi rahvahääletuste loogikas on üks oluline element. Rahvahääletused saab jagada kaheks. Ühed tegelevad kesksete riigiõiguslike küsimustega, mille jaoks on vaja mandaati. Sel juhul räägime mingitest põhiseadusliku korra muutustest või millestki sellisest. Teised küsimused pakuvad ühiskonnale lahendusteed, kuidas ühisosa leida või selgitada ühiskonna arvamust nõnda, et ühiskond oleks sidusam. Küsimus ei ole ju selles, et Riigikogus on vähe kompetentsi ja me ei suuda langetada otsust ega vajutada "Poolt" või "Vastu" nupule.

Suudame küll, küsimus ei ole selles, et meil oleks otsustamiseks midagi lisaks vaja. Küsimus on selles, kuidas ühiskond oleks tugevam, mitte ei oleks lõhestatud. Ma arvan, et Šoti küsimuse puhul langesid kokku mõlemad loogikad, nii küsimuse ühiskondlik tähendus inimestele kui ka väga oluline, määramatu kaaluga riigiõiguslik valik, mis šotlaste ees oli. Aga ma usun ka seda, et Suurbritannia valitsus oli väga ratsionaalne ja osales selles debatis. Valikuks ei olnud selle küsimuse ignoreerimine. Avatud ühiskond näeb lahendusena nende teemade puhul, ma ütleksin nõnda, ikkagi seda, et me julgeme ka nende asjade korral, mis tunduvad ebamugavad, ühiskonnaga silmitsi seista ja nende küsimuste üle arutada ning inimesi kaasa tõmmata ja neid veenda, inimestele asju selgitada. Uskuge mind, see ei ole ühiskonna nõrkus. Ühiskonda ei tee tugevamaks Igor Gräzini doktriin, et teeme selle ära, juhtugu siis, mis juhtub, ja läheme kiiresti edasi. Kuhu edasi?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Mina olen siin saalis olevatest Riigikogu liikmetest võib-olla kõige keerulisemas seisus, kuna ma tahtsin selle eelnõu algatamisega debatti tekitada. Elu on muutunud, inimeste arvamus on väga selgelt välja tulnud. Nüüd on mul väga raske eetilise kriisi, kelle arvamust ma peaksin Riigikogu liikmena rohkem arvesse võtma, kas enamuse arvamust, kes kaldub selle seaduse vastu olema, või vähemuse arvamust, kes on selle seaduse poolt. Kuidas peaks näiteks minутаoline Riigikogu liige sellest kriisist väljuma? Kas oleks siiski võimalik praegu see tüli hajutada, minna selle seadusega edasi natuke pikema perioodi jooksul ja selle ajaga ühiskonda selle seaduse mõistlikkusega harjutada? Tegelikult keegi ju ei eita, et ka nendel inimestel on teatud õigused. Kuidas käituda?

Urmas Reinsalu

Kõigil Eesti inimestel on põhiõigused, mis on neil n-ö sünnilt. Eesti riigi ülesanne on neid põhiõigusi kaitsta. Jutt selle eelnõu ja nende probleemide puhul, mida siin reguleeritakse, ei käi mitte subjektiivsetest põhiõigustest. See ei

ole juriidilises mõttes päris pädev. Jutt on poliitilistest valikutest. Neid poliitilisi valikuid on rahvaesindus täiesti legitiimne tegema. Selles ei ole täna küsimus, et poliitilist valikut ei võiks teha. Küsimus on selles, et juriidika ei ole n-ö eesmärk iseeneses, millega me saame ühiskonda tugevamaks muuta. Kui suvel oli kooseluseaduse esimene lugemine, siis ütles Laine Randjärv ilusasti, et see oli üks ausamaid hääletusi Riigikogu ajaloo, sest inimesed hääletasid nii, nagu nad õigeks pidasid. Ma arvan, et nendes küsimustes on kõige tähtsam mõelda sellele, mis on igapäev enda arusaama järgi õige, sellele, kuidas Eesti ühiskond saaks olla sidusam, et me saaksime lahti sellest väga keerulisest sõlmest ja väljuksime tugevamana sellest olukorrast, kus ei ole häid lahendusi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marianne Mikko, teine küsimus!

Marianne Mikko

Aitäh! Saan aru, et IRL-is on tunnetest kõneldes üsna erinevaid arusaamu. Aga ma lähen edasi samas vaimus, küll pisut kõrgemale ja kaugemale, ja räägin millestki väga traditsioonilisest, nimelt päikesest. Kumb vanasõna on teile südamelähedasem, kas see, et pole mitte midagi uut päikese all, või see, et kõigil on koht päikese all?

Urmas Reinsalu

Minu arvates peame mõtlema nõnda, et üle aegade peab igapäev olema koht päikese all. Küsimus on selles, et arutelu, mida ühiskond praegu peab, võib pöörduda sellega, et osa inimesi Eestis tunneb, et neil ei ole seda kohta päikese all. See on väga tõsine probleem. Nii et käitume ühisosa vaimus ka nende kahe vanasõnaga.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Võsa, teine küsimus!

Peeter Võsa

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Siinkohal on ka minul väikene soov, ajendatuna Imre Sooääre küsimusest, et stenogrammi saaks kirja parandus. Ükski fraktsioon ei saa volitada kedagi fraktsioonitu Riigikogu liikme asemel komisjoni minema. Seega, kui

Imre Sooäär tungis õiguskomisjoni istungile, ei olnud eksinud mitte ametnikud, vaid Reformierakonna fraktsioon. Vaat selle paranduse palun ma nüüd küll stenogrammi kirja panna! Aga küsin siia otsa küsimuse ka. Kas lugupeetud ettekandjal ei ole tekkinud tunnet, et kooseluseaduse sellisel moel läbisurumine võib olla vägagi korrupsioonihõnguline?

Urmas Reinsalu

Ei ole. Ma veel kord kutsun üles olema ülenendest kirgedest *argumentum ad hominem* või omistatud asjadest, mida minu meelest siin taga ei ole. Ma arvan, et inimeste protest ei ole kantud millestki pahelisest. Inimesed järgivad oma paremat arusaama, mismoodi põhiõigusi Eestis kõige õigemalt tuleks sisustada. Ma ei arva, et selle taga oleks midagi korruptiivset, ma ei tea, karistusseadustiku mõttes. Mitmed argumendid, mida on kasutatud nii selle eelnõu poolt kui ka vastu, ma arvan, ei ole olnud päris ausad. Tuleb tunnistada, et siin on olnud sees väga tugev annus ka päevapoliitilist sentimentit ja see ei ole tulnud ühisosa leidmisele kasuks, vaid on meid pigem lahendusest eemale viinud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Hea kolleeg Urmas! Minule on kogu aeg olnud mõistatus, miks selline küsimus on tekitanud niivõrd laia vastukaja. Tegelikult peaks samasooliste kooseluhuvitama umbes 3% populatsioonist ja see on täiesti marginaalse tähendusega. Registreerigu ära või ärgu registreerigu, keda see peaks üldse huvitama? Aga millegipärast on tekitatud selline vastasseis. Kui Riigikogus algas sügis-sessioon, siis president ütles, et kõige tähtsam küsimus on kooseluseaduse vastuvõtmine. Kuidas see asi Eesti rahvale niivõrd valusaks on muutunud? Ma saan aru, et ka Riigikogus on selliste inimeste osakaal, kellel on mingi sügav isiklik huvi asja vastu, samasugune, mitte üle 3% ehk üle kolme inimese. Aga rahvas on aetud kahte leeri, sõda on lahti, mingid miitingud käivad tänavatel. Kes on selle asja taga, kas illuminaadid, Brüsseli kapsas või kes?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ka mulle pigem üllatusena on kooseluseaduse puhul see ühiskondlik resonants olnud nii tugev. Nagu ma ütlesin, ka erinevad avaliku arvamuse uuringud on näidanud, et sallimatus ühiskonnas on kasvanud, kuigi võiks arvata, et sellise sammu tulemusena see leeveneks. Rääkides teemadest, mis ühiskondlikku resonantsi hakkavad tekitama, mis muutuvad otsekui keskseks probleemiks, pean ütleva, et mulle tuli täiesti üllatusena, nagu väk selgest taevast, viina joomise lubamine avalikus kohas. Keskerakond on seda ühiskonna põhiküsimusena esitanud. See debatt, ma saan aru, läheb veel uuele ringile. Ilmselt on mõned teemad, millega parlament tegeleb lõpmatult, neid regulatsioone remontides. Ma millegipärast arvan, et avalikus kohas alkoholi pruukimise teema jääbki keerlema ning selle juurde tullakse ikka ja jälle tagasi, nagu Iti ja Kusti nõiakivi juurde.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Laurson!

Peeter Laurson

Aitäh, hea juhataja! Hea kolleeg Urmas! Mis sa arvad, kui peale küsimustevooru juhataja võtab vaheaja, siis milline otsus võib tulla kooseluseaduse algatajatelt? Kas nad võiksid aja maha võtta ja arutelu jätkata?

Urmas Reinsalu

Ma loodan, et juhataja selle ettepaneku teeb. Ma arvan, et see on tõsine küsimus. See üleskutse on kõigile: olla valmis astuma samm tagasi ja ühisosa otsima. Uskuge mind, ma olen tähelepanelikult jälginud kooseluseaduse vastu olevate inimeste seisukohti ja väga tõsiselt lugenud nende inimeste seisukohti, kes oma tundelistes kirjades on väljendanud selle seaduse poolt olekut. Me peame siin parlamendis aru saama, et tegemist ei ole mingisuguse massiga, vaid elavate inimestega, kellele see asi korda läheb. Nendel inimestel on oma tunded, oma arusaamad, mismoodi see asi on õige või mismoodi see ei või olla. Ma usun, et kõige tähtsam on meil praegu püüda parlamendis anda see ehe signaal, et me ei ignoreeri ühiskonda ja seal valitsevaid tundeid. Kas tunded on õiged või valed, selle kohta on kindlasti igapähele ka siin parlamendis aru, ma usun, oma

arusaam. See on väärtusküsimus, mis võiks olla õige ja mis vale. Aga tunne on sellepärast asi iseeneses, et sellest sõltub, kuidas inimesed väärtusi sisustavad ja asju ette kujutavad. Ühiskonnas ei ole mõistlik midagi lihtsalt eitada. Kõige lihtsam on parlament n-ö taandada vastutusest ühiskonna ees ka erinevate hoiakute puhul ja muuta ta lihtsalt seaduste tegemise masinaks. See on kõige lihtsam ja kõige mugavam tee. Nagu härra Gräzin ütles, juhtugu, mis juhtub, aga saab kaelast ära! Ma arvan, et see ei ole tee, mis on Eesti ühiskonnas jätkusuutlik.

Asesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Imre Sooäär, teine küsimus!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Stenogrammi huvides ütlen, et ühegi Riigikogu komisjoni ametnikud ei saa ega tohi registreerida komisjoni istungile asendusliiget juhul, kui sellele komisjoni liikmele ei saagi asendusliiget määrata. Selle vea avastasid needsamad komisjoni liikmed mõni tund hiljem ja parandasid ära. See selleks. Aga ma küsin tuleviku mõttes ja sinu ettekandest lähtuvalt. Sa oled kogu aeg nimetanud ühte märksõna, see on ühiskonna tugevus. Kas sa arvad, et see teeb ühiskonda tugevamaks, kui ühe eelnõu kohta levitatakse süstemaatiliselt lausvalet, räägitakse paragrahvidest, mis seal üldse ei sisaldu? Pühapäev näitas meile, et paljudel inimestel on sellest eelnõust hoopis teine ettekujutus ja nad ei ole tuttavad sellega, mis seal tegelikult kirjjas on.

Urmas Reinsalu

Aitäh! Vaadake, sellele ma juhtisingi tähelepanu. See ongi see meie roll ja vastutus. Peab olema ka see tee või viis, kuidas seda debatti ühiskonnas pidada. Nii eelnõu pooldajatelt kui ka vastastelt olen ma kuulnud argumente, mis näitavad, et nad omistavad sellele eelnõule asju, mida seal ei ole. On selge, et küllap seda seadust suures plaanis on tabanud see saatus, mida enamikku meie tööd ja toodangut, et valdav osa inimesi ei ole seda kaanest kaaneni läbi lugenud, küll aga on kujundanud teema kohta oma seisukoha. Küsimus on praegu selles, milline on see viis, kuidas kõige paremini ühiskonda siduda. Minu arva-

mus on, et me ei pääse avalikust debatist, arutelust, konsensuse ja kompromisside otsimise teest, kui me tahame ühiskonda tugevamaks teha. Enamusotsustuse meetod ei ole kõige mõistlikum tee. Ma tõin ACTA näite. Siis oli hoopis teine vaidlus, hoopis teised inimesed protestisid ja hoopis teine emotsioon oli saanud teisel ajendil alguse, aga samamoodi oli inimestel tunne, et nendest sõidetakse üle ja nende arvamus ei maksa. Oli neid, kes omistasid sellele rahvusvahelisele leppele asju, mida seal ei olnud, ja oli neid, kes rääkisid õigetest asjadest. Ma arvan, et on olnud palju õppetunde ka suurusjärgu või isegi kahe suurusjärgu võrra vähem ühiskondlikku resonantsi tekitanud küsimustes.

Asesimees Laine Randjärv

Palun, Priit Toobal, teine küsimus!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Pärast kolleeg Aivar Riisalu liitumist IRL-i fraktsiooniga on parlamendis olukord, kus seaduseelnõu algatajaid on kõigis neljas fraktsioonis. See tähendab kindlasti parlamendi liikumist konsensuse poole. Te tegite juhatajale ettepaneku võtta paus, et veel kord küsimust arutada. Täna on teie erakonna aseesimees, teie asetäitja Eerik-Niiles Kross teada andnud, et ta toetab seda seaduseelnõu – ma pean silmas kooseluseaduse eelnõu –, lisaks on sellele eelnõule poolehoidu avaldanud Tallinna volikogu liige Yoko Alender ja teie staarkandidaat valimistel Anvar Samost. Võib-olla oleks hoopis mõistlik erakonna sees, IRL-i sees, korraldada aeg maha võtta ja küsimust arutada.

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et niisuguses küsimuses nagu see tundeline teema, on erinevad arusaamad ja erinevad hoiakud kortermajade trepikodades, erakondades, mittetulundusühingutes. Ma arvan, et kõige valem tee oleks inimeste arvamus ignoreerida või öelda, et inimestel ei tohiks neid arvamus olla. Vastupidi, ma arvan, et see on ühiskonna tugevus, kui meil on erinevad arvamuselised ja inimesed on väljendanud oma hoiakuid, mida nad õigeks peavad. Küsimus on selles, kuidas on saanud juhtuda nõnda, et me selle poole aastaga oleme sattunud olukorda, kus sallimatus ühiskonnas selle

menetluse tulemusena ei ole mitte kahanenud, vaid on kasvanud. Siin on mingi jama, sõbrad, midagi on selles asjas praegu paigast ära. Me teeme midagi, mis ei ole päris see, mida ka selle eelnõu autorid minu meelest on eesmärgiks seadnud. Võtame aja maha, otsime teed, mis ühiskonda seob ja tugevdab, mitte ei lõhesta.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Hea kolleeg! Tahaksin teada sinu arvamust. Mida kardavad meie kolleegid, kes ei poolda rahvahääletust?

Urmas Reinsalu

Ma arvan, et rahvahääletuse vastastel on mitmeid argumente. Üks poliitiline argument on kindlasti see, et rahvahääletusel ei pruugi see eelnõu toetust saada. Kindlasti on argument see, et mitme kriitiku meelest ei ole see sellise tähendusjõuga küsimus, mis võiks olla rahvahääletuse teema. Kindlasti on argument ka see, et see küsimus võib vajutada valimistele mingisuguse muu pitseri, kuna esmakordselt tehtaks üleriigiliste valimiste ajal ka rahvahääletus. Kardetakse, et see võiks kuidagi üledimensioneeritult varjutada muud debatti. Mina arvan, et neid teemasid, mis vajavad Riigikogu valimistel Eesti rahvalt mandaati, on ikka väga palju. Ka see on kindlasti tõsine kaalumise koht, me arutasime seda väga põhjalikult, kui me selle eelnõu esitasime. Uskuge mind, me mõistsime, et rahvahääletuse tegemine sellisel ajal ja sellisel moel ei ole mingisugune ideaalne lahendus kujunenud olukorras. Aga meie loogika oli selles, et kahekõne ja konsensuse otsimise võimalus tuleb ühiskonnale anda. Mõistlikum viis on see, et me läheme sellele kompromissile, võtame aja maha ning IRL võtab rahvahääletuse otsuse eelnõu tagasi. Seejärel on võimalik ühiskonnas enne valimisi pidada rahulikku debatti, seletada inimestele probleemide olemust, saada rahvalt mandaat ja pärast valimisi langetada need otsused konsensuse vaimus.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Aivar Kokk!

Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea Urmas! Kolme ja poole aasta jooksul, ma arvan, ei ole siin saalis ükski seaduseelnõu nii palju debatti tekitanud. Vaadates oma meiliboksi, näen ma seal sadu ja sadu kirju, millele mõned üksikud meist viitsivad vastata või mida läbi lugeda. Kuidas peaks ikkagi rahvale näitama ja selgitama neid eelnõusid, mis on rahva kahte leeri jaganud, millel on nii pooldajaid kui ka vastaseid? Siin saalis on täna mitmel korral kõlanud, et väga paljud ei ole seda seaduseelnõu korralikult läbi lugenud, vaieldakse ka nende teemade üle, mida eelnõus tegelikult ei ole. Üks võimalus probleemi lahendada on rahvahääletus. Kas on veel muid võimalusi, et aeg maha võtta ja seda rahvale selgitada?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et neid võimalusi on. Ma ütlen veel kord, meil ei ole kinnisideed, et see küsimus tuleb rahvahääletusele panna. Kindlasti on täiesti võimalik, kui kõigi fraktsioonide esindajad kogunevad ja me aja maha võtame, neid võimalusi arutada. Me ei anna ühiskonnale signaali, et me teeme n-ö ülepea-kaela ära asja, mis läheb väga paljudele inimestele korda, ja inimestele tundub, et nende väärtushinnanguid ei arvestata, ükskõik siis, millised on need faktilised asjaolud, mille pinnalt inimesed on ühe või teise seisukoha kujundanud. Ma arvan, et see on koht, kus konsensuse vaimus tuleks neid võimalusi otsida. Arutleva demokraatia võimalusi ei ole soovitud, ükskõik mis motiividel, eelnõu menetledes kasutada, aga ma kutsun üles mõtlema ka selle peale.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Urmas! Me oleme üle kümne aasta sinuga tuttavad olnud ja oleme teineteist siin saalis sadu kordi kuulnud. Ma pean tunnustama, et täna tuli mul vahepeal lausa pisar silma, kui ma seda vestlust siin kuulasin. Ma päris imetlen sind ja seda leksikoni, mis siin kõlab: ühiskonna solidaarsus, sallivus, koht päikese all, ühiskonna sidusus jne. Tekib küsimus, kuhu kõik need terminid kaovad siis, kui me räägime näiteks teisest

vähemusest, rahvusvähemusest, kui me räägime vene gümnaasiumist. Miks sa siis ei ole nii õilis, salliv ega solidaarne? Miks juhul, kui üks kolmandik ühiskonnast tahab oma lastele näiteks lihtsalt haridust, ei räägi sa sellest, et igapäev peab koht olema?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Mihhail, ka sina oled väga tark mees. Sa kõnelesid sellest, et igapäev peab olema koht päikese all, ja võtsid jutuks osalise ülemineku eesti õppekeelele gümnaasiumides. Usu mind, see protsess lähtubki just nimelt sellest loogikast, et need noored inimesed saaksid normaalse hariduse, neil oleks võimalik hiljem edasi õppida, nad leiaksid töökoha, saaksid Eesti ühiskonnas olla täisväärtuslikud, leida oma koha päikese all, ennast oma annete ja võimete kohaselt teostada, et ei oleks barjääre, mida haridussüsteem praegu objektiivselt neile ette seab. Me nägime kriisi ajal, et tööpuudusega olid väga selgelt seotud nii haridustase kui ka keeleoskus. Need on tõsiasjad, millega me peame arvestama. Teine küsimus puudutab teatud alusväärtusi. Kui väärtustest kõneldes hõlmata laiemat konteksti, vaadata sinu ettepanekuid ja aktsioone ka kodakondsusõiguse muutmisel, siis me peame minu arvates silmas pidama Eesti ühiskonna riigioiguslikku ülesehitust, me ei saa toetada initsiatiive, mis on kantud kellegi päevapoliitilistest motiividest ja mis ei teeni Eesti ühiskonna kui terviku huve. Ma näen praegu väga vildakat trendi, mis puudutab ka kodakondsusõigust. Kodakondsusõigusele soovitakse omistada n-ö sotsiaalõiguse või teatud humanitaarset dimensiooni. Ma pean kahjuks silmas ka viimaseid initsiatiive, mida siin mõningaid on tehtud. Ma arvan, et see on väga ohtlik trend, kui me hakkame läbisegi kasutama selliseid mõisteid, mille koht tegelikult ei ole päris täpselt seal, kus see arvatakse olevat. On olemas teatud väärtused ja põhimõtted, mille alusel me peame ühiskonda korraldama. Nende väärtuste kergekäeline kahtluse alla seadmine on samuti probleem. Aga ma tahan öelda, et diskursus ka selles debatis on olnud selline, et on püütud vastandada ühiskonna demograafilisi rühmi, välja on toodud nii eakamaid inimesi kui ka rahvusvähemusi, ennekõike venelasi. Siin ma kutsun üles neid poliitikuid, kes kõnelevad integratsioonist ning ühiskonna lõimu-

misest ja sidumisest, mõtlema sellele, et me praegu, väga keerukal ajal, ei astuks samme, mille tulemused võivad olla sellised, mida me keegi ei soovi. Ühiskonna kaasamine ja teavitamine on oluline nende inimeste puhul, kes asetsevad Eesti meediaruumis, kuid see on kahekordselt oluline nende puhul, kes on sellest moel või teisel eemal, aga kes elavad Eesti ühiskonnas. Me ei või neid inimesi selles debatis täiesti ignoreerida. Ka see on vastutus, mis meil lasub.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Mul on selline küsimus. Tore, et sa mõistad nende inimeste kirju, kes selle seaduse poolt on. Mina ka. Samal ajal on meil palju kirju ka selle seaduse vastu. Vaat siin on mul raske. Ma pean nende inimestega kirjavadetust, aga selgust ei saa. Ma millegipärast usun, et sina mõistad neid paremini. Millise nendest hirmudest või probleemidest, mille seaduse vastased on välja toonud, me võtaksime maha referendumiga või sellega, et see teema viiakse valimistele, nii nagu teie erakond soovib? Mis saaks paremini ära selgitatud?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et referendum kui riigi kõige vahetum kahekõne kodanikega on kindlasti valik, mis tagab selle, et meil kõigil on kohustus selles debatis osaleda, inimesi selles küsimuses rohkem teavitada, neile asju selgitada, ka mingeid väärettekujutusi või nii selle seaduse vastastele kui ka selle pooldajatele omistatud väiteid ümber lükata. Aga veel kord tulen tagasi selle juurde, et ka põhiseaduskomisjonis kõlas väide, et asja seletamine rahvale vajaks ligi kuus kuud, alles siis saaks selle küsimuse panna rahvahääletusele, aga seda aega meil ei ole. Mina ei saa päris täpselt aru, mis aega meil ei ole, kes seda meile annab ja milleks meil aega pole. Teatavasti on selle eelnõu algatajad ise loobunud soovist jõustada eelnõu esitatud tähtajal, 1. jaanuaril 2015. aastal, mingitel motiividel on nad lükanud jõustumise 2016. aasta 1. jaanuarile. Nii et on küll aega. Mitte ühegi inimese ega eelnõu algataja poolt vaadatuna ei takista see debatt kaitstavate või antavate subjektiivsete õiguste reali-

seerimist, enne kui rahvaesinduse ette pannakse valik, kas jah või ei.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Indrek Saar, teine küsimus!

Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Sa oled korduvalt oma ettekande jooksul pakkunud kompromissi ehk rääkinud sellest, et katkestame teise lugemise ja püüame kompromissi leida. Minu meelest on seaduseelnõu algatajad kompromissi pakkunud. Me räägime just nimelt kooselu registreerimisest ja mitte abielu institutsioonist, millele sa oled korduvalt viidanud ja mis oleks mustvalge lahendus. Küll aga ei tea ma, et IRL-i fraktsioon sel hetkel, kui oli võimalus sõnastada see kompromiss, oleks teinud oma muudatusettepaneku ja selle sõnastanud. Kas sa võiksid selle kompromissi meile siinkohal sõnastada? Mis see kompromiss sisuliselt oleks? Ma ei pea silmas mitte asjade edasilükkamist määramatusesse, vaid mida sisuliselt saaks teha, et me jõuaksime kompromissile lähemale?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Minu ettepanek selle kompromissi kohta sisaldab kahte asja. Sa osutasid seaduse sisule. Mina kõnelesin sellest, kuidas seda asja edasi menetleda. Minu kompromissi mõte oli väga lihtne ja arusaadav: ärme surume seda asja praegu ülepeakaela läbi, et me pretseden-ditult ei teeks kahte lugemist ühel nädalal – siin keegi viitas vist ESM-ile, kui tõesti oli n-ö tuli takus, oli *force majeure*, ka mingeid muid selliseid asju oleme teinud –, et me, tuli takus, ei suruks seda asja kiiruga läbi, kuigi see seadus peaks rakenduma 16 kuu pärast, mitte kahe ega nelja kuu pärast. Sellisel juhul on meil võimalik ühisosa otsida. Millised need ühisosa – nüüd tuleme sisu juurde – võimalused on? Tõepoolest, ma saan aru, et eelnõu algatajad leidsid omavahel kompromissi, mis seisnes samasoolistele paaridele mitte kõigi nende õiguste andmises, mis neil osas Euroopa riikides on. See oli eelnõu algatajate vaheline kompromiss. Kuid tegelikult, kui kiretult, ratsionaalselt arutada, on mitmele küsimusele võimalik leida lahendusi, mis lähtuvad kehtivast perekonnaõigusest. Üks element, mida me oleme pakkunud ka just nimelt ühisosa otsi-

mise vaimus, oli meie perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu. Pean tunnistama, mul oli veidike naiivne lootus, et see ei lähe n-ö enamusotsustuse või pigem vastuolemise meetodi peale, vaid meil on võimalik nende asjade üle ratsionaalselt arutleda. On olemas erinevaid inimesi ja peresuhetes võib nõrgem pool saada kahjustatud. Me peaksime küsima, millised on need meetodid, et inimestele turvatunnet pakkuda. Kahjuks oli poliitiline valik selline, et see nagu ei ole see tee. Kui ma vaatan ühiskonnas seda vastasseisu, siis minu sõnum on, et võtame aja maha ja otsime ühisosa, ärme kardame sellele aega kulutada. Uskuge mind, see on väga suur stress, mille me praegu Eesti ühiskonnas tekitame. Ärme teeme siin niisuguseid teaduslikke eksperimente ühiskonnaga.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Mihhail Stalnuhhin, teine küsimus, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Mis puudutab minu esimese küsimuse teemat, siis ma soovitan sul tutvuda haridusministeeriumi hiljutise uuringuga, mis näitas, et kolm aastat gümnaasiumis eesti keeles õppimist ei andnud vene laste eesti keele valdamisele midagi juurde. Nüüd lähen selle eelnõu juurde. Sa teed ettepaneku kooseluseaduse eelnõu rahvahääletusele panna. Aga minu arvates on see eelnõu tehniline praak ja ma ei tea, kuidas seda saaks rahvahääletusele panna. Minu arvates on see probleem. Ma toetaksin teie eelnõu, aga vaata, § 5 punkt 1 välistab § 1 lõike 1. Üks paragrahv keelab, teine lubab ja seos nende vahel on nii udune. Täpselt samuti § 5 punkt 2 välistab ja nullib ära § 1 lõike 2. Ma ei näe selles seaduseelnõus loogikat. Ma ei saa aru, mida koostajad siin tahtsid saavutada.

Urmas Reinsalu

Ma sain aru, et küsija ei rääkinud mitte otsuse eelnõust, vaid seaduseelnõust. Küsimus oli selle kohta, kas seda seaduseelnõu, mida ta nimetas praagiks, on sellisel moel üldse võimalik rahvahääletusele panna. Siin tuleb vaadata, milline on see n-ö avangard ehk eelotsus ja sellest tulenev järelotsus. Praegu otsustab parlament põhimõtteliselt, kas see on selline

küsimus, mis läheb rahvahääletusele. Pärast seda hakkame sisuliselt vaatama neid n-ö tehnilisi muudatusi, võimalikke vastuokslikke paragrahve, millele küsija osutas. Aga selge on see, et parlament saab seaduseelnõu panna rahvahääletusele, kehtiv põhiseadus ja kehtiv rahvahääletuse seadus selle mandaadi annavad. Õige on see, et rahvahääletusele läheb sellisel juhul selle eelnõu lõpptekst, mida me asume järgmiste päevade jooksul menetlema. Kui parlament on heaks kiitnud rahvahääletuse otsuse, kui see peaks aset leidma, siis on küsimus, mida teha, kui eelnõu tundmatuseni muutub. Sellisel juhul on minu tungiv palve juhtivkomisjonile teha ettepanek eelnõu menetlemine katkestada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Olga Sõtnik, teine küsimus!

Olga Sõtnik

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Nagu te olete võib-olla ka ise lugenud, on seda sihtasutust, mis peaks kaitsma traditsioone ja demokraatiat, eri andmete põhjal rahastanud ka Venemaa. Vist isegi härra Jakunin on kuidagi sellega seotud. Kas teie kui endine kaitseminister ei arva, et koostöö sellise organisatsiooniga on suur julgeolekurisk Eesti riigile? Me näeme, et teil on väga tihedad sidemed selle sihtasutusega, samas näeme ka seda, et seda sihtasutust on rahastanud Venemaa või-mud või mingisugused Venemaa huvigrupid. Minul tekib seetõttu selge arusaam, et teie teete koostööd Venemaaga ja kahjustate seega Eesti riigi julgeolekut.

Urmas Reinsalu

Aitäh! Olga, kas sa oled veel paberite järgi Keskerakonnas või ei? Ahah! Nüüd sa esitad mulle süüdistuse, et kui me räägime Eesti riigist, väärtustest ja perekonnast, siis selles küsimuses on mul mingi koostöö Jakuniniga. Ei, aadress on vale.

Aseesimees Laine Randjärv

Tatjana Jaanson, palun!

Tatjana Jaanson

Aitäh! Mulle meeldib ütlemine, et kas sa usud või ei usu, aga sul on õigus. Ma usun, et me oleme kõik elus kogenud kas vähemuses

või enamuses olemist. Me teame kõik, mis tunne see on. Asi võib olla isegi rohkem tasa-kaalus. Toon näite ajaloost. Oktoobrirevolutsiooni võitis enamuse, aga mida see kaasa tõi, seda me kõik teame. Küsimus on selline: kas enamuse võit või vähemuse toetamine ja hoidmine?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et see sõnum enamusest ja vähemusest, küsimus, kas enamuse võidab, on kõige aktuaalsem praegu siin saalis. Tegelikult me ei otsi ühisosa ja konsensust, vaid tuleb enamushääletus. Need, kellel on teine arvamus, on vähemuses, nende arvamus ei leia toetust. Praegu on ühiskonnas mõneti pöördetakt. Päevapoliitikas ja tavaküsimustes me langetame ju otsuseid enamuse toel. Olgugi et ma olen opositsioonis, olen ma viimane, kes seda moodust kritiseerib. See on tegelikult esindusdemokraatia mudel. Iseküsimus on, millised on need kultuuripiirid. Aga on olemas teatud hetki, kus me peame otsima ühisosa. Minu arvates praegu on see hetk, kus me ei saa öelda, et enamusel on absoluutne õigus kehtestada ennast vähemuse üle. Ma arvan, et siin saalis peakski see tõde valitsema.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eiki Nestor, teine küsimus!

Eiki Nestor

Aitäh! Erinevalt ettekandjast käisin mina matemaatikaklassis. Riigikogus on 101 liiget, eelnõu algatas 40 liiget. $101 - 40 = 61$. 40 on väiksem arv kui 61. Lihtsalt täpsustan, et see on vähemuse algatatud eelnõu. Kas ta saab enamuse toetuse, see alles selgub. Küsimus on mul aga hoopis lihtne. Kui see eelnõu rahvahääletusele pannakse, kas Urmas Reinsalu hääletab siis kooseluseaduse poolt?

Urmas Reinsalu

Kui see meie eelnõu leiab toetuse, siis ma arvan, et ka kõigil Eesti poliitikutel on mõistlik oma seisukohad kujundada nõnda, et see debatt on ülesehitav, positiivne ja toetav. Ma loodan, et meie kompromiss võetakse vastu, mis tähendab seda, et me võtame aja maha ja rahvahääletust ei tule. Kuid samamoodi, nagu ma enesestmõistetavalt ei pea võimalikuks toetada seda eelnõu nendel motiividel, millele

ma olen osutanud, ka sellise jah/ei-valiku korral lõpphääletusel, on mul raske ette näha, mis sunniks mind oma seisukohta muutma, kui rahvahääletusel tuleb mul kodanikuna see valik teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Suvel küsis minu käest mu hea peretuttav Jüri Männik, kõrgelt tunnustatud psühholoog nii Eestis kui ka Rootsis, miks see seadus siia Riigikogu ette on toodud. Tema arvates ei ole Eesti ühiskond selle seaduse aruteluks ega vastuvõtuks valmis, just arvestades meie lähiminevikku. Ma ei osanud talle vastata, miks see eelnõu toodi siia sellisel keerulisel ja raske ajal.

Urmas Reinsalu

Ma ei taha omistada eelnõu algatajatele mingeid sildistavaid väiteid. Ma arvan, et see ei oleks aus. Ma kutsun üles seda debatti mitte pidama stiilis *argumentum ad hominem*. Ma arvan, et eelnõu algatajad lähtusid oma parematest tõekspidamistest, kuidas ühiskonda korraldada, milliste väärtuste alusel seda teha ja milliseid õigusi inimestele anda. Iga asja puhul, mida soovitakse teha, on küsimus, kas seda tehakse õigesti või valesti. Õiget asja tuleb tegijate meelest õigesti teha ja valet asja pole nii või teisiti mõtet teha. Küsimus on meetodis või viisis, kuidas sellele temale on lähenetud. On valitud niisugune kiire tempo, et teeme ära ja tulgu siis, mis tuleb, nagu Igor Gräzin väljendas. Ma arvan, et üks asi on see, kas ühiskonnas on olemas valmisolek, millised on üldised hoiakud ja inimeste tunded, kuid kahekordselt kehv on see ajastus, kui me mõtleme sellele stressile, mis praegu valitseb ühiskonnas seoses julgeolekusituatsiooniga. Ma pean küll ütleva, et see ei ole päris vastutustundlik käitumisliin. Mängida selliste asjadega, millele väga tundlikult reageerib kogu ühiskond, eri rahvustest ja erineva taustaga inimesed, kes moodustavad meie kogukonna, ja kujutada siis ette, et asi on nii, et eesmärk pühitseb abinõu ja meetod ei ole tähtis! Me näeme, et kuigi eesmärk laiemas mõttes on kasvatada sallivust ja avatud väärtuste poolda-

mist, näitavad paraku uuringud, et me oleme viimastel aegadel liikunud vastassuunas. Ükskõik, millega me seda põhjendame, me peame endale aru andma, et meil tuleb neid suundumusi või hoiakuid ühiskonnas väga täpselt mõtestada, me ei tohi nende ees silmi kinni pigistada.

Aseesimees Laine Randjärv

Peeter Laurson, teine küsimus, palun!

Peeter Laurson

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Riigikogu saalis on olnud eelnõusid, mille suhtes on olnud väga palju eriarvamusi ja mille üle on peetud ühiskondlikku debatti. Näiteks kestis jahiseaduse arutelu seitse aastat, lõpuks saavutati konsensus ja see seadus nüüd kehtib. Mis sinu arvates sunnib kooseluseaduse eelnõu algatajaid kiirustama ja seda eelnõu ülepea kaela läbi suruma? Mis see võib olla, kuigi me saame aru, et ühiskond oleks peale selle seaduse vastuvõtmist lõhestunud?

Urmas Reinsalu

Ma usun, et sellise kiirtempo pealesurumine lähtub Igor Gräzini sõnastatud doktriini loogikast, et teeme selle kiirelt ära, ärme isegi süveneme juriidilistesse probleemidesse, ärme vaatame seda, et rakendussätted on puudu, peaasi, et saab kaelast ära. Ma arvan, et see ei ole päris aus mõttekäik ja see tekitab ühiskonnas vastasseisu ning stressi, mitte ei kaota neid. Aga ma veel kord ütlen, et ma ei taha omistada ühelegi selle seaduse toetajale ega vastasele n-ö sildistavaid väiteid või alandavaid omadusi. Me tegutseme siin saalis enda arusaama järgi, mismoodi on õigem Eesti ühiskonnale, mida me ise õigeks peame ja usume. Me peame tegutsema nendes raamides, et tuleb lähtuda ühiskonnast ja põhiseaduses sätestatud printsiipidest. See on väga tähtis. Praegu püütakse veidike ühelt või teiselt poolt seda diskursust muuta selliseks, et on vale arvamus ja õige arvamus, me oleme ühel või teisel pool rindejoont ning igauks peab ütleva, kas jah või ei, sest siis on kõik selge. Ei tohi olla niisugust meeletolu. Ma arvan, et kui me niisuguse meeletoluga püüame neid küsimusi lahendada, siis vastasseis süveneb. Me püüame lihtsalt eitada, et ühiskonnas paratamatult eksisteerib vastasseis, on palju stressi, arusaamatusi, väga

palju objektiivset infopuudust, väga palju ka mittenõustumist mingite väärtustega, mida see eelnõu kannab. Eitamine ei ole lahendus probleemi ja küsimuste sisuliseks mõtestamiseks. Enamusotsus, nagu üks küsija väga õigesti ütles, ei ole see meetod, millega me niisuguseid vastasseise ravime.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Maimu Berg, teine küsimus!

Maimu Berg

Aitäh, proua eesistuja! Härra kõneleja! Mis siis saab, kui ühiskond ei saagi küpseks? Kuidas me selle ära tunneme, et nüüd on ühiskond küps? Kui ühiskond ei küpsegi vajalikul määral, kas me jätame siis osa inimesi kaitseta ja n-ö lagedale?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Kui me räägime perekonna- ja tsiviilõigussuhetest, siis erinevad õigussuhted on praegu Eesti riigis reguleeritud. IRL on teinud kehtiva perekonnaõiguse raames oma ettepaneku neid küsimusi reguleerida. Väide, et seadus on valmis, aga ühiskond ei ole valmis selle seaduse all elama, Eesti ühiskond ei ole küps või kuidas see kasutatud kujund oli, ma arvan, ei ole võib-olla kõige mõistlikum mõtteviis väga palju tundeid ja ühiskondlikku arutelu põhjendanud küsimuste lahendamiseks, see oleks n-ö ülevalt alla lahendamine. Kõigile neile, kellele meeldiks, ütleme, nende küsimuste reguleerimine, ütlen, et ma arvan, et kui selline vastasseis on olemas, siis on olemas ka sisulise debati ja konsensus otsimise tee. Ühiskonna ja nende väärtuste kujunemisse annavad panuse needsamad inimesed, ka meie ise, kes me oma hoiakuid ja seisukohti ühel või teisel moel kujundame ning neid ühes või teises küsimuses väljendame. Ärme välistame debati võimalust, arutame enne otsustamist, aga mitte nii, et me langetame otsuse ja pärast tulgu, mis tuleb, või hakkame alles siis seda asja seletama. Ma arvan, et kui see asi läheb sellisel moel, siis see läheb puusse. Võtame selle aja, mõtleme ja otsime ühisosa. Uskuge mind, meil on võimalik sellest olukorrast väljuda nõnda, et suur osa ühiskonnast – ükskõik, kuidas ka see hääletus neljapäeval välja kukub – tunneb, et ta on jäänud laiemas mõttes kaitseta.

Aseesimees Laine Randjärv

Igor Gräzin, teine küsimus.

Igor Gräzin

Kuna siin oli juttu minu väitest, et asjaga võiks kiiremini edasi minna, siis ma lihtsalt täpsustan. Isegi praeguses diskussioonis kolm minutit tagasi keegi ütles, et kui seadust ei ole, siis inimesed jäävad kaitseta ja lagedale. Umbes nii, nagu nad oleksid 30 aastat kaitseta ja lagedal olnud. Kui peaks tulema referendum, eriti siis, kui see jääb veel valimiste ligi, kas sa arvad ja usud, et erakonnad, seltsid, avalik sektor ja teised on võimelised juhtima ratsionaalset diskussiooni, mida kuni tänase päevani pole olnud? Ma meenutan, mida siin kolm minutit tagasi Riigikogu liige otseselt ütles. See on tragikoomiline, et seda öeldi, see on ju jamps, eks ole. Aga kas me saame endale võtta vastutuse, et konfrontatsioon ei süvene?

Urmas Reinsalu

Ka minul tekkis seda ettepanekut ette valmistades see väga tõsine küsimus, kas rahvahääletuse tulemus võib olla see murekoht, et tegelikult me omavahel hoopis kaugeneme, mitte ei lähene. Veel kord rõhutan, et meie eesmärk peab olema selline, et ühiskond oleks tugevam. Me ei tohi teha sellist sammu, et suur osa ühiskonnast – ükskõik, kuidas see seaduse hääletamine lähipäevadel ka ei lähe – tunneks, et minnakse vastuollu nende inimeste arusaamadega väärtustest või sellest, mida nad peavad selles ühiskonnas oluliseks. See kodutöö on meil tegemata, sõbrad, ütleme ausalt välja. Olemas on vaid peotäis poliitilisi loosungeid. Sõbrad, me räägime väga mitmetest nüanssidest. Ma palusin Liisa Pakostal endale selgeks teha laste õiguste temaatika ja Liisa tegi seda väga põhjalikult. Need asjad ei ole mustvalged, mitmes küsimuses ei ole laste õigused esikohale seatud, vaid on ainult poliitiline loosung. On küsimusi, mida saaks lahendada hoopis teisiti. Ta tõi analoogilisi näiteid ka teistest riikidest. Ratsionaalne debatt on meil paraku ära jäänud. Sellest tulenevalt ei ole ka kaasamine olnud selline, mida ühiskond niisuguse küsimuse mõtestamisel minu meelest vajab. Küsimus on ka selles, kas poliitikud on küpsed. Me räägime, kas ühiskond on küps, aga kas poliitikud on küpsed, kui me ei lähe meie pakutud kompromissi teele, vaid Riigikogu

otsustaks panna kooseluseaduse eelnõu rahvahääletusele? See on väga tõsine proovikivi Eesti poliitikutele, ma ütlen seda täiesti selgelt. On küsimärk, kas me oleme selle vastutuse väärilised. Minu ettepanek oli, et kõik poliitilised jõud lepiksid omavahel kokku teatud head tavad selleks debatiks: me ei sildista, me ei kasuta argumente, mis ei ole asjakohased, me püüame hoiduda *argumentum-ad-hominem*-käitumisest, me räägime asjast, me püüame inimestele seletada põhivalikuid. Ma arvan, et see on hästi oluline. Vahel on ettekujutus, et me saame ehitada teistsugust ühiskonda, helgemat ja paremat ühiskonda n-ö jõumeetodil või seaduste meetodil. Isegi kui ühiskond ei ole kellegi arvates küps, on sellisel mõtteviisil demokraatlikus kogukonnas, eriti aga ühes väikeses rahvusriigis, väga olulised piirid.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lembit Kaljuvee, teine küsimus!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Ma lähen edasi oma esimesest küsimusest. Psühholoog Jüri Männik arvas ka seda, et kui parlament selle raske teema üles võttis, siis oleks ta pidanud arvestama, et väljatulek sellest seisust on väga keeruline. Ta ei osanud isegi soovitada, kuidas me siit n-ö puhta näoga välja saaksime tulla. Sa oled siin ühte, teist ja kolmandat teed pakkunud. Millised võiksid olla konkreetsed sammud, et parlament suudaks säilitada oma suhteliselt puhta näo?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ettepanek on väga lihtne. Me teeme selge kompromissi, võtame praegu juhataja vaheaja, kutsume fraktsioonide esindajad kokku ja lepime kokku, et me võtame aja maha. Pärast seda võtab IRL-i fraktsioon rahvahääletuse otsuse eelnõu tagasi ja me püüame täiesti rahulikult, ilma emotsioonideta, ratsionaalselt leida lahendusi nendele küsimustele, mis on õhus ja mille puhul me püüame leida konsensus. Meie üleskutse on arutada neid küsimusi, mis tahavad reguleerimist, mis vajavad läbimõtestamist ja arutamist – sellele osutas ka Indrek Saar –, näiteks faktiline abielu, mida ei soovita registreerida ka siis, kui see on kooseluseaduses reguleeritud. Need küsimused on

lahti. Me oleme kõik valmis astuma ühe sammu tagasi ja otsima ühisosa, mitte seda eemale tõrjuma ja taandama debatti lihtsalt jah- või eiotsuseks. See ei ole lihtsalt jah või ei. Meie ees on üks poliitiline valik, aga uskuge mind, selle valiku sees on terve hulk väga põhimõttelisi poliitilisi valikuid, mis on langetatud. Mitmel juhul ei lähtu need valikud nendest poliitilistest põhimõtetest, mida on sellele eelnõule omistatud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Sa oled mitmel korral vihjanud, et kooseluseaduse eelnõu on väga puudulik, ülepeakaela tehtud ja mis iganes. Ma tahtsin lihtsalt meeldetuletuseks öelda, et 17. aprillil anti see eelnõu Riigikogule üle, 18. juunil oli esimene lugemine ja 12. septembril oli muudatusettepanekute esitamise tähtaeg. IRL-i fraktsioonilt ei tulnud mitte ühtegi muudatusettepanekut. Ma tean küll, et sa hakkad rääkima, et te tegite oma eelnõu ja see oli ka igavesti vinge. Aga see teie eelnõu ... Lühidalt kokku võttes: kui Riigikogu oleks tahtnud IRL-ile tunga teha, siis ta oleks selle teie eelnõu seadusena vastu võtnud. See eelnõu tähendab ju sisuliselt seda, et kui poiss ja tüdruk kohtuvad diskol ning lähevad ühe või teise korterisse, siis hommikul on korter nende ühisomand. Te olite isegi unustanud kirjeldada, mis juhtub siis, kui seda teevad poiss ja poiss. Miks te ei esitanud ühtegi muudatusettepanekut olemasoleva eelnõu kohta, kui sa näed seal probleemi lastekaitsega jne?

Urmas Reinsalu

Aitäh, austatud küsija! Esiteks, IRL-i fraktsioon tegi väga selgelt ettepaneku – me saatsime selle kohta ka kirja – seda perekonnaõiguse ja tsiviilsuhete temaatikat reguleerida kehtiva perekonnaõiguse raames. Me väljendasime selleks oma valmisolekut. Teiseks, me esitasime oma perekonnaseaduse eelnõu. Sinu toodud groteskseid väiteid ei hakka ma kommenteerima. Aga ma tahan öelda, et me tegime seda heas usus ja oma arusaamade järgi, mis-moodi on inimestele parem. Ma usun, et sina esitasid kooseluseaduse eelnõu täpselt sama-

moodi oma paremate arusaamade alusel. Kui meil on erinevad arusaamad, siis minu ettepanek on otsida ühist arusaama, mitte vastandavat seisukohta, et see on teie eelnõu, te olete vähemuses ja me hääletame teie eelnõu parlamendi menetlusest välja. See ei ole mõistlik tee niisuguse küsimuse lahendamiseks. See võib mõnikord olla mõistlik tee, ütleme, näiteks riigieelarve menetlemisel, seal on rahaküsimused, maksuküsimused, ja erakonnad peavad selgelt poliitilist debatti. Aga ma tuletan meelde, et praegu arutataval teemal on väga tugev ühiskondlik resonants. Uskuge mind, me ei tohi inimeste tunnetega mängida. Me ei tohi mängida nende inimeste tunnetega, kellele siis, kui seda seadust ei tule, jääb mulje, et neile on haiget tehtud. Me ei tohi mängida nende inimeste tunnetega, kellele siis, kui see seadus tuleb, tundub, et vastu on võetud selline seadus, mis ei kajasta neid väärtusi, mille alusel nende arvates on Eesti riik üles ehitatud. See ei ole naljaasi, sõbrad.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Valdo Randpere, teine küsimus!

Valdo Randpere

Esiteks vastan sinu väitele, et ma tõin groteskseid näiteid. No need olid veidi utreeritud, aga sellised asjad siiski sisaldasid teie eelnõus. Põhimõtteliselt on minu küsimus ikkagi sama. Kogu su jutu peale on mul kaks võimalust asjast aru saada: sa kas oled variser või ei ela sa oma sõnade järgi. Sa räägid kogu aeg sellest, et eelnõu ei tohi välja hääletada, ei tohi olla konfrontatsiooni ja teeme koos. IRL ei tulnud kolme kuu jooksul välja mitte ühegi muudatusettepanekuga. Mitte ühegagi! Null! Mida te tegite terve suve?

Urmas Reinsalu

Aitäh! IRL esitas oma perekonnaseaduse eelnõu, mille siirast ja kaasavat arutelu me samuti lootsime. Me lootsime, et samamoodi toimub avalik debatt, nagu toimus kooseluseaduse puhul. Kahjuks pean nentima, et niisugust debatti ei tekkinud. Aga, sõbrad, kui me selle otsuse eelnõu esitasime – see toimus enne suve, siin on oma parlamendiprotseduur, tegelikult on teatud ajaraamid, kuidas seda saab teha, seda ei oleks sügisel olnud võimalik teha –, siis oli meil kõhklemise ja arutelu koht,

et võib-olla see arutelu kulgeb hoopis teises suunas, kui see suve alul tundus minevat, et võib-olla esitame selle eelnõu sügise alguses. Õiguslikult tegelikult seda võimalust ei olnud, et parlamendil oleks praegu võimalust seda rahvahääletuse asja kaaluda. Me lootsime, et see debatt liidab ühiskonda, mitte ei tekita nii tugevat vastuseisu, nagu me paraku oleme viimastel kuudel näinud. Pean tagasiulatuvalt tunnistama, et meie ettepanek pakkuda parlamendile rahvahääletuse võimalust oli mõistlik. Ma tulen tagasi meie tuumkompromisettepaneku juurde. Me arutasime seda väga ping-salt. Me paneme ette, et võtame aja maha ja otsime ühisosa. Ma saan aru, et paljude arvates ei ole ühiskonna reaktsioonid tähtsad, neid ei kõiguta kõlanud arvamused, kuna need on valed arvamused. Ma arvan, et debatt läheb puusse, kui me nii ütleme. On üks osa inimesi, olgu nad siis enamus või vähemus, aga suur osa inimesi, kellele see läheb väga korda. Kas on mõistlik, et see küsimus ühiskonnale nii oluline on? On lihtsalt tõsiasi, et see on inimestele oluline. Ma arvan, et meil ei ole mõtet lähtuda sellest, et see on üks tavaline juriidiline probleem, nagu neid lahendatakse tavalistes, tehnokraatlikuma sisuga õigusaktides.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Ma natukene spekuleerin. Juhul kui ees on rahvahääletus, siis kuidas te hindate, milline võiks olla see küsimus, millega te rahva poole pöördate? Kas see on puhtalt normatiivõiguse küsimus, mis on selle eelnõuga seotud, või on see ikkagi fundamentaalne küsimus, millest te ka rääkisite?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Me oleme lähtunud sellest, et meie rahvahääletuse ettepanek on reaktsioon kooseluseadusele, me ei võta seda kui asja iseeneses, soovides saada rahva mandaati. Me oleme ette pannud, et on konkreetne küsimus: kas te toetate kooseluseadust või ei? See on jah/eivalik. Me uurisime rahvahääletuse praktikat eri riikides. Õige on see, et mitmes riigis on olnud ka n-õ optionaalseid rahvahääletusi, kus võib langetada valiku 4–5 vastusevariandi vahel.

Aga me leidsime, et lähtudes senisest rahvahääletuse traditsioonist – rahvahääletusi on meil ju tegelikult harva toimunud – on mõistlikum jääda ühe valiku juurde, kas jah või ei.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Toomas Tõniste, teine küsimus!

Toomas Tõniste

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! IRL-i eelnõu arutelu ajal jäi vähemalt mulle kõrva kõlama osa riigikogulaste hirm, et äkki peab hakkama oma Volvot elukaaslasega jagama, et kus siin õiglus on. Mis hirm tekib olukorras, kui kooseluseadust ei toetata ja see läbi ei lähe? Mis siis läheb nendel inimestel halvemaks praegusega võrreldes või jääb neil kõik samaks? Nad elavad siin Eestis, paljud neist on siia riiki tulnud ja nad on oma eluga siin rahul.

Urmas Reinsalu

Aitäh! Kui faktilises suhtes olevad inimesed ei soovi ka kooseluseaduse võimaliku jõustumise korral oma suhteid reguleerida, siis nende suhete õiguskord jääb samaks. Ei saa väita, et siin mingeid muutusi aset leiab ja tekivad kas lisaõigused või lisakitsendused või -koormised. Seda ei juhtu. Muutus eeldab ikkagi kahe osapoole aktiivset sammu. Meie loogika oligi tegelikult sellele üles ehitatud, et rahvakeeli öeldes vabaabielus või faktilises kooselus elavate inimeste osakaal on Eestis väga suur, eriti nooremate inimeste seas. See on tõsiasi. Kui niisugused paarisuhted on, siis on küsimus selles, kas ühiskond peab üldse võimalikuks mingil moel kaitsta lapsi ja nõrgemat poolt, ennekõike naist. Meie pakkusime oma mudeli. See ei ole unikaalne mudel, seda on mitmes riigis kasutatud. Tõepoolest, oli mõneti üllatav vastuseis, et võib tekkida olukord, kus faktilises paarisuhtes elava mehe vara võiks sattuda löögi alla, ütleme, naise või laste kasuks, ja seetõttu ei saa seda kontseptsiooni toetada. Liisa Pakostale, selle eelnõu ettekandjale, esitati kriitiline küsimus, kas siis Volvost peab loobuma. Vastus on, et paraku, jah, Volvost peab loobuma küll, kui see on selle suhte loogika järgi õiglane ja nõrgema poole kaitse huvides. Ka kooseluseaduse puhul ju tegelikult osutati probleemile, mis puudutab faktilist kooselu registreerimata suhetes ja mis jääb ka kooseluseaduse sellise redaktsiooni puhul

lahendamata. Kooseluseaduse seletuskirjas seda küll markeeriti eri võimalusi kaaludes ja autorid seletuskirjas seletasid, miks nad sellest variandist loobusid või ei soovinud seda reguleerida, aga tõsiasi on see, et meie selle katse tegime.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Ken-Marti Vaher, teine küsimus!

Ken-Marti Vaher

Suur aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja, suur aitäh sulle, et sa kiretult ja ratsionaalselt oled suutnud täna vastata paljudele küsimustele teemal, mis on tekitanud suure hulga uskumatuid emotsioone! Minu küsimus puudutab lõhet, millest on täna mõni eelnõu autor palju rääkinud. Nad on justkui tundnud siirast muret, kuidas ületada seda lõhet, mille nende enda eelnõu on tekitanud. Võib-olla sa kordad veel lõpetuseks üle selle mõtte või ettepaneku, kuidas ületada seda lõhet, mille 17. aprillil esitatud eelnõu on Eesti ühiskonnas tekitanud. Milline võiks olla edasine käik, et sellest emotsioonide virvarrist üle saada?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma ei taha selle eelnõu algatajatele omistada seda, nagu siin oleks olnud midagi pahatahtlikku. Sündmuste käik ja debatt on olnud selline, nagu on olnud, sellisel tasemel, nagu eelnõu algatajad on pidanud mõistlikuks ja piisavaks. Minu väide on see, et see ei ole olnud piisav. Minu väide on see, et praegu on ühiskonnas lõhe. Ühiskonna reaktsioon oleks võinud olla teistsugune, see oleks võinud ka mingil muul moel väljenduda, aga täna väljendub see põhimõtteline vastasseis nii, nagu me oleme näinud. Praegune menetlus on nagu Brežnevi pakike: kõik kolm asja, kooseluseaduse eelnõu kaks lugemist pluss rahvahääletuse otsustamine, on pandud ühte nädalasse, kahele päevale. Meie ettepanek on, et võtame praegu aja maha, arutame fraktsioonide esindajatega ja leiame lahenduse. Püüame kõik astuda sammu tagasi ja otsida ühisosa, sellisel juhul võtame ka meie selle rahvahääletuse ettepaneku tagasi. Poliitikutel ei ole võimalik jätta kodutöö kellegi teise teha või täiesti tegemata, et küll tulevad muud küsimused peale ja elu läheb edasi. Ei, ühiskonnas on probleem ja

me seisame sellega silmitsi. Me peame muutunud oludes olema valmis ühiselt lahendust otsima.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Ma palun kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Väino Linde!

Väino Linde

Head kolleegid! Hea istungi juhataja! Kui Riigikogu otsustaks arutatava otsuse eelnõu heaks kiita, siis teeks ta täna teatud mõttes kindlasti ajalugu. Nimelt oleks see tänapäeva Eestis esimest korda, et rahvahääletusele pannakse seaduseelnõu terviktekst. Meenutame, et varem on rahvahääletusele pandud põhiseaduse vastuvõtmine ja Euroopa Liitu astumine koos põhiseaduse n-ö kolmanda aktiga. Aga ütlen kohe ära, et ega põhiseaduskomisjon oma 22. septembri istungil seda Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ettepanekut ei toetanud. Pärast selle punkti käsitlemise lõpetamist toimus hääletus. Komisjon teeb ettepaneku seda eelnõu mitte toetada (poolt oli 6 ja vastu 3 komisjoni liiget, erapooletuks ei jäänud keegi).

Arutelu oli väga värvikas ja nüansirikas, esitati nii poliitilisi kui ka juriidilisi seisukohti ja argumente. Nüüd peatungi sellel, kuidas komisjon oma seisukohale jõudis. Istungile olid kutsutud peapiiskop Andres Pöder, Eesti Kirikute Nõukogu president, samuti Ruudi Leinus, Eesti Kirikute Nõukogu täitevsekretär.

Päevakorrapunkti arutelu alguses selgitas hea kolleeg Urmas Reinsalu praegu arutlusel oleva otsuse eelnõu olemust. Ta selgitas, et fraktsioon on pakkunud jätkata kooseluseaduse eelnõu 650 menetlemist sellisel moel, et parlament pöörduks valijaskonna poole seisukoha võtmiseks ja see toimuks 1. märtsil 2015. Ta tõi oma ettepaneku kaitseks niisuguse näite, et järgmisel aastal pidi ka Irimaal toimuma referendum, mis puudutab samasooliste abielu. Eelnõu algataja rääkis ka sellest, et põhiseaduskomisjon ei peaks sellel komisjoni istungil kindlasti avama mingisugust kooseluseaduse sisulist arutelu, sest sellega tegeleb õiguskomisjon.

Peapiiskop Pöder selgitas, et nende arusamist mööda peaks see küsimus ikkagi minema rahvahääletusele, et rahvas vastaks hääletusel

perekonna mõiste laiendamise ettepanekule kas jah või ei.

Kolleeg Kalev Kotkas küsis, mis saab siis, kui muutub kooseluseaduse eelnõu jõustumiseks vaja olevate häälte arv, kas on vaja vähemalt 51 häält või ei ole. Meie komisjoni nõunik Kristo Varend selgitas, et need kaks eelnõu tuleks viia menetlemisel n-ö ühekaugusele ja siis toimuks eelnõu ühine menetlemine. Lähtudes sellest, kui palju hääli on tarvilik põhieelnõu vastuvõtmiseks, seda lõppeelnõu siis ka menetletakse.

Kolleeg Tarmo Tamm leidis, et oleks siiski tarvis küsida rahva arvamust.

Hea kolleeg Rait Maruste sõnas, et õige on muidugi see, et Eesti on parlamentaarne riik, põhiseaduse järgi on parlamendile antud õigus esindada rahvast ning rahvas on andnud parlamendile mandaadi võtta vastu seadusi ja panna ka üks või teine seaduseelnõu rahvahääletusele, kui parlament seda vajalikuks peab. Rait Maruste teeb muret asjaolu, et kooseluseaduse eelnõu soovitakse panna rahvahääletusele sooviga, et ühiskond konsolideeruks, kuid tegelikkus võib osutada hoopis vastupidiseks, see võib ühiskonda veel edasi lõhestada. Ta ei pidanud rahvahääletuse ideed kõige paremaks mõtteks selles kontekstis. Me olime kõik ühiselt seda meelt, et Riigikogu on tõesti legitiimne rahvaesindus ja kõne all olev otsuse eelnõu ei sea rahvaesinduse pädevust kahtluse alla, kuid võimalus selleks muidugi oleks.

Me kuulasime ka kolleeg Rein Langi, kes ütles, et tema arvates on IRL-i ettepanek panna see eelnõu rahvahääletusele halb plaan. Sellel eelnõul on ju väga palju erinevaid punkte. Kooseluseadus võimaldab registreerida nii samasooliste kui ka erisooliste isikute kooselu. Kumba printsiipi peaks toetama see, kes rahvahääletusel annab oma jah- või ei-hääle? Rahvahääletus võib lõppkokkuvõttes ainult segadust juurde tekitada. Kolleeg Lang selgitas meile, et ta on ka juristina kategooriliselt selle vastu, et kooseluseaduse praegune versioon pandaks rahvahääletusele, ta ei ole selle vastu mitte ainult poliitilistel põhjustel, vaid ka puht-juriidilistel, sest eelnõu nr 650 on õiguskomisjonis ja Riigikogu saalis muutunud juriidiliselt ebakorrektses. Sellise eelnõu rahvahääletusele panekut ei pidanud ta sugugi mõistlikuks. Nagu ma ütlesin, põhiseaduskomisjon ei tegelnud küll kooseluseaduse sisuga, see on ju

õiguskomisjoni pärusmaa, mitte põhiseaduskomisjoni ülesanne, aga siiski oli meil juttu ka järgnevast. Kahjuks on selle eelnõu menetlemisel õiguskomisjonis pärast esimest lugemist arvatud sealt välja väga vajalikud sätted, mis rääkisid näiteks kooselu osaliste kohtulikust kaitsest, sõltumata sellest, kas need oleksid olnud samasoolised või erisoolised paarid. Me teame, et seda tehti halva õigusloome tava kohaselt, ainult eesmärgiga, et eelnõu ei nõuaks 51 häält. On kuulda olnud, et need kohtuga seotud sätted soovitakse vaikselt panna mõnda teise eelnõusse, näiteks uue tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõusse, aga võib-olla jäetakse need ka välja. Põhieelnõust see ju ei selgu. Nii ei ole Riigikogus varem tehtud. Nagu ma ütlesin, on see halb õigusloome tava ka teiste, uute eelnõude puhul. Kui kooseluseaduse eelnõu näiteks rahvahääletusel heaks kiidetakse ja saab legitiimsuse, siis võib see võtta uuel Riigikogult õiguse asuda neid vigu parandama ja niisugune halb õigusloome tava võibki muutuda traditsiooniks. Juristina ei pidanud kolleeg Rein Lang seda võimalikuks ja ma ühinen tema seisukohaga.

Igatahes, nagu ma ütlesin, head kolleegid, lõpuks toimus komisjonis hääletus. 6 komisjoni liiget olid selle poolt, et seda eelnõu mitte toetada, ja selle vastu oli 3. Nii et otsus on mitte panna eelnõu 650 rahvahääletusele. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Siim Kiisler, teine küsimus!

Siim Kiisler

Aitäh! Hea ettekandja! Mida te arvate täna pakutud kompromissist, et IRL võtab tagasi rahvahääletuse otsuse eelnõu ning kooseluseaduse algatajad nõustuvad sellega, et kooseluseaduse teine lugemine katkestatakse, võetakse selles küsimuses aeg maha ja otsitakse kompromissi?

Väino Linde

Aitäh, hea küsija! See on paljuski juba järgmise eelnõu teema. Aga mina olin üks nendest, kes ei toetanud seda Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ideed. Ma ei pea vajalikuks mingit vaheaega võtta, sest ma hääletaksin nii ehk naa selle idee vastu.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Erki Nool, teine küsimus!

Erki Nool

Aitäh! Hea komisjoni ettekandja! Te alustasite sissejuhatust sellega, et see, kui seaduseelnõu pannakse rahvahääletusele, oleks pretendent taasiseseisvunud Eesti ajaloos. Kas te selle arutluse käigus arutasite, et me muudaksime selle ettepaneku või seaduseelnõu ja paneksime rahvahääletusele ainult küsimuse, kas rahvas toetab samasooliste kooselu või abielu? Kas selline arutelu oli ka? Teiseks küsin ma teilt sedasama, mida Urmas Reinsalu käest. Kas komisjonis arutati ka seda, miks meil on vaja jõuda viie sellise riigi hulka, kes tunnustavad analoogset kooseluseadust?

Väino Linde

Aitäh! Niisugust teemapüstitust, nagu sa viimasena välja tõid, põhiseaduskomisjonis selle otsuse eelnõu arutelu ajal ei olnud. Aga põhiseaduskomisjon sai arutada siiski ainult sellise tekstiga eelnõu, mis oli põhiseaduskomisjonile esitatud. Mingit muud varianti meil arutada ei olnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Eldar Efendijev, teine küsimus, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Sa rääkisid palju praegu arutatava eelnõu nõrkadest kohtadest, aga sa ütlesid ka, et see eelnõu on normatiivselt või juriidiliselt ebakorrekne. Oskad sa paari sõnaga öelda, mis on selles eelnõus normatiivselt või juriidiliselt ebakorrektsed? Ma tahaksin tõesti aru saada.

Väino Linde

Aitäh! Selgitan lühidalt seda varem esitatud mõtet. Me arutame ju praegu otsuse eelnõu, mis käsitleb järgmisena Riigikogus arutlusele tuleva eelnõu rahvahääletusele panemist. Ma viitasin, et põhiseaduskomisjonis oli juttu eelnõu 650 ebakorrektsusest, aga me rääkisime sellest, et praegu arutatava eelnõu puhul on eelkõige tegemist poliitiliste seisukohtadega: kas jah või ei. Aga need kaks on omavahel seotud. Jah, ma mõõnan, et nii on.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Aitäh! Hea kõneleja! Kas ma sain õigesti aru, et see rahvahääletuse eelnõu ei leidnud komisjoni toetust (hääletustulemus 6 : 3) eelkõige poliitilistel põhjustel? Kas õiguslik võimalus selle eelnõu rahvahääletusele panekuks oli komisjoni arvates olemas, aga lihtsalt komisjoni enamus ei soovinud seda teha?

Väino Linde

Aitäh! Ma siin äsja alles refereerisin komisjoni istungi käiku ja seal väljaöeldud mõtteid. Nende juurde ma jään. Mis põhjustel täpselt kõik kuus hääletajat niimoodi hääletasid, on mul raske öelda. Kuid tean, et mina lähtusin nii poliitilistest kui ka juriidilistest motiividest, mis on seotud järgmisena arutlusele tuleva eelnõuga.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Marko Pomerants!

Marko Pomerants

Aitüma! Hea kolleeg, kes sa oled jurist, erinevalt minust! Kuidas sa kommenteerid seda, kuidas järgmine kord üle saada sellisest asjaolust? Tõepoolest võibki ju kodukorra kohaselt olla niimoodi, et algne eelnõu – milleks praegu on kooseluseaduse eelnõu – ja selle rahvahääletusele panemise eelnõu tulevad eri algatajatelt ja võivad mõneti olla erinevas graafikus, kuigi on öeldud ajapiirid, et pärast esimest lugemist peaks olema nagu klaar, mis rahvahääletusest saab. Samal ajal on võetud vastu menetlusotsused, mis selle algse eelnõu sisu on juba muutnud kas või nendesamade kohtumenetlusparagrahvide väljavõtmise teel. Mis oleks olnud korrektne lähenemine Riigikogu poolt nende kahe eelnõu koosmõjus?

Väino Linde

Nad on nagu niisugused poisikesed, kellega on raske võidu joosta. Aga õigusteoreetiliselt vastates peaksid mõlemad eelnõud olema viidud ühele ja samale menetlustasemele, siis saab nad ühendada, kui Riigikogu on eelnevalt muidugi rahvahääletuse võimaluse eraldi heaks kiitnud. Nii et praegu on, head kolleegid, teie kätes, sõltumata sellest, mida põhi-

seaduskomisjonis arvati, otsustada selle eelnõu rahvahääletusele panemine, kas jah või ei. Edasi peaks kõik minema juba järgmiste etappide käigus, kui läheb, muidugi. Aga põhiseaduskomisjoni seisukoht oli eitav.

Aseesimees Laine Randjärv

Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, Väino Linde! Nüüd avan läbirääkimised. Kas fraktsioonide esindajad soovivad sõna võtta? Palun, Priit Sibul! Küsin kohe, kas soovite lisaaga.

Priit Sibul

Soovin.

Aseesimees Laine Randjärv

Kaheksa minutit.

Priit Sibul

Head kolleegid! Armsad külalised! Kooseluseaduse eelnõu on ilmselgelt selle parlamendikoosseisu kõige enam tähelepanu pälvinud eelnõu. Selleks on ka tõsine põhjus. Hoolimata eelnõu algatajate püüdest kõnelda sellest eelnõust sellisel viisil, nagu see puudutaks vaid kahe täiskasvanud inimese suhteid, mõistavad nüüd küll juba kümned tuhanded või isegi sajad tuhanded inimesed, et see kaugeltki nii ei ole. Selle seadusega püütakse ümber kujundada meie arusaama ühiskonna ja kultuuri alusväärtustest.

See eelnõu viib ellu vaid osa tegelikust eesmärgist, milleks on homoabielude seadustamine. Nõnda rääkis õiguskomisjoni korraldatud arvamusseminaril ka Christian Veske, kes ütles, et samasoolised on nõus tulema ülejäänud ühiskonnale vastu ning mitte kohe homoabielusid nõudma. Teistes riikides toimunud jälgides tundub, et kahjuks on see seadustamine üsna tõenäoline.

Kõige kurvem on aga see, et tõenäoliselt tekitab see seadus vaid palju paksu pahandust ning tegelikke lahendusi ei paku mitte kellelegi. Enne kui me seda eelnõu siin menetlema hakkasime, ei olnud ühiskonnas mingeid probleeme, ei kõneldud vihast ega loobitud vastastikku solvanguid. Loomulikult olid inimesed teadlikud, et meie kõrval elavad samasoolised paarid. See ei häirinud kedagi. Selle eelnõuga on algatajad tahtlikult või tahtmatult suutnud saavutada ühiskonna lõhestatuse. Inimesed on

valinud poole, aga see pool ei ole kujunenud rahvuse, vanuse ega millegi muu sellise pinnal, vaid väärtuste konflikti alusel.

Kooseluseadus lõhub suure hulga inimeste arvates perekonna mõiste piirid, selle, mis on neile püha. See püüab kirjutada ümber senised arusaamad inimeseks olemisest ja elu alustest. Tegu on suure kultuurilise nihkega. Põhiseaduse § 27 alusel on perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena riigi kaitse all. Tõsi, kahjuks puudub seadustes perekonna legaalseaduse definitsioon. Kui aga lugeda põhiseaduse kommenteeritud väljaannet, siis on üheselt selge, et silmas peetakse mehe ja naise vahelist liitu. Selleks on sügav põhjus, sest vaid mehe ja naise ühendus saab imelisel eluandval moel tagada rahva püsimise ja kasvamise. Samamoodi mõistab seda enamik Eesti elanikest ning just seda pidasid silmas ka põhiseaduse loojad. Kui me ei saa enam elementaarsetest mõistetest aru, siis avagem eesti keele seletav sõnaraamat, mille järgi perekond on abielupaar koos järglaste ja lähisugulastega, kes kuuluvad leibkonda, abielu aga mehe ja naise (hrl ametlikult registreeritud) perekondlik liit ning kooselu.

Septembris avaldasid vandeadvokaadid Aivar Pilv, Ilmar-Erik Aavakivi ning Jaak Siim põhjaliku õigusanalüüsi, mille põhijäreldus oli, et põhiseaduse § 27 algne eesmärk oli anda eriline kaitse perekonnale kui mehe ja naise vahelisele liidule. Analüüsi koostajate arvates ei võimalda Põhiseaduse Assamblee istungite protokollid, põhiseaduse juriidilise ekspertiisi komisjoni lõpparuanne ega nüüdseks kujunenud Riigikohtu praktika teha järeldust, mille kohaselt oleks põhiseaduse § 27 lõike 1 algne eesmärk olnud ka samast soost isikute kooselu eriline kaitsmine perekonnana.

Seaduseelnõu toetajad, sh president Ilves, räägivad, et aeg on muutunud. Aeg ei muutu ju iseenesest, meie muudame aega. Osa meist tahab sundida muutma ka arusaamu, ideaale ja tõekspidamisi. Viimasel ajal on hakatud jõuliselt ümber defineerima teisigi sõnu peale "perekonna" ja "abielu". Nõnda kuuleb üha tihedamini, et demokraatia ei tähendavatki enam riigielu korraldamist, lähtudes rahva enamuse tõekspidamistest ja tahtest. Siis jääb mul

üle vaid küsida: mida me siin Riigikogus täpselt teeme ja kuidas peaks parlament sel juhul töötama? Kuna meil pole kõige kohta legaalseaduse definitsioon, nagu ma juba ütlesin, siis pöörusin uuesti eesti keele seletava sõnaraamatu poole, mis annab sõnale "demokraatia" järgmise tähenduse: rahvavõim, poliitilise korra vorm, kus riigi juhtimine toimub rahva valitud saadikute kaudu, eksisteerivad kodanikuvabadused ja demokraatlikud õigused; sotsiaalsete suhete vorm, kus ühine tegevus grupis vastab enamuse soovidele.

Hiljutisest TNS Emori uuringust nähtub, et koguni 67% ehk kaks kolmandikku elanikkonnast ei poolda homoseksuaalse paari riiklikku tunnustamist perekonnana. Ka Eesti Rahvusringhäälingu augustis tellitud uuringutest nähtub, et kooseluseaduse vastuvõtmine oleks vastuolus kõigi parlamendierakondade valijate enamuse ootuste, tõekspidamiste ja tahtega. Me kõik teame, et see oleks ühemõtteline käik vastu rahva tahtet, see oleks rahva tahtest jõuga ülesõitmine.

Arvestades Eesti ühiskonnas aastasasadega kujunenud tõekspidamisi, meie kultuurikonkreeti ning rahva ennekuulmatult jõulist vastukaja kooseluseaduse menetlusele on meie ettepanek panna kooseluseaduse eelnõu rahvahääletusele. Kutsume kõiki rahvasaadikuid üles seda toetama. Ärgem kartkem anda rahvale võimalust meie ühiskonnaelu korraldamises kaasa rääkida. Näidakem, et oleme demokraadid mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes. Usaldagem otsus rahvale. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Meie istung on lõppenud. Indrek Saare registreeritud sõnavõtt läheb edasi homse istungi päevakorda. Head päeva jätku!

Istungi lõpp kell 13.02.

Istungi kestus 3 tundi ja 2 minutit.

Juhataja

Laine Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 8. oktoober 2014

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Olukord riigis
2. Põhjavee probleemid Ida-Virumaal
3. Valitsuse poliitika
4. Väliskaubandus
5. Ühiskonna sidusus

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Riigikogu liikmete poolt algatatud kooseluseaduse eelnõu (650 SE) vastuvõtmise küsimuses" eelnõu (704 OE) esimese lugemise jätkamine

2. Kooseluseaduse eelnõu (650 SE) teine lugemine

3. Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (697 SE) teine lugemine

4. Spordiseaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu (722 SE) esimene lugemine

5. Etendusasutuse seaduse ja rahvusoperi seaduse muutmise seaduse eelnõu (709 SE) esimene lugemine

6. Cartagena bioohutuse protokolliga vastutust ja kahju hüvitamist käsitleva Nagoya – Kuala Lumpur lisaprotokolliga ratifitseerimise seaduse eelnõu (711 SE) esimene lugemine

7. Päästeseaduse muutmise seaduse eelnõu (676 SE) esimene lugemine

8. Laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse, kinnistusraamatuseaduse ja abieluvara-registri seaduse muutmise seaduse eelnõu (708 SE) esimene lugemine

Infotund

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu! Austatud ministrid! Tere päevast! Alustame tänast infotundi. Kõigepealt teeme kohaloleku kontrolli.

8. oktoobri infotunnis on end kohalolijaks registreerinud 42 Riigikogu liiget, puudub 59.

Tänases infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: kaitseminister Sven Mikser peaministri ülesannetes, keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus, väliskaubandus- ja ettevõtlusminister Anne Sulling.

1. Olukord riigis

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme tänaste küsimuste juurde. Esimene on Urmas Reinsalu küsimus kaitseminister Sven Mikserile peaministri ülesannetes. Teemaks on olukord riigis. Palun!

Urmas Reinsalu

Aitäh! Austatud härra kaitseminister peaministri ülesannetes! Minu küsimus puudutab inimeste sissetulekuid. Eestis on üle 300 000 inimese, kelle kuusissetulek on alla 800 euro. Tööd tegevate inimeste sissetulekud on Eesti tulevikku silmas pidades üks keskseid probleeme, inimesed peavad saama oma palgast ära elada. Isamaa ja Res Publica Liit on pakkunud välja oma lahenduse – see on madalalpalgalisi elanikke arvestav maksureform. Kuni 500 eurot palka saavad inimesed ei peaks enam tulumaksu maksma, muudele väikese palgaga inimestele aga kehtestatakse tulumaksuvaba miinimum, mis oleks laugjalt suurem kui praegu. Milline on Vabariigi Valitsuse positsioon selle ettepaneku suhtes?

Sven Mikser

Vabariigi Valitsuse positsioon nn palgavaesuse küsimuses on tervikuna võrdlemisi sarnane parlamendi opositsiooni positsiooniga. Kindlasti ei saa normaalseks pidada olukorda, kus inimene käib täisajaga tööl, saab selle töö eest ka palka, aga on ometi sunnitud kitsikuse tõttu taotlema riigilt või omavalitsuselt toimetulekutoetust. Palgavaesuse probleem tuleb tingimata lahendada. Teie erakond on pakkunud välja visiooni, kuidas võiks seda teha. Ka minu erakond on oma positsiooni teada and-

nud. Vabariigi Valitsuse poliitika tervikuna, kaasa arvatud järgmise aasta riigieelarve eelnõu, üritab kõigi võimaluste piires lahendada vaesuse probleemi laiemalt, sh kitsamalt ka palgavaesuse probleemi.

Ma pean ütlema, et mulle isiklikult – see ei ole Vabariigi Valitsuse seisukoht, kuna valitsuskabinet küsimust sellises võtmes arutanud ei ole – on südamelähedasem püüd suurendada inimeste sissetulekuid. Pole õige aktsepteerida seda, et meil on palju inimesi, kes ei saa ega ole võimelisedki saama kõrgemat palka kui 500 eurot ja kes seetõttu peavad oma kitsikuse leevendamiseks lootma üksnes maksusoodustustele. Samas olen ma sotsiaaldemokraadina teiega ühel nõul, et Eesti maksusüsteem tervikuna võiks olla progressiivsem ja võtta rohkem arvesse inimeste võimet makse maksta. Aga mis puutub konkreetseesse lahendisse, kuidas tulumaksusüsteem progressiivsemaks muuta, siis sellele on meil mõnevõrra erinev lähenemine.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urmas Reinsalu, esimene täpsustav küsimus!

Urmas Reinsalu

Aitäh! Austatud härra kaitseminister peaministri ülesannetes! Madalapalgaliste töötajate maksureform tähendaks inimestele, kes teenivad kuus 500 eurot, täiendavat sissetulekut 69 eurot kuus. Ma arvan, et kõik me peame andma oma panuse, et püüda toetada majanduskasvu ja tõsta Eestis suurema väärtusega töökohtade abil inimeste üldist palgataset. Aga küsimus on konkreetsetes sammudes, kuidas väikese sissetulekuga inimeste toimetulekut parandada. IRL on pakkunud konkreetse lahenduse. Kas te Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esimehena toetate ideed suurendada väikese palgaga inimeste tulumaksuvaba miinimumi?

Sven Mikser

Mis puutub minu isiklikku arvamusse, siis kindlasti ma toetan põhimõtet, et maksusüsteem tervikuna ja üksikisiku tulumaks sealhulgas peaks senisest rohkem arvesse võtma inimeste tegelikku võimet makse maksta. Teie pakutud skeem on võrdlemisi keeruline, väga paljude väga väikeste astmetega. Näiteks sisse-

tuleku osa, mis jääb 500 eurost ülespoole, juba 501. euro maksustatakse teie skeemi järgi mitte 20%-ga, vaid 40%-ga. See kindlasti ei ole mõistlik ega optimaalne. Kui te soovite teada minu isiklikku arvamust progressiivse maksusüsteemi kohta, siis ma leian, et tegelikult võiks selline maksureform pürgida eelarve tulude ja kulude tasakaalu poole. See leevendus, mis antakse väga väikese sissetulekuga inimestele maksulangetuse näol, peaks kindlasti saama eelarve tulupoolel kompenseeritud. Teie skeem mulle teadaolevalt seda poolt probleemist ei arvesta. Oleks vastutustundlik, kui te leiaksite eelarve tulupoolel sellele samule katte. Teie erakond on pakkunud mitmeid väga kulukaid kulupoolel mõjutavaid meetmeid, mis tuleks nüüd ja kohe käivitada. Ma jagan muret, et mitmed meetmed vajavad eelarve kulude real katet, ja leian, et kindlasti ei ole see kõige mõistlikum lahendus, kui ühe hingetõmbega käia välja mahukas reform, mis viib eelarve tuludest erinevatel hinnangutel 140 või 250 miljonit, ja teiselt poolt pakkuda veel välja n-ö kulukohti, mis nõuavad sama palju lisaressurssi. Eelarve tasakaalu eesmärki see ei toeta.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urmas Reinsalu, teine täpsustav küsimus!

Urmas Reinsalu

Aitäh! Härra kaitseminister peaministri ülesannetes! IRL-i maksureformi ettepaneku järgi ei pea mitte ükski madalapalgaline inimene maksma suuremat tulumaksu kui praegu. Vastupidi, sellest võidavad kõik inimesed, kellel on madal palk. Mis puutub katteallikatesse, siis IRL-il on olemas selline plaan, et riigieelarvet ka tulevastel aastatel vastutustundlikult kavandades on võimalik see reform läbi viia, lähtudes rahalistest võimalustest, mis Eesti riigil on. Vabariigi Valitsus on pakkunud välja oma idee: kolme aasta jooksul loodetakse kümne euro kaupa kõigil inimestel tulumaksuvaba miinimumi tõstes madalapalgaliste elanike küsimus lahendada. Minu küsimus on niisugune: kas teie pooldate seda nn kümne euro mudelit või usute, et madala palgaga inimestel oleks kergem toime tulla, kui Vabariigi Valitsuse pakutud lahenduse asemel vali-

taks oluliselt suurem madalapalgaliste maksuvabastus?

Sven Mikser

Nagu te väga hästi teate, viiks teie pakutud lahendus maksukoormuse tänasele tasemele. Tuluvahemikku 800–900 eurot kuus tegelikult maksustataks topelt: iga euro üle 500 euro saab tööpoolest topeltmaksustatud. Mis puutub madalapalgaliste inimeste probleemide lahendamisse, siis minu isiklik arusaam on selline, et kõige mõistlikum on aidata neil jõuda kõrgemale palgatasemele, suurendada nende sissetulekut. Mina isiklikult ja minu erakond oleme välja pakkunud hoopis teistsuguse lähenemise. Me ei aktsepteeri põhimõtteliselt seda, et Eestis on väga palju inimesi, kes ei suuda või ei saa muul põhjusel teha tööd, mille eest oleks võimalik maksta rohkem kui miinimumpalka või siis ka rohkem kui 500 eurot kuus. Me pooldame tulupoliitilist kokkulepet riigi, tööandjate ja töövõtjate vahel. See paneks riigile kohustuse rakendada aktiivseid tööturumeetmeid, mis ei hõlma ainult töötutele, vaid ka tööalastele inimestele pakutavat täienduskoostust ja väljaõpet, et nad saaksid oma kvalifikatsiooni tõsta. Ühtlasi suunab see ettevõtjaid astuma samme, et nad saaksid oma töötajatele maksta tunduvalt kõrgemat töötasu, kui see praegu palgahierarhia kõige alumises otsas on. See on minu arvates mõistlikum lähenemine kui tunnistada, et väike töötasu on Eestis paratamatus ja odav tööjõud ongi Eesti arengumootor, ning neid inimesi üritatakse kas sotsiaaltoetuste või teie pakutud maksureformi abil kuidagi aidata, et nad ikka toime tuleksid.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Meil on täna väga palju küsimusi, seega piirdume kahe kohapeal registreeritud küsimusega. Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra peaminister! Ma küsin niimoodi. Teil on valmis toredad plaanid ja retseptid, kuidas olukorda parandada. Sotsiaaldemokraadid on viimase rohkem kui 20 aasta jooksul korduvalt valitsuses olnud. Miks te siis ei ole varem neid retsepte kasutanud? Minu arust on meie palgavaesus ja ma lisaksin siia juurde, ka pensionivaesus –

selle pensioniga, mis praegu rahvale makstakse, ehk keskmiselt 330–340 eurot kuus, on võimatu ära elada – ammu teada mure. Miks te varem pole neid plaane ellu viinud ja olukorda parandanud? Nüüd siis, 23. aastal järsku leiate, et oi-oi, me teeme selle asja homme ümber. Kus te varem olite, härra peaminister?

Sven Mikser

Austatud küsija! Me oleme peaministriga ilmselt võrdlemisi sarnased, aga ma olen täna siiski kaitseminister peaministri ülesannetes. Mul on hea meel, et Eestis on selline paljuparteiline parlamentaarne demokraatia ja et kõik neli parlamendierakonda on aastate jooksul jõudnud korduvalt kanda valitsemise vastutust ning väheste eranditega saanud viimase 15 aasta jooksul olla ka opositsioonis, tehes opositsiooni rasket ja vastutusrikast tööd. Loomulikult on sotsiaaldemokraadid sotsiaalse tasakaalu kui terviku ja vaesuse probleeme püüdnud lahendada nende vahenditega, mis on valitsuse käsutuses, siis, kui me oleme olnud valitsuskoalitsioonis, ja kõigi parlamentaarsete vahenditega siis, kui me oleme olnud parlamendis opositsioonis. On tõsi, et valitsemise vastutust kandes on neid meetmeid, mis on mõeldud vaesuse vähendamiseks, lihtsam ellu viia. Näiteks kõnelesime pikki aastaid üsna kurtidele kõrvadele vajadusest tegelda tõsiselt laste vaesusega ja suurendada oluliselt nende mõeldud toetusi. Pruukis meil jõuda valitsuskoalitsiooni ja hakata valitsemise vastutust kandma, kui see kümme aastat muutumatuna püsinud seis lõpuks ometi kännu tagant välja sai. Järgmise aasta 1. jaanuarist lapsetoetused suurenevad, esimese ja teise lapse puhul kasvab universaaltoetus 19 eurolt 45 euroni. See on märkimisväärne samm edasi. Nii et oleme kõigi vahenditega, mis meie käsutuses on, üritanud seda tööd parimal viisil teha nii parlamendis opositsioonis olles kui ka valitsemise vastutust kandes. Ma arvan, et see peaks olema kõigi Eesti erakondade siht ja kohustus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra Sven Mikser! Ma vaatan, et valitsus on praegu nagu mugavustsoonis, sest terve Eesti tegeleb kooselusea-

dusega. Aga mul on väga suur mure nende 140 000 inimese, puuetega inimeste ning nende omaste, tuttavate ja hooldajate pärast. Väga paljud neist lähevad laupäeval kas karkude või ratastoolidega üle Eesti miitingutele. Nendega rääkides on selgunud, et nad ei ole rahul töövõimereformi eelnõu menetlemise käiguga, selle liigse kiirusega. Nad peavad väga ping-salt töötama, isegi öösiti ja ilma rahata teevad nad seda tööd. Ja kõik on ikkagi täiesti segane – kogu see töövõime hindamise süsteem, sotsiaalteenuste süsteem. Raha ju omavalit-sustele juurde ei anta, ilma selleta nad ei saa aga midagi teha. Ja loomulikult töökohad! Töökohti pole ei tervetele ega haigetele, kelle- legi pole, tööandjatel motivatsioon puudub. Miks me selle seadusega praegu nii tormame, kas ei võiks aja maha võtta?

Sven Mikser

Nii nagu kõigi seadusandlike initsiatiivi- dega tuleb õigete asjadega kindlasti edasi liikuda nii kiiresti kui võimalik, samas võtta aruteludeks nii palju aega, kui on vaja selleks, et jõuda parima võimaliku tulemuseni. Ka minul on kahju, et see juba eelmise valitsuse töösse võetud reform on oma ettevalmistamise perioodil plaanitust tunduvalt kauem aega võt- nud. See on praeguse parlamendikoosseisu lõpu eel päris tugeva töösurve alla pannud. Loodan aga, et parlament suudab selle eelnõu muuta nii heaks, et seaduse saab veel selle koosseisu ajal vastu võtta. Ma tean, et tolle paketi esimesse eelnõusse on parlamendiluge- miste vahel tehtud mitmeid muudatusi. Mis aga puutub rehabilitatsiooni, siis selles vallas on kindlasti veel palju arutelusid ees.

Olen täiesti veendunud, et ükski reform ei tohi teoks saada kellegi arvel ega kellegi olu- korda halvendada. Kui me räägime näiteks n-õ tõisest rehabilitatsioonist, siis kindlasti ei tohi selle tõttu halveneda nende inimeste olukord, kes vajavad meditsiinilist rehabilitatsiooni. Praegu on pall parlamendi käes ja kui see koosseis leiab, et tegelikult ei ole menetluse kestel jõutud rahuldava tulemuseni, siis on rahvasaadikute võimuses aeg maha võtta. Sa- mas tuleb seda teha täies teadmises ja vastu- tustundega, saades aru, et sel juhul ollakse suurel määral järgmise parlamendikoosseisu töö alguseks tagasi nullseisus ning Euroopa Liidu raha kasutamiseks jääb sel juhul vähem

aega, mis paneb omakorda riigile väga suure surve ja kohustuse saada väga-väga lühikese ajaga hakkama tööga, millega seni pole toime tulnud. Ma väga loodan, et parlament tegutseb vastutustundlikult. Ma mõõnan, et valitsus oleks võinud nende aastate jooksul, mil seda reformi on ette valmistatud, rohkem tööd ära teha, aga parlamenditsükkel on meil fikseeri- tud kestusega.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Edaspidi palun vastamisel ikka kahe minutiga piirduda!

2. Põhjavee probleemid Ida-Virumaal

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme järgmise küsimuse juurde. Valeri Korb on keskkonnaminister Keit Pentus-Rosi- mannusele esitanud küsimuse põhjavee prob- leemide kohta Ida-Virumaal. Palun!

Valeri Korb

Lugupeetud proua minister! Ida-Virumaa keskosas on põhjaveega uputatud kümme põlevkivikaevandust, kus käis kamberkaevan- damine. 300-ruutkilomeetrise pindalaga maa- alal migreeriva kaevandusvee üle puudub täna- päeval süsteemne kontroll. See tekitab kaevu- de kuivamist ja maade soostumist ning kujutab endast ohtu Kurtna-Vasavere ja Peipsi piir- konnas. Sellest võib rääkida ka Jõhvi, Illuka ja Mäetaguse valla territooriumil. Perspektiivis – ma vaatasin neid arve – võib niisugune maa- ala aastaks 2035 laieneda kuni 1000 ruutkilo- meetrini. Seega on vaja korraldada tsentrali- seeritud kaevandamise mõju uuriv seire, mis hõlmaks kolmandikku Ida-Viru maakonda jäävast kaevanduste piirkonnast. Minu küsi- mus on, mida mõtlevad proua minister ja ministeeriumi ametnikud sellest olukorrast.

Keit Pentus-Rosimannus

Hea küsija! Kõigepealt tahan öelda, et see mure on õigustatud ja tähelepanu põhjavee olukorrale on kindlasti väga vajalik. Vesi on tõesti üks nendest ressurssidest, mida mitte millegi muuga asendada ei saa. Kui seda pole või kui see on saastatud, siis millegi muu kui puhta veega seda võimalik asendada ei ole. See on üks põhjuseid, miks vee, sh põhjavee seisukord on eriti terava tähelepanu all.

Mis puutub Ida-Virumaasse, siis tõesti umbes 300 ruutkilomeetri suurune on see territoorium, mis on mõjutatud kunagisest põlevkivi kaevandamisest. Aastas lisandub sellele 4–6 ruutkilomeetrit. Nii et tegelikult ei ole õige öelda, et aastaks 2035 jõutakse 1000 ruutkilomeetrit – see on küll liiga ülepakutud ennustus. Territooriumi, kus see mõju avaldub, tuleb aga tõesti pidevalt juurde ja seetõttu on põhjavee riiklik seire Ida-Virumaal väga hoolikas. Võib öelda, et see on piirkond, kus ka seirekaeve on kõige rohkem. Kui meil tervikuna üle Eesti on selliseid punkte, kus seiret tehakse, suurusjärgus 350, siis Ida-Virumaal asub nendest 140. Nii et seire on väga põhjalik. Loomulikult, kui me räägime kaevandustest, siis ka kaevandajad ise on juba keskkonnaloa tingimuste kohaselt kohustatud seiret tegema ja olukorda väga tõsiselt jälgima, aga lisaks sellele on ka riiklik seire Ida-Virumaal, seda just nimelt põhjavee osas, väga põhjalik.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb, esimene täpsustav küsimus!

Valeri Korb

Aitäh vastuse eest! Lugupeetud proua minister! Täna püüan ei ole välja selgitatud ühe Kohtla-Järve linnaosa bensiini ja fenooliga reostamise põhjused ning selline olukord on seadnud reaalsesse ohtu kogu regiooni veevarustuse. Kohtla-Järve spetsialistid on välja pakkunud variandi joogivee reostamise allika leidmiseks. Sellekohaste uuringute tegemiseks ja projektide koostamiseks on aga vaja raha. Minu küsimus ongi selline: kas võib loota selle peale, et riik eraldab uuringuteks vajaliku raha?

Keit Pentus-Rosimannus

Selle Oru vee probleemi puhul on ausalt öeldes tegu erakordse anomaaliaga. Seal valitseb erakordselt anomaalne olukord ja on otsitud vastust, kust see reostus täpselt pärineb, kus see reostuskolle on. Vastust on otsinud nii kohalik vee-ettevõtte, omavalitsus, riigiametid kui ka eksperdid ja tõepoolest, vastust, mis need reostusallikad on, siiani ei ole, nagu te ilmselt kohalikku elu hästi tundva inimesena väga hästi teate. Samas võib tegelikult kõiki asjaosalisi kiita ja kinnitada, et koostöö on

olnud väga asjatundlik ja kiire. Kõik on päris hästi tehtud.

Keskkonnainvesteeringute Keskus eraldas konkreetse uuringu tegemiseks mõni aeg tagasi raha, aga sellele lisaks otsustasime eile õhtul lõppenud Keskkonnainvesteeringute Keskuse nõukogu koosolekul heaks kiita meile esitatud kiireloomulise taotluse rahuldamise. See puudutab juba realselt veevarustuse sellist väljaehitamist, et oleks võimalik tagada selles piirkonnas kõigile korraliku kvaliteediga joogivesi. Rahastuse suurusjärg jääb miljoni euro kanti, raha tuleb Keskkonnainvesteeringute Keskuselt. Loomulikult eeltingimus on, et valitakse majanduslikult kõige efektiivsem, kõige mõistlikum lahendus, mille puhul aga saab olla kindel, et mõne aja pärast ei teki ikkagi probleeme veevõtuallika reostamise ohu tõttu. Aga selle lahenduse rahastamise otsus eile tehti, nii et selles mõttes on mul hea meel teile häid uudiseid edastada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb, teine täpsustav küsimus!

Valeri Korb

Aitäh, proua minister, heade uudiste eest! Minu kolmas küsimus tänases infotunnis on seotud samuti sellega, et Oru linnaosa elanikud olid sunnitud riigi järelevalveasutuste süül kuni 2013. aasta oktoobrini joogivett võtma bensiini ja fenooliga reostatud joogiveeallikast. Kahjuks ei ole siiani analüüsitud reostatud joogivee kasutamise mõju elanike, eelkõige laste ja eakate inimeste tervisele. Kuna meil ei ole terviseaministeeriumi, siis kes peaks teie arvates tegelema Eestis joogivee kvaliteedi parandamisega?

Keit Pentus-Rosimannus

Selle Oru näite puhul saab jälle rääkida sellest, kuidas lahendust otsib vee-ettevõtte, kes kindlasti ise peab jälgima, et allikas, kust vett võetakse, oleks nõuetekohane ja et tarbijatele edastatav joogivesi vastaks kõigile kvaliteedikriteeriumidele. Samuti otsivad seda lahendust kohalik omavalitsus ja riigi esindajatena nii Terviseamet kui ka Keskkonnaamet. Ma ei saa päriselt nõustuda väitega, mis teie küsimuses kõlas – nimelt, et see reostus seal on tekkinud riigi järelevalveteenistuste süül. Seda väita

pole kindlasti õige. Kes on reostuse tekitaja, kes see süüdlane täpselt on, seda on proovinud välja selgitada kõik asjaosalised. Päris välistada ei saa ka seda, et reostus on tekitatud pahahtlikult. Ka see variant on täiesti laual. Arvan aga, et Oru puhul on praegu kõige olulisem see, et selle kandi elanikele normaalne veevarustus lõpuks tagatud saaks. Ja nagu öeldud, tänu kohapealt tulnud taotlusele otsustas Keskkonnainvesteeringute Keskus eile seda tööd rahastada. Loodan väga, et õige pea jõutakse tehniliselt kõige mõistlikuma ja kõige kvaliteetsema lahenduseni.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Eesti Energia korraldas septembri lõpus Jõhvis konverentsi, mille teema oli kaevandusvee pumpamine ja sellega kaasnevad mõjud. Seal osalesid Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli teadlased, kaevanduste ja mäeettevõtete esindajad ning muidugi ka ministeeriumi inimesed. Minule jätsid ministeeriumi esindajate ettekanded ääretult nõrga mulje, nende esinemine oli primitiivne, nii must-valge. Ma pärast uurisin, millest see võis olla tingitud. Tuleb välja, et ministeeriumis ei ole ühtegi hüdrogeoloogi tööl. Kuidas need spetsialistid sinna siis valitud on? Kas te kavatsete selles osas midagi ette võtta?

Keit Pentus-Rosimannus

Ministeeriumi eksperdid, ka veeküsimustes, on oma alal väga pädevad. Seda on mul tagantjärele keeruline kommenteerida, kas sellel konkreetsetel üritustel oli Keskkonnaministeeriumi eksperdi ettekanne kõige detailsemalt ette valmistatud. Aga tõepoolest on tegu väga pädevate ekspertidega. Lisaks küsime kindlasti nõu ja ekspertiise ka väljastpoolt Keskkonnaministeeriumi. Põhjavee küsimustes on meil ekspertidest koosnev nõuandev komisjon, kes just selle temaatikaga tegeleb. Sinna kuulub lisaks ministeeriumi omadele küllalt palju eksperte väljastpoolt meie enda haldusala. Aga kindlasti tuleb innustada oma panust andma kõiki asjatundjaid, kes tunnevad, et nad tahaksid riigiaparaadis midagi ära teha. Loodan

väga, et kui me oma teenistusse uusi inimesi otsime, siis need eksperdid, kes teinekord väga kriitilised on, tulevad appi ja pakuvad oma teadmisi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urbo Vaarmann!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus on seotud Vaivara prügilaga, see haakub hästi praeguse teemaga. Me käisime seal paar nädalat tagasi komisjoniga väljasõidul ja kohapeal ilmnis igasuguseid fakte, mis on seotud põhjaveega. Kraavi-vees oli seal lubatust 15 korda suurem arseenisisaldus. Väga suured probleemid olid pumplaga. Kulutati 185 000 eurot, et vesi seal puhtana hoida. Uue pumpla ehitus läheb maksma ligikaudu 250 000 eurot ja seni ei ole teada, kes seda hakkab haldama. Aga minu küsimus, millele ma ei ole siiani vastust saanud, on selline. Kes on see inimene, kes peaks vastutama selle eest, et too vana pumpla üldse püsti pandi ja kogu see jama seal on tekkinud?

Keit Pentus-Rosimannus

Kõigepealt, see arv, mida te nimetasite – ligi 185 000 eurot –, ei olnud konkreetse seadme hind. Nii palju maksis hoone koos seadmetega. Aga see on tõsi, et need aastaid tagasi rajatud seadmed ei vasta enam nõuetele, mis praegu kehtivad. Seda, et Vaivara ohtlike jäätmete käitlemise keskuses oleks tagatud korralik nõuetekohane veepuhastus, võtavad üsna värskest ametisse asunud Keskkonnaagentuuri juhtkond ning ministeeriumi kantsler ja muud ametnikud väga tõsiselt. Viimase aasta jooksul on ettevalmistus selleks, et keskus tööle rakenduks, olnud päris hea. Ma mõõnan, et mullegi meeldiks, kui see probleem oleks juba praegu-seks lahenenud. Asi on võtnud rohkem aega, kui mina isiklikult olen soovinud. Aga praegu-seks on uue ja kvaliteetse, nõuetele igati vastava puhastusseadme rajamise hange tehtud. Need inimesed, kes eelmisel aastakümnel kõike kooskõlastades kogu selle probleemipuntra põhjustasid, ei tööta enam ei Keskkonnaministeeriumis ega ka mitte selle haldusalas. Keskkonnaagentuur, mis selle valdkonnaga tegeleb, on ka ise täielikult ümber korraldatud. Aga kõige olulisem on kindlasti fakt, et kõik seire-

andmed kinnitavad, et see põhjaveekiht, kust võetakse joogivesi, selles piirkonnas enam reostatud ei ole. Me räägime ikkagi pinna-veest, mitte põhjaveest. See on oluline täpsustus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Lõpetame selle küsimuse arutelu.

3. Valitsuse poliitika

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme järgmise küsimuse juurde. Minister Sven Mikserile soovib valitsuse poliitika kohta küsimuse esitada Kaia Iva. Palun!

Kaia Iva

Austatud minister! Ma tulen tagasi tänase infotunni esimeses punktis käsitletud temaatika juurde. IRL on välja pakkunud madalapalgaliste inimeste maksuvabastuse või nende maksude vähendamise. Selle otsustamine on tõesti Riigikogu pädevuses. Teie rõhutasite seda, et olete välja pakkunud kiires tempos miinimumpalga tõstmise, aga samas on ju teada, et ei Riigikogu ega valitsus saa seda kehtestada. Erinevalt reformist, mille meie oleme välja pakkunud, on see ametiühingute ja tööandjate kokkulepe. Milliste valitsuspoliitika sammudega oleks siis võimalik tempokalt alampalka tõsta, eriti olukorras, kus ettevõtjad on kinnitanud, et Eesti oludes ei ole selline tempo võimalik?

Sven Mikser

Kindlasti on palgavaesuse vähendamine kompleksne samm, mida ei ole võimalik teha ühe otsusega, ka kahjuks mitte siin parlamendis. Maksuseadusi saab kindlasti muuta parlamendi otsustega. Kas nende tulemuseks on palgavaesuse ja üldse vaesuse vähenemine või kadumine, selle kohta võib ettepoole vaadates erinevaid hinnanguid anda.

Miinimumpalga tõstmine senisest kiiremas tempos on kindlasti võimalik. Nagu te õigesti märkisite, siiaani on Eestis alampalgas kokku leppinud tööandjad ja töövõtjad ning valitsus on saanud seda kas aktsepteerida või mitte. Eestis on seda kokkulepet aktsepteeritud. Paljudes põhjala riikides, näiteks meie naaberriigis Soomes, on valitsus alampalka puudutavas dialoogis märksa aktiivsem osapool.

Kindlasti oleks laiem tulupoliitiline kokkulepe mõistlik seada eesmärgiks ka meil Eestis. See mõistagi ei tähendaks seda, et valitsus ütleb ettevõtjatele ja töötajatele, kui suures miinimumpalgas nad peavad kokku leppima. Seda kindlasti valitsus teha ei saa. Küll aga saab valitsus võtta endale kohustusi, mis puudutavad tööturumeetmeid, mis puudutavad töötajate täienduskoolitust ning riigi panustamist oma ametnike abil erasektori töötajate kvalifikatsiooni tõstmise. Valitsus saab öelda, et kui tööandjad ja töövõtjad suudavad kokku leppida kiiremas miinimumpalga tõusu tempos, siis on ka riik valmis võtma endale kohustusi, et aidata neid ettevõtjaid, kes riigi tuge vajavad.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kaia Iva, esimene täpsustav küsimus!

Kaia Iva

Aitäh! Mul on hea meel, et teiegi kinnitasite, et tõepoolest valitsus ei saa ühepoolset miinimumpalka kehtestada. Senistest avaldustest on paraku selline mulje jäänud. Aga küsin sellesama teema kohta edasi. Tööandjate tööd iseloomustades te olete oma intervjuudes öelnud, et ettevõtjad peavad paremini tööle hakkama, nad peavad lõpetama raiskamise ja leidma täiendavaid kokkuhoiukohti. Lugesin just teie intervjuusid. Kuidas teile tundub, kas sellised võib-olla mitte kõige paremas toonis väljajutlemised on hea algus kokkulepeteks ettevõtjatega? Kas see aitab leida ühist suunda miinimumpalga soovitud tempos tõstmiseks?

Sven Mikser

Kindlasti oleks hea algus see, kui te minu väljajutlemisi, olgu intervjuu vormis või avalikes esinemistes, suurema tähelepanu ja süvenemisega jälgiksite. Mingil juhul ei ole ma süüdistanud Eesti ettevõtjaid. Eesti ettevõtjad on tublid ettevõtjad, innovatiivsed ettevõtjad. Eesti ettevõtlussektor on väga dünaamiline ja kindlasti on ta võimeline olema tulevikus veelgi dünaamilisem, tulema toime veelgi suuremate väljakutsetega, kui ta seda seni on teinud. On selge, et teatud osa Eesti ettevõtjaid maksab juba praegu kõrgeid konkurentsivõimelisi palkasid. Mitmes sektoris aga pole palgad mitte ainult praegusest alampalgast kõrgemad, vaid kõrgemad ka sellest teie maagiliseks

piiriks peetud 500 eurost ja isegi sotsiaaldemokraatide miinimumpalgana eesmärgiks seatud 800 eurost. See on tore ja kiiduväärne. Kindlasti on aga ka ettevõtlussektoreid, kus valitseb tugev surve, et tööjõukulud ei kasvaks kiiresti, kus palgad on kahetsusväärselt nii madalad, et ka teie erakond, kes üldiselt on maksuerisustele väga viltu vaadanud, on leidnud, et neile peaks tegema teatud maksusoodustusi, näiteks tulumaksuvaba miinimumi tõstma. Need ettevõtted vajavad kindlasti suuremat riigi abi ja tähelepanu, et nad oleksid suutelised kiiremas tempos palka tõstma. See ei ole nende ettevõtete alavääristamine. Vastupidi, see on minu arvates väga hea eeldus selleks, et riik mõistaks nende ettevõtjate probleeme, mõistaks nende sektorite probleeme ja saaks nendele ettevõtjatele abikäe anda. Seda selleks, et aidata neil paremini turgudele jõuda, müüa oma tooteid või teenuseid, aidata neil oma töötajate kvalifikatsiooni koostöös riigiga tõsta.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Kaia Iva, teine täpsustav küsimus!

Kaia Iva

Aitäh! Mitmed kõne all olevad töötajate grupid, kes saavad kaunis väikest palka, on otse seotud avaliku sektoriga ja sõltuvad riigi panusest. Näiteks sotsiaaltöötajate ja lastekodude töötajate palk on üsna miinimumpalga lähedane. Aga kui me vaatame riigi panust palgatõusu, siis ma saan aru, et järgmisel aastal on palgafondi kasv 3% kandis. Kui soov on miinimumpalka väga tempokalt tõsta, kas siis ei ole riigi poolt silmakirjalik, kui ta enda panust suurendab võrdlemisi vähe, aga eeldab ikkagi, et miinimumpalk tõuseb? Kas me ei ole lõpuks situatsioonis, et ka avalikus sektoris väiksemapalgaliste palk suurt ei tõuse ja jääb sinna miinimumpalga kanti?

Sven Mikser

Muidugi on ka avalikus sektoris töötajaid, kelle palk on väike ja kes vaevlevad toimetulekuraskustes. Kindlasti peab nendegi palk tõusma. Üldiselt on selge, et erasektori palkade tõus mõjutab avaliku sektori palkasid ja vastupidi. Eestis on aga aastate jooksul pigem olnud probleem, et avaliku sektori palgad tõusevad kiiremas tempos kui erasektori omad. Kui vaa-

data avaliku sektori palgakulude kasvu järgmise aasta eelarves, siis tõesti jääb plaanitav kasv avalikus sektoris protsentuaalselt alla enamikule ennustustele, mida on välja käidud erasektori palgatõusu kohta. Aga see ei tähenda ilmtingimata, et avaliku sektori palgatõus ongi erasektori omast väiksem. Näiteks on haridusminister kinnitanud, et tema on oma haldusalas ümberkorraldustega leidnud lisavõimalusi tõsta õpetajate palka rohkem kui paljuräägitud 4,5%, tõsta seda ca 8%, mis on minu arvates kiiduväärne. Te mainisite oma eelmises küsimuses vajadust optimeerida erasektori ettevõtetes kulusid ja efektiivistada tööd, selleks et oleks võimalik kiiremas tempos palkasid tõsta. Selleksamaks peab olema võimaline ka avalik sektor. Sealgi peab leidma võimalusi tegevust efektiivistada, võtta kasutusse sisemisi reserve, et palgata võimalikult head, kõrge kvalifikatsiooniga tööjõudu, kellele saab maksta konkurentsivõimelist töötasu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud kaitseminister peaministri ülesannetes! Ma küsin valitsuse põllumajanduspoliitika kohta. Teatavasti põllumajandusministri koht kuulub sotsiaaldemokraatidele. Eesti on ainuke riik Euroopa Liidus, kes ei maksa oma põllumeestele lubatud lisatoetusi. 2014. aastal oli see toetus null ja ka Venemaa sanktsioonidest tulenevaid kahjusid Eesti riik ei hüvita. 2015. aasta riigieelarves on põllumeeste real jälle null, võiks aga olla 23 miljonit eurot. Teatavasti Läti toetas ainuüksi sellel aastal oma põllumehi 50 miljoni euroga. Piimaliit on esitanud valitsusele taotluse lisatoetust saada, sest selliste hindadega ei ole võimalik avatud ja subsideeritud turul konkureerida. Ma küsin, kuidas teie arvates on Eesti põllumehel või üldse põllumajandussektoril võimalik sellises olukorras hakkama saada. Kas lasete meie kõige perspektiivikama sektori põhja?

Sven Mikser

Kõigepealt tahan teid tänada selle eest, et erinevalt eelküsijast, kes oli registreerinud küsimuse teemal "Valitsuse poliitika", aga

küsis hoopiski minu erakonna plaanide kohta, teie tõepoolest küsite valitsuse poliitika kohta. Ma ei ole mitte mingil juhul nõus sellega, et järgmise aasta eelarves on põllumeeste real null. See on kindlasti faktiline valeväide, mille ma ümber lükkan. Mis puutub konkreetselt meetmetesse, mida põllumajandussektoris saab kasutada selleks, et just nimelt piimandussektor tuleks vaatamata Venemaa vastusanktsioonidele toime, siis selle kohta ma palun täpsemat, pikemat ja põhjalikumat ülevaadet põllumajandusministrilt, kes kindlasti hea meelega selle teile edastab. On meetmeid, mida saab kasutada ka vastavuses Euroopa Liidu poliitikaga, ja on meetmeid, mille rakendamine on keerulisem. Aga nii põllumajandusminister kui minu arvates ka väliskaubandus- ja ettevõtlusminister on teinud head tööd, et aidata põllumeestel leida alternatiivseid turge ja sanktsioonide mõjuga toime tulla. Kindlasti teeb valitsus seda ka edaspidi kõige paremal viisil, mis on meie ressursside ja Euroopa Liidu põllumajanduspoliitika raames võimalik. Aga ma ei ole põhimõtteliselt nõus teie väitega, et eelarves seisab põllumeeste rea peal null.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Teine kohapeal registreeritud küsimus. Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra kaitseminister peaministri ülesannetes! Te olete kindlasti nõus, et turvaline saab olla vaid sisemiselt sidus ja stabiilne ühiskond. Valitsus saatis Riigikogusse eelnõu, mis likvideeriks kodakondsusega inimeste automaatse taastootmise, leevendaks riigikeele eksami nõuded üle 65 aasta vanuste inimeste puhul ja lahendaks humanistlikult ähvarduse võtta Eesti kodakondsus alaealiselt tema tahte vastaselt. Aga milliseid samme te peate veel vajalikuks astuda, et Eestis alalise elamisloa alusel elavatele kaasmaalastele tegudega selgelt mõista anda, et me ei kahtlusta neid, vaid oleme nende poolt ja tahaksime, et nemad oleksid meie poolt? Praegu Eestis Venemaa Föderatsiooni kodanikest alaliste elanike arv aasta-aastalt kasvab.

Sven Mikser

Aitäh selle küsimuse eest! Ma arvan, et te põhimõtteliselt kõige paremal moel võtsite

kokku lähenemise, millele peaks tuginema riigi igasugune poliitika siin elavate ja määratlemata kodakondsusega inimeste suhtes. Jah, valitsusk koalitsioon leppis koalitsioonilepet sõlmides kokku, et kodakondsusetuse taastootmine tuleb lõpetada. Kahe määratlemata kodakondsusega vanema lapsed, kes on Eestis sündinud, peavad saama automaatselt Eesti kodakondsuse, vanemad ei pea selleks soovi avaldama. Seega me läheme nn taotlemisprotseduurilt üle loobumisprotseduurile. Ka oleme otsustanud mõnevõrra lihtsustada üle 65-aastaste inimeste kodakondsuse taotlemise protseduuri ning tõepoolest lahendada selle mõni aeg tagasi väga palju kõneainet tekitanud probleemi, kus alaealiselt, kellele juba oli antud Eesti kodakondsus ja kes oli ka deklareerinud soovi olla Eesti kodanik, otsustati teatud bürokraatlikel ja juriidilistel põhjustel kodakondsus ära võtta. Kindlasti aga on kõige olulisem see, et Eesti riigi n-ö kehakeel ei ütleks, et me oleme täiesti ükskõiksed ja neutraalsed küsimuses, kas siin elavad määratlemata kodakondsusega inimesed saavad ühel päeval Venemaa või Eestimaa kodanikeks. Ma olen üsna kriitiline liiga madalale seatud lati suhtes, mille kohaselt me peaksime eesmärgiks seadma, et aastaks 2020 ehk 29 aastat pärast iseseisvuse taastamist saavutame olukorra, kus Eestis on üle 80 000 mittekodaniku. Kindlasti me ei tohi öelda, et võtku siis juba parem Vene riigi pass kui Eesti riigi pass. See on kompleksne poliitika, vajab kompleksset lähenemist, aga mingil juhul ei tohi me anda ühegi oma poliitilise otsusega inimestele, kes elavad siin ja võiksid potentsiaalselt olla meie kaaskodanikud, signaali, et nad ei ole meie hulka oodatud, ei ole teretulnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Lõpetan selle teema arutelu.

4. Väliskaubandus

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme järgmise teema juurde, milleks on väliskaubandus. Küsimus on esitatud väliskaubandus- ja ettevõtlusminister Anne Sullingule. Küsija on Mihhail Korb. Palun!

Mihhail Korb

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Mul on niisugune küsimus. Peale Venemaa kvootide kehtestamist lubasite otsida Eesti põllumajandustoodetele uued turud. Siin saalis härra peaminister kinnitas, et need turud on juba leitud ja kohe sõlmitakse uued müügilepingud. Aga mis riikidega ja mis mahtudes need lepingud sõlmitakse, sellele tema vastata ei osanud. Tahan teie käest küsida, kuidas sellega lood on. Missugused on arengud ja kas uued turud on leitud?

Anne Sulling

Aitäh! Poliitikat ja äri ei saa alati selles mõttes samamoodi ajada, et ärist saab rääkida siis, kui tehingud on tehtud. Kui kõik detailid enne tehingu toimumist välja käia, siis ei pruugi tehing üldse aset leida. Mis me teinud oleme? Oleme teinud seda, et kohe esimesel päeval, kui me kuulsime sanktsioonidest, palusin ma piimaliidul koostada lähteülesanne ja panna kirja, kui palju seda piima on ja millised on tooted, mida tuleks müüa. Muudele välis-turgudele lähevad tooted teisel kujul kui Venemaale, kus realiseerimisajad said olla lühemad. Selle lähteülesande me saatsime oma saatkondadele üle kogu maailma, samuti aukonsulitele. Nendelt ongi tulnud kontakte, mis on edastatud piimaliidule. Omalt poolt olen ka tegelnud müügitingimustega ja me oleme päris kaugel jõudnud. Seis on selline, et umbes kuu aega tagasi saatsime välja oma toodete näidised – konkreetset turgu ma esialgu ei maini, see jääb väljapoole Euroopa Liitu –, need sobisid ja praegu käivad läbirääkimised detailide üle. Novembrikuus seisavad ees külaskäigud meie ettevõttesse, kes tootmisega tegelevad, et üle vaadata, kas kõik vastab normidele. Nii et mina olen selles osas optimistlik, et me saame uued turud leitud ja meie toodang suundub edaspidi mujale kui Vene turule.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Korb, esimene täpsustav küsimus!

Mihhail Korb

Aitäh! Kui lugeda teie sõnavõtte meedias, siis jääb mulje, et te olite varem optimistlikum kui praegu. Aga ma ei küsi enam nende turgude kohta – ma saan aru, et te neid välja öelda

ei taha –, vaid küsin, milline see töögraafik ajalises mõttes on. Kui see on praegu ärisaladus, siis millal me kõik sellest teada saame? Kas detsembris, jaanuaris või märtsis? Ja mis suguste mahtudega tegu on?

Anne Sulling

Ma just mainisin, et novembris tullakse tutvuma meie tootmisega. Ilmselt anname info, mis turuga tegemist on, teada enne seda. Vastaksin siis, et novembris.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ja palun, Mihhail Korb, teine täpsustav küsimus!

Mihhail Korb

Siis ma luban, et peale novembrit küsin uuesti. Aga praegu küsin sellist asja. Veterinaar- ja Toiduamet saatis kirjad konkreetsetl Indoneesiasse, Taiwanisse, Keeniasse ja Tansaaniasse, kust küsiti piimatootjatele kehtivate impordinõuete kohta. Miks selline valik on tehtud? Miks just need riigid? Kas selle kohta on tehtud mingi analüüs?

Anne Sulling

Need on riigid, kust on tulnud indikatsiooni, et neil võiks huvi olla.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas olete vastamise lõpetanud? Selge. Aitäh! Nüüd läheme kahe kohapeal registreeritud küsimuse juurde. Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Mul on ka küsimus väliskaubanduse kohta. Meil oli täna hommikul fraktsioonis kohtumine Finance Estonia inimestega. Nendel oli huvitav ettepanek, kuidas väliskaubanduse või õigemini välisurgude toel luua Eestis uusi töökohti. Isegi finantssektoris, tuleb välja, on meil töökohtade arv vähenenud, kuna pangad optimeerivad oma teenuseid, panevad kontoreid kinni jne. Kas meil võiks olla perspektiivi finantsteenuste ekspordi alal, kontsernide tugiteenuste pakkumisel – varahaldusteenused, privaatpangandus? Meil on olemas spetsialistid, kellel võib-olla töökohti enam ei ole, kuna pankades optimeeritakse samuti. Kas meil sellel alal võiks olla välisurgudel perspektiivi?

Mida valitsus saaks teha, et seda sektorit edendada? Praegu moodustab finantsteenuste eksport ainult 2% kogu teenuste ekspordist.

Anne Sulling

Vastab tõele, et meie pankade ja muude finantsasutuste arv on aja jooksul vähenenud. On vähenenud ka nende inimeste hulk, kes selles sektoris töötavad. Samas nende kompetents on alles. Üks valdkond, kus riik püüab aidata n-ö finantskompetentsiga inimeste rakendamisel, on see, mida teeb EAS, meelitamiseks Eestisse välisinvesteeringuid finantsteenuste keskuste loomiseks meie riigis. Mitmed nn multinatsionaalid on oma raamatupidamise, n-ö *back office*'i tegevuse Eestisse toonud ja tänu sellele on nii mõnedki endised pankurid töökoha leidnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Sven Sester!

Sven Sester

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettevõtlusminister! Eesti ettevõtetele on oluline ekspordida, müüa oma kaupa ja teenuseid. Mitmed rahvusvahelised organisatsioonid – IMF, Euroopa Komisjon, OECD – on välja öelnud, et me peaksime väga suurt tähelepanu pöörama oma madalapalgalistele töötajatele. Need meetmed, mida me rakendaksime, vähendamaks väikest palka saavate inimeste maksumuudust, aitaks meil ka ettevõtlust arendada ja rahva toimetulekut parandada. Mul on teile selline küsimus. IRL on välja tulnud madalapalgaliste inimeste tulumaksuvabastuse ettepanekutega. See jätaks inimestele rohkem raha kätte ja arendaks ka ettevõtlust. Milline aga on valitsuse visioon? Milliseid meetmeid valitsus näeb ette lähitulevikus ettevõtluse edendamiseks ja madalapalgaliste elanike maksumuuduse vähendamiseks?

Anne Sulling

Kui vaadata ettevõtluse poole pealt, siis üldine eesmärk on ju saada kõrgemat palka. Seda soovivad kõik. Seega me peaksime tegelema sellega, mis on eelduseks, et Eesti ettevõtted saaksid luua kõrgema palgaga töökohti. Selleks, et suuta maksta kõrgemat palka, peavad meie ettevõtted senisest suurema lisandväärtusega tooteid müüma – siis on ka kasumi-

marginaalid suuremad ja saab maksta kõrgemat palka. Selleks, et seda toetada, on EAS-i kaudu eelseisval eelarveperioodil ette nähtud terve palett toetusi, mis on fookustanud just teadusarenduse ja tootearenduse. Ühelt poolt on innovatsiooniosakud ettevõtetele, et nad saaksid minna disainerite ja inseneride juurde, et tegelda tootearendusega. Ja teiselt poolt on fookuses eksporditegevuse toetamine. Need on eeldused, mis peaksid tagama selle, et me jõuame globaalsetele turgudele. Loomulikult ei saa riik siin kõike ära teha, tootearendusega tegelemine on ikka ettevõtjate endi ülesanne. Riik saab signaali saata ja luua taustameetmed, nagu me EAS-is olemegi teinud. Aga pall on nüüd ettevõtete käes: tuleb haarata initsiatiiv ja hakata tegelema tootearenduse ning globaalse müügi- ja turunduskompetentsi edendamise.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Lõpetan selle küsimuse arutelu, kaks kohapeal registreeritud küsimust on esitatud.

5. Ühiskonna sidusus

Aseesimees Laine Randjärv

Me läheme järgmise küsimuse juurde, mille teema on ühiskonna sidusus. Küsimus on kaitseminister Sven Mikserile ja küsija on Jaak Allik. Palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Viimasel ajal on ühiskonnas tõusnud tulipunkti mitmed vähemustega seotud probleemid. Juttu on olnud ka rahvusvähemusest seoses sotsiaaldemokraatide ettepanekutega lõimumise edendamiseks. Näiteks võib tuua kas või küsimuse 0,2 hektari suuruse aiamaa müümise õigusest Narva-lähedastes aianduskooperatiivides. Seoses kooseluseadusega on suurt tähelepanu pööratud seksuaalvähemustele. On kostnud arvamusi, et praegu pole pingestatud rahvusvahelist olukorda arvestades nende probleemide käsitlemiseks sobiv aeg, sest see lõhestab ühiskonda. Eile kinnitas sellist seisukohta siin saalis korduvalt ka IRL-i esimees härra Reinsalu. Milline on teie arvamus selles osas?

Sven Mikser

Kindlasti ei saa demokraatlikus ühiskonnas olla nii, et vähemuste õiguste kaitsmiseks on

õige aeg ja on vale aeg. Nii nagu demokraatiat tuleb edendada ja hoida iga päev ning minna õhtul magama ja tõusta hommikul üles, et asuda seda uuesti ehitama ja hoidma, täpselt samamoodi on ka vähemuste kaitsega. Kindlasti on demokraatia, nagu klassikud on öelnud, vilets süsteem, aga kõik teised süsteemid on veel palju-palju viletsamad. Demokraatia üks tähtis printsiip on kindlasti see, et enamus saab otsustada, aga kindlasti on tänapäeva demokraatia üks väga oluline printsiip ka see, et enamus ei langeta otsuseid, mis kahjustavad vähemuste õigusi. Nii et kindlasti tuleb seda tööd teha ja vähemuste õigusi tuleb tagada ja kaitsta nii siis, kui julgeolekukord on pingestunud, kui ka siis, kui asjade seis on rahulik.

Kui rääkida konkreetset praegusest ajast, siis võib öelda, et välisjulgeoleku olukord meie ümber on tõesti pingestunud. Ja see muutunud julgeolekukord jääb kindlasti püsima väga pikaks ajaks. Öelda, et me oma vähemuste ühiskonda integreerimise või nende õiguste tagamise lükkame edasi aastate või isegi aastakümnete taha – see ei saa olla vastuvõetav ega ole mingil juhul vastutustundlik.

Aseesimees Laine Randjärv

Kuna aeg pressib peale, siis Jaak Allik saab esitada väga lühikese lisaküsimuse. Ja loodetavasti saab ka vastus olema lühike. Kohe tuleb jutuks sama teema.

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Me oleme viimastel päevadel kokku puutunud teravate sallimatuse avaldustega teistsuguse seksuaalse orientatsiooniga kaaslaste kohta. Ma pean silmas loosungeid, meelevaldusi ja ka meile laekuvaid meile. Ma kardan, et sellise hoiaku taga on laiem teistsuguste sallimatus, mis ilmneks ka teistsuguse nahavärvi, religiooni või rahvuse puhul. Mida me oleme oma koolihariduses valesti teinud ja mida tuleks riiklikult teisiti teha, et saada lahti sallimatuse kuvandist, mis eestlaste puhul on muutunud üsna tõsiseks probleemiks, kui arvestada kas või siit Lääne-Euroopasse siirdunud rahvuskaslaste arvukaid mõtteavaldusi?

Sven Mikser

Aitäh! Ma kardan, et see küsimus ei võimalda väga lühikest ja ammendavat vastust. Aga arvan, et igauks saab alustada iseendast – tuleb olla salliv ja avatud ning mõelda kaks korda enne, kui midagi öelda. Vahest see võib teist inimest solvata ja haavata. Kindlasti on ka parlamendil võimalus olla mitte avaliku arvamuse sabas sörkija, vaid võtta vastutustundlik positsioon. Nagu meie ajalugu on näidanud – toon näiteks omal ajal surmanuhtluse kaotamise üle peetud debati –, avalik arvamus on valmis ka selliste sammudega kaasa tulema ja neid mõistma. Aga sõltumata sellest, kuidas see saal siin homme hääletab – ma väga loodan, et see seadus võetakse vastu –, tuleb selgitustööd avalikkuses jätkata ja ma kardan, et jätkata päris pikka aega. Nagu ma ütlesin, vähemusi tuleb kaitsta iga päev, kogu aeg, nii nagu demokraatiatki tuleb hoida ja arendada iga päev. Ja sellel teel ei parlament ega valitsus ei tohi väsida.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Lõpetan selle küsimuse arutelu ja lõpetan ka infotunni. Me hakkame valmis tuma istungiks. Aitäh ministritele!

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu neljanda töönädala kolmapäevast istungit. Nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mul on au Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel anda Riigikogu menetlusse kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Viimastel päevadel, nädalatel ja kuudel on eriti palju kuulda olnud arutelusid solidaarsusest ja sallivusest, mingist kohast päikese all. Võib-olla sellepärast tundub, et ühiskond on valmis arutama ka kodakondsuse seaduse muutmist. Me pakume oma eelnõuga muuta kehtiva kodakondsuse seaduse § 6, lisades sinna sätte selle kohta, et need inimesed, kes on enne 20. augustit 1991 Eestis sündinud või Eestisse elama asunud, saaksid taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust

ilma kohustusliku eesti keele eksamita ning ilma eksamita, mis kontrollib kodakondsuse seaduse tundmist. Kui me tahame tõestada oma sallivust ja solidaarsust, siis see on võimalik, aidates neid tervelt 100 000 inimest. Me tõesti vajame solidaarsust ja ühinemist välis- ohtude vastu. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem eelnõusid ei ole üle anda. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe seaduseelnõu. Riigikogu juhatus otsustab selle menetlusse võtmise Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt.

Nüüd, head kolleegid, teeme kohaloleku kontrolli.

Hetkel on kohalolijaks registreerunud 76 ja puudub 25 Riigikogu liiget.

Täpsustame tänast päevakorda. Eile jäi meil pooleli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Riigikogu liikmete poolt algatatud kooseluseaduse eelnõu (650 SE) vastuvõtmise küsimuses" eelnõu 704 esimese lugemise arutelu.

1. Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Riigikogu liikmete poolt algatatud kooseluseaduse eelnõu (650 SE) vastuvõtmise küsimuses" eelnõu (704 OE) esimese lugemise jätkamine

Aseesimees Laine Randjärv

Jätkame läbirääkimisi. Palun kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Indrek Saare!

Indrek Saar

Lugupeetud kolleegid! Sellel teemal, mille üle me siin saalis eile arutasime ning täna ja hommegi tõenäoliselt arutame, on olnud väga palju emotsionaalseid mõtteavaldusi ning on esitatud väga palju nii tabavaid kui ka vähem tabavaid metafoore. Mina proovin võimalikult väheste emotsioonidega rääkida asjast.

Urmas Reinsalu, kaitstes IRL-i fraktsiooni ettepanekut panna kõnealune küsimus rahvahääletusele, rääkis vajadusest kompromissi otsida. Mina olen teatriinimesena, näitlejana õppinud, et kui analüüsitakse rolli, siis tuleb

püüda vaadata sõnade taha, tuleb püüda näha, mida nende sõnade abil saavutada tahetakse. Ei tule kuulata lihtsalt teksti, vaid analüüsida seda, miks inimene ühte või teist asja räägib, sest tihti peale räägitakse üht, aga saavutada tahetakse midagi muud. Ma olen siin Riigikogus päris kaua olnud, võib-olla olen siia isegi lootusetult kauaks jäänud, sest varsti hakkab juba teise koosseisu tööaeg lõppema. Tänu sellele olen näinud, kuidas Urmas Reinsalu, kes on Riigikogus olnud veel palju kauem kui mina, on oma poliitilisi eesmärke saavutanud erinevate vahendite ja erineva retoorika abil. Võib-olla kõige selle tõttu ei taha ma mitte uskuda, et kui Urmas Reinsalu meile siin kompromissiotsingut pakkus, oli ta siiras. Mul on selles väga tõsine kahtlus. Mulle tundub see kõik pigem kahepalgeline.

Urmas Reinsalu imestas oma ettekandes ja küsimustele vastates korduvalt, miks seaduseelnõu algatajad ei teinud ettepanekut, et Eestis oleks võimalik registreerida samasooliste abielu (mul on kahju, et Urmas Reinsalu ise nüüd saalist välja läks), ja väitis, et see on kahepalgeline. Tegelikult ju need, kes võib-olla arvavad, et Eestis on käes aeg, et samasoolised saaksid ka abielluda, olid valmis kompromissiks. Just nimelt kompromissiks, et kõik pered – ükskõik millised peremudelid – saaksid piisava õiguste kaitse. Ei olnud kavas minna nii kaugele, et tõstatada küsimust, kas abielu institutsioon praegusel kujul on oma aja ära elanud või ei, kas me peaksime seda arutama hakkama. Nad pakkusid kompromissi, vastupidi sellele, mida tegi IRL-i fraktsioon, kes pakkus rahvahääletust, kuigi neil oleks olnud võimalus teha oma kompromissettepanekuid seaduseelnõu 650 teiseks lugemiseks. IRL-i fraktsioon ei teinud ühtegi muudatustettepanekut, nad ei sõnastanud ühtegi kompromissi.

Ühtegi püüet kompromissi saavutada ju tegelikult tehtud ei ole. Mõtleme selle peale, mida see rahvahääletus annaks ja mida selle otsuse edasilükkamine annaks. Urmas Reinsalu tegi peale ettepaneku, et mõtleme veel, ka n-ö kompromiss-kompromissettepaneku, et ärme kuulutame välja rahvahääletust, aga katkestame eelnõu 650 teise lugemise. Need mõlemad ettepanekud teenivad ühte eesmärki: valimiste-eelsel ajal ühiskonda võimalikult palju polariseerida ja teha ühest teemast, mis

puudutab vähemuse õiguste kaitset, mis teelikult mõjutab ...

Ma palun lisaiega!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit lisaks.

Indrek Saar

... üsna väheste inimeste elu Eestis, aga mis on loomulikult nendele inimestele väga oluline, suur valimisteema. Selle abil tahetakse näidata ja deklareerida oma konservatiivset maailmavaadet, aga seeläbi ühiskond veelgi rohkem polariseerub. Üleskutse, et ühiskonnas tuleks kompromissi otsida, on paraku kahepalgeline. Nii nagu oli kahepalgeline ka see, et kui seesama saal siin otsustas näiteks ESM-i küsimust, millega enamiku Eesti inimeste arvates ei oleks tulnud liituda, siis IRL-i fraktsioon ei arvanud, et selle küsimuse peaks panema rahvahääletusele. Samamoodi see saal 2011. aasta lõpus peaaegu ei arutanudki seda nüüd väga aktuaalset teemat, avalikes kohtades joomist, sest IRL surus saabuvate valimiste eel kiirustades läbi korrakaitseaduse, mis selle legaliseeris. See on ka väga emotsionaalne teema, mis väga paljudele inimestele korda läheb. Aga siis ei tehtud mingit ettepanekut rahvahääletuseks. Kus te, lugupeetud IRL-i fraktsiooni liikmed eesotsas Urmas Reinsaluga, siis olite? Miks me ei korraldanud sel teemal rahvahääletust?

Aga tulen tagasi tänase teema juurde. Tarmo Tamm küsis, milline õigus on olnud seaduseelnõu 650 algatajatel ja toetajatel seda teha, kus on nende mandaat. Ta väitis, et kellelgi ei ole selleks mandaati. Tarmo Tamm! Ma pean ütlema sulle ja kõigile neile, kes on seda retoorilist küsimust esitanud – mõni ei ole seda teinud võib-olla mitte retooriliselt, aga sisuliselt –, et sotsiaaldemokraadid on selle jaoks küsinud kõige sirgjoonelisema mandaadi, mida üldse saab küsida. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna 2011. aasta valimisprogrammis on selge sõnaga deklareeritud see tahe, mida me selle seaduseelnõu abil siin ka välja pakume. See ütleb üheselt, et meie eesmärk on tänapäevastada peresuhteid käsitlevaid seadusi, et tagada kõikide peretüüpide õiguste kaitse. Sellega see seaduseelnõu just tegelebki. Nii et meie oleme selle jaoks kõige avalikumal ja kõige lihtsamal moel mandaati küsinud.

Nüüd selle juurde, mis on meie ettepanek. Meie ettepanek on mitte tegelda küsimusega, mis ei ole mõeldud selleks, et me saaksime enne valimisi võimalikult paljud inimesed panna võimalikult argumenteeritult ja rahulikult rääkima. Samas tuleb anda nendele inimestele, kellele see on väga oluline teema, mis neid väga puudutab, rahu, meelekindlus ning teadmine, et riik – kaasa arvatud selle riigi kogu – neist hoolib. Meie arvates ei tule venitada, ei ole vaja minna kaasa IRL-i ettepanekuga korraldada sel teemal rahvahääletus, vaid lükata see ettepanek tagasi. Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kas on veel kõnesoove? Sulgen läbirääkimised. Nüüd järgneb hääletamine. Me valmistume hääletamiseks.

Austatud Riigikogu, kes on selle poolt, et ühitada Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Riigikogu liikmete poolt algatatud kooseluseaduse eelnõu (650 SE) vastuvõtmise küsimuses" eelnõu 704 ning kooseluseaduse eelnõu 650 menetlus? Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 35 Riigikogu liiget, vastu oli 42, erapooletuks ei jäänud keegi. Seega ei leidnud ettepanek toetust. Eelnõu langeb menetlusest välja. (Tabel 15.)

2. Kooseluseaduse eelnõu (650 SE) teine lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Päevakorrapunkt nr 2 on Riigikogu liikmete Aare Heinvee, Aivar Riisalu, Arto Aasa, Barbi Pilvre, Eiki Nestori, Enn Eesmaa, Heljo Pikhofi, Imre Sooääre, Indrek Saare, Jaak Alliku, Jüri Jaanson, Jüri Morozovi, Kadri Simsoni, Kalle Jentsi, Kalle Pallingu, Karel Rüütli, Kristen Michali, Laine Randjärve, Lauri Laasi, Lauri Luige, Mailis Repsi, Maimu Bergi, Marianne Mikko, Mart Meri, Mati Raidma, Meelis Mälbergi, Neeme Suure, Olga Sõtniku, Rainer Vakra, Rait Maruste, Rannar Vassiljevi, Rein Aidma, Remo Holsmeri, Tarmo Leinatamme, Tatjana Jaanson, Tiina Lokk-Trambergi ja Valdo Randpere algatatud kooseluseaduse eelnõu 650 teine lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni esimehe Neeme

Suure! Vabandust! Palun, Mihhail Stalnuhhin, protseduuriline küsimus!

Mihhail Stalnuhhin

Proua juhataja, palun selgitage mulle! Hetk tagasi toimus hääletamine, kas need kaks eelnõu ühendada. Otsus oli mitte ühendada, need eelnõud jäid eraldi. Aga me ei hääletanud välja seda eelmist eelnõu 704 või mis ta oli. Me ei teinud seda otsust. Selgitage, kuidas see otsus tuli, mille tulemusel! Ma ei saa aru.

Aseesimees Laine Randjärv

Ma kohe vastan teile. Kui ühitamissetpanek saab poolthäälteenamuse, toetab Riigikogu seaduseelnõu ja otsuse eelnõu menetluse ühitamist ning Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 129 lõike 3 järgi järgneb eelnõude ühine menetlus. Kui ühitamissetpanek ei saa poolthäälteenamust, ei toeta Riigikogu seaduseelnõu ja otsuse eelnõu menetluse ühitamist, otsuse eelnõu loetakse tagasilükatuks ning see langeb menetlusest välja (§ 129 lõige 4). Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

See tähendab, et eelnõu puhul on võimalik hääletada mingit muud otsust ja selle tulemusena see variant, mida te puldist ei sõnasta, eks ju, realiseerub. Ma olen volikogu juhtinud, aga ma ei kujuta ette, kuidas ma seal seda selgitaks. Kas on raske lihtsalt see eelnõu hääletamisele panna, selleks et üheselt saada ettekujutust, kes saalis on selle poolt ja kes vastu? Milleks seda kõike vaja on? Ma ei saa aru.

Aseesimees Laine Randjärv

Küsimus on selles, et need eelnõud on omavahel seotud. Ka eelnõu 704 pealkirjas on viidatud seaduseelnõule 650. Kuna nende ühitamine praegu võimalik ei ole, sest saal hääletas selle vastu, siis ei ole võimalik jätkata ka eelnõu 704 menetlemist. Seda ei ole mina siin kohapeal välja mõelnud, vaid see tuleneb Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 129 lõikest 4. Kui ühitamine ei saa poolthäälteenamust, langeb otsuse eelnõu menetlusest välja, kui saab, siis eelnõud ühitatakse ja jätkatakse nende menetlemist koos. Palun, Neeme Suur!

Neeme Suur

Proua juhataja! Head kolleegid! Komisjoni ettekandjana annan ülevaate, mis toimus õiguskomisjonis eelnõu 650 esimese ja teise lugemise vahel. Komisjon menetles eelnõu oma kolmel istungil. Istungid toimusid 11., 16. ja 18. septembril. Enne seda toimus 27. augustil veel üks üritus. See oli avalik arvamusseminar, kus osales 47 inimest nii väljastpoolt Riigikogu kui ka Riigikogust.

Lähen nüüd komisjoni istungite juurde. Neljapäeval, 11. septembril toimus arvamust avaldanud organisatsioonide esindajate ära kuulamine. Komisjoni istungist võtsid osa komisjoni liikmed Igor Gräzin, Marko Pomerantsi asendusliige Priit Sibul, Jüri Morozov, Kalle Jents ja Valdo Randpere ning komisjoni nõunik Linnar Liivamägi. Kutsutud organisatsioonidest osalesid Eesti Kirikute Nõukogu, Eesti Inimõiguste Keskus, Lastekaitse Liit, Seksuaalvähemuste Kaitse Ühing, Eesti LGBT Ühing, Inimõiguste Instituut, MTÜ Oma Tuba, Eesti Seksuaaltervise Liit, Eesti Kristlik Neli-pühi Kirik, Eesti Metodisti Kirik ning SA Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks. Kõigist neist oli kohal vähemalt kaks inimest. Kohal olid ka Notarite Koja ja Siseministeriumi esindajad. Selgitati oma seisukohti.

Eesti Kirikute Nõukogu esindajad selgitasid oma seisukohti kõigepealt. Minu arvates jäi kõige rohkem kõlama mure selle pärast, kuidas pärast seaduse vastuvõtmist käsitletakse inimväärikust ja sõnavabadust ühiskonnas. Sõnavõtt oli suunatud sellele, kas need inimesed, kes jutlustavad just traditsioonilist lähenemist perekonnale, saavad ka hiljem vabalt rääkida. Eesti Inimõiguste Keskuse esindaja avaldas heameelt selle üle, et on tõstatatud lapse huve ja perekonna kaitset puudutavad küsimused. Ta rääkis, et peab oluliseks lapse turvatunnet ja seda, mida saavad vanemad lapsele pakkuda. Seksuaalvähemuste Kaitse Ühingu esindaja pidas oluliseks rõhutada, et debatt samasooliste kooselu üle on ajale jalgu jäänud, kuna sellised perekonnad eksisteerivad ühiskonnas juba praegu. Ka Notarite Koja esindaja selgitas oma seisukohti. Ta ütles, et nad lähtuvad eelkõige juriidilisest aspektist ja eelnõu praktilise rakendamise võimalikkusest. Ta tõi näiteks esile elukoha kindlakstegemise probleemi ja juhtis tähelepanu, et 1. jaanuar 2015 on seaduse jõustumiseks liiga vara.

Lastekaitse Liidu esindaja soov oli, et eelnõus saaks just laps erilise tähelepanu osaliseks. Eesti LGBT Ühingu esindaja selgitas, et juba praegu eksisteerivad paarid ja perekonnad, kus lapsi kasvatavad samast soost vanemad. MTÜ Oma Tuba esindaja leidis, et riik võiks vähemustele vastu tulla ja nende õigusi kaitsta. Eesti Seksuaaltervise Liidu esindajad ehk naistearstid, otse lahinguväljalt, nagu nad ise ütlesid, toetasid eelnõu. SA Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks esindaja oli eelnõu vastu. Ta võttis kõne alla ühiskonna moraali küsimused, sh moraaltunnetuse ning avaldas arvamust, et ühiskonnas hakkab kõlbelise käitumise piir järjest hägustuma. Ta arvas, et perekond ei hõlma samasoolisi suhteid, vaid suhteid mehe ja naise vahel. Ta kartis ka, et tegemist on abielu institutsiooni ümberkirjutamisega. Siseministeriumi esindaja leidis, et eelnõu rakendamise tähtaeg, 1. jaanuar 2015, on liiga varane, kuna tuleb välja töötada ka registrikannete tegemise muudatused ja sellega seonduvad seadused, vaja on välja töötada tarkvaralahendid. Ta juhtis tähelepanu just jõustumisajale. Inimõiguste Instituudi esindajate seisukoht oli, et eelnõu tuleks oluliselt muuta ja täiendada ning eelnõu teine lugemine tuleb seetõttu katkestada.

Toimus diskussioon. Näiteks küsis kolleeg Randpere, kuidas teised kristlikud kirikud, näiteks Rootsi kirik, tulevad toime selle situatsiooniga, kui samasooliste kooselu sallitakse. Ta sai Eesti Kirikute Nõukogu esindajalt vastuse, et samasooliste kooselu sallimine on kristlikus maailmas absoluutses vähemuses. Kalle Jents küsis, kas oli viga käsitleda selles eelnõus eri soost paaride suhteid. Talle vastas Seksuaalvähemuste Kaitse Ühingu esindaja, et see ei olnud viga, sest see rikastab heteropaaride võimalusi. Ise tundsin huvi selle vastu, kas osalejad arvavad, et registreerimata kooselu tekitab Eestis probleeme. Naistearstid arvasid, et tekitab. Notarite Koja esindaja kordas veel üle, et nad ei ole samasooliste abielu vastu, tegemist on aga seaduslüngaga ja seltsinguleping ei sobi perekonnaelu reguleerimiseks. Priit Sibul küsis naistearstide käest, millist tulu annaks see eelnõu erisoolistele paaridele. Vastus oli, et see annaks neile alternatiivse võimaluse oma kooselu registreerida. Varro Vooglaid arvas, et kuna see eelnõu eeldab kooselu registreerimist, siis see tavapaare ei aita. Priit

Sibul avaldas ka arvamust, et välismaal registreeritud homoabielud tunnustatakse Eestis selle eelnõuga seoses ju kehtivaks, selles mõttes meil nagu juba tunnustatakse neid abielusid. Diskussioon oli pikk, kestis mitu head tundi. Ma väga täpselt kõike ei kirjelda. Kui keegi soovib midagi täpsustada, siis on see hiljem küsimuste-vastuste vóorus võimalik.

Õiguskomisjoni teine istung toimus teisipäeval, 16. septembril. Selle istungi eesmärk oli läbi vaadata muudatusettepanekud. Istungist võtsid osa komisjoni liikmed Marko Pomerants, Igor Gräzin, Jüri Morozov, Kalle Jents, Ken-Marti Vaheri asendusliikmena Priit Sibul, Mihhail Korb, Peeter Võsa ja Valdo Randpere ning komisjoni nõunik Linnar Liivamägi. Istungile olid kutsutud Justiitsministeriumi eraõiguse talituse nõunik Susann Mikli ja Riigikogu liige Väino Linde. Tähtajaks ehk 12. septembriks laekus meile kuus muudatusettepanekut kolmelt Riigikogu liikmelt: kaks muudatusettepanekut Igor Gräzinilt, üks Väino Lindelt ja kolm Valdo Randperelt. Sellel istungil ei võtnud me vastu otsuseid, aga kuulasime ära muudatusettepanekute esitajad ja vaatasime muudatusettepanekud läbi.

Igor Gräzin tutvustas oma muudatusettepanekuid. Igor Gräzini ja Väino Linde ettepanekud olid osaliselt sarnased. Üks osa nende ettepanekutest puudutas seda, et eelnõu käsitleks ainult erisoolisi paare. Igor Gräzini teine ettepanek puudutas kooselulepingu sõlmimise õigust. Praegu on eelnõus keeld, et lähisugulased ei saa omavahel kooselulepingut sõlmida, Igor Gräzini ettepanek oli see keeld kaotada.

Tutvusime Justiitsministeriumi esindaja seisukohtadega ja tema kaasabil ettevalmistatud muudatusettepanekutega. Nende üle toimus ka päris pikk arutelu, mis keskendus laste positsioonile ja perekonna mõistele. Arutelu tulemusena leiti, et laste positsiooni tugevdamiseks hakatakse eelnõus rääkima registreeritud elukaaslaste suhte reguleerimise asemel perekonnasisese suhte reguleerimisest. Tähelepanu osaliseks sai lapsendamise küsimus ja täpsustati lapsendamise paragrahvi. Marko Pomerants tundis huvi, kas proovitakse perekonna mõistet defineerida. Ta sai vastuseks, et ei proovita, perekond on legaaldefiniitsioonita mõiste, kuid kuna see mõiste hõlmab ka lapsi, siis selle abil saavad lapsed eelnõu raames paremini kaitstud. Marko Pomerants tundis

veel huvi, mida tähendab mõiste "äärmiselt ebaõiglane", mida on kasutatud lapsendamise puhul. Ta sai vastuseks, et "äärmiselt ebaõiglane" tähendab seda, et kohtul on teatud harva esinevatel juhtudel õigus otsustada teisiti ja see annab kohtule paindlikkuse. Marko Pomerants küsis ka, miks tahetakse eelnõust välja jätta pärimist puudutav muudatus. Ta sai vastuseks, et see kirjutatakse pärimisseadusesse.

Komisjonis arutati läbi eelnõu rakendusosa ja jõuti selgusele, et eelnõu võiks jõustuda 2016. aasta 1. jaanuaril koos rakendusaktidega. Marko Pomerants küsis ka, kus on need lubatud 87 muudatust, mis pidi eelnõus tehtama. Ta sai vastuseks, et nende muudatusettepanekutega ei tulda praegu välja, vaid need muudatused kehtestatakse eraldi rakendusaktidega.

Komisjoni kolmandal istungil võeti vastu otsused muudatusettepanekute kohta ja ka menetlusotsused. Istungil osalesid komisjoni liikmed Marko Pomerants, Tiina Lokk-Tramberg Igor Gräzini asendusliikmena, Jüri Morozov, Kalle Jents, Priit Sibul Ken-Marti Vaheri asendusliikmena, Mihhail Korb, Peeter Võsa ja Valdo Randpere ning komisjoni nõunikud Linnar Liivamägi ja Raini Laide. Kohale oli kutsutud ka Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Susann Mikli. Nüüd ma käin läbi need muudatusettepanekud, mis sellel komisjoni istungil oma lahendi leidsid. Hakkan pihta tähtjaks esitatud muudatusettepanekutest.

Valdo Randpere oli esitanud kolm muudatusettepanekut. Oma esimese muudatusettepaneku, mis käsitles eelnõu pealkirja, võttis ta tagasi. Tema teised muudatusettepanekud, nr 10 ja 16, leidsid sisulise toetuse. Igor Gräzini esitatud kaks muudatusettepanekut, nr 2 ja 5, komisjoni toetust ei leidnud. Muudatusettepanek nr 2 näeb ette, et reguleeritaks ainult eri soost isikute suhteid. See ei läheks aga kooskõlla eelnõu üldise sooneutraalsuse kontseptsiooniga. Igor Gräzini teine muudatusettepanek puudutas lähisugulaste vahel kooselulepingu sõlmimise lubatavust. Ka see ei leidnud toetust. Põhjus oli, et see tekitaks juriidilise segaduse, sest lähisugulastevahelised suhted on reguleeritud ja kooselulepingu alusel toimivad kooselusuhted võiksid hakata neid regulatsioone katma. Väino Linde muudatusettepanek nr 3 ei leidnud toetust sama põhjendusega nagu Igor Gräzini esimene ettepanek,

et see ei ole kooskõlas eelnõu sooneutraalsuse kontseptsiooniga.

Nüüd ma võtan muudatusettepanekud läbi teemade kaupa. Üks läbiv muudatus, mis eelnõus tehti, oli perekonna mõiste sissetoomine. See puudutab muudatusettepanekuid nr 11, 13, 14 ja 21. See tähendab, et eelnõus hakati registreeritud elukaaslase mõiste asemel läbivalt kasutama perekonna mõistet. See muudatus tulenes just eelnõu kohta saadud tagasisidest, kus kurdeti, et eelnõu ei arvesta laste õigustega, kuna eelkõige oli reguleeritud registreeritud elukaaslaste omavahelisi suhteid. Küsiti, kuhu on jäänud laps. Selleks, et sellele tagasisidele reageerida, viidi eri paragrahvidesse sisse perekonna mõiste. Näiteks toon muudatusettepaneku nr 11, kus on kirjas, et registreeritud elukaaslased on vastastikku kohustatud oma töö ja varaga perekonda ülal pidama, mitte teineteist ülal pidama. Selle lõige 2 näeb ette, et ülalpidamine hõlmab tegevust ja varalisi panuseid, mis on perekonna elutingimuste kohaselt vajalikud ühise maja pidamise kulude katteks ning perekonna tava-
päraste ja erivajaduste rahuldamiseks. See hõlmab igal juhul ka lapsi.

Teine muudatuste plokk puudutas kohtumenetlusnormide väljajätmist. Need on muudatusettepanekud nr 7, 8 ja 20, kusjuures muudatusettepanekuga nr 7 muudeti § 4 sõnastust, muudatusettepanekuga nr 8 jäeti välja §-d 6 ja 7 ning muudatusettepanekuga nr 20 jäeti välja § 22. Väljajätmisest veel niipalju, et muudatusettepanekuga nr 17 jäeti välja ka § 17 ehk pärimisõiguse kajastamine eelnõus.

Järgmine muudatuste plokk puudutas abieluvararegistri seadust. Muudatusettepanekute kohaselt hakatakse abieluvararegistrit nimetama varasuhteregistriks. See tähendab, et abieluvararegistri seadust tuleb rakendusaktidega muuta, kuna kooselus kindlaks määratud varasuhet ei saa kanda abieluvararegistrisse, sest kooselu ei ole abielu.

Räägin veel üksikutest, aga olulistest muudatustest. Muudatusettepanek nr 4 tõi selguse, et õde ja vend ning poolõde ja poolvend ei saa omavahel kooselulepingut sõlmida. Mis puudutab välismaal sõlmitud abielude tunnustamist, siis eelnõu § 7 kirjutati ümber nii, et viidatakse rahvusvahelise eraõiguse seadusele, mis seda teemat käsitleb. Muudatusettepanek nr 12 tõi sisse ülalpidamise andmise järjekorra.

Sätetatakse, et ülalpidamist annab kõigepealt registreeritud elukaaslane, enne isiku sugulasi. Muudatusettepanek nr 15 täpsustas lapsendamist. Muudatusettepanek nr 23 määras kindlaks jõustumise aja: seadus jõustub 1. jaanuaril 2016 koos rakendusaktidega.

Toimus ka arutelu, kuidas minna edasi koos otsuse eelnõuga 704. Komisjonis lepidi kokku, et täpsustatakse Riigikogu juhatusel ja kooskõlas põhiseadusega, kuidas see sünkroniseerimine toimub. Selle täpsustuse tulemusena toimus täna kõigepealt hääletus rahvahääletuse üle ja nüüd me menetleme teisel lugemisel käesolevat eelnõu.

Komisjoni kolmandal istungil võeti vastu menetlusotsused. Oli ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 7. oktoobril ehk eile, nüüd on see tänasesse nihkunud (poolt 5 ja vastu 1). Teiseks oli ettepanek teine lugemine lõpetada (poolt 5 ja vastu 4). Kolmandaks tehti ettepanek saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, 9. oktoobril ehk homme (poolt 5 ja vastu 1). Tehti ka ettepanek panna eelnõu kolmandal lugemisel lõpphääletusele (poolt 5 ja vastu 1). Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Palun, Kaia Iva!

Kaia Iva

Aitäh! Selle eelnõu alusel ei ole lähisugulastel võimalik kooselulepingut sõlmida. Te olete põhjuseks toonud, et lähisugulaste varalised suhted on juba niigi reguleeritud. Kuid samamoodi on selle eelnõuga välistatud võimalus, et kooselulepingu sõlmiksid sellised isikud, kes bioloogiliselt on küll õde ja vend, aga kellel lapsendamise tõttu ei ole enam mitte mingisugust sugulussidet. Nad ei pruugi üldse teineteist tundagi ega tea teineteisest midagi. Mis põhjustel sellistelt isikutelt, kellel ei ole mitte mingit juriidilist ega varalist puutumust, võetakse võimalus kooselulepingut sõlmida? Miks neid diskrimineeritakse?

Neeme Suur

Aitäh! Neid ei diskrimineerita. Juhul, kui keegi on lapsendatud, siis tema kohta kehtivad kõik needsamad õigused ja kohustused, mis bioloogilise lapse kohta. Seega ei ole neil võimalik omavahel kooselulepingut sõlmida.

Esimees Eiki Nestor

Andrus Saare, palun!

Andrus Saare

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Meil kõigil või vähemalt enamikul meist on meeles, milliste lubaduste saatel sotsiaaldemokraadid valitsusse läksid. Üks neist oli senisest suurem kaasamine ja kodanike arvamusega arvestamine. Kooseluseaduse algatajate hulgas on 14 Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajat. Kas teised eelnõu algatajad ei ole teie arvamusega arvestanud, on teid tabanud mälukaotus või just sellist rahva kaasamist te silmas pidasite? Olete öelnud, et õiguskomisjon, mida te juhite, korraldas suvel paari kuu jooksul mitmeid nõupidamisi ja kohtumisi. Kas teie arvates on eelnõu algatajate ja komisjoni tegevuses olnud piisavalt kaasamist ja kodanike arvamusega arvestamist ning tagasiside on just selline, nagu te eeldasite? Kas te saadud info põhjal arvate, et nüüd võiks Eesti traditsioonilise peremudeli ajaloo prügikasti saata?

Neeme Suur

Aitäh! Mis puudutab Eesti traditsioonilise peremudeli prügikasti saatmist, siis ma ei ole teiega nõus. Ma arvan, et Eesti traditsioonilise peremudeli ei juutu mitte midagi. Ju ikkagi mahuvad traditsioonid ja tolerantsus üksteise kõrvale ära. Mis puudutab kaasamist, siis tõesti oli meil avalik seminar 47 osalejaga ja ka kõik arvamused avaldanud organisatsioonid kutsuti komisjoni istungile oma seisukohti avaldama. Keskustelu oli seal päris intensiivne ja elav ning ma usun, et ka valgustav ja hariv. Nendest seminaridest ja kohtumistest lähtudes tehti eelnõus ka otseseid muudatusi. Ma toon näiteks Tartu Ülikooli dotsendi Dagmar Kutsari ettekande, millest selgus, et Tartu Ülikool on spetsiaalselt uurinud laste arvamusi perekonna kohta, isa ja ema, bioloogilise ja mittebioloogilise vanema kohta. On uuritud näiteks ka lastekodulaste arvamusi lapsendamise kohta, sh seda, kuidas nad suhtusid lapsendamisse samasoolisse perre. Need olid kõik väga harivad ja valgustavad sõnavõttud ning nendest lähtudes tehti eelnõus muudatusi. Kuna see diskussioon on olnud ka avalikkuse ees väga intensiivne – ma tänan kõiki kodanikuühendusi, kes on väga jõuliselt ja hoolikalt aidanud

eelnõuga seonduvat avalikkuses kajastada –, siis ma usun küll, et nii avalikkus kui ka Riigikogu liikmed on olnud piisavalt informeeritud ja asjasse puutuvad organisatsioonid on saanud kaasa rääkida.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Neeme! Paragrahvi 1 lõige 2 sätestab, et kooselulepingu võivad sõlmida teovõimelised täisealised isikud.

Neeme Suur

Just!

Mihhail Stalnuhhin

Paragrahvi 5 punktis 2 on ette nähtud võimalus, et kooselulepingut ei tunnistata kehtetuks, kui on rikutud täisealisuse nõuet, kuid registreeritud elukaaslane kiidab täisealiseks saades kooselulepingu heaks. Tähendab, Eestist pärit mees toob Tai Kuningriigist 13-aastase tüdruku, kellel on võltsitud dokumendid, sõlmib kooselulepingu ja viie aasta pärast, kuigi ta on karistusseadustiku tähenduses pedofiil ja kurjategija, on ta vastutusest vabastatud. Kellele neid sätteid vaja on? Keda see seadus tegelikult kaitseb?

Neeme Suur

Aitäh! Paragrahvis 5 on sarnane regulatsioon nagu perekonnaseaduses. Võltsitud dokumendid, pedofiilia ja muud sellised asjad on Eestis karistatavad. Aga mis puudutab näiteks abielu või paralleelina kooselulepingut, siis juhul, kui kooseluleping on sõlmitud või abielu registreeritud valel alusel, aga selle negatiivne mõju on möödunud ning siis see avastatakse, kuid osapooled on kooselulepingu või abieluga nõus, siis võib karistada võltsitud dokumentide või pedofiilia pärast, aga kooselulepingut ega ka abielu ei hakata sellepärast tühistama. See on perekonnaseaduse põhimõte. Siin on mitmeid aspekte ja näiteid, kuidas perekonnasuhe alles jäetakse. Konkreetse näite puhul oleneb lõpptulemus ka sellest, kes on hageja ja kuidas ta hageb.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Jahiseaduse eelnõu menetlesid kaks valitsuse ja Riigikogu koosseisu seitse aastat. Avaliku teenistuse seaduse eelnõu menetlesid kolm Riigikogu koosseisu ja mitmed valitsused üle kaheksa aasta. Kooseluseaduse eelnõu esitati Riigikogu menetlusse s.a 17. aprillil. Esitajaks oli grupp Riigikogu liikmeid ja seda ei olnud eelnevalt läbi arutatud sihtrühmade ega ametkondadega. Ühegi erakonna programm ega valimiseelsed lubadused ei sisaldanud kooseluseaduse vastuvõtmist. Ka praeguses koalitsioonilepingus pole selle kohta sõnagi. Peale eelnõu esitamist on olnud suvi, st kolm kuud istungivaba aega. Rahvahääletuse ettepanek lükati tagasi. Eelnõu teine ja kolmas lugemine ning lõpphääletus on kavandatud ühele nädalale, mis on vastuolus Riigikogu juhatuse kinnitatud seaduseelnõu menetlemise hea praktika juhustega. Õelge, palun, kas ja kuidas on eelnõu selline menetlemine kooskõlas heade tavade ja demokraatlik ja avatud, tolerantne ja salliv –, sooviga kaasata ...

Esimees Eiki Nestor

Aeg!

Helir-Valdor Seeder

... ning otsida kokkulepet ja lahendusi.

Neeme Suur

Aitäh! Te väitsite, et see teema ei olnud läbi arutatud. Tegelikult oli see Justiitsministeeriumis käsitlusel juba alates 2008. aastast ja kohtumisi sihtgruppidega toimus aastatel 2011 ja 2012. Nii et arutelu kindlasti oli. Vahepeal koostati ministeeriumis analüüs ja eelnõu kontseptsioon. Seda, et ei olnud kellegagi läbi arutatud, kindlasti väita ei saa. Mis puudutab väidet, et kellegi valimisprogramm seda mõtet ei sisaldanud, siis Indrek Saar juba viitas sellele. Ma ei ole küll läbi vaadanud teiste erakondade programme, aga Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmis selline punkt oli. Mis puudutab lugemiste ühele nädalale kokkutoomist, siis, nagu te väga hästi aru saate, eelkõige tekib just esimese ja teise lugemise vahel küsimus, kui pikk aeg jääb Riigikogu liikmetele eelnõuga tutvumiseks ja oma parandusettepanekute esitamiseks. Eile väitis härra Reinsalu mitmel korral, et tegemist on pret-

sedenditu kiirustamisega. Absoluutselt mitte, see ei ole pretsedenditu. Mul on siin loetelu päris turbomenetlustest näiteks eelmisest aastast, kui muudatusettepanekute esitamiseks oli aega kas ainult mõned tunnid või päevad. Teise ja kolmanda lugemise vaheline paus on eelkõige tehniline paus. Kuna seaduseelnõu ei ole väga mahukas, nagu te näete, siis me usume, et Riigikogu tehniline toimikond tuleb selle kolmandaks lugemiseks ettevalmistamisega ilusasti toime.

Esimees Eiki Nestor

Siim Kiisler, palun!

Siim Kiisler

Aitäh! Hea ettekandja! Kuigi eelnõu algatajate esindaja kinnitas meile esimesel lugemisel vähemalt kaks korda, et see eelnõu ei anna samasoolistele paaridele õigust lapsendada, on ometi sellekohased sätted eelnõus kirjas. Ma küsin kooselulepingu sõlminud paari võimaluse kohta lapsendada kolmanda isiku laps. On öeldud, et see on võimalik juhul, kui selle välistamine oleks äärmiselt ebaõiglane. Mida see tähendab? Seletuskirjas on toodud ainult üks näide, millal on olukord äärmiselt ebaõiglane. Nimelt siis, kui kooselulepingu on sõlminud eri soost paar, kellel ei ole meditsiinilistel põhjustel võimalik lapsi saada. Ma ei ole küll väga hea spetsialist, aga mulle tundub, et see võib juhtuda ka samast soost paariga. Kas see juhtum läheb ka siia alla ja tähendab, et paar võib kolmanda isiku lapse lapsendada?

Neeme Suur

Aitäh! See on seesama küsimus, mille Marko Pomerants komisjonis esitas. Kõigepealt tuleb üldse öelda, et lapsendamine toimub kohtuotsuse alusel. Kohus vaeb ja kaalub kõiki asjaolusid kindlasti väga hoolikalt. See äärmine ebaõiglus on haruharv juhtum, mis nõuab kõikide ebasobivate asjaolude kokkulangemist. Me võiksime selliseks lugeda juhtu, kui kaks inimest on sõlminud kooselulepingu, aga nendest kumbki ei ole suuteline viljastama või last sünnitada, nad on mõlemad soojätkamisvõimetud. Sellisel puhul võiks tulla äärmine ebaõiglus kõne alla. Kui harukordne see näide võib olla, seda võime vaid aimata. Aga me peaksime siiski usaldama Eesti kohtusüsteemi,

küllap kohtunikud võtavad vastu parimad otsused.

Esimees Eiki Nestor

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Mul on kahju, et te minu eelmisele küsimusele vastates rääkisite hoopis millestki muust.

Neeme Suur

Ah nii!

Kaia Iva

Teie rääkisite sellest juhust, kui isikud on lapsendatud ja niimoodi saanud õeks ja vennaks. Minu küsimus oli vastupidise juhu kohta. Kui bioloogilised õde ja vend on lapsendamise tulemusel saanud eri perede lasteks, siis teie seadus välistab kooselulepingu sõlmimise. Aga me teame, et sellistel isikutel puudub igasugune juriidiline puutumus, nad ei pruugi teineteisest teadagi. Mis põhjusel on välistatud, et sellised isikud saaksid sõlmida näiteks kooselulepingu? Neid ju diskrimineeritakse.

Neeme Suur

Aitäh! See on selline küsimus, millega tõenäoliselt tuleb eelnõu rakendusakte välja töötades arvestada. Ka teiste eelnõude puhul on tegemist olnud kaheetapilise lähenemisega, kõigepealt on võetud vastu seaduse materiaalosa ehk n-ö tuumik ja siis on tulnud järele rakendusaktidega. Ma ei välista, et nende etappide käigus ka see eelnõu ise mingil moel kohendamist leiab. Kindlasti ei saa seda välistada, juhul kui siin on probleem. Mina näen probleemi bioloogilise suguluse olemasolu korral, kuigi ma hästi ei tea, kuidas selle kontrollimine peaks toimuma. Aga kindlasti saab selle teemaga tegelda.

Esimees Eiki Nestor

Priit Sibul, palun!

Priit Sibul

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Mul on küsimus kooseluseaduse § 9 lõike 5 kohta, mis räägib elukaaslaste ülalpidamiskohustusest. Ma olen seda seadust üsna põhjalikult uurinud ja mulle näib, et sellest abikaa-

sade ülalpidamiskohustusest peale lahutust saab suurim erinevus perekonnaseaduse ja kooseluseaduse vahel. Mis põhjusel te peate mõistlikuks, et abielu puhul eeldatakse abikaasadelt ülalpidamiskohustust ka pärast abielu lõppemist, aga kooseluseaduse puhul seda ei tehta? See viitab justkui sellele, et kooselu ongi rohkem projektipõhine asi, millel pole pikaajagset või eluaegset eesmärki.

Neeme Suur

Aitäh! Kindlasti ei peaks kooselu olema projektipõhine ja me väga loodame, et ka abielu ei ole projektipõhine. Kui me vaatame abielulahutuste hulka, siis teinekord võib selline tunne küll jääda. Aga tõesti on siin erinevus sees. Abielu puhul nähakse ette, et ka pärast lahutust võib üks endistest abikaasadest puuduse korral nõuda mitte ainult oma lastele, vaid ka iseendale elatist. Kooselulepingu puhul saavad pooled selles eelnevalt kokku leppida, aga see ei kaasne eelduslikult lepingu sõlmimisega. Siin on tõesti erinevus ja see tähendab lihtsalt seda, et kooselulepingu sõlmijatel – juhul kui nad on eri soost – on võimalus minna kooselust edasi abiellu. Kui nad on samast soost, lepivad nad lepingu sõlmimise ajal kokku, et nad on valmis teineteist toetama ka siis, kui kooseluleping lõpeb. See ei viita kooselulepingu lühemale kestusele, sest selline punkt on ka perekonnaseaduses abielu kohta.

Esimees Eiki Nestor

Andrus Saare, palun!

Andrus Saare

Aitäh! Hea komisjoni esimees! Kui see eelnõu oli siin esimesel lugemisel, siis käis diskussioon selle üle, kas tegemist on 51 häält nõudva eelnõuga või mitte. 51 häält siit saalist selle eelnõu poolt suure tõenäosusega ei ole, aga eesmärk pühitseb abinõu ja eelnõu esitajad on nüüd teinud kõik juriidilised käigud selleks, et see eelnõu 51 poolthäält ei vajaks, kuigi mitmed Eesti tippjuristid on andnud oma hinnangu ja on hoopis vastupidisel seisukohal. Hea komisjoni esimees, mida sina arvad? Kuidas selline seadusparagrahvidega manipuleerimine ja enamuse arvamusega mittearvestamine mõjub rahva õiglustundele kõige laiemas mõttes? Kas selline ühe osapoole arvamuse eiramine tõesti annab ühiskonnale juurde sallivust

ja austust oma riigi vastu, millele eelnõu propageerijad hüüdlausestes on üles kutsunud?

Neeme Suur

Aitäh! Ma tõesti loodan, et eelnõu soodustab sallivuse levimist Eesti ühiskonnas. Mis puudutab 51 häält nõudvate sätete väljajätmist, siis kõigepealt ütlen, et juristid on siin tõesti erinevatel seisukohtadel. Ka need muudatusettepanekud valmistas komisjon ette koostöös Justiitsministeeriumi juristidega. Siinjuures on tuginetud Riigikohtu üldkogu 8. juuni 2009. aasta lahendile asjas nr 3-4-1-7-08, selle punktile nr 30. Samuti on tuginetud põhiseaduse kommenteeritud väljaandele, kommentaaridele § 104 kohta, lõige 2 ja punkt 14. Nii Riigikohtu lahend kui ka põhiseaduse kommentaarid ütlevad selgelt, et konstitutsioonilised normid peaksid sisalduma konstitutsioonilistes seadustes.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Hea ettekandja! Minu küsimus lähtub kahe seiga koosmõjust: § 15 käsitleb lapsendamist ja vaatleme lähemalt ka "Pealtnägijas" käsitletud kaasust. See saade oli homopaaride beebibuumist. Üks homopaar kõneles, kuidas nad kalli raha eest otsid omale lapsed. Meil on vereloovutus tasuta, meil on organidoonorlus rangelt vabatahtlik ja tasuta. Kas naise keha rentimine haudekonteineriks peaks olema tasuta? Või kui selle eest maksti raha, siis kas see on inimkaubandus?

Neeme Suur

Aitäh! See küsimus puudutas surrogaatemaadust, mis on Eesti Vabariigis keelatud. Kui lapsevanem tuleb Eesti riiki koos oma lapsega, siis ei esitata talle küsimust, kes lapse ema on, kas see, kes lapse sünnitas või keegi teine. Sellist vahetegemist laste vahel kindlasti olla ei saa. Mis puudutab surrogaatemaadust, siis see on väga paljude probleemide ja küsimuste allikas. Tõenäoliselt tuleb ka Eestis selle teemaga intensiivselt tegelda. Aga praegu on seis selline, et Eestis on surrogaatemaadus keelatud. Ma loodan, et see nii ka jääb.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Selles seaduseelnõus ei kutsu ainult § 26 esile mingeid küsimusi, sest see on selge ja ühene. Kõik ülejäänud aga ... Meie reglemendi tõttu saab kahjuks esitada ainult kaks küsimust. Konkreetne küsimus on § 8 kohta. Abielu ei või sõlmida isik, kellel on abielu sõlmimise ajal kehtiv kooseluleping. Kuidas seda kontrollida, kui abielu sõlmival isikul on kooseluleping mingis teises riigis? Kuidas notar selle asjaga tegelema hakkab? See oli minu küsimus, aga ma ütlen veel kord, et siin paneb iga formuleering mõtlema. Näiteks on § 1 lõikes 3 juttu piiratud teovõimega täisealisest isikust. Siin on selline lause: "Kui isikule on määratud eestkostja, eeldatakse, et isik ei saa aru kooselulepingu õiguslikest tagajärgedest ..." Nõustaksin sellega, kui siia oleks pandud punkt, aga see läheb edasi: "... välja arvatud juhul ...". Milleks üldse panna seadusesse sätteid, mis iseennast välistavad?

Neeme Suur

Alustan tagantpoolt. Need sätted, mis iseennast välistavad, tulenevad üldise perekonnaõiguse põhimõtetest. Need ütlevad, et kui perekonnasidemed on loodud kas abielu- või kooselulepingut sõlmides, siis hiljem, kui need tingimused, mis oleksid võinud lepingu sõlmimist takistada, on kadunud, ja kui isikud seda ise ei taha, siis neid sidemeid lõhkuma ei hakata. See on üldine perekonnaõiguslik põhimõte, mis kehtib ka selle punkti puhul. Mis puudutab selle kontrollimist, kas isikul on mõnes teises riigis sõlmitud kooseluleping, siis ka teistes riikides kantakse nii abielud kui ka kooselud registritesse. Kui isikul võib teises riigis olla sarnane leping, siis notar kindlasti küsib selle kohta informatsiooni.

Esimees Eiki Nestor

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Austatud esimees! Austatud ettekandja! Nagu arvata oli, on selle seaduse mõte muutunud. Varem olid härra Randperelgi silmad pisarais, kui ta rääkis, kuidas ta võitles nende perekon-

dade eest, mida oli üle 170 000. Nüüd me räägime hoopis teise retoorikaga. Aga minu küsimus on § 1 ja § 20 kohta, kooselulepingu sõlmimise ja lõppemise kohta. Paragrahvi 1 punkt 1: "Koselulepingu võivad sõlmida kaks füüsilist isikut, kellest vähemalt ühe elukoht on Eestis." Mitmes riigis on näiteid, et selle teemaga seoses on tekkinud inimkaubandus või elamislubade äri kolmandatest riikidest pärit inimeste jaoks. Mind huvitab aga see, kuidas kooselulepingut lõpetatakse. Kas piisab ühe inimese kohalolust või peavad mõlemad olema notariaallepingu lõpetamise juures?

Neeme Suur

Lõpetamise juures mõlemad olema ei pea, nad võivad esitada notariaalselt tõestatud avalduse, selleks et oma kooselulepingut lõpetada. See oli üks muudatustest, et kui mõlema isiku kohalviibimine lepingu lõpetamise juures ei ole mingil põhjusel otstarbekas, siis on seda võimalik teha notariaalselt tõestatud avalduse alusel.

Esimees Eiki Nestor

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Mul on ka küsimus kooselulepingu lõpetamise kohta. Siin on toodud ära lepingu lõpetamine kokkuleppel, aga mis saab siis, kui kokkulepet ei saavutata? See on selles seaduses täiesti reguleerimata. Mis saab siis, kui teine pool ei ole nõus ei notariaalselt ega lihtkirjalikult nõusolekut andes kooselupartnerist loobuma? Kuidas on võimalik kooselu siis lõpetada?

Neeme Suur

Aitäh! Sellisel juhul peavad kooselupartnerid või peab see, kes soovib kooselu lõpetada, pöörduma kohtusse. Kuna tegemist on kohtumenetlusliku normiga, siis muudatusettepanek nägi ette, et seda siin eelnõus sees ei ole, see peaks sisalduma tsiviilkohtumenetluse seadustikus. See küsimus tuleb lahendada rakendussätete abil.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder. Palun esitage küsimus ühe minuti jooksul!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Esitatud eelnõu juriidiline kvaliteet ei kannata minu arvates kriitikat. Ühtegi rakendusakti pole. Vastustes viitate olematutele rakendusaktidele. Selles olukorras on Riigikogu liikmel suhteliselt mõttetu sisulisi küsimusi esitada. Seepärast küsin ma teie käest ikkagi veel kord menetluse kohta. Vastuseks minu esimesele küsimusele ütlesite, et Justiitsministeerium tegeleb eelnõuga juba aastast 2011 või 2012. Nüüd te sätestate, et 2016. aastal seadus jõustub ja siis on olemas ka kõik rakendusaktid. Kui Justiitsministeerium ei ole kolme aastaga suutnud välja töötada ühtegi rakendusakti, mis annab teile kindlustunde, et nüüd ühe aastaga töötatakse välja kõik aktid? Või on need aktid olemas ja te neid lihtsalt ei avalda?

Neeme Suur

Aitäh! Akte olemas ei ole, olemas on Justiitsministeeriumi spetsialisti koostatud ülevaade võimalikest muudatustest ja pakutud ka võimalik sõnastus, aga selle rakendusaktideks vormimine on ikka pikem tegevus. See asjalu, et rakendusaktid tulevad hiljem, on suhteliselt loogiline. Enne, kui siin saalis ei ole saanud heakskiitu eelnõu põhimõtted ehk tema tuumikosa ehk materiaalosa, kui juriidilises keeles öelda, ei ole mõtet tõtata ümber tegema abieluvararegistri seadust jne. See on tee, mida mööda on Riigikogu ka varem käinud, st on võetud vastu seaduse materiaalosa ja hiljem tulnud järele rakendusaktidega, mis täpsustavad seaduse elluviimist. Kuna tegemist on küsimustega, millest otseselt sõltub seaduse ellurakendamine, siis kõigepealt on antud aasta aega, selleks et rakendusaktidega välja tulla, ja teiseks on seaduse jõustumine ka tingimuslikult rakendusaktide olemasoluga seotud. Seadus saab jõustuda vaid rakendusaktide olemasolu korral.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ma sain aru, et te nõustute minuga, et surrogaatemadus on väga paljude probleemide allikas. Te ütlesite nii. Ma sain aru, et te kindnitate ka seda, et surrogaatemadus Eestis on keelatud ja surrogaatemadus raha eest on inim-

kaubitsemine. Samas ütleb § 15 lõige 4, et elukaaslane võib lapsendada kolmanda isiku lapse. Kui nüüd lähtuda sellest "Pealtnägija" klipist ja teades, kui suur rahvusvaheline probleem on naistevastane vägivald ja inimkaubandus, kas te ei arva, et § 15 võimaldab meil õhutada rahvusvahelist inimkaubandust ning naise keha ekspluateerimist?

Neeme Suur

Aitäh! Üldiselt ei arva. Ma loodan väga, et surrogaatemaduse kasutamise juhtumid on harvad. See on hästi lai teema terves maailmas. Ma ei oska öelda, kas see peaks terves maailmas olema absoluutselt keelatud. Kui seda kasutatakse eetilistel ja meditsiinilistel eesmärkidel, siis ma ei saa nii väita. Ma saan väita ainult seda, et Eestis on surrogaatemadus keelatud ja juhul, kui Eestisse tuleb mõni selline laps, siis teda sellel alusel ei diskrimineerita. Meie lapsed on kõik meie lapsed.

Esimees Eiki Nestor

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma küsin siiski üle. Seda kooseluseadust üritatakse praegu hästi kiiresti teha. Esitati küsimus, kuidas lepingut lõpetada, kui üks osapool soovib lahku minna, aga teine ei ole nõus. Selgus, et siis peab kohtusse minema, aga kohtupraktika ja õigusaktid puuduvad. Kas te ei tunne, et te päris tõsiselt püüate selle asjaga liiga kiirustada, kuigi see kõik ei ole siiski veel tänaseks valmis?

Neeme Suur

Aitäh! Nagu ma juba ütlesin, see "kõik valmis" on päris suur töö. Eelnõu loob praegu põhimõttelise seisukoha, millega seadusandja on oma tahet väljendanud. See seadus kehtestatakse, tema jõustumine toimub sellel hetkel, kui ollakse selleks valmis, ehk koos rakendusaktidega. See on Riigikogu töös üks võimalik praktika. Täna ja 2016. aasta 1. jaanuari vahele jääb täiesti piisav aeg selleks, et kõik rakendusaktid valmis teha. Selleks on kindlasti vaja ka koostööd Vabariigi Valitsusega ja ministeeriumidega. Seda me saame teha sellisel juhul, kui põhimõtteline otsus ehk selle seaduse tuum on vastu võetud.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Hea ettekandja! Tuntud Eesti advokaadid on seisukohal, et see seaduseelnõu on põhiseadusega vastuolus. Ma olen üsna veendunud, et kui see eelnõu saab seaduseks, pööratakse sellega Riigikohtu poole ja lõpplahendus ilmselt tulebki Riigikohtust. Millisel seisukohal teie olete, kas te näete siin vastuolu põhiseadusega või ei?

Neeme Suur

Aitäh! Põhiseaduse osas on olnud tõesti mitmesuguseid arvamusi. Tuginedes õiguskantsleri arvamusele, võib öelda, et põhiseadusest lähtudes tulekski just selle seadusega tegelda. Kui selle seadusega pööratakse Riigikohtu poole, siis kindlasti langetab Riigikohtus oma parima teadmise põhjal hea otsuse.

Esimees Eiki Nestor

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Millist lisaväärtust annab kooseluseadus heteropaaridele, kes seni abiellunud ei ole? Mille poolest erineb kooselu abielust?

Neeme Suur

Aitäh! Kõigepealt erineb ta selle poolest, et ta ei ole abielu ehk kooselulepingu sõlmimise tingimused on teistsugused. Kui abiellutakse kas kirikus, perekonnaseisubüroos või notari juures, siis kooselulepingut saab sõlmida ainult notari juures. Perekonnaseisutoimingute seadus näeb näiteks ette viiteaja: kui inimene läheb abielu sõlmima, siis tema avaldust ei rahuldata enne kuu aja möödumist avalduse esitamisest. Nii lahutamise kui ka abiellumise puhul on kindlasti viiteaeg. Kooselulepingu sõlmimisel sellist viiteaega ei ole. Ma vihjan sellele, et kooseluleping on pisut lihtsam ja kiirem võimalus oma kooselamine ametlikuks ja avalikuks teha. See annab kooselus elavale paarile baasturvalisuse, aga see ei ole abielu.

Esimees Eiki Nestor

Siim Kiisler.

Siim Kiisler

Aitäh! Hea ettekandja! Ma olen teiega väga nõus, et see seadus saab reaalselt jõustuda alles siis, kui ollakse selleks valmis ehk kõik rakendusaktid on olemas. Praegu on ju nii palju ebaselget, et kõigi asjade kohta ei oska küsidagi. Näiteks on täiesti arusaamatu, kas kooselulepingu sõlminud inimesed võiksid võtta ka ühise perekonnanime. See seadus ei ütle selle kohta mitte midagi ja nimeseaduse põhjal nad seda kindlasti teha ei saaks. Praegune jõustumistähtaeg, tingimusel, et kõik rakendusaktid valmivad ja saavad vastu võetud, on 1. jaanuar 2016. Mis te arvate, kas seda tähtaega on võimalik tulevikus muuta, näiteks järgmisel Riigikogu koosseisul? Meil oli hiljaaegu pretsedent emapensioni puhul, kui seadus oli vastu võetud ja jõustumine lihtsalt lükati edasi. Kas näiteks uus koosseis võib otsustada, et seadus jõustub pärast rahvahääletuse positiivset tulemust?

Neeme Suur

Aitäh! Mis puudutab seaduse jõustumist koos rakendusaktidega, siis tegelikult ei ole meil veel olnud arutelu selle üle, mida tähendab see "kõik rakendusaktid". See tähendab, et kui me näiteks hakkame arutama, kas kooselupartnerid võiksid esitada ühise tuludeklaratsiooni, ja selline otsus langetatakse, siis tuleb selle kohta rakendusakt. Kui me hakkame arutama seda, kas võlaõigusseaduse kohaselt võiksid kooselupartnerid olla nimetatud ka nende omaste hulgas, kellel on õigus saada informatsiooni ja võtta vastu otsuseid, kui patsient ise seda teha ei saa, ja selline otsus võetakse vastu, siis on seegi üks rakendussätetest. See tähendab, et rakendusaktide hulk on praegu piiramata. Teatud hulk rakendusakte peavad ilmtingimata olemas olema, kas või seesama kohtusse pöördumise õigus ja kohtumenetlusnormid selle juures, mis tuleb kohtumenetluseadustesse sisse viia, sest ilma nendeta ei ole inimestele tagatud õiguskaitse. Mis puudutab seaduse võimalikku muutmist enne tema jõustumist, siis, jah, see on võimalik. Seda on enne juhtunud ja seda ei saa välistada ka selle eelnõu puhul.

Esimees Eiki Nestor

Priit Sibul, palun!

Priit Sibul

Aitäh! Austatud eelnõu tutvustaja! Mul on küsimus § 7 lõike 2 kohta. Numeratsioon on vist küll muutunud, aga praegu räägin ma § 7 lõikest 2. Kui alguses algatajad rääkisid ka välismaal abiellunute või abielu registreerinute abielu Eestis seadustamisest, siis nüüd on alles jäänud ainult registreeritud kooselu. Kelle initsiatiivil see muudatus siia sisse tuli ja miks? Kas algatajad ise loobusid abielu mõistest? Teiseks, milliseid selliseid olulisi muudatusi selles eelnõus veel on? Mingi hetk andis näiteks Inglismaa suursaatkond teada, et nemad hakkavad Eestis samasooliste abielusid registreerima. Kas te teate, on see juba alanud või mis neil seal toimub?

Neeme Suur

Aitäh! Ma Inglismaa suursaatkonna toimingu kohta ei tea praegu mitte midagi ütelda. Mis puudutab § 7 lõiget 2 ehk välismaal registreeritud kooselu kehtivaks lugemist, siis tõesti, esialgu oli siin kirjas, et Eestis loetakse kehtivaks välismaal sõlmitud kooselu või abielu, ja nüüd on siin viide rahvusvahelise eraõiguse seadusele. See seadus kehtib Eestis alates 2002. aastast. Selles määratakse täpselt kindlaks, mil viisil Eesti tunnustab või ei tunnista kehtivaks välisriikides sõlmitud eraõiguslikke suhteid. Meil ei ole vaja midagi uut välja mõelda. See muudatus tuli korrakahest allikast, komisjonilt ja Valdo Randperelt, ja mõlemad ettepanekud said arvesse võetud.

Esimees Eiki Nestor

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh! Hea ettekandja! Te ütlesite, et üks põhiline erinevus on abielu ja kooselu registreerimise kiirus, st saad ruttu kõigile teatada, et oled kooselus. Tänapäeval on Facebook kõige kiirem vahend, kui teie arvates on kõige tähtsam asi teavitamine. Minu küsimus on aga järgmine. Te tegite suve lõpus ühe arutelu ja seal tõi ministeeriumi esindaja välja fakti, millega te algul küll nõus ei olnud, aga pärast pidite paratamatult nõustuma. Te pidite nõustuma sellega, et ainult neljas Euroopa riigis on vastu võetud analoogne seadus, kus on käsitletud erisooliste kooselu registreerimist. Miks meil Eestis seda erisooliste kooselu registreeri-

mist ikkagi nii väga vaja on, kui abielu institutsioon on olemas?

Neeme Suur

Aitäh! See küsimus iseenesest ei ole väga fundamentaalne. Kui me räägime, kuidas eri riikides on midagi käsitletud, siis võib öelda, et samasooliste abielu on mingil viisil käsitletud 20 riigis, sh samasooliste abielu viies riigis, samasooliste kooselu registreerimist 14 riigis ja sooneutraalne seadus on seejuures neljas riigis (Belgias, Prantsusmaal, Luksemburgis ja Hollandis). Kõik see kokku moodustab turvapaketi, mida Euroopa riigid kehtestavad oma kodanike heaks. Ma loodan, et ka Eesti nii teeb.

Esimees Eiki Nestor

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Selgitage mulle, kuidas see asi hakkab koolis välja nägema. On ühiskonnaõpetuse tund ning tuleks rääkida emast ja isast. Kellest edaspidi räägitakse? Kuidas see laps peaks käituma ja kuidas peaks teiste lastega käituma? Mida peaksin oma lastele seletama mina, kes ma olen selle muudatuse vastu, ja mida peaks rääkima õpetaja? Äkki teete meile väikese tunni.

Neeme Suur

Aitäh! Kõigepealt, koolid peaksid õpetama lapsi nägema maailma sellisena, nagu see on. Koolis antav õpetus ei tohiks olla ideoloogiliselt kallutatud. Ka lastekaitse seadus räägib sellest, et õpetus ei tohi olla ideoloogiliselt kallutatud. Ma väga loodan, et laps saab koolis teada, mis asi on poliitika, aga ma ei taha, et koolis tehakse mingi erakonna kihutustööd. Ma väga loodan, et laps saab koolis teada, mis asi on religioon, aga ma ei taha, et koolis tehakse kuulutustööd. Ma väga tahan, et laps saab koolis teada, mis asi on perekond ja millised on inimestevahelised suhted, aga siinjuures peab kool jääma neutraalseks. Õpetaja peaks olema suuteline seletama, mitte sajatama. Ma loodan, et nii käituvad ka lastevanemad.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Kokk, palun!

Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea Neeme! Mul on sulle ainult üks küsimus. Kindlasti on see väga oluline teema, mida me juba teist päeva Riigikogus arutame. Aga nagu ma olen aru saanud, enamikule Riigikogu liikmetest on see jäänud küllaltki segaseks ja kõik ei ole viitsinud isegi eelnõu läbi lugeda. Veel rohkem on see teema ärevust tekitanud kogu Eesti ühiskonnas. Kas sa oskad öelda, miks sellega nii hirmus kiire on? Võib-olla oleks õigem, kui me ikkagi püüaksime selgitada kogu seda olukorda ja muudatuse vajadust ning võtaksime otsuse vastu siis, kui ühiskond on selleks valmis?

Neeme Suur

Aitäh! Eks ühiskonna valmisolek kasvabki teatud otsustega. Kui neid otsuseid ei tehta, siis ei ole meil ka alust loota, et ühiskonna valmisolek kasvab. See otsus aitab kindlasti ühiskonna arengule kaasa nii tolerantsuse, sallivuse, hoolivuse kui ka sidususe mõttes.

Esimees Eiki Nestor

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Selleks, et selgitada põhjust, miks see eelnõu enam ei räägi kooseluosaliste kohtulikust kaitsest, pärast esimest lugemist ei räägi see enam isegi kooseluosaliste õigusest pöörduda kohtusse, viitasid sa ühele Riigikohtu otsusele, mis ütleb, et konstitutsioonilised sätted peavad olema konstitutsioonilistes seadustes.

Neeme Suur

Just!

Väino Linde

Õige. Aga sa tead ju hästi, et tegelikult see kohtuotsus ei räägi mitte niisugustest asjaoludest ja olukordadest, mida käsitleb täna arutatav eelnõu, need asjaolud on hoopis teistsugused. Mind huvitab, millest lähtuvalt, kas hirmu tõttu või mingil muul põhjusel, te võtsite pärast esimest lugemist eelnõust välja ka osapoolte õiguse pärida teineteise vara. Mis selle taga oli?

Neeme Suur

Aitäh! Pärimisõiguse väljavõtmise taga oli soov muuta eelnõu selgemaks ja paremaks. Pärimisõiguse säte peaks sisalduma pärimisseaduses ja see tuleks sinna sisse kirjutada. Täpselt selline see põhjendus oligi. Seega, see säte läheb sellest eelnõust välja ja pärimisseadusesse sisse.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Kuna oli ju juttu sellest, et sellel huvigrupil ehk samasoolistel inimestel, kes koos elavad, võiks olla mingi reguleeritav partnerlussuhe. Mingi selline termin käis diskussioonist läbi. Väga paljudes riikides saavad need inimesed täiesti legaalselt abielluda. Meie oleme nagu kahe asja vahel ja ühiskonna suhtumine on läinud väga valuliseks. Kas komisjonil ei oleks olnud järsku mõistlik kaaluda varianti, et oleks partnerlussuhte ära reguleerinud ja kaugemas perspektiivis oleksime liikunud siiski täieliku abielu poole, mis ühiskonna arenedes ju ilmselt oleks võimalik? Praegu me pakume neile inimestele nagu variandi teha mingit poolikut asja, mis tegelikult ei ole täisabielu ja hästi tugevalt lõhestab ühiskonda. Kas komisjonis sellisest variandist üldse räägiti või ei tulnud jutukski, et ka abieluni jõudmine oleks ühel hetkel mõistlik?

Neeme Suur

Aitäh! Ei, komisjonis ei tulnud abielu lubamise variant üldse jutuks. Praegu on ikkagi mindud seda teed, et tegemist on kooselulepinguga reguleeritud partnerlussuhtega, kusjuures siin on selline lisa, et kooseluleping kantakse registrisse, millega ta muutub kolmandatele isikutele nähtavaks. See on see variant, mis on praegu Eesti jaoks välja töötatud.

Esimees Eiki Nestor

Toomas Tõniste, palun!

Toomas Tõniste

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Kas ma saan õigesti aru, et me oleme siin praegu vastu võtmas seadust, mis on juriidiliselt täielik praak ja kust on välja võetud hulgaliselt iga-

suguseid detaile, et, jumala eest, ei oleks vaja 51 häält, sest siis see eelnõu seaduseks ei saa? Me loodame, et ametnikud teevad tublisti tööd ning parandavad meie praagi ära ja teevad rakendussätteid õigeks ajaks valmis. Kas see on uue koalitsiooni mingi uus arusaam seadusloomest?

Neeme Suur

Aitäh! Kõigepealt ei ole ma nõus sellega, et see eelnõu on praak. Kui keegi ütleb, et see eelnõu on napp, siis sellega võiks mingil moel nõus olla. Pigem peaks ütleva, et see eelnõu on kompaktne ja kirja pandud täpselt probleemipüstituse fookuses ehk ta sätestab kõige põhilisema, selleks et kooselusuhet reguleerida. See lähenemine, et kõigepealt võetakse vastu eelnõu tuumik ehk tema põhiosa ning siis kehtestatakse rakendusaktid ja rakendussätted sinna juurde, ei ole ei esmas- ega erakordne, vaid see on üks võimalikest viisidest, kuidas Eesti seadusruumi kohendada.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Kokk, palun!

Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea ettekandja! Sinu vastu-seid kuulates tekkis mul üks küsimus. Ma sain aru, et kui see seadus praegu vastu võetakse, siis selle juures ei ole rakendussätteid ega -akte. Kui neid aga ei ole, siis ei saa seadust ellu viia. Mind huvitab, kas see seadus ka mõne kehtiva seadusega vastuollu läheb. Kuidas selle koha pealt on?

Neeme Suur

Aitäh! Minule teadaolevalt ei lähe ta kehtivate seadustega vastuollu. Ta näeb küll ette muudatusi kehtivates seadustes. Näiteks, nagu ma rääkisin, kui praegu on olemas abieluvararegistri seadus, siis eelnõuga nähakse ette, et selle nimetust ja ka seadust ennast muudetakse niimoodi, et tekiks varasuhteregister ja varasuhteregistri seadus, kuhu pannakse kirja punktid kooselus tekkivate varasuhete kohta.

Esimees Eiki Nestor

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma olen põhimõtteliselt sinuga nõus, et kohtumenetlust käsitlevad seadussätted peavad olema kohtumenetluse seadustikus ja sätted, mis räägivad sellest, kuidas pärimisõigust teostatakse, peavad olema pärimisseaduses. Küll aga peavad kooselu osapooled saama seadust lugedes kas või viite abil teada, et neil on õigus pöörduda kohtusse ja pärimisseaduse alusel vara pärida. Niisugune säte peab olema selles seaduses, muidu on minu arusaamist mööda kindlasti tegemist halva õigusloome tavaga. Oled sa sellega nõus?

Neeme Suur

Aitäh! Nagu ma ka ütlesin, juhul kui rakendusakte välja töötades selgub, et selles seaduses peab mingi mõte ilmtingimata olema, kas või viitena, et midagi tehakse teise seaduse alusel, siis on võimalik see viide siia seadusesse sisse panna, muutes sõnastust.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Algu-ses oli ju selle seaduse sügavam mõte kaitsta ka vabas kooselus elavaid mehi ja naisi, reguleerida ka neid suhteid, kui inimesed ei ole abielu registreerinud. Imelik, et see huvigrupp – kui mu mälu mind ei peta, siis Eestis on ligi 170 000 sinna kuuluvat inimest – on praegu täiesti tasa, neid see seadus väga ei huvita. Kas komisjonis on andmeid, kui paljud vabaabielupaarid peaksid nüüd hakkama tormama notari juurde registreerima oma vaba kooselu, et mitte abielluda? Kas mingisugused laste õigusi ja üldist peretraditsiooni kaitsvad organisatsioonid olid nende hulgas, kes teie komisjonis käisid? Mis nüüd saab nendest vabaabielus olevatest meestest ja naistest?

Neeme Suur

Aitäh! Vabaabielus olevale mehele ja naisele tekib lisavõimalus, kuidas oma kooselu registreerida. Kuna see ei ole kohustus, vaid see on võimalus, siis me ei oska ennustada, kui paljud neist tõttavad seda võimalust kasutama. Kuna registreeritud või korraldatud kooselu, nähtavaks tehtud kooselu, on igal juhul parem

kui registreerimata kooselu, siis ma loodan, et nii mõnedki seda teevad. Rääkides organisatsioonidest, kes nendel diskussioonidel osalesid, pean mainima sellist huvitavat asja, et näiteks Lastekaitse Liit arvab, et kooselu vormistamine tuleb igal juhul lastele kasuks, ja Eesti Seksuaaltervise Liidu esindajad ehk nais-tearstid leiavad, et registreerimine tuleb kindlasti kasuks perekondade turvatundele. Aga teiselt poolt on selliseid arvamusi, et see kahjustab abielu institutsiooni. Ma kipun kalduma sinnapoole, et kui on olemas alternatiivne võimalus kooselu registreerida, siis annab see perekondadele turvatunnet juurde.

Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Austatud ettekandja! Ma olen algusest peale selle seaduse vastu olnud ja olen tema vastu ka edaspidi, aga ma pean rääkima ühest probleemist. Homoseksuaalse orientatsiooniga inimesed, kes tahavad koos elada, on minu kaaskodanikud ja väga paljud neist on minu sõbrad. Seetõttu häirib mind üks asjaolu, millele juhtisid tähelepanu kolleegid Kokk ja Linde. See seadus ei anna homoseksuaalsetele paaridele ja kooslustele tegelikult ju mingisugust turvatunnet ega absoluutselt mitte midagi. Rakendusosa ei ole, rakendada midagi ei saa ega ole teada, millal see rakendusosa tuleb või ei tulegi. Kas sulle ei ole jäänud muljet, et me oma homoseksuaalseid kaaskodanikke teataval määral petame? Me võtame vastu seaduse, mis ei anna neile mitte midagi. Jah, sümboolne võit kindlasti on, psühholoogiline ka võib-olla, aga juriidiliselt on tulemus null. Rakendusosa ju ei ole.

Neeme Suur

Aitäh! Nagu te näete, seaduse jõustumine on lükatud 1. jaanuarilt 2015 edasi 1. jaanuarile 2016. Nii et asjast väga huvitatud sihtgrupid peavad tõesti veel aasta ootama. See, et praegu rakendusakte ei ole, ei tähenda, et seaduse jõustudes neid olemas ei ole. Vastupidi, see seadus annab kõige põhilisema õiguse, nimelt õiguse minna notari juurde ja sõlmida kooseluleping. Kui seadus ei paku selle juures täit kaitset, näiteks ei kirjelda, kuidas probleemide korral kohtusse pöörduda, siis see on

otseselt inimeste õiguste rikkumine. See on absoluutselt õige. See tähendabki, et kui seadus jõustub aastal 2016, siis peavad seal juures olema rakendusaktid, mis võimaldavad sellel seadusel tegelikult rakenduda. Täpselt nii see ette nähtud ongi.

Esimees Eiki Nestor

Ken-Marti Vaher, palun!

Ken-Marti Vaher

Suur aitäh! Lugupeetud ettekandja! Selle seaduseelnõu algatajate esindajad rääkisid eelkõige kevadel, siis, kui see eelnõu üle anti, sellest, mida juba mitmed küsijad on puudutanud, et see eelnõu on välja töötatud suure hulga, peaaegu 200 000 inimese kaitseks, kes elavad mitteabielulistes suhetes. Täna on välja tulnud, et see on olnud üks väga-väga suur bluff. Nende inimestega see eelnõu tegelikult ei tegele. Ütle, palun, õiguskomisjoni esimehena, mis hinnangu sa ise annaksid sellisele eelnõu esitamisele ja üldse retoorikale, kui ühe suure inimeste hulgaga manipuleerides peidetakse eelnõu tegelikku sisu. Millise hinnangu sina piisavalt erapooletu komisjoni esimehena, nagu sa peaksid olema, sellisele käitumisele annad?

Neeme Suur

Aitäh! Ma lihtsalt ei nõustu sinu hinnanguga, mis puudutas bluffi. Kui me vaatame seaduse potentsiaalset sihtgruppi, siis see seadus oma olemasoluga annab vaid võimaluse oma kooselu vormistada. Kas inimesed seda kasutavad või ei, see on nende oma vaba tahte avaldus. Täpselt nii ongi, et meil on *circa* 177 000 eri soost inimest, kes elavad vabas kooselus. Neil on edaspidi võimalus kooselulepingu sõlmimise varianti kasutada. Teisalt annab see seadus ka samast soost paaridele võimaluse seda varianti kasutada. Me toetume nii nendest 177 000 inimesest kui ka samast soost paaride arvust rääkides viimase rahvaloenduse andmetele, millest ilmses, et eri soost inimesi, kes elavad vabas kooselus, on 177 000, ja samast soost inimesi, kes elavad vabas kooselus, on *circa* 400. Selline on suurusjärgude vahe. Ma ei taha nõustuda, et see seadus on bluff, see on potentsiaalne võimalus mõlemale sihtgrupile. Kui paljud neist inimestest seda

kasutavad, me praegu kahjuks ei tea, seda me näeme peale 1. jaanuari 2016.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Üldiselt mulle ei meeldi, et Riigikogu algatatakse järsku selliseid arutelusid, millest pole valimiste eel juttu olnud. Ma pean vabandust paluma, Sotsiaaldemokraatlik Erakond oli ainuke erakond, kes sellest teemast rääkis, aga ilmselt selle tõttu sai ta valimistel ka kõige vähem mandaate. (Naer saalis.) Aga miks ei võiks enne kevadisi Riigikogu valimisi, milleni on aega alla viie kuu, sotsiaaldemokraadid ja Reformierakond, võib-olla ka Keskerakond, kui me leiame konsensuse, panna selle oma programmi sisse? Nii saadaks rahvalt mandaat, see oleks legitiimne ja saaks selle küsimusega edasi minna. Aga praegu tehakse seda nagu salaja. Keegi pole ju enne rääkinud, et selle teemaga hakatakse parlamendikoosseisu lõpuperioodil tegelema. Mis sa sellest arvad?

Neeme Suur

Aitäh! Kui vaadata avalikku debatti, siis tõenäoliselt on see eelnõu küll kõige viimane, mille kohta võiks öelda, et seda on salaja menetletud. Avalikkuse ees on toimunud väga laialdane arvamustevahetus. Mina küll ei saa seda nimetada salaja tegutsemiseks. Legitiimsuse sellele seadusele annab see koosseis siin. Kuidas erakonnad selle oma programmiga seostavad, on nende küsimus. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmis oli selline punkt sees.

Esimees Eiki Nestor

Palun, Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ühe koha pealt isegi nõustun sinuga. Kooselu vormistamine tuleb igal juhul lastele kasuks. Aga praegu on see võimalus ju olemas, selleks võimaluseks on abielu vormistamine. Kooselu vormistamine on edaspidi tegelikult niisama keeruline protseduur kui praegu abielu vormistamine. Ei pea ju alati tegema mingit suurt kräud sinna juurde, saab ka lihtsamalt. Mina

küll ei tea kedagi, kes teaks kedagi, kes kuuks eri soost paari ja tahaks kasutada seda kooselu registreerimist. Ma ei kujuta ette, kuidas mees ütleb naisele, et ta ei abiellu temaga, aga nad võivad kooselu registreerida, või et naine ootaks just seda, et mees teeks abielu ettepaneku asemel kooseluettepaneku. Äkki sina tead selliseid inimesi?

Neeme Suur

Aitäh! Ma võin öelda vaid seda, et tõenäoliselt on kooseluseadus olnud minu kohtumistel inimestega üks kõige sagedasemaid jutu teemasid, millest olen rääkinud nii naiste kui ka meestega, nii abielus olevate inimestega kui ka vabas kooselus elavate inimestega. Suhtumisi on mitmesuguseid. Mis puudutab vabas kooselus elavaid naisi, siis tihtilugu on neil lootus, et nende meespartnerid teevad midagigi selleks, et nende suhe muutuks kindlamaks. Milline tulemus olema saab, kui paljud hakkavad seda registreerimise varianti kasutama, seda me tõesti ei oska ennustada. Me oleme näinud, et kui näiteks Rootsis muutus abieluse suhtumine neutraalsemaks ja loodi ka kooselu registreerimise võimalus, siis abielude hulk suurenes. Kui perekonnas juba tekib see diskussioon, kas peaks midagi tegema, kui sel teemal arutletakse ja naine teeb ettepaneku sõlmida siis vähemalt kooseluleping, aga kui mees selle peale pead raputab ja ütleb, et parem ikka abielu ära registreerida, siis on see ju kõigile meelepärane tulemus.

Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Mehed! Mul on niisugune küsimus, mis puudutab natukene protseduuri. Meenutan ESM-i lepingut. Itaalia käib nüüd majanduslikult alla, Kreeka on kriisis jne. ESM-i eelnõu teise ja kolmanda lugemise vahel oli 50 minutit. Ma olen krooniline vähemuses olija. Ausalt öeldes oli 50 minutit absoluutselt ebapiisav aeg selleks, et isegi korralikku vastulauset kirjutada. Nüüd on niimoodi, et teise ja kolmanda lugemise vahel on üks päev. Ma küsin sinu kui õiguskomisjoni esimehe käest. Anna andeks, aga kas parlamendis hakkabki nii olema, et seadusi rammitakse läbi? Kas siis ei oleks

otstarbekas teine ja kolmas lugemine üldse likvideerida, sest need kaotavad mõtte?

Neeme Suur

Aitäh! Teist ja kolmandat lugemist ära kaotada ei ole kindlasti otstarbekas. Nagu sa ka ise mäletad, me oleme õiguskomisjonis juhtudel, kui meil on olnud tegemist üüratu pikkade eelnõudega, näiteks toon korrakaitseaduse eelnõu, teise ja kolmanda lugemise vahel parandanud komakohti. See on tõesti võimalus, mis teise ja kolmanda lugemise vahel on. Kõnesolev eelnõu ei ole kindlasti oma mahult ja keerukuselt võrreldav nende eelnõudega, mis nõuavad teise ja kolmanda lugemise vahel hoolikat tehnilist töötlemist. Ma olen kindel, et meie tehniline toimkond jõuab eelnõu kolmanda lugemise teksti ilusasti õigel ajal Riigikogu liikmetele kättesaadavaks teha.

Esimees Eiki Nestor

Ken-Marti Vaher, palun!

Ken-Marti Vaher

Täna! Lugupeetud ettekandja! Ma küsin eelmise küsimuse jätkuks. Sa väga kenasti valid sõnu ja kasutasid eelkõige väljendit, et see eelnõu loob võimalusi. Mina aga viitasin pigem eelnõu algatajate mõne esindaja väga kirglikule jutule, et see eelnõu pakub kaitset nendele ligi 180 000-le erisoolises suhtes elavale inimesele. Minu küsimus sulle ongi, kas me räägime selle eelnõu puhul tõesti kaitse pakkumisest erisoolises suhtes elavatele, abielus mitteolevatele paaridele või sa valid jätkuvalt sõnu ja räägid võimalusest. See eelnõu toodi aprillis meie ette just nimelt väga tugeva rõhuasetusega kaitsele, sellele, et see peamiselt kaitseb neid 200 000 inimest ...

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Küsimus on selge. Aeg on läbi.

Neeme Suur

Aitäh! Ma sain küsimusest aru. Ei pea taganema ei kaitsest ega selle võimalusest. Kaitset pakutaksegi lisavõimaluse kaudu, täpselt nii see ongi. Kui mul on rohkem võimalusi oma probleeme lahendada, siis on mul rohkem valikuid, ma olen oma valikutes vabam ja seeläbi on minu õigused paremini tagatud. Need, kes räägivad sellest, et eelnõu pakub kaitset, on

kindlasti õigel teel, ja need, kes räägivad, et eelnõu annab võimaluse, on ka kindlasti õigel teel. Aga fakt on see, et eelnõu ei paku automaatset kaitset. See tähendab, et kui ta jõustub, siis inimesed peavad siiski oma tahet avaldama ja lepingu sõlmima. Selles suhtes on IRL-i algatus, et võiks faktilise kooselu tuua Eesti perekonnaõigusesse, teistsuguse iseloomuga. See pakub kohe automaatset kaitset kõikidele inimestele, kes elavad vabas kooselus. Selles mõttes on kooseluseadus kindlasti erinev, ta eeldab kahe täiskasvanud inimese tahteavaldust.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbi-rääkimised. Valdo Randpere, palun! Kolm minutit lisaaega.

Valdo Randpere

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Ütlen ka mõne sõna selle eelnõu kohta. Kõigepealt vastus kõigile neile, kes muretsevad, et ei tea, kas on olemas ka mõni heteroseksuaalne paar, kes tahab seda seadust kasutada. Mina tean ühte, kes ootab pikisilmi, et seadus vastu võetaks ja saaks oma kooselu registreerida.

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt on perekond riigi kaitse all. Põhiseadus ei defineeri perekonda, vaid kehtestab üldise õiguspõhimõtte, mis on seejuures absoluutne. Seega on riigi kaitse all nii need perekonnad, mis põhinevad abielul, kui ka need, mis rajanevad vabal kooselul. Samas ütleb põhiseadus, et kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

Eestis abiellutakse järjest vähem. Enamik lapsi sünnib väljaspool abielu. See on tegelikkus. Samal ajal puudub mitteabielulistest suhetest tekkivate varaliste õiguste ja kohustuste kompleksne õiguslik regulatsioon. Kõige lihtsam näide: te võite olla 20 aastat oma armastatuga vabaabielus olnud, aga te ei muutunud teineteise pärijateks, teil ei teki ühisvara. Kooseluseaduse eelnõu eesmärk on täita see lünk seadustes ning pakkuda põhiseaduses lubatud kaitset ka sellistele perekondadele, mis ei baseeru abielul. Diskussioon kooseluseaduse eelnõu üle on aga kõige vähem puuduta-

nud just seda temaatikat. Probleemiks on saanud asjaolu, et eelnõu on sooneutraalne. Minu arvates on see müsteerium. Miks? Samast soost paarid eksisteerivad meie hulgas juba praegu, kooseluseaduse eelnõu ei tekita neid juurde ega vähenda nende arvu. Nemad ei ole kuidagi kaasa aidanud sellele, et järjest suurem arv heteroseksuaalseid eestlasi ei soovi abieluda, üle poole abieludest lahutatakse ja üle poole lastest sünnib väljaspool abielu. Samasoolistele inimestele võimaluse andmine oma kooselu registreerida ei muuda seda olukorda mitte kummalegi poole, nn traditsiooniliste pereväärtuste statistika ei muutu sellest ei paremaks ega halvemaks. Seetõttu on pereväärtuste vastandamine selle eelnõuga minu arvates mitte ainult vale, vaid ka variserlik.

Vastastel oleks ausam otse välja öelda, et nad võitlevad nende poolt defineeritud normaalsuse eest, mis on nende arvates ainuõige, ning erinevused ei ole sallitavad. Seda, kui riik on defineerinud n-ö normaalsust isikliku elu valdkonnas, üksikindiviidi tasandil, olen ma ajaloos näinud ennegi. Sellised defineerimised on tagantjärele vaadates asjaomastele riikidele enamasti igavese häbi, mitte rahulduse allikas. Ma ei hakka rääkima Hitleri Saksamaast, see on liiga tuntud teema. Aga kas te teate, et veel 50 aastat tagasi kehtis Rootsis sundsteriliseerimise seadus? Üle 60 000 inimese, peamiselt naised, steriliseeriti nende vaimupuude tõttu. Ka Soomes oli sarnane seadus, mis kehtis aastani 1969. Üle 50 000 inimese, ka peamiselt naised, steriliseeriti Soomes, neist *circa* 7500 rassihügieenilistel ja üle 3000 sotsiaalsetel põhjustel. Kas keegi teist usub, et nendes ühiskondades ollakse tänapäeval selle üle uhked? Ei olda. Rootsi kohta, mida ma tunnen paremini kui Soomet, võin kinnitada, et see on rootslaste arvates tõeline rahvuslik häbiplekk. Õppigem oma naabrite vigadest ja ärgem korrakem neid riigi sekkumise teel inimeste sügavalt eraelulistesse otsustesse!

Debatt kooseluseaduse ümber on toonud avalikkuse ette paljude inimeste isiklikud lood, tihti väga avameelsed ja liigutavad. Võib-olla kõige liigutavam neist oli Risto Kübara lugu. Minu lugu ei ole kaugeltki nii tõsine ja põhjapanev, aga siiski, ka minul on oma lugu olemas. See ei ole seotud homoseksuaalsusega, küll aga sellega, et ma tean, mida tähendab olla teistsugune, ma tean, mida tähendab olla

selle tõttu kiusatud. Algul olin kiusatud, aga kui jõud kiusajatest üle hakkas käima, siis olin ise kiusaja. Kasvasin üles teadmisega, et erinevus on karistatav ja kiusamine aktsepteeritav. 30 aastat tagasi põgenesin Nõukogude Liidust Rootsi. Sattusin ühiskonda, mille sõbralikkus ja osavõtlikkus mind esialgu täiesti šokeerisid. Meil oli suur mure: NSV Liit otsustas meid oma tavadele truuks jäädes kiusata sellega, et ei lubanud meie toona üheaastasel tütrele meiega Rootsis ühineda. Saime oma võitluses tütre eest abi suurelt osalt Rootsi ühiskonnalt, kes tuli appi neile täiesti võõrastele inimestele, lihtsalt sellepärast, et me vajasime abi. See oli minu muutumise algus. Tulemus on see, et täna ma häbenen oma minevikku, ma ei taha enam kunagi kedagi kiusata, ma ei tahaks ka ise enam kiusatud saada, aga see ei sõltu ainult minust. Küll võin ma olla eeskujuks kõigile lastevanematele, nii traditsioonilistele kui ka ebatraditsioonilistele, selle poolest, et olen oma lastele esmase ja kõige olulisema väärtushinnanguna õpetanud, et nad ei kiusaks kedagi, ja kui nad näevad, et teised seda teevad, astugu vahele. Ma aktsepteerin seda, kui mu lapsed saavad koolis halbu hindeid, aga ma ei aktsepteerin seda, kui nad kedagi kiusavad. Lapsevanemana saan ma mõjutada ainult oma lapsi, poliitikuna saan ma kaasa aidata sellele, et kõik Eesti lapsed elaksid ühiskonnas, kus erinevust ei karistata ja vähemusi ei diskrimineerita.

Lõpetuseks. Vaadates maailmas ringi, ei ole keeruline tõdeda, et mida rikkam on üks riik, seda tolerantsem ta on. Minu arvates on aga küsimärk see, mis on selle asjaolu puhul muna ja mis kana, kas rikkus annab inimlikkuse või annab tolerantus ühele riigile paremad eeldused rikkaks saada. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Laine Randjärv, palun! Kaheksa minutit.

Laine Randjärv

Head kolleegid! Järjest rohkem paistab, et praegu ühiskonnas toimuva diskussiooni peateema pole mitte niivõrd kooseluseadus ise, vaid hoopiski küsimus, kellel on õigus siin meie väikeses riigis end täisväärtusliku ühiskonnaliikmena tunda ja kellel pole seda õigust mitte. Nimetatud seaduseelnõu ümber toimuv on ühiskonnas esile toonud inimestevahelise

terava väärtushinnangute konflikti, seaduseelnõust on saanud meie ühiskonna tervise indikaator. Kahjuks on see sünnitanud hulgaliselt vihakõnet, vihkamist, alandusi ja mõistmatust. Hinnangute andmisel on toetunud eelkõige stereotüüpsetele hoiakutele, mitte reaalsele kogemustele. Peale ebatsensuursete väljaütlumiste kooseluseaduse eelnõu kontekstis kõlab refräänina sajatus traditsioonilise peremudeli ehk abielu kadumisest kohe, kui kooseluseadus vastu võetakse. Tahangi rääkida täna suhetest, traditsioonidest, hoiakutest, nende muutumisest ja avaralt mõtlemisest.

Alates seaduseelnõu esitamisest olen peale sadade poolt- ja vastuargumentidega meilide saanud isiklike ähvardusi kirikuga seotud isikutelt, kes kõnelevad kõigi kristlaste nimel ja on võtnud endale volituse eelnõu vastu võideldes suisa jumalat ennast esindada. Jumalakartlikkusele kutsuva loosungi taga paljastub aga rahvamassidele saadetav saatuslik sõnum: mitte kõiki ei armasta jumal võrdselt. "Ei ebanormaalsusele!" kõlab üleskutse. Kas need teistsugused tuleks kividega surnuks pilduda või tuleriidale viia?

Täna kutsutakse üles põlgama seksuaalvähemusi. Milliseid vähemusi põlatakse homme? Vägisi tuleb meelde Tammsaare. "Tõe ja õiguse" kolmandas köites on ta kirjutanud: "... sest kusagil peab ometi inimene leiduma, kes kaitseb tõde ja õigust jumala endagi ees." Kõlavad sõnavõtted absoluutselt kõigi nimel, ükskõik kelle suu kaudu, on väga kaheldavad, sest alati on keegi, kes mõtleb teisiti, allumata pimedale vahkvihale, ähvardustele või planeeritud suunistele. Tõele au andes on mul õnn tunda EELK esindajaid, kes avaramalt mõelda suudavad ning seetõttu ei omista ma kirjeldatud kirikumaaile tervikuna. Seaduseelnõu vastalised kaitsevad oma retoorikas väidetavalt traditsioonilist peremudelit. Aga kas mudeli sees ka inimest tähele pannakse? Kas mõistetakse, et igaühel on oma elu elades ja valikuid tehes talle sobilik õigus – muidugi juhul, kui kellelegi oma eluviisiga kurja ei tehta – ja igaühel on õigus olla kaitstud nii inimese kui ka seaduse poolt?

Mida näitavad aga abielu kohta meie teadlaste tehtud uuringud? Tuginen oma sõnavõttus Eesti teadlaste (Anijalg, Ainsaar, Tiit ja Pettai) uurimustele. Aastatel 1947–1991 registreeriti aastas 12 000 abielu. Pärast taasiseseisvumist

hakkas see arv kiiresti vähenema ja viimase kümne aasta jooksul on abielusid registreeritud poole vähem, 6000 ringis. Samal ajal on tõusnud traditsiooniliste abielude lahutamise protsent kõrgeimaks – kuni 69%.

Mida veel on traditsioonilise peremudeli kohta teada sellist, millest rääkida ei armastata? Aastas kannatab perevägivalla all 44 000 naist. Neist 6000 saab raskeid ja eluohtlikke vigastusi. Iga päev kannatab 252 naist füüsilise ja 33 seksuaalse vägivalla all. Kaks kolmandikku neist juhtumitest toimuvad naiste kodus. Paha lugu on see, et kahjuks ei pea paika müüt, et vägivaldsed on vaid asotsiaalsed või alkohoolikud, tegelikult on vägivaldseid mehi kõikides ühiskonnakihtides, ütleb Iris Pettai uuring. Soome sotsioloogide andmetel järgib iga kolmas vägivaldses peres üles kasvanud mees oma isa vägivaldset käitumismalli. Vägivalla all kannatavad ka mehed. Iga päev langeb Eestis perevägivalla ohvriks umbes 22 meest. See on 9% juhtudest, mil mehed üldse vägivalla all kannatavad.

Seaduseelnõu oponendid tegelevad ühe kooseluvormi kriitikaga, vürtsitades oma juttu luuludega sellest, et kooseluseadust vastu võttes hakatakse edaspidi lapsi heterote eest ära napsama ja, kujutage ette, isegi ostma. Küllap on silmas peetud kunstlikku viljastamist. Remargi korras tuleb öelda, et kunstlikku viljastamist kasutavad tervislikel põhjustel järjest enam ka traditsioonilised heteropered. Tihti kõlab eelnevale lisaks hirmutav argument, et ebatraditsioonilises peres üleskasvava lapse maailmapilt on vääristunud. Selle peale küsin, kas selline traditsiooniline perekonnamudel, kus vägivald on igapäevane asi, on hea eeskuju. Kas pere, kus maadeldakse alkoholiprobleemidega, on lastele hea ja turvaline sirgumispai?

Ühiskond muutub, sellega koos muutuvad ka inimeste väärtushinnangud. Sajandeid tagasi tähendas traditsiooniline peremudel seda, et laste vanemad leppisid laste sündides kokku, kes kellega abiellub. Oli muidugi juhtumeid, et üksikud isepäised noored seda kokkulepet hiljem eirasid, sest mõni püüdis ebatraditsiooniliselt armastuse sunnil peret luua. Toona oli abiellumise üks eesmärk maade ja varade liitmine, jõukuse suurendamine, armastus oli tagaplaanil, vähemalt ühiskondlikes väärtus-

hinnangutes. Kas lugupeetud oponendid ei tahaks ka seda tava tagasi?

Teine näide väärtuste ja hoiakute muutuste kohta poliitmaastikul. 1868. aastal, mil Eestis oli juba rahvuslik ärkamisaeg, käis äge poliitiline võitlus Ameerika Ühendriikide Kongressis, kus vaieldi orjuse kaotamise üle. Oli palju rahulolematust ja kirgi, saalis kõlasid hõiked: "Kui me nüüd laseme orjad vabaks, kas siis järgmisena anname ka naistele valimisõiguse?" Orjuse kaotamise teema lõhestas toona Ameerika Ühendriikide ühiskonda kõvasti. Praegu ei kujuta me ette, et oleksime nende poolel, kes nõudsid orjuse jätkumist.

Näide inimõiguste ja väärkuse kohta maailmakuulsas heategevusorganisatsioonis Rotary, mis on asutatud aastal 1905. Naised said kohtu otsusega alles 1989. aastal õiguse kuuluda Rotary klubidesse ja tegelda heategevusega. See heategevusorganisatsioon pole millestki ilma jäänud seetõttu, et naised sinna kuuluvad, pigem on ta võitnud. Peaks ehk naised padjakuubidesse tagasi suruma?

Eelkirjeldatud olukordadest on aastakümneid või -sadu kümne küünega kinni hoitud ja karjutud, et neid ideaale muutes või arendades läheb maailm hukka. *Sic transit gloria mundi* – kes seda kuulnud poleks? Eile pahandas siit puldist üks kõneleja: "Aeg ei muutu ju isenesest, meie muudame aega. Osa meist tahab sundida muutma ka arusaamu, ideaale ja tõekspidamisi." Loomulikult tahab! Paljud tänapäevased normid on kunagi olnud tabud. Kui neid muuta poleks tahetud, siis ei istuks täna selles saalis mitte ühtegi naist. Samas, nimetatud kõneleja erakonnakaaslane, toonane Res Publica juht iseloomustas 2004. aasta oktoobris oma erakonna liikmeid lootustandvate sõnadega: "Need on inimesed, kes nagu mina usuvad, et riigi eesmärk peab olema igaühe isiklike, poliitiliste ja muude valikute avardamine." Suurepärase plaan! Kuhu on täna küll kadunud usk ja soov avardada igaühe isiklike valikuid?

Austatud kuulajad! Ma olen igasuguse pere mudeli poolt, seda eeldusel, et see on armastav ja turvaline nii partneritele kui ka lastele. Olen veendunud, et traditsiooniline abielu kindlustab enamasti perekonna turvatunnet, kuid eelnevalt toodud näidetele tuginedes tuleb kahjuks tunnistada, et alati ei pruugi see olla absoluutne garant. Seepärast tahan ma avaldada

toetust erinevatele kooselamise vormidele ning korraldada elu meie riigis selliselt, et seadused annaksid kõigile kindlustunnet ka õiguslikes tegevustes. Selle eelnõuga ei saa panna kedagi armastama või vihkama, lapsi tegema või neid ostma, seksima ega seksist loobuma, see eelnõu räägib hoopis muust. Palun lugege see tähelepanelikult läbi!

Lubage mul lõpetada Platoni umbes 2300 aastat tagasi lausunud sõnadega: "Me võime kergesti andestada lapsele, kes kardab pimedust; tõeline tragöödia on aga mehed (täna kontekstis: täiskasvanud inimesed), kes kardavad valgust." Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun! Kaheksa minutit.

Mihhail Stalnuhhin

Härta juhataja! Eelkõneleja lõpetas Platoni niga, mina alustan Peeter Suurega. Üks tema ukaas kõlas niiviisi: "Keelata bojaaridel duumas kõnesid lehe pealt lugeda, et iga inimese, et iga mehe rumalus näha oleks!" Ma ei tulnud siia rääkima mitte masside nimel, mitte tuhandete inimeste nimel. Ma lihtsalt selgitan teile, miks mina isiklikult hääletan selle seaduse vastu. Neid põhjusi on kõigest neli, neli väikest põhjust.

Esimene põhjus on see, et ma olen Riigikogu liige. Riigikogu liikmena pean ma jälgi, et menetletavate seaduste lõpptulemus oleks kvaliteetne. Kuidas saab nimetada kvaliteetseks seda seaduseelnõu? Ma ei hakka kõike üle kordama, aega on vähe. Aga § 1 ja § 5 välistavad teineteist. On kahtlus, et see avab tee pedofiilidele. Õnnetu teovõimetu isik, kellega sõlmitakse kooseluleping ja kes pärast võib kõigest ilma jääda – see kõik tuleneb sellest tekstist. Riigikogu liikmena ei saa ma seda toetada.

Teine põhjus on see, et ma olen lapsevanem. Mul on muidugi juba täiskasvanud poisid, täna on ühel neist 30. sünnipäev. Ma loodan siiski, et ma näen veel ka lapselapsi. Ma ei taha, et nendega juhtuks umbes selline lugu, nagu ma hiljuti uudistes nägin. Ühes Saksamaa linnas üks tüdruk keeldus seksuaalkasvatuse ja tolerantsuse tundides osalemisest, sest tema pere moraaliga ei läinud kokku, et peres on kaks isa või kaks ema ja tunnis õpetatakse

15-aastaseid lapsi õigesti seksima. Üksikasjad on liiga nõmedad, et seda kõike siin üle rääkida. Peale seda karistati tema vanemaid. Kord läks isa vanglasse, kord ema. Rahvas läks tänavatele protesteerima. Aga kõik sellised olukorrad saavad alguse esimesest sammust. Vaat see seadus, mida me praegu siin arutame, on üks selline esimene samm. Selles seaduses räägitakse kahe inimese kooselust ja lepingust, aga juttu ei ole mitte mehest ja naisest või isast ja emast, vaid füüsilistest isikutest. See on esimene samm sellise olukorra suunas, kus hakatakse teisiti mõtlemaid inimesi ahistama. See toimub kindlasti, sest see toimub nii terves maailmas. See on täiesti kindel.

Kolmas põhjus: ma olen usklik. Vaat selline ma olen, usklik Riigikogu liige ja lapsevanem. Minu kabinetis laual on nagu teilgi üks kiri, millele on alla kirjutanud Eesti kirikuisad. Minu arvates on see eriti väärtuslik kiri, sest see on esimene kord, kui kahe õigeusu kiriku juhid (ma tuletan meelde, et Eestis on kaks registreeritud õigeusu kirikut ja kaks metropoliiti, Stefanus ja Kornelius) on ühele kirjale alla kirjutanud ja nende allkirjad seisavad kõrvuti. Jah, meie, usklikud, oleme vähemus siin Eestis. Me oleme muuseas kõige ateistlikum riik euroliidus, usklikke on siin kõigest 27%, nagu väidab Eurostat. Aga kui te tahate olla solidaarsed ja sallivad, siis arvestage ka nendega, kes on usklikud. Meid on palju rohkem kui neid, keda te praegu püüate siin esile tõsta. Nii et ma olen usklik, Riigikogu liige ja lapsevanem.

On veel neljas põhjus ja just see paneb mu hääle praegu värisema. Ma püüan muidugi teile naeratada, sest teist päeva järjest olen ma siin kuulnud sõnu, mida ma siin saalis pole ealeski kuulnud. Ma ei kuulnud neid siis, kui ma tahtsin paljudega teist, mõnega isegi IX Riigikogus, rääkida sallivusest. Ma olen tahtnud teiega rääkida solidaarsusest. Ma olen tahtnud teiega rääkida sidususest ja tolerantsusest. Kuhu need mõisted jäävad, kui me hakkame rääkima vähemusrühvustest? Vaat mina olen vähemusrühvusest usklik Riigikogu liige ja lapsevanem. Öelge mulle, miks ma peaksin seda seadust toetama! Te tahate, et meie oleksime solidaarsed ja tolerantsed. Kuhu kaob see solidaarsus, kui teile tõsiselt räägitakse, et vene gümnaasiumi reform tapab kogu haridussüsteemi? Kolm aastat hiljem tehakse kontroll.

No ei paranda see eesti keele oskamist! Aga sellest me rääkisime teile juba ammu. Me rääkisime teile, et eesti keelt on vaja õpetada eesti keele tunnis, mitte füüsika- või matemaatika-tunnis. See reform on idiootsus, see on tühi raha raiskamine. Miks meid mitte kunagi ei kuulata? Miks see niiviisi käib? Riigis elavatest inimestest 30%, juhtus niiviisi, räägivad teises keeles. Nad on lojaalsed, nad on tolerantsed, nad on seaduskuulekad, nad maksavad makse. Miks nende puhul keegi ei räägi sidususest ja solidaarsusest?

Nii et, lugupeetud kolleegid, need on võibolla minu elu tähtsaimad osad: ma olen lapsevanem, usklik ja Riigikogu liige ning ma kuulun vähemusrühvusesse. Iga faktor ütleb mulle ei. Sellepärast ja kuulates seda, mida ümber ringi inimesed räägivad, mitte uskudes neid lugusid, mida kopeerpaberiga paljundatakse ja saadetakse meiliga laiali, teades, milline on reaalne olukord, ütlen ma teile: ärge tehke seda ust lahti, oodake natikese ja uurige tõsiselt rahva arvamust. Kui siin jääb kõlama see, mida eile öeldi, et enamus ei tohi otsustada vähemuse saatust, siis me valmistame ise endale põrgu ette. Tehke paus, ärge tehke seda, mida peab pärast väga tõsiselt kahetsema! Ma arvan, et me hakkame seda sammu väga tõsiselt kahetsema või hakkavad kahetsema meie lapsed või lapselapsed. See on tõsi! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Barbi Pilvre, palun!

Barbi Pilvre

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Eesti on sel nädalal märgilise valiku ees. Valik tehakse küsimuses, missugusesse kultuuriruumi me kuulume, kas läänelikku Euroopa kultuuriruumi või mingisugusesse teise kultuuriruumi, kus asuvad näiteks Kuuba, Kasahstan, Valgevene ja enamik Aafrika riike. Eelnõu 650 on seega ajaloolise tähendusega. Kuhu Eesti kuulub? Aastal 2004 Euroopa Liitu astudes valisime tegelikult ka kultuuripaketi, me valisime inimõiguste, vähemustega arvestamise, läänelike humanistlike väärtuste paketi. Sellesse paketti kuulub ka samasooliste kooselu õigulik regulatsioon.

Euroopas on samasooliste abielu lubatud kümnes riigis. Kooselu on tsiviilpartnerlusena seadustatud veel 17 riigis. Euroopas on seega

kokku 27 riiki, kus see regulatsioon olemas on. Nende riikide hulka kuuluvad näiteks Saksa- maa, Austria, Soome, Prantsusmaa, Hispaania, Suurbritannia. Nende hulgas on teatavasti ka katoliiklikud maad, kus kirikul on tugev riiklik positsioon. Regulatsioon puudub Euroopa Liidu maadest seni Lätis, Leedus, Poolas ja ka Eestis. Riikides, kus samasooliste kooselu on reguleeritud, pole perekonnaga teatavasti juhtunud mitte midagi. Enamik paare on endiselt heteroseksuaalsed ja sünnivad lapsed. Homoseksuaalsete inimeste osakaal populatsioonis pole nendes riikides kasvanud. Iive on paljudes nendes riikides suurem kui Eestis.

Olen veendunud, et Eesti riik on nii tugev, et me võime endale lubada ka vähemusgruppide õiguste kaitset. Enamuse õigused selle seadusega ei vähene, kellelki ei võeta midagi ära. Jälgides ühiskonnas tekkinud silmakirjalikku mürglit kooseluseaduse ümber, jääb tõesti vahel mulje, et Riigikogul on kavas keelata heteroseksuaalsed suhted või sundida inimesi oma seksuaalset orientatsiooni muutma. Midagi sellist ju teoksil ei ole. Kellelki ei võeta midagi ära, kedagi ei sunnita oma orientatsiooni muutma. Traditsiooniline Eesti pere ei ole ohus.

Eesti on küps, et kaitsta iga oma kodaniku õigusi ja huvisid. Kui jutt on pereväärtustest, siis Eesti pere on tõesti ohus, aga pigem ohustavad Eesti peret alkoholism, perevägivald ja väärtuskriis, mille tagajärg on lagunevad pered, mahajäetud lapsed ja üksikvanemad. Sihtasutus Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks võiks tegelda nende tõsiste teemadega, kuidas päästa Eesti pere näiteks perevägivald või alkoholismi destruktiivsete tagajärgede eest. Homoseksuaalsete liitude registreerimine või kooselu reguleerimine ei mõjuta kuidagi neid tõelisi ohtusid, mis meie peretraditsioone varitsevad. Seega ei ohusta kooseluseadus Eesti peret.

Täna me räägime palju ühiskonna lõhenemisest. Terviklik ühiskond austab iga oma kodaniku õigusi ja vabadusi. Meil on diskrimineerimine rahvuse, soo ja seksuaalse orientatsiooni alusel põhiseadusest lähtuvalt keelatud. Minu arvates on kooseluseadus igal juhul ühiskonda integreeriv, mitte lõhestav seadus. See seob, mitte ei lammuta Eesti ühiskonda. Lisaks annab ta tunnistust sellest, et me elame 21. sajandil. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Toomas Tõniste, palun!

Toomas Tõniste

Hea juhataja! Head kolleegid! Täna soovib üks osa Riigikogu liikmetest öelda, et suurem osa Eesti rahvast on kas rumalad, mõtlevad valesti või, mis kõige hullem, on kõigele lisaks veel ka homofoobid. Aga võib mõelda ka teistpidi, on ka teine võimalus: need inimesed on hoopis targemad ja kaugelenägelikumad ning hindavad pereväärtusi rohkem, kui tehakse meile eeskujuks toodavates teistes Euroopa kultuuriruumi kuuluvates riikides.

Mulle jääb tõesti arusaamatuks, kuidas selline Eesti rahva traditsioone ja kultuurilisi tõekspidamisi muutev eelnõu on jõudnud valimiste lähedal nii kaugele, et see tahetakse juba homme siin saalis seadusena vastu võtta. Ei olnud see teema ju ühegi erakonna programmis, järelikult puudub selleks ka rahva mandaat.

Väga paljud siin saalis on korduvalt rõhutanud, et võim ei tohi rahvast kaugeneda, me peame arvestama rahva arvamusega. Kus te nüüd olete? Täna räägite millegipärast teist juttu! Rääkimata sellest, et te ei toetanud selles küsimuses rahvahääletuse korraldamist, te võtsite eelnõust välja ka kohut puudutavad lõigud, et jumala eest ei peaks siin saalis tegema hääletust, mis nõuab 51 rahvasaadiku häält, vaid see eelnõu ikka läbi läheks. Ka ei mõista ma sotside fraktsiooni muret, et pärast mõnda aega kestnud kooselu võib elukaaslane saada riigikogulase Volvo kaasomanikuks. Sellega põhjendati ju IRL-i perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõule vastu hääletamist.

Liigagi tihti kõlab siin saalis arvamus, et milles ikkagi probleem on, selle eelnõuga ei võeta ju kellelki midagi ära. Mina nii ei arva. Palju rohkem kui pooltelt Eesti inimestelt võetakse ära arusaam Eesti traditsioonilisest perekonnast, võetakse ära see Eesti, kus nad on siiani elanud, kus nad tahavad elada ja mida nad tahavad kaitsta.

Kui me vaatame natuke kaugemale, siis kas on ikka õigustatud võtta osalt lastelt ära näiteks võimalus, et adopteerimise korral saavad nad mõlemad vanemad, nii ema kui ka isa? Võib ju väita, et las täiskasvanud teevad, mis tahavad. Aga laste puhul see kohe kindlasti ei lähe. Meie siin saalis otsustame täna laste eest:

sulle kaks isa, sulle aga kaks ema ja ole õnnelik, sest traditsioonilises peres ju vägivaldsed isad peksavad?! Aga mis neist lastest tegelikult saab? Millised muutused toimuvad lapse psüühikas? Mina kahtlen, kas need on positiivsed! Kui palju mõjutab see nende seksuaalkäitumist tulevikus, on nad õnnelikud? Me ei tea seda. Tulevikus tekib inimestel ka oht kaotada töökoht näiteks juhul, kui õpetaja lasteaias või koolis avaldab oma kindlat veendumust, et lapsele on kõige parem selline pere, kus on ema ja isa.

Seda, millise tagasilöögi see seadus Eesti rahva juurdekasvule kaugemas perspektiivis tegelikult annab, ei oska keegi öelda. Mure tõttu laste ja Eesti tuleviku pärast julgen ma seda eelnõu mitte toetada. Olgu ma siis see rumal eestlane, nagu paljud siin on öelnud. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun! Pakun ka lisaiega, kokku kaheksa minutit.

Igor Gräzin

Austatud kolleegid! Lugupeetud esimees! Mõne aja eest kutsus ajaleht Eesti Ekspress teiste hulgas mind ja Linnar Priimäge sellisama seaduse üle vaidlema. Linnar ütles, et juriidiliselt on ta lesk, faktiliselt õnnelikus homoseksuaalses kooselus ja talle pole seda seadust vaja. Mina ütlesin, et juriidiliselt olen ma õnnelikult lahutatud, faktiliselt elan heteroseksuaalses kooselus ja mulle pole ka seda seadust vaja. Selle peale hakkasime lahku minema, aga kuna seal olid ka Barbi Pilvre ja Varro Vooglaid, siis meid hoiti kinni ja me millestki siiski rääkisime. Aga probleeme iga tahes nagu ei olnud.

Nüüd kordan oma argumente. Esiteks seda, et see seadus on valskus. Pealkiri "Kooseluseadus" on eksitav. Ainus, mis talle üldse mingi mõtte annab, on homoabieliu. Mis faktilise abieliu regulatsioonist puudu jääb, selle leiab Tartu Riiklikus Ülikoolis väljaantud Eesti NSV abieliu- ja perekonnaõiguse aluste õpikust, mille autor on Edgar Salumaa. Niisiis, seaduse tegelik mõte on homoseksuaalse abieliu kehtestamine ja seega on seaduse pealkiri võlts nagu Petseri parisniku traavel.

Teise vale on tekitanud see, et seadusest on välja võetud menetluslikud sätted, ilma milleta

ta ei tööta isegi teoreetiliselt. Noh, esialgu ütlen muidugi, et jumal tänatud. Aga ikkagi, miks seda tehti? Selleks, et seaduse vastuvõtmiseks poleks vaja 51 häält. Kui advokaatidele heidetakse mõnikord ette seaduse väänamist, siis mida võiksid advokaadid öelda tänase seadusetegemise kohta? Järgmine samm on palja silmaga näha. Veel veidi aega ja me hakkame legaliseerima homoabielusid. Sellisel juhul tekib küsimus, milleks seda seadust üldse kellelegi vaja on. Vaat et ainus seletus ongi, et Moskvale.

Nüüd siis asjast. Homoseksuaalsed suhted on olnud nii inimeste kui ka loomade vahel iidamast-aadamast alates. Platooniline armastus tähendas algselt õpetaja magamist õpilasega, *circa* 13-aastase poisiga, ja see arvati pedagoogiliste meetodite hulka kuuluvaks asjaks. Platoni ja Aristotelese au päästmiseks olgu öeldud, et nad mõlemad leidsid selle protseduuri üsna ebameeldiva olevat. Aga mida kõike sa õpilase heaks ei tee, eks ju! Lesbilise armastuse nimetus tuleb Lesbose saarest, mida poeet Sappho oli Homerossele kirjeldanud kui õhkõrna naistevahelise intiimsuse paradiisi, mis, muide, Homerossele ka üldiselt ei meeldinud.

Aga jutt pole homoseksuaalsusest kui niisugusest selle tehnilises mõttes ega isegi selle mis tahes piiramisest, juhul kui homod ei hakka jälle oma paraade korraldama. Ei. Kriminaalkaristus või mis tahes karistus homoseksuaalsuse eest on ajalugu. Isegi Inglismaal kaotati see juba 1967. aastal ning NSV Liiduski oli see paragrahv komparteiline formaalsus. Mingisugust erilist homode diskrimineerimist ei eksisteeri ja kui seda juhtubki, siis kaitseb neid seadus. Öises Tallinnas peksasaamiseks ei pea olema homo.

Probleem pole homosuhted, magagu kes kellega tahes, ent probleem on abielu. Esiteks on abielu sakrament, kiriklik riitus, võrdne armulaua ja ristimisega. Te olete ju nõus, et armulaud ei ole kuiviku näsimine ja lonksu veini joomine, vaid midagi teistsugust. Teiseks, meie keel on kadumas. Me räägime šeerimistest, failidest, laikimistest ja ei tea, millest veel. Me ei kirjuta kirju. SMS on amputeeritud, vigane eesti keel, mille koledust Kristjan Jaak aimatagi ei osanud. Meie öölaulupeod on pooleldi rokk-kontserdi parafras, ETV hittsaade on Tour de France'i ülekanne. Poolteist

nädalat tagasi näitas rahvusteleviseioon "Luiked järve" Matthew Bourne'i lavastuses, kus kõiki osi tantsisid raseerimata kaenlaalustega mehed. Kujutage endale ette Saint-Saënsi surevat luike, mida esitab palja ülakehaga ja stringides punalipulise Balti laevastiku pootsman! Vedas neil, kes seda ei näinud. Muide, see Balti laevastik ei ole võetud õhust, sest lavastuse originaal ongi pärit Peterburi Maria teatrist.

Ma tean, et eestlust pole 50 aasta pärast võib-olla enam olemas, see on ajaloo loomulik käik. Aga ma tahan elada ja kui õige aeg käes on, siis ka surra – mida hiljem, seda parem – kodumaal Eestis, kus lehvib sinimustvalge lipp ja kus kestab eesti kultuur. Ma kardan, et ei homod ega nende vastased ei märka seda, et traditsioonilise abielu vastu ei seisa mitte homolisuus, vaid selle taga olev ülemaailmne globaliseerumine ja üleeuropiseerumine, mis matab enda alla kõik rahvused ja kultuurid. Perekonna lõhkumiseks on isegi televisiooni- saated olemas: "Naistevahetus", "Maamees otsib naist" jt. Nii et tänane vaidlus ja vastasseis on vaid osa suuremast kultuurikonfliktist, mis praegust maailma iseloomustab. Seniajani, kuni abielu on üks pühasid eesti asju eesti kultuuris, abielu pärast on käidud kosjas ja sellest on kirjutanud Säreava, Koidula, Tammsaare ja Kitzberg, kogu eesti kirjandus ja muusika – Kunileid, Ernesaks, Saebelmann, Aav – on kirjutatud nii ehk naa abielu ümber ja sellega seoses, ei tee ma ainsatki sammu selleks, et homosuhted muutuksid abieluks.

Kolm korda olen ma siit puldist tsiteerinud oma kolleegide kaitseks, esteks Siim Kallase ja viimati Ester Tuiksoo kaitseks, oma lemmikkirjaniku, õigusteadlase Franz Kafka romaani "Protsess" avalauset. Täna lubatagu tsiteerida Kafka "Protsessi" viimast lauset rahvasaadikutele, kes siiski veel oma häält kaaluvad. "Protsess", nagu mäletate, lõpeb sellega, et härra K. on tapetud ja autor Franz Kafka lisab: "Oli, nagu jääks häbi temast kauem elama." Tänan!

Esimees Eiki Nestor

Marko Pomerants, palun!

Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid ja istungi jälgijad! Kasutan oma sõnavõttu avalikuks vastamiseks mulle kooseluseaduse teemal

kirjutanud Herman K-le, aga loodan, et see vastus sobib ka kõigile teistele, kellele ma vastanud pole. Nüüd natuke sellest kirjast: "Tere, Marko! Selle kirja resümee on lihtne: kui IRL hääletab kooseluseaduse vastu, jääb ta valele poole ajalugu. Jälgides arenguid vanemates demokraatiates, võib kindlalt öelda, et tänane rahva enamuse vastuseis kooseluseadusele on ajutine. Kutsun sind üles hääletama kooseluseaduse poolt. Kõike paremat! Herman K., sinu endine erakonnakaaslane."

Hea Herman ning teised kooseluseaduse pooldajad ja vastased! Alustan poolt ja vastu hääletamisest ning sellest, et inimesed seda jälgivad. Iga erakond, aga ilmselt ka paljud poliitikud tahaks mingil populaarsuse ootuse hetkel olla konservatiivsem kui IRL, liberaalsem kui Reformierakond, rohelisem kui roheli- sed ja sotsiaalsem kui sotsid. Aga see pole võimalik. Nii on ka kooseluseaduse hääletusega: ei saa korraga olla eelnõu poolt ja vastu ning kõigi valijate häält taotleda. Argumendid üht- või teistpidi käitumiseks peavad olema meis endis.

Ütlen kohe ära, et olen selle seaduse vastu võtmise vastu. Samal ajal, kuigi olen 50+ ja stereotüüpide kohaselt peaksin olema homoseksuaalsete suhete kriminaliseerimise poolt, ei vihka ma homoseksuaalseid inimesi. Ma suhtlen nendega, ei anna neile hinnanguid nende sättumusest lähtuvalt ega arva, et homosuhted tuleks ära keelata. Ma ei ole kirikuinimene, kuid ka kirikutegelaste hulgas on mul häid tutvavaid. Seega on ütlus, et nii nagu jumal on mõelnud ja loonud, minu kui loodusteadlase arvates pigem metafoor. Aga kui see on nii, siis kuidas saan ma olla selle seaduse vastu?

Ma arvan, et selle seadusega on nagu regionaalpoliitikaga. Võtame Eestist sallivama riigi, Soome näite. Kõik saavad aru, et kaugemas perspektiivis voolab Soome rahvas Helsingi ümber kokku, aga ikka tegeleb riik regionaalpoliitikaga, et jõuluvana Rovaniemisse päris üksi ei jääks ja päkapikud põtradega ennast kohe Vantaa lähedale laagrisse ei seaks. Ja ongi mõttetut tegevus, ütleb kolleeg R. õiguskomisjonist. Eeldatavasti ei nimeta ta mõtte- tuks oma Lõuna-Eesti valijaid. Nii on ka sama- sooliste suhete reguleerimisega. Maailm töö- poolest mitmekesisust ja traditsiooniline abi- elu on oma osakaalu kaotamas. Aga kas me peame Eesti-suguses väikeriigis sellele prot-

sessile hoogu juurde andma? Kui laual oleks küsimus vene keele teiseks riigikeeleks kuulutamisest, siis analoogia põhjal peaks ju sedagi tegema, sest see on demokraatlik ja kellelki midagi ära ei võeta. Kes eesti keelt oskab, sellelt ei võeta ju midagi ära. Või kuidas olukord ikkagi on? Me oleksime avalikust arvamusest ees. Tegemist on ju suure vähemusega. Kas saaksime 40 algatajat kokku?

Nüüd müüdist, et juura tagab pereõnne. No ei taga. Kui vaadata abielulahutuste protsenti, siis näeme, et ametlik vormistus õnne ei taga. Peksagi võib saada. Nii hakkab olema ka kooseluseadusega.

Lisaaega ka palun!

Esimees Eiki Nestor

Palun!

Marko Pomerants

Tõesti, inimestel on igapäevamured. Õnn pöörab selja, inimesed haigestuvad, surevad. Meenub hiljutine seik mulle sümpaatselt inglise seebist "Doktor Martin", kus teismelised tüdrukud kiljusid, et sõbranna jookseb verd, ei tea, kas ta sureb ära. Jah, ütles Martin, aga mitte täna.

Mulle on arusaamatu, miks me ei ole valmis arutama alternatiivseid teid samasooliste paaride kaitsmiseks ja aitamiseks. Räägitakse, et elukaaslasele ei pääse haiglas ligi. Viimati kurtis seda eile "Vabariigi kodanikes" Peeter Rebane. Kui inimene saab loovutada oma organeid ja selle üle otsustada, miks ta ei võiks kriitilisteks juhtudeks määrata isikut, kes ta haigevoodi juures võiks valvata? Rääkisin muide just Rakvere haigla juhatajaga, kes ütles, et seda probleemi tegelikult ei ole. Kui probleem oleks, saaksime sellest ülesaamiseks kasutada näiteks patsiendikaitse seadust. Mäletate, meil oli probleeme hüvitise väljamaksmisega kaitseväelase hukkamise korral tema abielus mitteolevale elukaaslasele, lapse emale. Saime selle tehtud. Nüüd sõdur ise ütleb, kuidas tema lähedasi peale tema langemist aidata. Kaitseväeteenistuse seaduse § 196: "Kaitseväelasel ja asendusteenistujal on õigus nimetada käesoleva paragrahvis lõikes 1 nimetatud hüvitisest kuni 50 protsenti saav füüsiline isik või isikud." Ei mingit draamatikat, ma mõtlen menetluse koha pealt, draama on sõduri kaotus. Nii võib igas valdkonnas leida lahen-

dusi ilma suurema möllu ja vastava retoorikata.

Tahta on vaja, mitte öelda, et faktilise kooselu regulatsiooniks perekonnaseaduse alusel (pean siin silmas ennekõike erisoolisi paare) on inimeste valmisolekuks vaja veel 20 aastat. Kui samal ajal sellega, et Eestimaa on kooseluseaduse menetluseks valmis, räägitakse siit lahkumisest, sest see pole demokraatlik riik, siis tekib küsimus, kas Eestist lahkumise peamine põhjus pole mitte kehv majanduslik toimetulek. Loodame, et sellest tuleb kevadiste valimiste põhiteema, et selleks ei kujune debatt kooseluseaduse üle.

Ma ei hakka siin rääkima IRL-i ettepanekust selle teema kohta. Seda me infotunnis juba edukalt tegime. Ma jätan ära ka peaaegu kogu kriitika, mis puudutab selle eelnõu menetlemist kui sellist. See on mõttetu targutamine. Kui Reformierakond on ikka meetodeid leidnud, et oma eesmärk saavutada – see on minu neutraalne arvamus –, siis sotsid on siiani olnud demokraatia majakaks, seda retoorikas. Nüüd on süütus läinud ka teil. Ütlen siiski, et nn hagi esitamisega seotud sätete väljajätmisega ei looda õigusselgust, nagu Justiitsministeerium müüa püüab, vaid seadus on muutunud ju veelgi arusaamatumaks. Ei ole enam arusaadav, kas ühe poole algatusel üldse võib kooselulepingut lõpetada jne. Poliitiline tahe on, juriidilist pole. See on Tootsi printsip – pool rehkendust.

Eesti keel on ilus keel. Me räägime laste muretsemisest, sündigu nad või armastusest. Aga me hakkame rääkima ka laste hankimisest ja kusagilt neid ju ikka saab. Nõukogudeaegsete inimestena me ju teame – muidugi, kes nii vanad on –, et leti alt ikka saab, kui tahta. Nooremad saavad sellest aru, jälgides ETV-s "ENSV" saadet. Loodusteadlasena soovitan traditsiooniliste meetodite rakendamist, aga kui loodus ei võimalda, siis saab abi meditsiinisäavutustest, ja ideaalina on ikka mehe ja naise liit. Kui me seda erinevatel põhjustel ei suuda, siis tuleb sellega leppida. Euroopa Liidu viie rikkaima liikme hulka püüdlamine on ju ka ideaal. Võib reformikaid tõgada, et see täna nii ei ole, aga pole põhjust seda latti ka nii alla lasta, et hakkame püüdlema 25 rikkaima hulka. Ühiskonnategelasena tunnen muret, kas see sotsiaalne virvarr ning võimaluste ja vabaduste retoorika meid kaugemas perspektiivis

ummikusse ei vii, sest kahjuks ei ole siin võimalik ette teada olevat tõde välja selgitada. Seetõttu toetan sotsioloogide edaspidistki koolitamist Eesti kõrgkoolides inseneride kõrval (mu enda pojad õpivad küll inseneriks).

Lõpetan geoloogina. Maavaramaardlast võib ikka kaitsealuseid liike leida ja sinna peale looduskaitseala teha, seda ümber ei pööra. Looduskaitseala tegemata jättes ei pea asuma maavara kaevandama ja saab kunagi ikkagi teha ka looduskaitseala. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Austatud Riigikogu esimees! Austatud saalisviibijad! Head külalised! Alustuseks ütlen mõne sõna vihkamise kohta. On juba enam kui häiriv, kui sind, mind või kooseluseaduse vastu olevat rahvast igal võimalikul ja võimatul juhul süüdistatakse vihkamises. Härra Randpere väitis meievahelises diskussioonis, et ma polevat kooseluseadust lugenudki. Ime, et ta ei lisanud, et Nool ei oskagi lugeda, kuna oli õigel ajal trennis. Muidu ei peakski seda mainima, aga see pole mitte riigikogulase, vaid Delfi tase.

Ma olen lugenud kooseluseadust, aga enne kõike olen ma lugenud põhiseadust, mille § 12 sätestab, et seadusega on keelatud ja karistatav õhutada vihkamist, ning mis ütleb ära sellegi, et vihkamist ei tohi inkrimineerida ka teistele, praegusel juhul siis ülekaalukale enamikule Eesti rahvast, nagu on näidanud kõik küsitlused. Hakkab juba tunduma, nagu ei kehtiks enam ka põhiseaduse § 41, mis ütleb, et igaühel on õigus jääda truuks oma arvamustele ja veendumustele, kedagi ei tohi sundida neid muutma. Ma arvan, et kõige vähem saab selleks sundida rahvast.

Kas siis tõesti on nii raske mõista, et kellegi armastamine ei tähenda veel kõige muu vihkamist? Normaalne nägija ei vihka värvipimedaid, kuulja ei vihka kurte ja vastupidi, ehkki värvipime ja kurt kogevad märksa enam elulisi ja elukutselisi piiranguid kui kes tahes oma-sooarmastajatest. Paratamatult hakkad mõtlema, et peab vist väga sügavalt iseennast vihkama, kui elad usus, et kõik teised sind vihkavad. Küll on kindel see, et tigidus külvab tigidust.

Kui see ka pole olnud kellegi soov, siis kahjuks on nüüd see palumata käes.

Põhiseaduse § 27 ütleb väga selgelt: perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena on riigi kaitse all. Me räägime sageli põhiseaduse kirjatähtedest, kuid rõhutama alati ka põhiseaduse mõtet ja vaimu. Kui nii, siis olen kindel, et vaevalt pidasid riigi alusteksti loojad perekonna kasvamise all silmas samasooliste kooselu, kärgperesid või koguni kooslusi paljudest meestest või naistest, mis suures ilmas pole ju teab mis haruldus.

Me võiksime perekonnast palju rääkida, kuid kindlasti ei saa ma nõustuda sellega, mida üks Riigikogu liige raadiosaates ütles, et tänapäeva ühiskonnas on perekond klassikalises tähenduses kopitanud mõiste. Meie põhiseaduse loojad pidid mõtlema Eestile. Ka meie peame praegu mõtlema Eestile ja sellele, kas on ikka õige hüljata põhiseaduse mõte ja vaim punktis, kus kõige otsesemalt rõhutatakse riigi ja rahva kestmist. Ma arvan, et väärtused pole poliitiline kaup. Sellega ma lõpetan. Head eelnõu menetlemist! Kõikidele Riigikogu meesliikmetele soovin head naistepäeva!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Jaak Allik, palun! Kaheksa minutit.

Jaak Allik

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mulle nagu meile kõigile on kooseluseaduse vastased saatnud viimastel kuudel palju elektronkirju. Kuna enamik neist on ühe-taolised ning ilmselt väga hästi rahastatud kampaania koostisosad, siis pole ma neile vastanud. Kuid on ka kirju, mille on kirjutanud kas tendentslikust propagandast eksitusse viidud või tõesti murelikud inimesed. Ma tahan neile ausatele inimestele täna vastata ja selgitada, miks ma olen selle seaduse algatajate hulgas ning hääletan seaduse vastuvõtmise poolt.

Loomulikult vajavad seda seadust ka eri soost paarid, nagu eilses Eesti Päevalehes asjatundlikult selgitas advokaat Sven Veltmann. Aga kuna hüsteeria ja ettekuulutused eesti rahva hukust on üles kihutatud just samasooliste teemal, siis kõnelen sellest. Minu isiklik põhjus seda seadust toetada on seotud uurimusega, mida juhtusin mõni aeg tagasi lugema ja mis näitas, et homoseksuaalsete noorukite hulgas

on enesetappude protsent kaks korda suurem kui heteroseksuaalsete seas. Tean ka ise ühte sellist kurba juhtumit. Minu arvates on ülimalt oluline, et Eesti riik ja meie selle riigi seadusandjatena annaksime kõigile noorukitele, kes on sündinud teistsuguse seksuaalse orientatsiooniga, lihtsalt teada, et nad ei pea enda pärast iga päev häbenema. Selles elusfääris on häbi ja kannatused, mis äärmuslikul juhul võivad viia enesetapuni, kõige varjatumad ja valusamad. Me peame nendele noortele ütleva, et ka neil on õigus olla vabad ja kompleksideta, et riigi seadused suhtuvad neisse niisama loomulikult kui mis tahes teistsuguse eripäraga inimestesse, mis on omane vähemusegruppidele ega ohusta mitte millegagi enamusgruppi. Selliseid inimesi on olnud kõigil aegadel ja kõigi rahvaste seas, sõltumata sellest, millised on olnud riigis kehtivad seadused, ikka kuskil 5% piirimail. Järelikult on see bioloogiline seaduspära. Me peame neile ütleva, et nad pole väärakad, vaid nad on samasugused väärtuslikud ühiskonnaliikmed nagu nende kõrval elav suur enamus.

Täna on siin räägitud, et see seadus pole täiuslik, tema kallal tuleks veel töötada ning tema rakendamiseks on vaja muuta ligi 100 õigusakti. Küllap on see õige, aga just ümber homoprobleemi lõkkele puhutud haiglaslik hüsteeria ning otsesed ähvardused, mis tulevad parlamendiliikmete kirjakestidesse, on selle eelnõu arutelu normaalselt õiguslikult pinnalt kahjuks välja viinud. Loodame, et järgmine parlamendikoosseis saab hakkama sellega, et seadus võiks ka juriidiliselt rakenduda. Selleks ongi tema kehtima hakkamine nihutatud 2016. aastasse.

Loomulikult on Riigikogul vaja tegelda paljude oluliste probleemidega ning selle seaduse ümber toimuv tundub enamikule valijaskonnast tormina veeklaasis. Arvasin ka mina, et tuleks otsida ühisosa, millest eile kõneles härra Reinsalu, ning pole vahet, kas selle seaduse võtab vastu see või järgmine Riigikogu. Viimastel päevadel toimunu, nii loosungid Toompea lossi ees toimunud meelevaldusel kui ka väikese grupi organiseeritud küberrünnak Riigikogu infosüsteemi vastu, on viinud mu arvamusele, et mingi ühiskonna osa väljaaitamine sügavalt nõukogudeaegsetest psühholoogilistest hoiakutest kaasinimeste suhtes pole pelgalt psühholoogide ja kasvatusteadlaste probleem,

vaid vajab ka juriidilist regulatsiooni, seadusandja sõna.

Praegu peame langetama moraalse otsuse, mis on ehk tähtsamgi kui selle seaduse reaalne toimimine. Nagu on näidanud nende riikide praktika, kus selline partnerlus on eri vormides lubatud, kasutab seadusega pakutud võimaluse ära vaid tühine vähemus võimalikust huvigrupist. Kindlasti hakkab see nii olema ka Eestis. Kui me räägime vaid samasooliste kooselust, siis ma ei usu, et selle seaduse tegelikke kasutajaid hakkab Eestis kunagi olema üle mõnesaja. Viimase rahvaloenduse andmeil märkis end elukaaslastena vaid 200 samast soost paari. Aga see polegi nii tähtis, oluline on märk, mille me anname mõnekümnele tuhandele kaasmaalasele, eriti oma elutee alguses olevale noorele, et nad ei pea ennast häbenema ja ka neil on seaduslik õigus armastusele ja õnnele.

Eelnõu vastased hirmutavad, et selle seadusena vastuvõtmine tähendaks homopropaganda lubamist koolidesse ja lasteaedadesse. See on rumalus, sest nagu heteroseksuaalsus ei vaja ka homoseksuaalsus mingit propagandat ja kes sellega spetsiaalselt tegeleb, pole minu arvates päris terve inimene. Küll aga pani mind mõtlema see teismeline noormees, kes pühapäeval hüüdis Toompea lossi ees Mihkel Rauale, et teistsuguse seksuaalse orientatsiooniga liigikaaslased pole üldse inimesed ning peaksid Eestist ära minema. Ma arvan, et tema on küll propaganda ohver. See propaganda on ära kasutanud selle, et lastel pole veel väljakujunenud empaatiavõimet. Kardan, et asi pole ainult sallimatuses teistsuguse seksuaalse orientatsiooni suhtes, vaid samasugune sallimatus võib avalduda ka teistsuguse nahavärvi, religiooni või rahvuse suhtes. Andrus Vaariku videoklipis räägitud lugu sellest, kuidas lapsed piinasid kassi ning ütlesid enda õigustuseks, et see on ju vene kass, pani igatahes üsna mõtlema.

Ma kutsun siin saalis olevaid vene rahvusest rahvasaadikuid üles mõtlema sellele, et vähemuste õiguste kaitse ja sallivus teistsuguste suhtes on universaalsed väärtused. Pöördun konkreetsetl Mihhail Stalnuhhini poole, keda küll siin saalis enam ei ole. Tema kolm esimest põhjust, miks ta ei saa selle seaduse poolt hääletada, olid täiesti arusaadavad. Viimase põhjal aga tuli välja, et ta hääletab nagu karistuseks ühe vähemuse vastu, sest on teise vähemuse esindaja. Sellest ma küll hästi aru ei

saa. Ajaloole mõeldes ning ka nüüd meie ümber toimuvat jälgides on täiesti mõistetav, et vene rahvusest inimeste hulgas on sallimatust just selles küsimuses rohkem kui eestlaste seas. Aga head kolleegid Ida-Virumaalt! Vaadake, kellega te olete siin saalis ja ka Toompea lossi ees ühte leeri sattunud. Need on ju samad poliitilised jõud ja inimesed, kes on aastate jooksul olnud vastu väikseimalegi muudatusele kodakondsuse seaduses, kes on olnud ja on vastu isegi Eesti seaduste vene keelde tõlkimisele või ravimiseletuste vene keeles kättesaadavaks tegemisele. Ma arvan, et meie kohus peaks olema mitte püüda sallimatute inimeste häält võita, vaid neile kannatlikult selgitada, et ka sallimatus on üsna universaalne ning raske on nõuda sallivust enda suhtes, kui keelata seda kellegi teise suhtes.

Aga traditsiooniline perekond vajab tõesti kaitset, just selles mõttes, et tuleb leida ja vähendada põhjuseid, miks üle poole lastest sünnib väljaspool ametlikku abielu ja miks 60% abieludest lahutatakse. Täna arutatav seadus ei mõjuta neid protsesse paraku kuidagi. Inimesena, kes on olnud 42 aastat traditsioonilises abielus ning kelle poeg ja tütar on samuti traditsioonilises abielus, ühe on laulatanud luteri ja teise õigeusu vaimulik, teeksin ma kindlasti koostööd traditsioonilise perekonna kaitsjatega, kui nad pühendaksid oma energia tõesti millegi poolt, aga mitte millegi vastu võitlemisele. Vastuolemise sünnib vaid viha ja mitte armastus. Kutsun üles sellele mõtlema ka kõiki, kes kavatsevad arutatava seaduse vastu häälendada! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Maimu Berg, kaheksa minutit!

Maimu Berg

Lugupeetud eesistuja! Kallid sõbrad! Enam kui kümne aasta eest ütles Eesti Euroopa Liidule jah. Eesti elanikud andsid niiviisi rohelise tee tänapäeva euroopalikele väärtustele Eestis ja nõusoleku muudatuste tegemiseks meie seadustes. Selle koha peal võiksin ma oma jutu lõpetada, aga ma lähen siiski edasi.

Siin natukene nagu naerdakse sallivuse üle, aga mina pean euroopalikest väärtustest sallivust, empaatiavõimet ja kaasinimeste mõistmist kõige suuremaks inimlikuks omaduseks,

mis üldse võimalik on. See on teinekord lausa ennastületavalt inimlik suutlikkus, mis seob kunagise armastuse ja sallivuse varakristlikke tõekspidamisi tänapäeva euroopalike väärtustega. Ka SA Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks kõige tulisem eestkõneleja on kristlane. Mina pean tunnistama, et ma ei olnud sellisest sihtasutusest mitte midagi kuulnud enne, kui see sihtasutus hakkas tegelema kooseluseadusega. Väärtusi, mille kaitset selle sihtasutuse esimees ja ta jüngrid peaksid olema ning mille kaitsele ka inimesi üles kutsuma, ei ole nad tänini minu teada kaitsnud. Nad on pealt vaadanud, kuidas Eestis on kristlik ja isegi kodanlik abielu asendunud vabaabieluga, kuidas on kasvanud lahutuste ja üksikvanemate arv, kuidas on põhjust olnud ikka rohkem rääkida perevägivaldast. Nad ei ole tõstnud protesti ühiskonnas lohkava alkoholismi või süveneva narkomaania vastu. Nad ei ole kedagi kutsunud üles taunima ei inimkaubandust ega lastevastast ülekohtu. Kõik need probleemid on perekonna kaitsjaid külmaks jätanud. Nüüd on aga pööratud jõud pisikese vähemuse vastu, tõmmatud selleks käima võimas propagandamasin ja seatud üles terve kahurite armaada, et tulistada tegelikult varblast.

Mõne kuu jooksul oleme saanud Eestis jälgida inimeste üleskihutamise, nende mõtlemisvõime pärssimise nukrat stsenaariumi. Paratamatult tekib küsimus, miks, kelle huvides seda tehakse. Miks ässitatakse inimesi üles ja miks luuakse vaenlase kuju? Vaenlase kuju loomine on ajaloo muide väga ohtlik tendents, mille kohta võib igauks ise näiteid tuua, kui tahab.

Mis puutub kooseluseaduse toetajatesse, siis ma ei ole nõus sellega, et siin läheb lahe noorema ja vanema põlvkonna vahelt. Mulle üldse lahterdamised ei meeldi. Minu meelest eraldab see lahe neid, kes on asjad endale selgeks teinud, kes elavad lahtiste silmadega ja avatud südamega tänapäevas ja kellel on julgust edasi minna, ning neid, kes millegipärast on takerdunud sallimatusse ja vooluga kaasa lähevad, endale aru andmatagi, mille vastu tegelikult seistakse.

Ma ei imesta ka, et paljud loovisikud seda seadust toetavad, sest loovus ei sobi kokku morni fanatismiga. Tõeline looja on alati käinud oma ajast eest, on julgenud väiklust trotsides teed näidata, on olnud oma otsustustes

vaba ja sõltumatu. Seda soovin täna ka poliitikutele. Ma ei kujutaks ette kunsti ilma Picas-sota või muusikat Stravinskita, ikka sealsamas kuskil vanas kohas toppamas. Tänu loovisikute julgusele on sellised heliloojad, kunstnikud ja kirjanikud olemas.

Läheb mööda mõni aasta ja ma usun, et elu jätkub, õnnelikke inimesi tuleb juurde, lapsed sünnivad ja kasvavad ning nii mõnigi praegune kooseluseaduse vastane imestab, miks küll omal ajal nii vihaselt sõditud sai. Aga praegu oleks nagu mingisugune äraspidine džihaad Eestis lahti. Nii rõvedaid kommentaare, nii ähvardavaid ja tagedaid kirju – tõsi küll, kõrvuti murelikega –, nagu paljud meist kooseluseadusega seoses on saanud, ei oleks küll oodanud inimestelt, kes ennast millegi kaitsjateks nimetavad.

Ent on ka teistsuguseid pöördumisi. Lubage ma tsiteerin mõnda: "Kooseluseadus ei võta kellelki midagi ära, aga ühele inimgrupile lisab kindlustunnet. See on just see, millest Eestis puudu." Või veel: "Asi on inimestes. Palun hääletage kooseluseaduse poolt, mõeldes inimestele!" Veel üks: "Minu meelest on vabale ja demokraatlikule Eestile ülioluline pakkuda võrdset kohtlemist kõigi meie kodanike jaoks. Ainult nii saame jätkata."

Ma tunnen päris hästi ka Soome riiki. Olen kaua aega töötanud Soome Instituudis, olen ka Soome kirjanike liidu liige ja võin öelda, et olen Soome asjatundja. Soome rahvas on eestlastest tunduvalt usklikum, aga niisugune seadus võeti seal vastu rahumeelselt, mõistvalt ja koosmeelselt. Veel enam, julgen väita või õigemini tean, et Soome perekond ja traditsioonid on praegu tugevamad kui Eesti omad.

Perekonna tugevusele aitavad kaasa omavaheline lähedus, usaldus ja vastastikune lugupidamine, aga ka inimeste sotsiaalne heaolu, turvatunne, rahulolu oma riigiga ning riigi hoolitsus kõigi oma kodanike eest. Just selle eest tuleks meil Eestis ühiselt seista. Kutsun kolleege üles suuremeelsusele ja vastastikusele austusele! Täna!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Siim Kiisler! Kaheksa minutit kokku.

Siim Kiisler

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Tahan teha kokkuvõtte sellest, kuidas me selle eelnõuga tänasesse keerulisse ja raskesse seisusse oleme jõudnud, ja natuke tagasi mõelda olulisematele tähistele selle eelnõu menetlemisel.

Loomulikult hakkas see asi pihta eelnõu esitamisest, kui deklareeriti, et eelnõu eesmärk on aidata ja kaitsta enam kui 170 000 inimest, kes on vabaabielus. Öeldi, et just nende jaoks on see seadus mõeldud, just neid see aitab. Eksperdid viitasid, et tegelikkuses see ju nii ei ole. Notarite Koda kirjutas, et eelnõu jätab mulje, nagu samast soost paaridele kooselu reguleerimise võimaluse andmine oleks seaduse peamine eesmärk, mida püütakse peita eri soost paaride faktilise kooselu probleemide taha, ja see ei ole kooskõlas õigusloome hea tavaga. Ma küsisin selle kohta eelnõu ettekandjalt, kes vastas mulle, et ta ei saa väga tõsiselt võtta Notarite Koja poliitilisi avaldusi. Täna mõistame siin kõik, et Notarite Kojal oli õigus. See oli varjamine, see oli hämamine ja katse inimesi ninapidi vedada. Keegi ju täna seda enam ei varjagi. Aga sellest algatajate algsest ebasiirusest tulenevadki eelnõu hädad. Sellepärast ei sobitugi ta ülejäänud seadustega, sellepärast on ta justkui võõrkeha, sellepärast on nii paljusid teisi seadusi vaja hiljem muutama hakata ja sellepärast on loodud see kummaline konstruktsioon abielu kõrval eri soost paaride jaoks, mille peale kõik õlgu kehitavad ja millega keegi ei oska õieti midagi pihta hakata.

Teiseks, väga oluline on eelnõu puhul rääkida kaasamisest. Mul on väga kahju, et Laine Randjärv praegu istungit juhatab. Õigemini pole mul kahju mitte selle pärast, vaid selle pärast, et Eiki Nestor lahkus Riigikogu saalist. Tahaksin väga, et ta oleks siin. Kui see eelnõu oli menetlusse võetud, siis hakkasid saabuma inimeste protestikirjad eelnõu vastu. Sel ajal kirjutas Riigikogu esimees, kes on väga palju rääkinud, et praegune koalitsioon on kaasamise koalitsioon, sellest, et tema hetke lemmiknupp on "Trash". Ta nimetas inimeste protestikirjade kustutamist kasti viskamiseks ja iseloomustas neid inimesi, kes protestikirju saatsid, sõnaga "lihtsameelsed". Seda võib ka praegu igaüks tema Facebooki seinalt lugeda. See näitab, kui üleolevalt algatajad ja ka Riigikogu juhatus asjasse suhtusid ning ehitasid

sellega eelnõu arutelusse sisse väga sügavaid pingeid.

Protestikirju küll saabus, kuid ühel hetkel hakkas mulle tunduma, et kõik kirjad ei jõua kohale. Ma esitasin teabenõude Riigikogu Kantseleile ja direktor Maria Alajõe vastas – mul on olemas kaks vastust, mida ma võin kõigile tutvustada –, et ligi 2000 kirja on blokeeritud ja neid ei ole edastatud ei mulle ega teistele Riigikogu liikmetele. Teate, ma saan isegi aru, kui Eiki Nestor Riigikogu esimehena ei taha neid kirju saada ja nõuab nende blokeerimist, aga ma ei saa aru sellest, kui opositsiooni esindaja kirjavahetus valijatega lihtsalt blokeeritakse. Neid kirju ei ole enamik Riigikogu liikmeid siiani kätte saanud. Mis riigist me räägime, sõbrad, mis sallivusest me räägime! Tuletan meelde, et Eiki Nestor ütles selle istungjärgu avakõnes siinsamas saalis ja selleksa kohal: "Valijatel on lisaks valimispäevale õigus ja võimalus väljendada parlamendiliikmetele oma veendumusi iga päev." Ausalt, ma ei saa siiani aru, miks selle eelnõu algatajad ei kasutanud seda, et inimesed saatsid protestikirju, selleks, et reaalselt inimestega suhelda, arutleda selle eelnõu probleemide üle, võtta pingeid maha. Seda ei tehtud.

Järgmine oluline tähis eelnõu menetlusel oli see, kui sealt otsustati eemaldada hagi esitamise seotud sätted, mis nõuavad 51 häält, kuna nähti, et siin saalis 51 häält lihtsalt kokku ei saada. Seda me nägime ka täna. Saadi aru, et neid häält kokku ei saada, ning otsustati võtta need punktid välja ja jätta see probleem tulevikus kellegi teise lahendada. Aga ega see probleem kuhugi ei kao, need 51 häält tuleb ühel hetkel leida. Muuta tuleb 87 seadust, nendele lisaks on vaja ministrite määrusi, millest mitte ühtegi ei ole rakendusaktina sellele eelnõule lisatud.

Kokkuvõttes on see eelnõu halva seadusloome musternäidis. Ma loodan, et ta pälvis ka sellekohase aastapremia. See on hea õppematerjal, kuidas üht seadust mitte teha. Selle halva õigusloome tagajärg on olukord, kus me täna oleme: sallivus on vähenenud, ühiskond polariseerub iga päevaga järjest tugevamini, mida näitavad ka küsitlused, ja inimestevahelised pinged on oluliselt kasvanud. Sallivust on vähem. Selles süüdistatakse nüüd ühte sihtasutust ja seda, et inimesed ei tea, mis eelnõus kirjas on. Vabandust, enamik 40 algatajast ka

ei teadnud, mis selles eelnõus kirjas oli, kui nad selle esitasid, võin selle peale mürki võtta. Aga see pole oluline, oluline on see, et te jätsite kasutamata võimaluse inimestega suhelda ja seda teemat selgitada. Te olite üleolevad ja ülbed. Kõige tähtsam on ju see, et ka ilma selle eelnõuta on Eesti vaba maa. Kõik rahvusvahelised organisatsioonid eesotsas ÜRO-ga on tunnistanud, et Eesti riik ei riku inimõigusi. Kõik mõistavad, et Eestis ei ole praegu ka samasooliste paaride kooselu keelatud ja keegi ei kavatsengi seda keelustada. Küsimus on ju tegelikult lastes. Mis nendest saab? Kuigi Valdo Randpere algatajate esindajana selle eelnõu esimesel lugemisel vähemalt kaks korda meile kõigile näkku valetas, et see eelnõu ei anna samast soost paaridele õigust lapsendada, siis ometi on siin seaduses selle kohta paragrahv. Sellest ei ole õieti räägitud, räägitud on kõigest muust, aga mitte sellest, mis puudutab lapsi.

Ma tahan lõpuks öelda välja oma isikliku sügava veendumuse. Mina ei ole nõus nende inimestega, kes ei toeta seda seaduseelnõu, aga ütlevad põhjenduseks, et Eesti rahvas ei ole selle seaduseelnõu vastuvõtmiseks küps. Mina arvan, et Eesti rahvas on küps palju keerulisemate olukordade lahendamiseks ja palju keerulisemate otsuste vastuvõtmiseks. Aga see seaduseelnõu ei ole nii küps, selleks et teda vastu võtta. Sellepärast ei saagi seda teha.

IRL-i fraktsiooni nimel on mul Riigikogule ettepanek seaduseelnõu 650 teine lugemine katkestada. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Liisa-Ly Pakosta! Kaheksa minutit. Vabandust, mikrofon Eiki Nestorile, palun! Protseduuriline küsimus.

Eiki Nestor

Mul on repliik kohalt, kuna minu nime nimetati.

Aseesimees Laine Randjärv

Repliik kohalt on kaks minutit.

Eiki Nestor

Ma olen sunnitud jagama selgitusi, sest ju siis rahvasaadikud kõiki asjaolusid täpselt ei tea. Austatud Riigikogu liikmed! Pärast seda, kui meid pärast pronksiööd rünnati spämmiga, töötavad Riigikogu internetiühenduses kaitse-

süsteemid, mis peaksid teie kirjakaste auto-
maatselt kaitsma. Need töötasid ka eelmisel
sügisel, kui see süsteem täiesti loogilistel alus-
tel tööle hakkas. Selle peale avaldas osa rahva-
saadikuid pahameelt, et nad ei saa valijate
kirju kätte. Seetõttu võeti see piirang maha ja
ma loodan, et kõik Riigikogu liikmed said
valijate kirjad kätte. Teiseks tahan öelda, et ma
millegipärast uskusin, et meie kantselei, kes
sellega tegeleb, on rahvasaadikutele seda selgi-
tanud. Kui ta ei ole seda teinud, siis ma palun
vabandust! Aga kui rahvasaadikud ei ole selgi-
tusest lihtsalt aru saanud, siis ju nad ei ole
tahtnudki aru saada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ma lihtsalt ühte asja parandan ste-
nogrammi huvides: see ei toimunud mitte eel-
misel sügisel, vaid eelmisel istungjärgul ehk
kevadepool, tegemist oli kevadega. Kas Siim Kiis-
leril on ka repliik või protseduuriline küsimus?

Siim Kiisler

Mul on repliik. Eiki Nestor ei räägi tõtt.
Neid kirju ei blokeeritud mitte automaatselt,
vaid selle blokeeringu rakendasid inimesed.
Esimesed kirjad tulid läbi. Kui Eiki Nestor ei
jaksanud neid enam kasti visata, nagu ta ütles,
siis pärast seda pandi see blokeering peale.
Teabenõudes palusin ma taastada kõigi ligi
2000 kirja saatja nimed. Mulle vastati, et seda
ei ole võimalik teha. Neid vastuseid võin ma
tutvustada kõigile, kes seda soovivad.

Aseesimees Laine Randjärv

Selge. Kas Valdo Randperel on ka tahtmine
midagi küsida? Kas soovite protseduurilist kü-
simust või juhtus see kogemata? (Hüüe saa-
list.) Ah nii. Protseuuriline küsimus.

Valdo Randpere

Kuna mind ka siin nimetati enne, siis tekkis
minulgi väikese sõnavõtu õigus.

Aseesimees Laine Randjärv

Nii. Kaks minutit.

Valdo Randpere

Ma tahtsin öelda, et ma ei ole seda eelnõu
kaitstes valetanud. Mis puudutab lapsendamist,
siis nii eelnõu esimeses variandis kui ka teises
variandis oli olemas seesama mõte, et kooselu-

partnerid tohivad lapsendada ainult oma part-
neri bioloogilist last. Eelnõu esimeses varian-
dis oli küll viide perekonnaseadusele, kus see
asi on samamoodi kirjas. Nüüd on see säte
toodud ka kooseluseadusesse, selleks et see
oleks arusaadav ja lihtsalt mõistetav ka sellis-
tele inimestele, kes käivad ja räägivad, et kas
mina valetan või keegi teine valetab või et me
proovime sinna eelnõusse midagi ära peita.
Veelgi enam, ma võin asja selles mõttes hulle-
maks ajada, et tänu sellele dispuudile on
nüüd – kui te hästi hoolega seda eelnõu loete,
siis saate aru – ka kooselus elavatel hetero-
seksuaalsetel paaridel tegelikult võimalik lap-
sendada ainult teineteise bioloogilist last.

Aseesimees Laine Randjärv

Selge. Aitäh! Rohkem repliigivõimalusi ei
ole, sest ühtegi nime pole enam nimetatud.
Kas Siim Kiisleril on protseduuriline küsimus?

Siim Kiisler

Esimese hooga arvan, et see on protseduuri-
line küsimus. Muide, kui te loete kodukorra-
seadust, siis näete, et seal ei ole öeldud, et
peaks tingimata nime nimetama. Kui on aru-
saadav, kellest käib jutt, siis tuleb anda õigus
vasturepliiki esitada. Nii et palun õigust vastu-
repliiki esitada!

Aseesimees Laine Randjärv

Õigus on esitada ainult üks vasturepliik.
Nüüd on see kõik juba tehtud. (Vastuväide saa-
list.) Ühe repliigi saab esitada! Kas on protse-
duuriline küsimus, Eiki Nestor? Palun, protse-
duuriline küsimus!

Eiki Nestor

Minu protseduuriline mõte on see, et see
õigus tekib siis, kui rahvasaadiku nime anti
mõista kõnepuldist, mitte siit saalist. Kui Liisa
Pakosta on suuremeelne ja nimetab Kiisleri
nime viis korda, siis saab Kiisler õiguse esita-
da ühe repliigi.

Liisa-Ly Pakosta

Ühest korrast piisab.

Aseesimees Laine Randjärv

Selge. Väga suur tänu täpsustuse eest! Me
anname sõna Liisa-Ly Pakostale. Kaheksa mi-
nutit.

Liisa-Ly Pakosta

Ütlen siis kohe ära – Siim Kiisler. Aga nüüd kõne juurde. Kes või mis ei kuulu hulka? Ilmselt mäletate oma lapsepõlvest või teate oma laste kaudu, et see on üks ülesanne, mida lastele sageli lahendada antakse. Antakse üks rida ette ja laps peab leidma sellest reast kellegi või millegi, mis sinna ritta ei kuulu. Lahendasin hiljuti oma kolmeaastase tütre Helmiga ühte sellist piltülesannet. Rivis olid kotkas, kukk, pelikan ja öökull. Vanemad inimesed ilmselt juba tajuvad, et ülesande koostaja pidas silmas kukke kui kodulindu. Paraku pakkus minu laps esimesena, et teiste hulka ei kuulu kotkas. Küsisin ehmunult, et miks. Laps vastas, et kotkas lendab ainsana kõrgel. Pidin Helmiga nõustuma, aga palusin tal veel proovida. Järgmisena pakkus ta, et see võiks olla öökull. Miks ometi, küsisin üha murelikumalt. Vastuseks kõlas, et öökull liigub ainsana öösel. Keelitasin, et laps püüaks veel kord ja pakuks veel mõne tunnuse alusel, kes ei kuulu sellesse hulka. Laps mõtles, pingutas, nii et pea juba paistes, ja lõpuks pakkus võidukalt pelikani. Miks pelikan? Tema elab ainsana vees, kõlas vastus.

Paraku on ka see teemade ring, millega meie siin tegeleme, samasugune, et kes ei kuulu hulka. Nende vihakõnede arv, mis on meid tabanud, on sedavõrd masendav, et ma kindlasti kinnitan enda kuulumist sellesse hulka, kes on igasuguste vihakõnede vastane. Ma ei pea absoluutselt normaalseks olukorda, kus palutakse vait olla ja mitte sõna võtta või kasutatakse selliseid väljendeid, mida ma siit puldist ei tahaks kasutada, ainuüksi näiteks sellepärast, et olen tõstatanud selle eelnõu puhul lasteküsimuse. Olen saanud vastuseks, et lasteteema ei sobi kokku selle eelnõu filosoofiaga, see ei käi kokku üldiste sotsiaalsete normidega ega olegi seotud selle eelnõuga. Oh, oleks see nii! Ma sugugi ei nõustu sellega, et lasteteema ei käi kokku Eesti üldiste sotsiaalsete normidega, samuti tuleb tunnistada, et see on vägagi seotud selle eelnõuga. Jah, ma kinnitan, nagu olen palju aastaid kinnitanud ja kinnitan ka edaspidi, et mul ei ole mitte midagi selle vastu, kui erinevaid perekonnatüüpe registreeritakse, siis kui inimestel selleks soovi on. Ma võin isegi öelda, et ma toetan seda.

Aga miks ma hääletan selle eelnõu vastu? Nüüd loen paragrahvide kaupa ette kuivad

punktid, millega ma absoluutselt nõustuda ei saa ja millest ma andsin märku juba siis, kui selle eelnõu ettevalmistamine käis. Võtame paragrahv paragrahvi haaval. Paragrahvi 9 pealkiri teise lugemise tekstis on "Registree-ritud elukaaslaste ülalpidamiskohustus". Kui me võtame võrdluseks perekonnaseaduse, siis erineb see pealkiri perekonnaseaduse §-dest 15 ja 16. Perekonnaseaduses räägitakse mõlemal juhul nii vastastikusest kui ka teiste perekonnaliikmete ülalpidamise kohustusest ning eraldi on välja toodud, et peamine eesmärk on teineteise ja ka laste heaolu. Kahjuks ei mainita kooseluseaduse ülalpidamiskohustust käsitlevates sätetes lapsi üldse. Vastupidi, rõhutatult on juttu ainult kahe registreeritud elukaaslaste omavahelisest ülalpidamiskohustusest.

Ent paraku läheb asi veel hullemaks. Lõiked 3, 4 ja 5 räägivad sellest, et kooselu korral on partneritel õigus sõlmida veel lisalepinguid edasiseks ülalpidamiseks. Jah, see õigus on kõikidel inimestel ka praegu ja selles mõttes ei anna see seaduseelnõu mitte midagi juurde. Pigem vastupidi, notarid on välja toonud iseenesest eetilisel küsitava olukorra, kus kaks noort inimest lähevad notari juurde ja siis peab notar neile selgitama, et neil on võimalus valida kahe variandi vahel. Varasuhted ja kõik muud asjad on täpselt ühesugused, aga variandi A kohaselt on neil elukaaslase ülalpidamise kohustus ka pärast kooselu lõppu või abielu lahutamist ja variandi B kohaselt seda kohustust ei ole. Kujutage nüüd ette, kui need kaks noort inimest hakkavad omavahel nõu pidama ja A ütleb B-le, et parem oleks valida ikka see variant, kus edasist ülalpidamiskohustust ei ole. Lisaks rõhutan, et täiesti läbi rääkimata on see, millised rahalised kohustused toob Eesti riigile kaasa olukord, kus täpselt ühesuguse kooselu puhul – me ju tegelikult tahame, et need kooselud oleksid täpselt ühesugused – on ühel juhul hilisem ülalpidamiskohustus riigil ja teisel juhul partneril või ekspartneril.

Aga läheme eelnõu tekstiga edasi. Ülalpidamiskohustusest rääkides tuleb veel märkida, et perekonnaseaduse § 111 näeb lapse isale ette lapse ema absoluutse ülalpidamise kohustuse 8 nädalat enne ja 12 nädalat pärast lapse sündi. Kuidas selline ülalpidamiskohustus lapse ema suhtes rakendub, kui lapse ema on sõlminud teise isikuga kooselulepingu, seda on muidugi põnev näha. Aga see ei ole kindlasti selle eel-

nõu kõige suurem probleem. Vaatame § 21 "Kooselulepinguga seonduvate tehingute lõppemine" ja § 22 "Perekonna eluase ja eluase-mega seotud vara kooselulepingu lõppemisel". Ma näen juba, et ma ei jõua kaugeltki kõiki punkte läbi käia. Toon lihtsa võrdluse: Rootsi kooseluseaduses nähakse ette, et eluase jääb ikkagi sellele, kes last kasvatab, Eestis sellist nõuet ei teki.

Nüüd jõuame kõige hullema osani – lapsega suhtlemise õigus ja probleemid lapsendamise-ga. Ma ei tea, mida mõtlesid need inimesed, kes panid eelnõusse kirja, et kooselupaar võib selles perekonnas elava lapsega suhelda alles pärast seda, kui kohtu kaudu on seatud selle lapsega suhtlemise õigus. Näiteks, koos elavad kaks täiskasvanut, kes kasvatavad ühe täiskasvanu last. See on täiesti tavaline olukord Eesti Vabariigis. Pärast seda, kui need kaks inimest on sõlminud kooselulepingu, saab teine täiskasvanu suhelda lapsega alles pärast seda, kui kohus on seadnud selleks suhtluskorra. Täpselt niimoodi ütleb eelnõu § 15 lõige 1: "Registree-ritud elukaaslasel, kes ei ole teise registreeritud elukaaslase lapse vanem, on õigus suhelda teise registreeritud elukaaslase lapsega perekonnaseaduse § 143 lõike 4 alusel." See lõige just seda kohtu kaudu seatavat suhtlusõigust silmas peabki.

Kõige hullem punkt on minu arust aga see säte, et mittebioloogiline vanem võib pärast lahkuminekut lapsega suhtlemise korra seada kohtu kaudu. Mis mõttes? Kui inimesed saavad hästi läbi, siis suhelgu, palju tahavad, see on täiesti normaalne asi. Aga see, et kolmandad ja neljandad kooselupartnerid hakkavad kohtu kaudu nõutama endale suhtlusaega neljapäeviti kella viiest kella seitsmeni ja pühapäeviti kella kaheksast kella kümneni, ei ole normaalne. Vabandust!

Mis lapsendamisse puutub, siis Siim Kiisler saab esitada repliigi, aga need punktid siin ei ole minu hinnangul küll kooskõlas lapse õiguste konventsiooniga, mis ütleb, et lapsendamine peab alati olema lapse huvides ning anda kellelegi mingisuguseid implitsiitseid õigusi lapsendamisõiguse saamiseks ei ole ei põhjendatud ega õigustatud. Lapsendamine on õigustatud ainult sellisel juhul, kui lapsel on vaja perekonda, mitte siis, kui perekonnal on vaja last. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Aivar Riisalu! Palun pidada ajast kinni! Siim Kiisler, palun, protseduuriline küsimus!

Siim Kiisler

Mul on vasturepliik, sest mind mainiti.

Aseesimees Jüri Ratas

Teeme selle repliigi ära. Aivar Riisalu, kas olete nõus seni kõnepuldil olema, kas jõuate?

Aivar Riisalu

Jõuan! (Naerab.)

Aseesimees Jüri Ratas

Palun!

Siim Kiisler

Tõepoolest, laste õigusi ega huve ei ole selles seaduseelnõus kuidagi arvesse võetud, nad on täiesti kaitsetud. Igaüks saab tutvuda eelnõu esimese lugemise stenogrammiga. Ma soovitan seda teha ja vaadata, kuidas algatajate esindaja selgelt vähemalt kaks korda kinnitas, et see eelnõu ei anna samast soost paaridele õigust lapsendada. Ometi on see siin eelnõus sees.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Hea eesistuja! Head kolleegid! Külalised rõdudel! Tulin siia pulti sellepärast, et minu nime taga ei seisa hetkel mitte ühegi fraktsiooni nimetust ehk ma olen fraktsioonitu rahvasaadik, kes on kooseluseaduse eelnõu algatanud 40 Riigikogu liikme hulgas.

Miks ma tahtsin siin kõnelda? Sellepärast, et ma leian, et iga Riigikogu liige on väljaspool seda maja eelkõige tavaline, mõistlik ja tore Eesti inimene, keda mingi grupp valijaid on siia majja ajutiselt tööle usaldanud. Nii on see juhtunud ju ka minuga. Tunnistan teile ausalt ja otse, et tahan teile rääkida iseendast. Siin puldis on praegu inimene, kes kunagi oli täielik homofob, ei suutnud taluda mitte ühtegi homoparaadi ega saanud nendest inimestest aru. Ma olin siis väga noor. Muidugi, meil siin kodus seda kõike nii väga ei olnud, aga tekkis ikkagi ju võimalus ka maailmas ringi liikuda.

Ühel hetkel, kui ma hakkasin neid asju endale selgeks mõtlema, tekkis minu sõpruskonda väga palju intellektuaale, kes praktiseerivad natukene teistmoodi elamist kui tavaline mehe ja naise suhe. Ma tunnistan, et siis ma hakkasin järjest rohkem neid inimesi sallima. Ma hakkasin mõistma, et nad ongi sellised, nad tahavad niimoodi elada ja mul ei ole mitte mingit õigust neile selle eest midagi halba teha või öelda, veel vähem neid kuidagiviisi alavääristada või solvata. Ainus teema, mida ma ka nende inimestega vesteldes (ma nimesid ei nimeta, aga minu tausta arvestades võite arvata, et need inimesed on väga tuntud) julgesin arutada, oli see, et mul on siiralt kahju, et nende inimeste keskmisest kõrgem intellektuaalne tase ei kandu edasi nende lastesse. Siis nii mõnigi neist ütles, et ei-ei, tal on eelmisest elust järeltulija ka, aga nüüd tahab ta elada niimoodi. Seda suuremaks läks minu mõistmine. See oli see põhjus, miks ma osutusin nende 40 inimese hulgas olevaks, kes sellele seaduseelnõule alla kirjutasid.

See, mis minu heast tahtest edasi juhtuma hakkas, on justkui hea näide selle kohta, kuidas kõik asjad lähevad valesti, kui neid ajada natukene jäärpäiselt. Ma isegi ei oska öelda, mis siin see õige sõna oleks. Esiteks, kõik need meilirisustamised. Nendest on juba räägitud. Mõlemad pooled võtsid ju sõna ja tegelikult võiks selle kirjavahetuse jagadagi jämedates joontes kaheks – üks kolmandik ja kaks kolmandikku –, nagu vist sotsioloogiline uuring näitab ka toetajate ja vastaste suurusjärku.

Ma võtaksin kolm minutit lisaega.

Aseesimees Jüri Ratas

Vabandust! Kas te võtate ...

Aivar Riisalu

Ma palun, jah, kolm minutit!

Aseesimees Jüri Ratas

Te ütlesite, et te võtaksite.

Aivar Riisalu

Aitäh, härra Ratas, jah!

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit lisaega.

Aivar Riisalu

Nüüd teine teema, mis puudutab konkreetset menetlemisprotsessi ja seda, mida hea kolleeg Liisa Pakosta välja tõi. Ta ju rääkis inimkeeli asjadest, mis selles seaduses on läinud halvasti. "Halvasti" pole isegi mitte õige sõna. Ta rääkis sellest, mis selles seaduses võib-olla vajaks natukene sügavamalt läbimõtlemit.

Ma rõhutan, et ma rääkisin enda kasvamisest sellepärast, et ma olen näide, kuidas täielikust eitusest on võimalik liikuda mõistmiseni ning ühel hetkel on võimalik liikuda arusaama ja täieliku sallivuseni. Ühiskond on lõhestunud ja meie tegelikult kütame seda lõket, valades sinna kogu aeg oma kiirustamisega bensiini juurde. Lõket ei saa ju kustutada bensiiniga! Me võtsime ju reguleerida lisaks samasooliste suhetele, mille suhtes on suured ootused, ka mehe-naise suhted, kui nende abielu ei ole registreeritud ja inimesed elavad vabas kooselus. Me oleksime ausad olnud, kui oleksime käsitlenud samasooliste problemaatikat, sest see probleem viisil või teisel ei kao ühiskonnast ju mitte kuskile ja ühel hetkel on iga ühiskond kohustatud selle valdkonna ära reguleerima.

Aga minu meelest läks valesti see, kuidas me oleme siin neid asju ajanud. Kodanikel on õigus, sest meie ei ole siin asi iseeneses, meid on siia lähetanud meie valijad. Kui valijatel on kahesugused arvamused, siis nendest arvamustest tekkinud lõket bensiiniga kustutada on parlamendiliikme kõige suurem rumalus. Ma siin ühes küsimuste-vastuste voorus mõni aeg tagasi küsisin piltlikult öeldes iseendalt – hea Jüri Ratas oli ka saalis – ja kolleeg Randpere käest ühte asja. Ma ei mäleta selle küsimuse täpset sisu, aga jutt käis rahvahääletusest. Ma ütlesin, et ma olen nii segaduses, et tahaksin aknast välja hüpata ja põgeneda, sest ma ei leia head lahendust.

Sellepärast rõhutan veel kord, et ma tahan lahendada ära ka samasooliste probleemid, sest neid ei saa eitada. Samas on minu kui nüüd küll fraktsioonitu rahvasaadiku taskus selle partei pilet, mille liikmetest näiteks Siim Kiisler väga selgelt positsioneerib ennast selliselt, et ta on võib-olla minu seisukohtadega risti vastuolus. Nüüd ongi minu enda isiklikud elumuutused toonud kaasa olukorra, kus seaduseelnõu algatajana pean ma homme langetama

mingi otsuse, kuid selle otsuse ümber keeb nagu pigikatel. Ma olen olnud seitse ja pool aastat Eesti Vabariigi parlamendis, kus me oleme menetlenud mitmeid seadusi, mis on riikluse seisukohast palju tähtsamad majanduse, rahvuse, territooriumi, iseseisvuse ja mille tahes kestmise mõttes, aga need ei ole tekitanud sellist kirge.

Head kolleegid, kas me jõudu kasutades ei tee karuteenet nendele inimestele, kes seda seadust väga vajavad? Nüüd, kui nad on natuke ka meie tegevuse tagajärjel ühiskonna fookusesse võetud, hakkavad võib-olla just nende vastu toimuma teravamad rünnakud ja nende elu ei lähe sellest sugugi kergemaks. Kas teile ei tundu, et me oleme sattunud olukorda, kus me koos pesuveega viskame ka lapse välja? Seda ei tohiks ju teha. Iga ühiskond jõuab kunagi samasooliste kooseksistentsi reguleerimiseni. Võib-olla me peame iseennast veel natukene harima, nagu mina olen teinud, ja harima ka kodanikkonda. Me kindlasti jõuame selle seaduseni. Aga kas me peame selleni jõudma homme, selles on mul tekkinud sügav kahtlus. Minu sees on sügav kriis, sest mina algatasin selle seaduse, ma tahtsin seda debatti, aga see debatt lõi minu katki ja ma enam ei tea, kuidas ma pean olema. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun nüüd Riigikogu kõnetooli Rait Maruste! Vabandust! Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Kuna minu nime nimetati, siis tekkis mul repliigiõigus. Ma tahtsin seda kasutada selleks, et Aivarile öelda, et kui sa ei tea, kuidas käituda, siis küsi minu käest, ma aitan sind. Aga Siim Valmarile, kes kogu aeg mind süüdistab valetamises, ütlen, et loe läbi kogu stenogramm, loe läbi eelnõu esimene tekst ja tuleta meelde seda raadiodebatti, kus me sinuga koos osalesime. Kogu aeg on juttu olnud sellest, et samast soost paarid võivad lapsendada teise partneri bioloogilist last. Esimeses eelnõu variandis oli viide perekonnaseaduse §-le 49, kui ma peast õigesti mäletan, praeguses variandis on see otseselt toodud kooseluseadusesse. See on see vahe. Seda on tehtud lihtsalt selleks, et teha see asi arusaadavamaks ja lihtsamaks. Mul on kurb meel kogeda, et see ei ole üldse

kaasa aidanud sellele, et keegi asjast paremini aru saaks, vähemalt mitte siin.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rait Maruste, palun!

Rait Maruste

Austatud juhataja! Head kolleegid siin saalis ja kabinettides! Mul ei ole ettevalmistatud teksti, aga ma otsustasin siiski mõne sõna teile öelda. Ma ei pea võimalikuks ega vajalikuks korrata eelkõnelejate Valdo Randpere, Laine Randjärve, Barbi Pilvre ja Maimu Bergi mõtteavaldusi või Jaak Alliku mõtteavaldust. Need on kooskõlas selle arusaamaga, mida mina esindan, ma olen nendega nõus.

Ma tahan alustada sellest, et väljendan tunnustust Eestis toimunud lõimumisele. Umbes üks kolmandik nendest sadadest meilidest, mis on tulnud meie telefonidesse või kirjastidesse, on venekeelsed. See tähendab, et need inimesed on hoolega jälginud meie poliitilist ja avalikku elu, lugenud läbi seaduseelnõu ja kujundanud oma seisukoha. Ennäe imet! Ja meie muretseme siin lõimumise pärast! Kas see on päriselt nii või on see esile kutsutud, seda ma ei tea. Kuid ma tean, et me peaksime märkama üldist, abstraheruma nendest üksikdetailidest, mis meid leili ajavad või ärritavad, ja mõtlema selle üle, et see, mida me siin täna otsustame või mille üle räägime, on tegelikult väärtusruumi küsimus. Millisesse väärtusruumi me tahame kuuluda? Kas me tahame kuuluda endisaegsesse, fundamentaalsesse, ortodoksesse poliitilisse väärtusruumi või tahame kuuluda tänapäevasesse euroopalikku väärtusruumi? Sealt hargnevad ka kõik järgmised asjad lahti. See otsus on märgiline nii meile endile kui ka maailmale meie ümber. Kui me arvame ennast olevat väga Euroopa-meelsed nii majandusajade ajamises kui ka poliitilise elu korraldamises, siis peaksime samamoodi käituma ka eraelulistes ning õiguste ja vabaduste asjades. Väga paljusid reageeringuid on põhjendatud religioossete või klerikaalsete argumentidega. Ometigi ei ole põhiseaduse kohaselt Eestis riigikirikut, mis tähendab, et kirik on riigist lahutatud.

Kas see lõhenemine on tegelik või on lõhenemine ja vastasseis esile kutsutud? Kindlasti on siin osaliselt põhjuseks see, et inimestel on erinevad arvamused, kuid neid arvamusi on

minu hinnangul olulisel määral teadlikult ja sihilikult üles köetud ning tagant lükatud. Noor põlvkond, kes on vabas Eestis sündinud, vabadust nautinud, Euroopas ja mujal maailmas ringi käinud, tunneb seda instinktiivselt ja tajub, et kui me oleme edasi oma endises väärtusruumis, siis ei ole see sumbunud õhkkond neile vastuvõetav. Mis selle tagajärg on? Nad löövad käega, sest sellises vaenavas ja sallimatus õhkkonnas elamisele tuleb ükskord piir ette. Meile ei ole seda vaja. Me oleme väike rahvas, me peaksime hoolima igäühest, kes on meie hulgas, ja ulatama abivalmis pilguga sõbrakäe kõigile, kes meie hulgas on. Erki Noolel on õigus, tagedus külvab tagedust. Tõesti. Ärge külvake tagedust, hoidkem seda tagasi! Kuid praegu käib kõik just, vastupidi, üleskütmise teed pidi ja see ei ole tee, mida mööda me peaksime käima. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Priit Sibula! Kaheksa minutit, nagu Riigikogu liige soovib.

Priit Sibul

Head kolleegid! Külalised! Ma tahan kõigepealt pöörduda nende inimeste poole, kes on juba väljendanud oma seisukohta sellel teemal, selle eelnõu suhtes. Ma olen osale teist vastanud, kuid kahjuks kõigile vastata ei ole veel jõudnud. Aitäh teile, kes te kirjutasite ja seadust toetasite! Meil on erinev vaade sellele seadusele, aga me oleme saanud rahulikult ja ilma emotsioonideta kirjavahetust pidada. Üks toetajate seast tänas mind vastamast ning kirjutas: "See on tore, et inimestel on erinevad arvamused. See ongi elu alus. Tugev mets on liigirikas, maailm on loodud liigirikkaks." Suur tänu ka teile, kes te kirjutasite ja ütlesite, et seadust ei tohi mingil juhul vastu võtta! Mina mõtlen samamoodi. Suur tänu teile tuhandetele, kes te pidasite vajalikuks tulla pühapäeval Toompeale, et oma meelsust avaldada! Me ei olnud seal vähemalt minu meelest millegi vastu, vaid nende väärtuste poolt, mida me peame kõige olulisemaks. Me pole kellegi armastuse vastu, vaid avaldame toetust pere-ideaalile, mis meie meelest koosneb mehest, naisest ja lastest. Teame, et sellise koosluse kõrval on ka palju teisi, aga ideaal on meie arvates just selline.

Mul on täna siin lihtne kõnelda, sest juba parlamenti kandideerides kirjutasin end tutvustavates materjalides, et seisan traditsiooniliste pereväärtuste eest ning olen nn homoabi-elude seadustamise vastu. Küsisin mandaati ja sain selle. Ma esindan ennast ja oma valijaid. Nad vähemalt teavad, mis asja ma siin ajan. President Ilves rõhutas kuu aja eest avaistungil, et valija mandaadiga saab ja tuleb teha jõulisi otsuseid. Just seda ma teengi. Tõsi, tema rääkis sellest teises ehk reformide ja Eesti eeskujuks olemise kontekstis. Siin olen ma vastupidisel seisukohal. Minu hinnangul võiks Eesti olla eeskujuks ülejäänud, samuti väheneva rahvaarvuga Euroopa riikidele, kus kõigist ja kõigest kõrgemale on seatud indiviidi õigused. Me võiksime hoida perekonna ideaali ja näidata eeskju. Me oleme väiksemad ning meile jõuab demograafiline katastroof kätte kiiremini kui kellelegi teisele. Otsime lahendusi ning hoiame väärtusi, mitte ärme liigume teiste eeskujul ummiksohu!

Te tahate enamiku oma valijate eest ise otsustada, kuidas käituda. Miks te aga ei võta aega, et nendega need teemad läbi arutada? Kui see on teie meelest õige seadus, siis eeldan, et te suudate seda inimestele ka selgitada nagu teisigi olulisi teemasid. Uskuge, see on hea võimalus inimestega suhtlemiseks. Kuu aja eest toimunud avaistungil ütles spiiker Nestor: "Valijatel on lisaks valimispäevale õigus ja võimalus väljendada parlamendiliikmetele oma veendumusi iga päev." Mul on eriti hea meel tõdeda, et ka kogenud poliitik nõnda kiirelt muutub, sest minu teada oli just härra Nestor see, kes meid kooseluseaduse vastu olevate inimeste meilide eest päästa püüdis ning nende jõudmise rahvasaadikute kirjastidesse peatada palus, ilma et oleks minult uurinud, kas ma sellist kaitset vajan. Palun vabandust, kui minu väide ei olnud tõene! Veel ütles spiiker nii: "Teades, et vaidlus kooseluseaduse üle saab olema tuline, on mul teile vaid üks palve: ka eelnõu vastased võiksid tunnistada, et selle seaduse vastuvõtmine ei saa muuta mitte kellegi eelistusi partneri valikul. See on ikka Jumala või looduse poolt ette antud, kuidas keegi parasjagu usub."

Olen teadlik, mida selle eelnõuga püütakse teha. Sellega ei reguleerita kellegi isiklikku õnne või armastust, ei sunnita ega meelitata ühele või teisele poolele, see ei ole eelnõu, mis

reguleeriks vaid kahe täiskasvanud inimese suhteid. Selle eelnõuga püütakse ümber defineerida meie kultuuriruumis aastasadu kestnud tõekspidamisi perekonnast. Püütakse kui mitte hävitada, siis vähemalt hägustada minu ideaali perekonnast, mis on senini põhiseaduse kaitse all. Mille või kelle nimel, küsin ma. Ma ei mõista seda ja saan aru, miks ei mõista seda ka rahva enamus.

Me hädaldame pidevalt iibeprobleemide üle. Ometi pole ükski erakond ega sotsiaalminister pidanud vajalikuks algatada või rahastada kampaaniat, mis väärtustaks abikaasade truudust, abiellumist või lasterikkust. Ka selle sama eelnõu menetluse käigus ei pidanud õiguskomisjoni esimees paljaks paluda augustis toimunud seminarile, kus räägiti perekonnast ja ühiskonnast, homoseksuaali rääkima sellest, kui hea ja tore asi on homoabielu. Samal ajal ei olnud sellel seminaril ettekannet selle kohta, mis üldse on perekonna ühiskondlik tähendus ja funktsioon ning miks käsitleb põhiseadus seda rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena. Sellist silmakirjalikkust on selle eelnõu menetluse ajal olnud väga palju.

Viimasel ajal on hakatud rohkem rääkima julgeolekust ja riigikaitsest, lootusest, et rahvas tahab oma riiki kaitsta. Mitmed kaitseliitlastest ja tõelistest Eesti patriootidest sõbrad on mulle väljendanud oma tundeid, mida meie riigijuhtide praegune rahva tahtega mitteamestav ja lausa ülbe käitumine neis tekitab. See on tublisti kahandanud nende otsustavust Eesti riigi kaitsmiseks pingutada ja panustada. See muudab meie idanaabri nende silmis vähem ebameeldivaks ning paneb vahel lausa küsima, kas nad ikka on valmis sellise riigikorra eest oma elu kaalule panema. Kui see pole oht Eesti riigi julgeolekule, siis mis selleks veel on?

Selle eelnõu kohta on oma arvamust avaldanud ka väga paljud teistest rahvustest eestimaalased. Nad osalesid ka pühapäeval koosviibimisel. Kes suhtleb nende inimestega? Kuidas mõjub selle seaduse vastuvõtmine lõimumisele?

Praegusel äreval ajal on minu arvates vastustundetud õõnestada Eesti elanike usku oma riigi demokraatlikesse ja kõlbelistesse väärtustesse ning ühiskonda lõhestada, nagu kooseluseaduse pooldajad ning kahjuks ka suur osa

meediast seda teeb. Kaitsta tahaks seda riiki, kes sind kaitseb või vähemalt austab, mitte ei sõida tankiga üle. Me oleme liiga vähe rääkinud ja selgitanud. Enamik ei mõista seda eelnõu, mina ei pea seda eelnõu vajalikuks. Tuletan veel kord meelde, et ma ei rääkinud mitte kahe inimese vahelisest õnnest või seksuaalsusest. See ei ole selle seaduseelnõu küsimus. Selle seaduse vastuvõtmise tagajärg on katastroof nii enamusele kui ka vähemusele. Ma ei suuda ette kujutada ühiskonda, kus vähemus saaks olla õnnelik, kui enamus on õnetu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Härra juhataja! Head kolleegid ja väga head kolleegid, kes täna siin sõna võtnud on! Ma tahan teile tõesti aitäh öelda. Teie kõned olid väga läbimõeldud ja emotsionaalsed. Mul tekkis siin saalis istudes selline tunne nagu 25 aastat tagasi. Peaaegu 25 aastat tagasi, 1990. aastal, kui viimane Ülemnõukogu siin koos istus, ka siis oli rahvasaadikute kõnedes nii palju emotsioone ja läbimõeldust. See sundiski mind siia pulti tulema. Mina olen pärit sellisest ajast ja saanud sellise kasvatus, et ma sain väga hästi aru sellest, mida rääkis Igor, tahtsin kohe plaksutada ja poolt olla, ning sellest, mida rääkis Jaak Allik, kes oli ka 25 aastat tagasi siin saalis.

Veel niipalju taustast, et ma ei ole olnud oktoobrilaps ega pioneer, aga olen olnud kommunistlik noor ja kommunist. Tegelikult avab see teema meie suud just tänu sellele, kes me oleme ja kust me tuleme. Minul on psühholoogiliselt ääretult keeruline ja raske hääletada selle seaduse poolt. Enamik mu rakkudest kisendab selle vastu, ma ei taha seda teha. Ma ei ole suutnud seda seadust isegi läbi lugeda. Ma olen püüdnud lugeda, aga lihtsalt ei saa. Samal ajal öeldakse, et rahvasaadikud ei ole selle seaduse kallal töötanud. Milline on rahvasaadiku töö? Ma arvan, et suvel oli iga nädal seltskondades sellest teemast juttu. Mind pani tõsiselt mõtlema, et kõik mu lapsed ja lapselapsed ning kõik noored tuttavad seltskondades, kus on sellel teemal juttu olnud, on selle seaduse poolt. Ma sain aru, et ma peaksin seda

seadust lugema ja püüdma sellest aru saada, aga ma julgen teile tunnistada, et ma ei saa sellest aru.

Sellepärast ma eile küsisingi, et kui noored arvavad nii ja minuealised naa, kas me siis ikka oleme valmis selle seaduse vastuvõtmi-seks. Aga rahvaesindus on selle asja nii kau-gele viinud ja see otsus tuleb homme teha. Mõelgem, kõik need, kes ei ole veel otsustanud! Ma luban ka, et ma mõtlen. Aga ma tahan veel tänada neid kõiki, kes on aidanud mu silmi avada ja on üksteist mõjutanud! Ma tahan veel öelda, et on räägitud mingisugusest viha õhutamist. Mina ei ole seda eriti tunnetanud. Mulle meeldis väga Mihhail Stalnuhhini kõne. Nii et mõelgem rahulikult, öö on veel ees. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli Olga Sõtniku!

Olga Sõtnik

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Kallid külalised! Head interneti teel istun- gi jälgijad! Selle seaduseelnõu algatajana näen ma, et tal on kaks poolt. Üks pool reguleerib seda, kuidas faktilises kooselus elavad mees ja naine saaksid oma suhtele parema kaitse. Me teame, et neid inimesi, kes vabaabielus elavad, on palju. Me ei tea, mis on need põhjused, miks nad ei taha traditsioonilist abielu sõlmida. Ma arvan, et me selle seaduseelnõuga pakuksime neile alternatiivi. Selle poole kohta pole me erilist kriitikat kuulnud. Ainuke, mis on läbi käinud, on see, et kaheldakse, kui populaarseks see kooseluleping võib osutuda. Aga ärme ruttame ajast ette. Näiteks on Prantsusmaal, kus samamoodi kehtib sooneutraalne kooseluseadus, just eri soost paarid seda aktiivselt kasutanud. Umbes 96% kooselulepingutest sõlmitakse Prantsusmaal mehe ja naise vahel ning ainult 4% samast soost isikute vahel. See on tegelikult üllatuslikult saanud populaarseks kooselu registreerimise viisiks, iga kahe kooselupaari kohta on kolm abielu.

Teine pool, millest seaduseelnõu räägib, samast soost isikute suhete reguleerimine, on tekitanud meie ühiskonnas muidugi väga suurt diskussiooni. Ma ei mäleta, et viimase seitsme aasta jooksul oleks ükski seaduseelnõu seda sorti reaktsiooni tekitanud. Me näeme seda siin

Riigikogu saalis ja õiguskomisjonis, me näeme seda ajalehtede veergudel. Mitte ainult Eesti ajalehed ei kirjuta sellest seaduseelnõust ja kogu sellest protsessist, vaid ka välismaised ajalehed. Näiteks kirjutas Stephen Fry, tuntud kirjanik, just hiljuti ühes Inglismaa ajalehes sellest seaduseelnõust. Sellest räägitakse igal pool: televisioonis, raadios, köökides. Ei ole just palju seadusi, mis on toonud inimesi tänavatele. Aga muidugi, nende kirjade hulk, mis on tulnud meie kirjakastidesse, on ennekuulmatu, rääkimata sellest, et sotsiaalvõrgustikes on tekkinud grupid nii selle seaduse poolt kui ka vastu. Kuna mina olen selle seaduse pool- daja, siis on mul muidugi väga hea meel, et neid inimesi, kes kuuluvad näiteks Facebooki gruppi, mis toetab kooseluseaduse vastuvõt- mist, on peaaegu viis korda rohkem, kui on inimesi selles grupis, mis seda ei toeta.

Ma olen väga tänulik kõikidele inimestele, kes on selle seaduseelnõu kohta sõna võtnud, nii nendele, kes on olnud vastu, kui ka nen- dele, kes on olnud poolt. Muidugi on väga kahju, et need, kes on olnud seaduse vastu, on tihti olnud liiga agressiivsed ega ole olnud ratsionaalsed. Tõesti, nende sõnumid on olnud viha ja agressiooni täis. Aga anname neile andeks, lähtume kristlikust moraalist, et anna andeks isegi oma vaenlasele. Kuid ma ei hakka neid inimesi muidugi kindlasti vaenlasteks nimetama. Nad ei ole vaenlased, nad on ohv- rid, räige ja agressiivse propaganda ohvrid.

Ma olen veendunud, et mõne aja möödudes nii mõnigi nendest inimestest, kes on praegu selle seaduseelnõu vastu, saab aru, et tal ei olnud õigus. Näiteks, kui Kanadas aastal 2005 võeti vastu samasugune seadus, siis oli 53% inimestest selle vastu, aga nüüd, kui on möö- dunud üheksa aastat, on juba 63% selle poolt. Nii et inimesed on võimelised muutuma. Me oleme siin saalis kuulnud, et Aivar Riisalu on ümber sündinud, me oleme kuulnud ka Valdo lugu, kuidas ta muutus peale seda, kui oli mõn- da aega Rootsisis elanud. Nii et ma olen küll arvamusel, et ka need Eesti inimesed, kes on praegu seaduse vastu, on võimelised aja jook- sul muutuma.

Palun kolm minutit juurde!

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit.

Olga Sõtnik

Aitäh! Ma muidugi tahan väga tänada kõiki, kes on olnud selle seaduseelnõu poolt. Kõik need kirjad, mis ma olen saanud, on mulle andnud väga palju tuge. Tõesti, need kirjad, mis on pooldaval seisukohal, on kõik niivõrd isiklikud, nad on kõik erinevad ja iga kirja taga on väike lugu. Need kirjad on nii südamlikud, et nendest võiks kunagi isegi kogumiku koostada, need kirjad ära trükkida. Suur tänu teile kõigile! Tõesti suur tänu inimestele, kes on julgenud selle debati jooksul, nagu öeldakse, kapist välja tulla ja tunnistada, et nad elavad samasoolises perekonnas. See ei olnud kindlasti kerge, aga nad on seda teinud. Suur tunnustus neile selle eest!

See seaduseelnõu on olnud ka selle pärast mulle eriline, et esimest korda nende seitsme aasta jooksul, kui ma olen Riigikogu liige olnud, on mind ähvardatud kohtusse kaevata. Eilse debati küsimuste ja vastuste voo järel otsustas üks rühm inimesi, et mina pean avalikult vabandust paluma, muidu nad kaebavad mind kohtusse. Aga see selleks. See on lihtsalt näide selle kohta, kui eripärane ja eriline kogu see protsess on olnud.

Mina olen ka vähemuse esindaja, nagu Mihhailgi siin rääkis. Ma tean, et väga paljud vene keelt kõnelevad inimesed ei toeta selle seaduse vastuvõtmist. Nad on sellest rääkinud. Minu käest on küsitud, miks ma ometi seda seadust toetan, kui valijad pööravad mulle selja ega vali mind enam. Ma vastan: "*C'est la vie!*" Kui mind järgmises Riigikogu koosseisus tõesti ei ole, siis ma saan vähemalt rahulikult elada, teades, et ma olen Eesti jaoks midagi head teinud. Ma olen veendunud, et selle seaduse vastuvõtmine teeb meid kõiki õnnelikumaks ja paremaks, kuigi mitte homme, mitte ülehommeks ja võib-olla isegi mitte kümne aasta pärast. Aga teiste riikide kogemus näitab, et mida sallivam, tolerantsem ja avatum on ühiskond, seda õnnelikumalt ja turvalisemalt tunnevad ennast inimesed selles ühiskonnas, seda loovam ja innovaatilisem on see ühiskond. See ei ole lihtsalt luulujutt, teadus on tõestanud, et mida kõrgem on sallivuse tase, seda paremini inimesed selles ühiskonnas elavad. Mina tahan ka, et minu lapsed elaksid rahulikult ja õnnelikult. Ma ei tea, kelleks nad kasvavad või milline on nende seksuaalne orientatsioon, aga ma tahan, et ühiskond neid aktsepteeriks ja nad

oleksid armastatud. Sellepärast, nagu te näete, on mul seljas T-särk sõnumiga, et armastus võidab vihkamise. Ma olen selles veendunud. Armastus võidab niikuinii! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli Tarmo Tamme!

Tarmo Tamm

Hea juhataja! Head kolleegid ja kuulajad! Ma ei taha selle eelnõu puhul rääkida niivõrd eelnõu sisust, kuivõrd vormist ja sellest, mis mind selle eelnõu menetlemise puhul eriti häirib.

Esiteks häirib see, et selliseid rahvale väga olulisi küsimusi peaks arutama siis, kui rahva käest on küsitud kas või mingil määral legitiimne mandaat. Tänapäevaks on selgunud, et Riigikogu valimistele tulles olid sotsiaaldemokraadid ainukesed, kes kirjutasi oma erakonna programmi sisse selle, et nad soovivad kooseluseaduse eelnõu algatada ja selle seaduseks muuta. Neid tuleb selle eest tunnustada, nad tegid ausa käigu ja andsid vähemalt rahvale teada, mida nad teha soovivad. Ükski teine erakond sellega valimiste ajal välja ei tulnud. Nüüd, kui järgmiste valimisteni on jäänud alla viie kuu, püütakse seda eelnõu minu arvates kiirustades seadustada. Oleks ju aus, kui kevadisteks Riigikogu valimisteks kirjutaksid erakonnad selle idee oma programmi sisse ning rahvas siis kas annab sellele toetuse või ei. Ma arvan, et pingeid ja emotsioone oleks siis palju vähem. Miks kiirustada, miks mitte kannatada kevadeni?

Teiseks, mul on kogu aeg tunne, et seda seadust on kellelegi teisele rohkem vaja kui eestlastele, et seda surutakse meile kusagilt mujalt peale. Mäletate, kui see seaduseelnõu anti Riigikogu menetlusse, siis neli välissaatkonda tegid ühisavalduse ja tunnustasid Riigikogu selle eest, et me selle olulise temaga tegelema hakkame. Ma ei tea, kuidas on teiste Riigikogu liikmetega, aga mind see häiris. Ma tahaksin ise aru saada ja otsustada, kas see on vajalik või ei ole. Ma arvan, et väljastpoolt ei peaks keegi mind ja minu kolleege õpetama.

Kolmas asi, mis mind häirib. Mina põhiseaduskomisjoni aseesimehena siiski arvan, et siin on vastuolu põhiseaduse §-ga 27. Kindlasti tuleb lahendus Riigikohtust. Kui Riigikohus on

lõpuks selle § 27 lahti harutanud, alles siis võime öelda, kes on eksinud ja kas on eksitud või mismoodi see seadus vastu võetakse.

Mina igal juhul hääletan vastu ja keegi pole mind seda tegema mõjutanud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Anneli Akkermanni!

Annely Akkermann

Hea eesistuja! Lugupeetud kolleegid ja külalised! Minu arusaama järgi on jumala armastus ühtmoodi nii homo- ja heteroseksuaalide kui ka eostatud laste jaoks. Mind ajendas täna kõnet pidama juba tuntud "Pealtnägija" klipp beebibuumist, kus üks homoperekonna liige kõneles õnnelikult, kuidas on võimalik Indias kalli raha eest korraldada munaraku viljastamine ja lapse kandmine võõras emaisas. Ainus mure oli selles, et lapse ostmine võib minna kole kalliks ja õigupoolest pole ka kvaliteet tagatud.

Eestis on tasuta vereloovutus, tasuta ja rangelt vabatahtlik organidoonorlus. Inimesed, kes seda teevad, on suure südamega. Eelnenud arutelu kestel siin saalis jõudsimise õiguskomisjoni menetleja Neeme Suurega ühisele arusaamale, et surrogaatemadusest lähtuvad väga paljud tõsised probleemid. Surrogaatemadus on Eestis keelatud ja surrogaatema teenuse ostmine on puhtakujuline kaubitsimine naise kehaga. Kui seda tehakse organiseeritult, siis on tegemist organiseeritud kuritegevusega. Me kõik teame, kui levinud on maailmas naiste vastane vägivald, kui ruineeritud on inimkaubanduse ohvrite elu ja kuidas nad peavad pingutama, et edaspidi normaalse elu juurde tagasi pöörduda.

Meie töölaudadel on veel teinegi seda valdkonda käsitlev seadus, nimelt uus lastekaitse seadus. Selle menetlemisele ei ole me veel erilist tähelepanu pööranud. Eelnõu on kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga, mis sätestab: "Laps vajab oma füüsilise ja vaimse ebaküpsuse tõttu erilist kaitset ja hooldust, kaasa arvatud vastav seaduslik kaitse nii enne kui ka pärast sündi. [...] Igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeesutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid." Uus lastekaitse seadus luuakse

selleks, et kujundada ühiskonnas last väärtustavat ning tema arengut soodustavat käitumist ja elulaadi, luua last toetavat keskkonda, seada lapse huvid esikohale, parandada lapse elukvaliteeti, toetada lapse igakülgset arengut ning tagada tervist ja heaolu ohustavates tingimustes olevale lapsele õigeaegne ja asjakohane abi ja hooldus.

Kooseluseaduse toetajate põhiline argument algusest saadik on olnud, et see ei kahjusta kellegi õigusi. Samas sätestab seadus samast soost paaridele, kes on loomupäraselt viljatud, õiguse lapsendada kolmandate isikute lapsi. Ohuallikat kirjeldas "Pealtnägija" klipp. Kooseluseadust võib vaadata selle kaasuse valguses. Kui me täna Riigikogus kooseluseaduse poolt hääletame, siis anname sellele kaasusele eetilise ja moraalse heakskiidu. See seadus kahjustab kellegi huve, see seadus tallab jalge alla emade ja laste õigused. Ma pöördun eriti naiste ja emade poole siin saalis. Mõelge nende naiste peale Indias, kes on vaimselt, füüsiliselt või materiaalselt sellises olukorras, et nad peavad raha eest ära andma oma üheksa kuud südame all kantud lapse. Kui te tunnete, et see on äärmuslikult vägivaldne ema ja lapse suhtes, siis hääletage selle seaduse vastu. Suur tänu!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Viktor Vassiljevi!

Viktor Vassiljev

Tere! Minu nimi on Viktor ja ma olen hetero. Nüüd peate teie ütleva: "Tere, Viktor!" Vaadake, vanasti poleks mul mõtteski olnud selliseid avaldusi teha. Ma olen alati LGBT-seltskonnast lugu pidanud, nad on toredad, tublid inimesed. Nad on natuke teistmoodi kui meie, aga see on nende seesmine asi. Mina ei puuduta neid, nemad ei puuduta mind. Me võime ühiskonnas koos elada ja me ei sega üksteist. Nad on vähemus, ei ole midagi parata. Vähemusi on mitmesuguseid. Punapead on ju ka vähemus, üks ole. Täpselt samamoodi võib hakata võitlema punapeade õiguste eest, et neid ahistatakse. Tekitame mingi punapeade ühingu, ütleva, et punapea olla on eesrindlik. See läheb peale, sest noored inimesed, kes on eriti alid propagandat uskuma, ütlevad siis tõepoolest, et nad kõik tahavad olla punapead.

Kas nad seda on või ei ole, aga nad lähevad ja värvivad oma juuksed punaseks.

Teate, ega minul ei ole midagi selle vastu, kui LGBT-inimesed – õieti LG-d, BT-d nagu ei puutu asjasse – registreerivad oma kooselu. Registreerigu, issand jumal! Arvestades seda, et heterotest ilmselt ligi pooled elavad ilma registreerimata ja pole neil mitte miskit häda, siis ega suurt vahet ei ole. Aga kui ühiskonnas on tekitatud selline sõda, et ühed kaitsevad ennast ning oma perekondlikke ja kristlikke väärtusi, teised aga kaitsevad oma olemasolu ja õigust teistmoodi käituda, siis selle sõja käigus tekib palju väärinfot ja see läheb eriti noortele peale. Teate, mis? Arvestades seda, et meie rahva iive on negatiivne, ütlesin ma, et on äärmiselt kahetsusväärne, kui noored inimesed saavad sellest aru niimoodi, et homoseksuaalne käitumine on ikkagi midagi head, selle päralt on tulevik, see on perspektiivne, olemegi kõik tublid homoseksuaalsed inimesed. See läheb neile peale. Homoseksuaalses suhtes, olgu see registreeritud või registreerimata, ei taastoodeta ju inimesi. Võib neid munarakke Aafrikast ju mobiiltelefoni eest kümme tükki osta või ei tea mis kombel lapsi lapsendada, aga taastootmist ju ei toimu. See on probleem. Austraalias, Prantsusmaal, kus iganes, kus elavad suured rahvad, kümned miljonid inimesed – nendega ei juhtu midagi. Paljukest aga meid on? Kas 1 200 000 või 1 300 000, keegi kurat ei tea, kui palju täpselt. Põhirahvast on selle hulgas kas 60% või 70%. Sellises demograafilises olukorras ei saa lubada homopropagandat. Ma ei karda seda sõna, sest praegu on võitlus LGBT-inimeste õiguste eest läinud räige homopropaganda rada. See ei ole õige, seda ei tohiks lubada.

Ma paluks veel kolm minutit!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas olete kindel? Veel kolm minutit.

Viktor Vassiljev

Aitäh! See on asja üks aspekt. Asja teine aspekt on see. Kuulge, kulla inimesed, head rahvasaadikud, kes te hakkate homme seda seadust hääletama! Teie, kes te tahate poolt hääletada, litsuda rohelist nuppu, kujutage ette, et teie armas lapsuke toob teie juurde samast soost elukaaslase ja ütleb, et issi või emme,

nemad ongi nüüd perekond. Kas te seda tahate?

Ma veel kord ütlen, et mul ei ole mitte midagi LGBT-kogukonna vastu, nii nagu mul ei ole midagi punapeade vastu, aga praegu katsetatakse meie peal mingisuguseid poliit-tehnoloogiaid. Võetakse ette tühine probleem, kas samasoolised saavad abielu või kooselu registreerida. Ühiskonnas on see tõesti tühine probleem. Ühiskonna ees seisavad tunduvalt raskemad ja tähtsamad probleemid ja ülesanded, mis tuleb lahendada. Aga praegu aetakse kogu Eesti rahvas tänavale, et hakkame nüüd seda probleemi arutama ja lahendama, sest see on meile kõige tähtsam. No aga ei ole ju! Kui nüüd see tehnoloogia on meie peal ära proovitud ja on selgunud, et väikse probleemi pärast on võimalik Eesti rahvas omavahel tulli ajada, siis arvestage sellega, et küll seda tehnoloogiat ka teist ja kolmandat korda kasutatakse. On ka teisi vähemusi, issand jumal! Maaailmas on lolle, eks ole. Lolle ju ahistatakse: koolis pannakse lollile vilets hinne, ta ei saa korralikku tööd, ta saab vähe palka. Lolle kiusatakse. No aga, kurivaim, valime lollid Riigikogusse, kogu võim lollidele! Las valitseb siis Eesti rahvast loll! Oi, aga kas tõesti see juba ongi nii ja me oleme miskit maha maganud? Inimesed, olge valvsad! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun säilitame lugupidava suhtumise! Palun, Imre Sooäär! Kaheksa minutit.

Imre Sooäär

Ma mõtlesin, et ma ei võta sõna, aga pärast eelkõnelejat pean ma seda tegema.

Hea juhataja! Auväärt rahvaesindajad! Keskajal arvati, et vasakukäelisus on üks nõidade tunnusmärkidest, ning vasakukäelise inimese elu võis lõppeda tuleriidal. Veel nõukogude ajal peeti seda hälbeks ja õpetati selliseid lapsi parema käega kirjutama. Kas te kujutate tänapäeval ette, et vasaku käega kirjutamise õigust saaks referendumile panna? Ma olen märganud, et üks tippSPORTlane meie hulgas annab ka allkirju vasaku käega. Las ta annab, meil on vaba maa ja vabad mehed. Luban, et kui keegi tahab siin saalis vasakukäeliste õigusi piirama hakata, siis olen mina esimene mees barrikaadidel oma kolleegi kaitseks väljas.

Kui mind tosin aastat tagasi Riigikogusse valiti, ei osanud ma uneski aimata, et siinsamas Kalevipoja kalmul võib kunagi ka mu enda eluküünal kustuda. See lugu juhtus peale seda, kui Eesti Päevalehes kirjutati, et ma olen kooseluseaduse algataja ja üks vedajaid Riigikogus.

Oli ilus päikeseline hommik. Jalutasin Toompealt alla Vabaduse platsile, kus minu juurde astus vanem meesterahvas. Ta vaatas mulle oma süngete silmadega otsa ja lubas mind sealsamas mättasse lüüa, kui ma selle eelnõuga edasi tegelen. Jah, te kuulsite õigesti. Ta oli ühe kurikuulsa sihtasutuse lehelt minu kohta lugenud, väitis, et oli juba nõukaajal piidreid mättasse löönud ega karda midagi. Olin sõnatu. See polnud esimene tapmisähvardus, mille ma olin saanud, aga kindlasti oli see kõige vahetum.

Esimese tapmisähvarduse sain juba koolipõlves, kui klassivend ütles mulle: "Kuradi pede, ma tapan su, raisa, ära!" Ma polnud talle midagi kurja teinud, ma polnud teda näpuotsagaagi puudutanud, ta polnud üldse minu maitse. Minu armastus oli kooli kõige ilusam tüdruk, medalilootus. Ma lihtsalt olin teistsugune, suhtlesin endast vanematega, muusikaringkondadega, tegin bändi, ei käinud nurga taga klassivendadega koni tõmbamas. Mul olid teised huvid. Kes muusikat kuulab, see mõistab. Ta tuli mulle kallale ja mitte natuke, vaid jõuga, sest teised ässitasid. Nad tahtsid gladiaatorite võitlust näha. Mulle ei meeldi kakelda, usun head sõna ja selle jõudu. Ta polnud just kõige teravam pliiats meie klassis, aga rusikarammu tal jagus. Kaks esimest raundi kaotasin. Õnneks oli mu ema kehalise kasvatuse õpetaja, kellelt olin pärinud tugeva füüsilise. Nüüd parafraaserin ma Mihkel Rauda. Kui ma peale kolmandat jõulist kambakat olin pedevihkaja vaeseomaks peksnud, siis keegi mind enam ei puutunud. Tekkis respekt. Olelusvõitlus issanda loomaaias on karm. Küll aga sain kogeda, kuidas ühe kindla sõimusõnaga teisi alla surutakse.

Ilmar Raagi film "Klass" on vaid pinnavirvendus sellest, mis tegelikult koolides toimub. Kõige rõvedamad episoodid ei jõua kunagi kinolinale. Ma olen neid ise näinud. Selle kõige taga pole midagi muud kui hirm ja vihkamine sügaval meie ühiskonna hingesoppides. Vihkamine nende vastu, kes on lihtsalt meist

erinevad, olgu nad siis peded, neegrid või murjanid, nagu keegi Andrus Mirka Riigikogu liikmetele eile öösel kirjutas. Kust see vimm küll tuleb? Kes seda õhutab ja kes rahastab? Kellele on Eesti riigi lõhenemine kasulik? Mõelgem sellele.

Eile rääkis sõber, kuidas üks traditsiooniline pereisa oli hiljuti oma teismelise poja kodutalu õues läbi peksnud, sest ta avastas poja telefoni vaadates poja armusuhte oma klassivennaga. Poiss põgenes kodust ja on nüüd sugulaste küünis varjul. Ta mõtleb enesetapule. Kas ka see isa luges seda SAPTK-i vihikut, mis on sisuliselt homovaenamise õpik? Kui palju noormehi peab veel vabasurma minema, sest nad lihtsalt ei suuda rohkem taluda?

Eesti pole pime. Kõik on märganud, kui palju emotsioone, kui palju hirme on see eelnõu meie rahva hingesoppidest pinnale toonud. Mida tavakodanikud ei tea, on see, et osa Eesti inimesi on iga päev oma elus pidanud elama hirmu ja pilkamise all, seda lasteaias, koolis, töökohas. Lugege näitleja Risto Kübara lugu, kuidas on elada homofoobses vabariigis nimega Eesti. Riigikogu kirjakastidesse jõudis eile haakristi ja Varro tekstiga sõnum. Kuhu me teel oleme? Kas see, mis rullus pühapäeval lahti Riigikogu ees, teeb meie riiki tugevamaks ja ühtsemaks? Inimesed on aetud paanikasse, kutsutakse ühiselt laulma "Ema südant", sest varsti keelatavat see laul ära. Mis uskumatult jabur jutt, mis hirmujutt see on?

Head eelnõu vastased, lugege palun eelnõu teksti! Selle ükski paragrahv ei muuda perekonna definitsiooni, ei sunni midagi peale, ei seadusta homoabieliu, ei luba perevälist lapsendamist ega võimalda kooselupartneritel altari ette astuda. Need kõik on valed. Miks võtab üks kristlane endale õiguse panna kätt ette teiste inimeste õnnele? Kuidas saab keegi otsustada, et teie siiras tunne on hälve, et teie armastus on haige, et te koos pole pere? Miks meid hirmutab, kui kellelgi on teistsugused ideaalid ja teistmoodi peremudel? See, kuidas nemad oma elu elavad, ei puuduta ju meid.

Ka mulle ei meeldi habemega naine, kohe üldse ei meeldi, pole minu maitse, aga ma ei mõista teda sellepärast ka hukka. Ma ei arva, et ta nägu tuleks laste ees kinni katta ja mingi lõbus lauluvõistlus kukuks ühe diiva pärast kokku. Las ta laulab oma laule. Ka mulle ei meeldi homoparaadid Tallinna vanalinnas, sest

need ei sidustu meie kultuuriruumiga. Need on osa suurlinnade anonüümsest võlust, jah, aga meil annavad nad vastupidise efekti. Kuid ma saan aru ka nende inimeste valust, kes neid paraade korraldavad. Nende süda karjub appi, sest siinsamas lossi ees soovitab väikemees osal inimestest Eestist ära minna, sest nad on homod, mitte inimesed. Mulle ei tee muret mitte see noormees, kelle maailmapilt pole veel välja kujunenud, vaid need, kes tema maailmapilti kujundavad. Kas sellised ongi meie ideaalid, kas need ongi meie traditsioonilised Eesti pered, kus sellist suhtumist õpetatakse?

Kõik ei saa ja osa ei taha abielluda. Praegu on eri soost kooselupartnerite õigused samuti kaitsmata. Eelnõu pakub elementaarset õiguskaitset, sest ühised kohustused ja vastutus tekivad juba esimesel kooselupäeval, abielluda võib kunagi hiljem. Erakondadevahelisest arutelust selgus, et just sooneutraalse kooselu tee, mis katab nii sama- kui ka erisoolised paarid, on praegu Eestile mõistlik valik. Miks seda keelata?

Poliitikas peab keegi võtma vastutuse. Jah, ma võtan vastutuse, et ma olen julgenud seda mädapaiset puudutada, nagu tänane Eesti Ekspress kirjutab. Aga ma olen teinud seda siiras usus, et iga mädapaise, mida ei ravita ja mis järjest suuremaks paisub, tekitab ükskord veremürgituse. Kui ma selle eest kuuli saan, siis võtan selle auga vastu, seistes Eesti Vabariigi põhiseaduse eest ja kõigi inimeste kaitsel.

Sügav kummardus kolleegidele, kes on oma sisemisi hirne ületades eelnõu toetama tulnud! Keegi ei tea täpselt lõpptulemust, sest kolm erakonda on jätnud otsustamise vabaks, aga nii ongi parem. Ma usun siiralt, et see on vajalik samm sallivama ja kaasavama ühiskonna poole. Me oleme valiku ees, kas me kõnnime avaliku arvamuse kannul või juhime seda arvamust. Kui seadusandja ei tõuse kõrgemale ja meil pole otsustaval hetkel piisavalt julgust, et olla riigimehed ja ühiskonda murepunktidest edasi viia, siis meil pole ka seda riiki.

Head rahvaesindajad! Ma ei tea, kumma käega Kalevipoeg mõõka hoidis, aga ma usun, et ükskord algab aega, mil kõigil inimestel on siin riigis turvaline olla, olgu nad siis punapäised või vasakukäelised, kulupead või kräsupaad, kõik Eesti mehed ja naised, üks, teisega,

koos. Andkem neile see võimalus! Nad on kõik üks Eesti pere. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Eelnõu 650 kohta on esitatud 23 muudatusettepanekut. Alustame nende läbivaatamist. Esimene muudatusettepanek on juhtivkomisjonilt. Teise muudatusettepaneku on esitanud Riigikogu liige Igor Gräzin, juhtivkomisjon ei ole seda muudatusettepanekut arvestanud. Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Ma palun seda ettepanekut hääletada!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen hääletusele teise muudatusettepaneku. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 30 ja vastu 39 Riigikogu liiget, 2 jäid erapooletuks. Ettepanek ei leidnud toetust.

Kolmanda muudatusettepaneku on teinud Riigikogu liige Väino Linde. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et see tuleks jätta arvestamata. Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh! Ma palun sedagi muudatusettepanekut hääletada!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Alustame hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele kolmanda muudatusettepaneku, mille on esitanud Riigikogu liige Väino Linde. Palun võtta seisukoht ja hääletada! Katkestan hääletuse. Valdo Randpere, palun, protseduuriline küsimus!

Valdo Randpere

Kas saaksid täpsustada, mida me nüüd täpselt hääletame? Kas me hääletame Väino Linde muudatusettepanekut või komisjoni ettepanekut mitte seda arvestada?

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Alustame otsast peale. Head ametikaaslased! Austatud Valdo Randpere! Me oleme kolmanda muudatusettepaneku juures,

mille on esitanud Riigikogu liige Väino Linde ja juhtivkomisjoni seisukoht on, et see tuleks jätta arvestamata. Hakkame hääletama ettepanekut, mille on teinud Väino Linde. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 29 ja vastu 38 Riigikogu liiget, erapooletuks ei jäänud keegi. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepaneku nr 4 on esitanud õiguskomisjon. Muudatusettepaneku nr 5 on esitanud Riigikogu liige Igor Gräzin. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et see tuleks jätta arvestamata. Muudatusettepaneku nr 6 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 7 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr ... Vabandust! Marko Pomerants, palun!

Marko Pomerants

Ma mõtlesin juba kaheksandat.

Aseesimees Jüri Ratas

Vabandust, mina ei ole nii kiire! (Naer saalis.) Ma pole nii nooruslik nagu teie, nii et, palun, võtame rahulikumalt! Muudatusettepaneku nr 8 on esitanud juhtivkomisjon. Marko Pomerants, palun!

Marko Pomerants

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel palun seda ettepanekut hääletada!

Aseesimees Jüri Ratas

Panen hääletusele kaheksanda muudatusettepaneku, mille on esitanud juhtivkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 39 ja vastu 25 Riigikogu liiget, 1 jäi erapooletuks. Ettepanek leidis toetust.

Muudatusettepaneku nr 9 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 10 on esitanud Riigikogu liige Valdo Randpere ja juhtivkomisjoni seisukoht on, et seda tuleks sisuliselt arvestada. Muudatusettepaneku nr 11 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 12 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 13 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 14 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 15 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 16 on esitanud Riigikogu liige Valdo Randpere ja juhtivkomisjoni seisukoht on, et seda ettepanekut tuleks sisuliselt

arvestada. Muudatusettepaneku nr 17 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 18 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 19 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 20 on esitanud ... Vabandust! Muudatusettepanek nr 19. Marko Pomerants, palun!

Marko Pomerants

Vabandust, Pomerants jälle ajast ees! (Naer saalis.)

Aseesimees Jüri Ratas

Käime ikka ajaga kaasas, käime ajaga kaasas. Muudatusettepaneku nr 20 on esitanud juhtivkomisjon. Marko Pomerants, palun!

Marko Pomerants

Ma palun Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel seda ettepanekut hääletada!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 20, mille on esitanud juhtivkomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 38 ja vastu 27 Riigikogu liiget, 1 jäi erapooletuks. Ettepanek leidis toetust.

Muudatusettepanek nr 21 ... Me ei ole veel muudatusettepaneku nr 22 juures. 21. muudatusettepaneku on teinud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 22 on esitanud juhtivkomisjon. Muudatusettepaneku nr 23 on esitanud juhtivkomisjon.

Head ametikaaslased, ma tänan teid! Eelnõu 650 muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et teine lugemine tuleks lõpetada. Riigikogu juhatusel on tulnud IRL-i fraktsioonilt ettepanek katkestada Riigikogu liikmete algatatud kooseluseaduse eelnõu 650 teine lugemine. Ettepanekule on alla kirjutanud fraktsiooni aseesimees. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ettepaneku eelnõu 650 teine lugemine katkestada. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 33 ja vastu 41 Riigikogu liiget, erapooletuks ei jäänud keegi. Ettepanek ei leidnud toetust.

Teine lugemine on lõpetatud ja teise päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

3. Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (697 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kolmanda päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu 697 teine lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Tiina Lokk-Trambergi!

Tiina Lokk-Tramberg

Hea eesistuja ja hea Riigikogu! Hallo! (Juhataja helistab kella.) Tegemist on seaduseelnõu 697 teise lugemisega. See seaduseelnõu käsitleb orbesteid.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, palun vabandust! Head ametikaaslased, me liigume edasi, päevakord ei ole ammendatud. Ma palun teie abi päevakorrapunktide edasisel menetlemisel! Saalis on liiga suur lärm. Te segate ettekandjat ja inimesi, kes soovivad selle väga olulise seaduseelnõu teist lugemist jälgida. Palun, hea ettekandja!

Tiina Lokk-Tramberg

Ma tänan! Räägin menetlusest juhtivkomisjonis ehk kultuurikomisjonis esimese ja teise lugemise vahel. Eelnõu, mis käsitleb orbesteid, algatas Vabariigi Valitsus s.a 20. juunil, eelnõu esimene lugemine toimus 17. septembril. Muudatusettepanekute esitamise tähtpäevaks, 24. septembriks, Riigikogu liikmed ega fraktsioonid muudatusettepanekuid ei esitanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma palun vabandust! Head ametikaaslased! Arutelu all on eelnõu, mille juhtivkomisjon on kultuurikomisjon. Ma palun väga tähelepanu! Aitäh teile!

Tiina Lokk-Tramberg

Aitäh! Kultuurikomisjon valmistas eelnõu teist lugemist ette 25. septembri istungil, millest võttis osa Justiitsministeeriumi esindaja Kärt Nemvalts. Komisjon otsustas teha eelnõu kohta seitse muudatusettepanekut. Kõik need muudatusettepanekud võeti konsensuslikult

vastu. Valdav osa neist oli normitehnilist laadi, need aitasid muuta teksti selgemaks. Kaks nendest toon ma eraldi välja, kuna need on sisulised.

Muudatusettepanek nr 1 paneb komisjon ette võtta seaduse arusaadavuse parandamiseks kasutusele seadusesisene termin "avalik mäluasutus". Avalik mäluasutus kõnealuse seaduse tähenduses on avalik arhiiv, muuseum, raamatukogu, teadus- ja haridusasutus või filmi- või audiopärandi säilitamisega tegelev asutus. Edaspidi kasutatakse seadusesiseselt nimetatud loetelu puhul kokkulepitud terminid. Lisaks on ka normitehniliselt ühtlustatud kaitstud objektide loetelu. Komisjon arutas, kas regulatsiooniga kaitstud objektide ringi ei saaks laiendada, nii et orbesteena võiks käsitleda ka üksikuid fotosid. Eelnõu järgi kohaldatakse orbeste regulatsiooni vaid trükistes sisalduvatele fotodele. Direktiivi artikkel 10 ehk läbivaatamisklausel sätestab, et Euroopa Komisjon jälgib pidevalt valdkonna arengut ning esitab hiljemalt 2015. aasta 29. oktoobriks ja seejärel igal aastal aruande võimaluse kohta lisada reguleerimisalasse muid kaitstud objekte, eelkõige üksikuid fotosid ja muid kujutisi. Kultuurikomisjon ei teinud seda arvestades käimasoleva direktiivi ülevõtmise raames fotosid puudutavat muudatusettepanekut, kuid peab siiski oluliseks, et orbeste kasutusvõimalusi laiendataks esimesel võimalusel uutele objektidele.

Muudatusettepanek nr 7 tuleb täpselt samamoodi esile tuua. Direktiivi artikli 9 lõike 1 kohaselt jõustavad liikmesriigid direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 29. oktoobriks 2014. Arvestades eelnõu menetlemiseks vajalikku aega Riigikogus, Vabariigi Presidendile seaduse väljakuulutamiseks vajalikku aega ning Riigi Teatajale seadusega antud tähtaega seaduse avaldamiseks, ei saa kindel olla, et seadus on 29. oktoobril 2014 jõustumiseks valmis. Muudatusettepanekus on kirjas seaduse jõustumise erinorm, mille kohaselt seadus jõustub Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, samas ei tohi seaduse jõustumise kuupäev olla varasem kui 29. oktoober 2014.

Täpsustatakse ka eelnõu rakendussätte sõnastust, et see oleks kooskõlas direktiivi artikliga 8. Direktiivi artikli 8 ja autoriõiguse seaduse rakendussätete järgi kohaldatakse orb-

teoste kasutamist puudutavat regulatsiooni kõikidele kirjutistele ja avaldatud teostele, audiovisuaalsetele teostele ning fonogrammidetele, mis on seaduse jõustumise hetkel või pärast seda autoriõigusega kaitstud. Eesti mõistes tähendab see, et hõlmatud on ka näiteks kogu 1991. aastale eelnev periood. See on väga oluline.

Juhtivkomisjon otsustas saata eelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu täiskogu päevakorda 8. oktoobriks ja teha ettepaneku teine lugemine lõpetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Juhtivkomisjon on teinud seitse muudatusettepanekut, alustame nende läbivaatamist. Esimene, teine, kolmas, neljas, viies, kuues ja seitsmes muudatusettepanek. Oleme ettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et teine lugemine tuleks lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud ja kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

4. Spordiseaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu (722 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme neljanda päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud spordiseaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu 722 esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli kultuuriminister Urve Tiiduse!

Urve Tiidus

Tere päevast kõigile! Austatud Riigikogu aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Tahhan teile tutvustada spordiseaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu 722. Selle eelnõuga luuakse õiguslik alus spordiklubide ja -koolide treeneritele töötasu- toetuse maksmiseks. Tegemist on valitsuse tegevuskavas planeeritud sammuga, mille peamine eesmärk on väärtustada laste ja noortega töötavate treenerite tööd. Ühtlasi antakse eelnõuga treeneritele kindlust, et nende sotsiaalsed garantiid on tagatud. Valitsus on kokku leppinud, et 2015. aasta eelarves nähakse toe-

tuse maksmiseks ette 3,51 miljonit eurot. See on ka riigieelarve projektis sees. Toetust hakatakse maksuma alates järgmise aasta algusest.

Spordiseaduse ja halduskoostöö seaduse muutmiselega antakse kultuuriministrile volitus kehtestada määrusega toetuse andmise alused ja jaotamise kord, et alates jaanuarist 2015 saaks riik hakata treeneritele töötasutoetust maksuma. Eelnõu näeb ette, et kultuuriminister võib treenerite töötasutoetuse jaotamise ülesande halduslepingu alusel anda eraõiguslikule juriidilisele isikule. Järelevalvet selle lepingu täitmise üle teeb Kultuuriministeerium. Haldusleping on plaanis sõlmida Spordikoolituse ja -teabe Sihtasutusega. Uus volitusnorm kultuuriministri määruse kujul reguleerib lapsi ja noori treenivate 5. ja kõrgema kutsetasemega treenerite töötasutoetuse maksmise aluseid (siin on arvestatud 5., 6. ja 7. kutsetaset). Treenerite töötasutoetus on isikupõhine ja seda saab kasutada konkreetsetele isikutele töötasu maksmiseks, aga selleks on vaja lisaandmeid treeneri koormuse, treenitavate gruppide ning treeningtundide kohta.

Lühidalt, selle eelnõuga nähakse ette, et spordiorganisatsioonide üldise toetamise aluste väljatöötamise kõrval antakse ka määrus treeneritele töötasu maksmiseks. Nagu juba mainitud, on haldusleping plaanis sõlmida Spordikoolituse ja -teabe Sihtasutusega. See on Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti Olümpiakomitee asutatud sihtasutus, kes muude ülesannete kõrval on ka riigi infosüsteemi kuuluva spordi andmekogu, Eesti spordiregistri volitatud töötleja. Sihtasutusel on olemas laiapõhjaline andmekogu spordiorganisatsioonide ja treenerite kohta, sh treenerite kutsetasemete ja seotuse kohta spordiorganisatsioonidega. Sihtasutusel on olemas andmete analüüsimise ja kontrollimise võimekus ning pikaajaline kogemus.

Olgu veel täpsustatud, et sihttoetus moodustab 50% treeneri töötasust, millele lisandub vähemalt teist niisama palju spordiklubi või spordikooli ehk tööandja poolt. Lapsi ja noori, kelle treenereid see seaduseelnõu mõjutab, on ligikaudu 80 000, treenereid umbes 1500 ning hõlmatud spordiklubisid ja -koole 500. See eelnõu on oodatud ning väga vajalik sportliku vaimu ja tervise edendamiseks ühiskonnas. Täna teid kuulamast ja olen valmis vastama küsimustele!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? On. Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud minister! Loomulikult on see väga õige, et treenerite tööd hakatakse ka riigieelarvest rahastama, sest Eesti spordi üks suuremaid probleeme on just nimelt treenerite puudus, eriti noortetreenerite puudus. Aga ma olen aru saanud, et töötasu maksmisel kavatakse aluseks võtta kutsetasemed. Nagu te ütlesite, oleks eelkõige aluseks 5.–7. kutsetase. See tähendab, et pigem hakkavad seda lisaraha saama ikkagi eakamad treenerid, kellel on juba praktikat ja kogemusi. Noored treenerid, kellel 5., 6. või 7. kategooriat veel olla ei saa, sellele rahale ligi ei pääse. Seega ei saa ka noortetreenerite probleemile väga kiiresti lahendust leida. Olen ma õigesti aru saanud?

Urve Tiidus

Aitäh küsimuse eest, härra Seeder! Ma loodan, et ma sain teie küsimusest õigesti aru. Üks asi on see, et palgatoetust makstakse treeneritele, kellel on 5.–7. kutsetase. Nii on praegu arvestatud. Nagu ma ütlesin, nende treenida on umbes 80 000 noort inimest. Kui teie küsimus puudutas seda, miks madalama kutsetasemega treenerid jäävad palgatoetuse saajate hulgast välja, siis saan praegu vastata nii, et eks mingi valik tuli teha. 5.–7. kutsetasemega treenerid treenivad suurt osa lastest ja noortest. Jah, väidetakse vastu, et väga paljud treenerid on 3. ja 4. kutsetasemega ning ei ole õige, et nad lisaraha saajate hulgast välja jäävad. Aga me teame, et kvalifikatsioon on selline asi, mida saab edasi arendada. Me arvame seda seaduseelnõu teie ette tuues, et järgmisel aastal, tõenäoliselt juba aasta alguses, tekib 5. kutsetasemega treenereid juurde, just sellel põhjusel, et tekib motivatsioon oma kutseoskust täiendada, mida viimased kümme aastat võib-olla väga selgelt ei ole olnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja, lugupeetud minister! Loomulikult on see samm õiges suunas, aga see pole isegi poolik samm, ma arvan,

et see on veerand sammu. Esiteks, sellest rahast ei jätku. Ma olen selles päris veendunud. Teiseks, mind häirib see, kas meil on uuesti riigisport tekkinud. Miks seda raha ei anta omavalitsustele, et omavalitsused ise otsustaksid, kuidas seda kasutada? Kas riik hakkab omavalitsuses töötavatele treeneritele palka maksuma või kuidas see asi hakkab välja nägema? Kas see kummaline ei ole?

Urve Tiidus

Suur tänu küsimast, härra Tamm! Kas see raha rahuldab kõiki ootusi, mis treeneritel, spordiklubidel ja -koolidel on? Praeguse arvestuse järgi saavad 5.–7. kutsetasemega treenerite vajadused rahuldatud. Tõsi on see, et seda palgatoetust peab taotlema ise, kas klubi või kooli, st tööandja kaudu. Me päris millimeetri täpsusega ei saa prognoosida, kas sellest rahast jätkub. Me eeldame, et jätkub. Tõsi, on arutatud ja isegi mulle on väidetud, et võib-olla jääb raha üle, et me võiksime tuua selle kriteeriumi kutsetaseme võrra allapoole. Järgmisel aastal või, ausalt öeldes, kui lugupeetud Riigikogu seda eelnõu kiiresti menetleb, siis peaks juba novembri lõpus või detsembri alguses olema üsna hea pilt sellest, kui palju neid palgatoetuse taotlusi tuleb. Nüüd riigisportidist. Seda on mul keeruline kommenteerida. Iseenesest on mul väga hea meel, et treenereid uue põlvkonna kasvatamisel sellisel moel toetatakse. Laiem avalikkus, treenerid ja kõik spordiga seotud inimesed on öelnud, et see on väga vajalik ja hea samm õiges suunas. Aga loomulikult ei jää see viimaseks.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun, Erki Nool!

Erki Nool

Aitäh! Austatud minister! Ma arvan, et see on riigil hea samm. Vahemärkusena olgu öeldud, et kõige suurem riiklik toetus on olnud stipendiumisüsteemi siinamaani alleshoidmine. Aga ma küsin teie käest rahastamissüsteemi kohta. Seletuskirjas on öeldud, et koostöös kohalike omavalitsustega on kavas korraldada järelevalvet treenerite riigieelarvelise töötasu-toetuse sihipärase kasutamise üle. Mõnes mõttes see lihtsustaks süsteemi ja teeks selle odavamaks, kuid see süsteem ei saa toimima hakata, sest siin on päris suured probleemid. Tree-

nerid tuleb registreerida spordiregistris. Kohalikel omavalitsustel on aga väheke erinevad süsteemid. Nii et need süsteemid paraku ei ühti ja kindlasti ei jõua seaduse jõustumise ajaks ühtima hakata.

Urve Tiidus

Suur tänu küsimuse eest, härra Nool! Mis puudutab spordiregistrit ja andmete täpsust, seda, kes täpselt need treenerid on, kes lisaraha taotleavad, milline on nende kutsetase, millistes spordiklubides või -koolides nad töötavad, kui suur on nende koormus, siis me siiski eeldame koostöö tegemisel head tahet nii spordiklubidelt kui ka kohalikelt omavalitsustelt, kes spordikoole haldavad. Kui need registrid ka ei ühildu nii hästi ja kiiresti, nagu me tahaksime, siis Eesti IT-võimekust arvestades usun, et niisugune tehniline takistus ei raskenda treeneritele toetuste maksmist. Aga selge on see, et sellise uue asja rakendamisel tehnilised ja praktilised küsimused esile kerkivad. Ma olen kindel, et meil on olemas inimesed, kes selle asja toimima panevad.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ja nüüd klass 470, Toomas Tõniste, palun!

Toomas Tõniste

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Mul on tõeliselt hea meel, et mitme aasta töö on lõpuks realiseerumas ja see ebaõiglus, et treenerid riigilt toetust ei saanud, kaob. Need treenerid, kes siia maani ei tahtnud stipendiumidega susserdada, on nüüd võrdses konkurentsistestega. Aga ühe mõttena oli üleval ka see, et rahastamine toimiks alaliitude kaudu, kes siis annaksid ise teada, kui palju on neil selliseid treenerid, kes nendele kriteeriumidele vastavad. See aitaks kõvasti bürokraatiat kokku hoida. Kontrollida saab alati. Kas see mõte on veel kuskil olemas või on see idee ammu kustunud?

Urve Tiidus

Suur tänu, härra Tõniste! Alaliidud on spordivaldkonnas meie kõige olulisemad partnerid, ega nad sellest asjast kõrvale ei jää. Klubide info treenerite kutsetasemetest ja tegevuse kohta liigub ju alaliitudesse. Ma praegu ei leia seaduseelnõust seda kohta üles, aga selles prot-

sessis, et treenerite töötasu toetus jõuaks õigete inimeste, õigete treenerite kätte, kes vastavad selle seaduse mõttele, saavad kõik osapooled olla head partnerid. Midagi muud ei oska ma öelda.

Aseesimees Jüri Ratas

Nüüd küsija Põlvamaalt. Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Proua minister! Ühe töökohta puhul on arvestuse aluseks 700 eurot pluss maksud, millest arvestatakse 50%. Aga kui kohalik omavalitsus maksab spordikoolis või -klubis treenerile 900 eurot palka, kas siis see 50% lubadus enam ei kehti?

Urve Tiidus

Seaduseelnõu järgi arvestatakse vastava kutsetasemega treeneri palga miinimumtase ja kui sellest 50% annab riik, siis kohalikul omavalitsusel tekib eelnõu järgi kohustus, selleks et riigilt see 50% laekuks, maksta vähemalt 50% juurde. Aga mitte keegi ei keela maksta rohkem. Ma eeldan, et kohalikud omavalitsused, kes toetavad sporti väga suurte summadega, lisavad sinna rohkem kui 50%. Reaalses elus see toimib. Kui ma tohin, siis ma esitan statistikat, mis võib-olla otseselt ei ole vastus teie küsimusele, aga peegeldab seda, mida kohalikud omavalitsused spordi heaks teevad. Aastal 2013 oli kohaliku omavalitsuse toetus spordivaldkonnale 58 miljonit eurot. Viimaste aastatega on see toetus kasvanud, aga ma ei leia seda arvu kohe suure ähmiga üles. Selline on see olukord.

Aseesimees Jüri Ratas

Andre Sepp, palun!

Andre Sepp

Aitäh, austatud eesistuja! Hea ettekandja, suur tänu, et see spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu, mida spordiringkondades oodatakse, on täna meie laual! Aga kui nüüd riik tuleb treenerite tasustamisel appi, siis milline on selle mõju lastevanematele, kelle lapsed nendes treeningrühmades osalevad? Kas treeningrühmas osalemise hinnad ei tõuse enam sellises tempos, nagu need on siia maani tõusnud? Kindlasti hinnad ka ei alane, aga kas

need jäävad sellele tasemele, et lastevanematel on võimalik lubada oma lastel treeninggruppides osaleda? Kas sellest on räägitud?

Urve Tiidus

Aitäh küsimuse eest, härra Sepp! Ma saan öelda, et treenerite töötasutoetus luuakse kahtlemata ka selle mõttega, et võib-olla siis perekonna makstav osa ei kasva nii kiiresti. Me aga teame, et kui kuskilt tuleb lisaraha, siis käitutakse erinevalt. Mõni klubi võtab võib-olla osalemistasu vähemaks, ka mõni spordikool vaatab, et perekonna osa saab vähendada. Aga ma ei saa praegu prognoosida, milliseks tulemus kujuneb. Mõte on ikkagi selles, et natuke vähendada perekondade koormust trenni eest tasumisel. Kuid üksühest seost reaalse eluga ei ole eelnõus kirjeldatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mul on üks ettepanek ja üks küsimus. Mina arvan, et kolm ja pool miljonit eurot on tegelikult vähe, arvestades sektori vajadust ja praegust olukorda. Aga õiguslik raamistik on ette valmistatud nii, et teie arvates jääb raha võib-olla isegi üle. Mul on ettepanek, et kui jääb üle, siis võiksite seaduseelnõus ju ette näha paindliku võimaluse anda see ülejääv osa madalama kutsetasemega treeneritele. Aga kas valitsuses või Kultuuriministeriumis on arutatud, et vähemalt laste ja noortega tegelevate treenerite riigieelarvest tasustamise alused võiksid olla võrdsed või samadel alustel pedagoogide tasustamise alustega? Kui palju võiks see sel juhul riigieelarvele maksma minna?

Urve Tiidus

Aitäh küsimuse eest, härra Seeder! Kõigepealt teen väikese paranduse. Mina ei ole väitnud, et raha jääb üle, aga vastupidi härra Tammele, kes ütles, et raha tuleb puudu, olen ma kuulnud, et on ka selline seisukoht või oletus, et raha jääb üle. Praeguste arvestuste järgi oleme siiski nende 3,51 miljoni üle suhteliselt rõõmsad. Milliseks reaalne olukord kujuneb, seda me näeme juba üsna varsti, selle aasta lõpu poole. Mis puudutab treenerite võrdsustamist õpetajatega, siis treenerite staatus on ju väga erinev. On põhikohaga treenerid ja on

kehalise kasvatuse õpetajad, kes on osalise töökoormusega ka treenerid. Olukorrad on väga erinevad. Iseenesest ei ole selle eelnõu puhul arutatud seda, et viia nad kõik õpetajatega samaväärsele tasemele. Meil ei ole niisugust stampametit, et inimene on ainult treener. Enamasti need inimesed kuskil õpetavad, teevad võib-olla veel mingisugust muud tööd ja on lihtsalt oma eelneva ettevalmistuse ja võib-olla ka sportlasekarjääri tõttu treenerid. Aga iseenesest väärib teema arutamist. Selle vastu ei ole minul isiklikult midagi, kui lapsed saavad paremat koolitust, on sportlikumad, tulevikus tervemad jne.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Kõik ootavad seda seadust ja on väga tore, et see eelnõu siin saalis on ja me hääletame selle poolt. Aga te mainisite paar korda treenerite kutseoskust. Kas riigikeeleoskus mõjutab treenerite kutseoskust või ei?

Urve Tiidus

Aitäh küsimuse eest, härra Korb! Pean ütlema, et ma ei kuulu sellesse komisjoni, kes treenerite kutsetasemeid määrab. Treeneritele esitatavad kompetentsusnõuded on kutsestandardites kirjas ja üldiselt eeldavad need spetsialiseerumist konkreetsele spordialale. Kutsetasemete süsteem on Euroopa Liidu kehtestatud ja meie süsteem vastab Euroopa Liidu nõuetele. Ma usun, et kui inimene tahab olla hea treener, siis ta peab olema võimeline sportlastega suhtlema. Iga keele oskus tuleb selles asjas ainult kasuks.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli ei kellegi muu kui kultuurikomisjoni esimehe Lauri Luige!

Lauri Luik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kultuurikomisjon arutas spordiseaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu kahel istungil: 22. ja 25. septembril. Kohale olid kutsutud kultuuriminister Urve Tiidus, Kultuuri-

ministeeriumi spordi asekanstler Tõnu Seil ning õigus- ja varahaldusosakonna õigusnõunik Lia Liin.

Minister tutvustas komisjonis eelnõu sisu. Eelnõuga me, nagu te teate, loome õigusliku aluse treeneritele töötasu maksmiseks. Selle maksmiseks saavad spordiorganisatsioonid edaspidi taotleda toetust riigieelarvest. Seaduse muutmisega anname kultuuriministrile volituse kehtestada toetuse määramise alused ja jaotamise kord ning halduslepingu alusel on õigus toetusraha administreerida eraõiguslikul juriidilisel isikul, Spordikoolituse ja -teabe Sihtasutusel, kelle järele omakorda valvab Kultuuriministeerium.

Komisjoni arutelu käigus tekkis hulk küsimusi. Näiteks, mis saab siis, kui üks laps käib kahes trennis? Vastuseks kõlas, et kui see laps käib näiteks ujumistrennis ja korvpallitrennis ehk trennid on eri spordiklubides, kus tegeldakse eri aladega, siis on kõik korras. Kui need on sama ala trennid, noor käib näiteks kahes korvpallitrennis, siis see tuleb tavaliselt ette n-ö meisterlikkuse grupis, kus noor lisaks tavatreeningule veel oma oskusi treenib. Meisterlikkuse grupi puhul vaadatakse iga juhtumit eraldi. Kui on aga sama ala trennid, aga tegemist ei ole meisterlikkuse grupiga ehk noor käib näiteks lihtsalt kahes korvpallitrennis, siis tuleb seda vaadata juhtumipõhiselt ja jõuda selgusele, missugune on see klubi, kelle õpilaste hulka see noor parasjagu arvata.

Veel küsiti, miks on kavas treenerite töötasu täiendavalt toetama hakata just alates 5. kutsetasemest. Vastus on lihtne: selleks on rahalised põhjused. Teatavasti on järgmise aasta riigieelarve seaduse eelnõusse planeeritud treeneritele 3,51 miljonit eurot. Kui meil oleks rohkem raha, siis võiksime seda piirmäära alandada. Minu isiklik soov olekski, et võiks ka 4. kutsetasemega treenerid kaasata, aga paraku peame vaatama tegelikku olukorda ja leppima nende valikutega, mis meil praegu on. Lisaks on ka eesmärk motiveerida madalama kutsetasemega treenereid kõrgemat taset taotlema.

Lisaks uuriti, kas peale määramise võiks ka seaduses olla kvalitatiiivne norm detailsemalt lahti kirjutatud. Määramise kavand, mis on teile kättesaadav, on veel täiustamisel ja täpsustub 10. oktoobriks. Valitsus on teinud ettepaneku, et need normatiivid oleksid lahti kirjutatud määruses, kuid me komisjonis arutame, kas ka

seadusesse tuua mingeid konkreetseid punkte, et seaduse tasandil oleks suurem kindlus.

Uuriti andmekogu seost rahvastikuregistriga, millele ka kolleeg Erki Nool vahepeal viitas, seda, kui seotud andmekogud omavahel on. Tõepoolest, süsteemid on eraldiseisvad, aga hakkavad koos toimima. Toetuse taotleja peab sisestama õpilase nime ja isikukoodi. Praegu spordiregistris isikukoodipõhist arvestust ei ole, seal on ainult laste arv.

Uuriti veel, et kui ühel treeneril on treenida näiteks kaks last, teisel aga 50, kuidas siis töötasu arvestamine toimub. Oluline on aru saada, et spordialad on erinevad, me ei saa võrrelda näiteks maadlust ja korvpalli, kuna paratamatult on korvpallis rohkem õpilasi. Kuid selle tarvis on loodud eraldi tabel, kus on kirjas treenerite töökoormus. Samuti on seal kirjas õpilaste miinimumarvud, kui vähe võib grupis õpilasi olla. See sõltub erialast.

Veel uuriti, kas 3,5 miljonist eurost piisab ainult selleks, et katta olemasolevad augud, või võimaldab see ka teatavat palgatõusu. Vastuseks öeldi, et palgatoetus ja sotsiaalsete garantiide tugevdamine loob võimaluse, et treeningutasud vähemalt mõnda aega ei suureneks. Eesmärk on hoida olukorda võimalikult stabiilsena. Neid vahendeid arvestades palgatõusuks enamasti võimalust ei ole. Küll võib mõnel puhul tekkida klubidel lisaraha, aga ma kardan, et märgatavaks palgatõusuks sellest ei piisa.

Veel uuriti, kas seadus peaks reguleerima seda, kas Spordikoolituse ja -teabe Sihtasutusel on õigus teha pistelisi kontrole, et vältida pettusi. Vastuseks öeldi, et seaduses lisaregulatsioon pole tarvis, sihtasutus saab volitused teha ise ka järelevalvet.

Lõpetuseks uuriti jõustumise kohta. Kavas on seadus jõustada nii kiiresti kui võimalik, et juba järgmise aasta algusest saaks hakata toetusi välja maksta. Selle aasta novembri alguses tuleb hakata vastu võtma taotlusi ning neid läbi vaatama. Jaanuariks oleks siis selge, kes kvalifitseeruvad ja kes mitte.

Komisjoni arutlust jäi kõlama ettepanek, et võimaluse korral võiks siiski kaasata ka 4. kutsetasemega treenereid, kui selleks peaks mingil põhjusel tekkima lisavõimalusi. Kui me näeme, et taotluste hulk ei kata ära 3,51 miljonit eurot ja midagi jääb üle, siis seda võiks

mingis ulatuses kasutada 4. kutsetasemega treenerite osaliseks töötasustamiseks.

Komisjon otsustas konsensuslikult, et eelnoõ tuleb saata täiskogu päevakorda 8. oktoobriks. Samuti konsensuslikult otsustati määrata ettekandjaks siinkõneleja ja teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Konsensuslikult otsustati ka teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 15. oktoober. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on vähemalt üks küsimus. Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh! See on selles suhtes hea seadus, et see ei võta kelleltki midagi ära, järelikult tuleb seda toetada. Aga see teema on olnud siin väga kaua kõne all. Spordi- ja liikumisharrastuse toetusrühm on seda mitme huvigrupiga arutanud. Alaliitudel on väga erineva tasemega kutsetasemete komisjonid. Minu hinnangul on viimasel ajal just kutsetasemete määramisel tekkinud suhteliselt palju bürokraatiat. Kui palju seda probleemi on tõstatatud? Te mainisite, et juhul kui raha jääb mingil põhjusel üle, siis saaks seda ka 4. kutsetasemele maksta. Mis võiksid olla need "juhul kui" kategooriad?

Lauri Luik

Aitäh! Ma alustan küsimuse teisest poolest. See "juhul kui" tähendab, et kui taotluste kogusumma on väiksem kui 3,51 miljonit eurot ehk mõned spordiorganisatsioonid, kes prognooside kohaselt oleksid pidanud kvalifitseeruma, mingil põhjusel ei kvalifitseeru, kas kutsetasemete pärast või õpilaste arvu pärast gruppis või mis iganes see põhjus on, ja vahendeid peaks üle jääma, siis minu hinnangul võiks neid vahendeid kasutada ka 4. kutsetasemega treenerite toetamiseks, selle asemel et tõsta see raha järgmisesse aastasse ja kasutada 5.–7. kutsetaseme toetamiseks. See on minu isiklik arvamus, aga ei tea, kas see nii läheb. Ministeeriumi praegused prognoosid ütlevad, et see summa pigem ei kata kõiki taotlusi ära. Need arvud, mida te olete lugenud mitmetest dokumentidest, baseeruvad analüüsil, mis on tehtud käesoleva aasta veebruaris, praegu on aga oktoober ning vahepeal on tulnud ka 5. kutsetasemega treenereid juurde. See arv on suurem

kui 1178, millest alguses juttu oli. Aga see selgub siis, kui taotlused on esitatud.

Mis puudutab alade erinevust, siis ma suhtlesin eile Toomas Tõnisega, kes on EOK asepresident ning Spordikoolituse ja -teabe Sihtasutuse juhatuses. Uurisin lihtsalt huvi pärast, kui bürokraatlik on see protsess, kui on soov järgmist kutsetaset taotleda. Me ei jõudnud kõiki alasid läbi võtta. Kui te ütlete, et on probleeme, siis seda tuleb kindlasti vaadata, aga mulle kinnitati, et midagi üle jõu käivat uue kutsetaseme taotlemisel ei ole. Seal on omad nõuded, mis tuleb täita, tuleb loomulikult koolitusel käia ja test teha, aga midagi sellist, mis oleks ületamatu, seal minu hinnangul küll ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Hea kolleeg! Kas ma sain õigesti aru, et 1. jaanuarist 2015 kaob stipendiumisüsteem üldse ära ja sel ei ole tulevikku?

Lauri Luik

Aitäh! Üldine suundumus, mis umbes aasta aega on olnud päevakorral, on see, et stipendiumina ei tohi maksta töötasu ehk palka. See pole kunagi lubatud olnud, aga see probleem on lihtsalt tõstatatud viimase aasta jooksul. Maksuamet on aktiivselt asunud kontrollima neid, kes maksavad palga asemel stipendiumi, ja on teinud ka juba selle kohta otsuseid. Tõepoolest, perspektiivis peaks meie huvi olema ja ka on see, et kõiki koheldaks võrdselt. Meil on klubisid, kes maksavad treeneritele töölepingu alusel palka, makstes selle pealt kõik maksud ja tagades treenerite sotsiaalsed garantiid. Meil on ka klubisid, kes seda ei tee. Selles suhtes on need, kes seda ei tee, ja need, kes teevad, ebavõrdses olukorras. See kõik peaks toimuma ühtsetel alustel. Loomulikult, kui keegi saab palka, siis peavad selle pealt olema maksud makstud, ehk perspektiivis, jah, peaks olema nii, et stipendiumi töötasu või palgana kindlasti maksta ei saa. Seda tulevikus sallida ei saa.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Tõniste, palun!

Toomas Tõniste

Aitäh, hea juhataja! Ettekandja! Üldiselt on enamikul spordialaliitudel see probleem, et noori treenereid ei tule peale, on treenerite põud. Eelnõu tegelikult neid ei aita. Jah, perspektiivis on lahendus olemas, tuleb uus kutsetase taotleda, selleks on omad protseduurid, aga ülikooli lõpetanud noor on saanud 1. või 2. kutsetaseme. Milline kindlus tal on, et kui ta selle kadalipu läbib, siis ta hakkab lisaraha saama? Tulevikus on võib-olla 5. kutsetasemega treenereid rohkem või on küll ülempiiri allapoole tõmmatud, 4. kutsetaseme peale, aga siis muudetakse seadust vastupidises suunas ning öeldakse, et raha ei ole ja pole neile treeneritele midagi vaja, ning jälle oleme alguses tagasi.

Lauri Luik

Aitäh! Eks see oht ole alati olemas. Aga see kõik on siin saalis istuvate inimeste kätes. Päril palju sõltub sellest, milline on Eesti ja maailma majanduse olukord. Kui me oleme praegu võtnud sellise suuna, et me põhimõtteliselt toetame täiendavalt Eesti sporti, siis ma ei näe mingit põhjust, miks me peaksime seda suundumust lähiaastatel muutma. Iseküsimus on tõesti see, kui midagi katastroofilist juhtub ja me peame korrektiivse tegema. Ajalugu näitab, et selliseid asju on juhtunud, ja ei saa välistada, et neid võib ka tulevikus juhtuda. Aga mina täna seda eelnõu menetledes usun küll siiralt, et meie kõigi soov on, et Eesti sporti tuleks lisaraha nii järgmisel aastal kui ka edaspidi.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Erki Noole!

Erki Nool

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Eks selle seadusega ole nii nagu päris paljude asjadega, et tahtsime kõige paremat, aga välja tuleb nii, nagu ta tuleb. See on heas mõttes öeldud. Ma arvan, et idee iseenesest on hea. Kõige suurem valulaps on see, mis on minu isiklikul hinnangul kogu Eesti spordi suurim probleem ja mida see eelnõu ei lahenda. See on noorte treenerite juurdetulek. Me räägime

küll, et eelnõu motiveerib inimesi kutsetaset tõstma. Me teame, et noor treener, kes lõpetab ülikooli, saab 1. taseme, mis on iseenesest kentsakas ja kummaline. Nädala lõpus kohvipause pidades ja 40 eurot makstes saab väärtuslikuma hariduse, kui käies kolm aastat ülikoolis ja pärast kaks aastat magistriharidust omandades. Aga nii see paraku on. Peale seda, kui ülikool on lõpetatud, saadakse 1. tase ja seda saab tõsta ühe taseme võrra aastas. Kui me täna räägime 5. kutsetasemest, siis selle saamine võtab pisut aega.

Mis probleem veel minu hinnangul on? Spordiklubidele või -koolidele tuleb bürokraatiat kindlasti kõvasti juurde. Kolleeg Lauri Luik ütles, et spordiregistrisse tuleb lihtsalt lisada andmeid, isikukoode. Meil on aga veel registreid. Meil on olemas PAI ja EHIS, spordiklubid peavad andmeid sisestama Maksu- ja Tolliametis. Kahjuks nõuavad eri registrid andmete eri aegadel esitamist. Kahjuks siiamaani, hoolimata sellest, et me kehutame, esitledes ennast kui IT-riiki, enamik registreid omavahel või, õigemini, ükski register teisega ei kattu. See kõik on puhas käsitöö. Spordiklubide ja -koolide töötajad peavad ropult vaeva nägema. See on minu isiklik hinnang, negatiivne hinnang. Samas oleksime võimelised lähitulevikus kõiki registreid ühendama. Kui ühe kohaliku omavalitsuse spordi andmebaasi on andmed juba sisestatud, siis võiksid need automaatselt minna spordiregistrisse ja vastupidi.

Kindlasti on selle seadusega väga kiire. Jaanuaris algavad väljamaksmised. On oht, et läheb väga räägeks petmiseks. Praegu on esimene lugemine. Ma arvan, et me peaksime seadusesse lisama sätte, et nendel klubidel, kes petavad – siin on ju väga lihtne välja mõelda, kuidas riiki petta –, ei ole võimalik järgmisel paaril aastal raha taotleda.

Palun kolm minutit juurde!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun!

Erki Nool

See aitaks juba eos petmist vältida. Muidu lihtsalt dubleerime kohalike omavalitsuste kontrollaparaati ja selle 3,5 miljoni euro väljamaksmine läheb veelgi kulukamaks.

Ma arvan, et raha jääb sel aastal üle, sest lepingu sõlmimiseks peab brutopalk olema

vähemalt 700 eurot. Kindlasti ei saa väga paljud treenerid 700-eurost brutopalka, praegu on enamik stipendiumi peal. Selle tõttu selline raha ülejääk tekib.

Ütlen veel lõpetuseks, et minu arvates on see suund positiivne, aga minu isiklikul hinnangul tuleks ikkagi lahendada noorte treenerite, ülikooli lõpetavate treenerite tööturule tuleku probleem. Palun vabandust, et ma ütlen kogenud treenerite eest, aga väga suurel osal neist on sotsiaalgarantiid tagatud juba praegu.

Lõpetuseks ütlen Andre Sepale, et ma pean teda kurvastama. Tema mõlemad lapsed käivad Erki Noole Kergejõustikukoolis ja see seadus tema laste järgmise aasta õppemaksu mitte kuidagi ei vähenda. Aga jõudu meile kõigile, et ma ülejäämisel aastal sedasama lauset siit puldist ütleva ei peaks! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esin-daja Tatjana Jaanson! Kaheksa minutit.

Tatjana Jaanson

Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud istungi juhataja! Riigikontroll leidis 2012. aasta auditis "Riigi tegevus tippspordi toetamisel", et spordi riiklik toetamine ei ole alati läbipaistev ega õiguspärane, rahastamissüsteem on ebamõistlikult keeruline ning tippspordi toetamise riiklikud eesmärgid ei ole selged. Eesti sportlased on olnud edukad, kuid Eesti spordisüsteemil tervikuna on veel tublisti arenguruumi.

Kõige teravam probleemina tõstatus treenerite töötasustamise ja nende tunnustamisega seonduv. Paljud treenerid tegutsevad ilma töölepingtona. Treeneritöö vähene väärtustamine põhjustab aga treenerite lahkumist Eestist. Umbes 10% spordiregistris arvel olevatest treeneritest ei tegutse enam Eestis. Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis aastateks 2014–2015 on spordivaldkonnas oluliseks tegevussuunaks kinnitatud laste ja noortega töötavate treenerite töö väärtustamine ja üleminek stipendiumidelt töötasustamise süsteemile. See kaotab Riigikontrolli auditis toodud kitsaskohad spordisüsteemi rahastamisel, tagab treeneritele sotsiaalsed garantiid ning väärtustab rohkem treenerikutset. Täna siin Riigikogu menetluses oleva spordiseaduse ja halduskoos-

töö seaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärk ongi luua õiguslik alus treeneritele töötasu maksmiseks ja vajaliku toetussüsteemi rakendamiseks. Selleks saavad spordiorganisatsioonid tulevikus taotleda toetust riigieelarvest.

Laste ebapiisav kehaline treenimine on probleem kogu ühiskonnas. Kuuleme tihti, et kaitsevärke astuvad noormehed on füüsiliselt nõrgalt arenenud. Noored ei pea ainult sotsiaalselt arenema, väga tähtis lapse arengule on ka kehaline areng. Hea kehalise ettevalmistusega noored saavad treeningutel peale üldfüüsilise ettevalmistuse ka sihikindlust oma eesmärkide saavutamisel. Nad on otsustusjulgemad, visamad ja püsivamad. Neil on oskus valitseda oma võimeid ja tundeid. Laste sportimise eesmärk on just spordiharjutuste tegemise oskuste omandamine. Lapseeas õpitud spordioskused ei unune ka vanemas eas. Ka siis on võimalik omandada sportimisharjumust, kuid siis tuleb treeningutesse panustada juba rohkem aega ja energiat.

Fred Kudu, kes oli Eesti sportlane, treener, pedagoog, organisaator ja sporditegelane, Tartu Ülikooli kehakultuuriteaduskonna ja Kääriku spordibaasi asutaja, on öelnud, et treener on eelkõige õpetaja, kõige suurema mõjuga õpetaja. Treeneritöö on ka loominguiline töö. Treeneri looming väljendub oskustes leida uusi võimalusi noorsportlaste mõjutamiseks ning variante noorte õpetamiseks ja kasvatamiseks, õpilase psüühika tundmise alusel analüüsida toimuvat ja koos õpilasega ületada tekkivad raskused. Olles ise töötanud treenerina, tean, et kõik oskused, mis omandatakse lapsepõlves ja nooruses, kestavad kogu inimese elutee.

Sotsiaaldemokraadid toetavad seda seaduseelnõu. On väga kiiduväärne, et treenerid saavad ajakohase töötasude süsteemi. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, süngen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 722 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määratud eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 15. oktoobri kell 17.15.

5. Etendusasutuse seaduse ja rahvusoperi seaduse muutmise seaduse eelnõu (709 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Meie tänane viies päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud etendusasutuse seaduse ja rahvusoperi seaduse muutmise seaduse eelnõu 709 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli kultuuriminister Urve Tiiduse!

Urve Tiidus

Austatud istungi juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Tahan teile tutvustada etendusasutuse seaduse ja rahvusoperi seaduse muutmise seaduse eelnõu 709. Eelnõu eesmärk on viia loominguiliste töötajatega töölepingute sõlmimiseks ettenähtud reeglid kooskõlla Euroopa Liidu direktiiviga. Jutt on direktiivist 1999/70/EÜ, konkreetselt selle klauslis 5 sõnastatud põhimõtetest. Selleks tuleb teha muudatusi kahes seaduses: etendusasutuse seaduses ja rahvusoperi seaduses, seda just töötajatega töölepingute sõlmimist puudutavas osas.

Eesti riigisisises õiguses on seni puudunud meetmed, mis ennetaksid järjestikuste tähtjaliste lepingute sõlmimisega liialdamist või selle kuritarvitamist. Tähtjaliste lepingute teema puudutab Eestis etendusasutuse seadusega hõlmatud loominguilisi töötajaid, aga samamoodi akadeemilist personali, kelle tegevust reguleerib ülikooliseadus ja rakenduskõrgkooli seadus, mis aga ei ole käesoleva eelnõu teema.

Nüüd räägin eelnõu sisust. Euroopa Liidu direktiiv lähtub kaalutlusest, et määramata tähtajaga töölepingud on üldine töösuhete vorm tööandjate ja töötajate vahel, just nimelt määramata tähtajaga töölepingud. See ei välista siiski tähtjalisi lepinguid, kui need vastavad nii tööandjate kui ka töötajate vajadustele ja arvestavad konkreetse riigi, majandussektori või hooaja erijooni. Seadusmuudatuse kohaselt tuleb edaspidi loominguilise töötajaga, kes on olnud näiteks teatris tööl üle kümne aasta, sõlmida tähtajatu leping. Loominguilise töötajaga võib sõlmida tähtjalise töölepingu kuni viieks aastaks, kui seda õigustab tema loominguilise töö eripära. Kehtiv õigus näeb muuseas ette üksnes tähtjalise töölepingu sõlmimise võimaluse kuni viieks aastaks.

Eelnõuga kaotatakse erand, mille kohaselt loominguilise töötajaga sõlmitud tähtjaliste töölepingute järjestikusel sõlmimisel või lepingu pikendamisel ei muutu töösuhete tähtajatuks. Lihtsamalt öeldes antakse teatrile õigus sõlmida uue loominguilise töötajaga kuni viis tähtjalist lepingut. Ühe inimesega sõlmitud lepingute kogupikkus ei tohi olla pikem kui kümme aastat (ma pean silmas tähtjalisi lepinguid). Erand tehakse etendusasutuse loominguilisele juhile, kellega töölepingute järjestikuse sõlmimise või lepingu pikendamise korral ei muutu töösuhete tähtajatuks.

Eelnõus on loobutud etendusasutuse loominguiliste töötajate ametikohtade loetelu andmisest õigusaktiga. Kehtiva õiguse kohaselt nähakse nimetatud ametikohad ette kultuuriministri määrusega. Edaspidi on selliste ametikohtade kindlaksmääramine iga etendusasutuse enda ülesanne. Rõhutan eraldi, et eelnõuga üldiselt siiski ei muudeta loominguiliste töötajate suhtes võimalust sõlmida tähtjaline leping.

Eelnõu mõjutab Eestis rahvusoperi, riigietendusasutuste, munitsipaalasutuste ning riigi asutatud või riigi osalusel asutatud etendusasutuste loominguilisi töötajaid. Selliseid etendusasutusi, mida see seaduseelnõu puudutab, on Eestis 19 ja nendes töötab ligi 1000 loominguilist töötajat.

See on vajalik ja hästi ettevalmistatud eelnõu. Palun teil seda toetada, lugupeetud Riigikogu liikmed! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kaasettekandeks palun kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Oleme siin kaks päeva usinasti tegelnud teatud tsiviilõiguslike suhete reguleerimisega, tsiviilpartnerluse ehk kooselu reguleerimisega. Kuid on ka teisi väga olulisi tsiviilõiguslike suhteid, nagu töösuhted, mis mõjutavad samuti väga paljusid inimesi ja väga paljude kollektiivide toimimist. Kõnealune eelnõu on üks nendest, mis selle temaga tegeleb. Tema eesmärk on paremini reguleeri-

da etendusasutuse ja tema loominguliste töötajate suhteid.

Lugupeetud kultuuriminister andis täna põhjaliku sisulise ülevaate, nagu ta tegi seda ka kultuurikomisjonis 22. septembril. Koos temaga võtsid komisjoni istungist osa ministeeriumi teatrinõunik Hillar Sein ja õigusnõunik Merle Põld. Olulisi küsimusi arutusel ei tekkinud. Nagu lugupeetud ministriilt juba kuulsime, määravad edaspidi selle, kes on loominguline töötaja, kindlaks teatri loominguline juht ja teatrijuht, lähtudes töö sisust, sellest, kas konkreetne töö on loominguline või mitte. See tähendab, et edaspidi enam loominguliste töötajate normnimekirja määrusega ei kehtestata. Oli ka küsimus teatri loomingulise juhi positsiooni kohta, kuidas tema kohta kehtib see tööle võtmise ja töölt vabastamise ning lepingute sõlmimise ja nende kestuse regulatsioon. See sai selge vastuse. Oli täpsustav või kinnitust sooviv küsimus, millistele etendusasutustele ikkagi kohaldub selle eelnõuga kehtestatav regulatsioon. Vastus oli selge: see ei kohaldu era- ja väiketeatritele, kus jääb kehtima natuke teistsugune suhe asutuse ja tema loominguliste töötajate vahel. Selle põhjus on eeskätt see, et väike- ja erateatrites on enamatigi võimatu eristada loomingulisi ja mitteloomingulisi töötajaid, kuna koosseisud on väikesed ning ühed ja samad inimesed on nii näitlejad kui ka tehnilised töötajad või täidavad ühel või teisel viisil administratiivseid ülesandeid.

Komisjon tegi järgmised konsensuslikud otsused: teha ettepanek võtta see eelnõu täiskogu päevakorda 8. oktoobril, määrata ettekandjaks teie ees seisja, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ning kui see nõnda läheb, siis on meil ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. skp kell 17.15. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Paul-Eerik Rummo! Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 709 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määratud eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. oktoobri kell 17.15.

6. Cartagena bioohutuse protokoll vastutust ja kahju hüvitamist käsitleva Nagoya – Kuala Lumpur lisaprotokoll ratifitseerimise seaduse eelnõu (711 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Cartagena bioohutuse protokoll vastutust ja kahju hüvitamist käsitleva Nagoya – Kuala Lumpur lisaprotokoll ratifitseerimise seaduse eelnõu 711 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannuse!

Keit Pentus-Rosimannus

Austatud Riigikogu aseesimees! Head parlamendiliikmed! Teie ees on pika ja keerulise nimega eelnõu. Cartagena protokoll on rahvusvaheline kokkulepe, mille ülesanne on tagada, et geneetiliselt muundatud organismid inimest ega loodust ei ohustaks. See protokoll käsitleb GMO-de kasutamist, käitlemist ja transporti, sh piiriülest vedu. Protokoll võeti vastu juba 2000. aastal ja see jõustus 2003. aastal. Eesti parlament ratifitseeris selle 2004. aastal. Neli aastat tagasi, 2010. aastal, lisandus Cartagena protokollile Nagoya – Kuala Lumpur lisaprotokoll, mis ütleb, kuidas käituda, kui GMO-de piiriülene liikumine on tekitanud kellelegi kahju. Euroopa Liidu riikidele tähendab "piiriülene" selles kontekstis ikkagi piiri Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahel. Liikumise all peetakse silmas nii tahtlikku kui ka ebaseaduslikku üle piiri vedu, samuti juhuslikku üle piiri sattumist. Kui küsimus on, kuidas see juhuslik sattumine ette võiks tulla, siis võib näiteks juhtuda, et ühe riigi territooriumilt levivad geneetiliselt muundatud taime tolmutterad tuulega naaberriigi territooriumile. Kui selle tõttu mõne konkureeriva liigi looduslik populatsioon väheneb või lausa hävineb, siis arusaadavalt tekitatakse kohaliku looduse mitmekesisusele ja keskkonnale olulist kahju.

Lisaprotokoll, millest me täna räägime, paneb riikidele kohustuse võtta vastu seadusi, mis nõuavad GMO kasutajalt tekkinud kahju hüvitamist. Muidugi võib öelda, et Euroopa Liidus on keskkonnakahjuvastutus juba selgelt reguleeritud. Me ei pea protokoll ratifitseeri-

mise tõttu oma seadusi kuidagi muutma või oluliselt täiendama. Küll aga on meile oluline, et GMO-de kasutamise täpsed reeglid oleksid paigas mitte ainult Euroopa Liidus, vaid kõigjal maailmas ning riskid, et inimeste tervist ja loodust kahjustatakse, oleksid maandatud.

Hea parlament, tegu on väga vajaliku ja mõistliku eelnõuga. Palun teil seda toetada! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ministrile on küsimusi? Küsimusi ei ole, kõik on selge. Ma palun kaasettekandeks kõnetooli keskkonnakomisjoni esimehe Rainer Vakra!

Rainer Vakra

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Komisjoni ettekandjana on mul au lühidalt tutvustada, mis toimus komisjonis seaduseelnõu 711 arutlusel. Eelnõu tutvustasid ja komisjoni liikmete küsimustele vastasid Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna peaspetsialist Kristel Järve ja keskkonnakorralduse osakonna nõunik Liina Eek.

Olulisemad küsimused, mis komisjoni liikmetel eelnõu kohta tekkisid, olid järgmised. Kui kolmandad riigid ei vii oma seadusi rahvusvahelise tavaga vastavusse, mis nende riikidega siis juhtub? Lühike vastus oli, et keegi neid kohustada ei saa, kuna protokoll kuulub bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni alla, mis ei ole riikidele juriidiliselt siduv. On hea tava selles osaleda, aga kedagi selleks sundida ei saa. See protokoll kuulub ÜRO keskkonnaprogrammi UNEP alla. Küsiti ka, kas on teada, mis toimub kolmandates riikides, kas nad liiguvad Euroopaga koos või on riike, kes otsustavad, et nad sellega kaasa ei lähe. Vastus oli, et üldiselt lähevad kõik riigid sellega kaasa. Üks väheseid arenguriike, kes on selge sõnaga öelnud, et ta selle protokolliga üldse ei liitu, võib olla Iraak, aga isegi Lõuna-Aafrika Vabariik ja Brasiilia, kes on väga biotehnoloogia poolt, toetavad seda protokolliga. Järgmisena arutati, et kui kõik riigid seda toetavad, kas siis lisaprotokolliga nõuded ei ole liiga leebed ja peaks need hoopis üle vaatama. Komisjonis jõuti ühiselt selgusele, et Euroopa Liidu jaoks on, jah, nõuded nii leebed, et seal midagi ei muutu, Euroopa Liidus on juba praegu kümneid kordi karmimad reeglid. Samas on see n-ö

rahvusvaheline miinimumvariant, mis on kooskõlastatud kõikide riikidega. Paljudes riikides on lisaprotokollis toodu aga tööpoolest eesmärk, mille poole alles tulevikus püüelda.

Komisjonis pöörati veel kord tähelepanu sellele, et aina rohkem räägitakse muundatud elusorganismidest, aga kui palju riigid ikkagi suudavad seda valdkonda kontrollida ja kas nad ka tahavad seda teha. Vastuseks kõlas, et tänapäevaste biotehnoloogiliste meetmetega on see siiski päris hästi jälgitav, sest saab teha DNA-analüüse. Kõikidel asjadel, mis on turul, on oma kood ning on võimalik näha, mis asi see on ja kust pärineb. Oli ka üks selline eluline küsimus, et kui põllumees paneb kotitäie geneetiliselt muundatud kartuleid maha ja hakkab kartulite teist põlve realiseerima, kas seda on siis võimalik geneetilise analüüsiga tuvastada. Vastuseks kõlas jah, seda on võimalik teha ja märgistamata neid kartuleid müüa ei tohi.

Keskkonnakomisjon toetas seda eelnõu konsensuslikult ja palub seda teha ka Riigikogul. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Ühtegi küsimust ei ole laekunud. Rainer Vakra, olete vaba. Kas on kõnesoove? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 711 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrän eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. oktoobri kell 17.15.

7. Päästeseaduse muutmise seaduse eelnõu (676 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Tänane seitsmes päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud päästeseaduse muutmise seaduse eelnõu 676 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli siseminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu aseesimees! Head huvilised! Eelnõu on iseenesest üsna lühike, aga hoolimata sellest on tegemist väga hea eelnõuga. Eelnõu eesmärk on kiirema reageerimise abil ohu või selle kahtluse korral tagada elanike suurem turvalisus. Hästi lühidalt kokku

võttes antakse Häirekeskusele võimalus omal initsiatiivil abi välja saata. Kehtiv õiguskord näeb ette, et peaks justkui ootama kõnet, enne seda reageerida ei saa. Selle uue võimaluse tõttu kohalejõudmise aeg loomulikult lüheneb. Häirekeskusel on edaspidi võimalik määrata kindlaks ka isiku asukohta.

Aga nüüd räägin täpsemalt. Esiteks antakse Häirekeskusele õigus kasutada avalikus kohas pilti edastavat jälgimisseadmestikku reaalajas ohu väljaselgitamiseks. Praegu on avalikku ruumi paigaldatud kaamerate abil korda valvanud politsei juhtimiskeskused. Tehniliselt on tegemist lisatöövahendiga, mis võimaldab korralikkumistest teada saada ka juhul, kui teadet hädaabitelefonile ei laeku. Teatavasti läheb hädaabiteadete menetlemine selle aasta lõpust üle Häirekeskusele. Tegelikult on mõistlik, et kui see Häirekeskusele üle läheb, siis saab Häirekeskus kasutada ka valveseadmestiku pilti.

Teiseks antakse Häirekeskusele õigus tuvastada hädaabinumbrile helistaja asukoht. Numbrile 112 helistaja positsioneerimine lubab Häirekeskusel kiiremini ja täpsemalt kindlaks teha sündmuse asukoha ja saata sündmuskohale ka abi kiiremini. Me oleme koostöös Šveitsi riigiga arendanud GIS-112 projekti, mille abil on edaspidi võimalik isiku asukoht positsioneerimise teel kiiremini selgeks teha ning pääste-, kiirabi- või politseiautot kõige lühemat teed pidi sündmuskohale saata. Digikaart on ruumiliste andmete kogumise, haldamise ja töötlemise süsteem. Seal kajastuvad abiressursside asukoht ja staatus, väljasõiduplaan ja muud andmed, mida kaardi kasutaja otsustab kaardil kuvada. Helistaja asukoha tuvastamine on digikaardi kasutamise kõige esimene samm. Samuti tuleb Häirekeskusele anda õigus helistaja asukoha andmeid töödelda, et tagada nn universaalteenuse direktiivi artikli 26 täielik rakendamine Eesti õiguses. Nimetatud direktiiv on Eesti riigisisesse õigusesse üle võetud elektroonilise side seadusega, mille järgi peab sideettevõtja vahetult hädaabinumbri 112 saabunud kõne ühendamise järel Häirekeskusele tasuta kättesaadavaks tegema teabe helistaja asukoha kohta.

Kolmandaks toon välja, et Maanteeametile antakse õigus saada päästeinfosüsteemi hädaabiteadete andmestikust andmeid. See aitab Maanteeametil lihtsamini täita oma kohustust

koostada liiklusõnnetuse akt. Selleks, et andmeid oleks võimalik sujuvalt ja kiiresti ühest andmebaasist teise liigutada, tuleb see õigus Maanteeametile anda.

Need on peamised eelnõuga tehtavad muudatused. Toetame kindlasti eelnõu esimese lugemise lõpetamist ja selle seaduse võimalikult kiiret jõustamist. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas siseministrile on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Hanno Pevkur! Palun kaasettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni liikme Kalle Laaneti!

Kalle Laanet

Austatud juhataja! Head kolleegid ja ministrid! Õiguskomisjon arutas seda seaduseelnõu 22. septembril, esmaspäeval. Istungist võtsid osa komisjoni liikmed Marko Pomerants, Igor Gräzin, Jüri Morozov, Kalle Jents, Kalle Laanet, Mihhail Korb, Peeter Võsa ja Valdo Randpere ning nõunikud Linnar Liivamägi ja Raini Laide. Puudus komisjoni liige Ken-Marti Vaher. Kohale olid kutsutud siseminister Hanno Pevkur, ministri nõunik Madis Timpson, Siseministeeriumi pääste- ja kriisireguleerimispoliitika osakonna õigusnõunik Marion Ross, sama osakonna juhataja Priit Laaniste ja teabeseireosakonna juhataja asetäitja Andrus Kroon. Samuti oli kohal Siseministeeriumi pääste- ja kriisireguleerimispoliitika osakonna nõunik Martin Lambing, kes osales teise päevakorrapunkti arutelul.

Minister andis seaduseelnõu eesmärkidest piisava ülevaate. Komisjonis tekkis küsimus, kas Häirekeskuse ametnikul on õigus reageerida, kui ta näeb mingit ohtlikku situatsiooni, või on tal kohustus reageerida. Sellele vastasid ministeeriumi ametnik ja minister, et ametnikule võiks jääda ja peaks jääma diskretsiooniõigus. Sellist kohustust ei ole mõistlik üheselt kõikide juhtumite puhul rakendada. Komisjonis tunti huvi ka numbri 110 kaotamise vastu. Meile selgitati, et number 110 kehtib veel järgmisel aastal, kuni ajani, mil sellel numbril enam kõnesid ei tehta. Samuti küsiti, kas mupo ja eraisikud võivad inimesi kaamerate jälgida. Meile selgitati, et mupol on õigus seda korralduse-eesmärgil teha.

Millised olid otsused? Otsustati saata eelnõu täiskogu päevakorda 8. oktoobriks (kon-

sensuslik otsus), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensuslik otsus), määrata ettekandjaks Kalle Laanet (konsensuslik otsus) ja teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. oktoober kell 16 (samuti konsensuslik otsus). Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Täname Kalle Laanetit! Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 676 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrán eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. oktoobri kell 16.

8. Laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse, kinnistusraamatuseaduse ja abieluvararegistri seaduse muutmise seaduse eelnõu (708 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Tänane viimane päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse, kinnistusraamatuseaduse ja abieluvararegistri seaduse muutmise seaduse eelnõu 708 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli justiitsminister Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Lugupeetud proua juhataja! Head Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on Riigikogule edastanud laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse, kinnistusraamatuseaduse ja abieluvararegistri seaduse muutmise seaduse eelnõu. Laevakinnistusraamatu infosüsteemi ei ole pärast selle loomist 2005. aastal oluliselt täiendatud. Kasutajate hinnangul ei ole infosüsteemi mugav kasutada, puuduvad liidestused teiste riiklike infosüsteemidega. Nii ongi eelnõu eesmärk luua tehnilisemat laadi eeldused laevakinnistusraamatu pidamiseks kinnistusraamatu infosüsteemi platvormil ning ajakohastada kinnistusraamatuseaduse ja abieluvararegistri seaduse sätteid, mis on jäänud mittelektroonilise ehk paberregistri pidamise ajast ning millel tänapäeva kontekstis puudub sisu.

Eelnõus on esitatud neli suuremat muudatust. Esiteks, merelaevatunnistusele või sise-

veelaevatunnistusele kannete märkimine. Kehitava regulatsiooni kohaselt ei pea viivitamata märkima merelaevatunnistusele või siseveelaevatunnistusele kandeid, mis koormavad osa laevast. Eelnõuga muudetakse kannete märkimise korda nii, et kõik kanded tuleb viivitamata nimetatud tunnistustele märkida. Muudatuse eesmärk on muuta merelaevatunnistus ja siseveelaevatunnistus ülevaatlikumaks.

Teiseks, muudatused laeva registrinumbrimoodustamise korras. Laeva registrinumbrimoodustamise kord on senise määruse järgi liiga keeruline. See number koosneb tähtede ja numbrite kombinatsioonist, mis moodustatakse erandmete põhjal (nt kohtu piirkond, registreerimise aasta ja kuu, kategooria). Laeva registrinumbrimoodustamise aluseks olevad parameetrid ja andmed ei ole kasutajale mugavad. Uue infosüsteemi kasutuselevõtuga hakatakse laeva registrinumbreid moodustama jooksva numeratsiooni põhimõttel, nagu tehakse kinnistusraamatu registriosanumbrite puhul. Varasemad laeva registrinumbrid jäävad kehtima ning neid ei muudeta.

Kolmandaks, laevakinnistusraamatusse kantavate märkuste ümberpaigutus registriosa jagudes. Andmeid riigilipu kandmise õiguse kohta ei kanta enam registriosa esimesse jakku, vaid märkusena kolmandasse jakku. Muudatuse eesmärk on ühtlustada ka laevakinnistusraamatu ja kinnistusraamatu pidamise põhimõtteid, mille kohaselt kantakse märkused registriosa kolmandasse jakku. Samuti kantakse edaspidi kõik märked üle registriosa teisest jaost, sh laevaomandi kitsendused ja puudutatud isikute kitsendused, laevakinnistusraamatu registriosa kolmandasse jakku, nii nagu see on ka kinnistusraamatu regulatsioonis.

Neljas muudatus on seotud laevakinnistusraamatu üleandmisega kohtute registriosakonnadelt Tartu Maakohtu kinnistusosakonnale. Üleandmine toimub automatiseeritud korras. Enne 2015. aasta 3. veebruari antud laeva registrinumbrid jäävad kehtima senisel kujul. Alates 2015. aasta 3. veebruarist laevakinnistusraamatus avatud registriosadele antakse jooksva numeratsiooniga laeva registrinumber, muu hulgas arvestatakse numeratsioonis eelnevalt avatud registriosade arvu. Kinnistusosakonnale nähakse ette kontrollimiskohustus ehk viivitamata kontrollitakse üle kõik laevakin-

nistusraamatu registriosad, et välistada andmete ülekandmisel tekkinud võimalikke vigu.

Seadus on kavandatud jõustuma 2015. aasta 3. veebruaril, kuna siis jõustub kohtute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga 570 tehtud muudatus, mille kohaselt hakkab laevakinnistusraamatut pidama kohtu registriosakonna asemel Tartu Maakohtu kinnistusosakond. Samuti valmib 2015. aasta 3. veebruariks laevakinnistusraamatu uus infosüsteem.

Palume toetada selle seaduseelnõu esimese lugemise lõpetamist! Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Andres Anvelt! Õiguse tulla kaasettekandeks kõnepultilt saab õiguskomisjoni aseesimees Marko Pomerants.

Marko Pomerants

Lugupeetud kolleegid Laine Randjärv, Tatjana Jaanson ja Valeri Korb, tänan teid osavõtlikkuse eest! Pean ütleva, et õiguskomisjon on seda eelnõu, mille minister Anvelt meie ette tõi, arutanud. Hoolimata sellest koledast peal kirjast, mis hõlmab vähemasti nelja seaduse muutmist, oleme aktsepteerimas seda, et tegemist ei ole mingi koleda kobarseadusega, vaid asjassepuutuvate sätetega ühes kogumis, vähemalt enamasti.

Minister andis meile ammendava ülevaate sellest detailrikkast eelnõust. Kuigi Eesti on mereriik, pean komisjoni arutelu tulemusena ütleva, et ega meil neid laevu ülearu palju ei ole, 300 ringis neid registris on. Tekkis veel küsimus, kuidas selline asi nagu laev, mis liigub täiesti vabalt näiteks Tallinna-Helsingi vahel, saab olla kinnisasi. Aga kuna tegemist on ikkagi väärtusliku varaga, siis on seda juba

hulk aega käsitatud sellise asjana, mida võib kinnisasjaks nimetada.

Tore on nentida, et õiguskomisjonis on konsensus taastunud. Kui kauaks, ei tea, aga selle seadusega nii läks. Komisjoni ettepanek on igal juhul see, et esimene lugemine tuleks täna lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtpäevaks oleks või ongi 22. oktoober kell 2000 ... Õhtu on juba pikaks veninud ja asi läheb käest ära, ütlen veel kord: kell 16. Parandusettepanekud tooge Linnar Liivamägi aknalaia peale. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Kõik on selge. Marko Pomerants, suur tänu!

Marko Pomerants

Võib kustutada tuled.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas on kõnesoove? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 708 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määratud eelnõu 708 muudatusettepanekute esitamise tähtpäevaks 22. oktoobri kell 16.

Tänane päevakord on ammendatud. Ma tänan kõiki, kes viibisid istungi lõpuni saalis! Teiega oli väga meeldiv siin olla! Ilusat õhtu jätku!

Istungi lõpp kell 19.39.

Istungi kestus 6 tundi ja 39 minutit.

Juhataja

Laine Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 9. oktoober 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Kooseluseaduse eelnõu (650 SE) kolmas lugemine

2. Vabariigi Valitsuse seaduse ning Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu (604 SE) teine lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Tere hommikust, head ametikaaslased! Austatud Riigikogu! Head külalised! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu neljanda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Kõnesoove ei ole. Seega ma palun, head ametikaaslased, et me teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 77 Riigikogu liiget, puudub 24.

1. Kooseluseaduse eelnõu (650 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Alustame tänase päevakorra käsitlemist. Esimene päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Aare Heinvee, Aivar Riisalu, Arto Aasa, Barbi Pilvre, Eiki Nestori, Enn Eesmaa, Heljo Pikhofi, Imre Sooääre, Indrek Saare, Jaak Alliku, Jüri Jaasoni, Jüri Morozovi, Kadri Simsoni, Kalle Jentsi, Kalle Pallingu, Karel Rüütli, Kristen Michali, Laine Randjärve, Lauri Laasi, Lauri Luige, Mailis Repsi, Maimu Bergi, Marianne Mikko, Mart Meri, Mati Raidma, Meelis Mälbergi, Neeme Suure, Olga Sõtniku, Rainer Vakra, Rait Maruste, Rannar Vassiljevi, Rein Aidma, Remo Holsmeri, Tarmo Leinatamme, Tatjana Jaasoni, Tiina Lokk-Trambergi ja Valdo Randpere algatatud kooseluseaduse eelnõu 650 kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbi-

rääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Kristen Michali! Kaheksa minutit.

Kristen Michal

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Head külalised! Riigikogus on kombeks oma kõneks lisaatega küsida, küsisin igaks juhaks minagi, ehkki palju on tänaseks öeldud.

Kooseluseadus murdis müüdi, et eestlane on kinnine. Meile, sh ka otse mulle on tulnud väga palju kirju, milles kirjutaja ütleb, et ta on tavaline inimene, kellel on oma lugu, ja soovib kooseluseadus kas vastu võtta või mitte. Need on väga isiklikud lood, ei midagi tavalist. Keegi juba ütles, et need saadetud lood on lausa raamatu materjal. Alustuseks tänangi kõiki, kes on vaevaks võtnud südamest kirjutada ja poolt või vastu olemist väljendada. See andis ainet mõtlemiseks.

Aga asjast. Kooseluseadus on vajalik, et lahendada reaalse elu igapäevaseid probleeme. See on hea seaduse esimene tunnus – see on seadus, mida on vaja. Igapäevaelus sünnib juba ammu enamik lapsi koos elavatel paaridel, kes ei ole abielus. Mõned ei ole abielus enam, enamik siiski ehk mitte veel. Enamik, kellest ma räägin, on muuseas erisoolised paarid, ilmelt nagu Varro – tegemist on juhuslikult valitud nimega – ja tema austatud südamedaam enne abiellumist. Aga ehk ma eksin, tema võib-olla tegi abielu osas offerdi ja pruut andis aktsepti kohe esmakohtumisel. Vabandust selle nalja pärast, aga elu ilma musta huumorita oleks üsna hall.

Aga tagasi teema juurde. Lapsed muudkui sünnivad, aga vahel juhtub, et lapsevanemad lähevad lahku. Üldiselt ei ole see pidulik sündmus nagu koolilõpetamine, pigem on sellega seotud segased emotsioonid ja mõistmatuse. Teinekord avastatakse, et reaalses elus jääb nõrgem pool kaitseta, sest varaasjad on jäänud õigel ajal kindlaks määramata. Ometi oli see

samm kahe naeratuse ja ehk 15-minutise auto-sõidu kaugusel. Kaitseta jääb just nõrgem osapool, tihti see osapool, kes on toetanud elukaaslase karjääri ning kasvatanud ühiseid lapsi. Vahel on see mees, tihemini vist naine. Kui eeldada, et see tähendab kehvemad hakkamaa-saamist ning kehvemaid võimalusi laste arenguks, siis on see asi, millega meil tuleb tegeleda. Kes seisaks sellele vastu?

Põhjusi selle seaduse sünniks on veel. Küsimus on ka muudes igapäevastes ettevõtmistes. Kes sa õiguslikult oled, kui soovid elukaaslase lastega kuhugi minna ja sa ei ole nende bioloogiline vanem? Taas reaalne elu. Edasi: elu-ase-melaenu ja toetuste küsimused, haiglakülastuse võimalus jne. Selle seaduse mõte on anda inimestele parem võimalus oma igapäeva-sju korraldada ilma õigussharidust omamata või advokaati palkamata ning käituda põhimõtte järgi, et tugevam kaitseb nõrgemat.

Kooseluseadus sündis aastatepikkuse debati tulemusena. Justiitsministeerium tegi mitte-abi-eluliste suhete teemal analüüsi juba 2009. aastal. 2011. aastal alustasime põhimõttelist debatti erakondade, huvirühmade ja avalikkusega, et leida lahendust. 2011. aastal leidis ka õiguskantsler, et kehtiv õigusraamistik ei paku piisavat õiguste kaitset faktiliselt koos elavatele osapooltele. Arutelud on olnud pikad ja asjalikud, nende käigus kaalusime eri variante – alates sellest, et muuta ei ole vaja midagi, kuni näidislepingtone paketini, et inimeste elu hõlbustada, ning ka abi-elu institutsiooni avamist. Valiku tegime lõpuks kooseluseaduse kasuks. 2011. aasta teisel poolel pidas kolm neljast parlamendierakonnast vajalikuks kooselu teemaga tegelda ja läks veel pisut aega, kui tekkis võimalus seda Riigikogus arutada.

Muidugi, poliitikutena oleks rahvasaadikud võinud teemaga mitte tegelda või aja maha võtta, nagu pakkus abivalmilt üks kahest IRL-i juhust. See tõesti ei ole asi, mis lõikaks häáli nagu loogu ja oleks iga poliitiku unelm, nagu on alati edukas näiteks võitlus alkoholiga seotud pahede ja kütte hinna tõusu vastu ning oma palga vähendamise eest. Ometi otsustasime sellega edasi minna. Ma arvan, et see oli õige asi väga paljudel põhjustel, kas või sellepärast, et Eesti on tõesti väga väike. Siin on liiga vähe inimesi, et nende vahele kõrgeid aedu ehitada, neist üle piiluda ja arvustada

irooniliselt naabri tegemisi, mida meile ju meeldib teha.

See, kus me täna oleme, on varasema töö tulemus. Oma panuse lahenduse otsimisel ja eelnõu ettevalmistamisel on andnud paljud inimesed, kes kunagi rambivalguses ei sära. Siiras tänu neile tehtud töö eest!

Kooseluseadus annab võimaluse oma koos-elu registreerida. See ei asenda ega muuda abi-elu. Seadus võimaldab lahendada igapäeva-elu küsimused, mis valdavalt on erisooliste paaride küsimused, vahel ka samasooliste paaride küsimused. Hakkas õudne? Me võime ju proovida silmad kinni panna ja öelda, et selliseid inimesi pole olemas, või neid lihtsalt mõnitada. Nagu koolis vahel juhtub, kui keegi pole piisavalt hästi riides, osav, tark, ilus või tugev. Me kõik kasvame suureks ja mõistame, kui vale see oli või kui raske see võis kiusata-vale olla. Ärme siis vaatame kõrvale, vaid lahendame küsimusi! Öeldes, et inimesed, kes soovivad oma pereelu elada teisiti, aga samas üksteist austades ja armastades, saavad seda teha. See ei tee kellegi elu kehvemaks ega võta kelleltki mitte grammigi ära, aga juurde annab palju, väga palju.

Kuulen tihti ja vahel räägin ka ise anekdoote juristidest, meestest, eestlastest, poliitikutest, vahel lastest ja isadest, mõnikord ka prillipapadest. Ükski neist rollidest ei määra ainukesena seda, kes ma olen. Sama peaks kehtima inimese elu valikute kohta, me ei pea teistele ette ütleva, kuidas oma elu elada. See ongi vabadus. Hea, kui saame selleks anda võimalused, hea, kui Eesti on pisut sallivam ja sõbralikum koht elamiseks.

Et kooseluseadusega on seotud palju väär-ritimõistmist ja valeinfot, siis kordan kiiresti mõned asjad veel üle. Kooseluseadus ei sunni kedagi muutma oma eelistusi. Ei ole nii, et tehakse juba koolist tuttav "paariks loe!", ja teie üllatuseks sattub teiega paari hoopis kehalisest tuttav Mati, nüüd küll juba vuntsidega. Seadus ei sunni kedagi minema notari juurde ega koos elama vastu oma tahet. Näiteks ei juhtu nii, et lähete hommikul tööle ja õhtul, kui tagasi koju olete jõudnud, ootab teid teie kalli kaasa asemel hoopis keegi teine, vaatab teile otsa ja ütleb, et halloo, uus kooseluseadus! Kui nii juhtub, andke palun teada! Igor Gräziniga on meil kokkulepe, et ta sõidab kohe välja ja asub lahendama.

Igasugu jama on veel aetud. On olnud inimesi, kes siltide kleepimisega on väljunud asjaliku debati piiridest, nii et nende tõsiseltvõetavus on kahjustada saanud. Protsess teravikuna on siiski üsna tasakaalus ja asjalik olnud. Ka ajakirjandus, keda me poliitikutena tavaliselt arvustame, on ära teeninud siira komplimendi selle eest, et ei teinud suure plahvatusjõuga materjalist pommi. Teemakäsitus on olnud üsna tasakaalukas ja äärmuslikkust vältiv.

Tänane otsus väljendab poliitilist tahet ja valikut. Kui valik on kooseluseadus vastu võtta, siis siit edasi on juristidel hulk tööd. Seaduse jõustumise tähtajaks on plaanitud 1. jaanuar 2016.

9. oktoober on maailma ajaloo päev, mil Costa Ricas kaotati orjus. Uus-Meremaal tühistati 9. oktoobril kõrtsidele kehtinud luba müüa alkoholi vaid kella kuueni. Põhjus oli, et too algselt mõelduna napsitamist piirama pidanud keeld õpetas kuuldavasti hoopis terve põlvkonna mehi hästi kiiresti klaasi kummutama. Prantsusmaal kaotati 9. oktoobril surmanuhtlus ja 9. oktoobril sündis John Lennon, kes oma laulus "Imagine" soovis unistada maailmast, kus inimeste vahel on vähem piire. Ma arvan, et see on just see, mille üle me täna otsustame. Liberaalina on mul alati hea meel, kui maailm saab juurde killukese vabadust.

Reformierakonna fraktsioonis on palju neid, kes arvavad, et seadus on valmis, kui ka neid, kes seda ei arva. Ja peale seda hääletust läheme üksteise eri arvamustest ja kogemusest lugu pidades edasi. Soovin sama ka kõigile neile, kes on poolt ja kes on vastu. See ei ole millegi lõpp, vaid pisut vabam maailm. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Vasturepliik. Väga hea reageerimine, Igor Gräzin! Palun!

Igor Gräzin

Kristen, palun ära mine ära! Sa lõpus puudutasid ühte teemat, mille kohta ma tahan küsida. Tähendab, liberalism ja piiramine jne. Ütle, kas sa pead liberaalse maailmavaate seisukohalt õigeks seda, et alkoholi müüakse kella kümnest kümneni. Mina nimelt pooldan müüki 24/7.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana Eiki Nestori! Kaheksa minutit.

Eiki Nestor

Head sõbrad! Ma alustan kahe märkusega selle kohta, mis mind on seganud selle eelnõu menetlemisel, ja siis lähen asja juurde. Esimene märkus on niisugune, et selle seaduseelnõu on esitanud Riigikogu menetlusse 40 Riigikogu liiget. See 40 liiget on Riigikogu väheemus. Ning selle eelnõu algatajatele on mitmel juhul püütud juurde lisada mingeid muid nimetusi kuni koalitsioonini välja. Ma pean oma ametikoha tõttu Riigikogu liikmeid kaitsma. Selle nimetuse andmisega te, head inimesed, teete liiga nii nendele rahvasaadikutele, kes algatasid selle eelnõu, aga praegusesse võimuliitu ei kuulu, kui ka nendele rahvasaadikutele, kes seda valitsust toetavad, aga seda eelnõu ei algatanud. Nii et palun olgem täpsed, see on osa rahvasaadikute eelnõu!

Teiseks on tekitanud väga palju arutelu eelnõu sisu, kuna see on sooneutraalne. Ma kiidan töörühma, kes eelnõu ette valmistas, just selle eest, et see sooneutraalne on. See ei ole mingi teise sildi all valekauba sissetoomine. Mõelge ka teistpidi: kui me ütleme selgelt, et meil on seadustatud abielu ja nüüd võimalus ka kooselu registreerida, kuid see õigus anda ainult samasoolistele paaridele, siis peaks ju põhjendama, miks erisoolistel paaridel ei ole õigust oma kooselu registreerida. Mina seda põhjendada ei oska. Seda ei olegi võimalik põhjendada. Tuleb lähtuda nendestsamadest võrdsetest võimalustest, mis inimestel on. Selles mõttes on kooseluseaduse teema kontseptuaalselt õigesti üles võetud.

Tänaseks on ilmselt juba ammu möödas see aeg, mil võiks seaduse paragrahvidest rääkida. Kõik on suhtumise asi. Ma mõtlesin eile hommikul enne seda tulist päeva, mis oli tulemas, mida selle kõige juures võiksid mõelda meie inimesed oma kodudes. Ma usun, et 30-ndates aastates umbes kümme aastat tagasi kirikus oma abielu registreerinud paar hommikul lapsi lasteaeda viies mõtles ka selle peale, ja ega nad õieti aru ei saa, miks see teema nii tähtis on. Aga kindlasti mingi osa nende jaoks, kes on poliitikas aktiivsemad ja kellel on võib-olla

sõpru, kelle peale nad mõtlevad, on see seadus, mis vastu võetakse, ja see ei sega neid.

Eile kolleeg Kaljuvee pidas siin väga südamliku kõne minuealistest inimestest. Mina ütlen teile siiralt ja ausalt, et minu peres kasvavad lapsed ja lapselapsed, aga mina ei suudaks oma peres 60-aastase inimesena seletada, miks ma sellist seadust ei algata ja miks ma selle poolt ei ole. Minust lihtsalt ei saadaks aru. Ma ei oskaks seda ka endale seletada, sest ma usun, et inimestel peavad olema võrdsed õigused.

Samas ma saan ka aru nendest minuealistest, kellel on tekkinud seoses selle nende jaoks arusaamatu eelnõuga mingi imelik tunne, mingi kartus, et kui see seadus vastu võetakse, siis võib-olla keegi tuleb nende akna alla musitama. Ma arvan, et kui seadus vastu võetakse ja kehtima on hakanud, siis nad näevad, et keegi nende akna all ei käi, ja ju nad muutuvad rahulikumaks. Usun ka, et mingi osa koos elavaid eri soost paare sai selle tõsise arutelu tulemusena mõtteainet, kas selle seaduse vastuvõtmise korral oma kooselu registreerida või mitte. Kas nad seda teevad või mitte, ei olegi nii oluline, tähtis on, et neil on see võimalus.

Täpselt samamoodi tähtis on see nendele inimestele, kes on samast soost ja elavad koos. Ka nende jaoks on tähtis, et on see võimalus. Ning ma usun, et veelgi tähtsam on nende jaoks see, et ühiskonnas on selle debati käigus midagi öeldud. Ja koht, kus ühiskonnas midagi öeldakse, on ka Riigikogu. Nad ei pea häbene-ma seda, kes nad on. See arvamuste tulv, mida te nägite võib-olla viimase poole aasta jooksul oma meilides ja muudes kirjutistes või debat-tides, on märkimisväärne. Need inimesed aga on elanud niisuguste arvamuste surve all sellest ajast saadik, kui nad said aru, kes nad on. Mõistkem neid!

Mul on ääretult kahju, et üks meie ühis-konna kõige nõrgemaid kooslusi, mis koosneb emast ja lapsest, sai järjekordselt solvatud. Ma ei tea, kas need solvajad tegid seda meelega või mitte, aga kui need emad vaatasid püha-päeva õhtul televiisorit, siis nad tundsid ennast järjekordselt üksikuna. Sellest on väga kahju.

Lõpetada tahan selge üleskutsega. See mul-le kogu tolle arutelu juures ei meeldinud ja sellest ma aru ei saa, kui keegi võtab nõuks tulla kas siia kõnepulti või teha seda kuskil

mujal ning patsutada inimesele õlale ja öelda: tead, mul ei ole tegelikult sinu vastu midagi, aga ... Siin minu meelest seda siiski ei ole. Ja kui keegi püüab mingi "aga" taha peituda, siis see on puhas variserlikkus.

Ma ei tea, Lembit, kas ma aitasin sind. Tõesti, selles eelnõus on 90-ndate aastate vaimu. Siis, head sõbrad, oli selliseid kuumi seadusi meie ees kolm tükki kuus, nüüd on nelja aasta jooksul üks. Muidugi on hea, et meil on olnud ka tulist poliitilist debatti, aga jäägem kõige selle juures inimesteks! Toetagem seda sea-dust! Uskuge mind, me teeme ära suure asja.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Siiski, kümme sekundit tagasi polnud, nüüd juba on. Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Kaia Iva! Kolm minutit lisa-aega.

Kaia Iva

Austatud juhataja! Head kolleegid! Ma alustan tänast kõnet, meenutades selle eelnõu esimest lugemist 18. juunil. Siis ütles ettekand-ja eelnõu algatajate nimel siitsamast kõne-puldist: "Sellest eelnõust on kujunenud tõeline sallivuse, liberaalsuse, aga ka aususe proovi-kivi poliitikutele ja kõigile asjast huvitatuile. Ma kutsungi kõiki selle eelnõu teemal deba-teerijad üles täna ja edaspidi olema eelkõige ausad." Mul on kahju, väga kahju, et just eel-nõu eestkõnelejad ise pole selle menetlemisel suutnud ausaks jääda. Tsiteerin veel kord 18. juuni istungit: "Olgu kohe alguses veel kord öeldud kõigile, kes sellest siiani pole aru saanud või pole tahtnud aru saada: kooselu-seadus ei legaliseeri Eestis samasooliste abielu ega anna samasoolistele paaridele õigust lap-sendada. Ma ütlen veel kord hästi aeglaselt ning kõlava ja selge häälega: kooseluseadus ei legaliseeri Eestis samasooliste abielu ega anna samasoolistele paaridele õigust lapsendada." Kahjuks polnud juba see väide tõsi. See eelnõu lubab lapsendamist. Tõsi, mõningaste piiran-gutega. Need piirangud on jäetud kohtuprakti-ka otsustada.

Ma ei arutlegi siinkohal selle üle, kas see võiks olla hea või mitte, vajalik või mitte. Ma viitan sellele, et avalikkust eksitati. Üks vassi-mise koht on ka see, kuidas eelnõust, mis nõudnuks 51 rahvasaadiku poolthäält, sai eel-

nõu, mille puhul piisab vaid lihthäälteenamusest. Nimelt jäeti eelnõust välja menetluslikud õigusnormid – kuidas saab esitada hagi, kuidas toimuvad kohtuvaidlused jms. Eelnõu juhtivmenetleja on avalikus intervjuus rõhutanud, et see, et need sätted üldse algselt eelnõus olid, on eelnõu esitaja viga, tööõnnetus. Selliseid sätteid ei tohtivatki kõnealusel seaduses olla, need pidavat olema kõik koos kohtumenetluse seaduses. Juhin tähelepanu, et analoogsed sätted on väga kenasti mahtunud kehtivasse perekonnaseadusesse, mis alles üsna hiljaaegu siin saalis vastu võeti. Kummalisel kombel need perekonnaseadusesse sobisid. Tõde on selles, et nende normide väljavõtmine oli lahendus, kuidas pääseda 51 hääle nõudest.

Head kolleegid, millisest aususest me sellise menetlemise juures saame rääkida? Kahju, väga kahju, aga seda lubatud ausust ei ole, sest juba menetluse alguses üritati inimesi eksitada. Nimelt rõhutati, et seda seadust on vaja eelkõige praegu nn vabaabiellus olevatele paaridele, et see seadus annab neile kaitse, kaitstes faktilise kooselu lõppemisel just nõrgemat poolt.

Olgu meelde tuletatud, et tegeliku kaitse nõrgemale poolele faktilise kooselu lõppemisel oleksid andnud IRL-i suve hakul esitatud perekonnaseaduse muudatused. Kahjuks viskas valitsuskoalitsioon need pikema jututa kõrvale. Kooseluseaduse puhul on aga tõde see, et see ei anna automaatset kaitset, vaid loob täiendava lepinguvormi, mille notariaalsel sõlmimisel tekib mõningane kaitse. Ka selle lepingu sõlmimiseks on vaja notari juures oma selge jah-sõna öelda. Tegelik põhjus, miks kooseluseaduse eelnõu esitati, on siiski soov luua samasoolistele paaridele kooseluks spetsiaalset lepinguline institutsioon. Oleks olnud aus kohe seda ka öelda, arutelu oleks olnud palju asjalikum, ausam, lugupidavam. Nii oleks võinud tekkida arutelu, mis eri arvamustel olijaid liidab, mitte ei lahuta. Inimesed pole ju rumalad, nad on need võltspõhjendused läbi näinud.

Nüüd olemegi olukorras, kus sellisel viisil juhitud menetlus on tekitanud inimestes rohkem küsimusi, kui on andnud vastuseid. Igal hetkel on inimesed olnud sunnitud jälgima, millega neid veel petta tahetakse, millises punktis valet vannutakse. See eelnõu, mis on rääkinud tolerantsusest ja sallivusest, on kah-

juks hoopis ühiskonda lõhestanud, tekitanud rohkem hirmu ja kahtlusi.

Kahjuks pole tõsi ka väide, et see eelnõu ei võta kellelki midagi ära, kuid annab mõnele paaridele palju juurde. Juba eelnõu menetlemise viis on inimestelt ära võtnud mitu olulist asja. See on inimestelt ära võtnud lootuse, et nendega räägitakse ausalt, ning on ära võtnud lootuse, et nende endi valitud Riigikogu arvestab nende selge sõnaga väljendatud arvamusega. See on pannud kahtlema, kas meil on igapäev tagatud põhiseadusesse kirja pandud õigus oma isiklikele veendumustele, ilma et nende omamise ja väljendamise eest oleks karta diskrimineerimist ja sildistamist. Ja veel on see ära võtnud senise veendumuse, et niisuguste seaduste ettevalmistamisel seatakse esiplaanile laste huvid. Just laste huvide vähenenud kaitse on selle eelnõu tõeline nõrk koht.

Samuti puudub seaduse nn põhipaketis näiteks ka kooselukaaslase ülalpidamise kohustus pärast kooselu lõppu. Puudub kohustus ülal pidada ka ühist last ootavat või imikut kasvatavat ekselukaaslast, samuti kohustus suhelda perekonnas kasvava lapsega ning näiteks kooselulepingu sõlmimisel tohib elukaaslase lapsega suhelda alles pärast kohtuotsust.

Selle seaduseelnõu senine menetlemine on näide halvast seadusloomest. See on näide sellest, kuidas ühiskonda lõhestatakse, ei otsita ühisosa ega konsensust, vaid sildistatakse eri arvamused olijaid. Oleks olnud parem, kui me siin saalis oleks eile katkestanud teise lugemise, ei oleks öelnud poolt ega vastu, vaid oleks võtnud aja maha selleks, et rääkida ausalt ja kõiki osapooli austavalt tegelikest probleemidest neid varjamata.

Siiski on veel praegu ka see hetk, kus on võimalus teha vigade parandust, võtta aeg maha, rääkida inimestega, arutada ausalt ja avatult ning leida üheskoos vajalikud ning sobivad lahendused tõstatatud probleemidele. Vaid nii on võimalik saavutada ühiskonna suurem sidusus, suurendada sallivust ja usku oma riiki.

Just seepärast kutsun IRL-i fraktsiooni nimel üles seda seaduseelnõu seaduseks mitte hääletama. Võtame aja maha ja üritame uuesti üles ehitada kaotatud usaldust! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud kolleegid! Nii nagu teie olen ka mina viimastel nädalatel ja päevadel lugenud palju liigutavaid pöördumisi nii selle seaduse poolt kui ka vastu. Ma arvan, et mõlemat seisukohta võib aktsepteerida ja peab aktsepteerima. Keskerakonna fraktsioonis on iga meie liige pidanud nõu iseendaga, aga ka oma pere ja lähedastega, samuti kindlasti oma valijatega. Me oleme otsustanud, et see seaduseelnõu, mis puudutab inimeste eraelu, saab meie poolt sellise hinnangu, mille igäüks meist langetab peale nõupidamist iseenda, oma lähedaste ja valijatega.

Mul on hea meel, et selle eelnõu puhul on tegemist seadusega, mille algatajate seas on inimesi kõigist neljast Riigikogus esindatud erakonnast. Ma tean, et igas erakonnas on inimesi, kes näevad selle eelnõu plusse, ja on inimesi, kes näevad miinuseid. Ka minu lähedaste seas on inimesi, kes näevad pooltargumente, ja neid, kes näevad vastuargumente. Aga kõige rohkem on minu jaoks oluliste inimeste seas neid, kes ütlevad, et see seadus ei muuda nende elu mitte midagi. Nende jaoks on siit Riigikogust vaja hoopis teistsuguseid otsuseid, et nende elu paremaks muutuks. Ja sellest põhimõttest täna Keskerakonna fraktsioon ka lähtub. Riigikogus on vaja teha otsuseid, mis muudavad Eesti käekäiku. See seadus aga annab võimaluse kahele täiskasvanud inimesele registreerida oma kooselu. Meie fraktsioon hääletab nii, nagu igäühe enda sisetunde ütleb. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Head ametikaaslased, alustame eelnõu 650 lõpphääletuse ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen lõpphääletusele Riigikogu liikmete algatatud kooseluseaduse eelnõu 650. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 40 Riigikogu liiget, vastu 38, erapooletuid ei ole. Riigikogu liikmete algatatud kooseluseaduse eelnõu 650 on seadusena vastu võetud. (Aplaus.) (Tabel 16.)

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

2. Vabariigi Valitsuse seaduse ning Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu (604 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse ning Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu 604 teine lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Rait Maruste!

Rait Maruste

Austatud juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu teise lugemise ettevalmistamisel kahel istungil: 15. ja 23. septembril. Komisjonis leiti üsna üksmeelselt, et on väga tervitatav Riigikogu kaasamine Euroopa Komisjoni liikme kandidaadi esitamise menetlusse.

15. septembri istungil vaatas komisjon üle Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepaneku. Keskerakond oli seisukohal, et Riigikogu peaks võtma kandidaadi osas vastu siduva hääletusotsuse, milleks läheb vaja isegi kaks kolmandikku koosseisu häälest. Parlament kas siis kiidab nõnda kandidaadi heaks või lükkab tagasi. Enamik komisjoni liikmeid oli arvamusel, et ei ole mõistlik tekitada Riigikogus vastu võetava siduva otsusega võimalus, et tekib konflikt meie oma parlamendi ja Euroopa Parlamendi vahel. Euroopa Parlament ei pruugi esitatud kandidaate heaks kiita ja me oleme stardis tagasi. Seetõttu leiti, et volinikukandidaadi avalikuma arutamise huvides võiks ta Riigikogu täiskogu ees esineda ettekandega, tutvustada oma vaateid ning talle saaks esitada küsimusi, et välja selgitada tema sobivus sellesse ametisse. Kuid Riigikogu ei tohiks teha siduvat otsust.

Lisaks arutleti selle üle, milline võiks olla protseduuriline kord komisjoni liikme kandidaadi väljaselgitamiseks ja ärakuulamiseks. Kas on vaja muuta kehtivat regulatsiooni või saab edasi minna ka olemasoleva regulatsiooni piires? Riigikogu kodu- ja töökorra seadus võimaldab praegu täiskogul volinikukandidaati

arutada oluliselt tähtsa riikliku küsimusena, nii nagu me seda siin alles hiljuti tegime. Selle miinusena toodi välja asjaolu, et olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu saab algatada Riigikogu komisjon ja fraktsioon, kusjuures fraktsioon võib aastas algatada ühe oluliselt tähtsa riikliku küsimuse arutelu. Samuti puuduks otsene kohustus volinikukandidaati arutada täiskogul. Seega oleks mõistlik näha ette sellekohane eraldi regulatsioon, mida see seaduseelnõu püüabki teha.

Kolmas sisuline küsimus, mida komisjonis arutati, oli see, et kui me näeme ette teatud protseduurilise korra komisjoni liikme kandidaadi menetlemiseks, siis tuleb arvestada, et samasugune staatus Euroopa tasandil on ka Euroopa Kohtu kohtunikul. Euroopa Kohtu kohtuniku kandidaadi esitamine on aga täitevõimu pädevuses ja parlamendil puudub võimalus selles osas sisuliselt kaasa rääkida. Võib-olla kooskõlastatakse kandidatuuri ainult Euroopa Liidu asjade komisjoniga. Seepärast on ettepanek selline, et ka Euroopa Kohtu kohtuniku kandidaat saaks laiema legitimatsiooni selle kaudu, et see inimene tuleks näiteks põhiseaduskomisjoni ette, esitaks oma ettekande ja komisjoni liikmed saaksid teda küsitleda. Komisjoni liikmed olid selle ettepanekuga päri ja nii sai see ka eelnõusse kirja.

Komisjon tegi ka protseduurilised otsused. Leiti, et see eelnõu tuleks saata täiskogu istungi päevakorda 9. oktoobriks – see oli üksmeelne otsus – ja teha ettepanek teine luge-

mine lõpetada. Ka see otsus oli üksmeelne. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Küsimusi ei ole. Hea ettekandja, ma tänan teid! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Alustame eelnõu muudatusettepanekute läbivaatamist. Esimene muudatusettepanek on juhtivkomisjonilt. Teine muudatusettepanek on Eesti Keskerakonna fraktsioonilt, juhtivkomisjon ei ole seda arvestanud. Meie kodu- ja töökorra seaduse järgi seda ettepanekut ei hääletata. Kolmas ettepanek on juhtivkomisjonilt. Neljas ettepanek on Eesti Keskerakonna fraktsioonilt, juhtivkomisjon on seda arvestanud sisuliselt. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Ma tänan! Juhtivkomisjoni seisukoht oli, et teine lugemine tuleks lõpetada. Teine lugemine on lõppenud. Soovime eelnõule jõudu teise ja kolmanda lugemise vahepeal!

Head ametikaaslased, rohkem päevakorrapunkte täna ei ole. Istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 10.36.

Istungi kestus 36 minutit.

Juhataja

Jüri Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 13. oktoober 2014

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine parvlaevühenduse kohta Hiiumaa ja Saaremaaga (nr 424)

2. Arupärimine põhikooli matemaatika lõpueksami kohta (nr 422)

3. Arupärimine Põltsamaa Ametikooli tuleviku kohta (nr 432)

4. Arupärimine vanaduspensioni kohta (nr 427)

5. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame täiskogu VIII istungjärku viienda töönädala esmaspäevast istungit. Kõigepealt on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna viis seaduseelnõu. Esiteks, kutseseaduse muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinoviski. Teiseks, kalandusturu korraldamise seaduse eelnõu. Kolmandaks, Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse eelnõu. Eelnimetatud kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust põllumajandusminister Ivari Padar. Neljandaks, 2014. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu. Ja viiendaks, hasartmänguseaduse, meediateenuste seaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Nende kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Rea Eesti Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel on mul üle anda arupärimine rahandusminister Jürgen Ligile. Arupärimise teema on maksupettuste vähendamine kütuseäris. 2014. aasta juunis mõistis Harju Maakohus kokkuleppemenetluses Oleg Belokrõlovi ja tema üheksa kaasosalist süüdi suuremahulise käibemaksupettusega tegelemiseks kuritegeliku ühenduse loomises. Käibemaksupettuse tagajärjel jäi riigil saamata üle 30 miljoni euro. Kohtuotsuse kohaselt peavad asjaosalised tagastama eespool mainitud 30 miljonist vähem kui 7 miljonit eurot. Oleg Belokrõlovi firmadelt tarnisid teiste seas kütust ka AS Jetoil, AS Olerex ja veel paljud teised. Seejuures on Jetoil ja Olerex viimastel aastatel võitnud kümnete miljonite eurode eest riigihankeid. Äripäevas avaldatud andmete põhjal on 2012. aasta algusest tänaseni võidetud riigihangete rahaline maht Jetoili ligi 95 miljonit eurot ning Olerexil küündib see maht 20 miljoni euroni. Olerex ja Jetoil kinnitavad, et polnud Belokrõlovi maksupettusest teadlikud. Samas on Äripäev korduvalt välja toonud, et kumbki ettevõtte pole nõustunud avalikustama kogu oma tarneahelat. Seoses sellega on meil ministrile neli küsimust.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Vastu on võetud viis seaduseelnõu, mille kohta juhatus langetab otsuse kodu- ja töökorra seaduse alusel. Arupärimine edastatakse adressaadile, kui see vastab samas seaduses sätestatud nõuetele.

Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohal on 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

Päevakord. Lisaks sellele, mis on teile esitatud päevakorras, on põhiseaduskomisjon teinud ettepaneku täiendada kolmapäevase

istungi päevakorda isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõuga 699, kus tuleks läbi viia teine lugemine. Koos selle parandusega panen päevakorra hääletusele.

Austatud Riigikogu, teen ettepaneku kinnitada käesoleva nädala päevakord. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt on 74 Riigikogu liiget, vastu ei ole keegi, 1 on erapooletu. Päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine parvlaevaiühenduse kohta Hiiumaa ja Saaremaaga (nr 424)

Esimees Eiki Nestor

Tänane esimene päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Reet Roosi, Sven Sesteri, Peeter Laursoni, Siim Kiisleri, Helir-Valdor Seederi, Urmas Reinsalu, Andrus Saare, Kaia Iva ja Margus Tsahkna esitatud arupärimine parvlaevaiühenduse kohta Hiiumaa ja Saaremaaga. Arupärijate nimel Siim Kiisler, palun!

Siim Kiisler

Auväärt esimees! Austatud Riigikogu! Koos kaheksa fraktsioonikaaslasega IRL-ist esitasime 17. juunil auväärt riigikontrolörile arupärimise parvlaevaiühenduse kohta Hiiumaa ja Saaremaaga. Tõdesime tookord, et juba möödunud aasta sügisel otsustas toonane Vabariigi Valitsus, et riigi ja maksumaksjate huvides on otstarbekas korraldada parvlaevaiühendust riigi äriühingu omandis olevate laevadega ning turult hankida vaid operaatoriteenust. Seda tehti just selle põhjendusega, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium oli esitanud konkreetsed arvutused, mis kinnitasid, et sel viisil laevaiühenduse tagamine on maksumaksjale selgelt kasulik. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi arvestuste kohaselt on see summa, mille võrra see kasulik on, 6–8 miljonit eurot aastas. Sellest hoolimata teatas valitsuskabinet juunikuus ootamatult, et kuulutatakse välja hoopis operaatorihange kümneks aastaks, mis tähendab, et kuni aastani 2026 soovitakse opereerimine lukku lüüa ja see jääb kogu selleks pikaks ajaks ühe ettevõtte kätte, kes hanke võidab. Sellega seonduvalt on meil riigikontrolörile neli küsimust, millest minu arust väga oluline on just küsi-

mus tasuvuse kohta. Kas riigikontrolöril on teada, millised kalkulatsioonid olid olemas ja miks selline otsus tehti, kui avalikkusele on jätkuvalt teada, et valitud tee on maksumaksjale kahjulikum? Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele peab vastama riigikontrolör Alar Karis. Palun!

Alar Karis

Lugupeetud juhataja! Austatud arupärijad! Head Riigikogu liikmed! 17. juunil pöördusid üheksa Riigikogu liiget minu poole arupärimisega ja esitasid küsimusi parvlaevaiühenduse korraldamise kohta liinidel Rohuküla–Heltermaa ja Kuivastu–Virtsu. Arupärijad märgivad, et Vabariigi Valitsus otsustas 2013. aasta sügisel, et otstarbekas on korraldada parvlaevade ühendust mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vahel riigi äriühingu omandis olevate laevadega ning turult hangitakse vaid operaatoriteenust. Käesoleva aasta 12. juunil teatas valitsuskabinet, et riik kuulutab välja hanke, leidmaks alates 1. oktoobrist 2016 operaatori kümneks aastaks. Arupärijate hinnangul olid valitsuse selgitused 2013. aasta sügisese otsuse muutmise kohta ebapiisavad ja vastuolulised.

Arupärijate küsimustele vastamiseks vaatas Riigikontroll läbi dokumendid, mis puudutavad valitsuskabineti protokolliliste otsuste ettevalmistamist ja hilisemat rakendamist arupärimises nimetatud teemal. Samuti küsisime selgitusi endiselt majandus- ja kommunikatsiooniministrilt ning praeguselt majandus- ja taristuministrilt, Riigikantseleilt, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi asjaomastelt ametnikelt, AS-i Tallinna Sadam nõukogu ja juhatuse esimehelt ning Saaremaa Laevakompanii esindajatelt. Oma vastuses eeldan, et Riigikontrollile esitatud materjalid ja selgitused on tõesed ning täielikud. Selles veendumiseks me eraldi kontrollitoiminguid ei teinud. Asun küsimuste juurde.

Esimene küsimus: "Milline on Teie hinnang valitsuse otsusele loobuda laevade ostust või ehitusest ning korraldada avalik konkurss operaatori leidmiseks koos laevadega olukorras, kus on teada, et turul puuduvad võimalikud alternatiivsed pakkujad?" Vastan, kuid kõigepealt pean täpsustama, et kuigi arupärimise esitajad viitavad oma küsimustes valitsuse

otsusele, pole valitsus oma istungil parvlaevade teemal tegelikult õigusjõulisi otsuseid ega korraldusi teinud. Küll aga on seda teemat arutatud valitsuskabineti nõupidamistel, mis on valitsusliikmete nõupidamise vorm. Seal ei tee valitsus otsuseid Vabariigi Valitsuse seaduse mõistes. Kabinetinõupidamistel on parvlaevade asjus esitatud info võetud teadmiseks, kujundatud seisukohti ja antud heakskiit endisele tegevusele.

Nüüd esimese küsimuse vastuse juurde. Valitsus on teatavasti kollegiaalne organ, kes püüab langetada oma otsused konsensuslikult. Riigikontrollile antud selgitustest nähtub, et valitsuses ei olnud enam üksmeelset kindlustunnet 2013. aasta sügisel tehtud otsuse elluviimiseks, kuna elluvijate vahel oli erimeelsusi. Näiteks puudus Riigikontrollile antud selgituste järgi parvlaevad soetama pidanud Tallinna Sadama nõukogul veendumus, et laevade äriühingule soetamine ning nende hilisem opereerida andmine avaliku konkursi teel on kooskõlas riigiabi reeglitega. Ühtlasi leiti nõukogus, et ministri suunised on ebaselged ja minister on äriühingu üldkoosoleku rollis andnud nõukogule selliseid suuniseid, mis ei kuulu aktsionäri pädevusse. Ministeriumi ametnikud soovisid leida, et kõnealusel juhul ei oleks olnud tegu keelatud riigiabiga ning Tallinna Sadama nõukogu lihtsalt otsis põhjusi, et protsessi venitada.

Riigikontroll ei ole õigusvahemees ning meie roll ei ole välja kuulutada ministeriumi ja Tallinna Sadama vaidluses võitjat ega kaotajat. Kokkuvõtteks võib öelda, et selle asemel et konstruktiivselt ja edasiviivalt tegelda parima praamiühenduse tagamisega, kulutasid ministerium ja tema valitsemisel olev äriühing väärtuslikku aega viljatutes vaidlustes.

Teine küsimus: "Kas valitsuse otsuse aluseks olnud memorandumis kirjeldatud operaatori hanke tingimused on käsitletavad suunatud riigihanke tingimustena?" Riigikontrolli hinnangul ei olnud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi korraldatud hanketingimused vedaja leidmiseks Rohuküla–Heltermaa ja Kuivastu–Virtsu liinidel sellised, mis oleksid mõnd ettevõtet selgelt eelistanud. Hanke tingimused ning pakkumuste hindamise meetodika ei andnud Riigikontrolli arvates ühelegi pakkujale edumaad hanke võitmiseks. Korraldatud hange soosib pakkujat, kes vajab

praamidega operaatoriteenuse osutamiseks riigilt kõige vähem dotatsiooni.

Kolmas küsimus: "Millistel kalkulatsioonidel põhines valitsuse otsus kuulutada välja hange operaatori leidmiseks koos laevadega?" Valitsuskabinet sai kujundada oma seisukohta, toetudes nendele materjalidele, mis on esitatud kabinetinõupidamistel ja talletatud vastavas infosüsteemis. 12. juunil 2014 valitsuskabinetis toimunud arutelul esitatud materjalide hulgas oli memorandum kahel leheküljel, alternatiivide võrdlus ühel leheküljel ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi esitlus parvlaevaiühendusest (kokku viis slaidi). Samas ei ole valitsuskabinet oma hoiakute kujundamisel seotud talle esitatud kirjalike materjalidega, vaid on loomulikult vaba arvestama kõikvõimalikku muud infot ja muid asjaolusid.

Neljasküsimus: "Valitsus on teavitanud, et ta kohustab AS-i Tallinna Sadam osalema operaatori leidmise konkursil, mis tähendab, et Tallinna Sadam peaks lisaks laevade omandamisele asuma tegelema ka operaatoriteenusega. Millisele äriplaanile tugines valitsuse sellekohane otsus ning kas peate seda põhjendatuks?" Eeldan, et küsimuse esitajad on pidanud silmas Tallinna Sadama äriplaani. Korrektsuse huvides toon ära ka valitsuskabineti protokollilise otsuse sõnastuse 12. juunist 2014. See on järgmine, ma tsiteerin: "Pidada vajalikuks, et konkurentsi tagamise eesmärgil AS Tallinna Sadam osaleb punktis 1 nimetatud riigihankel ja teeb toiminguid hankel osalemiseks vajalike parvlaevade soetamiseks." Selles viidatud punktis 1 on juttu kabinetis otsusest toetada, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium kuulutab välja riigihanke vedaja leidmiseks parvlaevaliiniidele. 12. juunil 2014 toimunud valitsuskabineti nõupidamisel ei olnud Tallinna Sadama nõukogul kinnitatud äriplaani Rohuküla–Heltermaa ja Kuivastu–Virtsu liinil ei parvlaevadega opereerimiseks ega selleks vajalike laevade soetamiseks. Hiljem on parvlaevade opereerimise hankel pakumise tegemine ja uue ärivaldkonna avamine toimunud AS-i Tallinna Sadam nõukogu heakskiidul. Ühtlasi märgin ära, et Tallinna Sadamal ei olnud vastavat äriplaani ka eelmise aasta valitsuskabineti protokollilise otsuse vastuvõtmisel. See oli 26. septembril 2013. Toorkord otsustati kabinetis kiita heaks üldine põhimõte korraldada tulevikus parvlaevaihen-

dust mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vahel riigi äriühingu või selle tütarettevõtja omandis olevate laevadega. Tingimuseks seati, et kaasnevad kulud ei suurene, kui võrrelda neid mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vaheliste parvlaevaihenduste praeguse riigipoolse toetamisega.

Kokkuvõtteks. Mul ei õnnestunud kohata kedagi, kes kogu selle aasta kestnud parvlaevasaaga puhul kinnitaks, et see on tugevdanud tema usku riigi suutlikkusse efektiivselt ja arukalt tegutseda ning probleeme konstruktiivselt lahendada. Pigem vastupidi. Toon näite elust endast. Kui meie auditimeeskond oli parasjagu teel Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumisse küsitlema käesolevale arupärimisele vastamise tarvis sealseid ametnikke, võttis n-ö kodanikuvaate kokku meid vedanud taksojuht. Jutuks tulnud järjekordse uudise peale parvlaevade hankimise teemal sõnas ta: "Kuradi tsirkus, riik või asi!" Ei kodaniku ega riigikontrolörina ei taha ma, et selline arvamus riigist leviks. Täna tähelepanu eest!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused riigikontrolörile. Siim Kiisler, palun!

Siim Kiisler

Aitäh! Austatud riigikontrolör! Kas ma saan õigesti aru teie vastusest kolmandale küsimusele, et 2013. aasta septembrikuus oli valitsusele esitatud materjalides Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kalkulatsioon, mis kinnitas, et tollase plaani kohaselt hoitakse kokku 6–8 miljonit eurot aastas ehk siis kümne aasta peale 60–80 miljonit eurot, aga kui juunikuus loobuti esialgsest plaanist soetada laevad riigile kuuluvale äriühingule, siis mingit teistsugust arvestust ei esitatud ega lükatud ümber ka seda kokkuhoiunumbrit?

Alar Karis

Aitäh! 26. septembri otsuse juures esitatud kalkulatsioonid baseerusid tegelikult ka hinnangutel, kus ehituse maksumuseks oli 30 miljonit eurot. 12. juuni otsuse vastuvõtmisel ei olnud objektiivseid kalkulatsioone sel põhjusel, et ei olnud küsitud konkreetseid pakkumisi laevade ehitamiseks. Ehituse maksumused olid

ka siis hinnangulised ja hindade indikatsioonid saadi ostuläbirääkimiste käigus.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kotkas, palun!

Kalev Kotkas

Täna, härra eesistuja! Austatud riigikontrolör! Parvlaevaliikluse tuleviku kontekstis räägitakse mingist nn Partsi plaanist. Kas te olete oma uuringut tehes aru saanud, kuivõrd see nn Partsi plaan erineb praegusest sündmuste käigust?

Alar Karis

Täna küsimuse eest! Kahjuks ei ole Riigikontrolli jõudnud ühtegi indikatsiooni ega ka andmeid selle kohta, et kuskil on olemas nn Partsi plaan. Me räägime kahest valitsuskabineti istungist: üks oli 26. septembril 2013 ja teine oli 12. juunil 2014. Selle kohta, kas inimesed vahepeal kohtusid omavahel ja pidasid plaani, Riigikontrolil andmed puuduvad. Kindlasti on igal riigikogulasel, aga ka valitsusliikmel, igal kodanikul õigus omavahel suhelda.

Esimees Eiki Nestor

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Austatud riigikontrolör! Kas ma mõistan õigesti, et ka teie ei ole aru saanud, kust see summa 6–8 miljonit eurot, mida siin mitme isiku suu läbi on nagu mantrat korratud, on võetud? Kuidas on üldse võimalik, et selliste n-ö tinglike arvudega avalikkuse ees opereeritakse?

Alar Karis

Aitäh! Nagu ma teile juba ühes vastuses ütlesin, on need hinnangulised summad, mis on saadud läbirääkimistel parvlaeva ehitajatega. Teatavasti saab parvlaeva õige hinna teada ikka siis, kui on tehtud konkreetset pakkumisi. 26. septembril kaaluti küll alternatiive, mida oli kokku kümme, ja kõige paremaks tunnistati või esimese koha sai alternatiiv, mille kohaselt jätkataks praeguse kompaniiga ja hiljem oleks võimalik laevad välja osta.

Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud riigikontrolör! Ma pean ütlema, et teie tänane vastus on olnud tavapärase Riigikontrolli audititega võrreldes ebariilikult ettevaatlik ja üldsõnaline. Seda arupärimist, mis esitati suve algul, tuleb kindlasti vaadata omas ajas. Nüüdseks on protsess edasi nihkunud ja me oleme saanud rohkem teada ka tegeliku olukorra kohta. Mul on kaks küsimust. Kas Riigikontrollil on plaanis järgmisel aastal põhjalikumalt auditeerida mandri ja saarte vahelise praamiliikluse korraldamist ja kõiki neid hankeid, mis Eesti riik on läbi viinud ja ilmselt ka tulevikus läbi viib? Seda esiteks. Teiseks, kas teil on nüüd tagantjärele kujunenud ka mingi arvamus, mis oleks olnud õige?

Alar Karis

Aitäh! Kui te lubate, siis ma alustan viimasest küsimusest. Ma ei usu, et me oleksime praegu väga palju targemad, ja täna ei saa ka veel midagi tagantjärele öelda, sest ühelt poolt on sisse antud vaidlus, mindud kohtuteele ja teiselt poolt käib läbirääkimistega hange. See tõttu protsess alles käib. Tagantjärele hinnangut ei ole praegu kindlasti võimalik anda. Aga vaadates asjale otsa, on selge, et jäänud on halvad ja väga halvad valikud.

Mis puudutab ettevaatlikkust, siis ma ei saaks öelda, et tegemist on ettevaatlike seisukohtadega. Need seisukohad baseeruvad ütlustel ja arvamustel, mis Riigikontroll on saanud eri osapooli intervjuerides. Kindlasti ei ole mõttekas hakata teile täna siin intervjuude tulemusi ette lugema, sest need on kohati vastakad. Sealt ka see minu seisukoht, et me ei ole selles kontekstis kohtumõistja eri institutsioonide vahel.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Mänd, palun!

Tarmo Mänd

Austatud riigikontrolör! Oma ettekandes sa ütlesid, et Riigikontroll ei ole õigusemõistja. Väga õige. Riigikontroll annab hinnangu, kuidas riigi vara, praegusel juhul raha, kasutatakse. Nii palju kui mina olen asjast aru saanud,

on küsimuse püstitatus olnud selline, et praegune tootlusahel on väga pikk, aga kui riik oleks praamide omanik, siis hoitaks sealt vahelt raha kokku. Teie seostasite küsimuse tulevikupraami hinnaga. Need asjad ei ole omavahel kooskõlas. Milline on ikkagi teie hinnang selle 8 miljoni kohta? Kas praeguse liini alusel on võimalik tootlusahelat lühendada või kas riik peaks soostuma sellise olukorraga, nagu nüüd on tekkinud?

Alar Karis

Aitäh! Riik ei peaks kindlasti soostuma olukorraga, mis on tekkinud. Mis puudutab minu vastust eelmisele küsimusele, siis küsimus ongi hinnangutes, need ei baseeru otsestel kalkultatsioonidel. Ka mina ei tea, kust see 8 miljonit vahekasu on saadud, sellepärast et see on hinnanguline. Võib-olla on see summa 10 miljonit, võib-olla on see 6 miljonit. Aga kindlasti on Riigikontroll huvitatud, et parvlaevaliiklus toimuks ka pärast 1. oktoobrit 2016 ning et see oleks võimalikult efektiivne ja maksumaksjale võimalikult odav.

Esimees Eiki Nestor

Enn Eesmaa, palun!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Austatud riigikontrolör! Mulle tundub, et teie vastused, eriti kokkuvõtte ja ühe juhtiva töötaja tsitaat selle kokkuvõtte lõpus, olid tavatult otsusekindlad ja isegi teravad. Ma ei nõustu sellega, nagu oleksid vastused olnud kuidagi väga ümmargused. Parvlaevaliikluse kohta on mitmeid plaane, mõni nendest, nagu äsja kuulsime, on isegi nimeline. Kas teieni on jõudnud ka mõni selline plaan, mille kohaselt Hiiu- ja Saaremaa inimesed saavad parvlaevaga tasuta sõita?

Alar Karis

Aitäh! Küsimused, mis meile olid arupärimises esitatud, tõenäoliselt ei eeldanud vastajatelt sellise alternatiivi käsitlemist. Need olid konkreetset küsimused konkreetsete tehingute kohta. Ma ei oska anda ega soovi anda hinnangut selle kohta, kas tasuta parvlaevaliiklus on võimalik või ei ole. Plaane on olnud mitmesuguseid. Ühe plaani järgi tuleb muuta hädaolukorra seadust, et siis, kui pärast 1. oktoobrit 2016 tekib hädaolukord, oleks võimalik seda

seadust rakendada. Paraku tõenäoliselt see nii lihtne ei ole, sest kui hädaolukorra seadust ka muudetakse, puudutaks see pigem sellist olukorda, kus parvlaevavedaja praegu ühel hetkel otsustaks seda vedu mitte jätkata, mitte et seda saaks rakendada siis, kui pärast lepingu lõppemist ei ole võimalik leida uut alternatiivi ja lahendust.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud riigikontrolör! Räägitakse laevade soetamisest ja laevade ostust, aga ma ei ole veel kuulnud seda, kui palju see kõik maksma läheb. Kas on olemas ka mingi orienteeriv hind, kui palju see maksma läheb ja millistest allikatest see kulu kaetakse? Kust riik selleks raha leiab?

Alar Karis

Aitäh! Rahaküsimus on ilmselt küsimus rahandusministrile, kes oskaks kindlasti öelda, kust see raha tuleb. Aga nagu ma mainisin, on ühe parvlaeva hind hinnanguliselt 30 miljonit eurot. Nii et kui on neli parvlaeva, siis saab teha lihtsa kalkulatsiooni, mis see kokku makstab.

Esimees Eiki Nestor

Remo Holsmer, palun!

Remo Holsmer

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud riigikontrolör! Mul on küsimus võimaliku säästu kohta, millele ka arupärijad on viidanud. Kas ma sain teie vastustest õigesti aru, et teie oma vastuse koostamise käigus ei leidnud kinnitust sellele, et aastaks oleks võimalik viidatud 6–8 miljonit eurot kokku hoida?

Alar Karis

Aitäh küsimuse eest! Kuna otseselt sellist küsimust ei olnud riigikontrolörile esitatud, esitatud oli üldisem küsimus, siis me seda sellise nurga alt ka ei vaadanud ja ma ei oska öelda, kust see 6–8 miljonit eurot pärit on.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Lillo, palun!

Kalev Lillo

Aitäh! Hea riigikontrolör! On üldteada fakt, et minister Juhan Parts pidas rohkem kui poolteist aastat läbirääkimisi olemasolevate parvlaevade ostmiseks ja soetamiseks, aga mingisugusel salapärasel põhjusel ei jõudnud ta tulemuseni. Kas teile on teada põhjus, miks seda ostu-müügitehingut ei toimunud?

Alar Karis

Aitäh! Jah, läbirääkimised algasid 3. novembril 2011 ja lõppesid nurjumisega 25. juunil 2013, kusjuures teadaolevalt oldi ju vist kokkulepet saavutamas. Mis oli põhjus? Mina ei oska öelda, miks läbirääkimised nurjusid.

Esimees Eiki Nestor

Austatud rahvasaadikud, kodukord lubab siin ühe küsimuse. Indrek Saar, palun!

Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Tulen tagasi Kalev Kotkase küsimuse juurde. Kuna te olete nüüd vaaginud kogu seda protsessi ja ka otsuseid, mis valitsuses on tehtud, kas te ütleksite siis kokkuvõtvalt, milline sisuline vahe oli sellel otsusel, mis langetati valitsuses seoses parvlaevadega septembris 2013, ja sellel, mis langetati juunis 2014.

Alar Karis

Aitäh! Neid arutelusid on ju olnud mitu. Üks variant oli see, et ostuotsiooniga välja osta. Kaalumisel on olnud, et ainult operaatori teenus, siis on olnud variant, et ostame laevad kümneks aastaks välja. Need on väga erinevad variandid ja kõiki on kaalutud, kusjuures mõlemal valitsuskabineti nõupidamisel. Ka minister Palo on seisukohal, et kõige mõistlikum variant oleks riigil laevad välja osta või enda käsutusse võtta. Aga ilmselt on põhjuseks, miks asjad ei ole nii läinud, ajapiirang. Teatavasti oli ka septembri kabinetiarutelul ühe küsimusena üleval see, kas laevad saavad ettenähtud aja jooksul valmis, et need võiksid 1. oktoobrist 2016 sõitma hakata.

Esimees Eiki Nestor

Jaanus Tamkivi, palun!

Jaanus Tamkivi

Aitäh, esimees! Lugupeetud härra Karis! Enne te ütlesite ühes oma vastuses, et riigil on nüüd selles küsimuses jäänud halvad ja väga halvad lahendused. Kas teil praeguses olukorras, kui hange on käimas, see ei ole veel lõppenud, on rohkem informatsiooni või millel see arvamus põhineb, et tulemus saab olema just halb või väga halb?

Alar Karis

Aitäh küsimuse eest! Minu arvamus baseerub sellel, et aeg, mis meile on antud, lihtsalt tiksus täis. Sest nagu ma ütlesin, meil on kohtuvaidlus. Kui kohtuvaidlus jätkub, siis ei saa välja kuulutada hanke, mis praegu on läbirääkimiste teel arutamisel, võitjat. Ja see tähendab, et kindlustunne, mis inimestel võiks olla ja peaks olema, järjest väheneb. Sellest tuleneb ka minu vastus, et on ainult halvad ja väga halvad lahendused. See ei tähenda seda, et halb lahendus ei oleks lahendus ja et liiklus katkeks.

Esimees Eiki Nestor

Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea riigikontrolör! Ma olen ka pressi kaudu kursis, et hanke käivad ja läbirääkimistega pakkumisel on nüüd lausa kaks pakkujat. Sellest tulenevalt tegi mind samuti ärevaks see lause, et on vaid halvad ja väga halvad lahendid. Mis on ikkagi need konkreetsete kriteeriumid, mis lubavad öelda, et riigil on parvlaevanduses ainult halvad ja väga halvad tulevikuväljavaated?

Alar Karis

Teie küsimusele vastates rõhutan veel kord: see tuleneb sellest, et aastast 2011, kui see teema uuesti üles kerkis, ei ole me jõudnud lahenduseni. Ja mida rohkem aeg edasi liigub, seda väiksem on võimalus, et me ise kontrollime olukorda ja jõuame kõige parema lahenduseni. Tõsi, ma olen täiesti päri sellega, et praegu on kaks pakkujat, mis on iseenesest väga hea. See annab lootust, et selle laevaühenduse puhul tekib ka konkurents, mida varasematel aastatel ei ole olnud.

Esimees Eiki Nestor

Täna, riigikontrolör! Avan läbirääkimised. Kuna läbirääkimissoovi ei ole, siis lõpetan selle päevakorrapunkti käsitlemise.

2. Arupärimine põhikooli matemaatika lõpueksami kohta (nr 422)

Esimees Eiki Nestor

Järgmisena tuleb vastamisele arupärimine põhikooli matemaatika lõpueksami kohta, mille on esitanud Yana Toom, Valeri Korb, Mailis Reps, Eldar Efendijev, Tarmo Tamm, Kalev Kallo ja Kadri Simson. Arupärijate nimel Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed ning haridus- ja teadusminister! Eelmisel kevadel oli hariduses ajalooline hetk. Tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatusest oli meie noortel lõpetajatel esimest korda kohustus teha matemaatikaeksam. Üheksanda klassi õpilaste ehk põhikooli lõpetajate kohustuslik matemaatikaeksam oli paljudele üsna ootamatu. Ja kui me vaatame Sihtasutuse Innove kommunikatsioonijuhi kommentaare, siis tundub, et ka haridusministeeriumi ja tema allasutuste juhtidele olid selle eksami tulemused üsnagi ebameeldivad.

Kõigepealt faktidest. Eksam toimus 6. juunil. Tulemuste põhjal selgus, et paljude põhikooli lõpuklassi õpilaste jaoks võib matemaatikaeksamist saada suur takistus kooli lõpetamisel. Erinevused oli üsna suured, kuid osas koolides olid probleemid peaaegu 9. klassi lõpetajatest.

Aga nüüd küsimuste juurde. Arupärimises oli nimetatud sellise olukorra arvatavaid põhjusi, mis on ka meediast läbi käinud. Üheks põhjuseks on peetud matemaatikaõpetajate ebapiisavat ja väidetavalt ebakvaliteetset tööd. Teiseks on välja toodud, et eksamiülesanded ei olnud sugugi seotud õppekavaga, lahenduskäik oli õpilastele võõras ja ülesanded olid tava-pärasest oluliselt raskemad. Nimetatakse ka nn lillepeenarde ülesannet, mis tekitas suuri probleeme. Arvatakse, et õpilaste tegelikke matemaatikateadmisi selliste ülesannete lahendamine ei näita. Kui me vaatame veel, mis on meediast läbi käinud, siis on pahameelt tekita-

nud ka see, et eksamite üleüldine ülesehitus oli eelmise aasta kevadel ebatraditsiooniline. Kui tavapäraselt ei tee eksamit ära umbes 15% õpilastest, siis tahaksime teada, milline on selle kevade lõplik statistika, kui palju õpilasi kukkus matemaatikaeksamil läbi ja milline on keskmise kõvera võrdlus.

Loomulikult on asi veel selles, et kui vaa-data PISA rahvusvahelise testi tulemusi, siis võime olla oma õpilaste teadmiste ja oskuste üle väga uhked. Võib-olla on ka see tekitanud küsimusi, et mis siis tegelikult lõpueksamil juhtus. Kindlasti tekib küsimus, kui palju peab riigieksam olema kooskõlas kooliprogrammiga. Kas eksamiülesanded peavad vastama sellele, mida tundides õpetatakse, või võivad sellest oluliselt erineda? Küsimus on ka see, kes lõpuks vastutab ja milliseid järeldusi on nendest eksamitulemustest tehtud. Kui me vaatame eri aastate eksami sisu ja õpitulemusi, siis on kõikumine olnud väga-väga suur. See tekitab küsimuse, kas õpilaste teadmised on tõepoolest aastati nii erinevad või on ikkagi riigieksamid väga kõikuva raskusastmega. Meid huvitabki, mis on ministril plaanis välja pakkuda Riigikogu kultuurikomisjonile ja Riigikogule laiemalt, milliseid samme me astume, kuhu me oma riigieksamitega tulevikus edasi läheme. Selliseid kuni poolte lõpetajate läbikukkumisi tahaksime tulevikus kindlasti vältida. Aitäh teile ja jääme huviga vastuseid ootama!

Esimees Eiki Nestor

Haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski, palun teil vastata arupärimisele!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastan teie esitatud küsimustele, aga alustuseks väike täpsustus. Arupärimise sissejuhatuses ja ka Mailis Repsi ettekantud sissejuhatuses oli juttu sellest, et paljude põhikooli õpilaste jaoks on nende tulemuste põhjal saanud suur takistus põhikooli lõpetamisel. Mainin ära, et nendele, kes ei soorita seda riigieksami, antakse võimalus teha korduseksam koolieksamina ning halvemal juhul, kui ka see ebaõnnestub, saab õpilane põhikooli lõpetada tema enda või seadusliku esindaja avalduse ja õppenõukogu otsuse alusel kahe puuduliku hindega lõputunnistusel. Kõige halvemal juhul jääb õpilane klassi

kordama, kui õppenõukogu peab seda otstarbekaks ja leiab, et seeläbi õpilase matemaatikateadmised paranevad.

Kui nüüd küsimuste juurde minna, siis põhikooli riigieksami tulemuste puhul saame riigi tasandil rääkida sellest osast, mida Innove koolide valimilt küsib, st iga aasta analüüsitakse umbes 10% põhikooli riigieksaminandide töid ja nende tulemusi. Niisiis need arvud, millest ma kohe hakkan rääkima, puudutavad seda 10% eksaminandidest, s.o suurusjärgus 1000–2000 õpilast. Üldjuhul on see valim aga üsna representatiivne. Mittesooritajate hulk põhikooli matemaatikaeksamil aastate kaupa: õppeaasta 2008/2009 – 24,9%; aasta 2010/2011 – 18,5%; aasta 2011/2012 – 16,1%; aasta 2012/2013 – 15,6%, millele ka arupärimises viidati, ja aasta 2013/2014 – 26%, mida käesolev arupärimine otseselt puudutab.

Hinnates neid tulemusi, tuleb silmas pidada, et õppekavad on muutunud. Karmistatud on ka hindamiskriteeriume. Näiteks tõusis rahuldava hinde alampiir 45%-lt 50%-le. Kui sel kevadel oleks hinde "3" piiriks 45%, oleks mittesooritajaid praeguse 26% asemel 24,2%. Nii et sellel väga olulist mõju ei ole. Küll aga on selle aasta 9. klassi lõpetajad need, kes on juba kolm aastat õppinud 2011. aastal rakendatud õppekava alusel. Ja seoses uue õppekavaga on matemaatikaeksami ülesannete koostamisel suurendatud aasta-aastalt selliste ülesannete osakaalu, kus on suur osa teksti mõistmisel ning eluline probleem või ülesanne on seotud konkreetse matemaatilise mudeliga. See on tänavuse eksami erisus, võrreldes varasematega. Arupärijad on küsinud, kas selle konkreetse eksami tulemuste puhul kaaluti läbilaskmise või -saamise lävendi allalaskmist. Arvestades seda, et põhikooli lõpetaja peab suutma jätkata õpinguid, ei ole õpitulemuste lihtsustamine meie hinnangul õigustatud, kuna see võib anda tagasilööke järgnevates õpingutes.

Teine küsimus: "Arvestades meie õpilaste häid sooritusi PISA rahvusvahelise õpilaste õpitulemuslikkuse hindamisprogrammis, siis kas Teie hinnangul on tavapärane 15% 9. klassi õpilaste läbikukkumine matemaatikaeksamil tulemus, millega võib rahule jääda?" Ei, kindlasti ei tahaks sellega rahule jääda! Samas võib Eesti õpilaste keskmist PISA tulemust teiste riikide õpilaste tulemustega võrreldes loomulikult heaks pidada. Teisest küljest, viiendale ja

kuuendale saavutustasemele ehk siis kõige tippu jõuab meil matemaatikas PISA testide järgi ainult 14,6%. Shanghais on see näitaja näiteks 55%. Euroopa riikidest on Eestis küll kõige väiksem nende õpilaste osakaal, kelle tulemused jäid alla baastaseme. Nii matemaatikas kui ka teistes hindamisvaldkondades on enamik meie õpilasi saavutanud vähemalt baastaseme – lugemises 91%, matemaatikas 89%, loodusteadustes 95%. Matemaatikas jäi PISA testis alla baastaset ehk siis alla teist saavutustaset 10,5% valimisse kuulunud õpilastest. Samas peame võtma arvesse, et see teine saavutustase ei ole teab kui kõrge. OECD on rõhutanud, et arenenud riikide õpilastel võiks baastasemeks olla hoopiski kolmas saavutustase, ja alla kolmandat saavutustaset on Eestis tervelt kolmandik õpilastest.

PISA tulemuste põhjal võib väita, et meie õpilased saavad väga hästi hakkama lihtsamate ülesannete lahendamise, kuid on raskustes ülesannetega, mis nõuavad loovamat mõtlemist. Arvestades seda, et uus matemaatika ainekava, mille alusel ka kõne all oleva riigieksami ülesanded koostati, näeb ette just eluliste probleemide seostamist matemaatilise mudeli leidmisega, on põhikooli eksamite tulemused sisuliselt kooskõlas PISA testi tulemustega. Samas ei ole rangelt võttes korrektne omavahel võrrelda PISA testi ja meie eksami tulemusi. Eksam vastab meie õppekavale ja PISA-l on oma eesmärgid, vaatamata sellele, et õppeaine nimi on peaaegu sama. PISA testi matemaatikaülesannete lahendamisel on õpilastele abiks ka matemaatikavalemid, mida põhikooli lõpueksamil ei ole lubatud kasutada. Seetõttu saamegi kasutada vaid kaudset võrdlemist ja ei oleks korrektne vastata, et näiteks PISA kolmas saavutustase vastab meil mingile konkreetsele hindele. Nii nagu PISA tulemuste puhul oleme Eesti elukestva õppe strateegias püstitanud endale eesmärgiks suurendada just kõrgema saavutustasemega õpilaste osakaalu. Seega peaksid meil samasugused eesmärgid olema ka eksamiülesannete valikul ja tulemuste osas. Vaatamata sellele, et oleme Euroopas parimad, peame kindlasti jätkama enda arendamist.

Kolmas küsimus: "Kuivõrd peaks põhikooli lõpueksam olema kooskõlas tavaõpilase poolt matemaatika tundides läbituga?" Üldiselt võiksime kindlasti rääkida kooskõlast kolme as-

pekti vahel: need on see, mida tehakse tunnis, see, mis on kirja pandud ainekavas, ja see, mida küsitakse lõpueksamil. Kõik need kolm võiksid olla omavahel kooskõlas. Eksamiülesannete koostamisel lähtutakse kindlasti õppekavast. Koostajatele antakse ette teemad ja õpitulemused, mille kohta küsimusi koostada. Ülesandeid katsetatakse enne eksami läbiviimist nii, et on välditud nende lekkimine. Eksamitöös vahetatakse vahel ära ülesande kontekst. Kui näiteks katsetamisel räägitakse pirdidest, siis eksamitöösse tulevad hoopis kartulid. Enne eksami läbiviimist analüüsivad tööd kui tervikut eksperdid ja koolides lastakse hinnata ülesannete raskusastet ning palutakse selgitada, kuidas ülesande sisust või töökäsust aru saadakse. Eksamitööde vastavust õppekavaga on analüüsinud Innove. Eksperdid analüüsisid iga ülesande seoseid õppekava üldpädevuste ja teiste õppeainete valdkonnapädevuste, õppekava läbivate teemade, matemaatikavaldkonna pädevuste ja matemaatika kolmanda kooliastme õpitulemuste ning õppe- ja kasvatustöö eesmärkidega. Analüüsi tulemused on avaldatud Sihtasutuse Innove kodulehel. Vajaduse korral on ministeerium lahkesti nõus arupärijaid selleni juhutama. See analüüs näitas selgelt, et lõpueksamid on kooskõlas õppekavaga ning riiklike eesmärkidega, milleks on suurendada praktiliste ning arusaamist nõudvate oskuste osakaalu.

Neljas küsimus: "Kes Teie hinnangul vastutab matemaatika lõpueksami kehvade tulemuste eest ning millised peaksid olema edasised sammud olukorra parandamiseks?" Eksam on kindlasti väga oluline tagasiside nii õpetajatele, koolidele, koolipidajatele kui ka riigile. Uuendatud õppekava on küll rakendunud, ent nüüdseks on tulnud välja mitmed kitsaskohad. Neile peavad tähelepanu pöörama kõik osapooled. Analüüsime kehvade eksamitulemuste põhjusi koos matemaatikaõpetajate aineühendusega. Oma õpilaste tulemusi peaksid koolide õpetajad loomulikult ka ise analüüsima ning vajaduse korral täiendama koostöös õpilastega igapäevast õppetegevust. Alahinnata ei tasuks ka õpetajatevahelist koostööd, sest matemaatikapädevuse kujundamisele aitab kaasa teistest ainevaldkondadest pärinevate eluliste andmetega ülesannete lahendamine. Ainekava on see kirjeldus, mille alusel luuakse konkreetne õppesisu, sisustatakse konkreetne õppetund.

Kuidas see konkreetselt õpilaseni viiakse, sõltub eelkõige õpetajast ja kaugemalt alustades ka õpetajakoolitusest. Eesti Matemaatika Seltsi Koolimatemaatika Ühendus on otsustanud ajakohastada õppeprotsessi kirjeldust. Haridusministeerium on teinud ühendusele ettepaneku kriitiliselt üle vaadata matemaatikaõpetaja täienduskoolituse sisu ja pöörata koolitustes enam tähelepanu üldpädevuste kujundamisele, probleemilahendusele ja aine lõimimisele teiste õppeainetega. Aineühenduses on moodustamisel töörühmad, et kirjeldada, kuidas ja milliste tänapäevaste meetoditega ning eluliste probleemidega seotult peab ainet õpetama. Lisaks oleme leidnud, et õppekava rakendamise ajal on vähe koostatud juhendmaterjale, mis toetavad matemaatikaõpetajat õppeainete lõimimisel. Selleks koostati juba kevadel ainekava muutmise käigus esmane materjal matemaatika lõimimiseks teiste õppeainetega. Tegevus jätkub, nii et aastaks 2015 oleks see juhendmaterjal valmis. Käesoleva aasta 1. septembril rakendusid ainekavade uuendused, kus õpetajate palvel on vähendatud ainemahtu ning loodud selgemad seosed õppekava üldosas toodud eesmärkide ja põhimõtete. Need muudatused võimaldavad loodetavasti õpetajal pühendada rohkem aega õppeaine sisu seostamisele teiste õppeainete ja eluliste probleemidega.

Viimane küsimus: "On välja toodud, et lõpueksamite raskusaste on erinevatel aastatel väga ebahütlane. Milliseid lahendusi Te probleemile pakute?" Eksamitöö sisaldab erineva raskusastmega ülesandeid. Eksamitöö mahust moodustavad umbes 20% äratundmis- ja mõistmistasandi ülesanded, 30% rakendamistasandi ja umbes 50% analüüsi- ja sünteesitasandi ülesanded. Selline jaotus tulenes eksamitöö koostamise ajal kehtinud riikliku õppekava matemaatika ainekavast, kus rõhutati, et matemaatika õpitulemusi hinnates võetakse aluseks tunnetusprotsessid ja nende hierarhiline ülesehitus ning õpilaste teadmisi ja oskusi hinnatakse kolmel tasemel, milleks on teadmine, rakendamine ning arutlemine. Sellist eksamitöö ülesehituse põhimõtet on järgitud kõikidel aastatel ja see on taganud eksamitööde ühtlase raskusastme. Põhiteadmised, näiteks Pythagorase teoreem, protsent, ruutvõrrand, ruumiline kujund, on igal aastal eksamiülesannetes sees. Erinevus on vaid ülesannete

kontekstis, st mõnel aastal on vaja lahendada võrrand puhtalt, teisel aastal on sama võrrand tekstülesande sees, mõnel aastal on lillepeenra pindala, teisel aastal tuulelohe pindala. See tähendabki, et õpilane peab esmalt tuvastama matemaatilise mudeli, õppima reaalses, elulistes valdkondades ja olukordades seda matemaatikat üles leidma ning rakendama neid matemaatikateadmisi, mida ta on õppinud teoreetiliselt, praktiliste küsimuste lahendamisel. Selliste seoste ja päriselu küsimuste lahendamise õpetamine võtab rohkem aega. Nüüd, kus ainekava mahtu on vähendatud, on õpetajatel järjest rohkem aega, et tundides õpetada valemit kasutama mitmesugustes kontekstides. Õpetajate endi hinnangul teebki eksami õpilaste jaoks just nagu raskemaks see, et nad ei oska kontekstist matemaatikat üles leida. Samas on see oskus, mis tulebki eraldi selgeks õpetada ja õppida. Valemi päheõppimine on lihtne, aga valemi leidmine tekstist seda enam ei ole. Viimane on aga selgelt oluline selles kontekstis, mille me oleme oma riigis hariduspoliitiliselt eesmärgiks seadnud: koolis õpitud oskused ei tohi olla lihtsalt teoreetilised päheõpitud valemid või faktid, vaid sellised oskused, mida õpilased saavad pärast praktiliselt rakendada. Õpetajad, kes koolis eksamiülesandeid oma klassides katsetavad, hindavad ka ülesande raskusastet. Kuna meie eksam on eristustest, siis need ülesanded, mille kõik õpilased katsetamisel ära lahendavad, või siis vastupidi, mida keegi ära ei lahenda, jäävad eksamitööst välja. Samas võime öelda, et eksamite raskus vastab üsna hästi õppekavale ja sellele, kuidas koolis õpetatakse, kuna korrelatsioon eksamitulemuste ja õpilaste aastahinnete vahel on aasta-aastalt üsna kõrge olnud. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Härra minister! Muidu poleks küsinud, vastus on täitsa olemas, aga lubasin mitmele tuttavale õpetajale, kes tahavad ministri vastust, et ma esitan selle küsimuse. Inimesed tunnevad huvi selle vastu, et kui meil on olemas haridusministeerium, isegi Haridus- ja Teadusministeerium, miks tegelevad siis õppe-

kavadega mingid paralleelsed, ma ütleksin, struktuurid ja teevad seda lisaraha eest. Seesama puudutab eksamite korraldust ja analüüsi. Kas ministeeriumil napib inimesi, kvalifitseeritud kaadrit? Kas siin ei ole sellist seost, et kui keegi kirjutab õppekava, siis ta ei ole huvitatud mitte sellest, et 50 aastaks oleks õppekava olemas, vaid sellest, et lähiajal saaks uue õppekava kirjutamisega veel raha teenida? Aitäh ja palun vabandust, et küsimus venis veidi üle minuti.

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Oleme haridusvaldkonnas pädevused ära jaotanud sellisel viisil, et rakenduslike asjadega tegelevad rakendusüksused, näiteks riigieksamite ja põhikooli lõpueksamite puhul, samuti keeleeksamite puhul on selleks rakendusüksuseks Sihtasutus Innove. Sinna koondatakse ka vastav kompetents. Mis puudutab eksamiülesannete väljatöötamist ja ka teie viidatud õppeainekavade koostamise protsessi, siis üldiselt pean ma mõistlikuks, et selliseid dokumente ei tööta välja mitte ministeeriumiametnikud, ükskõik kui pädevad nad ka poleks, vaid eeskätt needsamad pedagoogid, kes iga päev koolis õpetavad ja kellel seetõttu on kõige adekvaatsem pilt sellest, mis meie koolides realselt toimub.

Kui me räägime näiteks ainekavade uuendamise protsessist, siis ma peast ei oska päris täpselt öelda, mitu pedagoogi selles protsessis osales, aga kodulehelt õppekavad.ee on võimalik vaadata, kuivõrd kaasavalt ja kõikide osapooltega läbiräägitult ainekavade uuendamise plaane tehti. Lõpuks tehti kõikide osapoolte kokkuleppel ära suur töö, et jõuda praeguste ainekavadeni. Seesama puudutab ka eksameid. Eksamite hindamisel ja ülesannete kokkupanemisel osalevad pedagoogid, kes koolides tegelikult õpetavad, sest nemad teavad kõige paremini, kuidas siduda õppekava, eksam ja tunnis toimuv. Ma ei näe selles põhimõtteliselt midagi halba, vastupidi, minu arvates on väga positiivne, et neid protsesse ei vea mitte ministeeriumiametnikud, vaid siiski spetsialistid, kes kohapeal koolis õpetavad.

Esimees Eiki Nestor

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Kuidas lapsevanemad peaksid oma lastele seda seletama, et kuigi seni olid nad olnud matemaatikas nelja-viielised, said paljud eksamil hindeks kolme? Arvata võib, et lastele on see parajalt tugev trauma, kui nad ei saa head hinnet, kuigi nad on eksamiks õppinud. Teie jutust jääb mulje, nagu väga suurt probleemi ei oleks olnud, aga tegelikult ju oli. Kas ma oleks pidanud oma lapsele ütleva, et *sorry*, aga meil ongi eksamiülesanded niimoodi tehtud?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Probleem on tõsine. Ma kindlasti ei tahtnud kuidagi öelda, et probleemi ei ole. Vaadates matemaatika riigieksami tulemusi esimesel aastal, kui see oli kõigile kohustuslik, siis keskmine eksamitulemus oli 30 punkti ja natuke peale. Seis on tegelikult üsna nukker. Ma püüdsin oma vastustes ära seletada, millest meie hinnangul see kehv tulemus tuleb. Me oleme õppekavas üle läinud sellele, et ei õpeta pelgalt matemaatilisi valemeid, vaid püüame suurendada teksti mõistmise, matemaatika ja päriselu sidumise võimalusi. Selle põhjal on koostatud eksamiülesanded, mille kaudu me kontrollime, kas on omandatud oskus siduda valemeid tegeliku elu vajaduste ja probleemidega. Peame tõdema, et kahjuks paljudes koolides ei ole see muudatus ainekavas, mis kajastus küll lõpueksami ülesannetes, kajastunud realselt tunnis. Ehk siis matemaatika õpetamise metoodikas ei ole piisavalt arvestatud seda uue õppekava käsitlust, mille järgi rõhk pole mitte niivõrd valemi päheõppimisel, vaid rohkem praktiliste probleemide lahendamisel.

Mina ütlen seda, et loodetavasti on asi järgmisel aastal parem. Nagu ma ütlesin, valmistame koolidele ette ka juhendmaterjali, kuidas nad saaksid järgmisel korral paremaid tulemusi saavutada. Teisest küljest peab tõdema, et ega see tänavune eksam ei olnud ju kellelegi üllatuseks. See, et selline eksam tuleb, oli põhimõtteliselt koolidele ja õpetajatele teada. See on pikk protsess, kus kõik räägitakse läbi, testitakse ülesandeid jne.

Mis puudutab konkreetselt lapsi, siis kahjuks oleme ühiskonnana tõesti sellises staadiumis, et tulemusi hinnatakse väga rangelt lõpu-

eksamite, kas riigieksamite või põhikooli lõpu-eksamite järgi. Minu hinnangul ei ole see põhimõtteliselt päris õige. Laps, kes ei saavuta mõnel eksamil konkreetset punktisummat, ei tohiks ju automaatselt kuidagi kehvem olla. Teisest küljest on riigi ja ühiskonna seisukohast oluline anda siiski ausat tagasisidet. Mitte lastele konkreetset, vaid nendele koolidele, kes ei ole siiani matemaatikat uuel viisil õpetanud.

Esimees Eiki Nestor

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Mul on väga lihtne küsimus. Kuidas teie arvate, kas see problemaatika on rohkem seotud haldusvaldkonnaga ja seal ei olnud kõik läbi mõeldud ega paika pandud, või on see ikkagi rohkem seotud õppeprotsessiga ja kõik need küsimused, mis õppeprotsessis pidid olema paika pandud, ei olnud paika pandud? Kus on kõige nõrgem koht ja mispärast tekkisid need probleemid, mida me praegu arutame?

Jevgeni Ossinovski

Ma ei oska lõpuni niimoodi vastata. Eks igal konkreetsel juhul on ka oma konkreetsed põhjused. Kui on küsimus konkreetse kooli kohta, siis me võime eraldi analüüsida ja öelda, milles meie arvates mure seisneb. Laias laastus aga on eksam kolme aasta taguse ajaga võrreldes teistsugune ja see, et ta tuleb teistsugune, oleks pidanud olema kõigile teada. Võib-olla mitte kõik õpetajad ei teadvustanud, et eksam tuleb natuke teistsugune, kuna me püüame rohkem esile tõsta just nimelt praktilise elu ja teoreetilise matemaatika seostamise oskusi. Võimalik, et see lähenemisviis ei ole mitte igale poole jõudnud. Võimalik, et mitte kõik õpetajad ei suutnud piisavalt hästi kohendada uue ainekavaga selles osas, et muuta ka oma õpetamise metoodikat. Ma arvan, et igas konkreetses olukorras on põhjused erinevad. Teisest küljest on aga selge, et kui eksam on kõigile kohustuslik, siis see tähendab, et eksami teevad ka need õpilased, kes muidu seda eksamit ei valiks ja kellel ongi selles aines võib-olla kehvemad tulemused.

Esimees Eiki Nestor

Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh! Austatud minister! Kolleeg Stalnuhin käis oma küsimuses välja sellise mõtte, et ainekavad võiks teha 50 aastaks, et siis ei lõikaks keegi nende pealt kasu ja kulud oleksid väiksemad. Milline on teie seisukoht?

Jevgeni Ossinovski

Haridussüsteemi sees on tehtud korduvaid üleskutseid, et lõpetaks reformimise ära, et saaks ükskord rahu, sest praegu ei ole mitte ükski lend Eestis lõpetanud sama õppekava alusel – see vastab tõele. Minu vastus on selline, et lähiaastatel mina seda juhtumas ei näe. Maailm meie ümber areneb ja meie enda ühiskond areneb tohutu kiirusega. Kui me paneme õppe sisu lukku isegi kümneks aastaks, siis me koolitame inimesi, kelle oskused ja teadmised ei vasta enam tänapäeva tööturu vajadustele. Muudatused haridussüsteemis eeldavad tõesti kõikidelt osapooltelt pidevat õppimist ja teistmoodi tegemist, aga minu hinnangul sellest paraku pääsu ei ole. Püüame ministeeriumis teha kõiki muudatusi maksimaalselt läbimõeldult, läbiräägitult ja pikema etteteatamisajaga, aga see, et õppe sisu peab pidevalt muutuma, on minu hinnangul paratamatu.

Esimees Eiki Nestor

Mailis Repts, palun!

Mailis Repts

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Te saite kindlasti enne, kui eksamitulemused avalikus ruumis teatavaks tehti, sellise ülevaate, et kohati on üle poole lõpetajatest läbi kukkunud. Kas te ministrina kaalusite koostöös Sihtasutusega Innove ka võimalust nihutada kõverat ülespoole, et need õpilased, kes võib-olla endale ootamatult kehva hinde said, oleksid saanud, ütleme siis, seni õpitu tasemele vastava hinde?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Küsimus on selles, missuguseid eesmärke selline muutmine täidaks. Riigikogu liikme Urbo Vaarmanni tõstatatud aspekt on kindlasti oluline ja need õpilased tunneksid ennast siis tõenäoliselt paremini. Aga ega

muud sisulist kasu sellest ju ei tõuseks. Kui me kunstlikult devalveeriksime eksamitulemusi, siis sellega antaks minu meelest vale signaal, et asjad on kuidagi paremini, kui nad on. Asjad on tõesti kehvasti ja sellest peavad kõik osapooled tegema oma järeldused. Loodetavasti on järgmisel aastal meie tulemused siis paremad. Nagu ma viitasin, ei tähenda sellel lõpuksamil läbikukkumine põhikooli lõpetamata jätmist. On võimalik teha koolieksam, kus sooritusprotsendid on üldiselt kõrgemad, ja on ka veel teisi variante. Nii et ma käsitleksin neid tulemusi väga olulise signaalina vajaka-jäämistest matemaatika õpetamisel, millest kõik osapooled – õpetajad, koolid, koolipida-jad ja haridusministeerium – peavad tegema oma järeldused. Ma loodan, et järgmisel aastal on need tulemused märkimisväärselt paremad.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Aitäh, eesistuja! Lugupeetud minister! Soovin veel kord üle küsida. Te ei vastanud kolleeg Urbo Vaarmanni küsimusele, mida siis ikkagi vastata lastele, õpilastele, kes õppisid viite ja neljade peale, aga eksamil said kolme. Mida neile öelda? Kes on lõppude lõpuks süüdi selles, et niiviisi juhtus, et need muudatused tulid aasta keskel ja tulemused olid sellised?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Muudatused ei tulnud aasta keskel, see oli pikalt teada, et aastast 2011 ainekava muutus. Oli teada, et sellel aastal hakatakse 9. klassi õpilasi hindama uuest ainekavast lähtudes. Eksamitööde koostamisel räägiti need küsimused, selle eksami rõhuasetus asjaosalistega, sh koolide õpetajatega läbi, ei olnud seal mingisugust üllatust. See, et tulemused on kehvemad, sõltub taas kord väga palju koolist, sellest, mis oli kehvade tulemuste põhjuseks konkreetses koolis. Ma ei oska öelda, kes igal konkreetsel juhul vastutab. Samuti ei ole ma ka perenõustaja. Kuidas oma lapsele ära selgitada, et eksam on ebaõnnestunud? Ma arvan, et eks sõltuvalt sellest, millised on põhjused, on igal perekonnal ka omad strateegiad ja viisid, kuidas seda teha. Mõnikord eksam lihtsalt ebaõnnestub, vaatamata sellele, et eksamiülesanded on kogu aeg samad – lihtsalt ei tule

välja. Juhtub niimoodi, eks meie kõigiga ole seda juhtunud.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ma tahtsin esitada oma küsimust natuke teistmoodi, aga teie vastustest lähtuvalt olen ma kahevahel. Ühelt poolt praktikud ehk matemaatika-õpetajad räägivad, et ülesanded ja õppekava ei klapi kokku. Kuulates teid on kõik okei. Ma ei tea, kes räägib õigust ja kes mitte. Aga teilt paluti küsida, et kuna te möödunud nädalal andsite kolm eesti keele tundi, kas teil on siis plaanis järgmistel kuudel viia läbi ka mõned matemaatikatunnid.

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Vastates viimasele küsimusele ütlen, et ei ole seda plaani. Kui rääkida eksami vastavusest õppekavale, siis tegu ei ole mitte minu hinnanguga. Siin on tehtud analüüs, mis on Innove kodulehelt kättesaadav – me võime teid ka täpsemalt juhatada, kuidas seda leida –, kus on hinnatud eksamite vastavust õppekavale, ja leitud, et töö vastab õppekavale. Tõsi, kui õpetajate käest küsiti tagasisidet selle eksamitöö kohta, siis sel korral oli eksamitööga rahul vähem õpetajaid kui eelmisel aastal, aga üle poole õpetajatest jäid siiski selle eksamiga kas rahule või väga rahule. Teisest küljest tõenäoliselt seesama mittepiisav valmisolek selliseks eksamitööks, vaatamata sellele, et ainekava on ammu vastu võetud, põhjustas selle, et mõned õpetajad ei olnud eksamiülesannetega rahul. Aga jah, matemaikat õpetama ma ei kavatsen minna.

Kui veel kord täiendada eelmise küsimuse vastust selles osas, mida lapsele öelda, siis mina ütlesin küll, et sellest ei ole midagi hullu, kui üks riiklik eksam ebaõnnestub. Riikliku eksami eesmärk ei ole mitte last karistada, vaid anda laiemalt tagasisidet õpetajale, koolile ja haridussüsteemile selle kohta, kuidas matemaatika või ükskõik mis õppeaine õpetamisega läheb. See, et selle käigus hinnatakse konkreetset õpilast, on haridusministeeriumi jaoks kindlasti teisejärguline, sest põhilised vastutajad õpiväljundite saavutamise eest on siiski õpetaja ja kool. Eksam hindab võrdlevalt

eeskätt seda, kuidas õpetamisprotsess on eri koolides, eri klassides kulgenud. Me ei ole kindlasti seadnud eesmärgiks lapsi karistada ja seda tüüpi hinnanguid võiks ühiskonnas üldse vähem olla.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Mihhail Stalnuhhin, palun! Annan ka lisaaga.

Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud kolleegid! Tõenäoliselt osa teist teab, et ma olen filoloog, aga vaevalt keegi on üldse kunagi kuulnud, et ma olen natuke ka matemaatik. Kunagi sai Tartu Ülikoolis õpitud kolm ja pool kursust teoreetilist matemaatikat. Vanasti nimetati seda vist lõpetamata kõrghariduseks, praegu ei maksa see mitte midagi. Aga mõned kogemused jäid. Kolmandal kursusel läksin ma tõenäosusteooria eksamile ja eluks ajaks jäi meelde õppejõud, kelle perekonnanimi on Kaljurand. Teda armastasid kõik tudengid, ta oli väga intelligentne ja pehme inimene. Mulle öeldi, et mõtle, mida sa räägid, aga kui valmistud, saad suvaliselt maha kirjutada, ta üldse ei vaata. Kirjutasingi maha ja läksin vastama. Mees vaatas õpikust maha kirjutatud teoreemi tõestust ja ütles, et see talle ei sobi. Ja lasi mul minna. See toimus hommikupoolikul. Läksin ühikasse ja koos sõpradega leidsime teise variandi samast aimest. Selgus, et on olemas teine variant. Jätsin selle meelde, läksin kateedrisse, mees pani mu istuma, kirjutasin ära, ta vaatas seda tõestust ja ütles, et see talle ka ei sobi, ei ole huvitav. Läksin jälle ühikasse. Et oleks arusaadav, matemaatikute ühikas asus Tartus Tiigi tänav 14, seal oli matemaatikateaduskonna hooneni 200 meetrit. Meil oli üks geniaalne poiss Kiievist, Gennadi. Pakkusime talle, et pool tundi on aega, nuputa midagi välja. Veel ei arvanud, ei teadnud, kui tõsine kõik see asi on. Ta nuputas uue tõestuse, läksin sellega tagasi kateedrisse ja põrusin jälle läbi. Panime pead kokku neljandat korda – neljas variant, täiesti uus ja meie ajudest tulnud. Läksin tagasi kateedrisse. Kaljurand ütles, et ei sobi, istu maha, mees, siin on leht paberit ja pliiats, hakka mõtlema. Ja tuli viies variant. Kui ta seda nägi, siis ütles ta, et vaat sellist pole ta veel kunagi näinud, et see on huvitav,

see on matemaatiliselt üsna rumal, aga arenduslikult väga huvitav.

Miks ma teile seda räägin? Omal ajal õpetati matemaatikat selle jaoks, et areneks mõtteviis, mõtlemisvõime, areneksid loogika, ruuminägemine jne. Praegu õpetatakse matemaatikat selleks, et inimene saaks kuus õuna kolme inimese vahel õigesti ära jaotada. Seda, kuidas matemaatika õpetamine on alla käinud – ma pakun teil endal vaadata, kuidas see on muutunud. Mina lõpetasin põhikooli 38 aastat tagasi, siis oli põhikoolis kaheksa klassi. Võtke kätte 1970. aastate matemaatikaõpik, sinna juurde käis veel geomeetriaõpik, ja vaadake, millised teemad olid tollal põhikooli lõpuaastal. Ja siis võtke kätte tänapäeva 9. klassi õpik. Te hakkate nutma. Kui te vähegi asjast aru saate, siis te saate aru, et me oleme aastaid allapoole nihkunud. Praegu pole ülesanne mitte selles, et inimest sealt tema hallusest välja tõmmata, õpetada talle kõike, mida on matemaatikas üldse võimalik õpetada. Otse vastupidi, me leiame sellise tee, et minimaalsete pingutustega saavutada olukord, kus kolm oleks igäühele kindlustatud. Ja iga aastaga läheb see tase alla, läheb alla, läheb alla. Kui te arvate, et nii on võimalik lõpmatuseni, siis ei ole, piir on juba käes. Praegu on 7., 8. klassis paljude laste jaoks probleem, kuidas arvutada protsente ja teha muid lihtsaid aritmeetilisi operatsioone. Süüdistatakse, et on kompuutrid ja kalkulaatorid, nende abil arvutatakse. Ei teata ühtegi tabelit, 7 x 8 tundub juba probleem, kui kalkulaatorit või telefoni käepärast ei ole.

Tähendab, suur probleem ei ole mitte niivõrd selle eksami tulemus, kui võrd allakäik koolis konkreetset matemaatika õpetamisel. Kõik see kitsas ja lai programm, kõik need kergendused, kõik need lihtsustused, mida kogu aeg välja pakutakse. See on tarbimisühiskonnas muidugi normaalne. Kui enamikul on soov saada just nimelt sellist matemaatika-programmi, siis see ka tuleb, aga head ei ole selles absoluutselt mitte midagi. Kui te vaatate neid vanu õpikuid, mida ma soovitan teil teha, kuigi 1970. aastate õpikuid naljalt enam ei leia, siis te saate aru, millest ma räägin. Tase on kukkunud lihtsalt tohutult.

Kuna mul on veel poolteist minutit aega, siis ma tahan teile öelda, et asi ei ole ainult matemaatikas, see on süsteem. Teate, hiljuti oli

mul tohutult piinlik. Narva tuli Venemaalt ühe telekanali brigaad. Nad filmisid linna ja kuna ma ei saanud nendega kohe kohtuda, siis jalutasid nad kaks tundi linna peal. See mees, kes oli Tallinnast nendega kaasa tulnud, ütles mulle: kuule, nii kihvt on kuulata, viimased pool tundi nad räägivadki ainult sellest, et selles linnas elab ju 97% mitte-eestlasi, kui korralik ja ilus, kui puhas – fantastiline! Siis küsis üks tüdruk, kas ta saaks kuskil tualetti minna, see oli Narva Pimeaias. Ma ütlesin, et tõenäoliselt on tal kõige kergem minna Tartu Ülikooli Narva Kolledžisse. Ta läks sinna ja kui ta tagasi tuli, oli tal kaasas kümme köidet Tšehhovit. Ma vaatasin, seal oli raamatukogu tempel sees. Ta võttis need lihtsalt trepi pealt. Tšehhovit pole enam vaja kolledžis, kus õpivad peamiselt venelased. Need raamatud lihtsalt visatakse raamatukogust trepile, et kes soovib, see võtku.

See allakäik on igal pool ja igas õppeaines, mitte ainult matemaatikas, aga paistab, et parandada ei ole siin kahjuks enam suurt midagi. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma käin suhteliselt harva puldis, aga täna tegid vastused, mis minister andis, küll kurvaks ja natuke tignedaks. Kuulsime, et ministriumi põhieesmärk ei ole see, et lapsed saaksid häid hindeid ja vanemad oleksid rahul, vaid nende jaoks on küsimus rohkem statistikas, et kuhupoole see kõver jookseb, ja selles, et saada teada, kus nad on vigu teinud. Minu lapsel, kes tegi 9. klassi eksami, oli kaks matemaatikaõpetajat, üks oli põhiajaga seal, kus ta õppis, lisaks veel õpetaja, kes oli teise kooli direktor. Ja kui ta saab selle eksami hindeks kolme, siis ma isana tõesti ei tea, mida oma lapsele öelda. Ja kui minister ütles täna siin selgelt välja, et nemad ministriumis ei ole nõustajad, siis võtke endale nõustajad! Mõelge selle peale, mida lapsed tunnevad ja mida tunnevad vanemad! Kurb on, kui ministrium selle peale ei mõtle. Ma leian siiski, et ministrium on selle jaoks, et lastel oleksid head hinded, ning kui koolile on antud aastaks õppeprogramm, lapsed õpivad selle järgi ja

tunnis on hinded korras, siis peaks ka eksamil hinded korras olema. Lubada praegust olukorda – see on väga-väga kurb. Teiseks on jõudnud meieni info, et paljudes koolides vahetati õppesuunda poole aasta pealt ehk õpikud jõudsid kohale tunduvalt hiljem, mitte siis, kui õppeaasta pihta hakkas. Ma leian, et siin peaksid õpetajad ja ministrium kiiresti tegema käike, et sellist olukorda ei tekiks. Ja ministrium oleks võinud siiski mõelda ka selle peale, et seda kõverat liigutada, sest see statistika, mis teil on, ei tohiks teha haiget teistele, eriti lastele. Lapsevanemad veel, eks me leiame ikka, kuidas seda oma lapsele põhjendada. Aga kui ta on neljadele-viitele õppinud ja eksamitulemus on halb, siis ei olegi rohkem midagi öelda. Loodan, et midagi muutub. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas minister soovib läbirääkimiste lõpetamiseks sõna võtta? Palun!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Ma ei laskuks praegu filosoofilisse arutellusse sel teemal, kas Eesti haridussüsteem läheb paremaks või liigub pöördumatu allakäigu suunas. Küll aga tahaks mõne lausega kommenteerida viimase sõnavõtja öeldut. Ma arvan, et ministriumi ja laiemalt Eesti haridussüsteemi eesmärk ei peaks olema mitte head hinded, vaid head oskused. Selleks, et saavutada häid hindeid, on üks väga lihtne moodus: anna kõigile eksamitööd kätte ja kõik teevad pärast need viitele ära. See ei ole eesmärk. Eesmärk on, et õpilaste oskused vastaksid sellele, mida tänapäeval elus vaja on. Selleks oleme muutnud ka süsteemi, sh matemaatika ainekava, millel on baseerunud ka see eksam. Nüüd, sellel üleminekuperioodil, kus vaatamata pingutustele ja väga selgele arusaamale, et eksam tuleb natuke teistsugune, näeme, et need oskused ei ole viidud vastavusse sellega, mida me oleme eeldanud. Sellest tulenevalt on saadud ka kehvasid hindeid.

Mina ütlen, et ühiskonnana võiksime lõpetada eksamitulemuste väärtustamise sellisel viisil, nagu me siiani oleme teinud, et eksamid on üksikisiku karistamiseks või esiletõstmiseks. Need ei ole selleks! Võtke seesama PISA test, suurim rahvusvaheline haridusväljundite hindamise test, kus ei panda hindeid! Mitte ühtegi hinnet ei panda, aga sellele vaatamata

on test erakordselt väärtuslik selleks, et planeerida hariduspoliitilisi tegevusi. Riigieksamite ja lõpueksamite põhiline mõte ja ülesanne riigis ongi see, et anda tagasisidet õpetajale, kuidas ta on hakkama saanud konkreetsete ülesannetega, konkreetsete õpilaste õpetamisega, anda riigile tagasisidet selles osas, millised on vajalikud oskused ja mil määral on neid eri koolides saavutatud. Nii saame anda koolidele tagasisidet, saame neid toetada, saame planeerida õpetajakoolitust. Jah, kõige selle üks osa on see, et õpilased saavad ka hindteid, aga see ei ole minu hinnangul mitte kõige olulisem eksamineerimise aspekt, vaid kõige vähem oluline. Ja seda võikski oma lastele rääkida. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle päevakorrapunkti käsitlemise.

3. Arupärimine Põltsamaa Ametikooli tuleviku kohta (nr 432)

Esimees Eiki Nestor

Järgmisena on meil kavas arupärimine Põltsamaa Ametikooli tuleviku kohta ning selle on esitanud Mailis Reps, Tarmo Tamm, Eldar Efendijev, Viktor Vassiljev, Mihhail Korb, Vladimir Velman, Lauri Laasi, Siret Kotka, Mariika Tuus-Laul ja Priit Toobal. Arupärijate nimel Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Hea minister! Arupärimist ajendas esitama mure meie üsna ajaloolise ja sümboliväärtusega kooli, Eesti Aleksandrikooli järeltulija, Põltsamaa Ametikooli tuleviku pärast. Eriti pärast seda, kui meedia vahendusel oli võimalik kuulda Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrge ametniku selgitusi, kuidas järgmisest aastast antakse osa õppekavadest üle Järvamaa ametikoolile ja kutsehariduskeskuses on kõik ettevalmistused tehtud, et samm-sammult Põltsamaa Ametikool sulgeda. Sellest tulenevalt otsustasime esitada ministrile küsimusi, et saada selgust selle kooli tuleviku kohta, ja veelgi enam, saada teada, kas ministeeriumil on koolivõrgukava kohaselt plaanis veel mõnda kutsehariduskooli sulgeda. Nimelt, kui me vaatame seda, mis Haridus- ja Teadusministeeriumi kutseõppeosakonna juhataja on

meedias välja öelnud, siis tõepoolest, ametlikult Põltsamaa Ametikooli ei suleta, vaid ta ühendatakse Järvamaa Kutsehariduskeskusega. Sealjuures selliselt, et 2015. aasta 1. septembrist Põltsamaal enam uusi õpilasi vastu ei võeta ning sotsiaalhoolduse õppekava – ainuke õppekava, mida praegu Järvamaal ei ole – viiakse üle Järvamaa Kutsehariduskeskusesse.

Kui me vaatame, miks seda tehakse, siis esimene põhjendus on, et Põltsamaal ei ole tehtud piisavalt investeeringuid. Samas on sinna ehitatud uus katlamaja ja tehtud üsnagi arvestatavaid investeeringuid, aga loomulikult on Järvamaal neid rohkem tehtud. Teine küsimus on olnud selles, et umbes 300 õpilast on piir, millest alates on mõttekas kooli pidada. Põltsamaal on see tingimus täidetud, sest EHS-e andmetel on seal 384 õpilast.

Eelöeldust tulenevalt oleme esitanud küsimused, mis seonduvad Põltsamaa Ametikooli tulevikuga. Meid huvitab täpsemalt see, miks ministeerium on otsustanud kooli nii ootamatult sulgeda ja millistest allikatest pärinevad ministeeriumi andmed õpilaste arvu kohta. Ministeerium on tõepoolest rääkinud alla 300 õpilasega ametikoolist kui mittejätkusuutlikust, realselt õpib seal aga üle 300 õpilase. Pika ajalooga koolil on väga tugev kogukond. Kõik, kes on käinud kunagi Põltsamaa Ametikooli üritustel, teavad, kui väga ka vilistlased seda kooli hoiavad. Koolil on olemas praktika- baas ja üsna oluliselt on tehtud investeeringuid. Seetõttu meid huvitabki, millised plaanid Põltsamaa kooliga on. Lõpuks soovime ministrilt ülevaadet, milliseid plaane seoses kutseharidusvõrguga veel on, et sellised koolivõrgu ümberkorralduse kavad ei tuleks kooliperele ootamatult. Veel üsna hiljuti räägiti, et kutseharidusvõrk on põhimõtteliselt paigas ja seal suuri muudatusi ei tule, aga Põltsamaa Ametikooli kui suure hariduskeskuse ümber lahvatanu on pannud nüüd muretsema paljusid väikseid kutsehariduskoole. Nii nagu minister kindlasti teab, on väikseid kutsekoole üle Eestimaa veel paljudes paikades ja ühe kooli sulgemine paneb muretsema ka teisi. Nii et siinkohal oleks tore kuulda, missuguseid plaane veel on. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski. Palun!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud arupärijad, Riigikogu liikmed! Vastan teie arupärimisele. Üldiselt on see seis, mis puudutab koole, eriti väljaspool maakonnakeskusi, Eestis üsna nukker. Ja ei tulene see kahjuks mitte haridusministeeriumi soovidest või prioriteetidest, vaid sellest, et õppurite arv Eestis väheneb. Siiani on see arv tugevalt vähenenud põhikoolides, nüüd on põhikooli tasemel langus läbi. Praegu näeme seda langust gümnaasiumides ja kutsekeskhariduses, järgmisena siis ülikooli tasemel ja keskkooli-järgses kutseõppes. Sellest tulenevalt on kindlasti oluline vaadata ka õppurite arvu prognoose, mis meil üle Eesti koolides on tehtud, eriti riigikoolides, kus me saame otseselt neid otsuseid mõjutada.

Eks me peame ka tõdema, et selle sajandi esimese kümnendi keskel tehtud prognoosid, sh ka kutseõppurite arvu kohta, ei ole realiseerunud. Kui seda võrku paika pandi, siis eeldati, et kutsehariduskoolidesse hakkab minema oluliselt rohkem õpilasi, kui tol ajal realselt läks. Mis vahepeal on juhtunud? Kutsekoolidesse on hakanud minema veel vähem õpilasi. See tendents koos üldise õppurite arvu vähenemisega paneb väga suure pinge alla kutsekoolide toimimise, sest väiksemat hulka õpilasi on kallim õpetada, õpilaskoha hind on kõrgem. Ühel hetkel tekib kindlasti õigustatud küsimus, kas sellise korralduse puhul suudetakse tagada maksimaalselt hea haridustase.

Nüüd Põltsamaa juurde. Põltsamaal tehti mitmesuguseid otsuseid enne minu ministriaega. Juba 6. märtsil 2014 oli esimene nõupidamine – see on protokollitud – selle üle, et ühendada Põltsamaa Ühisgümnaasiumi gümnaasiumiosa ja Põltsamaa Ametikool. Põltsamaa on praegu üks väheseid Eesti linnasid, kus lähinaabruses on olemas nii ametikool või kutsekool kui ka gümnaasium. Vaadates õpilaste arvu prognoosi aastani 2020, nägime, et kahe kooli pidamiseks hakkab Põltsamaal õppureid väheks jääma. Samas oli selleks, et ametikool saaks jätkata, vaja teha märkimisväärseid investeeringuid selle õppekorpusesse. Nagu on viidatud, olid praktikabaas ja katlamaja varem renoveeritud, aga ligi 8 miljonit eurot oleks pidanud investeerima õpilaskodusse ja õppehoonesse. Selles kontekstis püüti leida võimalust ühendada Põltsamaa Ühisgümnaasiumi gümnaasiumiosa Põltsamaa Ametikooliga, et

pakkuda Põltsamaa õpilastele maksimaalselt mitmekesisest haridust, ühelt poolt gümnaasiumiharidust, teiselt poolt ka kutseharidust.

20. mail 2014 otsustas Põltsamaa Linnavalikogu, et Põltsamaa Ühisgümnaasium jätkab linna omandis oleva 12-klassilise koolina, gümnaasiumiosa ei anta üle riigile, samuti ei liideta kooli ametikooliga. See oli kohaliku kogukonna otsus. Kui me vaatame Põltsamaa Ametikooli õpilaste struktuuri, siis ainult pooldest nendest tulevad Jõgevamaalt, Põltsamaalt veel vähem. Suur hulk nendest on olnud need, kes on seal õppinud koostöös Põltsamaa Ühisgümnaasiumiga, kasvatusraskustega õpilased 7.–9. klassini. Seega ütles Põltsamaa linn, et nemad ei soovi teha selles kontekstis koostööd ametikooliga, nad soovivad jätkata ühisgümnaasiumina. Sellega plaan tagada ametikooli jätkusuutlikkus, mille ministeerium välja pakkus, ebaõnnestus, kuna Põltsamaa linna kogukond otsustas, et nad soovivad pidada gümnaasiumi. See on igati legitiimne kogukonna otsus. Põltsamaa Ühisgümnaasiumil on ka piisavalt õppureid, et gümnaasiumiosa pidada.

Pärast seda otsust võttis HTM positsiooni, et riik peab analüüsima selle otsuse valguses koolivõrgu tulevikku tervikuna, sh ka kutsehariduse korraldust Põltsamaa, Paide ja Türi kolmnurgas. Teades, et puhtalt ametikooli praegusi tendentse arvestades ja ilma Põltsamaa linna õpilastest lisaõpilasteta jääb Põltsamaa Ametikooli õpilaste arv pikemas plaanis liiga väikeseks, peatati projekteerimisfaasis olevad ametikooli arendustegevused, s.o Väike-Kamari õppehoone ja ühiselamu ehitus. See oli tõepoolest minu otsus suunata need 8 miljonit eurot teistesse kutsehariduse projektidesse. Arvestades õpilaste arvu prognoosi ja seda, et mingit muud võimalust selle kooli jätkusuutlikkust tagada ei suudetud leida, on minu hinnangul vastutustundetult kulutada 8 miljonit eurot infrastruktuuri, mis viie aasta pärast seisab suure tõenäosusega tühjal või pooltühjal, nagu see on juba mitmes kutsekoolis juhtunud.

30. mail tutvustasid haridusministeeriumi esindajad neid arenguid ja seisukohti kohapeal nii ametikooli kui ka kohaliku omavalitsuse esindajatele. Seega ei saa rääkida, et otsus oleks kuidagi ootamatu ja sündinud kabinetivaikuses. Me oleme seda arutanud. Teisest küljest ei ole ka kooli sulgemise otsust tehtud

ja praegu see plaanis ei ole. Oleme plaaninud esimeses järgus liita Põltsamaa Ametikooli Järvamaa Kutsehariduskeskusega ning jätkata õppetööd Põltsamaal niikaua, kuni seal on piisavalt õppureid. Ajakohastatud tööõppekoda peaks edasi kasutatama niikuinii vähemalt 2019. aasta aprillini, et vältida investeeringu tagasimaksmist Euroopa Liidule. Koolide reaalne liitmine on võimalik alates 2015. aasta sügisest, mis jätab piisavalt aega ümberkorraldustega seotud tegevuste kavandamiseks ja elluviimiseks.

Siinkohal tahaksin välja tuua ühe emotsionaalse olulise teema ehk siis aleksandrikooli hoone teema. Ei ole taas kord olnud mina nende otsuste tegemise juures, aga ka uues projektis, mis nüüd on peatatud seoses selle 8 miljoni euro investeeringuga Põltsamaa Ametikooli, ei olnud planeeritud aleksandrikooli hoonet renoveerida. Seda oleks kasutatud asenduspinnana nii kaua, kuni oleks käinud rekonstrueerimine. Pärast seda oleks hoone niikuinii tühjuna seisma jäänud. See, et sellele väärrikale hoonele peaks leidma kasutuse, on täiesti ilmselge. Ma loodan, et koostöös kohaliku kogukonnaga meil see ka õnnestub.

Teine küsimus: "Millistest allikatest pärinevad ministeeriumi Põltsamaa Ametikooli õpilaste arvu puudutavad andmed ja millel baseeruvad tulevikku puudutavad prognoosid?" Selles osas, kui palju on õppureid Põltsamaa Ametikoolis, on tõepoolest olnud natukene eriarvamusi. Eks neid andmeid võib võtta välja eri hetkedel ja sellest tulenevalt ka erinevalt tõlgendada. Tuleb arvestada, et kooli tegelik õppijate arv mingil ajahetkel erineb riikliku koolitustellimuse koolituskohtade arvust, mida arvestatakse kalendriaasta keskmisena. See tähendab seda, et kutseõppes osalejate arv on kalendriaasta jooksul õppekavade erineva pikkuse tõttu pidevas muutumises ja sellepärast on õigem vaadata keskmisi näitajaid, mitte ühe kuu andmeid. 2013. aasta jaanuaris õppis Põltsamaal tõesti 378 õpilast tasemeõppes ja 30 õpilast kutseõppes põhikooli ja gümnaasiumi juures, kuid 2013. aasta märtsis oli õpilasi vaid 288. 15.09.2013 seisuga õppis seal 334 õpilast ja viimaste, 8. oktoobri seisuga väljavõetud andmete järgi õpib ametikoolis 306 õpilast. Nii et andmed sõltuvad konkreetsest kuust, õppekavade pikkusest ning õpingute katkestajate hulgast. Aga on selge, et üldiselt kipuvad

arvud 300 piirimaile jääma, mõnel hetkel natuke peale, mõnel hetkel natukene alla selle.

Ka õppijate arv Eestis tervikuna, eriti väljaspool Tallinna ja Tartut, väheneb ja seetõttu kannatavad õpilaste nappuse all eelkõige väljaspool maakonnakeskusi asuvad koolid. Kui Eestis tervikuna on viimase viie aasta jooksul kutseõppe õpilaste arv vähenenud 9%, siis Põltsamaa Ametikoolis on õpilasi jäänud vähemaks 35%. 2009/2010. õppeaastal oli seal 509 õppurit, eelmisel aastal keskmiselt 330. Põltsamaa Ametikooli 2014. aasta riiklik koolitustellimus on 350 kohta, täitmine septembri seisuga 312 kohta ehk 89%. Seega on RKT 2014. aastal planeeritud väiksem kui eelmisel aastal ja täitmine on ikkagi alla 100%. Koolitustellimus on vähenenud aastatel 2009–2014 31% võrra.

Õpilaste arvu vähenemine Põltsamaa Ametikoolis on kahandanud ka kooli eelarvet, mis ongi selle vähenemisega kaasnev nukker paratamatus. Perioodil 2011–2014 on kooli eelarve vähenenud kokku 18,5%. Eelarves on tööjõukulude osakaal suurenenud 74,5% pealt 83,4%-ni, mille põhjuseks on väikeste õppegruppide koolitamise suurem kulukus ja administratsioonikulude proportsionaalne kasv eelarves. Kriitiliselt on õpilaste arvu vähenemise tõttu kokku tõmmatud ka õppekulusid: nelja aastaga on need kulud vähenenud 42,2% ja võime öelda, et sellel on kindlasti olnud mõju ka hariduse kvaliteedile.

Eeltoodust tulenevalt on ministeerium asunud seisukohale, et iseseisva koolina ei ole Põltsamaa Ametikool pikemas perspektiivis jätkusuutlik ning õppimisvõimaluste tagamiseks piirkonnas on vaja õppetöö korraldada koostöös teiste kutseõppeasutustega. Samal ajal säilib Põltsamaa Linnavolikogu otsusel Põltsamaa linnas gümnaasium.

Kolmas küsimus: "Millistest arvudest või arvestustest tulenevalt on parem avada uued erialad Järvamaal?" Põltsamaa Ametikoolis õpetatavad erialad kattuvad Järvamaa Kutsehariduskeskuses õpetatavatega, välja arvatud üks erand, millele ka viidati – selleks on sotsiaaltöö ja nõustamine. Samas säilib vajadus koolitada hooldustöötajaid nii Jõgeva kui ka Järva maakonnas edaspidigi ning seega pole põhjust rääkida uute erialade avamisest Järvamaal, vaid olemasoleva koolituspädevuse laialdasemast kasutamisest Kesk-Eesti regioonis.

Koolivõrk Kesk-Eestis on tegelikult üsna muljet avaldav, et tagada Põltsamaa piirkonna õpilastele hariduse kättesaadavus. Põltsamaa lähimad kutsekoolid on lisaks Järvamaa Kutsehariduskeskusele, mis jääb 45 kilomeetri kaugusele Põltsamaast, Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool (35 km), Viljandi Kutseõppekeskus (50 km), Luua Metsanduskool (48 km) ja Tartu Kutsehariduskeskus (60 km). Gümnaasiumidest on 30 kilomeetri kaugusel veel Jõgeva Riigigümnaasium. Erinevalt Põltsamaa Ametikoolist on Järvamaa Kutsehariduskeskuses vajalikud investeeringud tehtud ning kõikidele Põltsamaa Ametikooli õpilastele on seal tagatud head õppimis- ja elamistingimused. Nagu sai vihjamisi viidatud, on ka Järvamaa Kutsehariduskeskuse investeeringute tegemisel koolitusvõimsus tugevalt üle planeeritud. Seda arvestades on kindlasti hea, kui juba tehtud investeeringud saaksid eesmärgipäraselt suuremal määral ära kasutatud. Uude praktikamajja, mis on juba Põltsamaale ehitatud, on kavas tulevikus asutada piirkondlik koolituskeskus, mida saaksid kasutada nii Järvamaa Kutsehariduskeskus kui ka teised kutseõppeasutused.

Neljas küsimus: "Miks ministeerium oma tegevuses ei lähtu arengukavadest ja milliseid koole otsustate veel ootamatult sulgeda?" Põltsamaa Ametikooli liitmine Järvamaa Kutsehariduskeskusega, mis oli enne Paide Kutsekeskkool, koos koolitusvõimaluste säilitamisega nii Põltsamaal kui ka Paides oli plaanis juba riigi kutseõppeasutuste võrgu ümberkorralduste kavas aastateks 2005–2008. Põhjused selliseks ümberkorralduseks olid samad mis praegugi: liiga väike elanike ja potentsiaalsete õppijate arv Jõgeva ja Järva maakonnas ning dubleeritud erialad. Ümberkorraldust ei viidud ellu peamiselt kahel põhjusel. Esiteks pandi suuri lootusi Põltsamaa Ametikooli kujunemisele erivajadustega noorte koolituskeskuseks, mis oleks suunatud peamiselt Kesk-Eesti ja Lõuna-Eesti kasvatus- ja õpiraskustega ilma põhihariduseta noortele ning ka teistele HEV õpilastele. Kahjuks pole need lootused tänaseks oodatud ulatuses täitunud, kuna HEV õpilased eelistavad sageli õppida kodulähedases põhikoolis – eelkõige soovivad seda nende vanemad – või ei jätka nad pärast põhikooli üldse õpinguid. Teine põhjus, miks tollal seda otsust ei tehtud, oli see, et puudus vajalik poliitiline valmisolek.

Tolleaegsed maavanemad ja ministrid ei toetanud liitmist üle maakonna piiride, väites, et see ei toimi. Aastatel 2009–2013 keskenduti eelkõige kujunenud koolivõrgu koolituskohtade arendamisele ja taristu ajakohastamisele. Riigi kutseõppeasutuste võrgus toimus ainult kaks olulist ümberkorraldust, milleks on Paide Kutsekeskkooli ning Türi Tehnika- ja Maamajanduskooli liitmine Kesk-Eesti piirkonnas.

Nii et üldiselt võib öelda, et soovime kindlasti lähtuda nendest koolivõrgu otsustest, mis kunagi tehtud said, aga kui mõned otsused jäid tookord tegemata, siis tuleb nad ükskord ära teha. Teisest küljest, ei ole midagi teha, mis puudutab kutseõppurite arvu, kutsehariduse populariseerimise edukust jne, siis paraku oodati tollal palju paremaid tulemusi, kui me praegu näeme. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministriale. Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Tõepoolest, 2005. aastal ei olnud ministril soovi seda kooli sulgeda ja võtan täie vastutuse, et ma Põltsamaa Ametikooli tol hetkel kinni ei pannud. Ma ei teeks seda ka praegu, kui see oleks minu valida. Mõtleme neile väikestele koolidele, millest mõnda te täna juba mainisite. Sealsamas piirkonnas on näiteks Olustvere ja Luua kool, kui minna kaugemale, siis on Kehtna, on Vigala. Me võime Eestimaale ringi peale teha, sest neid väikseid toredaid kutsekoole, kus on 200–300 õpilast, on veel. Kas teie võtate ka selle hoiaku, mis mõni aasta tagasi oli ühel lugupeetud ministril, kes nüüd on läinud mittepoliitilisele maastikule, et ainuke jätkusuutlik kool on kutsehariduskeskus ja neid oleks Eestimaal kuus-seitse. Kas see oleks teie jaoks piisav?

Jevgeni Ossinovski

Kuna Eesti on piisavalt väike, siis arvan, et lisaks üldisele kontseptsioonile tuleks iga konkreetset kooli puudutavat otsust väga põhjalikult, individuaalselt eri nurkadest kaaluda. Küsimus ei ole selles, et koostame mingi suure riikliku kontseptsiooni ja selle järgi lööme siis kõiki ühe puuga. See on minu meelest väär ja nii ei tasu teha. Iga konkreetset otsust tuleb

eraldi kaaluda, sh kaaluda nii selle sisulisi, hariduslikke aspekte kui ka regionaalpoliitilisi ja emotsionaalseid aspekte, mis selle juures on kindlasti alati olemas. Mis puudutab väiksemaid kutsekoole, võtame näiteks Olustvere kooli, siis see on kindlasti väga hea kool. Aga üks oluline põhjus, miks Olustvere kool on hariduse sisu mõttes nii hea kool, on see, et ta on väga selgelt profileerinud ennast ühele konkreetsele suunale. Sellega on ta suutnud võita ka ettevõtluse selge toetuse, loonud tugeva sideme konkreetsete ettevõtjatega, kes usaldavad seda haridust, mis seal antakse. Ja ma arvan, et see ongi taganud jätkusuutlikkuse. Kui me vaatame näiteks meie enda läbi viidud kutseõppekavade hindamist, siis üldiselt on need koolid, kus selline fokuseerimine on tugev, saanud ka kõige paremaid hindmeid. Kui me räägime maakondlikest kutsehariduskeskustest, siis need on tõepoolest laiemad, seal õpetatavate erialade spekter on palju laiem ja seal on võimalik natuke teistmoodi toimendada. Väiksemate koolide puhul on minu hinnangul selline fokuseerimine ja profileerimine hädavaljalik, et need koolid oleksid jätkusuutlikud.

Esimees Eiki Nestor

Siret Kotka, palun!

Siret Kotka

Hea juhataja, hea minister! Te kõnelesite enne, et Põltsamaa Ametikooli sulgemise otsus tuli eelkõige sellest, et riik ei saanud Põltsamaa Ühisgümnaasiumi enda omandisse. Ausalt öeldes on seda natukene kummastav kuulda. Minu küsimus on, et miks te ei näe seda, et Põltsamaa Ametikool ja Põltsamaa Ühisgümnaasium võiksid omavahel koostööd teha? Gümnaasium oleks siis kohaliku omavalitsuse omandis ja ametikool oleks riigi omandis. Miks ei võiks riik ja kohalik omavalitsus koostööd teha?

Jevgeni Ossinovski

Võib ja on ka tehtud. Aga probleem on nendessamadest infrastruktuuri investeringutes. Põltsamaa linnal on hulk haridusinfrastruktuuri, mis vajab ajakohastamist, samamoodi on ametikoolil hulk haridusinfrastruktuuri, mis vajab ajakohastamist. Meie ettepanek oli, et need kaks kooli võiksid omavahel kokku leppida, kus ja kuidas nad võiksid haridust pakku-

da ühise pinna peal, et pinnakasutus oleks optimaalne. Selles kokku leppida ei õnnestunud. Küsimus ei ole selles, kas kooli gümnaasiumiosa antakse riigile üle või ei anta. Küsimus on selles, kas suudetakse kokku leppida, et tegustatakse ühisel pinnal. Seda kokkulepet kohalikul tasandil ei sündinud. Põltsamaa linn soovib oma hariduslikku infrastruktuuri edasi arendada Põltsamaa kesklinnas vastavalt oma vajadustele ja see tähendab seda, et dubleeriva haridusliku infrastruktuuri väljaheitamine kahe kilomeetri kaugusel Põltsamaast ei ole rahaliselt vastutustundlik.

Esimees Eiki Nestor

Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud minister! Põltsamaa kogukond on oma otsuse teinud ja selleks on neil täiesti legitiimne õigus. Aga probleem on hariduse kättesaadavuses, ja mitte tulevikus, vaid ka praegu. Mitmel kohtumisel on inimesed rääkinud, et on see kutseõppeasutus siin või seal, aga väga suur mure on, kuidas lapsed jõuavad kooli ja sealt tagasi. Vahel tuleb mitu korda ümber istuda. Ja siit tulevad sotsiaalsed probleemid, osa lapsi kaob kuskil tee peal ära jne. Kas te nende muudatuste käigus ja tuleviku planeerimisel olete saanud tuge teistelt ministriumidelt, kuidas neid probleeme lahendada?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Nagu ma viitasin, ei ole kooli sulgemise otsus isegi tegemisel. Ühendame need kutseõppeasutused järk-järgult nii, et võimalik on õpetada õpilasi nii Järvamaa Kutsehariduskeskuse praegustes õppekohtades kui ka Põltsamaal. Juhul kui õpilaste arv langeb alla kriitilise piiri või soovivad õpilased ise tänapäevases õppekompleksis õppida ja elada, siis on võimalik järgmisi otsuseid teha.

Me oleme teadlikud sellest, et Põltsamaa Ametikoolis on praegu üks konkreetne sihtrühm, mille suurusjärk on mälu järgi öeldes umbes 50 õpilast, ei, 30 õpilast, kes on tegelikult Põltsamaa Ühisgümnaasiumi 7.–9. klassi kasvatus- või õpiraskustega õpilased ja kes saavad ametikoolis kutseõpet. Nende haridusliku tuleviku osas on vaja leida lahendus ja seda lahendust me kindlasti ka otsime. Või-

malike ümberkorraldusteni, kui nad ühel hetkel tulevad, on siiski veel mõnda aega, et me jõuaksime konkreetsetele kokkulepetele ka selles, kuidas ja kus need lapsed oma õpinguid jätkavad.

Muus osas kutsehariduse sotsiaalne süsteem, küll oma teatud kitsaskohtadega, aga siiski toimib. Õpilased saavad üldiselt, need, kes on põhikoolijärgsed kutseõppurid, nii nagu Põltsamaa Ametikoolis enamik on, sõidutoetust ja ka koolitoidutoetust. Nii et põhimõtteliselt on tugiteenused Järvamaa Kutsehariduskeskuses või mõnes muus kutsehariduskeskuses, mille nad oma õpinguteks peaksid valima, tagatud. Eks selles osas on loomulikult võimalik asju palju paremini teha ja loodetavasti selleks ajaks, kui Põltsamaal mingid otsused langetatakse, on ka kutseõppurite sotsiaalne tugisüsteem oluliselt parem, kui see on siiani olnud. Kooli ukse taha aga ei jäeta kedagi, seda kindlasti ei juhtu. Kõik õppurid, kes praegu on sisse astunud, saavad oma õpingud ära lõpetada, see on kindlasti haridusministeeriumi poolt tagatud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Kuulasin täna hommikul Raadio 4-st teie vastuseid sellel teemal, mis on seotud põhikooli avamisega Sinimäel. Mul tekkis küsimus selle koha peal, kus te rääkisite, et eksisteerib niisugune mõte, et igas omavalitsuses peab olema põhikool. Ma küsisin endalt, kas seda on mõistlik ja üldse võimalik teha. Ütleme, väiksed vallad, kus elab 350 inimest – kas seal on kooli vaja või ei ole? See on suur küsimus. Aga seoses sellega, et Põltsamaa Ametikooli liitmisel Järvamaa Kutsehariduskeskusega läheb tõmblemiseks selles küsimuses, kuhu seal töötavad inimesed ja sealsed lapsed lähevad, küsin teilt, kas igas maakonnas peaks olema kutsekool.

Jevgeni Ossinovski

Üldiselt on kutsehariduskeskuste võrku planeerides ja välja ehitades seda suunda järgitud. Aga teisest küljest on meie maakonnad väga erinevad. Meil on näiteks üks selline suurepärane maakond nagu Hiiumaa, kus on väga vähe inimesi, aga eks sealgi püütakse tagada

haridusvõimalusi nii palju kui võimalik. Ma vastaksin niimoodi, et kui inimese kodukohas, tema kodukülas või -linnas ei ole tema huvi- dele vastavat õppimisvõimalust, siis peab riik kindlasti suutma öelda, kus ta saab õppida seda, mida ta õppida tahab, ja kuidas ta sinna kohale jõuab. Seda peaks riik kindlasti tagama. Ja üldiselt on nii, et kus on piisavalt õppureid, seal on kindlasti ka piisavalt võimalusi nii kutsehariduse, üldhariduse kui ka kõrghariduse osas. Nii et ütlen taas, et minu hinnangul on sellised üleriigilised kontseptsioonid Eestis olulised, aga teisest küljest peame vaatama iga juhtumit konkreetset. Me oleme küllalt väikesed selleks, et suuta seda ka piisavalt hästi teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Helir-Valdor Seeder!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud minister! Heal koolil mitu järglast. Aleksandrikooli üheks järglaseks peab ennast kindlasti ka Olustvere kool. Aga minu küsimus on teie mitu korda korratud väite kohta, et Põltsamaa Ametikooli ei suleta, ei likvideerita, vaid see ühendatakse. Me teame varasemast ajast mitmeid ühendamisi. Näiteks ühendati Öisu ja Olustvere kool ning tegevus kontsentreeriti Olustverre, ehitati baasid välja. Samal ajal Järvamaa Kutsehariduskeskuses ühendati Särevevere ja Türi kool, mis jäid tegutsema kahte eri kohta. Ma väidan, et praegu on ebakindlus mõlemal omavalitsusel, on teatud pinged selle pärast, kuhu kool siis ikkagi jääb. Niisugune kahepaiksus on toonud kaasa ebaratsionaalsuse. Nüüd me liidame Järvamaal Säreveres ja Paides asuvatele keskustele veel Põltsamaa kooli. Kas teie arvates hakkab selle liitmise tulemusel Järvamaa keskus kahepealise lohe asemel edasi töötama kolmepealise lohena või kontsentreerub tegevus hiljem, nii nagu Olustvere puhulgi, ühte keskusesse? Milline on teie nägemus sellest ühendamisest?

Jevgeni Ossinovski

Nagu ma ütlesin, Põltsamaa Ametikooli investeringute peatamise otsus tehti lähtuvalt sellest, et õpilaste arvu prognoosid, eriti pärast seda, kui võimalik koostöö Põltsamaa linnaga ebaõnnestus, näitasid, et see kool ei ole pike- mas plaanis jätkusuutlik. Matta selles olukor-

ras 8 miljonit kooli, mis viie aasta pärast on tõenäoliselt saja õpilase piirimail, ei ole minu hinnangul vastutustundlik. See tähendab seda, et Põltsamaa Ametikooli infrastruktuur, mis puudutab õpilaskodu ja õppehooneid, ei vasta kindlasti 21. sajandi normaalse õpikeskkonna nõuetele. Sellest tulenevalt ma arvan, et ühel hetkel, kui neile õpilastele, kes praegu seal õpivad, on loodud teised õppimisvõimalused või nad on selle kooli ära lõpetanud, kerkib kindlasti üles küsimus, kas Põltsamaa õppekoht või Väike-Kamari õppekoht tuleks sulgeda ehk siis õppetegevus kontsentreerida kas Paidesse, Säreverre või mõlemasse korraga. See on siis juba eraldi otsus.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu, haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski! Avame nüüd läbirääkimised. Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Head Riigikogu liikmed! Lugupeetud minister! Seda arupärimit ajendasid esitama kaks põhjust. Esimene on see, et meid tõepoolest huvitab, mida tulevik Põltsamaa Ametikoolile toob, ja kindlasti on ka kooliperele oluline teada, mida neil oodata on. Me võime ju nimetada Põltsamaa Ametikooli liitmist Järvamaa keskusega ühendamiseks, aga tegelikult minister juba ütles, et kui ühte kohta ei ole investeringuid tehtud ja 1. septembrist seal õppekavasid ei avata, siis on selge, et umbes aasta või kahe jooksul saabubki kriitiline piir ja see kool suletakse. Mis puudutab praktikabaase, siis Euroopale me oskame kõik pabereid kirjutada. Meil on selline ajalooline taust, et oleme üsna mitmekümne aasta jooksul õppinud mitmesuguseid dokumente kirjutama. Nii et eks Euroopa näeb, kuidas me seda praktikat jätkame.

Mis puutub kooli jätkusuutlikkusesse, siis seda on kindlasti võimalik vaadata ühte- ja teistpidi. Kümmeaastat tagasi me ennustasime samuti, et väikestel koolidel ei ole võimalik ellu jääda, ja pea igas maakonnas suletigi väga palju kutsekoole. Julgen siinkohal öelda, et tol hetkel haridus- ja teadusministrina pidin ka otsustama, mis neist väikestest koolidest saab, ja me võtsime selge poliitilise hoiaku, et väikekoolil on õigus elada, anname neile

võimaluse oma nišš leida. Väga paljud kutsekoolid leidsidki oma niši, milleks oli erivajadustega laste õpetamine. Tänu nendele väikestele kutsekoolidele tuli kutseharidusse täiesti uus kontseptsioon, mille järgi ka väga sügava erivajadusega noortele, näiteks toimetuleku õppekava alusel õppijatele, anti võimalus saada haridust, saada töökogemust ja praktikat. Need väikesed koolid jändasid tõepoolest väga raske kontingendiga. Näiteks Põltsamaa Ametikool oli see, kes tõi Eestisse ja viis edukalt ellu kontseptsiooni, kuidas põhihariduseta noortele haridust anda. Seadusandlus jõudis alles hiljem järele. Tegelikult oli Põltsamaal juba mitu-mitu aastat põhihariduseta noortele n-õ mitteametlikult haridust antud, enne kui meie järele tulime. Riigikogu tuli järele neli viis aastat hiljem. Väikeste koolide kokkuvii mine võib olla rahaliselt efektiivne, suure pildina vaadatuna võib see olla isegi arukas, aga ma olen jätkuvalt väga mures, et me kaotame ära sellised erisused ja erivajaduste arvestamise. Loomulikult avatakse erivajadustega laste grupe ju ka suurte koolide juures, aga selliseid ennastsalgavaid otsinguid oma kooli eripära leidmiseks ei ole suurtel keskustel kindlasti vaja teha.

Mis puudutab täna juba tõstatatud küsimust, kuidas Järvamaa keskus hakkama saab, siis ma usun, et Järvamaal on küll raske, sest tal on mitu pead, aga hakkama ta kindlasti saab. Järvamaa keskus on olnud väga võimekas kool ja on kindlasti tulevikus vähemalt sama võimekas. Ta on saanud ka väga korralikud investeeringud. Selles osas ma absoluutselt ei kahtle. Aga ma julgustan siinkohal ministrit siiski uuesti kaaluma Põltsamaa Ametikooli sulgemise ja kiiruga ühendamise otsust. Eriti julgustan ma mitte astuma järgmisi samme, sest väikseid nišikoole on veel palju ja need on jäänud ellu just tänu sellele, et nad on, ütleme, kõikide loodusseaduste vastaselt püüdnud leida võimalusi, kuidas saada endale õpilasi ja ellu jääda, ning on leidnud ka neid õpilasi, kellega muidu võib-olla keegi ei tegeleks. Ma usun, et sama lugu on ka Põltsamaal kooli ja Järvamaa keskuse ühendamise kohta. Neid õpetajaid, kes sooviksid jännata mõne raske õpilase, üldjuhul noormehega, tal tihti kodus järel käia, on üsna keeruline leida.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas pikendame aega?

Mailis Reps

Ei ole vaja, aitäh!

Nii et palun kaaluge veel kord seda otsust! Võib-olla see ei ole kõige targem otsus ja võib-olla ei tasuks sellega kiirustada. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kas on veel kõnesoove? Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Ka selle päevakorrapunkti arutelu on ammendunud.

4. Arupärimine vanaduspensionini kohta (nr 427)

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine päevakorrapunkt on Marika Tuus-Lauli, Heimar Lengi, Mihhail Stalnuhhini, Valeri Korbi, Enn Eesmaa, Tarmo Tamme, Kalev Kallo, Priit Toobali, Viktor Vassiljevi, Siret Kotka, Mihhail Korbi ja Mailis Repsi 9. septembril 2014. aastal esitatud arupärimine vanaduspensionini kohta sotsiaalkaitseminister Helmen Kütile. Ma palun arupärijate nimel kõnetooli Heimar Lengi!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud kolleegid! Selle arupärimise sissejuhatuseks ma püüan maalida pildi, mis valitseb praegu Eestis, kui sa rahvasaadikuna sõidad ringi ja satud saalidesse või kohutumistele, kus on inimesed, kes on äsja läinud pensionile, kes võib-olla parajasti vormistavad endale pensioni või on paar-kolm aastat juba pensionipõlve pidanud. Sa võid näha nende hulgas paljusid, kes on nagu ära ehmatanud, kes on nagu löödud ja pettunud, sellepärast et nendel kõigil on üks ja seesama mure. Nad on olnud ausad tööinimesed, käinud töö aastaid – 35, 38, 40 aastat ja mõned rohkemgi. Kui nad tulevad aga oma kohalikku pensioniametisse vanaduspühkust vormistama, siis kogevad nad järsku kohutavalt ebameeldivat uudist, et 40 aasta asemel on neil pensionistääži, pensionistääži aastaid võib-olla hoopis 20 või 18 või 22, oleneb juhtumist. See on nii traagiline inimesele, kes on aastaid elanud teadmises, et ta hakkab enam-vähem normaalset pensioni saama. Järsku on suur pauk kogu perekonnale,

võib-olla isegi suguvõsale, et näed, ema, isa, vanaema või vanaisa saab poole vähem raha, kui nad olid arvanud.

Milles on siis küsimus? See on ammu tuntud ja aastaid siin puldis räägitud nn üks kolmele seadus, mille vastu Keskerakond on seisnud sama palju aastaid, kui see kord on meil kehtinud. Ja et asi oleks selgem, ma tsiteerin arupärimist, millele on alla kirjutanud 12 rahvasaadikut: "Vanaduspensionini määramisel suureneb aasta-aastalt kindlustusosaku osatähtsus. See tähendab, et riiklik vanaduspension sõltub üha enam sellest, kui palju on konkreetse inimese eest makstud sotsiaalmaksu. Kui sotsiaalmaksu tasutakse keskmiselt töötasult, on aastakoefitsiendiks 1,0. Juhul, kui isik teenib keskmisest väiksemat palka, on koefitsient alla 1,0." Ja kui inimene teenib kõrgemat palka, siis on see koefitsient suurem. Siin ongi see, mis inimesi eksitab. Nad ei olegi arvestanud mitte niivõrd oma palka, kuivõrd töötatud aastaid. Pensionistääži aastate arv tuletatakse aga palga või sotsiaalmaksu suurusest ja siit tulevadki suured-suured pettumused. Meie arupärimises on öeldud konkreetselt: "Väga paljud ühiskonnale pühendunud inimesed, kelle sissetulekud pole kõrged, peavad leppima väiksema pensioniga. See on omakorda äärmiselt ebaõiglane, kuna päris elus ei suuda oma tööd armastav lasteaiaõpetaja konkureerida finantssektoris töötava inimesega."

See kord meil kahjuks kestab ja paistab, et vist jääb edasi kestma. Ma pole näinud ega kuulnud, et valitsuskoalitsioon oleks püüdnud midagi muuta. Aga see on äärmiselt ebaõiglane olukord. Meil on selle kohta proua Helmen Kütile mõned küsimused ja võib-olla ta siis vastab meile. Kui ta istus rahvasaadikuna siinsamas saalis, siis ta mõtles minu meelest enam-vähem samamoodi kui mina praegu. Nüüd on tal ministrina muidugi raske vastata, kuid tema ei ole ka nende seaduspüügalate autor, need tehti kunagi varem, Mart Laari teise valitsuse ajal või pisut hiljem.

Meil on siis selline probleem. Eestis on tohtu hulk väga õnnetuid inimesi, kes on lootnud, et nad saavad normaalse pensioni, kuid nad ei saa seda. Eriti kurb on asja juures see, et need on inimesed, kes on pühendunud oma tööle. Nad on teinud lihtsamat tööd – on teinud maatööd, on olnud postiljonid, on olnud külakooliõpetajad, võib-olla mehaanikud ja muidu-

gi eriti veel õpetajad, lasteaiakasvatajad või lasteaiasõpetajad. Nii et, lugupeetud minister, püüdke meile kuidagi vastata ja mingit lootust anda! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt. Palun!

Helmen Kütt

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma loen küsimuse ette ja siis kohe vastan, nii on lihtsam. Kuna Riigikogu liige Heimar Lenk alustas sellega, et see on varem vastu võetud seadus, siis täpsustuseks ja stenogrammi huvides ütlen veel niipalju, et riikliku pensionikindlustuse seadus võeti vastu 26. juunil 1998. aastal ja see jõustus 1. jaanuaril 2000. Märgin, et §-d 20, 28–34, 47 ja 54 jõustusid 1. jaanuaril 1999, aga need olid põhimõtteliselt rakenduslikud aktid. Alates 2000. aasta 1. jaanuarist sõltub pensioni suurus valdavalt palgast.

Siin oli juttu, et alampalga või miinimumpalga ja keskmise palga vahe on umbes kolmekordne ning et see koefitsient 0,3 tekitab küsimusi. Vastab tõele, et sellist pensionipunkti arvestatakse tõesti keskmise palga järgi, aga see, et aasta on aasta, see on nii, üks aasta töötamist tähendab üht aastat pensionistatust. Meil on seadustesse kahjuks jäänud selline mõiste nagu aastakoefitsient, mis Saksamaal ja Inglismaal on tegelikult pensionipunkt. Aasta on aasta ja kes on töötanud 50 aastat, selle pensionistatust on 50 aastat. Tema palgaosak oleneb aga sellest, milline oli tema palk.

Hakkan nüüd vastama esitatud küsimustele. Esimene küsimus: "Miks peate õiglaseks, et Eestis peetakse inimese tööpanuse näitajaks sissetuleku suurust?" Eesti pensionisüsteem on solidaarsuspõhimõttele tuginev süsteem ja seda finantseeritakse n-ö jooksvalt, mis tähendab seda, et tänastele pensionäridele makstakse pensioni tänaste töötajate eest makstud sotsiaalmaksust. Pensionisüsteemi solidaarsus väljendub nii põlvkondadevahelises kui ka põlvkondadesiseses ümberjaotuses. Iga põlvkond toetab eelmist põlvkonda, kusjuures praeguste pensionäride õigused pensionile sõltuvad nende panusest eelmise põlvkonna toetamisel. Samuti toimub ümberjaotus kõrgepalgalistelt madalamapalgalistele. Üks põh-

jusi, miks riik osaleb pensionide tagamisel, ongi vajadus kaitsta ümberjaotamise kaudu inimesi vaesuse eest vanaduspõlves.

Tõsine küsimus on, kui suur peaks olema ümberjaotus pensionäride vahel. Arvestama peaks nii kõrgepalgaliste kui ka madalapalgaliste inimeste motivatsiooni ja huve. Riiklik vanaduspension koosneb kolmest komponendist: baasosast, staažiosakust ja kindlustusosakust. Kolm komponenti on erineva solidaarsusastmega. Baasosa on 100% solidaarne ning moodustab 1/3 keskmisest vanaduspensionist. 1999. aastast kehtivas kindlustusosakus puudub solidaarsus täielikult, kuna see sõltub 100% inimese pensionieelsest töötasust. Staažiosaku solidaarsus on nende kahe vahepeal, sest selle osaku suurus sõltub küll töötamise ajast, kuid mitte töötasu suuruselt.

Lisaks riiklikule vanaduspensionile – nn esimene samm – on aastast 2002 Eesti pensionisüsteemi osa ka kohustuslik kogumispension, nn teine samm, mis praegu kogub jõudu ja muutub tõenäoliselt riikliku pensionikindlustuse märkimisväärseks osaks. Kohustuslik kogumispension solidaarsus puudub, selle suurus sõltub inimese töötasust.

Kuna meie noor pensionisüsteem areneb pidevalt ning solidaarsusaste selles olenevalt esimese ja teise samba osakaalust muutub, lisaks veel esimese samba osakute osakaalu muutumine, siis tuleb süsteemi pidevalt jälgida ja analüüsida. Pensionisüsteemi mõjutavad oluliselt ka riigi demograafiline, sotsiaalne ja majanduslik areng.

Teine küsimus: "Millal on valitsusel plaanis muuta pensioni kindlustusosaku indekseerimise süsteemi?" Säilitamiseks pensionisüsteemi solidaarsust, indekseeritakse alates 2008. aastast pensioni baasosa igal aastal 10% suurema indeksiga ja pensioni aastahinnet 10% väiksema indeksiga, kui on Vabariigi Valitsuse kinnitatud riikliku pensioni indeks. Valitsus teeb Riigikogule ettepaneku süsteemi muuta, kui analüüsivad sellist vajadust näitavad. Võin küll täpsustuseks öelda, et Sotsiaalministeeriumis on eelnõu, millega me läheme valitsusse. Selleks, et inimeste õiglustunne ei saaks enam riivatud, hakatakse kasutama staažiaasta ja pensionipunkti mõistet. Seda, et pension sõltub siiski palgast, ei ole praegu kavas muuta. Nii on tegelikult kogu Euroopas, et inimestel, kes teenivad rohkem, on ka suurem pension.

Kolmas küsimus: "Väga paljudele inimestele teeb muret ja tekitab segadust olukord, kus tulenevalt palgast makstavast sotsiaalmaksust ei lähe üks töötatud aasta arvesse 1,0 aastakoefitsiendiga. Milline on Teie nägemus pensionisüsteemist, mis tagaks kõigile tublidele tööinimestele võrdsed võimalused?" Nii nagu ma alustasin küsimustele vastamist, ütlen, et iga aasta läheb aastana kirja, aga kuna pensioni arvestatakse palga järgi, siis sealt tekib vahe. Kui näiteks võtta alampalka saav inimene ja tema kõrvale keskmist palka saav inimene, siis nende sissetulekute vahe on praegu umbes kolmekordne, aga tulevikus nende pension ei erine kolm korda, vaid vahe on kahekordne. Selline proportsionaalne ühe osa suurendamine ja teise vähendamine on taganud selle, et vähem teenival inimesel ei ole pension kolm korda väiksem, kuigi palka saab ta kolm korda vähem, kui näiteks praegu on keskmine palk.

Minule isiklikult teeb suurt muret see, et Eestis on väga madal alampalk ja et väga palju inimesi peab alampalgaga toime tulema. Põhimure on, et need, kes praegu saavad väikest alampalka, saavad tulevikus siiski ka väiksema pensioni kui need, kelle palk on kõrgem. Keskmist palka saav inimene tuleb kindlasti ka laste kasvatamisega palju paremini toime kui alampalka saaja. Nii et tegelikult tuleks tegelda põhjusega, mitte tagajärjega ja tõsta alampalka.

Edasi vastan kolmandale küsimusele, kuna eelöeldu oli juba nagu sissejuhatuseks sellele. Riikliku vanaduspensionihul me räägime kahest eri asjast. Esiteks, õigusest pensionile ja pensioni suurusest. Lihtsuse ja selguse huvides räägin sellest, kuidas alates aastast 1999, mil Eesti läks üle isikustatud sotsiaalmaksule, tehakse kindlaks õigus pensionile ja pensioni suurus. Et inimesel oleks õigus saada vanaduspensionile, peab ta olema vanaduspensionieas ja tal peab olema vähemalt 15 aastat pensionistatust. Selleks, et saada ühte aastat pensionistatust, peab inimese eest olema terve aasta jooksul makstud sotsiaalmaksu vähemalt töötasu alammääralt. Ehk kui inimene on töötanud terve aasta vähemalt töötasu alammäärast eest, saab ta ka ühe aasta pensionistatust. Eri-nevused pensioni suuruses tulenevad ka sellest, kui palju on inimene ise pensionisüsteemi panustanud. Selleks arvestatakse igale maksu- maksjale igal aastal aastakoefitsient. Ja aasta-

koefitsient ongi see sõna, mis tekitab segadust, see sõna peaks olema "pensionipunkt". Kui näiteks pensionid tõusevad 1. aprillist ja inime- palub endale pensioniametis selle kohta paberi välja printida, siis on sealt näha, et ta on töötanud näiteks 52 aastat, aga aastakoefitsient – õigemini siis pensionipunkt – on 45 aasta eest. See tekitabki segadust.

Nüüd edasi. Aastakoefitsiendi leidmiseks võrreldakse inimese konkreetse aasta sotsiaal- maksupanust keskmist palka saanud inimese sotsiaalmaksupanusega sellel aastal. Seega, kui sotsiaalmaksu tasutakse keskmiselt töötasult, on aastakoefitsient 1. Tulevikus hakkab see kandma teist nime: pensionipunkt. Me oleme selle eelnõuga välja tulemas. Kui kõigi tööta- jate puhul kasutatakse aastakoefitsienti 1, siis sellisel juhul pöörduks tagasi süsteemi juur- de, mis kehtis kuni 1999. aastani. Aastakoefit- sienti ei oleks vajagi välja arvutada, pensionid oleksid suhteliselt võrdsed, sõltudes vaid töö- tatud aja pikkusest. Siin tuleb aga arvestada jälle õigluse ja motivatsiooni küsimust ehk siis seda, et need, kes on rohkem teeninud, on panustanud ka oma sammastesse rohkem ja eeldavad suuremat pensioni.

Aga nagu ma alguses ütlesin, minu jaoks on muret tekitav praegune madal alampalk, mil- lest tegelikult hakkab sõltuma ka inimese pen- sion. Ja veel täienduseks: alates 2000. aastast on olnud väga mitu sotsiaalministrit, on olnud ka teie erakonda kuulunud sotsiaalminister, ja keegi ei ole seda muudatust teinud. Ma hindan väga kõrgelt Jaak Aabi, kes oli suurepärase sotsiaalminister, aga millegipärast ka sellel ajal ei tehtud seda muudatust. Nii et suur mure on tegelikult madal alampalk. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused. Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh! Te ütlesite oma ettekandes, ma ütlesin, südamlikus ettekandes, et see seadus võeti vastu 26. juunil 1998 ja jõustus 2000. Kas te meenutaksite, äkki teil on üles kirjutatud, kes oli tol ajal Eesti sotsiaalminister, kes on selle eelnõu autor?

Helmen Kütt

Ma tõesti ei oska seda öelda, aga ma tean, et siin saalis hääletati väga üksmeelselt selle

seaduse poolt, erapooletuks jäi Eiki Nestor. Kes oli sotsiaalminister? Ei oska vastata ja see polnud ka arupärimise küsimus. Peaaegu kõik olid vastuvõtmise poolt, 1 oli erapooletu ja 1 oli vastu. Need andmed otsisin välja.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, hea Riigikogu esimees! Hea proua minister! Ilmselt oli teie seletus sammaste, indeksite ja kõige muu kohta väga asjakohane. Aga paraku, kui keegi pensionäridest praegu kuulab seda ülekannet, siis tema küsimus on väga lihtne: kuidas on võimalik ära elada 360 või 370 euroga? Sellega saab ainult hädapäraselt virelda, aga mitte elada. Küsimus on ju tegelikult väga lihtne: millal muutuvad pensionid Eestis inimväärseks? Kas pärast seda, kui tänased pensionärid on ära surnud, või millal?

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Ma tean, et ei ole viisakas vastu küsida. Aga nii nagu ma ütlesin, mulle teeb väga muret, et praegu peab 355 euroga, kust lähevad maha maksud, toime tulema, lapsi kasvatama ka alampalka saav inime- ne. Tõepoolest, pensionid ei ole suured, aga alampalk on samuti väike.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Ma saan aru, et arupärimises ei olnud juttu mitte sellest, kuidas täna eksisteerida, vaid mure on rohkem selles, millist pensioni hakkavad saama inimesed, kes on töötanud 40 aastat ja veel elavad – annaks jumal nendele veel tervist 20–30 aastaks. Te rääkisite uuest projektist. Mida pakub see uus projekt just nendele inimestele, kes on töötanud – veel kord ütlen, et las elavad kaua – ja tahavad saada natuke suuremat pensioni, mitte seda tänast paari-kolmesada eurot?

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Nendele tänastele pensionäridele, kelle hulka kuuluvad ka minu ema ja isa ja ilmselt väga paljude siin saalis olijate tuttavad, sugulased või vanemadki, on

öelda edasi lihtsalt see sõnum, et 1. aprillist tõusevad pensionid 5,9%. Ma tean, et seda on vähe, aga pension tõuseb sellele tasemele, mis on maksimumarvestuslik, ta ei tõuse vähem, kui on koefitsient. Peale selle suureneb tulumaksuvaba miinimum, mis tegelikult eelmise valitsuse otsusel kasvas sellel aastal 354 euro- ni. Ja kuna see ei olnud mitu aastat tõusnud, siis söödi pensionitõus ka ära. Kuna tulumak- suvaba miinimum ei olnud tõusnud, siis võeti pensionitõusust veel maks maha. Järgmisest aastast on 374 eurot maksuvaba ja sellelt, kes nii palju teenib või saab pensioni, ei lähe enam maksu maha. Muidugi on selle rahaga raske hakkama saada. Järgmisel aastal on alampalk 390 eurot, miinus maksud.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud proua minister! Kui pensioni baasosa tõsta näiteks 10 euro võrra, kui palju see suurendab siis pensioni- kassa defitsiiti? Praegu on see defitsiit umbes 400 miljonit eurot või on ta juba suurem. Kui palju võiks see orienteerivalt tekitada riigile täiendavat rahalist kulu, kui suurendada baas- osa näiteks 10–15 euro võrra?

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Aga pean küll vastama, et kuna ma ei ole rahandusminister, siis saadan teile selle vastuse koos õige arvu- tusega. Ma ei oska sellele praegu vastata ja ei hakka ka arvama, sest see ei oleks aus.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbi- rääkimised. Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Meeldiv oli kuulata sotsiaalkaitseministri esinemist. Ta püüdis muidugi meile olukorda selgitada ja näidata natuke paremana, kui see tegelikult on. Aga erilist sõnumit peale selle, et aastakoefitsiendi asemel tuleb nüüd pensioni- punkt nagu Saksamaal ja et võib-olla kuidagi- moodi hakkab pension ka tänu tulumaksuvaba miinimumi tõusule minimaalselt suurenema, ei olnud.

Küsimus ei olegi tegelikult selles, nagu ütles härra Vassiljev oma küsimust esitades, et me tahaks saada praeguse sotsiaalministri käest ammendavaid vastuseid, sest tema pole asja loomise juures olnud. Ma ütleksin, et võib-olla kõige lihtsam asi, mida saaks teha – see valitsusk koalitsioon seda muidugi ei tee, sest ta pole seda ka varem teinud –, oleks Eestis lääne eeskujul sisse viia vähemalt lese pension. Me teame, et kõige hullem olukord on nendel vanainimestel, kes jäävad üksinda või on üksikud. Lese pension võiks olla siis, kui üks abielupool lahkub. Teine võiks siis natuke toetust saada, aga seda meil ei ole.

Ma tulen veel tagasi härra Vassiljevi küsimuse juurde. Ta ütles, et meid ei huvitagi praegu täpselt see arvutus, meid huvitab, kuidas inimesed hakkama saavad. Ma meenutaks siia juurde veel üht värsket kirjatükki. Võib-olla on meil Eesti riigis selle vaesuse ja viletsuse filosoofiaga asjad paigast ära ja me oleme oma riigi vundamendi viltu ladunud. Ma tsiteerin mõni päev tagasi ilmunud kirjatükki, aga ma ei hakka ütleva, kust see tsitaat on võetud, see on Eesti ajakirjandusest, ühest ajalehest. Ma loen ette sellised sõnad: "Pisut imelik, isegi naljakas, kuidas eestlased kollektiivselt riigina häbenevad oma riigi lapsepõlve. Minu arvates peaksid eestlased olema vägagi huvitatud 90. aastatest, sest just tol ajal Eestis vaikselt aktsepteeriti neid väärtushinnanguid, mis kehtivad siin tänaseni." Autor rõhutab veel kord: vaikselt aktsepteeriti. Ja mina lisan siia juurde: aktsepteeritakse vaikselt ka täna. Ma tsiteerin edasi: "90. aastatel otsustati Eestis, et vaesed, haiged ja teised nõrgad unustatakse ühiskonnas. Ja see reegel kehtib tänaseni." Autor küsib, kust võeti see suhtumine, see, et nõrgematesse võib üleolevalt ja halvasti suhtuda – kas ehk antiiksest Spartast?

Siin ongi need võtmesõnad, mis peaksid meile selle teema avama ja mille üle me peaksime rohkem mõtlema – nimelt selle üle, et meil ei ole ühiskonnas välja kujunenud hoolivust. Meie pensionärid elavad praegu äärmiselt viletsasti. Isegi piinlik rääkida, kui viletsalt. Ma arvan, et siin pole mõtet literatuuri juurde tuua, igauks teab ise, kuidas elavad praegu üksikud vanainimesed maal, linnas elatakse võib-olla pisut paremini. Ma toon ühe näite. Kooseluseadus tõi Toompeale mitu tuhat inimest. Politsei ütles ühe arvu, korraldajad teise,

aga inimesi oli õige mitu tuhat. Puuetega inimeste meelevaldusel, mis oli siin nädalavahe tuseks – ma käisin ka kohal –, oli 100, 150, vaevalt 200 inimest. Ja siin tekkis mul küsimus. Need on meie kõige viletsamad, need sandid, kõige haigemad ja kõige vaesemad. Ei ole neil jalgu, ei ole neil käsi, mõnel ei liigu suu, teine ei näe, aga neid me toetama ei tule.

Täpselt samasugune suhtumine, nagu on kujunenud välja ühiskonnas, on meie valitsusel. Küsimus pole üleüldse selles, kas me nimetame pensionipunkti aastakoeffitsiendiks või mitte, küsimus on selles, et meil on väga halb suhtumine vanainimestesse ja rahvasse üleüldse. Lugupeetud minister praegu juba ütles, et tal on piinlik ja et ta arvab, et see palgaprobleem on suur. Meil on valed palgad ja valed pensionid. Eesti riik ei austa oma kodanikke. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Kas minister soovib esineda vastusõnavõetuga? Ei soovi. Lõpetan selle arupärimise käsitlemise.

5. Vaba mikrofon

Esimees Eiki Nestor

Peale haamrilööki algab nüüd vaba mikrofon. Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud kolleegid! Selle aasta 1. septembril ühes Narva sõpruslinnas lapsed ei läinud kooli. See linn on Donetsk Ukrainas. Ja lapsed ei läinud kooli sellepärast, et 5. septembrini pommitati linna aktiivselt, taevast sadas miine, rakette jne. 5. septembril sõlmiti vaherahu ja teadmiste päev määrati 1. oktoobriks. 1. oktoobril avasid umbes sada Donetski kooli oma ukseid, sh 17. keskkool. Lapsed tulid kohale ja siis kukkus miin. Hukkus üks õpetaja, Andrei Gribjonkin, bioloogiaõpetaja, hukkus üks valvur ja hukkus ühe lapse isa. Paar minutit hiljem tabas veel üks miin mikrobussi kõrvaltänaval, hukkus seitse inimest. See on vaherahu. See on see vaherahu, mis seal Ukrainas praegu on, ja linna pommitavad needsamad Ukraina väed.

Miks ma teile täna sellest üldse räägin? Sest kolmapäeval me hakkame arutama assotsiatsioonilepingut euroliidu ja Ukraina vahel.

Kujutage nüüd ette, et teil on naaber ja see naaber piinab näiteks oma koera. Juba sellisele inimesele ma ei annaks kätt, aga äkki ta veel avalikult teie silme ees tapab selle koera. Aga räägime inimestest. Kui inimene tapab teie silme ees oma lapse, kas te tahaksite siis temaga mingi assotsiatsioonilepinguga seotud olla? Nimelt see praegu Ukrainas toimubki. Mul ei ole kahjuks kolmapäeval ette nähtud siin saalis sõna võtta ja mu ainus võimalus on praegu teie poole pöörduda. Kui hakatakse rääkima ilusaid sõnu sellest, et Ukraina liitub euroliiduga, Ukraina on õigel teel, siis mõelge, kellega te kavatsete liituda, need, kes hakkavad poolt hääletama. Kui me ratifitseerime selle lepingu kolmapäeval, siis see oleks seesama, nagu me seisaksime kõrval ja vaataksime, kuidas keegi tapab lapsi ja naisi, ja me kiidaks selle heaks. Enne peab Ukrainas olema sõlmitud reaalne rahu, mille ajal ei hukku lapsed, ei pommitata koole, ei hukku naised. Ainult siis on võimalik see leping ratifitseerida.

Jah, muidugi, ma arvan, et kolmapäeval hakkavad need, kellelt ma siin saalist küsima hakkam, rääkima sellest, et seda ei teinud Ukraina armee, nad ise tulistavad ennast. Vaevalt mul leidub nii palju aega küsimusteks, et meelde tuletada, et Donetskit, Luganskit ja mitut teist kohta on pommitanud lennukid, mida Donbassi elanikel pole mitte kunagi olnud. Pommitasid Ukraina lennukid ja soovijatele ma võin näidata dokumentaalseid kaadreid, neid on internetis tohutult. Ja need helikopte-

rid, mis pommitasid samu linnu, on ka Ukraina vägede omad. See ametlik Ukraina, mis on praegu võimul, tapab oma kodanikke. Häbi meile, kui me toetame neid tapatalguid!

On relvastussüsteeme, selline nagu Totška-U, mis tulistavad 120 kilomeetri kaugusele ja kannavad lõhkekeha, mis kaalub kuni 500 kilo. Seal, kus ta kukub ja lõhkeb, tekib maasse kuue meetri sügavune auk. Neid on seal, nii lõhkenud kui ka lõhkemata, tohutult. Ja see raketisüsteem on ainult Ukraina vägede relvastuses, seda ei ole Venemaal ega ühelgi teisel riigil.

Nii et inimesed, vaevalt te tahate mind kuulda ja kuulata, aga seda assotsieerimislepingut ei tohi alla kirjutada enne, kui on sõlmitud reaalne rahu, enne, kui inimestele on kindlustatud elu. Lihtsalt üks õigus elule! Te ju ei taha endale sellist saatust, nagu on Ukrainas. Ärge siis toetage neid! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem kõnesoove ei ole. Esmaspäevane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 17.36.

Istungi kestus 2 tundi ja 36 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 14. oktoober 2014
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Ettekanne "Õiguspoliitika arengusuundade aastani 2018" elluviimise kohta

2. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (342 OE) esimehe lugemine

3. Süüteo menetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse eelnõu (635 SE) teine lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärku viienda töönädala teisipäevast istungit.

Head kolleegid! 13. oktoobril lahkus pärast rasket haigust meie hulgast Riigikogu liige Tarmo Leinatamm. Tarmo Leinatamm oli Riigikogu X ja XII koosseisu liige. Ta on olnud Rahvusoperi Estonia dirigent ning Tallinna Filharmoonia direktor. Mälestame Tarmo Leinatamme leinaseisakuga! (Leinaseisak.)

Head kolleegid, kas on üle anda eelnõusid või arupärimisi? Eelnõusid ega arupärimisi üle anda ei ole. Me teeme kohaloleku kontrolli.

Hetkel on kohalolijaks registreerunud 85 Riigikogu liiget, puudub 16.

1. Ettekanne "Õiguspoliitika arengusuundade aastani 2018" elluviimise kohta

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme tänase päevakorra juurde. Kõigepealt on ettekanne "Õiguspoliitika arengusuundade aastani 2018" elluviimise kohta justiitsminister Andres Anveltilt. Ettekande tegemine ja arutelu toimub järgmiselt. Kõigepealt on justiitsminister Andres Anvelt ettekanne kuni 30 minutit. Seejärel on küsimused, iga Riigikogu liige võib esitada ettekandjale ühe suulise

küsimuse. Järgnevad läbirääkimised, mille käigus saavad sõna võtta fraktsioonide esindajad.

Asume selle päevakorrapunkti juurde. Palun ettekandeks kõnetooli justiitsminister Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Head Riigikogu liikmed! Kõigepealt palun vabandust, kui mul tulevad kõhahood peale, aga sügisniiskus on minust jagu saanud.

Õiguspoliitika arengusuundad, mille Riigikogu eelmine koosseis heaks kiitis, on Eesti õiguspoliitikas kahtlemata teetähis. Dokumenti otsene mõju ei ole igapäevaelus küll ehk nii silmatorkav kui mõnel meie õiguskorda põhjalikult reforminud seadustikul, aga pikaajalise mõju poolest ei jää see neile millegi poolest alla. Enamgi, õiguspoliitika arengusuundade üks nurgakivi ehk hea õigusloome põhimõtted aitavad meil jälgida, et iga uus õigusakt oleks põhjalikult kaalutud ega vajaks peatset ümber tegemist. See aga tähendab, et neid arengusuundi ellu viies parandame kogu õiguskorra kvaliteeti juurtest alates.

Õnneks ei ole me sellel õigusloome edendamise teel üksi, vaid saame nõu ka Euroopa Liidult ja OECD-lt, kes pööravad teadmiste põhisele ja kaasavale õigusloomele üha rohkem tähelepanu. Näiteks määras Euroopa Komisjoni uus president Jean-Claude Juncker parema õigusloome eest vastutama oma esimese asepresidendi ja ta on kinnitanud, et see valdkond leiab tema valitsusajal palju tähelepanu. Parem õigusloome on ka OECD lähiaastate peamisi eesmärke. Oma ettekandes annan gi esmalt ülevaate rahvusvahelistest tegemistest ning seejärel selgitan, kuidas me oma igapäevaelus hea õigusloome teel liigume.

Tegime eelmisel aastal parema õigusloome ja ennekõike õigusaktide mõju analüüsi teemal väga aktiivset rahvusvahelist koostööd. Rääkisime elavalt kaasa Euroopa Liidu ja OECD parema õigusloome koostööfoorumitel, kus

sai me hulga häid teadmisi, aga korraldasime ka ise kaks seminari, kus jagasime oma kogemusi teistele. Kasulikke ideid saime Soome ja Horvaatiasse tehtud visiitidelt. Detsembris organiseerisime Välisministeeriumi ja Riigikantseleiga Euroopa Liidu õigusaktide mõju hindamise seminari. Üheskoos Euroopa Komisjoni esindajaga arutlesime selle üle, kuidas komisjon saaks paremini arvestada liikmesriikidele avalduva mõju erinevustega. Tõdesime, et mitmesuguste Eestile tekkivate mõjude kuuldavamaks tegemiseks on oluline informeerida neist komisjoni võimalikult aegsasti enne seda, kui ettepanek Euroopa Liidu Nõukogu lauale arutamiseks esitatakse.

Hiljuti toimus koos Praxisega korraldatud rahvusvaheline õigusmõtete analüüsi seminar. Arutasime väliskollegidega Eesti ilmnunud õnnestumisi ja ka kitsaskohti ning tutvusime uuendustega, mida on selles vallas viimastel aastatel välja töötatud. Seminar andis mitmeid häid ideid Eesti õigusmõtete süsteemi edasarendamiseks ning muutis tublisti tihedamaks õigusmõtete analüüsi võrgustiku nii Eestis kui ka välismaal. See on õigusmõtete süsteemi terviklikkuse ja ühtse praktika mõttes äärmiselt vajalik.

Nagu öeldud, jagame oma kogemusi ka teistele. 2013. aastal tutvustasime oma süsteemi rakendamist Ukraina, Bosnia ja Hertsegoviina ning Horvaatia delegatsioonile, kusjuures koostöö Horvaatiaga on alates 2011. aastast aina tihenunud. Tänavu käisid Eesti ametnikud vaatamas, kuidas on seal õnnestunud juurutada Eestist inspireeritud õigusmõtete analüüsi süsteemi. Märkasime, et murekohad on paljuski sarnased, näiteks napib neilgi analüüsivõimet ja õigusloomet kipub iseloomustama liigne rutakus.

Käisime ka Soome kolleegide juures. Soome on ehe näide, et õigusmõtete saab tervikuna hästi hinnata ainult siis, kui on kujunenud mõjuanalüüsi toetav mõtteviis. Soomes ei ole selles vallas nii üksikasjalikku reeglistikku kui meil, kuid eelanalüüsi põhjalikkus ja kvaliteet on meie omast tubli sammu jagu ees. Palju aitab neid sealse justiitsministeeriumi haldusalasse kuuluv, kuid sõltumatu õiguspoliitika uurimisinstituut, mis koostab kavandatavate poliitikavalikute mõjuanalüüsi ja jälgib, kas juba tehtud valikud on rakendunud eesmärgipäraselt.

Kokku võttes on rahvusvaheline koostöö aidanud meil mõista, kus me teiste riikidega võrreldes oleme ja milliseid lahendusi tasub kasutama hakata. Igal juhul pole kahtlust, et meil on üks kõige eesrindlikumaid mõjude hindamise reeglistikke. Küll aga on meil palju arenguruumi selle reeglistiku mõtestatud ja eesmärgipärasel rakendamisel. Tänavu juunikuus toimunud Euroopa Liidu justiits- ja siseküsimuste nõukogus tõstsin esile, et oluline on keskenduda viimasel kümnendil vastuvõetud rohkete õigusaktide tõhusale rakendamisele. Kogu tegevus õigusloomes peab põhinema üheselt väljaselgitatud vajadusel ja olema läbi kaalutud. Selge peab olema, kuidas senised lahendused on rakendunud ning kuidas need toimivad.

Lähengi edasi sellega, kuidas me rakendame hea õigusloome põhimõtteid oma igapäevategemistes. Esmalt võtan kokku käesoleva aasta esimese poole. Tänavu järgime esimest aastat kõikide valitsuse eelnõude puhul uusi reegleid, mis peavad tagama teadmispõhise ühiskonda kaasava õigusloome. Kord on selline, et enne kui asutakse valitsuse algatatavat seaduseelnõu välja töötama, tuleb koostada eelnõu väljatöötamise kavatsus ehk teha esmane uue õigusakti mõju analüüs. Kui selgub, et eelnõul võib olla suur mõju, hakatakse kavandama põhjalikumalt mõjuanalüüsi.

Väljatöötamiskavatsus teenib mitut hea õigusloome keskset eesmärki. Kõigepealt peab eelnõu ettevalmistaja sõnastama probleemi ja püstitama eesmärgid. See on lähtekoht, et välja selgitada, kas probleemi lahendamiseks on vaja tingimata seadust muuta või teha lausa uus seadus või sobib mõni muu vahend. Nii saab vältida sisutuid regulatsioone ja ülereguleerimist. Kuna üldmõju analüüsitakse juba enne eelnõu koostamise kallale asumist, siis saab fikseerida olulisemad mõjud ja just neid põhjalikumalt analüüsida. Väga tähtis on seegi, et sel moel saavad nii ministeeriumid kui ka teised institutsioonid ja huvirühmad juba aegsasti hakata kaasa mõtlema. Tänu sellele arvestatakse eri valdkondade mõjusid ja kaasatakse kogu ühiskonda laiemalt õigusloome protsessi. Ja loomulikult saame nii ära hoida olukordi, kus põhimõtteliste küsimuste üle hakatakse arutlema siis, kui eelnõu ja seletuskiri on juba valmis.

Siin saab halva näitena esile tuua ühiskonnas konflikte tekitanud korralduseaduse alkoholi tarvitamist käsitleva regulatsiooni. Eelnõu oli valitsuses ette valmistatud juba 2006. aastal ning seda arutati Riigikogus neli aastat, kuni see 2011. aastal seadusena vastu võeti. Sisuline arutelu konfliktsete küsimuste üle tõstatati aga alles aasta hiljem, kui seadus juba rakendus. Eelnevast nähtub, et seaduse loomise protsessi ei kaasatud üldsust ega kuulatud ka kohalike omavalitsuste arvamust. Seda kõike oleks saanud ära hoida ja seadusloomet kujundada vastavalt ühiskondlikele suundumustele, kui kaasamine, poolte sisuline ära kuulamine ning argumenteerimine poleks ära jäänud.

2013. aastal koostati 14 seaduseelnõu väljatöötamise kavatsust, sel aastal esimese seitsme kuuga aga juba 13. Samas on kurb, et väljatöötamiskavatsus koostati vaid viiendikule eelnõudest, mis nende seitsme kuuga ette valmistati. Teisalt on selge, et iga eelnõu puhul ei ole mõistlik ega võimalik väljatöötamiskavatsust koostada. Näiteks kui mõne Euroopa Liidu direktiivi vastuvõtmisel pole liikmesriigil kaalutusõigust, siis ei ole ka mõtet lahendusvariante kooskõlastada, kuid erandeid on olnud liiga palju ja parandamisruumi jätkub.

Peame tõdema, et seadusandluses on teinekord praaki tehtud, ja sel on otsene mõju meie igapäevaelule. Väljatöötamiskavatsuse eesmärk ongi see, et kaardistatakse olulisemad muudatused ja nendega kaasnevad nii positiivsed kui ka negatiivsed järeloomid. Väiksemate muudatuste ja ka seadusloome praagi kõrvaldamise korral peaksime veel kaaluma, kas väljatöötamiskavatsus on ikka kõige parem lahendus. Väljatöötamiskavatsus aitab just õiguskorra mõjutavate lahenduste puhul järeloomide selgitada, kas kavandatud muudatused on täpselt nii rakendatud, nagu seda kavandati, või on tekkinud puudujääke.

Kiituväärt on aga see, et väljatöötamiskavatsuste kvaliteet, eriti probleemi ja eesmärgi sõnastamine ning mõjude tuvastamine on viimaste aastatega ilmselgelt paranenud. Et vigu vältida, pöörduakse Justiitsministeeriumi poole üha rohkem juba väljatöötamiskavatsuse koostamise ajal. See on märk, et õigusloomeametnikud mõistavad pikema õigusloomeprotsessi otstarbekust, aga teisalt näitab see, et ministeeriumid vajavad endiselt juhendamist.

Seetõttu on edaspidigi plaanis korraldada koolitusi ja infopäevi ning panna korralikult tööle ministeeriumide kontaktisikute võrgustik, kus hoitakse üksteist kursis uuenduste ja probleemidega. Tänu sellele ei pea igauks alati otsast peale oma vigadest õppima.

Samal ajal tuleb märkida, et mõjude hindamine ei ole õigusloome mahtu vähendanud. 2013. aasta 1. septembril kehtis 398 seadust, praeguseks ehk umbes aasta jooksul on tervelt 324 neist muudetud, seejuures paljusid mitu korda. Selliste näitajate taga on majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse ning korralduseaduse muutmise ja rakendamise seaduse muutmise seadusega tehtud muudatused teistes seadustes ning karistusseadustiku revisjon, kuid mõtlemisainet annavad need arvud küll. Seepärast on vaja rohkem kaaluda, kas seaduse muutmine on alati ikka parim vahend. Mõjude analüüsi abil saab selgitada, kas ehk tasub muuta hoopis rakenduspraktikat, teavitada avalikkust või kasutada muid meetmeid. Iga seaduse muutmine suurendab ministeeriumide, valitsuse ja parlamendi töökoormust ning põhjustab rakendajatele ebaselgust. Peale selle tuleb kõik need muudatused seadustesse viia ja need Riigi Teatajas avaldada.

Rohkem tuleb analüüsida just olulisi mõjusid. Vaid ligi pooltel juhtudel, kui on tuvastatud oluline mõju, järgneb põhjalikum analüüs. Suurim murekoht on see, et ei ole piisavalt aega või paindlikkust, et arvestada mõjuanalüüsist tulenevate ettepanekutega. Kuna tavaliselt on eelnõudega kiire, siis koostatakse mõjuanalüüsi ja eelnõu tihti samal ajal. Seetõttu peab nende kahe poole koostöö olema väga tihe. Ja isegi kui kõik ettevalmistatavas eelnõus pakutav ei ole tõendus põhine, see tähendab, et mõjuanalüüs on valminud liiga hilja, on tänu mõjuanalüüsile välditud edasisi vigu.

Enne kui rutata eelnõu kirjutama, on vaja uurida, kas Eestiga võrreldavates riikides on sama teemaga tegeldud ning kui on, siis kuidas on asi seal lahendatud ja kas mõni lahendus võiks sobida ka Eestile. Hea näide on nn krediidi kulukuse lae eelnõu, mille koostamisel võeti otseselt eeskujuna Soomest ja Lätist, kuid uuriti ka Rootsi ja Norra kogemusi. Nii saame vältida mõttetuid sätteid. Samas muidugi ei saa lahendusi päris üks ühele üle võtta. Näiteks plaanitakse elatise sissenõudmise eelnõuga püüda elatise maksimisest kõrvalehiilijate õigust

sõidukit juhtida, nagu on tehtud mõnes USA osariigis. Me ei saa küll lahendusi üks ühele üle võtta, kuid peame siiski analoogseid näiteid otsima ning mõtlema, kas neid oleks võimalik teatud kujul ka meil rakendada. Arvestades õigussüsteemide erinevust, peame neid ideede otsimisel seega meie riigi õigussüsteemi sobitama.

Kahjuks pole siiani jõutud teha ühtegi mõjude järelhindamist, mida on vaja selleks, et saada teada, kas eelnõu eesmärgid on saavutatud. Just järelhindamist võiks pidada üheks järgmiseks õiguspoliitika arendamise sammuks. Justiitsministeerium tegi esimese järelhindamisega võrreldava algatuse, kui kutsus kõiki osalisi esitama ettepanekuid korrakaitse seaduse probleemsete sätete kohta. Sellise sammu astumiseks andis alust ka Tervise Arengu Instituudi tellitud uuring, mis näitas, et 82% elanikest ei poolda alkoholi tarvitamise lubamist avalikes kohtades. Kui üks seadus on ühiskonnas tekitanud nii suure vastukaja, siis on seadusloojate kohus see ette võtta, üle vaadata ja asuda lahendusi otsima. Praeguseks on laekunud ettepanekutest tulenev seadusmuudatus läbinud kooskõlastusringi, kus riigiasutused ja huvigrupid said avalikkusele kättesaadavalt oma seisukohad esitada. Lähiajal esitame muudatusettepanekud Vabariigi Valitsusele.

Kuna õigusaktide mõjude hindamise uus süsteem on juba mõnda aega kehtinud, siis uurisime, milliseid plusse ja miinuseid näevad sellel õigusloomepraktikud. Vastuste põhjal teeme praegu korrektiive ning parandame hea õigusloome normitehnika eeskirja, mõjude hindamise metoodikat, väljatöötamiskavatsuse vormi ja mõjude määratlemise kontrollküsimustikku.

Nüüd kaasamisest. Mõjude hindamine ja kaasamine on tihedalt seotud. Kui me kaasame neid, keda loodav õigusakt otseselt puudutab, siis toome õigusloome arutellu uusi seisukohti ja leiame ka alternatiive, mida oskavad esile tuua vaid inimesed, kes valdkonnaga isiklikult kokku puutuvad. Valitsusele on avatus tähtis põhimõte ning me järgime selles vabakonna esindajatega kokku lepitud suundi. Avatud valitsemise partnerluse tegevuskava fookuses on ka poliitika kujundamise avatus. Vabähendustel ja kodanikel on järjest paremad võimalused otsustamisel osaleda ja infot saada, kuid aren-

guruumi on veel küllaga. Avatud valitsemise partnerlust koordineerib Riigikantselei, kes muu hulgas seisab ka kaasamise hea tava süstemaatilise juurutamise eest.

Kaasamine on aina enam ministeeriumide igapäevatöö enesestmõistetav osa, seda nii strateegiliste suundade ettevalmistamisel, analüüside tegemisel kui ka uute algatuste käima-lükkamisel. Näiteks kehtivat ja uut vägivalla vähendamise arengukava koostades oleme teinud tihedat koostööd vabähendustega, kes tegelevad vägivalla ohvrite ja toimepanijatega. Sellest arengukavast rääkides tahan ka märkida, et veel tänavu allkirjastatakse naistevastase vägivalla tõkestamist käsitlev Istanbuli konventsioon, millega riik võtab endale kohustuse tagada vajalikud muudatused õigusaktides. Oleme teinud vabähendustega koostööd näiteks kuriteoennetuse ja vanglast vabanenute tugiisikute ning käitumisprobleemidega noorte teemal.

Üks kaasamise hea näide Justiitsministeeriumis on veebruaris vastu võetud korteriomandi- ja korteriühistuseadus. Eelnõu valmistati ette paar aastat, sest seaduse suure siht-rühma ja paljude erisuguste huvide tõttu tuli leida lahendusi väga erinevate huvirühmade probleemidele. Tihedat koostööd tehti korteriühistute liiduga, asja arutati ka kohtutäiturite ja pankrotihalduritega, pankade esindajatega ning korteriomanike ja korteriühistute esindajatega. Selliseid näiteid on veel ja kahtlemata tuleb üha rohkem juurde, nii et edaspidi ei tarvitsegi neid kui erilisi saavutusi esile tuua.

Jätkan õigusteabe kättesaadavuse ja tõlkimise teemal. Viimase paari-kolme aastaga on kogu oluline õigusteave koondatud Riigi Teatajasse, kust see on hõlpsasti leitav. See on kasulik nii õiguse rakendajatele kui ka huvilistele ja parandab üldist õigusteadlikkust. Riigi Teatajas on nüüd olemas kogu kohtuteave ehk avalikud kohtuotsused ning Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Riigikohtu lahendite lühikokkuvõtted. Iga vastuvõetud seaduse kohta avaldatakse õigusuudis. Alates 2013. aastast avaldatakse kõik kohaliku omavalitsuse määrused Riigi Teatajas. Nüüdseks on seal valdava enamiku omavalitsuste kõik kehtivad määrused ajakohases seisus. Nende määruste kättesaadavuse hõlbustamiseks võeti tänavu 1. juulil kasutusele valdkondlik liigitus. Veel on Riigi Teatajasse tehtud kõigi menetluses olevate

eelnõude otsing. See tähendab, et enam ei pea uurima mitut menetlusinfosüsteemi, vaid kõik eelnõud, seletuskirjad ja lisadokumendid leiab ühest kohast. 2014. aasta algusest saab oma e-posti aadressile tellida iga eelnõu menetlusetapi läbimise kohta ka teavituse.

2013. aasta lõpust alates leiab Riigi Teatajast rohkem kui 300 seaduse ajakohases seisus ingliskeelse tõlke. Nende vastu tuntakse suurt huvi, neid on lugenud umbes 100 000 kasutajat ligi 160 riigist. See aitab tutvustada Eesti õiguskorda meie partneritele rahvusvahelistes organisatsioonides, investoritele ja maailmas laiemalt. Aasta lõpuks on inglise keelde tõlgitud kõik seadused.

Samal ajal peame hoolt kandma, et meie õiguskord oleks arusaadavam ka venekeelsetele elanikele. Selle huvides tehakse aasta lõpul vene keelde tõlgitud tasuta kättesaadavaks 52 kõige rohkem kasutatavat seadust. Samas ei aita venekeelsete inimeste õigusteadlikkust edendada esmajoones seadusetõlked, vaid võimalus saada vene keeles õigusnõu. Seetõttu on kavas hakata andma vene keeles õigusnõu portaalis "Jurist aitab" ning tõlkida vene keelde nõuanded, mis on seal seni avaldatud. Riigil ja ühiskonnal on palju mõjusam investeerida õigusteadliku ja õiguskuuleka elanikkonna arengusse kui hiljem võidelda teadmatusest tulenevate tagajärgedega. Ühiskonna killustatus, õigusinfoväljade erinevus ning mõistmatus külvab omakorda segadust ja teadmatust ning suurendab usaldamatust. Tagajärjeks on kehva õigusteadlikkusega ühiskonnaliikmed, kes võivad endast kujutada riski riigile ja rahva heaolule. Iga euro ennetavasse tegevusse tähendab kümnet eurot kokkuhoidu tagajärgede kõrvaldamisel.

Peale selle on juristide liit koostöös Justiitsministeeriumiga mullu ja tänava korraldanud õigusapteegi nime all tasuta õigusabi päevi Tallinnas, Narvas, Võrus, Pärnus, Viljandis, Jõgeval ja Sillamäel. Eesti ja vene keeles nõustati kokku üle 1000 inimese. Hiljuti külastasin Narva kohtumaja ja seal toodi mulle näiteid, et inimesed on nende poole pöördunud hagiidega, mille oli keegi koostanud Vene NFSV või Eesti NSV tsiviilkoodeksi alusel. Leian, et riigi kohustus on suunata inimesed õigele teele. Koostöös advokatuuriga planeerime õigusabi laiemaks levikuks juurutada regionaalsemat lähenemist, samuti jätkame stipendiumide kau-

du noorte juristide kaasamist regionaalsetesse keskustesse. Järgmisel aastal käivitame Narvas pilootprojekti, mille eesmärk on välja töötada regionaalne lähenemisviis õigusabi osutamisele tulevikus.

Austatud Riigikogu liikmed! Peatun nüüd nendel tegevustel, mida rahastatakse tõukefondidest: kodifitseerimisprojektid, õppevisiidid ja õigusanalüüsid. Kodifitseerimine on lõpetatud või käimas järgmistes õigusvaldkondades: keskkonnaõigus, sotsiaalõigus, ehitus- ja planeerimisõigus, majandushaldusõigus, väärtemenetlusõigus, karistusõigus ja intellektuaalse omandi õigus. Tegu on mahukate õigusloome projektidega, mille eesmärk on muuta valdkonna õigus selgemaks, lihtsamaks ja ajakohasemaks. Õiguslik regulatsioon võetakse tükikideks lahti, et see läbimõeldumalt ja sobivamalt kokku panna. Samal ajal ei panda juppideks võetavat regulatsiooni lihtsalt paremini kokku, vaid luuakse ka uut õigust. Lihtsa ümbertõstmisega ei saa piirduda mitmel põhjusel. Esiteks tuli pärast iseseisvuse taastamist luua hulk kaalukaid õigusakte väga kiiresti, nii et selle tõttu kannatas paratamatult terviklikkus. Ka hiljem pole õigusloomet alati ühtlustatud. Ja muidugi on oma rolli mänginud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmine. Kuna märkimisväärne osa muudatusi on sisulised, on ka huvigrupid tundnud kodifitseerimise vastu suurt huvi. Nii võibki öelda, et kodifitseerimisprojektid on ühtlasi olnud väga kasulikud kaasamise õppetunnid.

Kodifitseerimist jätkatakse esialgu kuues valdkonnas: ühinguõigus, maksejõuetusõigus, kriminaalmenetlusõigus, tsiviilõigus, haridusõigus ja mereõigus. See loetelu võib täieneda. Senisest enam pöörame tähelepanu sellele, et eksperdid, huvirühmad ja valdkonnaministerriumid teeksid tihedat koostööd võimalikult vara. Samuti läbitakse edaspidi kodifitseerimist ettevalmistav etapp, mis hõlmab avalikku arutelu ja mille tulemusena peab valdkonnaministeerium otsustama, kas suur töö üldse ette võtta või püüda lahendada probleeme tavapärase õigusloome korras. Kodifitseerimise mahu ja põhjalikkuse tõttu on tegu väga kaaluka ettevõtmisega meie igapäevase õigusloometöö kõrval. See on olnud ka valdkonna tippeksperptide jaoks märkimisväärne proovikivi.

Õigusaktide kvaliteet oleneb peale kõige muu ka õigusakti ettevalmistaja pädevusest. Kvaliteet on küll pidevalt paranenud, kuid teatud korduvad puudused kinnitavad, et õigusloomejuriste on vaja koolitada. Paraku toimub eraldi õigusloomejuristide koolitusi harva ja needki asutuse sees, eri asutusi hõlmavat koolitussüsteemi ei ole. Erialateadmisi täiendatakse Riigikohtu korraldatavatel kohtunike koolitustel ja juristide liidu koolitustel, mis on mõeldud eelkõige õigust rakendavatele juristidele. Need aga ei vasta õigusloomejuristide vajadustele ja seetõttu kavandab Justiitsministeerium selle tühimiku täita ning algatada viis aastat kestva koolituste sarja. Peale selle saab tõukefondidest rahastada ka õigusloomejuristide õppevisiite teistesse riikidesse. Need kogemused suurendavad õigusloojate pädevust ja parandavad sedakaudu meie õigusloome kvaliteeti tervikuna.

Kvaliteedi parandamise kolmas suur tegur kodifitseerimise ja koolitamise kõrval on õigusanalüüsid, mida koostavad või tellivad kõik ministeeriumid. Jutt käib õigusakti väljatöötamisele või muutmisele eelnevast analüüsist. Neid on vaja, et otsuseid langetataks põhjalikult kaalutud argumentide ja ka teiste riikide kogemuste alusel. Sel juhul ei muuda me seadusi kiirustades ja liiga tihti ning saame pakutud lahendustes kindlad olla. Halb on see, et ministeeriumid teevad ja tellivad analüüse eraldi igaüks oma probleemidest lähtudes ning sageli ei jõua analüüsi tulemused teisteni, kuigi probleemid ja teemad on tihti sarnased. Seetõttu hakatakse tõukefondide toel tegema analüüse koordineeritult. Selline jagatud teadmispagas toob kasu pikka aega.

Olgu selle teema juures veel mainitud, et ministeeriumidel on õigusloomes olemas ka väga head koostöökogemused. Et valitsuse õigusloome lähtuks ühtsetelt alustelt, arutavad ministeeriumide õigusosakondade juhid, aga ka Riigikogu, presidendi ja õiguskantsleri kantselei ametnikud korrapäraselt õigusloome aktuaalseid teemasid. Ümarlaual arutatakse ka Justiitsministeeriumi eestvedamisel koostatavat seadusloome tööplaani. See plaan avaldatakse Justiitsministeeriumi kodulehel, nii et kõik huvilised võivad jälgida, millal hakatakse mingit eelnõu menetlema.

Lõpuks põgusalt veel õiguskeelest. Seaduste koostamisel ja üldse õiguse kujundamisel

peavad juristide kõrval seisma ka keeleinimesed, sest parimadki mõtted on kasutusel, kui need pole arusaadavalt sõnastatud. Arusaadav õiguskeel on üks võimu läbipaistvuse ja kaasamise eeldusi. Seetõttu seisame nõudlikult selle eest, et ministeeriumid korraldaksid seaduseelnõude keelelise toimetamise, arvestades Justiitsministeeriumi juhendit. Samuti jätkame õiguskeele päeva korraldamist ja ajakirja Õiguskeel väljaandmist. Väärrib märkimist, et aasta lõpul saab selle ajakirja ilmuma hakkamisest 20 aastat. Hea ja täpne õiguskeel on asi, mille tagamist Justiitsministeerium ka edaspidi hoolega jälgib.

Austatud Riigikogu! Ettekannet kokku võttes rõhutan, et hea õigusloome põhimõtete tähtsust ei ole võimalik üle hinnata. Mõjusid uurides ja asjaosalisi kaasates muudame õigusloome arusaadavaks ja põhjendatuks. Tänu sellele muutub riigivalitsemine tõhusamaks, ilma et see koormaks ettevõtjaid ja kodanikke. Mõju analüüsimine ja kaasamine nõuab küll üsna palju ressursi, kuid see ei tähenda ülearust kulu ega raiskamist, vaid investeerimist. Ametnikud võtavad õigusloome tuhinas hoo maha ning mõtlevad, mida ja miks nad teevad ning millised tagajärjed ilmnevad ühiskonnas ja seeläbi inimeste elus. Hea õigusloome ülim eesmärk on ju see, et kõik otsused oleksid teadmispõhised ja lähtuksid selgetest kalkatsioonidest, mitte ei sünniks kabinetis üksnes kõhutunde põhjal. Selleks tuleb investeerida aega ja vahendeid – see on õigusselguse hind. Aitäh teile!

Asesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Läheme küsimuste juurde. Palun, Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Korrakaitseaduse ning selle muutmise ja rakendamise seaduse eesmärk on ju paradigma muutus ühiskonnas. Mõlemat seadust sai pikalt arutatud nii õiguskomisjonis kui ka Riigikogu saalis. Ka sina olid õiguskomisjoni liige, kui rakenduseseaduse eelnõu arutades sai korduvalt küsitud, kas ja kui, siis kuidas on ministeeriumid – ma pean silmas eelkõige Justiitsministeeriumi ja Siseministeeriumi – valmis selgetama seda paradigma muutust asjaomastele ametkondadele. Küllap ka sina mäletad väi-

teid, et ministeeriumid on valmis seda seletama, kuid nagu elu on näidanud, siis just seletamisest on olnud puudus. Eriti puudutab see toda alkoholiparagrahvi. Täna on soov hakata teatud asju tagasi keerama. Kas sinu arvates on see õige ja kuidas sa hindad ministeeriumide tööd selgituste andmisel?

Andres Anvelt

Kui me räägime näiteks Siseministeeriumi selgitustest õiguskaitseorganitele ja ka kohalikele omavalitsustele, siis arvestades seda, kui palju koolitusi ja muud selgitustööd on tehtud, jääb küll arusaamatuks, miks see alkoholi tarvitamist puudutav info tihtipeale kohale ei jõudnud. Olles nüüd uue eelnõu koostamise käigus suhelnud huvigruppidega, asjasse puutuvate organisatsioonidega, sh ka politseiga, julgen väita, et politsei võib-olla oligi selleks valmis. Politsei jaoks tõi see kindlasti kaasa teatud menetluste arvu vähenemise, mis ühtpidi oli positiivne. Aga avalikkusele polnud selgitused suurel määral kohale jõudnud. Julgen siin teatud irooniaga isegi öelda, et paljud võtsid seda seadusmuudatust kui kohustust alustada avalikus kohas napsitamist. See niimoodi kindlasti plaanitud ei olnud. Seetõttu pidasin peale konsultatsioone kohalike omavalitsuste, Tervise Arengu Instituudi ja ka teiste organisatsioonide esindajatega vajalikuks alustada selle seaduse muutmist nii, et iga kohalik omavalitsus saaks õiguse ise otsustada, kus alkoholi tarbimine tema territooriumil lubatud on. Muidugi peaksid kehtima teatud piirangud, näiteks ei saa seda lubada noorte ja lastega, samuti spordiga seotud alade juures. Aga igal juhul näitas seaduse rakendamine tänavu 1. juulist, et selle juba 2011. aastal otsustatud muudatuse sisu ei olnud ühiskonnas laiemalt selge ega ka vastuvõetav. See häiris väga paljusid kodanikke, rõhutan veel kord, just seetõttu, et osa vastutustundetuid elanikke võttis seda luba lausa üleskutsena.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Sõerd!

Aivar Sõerd

Austatud juhataja! Austatud ettekandja! Mul on küsimus õiguspoliitika kohta, täpsemalt maksupettuste tuvastamise ja kahju sissenõudmise kohta kriminaalmenetlustes. Ma

mäletan oma praktikast, et maksupettuse toimepanemisel kriminaalkorras oli võimalik esitada tsiviilhagi. Seda võimalust kasutati. Nüüdseks on olukord muutunud ja kehtiv kord, nagu ma aru saan, seda ette ei näe. Kuidas see praktikas on, seda me nägime väga hästi nn Belokrõlovi kaasuse puhul, kus 30-miljonilise tõestatud maksupettuse puhul saadi kätte 7 miljonit, lisaks tingimuslik karistus. Kas selline ongi meil tänasel päeval õiguspoliitika maksupettuste tuvastamise korral kahju sissenõudmise vallas või on plaanis õiguslikku regulatsiooni ümber kujundada?

Andres Anvelt

Hakkame algusest pihta. Õiguslikku keskkonda on just maksupettuste paremaks tuvastamiseks ja, ma rõhutan veel kord, ka maksupettuste tõttu saamata jäänud raha sissenõudmiseks pidevalt parandatud. Võtame sellesama teema, mida te nimetasite. Hakkame sellest pihta, et 7 miljonit oli kokkuleppemenetluse üks pool. Riigil oli mitu võimalust: kas valida üldmenetlus ja jääda olukorda, kus üldse ei ole võimalik midagi kätte saada, või saada kätte kas või see 7 miljonit. Peale selle on Maksu- ja Tolliametil alati võimalus kasutada ülejäänud kätte saamata maksude osas haldusmenetlust. Kas ta seda teeb või ei tee, see on maksuameti otsustada. Peale selle on viimastel aastatel loodud mitmeid sätteid, mis puudutavad konfiskeerimist, seda ka kolmandatelt isikutelt. Ikka sellel eesmärgil, et riik saaks võimalikult palju saamata jäänud maksurahast kätte. Ja silmas pole peetud mitte ainult riigile tekitatud kahju, vaid tihtipeale ka eraisikutest kannatanuid.

Üldiselt ma väga pessimistlik ei ole. Küsimus on alati selles, milliseid samme ja tarkusi kasutavad maksupetturid. Tihtipeale juhtub nii, et nad on mõne sammu võrra ees. Näiteks me teame Viljandi haigekassas asetleidnud juhtumit, millest te olete arvatavasti lehest lugenud. Inimene mõtles, et ta tekitab olukorra, kus tal pole peale süüdimõistvat otsust võimalik kokkulepet täita, sest kokkulepe pidi saama täidetud mitte tema isikliku, vaid temale kuuluvate firmade kinnisvara arvel. See andis põhjust menetlust analüüsida, et selliseid olukordi ära hoida ja laiendada konfiskeerimise võimalusi. Nüüd laieneb see seadusega ka kolmandatele isikutele. Nii et võimalusi on palju ja ma

loodan, et summad, mis riigil saamata jäävad, aasta-aastalt vähenevad.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Andres Herkel!

Andres Herkel

Aitäh, proua juhataja! Austatud minister! Mulle teeb meie seadusloome mahu juures muret ebajärjekindlate muudatuste tegemine ühte ja teise seadusesse. Kusagil ettekande keskel te jõudsite ka küsimuseni, kas mitte ei ole seaduse muutmisest parem tee analüüsida rakenduspraktikat ja seda vajaduse korral muuta. Mu küsimus on selle kohta, mida konkreetselt ministeerium selles vallas on ette võtnud või ette võtmas. Minu arusaam liigub küll järjest enam sennapooli, et meil tuleks teha tarbetute, segavate ja bürokraatiat laiendavate regulatsioonide nimistu, et neid siis jõudumööda tühistama hakata.

Andres Anvelt

Täiesti õige suund iseenesest. Hea õigusloome tava näeb ette ka rakendusjärgset analüüsi ja selle rakendusjärgse analüüsi aluseks saab olla väljatöötamiskavatsus. Vaadatakse, mis eesmärgid on tahetud seadusega saavutada, ja kui on möödunud paar-kolm aastat, siis tehakse analüüs. See on ka meie välispartnerite kogemus, et seaduse rakendumisest peab mööduma teatud aeg, alles siis saab hinnata, kas eesmärgid on saavutatud, kas oodatud mõju on avaldunud. Tulenevalt sellest, et hea õigusloome tava on meil kehtinud ainult paar aastat, me saame seda tööd alustada järgmisel aastal ja see ongi ministeeriumi tegevusplaanis.

Teine teema puudutas liigset bürokraatiat ja seaduste liiga suurt mitmekihilisust. Siin mängivad olulist rolli mitmesugused ette võetud kodifitseerimisprojektid, mille eesmärk ongi vaadata üle kõik konkreetse valdkonnaga seonduvad regulatsioonid eri seadustes. Tuleb üle vaadata, mis on vajalik, mis on tarbetu, oma elu ära elanud, ja teha seaduse tekst arusaadavamaks ja huvilisele ühest kohast leitavaks. Ma loodan, et sama suuna võtab ka Euroopa Komisjon. Sellest on justiitsministrite kohtumistel juttu olnud, et enne kui asuda initsieerima uusi Euroopa Liidu direktiive ja määrusi, tuleb väga kriitiliselt vaadata õigusakte, mis juba sarnastes või samades valdkon-

dades toimivad, et liikmesriike liigsete seadusandlike aktidega mitte koormata. Vastasel juhul ei jõuta neid oma õigusruumi üle võtta ja teinekord polegi neid võimalik kohandada. Nii et see suund on väga õige. Kordan, et õigusloome hea tava hakkas meil kehtima paar aastat tagasi. Usun, et lähiaastatel jõuame ka konkreetse rakendamise analüüsini, mis on üks Justiitsministeeriumi töövaldkondi.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Jüri Morozov!

Jüri Morozov

Aitäh, proua juhataja! Austatud minister! Õiguspoliitika arengusuunad näevad ette, et tegevus peaks olema nii avatud kui ka ettenähtav ning ilmselt see peaks olema nähtav ka valitsuse tegevuskavas. Küsin teie käest, et kui arvestada analüüsimise ja kaasamise vajadust, kuidas on olnud võimalik neid nõudeid täita näiteks kiirraenudega tegelemisel või elatisraha sissenõudmise küsimustes.

Andres Anvelt

Ma arvan, et mõlema teema puhul saab rääkida heast kaasamise näitest. Justiitsministeeriumis töötatakse välja kahte kiirraene käsitlevat seaduseelnõu, millest üks räägib kiirraenu kulukuse määrast ja sellega seonduvatest aspektidest, teine aga laenu tagasinõudmise kuludest. Nende seadustekstide kirjutamise aluseks võeti väga palju meie lähinaabrite kogemusi. Siin tuleb vaadata ka seda aspekti, kas kiirraenuandjatel püsib suur huvi meie vastu või vastupidi, see teenus kaob üldse ära. Turg siinsamas põhjamaades ei tohi kiiva minna. Ja teine asi: kui sellesisulised projektid olid erinevates sõnastustes valmis, siis hakati juba varakult läbi rääkima kõigi organisatsioonidega, kes ühel või teisel määral selle valdkonnaga seotud on. Põhipartner on olnud pangaliit, aga tegelikult on saanud kaasa rääkida paljud kohtutäituritest kuni vahekohtute esindajateni välja. Vaidlused olid küllaltki tulised. Lõpuks jõudsime võib-olla mitte täieliku konsensuseni, aga vähemalt selliste sõnastusteni, mis võiksid meie õiguskorda kõige paremini sobida.

Analoogiline protsess käib praegu elatisvõlgnikelt võlgade sissenõudmist käsitlevate õigusaktide kirjutamisel. Ka sellesse on kaasa-

tud nii organisatsioonid, mis seovad neid inimesi, kes elatisvõlgade tõttu on hädas võlanõudjatega, kui ka riigiasutused. Meil on päris tulised vaidlused, sest väga paljud meetmed, mis puudutavad elatisvõlgnike mõjutamist, on seotud erinevate litsentseeritud tegevuste ja nende piiramisega. Need on head näited sellest, et meil on küll õigustatud eesmärk, aga selleni jõudmine on võimalik ainult tihedas koostöös nendega, kes selle eesmärgi saavutamisel meil tee peal seisavad.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Lugupeetud aseesimees! Austatud härra minister! On olemas üks seaduseelnõu, mis on jäänud kuidagi rippuma. Tunnistan, et mulle tundub see olevat üks kõige olulisemaid rippuma jäänud eelnõusid. Ma ei tea isegi selle numbrit, sest ta ripub üleval nii, et number on ära kadunud. Parema puudusel nimetan seda tinglikult Glikmani-Repsi seaduseelnõuks, kus on väga palju juttu sellistest asjadest nagu ebaseaduslik jälitamine ja läbiotsimine – ühesõnaga, kõikvõimalikud eritoimingud ja üldse peaaegu et inimõigusi rikkuvad toimingud, mida õiguskaitseorganid võivad teha. Seal oli üle saja parandusettepaneku, kui ma ei eksi, ja me olime kõik enam-vähem nõus, et kolmandik neist on võib-olla mõttetud ja neid pole vaja, aga kaks kolmandikku on siiski olulised. Kuhu kohta see projekt on jäänud?

Andres Anvelt

Aitäh! See projekt on ikkagi veel teatud analüüside staadiumis, aga juba liikumas teie poole. Praegu ootab see viimast kooskõlastust advokatuurilt ja ma loodan, et paari nädala jooksul on see valmis allkirjastamiseks ja Vabariigi Valitsusele saatmiseks. Meie nimetame seda Justiitsministeeriumis põhiõiguste ja -vabaduste paketi ning see puudutab läbiotsimise ja vahistamise korda. Ette rutates selgitan, nagu ma ütlesin ka oma ettekande viimases lauses, et õigusselguse hind on aeg ja vahendid. Ka selle seaduse elluviimiseks vajalikud summad on päris kopsakad, kuna me suurendame tunduvalt kulutusi, mis on seotud riigi õigusabi ja ka kohtunike tööga teatud

otsuste tegemisel, kuna see koormus läheb prokuratuurilt üle kohtutele.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud minister! Tänavu 1. oktoobril andis härra president armu kahele inimesele, kes olid pandud trellide taha uimastite levitamise eest. Seoses sellega on mul teile küsimus. Kas see tähendab, et riigi õiguspoliitika valitsev suund on pehmeneda nende karistusi, kes tegelevad uimastiäriaga?

Andres Anvelt

Minu asi ei ole kommenteerida presidendi otsust. President on põhiseaduslik institutsioon ja ta on otsuse tegemises vaba. Mingit õiguspoliitika suunda narkokuritegevuse sanktsioonide pehendamisele ma aga ei näe. Minu meelest on need karistused meil lähiriikidega võrreldes viimastel aastatel küllaltki karmid olnud. Pigem on küsimus selles, kas see on kuidagi kaasa aidanud narkosurmade arvu vähenemisele. Kahjuks mitte nii suurel määral, kui oleks vaja. Elu on näidanud, et narkosurmade arvu vähendamisele saab kaasa aidata nende madalama taseme narkodiilerite püüdmisega, kes tänaval seda surma levitavad. Aga mingisugust õiguspoliitilist nihet ma selles osas justiitsministrina lähiajal ei näe.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Mänd!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud minister! Te pühendasite suure osa oma ettekandest õigusloomeprotsessi tugevdamise ja parandamise teemale. Üks õigusloome headest tavadest on kahtlemata see, et Riigikogule laekuvad eelnõud koos rakendussätetega. Möödunud nädalal palju kõmu tekitanud kooseluseadusel olid rakendussätted esialgu olemas, pärast need kadusid kuhugi. Kas te peate seda ka heaks tavaks või mitte?

Andres Anvelt

Hakkame sellest pihta, et eelmisel nädalal vastuvõetud kooseluseadus on Riigikogu algatatud seadus. Jah, ma möönan, et Justiitsmi-

nisteerium on palve korral alati aidanud Riigikogul tema algatatud seaduseelnõusid, ütleme, töökorda seada. Iseenesest see, et rakendusakt ei ole nn põhi-seaduse eelnõuga koos – ma räägin siin põhi-seadusest, mitte kokku kirjutatult põhiseadusest –, ei ole mingi hea tava rikkumine, seda on ennegi olnud. Võtame kas või sellesama korrakaitseaduse, mille üks säte tekitas probleeme. Aga jah, iseenesest rakendusaktide väljatöötamine peale seaduse jõustumist mingisuguses pikemas ajalisel perspektiivis pole kuigi erandlik. Me teame, et kooseluseadus jõustub 1. jaanuaril 2016 ja selle erinevate rakenduste kaalumise peabki saama üheks järgmise aasta rutiinseks tööülesandeks. Valdkonda reguleeriv seadus ise on ju vastu võetud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Korb!

Mihhail Korb

Aitäh, proua eesistuja! Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab üksikvanemaid, kes on sunnitud oma lapsi kasvatama üksinda. Nagu teada, meil on hästi toimiv elatise väljamõistmise kohtusüsteem, aga hiljem inimesed puutuvad kokku päris suurte probleemidega selle raha kättesaamisel. Minu küsimus on selline: kas te leiate, et raha kättesaamise regulatsioon on piisav või arvate, et selles valdkonnas tuleb midagi muuta?

Andres Anvelt

Selles valdkonnas midagi juba muudetakse. Ma isegi pakun, et järgmine nädal saadab Justiitsministeerium kooskõlastusringile seaduseelnõu, mis on mõeldud elatisevõlgnike mõjutamiseks, et nad täidaksid kohustusi oma laste ees. Ma olen seda ka enne öelnud, et me võime ükskõik kui palju lapsetoetust suurendada – see on vajalik meede –, aga lapsed, kes ei saa mõlemalt vanemalt isegi mitte kohustuslikku hoolitsust, peavad suures osas ikkagi elama kas vaesuses või vaesuspiiril. Seetõttu on meil praegu kooskõlastamiseks ettevalmistamisel seaduseelnõu, millega soovitakse piirata oma kohustusi ignoreerivate lapsevanemate õigusi. Seda alates praegu arutlusel olevast sõiduki juhtimise õigusest kuni teatud litsentsideni kalanduse ja jahinduse vallas. Ja kui lapsevanem ei näita oma sissetulekut ja laseb

kellelgi teisel enda asemel oma rahalisi kohustusi täita, siis on eesmärk ikkagi välja käia lahendus, kuidas nendelegi lastele saaks elatusraha makstud. See on terve suur pakett, mis peaks lähiajal valitsusse ja ka Riigikokku jõudma. Loodan, et me arutame seda õiguskomisjonis elavalt.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Varasematel aastatel jõudis Riigikokku kohtute seaduse eelnõu, mille sisu oli kohtute alluvuspõhimõtete muutmise. Kuigi kaugemale sellest pole jõudnud. Milline on praegu Justiitsministeeriumi seisukoht selles osas, lähtuvalt õiguspoliitika arengusuundadest? Kas on midagi sellist veel oodata Riigikogusse?

Andres Anvelt

Ma arvan, et kohtute seadus on väga oluline teema. Sellest on räägitud juba aastaid, aga Riigikogus eeldaks selle menetlus pikemat ajaperspektiivi kui kolm või neli kuud. Minu kui justiitsministri jaoks on oluline see, et kohtud jõuaksid omavahel kokkuleppele, milline mudel nendele kõige paremini sobib. Kohtute haldamise nõukoda on seda aeg-ajalt arutanud. Vahepeal on vee peal olnud ettepanek anda kõik kohtuastmed Riigikohtu alluvusse, mis on praegu päevakorralt maas. Ka Riigikohtu esimees ei ole selle tulihingeline pooldaja. Üldiselt arvan, et nagu teised riigi institutsioonid vajavad kohtudki aeg-ajalt teatud moderniseerimist. On ju tegu lausa põhi-seadusliku institutsiooniga. Ma olen kindel, et see diskussioon jätkub ka järgmises Riigikogu koosseisus. Need asjad ei toimu ülepeakaela ja kohtute puhul, kes peavad endas kandma teatud konservatiivsust, on see vägagi loomulik. Aga ma olen kindel, et see diskussioon jätkub.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister, kas teile ei tundu, et mõnes osas on seadused liiga leebed? See puudutab eriti neid suuri käibemaksupettusi, mille kohta kolleeg Aivar Sõder

küsis, ning pettusi ehitusäris. Ehitusfirmasid järjest luuakse, lastakse nad peagi pankrotti, jäetakse maksud maksmata ja paistab, et nad tulevad sellest päris puhtalt välja. Kas ei ole kaalutud sellistele eraisikutele kehtestada äri-keeldu?

Andres Anvelt

Meil on äri- või ettevõtluskeeld karistusseadustikus lisakaristusena täiesti olemas. See on kohtupraktika asi, kas seda määrata või mitte, ja ikkagi aeg-ajalt seda määratakse. Pigem on küsimus selles, kuidas kohaldada ärikeeldu, kui tegu pole Eesti oma ettevõttega. Näiteks Soomes ärikeeldu saanud inimene tuleb Eestisse ja alustab oma ettevõtlust just selle mõttega, et siin see võib-olla, nagu eesti keeles öeldakse, purki ajada. Selle takistamiseks on väga palju erinevaid Euroopa Liidu üleseid algatusi. Küllap iga uus skeem, mida majanduskuritegevuses kasutatakse, paneb riigid vastavalt reageerima. Võtame kõik needsamad käibemaksupettused eri sfäärides, näiteks aktsiisipettused – on möödunud mingi aeg ja riik on sellele adekvaatselt reageerinud. Aga tuleb arvestada sellega, et kurikaelad on oma mõtetegevuses ja rahvusvahelises haardes kahjuks vägagi edumeelsed, nad arendavad oma skeeme tihti peale kiiremini kui riik. See on kogu maailmas paratamatus. Usun aga, et samm-sammult neile järele liikudes ja vahel neile ka kanna peale astudes on riik viimaste aastate jooksul saamata jäänud tulu tunduvalt vähendada suutnud. Loodan, et lähiajal jõustuvad seadused parandavad olukorda veelgi. See on, nagu öeldakse, justkui lõppematu jutustus, aga sellest jutustusest tuleb osa võtta, vastasel juhul ei näe me seda lõppu kunagi.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu, justiitsminister Andres Anvelt! Me avame läbirääkimised. Esinevad fraktsioonide esindajad. Palun, Neeme Suur, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esindaja!

Neeme Suur

Lugupeetud proua juhataja! Head kolleegid! Kindlasti olete tänase arutelu aluseks oleva dokumendiga tutvunud. Lubage korraks pöörduda tagasi alguse juurde ja viidata Riigikogu otsusele – ma ei loe ette kogu teksti, piirdun

esimeste ja viimaste lausetega – "Õiguspoliitika arengusuundade aastani 2018" heakskiitmise kohta. Vastu on see võetud 23. veebruaril 2011. Otsuses on kirjas, et tulenevalt vajadusest tagada igäihe põhiseaduslikud õigused ja vabadused ning suurendada ühiskonna sidusust ja õigussüsteemi efektiivsust, otsustab Riigikogu, esiteks, teha Vabariigi Valitsusele ettepaneku teostada järjekindlalt eesmärgipäraselt õiguspoliitikat, lähtuvalt Riigikogus kõnealuse otsusega heaks kiidetavatest "Õiguspoliitika arengusuundadest aastani 2018", ja teiseks, teha Vabariigi Valitsusele ettepaneku esitada alates 2012. aastast Riigikogule hiljemalt iga aasta 1. novembriks ettekanne õiguspoliitika arengusuundade elluviimise kohta.

Sellest otsusest on möödas kolm ja pool aastat. Otsus käis otseselt Vabariigi Valitsuse tegevuse kohta õiguspoliitika teostamisel. Vasutav ministerium on Justiitsminister. Ettekande teeb igal aastal justiitsminister. Möödunud kolme ja poole aasta jooksul on Riigikogus menetletud kokku 613 seadusandlikku akti, nendest Vabariigi Valitsuse algatatuid 354 ehk 57% ning Riigikogu ja teiste poolt algatatuid 232 ehk 37%. Vastu on võetud 495 seadusandlikku akti, nendest 348 ehk 72% olid Vabariigi Valitsuse eelnõud. Tagasi on lükatud 118 algatust, millest vaid kuus olid Vabariigi Valitsuse eelnõud.

Hoolimata sellest, et seaduse väljatöötamise kavatsusi on alles olnud veidi rohkem kui kümmekond, menetletud seadusandlike akte aga sadu, näeme siiski, et Vabariigi Valitsusele tehtud ettepanekut on tõsiselt võetud. Suunis on antud ja seda on arvesse võetud. Statistika näitab aga samas, et mitte ainult Vabariigi Valitsus ei ole seotud õiguspoliitika kujundamisega. Riigikogust endast tuleb umbes neljandik õigusloomealgatusi. Õiguspoliitika põhimõtete järgimine on asjakohane ka Riigikogus endas tekkinud algatuste puhul. Asjakohane on ka silmas pidada Riigikogu juhatusel otsusega 2012. aastal kinnitatud juhiseid Riigikogus seaduseelnõu menetlemise hea praktika kujundamiseks. Siinkohal on asjakohane tõstatada küsimus, kas mingi osa põhimõtetest, mis soovituslikes dokumentides kirjas on, ei peaks seaduse osaks saama.

On veel mõned aspektid, millele tahan täna tähelepanu juhtida, need puudutavad just Riigikogu

gikogu enda tegevust. Mulle tundub, et viimaste kuudega on Riigikogu komisjonide töö olulisus avalikkusele väga hästi selgeks saanud. Seda tähtsamaks tuleb pidada ka komisjonide töö avatud korraldamist. Sotsiaaldemokraadid on mitmel korral menetlusse andnud eelnõu komisjonide töö avatuse suurendamise kohta. Ka praegu on asjaomane eelnõu 330 põhiseaduskomisjoni menetluses, samuti põhiseaduskomisjoni enda eelnõu 651. Loodan väga, et need algatused leiavad positiivse lahendi.

Teine aspekt puudutab kaasamist. Eriti just laiema kõlapinnaga eelnõude puhul on siht- ja sidusgruppide arvamuse ärakuulamine ning arvestamine väga oluline. See käib nii Riigikogus alguse saanud kui ka Vabariigi Valitsuse eelnõude kohta. Väga tähtis on ka muudatusettepanekute esitamine. Just muudatusettepanekute esitamisega saavad fraktsioonid ja Riigikogu üksikliikmed anda oma panuse eelnõu kvaliteedi tõstmise ja selle sisu kujundamisse. Otse juhtivkomisjonide esitatud, aga samuti fraktsioonide ja Riigikogu üksikliikmete tehtud ettepanekute kaudu saavad eelnõu kujundamisse sekkuda ka organisatsioonid ja isikud väljastpoolt Riigikogu. Võiksime kaaluda, kas seni tavapärasena käsitatav kümme päeva muudatusettepanekute esitamiseks on piisav aeg.

Palun lisaagea!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit juurde.

Neeme Suur

Isiklikult arvan, et võiksime kaaluda tavapärasena ka pikemat tähtaega muudatusettepanekute esitamiseks. Eelnõude jõustumistähtaeg sõltub paljuski eelnõuga seotud toimingute hulgast ja iseloomust. Kui rakenduslikke toiminguid on palju, siis on otstarbekohane ka tavapärasest pikem jõustumistähtaeg.

Riigikogu otsus "Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018" mõjutab oluliselt Eesti õigusloomet. Arenguruumi hea õigusloome tava rakendamisel on veel piisavalt nii Vabariigi Valitsusel kui ka Riigikogul endal. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Mihhail Korb Keskerakonna fraktsiooni esindajana!

Mihhail Korb

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Nagu on öeldud "Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018" seletuskirjas, on Eesti Vabariigi õiguspoliitika kontseptsioon ja õiguslik mõte alusdokumendiks meie põhiseadusele. Õigusloomes tuleb esmajoones lähendada põhiseaduse sätetest, mis tagavad üksikisiku õigused ja riigikorralduse. Nende täitmise hindamisel peame aga minema põhiseadusest kaugemale ning analüüsima õigusaktide kvaliteeti, lähtudes tehtud seadusmuudatustest.

Täna peatun lühidalt kolmel teemal, mis on valitsuserakondade poliitika elluviimisel esile kerkinud, seda just põhjusel, et need on saanud ühiskonna etteheidete osaliseks. Esiteks räägin korrakaitseaduse rakendamise, täpsemalt alkoholsete jookide tarbimise lubamisest avalikus ruumis, teiseks aga üksikvanematest, kellel on raskusi elatisraha kättesaamisega. Oma kõne lõpetan Riigikogus menetluses oleva seaduseelnõuga, mis peaks justkui likvideerima põhiseadusvastase olukorra, kuid nagu on kinnitanud advokatuur, pigem takistab inimestel oma põhiõigusi teostada.

Me räägime iga päev palju, et õigusloome kvaliteeti tuleb tõsta, et inimestel tekiks usaldus riigi vastu. Käesoleva aasta 1. juulil hakkas kehtima korrakaitseadus, mis muutis Eestis alkoholi tarbimise avalikus ruumis lubatavaks. Sellele poliitilisele otsusele tagasi mõeldes tekib paratamatult küsimus, kelle usaldust sooviti võita alkoholipoliitika liberaliseerimisega. Kas Eesti või Brüsseli? Rahvas ei ole seda kunagi soovinud, seda kinnitavad nii enne seadusmuudatust kui nüüd läbiviidud küsitlused. Sellest hoolimata selgitati toona avalikus ruumis napsitamise lubamist järgmiselt: laialt on levinud arusaam, et avalikus kohas alkoholi tarvitamine või koguni joores viibimine on keelatud. See olevat silmakirjalik ja täiesti kokkusobimatu õhtumaise tsivilisatsiooniga, kus mõõdukas alkoholi tarvitamine on sotsiaalselt adekvaatne tegevusviis. Keskerakond niisugust lähenemist ei poolda. Sellest tulenevalt andsime esimesel Riigikogu sügisistungil üle eelnõu, mis jälle ei luba avalikes kohtades alkoholi tarvitada. Tänu väga paljude inimeste koostööle mõistis lõpuks ka Vabariigi Valitsus, et Eesti ei tolereeri napsitamist bussipeatustes, tänavatel ja parkides. Kui tulla tagasi õigusloome kvaliteedi juurde, siis tegemist

on eheda näitega sellest, mis juhtub, kui poliitiliste otsuste langetamisel on välja jäetud inimfaktor.

Kõikidel meil on keegi tuttav või tuttava tuttav, kes kasvatab üksinda last või lapsi ning kelle elujärg sõltub ka sellest, kas teine vanem maksab lastele elatisraha. Eestis on hästi toimiv elatise väljamõistmise kohtusüsteem, mis on paraku vaid üks päikesekiir pilvede vahel, mitte päikesepaiste, mis peaks leevendama raskest seisus oleva lapsevanema olukorda. Tegemist on süsteemiga, mis ei kaitse üksikvanemat juhul, kui teine vanem maksmisest kõrvale hoiab. Valitsuserakonnad on senise õiguspoliitikaga loonud olukorra, kus kohtulahendi jõustamisega antakse üksikvanematele signaal, et jah, me aitame teid. Me mõistame välja elatise, kuid see, kuidas te selle kätte saate, on teie enda mure. Muidugi on võimalik kasutada kohtutäituri abi, kuid ikkagi võib inimene seista lahendamatu olukorra ees.

Proua juhataja, palun lisaiega!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit lisaiega.

Mihhail Korb

Mida teha siis, kui on küll jõustunud elatise nõue, kuid inimesel, kes on kohustatud seda maksma, lihtsalt ei ole raha? Praegu on võimuerakondade poliitiline otsus, et kui lapsevanem ei maksa elatist, on seda kohustatud tegema tema vanemad. Keskerakond leiab, et see on väga vale lahendus olukorras, kus me teame, et vanemate inimeste sissetulek ei ole piisav isegi selleks, et osta endale ravimeid. Mõned ei saa endale isegi sooja tuba lubada.

Lõpetan oma kõne süüteomenetlust puudutava eelnõu käsitlemisega. Eile saatis advokaatuur kõikidele Riigikogu liikmetele kirja, kus juhtis tähelepanu tõsiasjale, et riik tahab inimesed ilma jätta neile põhiseadusega ettenähtud õigusest nõuda kahju hüvitamist juhul, kui riik on neile süüteomenetluses kahju tekitanud. Selles kirjas on öeldud, et süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse eelnõu eesmärk pidi ja peaks olema ülalkirjeldatud ning seni reguleerimata puudujääkide kõrvaldamine, võimaldades isikutel nõuda riigi tekitatud kahju hüvitamist. Menetluses olev eelnõu, mida Riigikogu vastu võtma asub, aga,

vastupidi, pigem välistab kahju väljamõistmise või vähemalt oluliselt piirab seda võimalust.

Kallid kolleegid seaduseelnõu väljatöötajad! Kas te olete küsinud, kuidas teie valijad sellesse suhtuvad, kui te võtate inimestelt ära õiguse nõuda riigi tekitatud kahju hüvitamist? Minu valijad seda ei mõista. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin Reformierakonna fraktsiooni nimel!

Igor Gräzin

Palun kaheksa minutit!

Aseesimees Laine Randjärv

Kaheksa minutit.

Igor Gräzin

Austatud proua esimees! Lugupeetud kolleegid ja härra minister! Kolleeg Neeme Suur esitas väga hea statistika seaduste ja selle kohta, kust eelnõud tulnud on. Siin pole midagi korrata. Üldiselt meil on praegu 398 seadust, 324 neist on muudetud, mis on tegelikult väikse riigi kohta ja meie haldusvõimekuse juures täiesti piisav arv. Samas eksisteerib oht, et seadusloome maht võib Eestis mingil hetkel hakata taas kasvama, sellepärast et igal uuel Riigikogul on soov midagi ära teha, küsimata, kas seda on vaja.

Niisiis küsimus nr 1: milleks seadusi tehakse ja kus kohas neid vaja on? Vastus nr 1 on see, et väga sageli vajab seadusi Vabariigi Valitsus, kes oma töös leiab kusagil olevat augu, kes tahab midagi ära teha ja tahab teada saada, kas ta tohib seda teha või mitte. Ja juhul, kui võib teha, on tal vaja seadusandlike juhiseid. Teiseks võivad õiguskomisjon ja üldse kõik komisjonid oma valijatelt saada signaali, et kusagil on mingisugune lünk ja midagi tuleb selle lünga täitmiseks teha.

Rääkides strateegilistest valikutest, mida tuleks arendada, siis ma nimetaksin kolm väga olulist valdkonda, kus meie seadusandluses veel üht-teist puudu on. Esiteks pole minu arvates vaatamata meie võidukatele raportitele ettevõtlusega asjad kaugeltki mitte korras. Teiseks, konkurentsiprobleemid. Seda me näeme praegu seoses praamiühenduse konkursi korraldamisega. Ja kolmandaks, riiklike ettevõtete juriidiline staatus ja regulatsioon – jälle

näiteks praamid, aga ka Eesti Energia. Eesti Energia pole süüdi selles, mida ta teeb. Ta vaeseke, sh ka Sandor Liive, peab lihtsalt tegutsema seaduse järgi, millest ei ole võimalik aru saada. Üks oluline ajend seaduste tekkeks on ka see, et kohus vajab abi. Ta võib tõesti vajada abi mõningates kriitilistes situatsioonides, mis on seotud põhiseadusega. Ülejäänu osas, vastupidi, peaksime jätma kohtule võimaluse kujundada välja kaasusepõhine Eesti õigussüsteem. Kohus on selles mõttes juriidiliselt kahtlemata demokraatlikum institutsioon kui Riigikogu.

Seadused lähtuvad ka huvigruppidest. Huvigruppidega on meil see probleem, et meil puudub üks väga oluline seadus, nimelt seadus lobeerimise ja lobiõiguse, st selle kohta, kuidas teatud grupid, sh survegrupid ja huvigrupid, täiesti seaduslikult ja ajakirjanduse sildistamist kartmata rahvasaadiku juurde pääsevad. Ma tahan rõhutada, et lobigrupp esindab valijaid. Ja see, et valijad lobigrupi näol ei pääse neid või nende vaateid esindava rahvasaadiku juurde, ja et seda soovi aetakse segi korrupsiooni ja ei tea millega, on ebanormaalne. On ju igasuguseid üksikseadustega seotud huvigruppe, olgu need minu pärast puidutootjad, geoloogid, looduskaitstjad, roosikasvatavad või kalamehed, kellel ei pruugi üleriigilist esindusorganisatsiooni olla.

Muide, seoses alkoholi tarbimist puudutava seadusega tahan öelda, et mulle on jäänud mulje, et vaatamata Mihhail Stalnuhhini seisukohale eestlased üldiselt siiski joovad. Ja huvitav on see, et alkoholi tarbijaid, kes peaksid olema küllaltki representatiivne grupp, asjastomastesse dispuutidesse kaasatud ei ole. Toon näiteks sellise elementaarse küsimuse, milleks on kehtestatud piirang, et öösel ei tohi alkoholi müüa, seda tohib müüa kümnest kümneni. Täiesti jabur otsast lõpuni! Ja joodikute käest pole selle kohta üldse küsitud. Samas nad moodustavad kindlasti üle kahe kolmandiku kõigest valijatest ja tänu ka nendele on see riik suuresti üles ehitatud.

Nimetaksin terve rea teemasid, millega meil tuleks tegelda ja mida ka justiitsminister võiks oma tööplaani tehes arvestada. Esimene asi on, et tõenäoliselt aina tehnikaseerivas, üha keerulisemaks minevas maailmas me vajame ühtset kodifitseerivat akti, mis puudutab kogu IT-valdkonda. Seda enam, et meie oma ini-

mene, st Eesti inimene hakkab eeloleval ajal selle valdkonna eest vastutama kogu Euroopa Liidus.

Küsimus number 2: mida teha Euroopa Liidu aluslepingutega? Meie räägime siin 300 seadusest, ent otseselt Euroopa Liidu aluslepingutel rajaneva seadustiku maht on üle 90 000 lehekülje.

Ja viimane asi, millele ma tahan eriti tähelepanu juhtida, on see, et me vastutame kaudselt kõik, kogu Riigikogu, selle tragöödia eest, mis on aset leidnud Eesti Vabariigi prokuratuuris. Seal lokkab ebakompetentsus ja seadusetus, mis tahes järelevalve prokuratuuri tegevuse üle puudub ning selline olukord on ka meie süü. Nüüd on küsimus, kas me kehtestame mingisuguse Riigikogu-poolse järelevalve prokuratuuri tegevuse üle või meil tuleb seista silmitsi sellega, et praegune hull olukord läheb veel hullemaks. See on see valikukoht, kus meil tuleks probleemidele näkku vaadata.

Ja lõpetuseks. Hea seadusloome, millest härra minister nii palju rääkis, tähendab seda, et me siin majas peame heast seadusloome tavast kinni. Juhin siinkohal tähelepanu sellele, et kas te tahate seda või mitte, aga tunnistagem, et väga paljude seaduseelnõude puhul me tõepoolest käitume kummitemplina. Kooseluseadus on suurepärase näide. Teise ja kolmanda lugemise vahele jäi 21 tundi ja presidendil kulus selle seaduse läbilugemiseks aega neli minutit. Ma ei saa seda nimetada heaks seadusloomeks ja ma arvan, et me peame sellele mõtlema, eriti olukorras, kus head seadusloome tava ignoreeritakse Kadriorus endas. Siia kõrvale võime lisada ESM-i heakskiitmise, milleks oponentidele anti mõtlemisaega 50 minutit.

Selle taustal rääkida, et meil on kümme päeva parandusettepanekuteks ja et võib-olla tuleks seda pikendada – selle peale ma ütlen: "Neeme, ära tee nalja!" Teeme kuidagi niimoodi, et vähemalt 24 tundi jääks selleks aega! Või siis alternatiivne ettepanek: likvideerida erinevus teise ja kolmanda lugemise vahel kui lihtsalt rahvasaadikute mõnitamine. Mingit sisulist tööd selle aja jooksul ju ei toimu. Ja kui jutt juba kodukorrale läks, siis veel üks asi. Me oleme seda alati rääkinud, aga see tuleb üks kord aastas ikka jälle jutuks, ja nimelt siis, kui silmad kipuvad kinni vajuma. Kas ei tuleks kodukorras reegleid nii muuta, et obstruk-

sioon seaduseelnõu, eeskätt siis eelarveseaduse eelnõu menetlemise ajal oleks võimatu või vähemalt keerulisem?

Need olid lihtsalt mõningad mõtted. Kui meil ei oleks nii head ministrit, kes esitas nii hea ettekande, siis need mõtted oleksid jäänud tulemata. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marko Pomerants Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel!

Marko Pomerants

Tere päevast, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Head kolleegid! Kogusin oma mõtteid ettekannet kuulates ning kolleegide küsimusi ja ministri vastuseid jälgides. Seetõttu ei ole minu praegune ettekanne nii ilus laulu vulisev oja, millena minu kolleegide sõnavõttud paistsid. Miks üldse selline ettekanne, selle tegi meile Neeme kenasti selgeks. Kui jääda ministri ettekande juurde üldises plaanis, siis selle puhul on uudisekännist kuidagi raske ületada, aga kindlasti Justiitsministeerium ja Riigikogu mõlemad pressiteate teevad. Üldises plaanis on kõik kenasti, ärkamiskohad tulevadki selle peale, kui minnakse konkreetsete seaduste või eelnõude juurde.

Tänane kandev teema on hea õigusloome tava ning hästi palju on siin ette heidetud või kuidagi märkusena mainitud, et kooseluseaduse puhul on rikutud hea õigusloome tava. Head kolleegid, ma ütlen teile, et ei ole põhjust neid kahte asja koos käsitleda, kuna neil ei ole tõesti midagi ühist. Kooseluseadus tehti omas rütmis ja hea õigusloome tava oli sel ajal kusagil teises kohas.

Mõjude analüüs on ka kindlasti oluline märksõna. Aga ma julgen väita, et seletuskirja võib igasuguseid erinevaid mõjusid kokku kirjutada. Justiitsminister rääkis täna sellest, kuidas tema särav eelnõu on õiguskomisjoni jõudnud. See käsitleb krediidi kulukuse määra kiiralaenude puhul ja eile me seda arutasime. Võin öelda, et ega selles osas mingisugust väga selget arusaama ei ole, kui paljusid inimesi see krediidi kulukuse määrale lae panemine tegelikult mõjutama hakkab. Sellele, kellele on see raha vajalik, kes neid laenuandjate ressursse tarbib, on see määr ükskõik mis lae puhul ikka liiga kõrge ja siin ei aita mingisugune mõjude analüüs. Inimesed on ikka oma laenu-

dega hädas. Aga võib-olla hoitakse nüüd mõned inimesed nendest laenuvõtmistest eemal, abiks on seegi.

Nüüd korrakaitseadusest ja sellest alkoholi tarvitamise sätestest. Julgen öelda, et kolleeg Mihhail Korb oli siin silmakirjalik, kui ta rääkis, kuidas Keskerakond teeb meeleteitlike katseid olukorda tagasi pöörata. Sellesama korrakaitseaduse hääletuse ajal ei olnud siin saalis ühegi erakonna esindajaid, kes oleks selle eelnõu vastu hääletanud. Ja mina ütlen, et mõju, mis selle seaduspügala rakendamisel ilmnes, on mõnes mõttes ka positiivne, kui sellele halvale pildile üldse säärasest vaatenurgast saab läheneda. Paljud inimesed said teada, et Eestis ongi hulk joodikuid. Enne seda polnud nagu õiget ettekujutust, eks ole.

Kindlasti me saime teada ka seda, et oluline on seegi, millal üks või teine seadus jõustub. Ma arvan, et 1. jaanuaril jõustumise korral – see ei ole mitte kriitika, vaid mõtlemiskoht – oluks olukord teine. 1. juuli kandis kõik uudistekanalid pasundasid võimalusest soe ilm ära kasutada ja hakata väljas napsu viskama. Jaanuarikuus poleks see üleskutse üldse mitte nii ägedalt kõlanud. Kindlasti me hakkame siin arutama, kuidas võiks seadust korrigeerida, aga ma ütlen, et joodikud jäävad Eesti riiki nii või teisiti ja nad pole meile võõrad inimesed. Nad on kellegi õed, vennad, klassivennad, pojad, isad. Ja nüüd on mõttekoht, mis siis tegelikult selle asjaga peale hakata.

Palun lisaäga!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit lisaks.

Marko Pomerants

Kindlasti me saime tänu korrakaitseadusele targemaks ka selles osas, et Eesti inimesed ei ole valmis kasutama kõiki vabadusi, mida neile pakutakse. Siit ka küsimus, kas liberaalsel poliitikal on Eestis kohta. Sotsid on meil olnud tuntud paketimeistrid. Mäletame ju demokraatiapaketti, kuhu kuuluvad seaduseelnõud sotsiaaldemokraadid meie ette tõid. Nendes küll väga palju uskumata soovitan ministril võtta kätte esmaabipakett – mõtlen seda siiralt –, saada terveks ja anda ministeeriumis oma inimestele vunki juurde, et see tee hea õigusloome tava poole ei oleks valitsuse puhul midagi eraldiseisvat. Kui jumal andis justiits-

ministri ameti, siis tuleb hoida kätt pulsil ka kõikidel ideedel, mida koalitsiooni- või muidu mõttekaaslased on genereerinud. Aitüma! Seadusi tehakse Eestis ka peale tänast päeva!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas soovite kasutada repliigiõigust või on teil protseduuriline küsimus?

Mihhail Stalnuhhin

Mul on vastulause. Palun väga vabandust, aga mul võttis kümme minutit, et aru saada, et kolleeg Gräzin ajas lihtsalt perekonnanimed segi, kui mulle äsja ühe arvamuse suhu pani. Stenogrammi huvides täpsustan: Gräzin nimetas Stalnuhhinit, aga tegemist oli hoopis Korbiga. Gräzin pole vist veel harjunud sellega, et saalis istuvad kaks Mihhaili.

Aseesimees Laine Randjärv

Täname selle täpsustuse eest! Võtame selle arvesse. Nüüd on läbirääkimised lõppenud, sulgen need. Ka selle päevakorrapunkti arutelu on lõppenud. Täname ministrit ja kõiki teisi osalejaid!

2. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (342 OE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme tänase teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 342 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli Riigikogu liikme Mihhail Stalnuhhini!

Mihhail Stalnuhhin

Austatud proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! 1991. aasta 1. septembril võeti Eesti Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmeks. Taotluses kinnitati koostööd teiste riikidega selle ülemaailmse rahvusvahelise organisatsiooni eesmärkide poole püüdlemisel vastavalt ÜRO põhikirjale ja põhimõtetele, mis on fikseeritud 1970. aastal ÜRO Peaassamblee istungil vastu võetud riikidevahelisi sõbralikke suhteid ja koostööd käsitlevas rahvusvahelise õiguse printsiipide deklaratsioonis.

Nüüd lähemalt eelnõu juurde. 5.–23. augustini 2002. aastal toimus ÜRO rassilise diskri-

mineerimise likvideerimise komitee 61. istung, kus arutati liikmesriikide aruandeid, mis olid esitatud, kuna seda nõudis ÜRO rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, täpsemalt selle artikkel 9. Rassilise diskrimineerimise likvideerimise komitee istungi lõppmärkustes anti Eesti valitsusele soovitus liituda mitme ÜRO inimõigusliku normatiivaktiga, sh 1960. aastal vastu võetud UNESCO haridusliku diskrimineerimise vastase konventsiooniga. Soovituse üks põhjus oli ebapiisav diskrimineerimise vähendamine Eesti haridussüsteemis.

Muud juttu te saate lugeda seletuskirjast. Mina lisan sellele, et Eesti Keskerakonna fraktsiooni kui algataja ettepanek on eeltoodust tulenevalt ning võttes arvesse ÜRO soovitusi alustada selle konventsiooniga ühinemise protsessi, et tagada diskrimineerimisest vaba Eesti hariduspoliitika. Pean veel lisama, et see on üks neid juhtumeid, kus n-ö tavaline valija on pööranud seadusandja tähelepanu sellele, et mitu väga tähtsat ÜRO ja UNESCO konventsiooni pole Eestis ratifitseeritud. See on üks esimesi, millega ühinemisele me palume tänasel istungil Riigikogu toetust. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Mihhail Stalnuhhin!

Aseesimees Laine Randjärv

Kaasettekandeks palun kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Hea eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Riigikogu põhiseaduskomisjon on Keskerakonna fraktsiooni ettepanekut arutanud neljal korral: esimene kord 11. märtsil 2013, siis mullu 19. märtsil ning tänavu 22. aprillil ja 7. oktoobril. 2013. aastal kontsentreerusid arutelud peamiselt küsimusele, kas konventsiooniga ühinemine on põhjendatud. Leiti, et põhimõtteliselt võiks selle konventsiooniga ühineda, aga kuna seda poldud eesti keelde tõlgitud, siis mõneks ajaks teema soikus. Nüüdseks on haridusministeeriumi initsiatiivil tõlge ja konventsiooni õiguslik analüüs valmis, seega on tehtud kõik vajalikud ettevalmistused, et asuda seda ettepanekut sisuliselt arutama. Varasematel

aruteludel on nenditud, et 1960. aastal vastu võetud haridusalase diskrimineerimise vastane kontseptsioon oli oma loomult n-ö postkoloniaalne dokument, mis pidas silmas eelkõige rassilist diskrimineerimist. Seda pitselit see konventsioon ka kannab. Selle konventsiooniga ühinemine on üsna selgelt näidanud, et viimastel aastatel on paljude seni liitumata riikide, sh ka suurte riikide, näiteks Ameerika Ühendriikide ühinemine olnud sporaadiline. Sisulist aktuaalsust sel konventsioonil enamiku arenenud riikide jaoks enam ei ole.

Oluline on siinkohal Haridus- ja Teadusministeeriumi seisukoht. 7. oktoobril osales meie istungil haridusministeeriumi esindajana jurist Indrek Kilk, kes sõnas, et Haridus- ja Teadusministeeriumi juhtkond on otsustanud 30. septembril toetada selle haridusalase diskrimineerimise vastase konventsiooniga ühinemist ning et see otsus tugineb kolmele põhilisele argumendile. Üks on see, et Eesti on UNESCO liige juba 1991. aastast ja mitmesuguste UNESCO konventsioonidega ühinemine kuulub liikmeksoleku juurde. Lisaks sellele on, nii nagu ka kolleeg Mihhail Stalnuhhin väitis, Eestilt küsitud, miks Eesti ei ole selle konventsiooniga liitunud. Kolmanda argumendina tõi Haridus- ja Teadusministeeriumi jurist välja seisukoha, et nad on analüüsinud seda konventsiooni ning Eesti õigusakte ja praktikat ning võib öelda, et kõik konventsioonist tulenevad regulatsioonid on Eesti õigusaktidesse juba sisse kirjutatud. Nii et sisuliselt selle dokumendi vastuvõtmine ei sunni meid oma õigusakte muutma.

Põhiseaduskomisjonis arutati samuti, et kui Haridus- ja Teadusministeerium ning valitsus tervikuna on valmis selle eelnõu ka omaalgatuslikult käiku andma, siis milleks veel Riigikogu-poolne tähelepanu juhtimine. Selles küsimuses läksid komisjoni liikmete arvamused lahku, aga õhkkond jäi rahumeelseks, nõnda et peeti võimalikuks edasi minna nii valitsuse initsiatiivil kui ka Riigikogu asjaomase otsuse eelnõu abil. Nagu juba nimetatud, väärib vastamist küsimus, miks selle menetlemine on nii kaua aega võtnud. Teatavasti pole eelnõu esitatud isegi mitte 2013. aastal, vaid juba 2012. aasta detsembris. Põhiline põhjus on, et Haridus- ja Teadusministeerium tegeles konventsiooni õigusliku analüüsi ja tõlkimisega. Välisministeeriumil meile teadaolevalt samuti

vastuväiteid konventsiooniga liitumiseks ei ole.

Eelnevast tulenevalt otsustas põhiseaduskomisjon oma 7. oktoobri istungil, et teeme ettepaneku võtta eelnõu täiskogu istungi päevakorda (see otsus oli konsensuslik), viia läbi eelnõu lõpphääletus (selle poolt oli 5 komisjoni liiget, vastu 4 ja erapooletuid 1) ja määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Jaak Aaviksoo. Täna kuulamast!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Jaak Aaviksoo! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Austatud proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Tahan peale eelkõnelejat veel kord üle korrata: haridusministeerium on selle poolt, et too konventsioon oleks ratifitseeritud. Mingeid vastuväiteid ministeeriumil ei ole ning see on üsna loogiline ja absoluutselt normaalne. Teine asi on, millal oleks omal initsiatiivil sellega tegelema hakatud. Arvan, et kuna ei olnud isegi eestikeelset teksti, siis tõenäoliselt oleks see võinud rahuneda veel oma 10–20 aastat, ilma et keegi oleks sellele mõelnud. Nii et praegu pole küsimus niipalju selles konkreetse konventsioonis, kuivõrd hoopis ühes teises asjas. Nagu hommikune kohaloleku kontroll näitas, meid peaks siin saalis ja mujal Riigikogu hoones olema kõvasti üle 51 inimese. Arvestades, et diskussiooni ei olnud ja vastuväiteid ka ei olnud, pole tõenäoline, et keegi hääletab vastu. Küsimus on ainult selles, kas see otsuse eelnõu saab 51 poolthäält. See tähendab, et täiesti loogilise ja tolerantse otsuse puhul, millele ühtki vastuargumenti ei ole, hakkab mängima küsimus, kas me oleme tolerantid ainult selle konventsiooni üle otsustades või ka erakonnapoliitikas. Teiste sõnadega selgub peagi, kas opositsiooni pakutud eelnõu saab kõige positiivsema stsenaariumi puhul vähemalt needsamad 51 poolthäält. Ootame huviga, lootes, lugupeetud kolleegid, siiski teie toetust. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas on veel kõnesoove? Kõnesoove rohkem ei ole, sulgen läbirääkimised.

Muudatusettepanekuid eelnõu kohta ei laekunud. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 342 lõpphääletus. Me valmistume lõpphääletuseks. Kuna otsus nõuab vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu hääldenamust, siis viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 37 Riigikogu liiget, puudub 64. See informatsioon ei takista meil panna seda eelnõu hääletusele.

Head kolleegid, panen lõpphääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 342. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 28 Riigikogu liiget, vastu 3, erapooletuid oli 3. Eelnõu ei leidnud toetust ja langeb menetlusest välja. (Tabel 17.)

3. Süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse eelnõu (635 SE) teine lugemine

Asesimees Laine Randjärv

Me asume tänase kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on põhiseaduskomisjoni algatatud süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse eelnõu 635 teine lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Rein Langi!

Rein Lang

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Kõigepealt veidikene meenutuseks. Selle eelnõu on välja töötanud Justiitsministeeriumi ja Riigikohtu ametnikud ning tuleneb see lõputust vaidlusest riigi vastutuse üle ehk riigi varalise vastutuse üle, juhul kui riik või riigiorganid tekitavad eraisikutele või nende ühendustele kahju. Põhiseaduskomisjon algatas selle eelnõu s.a 27. märtsil. Esimene lugemine toimus 3. juunil ja muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 10. juuni. Selleks tähtjaks ei laekunud muudatusettepanekuid Riigikogu liikmetelt, küll aga esitasid eelnõu kohta oma arvamuse Riigiprokuratuur, Eesti Advokaatur, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit. Oma arvamuse esitas ka Vabariigi Valitsus.

Põhiseaduskomisjon arutas eelnõu teise lugemise ettevalmistamist oma kahel istungil, 15. ja 23. septembril. 15. septembri istungil osalesid kõigi eespool nimetatud institutsioonide

esindajad ja ka eelnõu koostajad. Komisjon kuulas ära kõigi arvamused ja otsustas arutelu jätkata. 23. septembril osalesid komisjoni istungil lisaks Riigikogu liikmetele ka Justiitsministeeriumi ametnikud. Kõigi nende arutelude ja arvamuste põhjal on eelnõu muutmiseks tehtud kümme ettepanekut.

Nüüd peetud diskussioonidest natukene lähemalt. Alustan komisjoni 15. septembri istungist, kuhu olid kutsutud kõigi nende institutsioonide esindajad, kes esitasid kirjalikult oma ettepanekud eelnõu kohta. Võtame siis institutsioonide kaupa. Riigiprokuratuuri esindas Dilaila Nahkur-Tammiksaar, kelle positsioonid kajastusid ka prokuratuuri kirjalikus arvamuses. Esiteks, eelnõu § 7, mis puudutab ka mittevaralise kahju hüvitamist. Prokuratuuri harras soov oli võrdsustada kohtuniku ja menetleja vastutus ning sätestada seaduse tasemel, et menetleja vastutab ainult sellisel juhul, kui ta on toime pannud kuriteo. Seega kõik muud menetlejad peaksid olema võrdsustatud kohtunikega. Samas möönis proua Tammiksaar, et muidugi võib regulatsiooni kirja panna ka selliselt, et mittevaralise kahju hüvitamist on võimalik nõuda ainult põhiõiguste rängete riivete korral.

Teine prokuratuuri positsioon oli selline, et kaalutaks mittevaralise kahju hüvitamise puhul selle kahju hüvitamise piiri kehtestamist, kuna see teema tekitab ulatuslikke vaidlusi. Kolmandaks valmistas prokuratuurile muret asjaolu, et eelnõu jõustumine tooks kaasa suure hulga paralleelvaidlusi lisaks käimasolevatele kriminaalmenetlustele, kuna eelnõu § 7 alusel saab kahjunõude esitada juba kriminaalmenetluse ajal, ilma et lõplik lahend oleks tehtud. Neljandaks juhtis prokuratuur tähelepanu eelnõu § 5 lõikele 5, mis sätestab, et kahju hüvitamist võib nõuda ka sel juhul, kui vara jäetakse konfiskeerimata. Prokuratuuri esindaja tuletas meelde, et vara jätab kohus konfiskeerimata ka juhul, kui selle arvel rahuldatakse kannatanu tsiviilhagi. Ja viiendaks viitas prokuratuur sellele, et eelnõu § 16 lõike 1 ja § 17 lõike 2 alusel tuleb kõikvõimalikud kaebused saata n-õ järgmisse instantsi ja seda ka olukorras, kus kaebus jäetakse tähtjaks läbi vaatamata. See tähendab, et kui prokuratuur kaebust tähtjaks läbi ei vaata, siis hakkab seda lahendama järgmine instants. Seda pidas prokuratuur ebamõistlikuks. Kui prokuratuuri

esindajale esitati veel täpsustavaid küsimusi, siis Dilaila Nahkur-Tammiksaar vastas väga selgelt, et prokuratuuri seisukoht on, et menetleja peaks vastutama pigem ainult ranga hooletuse või tahtluse korral, mitte igasuguse süülise käitumise korral.

Seejärel sai võimaluse oma positsioone selgitada Eesti Advokatuur, keda esindas vandeadvokaat Leon Glikman. Advokatuuri positsioon on, et kuna põhiseaduse § 25 on sõnastatud ilma igasuguse seadusereservatsioonita põhiõigusena, siis vähimigi alus riigi vastutuse piiramiseks tegelikult puudub. Samuti leidis Leon Glikman, et süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamist peaks menetlema halduskohus, mitte üldkohus. Tema arvates ei ole mõistetav, miks peaks sellega tegema kriminaalkohus, kui kogu muu riigi vastutuse teema allub halduskohtule. Samuti sedastas advokatuuri esindaja, et kriminaalkohtutes on mentaliteet Eestis üldse pisut teistsugune kui halduskohtutes ning kuna vaid 0,4% kohtualustest mõistetakse Eestis õigeks, siis on kaheldav, kuidas hakkaks toimuma kahju hüvitamise menetlus.

Tiina Üksvärav, kes esindas Eesti Linnade Liitu ja Eesti Maaomavalitsuste Liitu, teatas komisjonile, et omavalitsusliidud jäävad oma seisukoha juurde, et kui riik paneb nende peale mingisuguseid kohustusi, siis tuleb ka raha nende kohustuste täitmiseks riigieelarvest eraldada. Selles kontekstis oli nende seisukoht pisut kummaline – kui ametiisik tekitab väärtemenetluses kellelegi kahju, siis peaks selle kinni maksma hoopiski riik. Komisjonis oli pikem arutelu sel teemal, kas on tagatud omavalitsuste autonoomia ja nende põhiseaduslik õigus saada hüvitist riigi poolt nendele pandud kohustuste täitmise eest. Aga selle probleemi lahendas komisjon enda jaoks lihtsalt, nentides, et teema pole eelnõuga seotud.

Selgitusi jagas komisjoni istungil ka Illimar Pärnamägi ministeeriumist, kes on üks eelnõu autoreid. Ilmnes väga selge erinevus arusaam riigi vastutusest süüteomenetluses prokuratuuri ja advokatuuri vahel. Komisjoni liikmed kuulasid need seisukohad ära ja otsustasid arutelu jätkata.

Teist korda kogunes komisjon eelnõu arutamata 23. septembril. Selleks ajaks oli jõutud nii kaugele, et olid sõnastatud konkreetset muudatusettepanekud. Osa nendest on õigus- tehnilised ja ma ei hakka nendel pikemalt pea-

tuma. Aga komisjon arutas ka oma olemuselt väga sisulist küsimust ehk kas menetleja poolt kahju tekitamise, tema toimingutega kahju tekitamise korral peab vastutus kaasnema igal juhul, kui tegemist on süülise käitumisega, või üksnes tahtluse või ranga hooletuse korral. Kas n-ö tavalise hooletuse puhul peaks menetleja vastutusest vabanema? Viimast seisukohta esindas prokuratuur. Kuulanud ära ka Illimar Pärnamäe selgitused, jäi komisjon arvamusele, et mingisugust erandit ei tehta. Igasuguse süülise käitumise korral kaasneb menetleja vastutus ja kohustus tekitatud kahju hüvitada.

Veel kord arutati teemat, kas kõnealused asjad peaksid alluma halduskohtule või üldkohtule. Põhiseaduskomisjoni enamus jäi seisukohale, mis on identne eelnõu koostajate omaga: need küsimused tuleks lahendada üldkohtus. Mina esindan vastupidist, advokatuuri omaga sama seisukohta, et neid võiks arutada halduskohus. Samas väljendasin komisjoni istungil ka arvamust, et võib nii ja võib naa, kuna me siiski eeldame, et mõlemad kohtud, nii halduskohtud kui ka üldkohtud, tegutsevad Eestis seaduse alusel ja lähtudes õigluse printsiibist.

Oli ka arvamusi, et mittevaralise kahju hüvitamine tuleks üldse sellest eelnõust välja jätta ja et menetlejate tekitatud mittevaraline kahju peaks olema käsitletav üksnes tsiviilhagi korras. Komisjon jäi siiski konsensuslikult arvamusele, et ka mittevaraline kahju, sh au ja hea nime teotamine, peab olema hüvitatav ja menetletav koos kõikide muude kahju hüvitamise taotlustega.

Käsitleti veel üks kord ka paralleelmenetlusi. Arvamused jagunesid mitmesse lehte. Ühed arvasid, et paralleelmenetlusi tuleks üldse üritada vältida, et kahju hüvitamist tuleks menetleda alles pärast seda, kui kriminaalasjas või väärtemenetluses on lõplik kohtulahend tehtud. Aga peale jäi siiski seisukoht, et teatud juhtudel on paralleelmenetluste lubamine mõistlik, kuna pole mõtet ära oodata, millal lõpevad pikad kohtuvaidlused, mis käivad läbi kolme instantsi. Näiteks võib tuua juhtumi, kui tõepoolest ebaseadusliku läbiotsimise käigus on kellegi kolmanda isiku televiisor puruks löödud. Nii et jäädi seisukohale, et paralleelmenetlused on võimalikud. Sellisena see eelnõu teisele lugemisele parlamendi saali ka läks.

Mida siis veel? Muud ei midagi, muudatusettepanekute tabel on teile ette antud. Kõik muudatusettepanekud on põhiseaduskomisjoni sõnastatud. Kõik ettepanekud on komisjon teinud konsensusel ja komisjon palub suurt saali kõiki muudatusettepanekuid toetada. Menetluslikult otsustati 23. septembril teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu istungi päevakorda 14. oktoobriks ehk tänaseks. See ettepanek tehti konsensusel ja üksmeelselt tehti ka ettepanek eelnõu teine lugemine täna lõpetada.

Selguse huvides veel üks asi. Eile saabus kiri Eesti Advokatuurilt, kus advokatuur juhib veel kord tähelepanu asjaolule, et Eesti põhiseadus ei anna ühtegi seadusereservatsiooni kehtestada mingeid piirmäärasid kahju hüvitamisele, sh süüteomenetluses. Sellisena ta vaidlustab seaduseelnõu 635 vastavuse põhiseadusele. Ma soovin, et Riigikogu stenogrammi jääks märge selle kohta, et meie arutatavas eelnõus, täpsemalt selle §-s 9 on lõige 2, on must valgel kirjas, et "menetleja võib käesolevas peatükis sätestatud hüvitise suurust muuta, kui see hüvitis ei ole õiglane, arvestades üksikjuhtumi olulisi asjaolusid ja põhjendatud huve." Mida see peatükk ja teised paragrahvid ütleavad? Need annavad tegelikult kahju hüvitamise, kahju arvutamise meetoodika, aga see säte võimaldab üksikjuhtumi puhul sellest meetoodikast mööda vaadata ning lähtudes õigluse printsiibist nii kohtunikel kui menetlejatel endal otsustada teistmoodi, kui nendes parag-

rahvides kehtestatud valemite kirjas on. Sellega peaks advokatuuri kartus olema maha võetud. Ma täna rääkisin Justiitsministeeriumi esindajaga, kes minu loogikat täiesti jagas, ja seepärast ei näe ma enam põhjust viivitada selle eelnõuga edasilikumisel. Teen ettepaneku toetada neid muudatusettepanekuid ja lõpetada täna eelnõu teine lugemine. Suur tänu!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur aitäh! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Vaatame läbi muudatusettepanekud. Eelnõu kohta on juhtivkomisjonilt laekunud kümme muudatusettepanekut, mida nad on arvestanud. Muudatusettepanekud nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ja muudatusettepanek nr 10. Muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 635 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud.

Meie tänane päevakord on otsa saanud. Soovin kõikidele kaunist päeva jätku! Kohtumiseni homme!

Istungi lõpp kell 11.55.

Istungi kestus 1 tund ja 55 minutit.

Juhataja

Laine Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 15. oktoober 2014

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Maksureform
2. Valitsuse poliitika
3. Piimasektori tugipakett
4. Merenduspoliitika arengukava rakendusplaani täitmine
5. Olukord riigis

Istungi rakendamine

1. Riigikogu liikme Innar Mäesalu ametivanne

Istungi rakendamine

2. Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (697 SE) kolmas lugemine

3. Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (710 SE) teine lugemine

4. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu (689 SE) teine lugemine

5. Isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (699 SE) teine lugemine

6. Kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (721 SE) esimene lugemine

7. Kunstiteoste tellimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (735 SE) esimene lugemine

8. Õppetootuste ja õppelaenu seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (728 SE) esimene lugemine

9. Sotsiaalmaksuseaduse ja ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (729 SE) esimene lugemine

10. Ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning nende liikmesriikide ja teiselt poolt Ukraina vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (714 SE) esimene lugemine

11. Ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Gruusia vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (705 SE) esimene lugemine

12. Ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Moldova Vabariigi vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (706 SE) esimene lugemine

13. Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (726 SE) esimene lugemine

14. Riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (727 SE) esimene lugemine

15. 1981. aasta protokolliga muudetud EUROCONTROL-i lennuliikluse ohutuse alast koostööd käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ning marsruudi navigatsioonitasusid käsitleva mitmepoolse kokkuleppega ühinemise seaduse eelnõu (739 SE) esimene lugemine

16. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (718 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame infotundi. Kõigepealt teeme kohaloleku kontrolli. Palun!

Kohalolijaks registreerus 34 Riigikogu liiget, puudub 67. Infotunnis osalevad kaitseminister Sven Mikser peaministri ülesannetes, majandus- ja taristuminister Urve Palo ning põllumajandusminister Ivari Padar. Eile andis oma soovist küsimust esitada teada kuus Riigikogu liiget. Arvestades seda, võib saalist iga teema kohta lisaküsimusi esitada kaks inimest.

1. Maksureform

Esimees Eiki Nestor

Esimene küsija on Kadri Simson. Küsimus on Sven Mikserile, kaitseministrile peaministri ülesannetes. Palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud Sven Mikser! Viimastel kuudel on nii Keskerakond kui ka IRL rääkinud maksureformi vajadusest Eestis. Kui vaadata sotsiaaldemokraatide programmi viimasteks Riigikogu valimisteks, siis ka sealt leiab selgeid viiteid maksumuudatuste vajadusele. Kuidas on valitsuses olles muutunud teie erakonna seisukohad maksureformi vajaduse kohta? Milliseid konkreetseid maksumuudatusi tuleks järgmisel valitsusel teie arusaama kohaselt Eestis teha?

Sven Mikser

Aitäh, austatud küsija! Ma saan muidugi rääkida ainult ühe koalitsiooni osapoole nimel, sest sotsiaaldemokraatide arusaam sellest, milliseid maksumuudatusi tuleks Eestis teha, erineb ilmselt märkimisväärselt meie koalitsioonipartneri Reformierakonna omast. Teie küsimusele, kas ja mil viisil on valitsuses olek muutnud sotsiaaldemokraatide arusaama maksupoliitika alustest ja maksureformidest, vastan, et see ei ole seda muutnud. Maksustamisel on mitu eesmärki. Üheks eesmärgiks kahtlemata on saada riigile maksutulust ja täita riigieelarve tulupoolt, aga lisaks sellele peab maksustamine mõjutama meid ressursse mõistlikult ja säästlikult kasutama ning loodusvarasid väärima. Kindlasti on teatud maksuliikide puhul oluline mõjutada inimeste tarbimisharjumusi, et kaitsta inimeste tervist, aga samuti lähtuda ressursside otstarbeka kasutamise põhimõttest. Loomulikult on sotsiaaldemokraatidele oluline ka õigluse põhimõte, see, et võetaks arvesse igäihe võimet makse maksta. Sotsiaaldemokraatide arusaama kohaselt peab Eesti liikuma senisest progressiivsema maksustamise suunas. Progressiivne maksustamine puudutab väga erinevaid maksuliike, kindlasti mitte üksnes tulumaksu, aga ka seda.

Esimees Eiki Nestor

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud Sven Mikser! Eelmiste Riigikogu valimiste valimisprogrammis olid sotsiaaldemokraatidel maksupeatükis mitmed konkreetsete lubadused, näiteks toiduainete käibemaksu vähendamine, astmeline tulumaks, nii et kõrgem maksuaste hakkaks kehtima alates 1000-eurosest palgast, ja ka klassikalise ettevõtte tulumaksu taastamine. Kas need maksupõhimõtted on teie erakonna valimisplatvormis ka aastal 2015?

Sven Mikser

Aitäh! Taas kord ei ole küsimus ametis oleva valitsuse poliitika kohta. Aga sotsiaaldemokraadid on ametis oma 2015. aasta valimisprogrammi põhimõtete ehk valitsemisprogrammi koostamisega aastateks 2015–2019. Maksupoliitika peatükk on selles kindlasti olulisel kohal. Nagu öeldud, me oleme seda meelt, et maksustamine peab olema praegusest progressiivsem. Kindlasti on põhjust öelda ei pikka aega Eesti ühiskonnas valitsenud tabule, et me maksureformide vajadusest ei räägi, maksustamine peab nüüd ja igavesti olema selline, nagu see praegu on. Ka president on mitte ammu öelnud, et see, mis meid siia tõi, enam edasi ei vii. Me paneme kindlasti täiesti avatud vaatega lauale erinevad maksuliigid. Me teame, et Eestis on teatud maksuliigid Euroopa mõistes juba võrdlemisi kõrged. Me maksustame näiteks tööjõudu üsna kõrgelt. Samas teame, et sotsiaalmaks on seotud eelarve konkreetsete kuluridadega, kus kulutuste vajadus on väga suur, need eelarveread on väga suure surve all. Kindlasti tasub avatud silmadega vaadata kapitalimaksude, varamaksude suunas. Aga loomulikult on väga oluline pidada kinni põhimõttest, et arvestada tuleb ka inimeste võimet makse maksta. Ei saa koormata neid, kes on toimetuleku mõttes niigi väga keerulises situatsioonis.

Esimees Eiki Nestor

Austatud küsijad! Mulle isiklikult võib see debatt tunduda ju väga meeldiv, aga ma olen siiski sunnitud meelde tuletama, et tegemist ei ole mitte ühe erakonna, vaid Vabariigi Valitsuse infotunniga. Palun teid küsimuse esitamisel silmas pidada, kust see piir läheb! Kadri Simson, teine küsimus, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Ma usun, et nii nagu praegune peaminister tunneb täpselt piire ja kõneleb oma erakonna nimel, suudab seda teha ka koalitsiooni väiksema partneri, sotsiaaldemokraatide esimees. 2015. aasta Riigikogu valimiseni on jäänud alla viie kuu. Mina näen praegu ainult ühte võimalikku koalitsiooni, kes võiks tõepoolest ellu viia sellise maksureformi, millest te kõnelesite. Kas sotsiaaldemokraatide eesmärk on pärast 2015. aasta valimisi olla osa koalitsioonist, mis võimaldaks Eestis kehtestada euroopaliku astmelise tulumaksu ning taastada klassikalise ettevõtte tulumaksu?

Sven Mikser

Aitäh! See on suurepärane küsimus ja sellele on väga lihtne vastata. Sotsiaaldemokraadid mitte ainult ei soovi olla osa sellest koalitsioonist, kes Eesti maksusüsteemi õiglasemaks muudab, vaid sotsiaaldemokraadid soovivad suisa sellise koalitsiooni moodustaja olla. Kui teie küsimusega peeti varjatult silmas seda, kas sotsiaaldemokraadid on valmis seda koalitsiooni moodustama Keskerakonnaga, siis mina ütlen, et täna ei ole kindlasti põhjust uksi sulgeda. Meil on olnud väga konstruktiivne valitsuskoostöö senise koalitsioonipartneriga. See koalitsioon moodustati suhteliselt lühikest aega enne korralisi valimisi, ta pani endale ette väga-väga konkreetse tegevusprogrammi ja suudab selle olulises osas kindlasti edukalt ka ellu viia. Koostöökogemus on hea asi. Programmiline ja maailmavaateline lähedus on koalitsiooni moodustamisel samuti väga oluline. Mul oleks olnud kindlasti palju lihtsam pidada koalitsioonikõnelusi erakonnaga, mille nimel kõneleks proua Simson, kui võib-olla mõne teise potentsiaalse partneriga. Aga isikute küsimus on ainult osa sellest võrrandist, mis puudutab koalitsiooniläbirääkimisi. Maailmavaateline ja programmiline lähedus on tähtis, aga ma usun, et sotsiaaldemokraatidel on pärast järgmisi korralisi Riigikogu valimisi piisavalt tugev positsioon, et viia läbi olulised sotsiaaldemokraatlikud reformid, sh maksureformid, kes iganes siis ka on meie partner moodustatavas koalitsioonis.

Esimees Eiki Nestor

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud esineja! Maksureform on praegu Eestis loomulikult tähtis ja vajalik, seda pole ammu tehtud. Aga edukat maksureformi saab teha vaid siis, kui on piisavalt vahendeid, mida ümber jagada. Siit minu küsimus praeguse valitsuskoalitsiooni kohta. Mulle tundub, et teie peamiseks mureks või eesmärgiks maksureformi kõrval peaks olema hoopis see, et Eesti suudaks toota rohkem SKT-d, et meil oleksid suuremad summad, mida saaks ümber jagada ja kasutada. Mulle tundub, et Eesti läheb praegu selles suunas, et ta ei suuda ennast varsti ülal pidada, sest Eesti, kui piltlikult öelda, teenib liiga vähe raha, et maksude abil eri elanikkonnagruppe toetada ja riiki juhtida. Kas teil on mingi programm, kuidas hakata Eesti riigi sissetulekuid suurendama? Sellest räägitakse väga vähe.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Aeg on täis.

Sven Mikser

Aitäh! See küsimus läks kindlasti kaugele maksureformist. Maksureform tegeleb eelarve tulupoolega ehk korjab kokku ressursse, et riigil oleks võimalik teha kulutusi, võtta sotsiaalpoliitilisi, hariduspoliitilisi või muid meetmeid või pidada ülal riigikaitset ja sisejulgeolekusektorit. Ma juba loetlesin põhilised printsiibid, millest maksustamine peaks lähtuma. Lisaks eelarvetulude saamisele on oluline ressursse säästlikult ja mõistlikult kasutada ja vääridada, samuti suunata inimeste tarbimisharjumusi ning säästa nende tervist. Peale selle, et tulu saaks võimalikult lihtsalt ja arusaadavalt kokku koguda, peab arvestama inimeste õiglustundega ja nende võimega makse maksta. Mis puudutab tulupoliitikat, siis loomulikult on sotsiaaldemokraatidel olemas väga selge ja konkreetne programm. Selle fookus langeb ühte sellega, mida töandjad oma eelses manifestis väljendasid. Meil on nendega ühine arusaam, et kõige olulisem sisend mis tahes majandustegevuses on inimvara. Riik saab suunata oma majandust suurema lisandväärtuse ja tootlikkuse poole, kui ta investeerib mõistlikult inimvarasse, kasutades selleks hariduspoliitikat ja tööturumeetmeid, mis aitavad inimestel kutseoskust parandada, tööturul edeneda või tööturule naasta, juhul kui nad on

töö juba kaotanud. Nii et ka siin on meil olemas väga selge ja täiesti elluviidav visioon.

Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud esimees! Austatud minister! Tulenevalt esimehe märkusest on minu küsimus konkreetselt valitsuse kohta. Valitsuse tegevusprogrammis on üks punkt, mis ütleb, et valitsus analüüsib võimalusi rakendada töhustamist meetmeid kasumi varjatud väljavõtmiseks. Kas valitsus on siin välja tulemas mingisuguse initsiatiivi või analüüsiga või ootate mingit initsiatiivi Riigikogult? Igal juhul ei ole teie erakonnakaaslaste juhitud rahanduskomisjon minu teada seda küsimust seni arutanud.

Sven Mikser

Aitäh! Teie tähelepanek on ilmselt õige. Põhjuseks, miks minu erakonnakaaslaste juhitud rahanduskomisjon ei ole sellekohast algust seni veel arutanud, on asjaolu, et teie erakonnakaaslaste juhitud Rahandusministeerium ei ole oma töödega veel sealmaal, et esitada Riigikogule menetlemiseks selliseid seadusalgatusi. Aga ütleme niiviisi, et sellel valitsusel on kuni valimisteni jäänud tööaega peaaegu viis kuud ja ma olen kindel, et see osa meie koalitsioonileppesse kirjutatud tööplaanist, mis on veel ellu viimata, saab nende kuude jooksul ellu viidud. Kindlasti on see vajalik algatus, mis ka koalitsioonileppesse kirja sai. Kõik koalitsioonileppes printsiipidena sõnastatud eesmärgid tuleb ellu viia reaalsete meetmetega. Seadusloome võtab mõnikord kauem aega, kui esialgu kavandatud, aga ma olen optimistlik, et nii nagu teised olulised asjad, mis koalitsioonileppes kirjas on, nii saab ka see selle Riigikogu tööperioodi lõppemise ajaks tehtud.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Valitsuse poliitika

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsimus on majandus- ja taristu-minister Urve Palole. Küsib Riigikogu liige Toomas Tõniste. Palun!

Toomas Tõniste

Austatud minister, kõigepealt minu õnnitlused parvlaevasaaga eduka vahefiniši puhul! Aga küsimus puudutab madalapalgaliste probleemi. Tööd tegevad inimesed peaksid saama oma palgast ära elada. Eestis on teadaolevalt 300 000 palgasaaajat, kelle kuusissetulek jääb alla 800 euro. IRL on käinud välja madalapalgaliste maksureformi idee, mille järgi need, kelle palk on kuni 500 eurot, ei peaks maksma tulumaksu ja teiste väikese palgaga inimeste tulumaksuvaba miinimum suureneks. Võrreldes astmelise tulumaksuga ei võta meie reform kelleltki midagi ära ja kindlasti ...

Esimees Eiki Nestor

Küsimus, palun! Aeg!

Toomas Tõniste

Milline on majandusministri seisukoht meie idee suhtes?

Urve Palo

Aitäh, hea küsija! Aitäh ka heade sõnade eest! Mina omakorda tunnustan IRL-i selle eest, et te olete hakanud muretsema inimeste pärast, kes vähem teenivad. See on üllatav, et pool aastat opositsioonis olemist nii hästi mõjub. Kui te kümme aastat võimul olite, siis me sellisest murest ei kuulnud. Aga inimesed õpivad ja elu muutub. Mis puudutab 500 euro suuruse palga muutmist justkui esimeseks astmeks, mille puhul üldse tulumaksu ei peaks maksma, siis tegu on põhimõtteliselt tõesti astmelise tulumaksu kehtestamisega. Ennist Kadri Simson uuris, kas sotsiaaldemokraadid oleksid valmis koos Keskerakonnaga ellu viima maksureformi, mis kätkeb astmelist tulumaksu. Mina näen, et võimalikke koalitsioonipartnereid on juurde tulemas, sest ka IRL pooldab astmelist tulumaksu. Mina isiklikult olen ka seda meelt, et Eestis on suureks probleemiks töö käivate inimeste vaesus. See, et inimene käib tööl, aga samal ajal ei saa oma palgaga hakkama, on Eesti riigile väga suur häbiplakk ja juba praegu, rääkimata edaspidisest, ka põhiline majandusarengu takistus. Aga teie asemel oleksin ma natuke ettevaatlik selle lubaduse väljütlemisel, sest see kõlab natuke sedamoodi nagu eelmine kord lubatud "Kodukulud alla!". Kõlas hästi, aga kahjuks ei olnud see teostatav ja kodukulud hoopis tõusid. Ka

siin tuleb arvestada, kust tulevad need vahendid, mida selle maksumuudatuse kehtestamine nõuab. Aga me saame sellest veel edasi rääkida.

Esimees Eiki Nestor

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Pool teie valitsemisajast on läbi, viis kuud on möödas ja viis kuud on jäänud. Koalitsioonilepingus oli põlevkivienergeetika osasse kirjutatud, et tulevad struktuursed muudatused või te näete neid ette. Kui kaugele selle viie kuuga jõutud on ja mis järgmise viie kuuga püütakse veel ära teha?

Urve Palo

Aitäh, hea küsija! Teema peaks olema natuke täpsemini sõnastatud, et saaks sellele täpset vastust rihtida. Aga mis puudutab põlevkivisektorit, siis siin on juhtrollis Keskkonnaministeerium. Ma tean, et keskkonnaministril on plaanis aasta lõpuks valmis saada arengukava. Ootan ka ise huviga sellealaseid diskussioone. Hetkel ei oska täpsemalt kommenteerida.

Esimees Eiki Nestor

Toomas Tõniste, palun!

Toomas Tõniste

Aitäh! Erinevalt sotsiaaldemokraatidest IRL mitte ainult ei muretse, vaid astub ka reaalseid samme, et olukorda lahendada. Madalapalgaliste maksureformi idee pakub konkreetset lahendust ja selle on väga paljud spetsialistid heaks kiitnud, öeldakse, et see on õige suund. Kindlasti on IRL-il olemas ka allikad selle reformi katteks. Aga seda loosungit ei tasu siia külge panna, nagu oleks tegemist astmelise tulumaksuga. Ka praegune tulumaksuvaba miinimumi süsteem on tegelikult astmeline tulumaks ja kes tahab, võib seda nii nimetada. Minu küsimus on aga sisuline. Mis siis sellel IRL-i ettepanekul viga on?

Urve Palo

Suur aitäh! Kuna vastamise aeg on nii lühike, siis jäi mu vastus pooleli, aga ma lootsingi, et te küsite veel. Veel kord ütlen, et ma tunnustan teid selle idee eest ja mõtlen sellega

kaasa. Aga mis on selle idee kitsaskohad? Ma toon välja kolm probleemi. Kõigepealt, see võtab riigieelarvest eri hinnangutel 140 miljonit kuni 250 miljonit eurot. See on väga suur raha. Seetõttu tahaksin kohe kuulda, milliseid makse te tõstate, et neid vahendeid eelarvesse tagasi saada. Teine probleem on, et nendel inimestel, kes teenivad 500 eurot või rohkem, maksukoormus tegelikult tõuseb. Neil, kes teenivad 600 eurot või 700 eurot, tõuseb see seetõttu, et ei ole enam tulumaksuvaba miinimumi, nende puhul seda ei rakendata, ma olen nii aru saanud. Kolmandaks leian, et 500 eurot on väga väike sissetulek. Kas Eesti riik peaks justkui arvama, et kui inimene teenib 500 eurot, siis ei pea ta makse maksma ja see ongi kogu riigi abi? Me peaksime püüdma sinna poole, et palk oleks palju kõrgem kui 500 eurot. Minu arvates on mõistlikum plaan sotsiaaldemokraatide idee, et riik asub tööandjate ja -võtjatega alampalga teemal aktiivselt läbi rääkima ja aastaks 2019 võiks alampalk Eestis olla 800 eurot. Esiteks ei võta see riigilt ära hinnalisi eelarveressursse ja teiseks jätab see inimestele lõppkokkuvõttes hoopis rohkem raha kätte. Kui näiteks 2019. aastal oleks miinimumpalk 800 eurot, siis sellest palgana kätte saadaks 680 eurot. Suund peaks olema ikkagi selle poole, et palgad tõusevad, mitte et me jääme selle 500 euro lõksu.

Esimees Eiki Nestor

Toomas Tõniste.

Toomas Tõniste

Aitäh! Ma usun, et kõik erakonnad räägivad ühte keelt, et palgad peavad tõusma. Siin ei ole eestvedajad sotsiaaldemokraadid ega keegi teine. Kõik me töötame selle nimel, et palgad tõuseksid. Aga olukord on selline, et 200 000 inimest Eestis saavad alla 500-eurost palka. See, et nad peavad kolm aastat vaid leiba närima, ei ole kindlasti sotsiaaldemokraatide soov. Sellepärast ongi IRL käinud välja oma lahendused, milleks meil on olemas ka kate, kas või efektiivsem riigivalitsemine. Teine võimalus on mitte suurendada tulumaksuvaba miinimumi kümne euro kaupa aastas, millest inimene võidab kaks eurot kuus ja mis on omamoodi nagu raha külvamine lennukilt, vaid pigem tegelda nendega, kellel on probleem ja kes tahavad Eesti riigist ära minna, sest nad ei saa

oma töö eest piisavalt raha, et ära elada. Meie mure on see. Palun rääkige ikkagi, mis on sisuliselt meie ettepanekus valesti!

Urve Palo

Aitäh! Ma omast arust rääkisingi sellest, aga räägin siis veel korra. Ma toonitan, et mul on siiralt hea meel sellise diskussiooni üle. Ma mäletan väga hästi kolme aasta taguseid debatte, mis toimusid enne eelmisi valimisi teie erakonna peaministri kandidaadi Juhan Partsi-ga. Need olid avalikud debatid Delfis ja mujal. Juhan Parts ütles, et see, et inimesed Eestist lahkuvad, ei ole probleem, see on nende inimeste vaba tahe. Mina vaidlesin tuliselt vastu, et me peame sellega tegelema, see on tõsine probleem ja riik peab siin oma rolli nägema. Mul on tõesti hea meel, et kuus kuud opositsioonis olemist teile sellisel moel mõjunud on. Aga ma toonitan veel kord, et me ei tohi jääda 500 euro lõksu, vaid peame töötama selle nimel, et inimeste palgad tõuseksid ja palju kõrgemale kui 500 eurot. Minu arvates on riigil viimane aeg võtta aktiivne roll ja seista selle eest, et läbirääkimised tööandjate ja töövõtjate vahel lõpeksid sellega, et alampalk tõuseks võimalikult kiiresti. See 20% aastast on realselt tehtav, see jätab inimestele rohkem raha kätte ja samal ajal ei vähenda riigi ressursse eelarves. Ma olen veendunud, et kõik inimesed ükskõik mis tööd tehes tahavad ennast väarikalt tunda, nad tahavad tunda, et ka nemad on riigile olulised, ja anda maksudena oma panuse riigi toimimisse. Ka see on oluline aspekt. Nii et inimesel peab olema võimalik makse maksta ja riigi roll on see, et üldse ei tohiks maksta nii madalat miinimumpalka, et inimene, kes käib tööol, elab vaesuses. Me peame töötama selles suunas, et palgad tõuseksid.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Suur tänu, minister, vastuste eest! Ma tahtsin tähelepanu juhtida, et IRL ei kavanda üldse oma maksureformiga tulumaksuvaba miinimumi ärajätmist või vähendamist. Tahan rõhutada, et IRL-i maksureform ei ole selline nagu sotsiaaldemokraatide ja Keskerakonna pakutud maksureform,

mis maksustab rohkem kõrgemapalgalisi, vaid see jätab just nimelt praegu madalat palka saavatele inimestele oluliselt rohkem raha kätte. Tervitatav on loomulikult teie kavatsus palgataset tõsta. Küsimus on see, mille arvel teie kui majandusministri arvates oleks võimalik seda teha. Missugused oleksid siis teie toetusmeetmed, et just nimelt nendele 300 000 inimesele rohkem raha kätte jääks?

Urve Palo

Aitäh! Veel kord ütlen, et on oluline, et valitsus ei tegeleks ainult kulupoolega. Ei saa olla nii, et näiteks 500 eurot kuus on see palgatase, mille puhul inimesed maksu ei maksa, ja see ongi lahendus. Lahendus peaks olema tulupoole suurendamine, inimeste sissetulekute suurendamine, sedakaudu ka riigieelarve tulude suurendamine. Seda raha saaks omakorda panustada ühiskonda, alates inimeste haridustaseme tõstmisest ja lõpetades tervishoiukulude suurendamisega, rääkimata peretoetustest. Majandus algab üldse sellest, et lapsed sünnivad, nad saavad võimetekohase hariduse ja on terved. See on ressurss, kes majandust arendab ja üleval hoiab. Seda tõdesid eile ka tööandjad oma manifestis, mida mul oli tõesti hea meel lugeda. Nagu ütles meie erakonna esimees, see oleks suures osas justkui sotsiaaldemokraatide valimisprogrammist maha kirjutatud. Meie igal juhul toetame enamikku sellest, mida tööandjad räägivad. Kui rääkida sellest, kuidas tulupoolt suurendada, kuidas oleks võimalik jõuda näiteks 800 euro suuruse miinimumpalgani, siis ma väidan, et Eesti ühiskond ei ole nii nõrk, et see ei oleks meile jõukohane. Kui kõik teevad seda võrdselt ja järk-järgult, siis on see tehtav. Praegu põhjustab nii madalaid palku sageli konkurentsiolukord, mis lubab madalamat palka maksta. Põhjamaades on juba aastaid riik võtnud aktiivse rolli, kui sõlmitakse kokkuleppeid tööandjate ja -võtjate vahel, n-ö tulupoliitilisi kokkuleppeid. Riik pakub seal muu hulgas tööandjatele soodustusi, kui need alampalka tõstavad.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Piimasektori tugipakett

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsimus on põllumajandusminister Ivari Padarile. Küsimuse esitab Kalev Kotkas. Palun!

Kalev Kotkas

Täna, härra istungi juhataja! Austet põllumajandusminister! Esmaspäeval olid Luksemburgis koos Euroopa Liidu põllumajandus- ja kalandusministrid. Muu hulgas arutati seal piimandussektori tugipaketti. Millised olid selle nõupidamise tulemused Eestile?

Ivari Padar

Aitäh, lugupeetud küsija! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tõesti, esmaspäeval oli Luksemburgis Euroopa Liidu põllumajandus- ja kalandusministrite koosolek, kus põllumajanduse poole pealt olid üleval kaks meid puuduvat väga olulist probleemi. Üks teema oli seakatki ja teine teema oli olukord Euroopa Liidu turgudel pärast Venemaa kehtestatud impordipiiranguid. Mis puudutab seakatki seotud arutelu, siis me saime Euroopa Komisjonilt väga selge kinnituse, et kui ohud meie farmides peaksid realiseeruma ja meil tuleb hakata koduloomi hävitama, siis Euroopa Komisjon on nõus kompenseerima kuni 75% kuludest. Sellisel juhul maksab Eesti riik kõigepealt kinni kuni 100% kuludest ja pärast Euroopa Komisjon kompenseerib seda. See on päris oluline samm edasi. Kõik Euroopa Liidu riigid suhtuvad seakatki väga tõsiselt. Loodetakse, et me suudame selle Eesti, Läti, Leedu ja Poola territooriumil ära summutada ning see katki ei levi edasi. Teine teema oli piimandus. Me oleme kogu aeg rääkinud, et piimanduses tuleb lahendusi otsida kõigepealt Euroopa Liidu ühistest meetmetest. Meil oli väga pikk ja sisutihe arutelu selle üle, milline on olukord eelkõige Balti riikides ja Soomes.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud põllumajandusminister! Hea kuulda, et te ikka arutate. Lätlased näiteks tegutsevad, nad ei aruta, vaid toetavad sellel aastal põllumehi näiteks konkreetselt

lisaks veel 50 miljoni euroga. Keskerakonna fraktsioon on algatanud seaduseelnõu, mis lükkaks edasi tulumaksuprotsendi alandamise. Sellest vabaneks piisavalt raha, et põllumehed saaksid järgmisel aastal kätte oma 23 miljonit eurot, mis neile on lubatud, et nad saaksid natukenegi ausamates konkurentsitingimustes toimetada. Kas sotsiaaldemokraadid toetavad seda eelnõu?

Ivari Padar

Aitäh! Mul on rõõm kuulda, et te olete sellise ettepanekuga välja tulnud. Kuna otsustamise järg on nüüd Riigikogu liikmete käes, siis minul põllumajandusministrina on väga raske midagi lisada. Igal juhul ütlen, et *top-up*'i võimalus järgmise aasta riigieelarves oleks kindlasti väga põhjendatud.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kotkas, palun!

Kalev Kotkas

Täna, istungi juhataja! Austet põllumajandusminister! Tulen selle Luksemburgi teema juurde tagasi. Kas me saame täna rääkida juba konkreetsetest summadest, mille abil meie piimandussektori probleeme siluda saaks?

Ivari Padar

Ma räägin niimoodi. Meil oli tõesti väga tihe arutelu selle üle, milline olukord on Balti riikides ja Soomes. Arutelu alguses ei olnud ma eriti optimistlik, et me mingi murrangu saavutame, aga julgen öelda, et sellel esmaspäeval saime põhimõttelise poole pealt edasi astunud päris suure sammu, et piimanduse olukorda Balti riikides ja Soomes tuleb eraldi käsitleda. Ainult üks riik 28-st oli selle vastu. Mis puudutab konkreetseid summasid, siis selle juurde ei jõuta, ma usun, mitte varem kui novembris. Selles suhtes on väga tähtis tänane Euroopa Komisjoni otsus. Euroopa Komisjon arutab täna selle aasta eelarve jääke ja on väga tähtis, kuhu nende eelarvejääkide paigutamise vaidlusega jõutakse. Kõik liikmesriigid on teinud komisjoni volinikega väga tihedat koostööd, et eelarvejäägid suunataks eelkõige põllumajandusse. Täna õhtul on märksa rohkem teada, millistest summadest me saame üldises määras rääkida. Keeruliseks teeb asja see, et kogu protsess on jäänud komisjonide vahetu-

mise aega. Härra Ciolosel on praegu sisuliselt viimane töönädal ja novembrist alustab uus komisjon. Väga oluline on, et see teema oleks selgelt ka uue voliniku laual. Asjal on positiivne areng, aga lubada ei tohi siin midagi.

Esimees Eiki Nestor

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Rõõm kuulda, et Euroopas suhtutakse tõsiselt Aafrika seakatku ja võetakse selliseid meetmeid. Aga kui rääkida piimandussektorist, kas siis toetuspaketi küsijatel ja selle kokkupanijatel on meeles, et alles oli piimandussektori rentaablus 34%? Ma kuskilt lugesin seda. Kas te ka seda arvestate, kui seda toetuspaketti kokku panete?

Ivari Padar

Aitäh! Lugupeetud küsija, kui ma õigesti aru sain, siis te rääkisite piima hinna langusest 34%. Kui me räägime argumentidest ja sellest, et kolme Balti riiki ja Soomet vaadatakse selles kontekstis eraldi, siis argument nr 1 siin on piima hinna langus. Nii nagu on 28 liikmesriiki, nii on ka 28 muret. Kus on mure tsitruselistega, kus on mure köögiviljaga ja kus on mure sealihaga. Kõigi nende 28 liikmesriigi murede seas paistab Balti piimanduse olukord väga reljefsest välja. See ongi see alus, mille peale me oleme saanud oma positsioone rajada.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Merenduspoliitika arengukava rakendusplaani täitmine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine küsija peaks olema Margus Tsahkna, aga ma ei saa talle küsimise võimalust anda, sest teda lihtsalt ei ole siin. Järgmine küsimus on niisiis majandus- ja taristuminister Urve Palole. Küsija on Kalev Kallo. Palun!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Eesti merenduspoliitika rakendusplaanis oli kirjas hulk väga tähtsaid toiminguid, mis tuli ära teha 30. juuniks. Nagu me

kuulsime vastusest arupärimisele, oli see rakendusplaan valitsuses kinnitatud, aga teie ministrina ainuisikuliselt pikendasite tähtaega 15. septembrini. Selleks ajaks oli komisjon oma ettepanekud teinud. Mis neist ettepanekutest on saanud ja millised on nende põhjal tehtud järgmised sammud? Täpselt kuu aega on möödas sellest ajast, kui see töörühm oma ettepanekud esitas.

Urve Palo

Aitäh, hea küsija! Töögrupp sai tõepoolest mõne kuu võrra ajapikendust. Nagu ma teie arupärimisele vastates ütlesin, oli põhjus selles, et kuna see töö on väga mahukas ja nõuab analüüsi, siis oli mõtet anda pigem natuke lisa-aega kui kiirustada. Täna võin öelda, et see analüüs, mis valmis, on tõesti väga põhjalik ja sisuline. Töö käib. Seal on väga põhimõttelised ettepanekud maksupoliitika muutmise kohta ja sotsiaalsete garantiide loomise kohta meremeestele selle abil, et maksupoliitika muutub, on võimalus taas konkurentsiosaleda ning ka 500-tonnised ja suuremad kaubalaevad võiksid Eesti lipu alla tagasi tulla. Praegu meil selliseid laevu ei ole. Ühe kuuga ei ole võimalik neid kompromisse saavutada. See on olnud väga laiapõhjaline töö. Ka selleks, et kõik see ellu rakendada, on vaja väga palju kaasamist ja kokkuleppeid. Neid kokkuleppeid ei saavutatud 20 aastaga ja samamoodi ei ole võimalik nendes ühe kuuga kokku leppida. Aga töö käib, me veename osapooli. Kaasatud on Rahandusministeerium ja Sotsiaalministeerium. Kõigil on oma roll täita, et sellest analüüsist tulenevad ettepanekud jõuaksid tegelikkusesse. Nagu ma ütlesin arupärimisele vastates, võiks kindlasti olla üks teema, mis on Riigikogu valimiste kontekstis oluline, see, kas analüüsist tulenevad ettepanekud uude koalitsioonileppesse jõuavad või mitte, need on ju suuremas osas rahaga seotud ettepanekud.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Need ettepanekud, mis seal analüüsis on, on väga põhjalikud ja ka rakendusplaanis on neid nimetatud. On selge, mida nad endast kujutavad, me kõik oleme seda kuulnud. "Töö

käib" on ka väga hea vastus. Aga küsimus oli konkreetsemate sammude kohta. Mina olen näiteks kuulnud informatsiooni, mis ei tarvitse tõele vastata, et minister ei ole jõudnud selle töögrupiga isegi kokku saada, rääkimata järgmiste sammude astumisest. Nii et palun konkreetset vastata, kas on tehtud mingi kirjalik ettepanek Rahandusministeeriumile, millele oodatakse vastust! Töö küll käib, aga töö käib kogu aeg, nii et tahaks kuulda mõnda konkreetset sammu.

Urve Palo

Suur aitäh teile küsimuse eest! Minul on plaanis töögrupiga kohtuda novembri alguses, sellest lähtudes me siis ka edasi liigume. Selge on, et teie kui selle teema hoolega jälgija ja selle eest seisja ootate muidugi väga kiireid lahendusi. Ma väidan, et kogu see töö, mis on tehtud kevadest septembri keskpaigani, on väga sisuline, kõik need analüüsid ja tulemid on sisulised. 20 aasta jooksul seda tööd ei tehtud. Ma kinnitan teile, et ma võtan seda sektorit väga tõsiselt. Aga ega kiirustamine ei muuda enam asja, pole oluline, kas üks nädal siia- või sinnapoole. Ma ütlen veel kord, et väga laiaulatuslikku kokkulepet on vaja ka selleks, et see rakendusplaani käiku läheks. Seda ei ole võimalik teha ühe koosoleku käigus. Mul on oma ajagraafik, kuidas me sellega edasi liigume. Ma arvan, et muretsemiseks teil kindlasti põhjust ei ole. Vastupidi, kui ei oleks tehtud analüüsi ja sealt pinnalt ettepanekuid, ei oleks võimalik edasi minna, aga nüüd on võimalik edasi liikuda. Ma soovitan ka Keskerakonnale, et kui te valimisprogrammi kokku panete, siis võiksite sealt nii mõnegi mõistliku ettepaneku oma programmi võtta, et koalitsiooniläbirääkimistel need siis laua peale tõsta. Ma loodan, et iga erakond süveneb sellesse, siis on lihtsam ka koalitsiooniläbirääkimisi pidada, kui sotsiaaldemokraadid partnerid laua taha kutsuvad.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallo, teine küsimus, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Keskerakond paneb kindlasti need ettepanekud oma programmi ja siis on võimalus sel teemal läbi rääkida. Aga ma sain ka ühe

konkreetse vastuse, et te soovite novembri algul kohtuda. Kuu aega on mööda läinud, aga asjale ei ole isegi korralikult otsa vaadatud, rääkimata järgmiste sammude astumisest. Ma tahan meelde tuletada, et selle rakendusplaani töötas välja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kusjuures see kinnitati valitsuses üks aasta ja neli kuud hiljem, kui nägi ette merenduspoliitika arengukava, kus oli öeldud, et seda tehakse kolme kuu jooksul. Kõik need asjad oli võimalik ministeeriumis läbi töötada. Mulle on arusaamatu, et iseenda seatud tähtsusega ei ole võimalik täita. Jääb mulje, et ministeeriumile on merenduspoliitika ikkagi mingi viienda järgu küsimus. Kas on või?

Urve Palo

Aitäh küsimuse eest! Sellega ma kuidagi nõustuda ei saa, et merenduspoliitika ei ole oluline ministeeriumile ega minule ministrina isiklikult. Sellisel juhul ei oleks ma andnud ka lisa-aega, et tehtaks tõsine analüüs. Ma väidan veel kord, et meil ei ole mõtet hakata jooksma, kui me ei tea, kuhu on vaja joosta. Me võime valesse kohta jõuda ning selleks palju aega ja raha kulutada. Ma ei pea seda mõistlikuks. Vahest on tark tegu rahulikult töö ette valmistada, järeldused teha, analüüsida ning alles siis teha otsused ja sellest tulenevalt tegevusplaani. Mina olen väga põhjalikult selle tööga tutvunud. Eks ministril ole oma tööjärg ees, sellest tulenevalt on mul töögrupiga võimalik kohtuda novembri alguses ja seda ma teen. Ma ütlesin, et ma olen pigem kiiresti tegutsenud ja ka süvenenud. Seega ei saa ma kindlasti teie süüdistustega nõustuda.

Esimees Eiki Nestor

Annely Akkermann, palun!

Annely Akkermann

Suur tänu, hea eesistuja! Lugupeetud minister! Seda rakendusdokumenti hakati välja töötama Juhan Partsi ministriks oleku ajal. Ma arvan, et oli kindlasti õige otsus anda mõni kuu pikendust, sest selles töörühmas käisid ju väga suured vaidlused juba enne. Põhiline on muidugi meremeeste maksustamine, mis vajab uut lähenemist Eesti maksusüsteemile. See, et Eestis ei ole enam kaubalaevu, näitab, et maksusüsteem, mis võib sobida mõnele teisele sektorile, merendusele sugugi ei sobi. Ma tean,

et te olete ka sisuliselt kursis meremeeste miksustamise küsimusega. Eesti riigi lipu all kaubalaevu praegu ei ole, mitu tuhat Eesti meremeest töötavad teiste riikide lippude all ning nendel ja nende perekondadel ei ole sotsiaalseid tagatiseid. Mis te sisuliselt arvate, kas merendus ja meremehed väärivad teistsugust maksulist kohtlemist?

Urve Palo

Aitäh! Jah, mina isiklikult arvan, et väärivad küll. Eesti on ainuke riik, kes ei ole kehtestanud meremeestele mingeid maksuerandeid, kui jätta EAS-i teatud lühiajalised eraldised kõrvale. Me oleme erilised selles mõttes, et me ei ole kehtestanud erandeid, me erineme sellega nii naaberriikidest kui ka kõigist teistest mereriikidest. Olukorras, kus Eesti registris ei ole ühtegi kaubalaeva, mille kogumahutavus oleks suurem kui 500 tonni, ei ole meil erandeid kehtestades midagi kaotada, meil on ainult võita. Iga laev, mis siia tuleb, toob esiteks tulu, aga teiseks saavad meremehed, kes sellel laeval Eesti lipu all töötavad, endale sotsiaalkindlustuskaitse. On suur murekoht, et 5000–6000 meremeest seilavad kaugete saareriikide lippude all ja neil puudub igasugune sotsiaalkaitse. Tõsi, Sotsiaalministeerium küll töötab selle nimel, et nende riikidega vastastikuseid kokkuleppeid sõlmida, aga nende n-ö sajusaartega on see väga keeruline. Iga laev, mis tuleb Eesti lipu alla, annab meie meremeestele sotsiaalsed garantiid. Me oleme pakkunud, et tulumaks võiks olla 0%, sotsiaalmaks 10% ja töötuskindlustuse määr 0%. Tõsi, selleks et garantiid olemas oleksid, peaks riik vahe kinni maksma. Nii meie lähinaabrite juures ja Põhjamaades tehakse, see tagab sotsiaalse kaitse. Ma olen välja arvutanud, et see vahe, mille riik kinni maksaks, on tegelikult väiksem kui tulu, mis saadakse sellest, et laev Eesti lipu all sõidab, rääkimata kasust, mis tekib inimeste sotsiaalsetest garantiidest.

Esimees Eiki Nestor

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Kolleeg Kalev Kallo rääkis konkreetsest. Tehakse tööd, aga kas ka mingid arvud on paika pandud? Mina küsin konkreetset: kas on pandud

näiteks kirja, et 2020. aastaks oleks meil 20 000 tonni või 100 000 tonni suuruse veeväljasurvega kaubalaevu, või on teil väljatöötamisel lihtsalt üldine programm? Kas seal on ka mingid konkreetsete arvude sees, näiteks aastad, laevade arv ja suurus, kogutonnaž jne?

Urve Palo

Aitäh! Jah, on küll. Ütlen enne veel seda, et ka minu soovitus töögrupile oli, et neid teemasid käsitletak avatult ja ettepanekud ei oleks ei ühelt ega teiselt poolt kuidagi poliitiliselt mõjutatud. Ma ütlesin, et need peaksid olema sellised ettepanekud, mille kohta see väga laiapõhjaline töögrupp tõesti arvab, et need võiksid aidata kaasa sellele, et me saame jälle rääkida Eesti lipu all sõitvatest suurtest kaubalaevadest. Minu meelest töö tulemus selline ongi. Kuna seal on väga põhjalikud ettepanekud, näiteks tehakse ettepanek maksupoliitikat muuta, siis see nõuab tõesti laialatuslikku kokkulepet koalitsiooni, aga ka üldse parlamendi tasemel, et need saaks ellu viia. Nüüd konkreetne vastus konkreetsele küsimusele. Vahenäitajaga on pandud paika selline eesmärk, et aastaks 2020 peaks Eesti lipu all olema vähemalt 35 üle 500-tonnist kaubalaeva. See on täidetav, kui me need meetmed ellu viime, isegi rohkem on võimalik teha.

Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Olukord riigis

Esimees Eiki Nestor

Kasutame nüüd võimalust. Järgmine küsimus on Sven Mikserile, kaitseministrile peaministri ülesannetes. Margus Tsahkna, palun!

Margus Tsahkna

Suur tänu, lugupeetud juhataja, et te võimaldasite mul selle küsimuse esitada! Lugupeetud kaitseminister peaministri ülesannetes! Minu küsimus on töövõimereformi kohta. See on kogu selle suve ja sügise kirgi kütnud. Kogu see sektor on korduvalt tulnud tänavale, et väljendada oma vastuseisu töövõimereformile. Eelmisel laupäeval toimus suuremates Eesti linnades sellel teemal suur meelevallus.

Probleem ei ole mitte selles, et töövõimereformi eesmärk oleks vale. Sellega on kõik nõus. Probleem on pigem selles, et eelduslikud seadusmuudatused on jäetud tegemata ja võimalused töövõimereformi tegemiseks kasutamata. Kas te peate võimalikuks, et töövõimereform võetakse rajalt maha, tehakse paus ja arutatakse see teema rahulikult puudega inimestega läbi, et nad seda reformi toetama hakkaksid?

Sven Mikser

Aitäh! Mul on ütlema hea meel, et te leidsite aega läbi astuda, muidu ma oleksin pidanud hakkama vastama Tõnis Paltsi küsimusele sotsiaaldemokraatia kohta. Aga töövõimereform on väga oluline ja põhimõtteline reform, mida on väga pikalt ette valmistatud. Kindlasti ei suuda ei mina ega teie väärida tõsiasja, et selle Riigikogu koosseisu tööaeg saab järgmise aasta veebruaris läbi. Mul on väga kahju, et eelmine valitsus ei suutnud kinni pidada oma tööplaani tähtaegadest. Kui need kaks reformieelnõu oleksid jõudnud siia saali kuid või koguni aasta jagu varem, siis kindlasti oleks parlamendil lihtsam vajalikke muudatusi teha. On tõsiasi, et väga paljud nende eelnõude sihtgruppi kuuluvad inimesed on mures suurte muudatuste pärast. See on mõistetav. Mõnel juhul on nad mures kindlasti seetõttu, et neisse on külvatud põhjendamatuid hirne, mõnel juhul on mured aga täiesti põhjendatud. Ma olen nõus Eiki Nestoriga, kes minu mäletamist mööda alles eile ütles, et seda reformi on mõtet teha siis, kui sihtgruppid sellega kaasa tulevad ja usuvad, et sellest reformist on kasu. Küsimusele, kas seda eelnõu, mis teie ees on, on võimalik teha nii heaks, et seda kõlbab veel selle Riigikogu tööperioodi jooksul seadusena vastu võtta, peavad vastama inimesed siin saalis, eelkõige sotsiaalkomisjoni liikmed. Mina paadunud optimistina kindlasti ei kannaks maha võimalust, et seda eelnõu on võimalik paremaks teha. Sotsiaaldemokraadid esitasid oma ettepanekud töövõimetoetuse seaduse eelnõu kohta ja on välja töötanud oma ettepanekud ka sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta. Ühisel nõul oleme kindlasti võimelised sedagi eelnõu paremaks tegema.

Esimees Eiki Nestor

Täna herra kaitseministrit peaministri ülesannetes, aga palun kahest minutist kinni pidada! Margus Tsahkna, palun!

Margus Tsahkna

Suur tänu! Härra kaitseminister peaministri ülesannetes! Mina ei tahtnud seda juttu viia n-ö parteipoliitiliseks, aga te tegite seda ise, kritiseerides eelmist valitsust. Selle eelnõu on ette valmistanud eelmine sotsiaalminister, praegune peaminister Taavi Rõivas. Ma saan aru, et see konflikt, mida ajakirjandus ka täna on lahanud, konflikt sotsiaaldemokraatide ja Reformierakonna vahel, põhineb sellel, et selle eelnõu on eelmine valitsus ehk eelmine sotsiaalminister ja praegune peaminister kehvasti ette valmistanud. Aga see reform puudutab otseselt 100 000 inimest ja kaudselt veel palju rohkem inimesi. Kas te valitsuse ühe osapoolena ja sotsiaalkaitseministri positsiooni täitva erakonna esimehena ei leia, et oleks aeg võtta hoog maha ja mitte tuua neid inimesi koalitsioonitruudusele ohvriks?

Sven Mikser

Aitäh! Valitsusvastutust kandes tuleb kindlasti analüüsida kõigi otsuste võimalikke järelmõjusid. On selge, et puudega inimesed, kes on nende kahe eelnõu sihtgrupis, ja paljud inimesed, kes otseselt selles sihtgrupis ei ole, on väga kriitilised. Nad on ühest küljest rahulolematud senise olukorraga, aga teisest küljest tunnevad muret, et plaanitav reform ei lahenda kõiki nende probleeme. Seda ta kindlasti ei teegi. Ma usun, et vähemalt see esimene eelnõu, mis on siin majas teinud läbi mitmed muutused, ei ole ka nii kehv, nagu kriitilistes sõnavõttudes püütakse näidata. Aga kindlasti ei lahenda ta kõiki probleeme, nii nagu ei lahenda kõiki probleeme ükski seadus ega seaduseelnõu. Mis puudutab teist eelnõu, siis mina sotsiaaldemokraadina tahaksin näha õige mitut muutust, mis teevad selle vastuvõetavaks nii omastehooldajatele kui ka nendele inimestele, kes vajavad tervisealast rehabilitatsiooni. Kindlasti on võimalik neid muudatusi teha. Ma olen veendunud, et nii nagu enamik siin saalis vastuvõetavaid seadusi, ei rahulda ka see seadus, kui ta kunagi vastu võetakse, kõiki. Aga kui valida, kas tõmmata lihtsalt pidurit ja loota, et ehk järgmises koosseisus on

tingimused paremad ja sellest eelnõust saab siis seadus, või püüda seda eelnõu teha menetluse käigus paremaks ja see siiski seadusena vastu võtta, siis, nagu ma ütlesin, paadunud optimistina üritaksin mina liikuda teise eesmärgi suunas. Kui selgub, et mingil põhjusel ei ole see saal võimeline sellest materjalist, mis teie ees on, korralikku seadust tegema, siis tuleb kindlasti kaaluda järgmisi variante.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Margus Tsahkna, teine küsimus, palun!

Margus Tsahkna

Suur tänu! Ma lähen selle teemaga edasi. Töövõimereformi eesmärgi suhtes ei ole siin saalis ega sihtrühmadel erinevaid arusaamu. Tõepoolest, me peame töövõimereformi abil aitama erivajadusega inimesed nende võimele vastavale tööle, et nad saaksid endaga paremini hakkama. Sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt on aga olnud väga kriitiline. Ka legendaarne endine sotsiaalminister Eiki Nestor on tänases Postimehes öelnud, et hulk põhimõttelisi asju on tegemata. Ma esitan ikkagi ka selle küsimuse. Praegu lasub tegelikult sotsiaaldemokraatide õlgadel vastutus ja neil on võimalus pidurdada töövõimereformi menetlust siin nii palju, et me saaksime need asjad korda teha ning valmistada ette need teenused, mida soovivad puudega inimesed ja 13 000 omasteholdajat. Kas te kavatsete kasutada oma poliitilist positsiooni koalitsioonis ja praeguse peaministri survele vastu astuda?

Sven Mikser

Aitäh! Me kavatsime teha kõike, mida on vaja selleks, et seadused saaksid võimalikult head. Kui me räägime töövõimetoetuse seaduse eelnõust, siis me initsieerisime toetuse vähendamist tingiva sissetulekupiiri tõstmise 640 eurolt 960 eurole. Me initsieerisime selle, et töövõimetuspensioni suurus säilitatakse juhul, kui protsent on määratud vähemalt kaheks aastaks ja kui senine töövõimetuspension on suurem, kui oleks uue seaduse alusel saadav summa. Me lükkasime seaduse jõustumise poole aasta võrra edasi. Ma arvan, et kindlasti ei ole vastutustundlik valitsuse poliitika see, kui probleeme üritatakse lahendada protsessi pidurdades. Selline lähenemine lükkab tavali-

selt lahendusi vaid edasi. Kui on valida, kas konstruktiivselt pingutada selle nimel, et teha seadust paremaks, või üritada lükata see üle lauaääre kellegi teise kaela, kes tuleb pärast meid, siis minu arvates on see teine variant vähem vastutustundlik. Aga ma olen täiesti nõus teie hea kolleegi ja minu erakonnakaaslase Eiki Nestoriga, kes on juhtinud tähelepanu asjadele, mida selles rehabilitatsiooni käsitlevas seaduseelnõus on võimalik paremaks teha, muu hulgas omasteholdajate jaoks. Me teame, et neid on registreeritud üle 12 000, kellest mõnedki käivad tööl, enamasti osaaajaga, sest hooldamine võimaldab harva täiskohaga töötada. Kindlasti tuleb töölkäimist soodustada ja saab soodustada. Selliste initsiatiividega sotsiaaldemokraadid kindlasti selles menetluses välja tulevad.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister Mikser! Ma küsin üldisema küsimuse. Mulle tundub, et sotsiaaldemokraadid on pandud valitsuses väiksema venna rolli. Esiteks on see töövõimereform teie kraesse aetud. Teiseks, teevaldkonnast võeti ära 25 miljonit eurot ja ka põllumeestele pole te suutnud ühtegi lisasenti eelarvest saada. Mis teid valitsuses hoiab?

Sven Mikser

Aitäh! See, et teil on sotsiaaldemokraatide suhtes tundmusi, ei ole ju üllatav. Kindlasti on ka minul erinevaid tundeid erakonna suhtes, kuhu teie kuulute, aga nendest ei pea me praegu rääkima. Sotsiaaldemokraadid läksid valitsusse usuga, et ka lühikese aja jooksul on võimalik lahendada mitmeid olulisi probleeme. Koalitsiooniläbirääkimiste algusest peale oleme nende probleemide lahendamise nimel ka töötanud. Mitmed meie algatused, mis on koalitsioonileppes, on tänu selle saali konstruktiivsusele saanud seaduseks. Muu hulgas näiteks see, et kui aastaid ja aastaid räägiti, et universaalsete lapsetoetuste tõstmine on võimatu või vähemasti on see justkui amoraalne ja nagu lennukilt raha külvamine, siis pärast sotsiaaldemokraatide valitsusse minekut hääletas see saal peaaegu üksmeelselt meie ettepaneku poolt lapsetoetusi tõsta, ja mitte lihtsalt

tõsta, vaid tõsta *circa* 2,5-kordseks. Nii et sotsiaaldemokraatidel on kindlasti olnud häid algatusi, muu hulgas riiklikult finantseeritud koolitoidu saajate ringi laiendamine gümnaasiumiastmesse. On kindlasti ka häid asju, mis jäävad teha järgmisele valitsusele ja järgmisele parlamendikoosseisule. Küllap paljud neist saavad teoks just sotsiaaldemokraatide algatustena. Et teie opositsioonierakonda kuuluva parlamendiliikmena näeksite hea meelega koalitsiooni, kuhu kuulub ka teie erakond, on iseenesest loomulik. Aga kui te otsite põhjusi, miks see täna nii ei ole, siis peate vaatama iseendasse.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Riigikogu infotunni aeg sai läbi. Palun vabandust Viktor Vassiljevilt ja Tõnis Paltsilt ning tänan ministreid esinemast!

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Seoses Riigikogu liikme Tarmo Leinatamme volituste lõppemisega tema surma tõttu asub Riigikogu liikmeks asendusliige Innar Mäesalu. Nüüd tuleb Innar Mäesalul anda ametivanne. Palun!

1. Riigikogu liikme Innar Mäesalu ametivanne

Innar Mäesalu

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Asudes täitma oma kohustusi Riigikogu liikmena Riigikogu XII koosseisus, annan vande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. (Aplaus.)

Istungi rakendamine

Esimees Eiki Nestor

Nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna inimkaubandusvastase Euroopa Nõukogu konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu me-

netlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Andres Anvelt. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud ühe seaduseelnõu. Selle menetluse võtmine otsustatakse kodu- ja töökorra seaduse alusel.

Nüüd teeme kohaloleku kontrolli.

Kohal on 74 Riigikogu liiget, puudub 27.

2. Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (697 SE) kolmas lugemine

Esimees Eiki Nestor

Tänase päevakorra esimene punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu 697 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku panna eelnõu 697 lõpphääletusele.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu 697. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Eelnõu seadusena vastuvõtmise poolt oli 59 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Autoriõiguse seaduse muutmise seadus on vastu võetud. (Tabel 18.)

3. Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (710 SE) teine lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 710 teine lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli rahanduskomisjoni liikme Peeter Laursoni!

Peeter Laurson

Hea Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas oma istungil Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise

tulumaksudega topeltnmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. 3. oktoobriks, muudatusettepanekute esitamise tähtjaks, ei olnud laekunud ühtegi ettepanekut. Komisjon tegi järgmised menetluslikud otsused: saata eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda tänaseks, 15. oktoobriks, teine lugemine lõpetada ja panna eelnõu lõpphääletusele.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Arto Aas, küsimus!

Arto Aas

Aitäh! Austatud ettekandja! Kas te oskate öelda, kui suur on Eesti ja Maroko vaheline kaubavahetus aastas? Mis suurusjärgudest me räägime?

Peeter Laurson

Ei oska öelda. Me ei arutanud seda komisjonis ja ma ei ole ka ise huvi tundnud selle vastu, kui suur see on. Ega see väga suur ei ole.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole, kõik on selge. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole. Muudatusettepanekuid eelnõu kohta ei laekunud, seega ei saa me neid ka läbi vaadata. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 710 lõpphääletusele.

Austatud Riigikogu, panen lõpphääletusele, kui härra Riisalu lubab, Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Maroko Kuningriigi vahelise tulumaksudega topeltnmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 710. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 57 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 19.)

4. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu (689 SE) teine lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Tänane kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 42 muutmise seaduse eelnõu

689 teine lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid Riigikogu liikmed! Tuletan teile meelde, et menetluses on väga tore eelnõu number 689, mille alusel me hakkame gümnaasiumiastmes tasuta koolitoitu pakkuma. Seda eelnõu me kultuurikomisjonis teise lugemise eel ka arutasime. 9. oktoobril vaadati läbi nii muudatusettepanek, mis oli tulnud kultuurikomisjonilt, kui ka muudatusettepanek, mis oli laekunud Keskerakonna fraktsioonilt.

Nüüd räägin lähemalt nendest muudatusettepanekutest, mis kultuurikomisjonile laekusid. Kultuurikomisjoni enda muudatusettepanek on redaktsiooniline. See on keeleliselt täpsustav ja lihtsustab pärast eelnõu seadusena vastuvõtmist selle laia kõlapinnaga seaduse lugemist. Seetõttu arvestas kultuurikomisjon seda ettepanekut täielikult ja konsensuslikult.

Teise muudatusettepaneku eesmärk on, et koolilõunatoetuse alammäär oleks üks euro. Seda me esimesel lugemisel siin üsna põhjalikult kajastasime. Keskerakonna fraktsiooni muudatusettepaneku põhjendus on see, et kui laiendada senist 78-sendist toetust gümnaasiumiastmele, siis arvestades, et gümnaasiumiastmes on noored juba suured ja vajavad palju suurema kalorsusega portsjonit, on 78 senti eest sellist portsjonit väga raske tagada. Keskerakonna fraktsioon tõi välja, et alates 2010. aastast on toiduainete hinnad kasvanud 23%. Kultuurikomisjonis arutati seda ettepanekut, kuid leiti, et praegu on eelarvesse planeeritud täpselt selline summa, et toetus on 78 senti. Loodeti, et kunagi on võimalik selle teema juurde tagasi tulla.

Hääletustulemus jäi opositsiooni ja koalitsiooni osakaalu vaadates üsna traditsiooniliseks. Nimelt oli Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku vastu 5 ja selle poolt 4 komisjoni liiget. Seega ei leidnud ettepanek toetust. Rohkem ettepanekuid kultuurikomisjonile ei laekunud.

Kultuurikomisjon otsustas konsensuslikult saata eelnõu tänaseks teisele lugemisele ja teha ettepaneku teine lugemine lõpetada, et seadus saaks võimalikult varsti vastu võetud. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Iseenesest on gümnaasiumis tasuta koolitoidu pakkumise idee ju väga hea ja me kindlasti toetame seda eelnõu. Aga nagu te ka ise märkisite, 78 senti eest ei saa katta enam toiduainete maksumustki, rääkimata lisanduvatest palgakuludest ja toidu valmistamisel tekkivatest kuludest. Kas ei juhtu nii, et parlament küll annab avalikkusele sõnumi, et koolitoit gümnaasiumis on tasuta, aga tegelikult pannakse kohalikud omavalitsused olukorda, kus nad peavad leidma lisavahendeid, selleks et koolitoit tõesti õpilastele tasuta oleks? Kas ei juhtu see, et parlament annab ülesande, aga piisavat rahalist katet omavalitsustele kaasa ei anna? See võiks ju tegelikult kuuluda isegi sinna alla, et see on vastuolus põhiseadusega.

Mailis Reps

Aitäh! Tõepoolest, kultuurikomisjon lähtus nii kohtumisel haridus- ja teadusministriga kui ka seletuskirja koostamisel sellest, et Haridus- ja Teadusministeeriumil peab olema korralik ülevaade, millised on koolitoiduga seonduvad kulud ja vajadused. Haridus- ja Teadusministeeriumil soovitati sellise analüüsiga välja tulla. Kuid komisjonis kõlas tõepoolest ka neid hääli, et tasuta koolitoit sellisel kujul paneb kohaliku omavalitsuse väga suure surve alla, sest toetus ei ole enam piisav selleks, et katta suuremat osa kuludest, see ei kata isegi mitte toiduainetele tehtavaid kulutusi.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas kohalike omavalitsuste liitudega on läbi räägitud ja kas nende kooskõlastus on olemas? Kas nad on arvestanud sellega, et järgmise aasta eelarvest tuleb neil endal leida lisavahendeid, mida neile eraldatud kahjuks ei ole?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Mis puudutab Vabariigi Valitsuse ja kohalike omavalitsuste läbirääkimisi, siis meie kultuurikomisjonis seda väga põhjalikult ei analüüsinud. Küll aga anti meile samasuguse küsimuse peale vastus, et hariduse peatükis on ka koolitoidu osa sees ja see on seal kogu aeg olnud. Kohalike omavalitsuste soov on olnud, et toetus oleks 1,5 eurot. Vabariigi Valitsus ja kohalikud omavalitsused ei ole jõudnud siin kokkuleppele. Kohalikud omavalitsused on soovinud oma arvutustest lähtudes 1,5 eurot, aga 78 senti on sellest vaid umbes pool. Haridus- ja teadusministri sõnul seisneb eriarvamus peamiselt selles, kui suur osa sellest poolteisest eurost on toidukulu ja kui suur osa muu kulu. Haridus- ja Teadusministeerium soovib lähtuda toidukulu kompenseerimisest, mitte muu kulu kompenseerimisest. Samuti on haridus- ja teadusministri sõnul oluline märkida seda, mis kõlas ka kultuurikomisjonis, et toetus ei peagi olema täies ulatuses, sest see varieerub omavalitsustes suuresti.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Me läheme läbirääkimiste juurde. Palun, Etti Kagarov!

Etti Kagarov

Hea Riigikogu juhataja! Riigikogu liikmed! Alates 1. jaanuarist 2015 on kõigile gümnaasiumiõpilastele garanteeritud tasuta koolilõuna. See seaduseelnõu võrdsustab üle 22 500 gümnaasiumiõpilase põhikooli- ja kutsekoolide õpilastega, kellel on juba õigus tasuta koolilõunat saada. Riigieelarves on selleks planeeritud 3,1 miljonit eurot.

Sotsiaalpoliitika üheks eesmärgiks on vähendada vaesust. Aastaid on Eesti üheks valusamaks probleemiks olnud suur vaesuses kasvavate laste hulk. Statistikaameti kogumikust "Laste heaolu" nähtub, et 2011. aastal elas Eestis suhtelises vaesuses 17% ja absoluutses vaesuses 9,5% lastest. Lastele ettenähtud soe koolilõuna on oluline abinõu puudust kannatavate perede toetamisel ja laste heaolu parandamisel.

Eestis on juba nüüd mitmeid omavalitsusi, kes hoolitsevad oma laste eest ja tagavad tasuta koolilõuna kas kogu kooliperele või vaja-

duspõhiselt gümnaasiumiõpilastele. Nüüd on see võimalus üle kogu Eesti kõikide omavalitsuste kõikides koolides ning laste võrdne kohtlemine on tagatud.

Rahvastiku tervise arengukavas on väärtustena välja toodud võrdsed võimalused ja õiglus. Tervislike eluviiside edendamise abil on võimalik laste tervises seisundit oluliselt parandada. Väga oluline on, et noored kasvaksid tervetena ja saaksid ühiskonna tegusateks liikmeteks. Noortevaldkonna arengukava üheks fookuseks on ebavõrdsete olude mõju vähendamine noorte arenguvõimalusele ja tõrjutuse vältimine. Ministeeriumid on välja töötanud hulgaliselt arengukavasid, kuid täna arutatav seaduseelnõu on midagi konkreetset meie laste jaoks: tasuta soe koolilõuna, mis aitab neid kõrgeid eesmärke saavutada.

Gümnaasiumiastmes toimub laste füüsiline areng kiiresti, nad söövad rohkem kui kunagi varem ja ka hiljem, eriti poisslapsed. Ma mäletan oma poegade söömisharjumusi selles vanuses. Külmkapiuks oli pidevalt lahti ka söögi- aegade vahel. Ma ei oska seletada laste käitumist, miks nad ei olnud nõus koolis söögiraha maksma, otsiti mitmesuguseid ettekäandeid, küll ei olnud toidud maitsvad jne. Kummaline küll, aga kui koolilõuna hakkas olema kõigile tasuta, olid nad meeleldi nõus söömas käima.

Jah, ma olen nõus eelkõnelejatega, et koolilõuna maksumusega ei saa rahul olla. Aga see on juba järgmine ülesanne, millega tuleb tegeleda ja millele ka lahendusi leida. Loomulikult ei ole tasuta koolilõuna võluvits, mis lahendab kõik haridus-, sotsiaal- ja tervise poliitika ning noorsootöö probleemid, kuid see on üks samm laste vaesuse ja sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamise ning tervislike eluviiside edendamise suunas. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun järgmisena kõnetooli Barbi Pilvre!

Barbi Pilvre

Lugupeetud juhataja! Kallid kolleegid! Eestis on ütlus, et oled see, mida sa sööd. Seda ei saa kindlasti veel vanasõnaks pidada, aga see ütlus kehtib populaarkultuuris. Sotsiaaldemokraadina ma kindlasti tervitan seda, et edaspidi on koolilõuna tasuta ka gümnaasiumiõpilastele. Lapsevanemana olen muretum, sest laps,

kes on koolis pika päeva, saab sooja toitu ja tal ei teki kiusatust minna koolipuhvetisse, et osta seal sellesama raha eest snäkki ja krõpse.

Tegelikult tahtsin ma koolilõunateemat käsitledes tõstatada koolipuhvetite ja toiduautomaatide teema. Ma sekkun siin küll ettevõtlusvabadusse, ent mul on tunne, et kui koolilõuna on üldkättesaadav, peaksid koolid sügavalt läbi mõtlema puhvetite ja toiduautomaatide vajalikkuse. Loomulikult läheb Snickers paremini müügiks kui värske puuvili ja rasvane pirukas maitseb näljasele õpilasele paremini kui porgand. Aga paraku toob sellise rämpstoidu söömine kaasa tervisehäireid ja vanematena oleme siis mures oma laste kasvava kehakaalu või rikutud seedimise pärast. Kergesti riknevaid toiduaineid nendes automaatides paraku müüa ei saa, nii et tuleb aru saada, et seal on igavesti säilivad krõpsud, mitmesugused maiustused ning värvilised limonaadid, mis kubisevad e-ainetest. Samal ajal, kui meie rahvas läheb toiduvalikul üha teadlikumaks, jälgib toiduainetete koostist, meil on ökopoed ja restoranides tehakse mahetoitu, on koolid nagu vaba metsiku ettevõtluse tallermaa, kus puhvetid ja automaadid saavad vabalt müüa igasugust rämps. Ma saan aru, et spordiklubides on automaat selline kiire snäki võtmise koht, aga olukorras, kus koolilõuna on kõigile kättesaadav ja tasuta, võiks iga kool oma südametunnistusele koputada ja kaaluda seda, et muuta rämpstoit kättesaamatuks. Võib-olla on lahendus see, et puhvet kas muudab kardinaalselt oma toiduvalikut või viiakse toiduautomaadid ikkagi koolidest välja. Lapsed on selle tulemusena tervemad, raha jääb alles ja vanemad on rahul. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun järgmisena kõnetooli Liisa-Ly Pakosta! Kaheksa minutit.

Liisa-Ly Pakosta

Lugupeetud kolleegid! Konservatiivina toetan samuti seda eelnõu ja tasuta koolilõuna pakkumist üldharidussüsteemi kõikides kooliastmetes. See teeb hariduse eri astmed omavahel võrdsemaks ja toob üha lähemale selle eesmärgi, mis otseselt koolitoiduga ei seondu, ehk selle, kui võrdselt me käsitleme näiteks gümnaasiumiharidust ja kutseharidust. Mul on hea meel selle üle, et noore inimese valikud,

kas minna omandama kutseharidust või minna gümnaasiumiõppesse, ei sõltu enam nii palju pere majanduslikust olukorrast kui senimaani. Me oleme muutnud põhikooli- ja gümnaasiumiseadust selliselt, et gümnaasiumisüsteemis endas on võimalik üha rohkem pakkuda kutseharidusega sarnast haridust, ja paljud kutsekoolid Eestis liiguvad selles suunas, et pakkuda üha rohkem keskharidusesarnast haridust. See, et noored inimesed ei peaks oma haridusvalikuid tegema mingite väliste tingimuste põhjal, on tegelikult meie kõikide ühine suur eesmärk.

Loomulikult on mul hea meel ka lapsevanemana. Ma loodan, et kohalikud omavalitsused üle Eesti, sh minu koduomavalitsus Tallinn, jätavad puudujääva osa siiski oma eelarvete kanda ega suuna seda rahamaksmise kohustust lastevanematele, kuigi eelnõu üks nõrgemaid kohti sellist võimalust ka ette näeb. Tuletan meelde, et koolilõuna peab kehtiva määruse kohaselt, mida muuta ei kavandata, katma vähemalt 30% noore kasvava inimese päevast toiduvajadusest. Seetõttu tuleb omavalitsustel arvestada, et esimeses, teises ja kolmandas klassis pakutava toiduportsjoni suurus ei ole kahtlemata selline, mida vajab 19-aastane noormees.

On veel paar teemat, mida ma ka komisjonis puudutasin ja mida ma soovin siin suures saalis üle rõhutada. Esimene puudutab toiduga seotud erivajadusi ja toiduallergiaid, mis on üha suuremaks muutuv probleemide ring nii lasteaedades kui ka koolides. Meenutame aastakümneid tagasi kirjutatud Prantsuse suure mõtleja Foucault' raamatut "Discipline and Punish" ("Distipliin ja karistus"). Ta võrdles seal koolisüsteemi ja vanglasüsteemi kujunemist ning tõi Prantsuse teadlasena välja selle, kuidas läbi aja on tingimused koolis muutunud paremaks kui tingimused vanglates, kuigi alglähe oli mõlemal süsteemil üks ja sama. Kui me vaatame Eesti seadusi ja just vangistus-seadust, siis leiame sealt, et igale vangile ollakse kohustatud toitu pakkuma lähtudes sellest, millised on konkreetse kinnipeetava erivajadused, toiduallergiad ja muud tervisest tingitud erinõudmised või soovid, ning kõik vanglate toidumenüüd vaatab läbi arst, kes ka osaleb nende koostamisel. Kui me vaatame aga neid noori tublisid inimesi, kes on vanglasüsteemist eemal ehk õpivad täiesti tavalises

koolis, siis nende toidumenüü kujuneb hulga juhuslikumalt. Jah, loomulikult on olemas määrused, mis ka seda reguleerivad, ent kui noorel inimesel on mõne toidukomponendi vastu allergia, siis ei ole tal erinevalt vangist praegu mingisugustki võimalust endale erimenüüd saada. Me teame Lääne-Euroopa riikidest, et see probleem ei ole sugugi mitte ainult Eestis, pigem võiks öelda, et seda on Eestis vähemgi kui teistes, n-ö arenenud riikides. See on üks nende riikide haigusi, mis arenguga kaasas käib. Aga me peame leidma kahtlemata lahenduse ka sellele küsimusele, et iga koolinoor, kellel on toidu suhtes mingisugused erivajadused, saaks täpselt niisama kindlalt kätte oma tervisliku koolilõunaportsu kui tema kaasõpilased, kellel sellist erivajadust ei ole. Kahtlemata seab see omavalitsusele ja koolile lisanõudmisi. Need praegu eelnõu tekstist ega seletuskirjast kuidagi ei ilmne ja seetõttu pidasin ma vajalikuks need siin kõnes üle rõhutada. Siis me vähemalt saame omavalitsusi ja koole üles kutsuda ka sellele teemaringile tähelepanu pöörama.

Kultuurikomisjonis tõstatas ka küsimus, mida siin ei ole väga puudutatud, kuid mis ikka aeg-ajalt tõstatub, et kas koolilõuna peaks üldse olema sotsiaalsüsteemi või haridussüsteemi osa. Toetan kõhklematult seda, et see peaks olema haridussüsteemi osa. Ei ole mõistlik ühes ja samas hoones toimuvaid tegevusi jagada mitme ministeeriumi vahel. Nii nagu ei ole peetud seda mõistlikuks vanglates, ei ole põhjendatud pidada seda mõistlikuks ka haridussüsteemis. Igaks juhuks rõhutan üle, et vanglasüsteemi ja koolisüsteemi võrdlus tugineb ainult selle suure Prantsuse mõtleja käsitlusele.

Lõpetuseks rõhutan veel ühte õigust, mida natukene mainis ka eelkõneleja Barbi Pilvre, aga mida paljud lastevanemad ja koolid ei tea. Mis puudutab neid toiduautomaate ja koolipuhveteid, siis on kõikide koolide hoolekogudel täielik õigus reguleerida seda, mida koolis lastele pakutakse. Näiteks on selles koolis, kus käivad minu lapsed, hoolekogu otsustanud, et ebatervislikku toitu koolipuhvetis ei pakuta, seal pakutakse väga kitsast valikut toiduaineid. See kool on saanud mitmel korral esikoha tervislike koolipuhvetite võistlusel või on seal äranimetatute hulka jõudnud. Ma käin töötõttu palju mööda Eesti koole ja olen tähele pannud,

et paljud koolid ei ole sellest õigusest teadlikud. Seetõttu kasutan seda foorumit siin ja kutsun üles kõiki koole ja kõiki lastevanemaid tegema seda otsust, et vaadata vähemalt üle see, mida koolis pakutakse. Tõepoolest, kui näiteks vahetunni ajal on saadaval puu- ja juurviljad ning piim, võib-olla ka leivakäärud, siis ei ole tegelikult sellel puhvetil, ammugi mitte toiduautomaadil mitte mingisugust mõtet. Otsustajateks on aga ainult lastevanemad. Kui kooli juhtkond astuks siin lastevanemate soovile ehk lapse tervise huvidele vastu, rikuks ta tegelikult kõiki peamisi seadusi, mis hari- dust ja laste tervise jälgimist koolides reguleerivad. Lisaks on tekkinud probleeme ka kohalikel omavalitsustel, kui kooli hoolekogu on teinud näiteks ettepanekuid, et kooli ukse all ei tohiks olla putkat, mis müüb ebatervislikke toiduaineid, kui kool on juba otsustanud, et neid koolimajas sees ei pakuta. Minu viimane üleskutse on, et omavalitsused võtaksid nendes küsimustes lastevanemaid, koolide hoolekogusid ja juhtkondi alati kuulda. Laste tervis on igal juhul tähtsam kui mõne putkaketi aastane kasum. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Proua juhataja! Head kolleegid! Selle eelnõu kohta võib öelda, et aega läheb, aga asja saab. Sellest teemast on nii palju räägitud ja neid eelnõusid on nii palju esitatud. Nii et jumal tänatud, et valimised on lähenemas ja valitsuses on sotsiaaldemokraadid, kes lõpuks suutsid selle eelnõu, ma loodan, kõikide abiga seaduseks muuta.

Aga kui täna räägitakse siin saalis sellest, et koolilõuna on garanteeritud, siis ma küsin, kellele ja mis on garanteeritud. 78 senti ei garanteeri ju kellelegi mitte midagi ja ma arvan, et sellist valesõnumit ei ole mõtet välja saata. Jah, kui see eelnõu seaduseks saab, siis riik osaliselt garanteerib koolilõuna maksumust ja nii tulebki öelda. Kas omavalitsused suudavad selle teise poole katta, see on veel selgusetu. Ma kardan, et nii mõnelgi omavalitsusel võib see üle jõu käia, sest selle jaoks omavalitsustele lisavahendeid antud ei ole. Siin on jälle tegemist kohustusega, mille riik

on jättnud omavalitsustega läbi rääkimata. Aga ükskõik, astume kas või pool sammu.

Ma võin teile meelde tuletada, et 1.–4. klassini oli koolilõuna Keskerakonna ettepanekul juba varem tasuta ja põhikoolis on see samamoodi. Aga pole vahet, kes selle ettepaneku on esitanud, hea on see, mulle tundub, et täna on vähemalt konsensus selles, et see eelnõu saab seaduseks.

Ma arvan, et tasuta koolilõuna ei peaks riigile üle jõu käima, eriti olukorras, kus laste arv järjest väheneb. Minu meelest on see elementaarne, see võiks olla lastele kindlustatud, nii nagu see on meie naaberriigis Soomes. Miks mitte rääkida ka tasuta lõunast lasteaias? Kui me laste eest ei hoolitse, siis kelle eest me veel peaksime hoolitsema?

Keskerakond toetab seda eelnõu ja ma loodan, et te toetate ka meie muudatusettepanekut, et see toetus oleks 1 euro koolilõuna kohta. See oleks vähemalt mingi normaalne summa. Ma arvan, et riik selle raha ka leiab. Kui te tahate teada, kust selleks katteallikaid võiks leida, siis me võime seda teile öelda. Jõudu hääletamisel!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lauri Luik!

Lauri Luik

Austatud juhataja! Head kolleegid! Ka mul on väga hea meel, et see seaduseelnõu on lõpuks Riigikogu täiskogu ette jõudnud. Minu arvates on selle eelnõu peamine teema noorte tervis, mille üks ja väga kandev osa lisaks liikumisele ja piisavale puhkusele on tervislik toitumine. See on selge sõnum riigilt, väga hea sõnum. Eesti Koolispordi Liidu presidendina on mul hea meel tõdeda, et riik ka omalt poolt annab hea signaali lisaks kampaaniale, mida me praegu koolispordi liidus teeme, mille käigus me selgitame noortele, et kiirtoit, energijaogid ja suhkrut sisaldavad joogid ning muud sellised asjad võivad olla küll maitssvad ja mugavad tarbida, aga kaugemas perspektiivis on nende mõju äärmiselt kahjulik. Nii et ka selles mõttes on hea, et riik on meie kampaaniale toeks.

Kolleeg Liisa Pakosta rääkis koolipuhvetitest ja nende tootevalikust. Ma olen täiesti nõus, et tootevalik tuleks üle vaadata ja juhtida tähelepanu sellele, mida me noortele kooli

territooriumil pakume. Me ei saa kindlasti hakata neid asju reguleerima mingisuguste keeldudega, küll aga pigem teavitusega ja sõbraliku kokkuleppega, et kooli territooriumil võiks pakkuda tervislikku toitu. See on nii inimlik, et vahetunni viie või kümne minuti jooksul lihtsalt joostakse puhvetist läbi ja võetakse seda, mis kätte satub. Kui seal on saada- val veel midagi magusat või midagi sellist, mis on noorte hulgas populaarne, siis kindlasti seda tehakse. Aga kui seda võimalust nii laialdaselt, nagu see praegu on, ei oleks, siis parandaks see noorte toitumisharjumisi.

Gümnaasiumiõpilaste tasuta koolilõuna on ka selles mõttes ääretult positiivne, et Eestis on peresid, kus noor ei pruugi saada päevas ühtegi korda sooja toitu ehk koolitoitu võib osutuda ainsaks soojaks toidukorraks päevas. Noore inimese kasvavale organismile on soe toit aga teatavasti ääretult tähtis. Hea sõnum on ka see, et sellest seadusmuudatusest saab loodetavasti osa 22 500 noort umbes 20 000 leibkonnast ja *circa* sajast omavalitsusest, nii et väga arvestatav osa noortest Eesti inimestest. See tähendab täiendavat 3 miljonit eurot, mis panustatakse Eesti noortesse ja nende tervisesse.

Siin jäi kõlama ka küsimus, miks see summa ei võiks olla suurem, miks see ei võiks olla 1 euro või 1,40 eurot, nagu omavalitsused on ühe toidukorra peale arvestanud. Tõepoolest, see summa võiks olla suurem, ma nendin ka seda, aga rõhutan, et arvutused on tehtud tulevalt meie majanduslikust võimekusest. Kui tulevikus on meie eelarve olukord selle poole pealt parem, siis kindlasti kaalume seda, et need summad aasta-aastalt ajaga kaasa liiguksid. Küll aga tegi komisjon Haridus- ja Teadusministeeriumile ettepaneku, et meil võiks olla detailne statistika, millele kolleeg Mailis Reps viitas ja mida meile lubati lähiajal saata. See näitab ära, kui palju on neid omavalitsusi, kes näiteks juba gümnaasiuminoortele koolilõunat kompenseerivad. Nendele omavalitsustele oleks 0,78 eurot lisatugi. Aga need arvud me saame peagi, siis saame edasi vaadata ja tegutseda.

Minu isiklik arvamus on, et igasuguste toetuste puhul peaksime liikuma selles suunas, et need oleksid vajaduspõhised. Senisest rohkem tuleks aidata neid inimesi, kes reaalselt tuge vajavad. Aga see on tuleviku ja perspektiivi küsimus.

Kokkuvõttes on mul väga hea meel, et see eelnõu toetab suundumust, et noored oleksid tervemad ja toituksid korralikumalt. Meie poolt on eelnõul kindlasti toetus olemas. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun kõnetooli Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Nüüd esinen enda nimel ja räägin sellest, mida ma ei saanud komisjoni ettekandjana mainida.

Mis on selle eelnõu kõige suurem võit? Kõigepealt see, et koolitoidutoetus hakkab lõpuks kehtima ka gümnaasiumiõpilaste kohta, nad hakkavad saama tasuta koolitoitu, kuigi kohalikule omavalitsusele see ammu enam tasuta ei ole.

Teine ja võib-olla kõige olulisem võit on see, et seda tasuta koolitoitu on toetanud erinevad koalitsioonid. Mul on aga hoopis teistsugune arvamus kui Lauril, kes oma sõnavõtu viimastes lausetes avaldas lootust, et me kunagi arutame vajaduspõhist koolitoidutoetust. Sellise universaalse koolitoidutoetuse puhul, mis kehtib kõikide kohta, on erinevate koalitsioonide toetus väga oluline, selleks et see säiliks – võib-olla küll kriitiliselt öelduna – haridussüsteemi osana.

Me oleme enam kui kümme aastat Eesti koolis tasuta toitulustanud põhikooliõpilasi ja näinud, et sellise kõikidele toidu pakkumisega on toidu kvaliteet läinud oluliselt paremaks kui kümme aastat tagasi. Võib-olla keegi veel mäletab seda aega. Oluline on ka see, et koolisööklal ei ole enam halba mainet. See on koht, kus käiakse üheskoos vestlemas ning hea meelega saadakse sõpradega kokku. Mõnes osas olen ma kriitikaga nõus, aga on ka neid koole, kus puhvetit väga jälgitakse, selle menüüs on toored juur- ja puuviljad ning noored käivad seal hea meelega, võtavad endale sõna otseses mõttes porgandit ja arutavad näiteks meeskonnaprojekte, mis õpetaja on neile ülesandeks teinud. Selle hea maine, toidu kvaliteedi paranemise ja tasuta koolitoidu võimaluse kõigile laienemise tõttu on tekkinud mõistmine, mida tähendab hariduses toitlustus. Tervise seisukohalt ei ole oluline ainult liikumine, vaid seda on ka toit. Need on selle eelnõu kõige suuremad võidud.

Mis aga puudutab rahastamist, siis me tõepoolest alustame 78 sendist, aga ma olen veendunud, et juba järgmine Riigikogu koosseis tuleb koolitoiduteema juurde tagasi, sest koolitoidu rahastamine on kohalikud omavalitsused üsna suure surve alla pannud. Me oleme lastevanematele lubanud, et koolitoit on tasuta, aga tegelikult on kaetud, olen selles veendunud, umbes pool nendest kuludest. Ootame Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsi, kuid üsna tõenäoliselt on kohalike omavalitsuste soov, mille nad on toonud läbirääkimislaua taha, 1,5 eurot, põhjalikult läbi kaalutud.

Viimasena ütlen, et ma usun ja loodan, et järgmine Riigikogu arutab lasteaialaste toitlustuse toetamist. Kohalike omavalitsuste ja lastekaitsetöötajate tagasiside on see, et sügavad probleemid laste toitumisel hakkavad peale palju nooremas vanuses kui seitse eluaastat. Tasuta toidu jõudmine lasteaedadesse on kindlasti järgmine samm, mida me peame üheskoos arutama. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Vaatame läbi muudatusettepanekud. Eelnõu kohta on laekunud kaks muudatusettepanekut. Esimene ettepanek on juhtivkomisjonilt ja on täielikult arvestatud. Teine muudatusettepanek on Keskerakonna fraktsioonilt, juhtivkomisjon ei ole arvestanud. Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh! Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada!

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu, panen hääletusele muudatusettepaneku nr 2, mille on teinud Keskerakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta see arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 13 Riigikogu liiget ja vastu oli 39, erapooletuks ei jäänud keegi. Muudatusettepanek ei leidnud toetust.

Mõlemad muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 689 teine lugemine tuleks lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

5. Isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (699 SE) teine lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Neljas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 699 teine lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Rein Langi!

Rein Lang

Austatud juhataja! Mul on au tutvustada teile ühe väga hea eelnõu menetlemist põhi-seaduskomisjonis. Meenutuseks ütlen, et see on Vabariigi Valitsuse algatatud eelnõu, mille valitsus algatas 30. juunil s.a. Esimene lugemine toimus 17. septembril ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati 1. oktoober. Selleks tähtajaks laekus eelnõu kohta üks muudatusettepanek, mille esitasin mina. Põhi-seaduskomisjon valmistas eelnõu teist lugemist ette oma 13. oktoobri istungil, kus osalesid ka Siseministeeriumi ametnikud. Komisjon vaatas minu esitatud muudatusettepaneku läbi ja otsustas seda toetada.

Seletan lihtsalt ja kiiresti, milles muudatusettepanek seisneb. See näeb ette, et teatud juhtudel võib e-residendi digitaalse isikutunnistuse välja anda ka Eesti Vabariigi siseminister, kui selleks on kaalukas avalik huvi ehk kõnesoleval juhul kaalukas suhtekorralduslik huvi. Me natukene debateerisime ka termini "kaalukas avalik huvi" üle. Akadeemik Jaak Aaviksoo küsis, kas ei oleks mõistlik kasutada terminit "kaalukas riiklik huvi", kuid kuna sellist konstruktsiooni ei ole üheski seaduses seni kasutatud, siis otsustati siiski jääda seni kasutatud "kaaluka avaliku huvi" juurde.

Komisjon algatas ka ühe muudatusettepaneku, mis on õigustehniline. Üks rakendussätte jäetakse eelnõust välja, kuna vajadus selle sätte järele on ära langenud.

Seejärel debateeriti tükk aega, kuidas selle eelnõuga edasi liikuda. Urmas Reinsalu tegi ettepaneku teha täiskogule esmaspäeval, see oli üleeile, ettepanek võtta selle eelnõu teine lugemine täiendavalt päevakorda. Seda ka tehti. Täiskogu aktsepteeris seda, mis veel üks kord purustab müüdi, et opositsiooni häid ette-

panekuid ei arvestata. Ettepanekut toetati konsensuslikult. Täiskogule tehti ka ettepanek lõpetada täna selle eelnõu teine lugemine ja saata eelnõu 21. oktoobriks kolmandale lugemisele. See on minu poolt kõik. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Rein Lang! Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Vaatame läbi muudatusettepanekud. Eelnõu kohta on tehtud kolm muudatusettepanekut. Muudatusettepanek nr 1 on Rein Langilt, juhtivkomisjoni ettepanek on arvestada seda ettepanekut täielikult. Muudatusettepanek nr 2 on põhiseaduskomisjonilt, juhtivkomisjoni ettepanek on arvestada täielikult. Muudatusettepanek nr 3 on põhiseaduskomisjonilt, juhtivkomisjoni ettepanek on arvestada täielikult. Muudatusettepanekud on läbi vaadatud.

Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 699 teine lugemine tuleks lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

6. Kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (721 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me läheme viienda päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 721 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli kaitseminister Sven Mikseri!

Sven Mikser

Austatud Riigikogu! On hea meel tutvustada teile valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle eesmärk on minna edasi juba 2012. aastal heaks kiidetud Kaitseväe ja Kaitseliidu veteranide poliitikaga, tuues sellesse poliitikasse sisse mitmeid uusi meetmeid, mille sisu on luua veteranidele täiendavalt kindlustunnet

tuleviku suhtes ning anda neile võimalus sujuvamalt tsiviilellu ja tööjõuturule naasta.

Räägin lühidalt, mis võrreldes kehtivate seadustega muutub, juhul kui sellest eelnõust seadus saab. Kõigepealt, selle eelnõu kohaselt saavad kõik veteranid võimaluse ennast riigi kulul täiendada või uus eriala omandada. See võimalus muutub võrreldes senisega tunduvalt avaramaks. Praegu saavad õppekulu hüvitamist taotleda üksnes teenistusülesannete täitmise tõttu tervisekahjustuse saanud ja seetõttu tegevteenistusest vabastatud isikud. Eelnõuga võimaldatakse täiendus- ja ümberõpet kõigile tegevvälastele, kes on osalenud rahvusvahelises sõjalises operatsioonis või saanud tegevteenistuses püsiva tervisekahjustuse, ehk tegevteenistusest vabastamine ei ole selle soodustuse saamise eeltingimus. Täiendus- ja ümberõppes osalemisele eelneb karjäärinõustamine, mille käigus koostatakse igale isikule individuaalne koolitusplaan. Samuti tühistatakse eelnõuga ajapiirang, mille kohaselt saab kehtiva seaduse järgi õppekulu hüvitamist taotleda vaid see inimene, kes asub õppima kahe aasta jooksul pärast tegevteenistusest vabastamist.

Teiseks, eelnõu kohaselt tagatakse veteranide lähedastele vajaduse korral professionaalne abi ja nõustamine senisest avaramal moel. Kui kehtivas seaduses nähakse rahvusvahelises sõjalises operatsioonis osalenud tegevvälase hukkamise või püsiva tervisekahjustuse korral tema perekonnaliikmetele ette taastusravi, psühholoogilist abi ja sotsiaalnõustamist, siis edaspidi võimaldatakse seda kõigi vigastatud kaitsevälaste perekonnaliikmetele, mitte üksnes rahvusvahelises sõjalises operatsioonis osalenud tegevvälaste omastele. On selge, et teenistusülesannete käigus võivad tõsiselt vigastada saada ka ajateenijad ja reservvälased, perekonnale on tegemist samavõrd draamatilise sündmusega ning need inimesed vajavad samuti sellise olukorraga kohanemiseks professionaalset abi ja nõustamist.

Kolmas oluline muudatus on see, et eelnõu kohaselt tagatakse vigastatud kaitsevälastele töövõimetus pension ka pärast vanaduspensioniiikka jõudmist. Kehtiva seaduse kohaselt makstakse teenistuskohustuste täitmisel täielikult või osaliselt töövõime kaotanud isikule töövõimetus pensioni kuni tema vanaduspensioniiikka jõudmiseni, nüüd sätestatakse, et

töövõimetuspensiononi saaval isikul tekib vanaduspensioniiikka jõudmisel õigus saada töövõimetuspensiononi ka edaspidi.

Neljas oluline muudatus on tegevväelastele antav võimalus võtta pereliikmeid pikemale lähetusele kaasa. Tegevväelastele on teenistuse ja pereelu paindlik ühitamine äärmiselt oluline ja mida aeg edasi, seda suurem mõju on sel tegevväelaste rahulolule teenistusega tervikuna. Tegevväelaste töö- ja pereelu sidumise või ühendamise võimalus on üheks meetmeks Kaitseväge eesmärkide täitmisel. Meie arvates on oluline, et tegevväelane ei peaks valima teenistuses edenemise ja pereelu vahel, vaid et need moodustaksid terviku. Selleks tagatakse eelnõuga tegevväelastele võimalus võtta pikemale kui kuuekuulisele koolituslähetusel kaasa perekonnaliikmeid, mida kehtinud seaduse kohaselt teha ei saanud.

Kõik need muudatused on planeeritud jõustumata 2015. aasta 1. jaanuaril. Muudatuste rakendamise seotud lisakulud on planeeritud Kaitseministeeriumi eelarvesse. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, kaitseminister! Kaasettekanadeks palun kõnetooli riigikaitsekomisjoni aseesimehe Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Arutuse all olevat eelnõu käsitles riigikaitsekomisjon enne esimesele lugemisele esitamist oma 6. oktoobri istungil, kus eelnõu algataja esindajana osalesid Kaitseministeeriumi kaitseplaneerimise asekancler Jonatan Vseviov, kaitseväge teenistuse osakonna juhataja asetäitja kapten Tõnis Sõnum ja õigusosakonna õigusloome jurist Kati Lõbu.

Nüüd räägin lähemalt eelnõust. Eelnõu lähtub, nagu minister ütles, Kaitseväge ja Kaitseliidu veteranipoliitikast, seetõttu sätestatakse eelnõus kõikide veteranide täiendus- ja ümberõppe võimalus, nõustamist laiendatakse veteranide perekonnaliikmetele, kaasa arvatud Eestis teenistusülesannete täitmise käigus vigastatute ja hukkunute perekonnaliikmetele. Veel sätestatakse tagatiste saajate, sh veteranide üle arvestuse pidamine ning töövõimetuspensiononi saajate sissetulek vanaduspensioniiikka jõudmisel säilitatakse.

Menetluslikud otsused tehti üksmeelselt. Riigikaitsekomisjon otsustas 6. oktoobri istungil konsensuslikult teha Riigikogu juhatusel ettepaneku lülitada arutlusel olev seaduseelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu 15. oktoobri istungi päevakorda ja ettekandjaks määrati siinkõneleja. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon konsensuslikult teha Riigikogule ettepaneku seaduseelnõu 721 esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtsajaks on Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt kümme tööpäeva ehk 29. oktoober kell 17.15. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Palun, Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Proua juhataja! Head kolleegid! Ka minul on mõni tähelepanek selle eelnõu kohta. Meie kaitsejõudude teenistusalaste tagatiste süsteemi muutumine on viimastel aastatel toimunud paljuski kiireloomulise reaktsioonina, see pole olnud terviklik, läbimõeldud ja tasakaalustatud tegevus eesmärgiga luua parem süsteem. Siiani on lähtunud vaid Afganistani missiooni vajadustest, nüüd oli aga tagumine aeg kiiruga loodud meetmed üle vaadata ning likvideerida aastatetagused vanad võlad.

See eelnõu loob võimalused näiteks veteranide ümberõppeks ja täiendusõppeks, lisaks pakub professionaalset tuge lähedastele, kui nende kaitseväelasest pereliige on saanud Eestis raskelt vigastada või hukkunud, loob aluse arvestuse pidamiseks veteranide üle ning pensioniiikka jõudnud raskelt vigastatud kaitseväelastele, kes olid enne töövõimetuspensionil, hakatakse pensioni senise töövõimetuspensionil suuruses edasi maksma. See kõik tuleb ka praktikas ellu viia.

Pean vajalikuks algatada lähiaastatel diskussioon veterani mõiste üle. Oleks aus käsitleda veteranidena ka neid, kes on pikalt kaitseväes teeninud, kuid ei ole välismissioonil käinud. Praegu pole kaitseväelastel enam eriti võimalust missioonile minnagi. Samuti kahtlen, kas peaks andma veteranistaatuse ajateenijale, kellel diagnoositakse paarinädalase teenistuse järel mõni tervisehäda ning kes saadetakse 10%-lise töövõimetusega reservi. Samas

rõhutan, et kaitseväelaste teenistuslaste tagatiste kohta ei saa otsuseid teha paariaastase perspektiiviga, vaid pigem ikka paarikümneaastase perspektiiviga. Samuti ei saa neid otsuseid teha emotsionaalselt, vaid neid tuleb teha andmetele tuginedes ja ratsionaalselt. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas on veel kõnesoove? Palun, Neeme Suur!

Neeme Suur

Proua juhataja! Head kolleegid! Eesti riik on väike riik, meie kõige suurem väärtus on meie inimesed. Kas on tegemist riigi rikkuse loomisega, igapäevase töötamisega oma töökohal või erilise panustamisega ühiskonna julgeolekusse, seades iga päev ohtu oma elu ja tervise – me peame oma inimeste eest seisma. Just need viimati mainitud elukutsed ja vabatahtlikud tegevused, mille eesmärk on tagada teiste inimeste julgeolek ning mille puhul on olemas selge ohuelement, peavad olema meie tähelepanu fookuses. Ma ei pea silmas mitte ainult riigikaitsejaid ehk kaitsevälasi ja kaitseliitlasi, vaid ka päästjaid ja politseinikke, vabatahtlikke päästjaid ja abipolitseinikke. Inimesed, kes on valmis oma elu ja tervist ohverdama teiste kodanike heaolu nimel, on väärt meie kõigi erilist hoolt ja tähelepanu.

Käesolev eelnõu on üks osa Eesti veteranipoliitika elluviimisest. Veteranipoliitika ja ka eelnõu tegelevad just nimelt nende inimestega, kes on panustanud Eesti riigi kaitseks, seda nii välismissioonidel kui ka osaledes Eestis sõjaväelises väljaõppes. Veteranipoliitika kehtestamisega 2012. aastal ja sellele järgnevate sammudega seaduste täiendamisel ehitame üles riigi ja riigikaitsejate usaldussuhet. Väga oluline on siin süstemaatiline lähenemine. Täna kõne all olev eelnõu ei ole veteranipoliitika elluviimisel esimene samm, see samm astuti 10. aprillil 2014. aastal, kui Riigikogu võttis seadusena vastu seaduseelnõu 579. Selle kevadel vastuvõetud seadusega kehtestati ühekordse hüvitise väljamaksmine kaitsevälase ja Kaitseliidu liikme töövõimetuse korral, tegevteenistuspensionide suurendamine rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil osalemise eest, töövõimetuspensionide suurendamine ja toitjakatuspensionide suurendamine. Loetletud meetmed on juba rakendunud. Nüüd on meie laudadel

teine oluline samm, millega luuakse täiendus- ja ümberõppe võimalusi kaitseväelastele, sh kaitseliitlastele, kes on osalenud rahvusvahelises sõjalises operatsioonis või saanud tegevteenistuses tervisekahjustuse, nõustamist laienevad kõikidele kaitseväelaste ja kaitseliitlaste perekonnaliikmetele, kaasa arvatud Eestis teenistusülesannete käigus vigastatute ja hukunute perekonnaliikmetele, tagatiste saajate, sh veteranide üle hakatakse arvestust pidama ning töövõimetuspensionide saajate sissetulek säilib ka pärast vanaduspensionistiku jõudmist.

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon leiab, et eelnõu on väga oluline, ning see saab kindlasti fraktsiooni täieliku toetuse. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 721 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määratud eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoobri kell 17.15.

7. Kunstiteoste tellimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (735 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud kunstiteoste tellimise seaduse muutmise seaduse eelnõu 735 esimene lugemine. Ma palun kõnetooli kultuuriminister Urve Tiiduse!

Urve Tiidus

Lugupeetud proua istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tahan teile tutvustada eelnõu, millega soovitakse muuta kunstiteoste tellimise seadust. Olemasolev seadus on kehtinud nüüdseks peaaegu neli aastat. Seaduse praktikasse rakendamisel on selle aja jooksul ilmnunud mõned kitsaskohad just kunstiteoste tellimise protsessis, millest tulenevadki seaduse muutmise ettepanekud. Parandustega soovitakse muuta seda kunstiturgu ja esteetilist keskkonda parendavat seadust lihtsamini ja selgemini rakendatavaks. Kunstiteoste tellimise seaduse muutmine on kooskõlas ka kultuuripoliitika põhialustega aastani 2020. Arengudokument näeb ette, et seaduses tuleb täpsustada, milliseid kunstiteoseid saab selle

alusel tellida ja kuidas tagada tellimustööde kunstiliselt kõrge tase.

Nüüd räägin lühidalt eelnõu sisust. Teatavasti kehtib seadus avaliku otstarbega hoonete kohta, mida ehitab riik, ja seda juhul, kui ehitushanke summa ületab 750 000 eurot. Seadus näeb ette ka kunstiteoste tellimise hinna lae, s.o 65 000 eurot. Kultuuriministeerium ei tõsta eelnõuga kunstiteoste tellimise hinna ülempiiri ja seaduse põhialused ei muutu.

Nagu eespool öeldud, seaduse rakendamine muutub lihtsamaks ja selgemaks. Te küsite, kuidas. Kõigepealt lihtsustub kunstnikel konkurssidel osalemine, sest asjaajamine on lihtsam ja osalemise kriteeriumid selgemad. See omakorda peab tagama suurema arvu kunstnike osalemise, suurem konkurents aga loob, nagu elu näitab muudiski valdkondades, suurema tõenäosuse, et saadakse kvaliteetsem tulemus, milleks on tellitud ja teostatud kunstiteosed. Seni on konkurssidele pakutud tööde arv olnud keskmiselt alla kümne, suurim osalejate arv on olnud 19, väikseim 1. Nüüd kehtestatakse konkursi korraldamise tingimused, mis võimaldavad kunstnikel süvendatult ideed ette valmistada ja hiljem seda kvaliteetselt teostada. See tähendab miinimumtähtaega ja tellija võimalust kunstnikule töö eest tasuda osade kaupa, kuna kunstnikul ei pruugi olla vahendeid suuremahulise teose loomiseks algkapitali vähesuse tõttu.

Täpsustatakse ka seaduse üht peamist põhimõtet, et saab tellida ainult kujutava kunsti teoseid, samuti seda, kuidas tagada tellitud teoste kunstiliselt kõrge tase. Selleks garantiiks on žürii ekspertidest liikmete suurem kaasatus kogu tellimisprotsessi. Täpsustus on päevakorda tõusnud praktikas ilmnunud liiga avara kunstiteose tõlgendamise tõttu, mis on võimaldanud võrdsustada kujutava kunsti teoseid hoones hädavajalike tarbeesemetega. Esmatähtsaks jääb kunstniku loomevabadus, edaspidi on välistatud selle seaduse alusel selliste esemete tellimine, mis on hoone funktsionaalsed osad ja mida tuleks nagunii soetada.

Likvideeritakse vastuolu riigihangete seadusega. Seni on kunstihanget käsitletud ideekonkursina riigihangete seaduse alusel. Riigihangete seadus sätestab ideekonkursi, tõsi, teenuse ostmiseks näiteks arhitektuuri vallas, aga mitte objekti ehk kunstiteose soetamiseks. See väike vastuolu oli seaduses olemas. Selle

vastuolu kaotamiseks tuleb muuta kunstiteose tellimise ideekonkurss tavaliseks avalikuks konkursiks väljaspool riigihangete seadust, aga selle konkursi võitjaga sõlmib tellija hankelepingu riigihangete seaduse kohaselt.

Antakse võimalus konkurssidele ajatada, sest praktikas on olukordi, kus ühele suurele territooriumile ehitatakse järjestikku mitu hoonet ja neil on eraldiseisvad hanked. Ajatamine võimaldab takistusteta kunstiteoseid tellida ja teha seda ehitamise järjekorrast lähtudes.

Üks väga oluline punkt on see, et parandatakse avalikku kommunikatsiooni. Kui selle seaduse alusel kunstiteoseid tellitakse, siis peavad inimesed kohapeal ja kaugemal paremini teada saama, miks ja mida on tellitud, kus need teosed asuvad, kuidas neid näha saab ja kes on nende autor. Seda infot jagatakse ka tellija kodulehel.

Kokkuvõtet tehes võib öelda, et pakutud muudatustega soostumise korral täpsustuvad juhud, millal peab kunstiteost tellima, kunstiteoste tellimise korraldamise protsess muutub selgemaks ning halduse ja riikliku järelevalve pädevuse jaotus täpsemaks. Suur palve on seda eelnõu toetada. Täna tähelepanu eest!

Asesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas on küsimusi? Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Ma saan aru, et kaks-kolm aastat pole aeg, mille põhjal võiks järeldusi teha. Aga kas selle aja jooksul on vaidlused läinud kohtuprotsessini välja või on kõik rahulikult läbi läinud?

Urve Tiidus

Suur tänu selle küsimuse eest! Minu andmetel ei ole kohtujuhtumeid olnud.

Asesimees Laine Randjärv

Kas on veel küsimusi? Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kultuuriminister Urve Tiidus! Ma palun kaasettekandeks kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud Riigikogu! Kõnealune eelnõu oli kultuurikomisjoni istungi päevakorras teisipäeval, 7. oktoobril.

Kultuurikomisjonile tutvustas eelnõu ning põhjendas selle vajalikkust lugupeetud kultuuriminister, kes tegi seda äsja ka siin kõnetoolis. Teda assisteerisid Kultuuriministeeriumi õigusnõunik Lia Liin ja kunstinõunik Maria-Kristiina Soomre. Komisjon ilmutas selget arusaamist selle eelnõu vajalikkusest. Me saime korraliku ülevaate sellest, mismoodi kõnealune seadus on siia maani toiminud ja mis on põhjustanud muudatuste tegemise vajaduse.

Komisjonis esitati mõned täpsustavad küsimused. Näiteks küsiti, kas see seadus kehtib ka rekonstrueerimise puhul, mitte ainult uue ehituse puhul. Vastus oli jah: see on nii seaduse praeguse versiooni järgi ja on ka edaspidi nõnda. Oli küsimus, kas selle summa sees, 1% sees ehituse maksumusest, on nii kunstniku honorar kui ka teose valmistamise kulud. Vastus oli jah: selle 1% reaalne suurus on ette teada ja selle raames määratakse, mismoodi seda raha jaotatakse honorari ja teose valmistamise kulude katmise vahel. Oli küsimus selle kohta, mida täpsemalt tähendab tekkiv nõue, et žüriis oleks sama kvalifikatsiooniga eksperte. Vastus oli, et kuna senised tellijad, eeskätt RKAS, kes on olnud suurim tellija, eelistavad seada piirangut, et kunstnik, kes oma taotluse konkursile esitab, oleks kõrgharidusega või vähemalt vastava loomeliidu liige, siis on loogiline, et žürii, kes hakkab seda taotlust läbi vaatama, oleks samasuguse kvalifikatsiooniga, et ta oleks suuteline esitatud taotlusi hindama ja võrdlema. Žüriiliikmete ja ekspertide puhul ei peeta silmas siiski mitte otsest kvalifikatsiooni, vaid haridusnõuet. Oli küsimus, kas konkursile võiks tulla juba valmis töödega, mitte et tingimata loodaks uus teos tellija soovil. Tõepoolest on ka kehtiva seaduse alusel võimalik, et kunstnik esitab juba oma valmis töö, aga nii või teisiti peab ta selle esitama konkursile ja pakkuma seda sellesse konkreetseesse kohta, kuhu tellija soovib. Oli ka küsimus, kas põhimõtteliselt ja praktiliselt on võimalik, et konkursi võiks võita ka selline kunstitöö, mille maksumus on suurem kui see 1%. Saime vastuse, et see kehtiva seaduse sätestus jääb ka seaduse muutmise korral kehtima, nii et tellija saab tellida rohkem teoseid või kallima teose, kui sinna 1% sisse mahub, kuid ta peab sel juhul arvestama, et ta katab ise selle hinnavahe, st sellisel korral kujuneva hinnavahe katab tellija. Need olid sisulised ja uudis-

himust tingitud küsimused, mis said kõik head vastused.

Tehti järgmised menetluslikud otsused: teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 15. oktoobriks ehk tänaseks, määrata ettekandjaks teie ees seisja, teha täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada ja kui täiskogu otsustab esimese lugemise lõpetada, siis soovime muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrata 29. skp kell 17.15. Kõik nimetatud menetlusotsused tehti konsensuslikult. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Suur tänu, Paul-Eerik Rummo! Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 735 esimene lugemine tuleks lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrän eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 29. oktoobri kell 17.15.

8. Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (728 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Meie tänane seitsmes päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 728 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tutvustan teile Vabariigi Valitsuse algatatud õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muudatusi. Teatavasti oleme selle Riigikogu koosseisu jooksul võtnud vastu õigusaktid kõrgharidusreformi rakendamiseks. Me oleme sätestanud, et tasuta õpe on võimalik siis, kui õpe tehakse läbi nominaalajaga. Selle süsteemi rakendumise üheks oluliseks toetusmehhanismiks on olnud vajaduspõhiste õppetoetuste süsteem, mis tagab, et vähem kindlustatud peredest pärit üliõpilased saaksid õpingutele keskenduda ja kõrgharidust omandada. Tollal, kui vajaduspõhiseid õppetoetusi käsitlevat

seaduseelnõu siin saalis menetleti, valiti üsna efektiivne ja lihtne süsteem, kuidas seda toetust määrata. Selle rakendamisel, nii nagu oli ka ette näha, on tekkinud mõned kitsaskohad. Me oleme teinud analüüsi ja soovime selle eelnõuga süsteemi natuke täpsustada ja muuta. Eesmärk on ühelt poolt ikka see, et kõik riigi abi ja tuge vajavad üliõpilased toetust saaksid, ja teiselt poolt see, et ühelgi andekal üliõpilasel ei jääks kõrghariduse omandamine pooleli seetõttu, et tema perekonna rahalised võimalused on keerulised.

Selle eelnõuga muudetakse kahte aspekti juba vastuvõetud õppetoetuste ja õppelaenu seaduses. Räägin neist eraldi. Esiteks, Eestis on vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise süsteem tõepoolest väga innovaatiline ja efektiivne. Üliõpilased saavad taotluse esitada mis tahes kohas viibides, vaja on vaid internetiühendust, ID-kaarti ja arvutit või mõnda nutiseadet. Vastus toetuse saamise või selle andmisest keeldumise kohta saabub mõne minuti jooksul ning toetussumma laekub üliõpilase pangaarvele hiljemalt seitsme tööpäeva jooksul. See on kindlasti väga hea. Probleem on aga selles, et vaid automaatselt toimiv taotlusüsteem ei jäta ruumi personaalsemale lähenemisele ning võimalikele tekkivatele ja juba tekkinud erandjuhtudele, mille lahendamiseks võib sõltuda üliõpilase õpingute jätkamine. Selle efektiivse internetipõhise süsteemi toimimiseks on seaduses üsna rangelt ära kirjeldatud need tingimused, millele üliõpilane peab vastama ja mille kohta peavad registrites andmed olema. Ühelt poolt on üliõpilase perekonna mõiste üsna põhjalikult seaduses lahti kirjutatud ja teiselt poolt hinnatakse vajaduspõhise õppetoetuse määramisel perekonna eelmise aasta sissetulekute seisu tuludeklaratsiooni alusel. See tähendab, et halvematel juhtudel määratakse õppetoetust juba üle aasta vanuste andmete põhjal.

Siit tekib esimene probleem. Kui üliõpilase majanduslik olukord on aasta jooksul ootamatult halvenenud, näiteks on mõni lapsevanem jäänud töötuks, muutunud töövõimetuks või on juhtunud veel midagi sellist, siis register neid andmeid ja muutunud majanduslikku olukorda ei kajasta ja automaatse registripõhise süsteemi põhjal jääb see üliõpilane toetusest ilma. See on sisuliselt ebaõiglane, kui hoolimata sellest, et üliõpilane vastab vajaduspõhise

õppetoetuse kriteeriumidele, sest ta on keerulises majanduslikus olukorras, jääb õppetoetus tal bürokraatlikel põhjustel saamata.

Ütlen ühe asja veel. Teine erandjuhtumite liik, mis on selles kontekstis asjakohane, puudutab perekonna mõistet. Seaduse kohaselt arvestatakse vajaduspõhise õppetoetuse määramisel seaduses defineeritud perekonna kõikide liikmete sissetulekut. Arvestamata jääb näiteks see, kui registripõhiselt annavad ema ja isa sissetulekud kokku küll sellise summa, et üliõpilane vajaduspõhist õppetoetust ei vaja, aga vanemad elavad lahus ja üks vanematest lapse õpinguid ei toeta. Selles olukorras jääb üliõpilane samuti õppetoetusest ilma, hoolimata sellest, et tema tegelik majanduslik olukord on selline, et ta peaks toetust saama.

Nende kahe kitsaskoha kaotamiseks pakume välja sisuliselt vajaduspõhise õppetoetuse eriliigi, mida seaduses on küll kirjeldatud kui uut õppetoetuse liiki. See on vajaduspõhine eritoetus, mis on spetsiaalselt mõeldud erijuhumite lahendamiseks. Me loome mehhanismi, mille abil need üliõpilased, kes on saanud registripõhises süsteemis äraütleva otsuse ehk süsteem on öelnud, et nad õppetoetust ei saa, saaksid tõestada, et nad tegelikult on sellises majanduslikus olukorras, et peaksid seda toetust saama, ja neile avaneks teine viis, kuidas seda saada. Eelnõu järgi hakkaks seda vajaduspõhist eritoetust erinevalt üldisest vajaduspõhisest õppetoetusest, mida koordineeritakse ja jagatakse tsentraalselt ja registripõhiselt, määrama ja maksma kõrgkool, kes asub üliõpilasele kõige lähemal ning tajub kindlasti kõige paremini, millisele üliõpilasele on eritoetuse saamine õpingute jätkamiseks hädavajalik. Selleks eraldatakse õppeasutustele lisavahendeid, sh toetuse maksmise korraldamiseks. Kindlasti on õppeasutus toetuse maksjaks kõige parem valik, sest ei ole võimalik ega otstarbekas püüda seaduses kõiki erandjuhte 100% ära kirjeldada. Eelnõus oleme mõne kriteeriumi küll pakkunud, aga lõppkokkuvõttes on õppeasutus üliõpilasele kõige lähemal ja suudab võimalikele erandjuhtudele kõige paremini läheneda. Õppeasutustel on ka kogemus ja väljakujunenud praktika seda tüüpi õppetoetuste maksmisega seoses juba varasemas süsteemis olemasoleva majandustoetuse maksmisega. Nii et ülikoolides on olemas oskus ja võimekus seda süsteemi hallata.

Vajaduspõhise eritoetuse saajaks oleme prognoosinud suurusjärgus 500 üliõpilast aastas. Võrdluseks ütlen, et praeguse seisuga on vajaduspõhist õppetoetust registrite põhjal saanud üle 3000 üliõpilase. Me räägime umbes 500 üliõpilasest, kes muudatuse tõttu lisanduksid. Selle süsteemi või lisatoetuse maksumus oleks tipphetkel orienteerivalt 700 000 eurot. Lähtuvalt tegelikust olukorrast on võimalik toetuse saajate arvu ja toetuse eelarvet kas suurendada või vähendada. Saab näha, kuidas see süsteem käivitub. Suurem osa eritoetuse saajaid võiks juba järgmisel semestril taotleda tavapäraselt vajaduspõhist õppetoetust. Näiteks, kui üliõpilane taotleb kevadsemestril õppetoetust, aga süsteemis veel ei kajastu perekonna uued sissetulekuandmed, siis järgmisel semestril, kui ta toetust taotleb, need juba kajastuvad, nii et üliõpilasel on võimalik saada tavapärase elektroonilise süsteemi kaudu tavapäraselt vajaduspõhist õppetoetust. Eritoetuse suuruseks oleme planeerinud 135 eurot. Usume, et see peaks olema praeguse vajaduspõhise õppetoetuse eri määrade keskmine, see ei peaks olema diferentseeritud, sest peame tagama ka selle, et kõrgkoolidele ei muutuks süsteemi haldamine liiga keeruliseks. Kui nad peaksid euro täpsusega pere sissetulekut hindama, siis oleks see kindlasti märkimisväärne lisatöö. Niipalju vajaduspõhisest eritoetusest.

Selle eelnõu teine osa puudutab üldist õppetoetuste maksmise loogikat. Kui seaduse vastuvõtmise ajal nähti ette, et nii õppemaksumust vabastamise kui ka vajaduspõhise õppetoetuse puhul on kriteeriumiks õppekursuse täielik läbitegemine, siis praktikas oleme näinud, et õppetoetuse määramisel võiks õppekoormuse nõue olla 75% õppemahust, mis on ka täiskoormuse definitsioon ülikooliseaduses. Me ei tohiks lasta tekkida olukorral, kus üliõpilasel jääb tema keerulisemast sotsiaal-majanduslikust taustast tulenevalt näiteks üks ainepunkt mõnel semestril saamata ja ta jääb seetõttu automaatselt vajaduspõhisest õppetoetusest ilma. Kui me võtame arvesse, et sel puhul me räägime siiski üliõpilastest, kelle pere sissetulek on väga väike, siis on selge, et vajaduspõhisest õppetoetusest ilmajäämine võib neile tähendada õpingute katkestamist, mida kindlasti positiivseks pidada ei saa. Kui vaadata selle kevade andmeid eelmise aasta sügissemestri kohta, siis neid üliõpilasi, kelle

õppekoormus oli vahemikus 75–99%, oli ligikaudu 450. Rääkides vajaduspõhise õppetoetuse süsteemi täielikust rakendamisest, võime vajaduspõhise eritoetuse ja õppetoetuse koormusnõude alandamise puhul rääkida sellest, et ligikaudu 2000 üliõpilast saaksid kas ühte või teist kanalit pidi täiendavalt vajaduspõhist õppetoetust.

Raha on selleks haridusministeeriumi eelarves piisavalt planeeritud. Arvestades ka üliõpilaste arvu vähenemist lähiaastatel, on selge, et me tuleme juba kokkulepitud rahaga välja ja saame samal ajal muuta vajaduspõhiste õppetoetuste süsteemi paindlikumaks, mis tagab, et kõik abivajajad abi saavad, ning saame seda muuta laiemalt tudengisõbralikumaks.

Aitäh ja vastan meeleldi teie küsimustele!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Ma tahan täpsustada ühte asja, mida on eri moodi mõistatud. Te ütlesite, et vajaduspõhine toetus määratakse eelmise aasta tuludeklaratsiooni põhjal. Üliõpilane asub õppima 1. septembril 2014. Kas siis käib jutt tuludeklaratsioonist, mille ta esitas märtsis 2014, seega 2013. aasta teenistusest, või tuludeklaratsioonist, mille ta on esitanud eelmisel aastal ehk märtsis 2013, ja sel juhul käib jutt 2012. aasta teenistusest, mis juhul vahe õppima asumisega oleks üks aasta ja üheksa kuud? Kumb see siis on? Siin on väga erinevaid arusaamu olnud.

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! 2014. aasta septembris kasutatakse kõige värskemaid olemasolevaid andmeid ehk 2013. aasta tuluandmeid ehk tuludeklaratsioon, mis on esitatud 2014. aasta märtsis. Küll aga võib kevadsemestril, kui õppetoetust taotletakse kas jaanuaris või veebruaris, tekkida olukord, kus andmed on üle aasta vanad. Näiteks ei ole 2015. aasta jaanuaris või veebruaris 2014. aasta deklaratsioonid veel esitatud. Sel puhul räägime perekonna sissetulekuandmetest, mis on üle aasta vanad.

Esimees Eiki Nestor

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Suur tänu! Hea minister! Kui see eelnõu meie kätte jõudis, siis oli ülikoolide tagasiside natuke pessimistlik. Nad ei soovinud eriti ise seda täiendavat toetuse eriliiki jagama hakata, ilmselt arusaadavatel põhjustel. Kas olete viimasel ajal omavahel suhelnud? Kas nende seisukohad on muutunud? Nagu sa ise mainisid, on nendele administreerimise jaoks lisavahendid ette nähtud.

Jevgeni Ossinovski

Suur tänu! Kui me seda eelnõu kevadel välja töötama asusime, siis ma kohtusin Rektori Nõukoguga ja eelnõu põhimõtted said tollal läbi räägitud. Ametlikus kooskõlastusprotsessis kolm ülikooli tõepoolest ei kooskõlastanud seda eelnõu. Eks ole arusaadav, et kõik osapooled tahaksid, et administreerimistööga tegeleks keegi teine. Ega see ülemäära meeldiv töö ei ole. Kindlasti nõuab see ülikoolidelt konkreetsete tingimuste ja kordade sätestamist, üliõpilastega tegelemist, jah ja ei ütlemist jne. Loomulikult on see lisakoormus. Ent olles läbi rääkinud ka teiste osapooltega, ei suutnud me paremat süsteemi pakkuda. Ülikoolid on minu hinnangul kõige asjakohasem institutsioon, kes selle jagamisega peaks tegelema. Tõepoolest, nagu küsimuses ka viidati, me näeme lisaks toetusele endale ülikoolidele ette 10%-lise administreerimiskulu, et administreerimine ei tuleks ülikoolide üldiste ressursside arvel. Taas kord ütlen, et ülikoolidel on siiski olemas vanas süsteemis saadud majandusliku eritoetuse maksmise praktika, mis võib tähendada, et midagi n-ö kardinaalselt uut ja üle jõu käivat selles süsteemis ei ole. Aga teisest küljest saan ma aru, et parema meelega ütleksid ülikoolid, et tehku seda keegi teine. Kuid me oleme suhelnud ja ma arvan, et laias laastus on siiski olemas arusaam, et see on optimaalne lahendus.

Esimees Eiki Nestor

Barbi Pilvre, palun!

Barbi Pilvre

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Te ütlesite, et vajaduspõhist õppetoetust saab taotleda ka nutiseadmeid kasutades, mis on kahtlemata hästi moodne. Kas te ei näe siin

vastuolu: nutiseadmed, mis maksavad küllalt palju, ja vajaduspõhine õppetoetus?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Seda ei pea nutiseadme abil tegema, aga see võimalus on olemas. Eks vajaduspõhine õppetoetus võimaldab nendel, kes väga tahavad, ka nutiseadet soetada, ent ma eeldan, et sellest rahast kaetakse üldjuhul küll palju hädavajalikumaid kulusid.

Esimees Eiki Nestor

Mart Meri, palun!

Mart Meri

Aitäh! Hea minister! Ülikoolide murest tõukudes ja mõeldes just ülikoolide halduskoormusele: kas sa oskad hinnata, kui palju võiks umbkaudu eritoetuse taotlejaid olla?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Seda täpselt öelda on raske, kuna elu on tõepoolest üsna kirju. Võimalikke erijuhtumeid saame hetkel hinnata eeskätt kahest aspektist lähtudes: see sihtrühm, kes siiani sai vanas süsteemis seda majanduslikku eritoetust, pluss need inimesed, kes on taotlenud vajaduspõhist õppetoetust registrite põhjal, aga on jäänud joone alla. Mõni nendest on jäänud joone alla just seetõttu, et vahepeal on läinud tema majanduslik olukord halvemaks, aga see ei kajastu registrites, või tema tegelik perekond ei vasta seaduses kindlaksmääratud perekonna definitsioonile. Me oleme hinnanud, et 2015. aasta kevadsemestril on neid, kes seda toetust võiksid taotleda, 330 ja 2015. aasta sügissemestril võiks neid olla 500. Suurenenine on tingitud sellest, et n-ö viimane aastakäik vajaduspõhisele õppetoetusele kvalifitseerujaid astub sügisel kõrgkooli. Nii et täismaht võiks olla umbes 500 toetust semestris. Aga kui palju neid saajaid saab olema, on raske prognoosida. Nagu ma ütlesin, oleme selles küsimuses paindlikud. Sõltuvalt sellest, milline on reaalsus, saame eraldada kas rohkem või vähem vahendeid.

Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Kas te õppekava täitmise mahu alandamisel 100%-lt 75%-le ei mõelnud õppimise kvaliteedi peale? Kas see ei anna tagasilööki?

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Ma olen üldiselt seda meelt, et üliõpilaselt tuleks nõuda õppekava läbivõtmist tasuta õppimise võimalusest lähtudes. Praegu tuleb selleks, et saada Eestis õppemaksuta õppida eestikeelse õppekava alusel, läbi võtta 100% õppekavast. Tõsi, enamik ülikoole on mingisuguse hulga ainepunkte n-ö andeks andnud. Just nimelt selleks, et üliõpilased ei peaks õpinguid katkestama, kui mingil põhjusel jääb mõni ainepunkt saamata. Minu meelest tuleks õppe kvaliteeti ja eeskätt n-ö lõpetamise efektiivsust reguleerida just selles kohas, tuleks vaadata, mis on see protsent, mille puhul võetakse õppemaksu, ja mis protsendist edasi on õppimine tasuta. Õppetoetus, eriti vajaduspõhine õppetoetus võiks olla paindlikum, sest me räägime siiski üliõpilastest, kelle majanduslik seis on väga raske. Need on üliõpilased, kelle perekonna sissetulek leibkonnaliikme kohta on alla 300 euro kuus. Kui mingil põhjusel jääb üks ainepunkt saamata, siis me jätame nad automaatselt õppetoetusest ilma. Arvestades seda, kui kehvast majanduslikust seisusest need üliõpilased on, siis ma arvan, et väga paljudele tähendab see õpingute katkestamist. See ei saa kindlasti meie eesmärk olla. Teisest küljest, ega me ei kaota ju õppekoormuse täitmise nõuet. Nõue 75% tähendab siiski, et üliõpilane õpib täiskoormusega, ei ole niimoodi, et ta lihtsalt on ülikoolis.

Esimees Eiki Nestor

Ministrile rohkem küsimusi ei ole. Komisjoni ettekandja on kultuurikomisjoni liige Mart Meri. Palun!

Mart Meri

Härra juhataja! Head kolleegid! Kultuurikomisjon käsitles eelnõu 728 oma 6. oktoobri istungil. Õppetoetuste maksmise korraldusse muutusi toovad eelnõu olid komisjonis tutvustamas haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski ning ministeeriumi õigusosakonna jurist Kaur Kittus. Nagu minister ka äsja siin ülima põhjalikkusega selgitas, on eelnõu siht

ellu kutsuda uus õppetoetuste liik, vajaduspõhine eritoetus, ning muuta vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine paindlikumaks.

Muudatuste vajadus tuleneb eelmisel aastal rakendunud õppetoetuste süsteemis ilmnenud ebakohtadest, mille tõttu on toetusest ilma jäänud hulk üliõpilasi, kellel sisuliselt oleks õigus seda saada. Kultuurikomisjon on saanud ka märgukirju. Juba õppetoetuste uue süsteemi menetluse aegu kaks aastat tagasi taotlesid üliõpilaste esindusorganisatsioonid sellist paindlikkust, mida eelnõu nüüd suures osas ette näeb. Komisjoni liikmed muudatuste vajalikkust kahtluse alla ei seadnud.

Küsimusi esitati eritoetuse taotlemise ja taotluste läbivaatamise protsessi kohta. Näiteks küsiti, miks ei võiks ülikoolile eraldada fondi, mida ülikool võiks jagada enda kehtestatud tingimuste alusel. Vastus oli, et uue regulatsiooniga tahetakse esile tõsta sihtrühma, kellele tavapärase vajaduspõhise toetuse taotlus on seaduse praeguste sätetele tuginevalt tagasi lükatud, kuigi sisuliselt oleks toetuse saamine õigustatud. Küsiti ka seda, et kui tudeng teab, et ta tavalist toetust ei saa, siis miks ta peab eritoetuse saamiseks ikka selle n-ö esimese vooru läbi tegema, ette teades, et vastus tuleb eitav. Minister vastas, et statistika põhjal võib väita, et väga paljud ei tea, kas neil on õigust tavapärasest registripõhist toetust saada või mitte. Selleks, et mitte liigselt suurendada ülikoolide halduskoormust, st kaalutusotsuste hulka, on otstarbekas tavatoetuse taotlemise mehhanismi käsitleda esmase filtrina nende tudengite väljaselgitamiseks, kellel on õigus saada eritoetust.

Komisjonis vahetati mõtteid ka eelnõu teise olulise muudatuse üle. Praegu on vajaduspõhise õppetoetuse saamise eelduseks õppekava 100%-line täitmine, st mõne ainepunkti saamata jäämise korral pole üliõpilasel võimalik toetust saada. Eelnõu muudab asja paindlikumaks ja edaspidi saavad õppetoetust kõik täiskoormusega õppivad ehk õppekava kumulatiivselt vähemalt 75% ulatuses täitvad tudengid. Komisjonis oli juttu ka sellest, kas see ei muuda õppekvaliteeti kehvemaks. Minister arvas, nagu ta ka siin ütles, et kui õppetoetuste süsteem muutub paindlikumaks, siis õppekava täitmise nõuded ülikoolides muutuvad loodetavasti jälle rangemaks.

Komisjoni menetlusotsused olid kõik konsensuslikud: otsustati teha ettepanek saata eelnõu 728 täiskogu päevakorda 15. oktoobriks, määrata ettekandjaks siinkõneleja, teha üldkogule ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoober kell 17.15. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Jaak Allik, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Jaak Allik

Lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Mul on hea meel järjekordselt õppetööst küsimuses Riigikogu istungil esineda. Tegin seda juba 5. juunil 2012 ja 12. detsembril 2013. Tegelikult võiksin tollased kõned uuesti ette lugeda, kuid piirdun vaid tõdemusega, et pikapeale uuristab isegi tilk kõva kivi.

Kõigest sellest, mida sisaldab täna arutatav valitsuse eelnõu, olen juba rääkinud. Need on tegelikult Eesti Üliõpilaskondade Liidu ettepanekud, mida praegune haridusminister on kuulda võtnud ja seaduseks formuleerinud. Algusest peale oli selge, et vajaduspõhised õppetööst on õigus saada üliõpilastel, kelle perekonna sissetulek on väike ja kes vanemate toetusele eriti loota ei saa, seetõttu ei saa nad loobuda õpingute kõrval töötamisest. Kui nõuda neilt sajaprotsendilist õppekava täitmist, jättes nad muidu toetusest ilma, siis see tähendaks sisuliselt nende tõrjumist kõrgharidusest. Hea, et sellest on nüüd aru saadud. Sama lugu on vajaduspõhise eritoetusega, mis aitab operatiivselt reguleerida kõiki erijuhtumeid. Algukest peale oli kummaline, et jättes sellise võimaluse enne 2013. aastat õpinguid alustanud üliõpilastele, võeti see võimalus n-ö uue korra kohaselt tasuta kõrgharidust omandama asunud noortelt.

Mul on väga hea meel, et minister Jevgeni Ossinovski on leidnud ühise keele Eesti Üliõpilaskondade Liiduga ning astunud konstruktiivsesse dialoogi ka selliste nii mõneski mõttes raskete partneritega nagu Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Eesti Linnade Liit. Poliitika on alati kompromisside otsimine soovide ja võimaluste vahel. Tundub, et haridusmaastikul

astutakse samme õigel teel. Sotsiaaldemokraatlik Erakond toetab esitatud eelnõu ja kutsub sellele üles ka kõiki kolleege. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem kõnesoove ei ole. Austatud Riigikogu, juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 728 esimene lugemine lõpetada. Määratud eelnõu 728 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoobrikuu päeva kell 17.15.

9. Sotsiaalmaksuseaduse ja ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (729 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalmaksuseaduse ja ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 729. Algataja ettekandja on haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski. Palun!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tutvustan valitsuse algatatud sotsiaalmaksuseaduse ja ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille eesmärk on tagada doktorantidele seni puudunud sotsiaalsed garantiid. Teema on oluline. Praegu toimub laiem diskussioon teaduse rahastamise ja teaduse kvaliteedi parandamise ja jätkusuutlikkuse üle ning me otsime ja leiame siin lisavahendeid. Kindlasti aga on lisaks sellele oluline tagada ka teadlaskarjääri atraktiivsus. Selle üks osa on doktoriõppe tulemuslikkus ja selle õppe atraktiivsus karjääri- valikute tegemisel.

Peab ütlema, et Eesti riik tagab atesteeritud doktorantidele, õigemini enamikule neist, doktoranditoetuse. Selle suurus on 383 eurot ja 47 senti kuus. See summa ei ole alates aastast 2005 muutunud, mis on kaasa toonud selle, et doktoranditoetus moodustab nüüd keskmisest palgast tugevalt väiksema osa. Kui aastal 2005 oli see ligikaudu 70% keskmisest palgast, siis nüüd räägime juba miinimumpalgalähedast summast. Kindlasti on kaugemas plaanis oluline doktoranditoetust suurendada. Järgmise aasta 1. jaanuarist suurendatakse doktoranditoetust järgmise aasta riigieelarve seaduse kohaselt, mille eelnõu on Riigikogu menetlusse juba jõudnud, 10% ehk 422 euroni.

Eelnõu põhisisu on see, et tagada doktorantidele sotsiaalsed garantiid, selleks et doktorantuur oleks atraktiivsem karjäärivalik. Kehtivate seaduste järgi on doktorantidele üliõpilastena tagatud üksnes ravikindlustus. Eelnõu seadusena jõustumise korral hakatakse riiklikku doktoranditoetust arvesse võtma ka vanemahüvitise ja pensioni arvestamisel. Selleks, et see oleks võimalik, oleme planeerinud muuta sotsiaalmaksuseadust nii, et riik maksaks doktoranditoetuse pealt sotsiaalmaksu ja näiteks siis, kui doktorant saab lapse, võetakse doktoranditoetuse summad arvesse vanemahüvitise suuruse arvutamisel. Enamik doktorante doktorantuuri kõrvalt töötab. Selle põhjus on doktoranditoetuse ebapiisav suurus täiskasvanud inimestele. Praktikas tähendab see, et kui töötav doktorant saab lapse ja jääb akadeemilisele puhkusele, siis vanemahüvitise suuruse arvutamisel doktoranditoetuse summat arvesse ei võeta. See omakorda tähendab, et doktorandi reaalne sissetulek lapse saamise korral väheneb. See on põhimõtteliselt vastulus vanemahüvitise laiema loogikaga, mille kohaselt peaks pärast lapse saamist säilima inimese senine sissetulek. Lapsehoolduspuhkusel olevate doktorantide hulk on viimastel aastatel püsinud enam-vähem samas suurusjärgus. 2013/14. õppeaastal viibis seoses lapse hooldamisega akadeemilisel puhkusel 10% doktorantidest ehk ligikaudu 300 inimest, kellest 78% olid naised.

Selleks et seda põhimõtet ja olulist muudatust rakendada, on vaja lisavahendeid. Järgmise aasta riigieelarvest on selleks planeeritud 1,3 miljonit eurot, aastaks 2016 on selle muudatuse maksumus 3,8 miljonit eurot. Summa sisaldab doktoranditoetuse suurendamist 10% järgmise aasta 1. jaanuarist. Doktoranditoetusest sotsiaalmaksu tasumist alustatakse eelnõu järgi 1. septembrist 2015, selleks et me jõuaksime kõik tehnilised lahendused õigeaks ajaks korda. Kuna doktorantide eest maksab sotsiaalmaksu Haridus- ja Teadusministeerium, nõuab see teatud tarkvaralisi või andmebaaside arendusi.

Sellest muudatusest tulenevalt on vaja ka ravikindlustuse seadust täpsustada. Selle eesmärk on vältida olukorda, kus riik tagab doktoranditoetust saavatele doktorantidele ravikindlustuskaitse topelt, nii toetuse pealt sotsiaalmaksu makstes kui ka ravikindlustuse

eelarve kaudu, millega tagatakse ravikindlustuskaitse kõikidele üliõpilastele.

Aitäh! Vastan meeleldi küsimustele, kui neid peaks olema tekkinud.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Kas on küsimusi ettekandjale? Ei ole. Komisjoni ettekandja on kultuurikomisjoni liige Tiina Lokk-Tramberg.

Tiina Lokk-Tramberg

Härra eesistuja! Aitäh, härra minister, väga sisuka ettekande eest! Sotsiaalmaksuseaduse ja ravikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 729 arutas kultuurikomisjon 6. oktoobril 2014. Inimkeeli võib seda eelnõu nimetada lihtsalt doktorantide sotsiaalsete garantiide eelnõuks. Komisjoni istungist võtsid osa komisjoni liikmed Eldar Efendijev, Andrus Saare, Jaak Allik, Liisa-Ly Pakosta, Mart Meri, Paul-Eerik Rummo ja Tiina Lokk-Tramberg ning komisjoni nõunikud Angelika Berg ja Atko-Madis Tammar. Puudus Mailis Reps. Kutsutud oli haridus- ja teadusminister Jevgeni Ossinovski ning Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna juristid Kaur Kittus ning Kaire Liiv.

Doktorantide sotsiaalsete garantiide tagamise eelnõu kohaselt hakkab riik maksma doktoranditoetuse pealt sotsiaalmaksu, mille tulemusel hakatakse doktoranditoetust arvesse võtma vanemahüvitise ja pensionistaaži arvestamisel. Seni doktoranditoetuse pealt sotsiaalmaksu ei makstud ning seepärast ei läinud see ka arvesse, kui arvutati vanemahüvitise suurust või pensionimakseid näiteks pensioni esimesse sambahasse.

Eelnõu kohta ei olnud komisjonis just väga palju põletavaid küsimusi. Pean ütleva, et harva olen näinud eelnõusid, mis on nii libedalt ja kiiresti arutelu läbi teinud. Kuna uuringud on näidanud, et ühe olulise tegurina, mis takistab doktoriõppe edendamist, nähakse doktorantide ebakindlust seoses oma sissetulekute ja sotsiaalsete garantiidega, siis leiti, et selle eelnõuga riik väärtustab doktorantuuri kui karjäärivalikut, soovib muuta teadlaskarjääri atraktiivsemaks ja toetab noori teadlasi.

Siiski oli ministrile paar küsimust. Möistagi küsiti, kas ja kuidas mõjutab eelnõu riigieelarvet. Minister vastas, et 2015. aasta riigieelarves on kavandatud doktoranditoetuselt sot-

siaalmaksu maksmiseks 1,4 miljonit eurot, millest 0,5 miljonit eurot moodustab doktoranditoetuse kavandatud 10%-line tõus. Me jäime selle vastusega rahule. Küsiti ka, kas on muid töötasulaadseid toetusi, mis võiksid samasugusel kujul sotsiaalmaksuga maksustamise alla minna. Vastus oli, et seda ei ole valitsuses seni arutatud. Täpsustati veel, kas muudatused puudutavad ka ravikindlustust. Vastus oli, et doktorandid on oma staatuse poolest üliõpilased ning on seetõttu juba ravikindlustusega kaetud.

Lõpetuseks otsustati konsensuslikult teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 15. oktoobriks, määrata ettekandjaks Tiina Lokk-Tramberg, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ning teha ka ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva, s.o 29. oktoober.

Aitäh! Olen valmis vastama küsimustele, juhul kui neid on.

Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Aitäh, Tiina Lokk-Tramberg! Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Komisjoni ettepanek on, et eelnõu esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrati eelnõu 729 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoobri kell 17.15

10. Ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning nende liikmesriikide ja teiselt poolt Ukraina vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (714 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning nende liikmesriikide ja teiselt poolt Ukraina vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 714. Algataja ettekandja on välisminister Urmas Paet. Palun!

Urmas Paet

Tere pärastlõunat, head Riigikogu liikmed! See ja kaks järgnevat eelnõu on oma olemuselt väga sarnased, mistõttu põhihoiakud räägin ma ära praegu seoses Ukraina lepinguga. Samasugused hoiakud on nii Gruusia kui ka Moldo-

va lepingute puhul, mida arutatakse järgmiste päevakorrapunktide all. Nendest kõneldes ma neid põhiprintsiipe enam üle ei korda.

Euroopa Liidu assotsieerimislepingud, mis hõlmavad ka vabakaubandust, on kõige põhjalikumad ja mahukamad sellelaadsed lepingud üldse, mida Euroopa Liit on teiste riikidega sõlminud. Need on kõigile neile kolmele riigile – Ukrainale, Moldovale ja Gruusiale – äärmiselt olulised just seetõttu, et need aitavad väga paljudes valdkondades kaasa nende riikide muutumisele demokraatlikeks õigusriikideks, millele lisandub vabakaubandus Euroopa Liiduga ehk lihtsam juurdepääs Euroopa Liidu ühisturule ja muidugi ka Euroopa Liidu ettevõtete parem ligipääs nende riikide turule.

Ukrainaga sõlmiti see leping kahes osas. Poliitiline osa allkirjastati s.a 21. märtsil ja teised osad 27. juunil. Kui see leping pärast seda, kui kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on selle ratifitseerinud, jõustub, siis viib ta Euroopa Liidu ja Ukraina suhted täiesti uuele tasemele. Nagu ma nimetasin, on selle lepingu eesmärk aidata Ukrainal viia ellu reforme majanduses, avalikus halduses, õiguskaitstes ja kohtusüsteemis, korruptsioonivastases võitluses ja paljudes teistes valdkondades. Euroopa Liit aitab selle lepingu kohaselt Ukrainat nende reformide rakendamisel, sh Ukraina seaduste ühtlustamisel Euroopa Liidu õigusruumiga. Selleks on eraldi assotsieerimislepingu rakendamise programm. Vabakaubandusala jõustamine, mis on assotsieerimislepingu osa, tagab, nagu ma nimetasin, Ukraina ettevõtetele senisest parema ligipääsu Euroopa Liidu turule ja vastupidi ning soodustab ka investeringuid mõlemas suunas. Ukraina ise on selle lepingu ratifitseerinud, ta tegi seda 16. septembril. Euroopa Liidu riikidest on praeguseks selle leppe ratifitseerinud 6 riiki: Bulgaaria, Rumeenia, Läti, Leedu, Malta ja Slovakkia. Paljudes riikides ratifitseerimisprotsess käib.

Kokkuvõtvalt öeldes on kindlasti meie huvides see, et Euroopas suureneks nende riikide hulk, kes jagavad õigusriigi printsiipe ja kus need printsiibid on ka kinnistunud. Samuti on Eesti teatavasti kogu aeg olnud vabakaubanduse põhimõtete toetaja. Ka seda eesmärki selle leppe jõustumine täidab. Ma lõpetan siinkohal oma monoloogi.

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandajale. Kalev Kallemets, palun!

Kalev Kallemets

Austatud spiiker! Lugupeetud välisminister! Selle nädala esmaspäeval oli Euroopa Liidu asjade komisjoni koosolek, kus Väino Reinart rääkis eesootavast üldasjade nõukogust. Ukraina teemal rääkisime sellest murest, et Ukraina võib taotleda nende lepete muudatusi, nagu ta on taotlenud vabakaubanduslepe pikendamist. Milline teie arvates see väljavaade on, kuigi see konkreetne menetluses olev eelnõu vabakaubandust ei puuduta? Kas vabakaubanduslepe muudatused võivad mõjutada ka assotsieerimislepingu rakendamist?

Urmas Paet

Ikka puudutab see vabakaubandust, sest vabakaubanduslepe on assotsieerimislepingu osa. Me võime muidugi igasuguste asjade üle teoretiseerida, aga selge on see, et kui ühe osapoole soovil mingisugust lepingut muudetakse, siis algavad läbirääkimised, ja kui jõutakse kokkuleppele, siis tehakse kas uus leping või lisatakse olemasolevatele lepetele lisad. Olenevalt muudatuse sisust järgnevad protseduurid, millest üks on ka ratifitseerimisprotsess. Aga täna ei ole tõsist põhjust sellest rääkida, sest nagu ma nimetasin, vähem kui kuu aega tagasi on Ukraina parlament ise selle lepe ratifitseerinud. Ma ei pea väga realistlikuks eeldada, et nad soovivad pärast ratifitseerimist seda kohe millegipärast muutma hakata.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Rahvusvahelistes suhetes, diplomaatias on omad tavad, omad pikaajalised praktikad. Õelge, palun, kas nendega on kooskõlas see, et ratifitseeritakse leping riigiga, kus tegelikult pool aastat on käinud kodusõda? ÜRO andmetel on seal hukkunuid 3600, mis on vist ainult õhuke koorik, tegelikult võib neid olla mitu korda rohkem. Isegi hoolimata vaerahust surevad seal iga päev inimesed, mõni

päev seitse, mõni päev kümme inimest. Kas see on tavapärane asi?

Urmas Paet

Kindlasti ei saa ühtegi sõda ega kodusõda nimetada tavapäraseks asjaks. Ukrainas aga ei ole ju tegemist kodusõjaga, vaid sellesse konfliktiks on otseselt segatud ka Ukraina naaberriik. Kui vaadata selle lepingu sisu, siis selle eesmärk on üheselt see, nagu ma nimetasin, et kinnistada Ukrainas demokraatliku õigusriigi põhimõtteid ja anda Ukraina majandusele hoopis uusi võimalusi, pakkudes oluliselt lihtsamat ligipääsu Euroopa ühisturule, mis oma 500 miljoni tarbijaga on vaieldamatult maailma üks paremaid ettevõtlusega tegelemise ja kaubavahetuse arendamise keskkondi. Nii et selle lepingu jõustamine võiks kindlasti aidata kaasa Ukraina edasisele arengule. Ma julgen väita, et kui selline areng on edukas, siis see vähendab oluliselt kõikvõimalike õuduste ja konfliktide võimalust tulevikus, mida me praegu kahjuks Ukrainas näeme. Paraku on väga tihti igasuguste konfliktide üks alguskohti vaesus ning see, et ei ole välja kujunenud õigusriigi põhimõtteid ja mängureegleid. Kui õnnestub seda olukorda muuta, siis ma olen päris kindel, et Ukraina julgeolek on tugevam ja sellelaadsete konfliktide riskid tulevikus väiksemad.

Esimees Eiki Nestor

Kalev Kallemets, palun!

Kalev Kallemets

Lugupeetud välisminister! Lisaküsimus. Lisaks otsesele sõjalisele tegevusele ja ettepanekule seda lepingut muuta, et tuldaks vastu mingitele Venemaa Föderatsiooni kaubanduslehtidele, kasutab Venemaa Föderatsioon surve avaldamiseks ka energiavarustust Ukraina suunas ja muid meetmeid. Kas Venemaa Föderatsiooni tegevus selle lepingu puhul on olnud kaalumise all Euroopa Liidu sanktsioonide poliitikas?

Urmas Paet

Kõik sõltub ju sellest, kui kaugemale ajalukku me tagasi vaatame. Kõik on paraku kõigega seotud. Me ju mäletame möödunud sügist, kui Ukrainas pingelised sündmused algasid. Üks nende otsene esilekutsuja oli see, et Ukraina

tollane president sügisel Vilniuses idapartnerluse tippkohtumisel ei kirjutanud alla lepinguid Euroopa Liiduga, kuigi need olid allakirjutamiseks valmis. See kutsus Ukrainas esile pettumuse ja meelepaha. Osa Ukraina ühiskonnast nägi, et ohus on Ukraina liikumine Euroopa Liidu ja euroopalike väärtuste edasise juurutamise suunas. See käivitas edasiste sündmuste ahela, millesse paraku sõjaliselt otseselt sekkus Venemaa. Viimase aasta jooksul on need sündmused eskaleerunud. Selle lepinguga seotud lootustel ja ootustel ja nende mitte-täitumisel möödunud sügisel on kindlasti oma osa edasistes sündmustes. On ka selge, et Venemaa selgelt suurendas oma survet Ukrainale kohe pärast seda, kui oli selge, et Ukraina on sisuliselt valmis assotsieerimislepingut Euroopa Liiduga alla kirjutama ja astuma sellega pika sammu Euroopa Liidu suunas. Selge, et Venemaa kavadega selline areng kokku ei läinud. Enne sõjalist sekkumist kasutati nii majanduslikke kui ka poliitilisi survevahendeid.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud välisminister! Leping ühel poolel on Euroopa Liit ja Euroopa Aatomienergiaühendus. Miks Euroopa Aatomienergiaühendus on siin üks partner? Miks ta eraldi välja tuuakse?

Urmas Paet

Osa sätteid puudutavad seda organisatsiooni. See organisatsioon on tihedas koostöös Euroopa Liiduga. Pealkiri peab olema võimalikult täpne ja kajastama dokumendi sisu. Seetõttu on see organisatsioon pealkirjas nimetatud.

Esimees Eiki Nestor

Mart Meri, palun!

Mart Meri

Aitäh! Härra minister! Kahtlemata aitab selle lepingu jõustumine kaasa iseseisva Ukraina arenemisele ja loodetavasti ka tugevnemisele. Ajafaktor on siin päris oluline. Kas sa oskad hinnata, kui kaua ratifitseerimisprotsess

Euroopa Liidu liikmesriikides võiks aega võtta?

Urmas Paet

See on puhas hinnang ja tugineb riikide teatud arvamusedele. Ma hindan, et see leping võiks kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides olla ratifitseeritud järgmise aasta teiseks pooleks.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Umbes pool aastat tagasi, veidi pärast seda, kui te vastasite siin küsimustele, lekkis avalikkuse ette üks teie telefonikõne. See näitas, et te ei ole Ukraina sündmuste suhtes kaugeltki nii ükskõikne. Äkki oleks õigem kasutada seda lepingut selleks, et kiirendada rahumeelsest protsessi Ukrainas? Alguses rahu ja pärast seda ratifitseerimine. Kas Euroopa praegu ei pane õlga alla sellele, et pommitajad ja raketid lendavad jällegi tsiviilelanike poole, tuues neile surma? Kas me ei toeta just nimelt seda terrorismivastast operatsiooni?

Urmas Paet

Esiteks, veel kord ütlen, et kindlasti ei mahita selle lepingu ratifitseerimine Ukraina parlamendis ja ka Euroopa Liidu liikmesriikides kuidagi seda sõjalist konflikti. Leping on sõlmitud Euroopa Liidu ja Ukraina vahel ning loomulikult on meile väga oluline, mida Ukraina ise oma tulevikust arvab. Teiseks, kui vaadata selle lepingu sisu, siis seal ei ole ju mitte midagi agressiivset. See avab Ukrainale terve hulga võimalusi oma ühiskonda ja majandust arendada. Kolmandaks, see leping on sõlmitud Euroopa Liidu ja Ukraina vahel. Ei ole ju kellelegi mingi uudis ega üllatus, et Euroopa Liidu kui sellise kõige olulisem väärtus üldse ongi olnud rahu Euroopas. Me kõik teame, miks Euroopa Liit tegelikult pärast teist maailmasõda loodi. Me kõik teame ka seda, et ükski Euroopa Liidu liikmesriik ei ole teise Euroopa Liidu liikmesriigiga sõdinud. Kui Euroopa Liidul õnnestub aidata neid Euroopa riike, kes Euroopa Liidus ei ole, muutuma võimalikult endasarnaseks, siis mina näen siin

selgelt konfliktipotentsiaali alandavat elementi, ütlen seda veel kord.

Esimees Eiki Nestor

Marko Mihkelson, palun!

Marko Mihkelson

Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud minister! Mõistetavalt on Ukraina, aga ka Moldova ja Gruusia meile väga olulised partnerid. Nende toetamine nende reformiteel demokraatliku, tugeva ja suveräänse riigi suunas on olnud meie väga oluline prioriteet juba pikema aja jooksul. Moldova ja Gruusia reformide toetamiseks on meil olemas oma tegevuskava. Praegu valmistatakse ette meie sotsiaalsuguste tegevuste paketti Ukraina jaoks. Oskad sa öelda, millistes ajaraamides võiks see meil valmis saada? Võib-olla tood välja, millised on kõige olulisemad kohad, kus Ukraina meilt pärast selle leppe jõustumist nõu ja abi ootab?

Urmas Paet

Aitäh! Meie valmisolek nõustada Ukrainat valdkondades, mis vajavad selliseid reforme, mida me ise oleme aastate jooksul läbi viinud, on päris suur. Kõige efektiivsem ongi keskenduda nendele valdkondadele, kus Ukraina ise meilt abi saada tahab. Viimaste kuude konsultatsioonide käigus on nad nimetanud ennekõike kahte valdkonda: infotehnoloogilised muudatused ja nende rakendamine avalikus halduses ning muudatused rahanduses ja maksunduses. Neid huvitavad siin Eesti kogemused. See ei ole aga kindlasti ammendav loetelu. Ukraina on olnud meie arengukoostöö sihtriik juba aastaid ja on seda ka sel aastal. Kui ma vaatan meie arengukoostöö eelarvet, sh seda osa, mis on läinud Ukrainale arengukoostöö kontekstis – sellel aastal on ka humanitaarabisummad arusaadavatel põhjustel olnud suuremad –, siis selle aasta lõpuks on umbes miljon eurot läinud Ukraina abistamiseks ühel või teisel moel. Ma arvan, et järgmisel aastal on see raha suure tõenäosusega suurem. Mis puudutab konkreetset kava teemade kaupa, siis me oleme valmis jätkama ka seniseid tegevusi, aga me loomulikult tahame, et Ukraina ise annaks võimalikult konkreetse sisendi, millist abi ja millises mahus nad Eestilt saada tahavad, milliseid Eesti teadmisi kasutada soovivad. Ma loodan, et kui parlamen-

divalimised saavad seal ühele poole ja uus valitsus on paigas, on võimalik astuda konkreetseid sammu selle plaani viimistlemisel ja järgmiseks aastaks lõplikult paikapanelmisel.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi välisministrile ei ole. Komisjoni ettekandja on komisjoni esimees Marko Mihkelson. Palun!

Marko Mihkelson

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Riigikogu väliskomisjon menetles eelno 714 oma 6. oktoobri istungil. Komisjoni istungil osalesid välisminister Urmas Paet, Välisministeeriumi välismajanduspoliitika ja arengukoostööküsimuste asekanstler Väino Reinart ning Välisministeeriumi poliitikaosakonna 3. büroo direktor Martin Roger.

Välisminister tutvustas assotsieerimislepingu sisu ja selle eesmärki ning vastas komisjoni liikmete küsimustele. Arutelu käigus tunti peamiselt huvi Ukrainaga sõlmitud vabakaubanduslepe jõustamise ühe osa edasilükkamisega seotud asjaolude vastu ning Euroopa Liidu liikmesriikide soovi vastu Ukraina reforme toetada.

Ma tuletan meelde, et väliskomisjon on viimastel kuudel väga mitmel korral Ukraina teemasid süvitsi käsitlenud. Loomulikult oli seda komisjoni istungit piisavalt kaua aega ette valmistatud, aga ma tahan tunnustada ka Euroopa Liidu asjade komisjoni, kes on nagu väliskomisjongi aidanud kaasa sellele, et Riigikogu liikmed oleksid võimalikult hästi informeeritud selle leppe sisust ja eesmärkidest.

Riigikogu väliskomisjon korraldas selle arutelu raames mõned päevad hiljem, 9. oktoobril, ümarlaur meie konverentsikeskuses, kus osalenud Eesti riigiametite ja valitsusväliste organisatsioonide esindajad vahetasid informatsiooni senise tegevuse kohta Ukraina abistamisel ja võimaluste kohta muuta oma vaheline koostöö ja koostöö Ukraina esindajatega sihivõrdmaks ning tulemuslikumaks. Ümarlaur arutati Eesti riigi võimalusi mitmete projektide elluviimiseks. Nagu välisminister Paet juba mainis, Eesti on sellel aastal oluliselt kasvatanud abi Ukrainale ja loodetavasti järgmise aasta eelarves need summad püsivad kas samal tasemel või suurenevad. Ukraina praegused juhid on andnud märku, et kuigi see lepe

jõustub tõenäoliselt järgmise aasta lõpul või 2016. aasta esimesel poolel, kui kõik osapooled on selle ratifitseerinud, siis hoolimata sellest väikesest viivitusest, alustab Ukraina ise assotsieerimisleppes ettenähtud või kavandatud reformide elluviimist.

Ma tuletan meelde, et praeguseks on Euroopa Liidu ja Ukraina vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerinud kuus riiki: Ukraina, Bulgaaria, Leedu, Läti, Malta ja Rumeenia. Selle on heaks kiitnud ka Euroopa Parlament. Kolleeg tõstatas küsimuse olukorra kohta Ukrainas. Riigikogu on ju nii väliskomisjoni kui ka selle saali avalduste kaudu väga selgelt väljendanud oma seisukohta ja positsiooni kõige selle suhtes, mis Ukrainas toimumas on ning millist abi me Ukrainale anname ja millist toetust väljendame.

Väliskomisjon otsustas 6. oktoobril peetud arutelu lõpus konsensuslikult teha Riigikogu juhatusel ettepaneku saata eelnõu 714 Riigikogu täiskogu kolmapäeva, 15. oktoobri päevakorda esimeseks lugemiseks. Teiseks otsustati, et kui eelnõu esimene lugemine lõpetatakse, siis tehakse Riigikogu juhatusel ettepanek määrata seaduseelnõu 714 muudatuseettepanekute esitamise tähtajaks reede, 17. oktoober kell 16. Kolmandaks tehti otsus, et väliskomisjoni ettekandja esimesel lugemisel on komisjoni esimees Marko Mihkelson. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh! Hea komisjoni esimees! Sa nimetasid kuut riiki, aga need kõik on nii väikesed. Miks pole suuremad riigid tänase päevani ühtki sõna öelnud?

Marko Mihkelson

Aitäh! Mina ei peaks Rumeeniat küll väga väikeseks riigiks, aga ma usun, nagu ka välisminister ütles, et ratifitseerimisprotsess eelolevatel kuudel tõenäoliselt kestab ja loodetavasti saab see ühele poole järgmise aasta lõpus. Ma tuletan meelde, et need ratifitseerimisotsused, mis ma siin ette lugesin, tehti suvekuudel, kui enamikus riikides oli parlament suvepuhkusel.

Esimees Eiki Nestor

Ettekandjatele saab iga Riigikogu liige esitada kokku kaks küsimust, mitte rohkem. Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Barbi Pilvre, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Barbi Pilvre

Hea juhataja! Kolleegid! Nagu kõik poliitilised jõud, nii on ka sotsiaaldemokraadid viimastel aastatel kaasa elanud Ukrainas toimuvale ja toetanud Ukraina liikumist Euroopa Liidu suunas. Seega tervitame igati Euroopa Liidu ja Ukraina assotsieerimislepet. Pikad läbirääkimised Ukraina Euroopa Liiduga assotsieerumise teemal said alguse juba seitse aastat tagasi ja kestsid 2011. aastani. Tänavu sai leping allkirjad ja loodetavasti see ratifitseeritakse, nagu eespool kõneleja mainis, hiljemalt aastal 2016. Me teame kõik, mis on vahepeal Ukrainas toimunud, Maidani sündmustest Krimmi annekteerimiseni. Seda olulisem on toetada Ukraina lähenemist Euroopale. See on rohkem kui leping, see on ka sõnum Ukrainale, tunnustus Ukraina riigile ja julgustus. Lepingu eesmärgist on eespool juba juttu olnud: kiirendada Ukraina ja Euroopa Liidu poliitiliste ja majandussuhete tihendamist ning Ukraina järkjärgulist juurdepääsu Euroopa Liidu siseturule. Euroopa Liidu tugev toetus on vajalik ka olukorras, kus jätkub Venemaa agressiivne tegevus Ukraina suunas.

Leping reguleerib rohkem kui 30 valdkonda – ma vaatasin seda –, kaubandusest kuni kosmose uurimiseni. See hõlmab tõesti kogu elu, muu hulgas vabakaubanduspiirkonna loomist, selliseid üldmõistetavaid asju nagu tollitariifid või kaubandustõkked, riigihangete turg, töö- ja keskkonnakaitse standardid. Kaudsem eesmärk on kujundada Ukrainas soodne äri- ja investeerimiskliima ning muuta Ukrainat selles suunas, et ta oleks kõlblik Euroopa Liiduga liituma. Kindlasti tugevneb assotsieerimislepingu tulemusena Euroopa julgeolekupoliitiline koostöö ja energiajulgeolek. Tähelepanu väärib lepingu lõik, mis käsitleb töötajate liikumist ja tööturule ligipääsu lihtsustavaid meetmeid, samuti isikute vaba liikumist ja viisadialoogi, mis võib kunagi tulevikus viia Ukraina poole viisavabaduseni. Eesti kodanikud saavad teatavasti praegu viisavabalt Ukrainas viibida 90 päeva.

Mis kasu saab Eesti konkreetset sidemete tihendamisest Ukrainaga peale üldpoliitilise suurema plaani? Kindlasti suurendavad tihedad kaubandussidemed Euroopa Liidu konkurentsivõimet maailmas ja sellest tuleneb kaudne kasu. Konkreetsemalt on Eesti Ukrainale oluline kaubanduspartner. Eesti kaupadel ja teenustel on Ukrainas hea maine, Ukraina on Eesti ekspordipartnerite hulgas 20. kohal. Assotsieerimisleping laiendab ettevõtluse võimalusi ja julgustab neid laiendama ka sellises olukorras, nagu Ukraina on praegu, kus me teame, et paljud ettevõtjad on oma tegevuse seal koomale tõmmanud või päris lõpetanud. Eestit huvitavad ennekõike koostöövõimalused teadusmahuka tootmise ja tööstuse vallas aladel, kus Ukraina on arenenud. Meil on ka ootused, et Ukraina ettevõtlus- ja investermiskliima muutub Eesti ettevõtjaile soodsamaks.

On hea meeles pidada, et Eesti tegi sellise tee, nagu Ukrainal on ees praegu, läbi 1990. aastatel. Meil oli küll õnn teha seda rahumeelses keskkonnas. Aga emotsionaalselt mõistame Ukraina olukorda praegu hästi. Assotsieerimisleping on Ukrainale seega julgustus ja tunnustus, rohkem kui lihtsalt üks leping. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem kõnesoove ei ole. Komisjoni ettepanek on, et eelnõu 714 esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrän muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 17. oktoobri kell 16.

11. Ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Gruusia vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (705 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Gruusia vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 705 esimene lugemine. Algatajate ettekandja on välisminister Urmas Paet. Palun!

Urmas Paet

See on teine samalaadne lepingu ratifitseerimise eelnõu, aga see leping sõlmitakse Gruusiaga. Kõik põhimõtted on selles lepingus samad nagu äsja esimesel lugemisel olnud lepingus Ukrainaga. Ka lepingu Gruusiaga kirjutasid Euroopa Liit ja Gruusia alla s.a 27. juunil. Põhilised eesmärgid on kõik needsamad: ka Gruusia peab kinnistama õigusriigi ja demokraatia põhimõtteid ning saama ligipääsu Euroopa Liidu ühisturule ja Euroopa Liit Gruusia turule. Nagu lepingu Ukrainaga on ka Gruusiaga sõlmitud lepingu tänaseks ratifitseerinud kuus Euroopa Liidu liikmesriiki. Põhihoiakud rääkisin ma ära Ukrainaga sõlmitud lepingut tutvustades. Kui on küsimusi, siis ma vastan neile.

Esimees Eiki Nestor

Margus Hansonil on küsimus. Palun!

Margus Hanson

Aitäh! Assotsieerimisleping jõustub mõistagi siis, kui osapooled on selle ratifitseerinud, aga selle lepingu osaks on vabakaubandusleping ja vabakaubandustsooni kujunemine võtab mõistagi aega. Tõenäoliselt on siin mingi üleminekuperiood. Kui pikk see võiks olla?

Urmas Paet

Leping jõustub sellest hetkest, kui selle on ratifitseerinud kõik 28 Euroopa Liidu liikmesriiki ja Gruusia. Tegelikult see üleminek praegu juba käib, sest leping on alla kirjutatud ja ratifitseerimisprotsess toimub. Gruusia puhul on ainuke küsimärk see, et Gruusia territooriumil on kaks piirkonda, Lõuna-Osseetia ja Abhaasia, mida keskvoim tegelikult ei kontrolli. Jah, nende puhul on Euroopa Komisjon pakkunud 2,5-aastast üleminekuperioodi. Kuna on selge, et nendel aladel on selle lepingu rakendamine ilmselt komplitseeritud, siis on nende jaoks üleminekuperiood välja pakutud. Aga muus osas jõustub leping ikkagi täies mahus siis, kui ta on kõikjal ratifitseeritud.

Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Minister võib istuda. Komisjoni ettekandja on väliskomisjoni liige Margus Hanson.

Margus Hanson

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Eelnõu 705 arutas väliskomisjon samuti oma 6. oktoobri istungil. Sellel arutelul osalesid välisminister Urmas Paet, Välisministeeriumi välismajanduspoliitika ja arengukoostööküsimuste asestantsler Väino Reinart ning Välisministeeriumi poliitikaosakonna 3. büroo direktor Martin Roger. Kuna kõik täna ka meil siin arutamise all olevad ratifitseerimisseaduse eelnõud olid korruga laual, siis mõistagi puudutas enamik küsimusi Ukrainaga seonduvat. Gruusiaga sõlmitava lepingu kohta oli vaid paar küsimust ja need puudutasid pigem Gruusia territoriaalset terviklikkust.

Väliskomisjon otsustas konsensuslikult teha Riigikogu juhatusel ettepaneku võtta eelnõu 705 Riigikogu täiskogus esimesele lugemisele kolmapäeval, 15. oktoobril ja kui eelnõu esimene lugemine lõpetatakse, siis on meil Riigikogu juhatusel ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 17. oktoober kell 16. Väliskomisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Suur tänu!

Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on, et eelnõu 705 esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrati muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 17. oktoobri kell 16.

12. Ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Moldova Vabariigi vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (706 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud ühelt poolt Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Moldova Vabariigi vahelise assotsieerimislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 706 esimene lugemine. Algataja ettekandja on välisminister Urmas Paet. Palun!

Urmas Paet

Tegemist on kolmanda samalaadse lepinguga ehk assotsieerimislepinguga, mis hõlmab ka vabakaubandust, kõnesoleval juhul vabakaubandust Euroopa Liidu ja Moldova vahel. Lepingu eesmärgid on täpselt samasugused nagu Ukraina ja Gruusia siin käsitletud lepingutel. Ka see leping sõlmiti 27. juunil s.a. Moldova ratifitseeris selle lepingu selle aasta juuli algul ja sama on teinud kuus Euroopa Liidu liikmesriiki. Eesmärk on sama: õigusraiigi tugevdamine, demokraatlikud reformid ja juurdepääs Euroopa Liidu ühisturule.

Kõigi nende ratifitseerimisotsuste eelnõude käsitlemise lõpetuseks tahan rõhutada, et kitsalt õiguslikust vaatest lähtudes oleks Eestis piisanud ka sellest, kui me oleksime need valitsuse otsusega heaks kiitnud. Aga arvestades nende protsesside väga olulist tähendust Euroopale tervikuna, sh loomulikult nendele riikidele, leidsime, et on siiski oluline, kui ratifitseerimine toimub parlamendis, mis annab sellele nähtavama ja sisulisema kaalu nii Eesti riigi sees kui ka Eesti riigist väljaspool. Täna!

Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Aitäh, minister! Komisjoni nimel peab ettekande komisjoni aseesimees Enn Eesmaa. Palun!

Enn Eesmaa

Väliskomisjon arutas assotsieerimislepingut Euroopa Liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Moldova Vabariigi vahel oma 6. oktoobri istungil. Meile selgitasid lepingu tähendust välisminister Urmas Paet, asestantsler Väino Reinart ja 3. büroo direktor Martin Roger. Arutluse tulemusel võtsime vastu ettepaneku, mille esitasime Riigikogu juhatusel: saata eelnõu 706 esimeseks lugemiseks Riigikogu täiskogule tänase päeva, 15. oktoobri päevakorda ja esimese lugemise lõpetamise korral teha Riigikogu juhatusel ettepanek määrata seaduseelnõu 706 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks reede, 17. oktoober kell 16. Väliskomisjoni ettekandja seisab teie ees. Nagu minister juba ütles, lisaks Moldovale on ratifitseerimistööga lõpule jõudnud Bulgaaria, Leedu, Läti, Malta, Slovakkia ja Rumeenia. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Komisjoni ettepanek on, et eelnõu 706 esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrän muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 17. oktoobri kell 16.

13. Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (726 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 726 esimene lugemine. Algataja ettekandja on sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt. Palun!

Helmen Kütt

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on hea meel tutvustada esimesel lugemisel teile riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 726, anda väike ülevaade eelnõust ja sellest, mis alates 1. jaanuarist 2015 muutuma hakkab.

Riikliku matusetootuse maksmine füüsilistele isikutele lõpetati 2009. aastal majanduskriisist tuleneva riigieelarveliste vahendite kokkuhoiu tõttu. Kohalikele omavalitsustele jätkati toetuse maksmist tundmatu või omaste surnu matmisega seotud kulude kompenseerimiseks. Riigieelarvest on õigus saada matusetootust juhul, kui valla- või linnavalitsus kannab matuse korraldamise kulud. Seaduseelnõu eesmärk on aga toetada ka majanduslikult vähekindlustatud isikuid sellega, et taastada riikliku matusetootuse maksmine. Siiski ei taastata matusetootuse maksmist kõigile, vaid üksnes nendele, kes kuuluvad toimetulekutoetust saanud perekondade hulka sotsiaalhoolekande seaduse tähenduses, need on ka alla toimetulekupiiri elavad perekonnad. Seega hakataksegi eelnõu kohaselt matusetootust maksuma üksnes neile, kes ei suuda kanda või kellel majanduslikust olukorrast tingituna on raske kanda matuse korraldamise kulusid. Vähekindlustatus tuvastatakse toimetulekutoetuse saamise alusel.

Valla- ja linnavalitsusele makstava matusetootuse osas ei tehta seaduseelnõuga muid muudatusi, kui muudetakse toetuse summat. Kui praegu on matusetootuse summa, mida

kohalikud omavalitsused saavad taotleda, 191,74 eurot, siis eelnõu kohaselt oleks 1. jaanuarist 2015 selleks summaks 250 eurot. See tagaks nii omavalitsuste kui ka vähekindlustatud inimeste elementaarsete kulude katmise.

Mida veel öelda? Süsteem jääb samaks, lisakulutusi ei teki, kuna kohalikel omavalitsustel on STAR-i kaudu võimalik väga kiiresti informatsiooni edastada. Sotsiaalkindlustusamet hakkab matusetootust välja maksma. Hinnanguliselt võib neid peresid või inimesi, kes matustega seotud kulusid kandma peavad, olla umbes 1200. Omavalitsused, nagu ka selgus kirjas öeldud, taotlesid matusetootust omasteta isikute matmiseks veidi rohkem kui 300 korral. Need kulutused, mis on vajalikud nii STAR-i kui ka teatud infotehnoloogiliste lahenduste muutmise jaoks, on 31 000 eurot ja need kaetakse Sotsiaalministeeriumi eelarvest.

See on lühidalt eelnõu kohta kõik. Vastan hea meelega küsimustele. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Palun, Tarmo Tamm, küsimus ettekandjale!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Ma ei saa hästi aru, kes seda toetust võib taotleda. Matusekorraldaja võib olla ka valla- või linnavalitsus. Valla- ja linnavalitsusel ei ole aga võimalust saada toimetulekutoetust. Kas siis nemad mingil juhul seda toetust ei saa? Või lähtutakse sellest, kas seda toetust sai see lahkunu?

Helmen Kütt

Vastupidi. Seni kehtib kord, et valla- ja linnavalitsused saavad seda toetust taotleda. Ka peale seda, kui füüsilistel isikutel majanduskriisi tõttu 2009. aastal see toetus kaotati, said juriidilised isikud ehk omavalitsused seda edasi taotleda. Nad on saanud seda taotleda tänaseni ja saavad ka edaspidi. Kui valla- ja linnavalitsused seni toetust taotlesid, siis see summa oli 191 eurot ja 74 senti. Nüüd hakkab see summa ka neil olema 250 eurot, nii nagu füüsilistel isikutel, kes on eelneva 12 kuu jooksul toimetulekutoetuse vormistanud. Kohalikel omavalitsustel, nagu ma ette kandsin, muutub ainult summa suurus. See summa suureneb.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra Riigikogu esimees! Hea proua minister! Inimesi on rikkaid ja vaeseid, aga pärast surma oleme kõik võrdsed. Kellelegi võib ju kirstu mobiili kaasa panna, aga ega ta tagasi ei helista. Ütelge aga, palun, mis hullu juhtub, kui maksta kõigile võrdselt matusetootust! Seda summat ei ole ilmselt raske välja arvutada, sest surmade arv aastas on teada ja ka 250 eurot on teada. Kui hirmsa paugu see paneks riigieelarvele, kui matusetootust maksaks kõigi surnud inimeste lähedastele?

Helmen Kütt

Aitäh, austatud küsija! Ma arvan ka, et viimasel särgil, puusärgil, taskuid ei ole ja kui kellelegi mobiil kaasa pannakse, siis vaevast sellest kasu on. Minu isiklik seisukoht (see ei ole minu kui sotsiaalkaitseministri seisukoht) on see, et matusetootus on riigi toetus lähedastele, kes matusekulud kannavad, ja selle maksmine peaks olema sarnane sünnitoetuse maksimisega. Praegu on riigieelarve võimalused aga sellised, et me saame taastada selle toetuse vaid vähekindlustatud peredele. Ilmselt tuleb järgmistel eelarveläbirääkimistel kaaluda, kas laiendada selle toetuse saajate ringi või mitte. Praeguses situatsioonis, kus 1. jaanuarist tõusevad lapsetoetused ja vajaduspõhised peretoetused, gümnaasiumis hakatakse pakkuma tasuta koolitoitu ja on kavas veel väga-väga palju muud – näiteks järgmine eelnõu, mida ma tutvustan, käsitleb hooldus- ja eestkosteperedes elavate laste pearaha suurenemist –, on Vabariigi Valitsusel võimalik esitada just selline eelnõu.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Me kindlasti väga toetame selle toetuse taastamist, aga kas on teada ka selline väga õudne statistika? Nimelt, tihti inimesed loobuvad oma sugulase matuste korraldamisest ja jätavad selle sotsiaalhoolekande osakonna teha. Sotsiaalhoolekande osakondade tagasivõtte on väga tihti olnud selline. Kas on tehtud

statistikat, kui palju on viimasel ajal kasvanud kohalike omavalitsuste sotsiaalhoolekande osakondade koormus?

Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Tegelikult kehtib ka praegu kord, et kui omavalitsus taotleb matusetootust, siis Sotsiaalkindlustusamet kontrollib, kas lahkunul on olemas sugulased ja lähedased. Ka omavalitsused kontrollivad eelnevalt elanike registrist, kas on olemas lähedasi. Kui lähedased on olemas, siis kindlasti võetakse kõigepealt nendega ühendust. Kui lähedased mingil põhjusel ei ole võimelised matust korraldama, siis on tõepoolest omavalitsused matnud neid isikuid, kes ei ole küll omasteta – ei saaks öelda, et neil omakseid pole –, aga kelle lähedased pole võimelised seda tegema. Aga selle jaoks Sotsiaalkindlustusamet ei maksa riiklikku toetust ehk omavalitsus ei saa riigilt taotleda lähedasi omavate isikute matusekulude kinnimaksmist. Kuid omavalitsused, esitades näiteks statistikat ja toetuste maksmise aruandeid, toovad välja ka selle, et väga paljud omavalitsused toetavad omakseid veel täiendavalt. Nad ei saa selleks riiklikku toetust, vaid nad just nimelt toetavad neid inimesi: omaksed kannavad osa kuludest ja omavalitsus toetab omalt poolt. Aga omavalitsus ei saa taotleda riigi toetust nende inimeste matuste puhul, kellel on lähedased olemas.

Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Lugupeetud minister! Te olete pikalt omavalitsuses töötanud ja nüüd olete ministriametis. Kas tegelikult ei peakski selle teemaga tegelema omavalitsused? Kas see peaks ikka olema riigi ülesanne? See võiks olla delegeeritud omavalitsustele, omavalitsustega tuleks see kokku leppida ja anda neile selleks raha. Miks peaks riik sellega tegelema? Samamoodi on lugu spordikoolitreenerite tasustamisega. See peaks olema omavalitsuste ülesanne. Miks peaks sotsiaalminister matusetootustega tegelema?

Helmen Kütt

Aitäh! Jutt on matusetootuse taastamisest, mis ka eelnevalt oli riigi makstav toetus. Nagu

me oleme kirjutanud eelnõu seletuskirjas, on kaks varianti. Esiteks, seda tehakse Sotsiaalkindlustusameti kaudu. Teise variandina kaaluti matusetootuse administreerimise andmist kohalike omavalitsuste pädevusse, kuna kohalikud omavalitsused juba tegelevad sellega, et teevad kindlaks vähekindlustatud isikuid ja maksavad neile toimetulekutoetust. Sellest aga loobuti, kuna Sotsiaalkindlustusametis on olemas toimiv skeem matusetootuse administreerimiseks. Andmed toimetulekutoetuse saamise kohta on kergesti leitavad sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris. Kui seda toetust jagataks omavalitsuste kaudu, siis oleksid administreerimiskulud kahtlemata tunduvalt suuremad.

Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

Mihhail Korb

Ma jätkan samal teemal, mille kohta kolleeg praegu küsis. Tegelikult luuakse paralleelsed struktuurid, kes selle süsteemiga tegelema hakkavad. Teie sõnadest tulenevalt peaks keegi kontrollima inimeste sissetulekut. Sellega tegeleb praegu kohalik omavalitsus. Miks seda ülesannet tõesti ei jäeta kohalikule omavalitsusele?

Helmen Kütt

Aitäh! Kui te niimoodi aru saite, siis ma seletan üks kord veel. Praegu maksab Eesti riik matusetootust, nii nagu see oli ka enne majandussurutist. Ta maksab seda aga ainult linnade või valdade taotluste alusel, kui need on matnud omasteta või tundmatuid isikuid. Teinekord juhtub, et leitakse tundmatu isik, keda ei suudeta tuvastada, ja see omavalitsus, kelle territooriumilt ta leiti, ta ka mulda sängitab. Süsteem, mille alusel toetust maksta, on Sotsiaalkindlustusametis olemas. Seal on olemas andmed ja arvutivõrk. STAR-is, riiklikus registris, on olemas toimetulekutoetuse vormistajate andmed. Omavalitsusel ei ole mingeid lisakohustusi, vaid ta olemasolevast arvutivõrgust näeb neid andmeid ja siis inimene pöördub Sotsiaalkindlustusametisse, kus ta vormistab avalduse toetuse saamiseks.

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra Riigikogu esimees! Hea proua minister! Ütelge, palun, mis ajast on matusetootus olnud 191 eurot! Kui kaua on ta sel tasemel püsinud ning kui palju on selle ajaga üldiselt hinnad tõusnud? Nüüd hakkab see olema 250 eurot.

Helmen Kütt

Matusetootuse maksimine lõpetati 2009. aastal, sellel ajal oli selle suurus 191,74 eurot. 1. jaanuarist tõuseb see toetus 250 eurole. Teid võib-olla huvitab, mida selle summa eest saab. Ma olen seda küsinud mitmelt matusebüroolt ja krematooriumilt nii Tartus kui ka Tallinnas. Keskmise kirsti, kangaga kaetud kirsti, maksab 120–130 eurot. Sinna juurde on võimalik tellida plaat või osta rist. Krematooriumikulud algavad 225 eurost, aga sinna lisanduvad tõstuki- ja muud teenused, nii et kulud on umbes 260 eurot. Mingi abi toetusest kindlasti on. See on praegu mõeldud vähekindlustatud peredele ehk nendele, kes on saanud toimetulekutoetust. Selline summa on neile siiski abiks ja ka omavalitsustele on see kindlasti kergenduseks.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Rohkem küsimusi ministrile ei ole.

Helmen Kütt

Täna! Palun eelnõu toetada!

Esimees Eiki Nestor

Komisjoni ettekandja on Etti Kagarov. Palun!

Etti Kagarov

Hea Riigikogu juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 726 enne esimesele lugemisele saatmist oma 9. oktoobri istungil. Seaduseelnõust andis ülevaate ja vastas küsimustele sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt. Eelnõu sisu minister siin juba tutvustas, ma ei hakka seda üle rääkima. Matusetootuse suurus on nüüd 250 eurot. Komisjoni istungil esitati küsimusi toetuse suuruse kohta ja selle kohta, milliseid kulutusi see katab. Selle rääkis Helmen Kütt just praegu üle. Küsimus oli ka andmevahetuse kohta. Andmeid toimetulekutoetuse saamise kohta saab sotsiaalteenuste ja

-toetuste andmeregistrist STAR. Sotsiaalkindlustusametile antakse sellele juurdepääs matusetoetuse administreerimiseks.

Sotsiaalkomisjon otsustas riikliku matusetoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu saata esimesele lugemisele 15. oktoobriks ettepanekuga esimene lugemine lõpetada. Komisjon teeb ettepaneku määrata muudatusettepanekute esitamise tähtjaks kümme tööpäeva. Komisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ei ole. Aitäh, Etti Kagarov! Avan läbirääkimised. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel Margus Tsahkna, palun!

Margus Tsahkna

Lugupeetud esimees, tahan teid veel kord tänada mõistva suhtumise eest infotunnis! Aga IRL-i fraktsiooni nimel ütlen mõned mõtted seoses matusetoetuse taastamise seaduse eelnõuga. Matusetoetuse kaotamine majanduskriisi ajal oli üks nendest sammudest, mille abil hoiti kokku riigi kulusid. Toona maksti matusetoetust kõigile inimestele olenemata nende sotsiaalsest ja majanduslikust toimetulekust. Sotsiaalkomisjon on viimase kolme ja poole aasta jooksul korduvalt selle teemaga tegelnud. Konsensuslik arusaam on olnud, et matusetoetus tuleks taastada, aga just nendele inimestele, kellel seda kõige rohkem vaja on. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel tahangi tunnustada eelnõu algatajaid ja valitsust, et nad on selle eelnõuga siia saali tulnud. Loodan, et menetlus toimub siin kiirelt ja kvaliteetselt ning matusetoetus taastatakse. Meile meeldib selle eelnõu puhul just nimelt see, et lihtsalt ei kirjutata mõnele reale juurde eelarvelisi summasid, vaid valitsus näeb ette ka infotehnoloogilise lahenduse loomist. Võib-olla on tulevikus seda lahendust kasutades võimalik tagada, et ka mõni teine riigi abi inimeste kätte jõuab. See eelnõu on meie poolt vaadatuna igal juhul tervitatav. IRL-i fraktsioon seda eelnõu toetab. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun, Keskerakonna fraktsiooni nimel!

Viktor Vassiljev

Aitäh! Ma küsin kohe kaheksa minutit.

Esimees Eiki Nestor

Kohe kaheksa minutit.

Viktor Vassiljev

Head inimesed! Teema on selline, et sellest on kurb rääkida ja võib-olla on Riigikogu liikmel seda ka ebasünnis teha, sest ega meil, head kolleegid, matustega probleeme ei teki. Meil on isegi Metsakalmistul sada matusekohata olemas. Mina isiklikult küll seda kohta ei vaja, sest pean hoolimata kogu austusest oma kolleegide vastu ütlema, et ma näen neid iga päev täiesti piisavalt ega taha, vabandust, neid surnuaial enda kõrvale, samamoodi nagu ei taha neid ka oma koju oma naise voodisse.

Aga mis puudutab matusetoetust, siis, jah, aastast 2000 oli see olemas, kuna seda nõudis Euroopa Nõukogu sotsiaalkindlustuskoodeks ja nõudsid Euroopa Liidu põhimõtted. Kuid aastal 2009 kaotati see ära põhjendusega, et raha nagu ei jätkunud. Teate, Eestis sureb aastas 15 000 inimest või natuke rohkem. Ilmselt ma ei eksi, kui arvan, et enamik nendest ka maetakse. 15 000 × 250 eurot on 350 000 eurot. Umbes 350 000 eurot maksab ka kahe ministrikoha ülalpidamine. Need on need kohad, mis valitsev koalitsioon juurde tekitas. Ühel kaalukaasil on kaks elusat ministrit, teisel 15 000 surnud eestlast. Nii et rääkida, et ei jätku raha kõigile matusetoetuse maksmiseks, ei ole sünnis.

Jah, me sureme ükskord kõik ja meid kõiki tuleb ka maha matta. Tõepoolest, ega pärast surma ei ole keegi meist rikkam kui teine. Isegi kui perekond on täiesti korralikul majanduslikul järjel, ei ole siis, kui sureb perekonna toitja, matuseraha hoobilt kuskilt võtta. Pangaarvelt seda ju kätte ei saa. See 250 eurot on tõesti üsna väike osa kõigist kuludest, n-ö kõige odavama baasteenuse saab selle eest osaliselt kätte, st kas tuhastamise või tõesti ainult kirstu ja risti. Aga kui teha enam-vähem viisakad matused, ikkagi krematooriumiteenuse, kõneleja, risti või hauatahvliga ja ka pisikeste peiedega, selliste üsna tagasihoidlikega, teate isegi, kus on puljong, pirukas ja karbonaad hapukapsaga, tilk viina, ning transport veel juurde, siis ega alla tuhande euro ei tule mitte kuidagi välja.

Mina ütlen niimoodi, et oleks viisakas, kui riik maksaks ikkagi matusetoetust kõigi inimeste surma puhul. Enamik lahkunutest on ju

üsna eakad inimesed. Jah, kunagi oli komme, et vanainimesel oli kirsturaha alati kõrvale pandud. Tänapäeval, kui ongi, on see jällegi pangaarvel ja seda ei saa kuidagi kätte. Sugulased panevad siis rahad kokku või võtab keegi SMS-laenu. Tõepoolest on olnud ka juhtumeid, kui sugulased ongi jätnud kadunukese omavalitsuse matta. See on ääretult kurb ja ebasünnis, aga inimesed ei ole selles süüdi.

Ma rääkisin hiljuti ühe vanaprouaga, kes on, jumal tänatud, enam-vähem tervise juures, kuigi 95 aastat vana. Nagu kõikidel korralikel vanainimestel olid tal juba 20 aastat tagasi väiksed varud soola, suhkrut ja seepi ning üks paar karkusid nurgas ja loomulikult oli tal ka kirsturaha kõrvale pandud. Aga siis tuli masuaeg. Seepi ja soola tal vist praegu veel jagub, aga kirsturaha andis ta oma pojale, kellel olid majandusraskused. Ja kõik – proual enam matuseraha ei ole. Tema ütles mulle niimoodi: "Tead, Viktor, mina elan nüüd kuni maailma lõpuni välja, ära ei sure, sest mul pole matuseraha." Nali naljaks, aga nii see on, et paljudel inimestel ei olegi matuseraha.

Kui me räägime eakatest inimestest, siis kuulge, ei saa öelda, et nende pension on naeruväärne – see on nutmisväärne. Nende laste palgad on ka õige pisikesed ja mingeid säästusid neil ei ole. Eakad inimesed on ju oma tööga üles ehitanud kõik selle, mille meie oleme erastanud, ärastanud, maha müünud, pantinud, mille eest raha saanud, uuesti ärisse pannud ja jõukale järjele jõudnud. Kõik ikka tänu memme vaevale! Need inimesed on väärt seda, et riik austaks neid ja annaks neile kas või selle viimasegi austuse pärast surma. Kui me räägime vajaduspõhistest ja mittevajaduspõhistest toetustest, siis mis võib olla veel vajaduspõhisem kui vajadus inimese kombel maha maetud saada.

Teate, paar päeva tagasi oli sotsiaalkomisjoni koosolek, kus räägiti, et ei jätku raha puudega inimeste abivahendite jaoks. Ministriumi esindaja ütles, et ega neil inimestel kõiki neid abivahendeid vaja ei olegi, on olemas hädavajalikud ja mitte eriti vajalikud abivahendid. No kuulge, kas see on siis selline loogika, et üks kark on sulle hädavajalik, aga ilma teiseta saad seinast kinni hoides hakkama?! Siis ma küsin, mis asjad üldse on hädavajalikud. Võib ju otsustada, et ega kõik ravimid ei ole ka hädavajalikud. Jah, valutabletti

anname, aga antibiootikumi ei anna, sest saab ehk ilma hakkama. Aga kas pension on üldse vajalik? Võib-olla on inimesi, kellel on mingisugune maatükike või muid sissetulekuid. Ärme maksame neile pensioni! Teate, mis? Sellise loogika kohta ma ütlesin, et peaks vaatama, kas selle seaduseelnõu autoritele ikka peab palka maksma. Nende palk võiks olla vajaduspõhine ja võib-olla mõni elab ka ilma palgata ära.

Kui võim ei austa rahvast, neid inimesi, kes siin elavad, võetakse vastu seadusi, mille vastu on enamik Eesti rahvast, ega tunta huvi, mis on inimestele vajalik ja mis ei ole, kui võim eraldab ennast niimoodi inimestest, siis ei kõlba see mitte kuskile. Selle 350 000 eurot võiks leida, matusetoetus ei peaks olema mitte vajaduspõhine, vaid võiks olla viimseks austuseks inimestele, kes on elanud siin, sellel maal, kannatanud hädasid, rõõmustanud koos meiega, olnud õnnelikud, vahel ka õnnatud. Nad on elanud siin, sellel maal, andnud meile elu ja meie elame edasi, mälestades neid. Austagem, kui mitte elavaid, siis vähemalt surnuid! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Enne, kui ma läbirääkimised lõpetan, soovitatakse Keskerakonna fraktsioonil uuesti arvud 250 ja 15 000 läbi korrutada. Aitäh! Läbirääkimised on lõppenud. Komisjon on teinud ettepaneku, et eelnõu 726 esimene lugemine tuleks lõpetada. Teisi ettepanekuid ei ole. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määratakse 29. oktoobri kell 17.15.

14. Riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (727 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmisena on päevakorras Vabariigi Valitsuse algatatud riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu 727 esimene lugemine. Algatajate ettekandja on sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt. Kui minister soovib midagi juurde öelda, siis võib ta seda siit kõnepuldist teha, me ei saa seda takistada.

Helmen Kütt

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Stenogrammi huvides tahan öelda, et tõepoolest suri 2013. aastal

15 244 inimest. Kui me korrutame selle 250-ga, siis summa on peaaegu 5 miljonit, mitte 300 000, nagu siin eelkõneleja rääkis. Ma tahan väga tänada IRL-i selle eest, et sotsiaalkomisjonis oli selles mõttes toetus ja arusaam, et midagi teha on kindlasti parem kui mitte midagi teha. Ütlen veel, et üks ministrikoht oli Sotsiaalministeeriumis juba enne ehk ainult üks tekkis juurde, aga ärge unustage, et üks ministrikoht ka vähenes. 5 miljonit ei suuda mina ja Urmas Kruuse kuidagi ära kasutada ega plaanigi seda teha. Aga pean kurva meelega ütleva ka seda, et mitte ainult eakad inimesed ei lahku meie keskelt, vaid lahkuvad ka nooremad. Minu meelest ei ole seetõttu õige memme vaeva või vanainimese teema peale minna, kuid see on juba iga kõneleja asi.

Tahan tutvustada teile eelnõu 727, mis käsitleb riiklike peretoetuste seaduse muutmist. Nimetatud eelnõu näeb ette tõsta eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus 240 eurole kuus. Kehtiva riiklike peretoetuste seaduse alusel makstakse perekonnas hooldamisel või eestkostel oleva lapse toetust 20-kordses lapsetoetuse määras. See summa oli ja on selle aasta lõpuni 191 eurot ja 80 senti. Eelnõu kohaselt tõuseb 1. jaanuarist 2015 eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus 48 euro 20 senti võrra kuus. Eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus on igakuine toetus lapsele ja seda makstaksegi lapsele, kellele on määratud eestkostja või kelle suhtes on sõlmitud perekonnas hooldamise leping. Eestkostel oleva lapse toetus ei ole peretoetus klassikalises mõttes, vaid see on mõeldud just nendele lastele, keda ei kasvata tema vanem. Selle toetusega katab riik suures ulatuses eestkostel oleva või hooldusperes elava lapse ülalpidamise kulud. Selle tõttu on ka see toetus suurem igakuisest lapsetoetusest. Kui aga arvestada, et ka universaalsed lapsetoetused tõusevad, siis koos selle toetuse ja lapsetoetuse 45-eurose lisaga hakkab eestkostevõi hoolduspere saama 285 eurot kuus. 2013. aastal tegi Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE lapse ülalpidamise kulude arvestamise meetodika uuendamise analüüsi. See näitas, et sõltumata lapse vanusest ja elupiirkonnast on hinnanguliselt 280 eurot ühe lapse kohta selline summa, mis on vajalik kulude katteks. Me ei tohi unustada ka seda, et need lapsed, kes on kas eest-

kostel või peres hooldusel, vajavad tihtipeale logopeedi, psühholoogi, psühhiaatri või mõne muu spetsialisti abi, sest see, et nad on oma bioloogilisest perest lahutatud, on neile kindlasti ka jälje jätnud.

Teie ees olev eelnõu on mõeldud 2000 lapse jaoks, sest 2013. aastal maksti sellist toetust 2010 lapsele. Eelnõu peaks aga lihtsustama sedagi, kui laps, kes ei ole veel asenduskodusse (vana terminiga lastekodusse) saadetud, otsib peret, kes oleks valmis võtma teda kasvatada. Lapsele annab peres kasvamine kindlasti paremaid tulemusi kui kasvamine asenduskodus, seal on lihtsalt võimalik lapsele rohkem tähelepanu pöörata. Asenduskodud teevad suurepäraselt tööd, ei saa väita, et seal midagi halvasti oleks. Uued asenduskodud, mida järjest üle Eesti ehitatakse, tagavad lastele hoole ja armastuse. Aga valitsus loodab, et eelnõu aitab kaasa sellele, et laps ei peagi sattuma asenduskodusse, vaid leitakse pere, kes selle lapse kasvatada võtab. Riigieelarves on nendeks kuludeks ette nähtud 1,2 miljonit eurot. See toetus on 2008. aastast olnud 191,80 eurot, see summa suureneb 25% ja on 2400 eurot. Ma palun vabandust, 240 eurot! Olen eelmise eelnõu arutelust lihtsalt väga häiritud ja erutatud. Nii et 240 eurot on uus toetuse suurus. Aitäh! Vastan küsimustele.

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Kas ministrile on küsimusi? Ei ole.

Helmen Kütt

Keegi ei julge küsida.

Esimees Eiki Nestor

Sotsiaalkomisjoni ettekandja on komisjoni aseesimees Margus Tsahkna. Palun!

Margus Tsahkna

Lugupeetud juhataja! Head töökaaslased! Sotsiaalkomisjon arutas valitsuse algatatud riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu oma istungil 9. oktoobril. Istungil osalesid sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt ja Sotsiaalministeeriumi ametnikud. Sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt andis eelnõust ülevaate, nagu ta tegi ka siin saalis.

Komisjoni arutelu käigus tõusis üles asenduskodudes elavate laste pearaha teema. Sotsiaalkomisjon on viimase kolme aasta jooksul

asenduskodude töötajatega korduvalt asenduskodude teemat laiemalt arutanud. Ma olen sotsiaalkaitseminister Helmen Kütiga nõus, et ideaalis peaksid lapsed kasvama peres ja neile lastele, kes ei saa oma peres kasvada, peame suutma võimalikult kiiresti leida parima lahenduse ehk asenduspere. Samal ajal on näha, et ka tulevikus ei saa me kuidagi loobuda asenduskoduteenusest. Seda on vaja kas või nendele lastele, kes vajavad võib-olla aktiivsemat ja professionaalsemat rehabilitatsiooni, et valmistada asenduspere teenusele üleminemiseks. Mul oli hea meel kuulda komisjoni istungil Sotsiaalministeeriumi lubadusi, et on koostamisel asenduskoduteenuse n-ö roheline raamat. On tehtud uuringuid ning nende lahendustega lubati tulla sotsiaalkomisjoni ja loodetavasti ka Riigikogu saali ette.

Probleem on selles, et me oleme Euroopa ja riigi vahendeid kasutades ehitanud uusi asenduskoduhooneid ja renoveerinud vanu, aga asenduskodu töötajate liit on korduvalt teatanud, et kuna asenduskodude pearahastamise süsteem ei näe eraldi ette näiteks palgakomponenti, siis on neid uusi maju, kus lapsi on vähem ja pinda rohkem, praeguse pearaha eest majanduslikult võimatu ülal pidada. Suure töönaosusega näeme ka sellel talvel sotsiaalkampaaniaid, mille abil kogutakse raha mitte asenduskodudes elavate laste hariduse ja arengu toetamiseks, vaid nende uute hoonete kütetarvete tasumiseks. Mul on hea meel, et valitsus tegeleb just nimelt nendele probleemidele lahenduse otsimisega.

Sotsiaalkomisjon toetas üksmeelselt eelnõu, mis näeb ette peres elavate laste pearaha tõstmise 240 eurole. See on ülivajalik samm, sest asenduspere kasvavate laste pearaha on ajale jalgu jäänud. Need lapsed peavad saama parimate arenguvõimaluste osaliseks.

Komisjon tegi konsensuslikult järgmised otsused: me tegime ettepanekud saata eelnõu täiskogu päevakorda 15. oktoobriks ja esimene lugemine lõpetada, samuti tegime ettepaneku määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks seaduses ette nähtud kümme tööpäeva ehk tähtaeg oleks 29. oktoobril kell 17.15. Komisjoni ettekandjaks määrati komisjoni aseimees Margus Tsahkna. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Kas Margus Tsahkna on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Etti Kagarov, palun!

Etti Kagarov

Hea juhataja! Head Riigikogu liikmed! Alustuseks loen teile ette ühe hoolduspere ema vestluse lapsega, kes oli just tema perre tulnud. Selle info sain ma MTÜ Igale Lapsele Pere kodulehelt. Ema, vastne hooldusvanem, sõidab mööda teed väikese nelja-aastase lapsega. Laps ütleb: "Emme, siit läheb tee lastekodusse, on ju." Ema: "Just." Laps: "Aga mina ei ela enam lastekodus!" Ema: "Sina ei ela ja see polegi oluline. Aga kui sa tahad, siis võid muidugi sellest rääkida." Laps: "Ei taha. Aga tead, emme, teised lapsed elavad ikka veel lastekodus."

Perekond on lapsele sobivaim kasvukeskkond, see on igale inimesele enesestmõistetav. Meie ühiskonnas on aga ka selliseid peresid, kes ei tule ise oma lapse kasvatamisega toime, ja need lapsed suunatakse asendushooldusele. Riik on aktiivselt tegelnud institutsionaalse asenduskoduteenuse parandamisega. Enamik riiklikke asenduskodusid on renoveeritud ja omavalitsustele üle antud, jätkuvalt aga riikliku rahastusega. Uute, peremaja tüüpi asenduskodude ehitamisel on põhieesmärgiks olnud perepõhise asendushoolduse arendamine. Alates 1. jaanuarist 2015 võib asenduspere koosneda kuni kuuest lapsest. Asenduskoduteenuse pearahapõhine rahastamissüsteem vajab aga tänapäevastamist. Probleemne on kümne- või kaheksakohalise peremaja ülalpidamine kuue lapse pearahaga. Aga põhiline on soodustada laste eestkostet või perekonnas hooldamist.

Sotsiaalministeeriumi strateegiline eesmärk on suurendada asendushoolduses perepõhise hoolduse osatähtsust. Täna arutatava eelnõuga suurendame eestkostel või hooldamisel oleva lapse toetuse suurust 240 euroni. See on väga oluline abi nendele pühendunud peredele, kes jagavad armastust, toetust, juhatust ja julgust, mida lapsed oma arenguks vajavad, ning kes pakuvad lastele positiivseid tulevikuväljavaateid.

Lisaks on hooldus-, eestkoste- ja lapsendajaperedele väga oluline nii eel- kui ka järelteenuseid hõlmava tugisüsteemi väljatöötamine.

mine. Hooldusperesid valmistatakse ette, neid koolitatakse ning sõlmitakse peres hooldamise leping. Nad võtavad perre lapse ja edasi peavad nad enamasti ise hakkama saama. Ettevalmistatud ja koolitatud hoolduspered, piltlikult öeldes, visatakse vette ja neile öeldakse, et hakaku ujuma. On hea, kui nad hakkavad ujuma ja saavad raskustest hoolimata hakkama, kui nad küll läbi suurte raskuste, ent siiski rabelevad välja. Kuid on olukordi, kus pere annab alla, annab lapse tagasi asenduskodusse, laps vahetab jälle keskkonda ja tema turvatunne on ohustatud.

Miks sellised olukorrad ette tulevad? Eeskätt seepärast, et puudub tugisüsteem, mis aitaks probleemseid olukordi lahendada. Kordan veel kord, et perekond on lapse kasvamiseks sobivaim keskkond, kuid perekondadele on vajalik eelkõige psühholoogiline tugisüsteem. Psühholoogid on uurinud lapsi, kes varajases lapsepõlves on jäänud ilma kiindumussuhtest, ning sellest suhtest ilmajäämise mõju laste arengule. Kiindumussuhtehäire avaldub mitmeti: ennast kahjustava käitumisena, suitseedina, agressiivse käitumisena, apaatsusena.

Palun kolm minutit juurde!

Esimees Eiki Nestor

Lisaaeg kolm minutit.

Etti Kagarov

Mõni hoolduspere on seisnud silmitsi olukorraga, kus perre saabub laps, kes ei luba ennast puudutada, rääkimata kallistamisest. Tavalise hea sõnaga ei ole võimalik seda ravida. On välja töötatud spetsiaalsed teraapiad, et laps saaks seose oma emotsioonidega ja hakkaks tundma ennast täisväärtuslikuna. Seega, lisaks väga vajalikule materiaalsele abile on peredele hädavajalik psühholoogiline tugisüsteem.

Kiindumussuhtehäire ennetamine on oluline eelkõige kuni kolmeaastaste laste puhul. Neil peaks lubatud olema ainult perehooldus, neil peab olema kindel turvaline keskkond ja üks kindel inimene, kellele nad saavad toetuda. Arengukavades on need suunad ja soovitusel olemas, aga nende rakendamiseks on vaja jõulisemaid samme. Appi on tulnud mitmed mittetulundusühingud, nad on probleeme ühiskonnas tõstatanud ja aktuaalseks muutnud ning nad on toetanud peresid nii nõu kui ka jõuga.

Nende eesmärk on olnud toetada vanemliku hooleta lapse perekonnas hooldamise valdkonda.

Meie ühine eesmärk olgu, et iga Eestis elav laps saaks kasvamiseks parima võimaliku keskkonna, milleks on ja jääb perekond. On väga tänuväärne, et sotsiaalkaitseminister Helmen Kütt suutis hooldusperede pühendunud töö väärtustamiseks valitsuskabineti toetuse leida. See kajastub ka riigieelarves: iga eestkostel või hooldamisel oleva lapse toetus tõuseb tuleval aastal 240 eurole, mis nõuab riigikassast *circa* 1,2 miljonit eurot. Inglise vana sõna ütleb, et lapse kasvatamiseks on tarvis tervet küla. Iga laps on väärtus ja iga laps on oluline. Seame siis ühiskonna prioriteediks eelkõige lapse, ülejäänud tegemised lähtugu lapse huvidest ja vajadustest! Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel, palun, Liisa-Ly Pakosta! Kaheksa minutit.

Liisa-Ly Pakosta

Isamaa ja Res Publica Liit toetab seda eelnõu. Tahan kiitust avaldada nii minister Helmen Kütile kui ka eelkõnelnud Etti Kagarovile, kes mõlemad oma ettekannetes rõhutasid, et on vaja esile tõsta laste huve ja asetada need tähelepanu fookusesse. Tahan meie fraktsiooni nimel kiita ka kõiki neid perekondi, kes on selle väga olulise ja raske töö ette võtnud ning lastele asendushooldust pakkunud. Olen ka ise kohtunud mitmete inimestega, kes seda väga tänuväärset tööd teevad. Ma nõustun täiesti eelkõnelejaga, kes luges ette selle tööga seotud mured. Kahjuks ei olnud see loetelu muidugi veel ammendav, ent see ei ole tänase eelnõu peamine sisu.

Toetades seda eelnõu, täidan ma siin siiski ka opositsiooni ülesannet teha konstruktiivset kriitikat ja toon välja need kohad eelnõus, mida oleks saanud paremini teha. Ma alustan samast üleskutsest, mille ma esitasin lapsetoetuste tõusu puhul: enam optimismi, sõbrad, eriti lastega seotud küsimustes! Kuigi me väga tänuväärselt lapsetoetusi tõstame, leiame end olukorras, kus me loobume koefitsiendipõhisest lapsetoetuste tõusust seetõttu, et meil ei ole õnnestunud neid siiamaani koefitsiendipõhiselt tõsta. See eelnõu ei oleks täna üldse

meie ees, kui me oleksime koefitsienti kasutanud ja lapsetoetusi selle alusel tõstnud. Mul on tegelikult kurb meel, et me valisime Riigikogus lihtsama tee ja jätame edaspidised tõusud palju enam poliitiliste suvade tõmbetuulde, kui oleks olnud võimalik koefitsiendipõhise tõstmise korral. Ma loodan, et koefitsiendipõhisus õnnestub seadusesse tagasi tuua ja me suudame peredele anda rohkem turvatunnet selle abil, et kui tõuseb üks toetus, siis tõusevad ka teised lastele mõeldud toetused.

Teine küsimus on märksa põhimõttelisem. Soovides olla tõesti konstruktiivne, kutsun ma üles, et lastega seotud seaduste eelnõude koostajad edaspidi seletuskirjas kas või üks kordki lapse ja tema huvid välja tooksid. Mul oli väga hea meel, et minister Helmen Kütt oma ettekandes selle fookuse siiski suusõnaliselt välja tõi. Aga kui ma loen ministeeriumist tulnud seletuskirja, siis tekib tahtmine tekkinud emotsiooni jagada. Võtame lahti VI peatüki "Seaduse mõjud". Esimene mõju on sotsiaalne, sh demograafiline mõju. Siin rõõmustatakse selle üle, et laste ülalpidamise kohustus muutub odavamaks, lapsest endast juttu ei ole. Olgem nüüd ausad, arvestades seda, kui kiiresti lapse kasvatamisega seonduvad kulud kasvavad, siis see mõju on küll asjakohane, ent tegelikult oleks tahtnud siin lugeda sellest, kuidas lapse võimalused paranevad. See raha on ju mõeldud konkreetse lapse hooldamiseks. Oleks tahtnud seletuskirjas näha nende kulude kirjeldusi, mida asendusesperes elavad lapsed vajavad lisaks, võrreldes tavaperes kasvavate lastega. Seda oleks tahtnud seletuskirjas näha, sest see on ju selle seletuskirja mõte.

Piinlikuks läheb asi järgmises alapunktis "Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele". Riskides küll võib-olla Eesti julgeoleku ohustamisega, julgen siiski tõdeda, et ühe lapsetoetuse paarikümne euro suurune tõus ei mõju Eesti riigi julgeolekule sellisel määral, et seda oleks mõtet esile tuua pikemalt kui sotsiaalset ja demograafilist mõju. Kas me saame tõesti pidada sobivaks sellist lähenemist, et välisriigid on meile ette heitnud, et me liialt vähe pakume sotsiaalset kindlustunnet, aga nüüd, kui me oleme paarikümne euro võrra ühte toetust tõstnud, tehakse meile ehk vähem märkusi? See, et meile tehakse vähem märkusi, muuseas, ei ole mitte kuidagi seotud ei meie riigi julgeoleku ega välissuhetega. Tsiteerin:

"... võib ... mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele kokkuvõttes pidada väheoluliseks, kuna mõju sagedus on keskmine (nõuete täitmist hinnatakse küll regulaarselt, kuid mitte igapäevaselt)." Kui oleks igapäevane hindamine, kas siis oleks mõju olnud suur?

Järgmine alapunkt mõjub ausalt öeldes, nagu see oleks pärit huumorivaldkonnast – "Mõju regionaalarengule". Siit selgub, et mõju regionaalarengule on oluline, kuna enamikus kohalikes omavalitsustes on alla 18-aastaseid lapsi. Vabandust, kuidas on see asjaolu, et enamikus kohalikes omavalitsustes on alla 18-aastaseid lapsi, seotud regionaalpoliitiliste mõjuga?

Mõjude hindamine lapse seisukohast, mis on ju tegelikult olnud selle hindamise mõte, see, mismoodi üks või teine seadusmuudatus mõjutab konkreetset lapse olukorda, lapse huvisid ja aitab kaitsta nende inimeste huvisid, kes lapse kasvatamise eest seisavad, on sellest väga tubli eelnõu seletuskirjast kahjuks täiesti välja jäänud.

Kui minna edasi konstruktiivsete ettepanekutega, siis Isamaa ja Res Publica Liit, küll toetades seda eelnõu, loomulikult endiselt ei nõustu eelnõu katteks leitud rahalise allikaga ehk vanemapensioni edasilükkamisega. Me oleme ka praegu seisukohal, et lastega peredele mõeldud mis tahes toetuste edasilükkamine või kaotamine avaldab perede üldisele turvatundele konkreetsetest rahasummadest palju suuremat mõju. Seetõttu ei tohiks selliste asjade kallale minna.

Lõpetuseks, kui juba asendusesperedest juttu tuli, siis ma avaldan kahetsust, et kultuurikomisjonis ei leidnud toetust Sotsiaalministeeriumi ettepanek panna lasteaiakohtade kättesaadavuse parandamiseks koolieelse lasteasutuse seadusesse paragrahv, mille järgi asenduskodus elava lapse elukohaks loetakse tema tegelik elukoht asenduskodus. Isamaa ja Res Publica Liit esitas samuti sellesisulise ettepaneku, kahjuks ei leidnud ka see Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ja Reformierakonna toetust. Samas oleme siinsamas tõdenud, et need on need lapsed, kes lasteaiakohta kõige enam ja kõige kiiremini vajavad. Paraku on nende rahvastikuregistrijärgne aadress seotud nende pärisperega, mis pole ju ka muidugi vale. Ma loodan, et ka see küsimus saab kõige kiiremas korras lahendatud. Aitäh!

Esimees Eiki Nestor

Rohkem kõnesoove ei ole. Sotsiaalkomisjon on teinud ettepaneku, et eelnõu 727 esimene lugemine lõpetataks. Määrán eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoobri kell 17.15.

15. 1981. aasta protokolliga muudetud EUROCONTROL-i lennuliikluse ohutuse alast koostööd käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ning marsruudi navigatsioonitasusid käsitleva mitmepoolse kokkuleppega ühinemise seaduse eelnõu (739 SE) esimene lugemine

Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud 1981. aasta protokolliga muudetud EUROCONTROL-i lennuliikluse ohutuse alast koostööd käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ning marsruudi navigatsioonitasusid käsitleva mitmepoolse kokkuleppega ühinemise seaduse eelnõu 739 esimene lugemine. Algataja ettekandja on majandus- ja taristuminister Urve Palo.

Urve Palo

Tere õhtust, head kolleegid ja lugupeetud esimees! Selle seaduseelnõu eesmärk, mille pealkirja esimees just ette luges, on ühinemine EUROCONTROL-i lennuliikluse ohutuse alast koostööd käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ning marsruudi navigatsioonitasusid käsitleva mitmepoolse kokkuleppega alates 1. jaanuarist 2015. Ühinemisega saab Eesti täisliikmeks Euroopa lennuliikluse ohutuse organisatsioonis ehk EUROCONTROL-is, mis on Euroopas keskne lennuliikluse korraldamisega tegelev valitsustevaheline organisatsioon. Liikmesus kindlustab riigile kaasatuse olulistesse Euroopa lennuliiklusvaldkonna arengut kujundavatesse protsessidesse ja annab neis kaasaráákimise võimaluse. Konventsiooni eesmärk on tagada efektiivne ja ohutu lennuliiklus Euroopa õhuruumis ja aidata kaasa riikidevahelisele koostööle õhuruumi ning aeronavigatsiooniteenuste korraldamisel, eriti tsiviil-sõjalisele koostööle.

Konventsiooni juurde kuuluva marsruudi navigatsioonitasusid käsitleva mitmepoolse

kokkuleppe eesmärk on kehtestada kogu EUROCONTROL-i liikmesuse piirkonnas ühised põhimõtted navigatsioonitasude arvestamiseks ja kogumiseks ehk navigatsioonitasude keskse kogumise süsteem, mis peab aitama kaasa konventsiooni eesmärkide saavutamisele ja mille tulemusena hakkab tasu Eestis osutatud aeronavigatsiooniteenuste eest Lennuliiklusteeninduse AS-i asemel koguma EUROCONTROL. Lábiráákimistel EUROCONTROL-iga on Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium saavutanud kokkuleppe, et Eestis kohaldatakse kaheaastast ülemineku- perioodi keskse kogumise süsteemi rakendamiseks. Üleminek uuele süsteemile alles 1. jaanuaril 2017 võimaldab riigil ning ettevõtetel teha selleks ettevalmistusi. Ülemineku- perioodi kohaldamise eeldus on Eesti ühinemine konventsiooniga ja navigatsioonitasude kokkuleppega 1. jaanuaril 2015.

EUROCONTROL on keskne ja peamine Euroopa lennuliiklusvaldkonna kompetentsikeskus, Euroopa lennuliiklusvõrgustiku keskne haldusasutus ja kriisikoordinaatsioonikeskus. EUROCONTROL-il on võtmeroll Euroopa lennuliiklusalaste strateegiate väljatöötamisel ja teostamisel, ta on Euroopa Komisjoni partner kesksete aeronavigatsioonialaste regulatsioonide väljatöötamisel, Euroopa tähtsaima lennuliiklusvaldkonna arenguprogrammi "Single European Sky" ehk "Euroopa ühistaevas" rakendamisel ja lennuliiklusteenuste majandusliku efektiivsuse hindamisel. Samuti on EUROCONTROL tsiviil-sõjalist lennuliiklusalast koordinaatsiooni süsteemselt edendav organisatsioon.

Võrreldes Euroopa Liiduga võimaldab EUROCONTROL laiemat üleeuroopalist valdkondlikku koostööd, kuna tema liikmeskond ületab 12 riigi võrra Euroopa Liidu liikmeskonna. Kuna EUROCONTROL täidab ja jääb ka tulevikus Euroopas täitma unikaalset rolli ning osutama teenuseid, millega Eesti oma geograafilise asukoha tõttu on otseselt seotud, on Eesti huvides organisatsiooni arengus ja tegevustes võrdselt teiste Euroopa riikidega hääleõigusega kaasa ráákida. Mitteliikmesusest tulenevad mitmed piirangud, mis seavad Eesti võrreldes teiste Euroopa riikidega vähem soodsasse olukorda, seda eelkõige informeerituse ja võrdsete võimaluste mõttes. Olles teistele riikidele võrdväärne koostööpartner ja

osaledes Euroopa lennuliikluse korraldamise kujundamises vahetult ja võrdselt piirkonna teiste riikidega, saavutatakse riigi parem informeeritus planeeritavatest valdkondlikest arengutest, näiteks seoses uute tehniliste kontseptsioonide juurutamisega lähitulevikus. See võimaldab Eesti asutustel arendusteks paremini valmistuda, aidates ühtlasi vältida informatsioonisõltuvust teistest riikidest.

Ühinemine aitab kaasa ettevõtete ärivõimaluste laienemisele, näiteks saab osaleda EUROCONTROL-i hangetes. Eesti kodanikel võimaldab ühinemine eelkõige parandada kutseoskust, avades neile organisatsioonis õppimise ja töötamise võimalused. Euroopa Tsiivilennunduse Konverentsi liikmesriigid, sh Eesti, võtsid juba 1997. aastal vastu otsuse, et kõiki konverentsi liikmesriike julgustatakse EUROCONTROL-iga ühinema, et tagada piirkonna lennuliiklusteenuse ja õhuruumi korraldamise koordineeritud areng, panustades sellesse ühiselt ressursse. Nüüdseks on sellega ühinenud peaaegu kõik Euroopa piirkonna riigid. Organisatsiooni 40 liikmesriigist 27 on Euroopa Liidu riigid. Eesti on viimane Euroopa Liidu riik, kes EUROCONTROL-iga liitunud ei ole.

Ühinemisega kaasneb riigile organisatsiooni liikmemaksu tasumise kohustus, mis on 2015. aastal 0,187% EUROCONTROL-i agendtuuri eelarvest ehk 798 318 eurot. Liikmemaks kaetakse Lennuliiklusteeninduse AS-ilt riigile omanikutuluna laekuvatest marsruudi navigatsioonitasudest, mida sel eesmärgil tõstetakse suurusjärgus 5%. Eeldatavalt ei mõjuta selles ulatuses tõus ülelennuliiklust märgatavalt, kuna Eesti tasud on Euroopa piirkonna madalaimad. Tõus puudutab eelkõige ülelende ehk marsruutlennuliiklust, mille puhul on tegemist valdavalt välisriikide operaatoritega. Liikmesusest tulenev hinnatõus ei puuduta terminali navigatsioonitasusid, mis on seotud Eesti lennuväljadel maanduvatele lendudele teenuste osutamisega. EUROCONTROL-i piirkonnas lennuettevõtjate makstavad tasud seoses Eesti ühinemisega summaarselt ei tõuse, kuna Eesti liikmemaksu lisandumisega EUROCONTROL-i eelarvesse väheneb samavõrra ülejäänud piirkonna liikmemaks. Kulude sel viisil katmine on rahvusvaheline tavapraktika.

Lennuettevõtjate kulud võivad täiendavalt muutuda seoses Eesti navigatsioonitasude

kulubaasi komponentide mõningase muutumisega alates 1. jaanuarist 2017, mil plaanitatult rakendub navigatsioonitasude keskse kogumise süsteem. Selleks ajaks peavad Eestis olema juurutatud samad teenuste maksustamise põhimõtted, mille alusel toimitakse kogu EUROCONTROL-i liikmesuspiirkonnas. Süsteemi juurutamisele ja muudatuste tegemisele kulubaasi struktuuris eelneb Eesti senise navigatsioonitasude süsteemi hindamine EUROCONTROL-i poolt 2016. aastal. EUROCONTROL-i peamised põhimõtted navigatsiooniteenuste kulude hindamisel on kulude läbipaistvus, põhjendatus ning teenustevahelise põhjendamatu ristsubsideerimise vältimine. Eesti terminali navigatsioonitasu võib hindamisest lähtuvalt olla vaja tõsta ja marsruudi navigatsioonitasu langetada. Kuid enne 2016. aasta hindamist selle kohta midagi täpselt öelda ei ole võimalik.

Tuleb arvestada, et nimetatud muutused võivad aset leida ka mitteühinemise korral, kuna lennuliiklusteenuste osutamise kuluefektiivsust kontrollib lisaks EUROCONTROL-ile Euroopa Komisjon, kes lähtub samadest põhimõtetest ning teeb hindamisel koostööd EUROCONTROL-iga.

EUROCONTROL-i ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi vahel 17. juunil 2013. aastal sõlmitud ühiste kavatsuste deklaratsioonis kokkulepitud ühinemise aeg on 1. jaanuar 2015. Kuna ühinemine jõustub ühinemiskirjade Belgia Kuningriigis hoiuleandmisele järgneva teise kuu esimesel päeval, on eelnõu vaja seadusena vastu võtta hiljemalt novembri keskel, et jõuaks ka hoiuleandmise novembris korraldada. Eelnõu mõjuanalüüs on olnud töömahukas ja valmis alles selle aasta septembris. Ühinemise lükkumine kokkulepitud tähtajast kaugemale võib tuua Eestile kaasa lisakulutusi seoses teenuste ostmisega EUROCONTROL-ilt, mille aastane pakkumishind ületab oluliselt liikmemaksu. See on ebaotstarbekas, kuna EUROCONTROL-i teenused on alates ühinemisest liikmemaksuga kaetud. Täna tähelepanu eest!

Asesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Küsimusi ei ole. Palun kaasettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni liikme Kalev Kallametsa!

Kalev Kallamets

Lugupeetud juhataja! 13. oktoobril toimus majanduskomisjoni istung, kus arutati seaduseelnõu 739, mille alusel Eesti Vabariik liituks 1960. aastal asutatud Euroopa Lennuliikluse Ohutuse Organisatsiooniga. Lugupeetud minister pidas nii ammendava ettekande, et mul on jäänud väga vähe lisada, aga mõne aspekti mainin siiski ära. Tõepoolest, Eesti on päris üllatavalt viimane Euroopa Liidu liikmesriik, kes selle organisatsiooniga liitub. Sellega on liitunud sellised Euroopa riigid nagu Gruusia, Ukraina, Moldova, Norra, Türgi ja paljud paljud teised. Veel on tähelepanuväärne, et kuna me saame liikmemaksu koguda ülelendudele võetavate täiendavate navigatsioonitasude abil, mis arvestatakse omanikutulu sisse, siis sellelt peaaegu 800 000 eurolt saab riigi tuluna arvestada ka dividenditulu. Nii et tegelikult peaks Eesti Vabariik selle organisatsiooniga liitudes jääma umbes 400 000 euroga plussi, mitte ei teki uusi kulusid. Kogu lennuliiklusteenindus ehk ülelend on Eesti Vabariigile suhteliselt oluline tulullikas. Järgmise aasta riigieelarves on planeeritud näiteks Lennuliiklusteeninduse AS-ist saada dividenditulu 4,25 miljonit eurot. Nii et edukas tegutsemine selles sektoris on Eesti Vabariigi majanduslikes huvides. Komisjon tegi ettepaneku esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks viis tööpäeva, s.o 22. oktoober kell viis.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Määratud eelnõu 739 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 22. oktoobri kell 17. 14. päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

16. Tsiiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (718 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume 15. päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud tsiiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega

seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 718 esimene lugemine. Mul on suur au paluda ettekandeks Riigikogu kõnetooli justiitsminister Andres Anvelt.

Andres Anvelt

Härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Annan teile ülevaate tsiiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõust 718, mille Vabariigi Valitsus on Riigikogule edastanud. Tegemist on eelnõuga, mis tagab otsekohalduvate Euroopa Liidu määruste sujuva rakendamise. See tähendab, et need määrused rakenduksid ka juhul, kui me ei teeks oma seadustes muudatusi, kuid selleks, et see rakendumine oleks sujuvam, on vaja teha teatud korrektiivid tsiiviilkohtumenetluse seadustikus.

Mis need korrektiivid siis on? Kõigepealt, tegu on nn Brüsseli I määrusega, mis kohaldub tsiiviil- ja kaubandusajadele, välja arvatud maksejõuetuse asjad, vahekohtumenetluse asjad, ülalpidamisasjad ja pärimisasjad. Brüsseli I määrus sisaldab kohtualluvuse reegleid, reegleid vastuoluliste kohtuotsuste ohu vältimiseks olukorras, kus samas asjas peetakse mitmes liikmesriigis paralleelseid kohtumenetlusi. Samuti sisalduvad määruses reeglid ühe liikmesriigi kohtulahendi või ametliku dokumendi tunnustamise ja täitmise kohta muus liikmesriigis. Brüsseli I määruse olulisemaks muudatuseks on teise liikmesriigi kohtulahendi ja ametliku dokumendi tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluse kaotamine, kuna liit toimib vastastikusel usaldusel õigusemõistmise vastu. Määrus lähtub eeldusest, et kostja huvide kaitse on tagatud juba selles kohtumenetluses, kus lahend tehti.

Lisaks väärrib esiletõstmist asjaolu, et määruses sisaldub kindlustusvõtja, tarbija ja töөлepingu nõrgemat poolt kaitsvaid soodsamaid kohtualluvuse eeskirju. Uuesti sõnastatud Brüsseli I määrust hakatakse kohaldama järgmise aasta 10. jaanuarist.

Määrusega kaitsemeetmete vastastikuse tunnustamise kohta luuakse reeglid ühes liikmesriigis tsiiviilasja määratud kaitsemeetme lihtsaks ja kiireks tuginemiseks teises liikmesriigis. Määruse artikli 4 järgi tunnustatakse ühes liikmesriigis määratud kaitsemeetet teistes liikmesriikides ilma ühegi erimenetluseta ja

see meede kuulub täitmisele, ilma et oleks nõutav täidetavaks tunnistamine.

Järgnevalt räägin täpsemalt, millised on need riigisisesed muudatused, mis on eelnõus kajastatud. Määruses ettenähtud kohtulahendi täitmisest keeldumise avaldus esitatakse võlgniku elu- ja asukohajärgsele või täitemenetluse järgsele kohtule. Määruse alusel väljastatava tõendi annab, seda parandab ja selle tühistab maakohus, kes kaitsemeetme määras, ning kaitsemeetme kohandab vajaduse korral kohtutäitur, kellele see täitmiseks esitati. Kuivõrd nimetatud otsekohalduvate määruste kohaselt käsitletakse ametlikku dokumenti samadel tingimustel kui kohtulahendit, täiendatakse eelnõuga täitemenetluse seadustikus täitedokumentide loetelu välisriigi ametliku dokumendiga, mis on Eestis täidetavaks tunnustatud või kuulub tunnustamiseta täitmisele.

Lisaks täiendatakse eelnõuga tsiviilkohtumenetluse seadustikku asjakohaste viidetega käsitletavatele määrustele. Eelnõuga luuakse regulatsioon, mille alusel juhul, kui käsitletavate määruste kohaselt täitmisele esitatud kohtuotsus või ametlik dokument sisaldab meedet või korraldust, mida Eesti õiguses ei tunta, või meetme täitmiseks on vajalik kohandada lahendis või ametlikus dokumendis sisalduvaid faktilisi asjaolusid, kohandab meetme või faktilised asjaolud kohtutäitur selliseks, et seda oleks võimalik Eesti õiguse kohaselt täita.

Eelnõuga piiratakse samuti vahekohtumenetluses menetlustähtaja ennistamise võimalust, võimaldades seeläbi ohjata vahekohtumenetlust pikendava vaheotsuse muutmise menetluse kasutamist pahatahtliku venitamisena. Samuti sätestatakse vahekohtumenetluse üldpõhimõttest tulenevalt konfidentsiaalsusnõue kohtumenetluse suhtes, kus lahendatakse vahekohtumenetluse asju. Muudatus tehakse põhjusel, et olemasolevaid aluseid menetluse kinniseks kuulutamiseks ei ole vahekohtumenetluse eripära ja seal kehtivat konfidentsiaalsuse põhimõtet arvestades piisavalt.

Täiendavalt sisaldub eelnõus muudatus halduskohtumenetluses elektroonilise dokumendi kättetoimetamise täpsustamise kohta, millega kõrvaldatakse kohtutele ebamõistlik olukord seoses kohtukutsete elektroonilise kättetoimetamise ja menetluste taastamisega. Viimaks sisaldub eelnõus muudatus riigi õigusabi andmise kohta laste ja teiste pereliikmete ela-

tise rahvusvahelise sissenõudmise Haagi konventsiooni alusel toimivas menetluses. Selle kohaselt on võimalik riigi õigusabi osutada ka eelnimetatud menetluse toetamiseks.

Eelnõus on seaduse jõustumise kuupäevana esitatud järgmise aasta 10. jaanuar, sest rakendamist vajavaid määrusi hakatakse kohaldama 11. jaanuaril 2015. Loodan, et Riigikogul on võimalik eelnõu sellistes ajaraamides menetleda. Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, küsimuste rahet ma ei näe. Aitäh teile! Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli õiguskomisjoni liikme Mihhail Korbi!

Mihhail Korb

Austatud juhataja! Head kolleegid! Õiguskomisjon arutas tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ühel istungil, mis toimus esmaspäeval, 6. oktoobril. Kutsutud olid justiitsminister Andres Anvelt, ministri nõunik Kristen Kanarik ja Justiitsministereiumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik Stella Johanson. Minister tutvustas komisjonis eelnõu sisu ning selgitas järgmist. Eelnõu peamine eesmärk on toetada määruste nr 1215/2012 ja nr 606/2013 rakendamist. Ta lisis, et kuigi nimetatud määrused on otsekohalduvad ja nende rakendamiseks ei ole vaja määruste sätteid oma riigi õigusesse üle võtta, tuleb määruste sujuva rakendamise toetamiseks mõningad muudatused ja täpsustused mõnes seaduses siiski teha. Sellest lähtuvalt muudetakse eelnõuga tsiviilkohtumenetluse seadustikku, halduskohtumenetluse seadustikku, notariaadiseadust, riigilõivuseadust, riigi õigusabi seadust ja täitemenetluse seadustikku. Tehnilist laadi muudatuste tulemusel väljastab edaspidi kaitsemeetme tunnustamise mõju ja ulatust kinnitava tõendi maakohus, kes kaitsemeetme määras. Tõendi parandamine toimub eelnõu kohaselt samadel alustel ja korras nagu Eesti kohtulahendite puhul. Kui tõend on valesti välja antud, võib tõendi tühistada see maakohus, kes tõendi väljastas. Samuti tõi justiitsminister välja, et täitedokumentide loetellu lisatakse Eesti kohtu poolt tunnustatud ja täidetavaks tunnustatud või tunnustamiseta

sundtäitmisele kuuluvad välisriigi ametlikud dokumendid.

Sisulist arutelu komisjonis kahjuks ei tekkinud. Otsustati saata eelnõu täiskogu päevakorda 15. oktoobriks ja teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Otsuse poolt oli 7 komisjoni liiget, vastu oli 1 ja erapooletuks ei jäänud keegi. Konsensuslikult otsustati määrata ettekandjaks siinkõneleja ning teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoober kell 16. Täna teid!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma täna! Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovi-

ta. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrata eelnõu 718 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. oktoobri kell 16. Esimene lugemine on lõpetatud ja 15. päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 17.52.

Istungi kestus 4 tundi ja 52 minutit.

Juhataja

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

VIII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 16. oktoober 2014

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Muutunud julgeolekuolukord Euroopas" arutelu

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, austatud Riigikogu! Auväärt külalised! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu viienda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Palun Riigikogu kõnetooli Andrus Saare!

Andrus Saare

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Annan 12 Isamaa ja Res Publica Liidu saadiku nimel üle arupärimise majandus- ja taristuminister Urve Palole. 1. jaanuaril 2015 jõustuvad kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning vedelkütuse erimärgistamise seaduse muudatused, mille kohaselt ei tohi jaanuari alguse seisuga mahutites enam olla kerget kütteõli, kõik jäägid tuleb tagastada. 1. mail rakendub samasugune keeld ka erimärgistatud diislikütuse kasutamisel. Juba kõnealuse seaduseelnõu menetlemisel ilmses, et riigil puudub piisav ülevaade selle seaduse tegelike mõjude kohta, rääkimata kavast, kuidas aidata kaasa siiani kergest kütteõli kasutanud küttesüsteemide ümberehitamisele. Hinnanguliselt puudutab see umbes 2000 väikeelamut, rohkem kui 200 kortermaja ja üle 180 katlamaja, mis on kohalike omavalitsuste omandis. Kuna tegemist on kiiret lahendust vajava probleemiga, mis puudutab elamumajandust ja elamute kütmist ning mõjutab inimesi ja omavalitsusi tuntavalt, siis on meil tekkinud mitu küsimust, millele ootame ministrilt vastust. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Jaak Alliku!

Jaak Allik

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud kolleegid! Annan Riigikogu menetlusse Riigikogu liikmete Etti Kagarovi ja Jaak Alliku koostatud kinnisasja omandamise kitsendamise seaduse § 10 muutmise seaduse eelnõu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem eelnõusid ega arupärimisi üle anda ei soovita. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu ja ühe arupärimise ning vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise.

Head ametikaaslased, viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 78 Riigikogu liiget, puudub 23.

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Muutunud julgeolekuolukord Euroopas" arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Asume tänase päevakorra menetluse juurde. Esimene ja ainus päevakorrakpunkt on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Muutunud julgeolekuolukord Euroopas" arutelu. Head ametikaaslased, lubage lühidalt tutvustada selle arutelu korda, mis tuleneb meie kodu- ja töökorra seaduse §-st 153. Kõigepealt on väliskomisjoni esimehe Marko Mihkelsoni ettekanne kuni 20 minutit, peale seda on küsimused ja vastused kuni 20 minutit. Järgneb välisminister Urmas Paeti ettekanne kuni 20 minutit ja küsimused-vastused kuni 20 minutit. Seejärel on kaitseminister Sven Mikseri ettekanne kuni 20 minutit, millele järgnevad samuti küsimused-vastused kuni 20 minutit. Iga Riigikogu liige võib esitada igale ettekandjale ühe suulise

küsimuse. Pärast ettekandeid ja küsimustele vastamist avatakse soovi korral läbirääkimised, kus võivad sõna võtta kõik Riigikogu liikmed.

Väliskomisjon on teinud ettepaneku pikendada vajaduse korral istungi aega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Kui lubate, tuleme selle ettepaneku juurde tagasi vastavalt vajadusele. Nii nagu ikka olulise tähtsusega riiklike küsimuste puhul arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta.

Mul on suur au kutsuda Riigikogu kõnetooli väliskomisjoni esimees Marko Mihkelson. Palun!

Marko Mihkelson

Lugupeetud Riigikogu istungi juhataja! Head kolleegid! Austatud külalised! Mitte kunagi varem meie kontinendi ajaloos pole Euroopa rahvad elanud sellises heaolus ning vabaduses kui praegu. Ja ilmselt mitte kunagi varem pole globaliseeruv maailm ühtaegu pakunud Euroopale sedavõrd eripalgelisi julgeolekualaseid väljakutseid, kui me praegu näeme ja tunnetame.

Mitmel pool maailmas kipub olema tõsiasi, et teise maailmasõja järgne rahvusvaheliste suhete süsteem on langenud väga suure surve alla. Küsimus on selles, kas maailm suudab edasi minna kehtivat rahvusvahelist õigust rakendades, kui oleme silmitsi suuremate vastasseisude ja isegi konfliktidega. Euroopa julgeolekule esitavad väljakutseid korruga Venemaa agressiivsus, islamiäärmusluse kasvav levik Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas, Hiina pöördumatuna tunduv tõus maailma juhtriigiks ning piiriülesed globaalnähtused, nagu näiteks küberterrorism ja vaesusmigratsioon. Lõppeks tuleb väga tõsiselt suhtuda kiiresti aina enam leviva surmava Ebola viiruse tõrjumisse. Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel võib juba aasta lõpus iganädalane haigestunute arvu juurdekasv ulatuda 10 000 inimeseni.

Külma sõja ajal tundus maailm vähemalt väliselt oluliselt lihtsam. See peegeldus ka toona jagatud Euroopas, kus vaba maailm oli vastakuti kommunistliku ideoloogia taha peitunud Vene imperialismiga. Nüüd on juba üksnes erinevaid riigipõhiseid jõu- ja mõjukeskusi sedavõrd palju, rääkimata muudest teguritest, et maailma mõistmine ja selle pinnalt parima

poliitika kujundamine on varasemast palju keerulisem.

Pole saladus, et vahetult meid ja meie lähiregiooni mõjutavad muutused Euroopa julgeolekukeskkonnas on suuresti seotud eeskätt Venemaa kasvava agressiivsusega, mida me oleme täheldanud mitme viimase aasta jooksul. Tegelikult on Venemaast kujunenud ehk isegi suurim väljakutse kogu läänemaailma sidususele.

Kui üldse määratleda mingit pöördemomenti Euroopa julgeolekusüsteemi lähiajaloo, siis ei tohi kindlasti mainimata jätta Venemaa presidendi Vladimir Putini kõnet 2007. aasta veebruaris Müncheni julgeolekukonverentsil. Just selles esinemises andis toonane ja praegune Venemaa liider selgelt märku: Moskva pole rahul lääneriikide, eeskätt Ameerika Ühendriikide juhtrolliga maailmas ning on valmis sõnadelt tegudele üle minema. Paljud Putini Müncheni kõne vahetud tunnistajad meenutavad seda hetke kui tõsist šokki. Aga vaatamata verisele Tšetšeenia sõjale, opositsiooni lämmatamisele, võimutäiuse koondamisele, sõnavabaduse piiramisele ja muudele riigisisestele arengutele varjutas Lääne ettekujutust Venemaast külma sõja lõpp. Õigustatult eeldati, et Venemaal on suure vastasseisu asemel hoopis enam võita rahvusvahelisest kaubandusest ning partnerlusel põhinevatest suhetest lääneriikidega.

Ometi osutusid tugevamaks need Venemaa ajaloost tulenevad hoovused, mis suunasid meid tagasi juba 19. sajandist tuttava mõjuväljade poliitika juurde. Nõukogude Liidu lagunemist 20. sajandi suurimaks geopoliitiliseks katastroofiks pidanud Vladimir Putin asus pärast Müncheni kõnet oma sõnu ja eesmärke järjekindlalt ellu viima. Esimene märk muutunud olukorrast Euroopa julgeolekus ilmnes 2007. aasta suvel, kui Venemaa taganes ühepoolselt kontinendi tavarelvastusleppest. See andis Moskvale vabad käed rasketehnika piiramatuks paigutamiseks strateegiliselt olulistele suundadele, toona eeskätt Põhja-Kaukaasiasse.

2008. aasta augustis nägi kogu maailm, et Venemaal on tõsi taga oma nn iseseisva välispoliitika ajamisel ning oma mõjuvälja tekitamisel, hoidmisel ja laiendamisel. Agressioon Gruusia vastu ning selle riigi territooriumist viiendiku okupeerimine tähendasid esimest reaalselt vastusammu läänemaailmale. Vene-

maa ei varjanud, et Gruusia ründamise peamine eesmärk oli ära hoida NATO laienemine.

Vähem kui kuus aastat hiljem on maailm tunnistajaks uuele ja kahjuks veelgi tõsisemale konfliktile, mis on meie silme all hargnenud juba mitu kuud. Pean mõistagi silmas Venemaa agressiooni Ukraina vastu. Krimmi okupeerimine ja annekteerimine said äratuskellaks paljudele, kes seni Euroopa julgeolekukeskkonnas juba alanud muutuste hindamisel äraootaval positsioonil olid olnud.

Head kolleegid! Kõik need ja mitmed teisedki muutused laiemas julgeolekukeskkonnas ajendasid Riigikogu väliskomisjoni 2012. aastal alustama süvendatud kuulamisi Põhjala ja Balti regiooni julgeoleku teemal. Seadsime siis ajahorisondiks aasta 2020. Nagu näha, eeldasime veel paar aastat tagasi, et julgeolekukeskkonnas ei toimu kiireid muutusi. Trendid olid küll tajutavad, eriti mõistagi Venemaa aktiivsem survepoliitika, kuid sõda Ukrainas ei näinud siis küll keegi ette.

Väliskomisjoni töös on tavaks, et tõsisema teemakäsitlemise puhul küsime arvamusi ja poliitikasoovitusi ka mõttekodadelt. Oma 26. jaanuari 2012. aasta istungil arutaski väliskomisjon julgeolekualase uuringu tellimist ning esitas Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonnale ettepaneku tellida uuring teemal "Arenud Põhjala ja Läänemere regiooni julgeolekukeskkonnas aastani 2020". Laekunud kolme pakkumise seast valiti uuringu teostajaks Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus. Koostöös Rootsi kaitseuringute agentuuri töörühmaga valminud raporti lõpptekst esitati väliskomisjonile 13. septembril 2012. Raporti koostajad eesotsas kaitseuringute keskuse teaduri Riina Kaljurannaga esitasid meile kokku 24 punktist koosneva poliitikasoovituste loetelu, mis kätkesid endas nii piirkonnaväliseid tegureid kui ka piirkondliku julgeolekuidentiteedi ja koostöö tugevdamist. Raporti esitluseks korraldas väliskomisjon koostöös kaitseuringute keskusega 15. novembril 2012 Riigikogu konverentsisaalis seminari, kuhu olid kutsutud ka julgeolekueksperdid ja teadurid, Eesti ametkondade esindajad, Tallinnas resideerivad suursaadikud ja ajakirjanikud. Raport on kättesaadav kõigile huvilistele ka Riigikogu kodulehel.

Eesti ja Rootsi teadurite ühissoovituste seas oli rõhutatult välja toodud laiemalt NATO ning

eeskätt Ameerika Ühendriikide kui siinse piirkonna keskse julgeolekutagaja poliitilise ja kaitsealase kohaloleku saavutamine. Raporti soovitusel rõhutati, et NATO ja Euroopa heidutuskava silmas pidades on Eesti huvides säilitada tasakaal tavarelvajõudude, ballistilise raketikaitse ning taktikaliste tuumarelvade vahel. Heidutusvõime säilitamiseks tuleb parandada Põhja-Euroopa sõjaliste jõudude valmisolekut, paigutust ja võimekust. Väliskomisjonile esitatud raporti head kvaliteeti näitab asjaolu, et terve rida kaitseuringute keskuse kahe aasta taguseid soovitusi on muutunud reaalsuseks. Näiteks on nüüdseks tõsiasi Soome ja Rootsi eripartnerlus NATO-ga ning üha laienev kaitsekoostöö Põhjala ja Balti riikide vahel.

Üks veel ellu viimata soovitus puudutas Eesti koostööd meie Põhjala naabritega Arktika küsimuses. Kaitseuringute keskus soovitas Eestis tõsiselt kaaluda sarnaselt Poolaga vaatlejastaatuse taotlemist Arktika Nõukogus, et hoida end kursis arengutega Kaug-Põhjas ning sealsete osapoolte, sh Euroopa Liidu ja NATO tegevusega. Väliskomisjoni meelest on tegemist väga arvestatava ettepanekuga. Eesti vaatlejastaatus Arktika Nõukogus võimaldaks meil lülituda vahetumalt globaalses kontekstis üha olulisemaks muutuva regiooni probleemide lahendamisse, näiteks teaduskoostöö või keskkonnaküsimuste lahendamise kaudu. Samas võimaldaks see laiendada koostööd meie heade Põhjala naabritega.

Lisaks kaitseuringute keskuselt tellitud uuringule viis väliskomisjon enam kui kahe aasta jooksul läbi 44 julgeolekuvaldkonda puudutavat kuulamist. Nendele lisandusid meie väljasõiduistungid NATO küberkaitsekeskusesse, Teabemetisse ning Tallinna merevalvekeskusesse, samuti regulaarsed väljasõiduistungid koos riigikaitsekomisjoniga Kaitseväge peastaapi. Käisime jälgimas ka rahvusvahelisi õppusi. Eesti julgeolekuga on üheselt seotud Vabariigi Valitsuse poolt s.a 10. märtsil algatatud Eesti-Vene piirilepingute ratifitseerimine. Sellega seoses on väliskomisjon viinud läbi hulga kuulamisi. 13.–14. märtsil 2014 korraldas komisjon väljasõiduistungit Narva ja Kagu-Eesti piirialadele.

Julgeolekuküsimused on viimastel aastatel olnud eranditult kõikide väliskomisjoni töövisiitide olulisimate rahvusvaheliste kohtu-

miste päevakorras, sh meie töökohtumistel Jaapanis, Korea Vabariigis, Ameerika Ühendriikides, Venemaal, Soomes, Indoneesias, Singapuris, Hiinas ja Poolas, samuti Euroopa Liidu välis- ja kaitsekomisjonide esimeeste, Balti riikide parlamentide väliskomisjonide esimeeste ning Põhjala-Balti koostöö raames toimuvatel väliskomisjonide esimeeste regulaarsetel kohtumistel. Veel selle aasta sees kavatakse väliskomisjon teha visiidi Soome ja Ameerika Ühendriikidesse, kus üks keskne arutlusteema on vaieldamatult muutunud julgeolekukeskkond Euroopas.

2013. aasta 23. septembri istungil otsustas väliskomisjon koostada kuulamiste põhjal oma raporti. Arvestades aga kogu julgeolekukeskkonna järsku ja kiiret muutumist tänavu, tegi komisjon läinud kuul ettepaneku korraldada olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu Riigikogu täiskogu istungil just täna, s.o 16. oktoobril. Sellega tõmbab väliskomisjon oma kuulamistetsüklile tingliku joone alla, kuid mõistagi jäävad julgeolekuküsimused laiemalt ka edaspidi meie töö üheks tähtsaimaks prioriteediks.

Head kolleegid! Üks Eesti välis- ja julgeolekupoliitika keskseid raamdokumente on Vabariigi Valitsuse koostatud julgeolekupoliitika alused. Selle dokumendi viimane uuendatud versioon pärineb 2010. aastast. Riigikogu ja valitsuse koostöös on kujunenud heakskiidetud aeg-ajalt nendes alustes sätestatu üle käia ning vajaduse korral käivitada poliitika-soovituste täiendamine. Viimati toimus see sugune ülevaade 14. mail 2013, mil välis- ja riigikaitsekomisjoni ühisistungil oli arutluse all Vabariigi Valitsuse põhjalik analüüs Eesti julgeolekupoliitika aluste elluviimise kohta. Meile esitatud ülevaates rõhutati muu hulgas, et kuigi dokumendi kehtivus ei ole ajaliselt piiritletud, on julgeolekupoliitika alustes sätestatud, et seda dokumenti uuendatakse, kui julgeolekukeskkond muutub oluliselt ja ilmneb vajadus julgeolekupoliitikat kaasajastada. Väliskomisjoni meelest on eriti viimasel aastal toimunud nii vahetult meie kui laiemalt kogu Euroopa julgeolekukeskkonnas muutused, mis tingivad ka Eesti julgeolekupoliitika aluste ülevaatamise ning täiendamise. Vabariigi Valitsus võiks selle ette võtta esimesel võimalusel.

Head kolleegid! Tänapäeva maailmas on julgeoleku tagamisel edukad need riigid, kellel

on tugevad liitlased ning kes on rahvusvahelises julgeolekualases koostöös aktiivsed. Eestil on selles vallas ette näidata pikaajaline ja sihivõimeline tulemuslik tegevus, tänu millele võime täna kindlalt väita, et Eesti julgeolek pole kunagi olnud nii hästi tagatud kui praegu. Selle keskteljeks on meie liikmesus NATO-s, pidevalt täienevad kahepoolsed suhted meie liitlastega, sh Eesti väga heade naabrite Soome ja Rootsi. Eesti usaldusväärsus liitlaste seas, mis eeskätt põhineb oma kohustuste täitmisel, lubab meil ehk senisest aktiivsemalt mõjutada ka Euroopa julgeolekustrateegia uuendamist. See on eriti aktuaalne ajal, kui Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika peaaegselt on hiljutiste poliitiliste vangerduste ja ka valimiste järel eriti liikmesmaade välisministrite seas rahvusvaheliselt mõjukaid poliitikuide tunduvalt vähem kui varem. Seepärast on eriti oluline, et Eesti täidaks koos meiega sarnaselt mõtlejate partneritega aktiivsemalt seda tekkinud tühimikku ning suunaks Euroopa Liitu rohkem keskenduma strateegilisele mõtlemisele. Ma väidan, et viimase puudulikkus on otsati kaasa aidanud julgeolekukeskkonna halvenemisele.

Võiks ju retooriliselt küsida, kuidas on võimalik, et seni ainus Euroopa Liidu julgeolekustrateegia pärineb aastast 2003 – seega ajast, kui ühenduse liikmeid oli kõigest 15. Katsed strateegiat uuendada on siiani liiva jooksnud. Samas peame Euroopa Liidus välja arendama sellise strateegilise kultuuri, mis võimaldab varast, kiiret ja kui vaja, ka jõulist sekkumist. Euroopa riikide ühtsem ja strateegiliselt kokkuhoidvam käitumine poleks mingil juhul vastuolus NATO tegevusega, vaid üksnes tugevdaks ühisosa lääneriikide koostöös julgeoleku ja kaitse valdkonnas.

Lõpetuseks tahan rõhutada, et Eesti julgeolek on seda püsivamalt tagatud, mida sidusam on meie ühiskond ning mida konkurentsivõimelisem on meie majandus rahvusvaheliselt. Kummaski vallas ei tohiks Eesti teha mingit allahindlust. President Lennart Meri ütles juba aastal 1997, et kui Eesti rahva iseseisvust on nähtav, kui Eesti riigi maine on puhas ja plekita ning kui eestlaste oskus oma sõltumatust hoida on veenev, kujuneb Eesti puutumatuse hind nii kõrgeks, et seda ei tule kunagi relvaga kaitsta. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud komisjoni esimees, suur tänu teile! Teile on ka küsimusi. Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea eesistuja! Hea Marko! Me oleme rääkinud Gruusia territooriumide okupeerimisest ja nüüd me teame väga selgelt, et juriidiliselt on Krimm liidetud Venemaa külge. Kas me jääme praalima ja lihtsalt unistama sellest, et keegi annaks need territooriumid tagasi või on sinu kolleegid teiste riikide parlamentidest arutanud mingeid väga resolutsioone meetmeid, et need territooriumid saaks tagasi võetud? On päevselge, et Venemaa neid ju tagasi anda ei taha. Kas see tähendab seda, et meie lapselapsed räägivad millalgi ka sellest, et Krimm oli kunagi Ukraina oma? Mis arvamused selles osas levinud on?

Marko Mihkelson

Aitäh, Aivar, selle küsimuse eest! Nõukogude Liidu lagunemise järel on küllaga tekkinud nii külmemaid kui kuumemaid konfliktikoldeid. Paraku võib nendele, mida sina nimetasid, lisada näiteks Mägi-Karabahi probleemistiku, Transnistria küsimustiku, kahjuks nüüd ka Ida-Ukrainas tekkinud uue väga tõsise konflikti piirkonna. Kui kunagi öeldi, et NSVL-i lagunemine läks küllaltki veretult ega toonud kaasa suuremaid konflikte, siis nüüd paraku näeme, et see protsess pole kaugeltki lõppenud. Seetõttu on lääneriikidel, kes hoolivad rahvusvahelise õiguse ja üldse rahvusvahelise süsteemi toimimisest nii, nagu on rahvusvaheliselt kokku lepitud pärast teist maailmasõda väga mitmetel puhkudel, põhimõtte neid rikkumisi, mida me oleme viimastel kuudel ennekõike Venemaa poolt näinud, mitte aktsepteerida. On olemas sanktsioonipoliitika, mida Euroopa Liit, Ameerika Ühendriigid ja mitmed teised maailma riigid on Venemaa vastu rakendanud. Eesmärk on just nimelt sellesama probleemi lahendamine. Tuleb saavutada olukord, kus too agressioon, mida Venemaa on oma naabrite vastu juba mitu aastat ellu viinud, läheks Moskvale liiga kalliks maksma. Venemaal oleks mõistlikum rakendada seda energiat, mida nad kulutavad kahjuks oma naabritega suhete rikkumisele, oma riigi moderniseerimiseks. Sellest võidaksid ennekõike Venemaa elanikud.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud ettekandja, tänan sind selle olulise ettekande eest! Minugi küsimus on suunatud Ukraina teemale. Eesti on saanud rasketel aegadel tuge oma liitlastelt ja sõpradelt ning ma usun, et me oskame olla selle eest tänulikud ja seda tähtsaks pidada. Kui me praegu Ukraina poole vaatame, kuidas sulle tundub, kas meie toetus Ukrainale on olnud piisav? Mis samme me võiksime veel astuda?

Marko Mihkelson

Aitäh selle küsimuse eest! Ukraina on meie jaoks mitmete aastate jooksul olnud üks olulisimaid sihtriike Eesti arenguabi programmides. Sellel aastal aga on mitme abiprogrammi maht tunduvalt kasvanud. Riigikogu väliskomisjon korraldas 9. oktoobril ümarlauri, kus osalesid nii Eesti valitsuse kui ka valitsusväliste organisatsioonide esindajad. Tegelikult me näeme Eestis väga palju kodanikualgatust. Sellel aastal on meie riik suunanud Ukraina abiprogrammidesse umbes üks miljon eurot. Sellega on Eesti kindlasti, kui võtta n-ö abi maht inimese kohta, üks aktiivsemaid riike Euroopas. Mul ei ole mingit kahtlust ja seda on ka meie valitsusliikmed kinnitanud, et järgmiseks aastaks on eelarves sees terve rida tegevusi, kuidas Ukrainat aidata. Eile toimus siin Ukrainat, Gruusiat ja Moldovat puudutavate assotsieerimislepingute ratifitseerimise seaduste eelnõude esimene lugemine. Kindlasti on äärmiselt oluline, et kõigi nende väljakutsete puhul, mis eriti praegu Ukraina ees seisavad oma riigi suveräänsuse ja iseseisvuse kaitsmisel, võimalikult kiiresti ellu viia reformiplaanid ja reformid, mis on ära raamistatud sellesamas assotsieerimisleppes Euroopa Liidu ja Ukraina vahel. Eestil kindlasti on võimalik anda oma panus nende reformide õnnestumisse.

Aseesimees Jüri Ratas

Andrus Saare, palun!

Andrus Saare

Aitäh, juhataja! Aitäh komisjoni esimehele hea ülevaatliku kõne eest! Läheksin Aivari küsimusest edasi Ukraina teemadel. Me väga

loodame, et Ukrainas saavutatakse positiivne tulemus ja Vene väed lahkuvad sealt. Samas teades, mis seal vahepeal tehtud on, kuidas seal on relvastatud ja millist meediatööd tehtud, kui reaalseks sa tegelikult pead, et Ukraina saab oma piiri endises kohas taastada?

Marko Mihkelson

Kindlasti on tegemist Ukraina jaoks äärmiselt keerulise olukorraga. Mis puutub Krimmi poolsaarde, mille Venemaa on okupeerinud ja annekteerinud, siis lääneriikide ja ka meie poliitika lähtepunkt on väga selge mittetunnustamispoliitika. Usun, et meile on see teema iseenda ajaloost väga hästi tuttav. Aga mis puutub Ida-Ukrainasse, siis on ju teada, et Minskis sai kokku lepitud, et Vene väed lahkuvad Ukraina territooriumilt ja Ukraina peab saavutama kontrolli oma piiri üle. Praegu ei kontrolli Ukraina umbes 300 kilomeetrit oma piiri Luganski ja Donetskis oblastis.

Kahtlemata jääb see probleem üles aastateks. Haavad, mis selle sõjaga on löödud kahe siiski väga lähedase rahva südamesse, on väga sügavad. Viimastel kuudel on see sõda Ida-Ukrainas nõudnud tuhandete inimeste elu. Juuli lõpus käisin ma Donetskis oblastis Kramatorski linnas ja nägin sealseid sõjakahjustusi ning rääkisin inimestega, kes olid kaks kuud olnud terroristide võimu all. Nende vaade kõigele toimunule oli väga suure šoki läbi elanud inimese vaade. Ja sellepärast esimene asi, mida seal tahetakse, on loomulikult rahu, normaalse elu taastamine. Keegi ei uskunud, et 21. sajandil on võimalik selline sõda Ukraina ja Venemaa vahel. Esimest korda peale teise maailmasõja lõppu puhkes nendes piirkondades jälle sõjategevus.

Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Suur tänu kolleegile selle ülevaate eest! Ma tuleks tagasi Eestisse. Eesti on Euroopa julgeolekuga väga otseselt seotud. Teie komisjon tegi kuulamisi pika perioodi jooksul, aga nagu ma aru sain, see kõik puudutas n-ö välismõõdet. Arvan aga, et sama oluline on sisejulgeoleku küsimus ja iseseisva kaitsevõime küsimus. Sedagi peaks alla joonima, et mitte jätta rahvale petlikku muljet, et me toetume ainult

rahvusvahelisele mõõtmele. Kas teie töö oligi keskendunud ainult välisjulgeolekule ja kas on arenguruumi, et vaadata julgeoleku võtmes ka riiki sisse?

Marko Mihkelson

Aitäh, Mati, selle küsimuse eest! Arusaadavalt on väliskomisjoni peatahelepanu seotud arengutega, mis toimuvad meie piiril, piiri taga või laiemalt rahvusvaheliste suhete vallas. Meie eesmärk oli analüüsida nende kuulamiste käigus ennekõike meie vahetu regiooni, Põhjala ja Balti regiooni üldist julgeolekupilti. Käsitlesime erinevaid teemasid alates keskkonnaküsimustest kuni näiteks pehme jõu temaatikani. Usun, et teemad, mis hõlmavad konkreetset riigikaitset küsimusi, sh ka sisejulgeoleku küsimusi, saavad käsitletud ka selle töö käigus, mida sina teed riigikaitsekomisjoni juhtides. Ma usun, et välis- ja riigikaitsekomisjoni ühisistungid, mida me oleme aastate jooksul teinud, on andnud sellise väga hea ühisosa, kui me oleme arutanud julgeolekupoliitika alustes sätestatud punktide elluviimist. Rääkisin sellest ka oma kõnes. Loode-tavasti Riigikogu järgmise koosseisu välis- ja riigikaitsekomisjon keskenduvad kohe töö alguses julgeolekupoliitika aluste ühisele analüüsisele koos valitsusega ja kui vaja, siis ka selle dokumendi täiendamisele.

Aga nagu ma ka oma kõnes ütlesin, ühegi riigi julgeolek ei ole tagatud ainult heade liitlaskuhete abil. Ei saa loota üksnes rahvusvahelise süsteemi ja õiguse kehtimisele. Kahjuks me näeme, et praeguses julgeolekukeskonnas võivad ka kindlana tundunud lepingud, nagu näiteks Budapesti memorandum, ühel hetkel osutada lihtsalt paberiks. Aga kindlasti ei ole lihtsalt paber Washingtoni leping ja Eesti, nagu ma juba mainisin, on oma pikaajalise sihipärase tegevusega omaenda kaitsevõime kasvatamisel tõestanud, et meile võivad liitlased loota. Ja meie saame loota liitlastele.

Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Julgeolekuolukord Euroopas on kõvasti muutunud. Mis kujutab endast selles valguses teie arvates Eestile kõige suuremat julgeolekuohtu?

Marko Mihkelson

See keskkonnamuutus, mis meie julgeolekus on toimunud – meie all pean ma silmas Euroopat –, kätkeb seda, et mitmed varem kokkulepitud rahvusvahelise õiguse põhimõtted ei näi enam kehtivat või neid on rikutud. Teise maailmasõja järel paika pandud rahvusvaheliste suhete hästi toiminud süsteem kannatab väga tugeva stressi all. Kahtlemata kujutab meie jaoks ohtu ka see, kui maailmas toimuvad muutused, mida lääneriigid tervikuna, sh meie partnerid ja liitlased, ei oska piisavalt hästi ette näha. Teine risk on, kui on korraga tekkinud mitu väga tõsise ohu kollet, mis tähendavad lääneriikidele suurt väljakutset. Nagu ma juba mainisin, on praegu maailmas õige palju konflikti- ja ohukoldeid. Vaatame näiteks, mis toimub Põhja-Iraagis, Süürias, samuti seesama Ebola epideemia. See tundub ehk kauge mure, aga võib suurel määral mõjutada riikide majandus- ja julgeolekualaseid otsuseid.

Samas on Eesti jaoks kahtlemata kõige tähtsam see, mis toimub meie lähinaabruses. See agressiivsus, mida Venemaa on üles näidanud oma naabrite, ennekõike Ukraina vastu, peab panema meid mõtlema, kas me oleme teinud kõik selleks, et tulevikus välistada mingisuguste halbade stsenaariumide käivitumine. Arvan, et kõige olulisem on ikkagi meie tegevus kodus, ühiskonna sidusus ja mitmete vajalike otsuste tegemine sisejulgeoleku tugevdamisel.

Aseesimees Jüri Ratas

Margus Hanson, palun!

Margus Hanson

Aitäh! Hea ettekandja! Sa juba mainisid, et me oma kuulamistel väliskomisjonis käsitlesime ka nn pehme jõu teemat. Kuidas kommenteeriksid seda, millist mõju avaldab tänapäeva konfliktides välispoliitiliste eesmärkide saavutamiseks pehme jõu kasutamine?

Marko Mihkelson

Aitäh! Tõepoolest, meid valgustati päris mitmel korral erinevate nurkade alt, kuidas käib tänapäeva maailmas eesmärkide saavutamine info mõjutuse kaudu, kuidas üritatakse avalikku arvamust rahvusvahelises plaanis mõjutada. Mis seal salata, eks ole kõigil silme ees, mis on juba mitu kuud just nimelt Ukraina

suunal toimunud. Aeg-ajalt on ka Balti riigid selliste suuremate infooperatsioonide sihtmärkideks olnud. Arvan, et see kõik on paratamatu – tänapäeva sotsiaalmeedia ja infoajastu tingimustes on kõikvõimalikku desinformeerimist ja muid mõjutusoperatsioone tunduvalt lihtsam läbi viia kui omal ajal külma sõja tingimustes. Aga see ei puuduta loomulikult ainult seda aspekti, pehme jõu kontekst on tunduvalt laiem. See hõlmab samuti luuretegevust ja eri organisatsioonide või üksikisikute otsest mõjutamist. Me oleme siin ju ka Euroopa kontekstis vaadanud, milliseid kanaleid püütakse kasutada selleks, et mõjutada avalikku arvamust ja poliitiliste otsustuste protsessi. Meil on tulnud käbele selline termin nagu hübriidsõda ja see ei hõlma mitte ainult konkreetse sõjategevuse elemente, vaid ka just nimelt pehme jõu kasutamise komponente.

Aseesimees Jüri Ratas

Juhan Parts, palun!

Juhan Parts

Aitäh! Kui eelmise aasta detsembris Isamaa ja Res Publica Liidu esimees kaitseminister Urmas Reinsalu sõnastas poliitilise liinina vajalikkuse suurendada NATO võimekust ja kohalolekut Eestis, siis me nägime väga paljude vastutavate isikute kummalist, täiesti arusaamatut reaktsiooni. Nad justkui ei saanud üldse aru, milline on sündmuste kulg lähitulevikus. Täna me arutame julgeolekuolukorda ja mind huvitab sinu arvamus, millised on võimalikud stsenaariumid selle konflikti arengu puhul. Kui me oskame nende stsenaariumide tõenäosust hinnata, ainult siis me suudame ka hinnata, kas meie poliitika nii julgeoleku, riigikaitse kui ka välissuhete alal on adekvaatne.

Milliseid tõenäolisi stsenaariume sa näed selle konflikti püsimise korral? See ei puuduta ju ainult Venemaad ja Ukrainat, vaid tervet Euroopat.

Marko Mihkelson

Tõepoolest, aasta alguse debatt Eestis peegeldas väga hästi seda, kui keeruline on maailm ja kui raske on sündmusi ette näha, kui ootamatult võib olukord muutuda. Eks inimesed on seetõttu sunnitud ka oma seisukohti muutma. Loomulikult on äärmiselt oluline võimekus ette näha ja teatud stsenaariume ka

vähemalt oletuslikult läbi mängida ning nende stsenaariumide põhjal kas oma riigis või koos partneritega otsuseid langetada.

Tegelikult oli Walesi tippkohtumine NATO kui terviku reaktsioon sellele, kuidas on julgeolekukeskkond Euroopas muutunud, ennekõike silmas pidades Venemaa agressiooni Ukraina vastu. Arvan, et täna võime öelda, et ükskõik milline ka ei oleks käivitunud stsenaarium Euroopa julgeoleku ohustamisel või see väljakutse, mis meie ees seisab, on eriti viimastel kuudel NATO tegevus näidanud, et liitlaste valmisolek ja tahe panustada kollektiivkaitse põhimõtete ja koostöö tugevdamiseks on hoopis suurem, kui see oli veel 12 kuud tagasi või isegi selle aasta alguses. Minu arvates Eesti puhul on äärmiselt oluline kahtlemata see, et me nii iseenda kaitsevõimet pidevalt arendades – eeldatavasti suudame selle tempot lähiaastatel natukene kiirendada – kui ka liitlastega koostööd laiendades saavutame heidutuse määra, mis oleks sedavõrd mõjuv, et ükski võimalikest stsenaariumidest, mida me võiksime silme ette manada, tegelikult ellu ei raken-du.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Aaviksoo, palun!

Jaak Aaviksoo

Meie liitlaste jaoks on subjektiivne, aga võib-olla ka objektiivne ohutaju pigem seotud äärmusislamiga kui Venemaa Föderatsiooni agressiivse käitumisega viimasel ajal. Selles ülevaates ja julgeolekuanalüüsis radikaalse islami otsest ja kaudset mõju käsitletud ei olnud, aga kindlasti see mõjutab ka meie julgeolekuolukorda. Kas sa kommenteeriksid natuke, mis aspektides seda on üldse arutatud? Kas on pööratud tähelepanu ka niisugusele strateegilisele riskile, et võitluses radikaalse islamiga ollakse valmis tegema kompromisse teistes julgeolekusuundades ning seetõttu võib kannatada Eesti ja tervikuna kogu Läänemere piirkonna julgeolek?

Marko Mihkelson

Aitäh! See on kindlasti väga oluline küsimus ning ühel või teisel viisil on väliskomisjon oma kuulamiste jooksul saanud päris hea ülevaate sellest, mis viimastel aastatel on toimunud, kuidas on sündmused arenenud näiteks

Süürias ja laiemalt Lähis-Idas tervikuna. Usun, et komisjoni liikmetel on väga hea ülevaade islamiäärmusluse problemaatikast, piirkonnas toimuvast ja ka konfliktide võimalikest siiretest Euroopasse. Kui vaadata, kes praegu Süürias ja Põhja-Iraagis islamiäärmuslaste poole võitlevad, siis näeme, et aastate jooksul on nende ridades olnud tuhandeid Euroopa kodanikke, ka meie lähiriikidest – Skandinaavia, Põhjala riikidest. Ning võtame kas või needki sündmused, mis on hiljuti aset leidnud Saksamaa linnades – ka sealt lähtub võimalik oht, et islamivõitlejad asuvad tegutsema teisteski pealinnades ja muudes linnades. Kahtlemata see võib isegi otseses mõttes mõjutada julgeolekuolukorda Euroopas.

Teie äsjane arutluskäik, mis küsimuses kõlas, on aga täiesti arvestatav. Tõesti võivad Euroopal ja ka läänemaailmal tervikuna ees seista mitmed väga tõsise valiku kohad. On hulk väga raskeid probleeme, millega tegelemine on keeruline ja ressursipuuduse tõttu vahest ka mitte nii efektiivne, kui võiks olla. Seepärast võivad rahvusvahelises plaanis kindlasti esile kerkida võimalikud kompromissid, mille tõttu kusagil võivad strateegilised huvid kannatada saada. Nii on kahtlemata väga tähtsad meie suhted oma lähimate naabritega, partneritega nii Euroopa Liidus kui NATO-s. Tuleb koos kõiki neid probleeme tervikuna käsitleda ja nii palju kui ma tean, oma ettekandes välisminister ja kaitseminister mõlemad neid teemasid laiemalt ka valgustavad.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks välisminister Urmas Paeti!

Urmas Paet

Tere hommikust, head Riigikogu liikmed! Head külalised! Meie tänast arutelu raamistab ennekõike Venemaa agressioon Ukrainas, paraku on nii Euroopa idaservas kui ka lõuna-naabruses julgeolekuriske oluliselt rohkem. Valitsev trend selles osas ei ole ilmselgelt hea.

Alustan aga Vene-Ukraina konfliktist. Sellel konfliktil ja Lääne reageerimisel sellele on olnud juba mitu faasi. Ukraina eelmise juhtkonna keeldumine Euroopale lähenemisest põhjustas mäletatavasti suure pettumuse Ukraina ühiskonnas. Sellega kaasnesid Maidani

protestid. Need protestid viisid Ukraina eelmise juhtkonna langemiseni, mille peale Venemaa alustas tänavu veebruaris-märtsis varjatud sõjalist agressiooni. Krimmi ebaseaduslik annekteerimine Venemaa poolt märtsikuus ajendas Euroopat ja kogu läänemaailma võtma kriisi suhtes põhimõtteliselt uue ja senisest aktiivsema hoiaku. Vastuseks Krimmi annekteerimisele kehtestati esmased Euroopa Liidu sanktsioonid. NATO alustas tegevust oma idatiiva julgeoleku tugevdamiseks. Koostöö Venemaaga NATO-Vene nõukogus katkestati. Juba märtsis saabusid USA lisalennukid Balti õhuruumi turvama. Aprillis tegi Põhja-Atlandi Nõukogu otsuse võtta idatiiva jaoks tarvitusele kohesed julgeoleku tugevdamise meetmed, mille raames võeti kasutusele ka Ämari lennuväli Balti õhuturbe baasina. Maikuu algusest olid Ämaris kohal Taani hävitajad, mille augusti lõpus vahetasid välja Saksamaa lennukid. Alates kevadest on Eestis püsivalt kohal olnud USA maaväeüksused.

3. septembril Eestit külastanud USA presidenti Barack Obama sõnad, et Tallinna, Riia ja Vilniuse kaitsmine on niisama oluline kui Berliini, Pariisi ja Londoni kaitsmine, kinnitavad NATO pühendumist kollektiivkaitse edasisele tugevdamisele. Meie jaoks oli edukas NATO Walesi tippkohtumine, kus alliansi tugevdatud kohalolek meie regioonis defineeriti kui alliansi uus tavaolek, uus normaalsus. Walesis seadsime endale eesmärgiks põlistada liitlasvägede kohalolek Eestis, seda pidevalt tugevdada, suurendada NATO üksuste reageerimiskiirust, tõhustada NATO planeerimistööd ja õppusi ning kasvatada alliansi kaitsekulutusi. Praegu käibki töö kõigi nende otsuste täitmiseks koostöös meie liitlastega.

Malaisia reisilennuki allatulistamine 17. juulil ning Vene üksuste täiesti varjamatu sissetung Ida-Ukrainasse augusti lõpul ärgitas Euroopa Liitu jõulisemalt tegutsema. Eelkõige väljendus see Venemaa-vastaste sanktsioonide režiimi karmistamises. Euroopa Liidu sanktsioonid on selge signaal Venemaale ja toetusavalduks Ukrainale. Edu saavutamiseks on vaja, et kriisi lahendamisel oleks kasutusel kaht liiki lähenemine: püüdlused leida poliitiline lahendus ning pidev surve sanktsioonide näol. Need peavad käima käsikäes. Me ei pea õigeks Euroopa Liidu sanktsioonirežiimi enneaegset leevendamist, kuni pole saavutatud käegak-

sutavaid tulemusi, eeskätt Vene üksuste väljaviimist ning Ukraina taastatud kontrolli oma piiride ja territooriumi üle.

Poliitilise lahenduse otsimisel Ukrainas on vaja kindlasti välistada uue külmutatud konfliktiteke Ida-Ukrainas. 5. septembril sõlmitud haprast vaerahust tuleb jõuda sõjategevuse täieliku lakkamiseni. Kahjuks on relvarahu ajal hukkunud juba üle 300 inimese. Peame oluliselt OSCE Ukraina missiooni täielikku mehitatust ning võimet oma mandaati täiel määral täita, sh monitoorida relvarahust kinnipidamist ja Ukraina-Vene piiril toimuvat. Samuti toetame Euroopa Liidu tsiviilmissiooni Ukrainas, mille tegevuses osalevad alates oktoobrist kaks Eestigi eksperti. Ka ÜRO Julgeolekunõukogu on korduvalt arutanud olukorda Ukrainas.

Ukrainal tuleb lähitulevikus toime tulla mitme raske küsimusega. Lisaks äärmiselt tõsisele julgeolekukriisile ja eelseisvale majanduslikult raskele talveperioodile, sh energianappusele, tuleb ukrainlastel leida jõudu teha reforme, viia läbi parlamendivalimised, tugevdada demokraatiat ja õigusriiki ning võidelda korrupsiooniga. Loomulikult ei tohi me unustada Krimmi ebaseaduslikku annekteerimist. Okupeeriv võim kiusab taga vähemusi, sh krimmitatarlasi. Selline ränk rahvusvahelise õiguse rikkumine peab muu hulgas saama vastuse Euroopa Liidu ühemõttelise mittetunnustamispoliitika näol. Samas on selge, et kriisi lahendus sõltub suurel määral ka sellest, milliseid lahendusi suudab leida Ukraina juhtkond. President Porošenko valikuruum on Venemaa surve tõttu kahjuks piiratud, ta peab valima mitme halva valiku vahel.

Eesti jätkab aktiivset abi andmist Ukrainale. Aasta lõpuks küündib arengu- ja humanitaarabi eraldiste maht ligi miljoni euron. Eestisse on toodud taastusravile nii Kiievi tänavarahutustes kui ka Ida-Ukraina sõjategevuses kannatanuid. Samuti toimetatakse Eestist Ukrainasse toiduabi. Me jätkame ka varasemat koostööd, sh e-riigi arendamise projektide elluviimist.

Head Riigikogu liikmed! Järgnevalt visandan mõningad järeldused Ukraina kriisist, pidades silmas aktuaalset julgeolekupoliitikat. Esiteks, käesoleva aasta sündmused on aidanud ühtlustada transatlantilise kogukonna arusaama Venemaast. NATO Walesi tippkohtumise kommunikatsioon algab tõdemusega, et Venemaa agressiivsed tegevused Ukraina vastu on

esitanud põhimõttelise väljakutse meie visioonile Euroopast, mis on ühtne ja vaba ning kus valitseb rahu. Veel aasta eest oleks selline kollektiivne sõnum olnud pea mõeldamatu. Venemaad on seni püütud kohelda partnerina, kuid need püüdlused pole kahjuks vilja kandnud. Kui erimeelsuste lahendamise vahendina on võetud tarvitusele sõjalise jõu kasutamine naabri vastu, siis oleme ilmselgelt uues olukorras. Täna võib öelda, et nii NATO-s kui ka Euroopa Liidus toimunud aruteludes on jõutud sinnamaani, et Eesti ja meiega samameelsete riikide julgeolekupoliitilised seisukohad on saanud Euroopa julgeolekupoliitilise mõtlemise peavoolu osaks. See on oluline areng.

Käimasolevas Euroopa julgeolekudebatis küsitakse, seda ennekõike eeloleva OSCE välisministrite Baseli kohtumise valguses, kas praegune kriis on viinud Euroopa senise julgeolekuarhitektuuri kokkuvarisemiseni. Oleme ju enam kui 20 aastat Euroopas loonud koostõisele julgeolekule rajanevat süsteemi, mille kandvad printsiibid on jõu kasutamisest ja sellega ähvardamisest hoidumine, riikide suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse austamine, piiride puutumatus, riikide õigus vabalt valida endale liite ja liitlasi ning inimõiguste igakülgne kaitse. Need põhimõtted sisalduvad juba ÜRO põhikirjas, aga väga tähtsad on need ka Euroopa julgeoleku alusdokumentides, eeskätt CSCE Helsingi lõppaktis ja CSCE Pariisi hartas, samuti NATO-Vene suhete alusaktis.

Tõepoolest, Venemaa on Ukrainat rünnates neid printsiipe rikkunud. Ometi arvan ma, et printsiipide selline rikkumine ühe riigi poolt ei tähenda veel Euroopa senise julgeolekuarhitektuuri kokkuvarisemist. Kokkulepitud põhimõtete rikkumine ühe osapoole poolt ei tähenda seda, et põhimõtted on kehtetuks muutunud. Paradoksaalsel moel on kriis muutnud Euroopat ühtsemaks ja seeläbi tugevamaks. Euroopa Liidu ühtsed seisukohavõtted, NATO püsiv kohalolek meie piirkonnas ning isegi OSCE kui organisatsiooni taaselustumine räägivad just seda keelt. Euroopa pingutab oma väärtuste, rahu ja turvalisuse nimel ning loodetavasti annab see ka tulemusi. Vaatamata sellele, et Euroopa julgeolekuarhitektuuri alusprintsiibid endiselt kehtivad, on julgeolekukeskkond siiski muutunud. Riigipiiride muutmiseks on kasutatud jõudu, rahvusvaheliste suhete ennustatavus on olulisel määral vähenenud. Kõige

sellega arvestatakse Walesi tippkohtumisel vastuvõetud NATO valmisoleku tegevuskava elluviimisel.

Meie kahe- ja mitmepoolsed liitlassidemed annavad meile võimaluse teha oma valikuid vabana välisest survest. Eesti avatud majanduskeskkond, Eesti kuvand innovaatilise riigina on jätkuvalt välisinvestorite silmis atraktiivne. Eesti Euroopa Liidu ja NATO liikmesus, Eesti integreeritus Euroopa ja muu maailmaga on meile loonud kindluse tuleviku suhtes. Kuigi meie piirkonna riigid on pidanud viimastel kuudel kogema Venemaa-poolsete eba-meeldivate sammude otsest mõju – olgu selleks korduvad õhupiiri rikkumised Soomes ja Rootsis, enam kui 20 aastat vanade kohtuasjade avamine Nõukogude armeesse minemast keeldunud Leedu kodanike vastu või Eston Kohvri röövimine Eesti territooriumilt ja tema kinnipidamine Venemaal –, oleme koos liitlastega teinud oma julgeoleku kindlustamisel märkimisväärseid samme. Nagu ütles president Obama: "Kord kaotasite oma iseseisvuse. NATO abiga ei kaota te seda enam kunagi." Eesti julgeolek on kindlustatud.

Eraldi küsimus on Euroopa enesekuvand. Oleme seni harjunud mõtlema Euroopa Liidust kui mittevastuolulisest pehmest jõust. Euroopa integratsioon ja sellega kaasnevad reformid on olnud suunatud inimeste elujärje parandamisele ning riikide majanduse konkurentsivõime parandamisele. Ei varasemate ega viimaste Euroopa Liidu laienemisringide puhul, rääkimata assotsieerumisest, pole Euroopa kohanud mingisugust välist vastuseisu. Kellel võiks olla midagi Euroopa väärtuste, tema pakutud heaolu vastu? Ometi on puhkenud konflikt selgelt näidanud, et Euroopa pehme jõud on Ida-Ukrainas pörkunud Vene relvadele. See on Euroopa jaoks täiesti uus olukord. Eelseisvatel Euroopa Liidu kohtumistel vajame väga tõsist ja põhjalikku arutelu, kuidas sellises olukorras edasi minna.

Head Riigikogu liikmed! Mainisin, et Euroopa tahab kaitsta oma väärtusi. Nendeks on inimelu pühadus, üksikisiku vabadused, sh väljendus- ja südametunnistuse vabadus, inimõiguste igakülgne kaitse, demokraatia, kinnipidamine kokkulepetest. Meie naabruses nii idas kui lõunas on jõude, kes seavad niisugused väärtused küsimärgi alla. Üksikisiku vabadustest olevat tähtsamad kollektiivsed veen-

dumused, inimõiguste igakülgsest kaitsest traditsioonilised tõekspidamised. Väljendusvabadust, sh internetivabadust, püütakse igati piirata ja vaba meediat asendada propagandaga. Eraomandi kaitsest peetakse olulisemaks riigi juhtkonna huvide teostamist iga hinnaga. Võiks küsida, kas oleme sisenemas uue ideoloogilise vastasseisu faasi, kus ühel pool murdejoont seisavad demokraatlikud väärtused, millele tugineb meie praegune heaolu, ja teisel pool selline suurriiklik tsiviilreligioon, mis seab esikohale traditsiooni ja võimu huvid. On oluline, et me oleme õigel pool seda mõttelist murdejoont.

Euroopa lõunaosas, Euroopa lõunanaabruses on tugevnemas liikumine, mis kõige otsemal moel vastustab demokraatlikke väärtusi ja kasutab oma sõnumi edastamiseks kõige jõhkramaid ja ebainimlikumaid meetodeid. Pean silmas terroristlikku liikumist Iraagi ja Levandi Islamiriik ehk lühidalt ISIL. See liikumine on võtnud vägivalda oma lipukirjaks, hukates vange ja tsiviiliseid, kasutades valimatut terrorit nende vastu, kes ei mõtle nendega ühtemoodi. Sellele tuleb otsustavalt vastu astuda. Eesti kuulub rahvusvahelisse ISIL-i vastasseisus koalitsiooni. Oleme otsustanud toetada ISIL-iga võitlevaid jõude laskemoonaga. Püsiv lahendus Iraagis ei tule aga kindlasti üksnes sõjalise aktsiooni abil. Oluline on jõuda selleni, et nii šiidiid, sunniidid kui kurdid oleksid poliitilisse protsessi kaasatud. Raske humanitaarolukorra leevendamiseks kogu regioonis oleme viimastel aastatel andnud kokku ligi 1,4 miljonit eurot.

Ma ei arva, et see konflikt on meist väga kaugel. Donetsk asub linnulennul poolel teel Tallinnast Bagdadi. Ent olulisem kui geograafilised vahemaad on äärmusliku mõtteviisi leviku kiirus ning üksikute terroristide kasvav võime panna toime kuritegusid. On teada, et Euroopast, sh meie lähiriikidest, on ISIL-i ridadesse läinud sajad, kui mitte tuhanded inimesed. On selge, et radikaliseerumine ei sõltu otseselt heaolu tasemest. See ei pruugi tingimata aset leida Lähis-Ida vaestes eeslinnades, see on võimalik ka kõrge elatusasemega Euroopa riikides. Avatud sisepiiridega Euroopas tuleb olla kahekordselt tähelepanelik, et vältida niisugused riskid juba eos, samal ajal säilitades eurooplastele kõik nende õigused ja vabadused. Eesti vaatab üle oma seadused, et

takistada välisvõitlejate liikumist Lähis-Idasse ning terroristide rahastamist ja varustamist.

Euroopast lõunas aset leidvad arengud ei jäta kahtlust, et sealt alguse saanud julgeolekuriskid kasvavad. Araabia kevad, mis tõi endaga kaasa ka positiivseid muutusi, on jätnud sisekonflikti näol raske pärandi mitmesse lõunanaabruse riiki, eeskätt Liibüasse ja Süüriasse. Lõuna-Euroopat tabavad põgenikelained ei näita vähenemise märke. Kui Euroopas puhkenud konflikti puhul on tegemist riikidega, mille rahvastik vananeb ja väheneb, siis Lähis-Ida ja Aafrika demograafilised trendid on vastupidised. ÜRO andmeil võib praeguse kasvu tempo juures Aafrika rahvastik aastaks 2050 enam kui kahekordistuda. See aga tähendab võitlust ressurside, sh vee pärast, uute megalinnade teket Aafrikas ning kasvavaid probleeme Euroopa lõunanaabruses. Peame vajalikuks Euroopa Liidu piirivalveagentuuri Frontex tugevdamist ning nende riikide igakülgset abistamist, kes viibivad põgenikeprobleemi eesliinil. Samal ajal on kriitilise tähtsusega, et Euroopa suudaks mõjutada Aafrika maid läbi viima muudatusi, mis on vajalikud, et võimalikke raskusi ära hoida. Eesti on tänava osalenud sõjalistel operatsioonidel Malis ja Kesk-Aafrika Vabariigis. On selge, et Afganistani operatsiooni lõppemise järel on globaalselt suurimad probleemid seotud Aafrikaga, mis võib tähendada ka edaspidist vajadust kaasata seal meiegi riigi võimekust.

Lääne-Aafrikas asub Ebola viiruse peamine kolle. Nakkuse kandjate hulk suureneb iga päevaga ning sellesse tõppe surnuid on juba rohkem kui 4000. Kui viiruse levikut ei suudeta peatada ja see jätkub senises tempos, siis võib haigestunute arv aastavahetuseks tõusta üle 1,5 miljoni. Esimesed nakkusjuhtumid on registreeritud juba ka Euroopas ja Ameerika Ühendriikides. Eesti on tänava toetanud Ebola viiruse leviku tõkestamist kokku 100 000 euroga – oleme panustanud nii vastavasse ÜRO fondi kui ka Maailma Terviseorganisatsiooni kaudu. Libeerias Monroviast töötas ka Eesti arst, kes osales seal ÜRO kriiside ja katastroofide koordineerimise ja hindamise meeskonna missioonil.

Austatud Riigikogu liikmed! Kokkuvõtteks tahan öelda, et meie senine rahvusvaheline tegevus Eesti julgeolekuseisundi parandamisel on olnud tulemuslik. Muutunud oludes on vaja

vaadata üle ka meie välis- ja julgeolekupoliitika alusdokumendid. Praeguses kontekstis pean silmas esmajoones vajadust uuendada nii riigikaitse strateegiat kui ka 2010. aastast kehtivat julgeolekupoliitika aluste dokumenti. Uus riigikaitse strateegia valmib juba tänava ning uuendatud julgeolekupoliitika aluseid saab tõenäoliselt asuda arutama Riigikogu uus koosseis.

Me peame oma julgeoleku huvides pidevalt tegutsema. See tähendab aktiivset välispoliitikat, tegutsemist rahvusvahelistes organisatsioonides, kindlaid Atlandi-üleseid liitlussuhteid, meie enda panuse andmist nii rahvusvahelistel missioonidel kui ka kaitsekulutuste tegemist kodus, pidevalt arendatavaid suhteid naabritega ning eelkõige euroopaliku väärtussüsteemi kaitsmist ja edendamist oma tegevuste kaudu. Kui täidame oma rahvusvahelisi kohustusi, kui Eestis on hea elada, siis on Eesti kaitstud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, aitäh! Teile on ka tublisti küsimusi. Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Austatud härra minister, aitäh ettekande eest! Ma ei räägi praegu mitte ainult sinuga, vaid teie mõlemaga, st sinuga ja nooremseersandiga FSB-st, kes praegu, kõrvaklapid peas, seda meievahelist juttu kuulab. Probleem on minu arvates selles, et tänapäeva sõda ei näe enam sõja moodi välja. Tähendab, ei sõdi enam riigid, vaid sõdivad kodanike vabariiklused, MTÜ-d, demokraatlikud ühendused, Taliban jne, kes on ju valitsusvastased või valitsusvälised ühiskondlikud kodaniku huvide eest võitlevad organisatsioonid. Siit kerkib küsimus, kas NATO lepingu artikkel 5 arvestab ka seda, et klassikalist sõda riik riigi vastu lihtsalt enam ei ole. Ja kui mõelda veel selle peale, et 30% Moskva elanikest on islamiusulised, siis ma esitan sellise küsimuse: kas on vähimatki lootust venelastega kaubale saada vähemalt islamiohu vastu astudes? Või ei tule midagi ...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea küsija, teie aeg on lõppenud.

Urmas Paet

Kõigepealt, ma muidugi ei arva, et meie kuulaja auaste on nii madal, nagu sa pakkusid. Aga tulles tõsisemalt küsimuse sisu juurde, siis iseenesest NATO-l on ju olemas päris pikaajaline kogemus võitlemaks ka selliste organisatsioonide ja ühendustega, mis ei ole riiklikud. Pean siin silmas ennekõike aastaid kestnud Afganistani missiooni ning sealset võitlust Talibani ja teiste äärmusrühmituste vastu. Nii et selline kogemus iseenesest on olemas.

Tõepoolest uus nähtus on see, mida me oleme tänava näinud kõigepealt Krimmi, hiljem ka Ida-Ukraina sündmuste puhul. See on nn hübriidsõda, kus üks osapool on ikkagi väga selgelt üks riik, kes seda aga ei deklareeri ning üritab seda varjata, kasutades selleks sõjaväelaste teistsugust riidetust ja mitteriiklikke eraldusmärke. Niisugune olukord on uus ja NATO-s on seda ka selgelt teadvustatud. Asjade seisu analüüsimise ja järeldustega tegeletakse.

Mis puutub koostöösse võitluses äärmuslusega, sh islamiäärmuslusega, siis nagu teada, valmistab see probleem muret ka Venemaale. Kui rääkida ISIL-i tegevusest, sh võõrvõitlejate värbamisest, siis kuu aega tagasi suutis ÜRO Julgeolekunõukogu üle hulga aja üksmeelselt vastu võtta resolutsiooni, mis seda väga olulist probleemi käsitleb. Väga-väga pikka aega ei ole ÜRO Julgeolekunõukogu suutnud vastu võtta ühtegi resolutsiooni olulistes maailmajulgeoleku küsimustes, kuna üks või teine, peamiselt üks ÜRO Julgeolekunõukogu alaline liige on seda blokeerinud. Meenutame siin Süüria temaatikat, meenutame sedasama Ukrainat ja mõningaid muid küsimusi.

Ka see on märk sellest, et islamiäärmuslaste tegevusse Iraagis ja Süürias suhtutakse valdavalt üksmeelselt. See aga, et oleks tõhus järelem, eeldab ka kõigi osapoolte väga praktilist koostööd. Samas Ukraina sündmuste tõttu on usaldus saanud tugeva paugu, aga mulle siiski näib, et teatavat koostööd on lääneriigid ja Venemaa valmis islamiäärmuslusega võitlemisel tegema.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Herkel, palun!

Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Eks selle agressiooni loogikaga on vist niimoodi, et kui seda ühes kohas ei peatata, siis järgmises kohas on see juba märksa keerukam. Niisugune on Venemaa areng olnud. Võib-olla ei saa välistada ka seda, et tal tekib võimekus avada kaks rinnet korraga. Te ei maininud oma ettekandes kuigivõrd Moldovat ja Georgiat, ehkki eile olid need teemad siin assotsiatsiooni lepete näol arutlusel. Milline on teie ohuhinnang nende riikide suveräänsusele praegu? Oleme ju taas saanud lugeda Abhaasia kavatsuslikust lepest Venemaaga, mille vastu Thbilisi on juba teravas toonis protestinud. Lääs on hakanud Venemaa olemusest paremini aru saama. Mida me suudame teha nende riikide kaitseks ja milline teie ohuhinnang on?

Urmas Paet

Ohuhinnang kindlasti ei saa ka nende riikide puhul olla midagi väga toredat, arvestades seda, et mõlema riigi territooriumil on konfliktipiirkonnad. Moldovas on see Transnistria, kus viibivad teise riigi ehk Venemaa sõjaväelased, ja Gruusia territooriumil on need Abhaasia ja Lõuna-Osseetia, kus põhimõtteliselt on olukord väga sarnane. See tähendab seda, et konflikti kuumenemise risk on juba ainuüksi sellest faktist tulenevalt ilmselgelt olemas.

Loomulikult Venemaale ei meeldi ka nende riikide liikumine Euroopa Liidu, lääne suunas. Moldovas on peatselt tulemas parlamendivalimised. Kindlasti saab see, milliseks parlamendivalimiste tulemused kujunevad, olema väga oluline edasiste arengute kujundaja. Kui me meenutame Vene-Ukraina suhteid ja sealsete sündmuste käiku, siis kõigepealt Venemaa üritas Ukrainat veenda loobuma Euroopa Liidu suunas liikumast ennekõike poliitiliste ja majanduslike mõjutusvahenditega. Sõjaline mõjutus tuli sisse siis, kui oli näha, et need elemendid ei tööta piisavalt. Loomulikult tuleb ka Euroopa Liidus teha kõik selleks, et sama stsenaariumi ei hakataks kordama Moldovas või Gruusias. See eeldab üksmeelt, see eeldab väga printsiipiaalset käitumist Ukraina suhtes, aga ka nii Moldova kui Gruusia abistamisel ning oma põhimõtteliste selgete poliitiliste hoiakute väljendamisel.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallemets, palun!

Kalev Kallemets

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud välisminister! Nagu meie julgeolekupoliitikas on meie liitlased tugevaim alustala, nii on ka välispoliitikas meie liitlased Euroopa Liidus meie tugevaim välispoliitiline jõud. Seda arvestades vaatasin, millised ressursid on eraldatud ühtse turvalisus-, julgeoleku- ja välispoliitika teostamiseks. Paraku on need kaunis tagasihoidlikud: globaalse Euroopa valdkonnale on selle aasta eelarves vaid 8,3 miljardit eurot, millest ühtne julgeoleku- ja välispoliitika saab vaid 3,7% ehk 300 000 miljonit eurot. Pikaajases finantsplaanis on globaalse Euroopa osa vaid 6%. Kas võib olla võimalik, et tänavu kasvanud julgeolekualased väljakutsed ajendavad ressursside jaotust Euroopa Liidus ümber tege-ma, et nende väljakutsetega hakkama saada?

Urmas Paet

See oleks kindlasti mõistlik ja oleks adekvaatne reaktsioon sellele, mis Euroopas ja Euroopa ümber toimub. Finantsperspektiivi, mis praegu kehtib, kavandati siis, kui neid viimaseid akuutseid sündmusi veel ei olnud. Ma pean kindlasti oluliseks, et nende arengute osas, mis puudutavad Euroopa julgeolekut, vaadataks uuesti näkku ka Euroopa Liidu eelarvele ja eelarvestrateegiale. Ka teises tähtsas organisatsioonis, NATO-s kutsuti viimase tippkohtumise ajal kõiki liikmesriike üles kaitsekulutusi suurendama, et taas jõuda 2%-ni sise-majanduse kogutoodangust. Ka NATO-s on see selge viimaste kuude sündmuste järelm. Ma ei näe, et Euroopa Liit saaks või võiks ka rahanduslikus mõttes uutest probleemidest mööda vaadata.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Randver, palun!

Rein Randver

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister, tänan selle kõne ja ülevaate eest! Ma arvan, et iga riik, kes on ühinenud Euroopa Liiduga, on kindlasti võtnud need põhimõtted, millest te rääkisite, endale igapäevaseks täitmiseks. Kindlasti on täitmiseks ka kokkulepped, mis on Euroopa Liidu sees sõlmitud. Aga aeg-

ajalt kogeme teatud ebakõlasid ja probleemidele teistmoodi vaatamist, näiteks kliima- või üldse keskkonnaküsimustes, samuti energiajulgeoleku ja eelarveküsimustes. Ebakõlasid on Euroopa Liidus olnud ka kaitseküsimustes. Kõik riigid ei täida kokkuleppeid. Kas võite öelda, mis on need põhilised põhjused, et me ei suuda Euroopas nendes valdkondades ühte jalga käia, ja kuidas saaks seda muuta?

Urmas Paet

Teie nimetatud energiajulgeoleku teema on väga selgelt osa kogu Euroopa julgeolekupildist. Aja puuduse tõttu ma seda sissejuhatavas kõnes ei jõudnud rääkida. On selge, et füüsiliste ühenduste olemasolu Euroopa sees oluliselt suurendab Euroopa julgeolekut selle sõna kõige otsesemas mõttes, seda teevad ka uued ühendused väljaspool Euroopat. Kogu pilt Euroopa Liidu sees on kindlasti läinud aasta-aastalt paremaks. Meenutame, mis seisus oli n-ö ühine Euroopa energiapoliitika veel mõni aasta tagasi ja kus see on täna. Arusaamad on selgelt muutunud. See puudutab ka mitmeid teisi julgeolekuga seotud valdkondi, kus tehtud muudatused on Euroopa Liidu riike ka nende hoiakutes lähendanud.

Eriarvamuste põhjused on aga iseenesest sellised väga praktilised ja inimlikud. Riigid on tulenevalt oma ajaloost erinevas olukorras, kas või sellesama energiavarustuse mõttes. On riike, kes suurel määral sõltuvad oma energiavarustuses endiselt Venemaast, ja on riike, kus see pole üldse probleem, mis tähendab ka seda, et see valulävi on erinevas kohas ning vähemalt alguses reageeriti Ukraina sündmustele kindlasti olenevalt oma geograafilisest asukohast ja ajaloost. Täpselt samamoodi on see olnud ka Euroopa lõunanaabruses puhkenud konfliktide puhul. Kindlasti tahab valdkond edasiarendamist. Olukord ei ole ideaalne, aga pilt on ilmselgelt parem. Aga alati, kui me heidame kellelegi ette, et nemad ei mõista sama sügavalt Vene-Ukraina konflikti mõju ja keerukust, siis me võiksime vaadata peeglist ning küsida endalt, kui hästi me mõistame lõunapoolseid Euroopa riike, kes on sügavalt mures Liibüa olukorra pärast ja selle negatiivse julgeolekumõju pärast, mis lähtub Vahe-mere tagant. Kindlasti on ka meil arusaamade süvendamises ja laiendamises arenguruumi,

kui jutt on teistest konfliktidest Euroopa ümber.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Sõerd, palun!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Põhiline ja tõhus abinõu, mis on Euroopa Liidu arsenalis selleks, et Venemaa agressiivset käitumist pidurdada, on sanktsioonid. Eelkõige finantssanktsioonid on mõjunud tõhusalt, avaldanud mõju pangandus- ja energeetikasektorile ning Venemaa majandusele tervikuna laastavalt mõjunud. Aga sanktsioonide puhul on küsimus selles, et neid tuleks rakendada vähemalt kaks või kolm aastat. Samas ma loen uudistest, et Euroopa Liidu Moskva esinduse juht Ušackas on Interfaxile öelnud, et sanktsioonid vaadatakse juba selle kuu lõpus üle. Mis olukord on sanktsioonide vallas? Kas Euroopa Liidul on tahet, üksmeelt ja jõudu neid jätkata või on siin mingeid tagasilööke oodata?

Urmas Paet

Nagu ma oma sissejuhatavas jutus ütlesin, meie jaoks on selge, et sanktsioonid on kehtetatud väga konkreetsetel põhjustel. Neid on viimastel kuudel järk-järgult laiendatud ja süvendatud sellepärast, et olukord on läinud hullemaks. Algas kõik Krimmi annekteerimisega, millele järgnesid Vene vägede sisseminek Ida-Ukrainasse ja kõikvõimalikud muud sündmused. Igal sanktsiooniotsusel on olnud oma kindel põhjus. Väga selge loogika ütleb, et selleks, et sanktsioone saaks vähendada või need sootuks lõpetada, peavad need põhjused ära langema. Peamised kaks suurt põhjust on seesama Vene vägede viibimine Ukrainas, mis peab lõppema, ja teiseks, Ukrainal peab olema võimalus kontrollida kogu oma riigi piiri. Suur osa hädadest on ju olnud seotud sellega, et Ukrainal pole olnud võimalust täiel määral oma riigipiiri kontrollida, mis tähendab, et sealt on üle käinud kes iganes.

Nüüd sellest, milline on sanktsioonide edasine areng. Üldiselt kõik sanktsioonid, mis Euroopa Liit on kehtestanud, on tähtajalised. See tähendab seda, et kui soovitakse nende jätkumist, siis tuleb teha uus otsus nende uueks perioodiks kehtestamise kohta. Siin on teoreetiline võimalus, et kui pole konsensust neid

jätkata, siis teatud sanktsioonid võivad selle kuupäeva kätte jõudmise tõttu automaatselt lõppeda. Seega ei ole täpne rääkida sellest, et keegi arutab sanktsioonide kui selliste lõpetamist, vaid puhtõiguslik-tehniliselt jõuab lihtsalt kätte nende sanktsioonide – eri sanktsioonidel on erinevad tähtajad – tähtaeg ja selleks, et need saaksid edasi kesta, tuleb teha uus otsus, et nad kehtestatakse või rakendatakse uuesti. Nii on tehtud ka kõikvõimalike muude sanktsioonidega teiste riikide vastu varasematel aegadel. Kõik sanktsioonid on tähtajalised, mis tähendab, et mingi aja jooksul tuleb langetada uus otsus. Nende Ukraina sündmustest tingitud Venemaa-vastaste sanktsioonidega on täpselt samamoodi. Ja esimesed tähtajad jõuavad kätte juba päris varsti.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea välisminister, tänan kõigepealt ettekande eest! Minu küsimus on vähe teistlaadi. Kas sinu Euroopa Liidu kolleegide hulgas on ka neid, kes mitteametlikus õhkkonnas on pidanud Krimmi annekteerimist Venemaa poolt hoopistükki vabastamiseks?

Urmas Paet

Ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Andre Sepp, palun!

Andre Sepp

Aitäh, väga austatud istungi juhataja! Hea minister, soovin ka omalt poolt tänada selle hea ülevaatliku ettekande eest! Täna me keskendume peamiselt julgeolekuolukorrale Euroopas ja kindlasti on selle tähtis osa kahepoolsed suhted, mida kannavad meie diplomaadid mujal riikides ja teiste riikide diplomaadid meil. Millised on tendentsid uuenenud julgeolekuolukorras Euroopas saatkondade töös ja üldse kahepoolsetes suhetes? Märgin siin ära Ungari saatkonna sulgemise Eestis ja ka meie vastava sammu. Millised on tendentsid Eestis just kahepoolsetes suhetes Euroopa teiste riikidega?

Urmas Paet

Selge on, et säärases julgeolekukeskkonnas, kus me praegu oleme, on igakülgne tihe suhtlemine meie partneritega nii NATO-s kui Euroopa Liidus äärmiselt oluline ja ka saatkondade võrgustik aitab seda rolli kanda. Samas, kui vaadata kogupilti Euroopas, siis ei ole siin ja seal ilmselt peamiselt eelarveliste piirangute ja raskuste tõttu kadunud soov saatkondade võrgustikku muuta või kärpida, sh Euroopas sees. Eesti huvi on praegu see, et Tallinnas olevate saatkondade arv ei väheneks. Me soovime, et meie tihedad suhted nende partneritega, kes on aegade jooksul Tallinnas oma saatkonna avanud, püsiksid ja et saatkondade arv ei väheneks, ükskõik mis kaalutlused mängus võivad olla. Olen endiselt seda meelt, et igal juhul julgeoleku kindlustamine ja koostöö selle nimel on kõige alus. Kui valitseb suur ebakindlus julgeolekukeskkonnas, on suhteliselt võimatu eeldada, et saaks olla pikaajaline majandussuhete õitseng.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Aidma, palun!

Rein Aidma

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Kui möödunud sajandi lõpus ja käesoleva alguses tundus, et riikide imperialistlik poliitika on demokraatia teel astudes enam-vähem lõppemas, siis nüüd tundub, et me oleme eksinud. On olemas riik, kes püüab möödunud sajandist pärit käitumismalle sellel sajandil rakendada, ja ta ongi asunud seda tegema. Kas see tähendab, et sisuliselt on tegu selle riigi demokraatia läbikukkumisega ja me peamegi ütleva, et seda riiki ei saa üldse mõistusega võtta? Mida peavad demokraatlikud riigid tegema?

Urmas Paet

Nagu ma ka oma kõnes nimetasin, eks see on Euroopale mõnevõrra uus olukord. Kõik see, mida Euroopa Liit esindab, kõik need väärtused, mida on viimastel aegadel ka laiendatud, kuna kõik ju tahaksid elada jõukamalt ja vabamalt – siiani pole seda edendades kokku põrgatud millegi tõsisega. Nüüd on see juhtunud. Kogu see konflikt, mida me näeme Ukrainas, kõik see verevalamine on seotud sellega, et Ukraina on tahtnud saada võimalisi

kult sarnaseks Euroopa Liidu riikidega. See on selgelt uus olukord ja sellele tuleb adekvaatselt reageerida. Kaugemas plaanis aga loomulikult ei tohi maha matta ka unistust demokraatlikust Venemaast, ka seda tuleb silmas pidada. Külalaps meie kõigi ühtne arusaam on, et oleks siiski tore, kui venelased Venemaal saaksid elada vabas ja demokraatlikus ühiskonnas.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli kaitseminister Sven Mikseri!

Sven Mikser

Austatud Riigikogu liikmed! Head külalised! Lubage mul enne ettekande teema juurde asumist just nimelt kaitseministrina avaldada Riigikogule kaastunnet kolleeg Tarmo Leinatamme lahkumise puhul. X koosseisus oli mul riigikaitsekomisjoni esimehena võimalus töötada Tarmoga samas komisjonis ja seetõttu ma tean, et lisaks oma muudele mitmekülgsetele annetele ja huvidele oli ta ka kirglik riigikaitsehuviline.

Aga nüüd tänase teema juurde: Euroopa julgeolekuolukorrast ja selle järeldest Eesti jaoks. Nagu eelkõnelejad on osutanud, me elame väga keerulisel ja dünaamilisel ajal. Eelnevalt on pikalt kõneldud Venemaa agressioonist Ukraina vastu. Lisaksin vaid nii palju, et kui me vaatame seda agressiooni ja paneme selle nende sündmuste konteksti, mida me oleme näinud alates 2008. aastast ja Venemaa sõjakäigust Gruusia vastu, siis me näeme selgelt väljajoonistuvat mustrit, trendi. Võime kindlalt öelda, et need, kes näevad Krimmis või Ida-Ukrainas toimuvat erandlike üksikjuhtumitena, eksivad – ja eksivad väga rängalt.

Kõige olulisemad järelused, mida me võime juba teha Venemaa agressioonist Ukraina vastu ja Krimmi annekteerimisest, on sõjalise kaitse plaanis järgmised. Esiteks, sõjalise jõu kasutamine piiride muutmiseks Euroopas on endiselt aktuaalne teema. Teiseks, konfliktide, sh sõjaliste konfliktide eelhoiatuse aeg on muutunud väga lühikeseks, tihti sisuliselt olematuks. Ja kolmandaks, mis on sama oluline, konfliktide iseloom on muutunud. Ka eelkõnelejad rääkisid hübriidsõjast. See tähendab konflikti, kus vahetu sõjaline kokkupuude, vahetu sõjaline konflikt on vaid üks osa, jäämäe

veepealne osa, ja tihti sama oluline või ka olulisem on poliitiline, majanduslik ja psühholoogiline surve, samuti info- ja kübersõda. Me teame, et Putini režiim on Ukraina vastu kasutanud kõiki neid vahendeid, ja me teame, et Putini kalkulasiooni oluline osa on usk, et aeg on teatud juhtudel tema poolt, et langetades otsuseid üksi, saab ta seda teha kiiresti. Ja ilmselt usub ta, et kui ta suudab piisavalt kiiresti hõivata territooriumi ja luua maa peal n-ö uue reaalsuse, siis suudab ta selle muutunud reaalsuse ka pikaks ajaks konserveerida, luua n-ö külmutatud konflikti ja suunata rahvusvahelise üldsuse jõupingutused pingete deeskaleerimisele, mitte muutunud reaalsuse tagasipööramisele.

Tähtsamad õppetunnid meie ja meie liitlaste jaoks on niisiis, esiteks, et me peame oluliselt parandama oma situatsiooniteadlikkust, võimet näha seda ja aru saada sellest, mis reaalselt toimub meie piiride taga, sh Venemaal. Samuti peame suutma langetada poliitilisi otsuseid kiiremini, sh neid poliitilisi otsuseid, mida me langetame kollektiivsetes otsustusformaatides. Kolmandaks, me peame tunduvalt parandama oma võimet reageerida puhkevatele kriisidele, mis, nagu öeldud, võivad vallanduda ilma eelhoiatusega. Me peame samuti tõstma oma üldist valmisoleku taset, rääkides oma kaitsejõududest. Möödas on need vahetult külma sõja lõpule järgnenud ajad, kui mis tahes kujuteldav sõjaline konflikt Euroopas või selle läheduses võimaldas meil oma valmisolekust n-ö kriisi horisondile tõustes parandada kuude või aastate jooksul. Kindlasti on oluline omada ennetavat kohalolekut NATO piiririikides nii NATO ida- kui lõunatiival pideva heidutushoiaku näol, samuti üksuste ja varustuse eelpaigutuse näol. Ning lõpuks on kindlasti olulised ka adekvaatsed ja eelnevalt läbiharjutatud kaitseplaanid.

Poliitilises plaanis oleme kindlasti võimelised nägema praegustes katsetes jõuga Euroopas riigipiire muuta paralleelse sellega, mis toimus meie kontinendil 1930. aastatel. Too paralleel on kindlasti piisavalt hoiatav, et sundida meid, demokraatlikke riike, kollektiivselt võtma kasutusele kõiki vajalikke ennetavaid meetmeid. Kui me räägime suhetest Venemaa ja Ukraina agressiooni ajal ja võib-olla ka selle järel, siis me peame olema kindlad, et me ei saa pöörduda tagasi n-ö tavapärase partner-

luse juurde ega ohverdada oma väärtusi kaubanduse ja energiahuvide altarile, niikaua kuni rahu ei ole vettpidav ning kuni Vene relvajõud ja nende toetatud väljast Ukrainasse imporditud nn separatistid ei ole lahkunud.

Me teame, et kolm neljandikku NATO liitlastest on ka Euroopa Liidu liikmed, ja meile ei ole tegelikult saladus, et Venemaa poliitika üks osa on üritada lõhestada seda koalitsiooni, kes praegu seisab rahvusvaheliste käitumisnormide kaitsele. Aga kuni rahvusvaheliste suhete üldtunnustatud normide jäme rikkumine jätkub ja tekitatud ebaõiglus on heastamata, peame kindlameelselt vastu seisma katsetele naasta tavasuhete juurde Venemaaga. Rääkides NATO-st on kindlasti positiivne, et meie kaitseallianss on kindlalt, ehkki võib-olla meie jaoks mitte piisavalt kiiresti pöördunud tagasi oma tuumikülesande ehk kollektiivkaitse juurde, ja seda mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes. Jah, need arengud ei ole alati nii kiired, nagu meie siin piiririigina võib-olla soovime, kuid samas ei ole meil mingit põhjust kahelda, et NATO toimib, et artiklit 5 Washingtoni alusleppes võtavad kõik liitlased sama tõsiselt kui 65, 45 või 25 aastat tagasi ja et meile tulakse vajaduse korral appi. On tõsi, et liitlastel on üksjagu arenguruumi, olgu kas või üleüldises Euroopa kiirreageerimisvõime arendamises või kaitsekulude taseme osas, kuid ma meenutan, et olukord ei olnud kaugelki ideaalne ka 1980. aastail. Samad mured ja probleemid olid päevakorral ka siis ning ka siis oli üksikuid, kuid häälekaid arvajaid, kes pidasid kollektiivkaitset vaid pabertiigriks. Ometi ajalugu näitas, et NATO kollektiivkaitsest tulenev põhiolemus, tugev heidutus toimus siis, ja ma olen kindel, et toimib ka nüüd.

Olen siinsamas kõnetoolis mõne nädala eest loetlenud neid meie jaoks positiivseid otsuseid, mis langetati NATO Walesi tippkohtumisel. Ma ei hakka neid uuesti ritta seadma, kuid ütlen veel kord, et tippkohtumise otsused olid märkimisväärselt meie nägu ja meie hääli oli tippkohtumisel ning on alliansis üldiselt tugev ja kuulda. Loomulikult on meie asi seista selle eest, et kõik need otsused saaksid realselt ja kiiresti sisuga täidetud.

Head kuulajad! Eestil on usutav usaldusväärse ja tegudele orienteeritud ning tulevikku vaatava liitlase kuvand. Me teeme seda, mida me ütleme ja lubame. Me teeme n-ö oma

kodutöö ära, et tekiks moraalne õigustus midagi tagasi küsida, juhul kui selleks peaks vajadus tekkima. Kaitseministeerium ja Kaitsevägi, aga ka kõik teised valitsusasutused panustavad iga päev, et see nii ka jääks.

NATO uus tavaolek, mida raamistavad kõrgendatud valmisolek ja püsiv sõjaline kohalolek allianssi ida- ja lõunatiival, on just nimelt seda: uus tavaolek. See tähendab, et meie võõrustada olevad liitlasüksused on siin suure tõenäosusega aastaid. Muu hulgas tähendab see meile uusi väljakutseid liitlastele väljaõppevõimaluste pakkumisel ja vajaliku taristu loomisel. See tähendab kindlasti sagedast lennukimüra Ämari kandis, see tähendab liitlassõdureid ka meie tänavapildis Eesti eri paikades. See tähendab, et liitlased hakkavad meie regiooni paigutama varustust, mida saab kasutada regulaarselt asetleidvatel ühistel õppustel, ning see tähendab loomulikult kaitseplaanide uuendamist ja nende läbiharjutamist ka meie territooriumil. Lisaks defineerib uus tavaolek mõttemalli muutust liitlaste pealinnades, sest niikaua kui NATO vahetus naabruses asuv riik haarab oma suva järgi territooriume naaberriikidest ja harjutab õppustel rünnakuid naabrite vastu, ei ole alliansil luksust tegelda ainult geograafiliselt kaugete probleemidega. Aga rõhk on siin sõnal "ainult", sest loomulikult tuleb meilgi lisaks oma põletavatele probleemidele tegelda ka oma liitlaste murede lahendamise, sh kriisidega, mis leiavad aset meist geograafiliselt kauges paikades.

Julgeolekuringkondades on juba kaua räägitud ebastabiilsuse vööndist ümber NATO Euroopa osa. See vöönd ulatub Ida-Ukrainast Põhja-Aafrikani. Ma tahan siinkohal rõhutada, et kollektiivkaitse ei saa kindlasti olla ainult Balti riikide erioigus. Julgeolekumuresid, meie omadest mõnikord oluliselt teistsuguseid, on nii Ameerika Ühendriikidel ja Türgil kui ka Hispaanial ja Norral. Me peame mõistma, et mõne meie liitlase jaoks on islamiäärmuslus või ka näiteks Arktika võimalik militariseerimine isegi vahetumad julgeolekuohud kui praegune olukord Ukrainas ja selle ümber. Sellele vaatamata liitlased mõistavad meie muresid, on meiega solidaarsed ja teevad, mida on vaja teha, selleks et tugevdada meie julgeolekut. Samuti peame meie olema valmis tegema seda, mida on vaja teha, et meie liitlased saaksid ennast turvaliselt tunda.

Süürias ja Iraagis tegutsev võikaid meetoodeid kasutav ja äärmuslikku ideoloogiat kuulutav rühmitus, kes nimetab ennast Islamiriigiks, valmistab muret mitte ainult Vahemere idakaldal, vaid puudutab otseselt ka Euroopat, nagu juba eelkõnelejad välja töid. Hiljutistest missioonikogemustest Iraagis ja Afganistanis teame väga hästi, kui vähe tähendavad tänapäeva konfliktide puhul tegelikult geograafilised vahemaad. Me teame, et vihkamine toodab vihkamist, et äärmuslus sünnitab vägivalda ja et tänased kauged mured võivad homme puudutada meid ennast või mõnd meie väga lähedast liitlast. Seetõttu tahan meenutada kõigile siin saalis viibijaile, et me peame olema valmis ja pigem varem kui hiljem taas mõtlema kaugete – geograafiliselt kaugete, aga mitte ainult geograafiliselt, vaid võib-olla mõnikord ka mentaalselt kaugete – missioonide peale.

Meie suhteliselt väikesearvuline ja lühiajaline operatsioon humanitaarkriisis vaevlevas Kesk-Aafrika Vabariigis on nüüdseks läbi. Kuid ma nõustun eelnevalt kõnelenud välisministriga, et me peame olema valmis ka eeloleva kümnendi jooksul minema appi näiteks Aafrika kriiside lahendamisel. Selleks, et olla suuteline panustama kaugetes ja rasketes tingimustes, kuid samal ajal tegelda järjepidevalt ja kestlikult omaenda iseseisva kaitsevõime ülesehitamisega, on loomulikult vajalik ka stabiilne keskkond kodus.

Riigikaitse stabiilne rahastamine loob stabiilse arengukeskkonna meie sõjalisele riigikaitsele, aga sõjalise riigikaitse kõrval peab meie prioriteediks olema ka sisejulgeolek. Loomulikult olen kaitseministrina veendunud, et sisejulgeoleku arendamist ei saa teha sõjalise kaitsevõime arendamise kavade arvel, nii nagu ei saa teha ka vastupidi. Me peame jätkuvalt otsima sünergiat sisejulgeoleku ja sõjalise kaitsevõime vahel, tagama võimalused, et saaksime kõiki oma ressursse vajaduse korral kasutada sisejulgeoleku tagamiseks, samuti operatiivplaneerimises või kas või nn roheliste mehikeste ja teiste asümmeetriliste hübriid- ohtude tõrjumiseks. Mul on hea meel, et järgmise aasta riigieelarve on panustanud tõsiselt riigi sõjalise kaitse ülesehitamisele, aga selle kõrval seadnud prioriteediks ka sisejulgeoleku, sh Eesti piiri julgeoleku.

Lõpetuseks tahan panna kõigile südamele, et riigikaitse on tõsine teema ning see ei tohiks

muutuda peamiseks lahingutandriks eelseisvatel valimistel. Asjalik debatt on ülimalt vajalik ja teretulnud, aga kaitsepoliitika ei tohiks kindlasti muutuda iludusvõistluseks ega originaalsete lubaduste võistukülvamiseks. Me peame tegelema oma sõjalise võimekuse pideva arendamisega ja võimekuslünkade täitmisega, aga me peame tegema seda vastutustundlikul viisil ning lõhkumata neid asju, mis juba praegu hästi toimivad. Rõhutan veel kord, et Eesti on praeguses pingelises rahvusvahelises julgeolekuolukorras hästi kaitstud, kuna me oleme tõhusalt arendanud oma iseseisvat esmast kaitsevõimet, aga suutnud ka oma NATO liitlasi muutunud oludes edukalt mobiliseerida. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Aitäh, juhataja! Suur tänu, austatud minister, hea ettekande eest! Riikliku julgeoleku kontekstis on teravalt päevakorraale tõusnud riigikaitsealase hariduse temaatika. On välja käidud mõte aktiveerida riigikaitseõpetust koolides, muutes selle kohustuslikuks, seda kuni sinnani, et luua riigikaitsegümnaasium, nagu on eeskujulikult tehtud näiteks Ameerikas ja Kanadas. Milline on teie seisukoht: kas Eestiski võiks riigikaitsegümnaasiumi luua ja kui, siis millal?

Sven Mikser

Kõigepealt riigikaitseõpetusest koolides. Praegu õpitakse enam kui 140 gümnaasiumiastme koolis – kui ma ei eksin, siis kokku on neid 203 – riigikaitseõpetust valikainena. Riigikaitse on koolidele kohustuslik, kui õpilased seda soovivad õppida. See on päris hea korraldus. Kindlasti tasub kaaluda ka riigikaitseõpetuse muutmist kohustuslikuks. Samas teame, kui oluline on just nimelt see vaba kaitsetahe, mida realiseeritakse Eestis näiteks kuulumisega Kaitseliitu. Ma usun, et selline vaba tahe ka riigikaitse õppimisel on iseenesest väärtus, ja see, et seda vaba tahet nii massiliselt realiseeritakse, on hea näitaja.

Nüüd riigikaitsealase haridusest. Eestis on mitmeid koole, kus gümnaasiumiastmes on üks õppesuund riigikaitse. Omal ajal, kümme aastat tagasi, kui Olari Taal oli vist Kait-

seliidu vanematekogu juht, käis ta välja mõtte luua Eestis kadetikool – selline internaatkool, kus oleks süvendatud riigikaitseõpe. Kindlasti on Eesti haridusmaastikul ruumi riigikaitseõppele, olgu sellise kadetikooli või ka süvaõppega gümnaasiumi näol, ja sellist initsiatiivi ma kindlasti tervitaksin. Aga riigikaitse laiapidse juhtimise kontekstis on minu arvates väga oluline see, et kõik ametkonnad, kõik tippametnikud, kes juhivad ametkondi, millel on puutumus selle laiapidse riigikaitsega, oleksid väga teadlikud oma rollist, oma ülesannetest ja riigi kontseptuaalsest lähenemisest laiapidsele riigikaitsele. Üks oluline osa riigikaitse teadlikkuse tõstmisest ja riigikaitseõpetuse tugevdamisest võiks olla riigikaitse strateegilise tasandi õpe juhtivametnikele. Seda saab kindlasti alustada juba eksisteerivate riigikaitsekursuste kaudu, aga seda võiks teha veelgi süvendatumalt, umbes samasugusel põhimõttel, nagu õpetatakse julgeolekuvaldkonnaga seotud tippametnikke Ameerikas riiklikus kaitseülikoolis. Kindlasti on riigikaitsealase hariduse arendamine väga oluline, selles osas olen teiega täiesti nõus.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallemets, palun!

Kalev Kallemets

Austatud ettekandja! Loen OSCE Ukraina missiooni viimaste päevade raporteid. Eile rünnati Smile külas asuvat Ukraina valvepunkti. Luganski rahvavabariigi võitlejad korraldasid varitsuse kolme kilomeetri kaugusel Smilest, kus hukkus 12 Ukraina võitlejat. Gradi-dega rünnati Mariupoli piirkonda – 7 hukkunut, 14 haavatut. Ilmselgelt rahukokkulepe ei toimi ja hukkunuid on palju, neid lisandub iga päev. Millised on olnud asjaomased diskussioonid NATO raames? Ning teie kui Eesti esindaja Euroopa Liidus ehk teate, mis hetkest on Euroopa Liit valmis aitama Ukrainat teatud tipp tehnoloogiaga, nagu miniradarid ja droonid vms? Kas ikka tahetakse aidata Ukrainat tipp tehnoloogiaga riigi enesekaitsevõime tugevdamiseks?

Sven Mikser

Aitäh! Nii Euroopa riigid kui ka NATO liikmesriigid on Ukrainat selle kriisi ajal toetanud nii poliitiliselt kui mitmel muul viisil.

Tõsi, n-ö letaalse sõjalise abi osas on oldud väga reserveeritud. Kindlasti on olemas ka puhtalt kaitseotstarbelist varustust, millel ei ole letaalne iseloom, ja seda on Ukrainale ka antud. Eesti on otsustanud Ukrainat toetada, pakkudes ravivõimalusi nii tsiviilisikutele kui ka kaitseväelastele, kes on haavata saanud. Eesti on otsustanud oma panusega osaleda Ukraina usaldusrahastutes. Kindlasti peame väikese riigina kaaluma, millist abi meil on võimalik anda, milline on meie suutlikkus see abi kõige paremal viisil kriisis vaevlevale riigile kättesaadavaks teha, nii et neil oleks sellest maksimaalselt kasu. Kui avaneb täiendavaid võimalusi Ukrainat selles kriisis toetada, siis Eesti ei saa kõrvaltvaatajaks jääda, vaid peab selles jõupingutuses osalema.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Aitäh ettekande eest, härra minister! Mida sidusam on meie rahvas, seda tugevam on meie riik, ja seda eriti ohuolukorras. Ukrainlased on tunnistanud, et üks asi, mis neil tegemata jäi, oli riigisisene integratsioon. Täna me küll räägime julgeolekuolukorrast Euroopas, aga me ei teeks seda, kui me ei hindaks Eesti positsiooni selles julgeolekukeskkonnas. Milline roll on teie arvates meie riigisisisel integratsioonil Eesti positsiooni tagamisel?

Sven Mikser

Ma jagaksin vastuse kaheks. Kui me vaatame Putini režiimi poliitikat oma naabrite suhtes, siis ma ei arva, et neil on raskusi ettekäände leidmisega, et astuda agressiivseid samme oma naabrite vastu. Selles mõttes sealtpoolt vaadatuna mis tahes sammud, mida me siin omas riigis võiksime astuda, ei muudaks oluliselt meie hinnangut välisohu kohta. Ukraina-vastase agressiooni korral õnnestus Putini režiimil väga hästi mobiliseerida Venemaa avalik arvamus, luues sisemaisele auditooriumile mõeldud meediapildis võimule sobiva virtuaalse reaalsuse. Selles mõttes kindlasti meie asjaomased sammud reaalselt ohtu ei vähendaks. Samal ajal on loomulikult oluline väga tõsiselt tegeleda sellega, et hoida kõigi Eestis elavate inimeste lojaalsust Eesti riigi

vastu. See vähendab kindlasti riigisiseste pingete tekkimise võimalusi. Tegu on ülimalt olulise teemaga, millega tuleb pidevalt tegelda, vaatamata sellele, et potentsiaalne välisagressor leiab alati ettekäände oma agressiivsete sammude astumiseks, kui tal peaks selleks võimalus avanema või tahe tekkima, sõltumata sellest, mida me siin Eestis teeme.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Randver, palun!

Rein Randver

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Ka mina tänan, lugupeetud minister, selle kõne eest! Tõenäoliselt on meie praegune prioriteet sõjalise võimekuse arendamine. Euroopa Liidus on sellega tegeldud aastaid. Esile võib tõsta kaitseagentuuri moodustamist ja sõjalist planeerimist, samuti eri riikide osalemist missioonidel, olgu Euroopa Liidu, ÜRO või NATO egiidi all. Teatavasti võeti 15 aastat tagasi Helsingis peetud Euroopa Ülemkogu istungil vastu otsus moodustada kiirreageerimisjõud. Milline on nende jõudude seis praegu ja kas näete nendega seoses mingit probleemi?

Sven Mikser

Tegelikult on kiirreageerimisjõud Euroopa Liidu lahingugruppide näol juba loodud. Ka Eesti on sinna panustanud, täpsemalt Põhjala lahingugruppi. Samas on teada, et sellel eesmärgil, milleks need jõud loodi, ei ole neid seni kasutatud. Sellel on omad poliitilised põhjused, aga küsimus on ka piiratud ressurssides. Tegelikult on Euroopa Liit käivitanud missioone näiteks Aafrika kontinendil, kaasa arvatud Kesk-Aafrika Vabariigis, kust meie kaitseväelased hiljuti naasid. See ettevõtmine oleks võinud mahtuda Euroopa lahingugruppide algse idee alla, aga Euroopa Liit oli poliitilistel põhjustel võimetu neid lahingugruppe aktiveerima ja sellel missioonil kasutama. See on teema, millele on väga teravalt tähelepanu juhtinud just Rootsi, kellest saab järgmisel perioodil Põhjala lahingugrupi juhtriik.

NATO aga on arendanud oma kiirreageerimise võimekust juba üle kümne aasta. Kindlasti tuleb kohe pähe lühend NRF – NATO Response Force ehk NATO kiirreageerimisjõud. Sinnagi on Eesti panustanud ja algselt nähti neid üksusi just kiire reageerimise jõudu-

dena. Tegelikuses sellest kujunes, nagu juba öeldud, tõhus transformatsiooni või n-ö vägede moderniseerimise tööriist. Nii et jah, selle kontingendi kasutamine pole olnud päris niisugune, nagu algselt ette kujutati. Pole olnud valmidust neid jõude sel moel kasutada, ütleme nii.

NATO Walesi tippkohtumisel võeti vastu otsus luua üksus nimega Very High Readiness Joint Task Force ehk siis väga kõrges valmisolekus väeliikideülene või kõiki väeliike ühendav sihtüksus. Nüüd on kindlasti oluline, et selline üksus saaks loodud ja et ta oleks ka võimeline vajaduse korral tegutsema. Parim viis seda tagada on hoida üksust pidevalt lähetatuna erinevatele õppustele NATO liikmesriikides, nii et vajaduse tekkimise korral ei seiks ees poliitiliselt keerulise otsuse langetamine. NATO puhul on ju tegemist kollektiivse otsuse langetamise protsessiga, kuhu on teatav inerts sisse kirjutatud. Kindlasti tuleb selle väga kõrges valmisolekus ühise kiirreageerimisüksuse puhul kõik varasemad kogemused hästi arvesse võtta ja see võiks seisneda ka tema pidevas kasutamises ühistel õppustel, kus harjutatakse realistlike kollektiivkaitse stsenaariumide elluviimist. Sel juhul saame olla kindlad, et üksus on tõepoolest vajaduse korral kasutatav.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud kaitseminister! Oma kõnes te puudutasite põgusalt ka sisejulgeolekut ja olukorda piiril, millega teie justkui olete rahul ja millega mina kaugeltki ei ole rahul. See ei ole hea olukord, kui välisjulgeoleku oht järjest kasvab, meil aga politseinike arv väheneb. Ja ega piir meil tegelikult ju ei pea, seda peate ka teie tunnistama. Tegelikult Eesti riik peab kaitsma oma idapiiri, mis on ka Euroopa Liidu ja NATO idapiir. Kas me täidame neid ülesandeid täie vastutustundega ja kas teile pole NATO-st tulnud signaali, et piiri peal peaks olukorra kontrolli alla saama?

Sven Mikser

Ma ei tea, kust te minu sõnavõtust selle täieliku rahulolu olukorraga piiril välja lugesite. Politsei- ja Piirivalveamet muidugi kuulub

Siseministeeriumi haldusalasse, aga valitsus on korduvalt arutanud olukorda piiril ja otsustanud astuda samme, et ka Eesti kagupiir saaks korralikult varustatud valvetechnikaga ja et piiri mehitatud valvamine oleks samuti parem.

See on loomulikult valdkond, kus väga suureks rahuloluks põhjust ei ole ja tuleb kiiresti teha asju, mis on jäänud erinevatel põhjustel seni tegemata, olgu nendeks põhjusteks kas teised eelarveprioriteedid või siis arusaam, et piirileppe puudumise korral justkui ei tohiks seda teemat puudutada. Ent praeguse olukorraga ei saa kindlasti kaugeltki rahul olla, see asi tuleb kahtlemata ära teha. Samas on piiri valvamine ülesanne, mille puhul on väga oluline illegaalsete piiriületuste tõkestamine, salakaubaveo ja inimkaubanduse vastu võitlemine. Need on märksa teistsugused ülesanded kui riigi sõjaline kaitsmine ja sellistena tuleb neid ka võtta. Riigi sõjalise kaitsmise puhul on jutt loomulikult kogu Eesti territooriumi kaitsmisest, mitte üksnes piirijoone kaitsmisest. Need teemad ei vastandu, nad kindlasti täiendavad teineteist suurel määral, aga samas ei ole piiri valvamine ja sõjaline riigikaitse kaugeltki identsed teemad.

Aseesimees Jüri Ratas

Tiit Tammsaar, palun!

Tiit Tammsaar

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Alles mõni aasta tagasi kuulutas eelmine kaitseminister Reinsalu temale omase paatosega välja laiapõhjalise riigikaitsekava ja selles oli tähtis koht Kaitseliidul. Aastad on möödunud. Kuidas sinu arvates Kaitseliit oma rolli täidab ja mis võiks edasi saada?

Sven Mikser

Kindlasti jääb järele jäänud viiest minutist väheks, et rääkida Kaitseliidu tervikrollist. Kaitseliidul on suur ja oluline roll nii Eesti riigi kaitsmisel kui ka kaitsetahte hoidmisel ja kasvatamisel. Ja tal on mitmeid muid rolle veel. Kaitseliidul on ka üsna unikaalne õiguslik positsioon Eesti riigis. Ta on avalik-õiguslik organisatsioon, tal on oma varad, tal on ülesanne luua teatud sõjalist võimekust, tal on sõjaline ülesanne maakaitse näol. Kindlasti aga on selles vallas vaja täiendavat õiguslikku reguleerimist ja ma olen kindel, et õige pea

asubki see saal arutama seaduseelnõu, mis seda regulatsiooni käsitleb.

Õiguslikku reguleerimist vajab see, kuidas tegelikult toimub Kaitseliidu toimimine ja juhtimine sõjaolukorras, kui liidu sõjaline võimekus peab kindlasti minema Kaitseväe koosseisu Kaitseväe juhataja juhtimise alla. Samal ajal peab Kaitseliit teatud osas jätkama toimimist avalik-õigusliku organisatsioonina. See tähendab Kaitseliidu teatud juhtide puhul sellist, kuidas öelda, kahe mütsi all tegutsemist, mis on väga suur väljakutse, aga mitte võimatu. Kui NATO kindralid suudavad ühel ajal kanda Euroopa vägede ülemjuhataja ja Ameerika Ühendriikide Euroopa vägede ülemjuhataja mütsi, siis kindlasti suudavad ka Kaitseliidu ülemad tegutseda edasi Kaitseliidu maleva pealikena, täites samal ajal mõnd sõjaaegset funktsiooni. See on keeruline küsimus. Kaitseliit on ülimalt tähtis organisatsioon, mille toimimine just sõja ajal vajab aga täiendavat õiguslikku regulatsiooni.

Aseesimees Jüri Ratas

Urbo Vaarmann, palun!

Urbo Vaarmann

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma küsin teie seisukohta halli passiga inimeste kohta, keda on meie riigis päris palju. Nendel ei ole võimalik tõestada oma tahet Eesti riiki kaitsta. Kas te leiate, et sellega peaks kiiremas korras tegelema? Kas sellest võiks kasu olla?

Sven Mikser

Kui väga lühidalt vastata, siis ma arvan, et Eesti riigi jõupingutused peaksid olema suunatud sellele, et määratlemata kodakondsusega isikute arv väheneks, ja et see väheneks nii, et valdav osa halli passiga inimestest saaks Eesti riigi kodanikeks, mitte ei võtaks endale mõne teise riigi passi ja kodakondsust. Osalemine riigikaitstes on kindlasti üks kodakondsusest tuleneva lojaalsuskohustusega seotud kohustus. Nii et Eesti riigi sammud peaksid olema suunatud sellele, et mittekodanikud ehk siis halli passi omanikud saaksid valdavas osas Eesti kodanikeks ja selle kaudu hakkaksid loomulikult osalema ka Eesti riigi kaitses.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Kui suureks te peate paremäärmusluse ohtu Ukrainas ja mil-line peaks olema Eesti riigi seisukoht selles suhtes? Võikaid kaadreid kas või üleeile raada hoone ees toimunust näitasid ju kogu maailma telekanalid.

Sven Mikser

Ma arvan, et kui väga paljud küsitlustele vastajad ka Eestis, määratledes oma paiknemist poliitilisel skaalal, ütlevad, et paremvasakjaotus on tänapäeva maailmas pisut tinglik ja mitte alati relevantne, siis äärmuslus on äärmuslus. Äärmuslikud vaated on kindlasti ohuks julgeolekule ja stabiilsusele, kus iganes need manifesteerimist leiavad. Äärmuslus ei vii ühtegi riiki stabiilsuse suunas. Me oleme näinud end tinglikult paremäärmuslikeks nimetavate jõudude puhul ka seda, et see spekter saab kuskil kokku ja tegelikult mitmes mõttes vägagi vastandlikud jõud leiavad ühisosa just nimelt äärmusluse pinnal. See on rahvusvaheline fenomen ja kujutab endast ohtu paljudele Euroopa riikidele, ja muidugi mitte ainult Euroopa riikidele.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Edastan kõigepealt väliskomisjoni palve. See palve on, et kõigepealt esineksid läbirääkimistel fraktsioonide esindajad. Härra Mihkelson, kas ma eksisin millegi vastu? Aitäh! Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Enn Eesmaa! Kaheksa minutit.

Enn Eesmaa

Austatud kolleegid! Head külalised nii siin saalis kui ekraanide taga! Viimastel kuudel on Euroopas ja kogu maailmas kõige rohkem ja paraku halvemuse poole muutunud välispoliitiline, ennekõike julgeolekuolukord. Lisaks klassikalistele pingetele, mis seostuvad Lähis-Ida, Iraagi, Süüria, Iraani ja Liibüaga, jätkub meie lähinaabruses Ukrainas ohvräterohke relvakonflikt, mida otsekui suurema kurja ning kahju kartuses ei soovita paljudes maades sõjaks nimetada. See on loonud vajaduse ajada

põhimõttekindlalt ühtset ja liitlaste vahel kooskõlastatud, kuid samal ajal viimase võimaluseni konstruktiivset välispoliitikat.

Üha suurenevat ohtu maailma rahule kujutavad äärmusrühmituse Islamiriik avaldused ja võikad teod, mida videosalvestistel häbenematult kogu maailmale näidatakse. Tuleb teha kõik, et Venemaa ja Ukraina vaheline konflikt ei süveneks, vaid lõpeks. Viimase võimaluseni tuleb taotleda diplomaatilisi lahendusi. Jätkuvalt tuleks rõhutada soovi austada Ukraina suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust koos kõige sellest tulenevaga. Peame vajalikuks Ukraina abistamist Euroopa Liidu ja Ukraina vahelise assotsiatsioonileppe rakendamisel ning toetame ühepoolsete kaubandussuodustuste alase määruse pikendamist.

Eile me siinsamas saalis menetlesime Ukraina assotsiatsioonilepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. Nüüdseks on selle ratifitseerinud juba kuus riiki, nende hulka kuulub ka meie naaberriik Läti. Assotsieerimislepingu eesmärk on kiirendada Ukraina ja euroliidu poliitiliste ja majandussuhete süvendamist ning Ukraina järk-järgult aina suurenevat osalist pääsu Euroopa Liidu siseturule. Assotsieerimislepingu oluline osa on Ukraina õiguse ühtlustamine euroliidu õigustikuga. Lisaks on see leping Ukraina reformikava aluseks, et aidata kaasa õigusriigi, demokraatia, inimõiguste ja vabaturumajanduse põhimõtete juurdumisele. Loodetavasti loob selleks soodsa pinnase 26. oktoobril toimuvate Ukraina parlamentivalimiste tulemus, mis tõenäoliselt muudab tunduvalt Ülemraada koosseisu. Reformikavaga on otseselt seotud Euroopa Liidu abi Ukrainale ja assotsieerimisleping võimaldab Ukraina partneritel oma abi paremini suunata. Eesti peab jätkama Ukraina jõukohast materiaalselt toetamist ennekõike reformide läbiviimiseks.

Vajalikuks tuleb pidada ka Gruusia ning Moldova kõigeülgset abistamist. Praegu on päevakorral Euroopa Liidu ja nende riikide assotsiatsioonilepingute ratifitseerimine. Gruusia puhul rõhutame poliitiliste ja majandussuhete süvendamist ning selle riigi üha suurenevat juurdepääsu Euroopa Liidu siseturule. Sellele peab kaasa aitama vabakaubanduspiirkonna loomine. Lepe pakub Gruusiale raamistiku oma kaubandussuhete ajakohastamiseks ja majanduslikuks arenguks, samuti tollitariifide

kaotamiseks. Märksa liberaliseeritakse teenuste liikumist ja avatakse riigihangete turg. Gruusial tuleb viia mitme kaubandusega seotud valdkonna õigusaktid vastavusse Euroopa Liidu standarditega. Assotsieerimisleping on elutähtis ka Moldovale, kus novembri lõpus toimuvad riigi lähituleviku seisukohast väga olulised parlamendivalimised.

Praeguses olukorras tuleb veelgi aktiivsemalt toetada Eesti ja Venemaa vaheliste piirilepingute sõlmimist ja ratifitseerimist, mis looks eelduse piirialade lõplikuks kindlaksmääramiseks ning kindlustamiseks. Eesti peab jätkama aktiivset tegevust ÜRO kõigil tasandil, maailmaorganisatsiooni tähtsus ja tähendus peaks praeguses maailmas mitte vähenema, vaid kasvama. Euroopa turvalisuse seisukohast elutähtsa Lähis-Ida rahuprotsessi aktiveerimisel tuleb taotleda ÜRO Julgeolekunõukogu sellekohast resolutsiooni, mis aitaks lõpetada relvakonflikti ja suurendaks vaherahu väljavaateid.

Eestil tuleb jätkata kasulikku koostööd naaberriikidega nii põhjala kui ka Balti tasandil, ja seda kõigi Läänemere-äärsete riikidega. Senisest aktiivsemat välispoliitikat tuleks ajada Aasia riikidega, kus meie esindatus ja tunnus on minimaalne. Isegi Euroopa Liidu tähendus ja tähtsus on nendes riikides tagasihoidlik ning trend on pigem langeva suunaga.

Eesti peab kindlasti andma jõukohase panuse Islamiriigi agressiivsusele lõpu tegemiseks. Rahvusvaheline kogukond ei tohi ükskõikseks jääda konfliktist tuleneva humanitaarkriisi suhtes sõjakolde riikides. Eesti jõukohast osavõttu rahulavemissioonidest nii ÜRO, Euroopa Liidu kui NATO tasandil tuleb toetada ning leida nende jaoks ressursid, mis üle jõu ei käi. Euroopa julgeolekut soodustab kindlasti senisest konstruktiivsem ja aktiivsem hoiak Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse läbirääkimistel Euroopa Liidu ja USA vahel. Eestile on tähtis standardite ühtlustamine, sertifikaatide ja litsentside taotlemise lihtsustamine ning kvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine, mis suurendaks Eesti ettevõtete huvi ekspordi vastu. Ärme unustame, et rahvad tagasid kunagi püsiva rahu Euroopas just selle kaudu, et arvestasid vastastikku riikide majandus- ja kaubandushuvisid. Mineviku kogemusi ei tasu mitte pelgalt arvestada, vaid nendest tuleb ka õppust võtta.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Järgmisena palun kõnetooli Margus Hansoni Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

Margus Hanson

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Kui väliskomisjon otsustas 2012. aasta algul oma töös rohkem tähelepanu pöörata Läänemere piirkonna julgeolekule, siis oli selle ajendiks muutunud julgeolekukeskkond Euroopas. Nii on ka kirjas sama aasta septembris, s.o alles kaks aastat tagasi komisjoni tellimisel Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse koostatud raportis, kus tõdeti, et kasvav ressursinappus USA-s, kaitsekulude kärpimine Euroopas, muutuv geopoliitiline olukord ning Ameerika Ühendriikide poliitilise juhtkonna põlvkonnavahetus on toonud kaasa selle, et USA tähelepanu Euroopa vastu on hakanud vähenema. Seepärast tuleb põhjalikult üle vaadata nii tööjaotus NATO sees kui ka iga üksiku riigi kohustused. Raportis oldi seda meelt, et Läänemere maade julgeolekumuresid ja julgeolekugarantiisid tuleb vaadelda laiemas kontekstis, muu hulgas silmas pidades Venemaa jõulist käitumist piirkonnas, tema poliitikat NATO suhtes ning regionaalse julgeoleku arhitektuuri nõrkust. Avaldati muret, et Venemaa ja Põhja-Atlandi alliansi jõudude vahekorra asümmeetria piirkonnas aina kasvab. Sõjaline võimekus ja regiooni kaitsekulutuste määr Euroopas kaldub Venemaa kasuks. Üsnagi karmid ja hoiatavad, aga samas ajakohased tõdemused tundusid need toona.

Viimase aasta jooksul on julgeolekukeskkond Euroopas muutunud. Kaks aastat tagasi kirja pandu on kahjuks kõige ehedamal moel tõeks osutunud, seda küll mitte otseselt Läänemere regioonis, kuid geopoliitiliselt meie lähedal, NATO ja Euroopa Liidu lähinaabruses. Venemaa agressioon suveräänse Ukraina vastu, riigipiiride ümberjoonistamise katse Euroopas, sõjalise jõu kasutamine ja vassimine, uute mittetraditsiooniliste agressioonivõtete kasutamine ja rahvusvahelistele kokkulepetele sülitamine – need on otsesed tegurid, mis mõjutavad Euroopa julgeolekut. Ligi 70 aastat rahupõlve nautinud Euroopa ei suuda seda kõike veel praegugi lõpuni mõista ja mõtestada. Debatid, kuidas selle uue olukorraga toime tulla, alles käivad.

2012. aasta raportis toodud ettepanekutest on viimasel ajal enamik siiski täidetud. Saame nentida, et Eesti ja teised Baltikumi riigid pole kunagi olnud rohkem kaitstud kui praegu. Läänemere piirkonnale on muutunud olukorras rohkem tähelepanu osutatud. Eestis võime ka olla veendunud, et pingutused, mida oleme rahvana teinud juba alates iseseisvumisest, on nüüdseks andnud hea tulemuse. Tahan siinkohal tunnustada nii valitsust kui ka kõiki diplomaate hea ja operatiivse töö eest muutunud julgeolekuolukorras, samuti meie kaitsevaelasi meie liitlassuhete tsementeerimise eest välismissioonidel. Me võime meie julgeoleku püsimises kindlad olla, samas ei tohi me tukkuma jääda. Meenutan teile lastejuttu kolmest pörsakesest, kes endale maja ehitasid. Teame ju kõik, et kõrtest ja okstest maja püsib vaid esimese tõsisema raputuseni. Meie oma kliima- ja julgeolekuvöötmes püstitame endale raudkindla tahtega ehitatud kivimaja, mis peab sooja ka siis, kui väljas puhub kõle tuul, ja mis on turvaline, kui uksele koputab hunt või karu.

Soovime Eesti naabriks demokraatlikku ja majanduslikult edukat Venemaad. Aga sellise riigi ehitamine saab toimuda vaid piiri taga, meil siin tuleb olla valmis naabერიigi mis tahes valikuteks. Ja mis veelgi olulisem: meil tuleb selgitada selle valikute spektri kõiki võimalikke värvitoone ka oma liitlastele. Soovime julgustada kõiki meie häid liitlasi NATO-s püüdlema selle poole, et kaitsekulude osakaal võrreldes sisemajanduse kogutoodanguga oleks selline, nagu kokku lepitud. Euroopas võib see jätkuva majandusliku seisaku tingimustes muidugi keeruline tunduda, kuid tasub ka seda meeles pidada, et kaitsevõime rahastamise unarusse jätmine võib kokkuvõttes minna palju kallimaks. NATO liikmena soovime organisatsiooni pühendumist kollektiivkaitse edasisele tugevdamisele. Väljakutseid tundub maailmas olevat piisavalt. Samuti toetame Euroopa Liidu enamat koordineeritust ja reageerimiskiiruse suurendamist, kui Euroopa julgeolekukeskkond edaspidigi peaks muutuma. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ja palun, Barbi Pilvre Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

Barbi Pilvre

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Nagu juba korduvalt öeldud, Venemaa agressioon Ukraina vastu on muutnud julgeolekuolukorda Euroopas ja kogu maailmas. Eesti Venemaa naabერიigina tunneb õigustatud muret oma julgeoleku pärast. Jälgime pingsalt Ukraina uudiseid ega tea, mis liigub Venemaa juhtkonna peas, mis on järgmine juhtmõte või kes on järgmine vaenamise objekt.

Üleskõetud rahvustunded on alati hirmutavad, eriti õõvastav on, kui need valdavad suurrahvast. Ebakindlust lisab asjaolu, et Euroopa ei ole vaatamata pingutustele suutnud leida üksmeelt Venemaa-vastaste sanktsioonide osas. Kahju, et isegi meie heade naabrite reaktsioonid Kesk- ja Põhja-Euroopas on nii vastuolulised. Euroopat on vallanud pragmatism. Ühelt poolt on see eestlastele arusaadav, sest rehkendame ka ise Venemaa vastu rakendatavate sanktsioonide mõju meie majandusele, teisalt on kurb, et suhtumine riigipiiride puutumatusse Euroopa keskel sõltub raha lugemisest. Ootaks rohkem idealismi! Samas on see reaalsus, millega tuleb arvestada.

Euroopa jagunemine kaheks, uueks ja vanaks, paistab suhtumises Ukrainasse selgelt välja. Selles valguses on oluline iga samm, mille Eesti teeb selleks, et kuuluda Põhja- ja Lääne-, mitte Ida-Euroopa postsovetlikku kultuuriruumi. Ma ei alahindaks siinkohal koostööeluseaduse vastuvõtmist, mis märgina viitab meie kuulumisele vana Euroopaga ühte seltskonda ning millel on selge välispoliitiline dimensioon, nagu näitas ka välissaatkondade reaktsioon Riigikogu otsusele.

Muutunud julgeolekuolukorras mõtleb iga Eesti inimene, mis saab siis, kui peaks tekkima vajadus oma riigi iseseisvust kaitsta. Kas NATO on tõesti valmis astuma Eesti või mõne teise Balti riigi eest radikaalseid samme? Kas Eestit külastanud USA presidendi Obama jõulised väljaütlemised oli viisakus või võime teda tõesti uskuda, et Tallinn ja Vilnius on sama olulised linnad nagu London ja Pariis? NATO hävitajate kohalolek lisab kindlust, ent skeptiline eestlane mõtleb ikkagi, aga mis siis, kui kuskil võsa vahel tegelikult asjaks läheb, kui pole enam aega ega asjakohane arutada küberkaitse, pehme jõu ja infosõja teemadel, sest ees seisab otsene füüsiline kontakt agressoriga. Kas Eesti oma kaitsevõime ikka toi-

mib? Kas segaduses, mis alati kaasneb ootamatute olukordadega, teab ikka iga inimene, kuidas käituda? Pole kahtlust, et Eesti Kaitseväge tegutseb, ent mida teeb tsiviilühiskond? Kas peaks jätkama oma igapäevast tööd ja lapsed kooli-lasteaeda viima? Kas jääda linna või sõita maakodusse? Mis siis, kui inimesed hakkavad riigist põgenema, kuni võimalik? Missugused on iga üksiku inimese valikud? Kes mäletab 1980-ndate lõpu ja 1990-ndate alguse sündmusi, saab aru, et need teemad ei ole abstraktsed.

Meil on olemas Kaitseliit – 20 000 inimest, relvastatud meest – ja naiskodukaitsjad, kes suudavad organiseeritult käituda ka mis tahes segaduses. Usume, et nad suudavad säilitada külma pead ja mitte alluda provokatsioonidele. Mis aga saab siis, kui mõni mitteorganiseerunud omaette tegutsev tuisupea ei kontrolli oma käitumist? Sõjas ja armastuses on teatavasti kõik lubatud ja seda, kuidas ühiskond väljub kontrolli alt, oleme näinud Ida-Ukraina näitel. Olgu, Eesti pole Ukraina, selle mõttega võib end rahustada. Samas aga jäävad õhku küsimused tsiviilühiskonna käitumisest ja sellega seotult tsiviilkaitsest. Kuidas organiseerub häireolukorras see osa ühiskonnast, mis ei allu sõjaväelistele käsuliinidele? Mis toimub Eesti eri piirkondades, suure vene elanikkonnaga Tallinnas või Narvas? Kas lõimumine peab vett? Mis toimub kinnipidamisasutustes? Kas säilib ametnike lojaalsus Eesti riigile? Ei taha dramatiseerida, aga eestlane, kes teab oma kogemustest, et raskes olukorras peab lootma vaid iseendale, tahaks tegelikult selgust, mis siis saab. Võib-olla tuleks kooliprogrammi ühiskonnaõpetusse konkreetsemalt integreerida tsiviilkaitse. Järsku olekski vajalik üldine riigikaitseõpetus, mis praegu on jäetud valikaineiks.

Palun lisaagea!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit juurde, palun!

Barbi Pilvre

Kui minna isiklikuks, siis Nõukogude ajal elanud inimesena olen minagi kohustusliku sõjalise õpetuse keskkoolis läbi teinud, muu hulgas aja peale lahti võtnud Kalašnikovi ja võistelnud oma kooli meeskonnas sõjalis-sportlikus mängus "Kotkapoeg" teiste koolide-

ga. Ülikoolis said filoloogid tollel ajal ka tsiviilkaitse eesmärgiga medõekoolituse. Olen selle kõik peaaegu unustanud ja need kogemused tegid minust pikaks ajaks pigem patsifisti, kes mis tahes militaarsesse on suhtunud üleoleva ironiaga. Ent möönan: viimaste aegade sündmuste valguses toetan kõike, mis kaitse teemaga seostub, sh kaitsekuulude suurendamist ja miks mitte ka sõjalis-sportliku iseloomuga kasvatuselise tõhustamist koolisüsteemis.

Mis toimub eesrindel, on Kaitseväge rida. Mis toimub aga tagalas? Tahan rääkida ka asendusteenistusest, kust peaks sirguma muu hulgas haigete ja haavatute hooldamiseks võimaline kontingent. Asendusteenistuse kontseptsioon tuleks muutunud julgeolekuolukorras üle vaadata. Ehk tuleks lõdvendada neid nõudmisi, mida asendusteenistusse värvatutele esitatakse. Seoses riigikaitsevõimekusega oleks asendusteenistuse teemal vaja sisukat, laialdast diskussiooni. Ka rahuolukorras vajab ühiskond alati neid, kes on võimelised aitama abitud ja hädas olevaid inimesi. See on midagi muud kui sõrmitseda kiiskavaid *hightech* militaarvidinaid. Konflikti või katastroofi olukorras omandab selline valmisolek ja võimekus aga erilise tähenduse. See on kindlasti ka vaimne valmisolek hädasolijaid aidata, see on osa kaitsevõimest.

Eestis on praegu rahulik – õnneks. Loode-tavasti ei lähe meil vaja ei NATO abi ega kogu ühiskonna mobiliseerumist riigi iseseisvuse kaitseks. Samas teadmine, et kõik süsteemid töötavad ja et igauks teab, mida ta häireolukorras peab tegema, lisaks kindlustunnet. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Juhan Parts Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel! Kolm minutit lisaks.

Juhan Parts

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Austatud kolleegid! 2014. aasta jooksul on Eesti ohupilt ning rahvusvaheline julgeolekuolukord kiiresti ja tunduvalt halvenenud. Me oleme 23 aastat saanud areneda suhteliselt rahulikus julgeolekukeskkonnas. Nüüd peame endale aru andma, et koos Läti, Leedu ja Poolaga oleme potentsiaalse konflikti piirkonna keskmes.

On üks küsimus, millele ma ei kuulnud täna vastust kummaltki ministrilt: millist tulevikustsenaariumi me reaalseks peame, kui kaua see konflikt võiks kesta? On erinevaid geopolitiilisi stsenaariume. Isegi seda, et 2014. aastal olukord kujuneb selliseks, nagu ta praegu on, kirjutati juba kümme aastat tagasi. Osa geopolitiilisi stsenaariume hindab, et see külma sõja laadne, kuid regionaalse mõjuga olukord vältab vähemalt dekaadi, kümme aastat. Seega peame oma poliitikas, nii julgeoleku-, väliskui ka riigikaitsepoliitikas arvestama tunduvalt pikemat perioodi. Me ei saa öelda ühe või teise sammu kohta, kas see on õige või vale, põhjendatud või mitte, kui meil ei ole ettekujutust tulevikustsenaariumidest. See aastakümme ei saa olema ühetaoline. Kriisi kiire eskaleerumise faasid, mida me oleme näinud viimased kümme kuud, kindlasti vahelduvad n-ö hea näo faasidega, seda just sõltuvalt Venemaa majanduslikust käekäigust.

Mul on seoses tänase diskussiooniga kuus tähelepanekut. Esiteks, kõige suurem muutus meie jaoks on see, et suveräänsus, mis põhineb rahvusvahelisel õigusel, põhineb meie naabri arvates nüüdsest ainult jõul. Järelikult selleks, et kaitsta oma suveräänsust, peame oleme suutelised vastama jõuga. Samas, olles NATO liige, tuleb meil valjumalt nõuda, et NATO peab kiirelt ja efektiivselt tegutsema, paljalt lepingupaberist ei piisa. Vägede paigutust tuleb realselt muuta. Selle taustal on oluline meenutada, et IRL-i kaitseminister Reinsalu oli see, kes nõudis USA soomukite viivitamatut toomist Eestisse juba enne NATO Walesi tippkohtumist. Me mäletame tolleaegseid reaktsioone. Tipp-poliitikud ja tippsõjaväelased demonstreerisid, et neil pole mitte mingisugust aimu võimalikest tulevikustsenaariumidest, ja see kõik oli üheksa kuud tagasi.

Seega on minu esimene sõnum see, et me ei tohi sabas sörkida. Milles ma näen praegu valitsuse kolme olulist sammu, et mitte olla sabassörkija? Loomulikult tuleb Walesi tippkohtumise otsused ellu viia, kuid ometi me tahame lähikuudel kuulda, et valitsus viib läbi sisulise analüüsi, kuidas riigikaitse arengukavas ettenähtud võimekused kiiremini välja arendada. Meie jaoks ei ole riigikaitse debatt küsimus gümnaasiumist või muust kribustkrabust, vaid küsimus on, kas me arendame välja kriitilise sõjalise võimekuse – pean enne-

kõike silmas soomusmanöövrivõimet ja keskmaa-õhutõrje võimet – varem, kui pikaajalises arengukavas on ette nähtud. Jah, valitsus peab tooma selle analüüsi siia saali ja alles siis me saame hinnata, kuidas seda kõike rahaga tagada. Me ootame seda juba lähima kahe kuu jooksul!

Teiseks, me peame kriitilise tähtsusega sammuks, et riigikaitse juhtimine korrastatakse riigi tippasemel kohe. Peaminister peab saama sisulise korraldusõiguse ja olema võimeline täitma institutsionaalselt riigikaitse kõrgeima juhi ülesandeid. Ja veel, sabas sörkimine on olnud meie praeguse välisministri probleem. Seni, kuni regioonis olid usutavad ja mõjusad *hardliner*'id, nagu pan Sikorski Poola valitsuses, Carl Bildt Rootsi valitsuses, võisime loota teistele, aga minu arvates on nüüd Eesti kord. Las Paet läheb Brüsselisse ja Reformierakond nimetagu välisminister, kes on võimeline olema *hardliner* – mõjukas ja usutav inimene Lääne välispoliitilistes ringkondades. Ma vaatan need nimed läbi. Minu ettepanek on, et Siim Kallas tuleb Reformierakonna otsusega esitada välisministriks. Kui te ei saavuta Reformierakonna sees Kallase küsimuses kokkulepet, siis pakub IRL välja vähemalt kolm, kui mitte neli *hardliner*'it välisministriks.

Teine osutus: meie julgeolekukorralduse kriitilisim tegur on Euroopa Liidu ja NATO liikmesriikide ühtsus. See ei ole ainult sõnakõlks, vaid me peame selles osas tegevusi algatama. See kriis on toonud välja väga nõrgad kohad Lõuna-Euroopas, aga ka endistes Varssavi pakti riikides ja eriti meie hõimurahva riigis Ungaris. Alles kaks päeva tagasi saime väliskomisjonis teada, et Eesti ja Ungari on viimase poole aasta jooksul pidanud varjatud diplomaatilist lahingut. Ma kutsun Eesti valitsust üles muutma oma seisukohta ja Budapesti saatkonda mitte sulgema. Me oleme valmis tegema vastavad ettepanekud riigieelarve eelnõu muutmiseks. Meie kohus on teha koos sarnaselt mõtleivate inimestega endiste Varssavi pakti riikide valitsustele selgeks, mida see kriis ikkagi tähendab. Me peame saavutama nendega liitlassuhte ja ma olen täiesti kindel, et härra Viktor Orbán saaks vaatamata oma murettekitavale sisepoliitikale sellest aru.

Kolmandaks, Euroopa Liidu tähtsus on meie julgeoleku kindlustamisel hüppeliselt kasvanud. Küsimus on sanktsioonide poliiti-

kas. Meid huvitab see, et sanktsioonid, millega soovitakse piirata Venemaa juurdepääsu rahvusvahelistele finantsturgudele, laenuinstrumentidele, jääksid püsima. Ükskõik, mis lähikuudel n-õ hea näo faasis juhtuma ei hakka, Eesti valitsus peab lähtuma selgelt mõistetud tingimusest. See tingimus saab olla ainult üks: endise olukorra taastamine, kaasa arvatud Krimmi küsimuses. Teistmoodi ei ole võimalik, Lääne kogukond ei tohi naiivselt järele anda, kui käivitub võimalik nn hea näo faas.

Neljandaks on uues julgeolekusituatsioonis oluline riikide imago küsimus. Meie suur probleem on selles, et ohtudele viidates oleme ise sattunud olukorda, kus rahvusvahelises meedias räägitakse meist kui järgmisest ohvrast. See hakkab mõjutama meie majandusseisu, välisinvesteeringuid, turismi. Nüüd on meie küsimus selles, kuidas saavutada mõistlik tasakaal majanduses n-õ põhjendatud mureavalduste ning enesekindluse ja stabiilsuse demonstreerimise vahel. Minu ettepanek on, et Välisministeerium korraldaks ümber oma presiosakonna töö. Meil on kõrini laupäevahommikustest lumehelbekestest, mis kajastavad teie suurepäraseid saavutusi välispoliitika rindel! Meil on vaja aktiivset kommunikatsiooni- poliitikat Lääne inforuumis, ja kohe!

Ja viimaseks, kuna aeg saab otsa, tahan ma viidata selle kriisi keskkohale. Selle kriisi võti on Kiievis. Ukraina ja Euroopa valiku teostus sõltub ühest küsimusest: mil määral uus president ja valitav raada suudavad hakkama saada majanduse ning õigusriigi arengut tapva korruptsiooniga. Ma ootan, et ka Eesti ütleks oma kahepoolsetes suhetes ja kogu tegevuses Euroopa Liidus väga selgelt Ukraina poliitilistele liidritele ja eliidile: te saate oma majanduse käima, te saate tegelikult täita oma rahva tahet sammuda Euroopa teel, kui te teete lõpu korruptsioonile – kohe, homme hommikust! Ja siis hakkab tulema ka raha Ukrainasse, tulevad investeeringud Ukrainasse ning Lääs võtab tõsiselt ülesannet aidata Ukraina välja sellest soost, kuhu ta on kohe langemas. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalev Kallemets!

Kalev Kallemets

Lugupeetud eesistuja! Mul on mõned kommentaarid. Euroopa Liidu asjade komisjon on

Ukraina küsimust mitu korda arutanud. Loodetavasti on järgmise aasta lõpuks kõik Euroopa Liidu riigid assotsiatsiooni- ja vabakaubandusleppe allkirjastanud ning Ukraina saab segamatult Euroopa Liidu assotsieerunud liikmeks. Meeldiv oleks rääkida selle protsessi toetamisest, kui ei oleks väga agressiivset Venemaa-poolset surveamist – seda ka tema enda jaoks suurte kuludega –, et Ukraina kindlasti ei saaks assotsieerunud Euroopa Liidu liikmeks. Tagasivaatena ajalukku toonitan, et noor Eesti Vabariik sai vabadussõja ajal ulatuslikku humanitaar- ja sõjalist abi, kuigi polnud ei NATO ega Rahvasteliidu liige. Paljud riigid ei olnud meid isegi iseseisva riigina tunnustanud, aga ikkagi andsid Skandinaavia, Inglise ja USA kodanikud ning paljud riigid meile ulatuslikku majanduslikku ja sõjalist abi.

Paraku jätkab Venemaa keskmise intensiivsusega sõjalist tegevust Ukraina vastu nii oma regulaarväe jõududega kui ka isehakanud üksustega. Lääne, Jaapani ja Austraalia sanktsioonid on küll pidurdanud massilist rünnakut, kuid pole lõpetanud Ukraina mitmekülgselt surveamist Venemaa Föderatsiooni poolt kas siis gaasitarnete piiramise, sõjategevuse, ähvarduste või kaubandussanktsioonidega. Ukraina territoriaalset terviklikkust ei saa toetada ainult tekkide ja piimapulbriga. Arvestades, kuidas Janukovõtši režiimi ajal Venemaa Föderatsiooni mõju all Ukraina kaitsejõude lammutati, tuleb Euroopal ja Ameerika Ühendriikidel, Kanadal ning teistel lääneliitlastel tõhusalt kaasa aidata Ukraina kaitsevõime nüüdisajastamisele. Terav vajadus on moodsa mitteleaalse kaitsetehnoloogia järele, nagu näiteks miniradarid, mis suudavad tuvastada, kas üksusi tulistatakse suurtükide või muude laskeseadmetega, ja turvalised sideseadmed, mida ei oleks võimalik pealt kuulata ega lokaliseerida. Teada on katse, mille käigus Ukraina kaitsevälelased panid mobiiltelefoni helisema ja seitsme minuti pärast tabas seda täpne Venemaa üksuse suurtükivägi. Vaja on ka valveseadmeid ja mehitamata luurelennukeid. Viimases kahes valdkonnas toodavad Eesti ettevõtted maailmatasemel tipp tehnoloogiat.

Olen veendunud, et Eesti huvides on tõsiseltvõetavalt panustada Ukraina kaitsevõimesse vastavalt meie võimetele ning tehes koostööd meie lähedaste liitlaste Poola ja USA-ga, kes on juba Ukrainale tarninud oma riigis too-

detud droone, öövaatlusseadmeid, killuveste, kiivreid ja muud mitteletaalset kaitsevarustust. Loomulikult tuleb Ukrainat toetada ka majanduslikult: tuleb toetada õiguslikke protsesse, korrupsioonivastast võitlust, humanitaarabi andmist. Kuid praegu käib seal endiselt aktiivne lahingutegevus, kus kümned inimesed hukuvad. Ja seni, kuni lahingutegevus ei ole lõppenud, on väga raske ette kujutada, et Ukraina saab stabiilselt areneda. Tõesti on raske seda ette kujutada.

Võtaksin lisaiega.

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit lisaks.

Kalev Kallemets

Me ei saa siin jääda lootma, et senised Euroopa Liidu ja muud lääneliitlaste sanktsioonid avaldavad mõju. Need pole ilmselgelt avaldanud sellist mõju, et lahingutegevus Ukrainas oleks lõppenud. Samas ei saa Eesti mingil juhul nõustuda kehtivate Euroopa Liidu sanktsioonide lõdvendamisega, kuni pole täielikult rakendatud Minski vaherahu leppe kõik punktid ning tagatud Ukraina territoriaalne terviklikkus. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andres Herkel!

Andres Herkel

Austatud juhataja ning vähesed kolleegid saalis ja teised ehk ülekannet kuulamas! Täna väliskomisjoni selle väga olulise kuulamise eest! Eks ta vist niiviisi on, et islamiäärmuslus, Ebola ja Venemaa agressiivsus on kolm kõige suuremat teemat, ja neist viimane on meile paraku kõige lähemal. Sellest tuleneb ilmselt ka nende arutelude rõhuasetus.

2012. aasta alguseks tehtud analüüs Lääne-mere regiooni julgeolekuseisundi kohta oli päris huvitav lugemine. Jah, areng, et Venemaa naaseb tsentraliseeritud ja autoritaarse juhtimise ning sõjaliste aspektide prevaleerimise juurde julgeolekupoliitikas, oli toona nähtav, kuid veel polnud seda draamatikat, mis on praegu. Ja soovmõtlemist, mida me nii tihti kritiseerime oma lääne kolleegide puhul, on mõnevõrra olnud meilgi.

Jah, agressiivset arengut peatada on igas järgmises agressiivsuse faasis üha raskem.

Seda oluks kergem teha Georgias 2008. aastal, veel kergem sealt veel kümme aastat tagasi Tšetšeenia konflikti puhul. Kuid seda ei tehtud. Nüüd on katsed otsustavamad, kuid see, mis toimub, on selgelt üle ääre ajanud ja äärmiselt ohtlik. Kõige esimesed ohukohad, ma arvan, on olnud seotud püüdega pöörata Moldova ja Georgia Euroopa-suunaline areng tagasi mis tahes vahenditega. Mis puudutab meid ja teisi Venemaa piiriirike, siis tõenäoliselt selliseid piiriintsidente, nagu meil on olnud – üks kõige tõsisemaid neist on Eston Kohvriga juhtunu –, võib tulla veel. Ja võib tulla ka teistsuguseid provokatsioone. Eesmärk on ilmselt üks: panna proovile nende riikide, sh Eesti kannatlikkus ning diskrediteerida võib-olla ka NATO-t sellega, et näidata, mida kõike Moskva võib teha.

Ma praeguses faasis ei näe küll seda, et julgeolekuoht meile nii otsene ja akuutne on, aga keegi ei tea – Juhan Parts ei tea ja ilmselt ka välisminister ei tea –, kui kaua see konflikt kestab ja milliseid pöördeid võib võtta. Otsest praegu eksisteerivast sõjalisest ohust meie jaoks veel suurem oht peitub selles, kuidas areneb Vene ühiskond, kuidas arenevad seal radikaalsed meeleolud ning milliseks need võivad küpseda mõne aja möödudes. Uute, veel teravamalt agressiivsete meeleolude esiletulek suure riigi juhtimises on oht ja see oht võib kesta õige kaua. Muretud ajad on läbi.

Väärtuste ja sidususe teema, mis siin ka esile kerkis, teeb mulle ausalt öelda järjest rohkem muret. Kindlasti ei pea ma mõistlikuks seda teed, et üritatakse kehtestada mingit selliste väärtuste monopoli, mida ühiskonna enamus ei jaga ja mis surutakse läbi halba seadusandlikku praktikat arvestades. Seetõttu eelmise nädala sündmused siin Riigikogus minus erilist entusiasmi ei tekitanud. Ausalt öeldes veetakse veelaha ühiskonnas minu arvates vale koha peale. Lääne väärtussüsteemi peaks isoleerustama see, et seal aktsepteeritakse erinevaid ideoloogilisi suundumusi. Ma tahan seda toonitada ka välisminister härra Paetile, kes seda teemat siin esile tõstis.

Palun kolm minutit lisaiega!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit lisaks.

Andres Herkel

Nendel erinevatel ideoloogilistel suundumustel on teatav ühisosa, mis kindlasti peaks vastustama jõupoliitikat, imperialismi. Seda ühisosa püütakse seesmiselt murendada ja lõhestada kõikide vahenditega. Teeme nii, et me oma ühiskonnas sees seda ei lõhestaks! Mida peaks Eesti praeguses olukorras tegema? Kahtlemata on riigikaitse kriitilise võimekuse arendamise ja optimaalse institutsionaalse toimimise kõrval eesmärke veel ja osaliselt need teemad väljuvad nende ministeeriumide pädevusest, mille esindajad meil täna siin olid.

Eston Kohvri juhtumi tõttu on piirivalve võimekus ja üldse piiri valvamine teravalt päevakorraks tõusnud. Ma pean tunnistama, et olen paljude selle alaga seotud inimestega rääkinud ja mind teeb tõsiselt murelikuks, et nende hulgas on vähe neid, kes ei kritiseeri Politseiameti ja Piirivalveameti ühendamist. Meil on olnud igasugust ühendamist – ministeeriumide ühendamist, raadio ja televisiooni ühendamist. Nii pikka aega pärast liitmist üldiselt kired vaibuvad, siin aga on vist midagi valesti läinud. Midagi läks kindlasti valesti ka piirivalve õppekeskuse äratoomisega Narva-Jõesuust omal ajal. Kas Sisekaitseakadeemiat tervikuna sinna regiooni niisugusel *deus ex machina* kombel tagasi viia saab, selles ma sügavalt kahtlen. Aga mingeid asju, mingeid institutsioone kindlasti saab. Ka vigade parandus on võimalik.

Samuti on meil habemega lugu venekeelse meedia olukord. Mäletan väga hästi, kuidas see siin saalis väga teravalt ja selgelt 2007. aastal pärast pronksiööd üles kerkis. Siis tuli masu ja see unustati ära, pandi kalevi alla. Nüüd räägime sellest jälle, aga midagi me teinud ei ole. Nii et ühiskonnana on meil selle ühiskonnas osaga suhtlemisel, kes on paratamatult Vene propaganda mõjusfääris, väga palju tööd vaja teha, ja see ei ole lihtne. Muretud ajad on läbi.

Jah, sanktsioonid, jah, Euroopa-Ameerika julgeolekualane koostöö. Mida me parlamendiliikmetena saame teha, osaledes rahvusvahelistes delegatsioonides, rahvusvahelistes organisatsioonides? Minu meelest üks kõige tähtsamaid ja selgemaid põhimõtteid on see, et igal pool välja öelda seda, et agressorit tuleb nimetada agressoriks. Vene üksuste osalus Ukrainas konfliktis on väljaspool igasugust kahtlust. Asju tuleb nimetada õigete nimedega, sest

sealt, kuhu agressor on asetatud – loomulikku isolatsiooni, mis peaks olema rahvusvaheline praktika –, võidakse teda hakata vaikselt tagasi tooma. Selline oht valitseb alati ja seda me peame vastustama. Ma olen neid tagasitoomise katseid ja probleemide mahavaikimist nii palju näinud! See on see, mida me parlamendiliikmetena saame teha.

Kõige lõpuks: Eesti Vabaerakonna esimene poliitiline avaldus kandis sedasama pealkirja mis tänane arutelu. Ma näen kõige suuremat julgeolekuohtu tegelikult selles, kui meie kodanikud on passiivsed, kui on väljaränne ja demokraatia ei toimi kõige paremal moel. Aitäh!

Asesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Reps! Kaheksa minutit.

Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid Riigikogu liikmed! Lugupeetud minister! Ma pühendan oma minutid siin saali ees Ukrainale. Ukrainast on täna palju räägitud erinevas võtmes. Mina pööran peamise tähelepanu valimiseelsele olukorrale, mida mul eelmisel nädalal oli võimalik üsnagi detailides arutada ukrainlaste endiga.

Mis on siis Ukrainas Krimmi ja Ida-Ukraina jätkuva sõja tõttu juhtunud? On juhtunud väga palju põhimõttelist. Esimesena tooksingi välja reformide läbiviimise täieliku peatumise. Kindlasti oli veebruarisündmuste järel Ukrainas ainulaadne võimalus läbi viia reformid, mida siiani pole suudetud teha. Ei ole suudetud teha tahtmatuse ja poliitiliste kemplemiste tõttu. Kõige kahetsusväärsemana tooksin välja tegemata justiitsüsteemi reformi – nii väheusaldavat kohtusüsteemi on mujalt Euroopast pea võimatu leida. Toon näiteks prokuratuuri töö. Kuna prokurör viis siiani ise uurimisi läbi, siis ei olnud ootamatu, et Ukrainas oli prokuröri võitmise protsent pea 99% juhtumitest. Nüüd on see peale teatud muudatusi langenud 97%-ni. Kindlasti on hädasti vaja ka mingisugustki sõltumatut süsteemi, et saaks esitada kaebusi näiteks politseivägivalla kohta. Siiani see Ukrainas puudub. Nii et kohtunike objektiivsus, prokuratuuri oluliselt suurem järelevalvefunktsioon, uurimiste analüüs – kõik see, mis Ukrainas algatati ja sai teatud määral ka

õigusliku aluse, on nüüd kahjuks peatunud. Põhjus: sõjaline tegevus riigi territooriumil.

Konstitutsioonireform vajab samuti Ukrainas väga põhjalikku analüüsi ja rahvusvahelised eksperdid on aastate jooksul nõu andnud, kuidas muuta kohalikud omavalitsused iseseisvamaks, kuidas toetada regionaalset eripära nii rahaga kui otsustustasandil. See on põhjustanud pingeid pikka aega. On leitud kompromisse, aga nn separatism riigi idaaladel on kogu selle protsessi peatanud. Kui praegu keegi räägib Ukrainas kohaliku omavalitsuse suuremast iseseisvusest, siis see märgistatakse ühes liinis kohe eraldumissoovi ehk separatismiga.

Mis veel on Ukrainas konflikti tõttu peatunud? Riigis on väga sügav majanduskriis. Majanduse areng on pöördunud languseks, grivna kukkumine päevadega on igale inimesele silmaga nähtav: järjekorrad valuutavahetuspunktide juures peale palgapäeva on ainult üks selge märk. Pikaajalised investeeringud on kas külmutatud või viidud ära lähiriikidesse, suurim eksporditurg Venemaa on suletud. Kindlasti üks kõige valusamaid küsimusi on gaasikõnelused Venemaaga. Ukrainas läbib see teema uudiseid iga päev. Need kõnelused jooksevad pidevalt ummikusse, loomulikult Moskva sügava tahtmatuse tõttu. Võib-olla vähem on räägitud sellest, et enamik kaevandusi on vee all ja need on isegi sõja lõppemise korral sel talvel kasutuskõlbmatud. Kõigi nende probleemide lahendamisel on märksõnaks meie poolt vaadatuna väga selge finantsabi. Vastasel korral Ukraina talve tõenäoliselt nii üle ei ela, et inimestele oleks tagatud normaalsed tingimused.

Konflikti tõttu on Ukrainat tabanud ka väga sügav sisekriis. Ühelt poolt on esimest korda iseseisvuse ajal näha sellist asja nagu Ukraina patriotism, mida on püütud tembeldada ka natsionalismiks selle sõna kõige negatiivsemas tähenduses. Aga jah, Ukraina patriotismi selged ilmingud on näha igale inimesele, kes on Ukrainasse saabunud. Inimesed on oma tarad, plangud värvinud Ukraina lipuvärvides ning telefonipostidele on ilmunud kahevärvilised jooned. Need on märgid, mis näitavad sügavat patriotismi, mida seni Ukrainas ei ilmutatud. Aga asjal on ka teine pool. Kui siia maani oli Ukraina umbes suhtega 50 : 50 lõhestunud

erakondade eelistamise põhjal, siis nüüd on sisse tulnud etniline vahe. Selle kõige negatiivsem ilming on, et mõnes piirkonnas on aegajalt käivitatud kampaaniaid vähemuste vastu. Ka seda tuleb meil tunnistada. Tegu on ilmselgelt Krimmi anneksiooni ja kogu selle sõja tagajärjega. Kahjuks ei ole need üksikjuhtumid ning teinekord väljendub see vastasseis vägivallas. Inimõiguste organisatsioonid ühelt ja teiselt poolelt, sh väga tugevad Ukraina enda kodanikuühiskonna organisatsioonid, koostavad asjaomaseid raporteid, kajastades ka surmaga lõppenud juhtumeid.

Praegu on aga märksõnaks demokraatlikud valimised. On äärmiselt oluline, et ka Eesti toetab nii oma vaatelejate kui välispoliitikaga igati järgmisel pühapäeval demokraatlikke parlamendivalimisi. Mida representatiivsemad ja mida veenvamad on seal tulemused, mida suurem on osalusprotsent, seda kindlam on, et need eespool toodud probleemid nii sise- ja majanduskriisi lahendamisel kui ka reformide läbiviimisel õnnestub kõrvaldada. Siinjuures on loomulikult hädavajalik ka korrupsioonivastane võitlus igal tasandil.

Siinkohal lõpetades ütlen, et ma mitte ainult ei looda, vaid olen kindel, et ka Eesti saab oma teadmiste ja oskustega anda väga suure panuse Ukraina reformide läbiviimisel. Meie oleme väga paljusid neist aastakümneid läbi viinud ja meie arvamust Ukrainas ka väga arvestatakse. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Kas minister ei soovi rohkem kõnelda, vastulauset öelda? Ei soovi. Sulgen läbirääkimised. Täna istungi päevakord on ammendatud. Istung on lõppenud. Kohtumiseni järgmisel nädalal! Tänu kõikidele!

Istungi lõpp kell 12.45.

Istungi kestus 2 tundi ja 45 minutit.

Juhataja

Jüri Ratas
Riigikogu aseesimees